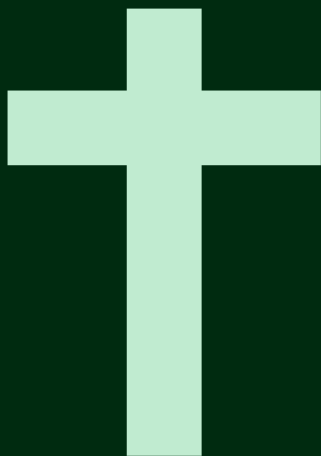

Õ'âkĩ hi yeere
uúkũri turi Tukano

New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)

Õ'âkã hi yeere uúkũri turi Tucano

New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tucano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tucano [tuo], Brazil

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tucano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
00ebd04f-7b0d-5a72-9407-eb53ae2bd086

Contents

FRT	1
Prefacio	2
GÉNESIS	3
ÉXODO	62
JOSUÉ	91
JUECES	110
RUT	127
ESTER	132
JONÁS	138
SAN MATEO	141
SAN MARCOS	189
SAN LUCAS	219
SAN JUAN	269
HECHOS	303
ROMANOS	349
1 CORINTIOS	369
2 CORINTIOS	387
GÁLATAS	398
EFESIOS	406
FILIPENSES	413
COLOSENSES	418
1 TESALONICENSES	423
2 TESALONICENSES	427
1 TIMOTEO	430
2 TIMOTEO	436
TITO	440
FILEMÓN	443
HEBREOS	445
SANTIAGO	461
1 PEDRO	466
2 PEDRO	473
1 JUAN	476
2 JUAN	480
3 JUAN	481
JUDAS	482
APOCALIPSIS	484
OTH	506
Glosario	507

Õ'acũ Yere Ucũrĩ Turi
El Nuevo Testamento y La versión parcial del Antiguo
Testamento en tucano de Colombia
[tuo]

Primera Edición del Nuevo Testamento
© 1988, Sociedad Bíblica Internacional

Edición revisada del Nuevo Testamento
y versión parcial del Antiguo Testamento
© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edición para la Web
© 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.ScriptureEarth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 3.0 Unported)

Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.

Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.

No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Índice
los libros del Nuevo Testamento

página

PREFACIO

Õ'acũ ye queti oja'que papera turiri pecasã ye me'rã peje ni'i. (Dios Habla Hoy, Reina Valera, Nueva Versión Internacional, Nacar Colunga, etc.) Te turirinucũ ni'cãrõnojõ wãmenojojõrẽ, macãrĩnojõrẽ, ùrũpagunojojõrẽ, dítararinojojõrẽ, dianojojõrẽ ojasísama.

Ejemplo: Juã wãmeyeri masũ pacore apeye pũrĩpũre Isabel ojano'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Elisabet ojasama. (Lc 1.5)

Abrahã pacũre apeye pũrĩpũre Térãh ojano'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Taré ojasama. (Gn 11.27)

*****

Dasea ye me'rã nipe'tirã ni'cãrõnojõ ucũtisama. Ape curua mejẽcãcure ojasama. Ma'mapjia, bucũrãcure, bucũrã waro mejẽcãcure ucũsama. Apeye ucũse yoa ni'i. Æpẽrã ni'cã uurore nipe'tise letrari me'rã ucũsama. Æpẽrã ti uuroreta tja ðujacurero ucũsama.

Ejemplo: Æpẽrã "ũtãpaga" nisama. Æpẽrã ti uuroreta tja "ũtãpãã" nisama. Na "g" marĩrõ ucũsama. Nipe'tise ucũse "-paga" me'rã yapatisere, Æpẽrã "-pãã" se'saro ucũsama. Apeye "-pagũ" me'rã yapatisere, Æpẽrã "-pau" nisama.

Ejemplo: Æpẽrã "ãrũpagũ" nisama. Æpẽrã ti uuroreta tja "ãrũpau" se'saro nisama.

A'ti papera turipũre nipe'tise letrari me'rã ojano'o.

Apeye ejemplos: Æpẽrã "quẽ'rã" nisama. Æpẽrã ti uuroreta "jẽrã" nisama. Æpẽrã "ojopũ" nisama. Æpẽrã "yujupũ" nisama. Æpẽrã "tocõ'rõ" nisama. Æpẽrã "tocã'rõ" nisama. Æpẽrã "a'mase" nisama. Æpẽrã "e'mase" nisama.

Peje apeye ucũse a'te weronõjõ mejẽcãcure ucũno'o. Musãnucũ ucũwãaronõjõta bu'eya.

*****

A'ti papera turipũre Éxodo, Josué, Jueces, Ester nipe'tise capitulori, versículori ojape'ono'ña marĩ'i.

Génesis

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Génesis Ō'acū cū ucūse ojamūtāca pūrī ni'i. Ne waro bajua, ninū'cā'que cjasere wereri pūrī ni'i. Génesis puaro ducawati'i. Nimūtārō Ō'acū a'ti nucūcā, ū'muse bajurēnū'cā'que, tojo nicā masārē cū bajurēnū'cā'que cjasere were'e. (Capítulos 1-11)

Ō'acū Abrahārē "Mu'ū macū, mu'ū pō'rā, mu'ū pārāmerā nituriarā dia pajiri maa sumoto cjase nucūpori weronojō pājārā nīrāsama. Mu'ū me'rā nipe'tirā a'ti nucūcācārārē añurō wa'acā weeguti", nicū niwī. Cū "Tojo wa'arosa'a" nī'caronojō wa'a, Abrahā pārāmi nituriagupu Jesucristo nimi.

Abrahā, Isaa, Jacob, José na catiri ūmūco na weeseti'quere were'e. Na nima ūputū ucūno'rā Génesipure. (Capítulos 12-50)

Ō'acū Jacob wāmerē Israe ducayucu niwī. Jacob cū wāmerē ducayu, cū pō'rā me'rā Israe curuacjārā nū'cācārā niwā. Ti curua nidecoti'i yujupū.

A'ti pūrī Génesire Moisé ojacu niwī.

Ū'muse, a'ti dī'tare ne waro Ō'acū cū weenu'cā'que ni'i

¹ Ne waro Ō'acū ū'muse, tojo nicā dī'tare bajurēcu niwī. ² Titare dī'ta ne bajuticaro niwā. Tojo weero ne apeyenojō marīcaro niwā. Aco dia'cū nipe'tiropū nicaro niwā. Tojo nicā na'itī'arō nicaro niwā. Espīritu Santu aco bu'ipū wūūcusiacu niwī.

³ Ō'acū tere ī'agū, a'tiro nicū niwī: "Bo'reyuse niato", nicū niwī. Cū tojo nicāta, bo'reyua wa'arocū niwā. ⁴ Te bo'reyuse añuse nicā ī'agū, "Añu'u", nicū niwī. To be'ro bo'reyusere ducawaacu niwī. ⁵ Tere ducawaagu, a'tiro wāmeyecu niwī. Bo'reyusere "ūmūco", na'itī'asere "ñami" wāmeyecu niwī. Cū tojo nīca be'ro ūmūco, ñami nū'cācaro niwā. Ticuseta weecu niwī Ō'acū ne nū'cārī numurē.

⁶ Tere wéeca be'ro ape nūmū pe'e, te acore ī'agū, Ō'acū a'tiro nicū niwī: "Acore ducawaaroua'a. Apeye ū'musepū, apeye nucūcāpū tojato", nicū niwī. ⁷ Cū nī'caronojōta acore ducawaacu niwī. Apeye ū'musepū, apeye nucūcāpū tojacaro niwā. ⁸ Ū'muarōpū o'mecurari nīrōpūre "ū'muse" wāmeyecu niwī. A'tere weecu niwī Ō'acū, nī'cā nūmū be'ro cja numurē.

⁹ Ape numurē Ō'acū "Dī'ta boposājā bajuato nīgū, aco ū'muse docapu nise nī'cārōputa nerēato", nicū niwī. Cū nī'caronojōta wa'acaro niwā. ¹⁰ Te boposājā'quere ī'agū, "dī'ta" wāmeyecu niwī. Aco nī'cārō me'rā nerē'quere "dia pajiri maajo" wāmeyecu niwī. Ō'acū te cū wee'quere ī'agū, "Añu'u", nicū niwī. ¹¹ Te nipe'tise añurō bajucā ī'agū, "Dī'tapure no'o nise pī'rīato. No'o nipe'tise otese cape o'osenojō, tojo nicā yucupagu nipe'tise ducatisē cape o'osenojō pī'rīato. Tojo weero te ducata pī'rīturiarosa'a", nicū niwī Ō'acū. Cū tojo nī'caronojōta wa'acaro niwā. ¹² Dī'tapure no'o otese cape cuosenojō pī'rī, ducaticaro niwā. Tojo nicā pacase yucupagu quē'rā pī'rī, ducaticaro niwā. A'te cū wee'quere ī'agū, "Añu'u", nicū niwī. ¹³ A'tere weecu niwī Ō'acū pua nūmū be'ro cja numurē.

¹⁴ I'tia nūmū be'ro Ō'acū nicū niwī tja: "Ū'musepūre sī'ose cūurōua'a. Tojo weecā, ūmūcore, ñamirē ducawaarosa'a. Te me'rā ī'amasīno'rōsa'a ūmūcorī, ñamirī, cū'marī, pu'ecuri wa'asere. ¹⁵ A'te dī'tare sī'otaje ū'musepū nīrōsa'a", nicū niwī Ō'acū. Cū nī'caronojōta tojacaro niwā. ¹⁶ Tojo weegu Ō'acū puarā mujīpūa weecu niwī. Nī'cū mujīpū pajigu ūmūcore sī'oacjūre, apī cā'gūacā ñamirē sī'oacjūre weecu niwī. Nōcōa quē'rārē weecu niwī. ¹⁷⁻¹⁸ Cū a'ti dī'tare sī'oato nīgū, narē ū'musepū cūucu niwī. Bo'reyusere, na'itī'asere ducawaagu, tojo weecu niwī. Te sī'ose añuse nicā ī'agū, "Añu'u", nicū niwī. ¹⁹ A'tere weecu niwī Ō'acū i'tia nūmū be'ro cja numurē.

²⁰ Ba'paritise nūmūrī be'rore Ō'acū apeye bajurēnemocu niwī tja. A'tiro nicū niwī: "Dī'apure wa'i, no'o nīrānojō nīrāsama. Na pājārā masāputirāsama. Tojo nicā ū'muarōpūre mirīcāa wūurā nīrāsama", nicū niwī. ²¹ Cū nī'caronojōta wa'acaro niwā. Pacarā dia pajiri maapu nīrā, tojo nicā wa'i, āpērā nipe'tirā diapu nīrānojōrē, nipe'tirā wa'icārā wūurārē bajurēcu niwī. Tu'ajatojanū'cō, "Añu'u", nī ī'acu niwī.

²² Narē añurō wa'ato nīgū, a'tiro nicū niwī: "Pō'rātī weetjīarā, nipe'tiropū ū'muarōpū, tojo nicā maarīpūre tuuse'sanu'cārā wa'aya", nicū niwī.

²³ A'tere weecu niwī Ō'acū ba'paritise nūmūrī be'ro cja numurē.

²⁴ Ni'cāmocuse nūmūrī be'rore Ō'acū a'tiro nicu niwī tja: “Di'tapure wa'icūrārē cūgūti. Na nucūcārā, ecarā, buarā, nucūcāpu sī'cōsijarā nīrāsama”, nicu niwī. Cū ni'caronojōta wa'acaro niwā. ²⁵ Tojo weegu wa'icūrā nucūcārā, ecarā, buarā, nucūcāpu sī'cōsijarārē da'recu niwī. Narē t'agū, “Añu'u”, nicu niwī.

²⁶ Cū nipe'tise wéeca be'ro a'tiro nicu niwī: “Ni'cū masū marī weronojō niseti, bajugure da'rerā. Tū'omasise cuogu nigāsami. Cū wa'i, mirīcūa, wa'icūrā ecarā, nucūcārā, buarā, nucūcāpu sī'cōsijarā, nipe'tirā a'ti nucūcāpu nīrā bu'ipū dutigu nigāsami”, nicu niwī.

²⁷ Ō'acū masūrē da'regu, cū weronojō niseti, bajugure weecu niwī.

Ūmu, numio da'recu niwī majā.

²⁸ Narē a'tiro nicu niwī:

“Musārē añurō wa'ato.

Pājārā pō'rāti masāputiya.

Nipe'tiropure tuuse sanū'cāña.

Musā a'ti di'ta wiorā nīrāsa'a.

Wa'ire, mirīcūarē, nipe'tirā wa'icūrārē dutirāsa'a.”

²⁹ Be'ro narē ninemocu niwī: “No'o ba'ase otese peri cūosenojōrē, yucūduca dūcatisenojōrē musārē o'o'o. Te musā ba'ase nīrōsa'a. ³⁰ Apeye quē'rārē, nipe'tirā wa'icūrā, wuarā, nucūcāpu sī'cōsijarā, nipe'tirā catise cuorānojō tá, tojo nicā pūrī ya'sasere ba'arāsama. Narē tere cūu'u”, nicu niwī Ō'acū. Cū ni'caronojōta wa'acaro niwā.

³¹ Te nipe'tise cū wee'quere weetu'ajanū'cō, “Añubutia'a”, ni t'acu niwī. Tocā'rōta weecu niwī Ō'acū ni'cāmocuse nūmūrī be'ro cja nūmūrē.

2

¹ Ū'muse, tojo nicā a'ti di'tare Ō'acū nipe'tise cū wee'quere tu'ajanū'cōcu niwī.

² Nītuori nūmūrē, cū nipe'tise wéeca be'ro soocu niwī majā. ³ Tojo weegu Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Nītuori nūmu yu'u weemu'tā'que nūmūrī weronojō nīsome. Ya nūmu, yu'u sūdutiri nūmu nīrōsa'a. Ti nūmu añurī nūmu nīrōsa'a”, ni cūucu niwī Ō'acū.

⁴ Ū'muse, di'ta nipe'tise Ō'acū cū wee'que a'tiro weeno'caro niwā.

Ō'acū umūrē, tojo nicā numiorē bajurē'que ni'i

Ne waro Ō'acū a'ti di'ta, u'musere wéegu, ⁵ maata acoro pejacā weeticu niwī. Tojo weero ne no'o nisenojō pī'rīticaro niwā. Di'tare da'ragu quē'rā marīcu niwī. ⁶ Tojo nīmicā, aco di'tapu nise wijati, di'tare puocaro niwā. ⁷ Ō'acū masūrē bajurēgū, di'ta me'rā da'recu niwī. Tojo weegu cūrē catise o'ogu, ē'quēapu putisāacu niwī. Cū tojo weecāta, catinū'cācu niwī.

⁸ Cūrē tojo wéeca be'ro Edē wāmetiropū, Ō'acū ni'cā wese cūrē da'rebosacu niwī. Mujīpū mujātiro pe'e nicaro niwā. Topū cū umūrē, cū da're'cure cūucu niwī. ⁹ Ti wesepe peje yucūpagu añuse ba'ase dūcatisepagure pī'rīcā weecu niwī. Tepagu añusepagu bajucaro niwā. Ti wese decopure puagu nicaro niwā. Ni'cāgū catinū'cūse o'ocju nicaro niwā. Apegu pe'e tū'omasisere o'ocju nicaro niwā. Tigu dūcare ba'arā, “A'tiro weese añu ni'i, a'te ña'a ni'i”, ni tū'omasise o'ocju nicaro niwā.

¹⁰ Edēpure ni'cā maa nicaro niwā. Ti wese deco yu'rūtērīwā'cā, ba'paritise maarī dūcawaticaro niwā. ¹¹ Nimū'tārī maa Pison wāmeticaro niwā. Ti maa nipe'tiro Havila wāmetiropure o'maburocero niwā. Topū peje uru ¹² añuse nicaro niwā. Topure añuse yucu u'mutisepagu, tojo nicā ūtāperi wapabujuse peri ónice wāmetise peri nicaro niwā. ¹³ Ape maa pe'e Gihón wāmeticaro niwā. Ti maa nipe'tiro Cus wāmetiri di'tare yu'rūtērīcero niwā. ¹⁴ Ape maa Tigris wāmeticaro niwā. Ti maa Asiria wāmetiro mujīpū mujātiro pe'e o'maburocero niwā. Ape maa Éufrates wāmeticaro niwā.

¹⁵ Ō'acū masūrē ti wesere cūgū, te otesere co'tedutigu, a'tiro ni wercu niwī: ¹⁶ “A'ti wese cjase nipe'tise yucūducare ba'agusa'a, ba'agu pe'e. ¹⁷ Tepagu wa'teropure ni'cāgū ni'i. Tigu dūcare ba'aticā'ña. Tigu añuse, ña'asere masise o'ocju ni'i. Tigu dūcare ba'agu, ti numta wērīgūsa'a”, nicu niwī.

¹⁸ Be'ro Ō'acū nicu niwī: “Masū ni'cūta nicā, añuwe'e. Cūrē ba'pati, weetamuacjore weeguti”, nicu niwī. ¹⁹⁻²⁰ Ō'acū ne waropure wa'icūrārē, mirīcūarē di'ta me'rā da'recu niwī. Be'ro narē wāme ō'oato nīgū, masū tiropū miacu niwī. Ō'acū cū duti'caronojōta weecu niwī. Nipe'tirā ecarā, mirīcūa, wa'icūrā nucūcārārē wāme ō'ocu niwī. Tojo weerā cū ō'o'que wāme me'rā tojacārā niwā. Ā'rā pājārā nīmicā, ne ni'cō cūrē ba'pati weetamuacjo marīco niwō. ²¹ Tojo weegu Ō'acū cūrē cārīyū'rucā weecu niwī. Cū cārīrī

cura, ni'cã paatipa'maca ð'arê miicu niwī. Miitoja, ti ð'a cū mii'carore añurō bi'acã'cu niwī. ²² Ti ð'a me'rã cūrē weetamuacjore da'recu niwī majã. Co numiorē da'retojanu'cō, miiti, cūrē i'ocu niwī. ²³ Cū core i'agū, pūrō e'catise me'rã i'acu niwī. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

“A'tigo pūrīcã, ye di'i, ya ð'a me'rã da'reno'co nimo. Co ɯmɯpɯre miino'co niyogu, 'numio' pisuno'gōsamo”, nicu niwī.

²⁴ Tojo weegu ɯmɯ cū pacure, cū pacore wijagusami. Cū nɯmo me'rã nigūsami. Na pɯarã ni'cã upɯ weronojō nirāsama.*

²⁵ Titapure na pɯarã su'ti marīrã nicūcārã niwã. Tojo nimirã, ne bopoyase moocārã niwã.

3

Ɔmɯ, numio nimu'tã cārã Ò'acūrē yu'rɯnu'cã que ni'i

¹ Ɔmɯ, numio Ò'acū cū narē weebosáca wesepɯ nicārã niwã. Topɯ na niseti, na pɯarã nirī curare, ni'cã pīrō* numio tiropɯ etacu niwī. Cū nipe'tirã wa'icurã yu'ruoro nisoome'rigū nicu niwī. Co tiro etagu, core sērītiña'cu niwī:

—¿Nirōta Ò'acū musārē a'tepagu ducare ba'adutitiati? nicu niwī.

² Cū tojo nicã tu'ogo, cūrē yu'tico niwō:

—Nipe'tise a'to nisere ba'adutiami. ³ Tojo nimigūta, ni'cāgū tepagu wa'tero nicju ducare ba'adutiami. “Musã tigu ducare ba'arã, ñe'eña'rã, wērīrãsa'a”, niami Ò'acū, ni yu'tico niwō pīrōrē.

⁴ Co tojo nicã tu'ogu, añurō nisoome'rīse me'rã core nicu niwī:

—Wērīsome. ⁵ Ò'acū añurō masīsami. Musã te ducare ba'arã, cū weronojō nirãsa'a; ña'asere, añusere masīrãsa'a, nicu niwī.

⁶ Cū tojo nisere tu'ogo, co numio pe'e, tigu ducare i'amorō weeco niwō. Co i'acã, tigu ducã añuse waro bajucaro niwã. “Añurō ɯ'suasenojō ni'i” nigō, ba'asī'rīyɯ'rɯaco niwō. Tojo nicã, “Tu'omasise cuogoti”, ni wácūgō, tigu ducare téé, ba'aco niwō. Ba'atojanu'cō, co marāpɯre o'oco niwō. Cū quē'rã ba'acu niwī. ⁷ Na tere ba'áca be'ro narē tu'omasise ejacaro niwū. Tere ba'atjārã, na su'ti marīrã nisere tu'omasīcārã niwã. Tojo weetjārã, higuera wāmeticju pūrī me'rã mii, dero, cã'mota'asī'rīmicārã niwã.

⁸ Be'ro na tojo wééca be'ro ñamica'a mujīpū sājārī cura, Ò'acū ti wesepɯ sijawã'caticã tu'ocārã niwã. Cūrē uirã, yucupagu wa'teropɯ du'ticārã niwã. ⁹ Tojo weegu Ò'acū pe'e ɯmūrē pisucu niwī:

—¿No'opɯ niti mu'u?

¹⁰ Cū pe'e Ò'acūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u wesepɯ sijawã'caticã tu'oapɯ. Yu'u pe'e su'ti marīgū niasu. Tojo weegu uigu du'tiasu, ni yu'ticu niwī.

¹¹ Cū tojo nisere tuogu, Ò'acū cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿Noa mu'urē “Su'ti marīgū ni'i”, niati? ¿Mu'u yucuduca yu'u “Ba'aticã'ña” ni'cu ducare ba'ati? Tere ba'atigu, mu'u masītibopã, nicu niwī Ò'acū cūrē.

¹² Cū tojo nicã tu'ogu, ɯmɯ cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure ba'pada're'co yu'ure tigu ducare ecamo. Tojo weegu ba'asu, ni yu'ticu niwī.

¹³ Cū tojo nicã tu'ogu, co numiorē sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'u de'ro weego tojo weeati?

Co cūrē yu'tico niwō:

—Pīrō yu'ure nisoami. Yu'u tojo weego ba'asu, ni yu'tico niwō.

¹⁴ Ò'acū co tojo nicã tu'ogu, pīrōrē nicu niwī:

—Mu'u niso'que wapa nipe'tirã āpērã wa'icurã nemorō ña'arō wa'agusa'a. Ni'cārōacã me'rãta téé no'o mu'u catiro pōtēorō di'tapu sī'cōsijagusa'a. Tojo sī'cōsijagu, di'tare ba'agusa'a. ¹⁵ Numio mu'urē ne i'asī'rītigosamo. Co pō'rã, co pārāmerã nituriarã quē'rã mejārōta weerāsama. Ni'cãcã me'rã a'merī i'atu'tinu'cārãsa'a. Mu'u, co macū ya du'podiare cū'rīgūsa'a. Cū pe'e mu'u dupoare ɯ'tamūtōgūsami, ni wercu niwī.

¹⁶ Cūrē tojo nitoja, numio pe'ere a'tiro nicu niwī:

—Mu'u yu'rɯnu'cã'que bu'iri wī'magūrē ñe'egōtigo, pūrō pi'etigosa'a. Tojo pō'rãti, pūrīno'migō, mu'u marāpɯ me'rã nisī'rīgōsa'a. Cū pe'e mu'u wiogu weronojō nigūsami, nicu niwī.

¹⁷⁻¹⁸ Core tojo nitu'ajanu'cō, co marāpɯ pe'ere a'tiro nicu niwī:

* 2:24 2.24 Mt 19.5; Mr 10.7-8; 1Co 6.16; Ef 5.31   ✧ 3:1 3.1 Jn 8.44; Ap 12.9

—Mu'u nūmo co ucūserē tu'o ējōpeotjāgā, yu'u ba'adutiti'quere ba'a'que bu'iri, mu'u pūrō pi'etise me'rā da'ra, ba'asere bocagusa'a. Ni'cācā me'rāta upātu da'ratjāgā, pi'etinu'cāgūsa'a. Téé wērīgūpu tojo weetuogusa'a. Mu'u yu'ure yu'rānu'cā'que bu'iri nipe'tiro di'tapure űa'ase pi'rīrōsa'a. Pota, tá, apeye peje űa'ase pi'rīnemorōsa'a. Tojo nicā nūcū cjasē otetisenojōrē ba'arāsa'a. ¹⁹ Ba'asere a'magū, mu'u pūrō asituuase me'rā da'ragusa'a. Téé wērīgūpu soogusa'a. Mu'u di'ta me'rā weeno'cu ni'i. Tojo weegu mu'u wērīgū, di'tata apatūri DOJOGUSA'a, ni werecu niwī Ō'acū cūrē.

²⁰ Adā cū nūmorē Eva wāme ō'ocu niwī. “Co nipe'tirā paco nigōsamo,” nīgū, tojo wāme ō'ocu niwī.

²¹ Be'ro Ō'acū narē na su'ti sānatjere weebosacu niwī. Wa'icūrā caseri me'rā weecu niwī. ²² Tojo wee, Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Árī yu'u dutisere yu'rānu'cātjāgā, marī weronojō añuse, űa'asere tu'omasīgū wa'ami. Cū apegu catinu'cūserē o'ocju ducare ba'acā, űa'a nibosa'a. Cū tere ba'agu pūrīcā, catinu'cūcā'bosami”, nicu niwī.

²³ Tojo weegu cūrē apesepu wīorēcu niwī. Cū, cūrē cūumi'carore nidutitacu niwī majā. Ne waro añurōpu Edēpu nīmī'cure cō'awīrōcā'cu niwī. Cū di'ta me'rā da'reno'cure ba'asere a'magū, di'tareta da'radutitacu niwī.

²⁴ Ō'acū Adā, Evare cō'awīrōca be'ro na catinu'cūserē o'ocju ducare ba'abosama nīgū, u'musecārā Ō'acūrē wereco'terārē Edē mujjūpu mujātiro pe'ere co'tedutigu cūucu niwī. Tojo nicā cū di'pji pajiri pji pecame'e weronojō űjū, sutuanu'cūrī pji'rē cūucu niwī. Ne ni'cū catinu'cūse cuocju tiropu ejaticā'to nīgū, tojo weecu niwī.

4

Caí, tojo nicā cū acabiji Abel ye cjasē ni'i

¹ Be'ro Adā, Eva añurī wese Edēpu ní'cārā na wijāca be'ro aperopu wa'acārā niwā. Topu Adā cū nūmo me'rā nicu niwī. Tojo weego nijīpaco tojaco niwō. Be'ro ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cūrē Caí wāme ō'ocārā niwā. Cū bajucā ű'agō, Eva, “Ō'acū weetamuse me'rā yu'u wī'magūrē wuapu”, nico niwō. ² Be'ro apatūri Eva apī wī'magū wuaco niwō. Cū wāmeticu niwī Abel. Cū Abel, Caí acabiji nicu niwī. Na puarā bucuā weetjārā, nanucū da'rase cuocārā niwā. Abel oveja co'tegu nicu niwī. Cū ma'mi Caí pe'e otesere oteri masū nicu niwī.

³ Yoāca be'ro Caí ni'cā nūmu cū da'rase cjasere Ō'acūrē o'ogu wa'acu niwī. ⁴ Cū acabiji Abel quē'rā cū da'rasere miacu niwī. Cū yarā oveja ne pō'rātī'cārā añurārē miacu niwī. Ō'acū Abere, cū mia'quere añurō e'catise me'rā ű'acu niwī. ⁵ Cū ma'mi Caí pe'ere, cū mia'quere Ō'acū tu'saticu niwī. Tojo weegu Caí ua wa'acu niwī. ⁶ Cū tojo uacā ű'agū, Ō'acū Caírē a'tiro nicu niwī: “¿De'ro weegu mu'u uati? ⁷ Mu'u añurō weecā, e'catise me'rā mu'urē ű'agūsa'a. Añurō weetigu pūrīcā, űa'arō nisetinu'cūgūsa'a. Tojo weegu mu'u űa'arō weesī'rīsere tojo tu'ōña'a, wācūtutuaya”, ni werecu niwī Ō'acū Caírē.

⁸ Be'ro ni'cā nūmu Caí cū acabiji Abere, “Te'a cāpūpu sijarā”, nicu niwī. To cāpūpu na puarā nírā, Caí pe'e cū acabijire wējēcā'cu niwī. ⁹ Ō'acū cū tojo weecā ű'agū, Caírē a'tiro nicu niwī:

—¿Mu'u acabiji Abel no'opu niti? nicu niwī.

Caí cūrē yu'ticu niwī:

—Masītisa'a. Cūrē co'tegu mejēta ni'i, ni yu'ticu niwī.

¹⁰ Cū tojo yu'ticā tu'ogu, Ō'acū cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu mu'u acabijire wējēati? Mu'u acabiji ye dí di'tapu yu'ure pisu caricūcūnarō weronojō ni'i. ¹¹ Tojo weegu mu'u acabijire wējē'que bu'iri mu'urē űa'arō wa'arosa'a. Pi'eti, bajaque'atinu'cūgūsa'a. Cūrē wējēcā, cū ye dí di'tapu si'bisājā wa'apu. Tojo weegu ni'cārōacārē a'ti di'tare cō'awīrōno'gūsa'a. ¹² Mu'u otecā, ne dūca marīrōsa'a. Sooro marīrō nipe'tiropu sijabajaque'atigu nigūsa'a, nicu niwī Ō'acū Caírē.

¹³ Caí cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure to cārōjo bu'iri da'recā, ne pōtēosome. ¹⁴ Ni'cācā yu'ure a'ti di'ta nīmī'cure cō'abutia'a. Tojo weegu mu'u ű'orōpure nisome. Sooro marīrō nipe'tiropure sijabajaque'atigusa'a. Tojo weecāma, no'o yu'ure bocaejagu wējēgūsami, ni yu'ticu niwī Caí Ō'acūrē.

¹⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acū yu'ticu niwī:

—No'o mu'urē bocaeja wējēgūnojō sietetiri mu'urē bu'iri da'rero nemorō da'reno'gūsami, nicu niwī. Tojo weegu Ō'acū Caírē wējēticā'to nīgū, cū upūpure apeyenojō ojaō'ocu niwī. Cūrē ű'amasī, wējēticā'to nīgū, tojo weecu niwī. ¹⁶ Tojo weegu,

Caí Ô'acû ĩ'orõpũ nimi'cu waja wa'acu niwĩ. Nod* wãmetiropũ, Edẽ mujĩpũ mujãtiro pe'e nĩrõpũ niseticu niwĩ majã.

Caí pãrãmerã nituriarã nise ni'i

¹⁷ Caí yoáca be'ro numotia wa'acu niwĩ. Cũ numo me'rã nicu niwĩ. Tojo weego co nijĩpaco tojaco niwõ. Be'ro ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũ wãmeticu niwĩ Enoc. Titare Caí ni'cã macã da'recu niwĩ. Ti macãrẽ Enoc wãmeyecu niwĩ. Cũ macũ nimũ'tãgũ ye wãme weronojõ õ'ocu niwĩ. ¹⁸ Enoc, Irad pacu nicu niwĩ. Irata Mehujael pacu nicu niwĩ. Mehujaeta Metusael pacu nicu niwĩ. Metusael Lamec pacu nicu niwĩ. ¹⁹ Cũ, Lamec pũarã numia numoticu niwĩ. Ni'cõ Ada wãmetico niwõ, apego Zila. ²⁰ Ada ni'cũ põ'rãtico niwõ. Cũ Jabal wãmeticu niwĩ. Cũ pãrãmerã nituriarã wecua cuorã nicãrã niwã. Na sijari masã nitĩjarã, su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire cuocũcãrã niwã. ²¹ Jabal acabiji Jubal wãmeticu niwĩ. Cũ Jubal pãrãmerã nituriarã wẽopawũ putirã, buapũtẽri masã nicũcãrã niwã. ²² Apego Lamec numo Zila wãmetigo ni'cũ põ'rãtico niwõ. Tubal-caí wãmetigu cõme, tojo nicã bronce wãmetise me'rã apeyenojõ da'recũcu niwĩ. Cũ ni'cõ acabijoticu niwĩ. Co Naama wãmetico niwõ.

²³ Ni'cã numũ Lamec cũ numosãnumiarẽ, Ada, Zilare a'tiro nicu niwĩ: "Yu'u ucũsere añurõ tu'oya.

Yu'ure cãmida'rese wapa ni'cũ umarẽ wẽjẽcã'pũ.

Ni'cũ ma'murẽ yu'ure paase wapa mejãrõta weepũ.

²⁴ 'Caĩrẽ wẽjẽgũnojõ sietetiri cãrẽ a'meno'gũsami', nicu niwĩ Ô'acũ.

Yu'u pe'ema setenta y sietetiri a'meno'rõsa'a", nicu niwĩ.

Set, tojo nicã cũ macũ Enós ye cjase ni'i

²⁵ Adã apaturi cũ numo me'rã nicu niwĩ tja. Tojo weego co ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũ bajuacã ĩ'agõ, cãrẽ Set wãme õ'oco niwõ. "Õ'acũ yu'ure o'omi" nĩgõ, tojo weeco niwõ. "Õ'acũ ã'rĩ, Caí wẽjẽ'cu Abere ducayugure yu'ure o'omi", nico niwõ.

²⁶ Be'ro cũ Set quẽ'rã bucua, numoticu niwĩ. Cũ numo ni'cũ põ'rãtico niwõ. Cãrẽ Enós wãme õ'ocu niwĩ. Cũ bajuáca be'ro masã Ô'acũrẽ "Ûsã wiogu ni'i" ni ẽjõpeo, sẽrĩnũ'cãcãrã niwã.

5

Adã põ'rã nituriarã ye cjase ni'i

¹ A'te Adã põ'rã nituriarã ye queti oja'que ni'i.

Ne waro Ô'acũ masũrẽ wéegũ, cũ weronojõ bajugata weecu niwĩ. ² Ûmũ, numio weecu niwĩ. Narẽ bajurẽgũ, "Ã'rã masã nima; narẽ añurõ wa'ato" ni, cũucu niwĩ.*

³ Adã ciento treinta cũ'marĩ cuogu, ni'cũ cũ weronojõ bajugu macũticu niwĩ. Cũ wĩ'magũrẽ Set wãme õ'ocu niwĩ. ⁴ Set bajuáca be'rore Adã ochocientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Tojo weegu pãjãrã umũa, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ⁵ Nipe'tise cũ'marĩ catigu, novecientos treinta cũ'marĩ caticu niwĩ. Ticuse cũ'marĩ cuogu, Adã wẽricu niwĩ.

⁶ Adã macũ Set ni'cũ macũticu niwĩ. Cũ wĩ'magũrẽ Enós wãme õ'ocu niwĩ. Cũ macũ Enós bajuácatorere ciento cinco cũ'marĩ cuocu niwĩ. ⁷ Cũ bajuáca be'rore Set ochocientos siete cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Cũ umũa, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ⁸ Set novecientos doce cũ'marĩ cuogu, wẽricu niwĩ.

⁹ Cũ macũ Enós, Cainán wãmetigure macũticu niwĩ. Cainán bajuácatorere Enós noventa cũ'marĩ cuocu niwĩ. ¹⁰ Be'ro Enós ochocientos quince cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ umũa, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ¹¹ Enós novecientos cinco cũ'marĩ cuogu, wẽricu niwĩ.

¹² Enós macũ Cainán Mahalaleel wãmetigure macũticu niwĩ. Mahalaleel bajuácatorere Cainán setenta cũ'marĩ cuocu niwĩ. ¹³ Cainán ochocientos cuarenta cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Ticuse cũ'marĩ cuogu, umũa, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ¹⁴ Cainán novecientos diez cũ'marĩ cuogu, wẽricu niwĩ.

¹⁵ Cainán macũ Mahalaleel Jared wãmetigure macũticu niwĩ. Jared bajuácatorere Mahalaleel sesenta y cinco cũ'marĩ cuocu niwĩ. ¹⁶ Be'ro te cũ'marĩ be'rore ochocientos treinta cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Pãjãrã umũa, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ¹⁷ Mahalaleel ochocientos noventa y cinco cũ'marĩ cuogu, wẽricu niwĩ.

¹⁸ Jared quẽ'rã Enoc wãmetigure macũticu niwĩ. Enoc bajuácatorere Jared ciento sesenta y dos cũ'marĩ cuocu niwĩ. ¹⁹ Be'ro pãjãrã umũa, numia põ'rãtinemocu niwĩ.

* 4:16 4.16 Nod "sijabajaque'atise" nisi'rĩrõ wee'e. ✪ 5:2 5.2 Mt 19:4; Mr 10:6

Ochocientos cū'marī catinemocu niwī. ²⁰ Jared novecientos sesenta y dos cū'marī cuogu, wēricu niwī.

²¹ Be'ro Jared macū Enoc, Matusalén wāmetigure macūtīcu niwī. Cū macū Matusalén bajuácatere sesenta y cinco cū'marī cuocu niwī. ²² Enoc Ō'acū me'rā añurō niseti, cū űaro weecu niwī. Cū macū Matusalén bajuáca be'rore Enoc trescientos cū'marī catinemocu niwī. Āpērā űmua, numia pō'rātinemocu niwī. ²³ Enoc trescientos sesenta y cinco cū'marī caticu niwī. ²⁴ Cū Ō'acū dutise weegū niťjagū, wēricu niwī. Ni'cā nūmū bajudutia wa'acu niwī. Ō'acū cūrē mia wa'acu niwī.

²⁵ Enoc macū Matusalén Lamec wāmetigure macūtīcu niwī. Lamec bajuácatere Matusalén ciento ochenta y siete cū'marī cuocu niwī. ²⁶ Be'ro setecientos ochenta y siete cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē űmua, numia pō'rātinemocu niwī. ²⁷ Matusalén cū novecientos sesenta y nueve cū'marī cuogu, wēricu niwī.

²⁸ Be'ro Matusalén macū Lamec ciento ochenta y dos cū'marī cuogu, macūtīcu niwī. ²⁹ Cū macūrē Noé* wāme ō'ogū, a'tiro nicu niwī: "Ō'acū, 'Di'tapure peje ña'ase, tá, pota p'ĩrĩrōsa'a', nicu niwī. Tojo weerā marī ba'asere a'marā, pūrō pi'etise me'rā di'tare da'ra'a. Ā'rī yu'ū macū me'rā marī soose bocarāsa'a", nicu niwī Lamec. ³⁰⁻³¹ Noé bajuáca be'rore Lamec quinientos noventa y cinco cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē āpērā űmua, numia pō'rātinemocu niwī. Lamec setecientos setenta y siete cū'marī cuogu, wēricu niwī.

³² Be'ro cū macū Noé quinientos cū'marī cuōca be'ro, cū pō'rā Sē, Cā, Jafet bajuacārā niwā.

6

Masā a'ti űmucocjārā na ña'arō weeseti'que ni'i

¹ Titare masā a'ti di'tapure pājārā waro masāputicārā niwā. Na pō'rā numia añubutiārā numia nicārā niwā. ² Ō'acū yarā nimi'cārā na numiarē ĩ'arā, "Añubutiārā numia nima", ni ĩ'acārā niwā. Tojo weerā nanūcū no'o na űagore, na tu'sagore nūmotīcūcārā niwā. ³ Ō'acū pe'e a'tiro nicu niwī: "Yu'ū masārē a'ti nūcūcāpu catīnū'cūcā weesome. Na boacjārā dia'cū nima. Ciento veinte cū'marīta catīrāsama", nicu niwī Ō'acū.

⁴ Titare Ō'acū yarā nimi'cārā, na masā pō'rā numia me'rā nūmotīcā, na pō'rā pacarā waro, tutuarā nicārā niwā. Be'ropū quē'rārē na pārāmerā nituriārā pacarā nicārā niwā. Dūporocjārā narē ucūrā, "Nipe'tīrā āpērā masā yu'ruoro tutuarā, tu'omasīrā nima", nicārā niwā.

⁵⁻⁷ Titare masā ña'abutiaro weeseticārā niwā. Ña'arō weese dia'cūrē wācūcārā niwā. Ō'acū na tojo weeseticā ĩ'agū, narē ne tu'saticu niwī. "Yu'ū masārē weeticā, añubopā", ni wācūcu niwī. Tojo ni, pūrō bujawetise me'rā a'tiro nicu niwī: "Masā yu'ū weemi'cārārē cō'ape'ocūti. Tojo nicā wa'icārā, nūcūcāpu nīrā, wūwārā, nipe'tīrārē cō'ape'ocūti. Yu'ū pūrō bujaweti'i. Yu'ū narē weeticā, añubopā", nicu niwī.

⁸ Tojo nimigū, Noé cū añurō weesetisere ĩ'agū, cū me'rā pūrō e'caticu niwī.

Ō'acū Noerē yucusu pajīpju cū weeduti'que ni'i

⁹ A'te Noé ye queti ni'i.

Noé añugū nicu niwī. Ō'acū cū dutī'caronōjōta weeseticu niwī. Masā nipe'tīrā wa'teropure cū dia'cū Ō'acū űaronōjō niseticu niwī. ¹⁰ Noé ĩ'tiarā pō'rāticu niwī. Sē, Cā, Jafet wāmetīcārā niwā.

¹¹ Āpērā masā pe'e Ō'acū ĩ'acā pe'ema, ña'ase dia'cū weecārā niwā. A'mewējēse yu'rua wa'acaro niwā. ¹² Masā nipe'tīrā ña'arō weesetīrā dia'cū nicārā niwā. Na tojo weesetisere ĩ'agū, ¹³ Ō'acū Noerē a'tiro nicu niwī: "Yu'ū nipe'tīrā masārē cō'ape'ocūti. Na basu ña'arō weecā, a'ti űmucopure a'mewējēse yu'rumajā wa'a'a. Tojo weegu masā, di'tare miopē'ocūti. ¹⁴ Tojo weegu mu'ū a'tiro weeya. Yucusu pajīpju weeya. Yucusu añucju cjasere mi, a'medo'weya. Tiwū po'peapure peje tucūrī weeya. Aco sājārī nīgū, bu'ire, po'peapu quē'rārē ope me'rā añurō bi'aya. ¹⁵ A'tocārō pajīpju weeya. Ciento treinta y cinco metro yoapju nīrōsa'a. E'saro pe'e veintidos metro, ape metro deco nīrōsa'a. Ū'muarō pe'ema trece metro, ape metro deco ű'muapju nīrōsa'a. ¹⁶ ĩ'tia casatīpju weeya. Tiwū dūposārīpure añurō mo'aña. To mo'a'caro docare ho'reyuse sājātjore du'aya. Ni'cā metro deco du'abaque'aya. Tojo nicā ni'cā sope sājātji sopere weeya. ¹⁷ Yu'ū a'ti di'tare miogūtīgu wee'e. Nipe'tīrā a'ti di'tacjārā catise cuorānōjō

* 5:29 5.29 Hebreo ye me'rā "Noé" nīrō, "soose" nis'ĩrĩrō weronōjō bususa'a.

miri, wēripe'tia wa'arāsama. ¹⁸ Yu'u mu'u me'rā pūrīcārē añurō wee, apoguti. Mu'u, mu'u nūmo, mu'u pō'rā umua, na nūmosānumia me'rā tiwupure sājāārāsa'a. ¹⁹ Tojo nicā, mu'u tiwupure a'ticūrā wa'icūrārē miisāagūsa'a. Nipe'tirā wa'icūrā a'ti di'tapu nirānucū ni'cū umu, ni'cō numio miisāagūsa'a. Na, musā me'rā nirāsama. Tojo weerā mu'u me'rā wa'icūrā yu'rūwetirāsama. ²⁰ Mu'u me'rā puarērā sājāārāsama. Wa'icūrānucū, wūurā, buarā, di'tapu sī'cōsijarā quē'rā sājāārāsama. Mu'u weronjōta na quē'rā yu'rūwetirāsama. ²¹ Tojo nicā mu'u tiwupu nīgū ba'atjere miaña. Na wa'icūrā ba'atje quē'rārē miaña", nicu niwī Ō'acū.

²² Noé nipe'tisere Ō'acū weeduti'caronjōta weecu niwī.

7

A'ti di'tare Ō'acū mio'que ni'i

¹⁻² Be'ro Noerē Ō'acū a'tiro nicu niwī: "Nipe'tirā a'tocaterocjārā masā ña'arā nima. Mu'u ni'cūta yu'u dutisere queoro weegū ni'i. Tojo weegu mu'u acawererā me'rā yucusupu sājāña. Wa'icūrā yu'ure ūjūamorōpeojārē siete umua, siete numia tiwupure miisāña. Āpērā wa'icūrā ba'atirānojō pe'ema nanucū umu, numio miisāña. ³ Mirīcūa quē'rārē na ye curarinucū siete umua, siete numia miisāña. Mu'u tojo weecā, a'ti nucūcāpure bajudutisome. ⁴ Siete nūmūrī be'ro acoro pejanu'cācā weeguti. Cuarenta umucori, cuarenta ñamirī* pejarosa'a. Nipe'tirā catirā yu'u weemi'cārārē miocō'ape'ocūti", nicu niwī.

⁵ Noé nipe'tisere Ō'acū cū weeduti'caronjōta weecu niwī.

⁶ Titare di'ta mirīcaterore Noé seisciento cū'marī cuocu niwī. ⁷ Dia mirīsere yu'rūwetirāti nīrā, Noé, cū numo, cū pō'rā umua, na nūmosānumia me'rā tiwu yucusujopure sājāacārā niwā. ⁸ Na wa'icūrā nipe'tirā Ō'acūrē ūjūamorōpeojā, ba'atirānojō, wūurā, buarā, di'tapu sī'cōsijarā ⁹ Noé me'rā sājāacārā niwā. Ō'acū cū duti'caronjōta wa'icūrā curarinucū umu, numio sājāacārā niwā.

¹⁰ Ō'acū cū ni'caronjōta siete nūmūrī be'ro acoro pejanu'cācaro niwā. ¹¹ Titare Noé seiscientos cū'marī cuori curare ma'ma cū'ma nū'cārī mujīpū be'ro cja mujīpū diecisiete nūmūrī ejari cura pejanu'cācaro niwā. Dia pajiri maa po'peapu aco wijase peri pāripe'tia wa'acaro niwā. Aco u'muarōpu nise quē'rā pajibutiaro pejacaro niwā. ¹² Cuarenta umucori, cuarenta ñamirī a'ti di'tapure pejacaro niwā. ¹³ Aco pejanu'cārī nūmūrē Noé tiwujopure cū numo, cū pō'rā Sē, Cā, Jafet, na nūmosānumia sājāacārā niwā. ¹⁴ Na me'rā nipe'tirā wa'icūrā, ecarā, buarā, di'tapu sī'cōsijarā, mirīcūa, nipe'tirā wūurā, te curarinucū sājāacārā niwā. ¹⁵ Na wa'icūrā puarērā Noé me'rā tiwupure sājāacārā niwā. ¹⁶ Ō'acū Noerē duti'caronjōta na wa'icūrā curarinucū umu, numio sājāacārā niwā. Be'ro na nipe'tirā sājāca be'ro Ō'acū soperē bi'acū'cu niwī.

¹⁷ Cuarenta nūmūrī acoro pejacaro niwā. Siape'e me'rā di'ta mirīa wa'acaro niwā. Tojo weero tiwu yucusu wā'cāpa'a wa'acaro niwā. ¹⁸ Aco a'ti di'tapure mirīyu'rua wa'acaro niwā. Tiwu acopu pa'sacusiacaro niwā. ¹⁹ Te aco nipe'tise ūrūpagu u'muasepagure yu'rūmujā wa'acaro niwā. ²⁰ Te aco ūrūpagure siete metros yu'rūmujānemocaro niwā. ²¹ Tojo wa'acā, masā a'ti umucopu nimi'cārā mirīpe'tia wa'acārā niwā. Mirīcūa, wa'icūrā, ecarā, buarā, di'tapu sī'cōsijarā mirīpe'tia wa'acārā niwā. ²² Nipe'tirā di'tapu nīrā, catise cuomi'cārā wēripe'tia wa'acārā niwā. ²³ Noé, tojo nicā cū me'rā tiwupu sājāa'cārā dia'cū yu'rucārā niwā. Āpērā tiwupu sājāati'cārāpu masā, wa'icūrā, ecarā, mirīcūa, buarā, di'tapu sī'cōsijarā mirī, wēripe'tia wa'acārā niwā.

²⁴ Te aco ciento cincuenta nūmūrī di'tapure wetiro marīrō nicaro niwā.

8

A'ti di'ta mirīdu'u'que ni'i

¹ Na tiwupu nīrī cura, Ō'acū Noerē, wa'icūrā, cū me'rā nīrārē wācūcu niwī. Tojo weegu te acore wetidijato nīgū, wī'rō wēecā weecu niwī. Cū tojo weese me'rā dia wetidijanu'cācaro niwā. ² Aco, dia pajiri maa po'peapu wijase peri bi'a wa'acaro niwā. Tojo nicā, u'muarōpu peja'que quē'rā pejadu'ucaro niwā. ³ Tojo weero dia pajiri maa wetidijaro weecaro niwā majā. Ciento cincuenta nūmūrī aco pejanu'cāca be'ro dia wetidijacaro niwā. ⁴ Ti cū'marēta seis mujīpūrī be'ro cja mujīpū diecisiete nīrī nūmu tiwu yucusujo ūrūpagu Ararat wāmetisepagu bu'ipū wetiweepejacaro niwā.

* 7:4 7.4 "Cuarenta umucori, cuarenta ñamirī" hebreo ye me'rā cuarenta nūmūrī nīrō wee'e.

⁵ Dia wetidijanu'cūcaro niwũ. Nueve mujĩpũrĩ be'ro cja mujĩpũ nimũ'tãrĩ nũmũ nicã, ũrũpãgu yapari bajuanu'cãcaro niwũ.

⁶ Cuarenta numũrĩ be'rore Noé sope cũ wéeca sopere pãocu niwĩ. ⁷ Pãotojanu'cõ, ni'cũ yuca weronojõ bajugu ñigũ, cuervo wãmetigure ti sopepu du'uwĩrõcu niwĩ. Cũ nipe'tiropũ wũucusiacu niwĩ. Téé di'ta bajucãpu wũucusiatsuocu niwĩ. ⁸ Be'ro, di'ta bajutojati nĩgũ, bujare du'uo'õcu niwĩ. ⁹ Buja pe'e ne cũ ejapejacjare bocaticu niwĩ. Dia ne wetidijape'titicaro niwũ yujupũ. Tojo weegu buja Noé tiropũ dajacã'cu niwĩ. Noé cũ omocãrẽ s̄owĩrõ, bujare ñe'e, tiwũputa apaturi miisõrõcã'cu niwĩ.

¹⁰ Cũ siete numũrĩ yucuecu niwĩ. Be'ro apaturi bujare du'uo'õcu niwĩ tja. ¹¹ Na'ique'ari cura buja cũ ē'quẽapu ni'cã pũrĩ olivo wãmeticju pũrĩ cuo'cu, Noé tiropũ dajacu niwĩ. Tojo weegu Noé "Dia wetidijarota weesa'a", ni masĩcu niwĩ. ¹² Tojo nimigũ, siete numũrĩ yucuenemocu niwĩ. Apaturi bujare o'õcu niwĩ tja. Ti nũmũ wa'a'cuputa buja ne dajaticu niwĩ majã.

¹³ Titare Noé seiscientos uno cũ'marĩ cuogu nicã, dia añurõ wetipe'ticaro niwũ majã. Ma'ma cũ'ma nimũ'tãrĩ nũmũ nicã Noé tiwũ yucusũjo mo'a'carore pãacu niwĩ. Tore pãa, di'tare ĩ'acu niwĩ. Di'ta boporo weecaro niwũ. ¹⁴ Ape mujĩpũ veintisiete nĩrĩ nũmũ nicã, di'ta añurõ bopoa tojacaro niwũ. ¹⁵ Tojo weegu Ō'acũ Noerẽ a'tiro nicu niwĩ: ¹⁶ "Mu'ũ, mu'ũ nũmo, mu'ũ põ'rã, na nũmosãnumia me'rã wijaaya. ¹⁷ Mu'ũ me'rã ni'cãrã wa'icurã, mirĩcũa, ecarã, buarã, di'tapu s̄i'cõsijarã, nipe'tirãrẽ wĩorẽpe'ocã'ña. Mu'ũ tojo weecã, na a'ti di'ta nipe'tiropũ wa'arãsama. Na pãjãrã põ'rãti, a'ti di'tare tuuse'sanu'cãrãsama", nicu niwĩ.

¹⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Noé Ō'acũ duti'caronojõta weecu niwĩ. Noé, cũ nũmo, cũ põ'rã, na nũmosãnumia tiwũ yucusũpu ni'cãrã wijaacãrã niwã majã. ¹⁹ Nipe'tirã wa'icurã, buarã, di'tapu s̄i'cõsijarã, mirĩcũa, tiwũpu ni'cãrã wijaape'tia wa'acãrã niwã. Te curarinucũ morẽrõ marĩrõ wijaacãrã niwã.

²⁰ Be'ro Noé Ō'acũrẽ wa'icurãrẽ ũjũamorõpeoguti nĩgũ, ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũcu niwĩ. Tore apope'otoja, Ō'acũrẽ ějõpeogu wa'icurã, mirĩcũa añurãnojõrẽ wẽjẽ ũjũamorõpeocu niwĩ. ²¹ Ō'acũ Noé tojo weecã ĩ'agũ, cũ wa'icurãrẽ ũjũamorõpeocã ũ'mutisere wĩjĩgũ, e'caticu niwĩ. Tojo weegu a'tiro wãcũcu niwĩ: "Ne apaturi di'tare ña'arõ weesome. Masã na ña'arõ weese bu'iri tojo weewũ. Masã maata wĩ'marã nĩrãputa ña'arõ weesere masĩtojasama. Nipe'tirã catise cuorãrẽ ne apaturi yũ'ũ narẽ mio'caro weronojõ weenemosome majã", nicu niwĩ Ō'acũ.

²² Apeye a'tiro nicu niwĩ:
"A'ti umũco nĩrĩ curare masã ote, te dũcare miĩ, ba'anu'cũrãsama.
A'ti nucũcãpũre asise, yũsuase ninu'cũcã'rõsa'a.
Cũ'ma, pu'ecu quẽ'rã ninu'cũcã'rõsa'a.
Ũmucori, ñamirĩ quẽ'rã ne pe'tisome.
Tojo ninu'cũcã'rosa'a téé a'ti umũco pe'ticãpu", nicu niwĩ Ō'acũ.

9

Ō'acũ Noé me'rã "A'tiro weeguti" ni apo'que ni'i

¹ Ō'acũ Noerẽ, cũ põ'rãrẽ "Añurõ wa'ato" nĩgũ, a'tiro nicu niwĩ: "Pãjãrã põ'rãti masãputiya. Nipe'tiropũre tuuse'sanu'cãña. ² Ni'cãrõcã me'rã nipe'tirã wa'icurã a'ti nucũcãcãjãrã musãrẽ uirãsama. Ũ'muarõpu wũurã, di'tapu s̄i'cõsijarã, buarã, dia pajiri maapu nĩrã nipe'tirã uirãsama. Musã na wiorã nĩrãsa'a. ³ Todũporo musã otese, yucudũca no'o nisenojõrẽ ba'aduti'caronojõta na quẽ'rãrẽ musã ba'arãsa'a. ⁴ Wa'icũ di'ĩ ba'arã, di me'rã ba'aticã'ña. A'tiro ni'i. Te dũpũreta catise ni'i. ⁵ Tojo weegu no'o ni'cũ masãrẽ wẽjẽgũnojõrẽ bu'iri da'redutiguti. No'o wa'icũ quẽ'rã, masãrẽ wẽjẽgũnojõrẽ wẽjẽdutiguti.

⁶ "A'tiro ni'i.

Masã yũ'ũ weronojõ bajurã weeno'cãrã nima.

Tojo weegu masãrẽ wẽjẽgũnojõ cũ quẽ'rã wẽjẽno'gũsami.

⁷ Musã pe'e pãjãrã põ'rãtiya.

A'ti nucũcã nipe'tiropũre tuuse'saya", nicu niwĩ Ō'acũ.

⁸ Apeyere Ō'acũ Noerẽ, cũ põ'rãrẽ ninemocu niwĩ: ⁹ "Ni'cãrõcã musã me'rã a'tiro apoguti. Musã pãrãmerã nituriarã quẽ'rãrẽ tojota weeguti. ¹⁰ Tojo nicã nipe'tirã wa'icurã musã me'rã nĩrãrẽ apoguti. Na musã me'rã yucusũpu ni'cãrã mirĩcũa, wa'icurã, ecarã, nucũcãjãrã nipe'tirã me'rã apoguti. ¹¹ Yũ'ũ musã me'rã apo'que ne dũcayusome. A'tiro ni'i. Masãrẽ, wa'icurãrẽ ne apaturi aco me'rã miosome. Ne a'ti di'tare tojo weenemosome. ¹² Yũ'ũ musãrẽ, musã pãrãmerã nituriarãrẽ, wa'icurãrẽ

ne apaturi tojo weesome majā nisere i'ogū, a'tiro weeguti. ¹³ O'mecurariḡu bu'edare cūgūti. Ti da me'rā yu'u a'ti nucūcāḡu nīrā me'rā yu'u apo'quere i'ogūsa'a. ¹⁴ Tojo weero yu'u acoro űiacā weecā, bu'eda bajarosa'a. ¹⁵ Ti dare i'agū, musā me'rā, tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcāḡu nīrā me'rā yu'u apo'quere wācūgūsa'a. Ne apaturi aco me'rā musārē miocō'asome. ¹⁶ Ti da o'mecurariḡu bajuacā, yu'u i'agūsa'a. I'agū, yu'u nipe'tirā masā me'rā, a'ti nucūcāḡu nīrā me'rā 'Yu'u apo'que ne pe'tisome' nī'quere wācūgūti. ¹⁷ Ti da yu'u masā, wa'icūrā, nipe'tirā a'ti nucūcāḡu nīrā me'rā yu'u apo'quere i'orī da nīrōsa'a", nicu niwī Ō'acū Noerē.

Noé, cū pō'rā me'rā niseti'que ni'i

¹⁸ Noé pō'rā cū me'rā yucusūḡu nī'cārā a'ticūrā nicārā niwā: Sē, Cā, tojo nicā Jafet. Cā, Canaā pacu nicu niwī. ¹⁹ Na i'tiarā Noé pō'rā nicārā niwā. Na nipe'tirā a'ti nucūcācārā űecūsumua nicārā niwā. Be'ro na pārāmerā nituriarā nipe'tiropu se'sa wa'acārā niwā.

²⁰ Noé di'tare se'e apocūu, u'sere otecū niwī. ²¹ Be'ro, u'sedacaco me'rā vino da're, sī'rīca niwī. Tere sī'rīgū, que'a wa'acu niwī. Tojo que'agu, cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'ipu sājāa, ejapeja, su'ti marīgū pesacu niwī. ²² Cū tojo pesari cura cū macū Cā sājāa, i'acu niwī. Cā, Canaā pacu nicu niwī. Cā, cū pacu Noerē su'ti marīcā i'agū, cū ma'misumuarē weregū wa'acu niwī. ²³ Cū tojo werēcā tu'orā, Sē, Jafet ni'cā casero, su'ti caserojore paapeowā'cā, aperopu i'a, dustisājāa, mo'acārā niwā. Na pacu su'ti marīgū nicā i'asī'rītirā, tojo weecārā niwā.

²⁴ Be'ro Noé cū que'ase pe'ticā, wā'cācu niwī. Wā'cāgū, cū macū du'sagupū cūrē tojo wee'quere masīgū, ²⁵ a'tiro nicu niwī:

"Cā macū Canaārē űa'arō wa'arosa'a.

Cū ma'misumuarē da'raco'tegu nigūsami."

²⁶ Noé a'tiro ninemocu niwī:

"Sē wogū Ō'acūrē 'Añuyū'ruami', ni e'catipeoato.

Canaā Sērē da'raco'tegu niato.

²⁷ Ō'acū Jafere pajiri di'ta o'oato.

Cū Sē me'rā añurō nisetiatio.

Canaā pe'e cūrē da'raco'tegu niato," nicu niwī Noé.

²⁸ A'ti di'ta mīrīca be'ro Noé trescientos cincuenta cū'marī catinemocu niwī. ²⁹ Cū novecientos cincuenta cū'marī cuogu, wērīca niwī.

10

Noé pō'rā nituriarā ye cjase ni'i

¹ A'te Sē, Cā, Jafet ye queti ni'i. A'ti di'ta mīrīca be'rore Noé pō'rā, Sē, Cā, Jafet na űumosānumia me'rā pō'rāticārā niwā.

² Jafet pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Nimu'tāgū Gomer wāmetīcu niwī. Cū be'rocjārā Magog, Madai, Javán, Tubal, Mesec nicārā niwā. Nituogu Tiras wāmetīcu niwī.

³ Gomer, masā ma'mi pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Cū pō'rātīmu'tā'cu Askenaz wāmetīcu niwī. Cū be'rocjū Rifat nicu niwī. Cū be'rocjū Togarma wāmetīcu niwī.

⁴ Jafet macū decocjū Javán wāmetīgu pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Elisa, Tarsis, Quitim, Dodanim wāmetirā nicārā niwā.

⁵ Ā'rā nipe'tirā Jafet pō'rā cū ya curuacjārā nicārā niwā. Na dia pajiri maa sumutocjārā nicārā niwā. Na niatje di'tapu wa'astea wa'acārā niwā. Te di'tapu nīrā, te curarinacū na ucūse me'rā nicārā niwā.

⁶ Noé macū du'sagupū Cā wāmetīgu pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Nimu'tāgū Cus wāmetīcu niwī. Cū be'rocjārā Misraim, Fut, tojo nicā Canaā nicārā niwā.

⁷ Cā macū nimu'tāgū Cus a'ticūrā pō'rāticū niwī: Seba, Havila, Sabta, Raama, tojo nicā Sabteca nicārā niwā. Raama pō'rā Seba, Dedán wāmetirā nicārā niwā.

⁸ Cus wāmetīgu Nimrod pacu nicu niwī. Cū Nimrod nipe'tiropure a'mewējētutuagu wa'acu niwī. ⁹ Ō'acū i'orōḡure cū wa'icūrā wējēmu'sīgū nicu niwī. Tojo weero wa'icūrā wējēmu'sīgūnojōrē a'tiro ucūwūase nicaro niwū: "Ō'acū i'orōḡure Nimrod weronojō wa'icūrā wējēmu'sīgū nīmī", nicūcārā niwā. ¹⁰ Cū peje macārī wogū nicūcu niwī.

Cū ne waro duti'que macārī a'ticuse macārī nicaro niwū: Babel, Erec, Acad, tojo nicā Calne nicaro niwū. Te macārī Sinar wāmetiri di'tapu nicaro niwū. ¹¹ Sinar wāmetiropu nī'cu Asiria wāmetiri di'tapu wa'acu niwī. Topure Nīnive, Rehobot Ir, Cala wāmetise macārī da'recu niwī. ¹² Tojo nicā Resén wāmetiri macārē da'recu niwī. Ti macā, Nīnive, Cala wāmetise macārī wa'teropu tojacaro niwū. Pajiri macā nicaro niwū.

¹³ Cã macû Misraim wãmetigu a'ticuse cururi ñecũ nicu niwĩ: ludeo masã, anameo masã, leabita masã, naftuita masã, ¹⁴ patruseo masã, casluhita masã, tojo nicã caftorita masã nicãrã niwã. Caftorita masã, filisteo masã ñecũsumãa nicãrã niwã.

¹⁵ Cã macû Canaã wãmetigu Sidõ pacu nicu niwĩ. Sidõ masã ma'mi nicu niwĩ. Cũ docacjũ Het wãmeticu niwĩ. ¹⁶ Canaã pãrãmerã nituriarã a'ticurã nicãrã niwã: jebuseo masã, amorreu masã, gergeseo masã, ¹⁷ heveo masã, araceo masã, sineo masã, ¹⁸ arvadeo masã, zemareo masã, tojo nicã hamateo masã nicãrã niwã.

Be'ropure nipe'tirã Canaã ye cururicjãrã nipe'tiro na ya di'tapure se'sa wa'acãrã niwã. ¹⁹ Na ya di'ta Sidõ wãmetiri macã me'rã ninu'cãcaro niwũ. Téé Gerar wãmetiri macãpu, tojo nicã Gazapu nituocaro niwũ. Mujĩpũ mujãtiro pe'e na ya di'ta Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboim, tojo nicã Lasapu nituocaro niwũ. ²⁰ ã'rã nipe'tirã Cã põ'rã, cũ ya curuacjãrã nicãrã niwã. Na ye di'tapu nĩrã, te cururinucũ na ye ucũse me'rã niseticãrã niwã.

²¹ Apĩ Noé macũ Sẽ quẽ'rã põ'rãticu niwĩ. Cũ Jafet ma'mi nicu niwĩ. Sẽ nipe'tirã Heber põ'rã nituriarã ñecũ nicu niwĩ.

²² Sẽ põ'rã a'ticurã nicãrã niwã: Elam, Asur, Arfaxad, Lud, tojo nicã Aram nicãrã niwã.

²³ Aram põ'rã a'ticurã nicãrã niwã: Uz, Hul, Geter, tojo nicã Mas wãmetirã nicãrã niwã.

²⁴ Sẽ macũ Arfaxad Sala pacu nicu niwĩ. Salata Heber pacu nicu niwĩ.

²⁵ Sala macũ Heber wãmetigu pũarã põ'rãticu niwĩ. Nimu'tãgũ Peleg wãmeticu niwĩ. Peleg "dũcawatisẽ" nisi'rĩrõ wee'e. Cũ nicateropure masã a'ti di'tacjãrã dũcawatinu'cã wa'acãrã niwã. Tojo weegu tojo wãmeticu niwĩ. Peleg acabiji Joctãn wãmeticu niwĩ.

²⁶ Cũ Joctãn pãjãrã põ'rãticu niwĩ. A'tiro wãmeticãrã niwã. Na masã ma'mi Almodad nicu niwĩ. Cũ be'rore Selef, Hazar-mavet, Jera, ²⁷ Adoram, Uzal, Dicla, ²⁸ Obal, Abimael, Seba, ²⁹ Ofir, Havila, tojo nicã Jobab nicãrã niwã. ã'rã nipe'tirã Joctãn põ'rã nicãrã niwã. ³⁰ Na Joctãn põ'rã na ya di'ta Mesa wãmetiro me'rã ninu'cãcaro niwũ. Téé Sefar wãmetiro, ùrãpagu mujĩpũ mujãtiro pe'e nirõpu nituocaro niwũ.

³¹ ã'rã nipe'tirã, Sẽ põ'rã, cũ ya curuacjãrã nicãrã niwã. Na ye di'tapu nĩrã, te cururinucũ na ye ucũse me'rã nicãrã niwã.

³² Noé põ'rã nanucũ na pãrãmerã nituriarã me'rã nicũcãrã niwã. Te curarinucũ na ya di'tapure wa'acãrã niwã. Tojo weerã a'ti di'ta mĩrca be'ro na nipe'tiropu wa'astea wa'acãrã niwã.

11

Masã u'muarĩ wi'i na weesĩrĩmi'que cjase ni'i

¹ Noé põ'rã nituriarã nipe'tirã ni'cãrõnojõ ucũseticãrã niwã.

² Be'ro majã masã mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'a, Sinar wãmetiropu etacãrã niwã. Ti di'tapure añurĩ pa bocacãrã niwã. Topu na niseticãrã niwã.

³ Topu nĩrã, ni'cã numu a'merĩ ucũcãrã niwã: "Marĩ di'ta kujirire da'rerã. Be'ro te kujirire, añurõ butiato nĩrã, pecame'epu ùjũarã", nicãrã niwã. Na da're'que kujiri me'rã wi'serire yeecãrã niwã. Ëtãpaga me'rã weeticãrã niwã. Tojo nicã ope me'rã yeemujãcãrã niwã. ⁴ Be'ro a'tiro nicãrã niwã: "Má, pajiri macã weerã. Tojo nicã, ni'cã wi'i téé u'musepu ejari wi'i yeerã. Tojo weerã marĩ be'ropure ãpẽrãrẽ añurõ ucũno'rãsa'a. Marĩ tojo weerã a'ti macãpũre añurõ nisetĩrãsa'a. Ne aperopu wa'astea wa'a weesome", nicãrã nimiwã.

⁵ Na tojo weeri cura Õ'acũ pe'e na tìropu dijati, na ya macã, tojo nicã na u'muarĩ wi'i na yeeri wi'ijore i'agũ ejacu niwĩ. ⁶ Na tojo weesere i'agũ, a'tiro nicu niwĩ: "Na ni'cã curuacjãrã nima. Ni'cãrõnojõ ucũma. Tojo weerã a'tere da'ranu'cãtojama. Na tojo da'ranu'cãse ne nu'cãse ni'i. A'te be'ro no'o na weesĩrĩsere weerãsama. ⁷ Tojo weerã na tiro dija, na ucũse pe'ere dũcayurã. Tojo weecã, na a'merĩ ucũmasĩti, a'merĩ tu'osome", nicu niwĩ Õ'acũ.

⁸ Tojo weegu Õ'acũ masã ucũsere dũcayucu niwĩ. Na a'merĩ tu'otiyurã, ti macãrẽ weedu'ucãcãrã niwã. Nipe'tiro a'ti di'tapu wa'astea wa'acã weecu niwĩ. ⁹ Titare ti macãpũre Õ'acũ nipe'tirã masãrẽ ucũsu'riacã weecu niwĩ. Tojo weero ti macã Babel wãmeticaro niwũ. Õ'acũ tojo weegu narẽ nipe'tiropu wa'acã weecu niwĩ.

Sẽ pãrãmerã nituriarã ye cjase ni'i

¹⁰ A'te Sẽ ye queti ni'i. Pua cũ'ma dia mĩrca be'ro Sẽ cien cũ'marĩ cuocu niwĩ. Ticuse cũ'marĩ cuocã, cũ numo ni'cũ wĩ'magũ wuaco niwõ. Cũ Arfaxad wãmeticu niwĩ.

11 Be'ro Sê cien cû'marî cûoca be'rore quinientos cû'marî catinemocu niwî. Te cû'marîrê umua, numia pō'rātinemocu niwî.

12 Cû pō'rātimu'tā'cu Arfaxad numoti, ni'cû pō'rāticu niwî. Cû macû bajuácaterore treinta y cinco cû'marî cûocu niwî. Cû macû Sala wāmeticu niwî. 13 Be'ro Arfaxad cuatrocientos tres cû'marî catinemocu niwî. Pājārā āpērā umua, numia pō'rāticu niwî.

14 Cû macû Sala numotica niwî. Cû numo ni'cû pō'rātico niwō. Cû wî'magû bajuácaterore Sala treinta cû'marî cûocu niwî. Cû macû Heber wāmeticu niwî.

15 Be'ro Sala cuatrocientos tres cû'marî catinemocu niwî. Te cû'marîrê umua, numia pō'rātinemocu niwî.

16 Sala macû Heber treinta y cuatro cû'marî cûocā, cû numo ni'cû wî'magûrê pō'rātico niwō. Cû Peleg wāmeticu niwî. 17 Peleg bajuáca be'rore Heber cuatrocientos treinta cû'marî catinemocu niwî. Te cû'marîrê umua, numia pō'rātinemocu niwî.

18 Heber macû Peleg numotica niwî. Numoti, ni'cû wî'magû pō'rātico niwî. Cû Reu wāmeticu niwî. Reu bajuácaterore Peleg treinta cû'marî cûocu niwî. 19 Te be'ro Peleg doscientos nueve cû'marî catinemocu niwî. Te cû'marîrê umua, numia pō'rātinemocu niwî.

20 Peleg macû Reu numoti, ni'cû pō'rāticu niwî. Cû Serug wāmeticu niwî. Cû bajuácaterore Reu treinta y dos cû'marî cûocu niwî. 21 Be'ro Reu doscientos siete cû'marî catinemocu niwî. Te cû'marîrê umua, numia pō'rātinemocu niwî.

22 Reu macû Serug numoti, ni'cû macūtica niwî. Cû wî'magû Nacor wāmeticu niwî. Cû bajuácaterore Serug treinta cû'marî cûocu niwî. 23 Cû bajuáca be'ro Serug doscientos cû'marî catinemocu niwî. Āpērā pājārā umua, numia pō'rātinemocu niwî.

24 Serug macû Nacor ni'cû macūtica niwî. Cû Taré wāmeticu niwî. Cû macû bajuácaterore Nacor veintinueve cû'marî cûocu niwî. 25 Be'ro Taré bajuáca be'ro Nacor ciento diecinueve cû'marî catinemocu niwî. Te cû'marîrê umua, numia pō'rātinemocu niwî.

26 Nacor macû Taré setenta cû'marî cûocu, ni'cû Abrā wāmetigure pō'rāticu niwî. Be'ro puarā pō'rātinemocu niwî. Nacor, Harā wāmeticārā niwā.

Taré pō'rā ye cjase ni'i

27 A'te Taré ye queti ni'i. Taré i'tiarā umua pō'rāticu niwî. Na Abrā,* Nacor, Harā nicārā niwā. Harā macû Lot nicu niwî. 28 Harā cû pacu Taré duporo wēricu niwî. Ur wāmetiri macāpu wēricu niwî. Ti macā caldeo masā nirī di'tapu tojacaro niwū. Harā cû bajua, masā caroputa wēricu niwî.

29 Abrā, tojo nicā Nacor nanucū numoticārā niwā. Abrā numo Sarai† wāmetico niwō. Nacor numo Milca nico niwō. Milca Harā mijī macō nico niwō. Apego Isca wāmetigure pō'rātico niwî. 30 Co Sarai Abrā numo pō'rāmarīgōnojō nico niwō.

31 Be'ro majā Taré Ur wāmetiri macā caldeo masā nirī di'tapu ni'cu Canaā wāmetiri di'tapu wa'acu niwî. Topu wa'acā, cû macû Abrā, cû pārāmi Lot Harā mijī macū, tojo nicā Abrā numo Sarai cû me'rā wa'acārā niwā. Canaā di'tapu wa'amirā, na Harā wāmetiri macāpu eta, topu nicārā niwā. 32 To Harāpure Taré doscientos cinco cû'marî cûocu, wēriā wa'acu niwî.

12

Ō'acū Abrārē pijī'que ni'i

1 Ni'cā numu Ō'acū Abrārē pijio weetjagū, a'tiro nicu niwî: "Mu'u ya di'tare, mu'u acawererārē, mu'u pacu ya wî'ire wijayā. Ape di'tapu mu'u wa'agusa'a. Yu'u mu'urē ti di'tare i'ogūti. 2 Mu'u pārāmerā nituriarā pājārā masāputicā weeguti. Mu'urē añurō weeguti. Nipe'tirā masā mu'urē añurō wācūrāsama. Mu'u me'rā āpērā quē'rārē añurō wa'arosa'a. 3 Masā mu'urē añurō nirārē añurō wa'acā weeguti. No'o mu'urē ña'arō wa'acā weerā pe'ere ya'u narē ña'arō wa'acā weeguti. Mu'u me'rā nipe'tirā a'ti turicjārārē añurō wa'acā weeguti", nicu niwî Ō'acū.

4 Tojo weegu Abrā Ō'acū duti'caronojōta Harārē wijawā'cācu niwî. Titare cū setenta y cinco cû'marî cûocu niwî. Topu wija, Canaā di'tapu wa'acu niwî. 5 Cū wa'agu, a'ticūrārē miacu niwî. Cū numo Sarai, cū acabiji macū Lot, apeyenojō cū cūoque, tojo nicā cūrē Harāpu da'raco'te'cārārē miacu niwî. Na wa'a, Canaā di'tare etacārā niwā. 6 Eta, Abrā Siquem wāmetiri macāpu ya'rūwā'cācu niwî. Ti macā pu'to ni'cū yucugu pajicju More wāmeticju nicaro niwū. Tigū pu'to Abrā tojaque'acu niwū. Tocjārā tigū pu'to na ējōpeorānojōrē ējōpeoseticārā niwā. Ti di'tapure cananeo masā nicūcārā niwā.

* 11:27 11.27 Abrā nirō, "pacu añurō ucū ējōpeono'gū" nisl'rīrō wee'e. Gn 17.5 † 11:29 11.29 Sarai nirō, "wiogo docacjō" nisl'rīrō wee'e. Gn 17.15

⁷ Cũ topu nicã, Ô'acũ cãrẽ bajuacu niwĩ. Abrãrẽ a'tiro nicu niwĩ: "A'ti di'ta yu'u mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ o'otaji di'ta ni'i", nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'ogu, Abrã to cãrẽ bajua'caroputa wa'icurarẽrẽ ùjãamorõpeorore ni'cã mesã ùtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Ô'acũrẽ ãjõpeogu, tojo weecu niwĩ. ⁸ Topu ni'cu, ùrãpagu nirõ Betel wãmetiri macã mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'acu niwĩ. Topu na cãriatje wi'serire nu'cõcu niwĩ. Betel mujĩpũ sãjãrõ pe'e tojacaro niwã. Ape macã Hai wãmetiri macã mujĩpũ mujãtiro pe'e nicaro niwã. Topu quẽ'rãrẽ wa'icurarẽrẽ ùjãamorõpeorore ni'cã mesã ùtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Seeneocũutojanu'cõ, Ô'acũrẽ e'catise o'ocu niwĩ. ⁹ Be'ro Abrã Betel pu'to ni'cu wijawã'cãcu niwĩ. Cũ sojaro marĩrõ wa'a, téé Neguev wãmetiropu etacu niwĩ.

Abrã cũ Egiptopu ni'que ni'i

¹⁰ Abrã Neguepu nirĩ cura ba'ase marĩcaro niwã. Pũrõ ùjuaboase wa'acã T'agũ, Abrã Egiptopu wa'a wa'acu niwĩ. "Topu ba'ase niaporo" nicã tu'otjãgã, wa'acu niwĩ. ¹¹ Be'ro Egipto di'tapu etarã, Abrã cũ numo Saraire a'tiro nicu niwĩ: "Yu'u T'acã, mu'u numio aňugõ ni'i. ¹² Egiptocjãrã mu'urẽ T'arã, 'A'tigo ã'rĩ numo nimo', nirãsama. Mu'urẽ e'masi'rĩrã, yu'ure wẽjẽrãsama. Mu'u me'rã nis'rĩrã, mu'urẽ wẽjẽsome. ¹³ Tojo weego mu'u, 'Cũ numo ni'i', niticã'ña. 'Yu'u cũ acabijo ni'i', niña. Mu'u tojo weecã, mu'urẽ uarã, yu'ure aňurõ weerãsama. Tojo nicã yu'ure wẽjẽsome", nicu niwĩ.

¹⁴ Cũ ni'caronojõ Abrã, Sarai Egiptopu etacã, tocjãrã Saraire T'arã, "Aňugõ nimo", ni T'acãrã niwã. ¹⁵ Ti macã wãogu faraõ cũ docacjãrã core T'arã, faraõrẽ, "Co numio aňubutiago niamo", ni werẽcãrã niwã. Tojo weerã core faraõ tiropu miacãrã niwã.

¹⁶ "Sarai ma'mi nisami" ni wãcũgũ, faraõ Abrãrẽ aňurõ weecu niwĩ. Cũrẽ pãjãrã ecarã, ovejare, wecuare, burroare, cameyoare tojo o'ocã'cu niwĩ. Tojo nicã da'raco'teri masã, umuarẽ, numiarẽ cãrẽ o'ocu niwĩ. ¹⁷ Saraire faraõ tiropu mia'que bu'iri Ô'acũ faraõrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ dutiticã weecu niwĩ. ¹⁸ Tojo wa'acã T'agũ, faraõ Abrãrẽ pijio, cãrẽ nicu niwĩ: "¿De'ro weegu mu'u tojo weeati yu'ure? ¿De'ro weegu 'A'tigo yu'u numo nimo', nitiatĩ? ¹⁹ 'Yu'u acabijo nimo', nimiapuba. Tere tu'ogu, yu'u core cã'rõ numotimiasu. ¡Ma! A'tigo nimo. Core miãña. Mu'u quẽ'rã wa'aya", nicu niwĩ. ²⁰ Faraõ cũ yarã surarare Abrãrẽ, cũ numorẽ, tojo nicã nipe'tise cũ cuose me'rã Egiptopure wĩorẽdutigu o'ocu niwĩ.

13

Abrã Lot me'rã na ñucawati'que ni'i

¹ Abrã, cũ numo, nipe'tirã cũ cuose me'rã Egiptopu wijagu, na toduporopu ni'caroputa Neguev wãmetiropu dajacu niwĩ. Cũ acabiji macũ Lot na me'rã wa'acu niwĩ. ² Abrã peje waro cuocu niwĩ. Cũ uru, plata, tojo nicã pãjãrã ecarã cuocu niwĩ. ³ Neguepu ni'cãrã sojaro marĩrõ dajatojaa wa'acãrã niwã téé Betel wãmetiri macãpu. Betere yu'rua, ne waro a'tigu cũ cãrĩ'caropure ejacu niwĩ. To Betel, Hai decopu nicaro niwã. ⁴ Toduporopure Ô'acũrẽ e'catise o'oguti nĩgũ, wa'icurarẽrẽ ùjãamorõpeorore ni'cã mesã ùtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Toputa Abrã Ô'acũrẽ apaturi e'catise o'ocu niwĩ tja.

⁵ Cũ acabiji macũ Lot quẽ'rã Abrã weronojõta peje cuocu niwĩ. Pãjãrã ecarã oveja, wecuu tojo nicã pãjãrã da'raco'terã cuocu niwĩ. ⁶ Na nirõ pajiro di'ta niticaro niwã. Tojo weero na pãjãrãrẽ ba'ase ne ejatu'ajaticaro niwã. Na ni'cãrõ me'rã nĩmasĩticãrã niwã majã. ⁷ Abrã yarã ecarã co'terã, Lot yarã ecarã co'terã me'rã a'metu'ticũcãrã niwã. Apeyema tja, titare cananeo masã, tojo nicã ferezeo masã topure nicãrã niwã. ⁸ Tojo weegu Abrã cũ acabiji macũ Lot me'rã a'tiro ni ucũcu niwĩ: "Marĩ ni'cũ põ'rã ni'i. Tojo weerã marĩ cumuca marĩrõ nirõua'a. Marĩ yarã ecarã co'terã quẽ'rã mejãrõta nirãsama. ⁹ Tojo weerã marĩrẽ ñucawaarõua'a. Nipe'tiro a'ti di'tare T'ãña. Mu'u tu'sarore 'A'tota nĩgũti' ni, beseya. Mu'u mujĩpũ mujãtiro nirĩ di'ta pe'e wa'acã, yu'u mujĩpũ sãjãrõ nirĩ di'ta pe'ere wa'aguti. Mu'u mujĩpũ sãjãrõ pe'e wa'acã pũricãrẽ, yu'u mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'aguti", nicu niwĩ Abrã.

¹⁰ Cũ tojo nicã tu'ogu, Lot nipe'tiro dia Jordã wãmetiri maa sumuto nirĩ di'tare T'acu niwĩ. Téé Zoar wãmetiri macãpu opa pa'tiro aňurõ acotiro nicã T'acu niwĩ. Aňurĩ di'ta Ô'acũ ne waro weéca wese weronojõ nicaro niwã. Egipto di'ta weronojõ bajume'ricã'caro niwã. Ô'acũ Sodoma, Gomorrare ùjãacõ'atjo duporo aňurõ bajucaro niwã. ¹¹ Lot ti di'ta aňurĩ di'ta nicã T'agũ, nipe'tiro Jordã sumuto nirĩ di'tare besecu niwĩ. Abrãrẽ, "Mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'aguti", nicu niwĩ. Na puarã ni'cãrõ me'rã nimi'cãrã a'merĩ ñucawatia wa'acãrã niwã. ¹² Abrã Canaãpu tojacu niwĩ. Lot pe'e macãrĩ pu'to aňurĩ pa nirõpu tojacu niwĩ. Cũ ye wi'seri su'ti caserĩ me'rã wee'que

wi'serire Sodoma pu'topu nu'cõcu niwĩ. ¹³ Ti macãcjãrã masã ña'abutiariã Ô'acũ cã dutitisenõjõrẽ weeseticãrã niwã.

¹⁴ Be'ro Lot wa'áca be'ro Ô'acũ Abrãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u nirõ me'rã nipe'tiropure Ì'aña. Mujìpũ mujãtiro pe'e, mujìpũ sãjãrõ pe'e, diacjũ pe'e, cõpe pe'e añurõ Ì'aña. ¹⁵ Nipe'tiro mu'u Ì'áca di'tare mu'urẽ o'oguti. Mu'urẽ, mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ o'oguti. Masã ye di'ta ninu'cũrõsa'a. ¹⁶ Mu'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro nirãsama. Nucũpori queota basiotise weronojõ mu'u pãrãmerã nituriarã quẽ'rãrẽ ne queopõtõeta basiotirãsama. ¹⁷ Nipe'tiro a'ti di'tare sijawã'cãña'rẽ. ¿No'ocã'rõ yoati, no'ocã'rõ e'sati? ni Ì'aña'rẽ. A'ti di'tare mu'urẽ o'ogu wee'e. Tojo weegu nipe'tiro Ì'agũ wa'aya”, nicu niwĩ Ô'acũ.

¹⁸ Tojo weegu Abrã ni'cũ masũ Mamre wãmetigu pu'to wa'acu niwĩ. Yucu pacasepagu nirõ tojaque'acu niwĩ. Topu cã ye wi'seri su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire nu'cõcu niwĩ. To Hebrõ wãmetiri macã pu'topu nicaro niwũ. Topu Ô'acũrẽ ãjõpeoguti nígũ, wa'icũrãrẽ ãjãamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũcu niwĩ.

14

Abrã Lore cã wẽrĩbo'cure yu'rãweticã wee'que ni'

¹ Titare Amrafel Sinar wãmetiri di'tare dutigu nicu niwĩ. Tojo nicã Arioc wãmetigu Elasar wãmetiropure duticu niwĩ. Apĩ Quedorlaomer Elam wãmetiri di'tare duticu niwĩ. Apĩ wiogu Tidal wãmetigu Goim wãmetiropure dutigu nicu niwĩ. ² Á'rã ba'paritirã wiorã ape di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã wa'acãrã niwã. Na me'rã a'mewẽjẽajã a'ticurã nicãrã niwã: Bera wãmetigu Sodomacjãrã wiogu, apĩ Birsã wãmetigu Gomorracjãrã wiogu, apĩ Sinab wãmetigu Admacjãrã wiogu, apĩ Semeber wãmetigu Zeboicjãrã wiogu, tojo nicã Bela wãmetiropure wiogu nicãrã niwã. Apeterore Bela wãmetiri macã Zoar pisuno'caro niwũ. ³ Á'rã ni'cãmocuse macãrĩcjãrã na yarã surarare Sidim wãmetiropu neonu'cõcãrã niwã. Sidim diacjũca pa, ditara O'maburotiri ditara sumutopu tojacaro niwũ. ⁴ Todũporo na yoacã doce cã'marĩ Quedorlaomer wãmetigu Elãcjãrã wiogu dutise doca nicãrã niwã. Be'ro majã trece cã'marĩ wa'aboronojõ cã dutisere weenemosĩ'rĩtirã, cã me'rã a'mewẽjẽrãtirã, na basu apocãrã niwã.

⁵ Ape cã'ma Quedorlaomer cã me'rã nirã wiorã Astarot Karnaim wãmetiropu wa'acãrã niwã. Topure wa'a, refaita masãrẽ a'mewẽjẽ wapata'acãrã niwã. Be'ro, Ham wãmetiropure zuzita masãrẽ a'mewẽjẽ wapata'acãrã niwã. Tojo nicã emita masã quẽ'rãrẽ Save-quiriataim wãmetiropure a'mewẽjẽ wapata'acãrã niwã. ⁶ Be'ro horeo masãrẽ ãrũpagu Seir wãmeticjapũ wẽjẽsirutuwa'cãcãrã niwã téé El-parán wãmetiri papu. Tĩ pa yuca marĩrõpu tojacaro niwũ.

⁷ Be'ro tojo Quedorlaomer, tojo nicã cã me'rã wa'a'cãrã majãmitojaticãrã niwã. Tojatirã, En-mispat wãmetiropu etacãrã niwã. Apeterore En-mispat Cades pisuno'caro niwã. Tojo weerã, nipe'tirã na no'o bocaearãrẽ amaleca masã na nirõpu wẽjẽcõ'ape'owã'cãcãrã niwã. Mejãrõta amorreo masã quẽ'rãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Amorreo masã Hazezon-tamar wãmetiropu nicãrã niwã.

⁸ Be'ro na tojo weesere tu'orã, ãpẽrã ni'cãmocũrã wiorã Sodomacjũ, Gomorracjũ, Admacjũ, Zeboicjũ, Belacjũ na yarã surara me'rã Sidim wãmetiri papu wa'acãrã niwã. ⁹ Topu na ba'paritirã wiorã me'rã a'mewẽjẽrãtirã wa'acãrã niwã. Na me'rã a'mewẽjẽajã pe'e, a'ticurã nicãrã niwã: Quedorlaomer Elam wãmetiropure, Tidal Goim wãmetiropure, Amrafel Sinar wãmetiropure, tojo nicã Arioc, Elasar wãmetiropure. ¹⁰ Topu na a'mewẽjẽatjopu Sidim wãmetiri papure ope coperi peje nicaro niwũ. Puarã wiorã Sodomacjũ, Gomorracjũ a'mewẽjẽrõpu omadu'timurã, te coperipũ burusãjãdijacãrã niwã. Na me'rãcjãrã ãpẽrã wiorã pe'e ãrũpagupũ du'tia wa'acãrã niwã.

¹¹ Tojo weerã na du'tiестаca be'ro Quedorlaomer quẽ'rã nipe'tise Sodoma, Gomorrãpu nimĩ'que ba'ase, apeyenojõ wapabũjuse nimĩ'quere miicãrã niwã. ¹² Lot Abrã acabiji macãrẽ Sodomãpu nise bu'iri ñe'e, cã ye nipe'tise me'rã miacãrã niwã.

¹³ Ni'cũ na a'mewẽjẽ'caropu ni'cũ Abrã tiropu omadu'tiwa'cãcu niwĩ. Abrã hebreo masũ^{*} nicu niwĩ. Abrãrẽ Lore na mia'quere werecu niwĩ. Abrã nirõ pu'to ni'cũ Mamre wãmetigu amorreo masũ nicu niwĩ. Cã nirõ yucu pacasepagu nirõ nicaro niwũ. Mamre acabijirã Escol, tojo nicã Aner nicãrã niwã. Na quẽ'rã Abrã me'rã añurõ nisetiãrã niwã.

¹⁴ Abrã cã acabiji macãrẽ “Ñe'e, mia wa'ama” nisere tu'ogu, cã tiro masã'cãrã, cãrẽ da'raco'terãrẽ neocũcu niwĩ. Tojo weetjagũ, Lore mia'cãrãrẽ sirutucu niwĩ. Abrã me'rã wa'a'cãrã trescientos dieciocho ãmua nicãrã niwã. Na sirutuwã'cã, téé Dan wãmetiropu wiorãrẽ bocaecãrã niwã. ¹⁵ Narẽ bocaaja, wiorã ne masĩtiri cura

* 14:13 14.13 Ì'aña glosariopu “hebreo masã”.

ñamipũ Abrã cũ masã me'rã a'mewějẽnu'cãcãrã niwã. Na wiorã tojo weecã ì'arã, du'tia wa'acãrã niwã. Abrã quẽ'rã narẽ sirutuwa'cãcãrã niwã téé Hoba wãmetiropũ. Ti macã Damasco wãmetiri macã yu'rũropũ tojacaro niwũ. ¹⁶ Narẽ sirutu, nipe'tise na mia'quere ẽ'mape'ocã'cãrã niwã. A'tiro wee, Abrã Lot cũ acabiji macũrẽ, cũ ye nipe'tise me'rã wijata'acu niwĩ. Tojo nicã numia, ãpẽrã na mia'cãrãrẽ wijata'acu niwĩ.

Nĩcũ pa'i Melquisedec wãmetigu Abrãrẽ, "Mu'urẽ añurõ wa'ato" n'que ni'i

¹⁷ Abrã Quedorlaomer quẽ'rãrẽ a'mewějẽ wapata'aca be'ro dajatojaacu niwĩ. Cũ dajari cura Save wãmetiri papũ Sodomacjũ wioгу cũrẽ põtẽrĩgũ ejacu niwĩ. Save wãmetiri pa, wioгу ya pa nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ. ¹⁸ Apĩ Melquisedec, Salem wãmetiri macãcjũ wioгу nicu niwĩ. Tojo nicã cũ pa'i Õ'acũ nipe'tirã bu'ipũ nigũrẽ ẽjõpeogũ nicu niwĩ. Cũ pã, tojo nicã u'seducaco vinorẽ miiti, ¹⁹ Abrãrẽ o'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũ nipe'tirã bu'ipũ nigũ, u'muse, a'ti di'tare wee'cu mu'urẽ añurõ weeato.

²⁰ Õ'acũ nipe'tirã bu'ipũ nigũrẽ "Añu'u", nĩrã.

Mu'urẽ ì'atu'ti'cãrãrẽ a'mewějẽ wapata'acã weecu niami."

Cũ tojo nica be'ro Abrã cũ a'mewějẽ wapata'a'quere diez mesãrĩ ducawaacũucu niwĩ. Nĩ'cã mesãrẽ Melquisedere o'ocu niwĩ. ²¹ Tojo wéeca be'ro Sodomacjũ wioгу Abrãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'ũ wijata'a'que mu'ũ yeta tojato. Masã dia'cũrẽ yu'ure wiaya. Ape'quema mu'ũ miaña.

²² Abrã pe'e Melquisedere yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ nipe'tirã bu'ipũ nigũ u'musere, a'ti di'tare wee'cure cũ tu'oropũ mu'ũ ye cjasere ucũtojapu: ²³ "Ne cã'rõ mu'ũ ye apeyenojõ me'rã tojasome. Ne ni'cã yuta da, ne ni'cã da sapatu du'teri danojõrẽ miasome. Yu'ũ miacãma, be'ropure mu'ũ yu'ure a'tiro nibosa'a, Yu'ũ cũrẽ niyerubacu wa'acã weewu", nibosa'a. ²⁴ Tojo weegu yu'ũ pe'e ne apeyenojõ mu'ũ yere miasome. Yu'ũ me'rã wa'a'cãrã na ba'a'quema ducayuya. Tojo nicã, yu'ure ba'pati'cãrã pũricã Aner, Escol, Mamre na usere miarãsama", nicu niwĩ Abrã.

15

Õ'acũ Abrã me'rã "A'tiro weeguti" ni apo'que ni'i

¹ Be'ro nipe'tise tojo wa'aca be'ro Õ'acũ quẽ'erõpũ Abrãrẽ a'tiro ni ucũcu niwĩ:

—Abrã, uiticã'ña. Yu'ũ mu'urẽ co'teguti. Mu'urẽ peje añuse o'oguti, nicu niwĩ.

² Cũ tojo nicã tu'ogu, Abrã pe'e cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ, yu'ũ wioгу, ¿ñe'e me'rã yu'ure añurõ weebosari? Mu'ũ masĩ'i; yu'ũ põ'rã marĩ'i. Tojo weecã, yu'ũ caose Eliezer Damascocjũ cuosirutugusami. ³ Mu'ũ yu'ure põ'rã o'otise bu'iri yu'ure da'raco'tegure yé ni'que tojarosa'a, nicu niwĩ Abrã.

⁴ Õ'acũ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Cũ mu'ũ yere ñe'esome. Mu'ũ macũ diãcjũ mu'ũ yere ñe'egũsami.

⁵ Cũ tojo nitojanu'cõ, Abrãrẽ wijaaropũ pijiwijaacu niwĩ. Cũrẽ nicu niwĩ:

—E'muarõpũ ì'amorõña. Mu'ũ põtẽorõ ñocõarẽ ba'paqueoya. Na ñocõa pãjãrã weronojõ mu'ũ pãrãmerã nituriarã nirãsama, nicu niwĩ Õ'acũ.

⁶ Abrã Õ'acũrẽ ẽjõpeocũ niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ cũrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicu niwĩ. ⁷ Cũ tojo ẽjõpeocã ì'agũ, cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'ũ mu'ũ wioгу ni'i. Yu'ũta mu'ũ Ur caldeo masã ya macãpũ nimi'cure miijawũ. A'ti di'ta mu'ũ ya di'ta niato nigũ, tojo weewu.

⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Abrã cũrẽ sẽrĩtiña'cu niwĩ:

—Õ'acũ, yu'ũ wioгу, ¿de'ro wee a'ti di'ta ya di'ta nirõsa'a nisere masĩbosari? nicu niwĩ Abrã.

⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'ure ni'cõ wecuo, ni'cõ cabra, ni'cũ oveja umu miitia. Nanucũ i'tiarẽ cã'marĩ cuorã niato. Tojo nicã ni'cũ buja, apĩ buja wĩ'magũacãrẽ miitia, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁰ Abrã nipe'tirã Õ'acũ miitiduti'cãrãrẽ miitica niwĩ. Miiti, nanucãrẽ deco me'rã dutesurecu niwĩ. Te sirinucũ ì'apõtẽorõ peoburocu niwĩ. Na bujama ne dutesureticũ niwĩ. ¹¹ Cũ tojo wéeca be'ro yuca wa'icu di'ire ba'asĩ'rĩrã, te di'i bu'ipũ ejapejamũjãcãrã niwã. Na tojo weecã, Abrã narẽ nurãmujãcu niwĩ. ¹² Nurãcũmi, mujĩpũ sãjãrĩ cura Abrã cãriyu'rũa wa'acu niwĩ. Maata pũrõ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Tojo na'itĩ'a'cã ì'agũ, uise me'rã tu'oña'cu niwĩ. ¹³ Tojo wa'acã, Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ wa'atjere masĩcã uasa'a. Na ãpẽrã ya di'tapũ nirãsama. Topũ na nicã, tocjãrã narẽ da'raco'terã cuorãsama. Topũrẽ ña'arõ weepeno'rãsama.

Na cuatrocientos cū'marī pi'etirāsama.* 14 Narē tojo weemicā, yu'u tocjārā narē da'radutiperārē bu'iri da'regutī. Be'ro na tojo pi'eti'cārā nimirā, ti di'tapū nimi'cārā wijarāsama. Peje apeqwe me'rā wijarāsama. 15 Mu'u pūrīcā bucu waro wa'agu, añurō soose me'rā wērīgūsa'a. 16 Ba'paritise curari mu'u pārāmerā nituriarā masābajuaca be'ro a'ti di'tapure dajotajtirāsama. Maata a'tisome. A'tocaterore a'ti di'tacjārā amorreo masā ña'arō weesetima. Be'ropure nemorō ña'arō weesetirāsama. Tojo wa'ari cura, mu'u pārāmerā nituriarā tojatirāsama tja. Tojati, amorreo masārē cō'awīrōrāsama, nicu niwī Ō'acū.

17 Be'ro ñamipū ni'cārū o'me bue ūjūtju, tojo nicā ūjūrī tuturo wa'icūrā dutesure'cārā wa'teropū yu'ruacaro niwū. 18 Ti ñamurēta, Ō'acū Abrā me'rā cū "Mu'urē a'tiro weeguti" ni'quere apocu niwī. Abrārē a'tiro nicu niwī:

—A'ti di'tare mu'u pārāmerā nituriarārē o'oguti. Egipto cja dia me'rā nu'cā, téé dia pajiri maa Éufrates wāmetiri maapu nituorosa'a. 19 A'tiro nicā a'ti di'tacjārā a'ticūrā nima: ceneo masā, cenezeo masā, cadmoneo masā, 20 hitita masā, ferezeo masā, refaíta masā, 21 amorreo masā, cananeo masā, gergeseo masā, jebuseo masā nima, nicu niwī Ō'acū.

16

Agar macū Ismae ye cjase ni'i

1 Abrā numo Sarai ne pō'rā marīco niwō. Tojo nimigōta, ni'cō core da'raco'tego Egiptocjō, Agar wāmetigore cūoco niwō. 2 Tojo weego Sarai co marāpū Abrārē a'tiro nico niwō:

—Ō'acū yu'ure ne pō'rā marīcā weemi. Tojo weego Agar yu'ure da'raco'tego me'rā mu'u nicā uasa'a. Apetero weego mu'u co me'rā pō'rāticā, yu'u pō'rā weronojō tojarāsama, nico niwō Sarai.

Co tojo nicā tu'ogu, Abrā "Jau", nicu niwī. 3 Tojo weego cū numo Sarai core da'raco'tego Agare cū numo weronojō niato nīgō, co marāpū Abrārē o'oco niwō. Titare Abrā diez cū'marī Canaāpū nigū' weecu niwī.

4 Tojo wee Abrā Agar me'rā nicu niwī. Cū me'rā ni, co nijīpaco niwā'cātico niwō. Tojo wee majā, siape'e me'rā co nijīpaco nisere masīgō, co wiogore tojo i'acō'aco niwō. 5 Co tojo weecā i'agō, Sarai Abrārē a'tiro nico niwō:

—Agar yu'ure i'acō'ase mu'u ye bu'iri ni'i. Yu'u basuta yu'ure da'raco'tegore mu'u numo weronojō cūoato nīgō, mu'urē o'owū. Ni'cārōacā co nijīpaco nitjīagō, "Yu'u co nemorō wapati'i", nisamo. Ō'acū "¿Noa pe'e bu'iri cūoti?" ni beseato, nico niwō Sarai.

6 Abrā core yu'ticu niwī:

—Mu'urē da'raco'tego mu'u yago nimo. Mu'u uaronojō weeya core.

Tojo weego Sarai Agare ña'arō weenu'cāco niwō. Co tojo weecā i'agō, Agar du'tia wa'aco niwō. 7 Co tojo du'tiwā'cārī cura Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā,* core yucu marīrōpū bajuacu niwī. Core bocajea'caro ni'cā pe aco waari pe ma'a sumuto nicaro niwū. Ti ma'a co wa'āca ma'a Shur wāmetiro wa'ari ma'a nicaro niwū. 8 Core topū bocaejagu, a'tiro ni sērītiña'cu niwī:

—Agar, Saraire da'raco'tego, ¿no'opu ní'co a'tiati mu'ū? Tojo nicā ¿no'opu wa'ago weeti? Cū tojo nicā tu'ogo, cūrē yu'tico niwō:

—Yu'u wiogo Saraire du'tigo wee'e, nico niwō.

9 Co tojo nicā tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Majāmitojaaya tja mu'u wiogo Sarai tiropū. Nipe'tise co weedutisere añurō yu'tiya, nicu niwī.

10 Ō'acū cū basuta nimigū cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, apeye core ninemocu niwī tja:

"Yu'u mu'urē pājārā pō'rāticā weeguti.

Ne ni'cū na pājārārē queo pōtēosome.

11 Mu'u ni'cārōacārē nijīpaco ni'i.

Mu'u wī'magū wuagosa'a.

Cūrē Ismae† wāme ō'ogōsa'a.

Ō'acū mu'u pi'etisere i'ami.

Tojo weego mu'u macūrē tojo wāme ō'ogōsa'a.

* **15:13** 15.13 Ex 1.1-14; 12.40-41; Hch 7.6 * **16:7** 16.7 Pecasā ye me'rā "el ángel del Señor" nírō, "Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cāpu", nisī'rīrō wee'e. Jesucristo cū a'ti turipū bajuaca be'ro Ō'acū cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cābajuanelmotipu majā. † **16:11** 16.11 "Ismae" nírō, "Ō'acū tu'omi" nisī'rīrō wee'e.

12 Mu'u macû ni'cû burro nûcûcîjû weronojô yucu marîrôpu sijabaque'atigusami. Nipe'tirâ me'râ a'mewêjêsetigusami.

Na pe'e quê'râ cû me'râ mejârôta nisetirâsama.

Nipe'tirâ cû acawererârê î'atu'tiri masû nigûsami", ni wewecu niwî.

13 Tojo weegu majâ Agar Ô'acû me'râ ucû weetjîagô, a'tiro cûrê wâme ô'oco niwô: "Ô'acû yu'are î'agû nîmî". Tojo nîgô, a'tiro nîsî'rîgô weeco niwô: "Ô'acû yu'are î'a'care î'apu. Tojo weemigô, catî'i yujupu". 14 Tojo weero ti aco wijari pe "Catînu'cûgû, yu'are î'agû ya pe" wâmeyeno'caro niwû. Ti pe Cades, Bered wâmetise macârî wa'tero nicaro niwû.

15 Be'ro Agar Abrârê cû macûrê pô'râtibosaco niwô. Cû wî'magûrê Ismae wâme ô'ocu niwî. 16 Ismae bajuácaterore Abrâ ochenta y seis cû'marî cuocu niwî.

17

Ô'acû Abrâ me'râ "A'tiro weeguti" ni aponemo'que ni'i

1 Abrâ noventa y nueve cû'marî cuori cura Ô'acû cûrê apaturi bajuacu niwî. A'tiro nîcu niwî:

—Yu'u Ô'acû, tutuayu'rûnû'câgû ni'i. Yu'u î'orôpûre añurô bu'iri marîgû niña. 2 Yu'u mu'u me'râ "A'tiro weeguti" ni ucû'quere î'ogûti. Mu'u pârâmerâ nituriarâ pâjârâ waro nicâ weeguti, nîcu niwî Ô'acû.

3 Cû tojo nicâ tu'ogu, Abrâ paamu'rîque'acu niwî.

Ô'acû cûrê ninemocu niwî:

4—Yu'u mu'u me'râ apogu, a'tiro weeguti. Mu'u peje di'tacjârâ ñecû tojagusa'a. 5 Abrâ wâmetisome majâ. Yu'u nîrônôjôta mu'urê peje di'tacjârâ ñecû tojacâ weegusa'a. Tojo weegu ni'câcâ me'râ Abrahâ wâmetigusa'a. 6 Yu'u mu'u pârâmerâ nituriarârê pâjârâ weeguti. Na peje macârîcjarâ nîrâsama. Tojo nicâ ni'cârêrâ mu'u pârâmerâ nituriarâ di'ta dutirâ wiorâ nîrâsama. 7 Mu'u me'râ "A'tiro weeguti" nise ne pe'tisome. Yu'u mu'urê ni'caronôjôta mu'u pârâmerâ quê'rârê añurô weeguti. Mu'u wioгу, tojo nicâ mu'u pârâmerâ nituriarâ wioгу nigûti. Mu'u, tojo nicâ na quê'râ yu'are êjôpeorâsama. 8 Nipe'tise a'ti di'ta, mu'u ni'cârôacâ nîrôrê mu'urê o'ogusa'a. Na quê'rârê o'ogusa'a. Musâ niatji di'ta nînu'cûcâ'rôsa'a. Na wioгу nigûti, nîcu niwî Ô'acû.

9 Apeyere ninemocu niwî tja:

—Mu'u pe'ema, a'tiro weecâ ûa'a. Tojo nicâ mu'u pô'râ, mu'u pârâmerâ nituriarâ yu'u weedutisere weerâsama. 10 Yu'u mu'u me'râ, tojo nicâ mu'u pârâmerâ nituriarâ me'râ apo'que a'tiro ni'i. Musâ tîropu nîrâ umua nipe'tirâ ô'rêcju yapa caserore yejecô'ano'cârâ niato. 11 Musâ ô'rêcju yapa caserore yejecô'ano'que me'râ yu'u musâ me'râ "A'tiro weeguti" ni apo'quere î'ono'o. 12 Ni'câcâ me'râ nipe'tirâ wî'marâ umua ocho numarî bajuáca be'ro ô'rêcju yapa caserore yejecô'ano'râsama. No'o wî'magû mu'u ya wî'ipû bajuacû, tojo nicâ apesecjû cû duu'cu quê'râ mejârôta weeno'gûsami. 13 Mu'u ya wî'i bajuacârâ, tojo nicâ mu'u duu'cârâ quê'râ na ô'rêcju yapa caserore yejecô'ano'râsama. Tojo weese me'râ yu'u musâ me'râ "A'tiro weeguti" ni apo'que î'ono'rôsa'a. 14 No'o ni'cû yejecô'ano'ña marîgûnojô musâ wa'teropûre cô'ano'gûsami. Musâ me'râ nîmasîsime majâ. Cû yu'u ucû'quere êjôpeotîgu nîmî. Tojo weegu cô'ano'gûsami.

15 Ô'acû tere nitojanû'cô, Abrahârê a'te quê'rârê nîcu niwî:

—Mu'u numo Sarai pe'e, Sarai wâmetisome majâ. Co Sara wâmetigosamo. 16 Core añurô weegusa'a. Co me'râ mu'u macûrê o'oguti. Co peje macârîcjarâ ñecô nigôsamo. Co pârâmerâ nituriarâ di'ta dutirâ wiorâ nîrâsama, nîcu niwî Ô'acû.

17 Cû tojo nisere tu'ogu, Abrahâ paamu'rîque'acu niwî. Ô'acû ucûsere wâcûgû, buji, cû basu a'tiro ni wâcûcu niwî: "¿Nî'cû cien cû'marî cuogupu pô'râtibosari? ¿Sara quê'râ noventa cû'marî cuomigô, wî'magûrê wuamasîbosari?" 18 Tojo weegu Ô'acûrê nîcu niwî:

—Ismae mu'u "Añurô wa'ato" nise me'râ niato. Mu'u cûrê añurô weecâ ûa'a, nîcu niwî.

19 Ô'acû cûrê a'tiro ni yu'ticu niwî:

—Tojota ni'i, nîrô pe'e. Mu'u numo Sara ni'cû wî'magûrê wuabosagosamo. Mu'u cûrê Isaa* wâmeyegusa'a. Cû me'râ yu'u "A'tiro weeguti" ni apo'quere añurô weeguti. Cû me'râta, cû pô'râ nituriarâpûre mejârôta añurô weenu'cûgûti. 20 Ismae pe'ere, cû ye cjasere, mu'u ni'quere tu'oapu. Cû quê'rârê añurô wa'acâ weeguti. Pâjârâ pô'râtîcâ

* 17:19 17.19 "Isaa" nîro, "Cû bujîmî" nîsî'rîrô wee'e.

weeguti. Cũ pãrãmerã nituriarã pãjãrã nirãsama. Cũ doce wiorã pacu nigũsami. Yu'u cũ me'rã pajibutari curua weeguti. ²¹ Yu'u "Musã me'rã tojo weeguti" ni'que pe'ema Isaa, Sara macũ me'rã apoguti. Cũ ape cũ'ma a'tocateronojõta bajuagusami, nicu niwĩ Õ'acũ. ²² Cũ Abrahã me'rã ucũtojanu'cõ, wa'a wa'acu niwĩ.

²³ Ti numuta Abrahã cũ macũ Ismaere cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acu niwĩ. Tojo nicã, nipe'tirã cũrẽ da'raco'terã, cũ ya wi'ipu bajua'cãrã, ãpẽrã cũ duu'cãrã, nipe'tirã umua cũ me'rã nirãrẽ Õ'acũ cũrẽ duti'caronojõta weecu niwĩ. ²⁴ Titare Abrahã noventa y nueve cũ'marĩ cuocu niwĩ. ²⁵ Cũ macũ Ismae trece cũ'marĩ cuocu niwĩ. ²⁶ Abrahã cũ macũ me'rã ti numuta yejecõ'ano'cãrã niwã. ²⁷ Nipe'tirã umua cũ ya wi'ipu bajua'cãrã, tojo nicã apesecãrã cũ duu'cãrã mejãrõta weeno'cãrã niwã.

18

Õ'acũ Abrahãrẽ "Mu'u ni'cũ macũtigusa'a" ni'que ni'i

¹ Ni'cã numu Õ'acũ Abrahãrẽ yucupagu pacasepagu nirõ, Mamre wãmetiropu bajuacu niwĩ. Dajaritero nicã upũtu asiri cura Abrahã cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã weẽca wi'i sope pu'topu dujicu niwĩ. ² To dujigu, i'áoo, i'tiarã umua cũ diacjũ nu'cũrãrẽ i'acu niwĩ. Narẽ i'a, sojaro me'rã wã'cãnu'cã, narẽ põtẽrigũ wa'acu niwĩ. Na tiro eta, di'tapu paamu'rĩque'acu niwĩ.

³ Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Wiogu, yu'ure yu'ruaticã'ña; co'teniña yujupu. ⁴ Musã du'pocãrĩrẽ coecã, yu'u aco miitidutũguti. Be'ro musã yucu docapu soorã wa'arãsa'a. ⁵ Musãrẽ da'raco'tegu tiro a'tiapu. Tojo weegu musã ba'atjere miigũ wa'aguti. Musã tere ba'ãca be'ro wãcũtutua, yu'rawã'cãrãsa'a, nicu niwĩ Abrahã.

Na "Jau", ni yu'ticãrã niwã.

⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Abrahã cũ ya wi'ipu sãjãa, cũ numo Sarare nicu niwĩ:

—Quero, veinte kilo harina añuse miitjãgõ, pã weebaque'oya.

⁷ Core tojo nitojanu'cõ, Abrahã wecuã nirõpu omawã'cã, ni'cũ wecu wĩ'magũ añugũrẽ i'abese weetjãgũ, cũrẽ da'raco'tegure wẽjẽdutigu o'ocu niwĩ. Tojo weegu maata cũrẽ wẽjẽ, na ba'atjere do'acu niwĩ. ⁸ Tu'ajanu'cõ, Abrahã narẽ wecu di'ire, wecu õpẽco, tojo nicã te õpẽco bu'a'quere ecacu niwĩ. Na yucupagu doca ba'ari cura narẽ i'anu'cũ co'tecu niwĩ.

⁹ Sijari masã ba'atu'ajanu'cõ, Abrahãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Mu'u numo Sara, ¿no'opu niati?

—Wi'ipu niamo, nicu niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo yu'ticã tu'ogu, ni'cũ na me'rãcãjũ Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—Ape cũ'ma musãrẽ i'agũ a'tiguti tja. Yu'u tocã'rõ a'ticã, mu'u numo ni'cũ wĩ'magũ põ'rãtigosamo.

Sara cũ tojo ucũri cura wi'i sãjãrõ Abrahã sã'ema ejanu'cã, na tojo ni ucũsere tu'ope'ocã'co niwõ. ¹¹ Abrahã, Sara bucurã waro nicãrã niwã. Sara co be'ti i'ase pe'ti'copu nico niwõ. ¹² Tojo weego Sara bujidi'ocũ põtẽotico niwõ. A'tiro ni wãcũco niwõ: "¿De'ro weerã ãsã bucurã nimirã, ãsã ãaripejase cuobosari?" ¹³ Õ'acũ pe'e Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weego Sara bujiti? ¿Bucuo nimigõ, põ'rãtigosa'a, ni ãjõpeoweti? ¹⁴ Musã tu'õña'cã, ¿yu'ure apeyenojõ weemasitise nibosari? Ape cũ'ma musãrẽ i'agũ a'tiguti tja. Yu'u tocã'rõ a'ticã, mu'u numo wĩ'magũ põ'rãtigosamo.

¹⁵ A'tere tu'ogo, Sara uigo, a'tiro nico niwõ:

—Yu'u bujigo mejẽta weepu.

Õ'acũ core yu'ticu niwĩ:

—Yu'u masĩ'i; mu'u bujiapu, nicu niwĩ.

Sodoma cjasere Abrahã Õ'acũrẽ sãrĩ'que ni'i

¹⁶ Be'ro sijari masã wã'cãnu'cã, Sodoma wãmetiri macãpu wa'acãrã niwã. Abrahã narẽ i'atuogu wa'agu, na me'rã wa'acu niwĩ. ¹⁷⁻¹⁸ Na tojo wa'ari cura Õ'acũ a'tiro wãcũcu niwĩ: "Abrahã pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro, tutuarã nirãsama. Cũ me'rã nipe'tirã a'ti umucocjãrãrẽ añurõ wa'acã weeguti. Tojo weegu yu'u Sodomacjãrãrẽ weeatjere cũrẽ wererõnasa'a. ¹⁹ Yu'u cũ põ'rãrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ yu'u bu'esere yu'tidutigu, tojo nicã añuse, diacjũ cjase weeato nigũ, cũrẽ besewu. Na tojo weecã, nipe'tise yu'u 'Tojo weeguti' ni'que queoro wa'arosa'a", ni wãcũcu niwĩ.

²⁰ Tojo weegu Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Sodoma, Gomorrãcãrã na ña'arõ weesetisere tu'oapu. Na tojo weese ña'abutiase ni'i. ²¹ Tojo weegu ni'cãrõacã yu'u basuta topu i'agũ wa'aguti. ¿Diacjũta yu'u

tu'o'caronojōta ña' abutiario weerā weeti? Tere ī'atojagupu, añurō masīgūsa'a majā, nicu niwī.

²² Be'ro puarā Sodomapu wa'acārā niwā. Abrahā pe'e Ō'acū tiropu tojánicu niwī.
²³ Cū pu'tocure wa'a, sērītiña'cu niwī:

—¿Na'arā me'rā añurā quē'rārē cō'agūsari? ²⁴ Apetero weerā ti macāpure cincuenta añurā nibosama. ¿Tojo nimicā, ti macārē cō'agūsari? Na cincuenta añurā nimicā, ¿de'ro weegu mu'u ti macācjārārē acobojotibosari? ²⁵ Bu'iritirā, bu'iri marirā me'rā, narē ni'cārōnojō bu'iritirā weronojō wējēta basiowe'e. Tere weeticā'ña. Mu'u nipe'tirā a'ti turicjārārē besegu ¿queoro weetibosari? nicu niwī Abrahā. ²⁶ Tojo nicā tu'ogu, Ō'acū yu'ticu niwī:

—To pūrīcārē ti macā Sodomacjārārē cincuenta añurā bocaejagu, nipe'tirā to nirārē acobojoguti, nicu niwī Ō'acū. ²⁷ Abrahā ninemocu niwī tja:

—Mu'u Ō'acū ni'i. Yu'u pūrīcā masū mejō nigū ni'i. Tojo nimigū, no'o uaro busuma'agū weronojō mu'urē ucūma'asa'a. ²⁸ ¿Apetero weegu na cincuenta ni'cārā, cinco dijaro nicārē, na cinco ye bu'iri ti macācjārārē cō'agūsari tja?

Ō'acū a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Na cuarenta y cinco añurā nicārē cō'asome.

²⁹ —¿Cuarenta añurā nicā warore, de'ro weegusari? nicu niwī Abrahā.

—Na cuarenta nicā quē'rārē, ti macācjārārē cō'asome, nicu niwī Ō'acū.

³⁰ Abrahā pe'e sērītiña'nemocu niwī tja:

—Yu'u me'rā uaticā'ña. Mu'urē apaturi sērītiña'nemogūti. ¿De'ro weegusari treinta añurārē bocaejagu waro?

Ō'acū apaturi nicu niwī:

—Treinta añurārē bocaejagu, ti macācjārārē acobojoguti.

³¹ Abrahā sērītiña'nemosājācu niwī tja:

—Yu'u wiogu, uiro marirō mu'urē ucūmiapaba. Veinte añurā bocaejagu, ¿de'ro weegusari?

Ō'acū yu'ticu niwī tja:

—Na veinte añurā nicā quē'rārē ti macācjārārē cō'asome.

³² Abrahā sērītiña'tuocu niwī:

—Yu'u wiogu, yu'u me'rā uacupa. Mu'urē a'tota sērītiña'tuoguti majā. Ne caribonemosome. ¿De'ro weegusari mu'u, diez dia'cū añurārē bocaejagu?

Ō'acū nicu niwī:

—Diez añurā nicā, ti macācjārārē cō'asome.

³³ Ō'acū Abrahā me'rā ucūtojanu'cō, wa'a wa'acu niwī. Abrahā quē'rā cū ya wi'ipu dajatojaa wa'acu niwī.

19

Ō'acū Sodoma, Gomorrare cū ūjūacō'a'que ni'i

¹ Na'ique'ari cura, Ō'acūrē wereco'terā Sodomapure etacārā niwā. Na topu etari cura Lot, Abrahā acabiji macū, macā sājārī sope tiro dujicu niwī. To cū dujiro nipe'tirā masā nerēwuro nīcaro niwū. Na etacā ī'agū, wā'cānu'cā, paamu'rīque'a, ² narē nicu niwī:

—Yu'u musārē da'raco'tegu ni'i. Tojo weerā ya wi'ipu cārīrā a'tia. Topu musā da'pocārīrē coerāsa'a. Be'ro ñamiña'cūrō musā wa'aropu yu'ruwā'cārāsa'a.

Cū tojo nicā, yu'ticārā niwā:

—Niwe'e. A'to macā deco cārīrāsa'a.

³ Na tojo nimicā, Lot tutuaro me'rā, “Niwe'e; ya wi'i cārīrāsa'a,” nicu niwī. Cū tojo nīca be'ro, na “Jau” ni, cū me'rā wa'acārā niwā. Cū ya wi'ipu sājāa, Lot narē ba'ase da'rebosacu niwī. Cū pā bucuase morēña marisere weebosacu niwī. Na tere ba'acārā niwā.

⁴ Be'ro, na cārīatji dūporo nipe'tirā Sodomacjārā umua, ma'mapjia, bucurā nipe'tirā Lot ya wi'i pu'tore sutuanu'cācārā niwā. ⁵ Na to sutuanu'cā, cūrē caricicārā niwā:

—¿Umua no'opu niti ñamipu mu'u tiro eta'cārā? Narē o'owirōña. Numia me'rā weewu'asenojōrē weesi'rīsa'a na me'rā, nicārā niwā.

⁶ Na tojo nicā tu'ogu, Lot cū ya wi'i wijaa, na me'rā ucūgūtigu, sopere añurō bi'acā'cu niwī. ⁷ Narē nicu niwī:

—Yu'u me'rācjārā, narē tojo ña'arō weeticā'ña. ⁸ A'tiro pe'e weeya. Yu'u pō'rā, puarā numia ne ni'cū umu me'rā nitirā numia nima yujupu. Narē wīorēgūti. Musā narē no'o weesi'rīrō weeya. Ā'rā umua yu'u tiro eta'cārā pe'ema, narē ña'arō weeticā'ña. Na yu'u pijio'cārā nima. Narē añurō co'teguti.

⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Siape'e wa'aya. Mu'u aperocjã ni'i. Ešã mu'u dutino'bo'cãrã niwe'e. To pũricãrẽ ni'cãrõacã ũsã narẽ tojo weesi'rĩrõ nemorõ mu'urẽ ña'arõ weerãti, nicãrã niwã.

Na Lore pũrõ tuuquenu'cõcãrã niwã. Ti wi'i soperẽ tuupã'rẽs'i'rĩmicãrã niwã. ¹⁰ Na tojo weenu'cãri cura sijari masã Lore ñe'e, wi'i po'peapu miisãjã wa'acãrã niwã. Tojo weetoja, na soperẽ añurõ bi'acã'cãrã niwã. ¹¹ Tojo weetojanu'cõ, na nipe'tirã soperẽ pu'topu ni'cãrã ũmuarẽ, ma'mapjiare, bucurãrẽ caperi bajuticã weecãrã niwã. Caperi bajutirã, ti wi'ipu sãjãasi'rĩrã, soperẽ a'masijarã, põtẽotia wa'acãrã niwã. Ne bocaticãrã niwã.

¹² Wi'i po'peapu sijari masã Lore sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿A'tore ãpẽrã mu'u acawererã marĩti? Nipe'tirã mu'u põ'rã ũmuã, numia, mu'u bujisumua, nipe'tirã mu'u acawererã a'ti macã nĩrãrẽ apero yoaropu miaña. ¹³ A'ti macãrẽ cõ'ape'ocã'rãsa'a. Õ'acũ a'ti macãcãrã na peje ña'arõ weesetise queti tu'oami. Tojo weegu ũsãrẽ a'ti macãrẽ cõ'adutigu o'oãmi, nicãrã niwã.

¹⁴ Na tojo nicã tu'ogu, Lot cũ bujisumua niajãrẽ weregu wa'amicu niwĩ. Narẽ nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. A'ti macãrẽ wijayã. Õ'acũ a'ti macãrẽ cõ'agũtigu weemi, nicu niwĩ.

Cũ bujisumua niajã cũ tojo nisere, “Tojo nima'acũ weemi,” ni wãcũcãrã niwã. ¹⁵ Cũ na me'rã ucũri cura bo'rearo weecaro niwũ. Tojo weerã Õ'acũrẽ wereco'terã tutuaro me'rã cãrẽ nicãrã niwã:

—¡Quero! Mu'u numo, mu'u põ'rã numiarẽ sojaro me'rã aperopu miaña. Wa'aya ũsã a'ti macãrẽ ũjũacõ'acã, wẽris'i'rĩtirã, nicãrã niwã.

¹⁶ Na tojo nimicã, Lot sojaticu niwĩ. Cũ ũmuñarõ wa'aticã ñ'arã, na cũ omocãrẽ ñe'e, miacãrã niwã. Õ'acũ cãrẽ pajaña'gũ, tojo weeduticu niwĩ. Lot numo, cũ põ'rã numia quẽ'rãrẽ macã sumutopu miacãrã niwã. ¹⁷ Na macãpu wijãca be'ro ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu narẽ nicu niwĩ:

—¡Omaña cati'si'rĩrã! Ne majãmi'atõrõticã'ña. Wẽris'i'rĩtirã, a'tore ne tojanu'cãtirãta, ũrãpagupu wa'aya.

¹⁸ Lot pe'e narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u wiorã, ũrũgũpure wa'adutiticã'ña. ¹⁹ Musã yu'ure añurõ weetamuapu. Yu'u wẽribo'cure musã yu'ruoapu. Yu'u ũrũgũpure eجاتibosa'a. To wa'ari curata macãrẽ ũjũase yu'ure emuejãbosa'a. Tojo weegu yu'u ma'a deco wẽribosa'a. ²⁰ Topu wa'aronojõ o'ogu, ni'cã macã pu'toacã niwĩ macãpu wa'adutiya. Ti macã cã'macãcã ni'i. Topu wa'agu, yu'rũgusa'a, nicu niwĩ.

²¹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũrẽ wereco'tegu cãrẽ nicu niwĩ:

—Jau, mu'u ni'caronojõta weeguti. Si macã, mu'u nica macãrẽ ũjũacõ'asome. ²² ¡Quero, si macãpu omawã'cãña! Mu'u etaticãma, ne apeye macãrẽrẽ ũjũacõ'ano'ña marĩrõsa'a. Mu'u etãca be'ropu ũjũacõ'ano'rõsa'a, nicu niwĩ.

Ti macã cã'macãcã niyuro, Zoar wãmeticarõ niwũ.

²³ Lot Zoapu etacã, bo'rearo weecaro niwũ. ²⁴ Cũ topu etãca be'ro Õ'acũ Sodoma, Gomorra bu'ipare pecame'e, tojo nicã azufre acoro pejaro weronojõ ũjũdijaticã weecu niwĩ. ²⁵ Cũ te macãrẽrẽ ũjũacõ'acã, to nimi'que nipe'tise ũjũpe'tia wa'acaro niwũ. Ti macã nimi'cãrã wẽripe'tia wa'acãrã niwã. Na otese nimi'que quẽ'rã ũjũpe'tia wa'acaro niwũ. ²⁶ Tojo wa'ari cura Lot numo cũ be'ro sirutuco nimirõ. Tojo sirutugo, majãmi'atõrõco niwõ. Totã co moa tuturo dojonu'cã wa'aco niwõ.

²⁷ Ape numu te macãrẽ ũjũacõ'aca be'ro Abrahã cũ Õ'acũ me'rã ucũ'caropu wa'acu niwĩ. ²⁸ Topu wa'agu, Sodoma, Gomorra ni'caro nipe'tiro ti parure ñ'aquejocu niwĩ. Yoaropu cũ ñ'acã, pã na ũjũarõ o'me mujãrõ weronojõ o'mepu'sumorõcaro niwũ. ²⁹ Ti pa'tiropu nise macãrẽ Lot ni'carore ũjũacõ'agũ, Õ'acũ Abrahãrẽ wãcũcu niwĩ. Tojo weegu te macãrẽ ũjũacõ'ase duporo wẽrĩrĩ nigũ, Lore apesepu miacu niwĩ.

Moabita masã, tojo nicã amonita masã masãbajuanu'cã'que ni'i

³⁰ Be'ro Lot uigu, Zoapure tojanemosi'rĩticu niwĩ. Tojo weegu cũ põ'rã puarã numia me'rã ũrãpagupu wa'acu niwĩ. Topu wa'a, na i'tiarã ni'cã ũtã tutupu niseticũcãrã niwã.

³¹ Ni'cã numu masã ma'mio co acabijore nico niwõ:

—Marĩ pacu bacu nimi majã. Marĩ nirõpũre marĩrẽ numotigunõjõ ne ni'cũ marĩmi. Tojo weero nipe'tirã masã weewuasenojõrẽ weeta basiowe'e. ³² Tojo weerã marĩ pacure que'acã weerã. Cũ que'aca be'ro cũ me'rã cãjĩrã. Tojo weerã marĩ cũ me'rã põ'rãtirãsa'a.

³³ Ti ñami na pacure que'ato nírã, u'seducaco vino tiacārã niwã. Be'ro masã ma'mio cū me'rã cājico niwō. Cū pe'e co tojo weesere ne tu'oña'ticu niwī. Co dijaacã que'rārē, ne tu'oña'ticu niwī. ³⁴ Ape numu masã ma'mio co acabijore nico niwō:

—Ñamica'a ñami yu'u marī pacu me'rã cājīapu. A'ti ñami que'rārē cūrē que'acã weerã. Tojo weego mu'u cū me'rã cājigō wa'apa. Tojo weerã marinucū pō'rātirãsa'a.

³⁵ Na ní'caronjōta weecārã niwã. Na pacure que'adutirã, u'seducaco vino tiacārã niwã tja. Du'sago co pacu me'rã cājico niwō. Lot pe'e ne tu'oña'ticu niwī. Co dijaacã que'rārē, ne tu'oña'ticu niwī. ³⁶ Na tojo weetjārã, Lot pō'rã numia na pacu me'rã puarãputa pō'raticārã niwã. ³⁷ Be'ro masã ma'mio ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cūrē Moab wāmeyeco niwō. Cū moabita masã ñecū nicu niwī. ³⁸ Du'sago que'rã macūtico niwō. Cūrē Ben-ammi wāmeyeco niwō. Cū amonita masã ñecū nicu niwī.

20

Abrahã, tojo nicã Abimelec ye cjase ni'i

¹ Abrahã cū ní'caro cō'awã'cãgã, Neguev wāmetiropu wa'acu niwī. Cū Cades, tojo nicã Shur wa'teropu tojacu niwī. Tita cū Gerar wāmetiri macãpu wa'acu niwī. ² Cū topu nígã, cū numo Sarare "Yu'u acabijo nimo", ni werecu niwī. Cū tojo nicã tu'o, Geracjũ wioqu Abimelec Sarare numotiguti nígã, miidutigu o'ocu niwī. ³ Ti ñami Ō'acũ Abimelere que'erõpu a'tiro nicu niwī: "Mu'u wērigũsa'a. Mu'u miidutigu o'o'co marãputigo nimo".

⁴ Abimelec pe'e Sara me'rã ne niticu niwī yujupu. Tojo weegu Ō'acūrē yu'ticu niwī: "Yu'u wioqu, yu'u ña'arõ weetimicã, çyu'ure, tojo nicã a'ti macãcjārã que'rārē wējēgũsari?" ⁵ Abrahã basuta yu'ure, 'Co yu'u acabijo nimo', niãmi. Co que'rã, 'Yu'u ma'mi nimi', niãmo. Tojo weegu 'Marãpu moogõ nimo', ni wãcũgũ, tojo weeasu. Ne ña'arõ weetiãpu", nicu niwī.

⁶ Cū tojo nisere tu'o, Ō'acũ Abimelere que'erõpu yu'ticu niwī: "Yu'u mas'i. Mu'u añurõ wãcũse me'rã tojo weeapu. Tojo weegu mu'u co me'rã cãjisi'ricã cã'mota'apu. Mu'u co me'rã nígũ, yu'ure ña'arõ wéegũ weronjõ weeboapã. ⁷ Ni'cãrõcã pũricãrē co marãpũre wiaya tja. Cū Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nimi. Mu'urē wēriticã'to nígũ, mu'u ye cjasere sēribosagusami. Mu'u cū numorē wiatigu pũricã, mu'u, mu'u yarã nipe'tirã me'rã wērigũsa'a", nicu niwī.

⁸ Ape numu bo'reacãpu Abimelec wã'cã, cūrē da'raco'terãrē pijio, cū que'erõpu ũ'a'quere werecu niwī. Tere tu'orã, pũrõ uicãrã niwã. ⁹ Narē wéréca be'ro Abrahãrē pijio, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weeati mu'u ãsãrē? ¿Ñe'enojõ yu'u mu'urē ña'arõ wee'que wapa to cã'rõjo yu'ure, tojo nicã yarãrē ña'abutiãro tojacã weemiãti? Mu'u yu'ure tojo wee'que ne ni'cũ tojo weeya marisere weeapu. ¹⁰ ¿De'ro weegu tojo weeati? ¿Ñe'enojõrē wãcũgũ, tojo weeati? ni sēritiã'cũ niwī.

¹¹ Abrahã cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u a'tiro wãcũcãti. "A'topu Ō'acūrē ne ējõpeotisama", nicãti. Yu'u, "Yu'u numo nimo" nicãrē, "Yu'ure wējēbosama", ni wãcũasu. ¹² Diacjũta ni'i. Co yu'u acabijota nimo. Yu'u pacu macõ nimo. Paco pe'e apego nimo. Tojo weegu core numotiãpu. ¹³ Yu'u pacu tiropu ni'cũ Ō'acũ dutiro me'rã wijagu, core a'tiro niwũ: "No'o marī wa'aro etago, ãpērãrē, 'Yu'u ma'mi nimi', niãa", niwũ.

¹⁴ Na tojo ucũca be'ro, Abimelec Abrahãrē oveja, wecua o'ocu niwī. Tojo nicã da'raco'terã umua, numia o'ocu niwī. Abrahãrē cū numo Sarare wiacu niwī. ¹⁵ Abimelec Abrahãrē nicu niwī:

—A'ti di'ta ya di'ta ni'i. No'o mu'u tu'saro mu'u niatjore beseya.

¹⁶ Sarare a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ma'mirē mil niyeru cujiri wapabũjuse cujirire o'oapu. Te me'rã mu'u me'rã nírã mu'urē ne mejēcã wãcũsome. Tojo weego na ũ'orõpu bu'iri marigõ tojagosa'a, nicu niwī.

¹⁷⁻¹⁸ Abimelec tojo nica be'ro, Abrahã Ō'acūrē sēribosacu niwī. Abimelec Sarare mia'que bu'iri cū numorē, narē da'raco'terã numiarē, nipe'tirã cū ya wi'i nirãrē Ō'acũ pō'rãtĩmasitĩcã weecu niwī. Abrahã narē sēribosãca be'ro Ō'acũ narē yu'ruocu niwī. Tojo weerã na pō'rãtĩmasĩcãrã niwã tja.

21

Abrahã macũ Isaa bajua'que ni'i

¹ Ō'acū cū ní'caronojōta Sarare añurō weecu niwī. Cū, "Mu'u wī'magū cūogosa'a", ní'que queoro wa'acā weecu niwī. ² Tojo weego nijīpaco tojaco niwō. Be'ro Abrahā cū bucu waro nimicā, wī'magūrē wuabosaco niwō. Ō'acū cūrē "Ape cū'ma musārē ī'agū a'tiguti tja; yu'u tocā'rō a'ticā, mu'u nūmo ní'cū wī'magū pō'rātigosamo" ní'que queoro wa'acā weecu niwī. ³ Sara Abrahārē pō'rātibosa'cure, Isaa wāme ō'ocu niwī. ⁴ Be'ro Ō'acū cūrē duti'caronojōta wī'magū cū ocho numuri bajuaca be'ro Abrahā cū ō'rēcju yapa caserore wejecō'acu niwī. ⁵ Cū macū Isaa bajuacaterore Abrahā cien cū'marī cuocu niwī. ⁶ Tojo weego Sara a'tiro wācūco niwō: "Ō'acū yu'ure e'cati, bujicā weeamī. Tojo weerā 'Sara wī'magū wuapo' nise quetire tu'orā, nipe'tirā yu'ure e'catitamurāsama. ⁷ ¿Noa Abrahārē, 'Sara wī'magū wuabosagosamo' nibopari? Ne ní'cū tojo nitimicā, cū bucu waro nigūrē yu'u ní'cū wī'magū pō'rātibosawu", ní wācūco niwō.

Agar, Ismae Abrahā ya wī'i ními'cārārē cō'awīrō'que ní'i

⁸ Isaa bucu, cū mí'rīdu'uri numurē Abrahā pajiri bosenumu weecu niwī. ⁹ Tojo weeri curare Sara Agar macū Abrahārē wuabosa'cu Isaare bujicā'cā ī'aco niwō. ¹⁰ Tojo weego co Abrahā tiro wa'a, a'tiro nico niwō:

—Sico da'raco'tego macū mu'u wērīca be'ro, mu'u ye ní'que ne ñe'esome. Yu'u macū Isaa pe'e ñe'egūsami. Tojo weegu da'raco'tegore, co macū me'rāta cō'awīrōcā'ña, nico niwō.

¹¹ Co tojo nicā tu'ogu, Abrahā cū macū Ismaere ma'igū, pūrō bujaweticu niwī. ¹² Ō'acū pe'e cūrē nīcu niwī: "Narē sō'owaro wācūque'titicā'ña. Sara duti'caronojōta weeya. Isaa me'rā mu'u pārāmerā nituriarāsama. ¹³ Da'raco'tego macū pe'ere a'tiro weeguti. Cū quē'rārē, pājārā cū pārāmerā nituriacā weegusa'a. Mu'u macū niyucā, pajiri dī'tacjārā nīrāsama", nīcu niwī Ō'acū.

¹⁴ Ape nūmu ñamiña'cūrō Abrahā Agare pā, aco ajuro wa'icu casero me'rā wéeca ajurore co sē'emapu mii'ō'ocu niwī. Core, co macū me'rā we'riti, narē wa'aduticu niwī. Co wa'a, no'o uaro yucu marīrō, masā marīrōpu Beerseba wāmetiropu sijabaque'atico niwō. ¹⁵ Aco pe'ticā ī'agō, co macūrē yucusti docapu cūuco niwō. ¹⁶ "Cū wērīcā ī'asī'rītisa'a" nígō, yoacureropu wa'a, dujico niwō. Co topu dujiri cura cū utin'cācu niwī.

¹⁷ Ō'acū co macū uticā tu'ocu niwī. Cū tojo weecā tu'ogu, cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā,* u'musepu ucūdijocu niwī: "¿Agar, de'ro wa'ati? Uiticā'ña. Ō'acū mu'u macū uticā tuomi. ¹⁸ Wā'cānu'cāña. Mu'u macūrē wejewā'cōnu'cōña. Cū me'rā pajiri dī'tacjārā wa'acā weeguti", nīcu niwī.

¹⁹ Tojo níca be'ro Ō'acū Agare ní'cā pe aco wijari pe ī'abocacā weecu niwī. Co wa'icu casero me'rā wéeca ajuropu aco poseye, co macūrē ūaco niwō. ²⁰ Ō'acū co macūrē añurō weetamucu niwī. Cū bucu, yucu marīrō, masā marīrōpu nicā'cu niwī. Topu nígū, buacatjē me'rā buemu'sigū wa'acu niwī. ²¹ Cū yucu marīrō, masā marīrōpu Parán wāmetiropu níri cura, cū pāco, Egiptocjōrē cū nūmo niacjore bocabosaco niwō.

Abrahā Abimelec me'rā na apo'que ní'i

²² Titare Abimelec Abrahā me'rā ucūgū wa'acu niwī. Tojo nicā cū yarā surara wiogu Ficol wāmetigu me'rā wa'acu niwī. Cū Abrahārē nīcu niwī:

—Nipe'tise mu'u weesere Ō'acū mu'urē weetamusami. ²³ Tojo weegu Ō'acū tu'oropu mu'u a'tiro weecā uasa'a. Yu'ure, yu'u pō'rārē, yu'u pārāmerārē ne mejēcā weeticā'ña. Yu'u mu'urē wéé'caronojōta yu'ure añurō weeya. Mu'u apesecjū nimigū, ūsā ya dī'tapu ní'i. A'ti dī'tacjārā quē'rārē añurō weeya. "Ō'acū wāme me'rā tojota weeguti" níña, nīcu niwī Abimelec.

²⁴ Abrahā a'tiro ní yu'ticu niwī:

—Ō'acū tu'oropu mu'u tojo ní'caronojōta añurō weeguti.

²⁵ Tojo níca be'ro Abrahā Abimelere a'tiro nīcu niwī:

—Mu'urē da'raco'terā yu'u aco waari pere ē'macārā niama. ²⁶ Abimelec pe'e cū tojo nicā tu'ogu, cūrē nīcu niwī:

—Ne masītiasu, noa tiyo weero weepā. Mu'u yu'ure ne weretiapu. Nī'cācāpu ta tu'ogu wee'e, nīcu niwī Abimelec.

²⁷ Tojo níca be'ro Abrahā ovejare, wecuare mii, Abimelere o'ocu niwī. Cū tojo o'oca be'ro, tí numuta "A'tiro weerāti", ní a'merī apocārā niwā. ²⁸ Na tojo wéeca be'ro Abrahā siete oveja numia wī'marārē apesepu oveja marīrōpu cūucu niwī. ²⁹ Abimelec cū tojo weecā ī'agū, sērītiña'cu niwī:

* 21:17 21.17 Íaña Gn 16.7 docapu oja'quere.

—¿De'ro weegu mu'u ā'rā siete ovejare apesepu cūuati?

³⁰ Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—Ā'rā siete ovejare miiña. Narē miigū, “A'ti pe aco waari pe Abrahā se'éca pe ni’i”, ni i'agūsa'a.

³¹ Na puarā “A'tiro weerāti” ni apo'caro nitjārō, na nirōpu Beerseba wāme ō'ono'caro niwā.

³² Na a'merī apóca be'ro Beerseba wāmetiropu ni'cārā Abimelec, Ficol filisteo ya di'tapu dajatojaacārā niwā. ³³ Beerseba pu Abrahā ni'cāgū yucūgu tamarisco wāmeticju otecū niwī. Topu Ō'acū catinu'cūgūrē sērīcu niwī. ³⁴ Abrahā yoacā filisteo ya di'tapu nicu niwī.

22

Abrahārē Ō'acū “¿Diacjūta yu'ure ejōpeomiti?” cū n'ique ni'i

¹ Yoāca be'ropu Ō'acū Abrahārē “¿Diacjūta yu'ure ejōpeomiti?” nīgū, cūrē pisucu niwī.

—¡Abrahā! nicu niwī.

Cū tojo pisucā tu'ogu, Abrahā, “A'to ni’i”, ni yu'ticu niwī.

² Cū yu'tica be'ro Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Mu'u macū, ni'cū nigūrē, mu'u uputu ma'igū Isaare aperopu Moriah wāmetiri di'tapu miiña. Topu etagu, ūrīgū, mu'urē i'ocjuru mujāña. Tigu bul'ipu cūrē wa'icure wējē ūjāmorōpeogu weronojō weeya, nicu niwī.

³ Ape numu bo'reque'ari cura, Abrahā wā'cānu'cā, cū burro bu'ipu dujiri caserore peocu niwī. Tojo weetu'ajanu'cō, peca, cū ūjāmorōpeoatjere paawa'acu niwī. Cū macū, tojo nicā cūrē da'raco'terā puarā me'rā téé Ō'acū cūrē were'caropu wa'acu niwī.

⁴ I'tia numu be'ro Abrahā Ō'acū cūrē wa'aduti'carore yoaropu i'acu niwī. ⁵ Tojo weegu cūrē da'raco'terārē nicu niwī:

—Musā burro me'rā a'to tojayá. Yu'u, yu'u macū me'rā sō'opu Ō'acūrē e'catipeorā wa'arā wee'e. Tojo weetoja, musā tiro tojatirāsa'a tja.

⁶ Abrahā Ō'acūrē wa'icu ūjāmorōpeoatje pecare Isaare miaduticu niwī. Cū pe'e pecame'e, tojo nicā di'pji miacu niwī. Na puarā ni'cārō me'rā wa'acārā niwā. ⁷ To be'roacā Isaa cū pacure nicu niwī:

—¡Pacu!

—¿Ñe'enojō uati, macū? ni yu'ticu niwī.

Isaa cūrē sērītiña'cu niwī:

—Marī peca, tojo nicā pecame'e cu'o'o. ¿Oveja wī'magū marī ūjāmorōpeoacju no'opu nití?

⁸ Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—Macū, Ō'acū marīrē ni'cū oveja wī'magūrē o'ogusami, nicu niwī.

Tojo ni, na puarā sijawā'cācārā niwā.

⁹ Ō'acū Abrahārē were'caropure etarā, Abrahā wa'icurarē ūjāmorōpeoatjore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūcu niwī. Tu'ajanu'cō, pecare to bu'ipu seepeocu niwī. Seepeotoja, cū macūrē du'te, peca bu'ipu peocu niwī. ¹⁰ Seepeotoja, cū macūrē wējēgūti nīgū, di'pji'rē miicu niwī. ¹¹ Cū tojo weeri cura Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā,* u'musepu cūrē pisudijocu niwī:

—¡Abrahā!

Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—A'tota ni'i, nicu niwī.

¹² —Mu'u macūrē ne mejēcā weeticā'ña. Ni'cārōacā yu'u masī'i. Mu'u yu'ure, “Yu'u macū ni'cū nigūrē mu'urē o'osome”, ne nitīaru. Tojo weegu yu'u masī'i mu'u yu'ure wiopesase me'rā i'a'a, nicu niwī.

¹³ Cū tojo nicā, Abrahā ĩaoo, ni'cū oveja numu ni'cā yucusti wa'teropu cū capesa'ripu su'rīnu'cūgūrē i'acu niwī. Tojo wee cūrē ñe'e, wējē Ō'acūrē e'catise o'ogu, ūjāmorōpeocu niwī. Cū macūrē wējēbo'cu oveja pe'ere wējēcu niwī. ¹⁴ Be'ro Abrahā tojo wee'carore a'tiro wāme ō'ocu niwī: “Ō'acū marīrē du'sasenojōrē o'omi”. Tojo weero ni'cārōacā quē'rārē “Tigu Ō'acū yagu ūrīgūrē marīrē du'sasenojōrē o'ogusami”, nino'o.

¹⁵ Apaturi Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, u'musepu Abrahārē pisudijocu niwī tja. ¹⁶ A'tiro nicu niwī:

* 22:11 22.11 ĩaña Gn 16.7 docapu oja'quere.

—Ō'acū a tiro niami: “A'te mu'u wee'quere mas'i. Yu'ure, Yu'u macū ni'cū nigūrē mu'urē o'osome', ne nitiapu. Tojo weegu yu'u basu yu'u wāme me'rā mu'urē añurō wa'acā weeguti. ¹⁷ Mu'urē peje añuse weeguti. Mu'u pārāmerā nituriarārē ñocōa weronojō, tojo nicā pajiri maa sumuto nucūpori weronojō pājārā wa'acā weeguti. Apeyema narē i'atu'tirārē docaque'acā weerāsama. ¹⁸ Mu'u yu'ure añurō ējōpeose wapa mu'u pārāmerā me'rā nipe'tirā a'ti umucocjārā añurō weeno'rāsama”, nicū niwī Ō'acū.

¹⁹ Be'ro Abrahā cūrē da'raco'terā tiropu dajatojaacu niwī. Nipe'tirā ni'cārō me'rā Beerseba wāmetiropu wa'acārā niwā. Topu Abrahā niseticūcu niwī.

Nacor pō'rā ye cjase ni'i

²⁰ Yoāca be'ropu Abrahā cū acabiji Nacor ye quetire tu'ocu niwī. Nacor numo Milca wī'marārē cūrē pō'rātibosaco niwō. ²¹ Uz wāmetigu bajuamu'tā'cu niwī. Cū be'rore cū acabiji Buz bajuacu niwī. Buz be'rore Kemuel, Aram pacu nicū niwī. ²² Be'ro a'ticūrā bajanemocārā niwā: Quesed, Hazo, Pildas, Jidlaf, Betuel. ²³ Ā'rī Betuel Rebeca pacu nicū niwī. Ā'rā ochore Abrahā acabiji Nacor, Milca me'rā pō'rāticārā niwā.

²⁴ Āpērā Nacor numo Milca pe'su Reúma pō'rā Teba, Gaham, Tahas, Maaca nicārā niwā.

23

Sara wērī'que ni'i

¹ Sara ciento veintisiete cū'marī catico niwō. ² Ticuse cū'marī cuogo, Quiriat-arba wāmetiropu Canaá di'ta nirī macāpu wērīco niwō. Quiriat-arba, apetero Hebrō pisuno'caro niwū. Abrahā Sara wērīcā i'agū, uti, dajasewā'acu niwī. ³ Tojo uti, co wērī'co tiropu ni'cū wija, hitita masā nirōpu na me'rā ucūgū wa'acu niwī. A'tiro nicū niwī:

⁴ —Yu'u masā wa'teropure apesecjū nimicā, ni'cā ūtā tuti yu'u numorē yaatji tutire duaya.

⁵ Cū tojo nicā tu'orā, hitita masā cūrē yu'ticārā niwā:

⁶ —Ēsārē tu'onīña yujupu. Mu'u ūsā wa'terore ni'cū Ō'acū bese'cu, wiogu macū weronojō ni'i. Tojo weegu mu'u numorē ūsā ye ūtā tutiri wa'tero añurī tutipu yaaya. Ne ni'cū ūsā wa'teropu nigū, “Ya tuti ni'i, yaaticā'ña”, nisome.

⁷ Tojo weegu Abrahā wā'cānu'cā, hitita masārē paamu'rīque'a, ⁸ narē nicū niwī:

—To pūrīcārē masā yu'u numorē a'to yaacā uarā, Efrō, Zohar macūrē a'tiro ni sērībosaya. ⁹ Ni'cā ūtā tuti Macpela wāmetiri tuti cū ya di'ta nituoro nirī tutire yu'ure duato. Yu'u ti tuti wapatiro ejatuaro wapayeguti. Yu'u tore duugu, masā wa'teropu yaari tuti cuogusa'a.

¹⁰ Efrō hitita masā na wa'teropu dujicu niwī. Tojo weegu nipe'tirā cū acawererā tu'oropu, tojo nicā nipe'tirā macā sājārī sope tiro yu'ruarā tu'oro a'tiro nicū niwī:

¹¹ —Niwe'e, yu'u wiogu. Añurō tu'oya. Yu'u mu'urē ti di'tare, tojo nicā ti di'tapu nirī tutire wapamarīrō o'oguti. Yu'u acawererā tu'oropu mu'urē ti di'tare o'o'o. Mu'u numorē yaaya majā.

¹² Abrahā pe'e apaturi tocjārā masārē paamu'rīque'acu niwī tja. ¹³ Tojo wee, masā to nirā tu'oro Efrōrē nicū niwī:

—Yu'ure tu'oya. Ti di'ta wapa queoro wapayeguti. Mu'u “Jau”, nicā, topu yu'u numorē yaaguti majā.

¹⁴ Cū tojo nicā, Efrō yu'ticu niwī tja:

¹⁵ —Wiogu, yu'ure tu'oya. Ti di'ta cuatrocientos niyeru cujiri wapati'i. Ti di'ta wapatisere ucūnemotīcārā. Mu'u numorē yaagu wa'aya, nicū niwī.

¹⁶ Abrahā, “Jau” ni, Efrō hitita masā i'orōpu tocārō wapati'i ni'carore cuatrocientos niyeru cujire wapayecu niwī. Tocjārā duari masā wapaye'caronojōta wapayecu niwī. ¹⁷⁻¹⁸ Tojo weero nipe'tise Efrō dua'que di'ta Abrahā ye tojacaro niwū. Ūtātuti, yucupagu nipe'tise cū ye tojacaro niwū. Ti di'ta Macpela wāmetīcaro niwū. Mamre mujīpū mujātiro pe'e tojacaro niwū. Hitita masā, tojo nicā nipe'tirā ti macā sājārī sopere yu'ruarā i'orōpu wapayecu niwī.

¹⁹ Be'ro Abrahā cū numo Sarare ūtā tutipu yaacu niwī. Ti tuti Macpela wāmetiropu Mamre mujīpū mujātiro pe'e nicaro niwū. Totā tja apetero Hebrō wāmetīcaro niwū. Canaá wāmetiri di'tapu tojacaro niwū. ²⁰ Tojo weero ti di'ta, ūtā tuti topu nirī tuti, hitita masā Abrahā cū acawererārē yaatjore duacārā niwā.

24

Abrahā Isaa nūmo niacjore a'mabosa'que ni'i

¹ Abrahā bucu waro nicu niwī. Nipe'tise cū weesetise me'rā Ō'acū cūrē añurō wa'acā weecu niwī. ² Ni'cā nūmu cūrē da'raco'tegu āpērā yu'ruoro bucu nigūrē pijicu niwī. Cū nipe'tise Abrahā caosere ī'anurūgū nicu niwī. Abrahā cūrē nicu niwī:

—Mu'u omocārē ya usō docapu cūña. ³ Ō'acū marī wiogu u'muse, di'ta wee'cu wāme me'rā mu'u "A'tiro weeguti" nicā ūasa'a. Ne yu'u macū Isaare a'to Canaá yu'u nirī di'tacjō me'rā numoticā weeticā'ña. ⁴ Tojo weetigu, ya di'tapu wa'a, yu'u acawererā numia wa'teropure cū nūmo niacjore besegu wa'aya.

⁵ Cūrē da'raco'tegu yu'ticu niwī:

—Co numio yu'u me'rā a'tisī'rīticā, ¿de'ro weegusari? ¿Tojo weecāma, yu'u mu'u macūrē mu'u wijawā'cātica di'tapure miagūsari?

⁶ Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—Niwe'e. Topu yu'u macūrē miaticā'ña. ⁷ Yu'u wiogu Ō'acū u'musecjū, yu'u pacu ya wi'ī ni'cure, tojo nicā yu'u acawererā ya di'tapu ni'cure miwīorēwī. Miiwīorē, a'ti di'tare "Mu'u pāramērā nituriarārē o'oguti", niwī. Cūta mu'u duporo cūrē wereco'tegure o'oyugusami. Tojo weegu mu'u yu'u macū nūmo niacjo tocjōrē boca, miitigusa'a. ⁸ Co numio mu'u me'rā a'tisī'rīticā, yu'u mu'urē "Tojo weegusa'a" ni'que tojo tojacārōsa'a. Mejō yu'u macūrē topu ne miaticā'ña, nicu niwī.

⁹ Tojo wee cūrē da'raco'tegu cū ya omocārē cū wiogu Abrahā usō docapu ñapeocu niwī. Be'ro "Ō'acū tu'oropu diacjūta weeguti mu'u duti'quere", nicu niwī.

¹⁰ Be'ro cū wiogu yarā cameyoa diez, tojo nicā apeye peje añuse Abrahā cū o'oatjere miicu niwī. Tere mi, Nacor wāmetiri macā, Mesopotamia di'tapu wa'acu niwī.

¹¹ Abrahārē da'raco'tegu ti macā sumuto ejari cura, na 'ique'aro weecaru niwī. Ti horata numia aco waarā wa'acārā niwā. Cū pe'e cameyoare aco waari pe tiro soodutigu cūucu niwī.

¹² Tojo weetoja, Ō'acūrē a'tiro sērīcu niwī: "Ō'acū, yu'u wiogu Abrahā ējōpeogu, ni'cācārē yu'ure añurō wa'acā weeya. Yu'u wiogure mu'u ma'isere ī'oña. ¹³ A'to aco waari pe tiro tojánigūti yujupu. A'tocjārā numia aco waarā a'ticā, ¹⁴ yu'u ni'cōrē a'tiro nigūti: 'Acoture miidijoya. Sī'rīgūtigu wee'e.' Co 'Sī'rīña. Mu'u yarā cameyoa quē'rārē tīagōti,' tojo yu'tigo cōta mu'u bese'co mu'urē da'raco'tegu Isaa nūmo niacjo nigōsamo. Mu'u tojo weecā ī'agū, 'Diacjūta yu'u wiogu Abrahārē añurō weemi', nigūsa'a", nicu niwī.

¹⁵ Cū Ō'acūrē sērītu'ajaticāta, ni'cō numio acotu wuawā'cātigore ī'acu niwī. Co Rebeca, Betuel macō nico niwō. Betuel Milca, Nacor macū nicu niwī. Nacor Abrahā acabiji nicu niwī. ¹⁶ Rebeca añugō nico niwō. Ne ni'cū ūmu me'rā niña'tico niwō. Aco waari pepu bu'a, acore waamii, majāgō weeco niwō. ¹⁷ Co majācā ī'agū, Abrahārē da'raco'tegu pe'e omasirutuwa'cā, core ēmueja, nicu niwī:

—Mu'u yu'ure pajaña'cureya. Aco mu'u waa'quere cā'rō tīaña.

¹⁸ —Jau, sī'rīgū a'tia, nico niwō.

Tojo wee, acoture miidijo, cūrē tīaco niwō. ¹⁹ Cū sī'rītojāca be'ro, Rebeca cūrē nico niwō:

—Mu'u yarā cameyoa quē'rārē miibosago wa'agoti. Na sī'rīsī'rīrō pōtēorō sī'rīrāsama, nico niwō.

²⁰ Nipe'tirā cameyoa sī'rīrato nīgō, pejetiri acore waa, ūmuñarō me'rā na sī'rīrī co'ropu piosāamujāco niwō. ²¹ Co tojo weesere ī'agū, Abrahārē da'raco'tegu "Yu'u a'topu a'ticā, Ō'acū cū 'A'tiro weeguti' ni'quere ¿diacjūta weegusari?", ni tu'oña'gū, tojo ī'acā'cu niwī. ²² Cameyoa sī'rītu'ajaca be'ro, Abrahārē da'raco'tegu ē'quēa yoosari be'to, uru me'rā wéca be'to, seis gramo nūcūri be'tore mi, ē'quēapu yoocu niwī. Tojo nicā pua be'to omocā tuusāase uru me'rā wee'que be'torire, cien gramo nemorō nūcūsere o'ocu niwī. ²³ O'tojana'cō, core nicu niwī:

—¿Noa macō niti mu'u? ¿Mu'u pacu ya wi'ipure cārīrō niati yu'umasā me'rā cārīatjo?

²⁴ Co yu'tico niwō:

—Yu'u Betuel macō ni'i. Cū Milca, Nacor macū nimi. ²⁵ Ūsā ya wi'ipure musā cārīatjo niapu. Tojo nicā cameyoa na ba'ase tá peje niapu.

²⁶ Tojo nicā tu'ogu, Abrahārē da'raco'tegu ejaque'a, Ō'acūrē e'catipeocu niwī. ²⁷ A'tiro nicu niwī: "Ō'acū, Abrahā yu'u wiogu ējōpeogu, mu'u añuyu'rua'a. Yu'u wiogure añurō wéegu, mu'u 'A'tiro weeguti' ni'quere queoro weepu. Yu'u quē'rārē cū acawererā ya wi'ipu miitiapu", nicu niwī.

²⁸ Be'ro Rebeca nipe'tise core wa'a'quere werego wa'ago, co paco ya wi'ipu omawā'cāco niwō. ²⁹ Co ma'mi Labán wāmeticu niwī. Co tojo nicā tu'ogu, Abrahārē da'raco'tegure a'magū wa'agu, aco waari pe tiro omawā'cācu niwī. ³⁰ Cū acabijo ē'quēapu yoosari be'to, omocā tuusāase be'tori miiejacā i'atojacu niwī. Tojo nicā, Abrahārē da'raco'tegu core were'quere tu'ope'ocā'cu niwī. Tojo weegu Labán cūrē a'magū wa'acu niwī. Aco pe tiroputa, cū yarā cameyoa me'rā nigūrē bocaecacu niwī. ³¹ Labán cūrē a'tiro nicu niwī:

—A'tia, Ō'acū añurō weeno'gū. ¿De'ro weegu mu'u a'to wijaropu nu'cūti? Mu'u cārīatjo, tojo nicā cameyoa niatjo apobosatojapu, nicu niwī.

³² Tojo weegu Abrahārē da'raco'tegu wi'ipu sājāacu niwī. Topu Labán cameyoa na o'ma'quere miidijo, narē ba'ase ecacu niwī. Tojo wéeca be'ro Abrahārē da'raco'tegu, cū me'rācārārē da'pocārī coeato nigū, aco miacu niwī.

³³ Na ba'ase etiri cura, Abrahārē da'raco'tegu a'tiro nicu niwī:

—Yu'u musārē nigūti ní'quere wētimgū, ba'atisa'a.

—To pūrīcārē ucūmu'taña, nicu niwī Labán.

³⁴ Abrahārē da'raco'tegu narē nicu niwī:

—Yu'u Abrahārē da'raco'tegu ni'i. ³⁵ Ō'acū yu'u wiogu Abrahārē añurō weemi. Peje cuogu wa'acā weami. Cūrē oveja, wecuu, uru, niyeru plata wāmetise, da'raco'terā umua, numia, cameyoa, tojo nicā burroa o'owī. ³⁶ Apeyema cū numo Sara bucuo nimigō, ni'cū pō'rātiwō. Yu'u wiogu cū macūrē nipe'tise cū cuosere o'owī. ³⁷ Yu'u wiogu yu'ure, cū macūrē ne ni'cō ti di'ta Canaā cū nirōcjo me'rā omocā du'tedutitiwī. Tere nigū, yu'ure cū dutisere Ō'acū wāme me'rā “Diacjūta mu'u dutiro weeguti”, ni yu'tidutiwī.

³⁸ Cū yu'ure ninemowī: “Yu'u pacu acawererā tiropu wa'a, to nira numia wa'terore ni'cō cū numo niacjore a'maña”, niwī. ³⁹ Yu'u pe'e yu'u wiogure niwū: “Yu'u wiogu, co numio yu'u me'rā a'tis'i'rītīcā warore, ¿de'ro weegusari?” ⁴⁰ Cū yu'ure yu'tiwī: “Yu'u Ō'acū uaronojō nisetigu ni'i. Mu'u wa'aro añurō wa'ato nigū, mu'u me'rā Ō'acū cūrē wereco'tegure o'ógusami. Tojo weegu yu'u pacu acawererā pō'rā numia wa'terore ni'cō yu'u macū numo niacjore bocagusa'a. ⁴¹ Na yu'u acawererā core o'os'i'rītīcāma, mu'u 'Tojo weeguti' ní'quere tojo tojacā'rōsa'a”, niwī yu'ure.

⁴² »Ni'cācā aco waari pe tiropu ejagu, Ō'acū, yu'u wiogu Abrahā ējōpeogure sērīapu: “Mu'u uaro yu'u a'topu a'tisere añurō wa'acā weebosaya. ⁴³ Mu'u a'tiro weecā uasa'a. Ni'cārōacā yu'u aco waari pe tiro niri cura a'tiro wa'ato. Ni'cō numio aco waago a'ticā, yu'u a'tiro nigūsa'a: 'Mu'u aco waasere cā'rō tiacureya.' ⁴⁴ Co yu'ure 'Si'rīña, mu'u yarā cameyoa quē'rārē tiagōti,' nigō, cōta mu'u bese'co yu'u wiogu macū numo niacjo nigōsamo”, ni sērīwā. ⁴⁵ Yu'u Ō'acūrē sērītu'ajatimgū, Rebeca aco co waatjere wuawā'cātigore i'apu. Aco waari pepu bu'a, acore waamiiamo. Core niapu: “Mu'u aco waa'quere yu'ure cā'rō tiaña”, niapu. ⁴⁶ Tojo weego acoture miidijo, yu'ure niamo: “Jau, si'rīña. Mu'u yarā cameyoa quē'rārē tiagōti.” Yu'ure aco tīa, yarā cameyoa quē'rārē tīamo.

⁴⁷ »Be'ro core sērītiña'pu: “¿Noa macō niti mu'?” Co yu'ure yu'tiamo: “Yu'u Betuel macō ni'i. Cū Nacor, Milca macū nimi”, niamo. Be'ro ē'quēa yoosari be'tore ē'quēapu yoopu. Tojo nicā puu be'to omocā tuusāase be'torire tuusāapu.

⁴⁸ Tojo weetoja, yu'u ejaque'a, Ō'acūrē, Abrahā yu'u wiogu ējōpeogure e'catise o'opu. Cū yu'u wiogu acawererā tiropu wa'ari ma'arē queoro i'oami. Cū yu'u wiogu Abrahā macū numo niacjore miidutigu, tojo weemi. ⁴⁹ Ni'cārōacāma majā, yu'u wiogu uasere añurō e'catise me'rā yu'tis'i'rīrā, wereya. Tojo yu'tis'i'rītīrā quē'rā, wereya. Tojo weegu yu'u weeatjere masīgūsa'a, nicu niwī.

⁵⁰ Cū tojo nicā tu'orā, Labán, Betuel yu'ticārā niwā:

—A'te nipe'tise Ō'acū weese ni'i. Ūsā ne “Tojota wa'ato, tojo wa'aticā'to”, nimasītisa'a.

⁵¹ A'tigo nimo Rebeca. Core miaña majā. Ō'acū uaronojōta mu'u wiogu macū numo nigōsamo, nicārā niwā.

⁵² Abrahārē da'raco'tegu na tojo nicā tu'ogu, Ō'acūrē e'catipeogu ejaque'a, paamu'rīque'acu niwī. ⁵³ Ō'acūrē e'catise o'ōca be'ro, apeyenojō uru, plata me'rā wee'quenojōrē, tojo nicā su'tire Rebecare o'ocu niwī. Tojo nicā co ma'mirē, co pacore apeyenojō wapabujusenjojōrē o'ocu niwī. ⁵⁴ Be'ro cūrē ba'pati'cārā me'rā ba'a, si'rī, toputa cārīcārā niwā.

Ape numu wā'cā, Abrahārē da'raco'tegu narē nicu niwī:

—Yu'u wiogu ya wi'ipu dajatojaacā, musā macōrē o'oya majā.

⁵⁵ Tojo nicā tu'orā, Rebeca ma'mi, co paco a'tiro nicārā niwā:

—Co diez numuri ūsā me'rā tojánīato yujupu. Be'ro mu'u me'rā wa'agosamo majā.

⁵⁶ Abrahārē da'raco'tegu pe'e a'tiro nicu niwī:

—Yu'u tojaacã, cã'mota'anemoticã'ña majã. Ô'acũ yu'u a'ti'quere añurõ wa'acã weetojami. Tojo weerã yu'u wioгу ya wi'ipu dajatojaadutiya.

⁵⁷ Cũ tojo nicã tu'orã, na yu'ticãrã niwã:

—Jau. Rebecare pijiña'rã marĩ, ¿de'ro ni yu'tigosari co?

⁵⁸ Tojo weerã Rebecare pijio, sërĩtiña'cãrã niwã:

—¿Mu'u ã'rĩ umu me'rã wa'as'rĩsari?

—Eũ, wa'agoti, ni yu'tico niwõ.

⁵⁹ Co tojo nicã tu'orã, Rebecare, core masõ'co quẽ'rãrẽ o'ócãrã niwã. Tojo nicã, Abrahãrẽ da'raco'tegure, cãrẽ ba'pati'cãrã me'rã wa'aduticãrã niwã majã. ⁶⁰ Rebecare añurõ wa'ato nĩrã, a'tiro nicãrã niwã:

“Numiõ, Ô'acũ mu'urẽ pãjãrã paco nicã weeato.

Mu'u pãrãmerã nituriarã narẽ i'atu'tirã nise macãrĩcjãrã me'rã a'mewẽjẽ wapata'ato.”

⁶¹ Na core tojo nica be'ro, Rebeca, core da'raco'terã numia me'rã cameyoa bu'ipu mujãpeja, Abrahãrẽ da'raco'tegure sirutuwã'cãcãrã niwã. Tojo wee, Abrahãrẽ da'raco'tegu Rebecare mia, to nĩ'cu wa'a wa'acu niwĩ.

⁶² Isaa pe'e aco waari pe, “Catinu'cũgũ, yu'ure i'agũ ya pe” wãmetiropu nĩ'cu majãmitojaticu niwĩ. Cũ pe'e Neguev wãmetiropu niseticu niwĩ. ⁶³ Na'ique'awã'cãtiri cura sijagu wa'acu niwĩ. Tojo weegu cameyoa a'ticã i'acu niwĩ. ⁶⁴ Rebeca quẽ'rã cãrẽ i'aco niwõ. Isaare i'agõta, cameyo bu'ipu pesa'co dijaco niwõ. ⁶⁵ Abrahãrẽ da'raco'tegure sërĩtiña'co niwõ:

—¿Noa niti s'i marĩrẽ põtẽrĩgũ a'tigu? nico niwõ.

—Yu'u wioгу nimi, nicu niwĩ. Tere tu'ogo, su'tiro casero me'rã co diapoare mo'aco niwõ.

⁶⁶ Abrahãrẽ da'raco'tegu Isaare nipe'tise cũ wee'quere werecu niwĩ. ⁶⁷ Be'ro Isaa Rebecare cũ paco Sara nica wi'i, wa'icu caseri me'rã wéeca wi'ipu mia wa'acu niwĩ. Tojo wee cũ numo tojaco niwõ. Isaa Rebecare pũrõ ma'icu niwĩ. A'te me'rã cũ paco wẽr'i'quere wãcũtutuacu niwĩ.

25

Abrahã Cetura wãmetigo me'rã põ'rãti'que ni'i

¹ Abrahã apego nuorẽcu niwĩ. Co Cetura wãmetico niwõ. ² Co me'rã a'tiro wãmetirãrẽ põ'rãticu niwĩ. Zimram, Jocsán, Medán, Madiã, Isbac, Súa nicãrã niwã. ³ Jocsán põ'rã Seba, Dedán nicãrã niwã. Dedán pãrãmerã nituriarã asureo masã, letuseo masã, leumeo masã nicãrã niwã. ⁴ Madiã põ'rã Efa, Efer, Hanoc, Abida, Elda nicãrã niwã. ã'rã nipe'tirã Cetura põ'rã nituriarã pãjãrã nicãrã niwã. ⁵ Isaa Abrahã cũ pacu cuo'que nipe'tisere cuosirutucu niwĩ. ⁶ ãpẽrã cũ põ'rã, ãpẽrã numia me'rã põ'rãti'cãrã pe'ema cã'rõ apenyõjõacãrẽ o'ocu niwĩ. Abrahã cũ caticaterore cũ macũ Isaa tiropu niticã'to nĩgũ, narẽ apero mujĩpũ mujãtiro nĩrĩ di'tapu o'õcu niwĩ.

Abrahã cũ wẽrĩcã na yaa'que ni'i

⁷ Abrahã ciento setenta y cinco cũ marĩ caticu niwĩ. ⁸ Cũ mu'ñu me'rã wẽrĩcu niwĩ. Cũ ñecũsumua mejãrã wẽrĩ'caronõjõta cũ quẽ'rã wẽrĩsirutudijacu niwĩ. ⁹ Cũ põ'rã Isaa, Ismae Macpela nĩrĩ tutipũ cãrẽ yaarã wa'acãrã niwã. To mujĩpũ mujãtiro Mamre wãmetiropu tojasa'a. Ti tuti Efrõ Zohar macũ hitita masũ ya di'tapu tojasa'a. ¹⁰ Ti di'tare Abrahã hitita masãrẽ duucu niwĩ. Topu Abrahãrẽ yaacãrã niwã. Cũ numo Sarare yaa'caro pu'topũta yaacãrã niwã. ¹¹ Abrahã wẽrĩca be'ro Ô'acũ cũ macũ Isaare añurõ wa'acã weecu niwĩ. Cũ ni'cã aco pe tiro niseticu niwĩ. Ti pere a'tiro pisucãrã niwã: “Catinu'cũgũ, yu'ure i'agũ ya pe” pisucãrã niwã.

Ismae cũ põ'rãti'que ni'i

¹² A'te Ismae, Abrahã macũ ye queti ni'i. Cũ Agar macũ nicu niwĩ. Agar Egiptocjõ, Abrahã numo Sarare da'raco'tego nico niwõ. Ismae põ'rã a'ticurã nicãrã niwã. ¹³ Bajua mu'tã'cu me'rã werenu'cãno'rõsa'a. Masã ma'mi Nebaiot wãmeticu niwĩ. Be'rocjãrã Cedar, Adbeel, Mĩbsam, ¹⁴ Misma, Duma, Massa, ¹⁵ Hadar, Tema, Jetur, Nafis, Cedema wãmeticãrã niwã. ¹⁶ Na Ismae põ'rã doce nicãrã niwã. Na wãme me'rãta na ye di'ta wãmerẽ na nĩrõpũre masĩno'caro niwũ. Nanucũ curari na yarã masãrẽ wejepeori masã nicãrã niwã.

¹⁷ Ismae ciento treinta y siete cũ marĩ cuogu, wẽrĩcu niwĩ. Tojo weegu cũ ñecũsumua mejãrã wẽrĩ'caronõjõta wẽrĩsirutudijacu niwĩ. ¹⁸ Cũ põ'rã nituriarã pãjãrã Havila wãmetiro me'rã nu'cã, téé Shur wãmetiropu niseticãrã niwã. To Egipto põtẽorõ Asiria wa'aropu nisa'a. To nĩrõ nipe'tirã na acawerãrã uatimicã, niseticãrã niwã.

Jacob, tojo nicā Esaú na bajua'que ni'i

¹⁹ A'te Isaa, Abrahā macū ye queti ni'i. ²⁰ Isaa cuarenta cū'marī cuogu, Rebecare numoticu niwī. Co Betuel macō, Labán acabijo nico niwō. Na arameo masā Padan-arācjārā nicārā niwā. ²¹ Rebeca ne pō'rā marīco niwō. Tojo weegu Isaa Ō'acūrē sērībosacu niwī. Ō'acū cū sērīserē tuocu niwī. Tojo weego co nijipaco tojaco niwō. ²² Wī'marā puarā paagapure a'mequēsāñacārā niwā. Tojo weego co a'tiro wācūco niwō: "Na tojo weenu'cūcāma, yu'u mejō waro catima'abosa'a. Mejō pe'e wērīrōuasa'a", ni wācūco niwō. Tojo weego Ō'acūrē "¿De'ro weero tojo nimitito?" ni sērītiña'co niwō.

²³ Ō'acū core yu'ticu niwī:

"Mu'u paaga po'peapure pua di'ta, pua macācjārā sāñama.

Na bajuatji duporo a'mequēsāñatojama.

Ni'cū apī nemorō tutuayu'ruagu nigūsami.

Masā ma'mi cū acabiji dutisere yu'tigusami", nicu niwī Ō'acū.

²⁴ Be'ro Rebeca wī'marārē wuari numu ejacaro niwā. Na puarā su'rua'cārā páapū nicārā niwā. ²⁵ Ne bajua'mū'tāgū poari sō'agū nicu niwī. Tojo nicā, cū urupure poari'pajagu nicu niwī. Cūrē Esaú pisucārā niwā. ²⁶ Be'ro cū acabiji cū du'podia'pū ni'cā omocā me'rā ñe'etjāgū bajua'cu niwī. Tojo weeyucā, cūrē Jacob pisucārā niwā. Isaa sesenta cū'marī cuori cura, Rebeca narē pō'rātico niwō.

Esaú cū masā ma'mi nisere dua'que ni'i

²⁷ Siape'e me'rā wī'marā bucuacārā niwā. Esaú cāpūpu sijasere tu'sa, wa'icūrā mu'sīgū nicu niwī. Jacob pe'e sō'owaro niticu niwī. Cū wī'ipū nisetica'cu niwī. ²⁸ Isaa wa'icūrā nūcūcjārārē ba'atū'sayugu, cū macū Esaú pe'ere ma'iyu'runu'cāco niwī. Paco Rebeca pe'e Jacore ma'iyu'runu'cāco niwō.

²⁹ Ni'cā numu Jacob cū ba'ase do'ari cura Esaú nūcūpu sijagu eja'cu ujuaboayu'rua'cu dajacu niwī. ³⁰ Tojo weegu cū acabijire nicu niwī:

—Yu'ure pajaña'ña. Sise ba'ase sō'ase mu'u cuosere yu'ure o'ocureya. Yu'u ujuaboa wērīgū weesa'a, nicu niwī. (Tojo weerā ape wāme Esaúre EDOM pisusama.)

³¹ Jacob cūrē nicu niwī:

—Tojo nigū pūrīcā, mu'u masā ma'mi nisere yu'ure duamu'tāña.

³² Tere tu'ogu, Esaú nicu niwī:

—¿Mu'u yu'ure i'aweti? Yu'u ujuaboa wērīgū weesa'a. Tojo weero yu'u masā ma'mi nise yu'uma wapamarī'i, nicu niwī.

³³ Jacob cūrē nicu niwī:

—To pūrīcārē Ō'acūrē wāmepeo, "Tojota weeguti", nibaque'oya, nicu niwī.

Tere tu'ogu, Esaú "Ō'acūrē wāmepeo, diacjūta ni'i", nicu niwī. Tojo weegu cū acabijire cū masā ma'mi nisere duacu niwī.

³⁴ Be'ro Jacob, Esaúre, pā, tojo nicā cū ba'ase do'a'quere ecacu niwī. Esaú ba'a, sī'rītojagu, wā'cānu'cā, wa'a wa'acu niwī. Cū masā ma'mi nisere "Tojo nisa'a", ni wācūticu niwī.

26

Isaa Gerar wāmetiropū wa'a'que ni'i

¹ Abrahā cū caticūcateropū wa'a'caronjojōta nipe'tiro ti di'tapure ba'ase marīcaro niwā. Tojo weegu Isaa Gerar wāmetiropū wa'acu niwī. Topure filisteo masā wiogu Abimelec nicu niwī. ² Topū Ō'acū cūrē bajua, ucūcu niwī. A'tiro nicu niwī: "Egiptopure wa'aticā'ña. Yu'u mu'urē tojadutirota tojapa. ³ Ni'cārōacārē a'ti di'tata toja, nini'ña yujupu. Yu'u mu'u me'rā nigūti. Mu'urē añurō wa'acā weeguti. Mu'urē, mu'u pārāmerā nituriarārē a'ti di'tare o'oguti. A'tiro weégu, mu'u pacu Abrahārē yu'u 'Tojo weeguti' ni'quere queero wa'acā weeguti. ⁴ Mu'u pārāmerā nituriarā pājārā ñocōa weronojō nicā weegusa'a. Nipe'tise a'te di'tare o'ogusa'a. Tojo nicā, nipe'tiri di'tacjārā mu'u pārāmerā nituriarā me'rā añurō wa'acā weeno'rōsa'a. ⁵ Abrahā yu'u duti'quere, yu'u 'Tojo weeya' ni'quere queero yu'tiwī. Tojo weegu tojo weegusa'a", nicu niwī Ō'acū.

⁶ Tere tu'ogu, Isaa Gerapū tojacu niwī. ⁷ Topū nirā masā Isaare Rebecare "A'tigo waro ¿noanojō niti?" ni sērītiña'cārā niwā. Isaa, "Yu'ure co ye bu'iri wējēbosama" ni uigu, "Yu'u acabijo nimo", nicu niwī. Co Rebeca añugō niyucā, tojo nicu niwī.

⁸ Topū yocā tojacu niwī. Ni'cā numu ti di'ta wiogu Abimelec ventanapū yu'u'acu niwī. Tojo weeri cura Isaa cū numo Rebecare paasu'su e'caticā i'acu niwī. ⁹ Be'ro Isaare pijio, a'tiro nicu niwī:

—Co mu'u numo nimiapō. ¿De'ro weegu "Yu'u acabijo nimo" nisoooti?

—Apetero weerā yu'ure co ye bu'iri wējēbosama, ni wācūasa, ni yu'ticu niwī Isaa.

¹⁰ Tere tu'ogũ, Abimelec nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu ũsārē tojo niati? “Cũ nũmo mejēta nisamo”, ni wācũgũ, ni'cũ a'ti macacjũ core nũmotiboapĩ. Core tojo weecãma, mu'u ũsārē Ō'acũrē yu'runu'cãcã weeboapã, nicu niwĩ.

¹¹ Tojo weegu Abimelec nipe'tirārē ni'cã dutise cũucu niwĩ. Te dutise a'tiro nicaro niwĩ: “No'o ni'cũ Isaare o cũ nũmorē caribogunojō wējēno'gũsami”, nicaro niwĩ.

¹² Topure Isaa otesere otecu niwĩ. Ō'acũ cũrē añurō wa'acã weecu niwĩ. Tojo weero ti cũ'marē cũ ote'que peje waro ñucaticaro niwĩ. ¹³ Siape'e me'rã cũ cũose bũcuanemocarõ niwĩ. Tojo weegu cũ peje waro apeyenojō cũogu tojacu niwĩ. ¹⁴ Pãjãrã waro oveja, wecuã cũocu niwĩ. Cũrē da'raco'terã quē'rãrē pãjãrã waro cũocu niwĩ. Tere ĩ'arã, filisteo masã cũrē uocãrã niwã. ¹⁵ Todũporopũ cũ pacu Abrahã catĩcateropare cũrē da'raco'tecũ'cãrã aco pēri se'ecãrã niwã. Filisteo masã Isaare uorã, te perire di'ta me'rã yaabi'acãrã niwã.

¹⁶ Be'ro cũ peje waro cũocã, ĩ'acũmĩ, Abimelec Isaare a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u a'tore wijayã. Peje waro ũsã yu'ruoro apeyenojō cũoyu'runu'cã'a, nicu niwĩ.

¹⁷ Tojo weegu Isaa Gerapũ nimi'cu wijacu niwĩ. Wija, to opa pa'tiro nĩrõpũ wi'seriacã wee, tojacu niwĩ. ¹⁸ Topure cũ pacu catigu aco pēri se'e'que perire cũ wērica be'ro filisteo masã di'ta me'rã yaacãrã niwã. Isaa na yaa'que perire apaturi se'ecu niwĩ. Cũ te perire se'eca be'ro cũ pacu catigu wãme ō'o'caronojõta ō'ocu niwĩ.

¹⁹ Ni'cã nũmũ Isaare da'raco'teri masã opa pa'tiro nĩrõpũ aco pēre se'erã, pajiro o'mawĩrõrĩ pere bocacãrã niwã. ²⁰ Gerapũ nĩrã ovejare co'teri masã ti pere ãpērã Isaa yarã ovejare co'terã me'rã ñu'sasooacãrã niwã. Na “Ũsã ya pe ni'i”, nicãrã niwã. Isaa yarã ovejare co'terã pe'e quē'rã “Ũsã ya pe pe'e ni'i”, ni a'merĩ ñu'sasoomujãcãrã niwã. Tojo weegu Isaa ti pere “cumuca pe” wãme ō'ocu niwĩ. Na ñu'sasooyucã, tojo wãme ō'ocu niwĩ. ²¹ Be'ro cũrē da'raco'terã ape pe se'ecãrã niwã. Ti pe quē'rãrē mejãrõta ñu'sasooacãrã niwã. Tojo weegu Isaa ti pere “a'merĩ ĩ'asĩ'rĩtiri pe” wãme ō'ocu niwĩ.

²² Be'ro Isaa yoaropũ wa'a wa'acu niwĩ. Topure aco pē ape pe se'ecu niwĩ. Ti pema ñu'sasooticãrã niwã majã. Tojo weegu ti pere “añurĩ pjoaca pe, cumuca marĩrĩ pe” wãme ō'ocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: “Ō'acũ marĩrē ni'cãrõacãma añurĩ pjoa cũumi majã. Tojo weerã marĩ a'topure añurõ niseti, da'rasetirãsa'a”, nicu niwĩ.

²³ To ni'cũta Isaa Beersebarũ wa'acu niwĩ. ²⁴ Topũ cũ etãca ñamirē Ō'acũ cũrē bajua, a'tiro nicu niwĩ:

“Yu'u, mu'u pacu Abrahã ĩ'õpõogũ ni'i.

Yu'u mu'u me'rã ni'i.

Tojo weegu uiticã'ña.

Yu'ure da'raco'tegu Abrahãrē ma'ĩgũ, mu'urē añurõ wa'acã weeguti.

Tojo nicã mu'u pãrãmerãrē pãjãrã masãputicã weeguti”, nicu niwĩ.

²⁵ Tere tu'ogũ, Isaa ni'cãrõ wa'icũrãrē ñjũamorõpõorore ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Topũ Ō'acũrē e'catise o'ogũ, tojo weecu niwĩ. Topũ wi'seri nu'cõ, niseticu niwĩ. Cũrē da'raco'terã ni'cã aco pē se'ecãrã niwã.

Isaa, Abimelec na “A'tiro weerã” ni a'merĩ apo'que ni'i

²⁶ Ni'cã nũmũ Abimelec Gerapũ ni'cu Isaa tĩropũ ucũgũ a'ticu niwĩ. Cũrē werecasagu Ahuzat, tojo nicã Ficol surara wĩogu cũrē ba'paticãrã niwã. ²⁷ Narē ĩ'agũ, Isaa nicu niwĩ: —¿De'ro weerã yu'ure ĩ'arã a'tiati? Yu'ure uatiwũ. Musã ya di'tapu nigũrē cõ'awĩrõwã.

²⁸ Na cũrē yu'ticãrã niwã:

—Ũsã mu'urē ĩ'acã, Ō'acũ mu'u me'rã nimi. Tojo weerã “Mu'u ũsārē ña'arõ weeri nĩrã, mu'u me'rã Ō'acũ tu'oropũ a'merĩ aporoua'a”, ni wãcũasu. ²⁹ Mu'urē ne cã'rõ caribotiwũ. Ũsã mu'urē cariboronojō o'orã, añurõ wejepeowũ. Añurõ me'rã mu'urē we'riti o'õwũ. Ō'acũ mu'urē ni'cãrõacãrē añurõ weetamugũ weemi, nicãrã niwã.

³⁰ Tojo weegu Isaa narē pajiri bosenuũ weepeocu niwĩ. Ti nũmurē na ba'a, sĩ'rĩ yapaticãrã niwã. ³¹ Ape nũmu pe'e bo'reacã wã'cã, na Ō'acũ wãme me'rã “A'tiro weerã” ni a'merĩ apocãrã niwã. Be'ro Isaa narē we'riti, “Añurõ wa'aya”, nicu niwĩ. Na ni'cãrõ me'rã tojacãrã niwã.

³² Na tojo weeri nũmurẽta Isaare da'raco'teri masã na se'eri pere “Aco bocapũ” ni, cũrē queti wererã etacãrã niwã. ³³ Isaa ti pere Seba wãme ō'ocu niwĩ. Tojo weero topũ nĩrĩ macã ni'cãrõacãrē Beerseba wãmetisa'a.

³⁴ Esaũ cuarenta cũ marĩ cũogu, Judit wãmetigore nũmoticu niwĩ. Co Beeri wãmetigu hitita masũ macõ nico niwõ. Be'ro apegõ nũmotinmocũ niwĩ tja. Co Basemat wãmetico

niwō. Co Elón wāmetigu hitita masā macō nico niwō. ³⁵ Ā'rā p̄arā Esau n̄mosānumia Isaare, Rebecare p̄ūrō waro bujaweticā weecārā niwā.

27

Isaa cū pō'rārē Jacore, Esaúre "Añurō wa'ato" ni, Ō'acūrē sērībosos'que ni'i

¹ Isaa bucu waro ējāgū, cū caperi añurō ī'aticu niwī. Tojo weegu ni'cā numu cū macū masā ma'mi Esaúre pijio, a'tiro nicu niwī:

—¡Macū!

Cū tojo nicā, Esaú "¿De'ro niti, pacu?", ni yu'ticu niwī.

² —Mu'u ī'acāta, yu'u bucu waro ni'i. Tojo weegu a'te numurī no'o nirī numu yu'u wērīmasī'i. ³ Mu'u cāpūpu wa'a, mu'u ya buacatjē me'rā wa'icūrā buegu wa'aya. ⁴ Tu'ajanu'cō, yu'u tu'saronojōta ba'ase u'suase do'a, yu'ure ecaya. Mu'u tojo weecā, yu'u wērīati d̄poro mu'urē añurō wa'ato nīgū, Ō'acūrē sērībosaguti, nicu niwī.

⁵ Rebeca pe'e Isaa Esaúre tojo nisere tu'oco niwō. Tojo tu'oco niyugo, Esaú cāpūpu cū pacure wa'icūrā wējēbosagu wa'āca be'ro, ⁶ co macū Jacore a'tiro nico niwō:

—Mu'u pacu, mu'u ma'mi Esaúre a'tiro nicā tu'oapu. A'tiro niami: ⁷ "Macū, cāpūpu wa'aya. Wa'a, wa'icu wējē, ba'ase u'suase do'a, yu'ure ecaya. Mu'u tojo weecā, mu'urē Ō'acū ī'orōpu 'Añurō weeya', ni sērībosaguti", niami. ⁸ Macū, yu'u niatjere añurō tu'o, tere weepa. ⁹ Mu'u ni'cārōacā ecarā na nirōpu wa'a, p̄arā cabracārē miitia. Mu'u pacu cū ba'atu'sasenojōta añuse ba'ase do'abosagoti. ¹⁰ Mu'u cūrē ecagu wa'agusa'a. Mu'u tojo weecā, mu'urē cū wērīati d̄poro Ō'acūrē "Añurō weeya", ni sērībosagusami, nico niwō.

¹¹ Jacob pe'e cū pacore yu'ticu niwī:

—Yu'u ma'mi nipe'tiro cū upupu poaritigu niami. Yu'u pe'e moo'o. ¹² Yu'u pacu yu'ure da'raña'a, "Cū mejēta nimi", ni masīgū, "Mu'u yu'ure bujicā'gū wee'e", nibosami. Yu'ure "Añurō wa'ato" ni sērībosaranojō o'ogu, "Ña'arō pe'e wa'abata'to mu'urē", nibosami, nicu niwī.

¹³ Cū paco cūrē yu'tico niwō:

—Mu'urē ī'amasīcāma, mu'urē "Ña'arō wa'ato" nise yu'u pe'ere tojato. Mu'u pe'e yu'u dutiro weeya. Sōjā cabracārē miigū wa'aya, nico niwō.

¹⁴ Tu'ojō nicā tu'o, Jacob cabracārē miigū wa'a, pacore o'ocu niwī. Tojo weego Isaa tu'sasenojōrēta ba'ase do'abosaco niwō. ¹⁵ Be'ro masā ma'mi Esaú ye su'ti añuyu'runu'cāse co wī'ipu n̄rō'quere mii, cū acabiji Jacore sāaco niwō. ¹⁶ Be'ro na cabra caseri me'rā cū omocārīrē omaco niwō. Tojo nicā wāmutare mo'aco niwō. ¹⁷ Tu'ajanu'cō, te ba'ase u'suase do'a'quere, pārē co macū Jacore o'oco niwō.

¹⁸ Tojo weegu Jacob cū pacu tiropu sājāa, a'tiro nicu niwī:

—¡Pacu!

—Āa, a'to ni'i. ¿Ni'inojō pe'e niti mu'u? ni sērītiña'cu niwī Isaa.

¹⁹ —Yu'u masā ma'mi Esaú ni'i. Mu'u yu'ure duti'caranojōta weepu. Wā'cānujāña. Yu'u wa'icu wējē do'a'quere ba'aya. Ba'atoja, yu'ure Ō'acūrē "Añurō weeya", ni sērībosaya, nicu niwī.

²⁰ Isaa cūrē sērītiña'cu niwī:

—Macū ¿de'ronojō maata waro wa'icūre bocamiati?

—Mu'u wioqu Ō'acū yu'ure maata bocacā weemi, nicu niwī.

²¹ Isaa cūrē nicu niwī:

—A'tocure a'tia. ¿Diacjūta yu'u macū Esaú niti mu'u? nīgū, mu'urē da'raña'gūtigu wee'e.

²² Tojo weegu Jacob cū tiroacāpu wa'acu niwī. Cūrē da'raña'gū, cū pacu nicu niwī:

—Mejō mu'u ucūse pe'e Jacob ucūse weronojō nīrōcoro. Tojo nimirō, omocārī pe'e Esaú ye omocārī nīrōcoro. ²³ Esaú weronojō omocārī poaritiyucā, Isaa "Apī nimi", ni masīticu niwī. Cū Ō'acūrē sērībosati d̄poroacā, ²⁴ apaturi sērītiña'apocu niwī tja.

—¿Diacjūta Esaú niti mu'u?

—Esaúta ni'i, ni yu'ticu niwī Jacob.

²⁵ Tere tu'ogu, Isaa nicu niwī:

—Macū, ba'ase mu'u boca'quere o'oya majā. Ba'agutigu wee'e. Ō'acūrē "Yu'u macūrē añurō wa'ato", ni sērībosacūgūti.

Jacob cū pacure ba'ase eca, cūrē u'seducaco vinorē tiacu niwī. Cū tere ba'a, sī'ricu niwī. ²⁶ Be'ro cū pacu Isaa cūrē nicu niwī:

—Macū, yu'u tiroacāpu a'ti, yu'ure mi'miña.

²⁷ Tojo weegu Jacob cū pu'toacāpu wa'a, cūrē mi'micu niwī. Isaa cū ye su'tire wījīgū, cū ye niatjere Ō'acūrē a'tiro ni sērībosacu niwī:

“Á'ri yu'u macū cāpū cjase o'ori Ō'acū wee'que weronojō añurō u'mutime'ricā'mi.

²⁸ Ō'acū mu'urē u'muarō cjase aco pejasere o'oato.

Mu'u otesere di'tapure añurō pī'rī, ducaticā weeato.

Peje trigo, tojo nicā u'sedacaco vinorē o'oato.

²⁹ Pājārā masā mu'u dutise doca niato.

Peje di'tacjārā mu'u duporo ejaque'a, mu'urē ējōpeoato.

Mu'u ni'cū pō'rāpūreta dutigusa'a.

Mu'u paco pō'rā umua mu'urē ējōpeorā paamu'rīque'ato.

Mu'urē 'Na'arō wa'ato' nirá nemorō 'Na'abutiario wa'ato', nino'rāsama.

Mu'urē 'Añurō wa'ato' nirá pe'e 'Añurōta wa'ato' nino'rāsama”, nicu niwī Isaa.

³⁰ Cū Jacore Ō'acūrē sērībosatu'ajāca be'roacā, cū wijaari cura Esaú wa'icurā wējēgū eja'cu dajacu niwī. ³¹ Daja, cū quē'rā ba'ase añurō u'suase do'a, cū pacure ba'adutigu miacu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Pacu, wā'cānujāña. Yu'u wa'icu wējē'cure ba'aya. Ba'a, yu'ure ye niatjere Ō'acūrē sērībosaya.

³² Tere tu'ogu, Isaa sērītiña'cu niwī:

—¿Noanojō niti mu'u?

—Yu'u Esaú ni'i. Masā ma'mi ni'i, ni yu'ticu niwī.

³³ Tere tu'ogu, cū pacu uputu narāsāgū, a'tiro nicu niwī:

—¿To pūrīcārē noa pe'e niapari, yu'ure wa'icu wējē, do'a, mejēpu miiti'cu? Mu'u dajati duporoacā yu'u ba'atojapu. Ba'a, cūrē Ō'acūrē sērībosatojapu. Tojo weegu cū Ō'acūrē sērībosano'cupu nimi.

³⁴ Tere tu'ogu, Esaú uputu bujaweti ua, uticu niwī. A'tiro caricūcu niwī:

—Pacu, yu'u quē'rārē Ō'acūrē sērībosacureya, nicu niwī.

³⁵ Cū pacu cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u acabiji mu'u duporo eja, yu'ure nisoopī. Cū mu'u ye nimi'quere Ō'acūrē yu'u sērībosabo'quere miatojami.

³⁶ Tere tu'ogu, Esaú cū pacure nicu niwī tja:

—Tu'omasirāta cūrē Jacob wāme ō'ocārā niwā. Cū yu'ure puatipu ña'arō weetojami. Ne waro, yu'u masā ma'mi nisere yu'ure ē'mawī. Ni'cārōacārē tja mejārōta Ō'acūrē mu'u sērībosase, ye nibo'quere ē'mapī. ¿Yu'ure ne cārō apeyenojō du'satibutiati? nicu niwī.

³⁷ Isaa cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u Jacore mu'u wiogu wa'acā weeasu. Nipe'tirā cū acawererā cūrē da'raco'teri masā nīrāsama. Peje ba'ase trigo, u'sedacaco vino cuogusa'a, niasu. Macū, yu'u ni'cārōacāma de'ro weemasitisa'a majā, nicu niwī.

³⁸ Esaú cū pacure ninemocu niwī:

—Pacu, ¿ni'cātita Ō'acūrē añusere sērīta basioti? Yu'u quē'rārē cūrē añusere sērībosaya, nicu niwī. Be'ro apaturi caricū, uticu niwī.

³⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, Isaa cūrē nicu niwī:

“Mu'u di'ta añuse nitiropu nisetigusa'a.

U'muarō cjase aco pejase marīrōpu nigūsa'a.

⁴⁰ Mu'u, mu'u ya di'pji me'rā wāmoti, mejēcā wa'acā cā'mota'agusa'a.

Mu'u acabijire da'raco'tegu nigūsa'a.

Be'ro mu'u tutuagu wa'agu, cū dutise doca nisome majā”, nicu niwī.

Jacob Esaúre uiwā'cā'que ni'i

⁴¹ Tojo wa'áca be'ro te me'rā Esaú cū acabijire i'asī'rīti, uanu'cācu niwī. Cū pacu Jacob pe'ere Ō'acūrē sērībosaque bu'iri tojo weecu niwī. “Yu'u pacu cū wērīatjo cārō du'sa'a. Cū wērīca be'ro yu'u acabijire wējēgūti”, ni wācūcu niwī.

⁴² Esaú tojo weeguti nise quetire tu'ogo, Rebeca Jacore pijjo, a'tiro nico niwō:

—Mu'u ma'mi Esaú mu'urē a'megū, “Wējēgūti”, niapu. ⁴³ Tojo weegu, macū, yu'u dutiro weeya. Harāpu yu'u ma'mi Labán ya wī'ipu du'tiabaque'oya. ⁴⁴ Topu tojáníña. Téé mu'u ma'mi cū uase pe'tica be'ropu topure nituoya. ⁴⁵ Mu'u cūrē wee'quere acobojóca be'ro mu'urē “A'tia tja” ni, queti o'ógoti. Musārē yu'u pō'rā puarārē ni'cā numuta wērīcā uawe'e, nico niwō.

⁴⁶ Be'ro Rebeca co marāpu Isaare nico niwō:

—Á'rã hitita masã numia Esau ñamosãnumia me'rã yu'u caributiya'rua wa'asa'a. Jacob cũ a'ti di'ta Canaácjãrã ã'rã hitita masã numia weronjo ñigõrẽ cũ ñumoticãma, mejõ wẽrĩa wa'asĩ'rĩa'a, nico niwõ.

28

¹ Tere tu'ogũ, Isaa Jacore pijio, cãrẽ “Õ'acũ mu'urẽ añurõ weeato”, nicu niwĩ. Tojo nicã, cãrẽ a'tiro weeduticu niwĩ:

—Mu'u a'ti di'ta Canaácjãrã numiarẽ ne ñumotiticã'ña. ² Mu'u ñecũ tiro Betuel Padan-arãpu wa'aya. Topu mu'u pacopãnumu Labán macõrẽ ñumotiya. ³ Õ'acũ tutuayu'rũnu'cãgũ mu'urẽ añurõ weeato. Pãjãrã mu'urẽ masãputi, pãrãmerãticã weeato. Cũ tojo weecã, peje curaricjãrã nirãsama. ⁴ Abrahãrẽ Õ'acũ “Añurõ weeguti” nĩ'quere mu'urẽ, mu'u pãrãmerãrẽ o'oato. A'ti di'ta musã ya di'ta waro tojato ñigũ, tojo nĩ'i. Nĩ'cãrõacãrẽ a'ti di'tapu ape di'tacjãrã weronjo nĩ'i yujupu, nicu niwĩ.

⁵ Tojo wee Jacore Padan-arãpu o'ócã'cu niwĩ. Topure Labán ya wi'ipu etacu niwĩ. Cũ Betuel, arameo masũ macũ, tojo nicã Rebeca ma'mi nicu niwĩ. Rebeca, Jacob, Esau paco nico niwõ.

Esau cũ ñumotinemo'que ni'i

⁶ Esau, cũ pacu Isaa, Õ'acũrẽ “Jacore añurõ weeya”, ni sãrĩbosacã, tojo nicã cãrẽ Padan-arãpu ñumotidutigu o'ócã tu'ocu niwĩ. Tojo nicã cãrẽ Õ'acũrẽ añurõ weedutigu, “A'tocjãrã Canaácjãrã numia me'rã ne ñumotiticã'ña” nicã tu'ocu niwĩ. ⁷ Apeyema Jacob cũ pacusũmua weeduti'caronjo'ta Padan-arãpu wa'acã i'acu niwĩ. ⁸ Tojo weegu Esau cũ pacusũmua Canaã di'tacjãrã numiarẽ tu'satisere masĩcu niwĩ. ⁹ Tere masĩgũ, Abrahã macũ Ismae tiropu i'agũ wa'acu niwĩ. Topu cũ macõ Mahalat wãmetigore ñumoticu niwĩ. Co Nebaiot acabijo nico niwõ. Cũ Esau ãpãrã puarã numia Canaácjãrã numiarẽ ñumotitojacu niwĩ.

Jacob Betepe cũ quẽ'e'que ni'i

¹⁰ Jacob Beersebapu nĩ'cu wa'a, Harã wa'ari ma'apu bu'acu niwĩ. ¹¹ Wa'acũmĩ, ñamica'apu niyucã, cũ no'o na'itõ'orõ cãrĩcu niwĩ. Topu cãrĩgũtigu, ni'cãgã ãtãgã topu cũñacjare miicũũ, cũ ñupoare ãotuucũuocu niwĩ. ¹² Topu a'tiro quẽ'ecu niwĩ. Nĩ'cãrõ mujãrõjo nucũcãpu tãe u'musepu nimujãnu'cãcaro niwũ. To mujãrõpũre Õ'acũrẽ wereco'terã mujãmujã, dijatimujãcãrã niwã. ¹³ Tojo nicã, Õ'acũrẽ cũ pu'to nu'cũcã i'acu niwĩ. Cãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Yu'u mu'u ñecũ Abrahã, mu'u pacu Isaa ãjõpeogu Õ'acũ ni'i. Mu'urẽ, mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ a'te mu'u cũñase di'tare o'ogusa'a. ¹⁴ Mu'u pãrãmerã pãjãrã waro nucũpori weronjo nirãsama. Nipe'tiropu se'sanu'cãrãsama. Mujĩpũ cũ mujãtiro pe'e, cũ sãjãrõ pe'e, tojo nicã norte, tãe surpu nirãsama. Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ mu'u me'rã, tojo nicã mu'u pãrãmerã nituriarã me'rã añurõ wa'acã weeguti. ¹⁵ Yu'u mu'u me'rã ni'i. Mu'urẽ, mu'u no'o wa'aro co'teguti. A'ti di'tare mu'urẽ apaturi dajãnu'cãcã weeguti. Yu'u “Tojo weeguti” nĩ'quere weetimigũ, ne cã'rõ mu'urẽ cõ'awã'cãsome”, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁶ Jacob cũ quẽ'ẽca be'ro wã'cãgũ, a'tiro wãcũcu niwĩ: “Diacjũta Õ'acũ a'to nimi. Yu'u ne masĩtiasu”, nicu niwĩ. ¹⁷ Cũ uputu ui, a'tiro wãcũcu niwĩ: “A'to wiobutia'a. Õ'acũ cũ nirõ waro ni'i. Cũ ya wi'i ni'i. Ë'muse sãjãrĩ sope pu'to ni'i”, nicu niwĩ.

¹⁸ Ape numu pe'e maata wã'cã, ãtãgã cũ ñupoapu ãotuucũuocagare añurõ miinu'cõcu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, tigare Õ'acũ yaga tojadutigu, u'sere piopeocu niwĩ. ¹⁹ Ne waropure tore ni'cã macã nicaro nimiwã. Ti macã Luz wãmeticaro niwũ. Jacob pe'e mejẽcã wãme ñucayucu niwĩ. Betel wãme õ'ocu niwĩ.

²⁰ Topu Jacob Õ'acũrẽ “Mu'u me'rã a'tiro weeguti”, ni ucũcu niwĩ: “Õ'acũ ni'cãrõacã yu'u wa'arore ba'pati, co'te, yu'ure ba'ase, su'ti o'ogu, yu'u wiogu ñigũsa'a. ²¹ Tojo nicã, ne cã'rõ mejẽcã wa'ati, apaturi yu'ure yu'u pacu ya wi'ipure majãmitojaacã wãegu, tojo ñigũsa'a. ²² Mu'u tojo weecã, a'tiga ãtãgã yu'u miinu'cõcaga Õ'acũ ya wi'i nirõsa'a. Mu'u nipe'tisetiri yu'ure apeyenojõ ñiez o'ocã, mu'urẽ ni'cãrõ o'oguti”, nicu niwĩ.

29

Jacob cũ Harãpu eta'que ni'i

¹ Jacob wa'a, mujĩpũ mujãtirocãrã ya di'tapu etacu niwĩ.

² Topure etagu, cãpũpu i'tia curua oveja acõ sĩ'rĩrĩ pe tiro soocũñarãrẽ i'acu niwĩ. Na ti pe cãse acore sĩ'rĩcãrã niwã. Ti pe sope pu'topure pajiri pe ãtãpejo me'rã bi'ano'caro niwã. ³ Nipe'tirã oveja topure nerẽnu'cãca be'ro oveja co'terã ti pere pãa, ovejare acõ tiãcãrã niwã. Na sĩ'rĩca be'ro oveja co'terã ti pere bi'acãrã niwã tja.

⁴ Jacob oveja co'terārē sērītiña'cu niwī:

—¿Ne, no'ocjārā niti musā?

—Ēsā Harācjārā ni'i, ni yu'ticārā niwā.

⁵ Narē sērītiña'nemocu niwī tja:

—¿Musā Labārē Nacor pārāmirē masīti?

—Masī'i, ni yu'ticārā niwā.

⁶ —¿Cū dutimariati? ni sērītiña'nemocu niwī.

—Ēu, duti marīami, ni yu'ticārā niwā. Be'ro Jacore ninemocārā niwā:

—Ī'aña. Sico Raquel, Labán macō co yarā oveja me'rā a'timo, nicārā niwā.

⁷ Jacob narē a'tiro nicu niwī:

—Īmucjo waro ni'i yujupu. Ovejare bi'asōrōrō mejēta ni'i. ¿De'ro weerā musā ovejare aco ūa, be'ro tá ba'adutirā, cāpūpu mianu'cōweti?

⁸ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Tojo weemasītisa'a. Nipe'tirā oveja nerēpe'tiatio yujupu. Na nerēpe'tica be'ro oveja co'terā ti pere bi'ácaga ūtāgājore pāa, acore ūano'rōsa'a.

⁹ Jacob na me'rā ucūrī cura Raquel co pacu yarā oveja me'rā ejaco niwō. Co narē co'tego nico niwō. ¹⁰ Topu Raquere, Labán macōrē, cū pacopānumu Labán yarā oveja me'rā ejacā ū'agū, maata ūtāgājore pāogū wa'acu niwī. Pāotoja, narē aco ūacu niwī.

¹¹ Be'ro Raquere añudutigu mi'micu niwī. Tojo weetoja, e'catigu, uticu niwī. ¹² Jacob, "Yu'u Rebeca macū ni'i, Labán páácjū ni'i", ni werecu niwī. Tere tu'ogo, co pacūpure omawā'cā, werego wa'aco niwō.

¹³ Labán, "Yu'u acabijo macū niapu" nisere tu'ogu, cūrē pōtērīgū wa'agu, omawā'cācu niwī. Cūrē paabu'a, wa'suporopu mi'micu niwī. Be'ro cū ya wi'ipu miacu niwī. Jacob nipe'tise cūrē wa'quere quetiwerepe'ocu niwī. ¹⁴ Labán cūrē nicu niwī: "Diacjūta mu'u yu'u acawerego macū nīgū, ye dí warota ni'i", nicu niwī.

Jacob cū basucārā numiarē da'ra wapata'a'que ni'i

Jacob Labán tiropure ni'cā mujīpū tojacu niwī. ¹⁵ Ti mujīpū be'ro Labán Jacore a'tiro nicu niwī:

—Mu'u, yu'u acawerego macū nise wapa tojowaro da'ra, weesome. ¿Mu'u no'ocā'rō wapayecā ūasari? nicu niwī.

¹⁶ Labán puarā numia pō'rāticu niwī. Masā ma'mio Lea wāmetico niwō. Du'sago pe'e Raquel wāmetico niwō. ¹⁷ Lea caperi añuse cuoco niwō. Raquel pe'e añugō, añurō upatigo nico niwō. ¹⁸ Jacob Raquere tu'sayugu, a'tiro nicu niwī:

—Mu'u macō Raquere ūagu, siete cū'marī mu'urē da'ratamugūti.

¹⁹ Labán cūrē yu'ticu niwī:

—Jau, añurōsa'a. Aperocjārā pe'ere o'oronojō o'ōgu, mu'urē numisoguti. Yu'u me'rā tojayā, nicu niwī.

²⁰ Tojo weegu Jacob Raquere wapata'agu, siete cū'marī da'racu niwī. Cū Raquere ūayu'ruayucā, te cū'marī ne yoabajuticaro niwū. ²¹ Te siete cū'marī yu'rūca be'ro Jacob Labārē nicu niwī:

—Yu'u nūmo niacjore wiaya majā. Yu'u core nūmotigusa'a. Ticuse cū'marī da'raguti ni'que pe'tia wa'a'a. Core da'ra, wapata'atoja'a, nicu niwī.

²² Tojo weegu Labán nipe'tirā cū pu'tocjārārē omocā du'teri bosenu'murē pijiocu niwī. ²³ Be'ro ūamipu Labán masā ma'mio Lea pe'ere mia, Jacore o'ocu niwī. Jacob co me'rā cārīcu niwī. ²⁴ Apeyema tja Leare Labán ni'cō cūrē da'raco'tegore weetamudutigu o'ocu niwī. Co Zilpa wāmetico niwō. ²⁵ Ape numu bo'reacā Jacob "Apego Lea me'rā pe'e cārīapā", ni ūacu niwī. Tojo weegu Labārē sērītiña'gū wa'acu niwī.

—¿De'ro weegu yu'ure tojo weeati? Yu'u Raquere wapata'agutigu mu'u me'rā da'rawu. ¿De'ro weegu yu'ure tojo weesoati? nicu niwī.

²⁶ Labán cūrē yu'ticu niwī:

—A'ti di'tapu a'tiro weesetisa'a. Du'sago pe'e masā ma'mio duporo marāpūtimito.

²⁷ Mu'u omocā du'teri bosenu'mu ni'ri semanarē Lea me'rāta nini'ña yujupu. Ti semana pe'tica be'ro co acabijore o'oguti. Mu'u core da'ra wapayegu, siete cū'marī da'ranemogūsa'a, nicu niwī.

²⁸ Jacob "Añurōsa'a", nicu niwī. Lea omocā du'teri bosenu'mu ni'ri semana pe'tica be'ro Raquel quē'rārē numisocu niwī. ²⁹ Labán cūrē da'raco'tegore Raquere weetamudutigu, co quē'rārē Bilha wāmetigore o'ocu niwī. ³⁰ Jacob Raquel me'rā quē'rārē cārīcu niwī. Lea nemorō co pe'ere ma'iyu'rūnu'cācu niwī. Siete cū'marī Labán me'rā da'ranemocu niwī.

Jacob pō'rā ye cjase ni'i

³¹ Õ'acũ Jacob Leare ma'iticã ï'agũ, core wĩ'marã põ'rãticã weecu niwĩ. Raquel pe'ema wĩ'marã bocamasĩticã weecu niwĩ yujupu. ³² Lea nijĩpaco wa'a, wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. Cũrẽ Rubén wãme ð'oco niwõ. A'tiro nico niwõ: "Õ'acũ yu'u bujaweticã ï'agũ, wĩ'magũ o'oami. Tojo weegu ni'cãrõacãma yu'u marãpu yu'ure ma'igũsami", nico niwõ.

³³ Be'ro Lea apĩ põ'rãtico niwõ tja. Cũrẽ Simeó wãme ð'oco niwõ. Tojo weego a'tiro nico niwõ: "Õ'acũ yu'u marãpu yu'ure tojo ï'acõ'acã ï'ami. Tojo weegu apĩ yu'ure o'onemoami", nico niwõ.

³⁴ Apĩ cuonemoco niwõ tja. Cũrẽ Levĩ wãme ð'oco niwõ. "Yu'u marãpure i'tiarã wĩ'marã o'otoja'a. Tojo weegu ni'cãrõacãma yu'u pe'ere nemorõ ma'igũsami", nico niwõ.

³⁵ Lea apĩ wuanemoco niwõ tja. "Ni'cãrõacãma Õ'acũrẽ e'catipeogoti", nico niwõ. Tojo weego cãrẽ Judã wãme ð'oco niwõ. Æ'rĩ be'ro põ'rãtidu'unico niwõ yujupu.

30

¹ Raquel yu'u Jacore põ'rãtibosatisa'a nígõ, co ma'miorẽ woco niwõ. Tojo tu'oña'gõ, co marãpure nico niwõ:

—Yu'ure põ'rãticã weeya. Mu'u tojo weeticãma, wẽria wa'agoti, nico niwõ.

² Tere tu'ogu, Jacob ua wa'a, core nicu niwĩ:

—¿To pũricãrẽ yu'u Õ'acũ niti? Cãta mu'urẽ wĩ'marã bocaticã weemi.

³ Be'ro cãrẽ nico niwõ:

—A'tigo yu'ure da'raco'tego Bilhare miaña. Co me'rã ni, wĩ'magũrẽ põ'rãtiya. Co tojo põ'rãticã, yu'u quẽ'rã põ'rãti'co weronojõ cuogosa'a, nico niwõ.

⁴ Tojo weego Raquel core da'raco'tego Bilhare cũ numo weronojõ niato nígõ, co marãpure o'oco niwõ. Jacob co me'rã cãricu niwĩ. ⁵ Co nijĩpaco toja, ni'cũ wĩ'magũ Jacore wuabosaco niwõ. ⁶ Co tojo weecã ï'agõ, Raquel nico niwõ: "Ãpẽrã ï'orõpu Õ'acũ yu'ure queoro wa'acã weemi. Cũ yu'u sãrisere tu'ogu, yu'ure wĩ'magũ o'oami. Tojo weegu Æ'rĩ wĩ'magũ Dan wãmetigusami", nico niwõ.

⁷ Be'ro apĩ Bilha põ'rãtinemoco niwõ. ⁸ Raquel a'tiro nico niwõ: "Yu'u ma'mio me'rã uputu waro a'metu'tiapu. Añu'u majã, yu'u core yu'rãwetitopapu", nico niwõ. Tojo weego wĩ'magũrẽ Neftalĩ wãme ð'oco niwõ.

⁹ Lea pe'e "Yu'u põ'rã bocamasĩtisa'a majã" nígõ, core da'raco'tego Zilpare co marãpu Jacore pe'suda'reco niwõ. ¹⁰ Co Zilpa Jacob me'rã wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. ¹¹ Co tojo weecã ï'agõ, Lea a'tiro nico niwõ: "Añubutiaro wa'a'a. Tojo weegu wĩ'magũ Gad wãmetigusami", nico niwõ.

¹² Be'ro Zilpa Jacore apĩ põ'rãtibosaco niwõ. ¹³ Tere ï'agõ, Lea a'tiro nico niwõ: "E'catiyu'ruasa'a. Numia ni'cãrõacãma yu'ure 'E'catiyu'ruamo', nirãsama." Tojo weego wĩ'magũ Aser wãme ð'oco niwõ.

¹⁴ Ni'cã numu na trigo tũ'rẽrĩtero nicã, Rubén cãpũpu wa'acu niwĩ. Topu yucuduca mandrãgora wãmetisere bocacu niwĩ. Boca, cũ paco Leare miacu niwĩ. Tere miidajacã ï'agõ, Raquel Leare nico niwõ:

—Yu'u quẽ'rãrẽ mu'u macũ miiti'que yucuducare o'oya.

¹⁵ Lea pe'e core yu'tico niwõ:

—¿De'ro weego o'obosari? Mu'u yu'ure ña'abutiaro weewu. Yu'u marãpure ã'mawũ. ¿Ni'cãrõacãrẽ yu'u macũ yucuduca boca'quere ã'masĩrĩti tja?

Tere tu'ogo, Raquel nico niwõ:

—To pũricãrẽ a'tiro weegoti. Mu'u macũ yucuduca boca'quere mu'u o'ocã, ni'cãcã ñamirẽ Jacob mu'u me'rã cãrĩgũsami, nico niwõ.

¹⁶ Be'ro na'ique'ari cura Jacob cũ cãpũpu ni'cu dajari cura Lea cãrẽ põtẽrĩgõ wa'a, a'tiro nico niwõ:

—Ni'cãcã ñamirẽ, mu'u yu'u me'rã cãrĩgũsa'a. Yu'u macũ boca'que mandrãgora yucuduca me'rã wapayepu.

Tojo weegu ti ñamirẽ Jacob Lea me'rã cãricu niwĩ. ¹⁷ Õ'acũ Lea sãrisere yu'ticu niwĩ. Tojo weego nijĩpaco wa'a, cũ me'rã ni'cãmocurã põ'rãtibosanemoco niwõ Jacore. ¹⁸ Tere ï'agõ, Lea nico niwõ: "Yu'ure da'raco'tegore yu'u marãpure o'owu. Tojo wee'que wapa Õ'acũ ni'cãrõacãrẽ yu'ure añurõ weemi majã. Tojo weegu Æ'rĩ wĩ'magũ Isacar wãmetigusami", nico niwõ.

¹⁹ Be'ro Lea apĩ põ'rãtinemoco niwõ. Cũ me'rã seis põ'rãtico niwõ. ²⁰ A'tiro nico niwõ: "Õ'acũ yu'ure añubutiase o'oami. Ni'cãrõacãrẽ yu'u marãpu nemorõ ma'igũsami. Cãrẽ yu'u seis umua põ'rãtibosatoja'a. Tojo weegu Æ'rĩ wĩ'magũ Zabulõ wãmetigusami", nico niwõ.

²¹ Lea põ'rãtitũogo, numiorẽ wuaco niwõ. Core Dina wãmeyeco niwõ.

²² Be'ro Ô'acû Raquel quē'rārē wācūcu niwī. Co sērīsere tu'ogu, core pō'rāticā weecu niwī majā. ²³ Tojo weego co pō'rātimū'tāgūrē wuago, a'tiro nico niwō: "Yu'u pō'rāmarīgō nīgō bopoya'quere Ô'acū pe'ticā weeami. ²⁴ Cū yu'ure apī o'onemocā añuyū'ruabosa'a", nico niwō. Tojo weego cārē José wāmeyeco niwō.

Jacob, Labán na ecarā me'rā a'merī weesoomujā'que ni'i

²⁵ Raquel Joseré wuāca be'ro Jacob mañecā Labārē nicu niwī:

—Yu'ure ya di'tapu dajatojaadutiya. ²⁶ Yu'u numosānumiarē mu'urē da'rawapata'a'cārā numiarē, tojo nicā yu'u pō'rārē o'oya. Mu'u yu'ure yu'tica be'ro wa'aguti. Yu'u mu'u me'rā uputu da'rasere añurō masīsa'a.

²⁷ Labán cārē yu'ticu niwī:

—Yu'u nisetisere tu'sagu, yu'u me'rā tojayā. Yu'u tu'oña'se me'rā a'tiro masī'i. Ô'acū mu'u me'rā yu'ure añurō wa'acā weeami. ²⁸ ¿No'ocā'rō wapata'asī'rīsari mu'u? Mu'u wewecā, yu'u tocā'rō wapayeguti, nicu niwī.

²⁹ Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u masīsa'a. Yu'u mu'urē añurō da'ratamuwū. Mu'u yarā wa'icūrārē añurō co'tebosawū. ³⁰ Yu'u etati daporore mu'u pejetirācā cuocu niwā. Ni'cārōacāma pājārā waro nima. Yu'u etanu'cā'caro me'rā Ô'acū mu'urē añurō weemi. Ni'cārōacā yu'u numosānumia, yu'u pō'rā ye pe'ere da'rabosasī'rīsa'a.

³¹ —¿No'ocā'rō yu'u wapayecā uati? ni sērītiña'nemocu niwī Labā.

Jacob a'tiro yu'ticu niwī:

—Ne wapayeticā'ña. Yu'u mu'urē "A'tiro weeya" nisere "Jau" nicā, mu'u yarā ovejare co'tebosaguti tja, nicu niwī. ³² A'tiro weeguti. Ni'cācā nipe'tirā mu'u yarā ovejare ī'acusiagu wa'aguti. Ī'acusia, oveja sereritirā, do'rorārē, tojo nicā wī'marā nīrācārē ducawaaguti. Nipe'tirā cabra sereritirā, do'rorārē ducawaacūguti. Narēta mu'u yu'ure wapayegusa'a. ³³ Tojo wēeca be'ro mu'u yu'u wapata'asere Ī'agū a'tigu, "Queorota weepī, ne yajatiapī", nigūsa'a. Yarā oveja, cabra tiropu do'rorā marīcā, tojo nicā oveja nīrā marīcāma, "Ā'rī yajagu weepī", nigūsa'a, nicu niwī.

³⁴ Labán cārē yu'ticu niwī:

—Añurōsa'a. Mu'u tojo nise tojota wa'ato, nicu niwī.

³⁵ Ti numūta Labán pe'e cabra umua yu'turārē, do'rorārē, tojo nicā cabra numia sereritirārē, do'rorārē, cārō butise cuorārē, nipe'tirā oveja wī'marā nīrārē cū pō'rārē co'tedutigu o'ocu niwī. ³⁶ Be'ro topu nī'cu narē Jacob nīrōpu me'rā téé i'tia numu wa'aropu narē miacu niwī.

Jacob pe'e Labán yarā oveja, cabra du'sa'cārārē co'tecu niwī. ³⁷ Narē co'teri cura a'tiro weecu niwī. Cū álamo, almendro, castaño wāmetise ya'sase dūpurire dutecu niwī. Dute, te dūpurire butise dari pā'rēcu niwī. ³⁸⁻³⁹ Be'ro te pā'rē'que dūpurire ecarā na aco sī'rīrī co'ro tiro diacjū peocu niwī. Toputa na amorī cura na sī'rīrā a'tirā, te dūpurī tiro umua, numiarē ñe'ecārā niwā. Tojo weerā wī'marā bajarā, yu'turā, do'rorā bajuacārā niwā. ⁴⁰ Wī'marārē mejēcā cūucu niwī. Āpērā pe'ere Labán yarā do'rorā, yu'turā, nīrā pō'tēorō cūucu niwī. A'tiro wee cū yarā pājārā wa'acā weecu niwī. Narē Labán yarā me'rā morēticu niwī. ⁴¹ Apeyema tja Jacob a'tiro weecu niwī. Oveja numia tutuarā amorā, Jacob sō'onī'que dūpurire na sī'rīrī co'ro tiropu cūucu niwī. Te dūpurī pō'tēorōpu a'merī ñe'eato nīgū, tojo weecu niwī. ⁴² Tutuatirā mejārā a'ticā pe'ema, te dūpurire cūuticu niwī. Tojo weerā na mejārā Labán yarā tojacārā niwā. Tutuarā pe'e Jacob yarā nicārā niwā. ⁴³ A'tiro wee siape'e me'rā Jacob pājārā waro ecarā cuocu niwī. Pājārā waro oveja, cabra, cameyoa, burroa cuocu niwī. Cūrē da'raco'terā numia, umua quē'rārē cuocu niwī.

31

Jacob Labārē du'ti'que ni'i

¹ Jacob Labán pō'rā cūrē ucjase quetire tu'ocu niwī. "Jacob marī pacu ye nī'quere ē'mape'o, te me'rā cū pe'e peje cuogu tojami," nicārā niwā. ² Apeye quē'rā Jacob Labán todūporopu cārē añurō wee'caronojō weeticā tu'oña'cu niwī.

³ Tere Ī'agū, Ô'acū Jacore nicu niwī: "Mu'u pacusumua ya di'tapu tojaaya. Mu'u acawererā tiropu wa'aya. Yu'u mu'urē co'teguti," nicu niwī Ô'acū.

⁴ Cū tojo nicā tu'ogu, Jacob cū numosānumia Raquere, Leare cū nīrō cāpūpu cū oveja, cabra co'teropu pijidutio'ocu niwī. ⁵ Narē nicu niwī:

—Yu'u Ī'acāta, musā pacu yu'ure todūporopu cū wee'caronojō weetimi. Tojo weemicā, Ô'acū, yu'u pacu ējōpeogu pe'e yu'ure añurō co'temi. ⁶ Musā masīsa'a, yu'u musā pacure nipe'tiro yu'u tutuaro pō'tēorō añurō warota da'rabosawū. ⁷ Yu'u tojo

weemicā, cū yu'ure nisoomujāwī. Na'irō yu'u da'rase wapare queoro wapayetimujāwī. Tojo weemicā, Ō'acū pe'e yu'ure ña'arō weedutitigu, cūrē cā'mota'ami. ⁸ Tojo weegu Labán cū "Oveja, cabra do'rorā mu'u yarā nirāsama" nicā, oveja, cabra numia do'rorāta pō'rātiwā. Tojo nicā, cū "Oveja, cabra yu'turā mu'u yarā nirāsama" nicā, tojo bajurāta pō'rātiwā. ⁹ Tojo weegu Ō'acū cū yarā ecarā pe'ere ē'ma, yu'ure o'owī.

¹⁰ »Ni'cā nūmū na wa'icurā amorī cura a'tiro quē'ecāti. Cabra ūmua numiarē ñe'emujāwā. Na ūmua yu'turā, do'rorā, sereritirā niwā. ¹¹ Quē'erōpū Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānū'cā* yu'u wāmerē pisuwī. Yu'u pe'e cūrē yu'tiwū: "A'tota ni'i", niwā. ¹² Tojo nicā tu'ogu, cūrē wereco'tegu weronojō nigū yu'ure niwī: "Añurō ĩ'aña. Nipe'tirā ecarā ūmua numiarē ñe'erā, yu'turā, do'rorā, sereritirā nima. Yu'u Labán mu'urē wee'quere ĩ'ape'ocā'pu. ¹³ Yu'u Ō'acū, mu'urē Betepū bajua'cu ni'i. Topū mu'u ūtāgārē miinū'cō, ū'se wa're, yu'ure 'Tojo weegutī', ni ucūwā. Ni'cārōcā a'tore wijayā. Mu'u bajua'ca di'tapu dajaya", niwī, ni werecu niwī Jacob.

¹⁴ Tojo nicā tu'orā, Raquel, Lea cūrē yu'ticārā niwā:

—Ūsā, ūsā pacu tīroma be'ropure apeyenojō ñe'eatje ne moosa'a. ¹⁵ Tojo weronojō o'ogu, ūsārē aperocjārārē weronojō tojo ĩ'acō'acā'mi. Ūsāpureta mu'urē numotidutigu duasājāwī. Nipe'tise ūsārē dua'que wapare cō'astepe'ocā'mi. ¹⁶ Diacjūta ni'i. Ūsā pacure Ō'acū cū cūosere ē'ma'que ūsā ye, ūsā pō'rā ye ni'i. Ō'acū mu'urē ni'caronojōta weeya, nicārā niwā.

Jacob Padan-arāpū ni'cu wija'que queti ni'i

¹⁷⁻¹⁸ Jacob cū pacu Isaa niri di'ta Canaāpū dajatojaacu niwī. Tojo weegu cū pō'rārē, cū nūmosānumiarē cameyoa bu'ipū miipeocu niwī. Nipe'tise cū cuo'quere miacu niwī. Nipe'tirā ecarā cū da'ra'que wapa Padan-arāpū cū boca'quere miacu niwī.

¹⁹ Labán aperopu cū yarā ovejare poari seegu wa'ari cura, Raquel co pacu ējōpeose na queose yee'quere cū ya wi'ipū nisere yajaco niwō. ²⁰ Jacob cū mañecū Labán arameo masūrē we'rititimigū, weesoo, du'ticu niwī. ²¹ Nipe'tise cū cuose me'rā du'tiwā'cācu niwī. Éufrates wāmetiri maarē eja, pē'abaque'ocu niwī. Diacjū yu'rūmajā, Galaad bu'papijaro niro'pū wa'acu niwī.

Labán Jacore sirutu'que ni'i

²² I'tia nūmū be'ro Labán Jacob cū du'ti'quere masīcu niwī. ²³ Tojo weegu Labán cū acawererā me'rā Jacore sirutugu wa'acu niwī. Siete nūmūri be'ro Galaad bu'papijaro niro'pū ēmūejacu niwī. ²⁴ Cū topū ejati ñamirē Ō'acū Labārē, arameo masūrē quē'erōpū bajua'cu niwī. Bajua, a'tiro nica niwī: "Tu'oya, Jacore pūrīrō ucūacupa", nica niwī.

²⁵ Labán Jacore Galaad bu'papijaro cū cārī'caropū ēmūejacu niwī. Topūta Labán, cū acawererā me'rā tojaque'acu niwī. ²⁶ Be'ro Jacore ĩ'a, a'tiro ni sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weeati mu'u? ¿De'ro weegu yu'ure weesooati? Mu'u yu'u pō'rā numiarē a'mewējērā ñe'eno'cārā numiarē weronojō miitiapā. ²⁷ ¿De'ro weegu yu'ure weretimidū, weesoo, ĩ'atiro du'tiati? Yu'u queoro masīgū pūrīcā, mu'urē añurō we'ritiboapā. Buapētērō, to'atu me'rā bosenu'cu weetuoboapā. ²⁸ Yu'u pō'rā numiarē, yu'u pā'rāmerārē ne cārō mi'mitūotiasu. Mu'u ne tu'omasitibutiagu weronojō weeapā.

²⁹ Yu'u masūrē ña'arō weesī'rīgū weecā'boapā. Mu'u pacu ējōpeogu Ō'acū pe'e yu'ure ñamipū ucūami. A'tiro niami: "Tu'oya, Jacore pūrīrō ucūacupa", niami. ³⁰ Mu'u, mu'u pacu tīropū uputū dajasi'rī'cu niyugu, a'titojapā. Tojo nimigū, ¿de'ro weegu yu'u ējōpeorā na queose yee'quere yajati? nica niwī.

³¹ Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u uiasu. Apetero weegu mu'u pō'rā numiarē tutuoro me'rā numita'abosami, niasu. ³² No'o mu'u ējōpeorā queose yee'quere cuogunojō wērīato. A'to nira marī acawererā ĩ'orōpū a'maña. Narē bocagu, mīaña.

Jacob pe'e, "Raquel co pacu ējōpeose yee'quere yajapō", ni masīticu niwī.

³³ Labán Jacob ya wi'i, su'ti casero me'rā wéeca wi'ipū a'magū, sājāamū'tācu niwī. Be'ro Lea ya wi'ipū sājāacu niwī. To be'ro na puarā numia narē da'raco'terā ye wi'seriacūpū sājāacu niwī. Cū ējōpeose queose yee'quere ne bocaticu niwī. Lea ya wi'ipū ni'cu wijati, Raquel ya wi'ipū sājāacu niwī. ³⁴ Co pe'e cū sājāti duporo te queosere mīí, cameyo pesarā na dujiro docapu cūuco niwō. Be'ro te bu'ipū mujāpeja, dujidi'opesaco niwō. Labán nipe'tiro ti wi'ipure a'mape'ocu niwī. Ne bocaticu niwī.

³⁵ Raquel pe'e pacure nico niwō:

—Pacu, mu'u tiro yu'u dijaticā uacupa. Yu'u ni'cācārē be'tigo nisa'a, nico niwō.

* 31:11 31.11 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

Labán nipe'tiropu cũ ějōpeose queose yee'quere a'macu nimiwī. Ne bocatīcu niwī.

³⁶ Cũ bocatīcā ĩ'agũ, Jacob ua wa'acu niwī. Tojo weegu "Mejō waro dioapā" nígũ, Labārē a'tiro nicu niwī:

—¿Ne'enojō mu'urē ña'arō weeti? Mu'u yu'ure ña'abutiario weéca be'ro weronojō yu'ure sirutubutiapā. ³⁷ Nipe'tise yeacārē añurō ĩ'awepe'obutiacā'a. ¿Mu'u ya wī ĩ'c jase apeynojojācā bociati? Bocagu, a'to mu'u acawererā ĩ'orō, tojo nicā yu'u acawererā ĩ'orō bajurōpu peoya. Na noa pe'e diacjũ ucūti ni, beserāsama. ³⁸ Yu'u mu'u tiropure veinte cũ'marī da'rawu. Te cũ'marīrē ne ni'cāti mu'u yarā oveja, cabra sīatiwā. Ne ni'cāti mu'u yarā ecarā oveja, cabra umuarē ba'atiwu. ³⁹ Ne ni'cāti wa'icūrā nūcūcjārā wējēno'cārārē mu'u tiropu miidajatiwu. Yu'u basu tere wapayewu. Topu umuco, ñami āpērā masā na mu'u yarārē yajacāma, mu'u yu'ure wapaseewu. ⁴⁰ Umucjore yu'u asise poowu. Ñami pe'ere yusuabu'a narāsāwū. Apeterore ne cārītiwu. ⁴¹ Mu'u ya wī'ipure veinte cũ'marī niwū. Mu'u pō'rā puarā numiarē wapata'agu, catorce cũ'marī mu'u dutiro doca da'rawu. Mu'u yarā ecarārē co'tégu seis cũ'marī da'rawu. Yu'u wapata'asere mu'u na'irō ducayumujāwū. ⁴² Yu'u ñecū Abrahā wioгу Ō'acū yu'u me'rā niticāma, yu'u pacu Isaa wiopesase me'rā cũ ějōpeogu Ō'acū yu'u me'rā niticāma, tojowarota mu'u yu'ure o'otōrōbopā. Ne moobutiagu dajabopā. Ō'acū yu'u pi'etisere ĩ'agũ, yu'u da'ra'quere ĩ'agũ, ñamipū mu'urē tutuaro me'rā ucūapī.

Jacob, Labán me'rā a'merī "A'tiro weerā" na ni apo'que ni' i

⁴³ Tere tu'ogu, Labán Jacore yu'ticu niwī:

—Yu'u pō'rā numia, yu'u pō'rāta nima. Yu'u pārāmerā yu'u pārāmerāta nima. Oveja quē'rā yarā ovejata nima. Nipe'tise a'to mu'u ĩ'ase ye dia'cū ni' i. Tojo nimicā, ni'cārōacārē yu'u pō'rā numiarē, yu'u pārāmerārē ¿de'ro weebosari yu'u? ⁴⁴ Tojo weerā marī puarā a'merī "A'tiro weerā" ni aporā. Tere marī be'ropure "Tojota ni apono'wū" nino'rōsa'a, nicu niwī.

⁴⁵ Tere tu'ogu, Jacob ni'cā ũtāgā mii, ni'cā tuturo weronojō nu'cōcu niwī. ⁴⁶ Be'ro cũ acawererārē a'tiro nicu niwī:

—Ĕtāperire seeneocūña.

Tojo weerā nipe'tirā ni'cā mesājo seeneocūcārā niwā. Na nipe'tirā ti mesā pu'topu ba'acārā niwā. ⁴⁷ Labán tore cũ ye ucūse me'rā a'tiro wāme ō'ocu niwī "Jegar Sahaduta". Jacob pe'e cũ ye me'rā "Galaad"[†] wāme ō'ocu niwī.

⁴⁸ Tojo weegu Labán nicu niwī:

—A'ti ũtāmesā me'rā marī ni'cācā apo'quere wācūno'rōsa'a. Tojo weero Galaad wāmetiario niwū. ⁴⁹ Tojo nicā Mizpa wāmetiario niwū. Labán a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū marī a'merī ĩ'atiri curare marī puarārē ĩ'anurūato. ⁵⁰ Yu'u pō'rā numiarē mu'u ña'arō weecā o āpērā numiarē mu'u numotinemocā, apī marī a'merī aposere ĩ'aticimā, Ō'acū basuta marī weesere masīgūsami.

⁵¹ Labán Jacore apeye ninemocu niwī tja:

—A'to ũtāmesā yu'u seeneocūuca mesā, tojo nicā ũtāgā yu'u miinu'cōcaga marī deco nisere ĩ'aña. ⁵² A'ti mesā, tojo nicā a'tigare ĩ'arā, marī puarā apo'quere wācūrāsa'a. Yu'u mu'urē ña'arō weesī'rīgū, a'ti mesārē, a'tigare yu'rusome. Tojo nicā mu'u quē'rā yu'ure ña'arō weesī'rīgū, yu'rusome. ⁵³ Marī mejēcā weecā, Ō'acū Abrahā ějōpeogu, yu'u ñecū Nacor ějōpeogu marī weesere queoro beseato, nicu niwī Labán.

Tere tu'ogu, Jacob Ō'acū cũ pacu Isaa ějōpeogu wāme me'rā "Tojota wa'ato", nicu niwī. ⁵⁴ Be'ro ti bu'apu wa'icure wējē, Ō'acūrē ũjūamorōpeocu niwī. Tu'ajanu'cō, nipe'tirā cũ acawererārē ba'adutigu pijiocu niwī. Nipe'tirā ba'acārā niwā. Ba'atoja, ti bu'apu cārīcārā niwā.

⁵⁵ Ape numu ñamicureacā Labán wā'cā, wa'agutigu, cũ pārāmerārē, cũ pō'rā numiarē mi'mitocū niwī. Be'ro "Masārē añurō wa'ato", ni sērībosacu niwī. Tu'ajanu'cō, cũ ya di'tapu majāmitojaacu niwī.

32

Jacob cũ ma'mi Esau me'rā a'merī bocaaja'que ni' i

¹ Be'ro Jacob apaturi wa'acu niwī tja. Topu wa'ari cura Ō'acūrē wereco'terā cārē pōtērīrā a'ticārā niwā. ² Narē ĩ'agũ, Jacob a'tiro nicu niwī: "Na Ō'acū yarā surara nima." Tojo weegu tore Mahanaim* wāmeyecu niwī.

[†] 31:47 31.47 Galaad nīrō "ūtāmesā" nisī'rīrō wee'e. * 32:2 32.2 Mahanaim nīrō, "pua curua masā" nisī'rīrō wee'e.

³ Jacob cũ đuporo quetiwereri masārē Seir di'tapu o'ómũ'tācu niwī. To Seir Edom wāmetiropũ tojacaró niwī. Cũ ma'mi Esaúre quetiweremũ'tādutigu, narē o'óyucu niwī. ⁴ Narē a'te quetire weredutigu o'ócu niwī: "Yũ'u ma'mi Esaúre a'tiro ni wereapa: 'Mũ'u acabiji Jacob mũ'u dutiro doca nigũ a'tiro weredutiami: "Yũ'u yoacā Labán me'rā niapu. ⁵ Ni'cārōacā wecua, burroa, oveja, da'raco'terā mũua, numia cuo'o. Mũ'u yũ'u wioğu yũ'ure añurō wācũcā uagu, a'te quetire o'ómũ'tā'a" mũ'urē niami', niapa", nicu niwī.

⁶ Cũ quetiweredutigu o'ó'cārā dajarā, Jacore a'tiro nicārā niwā:

—Īsā mũ'u ma'mi Esaú tiropu ejapu. Ni'cārōacā mũ'urē pōtērīgũ a'tiami. Cuatrocientos mũua me'rā a'tiami, nicārā niwā.

⁷ Te quetire tũ'ogu, Jacob mũutu uicu niwī. Pũrō wācũque'ticu niwī. Tojo weegu cũ me'rā ni'cārārē pua curua đucawaacu niwī. Cũ yarā oveja, wecua, cameyoa quē'rārē mejārōta weecu niwī. ⁸ A'tiro wācũcu niwī: "Esaú cũ ni'cā curuacjārā me'rā a'mewējēgũ sājācā, ape curuacjārā du'tiarāsama." ⁹ Be'ro Ō'acūrē a'tiro ñubue sērīcu niwī: "Ō'acũ, yũ'u ñecũ Abrahā ējōpeogu, tojo nicā yũ'u pacu Isaa ējōpeogu, mũ'u yũ'ure ya di'tapu, yũ'u acawerērā tiropu dajadutiapu. 'Mũ'u acawerērā tiropu dajacā, mũ'urē añurō wa'acā weeguti', niapu. ¹⁰ Mũ'u yũ'ure añurō pajaña'a, queoro weeapu. Yũ'u ña'agũ nimicā, tojo weeapu. Yũ'u a'ti maa dia Jordārē yũ'rutērīpē'agũ, yũ'u tuacjuacā dia'cũ cuomiwā. Ni'cārōacāma pua curua masā cuo'o. ¹¹ Yũ'ure pajaña'cureya. Yũ'u ma'mi Esaú yũ'ure ne mejēcā weecā weeticā'ña. Cũ yũ'ure, numiarē, wī'marārē wējēbosami nigũ, u'i. ¹² Tojo nimicā, mũ'u yũ'ure 'Añurō mũ'urē wa'acā weeguti. Mũ'u pāramērā nituriarā pājārā waro nucũpori pajiri maa cjase weronojō pājārā nirasama. Ne narē queota basiosome', niwā", ni sērīcu niwī.

¹³ Ti ñamirē Jacob toputa cārīcu niwī. Cũ cuose, cũ mi'a'quere cũ ma'mi Esaúre o'ogutigu besecu niwī. ¹⁴ Doscientos cabra numia, veinte cabra mũua, doscientos oveja numia, veinte oveja mũua, ¹⁵ treinta cameyoa numia ne pō'rātī'cārārē na pō'rā wī'marā me'rāta, cuarenta wecua, diez wecua mũuarē, veinte burroa numiarē, diez burroa mũuarē besecu niwī. ¹⁶ Be'ro cūrē da'raco'terārē wiacu niwī. Narē wiagu, mejēcā dia'cũ wa'icūrārē, nanucũ curaricjārārē wiacu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Musā yũ'u đuporo wa'ayuya. Na wa'icūrārē te curarinucũ yoacurero đucawaa miaña, nicu niwī.

¹⁷ Ne waro cũ o'ómũ'tāgũrē a'tiro weeduticu niwī:

—Yũ'u ma'mi Esaúre pōtērīgũ, cũ sērītiña'cā, "¿Noa mũ'u wioğu niti, no'opũ wa'ati, ā'rā wa'icūrā mũ'u miarā, noa yarā niti?" nicā, ¹⁸ a'tiro yũ'tiya: "Yũ'u wioğu Jacob, mũ'urē o'ó'cārā nima. Jacob, mũ'u dutise doca nigũ mũ'urē o'oami. Cũ ūsā be'ro sirutusami," niña.

¹⁹ Cũ o'ómũ'tā'cu be'rocjā, tojo nicā nipe'tirā cũ be'rocjārā quē'rārē mejārōta wereduticu niwī. ²⁰ Apeye quē'rārē a'tiro niduticu niwī: "Jacob mũ'u dutise doca nigũ ūsā be'ro a'tisami', niapa", nicu niwī.

Jacob a'tiro wācũcu niwī: "Yũ'u đuporo apeyenojō o'omũ'tāse me'rā cũ uase pe'ticā weeguti. Be'ro yũ'u basu cūrē l'acā, apetero weegu yũ'ure añurō pōtērīgũsami", ni wācũcu niwī. ²¹ Tojo wācũ'cu niyugu, cũ o'otjere cũ đuporo miayuduticu niwī. Cũ pe'e toputa ti ñamirē tojánīcu niwī.

Jacob Ō'acūrē wereco'tegu me'rā na a'merī ñadi'ocũupe'que ni'

²² Tojo weegu ti ñamirēta ñamipũ Jacob cārīatji đuporo wā'cānu'cā, cũ ñamosānumia puarārē, narē da'raco'terā numiarē, cũ pō'rā mũua oncere ti maa Jaboc wāmetiri maa ū'cũatiropũ ñumupē'aduticu niwī. ²³ Cũ nipe'tise cuose quē'rārē pērōcu niwī. ²⁴ Cũ ni'cũta tojanũ'cārī cura, ni'cũ mũu bajua, cũ me'rā a'merī ñadi'ocũupe'cārā niwā. Téé bo'remujātīcāpu tojo weedu'ucārā niwā. ²⁵ Cũ Jacob me'rā pōtēoti, Jacob ūsō ō'a a'mesũ'arore paaweecu niwī. Tojo weero to a'mesũ'aro wetia wa'acaro niwā. ²⁶ Be'ro mũu cũ me'rā a'mequē'cu Jacore nicu niwī:

—Yũ'ure du'uya. Bo'rearopũ wee'e, nicu niwī.

Jacob cūrē nicu niwī:

—Mũ'u, yũ'ure "Añurō wa'ato" niticāma, ne du'usome.

²⁷ —To pũrīcārē ¿mũ'u de'ro wāmetiti? nicu niwī.

—Yũ'u Jacob wāmeti'i, ni yũ'ticu niwī. ²⁸ Tere tũ'ogu, cũ me'rā a'mequē'cu a'tiro nicu niwī:

—Mũ'u Jacob wāmetisome majā. Ō'acũ me'rā, masā me'rā a'mequēgũ, wapata'apu. Tojo weegu ni'cārōacārē majā Israe wāmetīgusa'a, nicu niwī.

²⁹ —Mũ'u quē'rā yũ'ure wereya. ¿De'ro wāmetiti mũ'u? ni sērītiña'cu niwī Jacob.

—Yu'u wāmerē sērītiña'ticā'ña, ni yu'ticu niwī.

Be'ro topūta Jacore "Mu'urē añurō wa'ato", nicu niwī. ³⁰ Jacob a'tiro nicu niwī: "Yu'u basuta Ō'acūrē bajuyoropu I'apu. Tojo nimigū, cati'i yujupu." Tojo weegu to na a'merī ñadi'ocūupe'carore Jacob Peniel† wāme ō'ocu niwī.

³¹ Jacob cū Peniepure yu'ruari curare mujipū mujātigupū weecu niwī. Cārē usō a'mesa'aropu paano'ca be'ro niyucā, cū opa cu'siro sijacu niwī. ³² Tojo weerā a'tocatero quē'rārē Israe pārāmerā nituriarā no'o nigū wa'icu usō ō'a a'mesa'ari wadare ba'atisama. Jacore topū pāāca be'ro niyucā, tojo weesama.

33

Jacob Esaú me'rā na a'merī apo'que nī'i

¹ Esaú cuatrocientos umua me'rā a'ticā ī'agū, Jacob a'tiro weecu niwī. Lea, Raquel, puarā narē da'raco'terā numia me'rā nanucū na pō'rārē ducawaacu niwī. ² Narē da'raco'terā numiarē na pō'rā me'rā na dūporo nu'cōcu niwī. Be'ro Leare co pō'rā me'rā nu'cōcu niwī. Nitūoropu Raquere co macū José me'rā nu'cōcu niwī. ³ Be'ro Jacob na dūporoacā u'mutāwā'cācu niwī. Esaúre pōtērīgū wa'agu, sietetiri cū diapoare nucūcāpu paamu'rīque'acu niwī. Téé cū tiropu ejagu, tojo weedu'ucu niwī. ⁴ Esaú pe'e cūrē pōtērīgū, omawā'cāti, paabu'a, mi'micu niwī. Na puarāpūta a'merī uticārā niwā. ⁵ Tu'ajanu'cō, Esaú na numiarē, wī'marārē ī'a, a'tiro ni sērītiña'cu niwī:

—Ā'rā waro noanojō niti? ni sērītiña'cu niwī.

—Na, yu'u pō'rā Ō'acū yu'ure, mu'u dutise doca nigūrē o'o'cārā nima, nicu niwī Jacob.

⁶ Tojo nicā tu'orā, cūrē da'raco'terā numia na pō'rā me'rā, Esaú tiroacāpu wa'a, cūrē wiopesase me'rā añudutirā, nucūcāpu paamu'rīque'acārā niwā. ⁷ Be'ro Lea cū tiroacāpu a'ti, co quē'rā co pō'rā me'rā mejārōta weeco niwō. Yapatigopua Raquel co macū José me'rā, mejārōta weeco niwō.

⁸ Esaú Jacore sērītiña'cu niwī:

—ĪDe'ro weegusari mu'u, wa'icūrā sō'onīcārā yu'ure pōtērīwā'cā'cārā pājārā me'rā? Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure añurō wācūcā wagu, tojo weeasu.

⁹ —Niwe'e, nijā. Yu'u quē'rā pājārā cuoapu. Na mu'u yarā me'rāta tojayá, nicu niwī Esaú.

¹⁰ Jacob cū ma'mirē ninemocu niwī:

—Yu'ure añurō wācūgū, yu'u o'osere ñe'eña. Yu'u mu'urē ī'agū, Ō'acūrē ī'agū weronojō ī'a'a. Mu'u yu'ure añurō pōtērī ñe'etopu. ¹¹ Yu'u mu'urē miiti o'osere ñe'eña. Ō'acū yu'ure peje apeyenojō cuocā weeamī. Ne apeyenojō du'sawee'e.

Jacob cū pejetiri tojo nicā tu'ogu, Esaú "Jau", nicu niwī. ¹² Be'ro Esaú nicu niwī:

—Te'a. Yu'u mu'u dūporo u'mutāgūti, nicu niwī.

¹³ Jacob pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Ma'mi, yu'u ma'igū, mu'u masīsa'a. Wī'marā marī weronojō tutuatima. Oveja, wecua, na pō'rārē yu'u wācūsa'a. Na ni'cā numata ñujūyurārā, wērīpe'tia wa'abosama.

¹⁴ Mu'u pe'e mu'u dutise doca nigū dūporo u'mutāwā'cāña. Mu'u tojo weecā, añurōsa'a. Yu'u pe'e wa'icūrā, yu'u dūporo wa'arā na sijaro ejatuaro sajatiro wa'aguti. Tojo nicā wī'marā na sijaro ejatuaro wa'aguti. Téé Seipu a'merī ī'arā, nicu niwī Jacob.

¹⁵ Esaú, "Jau, tojota weerā. Yu'u me'rā a'ti'cārā umuarē mu'urē ba'paticā, pejetirā cūgūti", nicu niwī.

Jacob pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Añurōsa'a. Cūuticā'ña. Mu'urē caribosī'rītisa'a, nicu niwī.

¹⁶ Na tojo ni ucūca numūrēta Esaú Seipu dajatojaacu niwī. ¹⁷ Jacob pe'e Sucot wāmetiropu wa'acu niwī. Topu cū niatji wi'ire weecu niwī. Tojo nicā wa'icūrā ye wī'seriacārē paapeocu niwī. Tojo weegu tore Sucot wāmeyecu niwī.

¹⁸ Jacob cū Padan-arāpu nī'cu, cū dajatojaticā, ne mejēcā wa'aticaro niwū. Canaāpure añurō dajacu niwī. Topure Siquem wāmetiri macā pōtēorō tojaque'acu niwī. ¹⁹ Cien cujiri niyeru cujiri me'rā ni'cā di'ta duucu niwī. Ti di'tare Hamor pō'rā duacārā niwā. Cū Siquem wāmetigu pacu nicu niwī. Topu Jacob cū ya wi'i, su'ti caseri me'rā sēopecocu niwī. ²⁰ Tu'ajanu'cō, Ō'acūrē ējōpeogu wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūta me'rā seeneocūucu niwī. Tore El-Elohe-Israe* wāme ō'ocu niwī.

† 32:30 32.30 Hebreo ye me'rā Peniel nīrō, "Ō'acū ya diapoā" nisī'rīrō wee'e. Apeterore Penuel ojano'caro niwū.

* 33:20 33.20 El-Elohe-Israe nīrō "Ō'acū, Israe curuacjārā ējōpeogu, Ō'acūta nimi" nisī'rīrō wee'e.

34

Dina ye bu'iri co acawererā Siquēcjārā ūmuarē wējē'que ni'i

¹ Lea macō Dina Jacore pō'rātibosa'co, tocjārā nu'miarē ū'agū wa'aco niwō. ² Tojo weeri cura, Siquem, Hamor heveo masū macū core ū'agū, tutuaro me'rā ñe'e, ña'arō weecu niwī. Cū Hamor tocjārārē dutigu nicu niwī. ³ Tojo ña'arō wee'cu nimigū, core uagu, cūrē tu'sacā wees'ricu niwī. ⁴ Tojo weegu, cū pacu Hamor me'rā a'tiro ucūcu niwī:

—Pacu, yu'ure a'tigore numisērībosagu wa'aya, nicu niwī.

⁵ Jacob pe'e cū macōrē ña'arō wee'quere masītojacu nimiwī. Cū pō'rā pe'e cāpūpu na yarā ecarārē co'terā weecārā niwā. Tojo weegu téé na dajacāpu ne mejēcā nima'aticu niwī. ⁶ Tojo weeri curare Hamor Siquem pacu Jacob me'rā ucūgū wa'acu niwī.

⁷ Jacob pō'rā na cāpūpu ní'cārā dajarā, te quietire tu'orā, uayu'rua, a'tiro nicārā niwā: “Siquem Israe pō'rārē ña'abutiario bopoyoro weepāi, co me'rā wuacājīgū. Tenojōrē ne weeno'ña marī'i”, nicārā niwā.

⁸ Tojo nimicā, Hamor pe'e na me'rā ucū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'cu macū Siquem masā acabijore tu'sayu'ruami. Core cūrē numisoya. ⁹ Musā ūsā acawererā weronojō tojarāsa'a. Ūsā musā pō'rā numiarē numoti, musā pe'e quē'rā ūsā pō'rā numiarē numotirāsa'a. ¹⁰ Ūsā me'rā a'topu tojayā. A'ti di'ta nipe'tiro musā ya di'ta tojarosa'a. Di'tare duutjārā, duase tu'cūrī pāaña, nicu niwī.

¹¹ Siquem pe'e quē'rā cū basu Dina pacu Jacore, co ma'misumuarē a'tiro nicu niwī:

—Musā yu'ure core o'ocā uasa'a. Musā no'o sērīsero o'oguti. ¹² No'ocā'rō musā sērīrō pō'tēorō sērīcā, o'oguti. Mejō yu'ure core numisoya majā, nicu niwī.

¹³ Cū Siquem tojo nimicā, na acabijo Dinarē ña'arō wee'que wapa Jacob pō'rā cūrē, cū pacu Hamorē nisoose me'rā yu'ticārā niwā. ¹⁴ A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā acabijore ō'rēcju yapa casero yejecō'ano'figure numisomasītisa'a. Ūsā tojo weerā bopoyoro weerā weebosa'a. ¹⁵ Tojo weeno'cārā dia'cūrē ūsā numisorāti. Musā quē'rā ūsā weronojō niña. Nipe'tirā ūmua musā wa'teropu nīrārē na ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña. ¹⁶ Tojo wēca be'ro pūrīcārē musā, ūsā pō'rā numiarē numotirāsa'a. Ūsā quē'rā musā pō'rā numiarē numotirāsa'a. Marī ni'cārō me'rā nīrāsa'a. Ni'cā macācjārāta nīrāsa'a. ¹⁷ Musā ūsā tojo nisere yu'titicāma, ūsā a'tore wija, ūsā acabijore miarāsa'a, nicārā niwā.

¹⁸ Tere tu'orā, Hamor, cū macū Siquem “Jau, añurōsa'a”, nicārā niwā. ¹⁹ Tojo weegu ne yoogoro marīrō Siquem cū ya ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'cu niwī. Jacob macōrē tu'sayu'ruatjāgū, tojo weecu niwī. Cū Siquērēta cū ni'cū pō'rārē āpērā yu'ruoro cūrē wiopesase me'rā ū'acārā niwā. ²⁰ Tojo weerā Siquem cū pacu Hamor me'rā macā sājārī sope pu'topu wa'acārā niwā. Topu na apeyenojōrē duase tiropu masārē a'tiro wrecārā niwā:

²¹ —Sōjā masā marī me'rā maata ní'cārā weronojō nisetiama. Na a'topu nīrāsama. A'topu apeyenojōrē duase wi'seri weerāsama. Di'ta pajiro nicā'a. Marī na pō'rā numiarē numotirāsa'a. Na pe'e quē'rā marī pō'rā numiarē numotirāsa'a. ²² Na marī me'rā nīrāti, nīrā, a'tiro weecā ūama. Na weesetironojōta marī pō'rā ūmuarē na ō'rēcju yapa caserore yejecō'acā ūama. ²³ Nipe'tise na cuose, nipe'tirā na yarā ecarā marī ye nīrōsa'a. Marī “Tojota weerāti” nicā, na marī me'rā tojarāsama.

²⁴ Nipe'tirā ūmua ti macā sope pu'to nerērā Hamor, cū macū Siquem me'rā na tojo nisere “Añurōsa'a, tojota weerāti”, nicārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā ūmua na ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'cārā niwā. ²⁵ I'tia numu be'ro na yejecō'ano'cārā pūrīno'ri cura Jacob pō'rā puarā Simeó, Levī macāpu wa'acārā niwā. Na ye di'pūrī me'rā na ne wācūtiri cura nipe'tirā ūmuarē wējēpe'ocā'cārā niwā. ²⁶ Hamor, cū macū Siquem quē'rārē di'pūrī me'rāta wējēcārā niwā. Be'ro Dinarē Siquem ya wi'ipu ní'core mīiwijaacārā niwā. ²⁷ Be'ro āpērā Jacob pō'rā sirutu, ejanemocārā niwā. Na wējēno'cārā cūñarō wa'teropu yu'rua, ti macāpu apeyenojōrē yajape'ocā'cārā niwā. Na acabijore ña'arō wee'que wapa a'merā, tojo weecārā niwā. ²⁸ Oveja, wecu, burro, nipe'tise ti macāpu ní'quere, cāpūpu ní'quere yajacārā niwā. ²⁹ Wi'seri po'peapu na cuo'quere yajape'ocā'cārā niwā. Wī'marārē, tojo nicā numiarē ñe'e, miacārā niwā.

³⁰ Tere ū'agū, Jacob Simeó, Levīre a'tiro nicu niwī:

—Musā yu'ure ña'abutiario weepētiyeapā. Ni'cārōacāma a'topu nīrā masā cananeo masā, ferezeo masā yu'ure ne ū'asī'rītīrāsama. Na yu'cu me'rā a'mewējērātīrā nerērāsama. Yu'cu pejetīrācā masā cuo'o. Marīrē wējēpe'ocā'rāsama.

³¹ Na pe'e cūrē yu'ticārā niwā:

—To pūrīcārē ¿cū ūsā acabijore ūmuarē a'metārāwapata'ari masōrē weronojō cuobopari? nicārā niwā.

35

Õ'acũ Jacore Betepu "Añurõ wa'ato" n'que ni'i

¹ Õ'acũ Jacore a'tiro nicu niwĩ: "Wã cãnu cãña. Betepu wa'a, topu tojaque'aya. Topu ni'cãrõ yu'ure ãjõpeogu wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeorore da'reapa. Mu'u ma'mi Esaũre uiwã cãcaterore yu'u topu mu'ũrẽ bajua caropu wa'aya." ² Tere tu'ogu, cã acawererãrẽ, nipe'tirã cã me'rã nirãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Nipe'tise musã ãpẽrãnojø ãjõpeorã queose yee'quere cõ'acãña. Tojo nicã u'acoe, su'ti ducayuya. ³ Te'a, Betepu wa'arã. Topu Õ'acũrẽ ãjõpeogu, ni'cãrõ cũrẽ wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũgũti. Cũta yu'ure bujawetiri curare weetamuwĩ. No'o wa'aro yu'ure ba'patiwãcãwĩ, nicu niwĩ.

⁴ Na ãpẽrãnojø ãjõpeorã queose yee'que na cõ'o'quere, tojo nicã na o'meperi yosasere Jacore o'ocãrã niwã. Jacob tere ñe'e, ni'cãgũ yucugu encina wãmeticjujo docapu tere yaacu niwĩ. Tigujõ Siquem pu'topu tojacaro niwã. ⁵ Na topu ni'cãrã wijawãcãrĩ cura Õ'acũ to pu'topu nise macãrĩcãrãrẽ uputu uicã weecu niwĩ. Tojo weerã Jacob põ'rãrẽ sirutucãrã niwã.

⁶ Jacob, cã me'rã wa'a'cãrã, nipe'tirã Luz wãmetiri macãpu etacãrã niwã. Ti macãta tja Betel wãmeticaro niwã. Canaã di'tapu tojacaro niwã. ⁷ Topu ni'cãrõ Õ'acũrẽ ãjõpeorã wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tore Jacob cã ma'mirẽ du'ticaterore Õ'acũ cũrẽ bajuacu niwĩ. Tojo weegu tore El-betel wãme õ'ocu niwĩ. ⁸ Toputa Rebecare co'te'co Débora wẽrico niwõ. Betel pu'toacã core ni'cãgũ yucugu encina wãmeticjujo docapu yaacãrã niwã. Jacob tore "encina dujarigu" pisucu niwĩ.

⁹ Jacob cã Padan-arãpu ni'cu dajatojaticã, toputa Õ'acũ apaturi bajua, "Mu'ũrẽ añurõ weeguti", nicu niwĩ.

¹⁰ "Mu'u Jacob wãmeti'i.

Tojo wãmetisome majã.

Ni'cãcã me'rã mu'u wãme Israe* nirõsa'a", nicu niwĩ tja.

Cã wãmerẽ ducayũca be'ro, ¹¹ a'tiro nicu niwĩ:

"Yu'u Õ'acũ tutuayũrugũ ni'i.

Mu'u pãjãrã põ'rãti, pãjãrã pãrãmerãtigusa'a.

Mu'u me'rã pãjãrã masãputirãsama.

Peje macãrĩ wa'arosa'a.

Mu'u pãrãmerã wa'tero nirã wiorã waro sãjãrãsama.

¹² Abrahã, Isaare yu'u o'o'que di'tare mu'u quẽ'rãrẽ o'oguti.

Mu'u be'rore, mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ o'oguti", nicu niwĩ Õ'acũ.

¹³ Õ'acũ topu Jacob me'rã ucũtoja, wa'a wa'acu niwĩ. ¹⁴ Be'ro cũrẽ Õ'acũ ucũ'caropu ni'cãgã ãtãgãrẽ miiwãcõnu'cõcu niwĩ. Õ'acũrẽ ãjõpeosere i'ogũ, tigare olivo u'sere, tojo nicã u'seducaco vinorẽ piopecu niwĩ. ¹⁵ Tore Betel wãme õ'ocu niwĩ.

Raquel co wẽrĩ'que ni'i

¹⁶ Be'ro Betepu ni'cãrã aperopu wa'acãrã niwã. Na Efrata wãmetiropu etatjo du'sacaro niwũ yujupu. Topu Raquel wĩ'magũrẽ ñe'eco niwõ. Ne maata wĩ'magũrẽ ñe'emasĩtico niwõ. ¹⁷ Co uputu pũrĩse pi'etiri curare, põ'rãtirãrẽ co'teri masõ a'tiro nico niwõ: "Uiticãña. Wĩ'magũ bajuatojami. Ëmũ nimi tja", nico niwõ. ¹⁸ Co tojo nirĩ cura, Raquel wẽrĩgõpu nico niwõ. Co ejeripõ'rã du'uatĩ duporoacã co macãrẽ Benoni pisuco niwõ. Cũ pacu Jacob pe'e cũrẽ Benjamĩ wãme õ'ocu niwĩ.

¹⁹ Tojo wee Raquel wẽrĩa wa'aco niwõ. Core Efrata wa'ari ma'apu yaacãrã niwã. Ni'cãrõacãma to Belẽ wãmeti'i majã. ²⁰ Jacob core yaa'caro bu'ipure ni'cã ãtãtuturo na'cõcu niwĩ. Téé a'tocateropu ti tuturore i'arã, "A'to Raquere yaapã", ni i'asama.

²¹ Be'ro Jacob yu'rua, Eder wãmetiro oveja co'terã na co'tedujiri wi'i yu'roropu tojaque'acu niwĩ. ²² Na topu añurõ apoque'a nisetiri cura Rubén cã pacu numo weronõjø nigõ Bilha me'rã wuacãjĩ, co me'rã nicu niwĩ. Tere masĩgũ, cã pacu uputu waro uacu niwĩ.

Jacob põ'rã ye cjase ni'i

Jacob põ'rã doce nicãrã niwã. ²³ Cũ Lea me'rã a'ticũrã põ'rãticu niwĩ: Rubén masã ma'mi nicu niwĩ. Be'ro Simeó, Levĩ, Judã, Isacar, Zabulõ nicãrã niwã. ²⁴ Cũ Raquel me'rã a'ticũrã põ'rãticu niwĩ: Josẽ, Benjamĩ nicãrã niwã. ²⁵ Bilha Raquere da'raco'tego ni'co me'rã a'ticũrã põ'rãticu niwĩ: Dan, Neftalĩ nicãrã niwã. ²⁶ Zilpa, Leare da'raco'tego

ní'co me'rā a'ticurā pō'rāticu niwī: Gad, Aser nicārā niwā. Ā'rā Jacob Padan-arāpū nicā bajuacārā niwā.

Isaa cū wērī'que ni'i

²⁷ Jacob cū pacū Isaere Mamre wāmetiropū T'agū wa'acu niwī. Ti macārē āpērā Arba o Hebrō pisuma. Topū todūporopū Abrahā, Isaa niseticārā niwā. ²⁸ Isaa ciento ochenta cū marī cuogu, wērīcu niwī. ²⁹ Cū ñecūsūmarē sirutugu, cū quē'rā bucu waro wa'a, wērīa wa'acu niwī. Cū wērīcā T'a, cū pō'rā Esau, Jacob cūrē yaacārā niwā.

36

Esau pō'rā, cū pārāmerā nituriarā ye queti ni'i

¹ A'ticurā Esau pō'rā, cū pārāmerā nituriarā nicārā niwā. Cūrēta tja Edom pisucārā niwā. ² Esau Canaā di'tacjārā numiarē numotīcu niwī. Ní'cō Ada, Elón hitita masū macō nico niwō. Apego Aholibama Anā macō, Zibeón heveo masū pārāmeo nico niwō. ³ Apego Basemat Ismae macō, Nebaiot acabijo nico niwō. ⁴ Ada me'rā cū pō'rāti'cu Elifaz wāmetīcu niwī. Basemat macū Reuel wāmetīcu niwī. ⁵ Aholibama me'rā cū pō'rāti'cārā Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Ā'rā cū Canaā di'tapū nicā bajuacārā niwā.

⁶ Esau cū numosānumia me'rā, cū pō'rā ūmua, numia nipe'tirā cū me'rā nīrārē piji, aperopū macārī wa'acu niwī. Cū acabiji Jacob tiropū ní'cu yoaropū wa'acu niwī. Nipe'tirā cū yarā wa'icūrārē, tojo nicā nipe'tise cū Canaā di'tapū boca'quere miape'ocu niwī. ⁷ Na cū acabiji Jacob me'rā apeyenojō cuoyu'rūmajā wa'acārā niwā. Tojo weerā na ní'cārō me'rā nita basiotīcaro niwā. Tojo nicā wa'icūrā na cūrā pājārārē ba'ase eجاتīcaro niwā. ⁸ Tojo weegu Esau, apetero Edom na nigū, Seir opa bu'papijaro nīrōpū macārī wa'acu niwī.

⁹ Esau pārāmerā nituriarā edomita masā Seir opa bu'papijaro nīrōpū niseticārā niwā. ¹⁰ Esau pō'rā ūmua a'tiro wāmetīcārā niwā: Ada, Esau numo Elifare pō'rātico niwō. Esau numo apego Basemat Reuere pō'rātico niwō. ¹¹ Elifaz pō'rā ūmua a'tiro wāmetīcārā niwā: Temán, Omar, Zefo, Gatam, Cenaz nicārā niwā. ¹² Ā'rā, Esau numo Ada pārāmerā nicārā niwā.

Elifaz apego cū numo nītigo me'rā pō'rāticu niwī tja. Co Timna wāmetico niwō. Co me'rā Amalec wāmetīgure pō'rāticu niwī. ¹³ Reuel pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na, apego Esau numo Basemat pārāmerā nicārā niwā. ¹⁴ Apego Aholibama Esau numo nico niwō tja. Co me'rā a'ticurā pō'rāticu niwī: Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Co Ana macō, Zibeón pārāmeo nico niwō.

¹⁵ A'ticurā Esau pārāmerā nituriarā wiorā nicārā niwā: Elifaz, Esau macū masā ma'mi pō'rā Temán, Omar, Zefo, Cenaz, ¹⁶ Coré, Gatam, Amalec nicārā niwā. Na Elifaz pō'rā Edom di'tapure wiorā nicārā niwā. Na nipe'tirā Ada pārāmerā nituriarā nicārā niwā. ¹⁷ Esau pārāmerā Reuel pō'rā Edom di'tapure a'ticurā wiorā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na Basemat Esau numo pārāmerā nicārā niwā. ¹⁸ Esau numo Aholibama pō'rā a'ticurā wiorā nicārā niwā: Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Aholibama Anā macō nico niwō. ¹⁹ Na nipe'tirā Esau, Edom na nigū, pārāmerā nicārā niwā. Na te curarīcjārā wiorā nicārā niwā.

²⁰ Seir pō'rā, horeo masū na nigū pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Anā, ²¹ Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Edom di'tapure Seir pārāmerā nituriarā nicārā niwā. ²² Lotán pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Hori, Hemam nicārā niwā. Timna Lotán acabijo nico niwō. ²³ Sobal pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Alván, Manahat, Ebal, Sefo, Onam nicārā niwā. ²⁴ Zibeón pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Aja, Anā nicārā niwā. Anāta yucu marīrōpūre nigū, aco asibususe o'mabūrose perire bocacu niwī. Cū pacu Zibeón yarā burroare cū co'tecaterore tere bocacu niwī. ²⁵ Anā ní'cū macū Disón wāmetīgure macūtīcu niwī. Tojo nicā ní'cō numio Aholibamarē macōtīcu niwī. ²⁶ Disón pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Hemdán, Esbán, Itrán, Querán nicārā niwā. ²⁷ Ezer pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Bilhán, Zaaván, Acán nicārā niwā. ²⁸ Disán pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Uz, Arán nicārā niwā.

²⁹ Horeo masā wiorā a'ticurā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Anā, ³⁰ Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Na Seir di'tapure na ye curarīnūcū wiorā nicārā niwā.

³¹ Israe curuacjārā wiogu dutigu waro cūoatji dūporore Edom di'tapure wiorā dutirā a'tiro wāmetirā nicārā niwā: ³² Bela, Beor macū Edom di'ta wiogu dutigu nicu niwī. Cū ya macā Dinaba wāmetīcaro niwā. ³³ Bela wērīca be'rore cū dūcayuro Jobab, Zera macū dutīcu niwī. Cū Bosra wāmetiri macācjū nicu niwī. ³⁴ Jobab cū wērīca be'rore cū dūcayuro Husam wāmetīgu dutīcu niwī. Cū Temán wāmetīroccjū nicu niwī.

³⁵ Husam cū wérīca be'rore cū dūcayuro Hadad, Bedad macū duticū niwī. Cū madianita masārē Moab cja cāpūpū a'mewējē wapata'acu niwī. Cū ya macā Avit wāmeticarō niwī.

³⁶ Hadad cū wérīca be'rore cū dūcayuro Samla, Masreca macācǵū duticū niwī. ³⁷ Samla cū wérīca be'rore cū dūcayuro Saúl duticū niwī. Cū Rehobot wāmetiri macācǵū nicū niwī. Ti macā dia sumutorū nicarō niwū. ³⁸ Saúl wérīca be'rore cū dūcayuro Baal-hanán, Achor macū, duticū niwī. ³⁹ Baal-hanán wérīca be'rore cū dūcayuro Hadad, Pau wāmetiri macācǵū duticū niwī. Hadad nūmo Mehetabel wāmetico niwō. Co Matred macō, Mezaab pārāmeo nico niwō.

⁴⁰ Esau pō'rā wiorā te curarinūcū su'ori niseti'cārā a'ticūrā nicārā niwā. Ni'cū pō'rā masā ma'mi me'rā nūcācarō niwū. Na niseti'caropū, tojo nicā na ye curari wāmerē wereno'rōsa'a. Timna, Alva, Jetet, ⁴¹ Aholibama, Ela, Pinón, ⁴² Cenaz, Temán, Mibzar, ⁴³ Magdiel, Iram nicārā niwā. Esau, apeterore Edom pisuno'gū nicū niwī. Na edomita masā wiorā nicārā niwā. Na, na nirōpare, na yarā masārē su'ori duticārā niwā.

Ā'rī Esau, Edom masā nēcū nicū niwī.

37

José quē'e'que ni'i

¹ Jacob pe'e Canaā di'tapū tojacā'cu niwī. Ti di'taputa cū pacū yoaticā nínicu niwī.

² A'te Jacob ni'cū pō'rā niseti'que queti ni'i.

José diecisiete cū'marī cūogu, cū ma'misumua me'rā oveja co'tegu weecu niwī. Na cū pacū numōsānumia pe'su da're'cārā numia Bilha, Zilpa pō'rā nicārā niwā. José na da'raropū cū ma'misumua űa'arō weeseticā ī'agū, na pacūpare "űa'arō weema", ni weredajamujācu niwī.

³ Jacob José pe'ere āpērā cū pō'rā nemorō ma'iyu'runūcācu niwī. Cū bācu waro niri cura bajua'cu niyucā, tojo weecu niwī. Cūrē ma'iyu'ragu, ni'cārō su'tiro cū sānatjo añurō waro weecu niwī. ⁴ Cū ma'misumua cū pe'ere "Marī nemorō ma'iyu'runūcāmi" nīrā, cūrē ī'asi'rīti, uacārā niwā. Cūrē ne cā'rō añudutiticārā niwā.

⁵ Ni'cā űami José quē'ecu niwī. Tere cū ma'misumuarē werecu niwī. Tere tu'orā, totā nemorō cū me'rā uacārā niwā. ⁶ A'tiro nicū niwī:

—Yu'u quē'e'quere masārē werēgūgu wee'e. Tere tu'oya. ⁷ Marī nipe'tirāpūta cāpūpū niasu. Topūre trigore opa dotori dū'terā weeasu. Ni'cā űo ya doto cǵā űo wā'cānū'cā, diacǵū ejanū'cā wa'asu. Mūsā ye űorī pe'e ya űo sumuto sutuanū'cāpū. Ya űorē ējōpeoro weronojō paamu'rīque'apū, nicū niwī.

⁸ Tere tu'orā, cū ma'misumua nicārā niwā:

—¿To pūrīcārē mū'u űsā wiogu nigāsari? ¿Mū'u űsārē dutipegusari?

Cū quē'e'quere werēcā, "Tojo wa'apū" nicā tu'orā, nemorō ua, cū me'rā a'pepūrīcārā niwā.

⁹ Be'ro apaturi José quē'enemocu niwī. Te quē'rārē cū ma'misumuarē werecu niwī:

—Tu'oya tja. Yu'u apaturi quē'e'asu. A'tocaterore mujīpū umucocǵū, űamicǵū, once űocōa yu'ure ējōpeorā paamu'rīque'ama.

¹⁰ Cū pacure, cū ma'misumuarē cū quē'e'quere werecu niwī. Tere tu'ogu, cū pacū pūrīrō me'rā cūrē yu'ticu niwī:

—¿De'ro nisi'rīrō weeti a'te mū'u quē'e'que? ¿To pūrīcārē, yu'u, mū'u paco, mū'u ma'misumua mū'urē ējōpeorā paamu'rīque'arāsari? nicū niwī.

¹¹ Cū ma'misumua cūrē űoyu'ruacārā niwā. Cū pacū pe'e tere pūrō wācūnū'cu niwī.

Joseré cū ma'misumua dua'que ni'i

¹² Ni'cā numū José ma'misumua Siquem wāmetiropū wa'acārā niwā. Na pacū Jacob yarā ovejare tā ecarā wa'arā weecārā niwā. ¹³ Be'ro Jacob cū macū Joseré nicū niwī:

—Mū'u masīsa'a. Mū'u ma'misumua Siquēpū ovejare tā ecaco'terā weesama. Narē ī'agū wa'aya.

—Jau, wa'aguti, ni yu'ticu niwī.

¹⁴ Cū tojo nicā tu'ogu, Jacob nicū niwī:

—Añu'u. ¿Mū'u ma'misumua, tojo nicā oveja, ¿de'ronojō nisetiti? Narē ī'agū wa'aya. Ī'atoja, yu'ure quetiwerēgū tojatia, nicū niwī. Jacob Joseré o'ōgu, Hebrō wāmetiro ti pa'tiro nīrō me'rā o'ōcu niwī.

José Siquēpū etagu, ¹⁵ cāpūpū wisia wa'acu niwī. Tojo weegu ni'cū masū cūrē bocaēja, sērītiña'cu niwī:

—¿űe'enojōrē a'macusiagu weeti?

¹⁶ José cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u ma'misumuarē a'macusiagu wee'e. ¿No'opu na yarā ovejare co'terā weesari? ¿Mu'u masiweti?

¹⁷ —Wa'atojama. A'to ni'cārā “Dotán tiropu wa'arā” nicā tu'oasu, ni yu'ticu niwī cūrē.

Tojo weegu José cū ma'misumuarē a'mawā'cā, Dotán sumutopu bocaajacu niwī. ¹⁸ Na pe'e cūrē yoroputa a'ticā i'acārā niwā. Na tiropu ejase dūporo, “Marī cūrē wējērā”, ni apoycārā niwā.

¹⁹ —Ī'aña. Sī'i quē'ese bucu a'timimiba, nicārā niwā.

²⁰ —Te'a, cūrē wējērā. Wējētoja, copepu cūrē tuuquesārā. “No'o ni'cū yai nūcūcū ba'agu ba'apī cūrē”, nīrā marī pacure. Tojo weero cū quē'e'que ¿de'ro wa'aro wa'arosa'a? nicārā niwā.

²¹ Rubén na tojo nisere tu'ogu, cū acabijire yu'ruosī'rigū, narē nicu niwī: —Wējētīcā'rā. ²² A'ti pe aco marīrī pepu tuuquesaña. Ne cūrē mejēcā weeticā'ña. Rubén cū acabijire yu'ruo, cū pacupure wiasī'rigū, tojo nicu niwī.

²³ José cū ma'misumua tiropu etacā, na cūrē ñe'ea, cū sñānō su'tiro cū pacu o'o'carore tuweecārā niwā. ²⁴ Tuwee, topu nīrī pe aco marīrī pepu tuuquesacārā niwā.

²⁵ Tu'ajanu'cō, ba'arātīrā ejanujācārā niwā. Na tojo weeri cura ismaelita masā* duari masā pājārā a'ticā i'acārā niwā. Na Galaad wāmetiro me'rā, Egiptopu miarā, na yarā wa'icārā cameyoa bu'ipu, u'mutise pejere, tojo nicā wa'rese bālsamo wāmetisere, mirra wāmetisere miacārā niwā.

²⁶ Narē ĩ'agū, Judā cū ma'misumuarē, cū acabijirārē nicu niwī:

—Marī cūrē wējē, āpērārē ya'yiorā, ñe'enojō añuse bocabosari? ²⁷ Cūrē wējērōnojō o'orā, sōjā duari masā pe'ere duarā. Cū quē'rā marī acabijita nimi.

Judā cū tojo nisere tu'orā, “Jau, tojota weerā”, nicārā niwā.

²⁸ Tojo weerā ismaelita masā apeyenojō duari masā na tiropu yu'ruacā, José ma'misumua ti pepu saña'cure miiwīrō, narē duacārā niwā. Cūrē veinte niyeru kujiri wapayecārā niwā. Tojo weerā Joseré Egiptopu miacārā niwā.

²⁹ Rubén na duari cura marī'cu niyugu, na tiropu daja, ti pepu Joseré marīcā ĩ'agū, cū bujawetisere ĩ'ogū, cū yaro su'tirote tū'rēcu niwī. ³⁰ Be'ro cū acabijirā tiropu wa'a, narē nicu niwī:

—Marī acabiji marīamiba majā. ¿Ni'cārōacārē yu'u de'ro weegusari? nicu niwī.

³¹ Be'ro ni'cū cabra wī'magūrē wējēcārā niwā. Wējētoja, José yaro su'tiro na tuwee'carore mii, cū ye dí me'rā tore tuuwa'recārā niwā. ³² Tu'ajanu'cō, to su'tirote na pacupure mia, ĩ'ocārā niwā.

—Īsā a'to su'tirote bocapu. Ī'aña. Apetero weero mu'u macū yaro nīrō nibosa'a, nicārā niwā.

³³ Jacob ti su'tirote ĩ'amasīgū, a'tiro nicu niwī:

—Īu. Yu'u macū yarota ni'i. Ni'cū yai nūcūcū yu'u macūrē ñe'e, cū'rī wējēste, ba'apī, nicu niwī.

³⁴ Tojo weegu Jacob cū bujawetisere ĩ'ogū, cū su'tirote tū'rē, na weewaronojōpuma su'ti wāquisenojōrē sñāncu niwī. Cū macū wērī'quere yoacā uti, dūjasewā'acu niwī.

³⁵ Nipe'tirā cū pō'rā umua, numia cūrē “Tocā'rōta bujaweti, utiya”, nicārā nimiwā. Cū pe'e na “Wācūtutuaya”, nimicā, ne uaticu niwī. Siape me'rā nemorō utinemosājācu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Téé wērīgūpu bujawetidu'uguti, nicu niwī. Tojo weegu Jacob cū macū José bajuticā ĩ'agū, utinu'cūcā'cu niwī.

³⁶ Ismaelita masā Egiptopure etarā, Joseré Potifar wāmetigure duaturiacārā niwā. Cū Egiptocjārā wioqu faraōrē da'ratamugū nicu niwī. Tojo nicā faraōrē co'terā surara wioqu nicu niwī.

38

Judá, Tamar wāmetigo ye queti ni'i

¹ Joseré na duāca be'ro Judā cū ma'misumua, cū acabijirārē cō'awijacu niwī. Cō'awija, Adulam wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Topu ti macācū Hira wāmetigu ya wī'ipu cājicu niwī. ²⁻³ Topu ni'cō numiorē Canaā di'tacjū Súa wāmetigu macōrē ĩ'acu niwī. Core numotica niwī. Co me'rā nīca be'ro co nijipaco ni, ni'cū wī'magū pō'rātico niwō. Cūrē Er wāme o'oco niwō. ⁴ Be'ro apaturi nijipaco wa'a, apī wī'magūrē pō'rātico niwō. Cūrē Onán wāme o'ocu niwō. ⁵ Na be'rore apī pō'rātinemoco niwō tja. Cūrē Sela wāme o'oco niwō. Cū Quezib wāmetiropu bajuacu niwī.

* 37:25 37.25 Ismaelita masā madianita masā nicārā niwā.

⁶ Be'ropu Judá cū macū masā ma'mi Er Tamar wāmetigore numiada'recu niwī. ⁷ Er cū ña'arō weesetisere Ō'acū ne tu'saticu niwī. Tojo weegu cū catiri umucore ē'macā'cu niwī.

⁸ Cū wērica be'ro Judá cū macū Onārē a'tiro nicu niwī:

—Macū, marirē dutisere queoro wéegu, mu'u ma'mi numo ní'core nūorēña. Tojo weegu mu'u ma'mi mijirē pō'rātibosaturiagusa'a.*

⁹ Onán pe'e "Co me'rā yu'u pō'rāticā, yu'u pō'rā nitibosama" ni, masīcu niwī. Tojo weegu nipe'tisetiri co me'rā nimigū, nijīpacoyoticu niwī. Tere tojo weegu, cū ma'mi pō'rā nituriarā wa'acā wasātigu, tojo weecu niwī. ¹⁰ Ō'acū Onán cū tojo weesere ū'agū, tere tu'saticu niwī. Tojo weegu cū quē'rārē wēricā weecu niwī.

¹¹ Tojo wa'aca be'ro Judá cū macū numo ní'core nicu niwī:

—Mu'u pacu ya wī'ipu wapewio tojánīña. Yu'u macū Sela cū bucū nicāpu cūrē marāputiapa, nicu niwī. Tojo weego, Tamar co pacu ya wī'ipu dajaco niwō. Core tojo nimigū, Judá a'tiro wācūcu niwī: "Apetero weegu Sela quē'rā cū ma'misumua weronojō wēribosami", nicu niwī.

¹² Yoáca be'ro Judá numo Súa macō wēria wa'aco niwō. Cū dajari pe'tica be'ro Judá Timnat wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Ti macāputa cū yarā oveja poarire seecārā niwā. Cū me'rācjū Hira Adulācjū cūrē ba'paticu niwī.

¹³ Tamar, co mañecū "Timnat macāpu cū yarā oveja poarire seegu wa'apu" nicā tu'ogo, a'tiro weeco niwō. ¹⁴ Co wapewio sñnarī su'tirote tuweeco niwō. Tuwee, na ū'amasitīcā'to niḡō, ni'cā casero me'rā co diapoare mo'aco niwō. Tu'ajanū'cō, Enaim macā sājārī sope pu'to dujico niwō. Ti macā Timnat wa'ari ma'a tiropu nicaro niwō. Tamar, "Sela bucāpu niapu" nisere tu'ogo, tojo weeco niwō. Sela bucāpu nimicā, Judá core Selare numiada'reticu niwī.

¹⁵ Judá core ū'agū, "Ūmuarē a'metārāwapata'ari masō nisamo", ni wācūcu niwī. Co diapoare mo'a, ū'ata basiotico niwō. ¹⁶ Cū macū numo ní'co nisamo, ni masitigu, ma'apu ní'cu co tiro ojanū'cā, core a'tiro nicu niwī:

—Yu'u, mu'u me'rā nisī'risa'a, nicu niwī.

Co pe'e "¿Ñe'enojō yu'ure wapayegusari?" nico niwō.

¹⁷ —Yu'u ecarā cuorārē ni'cū cabracārē mu'urē o'oguti, nicu niwī.

—Añu'u to pūricārē. Mu'u cūrē o'oati dūporo apeyenojō cūña yujupu, nico niwō.

¹⁸ —¿Ñe'enojōrē yu'u cūcā ūati? ni sērītiña'cu niwī.

—Mu'u wāmerē ñacūurōrē ti da busari da me'rā, tojo nicā mu'u tuacju mu'u cuocjure cūña, nico niwō.

Judá core tere o'otoja, co me'rā nicu niwī. Tojo wee co nijīpaco tojaco niwō. ¹⁹ Cū me'rā nica be'ro topu ní'co Tamar wa'aco niwō. Wa'a, co diapoa omāca caserore tuweeco niwō. Tu'ajanū'cō, co wapewio su'tiro co tuwee'carore sñnaco niwō tja.

²⁰ Be'ro Judá cū ní'conarōjō cū me'rācjū Adulācjū me'rā cabracārē o'ocu niwī. Cū co me'rā topu cūu'quere wiatōrōdutigu, tojo weecu niwī. Cū me'rācjū pe'e core ne bocaticu niwī. ²¹ Tojo weegu tocjārā masārē sērītiña'cu niwī:

—Musā ū'acā sō'onico Enāicjō, musā ējōpeori wī'icjō ūmuarē a'metārāwapata'ari masō, ¿no'opu nisari? Na pe'e "A'toma ne ni'cō conojō marīmo a'ti macāma", nicārā niwā.

²² Tere tu'ogu, Judá tiropu cū majāmitojaacu niwī. Cūrē nicu niwī:

—Ne bocatiasu. Tocjārā maricā "Conojō a'toma ne marīmo", niama, nicu niwī.

²³ Judá cūrē yu'ticu niwī:

—Tocjārā marirē bujtīcā'to, nīrā, yu'u cūu'que me'rāta tojacā'to. Yu'u cabracārē o'omiapu, o'ogu pe'e; mu'u bocatiapā, nicu niwī Judá.

²⁴ ū'tiarā mujīpū be'ro āpērā Judāre a'tiro quetiwererā etacārā niwā:

—Mu'u macū numo āpērā ūmuarē a'metārā, nijīpacoyoja wa'aco niamo, nicārā niwā. Judá tere tu'ogu, "Core miwīrō, ūjūacō'acā'rā wa'aya", ni caricūcu niwī.

²⁵ Core miwīrōrī curare co pe'e cū wapaye cūu'quere o'o, co mañecūrē a'tiro queti o'oco niwō: "A'te noa cūu'que nīrō nisasa'a. A'te wioḡuta yu'ure nijīpacoyowī. ū'arē mu'u. ¿Noa yaro a'to wāme ñacūurō, a'ti da me'rā, tojo nicā ū'tigu tuacju niti?"

²⁶ Judá cū yere ū'amasīgū, a'tiro nicu niwī:

—Co pe'e yu'u yu'rūoro añurō weepō. Yu'u pe'e, yu'u macū Sela me'rā numiada'retigu, ña'arō weepā, nicu niwī. Tojo weegu Judá core ne apaturi a'metārānemoticu niwī majā.

²⁷ Tamar co wī'magū wñari numu ejacā, puarā su'rua'cārā bajuacārā niwā. ²⁸ Na bajuari curare ni'cū omocā siōwīrōcu niwī. Tojo weego pō'rātirārē co'teri masō ni'cā da

* 38:8 38.8 Rt 4.5; Mr 12.19-22

sō'arī da me'rā, omocāpu da'teō'oco niwō. A'tiro nico niwō: “Ā'rī bajuamu'tāmi”, nico niwō. ²⁹ Co tojo niri curata cū omocārē wejequesōrōcu niwī. Cū tojo weecāta, cū acabiji pe'e bajuamu'tācu niwī. Tojo weego pō'rātīrārē co'tego cūrē a'tiro nico niwō: “¿De'ro weegu mu'u ma'mi pe'ere bajuamu'tācā weetiati?” Tojo weerā cūrē Fares wāmeyecārā niwā. ³⁰ Be'ro apī omocāpu sō'arī da da'teō'o'cu pe'e bajuacu niwī. Cūrē Zara* wāme ō'ocārā niwā.

39

José ye queti, tojo nicā Potifar numo ye queti ni'i

¹ José Egiptopu miano'cu niwī. Cūrē topu miāca be'ro cūrē mia'cārā ismaelita masā Potifar wāmetigūre duaturiacārā niwā. Cū Egiptocjū wioḡu faraōrē da'ratamugū, tojo nicā cūrē co'terā surara wioḡu nicu niwī.

² Ō'acū José me'rā ni, cūrē weetamucu niwī. Tojo weegu cū wioḡu Potifar, Egiptocjū ya wi'ipū niri cura nipe'tise cūrē añurō dia'cū wa'acaro niwō. ³ Potifata Ō'acū Joseré weetamusere, tojo nicā cūrē añurō wa'asere i'acu niwī. ⁴ Tojo weegu Joseré añurō wācūcu niwī. Tojo wācūgū cūrē, cū ya wi'i wioḡu, cūrē weetamuacju warore sōrōcu niwī. Nipe'tise cū yere su'ori i'anurādutigu sōrōcu niwī. ⁵ Cūrē wioḡu sōrōca nūmu me'rāta Ō'acū Potifare añurō wa'acā weenu'cūcu niwī. Cū ya wi'i cjase cū cuosere, tojo nicā cū cāpūpu cuosere “Añurō wa'ato”, nicu niwī Ō'acū. ⁶ José tere co'tegu niyucā, Potifar ne cārō wācūque'titicu niwī. Ba'aritero ejacā dia'cūrē ba'agu wa'amujācu niwī.

José tutuagu, añurō bajugu nicu niwī. ⁷ Be'ro cū wioḡu Potifar numo cūrē pūrō i'aco niwō. Joseré tu'sago, ni'cā nūmu cūrē, “Yu'u me'rā nīgū a'tia”, nico niwō.

⁸ José co tojo nisere tu'satigu, core a'tiro nicu niwī:

—Ī'aña. Yu'u wioḡu mu'u marāpu, nipe'tise masā cuosere yu'ure i'anurādutigu cūuami. Yu'u a'topu niri curare cū ne apeyenojō wācūque'titimi. ⁹ A'ti wi'ipure ne apī yu'u nemorō nīgū marīmi. Yu'u wioḡu yu'ure, yu'u sērīsere o'oticā weetimi. No'o nipe'tisere o'omi. Mu'u pūrīcārē basiowe'e. Mu'u yu'u wioḡu numo ni'i. Tojo weegu yu'u to cārōjo ña'arō weemasītisa'a. Ō'acūrē yu'runu'cāmasītisa'a, nicu niwī.

¹⁰ Co cūrē nipe'tise nūmuri “Ba'pati, yu'u me'rā nīgū a'tia”, nimicā, ne wa'aticu niwī.

¹¹ Ni'cā nūmu José cū wioḡu ya wi'ipū cū da'rasenojōrē weegu wa'acu niwī. Titare āpērā ti wi'ipū da'raco'terā topu marīcārā niwā. ¹² Potifar numo cū yaro su'tiro bu'icjārōrē tūawe, “Yu'u me'rā nīgū a'tia”, nico niwō.

José pe'e su'tiro bu'icjārō moogū ti wi'ipū ni'cu omawijaacu niwī. Co pe'e cū yaro su'tiro me'rā tojanu'cācu niwō. ¹³ Cū bu'icjārōrē topu cō'a omawijaacā i'agō, ¹⁴ to da'raco'terārē pijio, a'tiro nico niwō:

—Ī'aña. Yu'u marāpu hebreo masā cū miiti'cu marīrē ña'arō bujicā'mi. Cū yu'u me'rā nisi'rīgū, a'ti wi'ipure sājaticu niami. Yu'u pe'e uputu caricūaru. ¹⁵ Yu'u tutuaro pōtēorō caricūcā tu'ogu, cū yaro su'tiro bu'icjārōrē cō'a, omawijaami, nico niwō.

¹⁶ Co marāpu wi'ipū dajari cura to su'tirore cuoco niwō. ¹⁷ Cūrē mejārōta weroco niwō tja:

—Hebreo masā mu'u da'raco'tegu miiti'cu, ya tucūpu sājāa, yu'ure ña'arō weesī'rīgū weeami. ¹⁸ Yu'u tutuaro pōtēorō caricūcā, cū yaro su'tiro bu'icjārō a'to doquecū, omawijaa wa'ami.

¹⁹ Potifar cū numo “Mu'urē da'raco'tegu tojo weeami”, nicā tu'ogu, uayuracu niwī. ²⁰ Tojo weegu Joseré ñe'eduti, bu'iri da'reri wi'ipū sōrōduticu niwī. Ti wi'iputa bu'iriwīa wioḡu faraōrē yu'runu'cā'cārā ducjārā niwā. ²¹ Tojo weemicā, Ō'acū pe'e cū ma'isere i'ogū, José me'rā ninu'cūcu niwī. Cūrē weetamugū, topu bu'iri wi'i wioḡure añurō wācūcā weecu niwī. ²² Tojo weegu José topu nipe'tirā bu'iri cuorārē i'anurā, narē co'tegu tojacu niwī. Tojo nicā, nipe'tise ti wi'ipū weesere su'ori duticu niwī. ²³ Ō'acū José me'rā nīgū, nipe'tise añurō dia'cū wa'acā weecu niwī. Tojo weegu surara topu co'terā wioḡu cū Joseré cūu'quere wācūque'titicu niwī.

40

José puarā quē'e'quere were'que ni'i

¹ Tojo wa'āca be'ro Egiptocjū wioḡure u'seducaco vino i'aco'terā wioḡu, tojo nicā apī pā weerā wioḡu na faraōrē tu'saticā weecārā niwā. ² Faraō narē, u'seducacore i'aco'terā wioḡu, tojo nicā pā weerā wioḡu me'rā uayuracu niwī. ³ Tojo weegu cūrē co'terā surara wioḡu ya wi'ipū narē bu'iri da'redutigu o'ōcu niwī. Toputa José quē'rā bu'iri da'reno'cu

* 38:30 38.30 Apeterore Zarare Zérah ojano'caro niwā. Jos 7.1

dujicu niwī. ⁴ Ti wi'ipu co'terā wiogu Joseré “Á'rārē co'teya”, nicu niwī. Na topure yoacā bu'iri dujicārā niwā.

⁵ Ni'cā ñami u'seducacore tiaco'tegu, pãrē weeco'tegu nanucū mejēcā bajuse quē'ecārā niwā. Na puaro quē'e'quenucū mejēcā dia'cū nisl'rīrō weecaro niwā. ⁶ Bo'reacā José narē i'awā'cāgū ejagu, na bujawetirārē bocaecacu niwī. ⁷ Narē a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā ni'cācārē tocā'rō bujawetirā waro niti?

⁸ Na yu'ticārā niwā:

—Ûsā puarā mejēcā bajuse quē'e'asu. A'topure ne ni'cūputa Ûsā quē'e'quere “Tojo nisl'rīrō weepā” nigānojōrē bocatisa'a, nicārā niwā.

Na tojo nicā tu'ogu, José a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū ni'cūta a'tenojōrē weremasísami. Yu'ure wereya māsā quē'e'quere, nicu niwī.

⁹ Tojo weegu u'seducacore tiaco'tegu cū quē'e'quere Joseré a'tiro werecu niwī:

—Quē'erōpure ni'cā da u'sedare yu'u diacjū pe'e i'asu. ¹⁰ Ti da i'tia dupu cuoapu. Te dupuri pī'rī o'oritia wa'apu. Te tō'orī u'se bucuamajāmujāpu. ¹¹ Topure faraō sī'rīrī pare cuoasu. Û'se tō'orirē mī, ti papu bipesāsū. Tu'ajanucō, ti pare faraōpure o'oasu, nicu niwī.

¹² José cūrē nicu niwī:

—Mu'u quē'e'que a'tiro nisl'rīrō wee'e. Te i'tia dupu, i'tia numu nisl'rīrō wee'e. ¹³ I'tia numu be'ro faraō mu'urē besegusami. Besetoja, mu'urē acobojo, mu'u da'ra'quere da'radutigusami tja. Toduporo mu'u wee'caronjōta faraōrē u'seducacore tiaco'tegusa'a. ¹⁴ Mu'urē a'tiro wa'acā, yu'ure wācūapa. Yu'u a'to bu'iri da'reri wi'ipu nigūrē miiwīrōdutigū, faraōrē ucūbosaya. Sajatiro yu'ure wācūcureapa. ¹⁵ Yu'ure hebreo masā ya di'tapu tutuaro me'rā ñe'e, miitiwā. Ña'arō weetimigū, mejō waro bu'iri da'reri wi'ipu dujisa'a, nicu niwī José.

¹⁶ Pā weeri masā wiogu José cū weero wereme'rīcā i'agū, cū quē'rā a'tiro nicu niwī: —Yu'ua, quē'erōpure i'tia bati pā butisere tuupeoasu. ¹⁷ Bu'ipu pesamu'tārī bati faraō yere peje pā mejēcā bajuse i'pitisenojō posetiapu. Tojo nimicā, mirīcūa pe'e yu'u dupoa bu'iaca pesari bati pe'ere ba'arā dijatiama.

¹⁸ Tere tu'ogu, José cūrē nicu niwī:

—Mu'u quē'e'que a'tiro nisl'rīrō wee'e. Te i'tia bati i'tia numu ni'i. ¹⁹ I'tia numu be'ro faraō mu'urē ni'cāgū yucugupu da'teyoodutigusami. Mu'u wērīca be'ro mirīcūa mu'u ye di'ire ba'arāsama, nicu niwī.

²⁰ I'tia numu be'ro José a'tere wérēca be'ro faraō cū bajuáca numu bosenumujo weecu niwī. Nipe'tirā cūrē da'ratamurā me'rā tojo weecu niwī. Nipe'tirā cū pijio'cārā i'orō wa'tero faraō bu'iri da'reri wi'ipu nirā u'seducaco vino tiaco'terā wiogure, pā weerā wiogure pijiwīrōdutigū niwī. ²¹ Û'seducaco vino tiaco'te'cuma mejārōta cūrē da'rase cūucu niwī. Cū toduporo wee'caronjōta faraōrē u'seducaco vino tiagū sājāacu niwī tja. ²² Pā weerā wiogu pe'ema yucugupu da'teyoodutigū niwī. José cūrē ni'caronjōta wa'acaro niwā. ²³ Tojo wa'amicā, u'seducaco vino tiaco'tegu Joseré ne wācūticu niwī.

41

José faraōrē cū quē'e'quere were'que ni'i

¹ José na puarā quē'e'quere wérēca be'ro pua cū'ma yu'rucaro niwā. Ni'cā numu faraō a'tiro quē'ecu niwī: Dia Nilo wāmetiri maa sumutopu nu'cūcu niwī. ² Cū tojo weeri cura ti maapure siete wecua añurā, di'itirā wijapa'acārā niwā. Ti maa sumutopu aco tironp táre ba'anucūcārā niwā. ³ Be'ro ti maapata tja āpērā siete wecua ña'arā mejārā, di'i marīrā wijapa'acārā niwā. Āpērā u'mutāwija'cārā tiro nu'cāejacārā niwā. ⁴ Á'rā wecua ña'arā mejārā, di'i marīrā āpērā añurā siete wecua pacarā di'itirā pe'ere ba'ape'ocārā niwā. Tere quē'egūta, faraō wā'cācu niwī.

⁵ Be'ro cārīa wa'acu niwī tja. Apeye quē'enemocu niwī. Cū i'acā, siete trigo pō'rārī añubutise peritise ni'cā ñopureta pī'rīwijacaro niwā. ⁶ Be'ro tja siete ña'ase trigo pō'rārī mejā, ñai bopoa'que mejā pī'rībajuacaro niwā. Wī'rō mujipū majātiro cjase uputu asibusu wēetuuwā'cātise me'rā tojo wa'acaro niwā. ⁷ A'te siete ña'ase bopoa'que pō'rārī mejā apeye siete añuse trigo peritise pō'rārīrē ba'ape'ocā'caro niwā. Tojo wa'acā, faraō wā'cā, “Quē'ese niapā”, nicu niwī.

⁸ Ape numu ñamiña'cūrō wācūque'tiyu'ruacu niwī. Tojo weegu nipe'tirā nībocari masārē, tu'omasīrī masā Egiptopu nirārē pijio, cū quē'e'quere werecu niwī. Ne ni'cū pe'eta “Tojo nisl'rīrō wee'e” ni, weremasīticārā niwā.

⁹ Na weremasīticā i'agū, faraōrē u'seducaco vino tiaco'tegu a'tiro nicu niwī:

—Ni'cārōcāpūta yu'u queoro weeti'quere wācūsa'a majā. ¹⁰ Wiogu, ti nūmupū mu'u pā weeri masā wiogu me'rā, tojo nicā yu'u me'rā uācaterore, ūsā puarāpūreta surara wiogu ya wi'ipū ūsārē bu'iri da regu sōrōwū. ¹¹ Ni'cā űami pā weeri masā wiogu quē'ecu niwī. Yu'u quē'rā mejēcā bajuse quē'ewū. Ūsā quē'e'quenacū mejēcā dia'cū nisi'rīrō weecaro niwū. ¹² Titare ni'cū hebreo masū ma'muacā ūsā me'rā niwī. Cū mu'urē co'terā surara wiogūre da'racō'tegu niwī. Ūsā quē'e'quere cūrē werewū. Cū pe'e ūsārē "Tojo nisi'rīrō weepā", ni werewī. ¹³ Te cū ni'caronojōta queoro wa'awu. Yu'u apaturi yu'u da'rāse cuo'quere da'rawū tja. Apī da'teyoo wējēno'wī, nicū niwī.

¹⁴ Tere tu'ogu, faraō "Joserē pijigu wa'aya", nicū niwī. Tojo weerā maata cūrē bu'iri da'reri wi'ipū ni'cure pijiwijaacārā niwā. José pe'e useca poarire wujawee, su'tiروه ducayu, faraō tiropū wa'acu niwī.

¹⁵ Topū ejacā, faraō cūrē nicū niwī:

—Yu'u quē'e'quere ne ni'cūnojo "Tojo nisi'rīrō wee'e" ni, weremasīgūrē bocatiāsu. Mu'urē "Cū pe'e quē'esere weremasīapū" nisere tu'o'o.

¹⁶ José faraōrē yu'ticu niwī:

—A'tere yu'u mejēta weremasīsa'a. Wiogu, a'tere Ō'acū pe'e mu'urē añurō wa'adutigu, mu'u quē'e'quere "Tojo nisi'rīrō wee'e" ni weregusami, nicū niwī.

¹⁷ Faraō Joserē "A'tiro quē'easu", nicū niwī:

—Dia Nilo sumutopū nu'cūasu. ¹⁸ Ti maapure siete wecua añurā pacarā, di'tirā wijapa'ama. Na ti maa sumutopū tá nirōpū ba'anucūama. ¹⁹ Na be'ro tja siete wecua űa'arā mejārā, di'i marīrā wijapa'ama. Ne ni'cāti tojo bajurā wecua a'to Egiptopure ī'atigu nicāti. ²⁰ Ā'rā wecua űa'arā mejārā, di'i marīrā siete añurā, pacarā di'tirā pe'ere ba'acā'ma. ²¹ Na ba'a'cārā nimirā, "Na ba'apā", nita basiotiama. Mejārōta űa'arā mejārā, di'i marīrā nicā'ma. Tere quē'egū, yu'u wā'cāpu. ²² Be'ro apaturi apeye quē'emoapu tja. Siete trigo pō'rārī añubutiasē peritise ni'cā űopūreta pī'rīwjiatiapu. ²³ Te be'ro tja siete pō'rārī trigo űa'ase, te peri marīse pō'rārī űai bopoa'que mejā pī'rīwjiatiapu. Wī'rō mujīpū mujātiro cjasē uputū asibusu wēetuuwā'cātise me'rā tojo wa'apu. ²⁴ A'te siete pō'rārī űa'ase mejā, apeye añuse trigo peritise pō'rārī pe'ere ba'ape'ocā'pu. Yu'u a'tere nībocari masārē weremiapu. Ne ni'cūnojo pe'eta "Tojo nisi'rīrō wee'e" ni weremasītiama, nicū niwī faraō.

²⁵ Tere tu'ogu, José faraōrē yu'ticu niwī:

—Wiogu, puaroputa mu'u quē'e'que ni'cārōnojo nisi'rīrō wee'e. Ō'acū cū weeatjere mu'urē weryugu weepī. ²⁶ A'tiro ni'i: Siete wecua añurā siete cū'marī ni'i. Siete trigo pō'rārī añuse pō'rārī quē'rā siete cū'marī ni'i. Te puaroputa ni'cārōnojo quē'ese niapā. ²⁷ Siete wecua űa'arā, di'i marīrā mejārā, na añurā be'ro bajua'cārā quē'rā siete cū'marīta ni'i. Tojo nicā, siete trigo pō'rārī űa'ase bopoa'que mejā quē'rā, mejārōta ni'i. Siete cū'marī ba'ase marīrōsa'a. ²⁸ Yu'u mu'urē ni'caronojōta ni'i. Wiogu, Ō'acū cū weeatjere mu'urē weryugu weepī. ²⁹ Siete cū'marī nipe'tiro Egiptopure ba'ase niyū'ruarosa'a. ³⁰ Be'ro siete cū'marīta tja ne ba'ase marīrōsa'a. Tojo weero te cū'marī peje ba'ase nīmī'que acobojono'rōsa'a. Nipe'tiro Egiptopure ba'ase pe'tibutiarosa'a. ³¹ Ba'ase marībutiarosa'a. Tojo weerā "Siete cū'marī Egiptopure ba'ase peje nīmīwū" ni, ne ni'cūnojo'pūta wācūsome. ³² Wiogu, mu'u a'tere puatipūta mejārōta quē'eapā. Ō'acū "A'tere tojo weeguti", nitojapī. Tojo weegu cū ni'caronojōta a'tere maata weegusami.

³³ »Tojo weegu, wiogu, a'tiro weecā añubosa'a. Ni'cū masū tu'omasise cuogu "A'tiro weeroua'a" nigūnojōrē a'maña. Cū a'ti di'ta Egiptopure su'ori ī'anurūgūsami. ³⁴ Wiogu, mu'urē a'ti'roua'a. Āpērā wiorā mu'u doca nīrārē sōrōrōua'a. Na nipe'tiro Egipto di'tapū wa'ato. Wa'a, trigo perire ni'cāmocuse pī'seri seeneocūu, ni'cā pī'ire be'ropū na ba'atjere nūrōdūtīrā o'ato. Te siete cū'marī ba'ase peje nīrī curare tojo seeneoato. ³⁵ Te ba'ase peje nise cū'marīrē mu'u wiogu dutiro me'rā na neoato. Te perire neo, macārī na ba'ase nūrōse wī'seripū na be'ropū ba'atjere nūrōato. Nūrō, surara tere ī'anurūato. ³⁶ Na tojo weecā, siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marīrē na nūrō'que nīrōsa'a. A'ti di'ta Egiptopure ba'ase pe'tisome. Tojo weerā masā ne ūjua'boa wērīsome, nicū niwī José faraōrē.

Faraō Joserē cū docacjū wiogu sōrō'que ni'i

³⁷ Tere tu'orā, faraō, tojo nicā cūrē da'ratamurā "Cū 'tojo weeya' nise añu ni'i", nicārā niwā. ³⁸ Tojo weegu faraō a'tiro nicū niwī:

—¿Marī apī ā'rī weronojo nigūrē bocarāsariba tja? Cū Ō'acū wācūsere cuomi, nicū niwī.

³⁹ Be'ro Joserē faraō nicū niwī:

—Mu'u weronojō apī añurō tu'omasīgū, masise cūogu marīmi. Ō'acū mu'arē a'te masisere o'oaipi. ⁴⁰ Ya wi'ire dutigusa'a. Nipe'tirā yarā masā mu'u dutisere yu'tirāsama. Yu'u ni'cūta mu'u nemorō nigūsa'a. Wiogu waro nitjāgū, tojo nigūsa'a. ⁴¹ Yu'u mu'arē nipe'tiro Egipto wiogu sōrōgūti.

⁴² Tojo nigūta, faraō cū omopica tuusāarī be'tore tuwee, Joseré sāacu niwī. Ti be'to cū wiogu wāme cuori be'to nicaro niwū. Be'ro āpērārē cūrē añuse su'ti, lino wāmetise me'rā wee'que su'tire sāaduticu niwī. Tojo nicā, ni'cā da uru me'rā wéeca da, busari dare cūrē buocu niwī. ⁴³ Tu'ajana'cō, tūrūpju cabayua me'rā wejēpju cū yawu be'ro sirutupjare sājāduticu niwī. Tiwu dūporo surara masārē “Ejaque'aya”, ni caricūduticu niwī. Tojo wee Joseré wiogu sōrōcu niwī. Cū nipe'tiro Egipto di'tapare dutigu sājācu niwī.

⁴⁴ Be'ro faraō Joseré nicu niwī:

—Yu'u faraō, wiogu waro ni'i. Tojo nimicā, masā mu'u dutiro maricā, ne apeyenojōacā weemasītisama, nicu niwī.

⁴⁵ Faraō Joseré cū wāmerē dūcayucu niwī. Egiptocjārā wāme ō'ogū, Zafnat-panea wāmeyecu niwī. Cū Joseré Asenat wāmetigore numiada'recu niwī. Co, Potifera wāmetigu pa'i, On wāmetiri macācju macō nico niwō. Tojo wee José Egipto wiogu sājācu niwī. ⁴⁶ José faraō me'rā da'ranu'cāgū, treinta cū'marī cuocu niwī.

Be'ro José faraō i'orōpu wija, nipe'tiro Egipto di'tapare i'acusianu'cācu niwī. ⁴⁷ Te siete cū'marīrē Egipto di'tapare, to cjase otese añubutiario pī'rī dūcaticaro niwū. ⁴⁸ Tojo weegu José nipe'tiropu trigore seeneocu niwī. Cū cāpūpu seeneo'quere nipe'tise pacase macārīpu nūrōcūcu niwī. ⁴⁹ Ba'ase peje waro niyu'rumajācaro niwū. Tojo weegu tere nucūpori pajiri maa cjase weronojō seemesācūcu niwī. “Ticuse ni'i”, ni queota basioticaro niwū. Tojo weegu ba'paqueonemoticu niwī.

⁵⁰ Siete cū'marī ūjuaboase wa'ati dūporore José cū numo Asenat me'rā puarā pō'rāticu niwī. ⁵¹ Masā ma'mirē Manasēs wāme ō'ocu niwī. “Ō'acū yu'are nipe'tise yu'u pi'etisere acobojocā weemi. Tojo nicā nipe'tirā yu'u acawererē acobojocā weemi” nīgū, tojo wāme ō'ocu niwī. ⁵² Be'rocjārē Efrai wāme ō'ocu niwī. “Ō'acū Egipto yu'u pi'eti'caropu pō'rāticā weemi” nīgū, tojo wāme ō'ocu niwī.

⁵³ Titare Egiptopare te siete cū'marī peje ba'ase nimi'que pe'tia wa'acaro niwū. ⁵⁴ José ni'caronojōta siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marī nu'cārōtiro weecaro niwū. Nipe'tise di'tapare ba'ase marīcaro niwū. Egipto di'ta pe'ema ba'ase nicaro niwū. ⁵⁵ Be'ro Egiptocjārā quē'rārē ba'ase pe'tia wa'acaro niwū. Tojo weerā faraō tiropu ba'ase sērīrā wa'acārā niwā. Tojo weegu faraō nipe'tirā Egipto di'tacjārārē a'tiro nicu niwī: “José tiro wa'aya. Cū masārē dutironojōta weeya.”

⁵⁶ Nipe'tiro Egiptopu ūjuaboase se'sa wa'acā, José cū trigo nūrōcūu'que wi'serire pāoduti, tere duacu niwī. Siape'e me'rā nemorō ba'ase marīcaro niwū. ⁵⁷ Nipe'tiropu ba'ase ne marīcaro niwū. Tojo weerā nipe'tise di'tacjārā Egiptopu José tiro ba'ase duurā a'ticārā niwā.

42

José ma'misumua na Egiptopu ba'ase duurā wa'a'que ni'i

¹ Jacob, Egiptopu “Trigo niaporo” nisere tu'ocu niwī. Tojo weegu cū pō'rārē nicu niwī: —¿De'ro weerā musā a'merī i'acūñabajaque'ati? ² Āpērā yu'are “Egiptopare trigo niaporo”, ni wereama. Marī ūjuaboa, wērīrī nīrā, topu marī ba'atje trigore duurā wa'aya.

³ Tojo weerā José ma'misumua diez Egiptopare trigo duurā wa'acārā niwā. ⁴ José acabiji waro Benjamī pe'ema Jacob cūrē mejēcā wa'ari nīgū, o'ōticu niwī. ⁵ Āpērā Canaá di'tacjārā quē'rā na me'rā ba'ase duurā wa'acārā niwā. Nipe'tiro Canaá di'tapare ba'ase marīcaro niwū.

⁶ José Egipto di'tapare dutigu nicu niwī. Cūta nipe'tirocjārā masārē topu etarārē trigo duagu nicu niwī. Cū ma'misumua cū tiropu etarā, añudutirā ejanu'cā, nucūcāpu paamu'rīque'acārā niwā. ⁷ José cū ma'misumuarē maata i'amasicā'cu niwī. Masīmīgū, i'amasītigu weronojō weecu niwī. Tojo weegu narē pūrīrō sērītiña'cu niwī:

—¿Musā no'ocjārāpu a'tiati?

—Ēsā Canaá di'tapu a'tiapu. Trigo duurā a'tiapu, nicārā niwā.

⁸ José cū ma'misumuarē i'amasicu niwī. Na pe'e cūrē i'amasīticārā niwā. ⁹ Be'ro dūporopu cū narē quē'e'quere wācūbocagu, a'tiro nicu niwī:

—Musā i'adu'tiri masā nisa'a. A'ti di'tare diape'e sājāata añuti nīrā, i'arā a'tiapā.

¹⁰ —Niwe'e. Ēsā mu'u dutise doca nīrā trigo dia'cūrē duurā a'tiapu. ¹¹ Ēsā nipe'tirāputa ni'cū pō'rā, diacjū weeri masā ni'i. I'adu'tiri masā mejēta ni'i.

¹² José narē nicu niwī:

—Niwe'e. Musā a'ti di'tare no'o pe'e sājāata basiosari nīrā, ī'adu'tirā a'tiapā, nicu niwī.

¹³ Na pe'e yu'ticārā niwā tja:

—Ēsā mu'u dutise doca nīrā ni'cū pō'rāta doce ni'i. Ēsā Canaā di'tacjārā ni'i. Ēsā acabiji ni'cūta ūsā pacu me'rā tojami. Apī pe'e dūporopu wērīa wa'acu niwī, ni yu'ticārā niwā.

¹⁴ Tojo nisere tu'ogu, José narē ninemocu niwī tja:

—Yu'u ni'caronojōta musā a'ti di'tare ī'adu'tiri masā ni'i. ¹⁵ Musārē faraō wāme me'rā a'tiro weegati. Musā acabiji nituogu a'topure a'titicāma, musā a'tore wijasome. ¹⁶ No'o ni'cū musā wa'teropu nigū cūrē miigū wa'ato. Āpērā pe'e a'to bu'iri da'leri wi'ipu tojarāsama. Tojo weese me'rā “Diacjūta ucūapā”, ni masīno'rōsa'a. Miititicāma, diacjūta faraō wāme me'rā “Ī'adu'tiri masāta niapā”, nino'rōsa'a, nicu niwī.

¹⁷ José narē bu'iri da'leri wi'ipu i'tia numu narē cūucu niwī. ¹⁸ I'tia numu be'ro José narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acūrē wiopesase me'rā ī'a'a. Musā a'tiro wéerā, catirāsa'a. ¹⁹ Musā diacjūta “Mejēcā weetiri masā ni'i” nīrā, ni'cūrē a'topu cūuña. Musā āpērāpua dajatojaaya. Musā pō'rā, numosānumia ūjūaboaticā'to nīrā, narē trigore miaña. ²⁰ Musā, “Ēsā mejēcā weeri masā niwe'e” nīrā, musā acabiji nituogupure miitiapa. Tojo weerā, musā yu'rāwetirāsa'a, nicu niwī.

—Jau, tojota weerāti, nicārā niwā. ²¹ Be'ro na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Diacjūta ni'i. Marī acabijire űa'abutiaro wee'que wapa marīrē tojo wa'a'a. Cū “Yu'ure pajaña'cureya; tojo weeticā'ña” nimicā, tu'otiwu. Cū űa'abutiaro yu'rāmicā, tojo ī'acā'wū. Te bu'iri marī ni'cārōacārē pl'etirā wee'e, nicārā niwā.

²² Rubén narē nicu niwī:

—Yu'u pūrīcā marī acabijire “űa'arō weeticā'ña”, nimiwū. Musā pe'e yu'ure tu'otiwu. Ni'cārōacārē majā cū wērī'que wapa marī wapaseeno'rāsa'a, nicu niwī.

²³ Na, “José marī ucūcere tu'osami”, ni masīticārā niwā. José pe'ere na ucūcere apī pe'e “A'tiro nisī'rīrā weeama”, ni wereturiacu niwī.

²⁴ José na tiropu ni'cu apesepu wa'a, uticu niwī. Be'ro wācūtutua, na tiropu ejagu, ucūcu niwī. Nipe'tirā ī'orōpu Simeórē mejēcā pijioduti, du'teduticu niwī.

²⁵ Be'ro cūrē da'raco'terārē na ye ajuripu trigore poseyeduticu niwī. Na wapaye'que niyeru quē'rārē te ajuri po'peapu cūuduticu niwī. Tojo nicā, ba'ase na ma'apu ba'atojaatjere o'oduticu niwī. José duti'caronojōta weecārā niwā. ²⁶ Be'ro na yarā burro bu'ipu, te trigore miipeo, tore wijawā'cācārā niwā.

²⁷ Be'ro na cārīatjopu etarā, ni'cū cū yagu burrore trigo ecagutigu, cū ya ajurore pāacu niwī. Ti ajurore pāa, trigo bu'ipu nipe'tise niyeru cū wapaye'quere sāñacā ī'acu niwī.

²⁸ Tere ī'agū, cū ma'misumua, cū acabijirārē nicu niwī:

—Ī'arā a'tia. A'ti ajuropu ye niyeru nipe'ticā'a. Cū tojo nicā tu'orā, nipe'tirā ucūape'tia wa'acārā niwā. Uirā, narāsārūta, a'merī ucūcārā niwā:

—¿Marīrē Ō'acū de'ronojō weebutiamiapari? nicārā niwā.

²⁹ Na Canaā di'tapu na pacu Jacob tiropu dajarā, nipe'tise narē Egiptopu wa'a'quere werēcārā niwā. ³⁰ A'tiro nicārā niwā:

—Ti di'ta wiogu dutiga pūrīcā ūsārē tutuabutiaro ucūami. Ēsārē, “Musā a'ti di'tare ī'adu'tirā a'tirā weepā”, niami. ³¹ Ēsā pe'e cūrē “Ēsā diacjū weeri masā ni'i; ī'adu'tiri masā mejēta ni'i. ³² Ni'cū pō'rā doce waro ni'i. Ni'cū wērīa wa'acu niwī. Nituogupua Canaāpu ūsā pacu me'rā tojami”, niapu.

³³ »Tere tu'ogu, ti di'ta dutigu ūsārē niami: “To pūrīcārē diacjūta nimitito nīgū, a'tore ni'cū tojato. Āpērāpua cā'rōto musā ye wi'sericjārā ba'aro ejatuario miaña. ³⁴ Apaturi a'tirā, musā acabiji nituogure miitia. Musā tojo weecā, yu'u 'Diacjūta añurā nima', nigūsa'a. Musā tojo weecā, apī a'to toja'cure wiagusa'a. Be'ro musā a'ti di'tapure ne cā'mota'aro marīrō sjarāsa'a”, niami, nicārā niwā na pacure.

³⁵ Na ye trigo ajurire po'ocūurā, José ma'misumua na wapaye'que niyeru sāñape'ticā ī'acārā niwā. Te niyerure ī'arā, ucūayu'rua wa'acārā niwā. Na pacu Jacob quē'rā ucūacu niwī. ³⁶ Tere ī'agū, Jacob cū pō'rārē nicu niwī:

—Musā yu'ure pō'rā marī'cu weronojō tojacā wee'e. José marī me'rā marīmi. Simeó quē'rā marīmi. Ni'cārōacārē “Benjamīrē miarāti”, ni'i tja. Musā tojo weese yu'ure űa'arō wa'a'a, nicu niwī.

³⁷ Tere tu'ogu, Rubén cū pacure nicu niwī:

—Benjamīrē yu'u su'ori miagūti. Mia, mu'u tiropu miidaja, wiaguti. Yu'u wiaticāma, yu'u pō'rā puarārē wējēapa, nicu niwī.

³⁸ Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u macā musā me'rā ne wa'asome. José musā acabiji wērīatojacu niwī. Ā'rī ni'cūta yu'ure du'sami majā. Cūrē ma'apu mejēcā ña'arō wa'acā, yu'u bucu mijī bujawetise me'rā wērīgūsa'a. Tojo wa'acā, musā bu'iritirāsa'a, nicu niwī Jacob.

43

Benjamirē Egiptopu mia'que ni'i

¹ Canaā na nirī di'tapu ujuaboase nemorō wa'acaro niwā. ² Na Egiptopu trigore duurā eja'que pe'ticā ī'agū, Jacob cū pō'rārē nicu niwī:

—Apaturi trigo marī ba'atjere cārō duunemorā wa'aya tja.

³ Cūrē Judā yu'ticu niwī:

—Sō'onīcu Egipto dutigu ūsārē tu'ota basiorota niwī: “Musā acabiji nītuogupure miititīcā, musārē ñe'enemosome majā”, niwī. ⁴ Tojo weerā mu'u ūsā me'rā Benjamirē wa'aduticā, trigore duurā wa'arāsa'a. ⁵ Mu'u cūrē o'ōticāma, wa'asome. Sō'onīcu wiogu ūsārē queoro niwī: “Musā acabiji nītuogupure miititīcā, musārē ñe'enemosome”, niwī.

⁶ Tere tu'ogu, Jacob nicu niwī:

—Musā yu'ure ζde'ro weerā tocārō ña'arō weeati? ζDe'ro weerā cūrē “Ūsā acabiji nītuogupure niami”, ni wereri?

⁷ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ūsārē, ūsā ye cjasere añurō sērītiña'nurūwī. Marī ni'cū pō'rā nise cjasere añurō sērītiña'wī: “ζMusā pacu catiati yujupu? ζApī musā acabiji marīati?” ni sērītiña'wī. Ūsā cū sērītiña'se dia'cūrē yu'tiwu. ζŪsā de'ro weerā ūsā acabijire miitidutigusami, ni masībosau?

⁸ Be'ro Judā cū pacu Jacore nicu niwī:

—Mu'u macā Benjamirē o'ōya. Yu'u cūrē ī'anurūgūti. Mu'u “Jau” nicā, maata wa'abaque'orāti. Tojo weerā marī, ūsā pō'rā ujuaboa wērīsome. ⁹ Yu'u basu cūrē co'teguti. Cū mu'u macārē mejēcā wa'acāma, a'topu cū dajaticā, yu'ure “Mu'u bu'iriti'i” niapa. Téé yu'u catiro pōtēorō tojo bu'iritigusa'a. ¹⁰ Ūsā a'topure tocārō yoogotirā, puati Egiptopure wa'amajā, majāmitojatiboapā, nicu niwī Judā.

¹¹ Cū tojo nīca be'ro na pacu Jacob narē yu'ticu niwī:

—Musā nīrōnojōta ne mejēcā weeta basiotirocoro. Tojo weerā a'tiro weeya. Musā ye ajuripu apeyenojō cūrē o'oa'tjere miisāña. A'ti di'tapu añuse nisenojōrē cārō miaña. Wa'rese bālsamo wāmetise, nucūcjārā mūmia yere, u'mūtise, ba'ase morēsenojōrē miaña. Tojo nicā mirrare, nuces, almendras miaña. ¹² Niyeru quē'rārē puati musā toduporopu mia'caro nemorō miaña. Musā basuta cūrē musā ye ajuripu boca'quere wiaya. Apetero weegu wisigu weepī. ¹³ Ā'rī musā acabiji me'rā maata Egipto dutigu tiropu wa'aya. ¹⁴ Ō'acū tutuayu'rūnū'cāgū musārē weetamuato. Cū musārē pajaña'cā weeato. Cū tojo weecā, musā ma'mi Simeórē du'uwīrōgūsamī. Tojo nicā, ā'rī Benjamī quē'rārē musā me'rā dajacā weegusami. Yu'u pe'e pō'rā marīgū weronjō tojagu, tojo tojacūti, nicu niwī Jacob.

¹⁵ Tojo weerā Jacob pō'rā na o'oa'tjere poseye, niyerure na toduporo mia'que puati nemorō, na acabiji Benjamī me'rā, sojarō Egiptopu wa'acārā niwā. Topu etarā, José tiropu wa'acārā niwā. ¹⁶ Na etacā, Benjamī na me'rā nicā ī'agū, cū ya wi'i co'tegu wiogure nicu niwī:

—Ā'rārē ya wi'ipu miaña. Wecure wējē, ba'ase do'ayuya. Dajaritero nicā yu'u me'rā ba'arāsama, nicu niwī José.

¹⁷ Ti wi'i dutigu José duti'caronjōta weecu niwī. Cū basuta narē pijiwā'cācu niwī.

¹⁸ Na pe'e José ya wi'ipu cū miacā, ucuyu'ruacārā niwā. A'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—Marīrē tojo weeta'sagu weemi. Sō'onī'que niyeru marī ye ajuripu sāña'que wapa nita'sa'a. Marīrē topu marī yarā wa'icūrā me'rā ñe'e, da'raco'teri masā sōrō, dutipegūtigu weesami, nicārā niwā.

¹⁹ Tojo weerā na wi'i sope pu'topu ejarā, a'tiro weecārā niwā. Ti wi'i co'tegu wiogu tiroacāpu wa'a, ucūcārā niwā. ²⁰ A'tiro nicārā niwā:

—Wiogu, sō'onīcaterore ūsā a'toputa trigo duurā ejawu. ²¹ Titare ūsā dajatojaarā cārīrātīrā, ūsā yarā ecarārē ba'ase ecarātīrā, ūsā ye ajurire pāawū. Te ajuripu ūsā niyeru wapaye'que sāñape'ticā'wū. Te niyerure wiarātīrā, miitiapu. ²² Tojo nicā, apeye ūsā duuatje niyerure miitinoopu. Niyeru ūsā ye ajuripu sāña'quema noa sārō sāapā, masītisa'a, nicārā niwā.

²³ Ti wi'i co'tegu yu'ticu niwī:

—Wācūtutuaya. Uiticā'ña. Ō'acū musā pacu ējōpeogu musā ye ajuripū sāaboapī. Musā yu'ure wapaye'quema yu'u ñe'ewā, nicu niwī. Be'ro Simeorē na tiropu mīiejacu niwī. ²⁴ Na nipe'tirāpureta José ya wi'ipū pijisājāacu niwī. Topu du'pocārīrē coedutigu, acore o'ocu niwī. Na yarā wa'icarā quē'rārē ecabosacu niwī. ²⁵ Ti wi'ipū nīrā, Joseré na o'otjere apoyucārā niwā. “Dajaritero nicā José a'topu a'tigusami” nīrā, tojo weecārā niwā. “José ya wi'ipū ba'arāsa'a” nisere tu'otojacārā niwā.

²⁶ José wi'ipū ejacā, na mia'quere cūrē o'ocārā niwā. Tu'ajanu'cō, cūrē ējōpeorā, paamu'rīque'acārā niwā. ²⁷ José narē nicu niwī:

—¿Añuti musā? ¿Musā pacu bucu quē'rā añuati? ¿Cū catiati yujupu?

²⁸ —Ēsā pacu mu'urē da'raco'tegu weronojō nigū duti marīami. Catiami yujupu, ni yu'ticārā niwā. Be'ro apaturi cūrē ējōpeose t'orā, paamu'rīque'acārā niwā.

²⁹ Topu narē majāmi'ā'amiḡū, Benjamīrē t'acu niwī. Na ni'cō pō'rāta nicārā niwā. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

—¿Ā'rīta niti musā acabiji nituogupu musā were'cu? Be'ro Benjamīrē: “Ō'acū mu'urē añurō weeato”, nicu niwī.

³⁰ José cū acabijire t'a e'catiyu'ruagu, utisī'rīcu niwī. Tojo wee pōtēoti, sojaro me'rā cū ya tucūpu sājāa, uputu uticu niwī. ³¹ Be'ro wācūtutua, cū utidu'uca be'ro diapoare coe, cū ya tucūpu ni'cu wijaa, “Ba'ase etiya majā”, nicu niwī.

³² Cū tojo nicā, ba'ase etirā Joseré cū ya mesapu ba'ase peocārā niwā. Cū ma'misumuarē, cū acabijire ape mesapu ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā José me'rā ba'ami'cārā pe'ere ape mesapu ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā hebreo masā me'rā ba'adutino'ña maricārā niwā. ³³ José cū ma'misumuarē dujuduticu niwī. Masā ma'mirē dujimu'taduticu niwī. Téé nituogupure yapaticu niwī. Cū tojo weecā t'a ucuarā, a'merī t'apōtēocārā niwā. ³⁴ José cū ya mesapu nisere narē ecaduticu niwī. Benjamīma āpērā nemorō ba'ase ōrēsāpeoduticu niwī. José cū ma'misumua me'rā ni'cārō me'rā sī'rī, ba'a, uputu ecaticārā niwā.

44

José sī'rīrī pa ye queti ni'i

¹ Na ba'āca be'ro José cū ya wi' i cjase dutigure nicu niwī:

—Ā'rā ye ajuripū trigore na miarō pōtēorō poseyeya. Tojo nicā, na ye ajurinucū na niyeru wapaye'quere sāaña. ² Tojo weéca be'ro, na acabiji nituogu ya ajuropu yu'u sī'rīrī pa, plata me'rā weéca pare, niyeru cū trigo wapaye'que me'rā sāaña, nicu niwī. Ti wi' i dutigu José cū ni'caronojōta weecu niwī.

³ Ape nūmu bo'remu'jātiri cura José narē, “Musā yarā burroa me'rā wa'arāsa'a majā”, nicu niwī. ⁴ Na ti macā pu'to nīrī curata José cū ya wi' i wiogure a'tiro nicu niwī:

—Sō'onícārā umuarē sirutugu wa'aya. Narē emugū, a'tiro niña: “Yu'u wiogu musārē añurō weemi. ¿De'ro weerā cū tojo weéca be'ro nimicā, musā pe'e ña'arō weeati? ⁵ ¿De'ro weerā cū sī'rīrī pa, plata me'rā weéca pare yajati? Yu'u wiogu ti pa me'rā sī'rīgū niami. Tojo nicā, ti pa me'rā apeyenojō quē'esere “Tojo nisī'rīrō wee'e' nigū niami. Musā ña'abutiario weecārā niapu,” niña narē, nicu niwī José.

⁶ Narē emuejagu, cū niduti'caronojōta nicu niwī. ⁷ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—¿De'ro weegu ūsarē tojo ucūti? Ēsā a'tenojō pacama ne weemasīwe'e.

⁸ Ēsā sō'onícatero niyeru ūsā ye ajuripū bocácatero maricārē, tere wiarā a'tiwu. Ni'cārōacāma plata, uru me'rā wee'quema mu'u wiogu ya wi' i cjasere yajamasītisa'a. ⁹ No'o ti pare cū ya ajuropu cuogunojō wērīato. Ēsā āpērā pe'e cūrē da'raco'terā tojarāsa'a.

¹⁰ Tere tu'ogu, wi' i wiogu nicu niwī:

—Añurōsa'a. Musā ni'caronojōta wa'arosa'a. Mejō ti pare cuogu se'saro da'raco'tegu tojagūsami. Āpērāpua bu'iri moorāsama.

¹¹ Nanucū sojaro me'rā na ye ajurire dijanu'cā, te ajurire pāacārā niwā. ¹² Tojo weegu wi' i dutigu na ye ajuripure a'macu niwī. Masā ma'mi ya ajurore a'manu'cā, téé nituogu ya ajuropu yapaticu niwī. Ti pare Benjamī ya ajuropu bocacu niwī. ¹³ Na, na bujawetisere t'orā, na ye su'tire wejetū'rēcārā niwā. Be'ro na ye ajurire burroa bu'ipū miipeo, macāpu majāmītojaacārā niwā.

¹⁴ Judā cū ma'misumua, cū acabijirā me'rā ejari curare José cū ya wi'ipūta nicu niwī yujupu. Cūrē pajaña'to nīrā, paamu'rīque'acārā niwā. ¹⁵ José narē nicu niwī:

—¿De'ro weemiati musā? Musā yu'ure, “Masīse cuogunojō, masā ya'yioropu weesere nibocase me'rā masīgū nibosami”, ¿ni wācūtiati? nicu niwī.

¹⁶ Judā cūrē yu'ticu niwī:

—Wiogu, ūsā de'ro nímāsītisa'a. ¿De'ro wee ūsā bu'iri marīsere ī'omasībosari? Ō'acū ūsā ña'arō wee'que wapare, ūsārē bu'iri da'regutigu weetu'sami. Ni'cārōacā majā ti pa cūo'cu me'rā mu'urē da'raco'terā ni'i, nicu niwī.

¹⁷ José pe'e narē nicu niwī:

—Niwe'e. Yu'u tojo weemasītisa'a. Cū ti pare cūogu dia'cū tojagūsami. Āpērāpua wācūque'tiro marirō musā pacu tiropu tojaaya.

Judá Benjamírē ucūbosa'que ni'i

¹⁸ Tere tu'ogu, Judá José tiroacāpu wa'a, ucūcu niwī:

—Wiogu, yu'u ī'acā, mu'u faraō weronojō ni'i. Tojo nimigū, yu'u me'rā uacupa. Cā'rō āpērā tu'otiropu mu'u me'rā ucūsī'rīsa'a. ¹⁹ Mu'u ūsārē sērītiña'wū: “¿Musā pacu niti? ¿Acabijirā cuoti?” niwā. ²⁰ “Ūsā cūo'o, cū bucu nimi”, ni yu'tiwu. “Ni'cū ma'mu nituogupu acabijiti'i. Cū ūsā pacu bucu waro nicā bajua'cu nimi. Ni'cō pō'rā cū ni'cūta du'sami. Apī wērīa wa'acu niwī. Tojo weegu cūrē ma'iyu'ruami”, niwā. ²¹ Mu'u cūrē ī'asī'rīgū, ūsārē miitidutiwu. ²² “Cū, cū pacure du'utimi”, niwā. “Cū du'ucāma, cū pacu wērīa wa'abosami”, niwā. ²³ Mu'u pe'e ūsārē “Cūrē miititicāma, musārē ne ñe'enemosome majā”, niwā.

²⁴ »Be'ro ūsā, ūsā pacu tiropu dajarā, mu'u ní'quere werepe'ocā'wā. ²⁵ Be'ropu ūsā pacu ūsārē niwī: “Apaturi trigo marī ba'atjere cā'rō duunemorā wa'aya tja”, niwī. ²⁶ Ūsā cūrē a'tiro werewu: “Benjamírē miaticāma, ūsārē ‘Ne ñe'esome’, niami”, niwā. ²⁷ Yu'u pacu, mu'urē da'raco'tegu weronojō nigū a'tiro yu'tiwī: “Musā masīsa'a. Yu'u numo yu'ure puarā umuarē pō'rātibosawō. ²⁸ Ni'cū yu'u me'rā ni'cu bajuduta wa'awī. ‘Apetero weegu ni'cū yai nacūcūjū ba'agu, ba'asapī’, nīcāti. Ne cūrē apaturi ī'anemotisa'a. ²⁹ Ā'rī du'sagure mia, mejēcā wa'acā, yu'u bucu mijī bujawetise me'rā wērīgūsa'a. Tojo wa'acā, musā bu'iritirāsa'a”, niwī.

³⁰ »Yu'u pacu cū basu ma'irōnojōta Benjamírē ma'iyu'ruami. Tojo weegu cū marirō ūsā dajacā, ³¹ cūrē ī'atigu, wērīa wa'abosami. Tojo weerā ūsā pacu bucure dujasewā'a, wērīcā weebosa'a. ³² Yu'u, yu'u pacure “Benjamírē su'ori wa'aguti. Cūrē miidajatigu, yu'u catiro pō'teorō bu'iritigusa'a”, niwā. ³³ Tojo weegu yu'u pe'e cūrē ducayuro, mu'urē da'raco'tegu tojaguti. Cū pe'ema āpērā cū ma'misumua me'rā cū pacu tiropu o'ótōrōña. ³⁴ Cū wa'aticā, yu'u, yu'u pacu tiropu tojaamasītisa'a. Yu'u pacure ña'abutiario bujawetise tu'oña'cā ī'asī'rītisa'a, nicu niwī Judá.

45

José cū ma'misumuarē, “Musā acabiji ni'i” ni'que ni'i

¹ José utisī'rīgū, ne pō'tēoticu niwī. Tojo weegu topu nirá cūrē da'raco'terārē caricūcu niwī:

—Nipe'tirā wijaape'tia wa'aya, nicu niwī. Be'ro José cū ma'misumuarē “Yu'u musā acabiji ni'i” ni, werebajurēcā, ne ni'cū cūrē da'raco'terā tojaticārā niwā. ² Be'ro José uputu uticu niwī. Egiptocjārā cū wijaaduti'cārā tu'ose sacārā niwā. Te queti téé wiogu faraō ya wi'ipū se'sa wa'acaro niwā.

³ José cū ma'misumuarē nicu niwī:

—Yu'u José ni'i. ¿Yu'u pacu catiati yujupu?

Na pe'e ucūayu'rua'cārā nitjārā, ne yu'timasīticārā niwā.

⁴ Be'ro José narē nicu niwī:

—Musā yu'u tirocure a'tia. Na cū tiroacā ejacā, narē nicu niwī:

—Yu'u José ni'i. Musā yu'ure Egiptopu dua'cu ni'i. ⁵ A'tere tu'orā, bujaweticā'ña.

Musā basu a'merī tuubuatīcā'ña. Ō'acū musā dūporo yu'ure o'óyuwī. Masārē yu'ruogutigu, tojo weewī. ⁶ A'ti di'ta Egiptopure ujuaboase pua cū'ma wa'atoja'a. Ni'cāmocuse cū'marī du'sa'a yujupu. Te cū'marī otemicā, ne pī'rīsome, ne ducatisome. ⁷ Ō'acū musā dūporo yu'ure o'óyumu'tāwī. Musā pārāmerā nituriatio nigū, tojo nicā cū tutuase me'rā musārē yu'rawetiatio nigū, tojo weewī. ⁸ Tojo weegu Ō'acūta a'topare yu'ure o'ówī. Musā mejēta yu'ure o'ówu. Ō'acū yu'ure faraōrē werecasari masū sōrōwī. Tojo nicā nipe'tise cū ya wi'i cjasere dutigu, nipe'tiro Egiptopure dutigu sōrōwī.

⁹ Maata tojaaya marī pacu tiropu. Cūrē a'tere wererā wa'aya: “Mu'u macū José mu'urē a'tiro nidutiati: ‘Ō'acū yu'ure nipe'tiro Egipto wiogu sōrōwī. Maata yu'ure ī'agū a'tia. Yoogoticā'ña. ¹⁰ Mu'u a'topu Gosén wāmetiropu tojagusa'a. Yu'u tiroacā nigūsa'a. Nipe'tise mu'u cuose, nipe'tirā mu'u pō'rā me'rā, mu'u pārāmerā me'rā, mu'u yarā wa'icurā me'rā a'tia. ¹¹ A'topu mu'urē, mu'u pō'rārē, nipe'tirā mu'u me'rā nīrārē ba'ase o'oguti. Ne apeyenojō du'sasome. Ujuaboase cū'marī ni'cāmocuse cū'marī du'sa'a yujupu. Tojo a'titirā pūrīcā, mu'u, mu'u pō'rā, mu'u pārāmerā, apeyenojō moorā

tojarāsa'a', ni wereya yu'u pacure. ¹² Apeyema tja yu'u acabiji Benjamí, tojo nicā masā basuta 'Diacjū José tojo niami', ni weremasi'i. ¹³ Marí pacure 'Cū nipe'tiro Egiptopure dutigu niami', tojo nicā nipe'tise masā i'a'quere cūrē wereya. Maatacure yu'u pacure miirā wa'aya", nicu niwī.

¹⁴ Cū tojo nitoja, cū acabiji Benjamírē paabu'aguta, uticu niwī. Benjamí quē'rā cū ma'mi Joseré paabu'a, uticu niwī. ¹⁵ Be'ro nipe'tirārē paabu'a, mi'mi, uticu niwī. A'tiro wéeca be'roputa cū ma'misumua cū me'rā ucūcārā niwā.

¹⁶ Tojo wee faraō ya wi'ipure "José ma'misumua etapārā" nise se'sa wa'acaro niwā. Te quetire tu'orā, faraō, cūrē dutitamurā e'catiyu'ruacārā niwā. ¹⁷ Tojo weegu faraō Joseré a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ma'misumuarē na yarā wa'icūrā bu'ipu trigore miipeo, Canaápu dajatojaadutiya. ¹⁸ Tojaa, mu'u pacure, mu'u acawererārē miirā wa'ato. A'to Egiptopu di'ta añusere narē o'oguti. Tojo nicā a'ti di'ta cjase otese dūcare ba'arāsama. ¹⁹ Narē a'tiro weedutiya. A'to cjase tūrūsepawure miadutiya. Tepawu me'rā na nūmosānumiarē, na pō'rārē, masā pacure miitirāsama. ²⁰ Egipto cjase añubutiase na ye nirōsa'a. Tojo weerā na topu miitidu'a'quere wācūque'titicā'to, ni wereduticu niwī faraō Joseré.

²¹ Tojo weerā Jacob pō'rā a'tiro weecārā niwā. Faraō cū o'oduti'caronojōta José tūrūsepawure o'ocu niwī. Tojo nicā, na ma'apu ba'atjere o'ocu niwī. ²² Nanūcū ma'ma su'ti o'ocu niwī. Benjamí cū acabiji waro pe'ema trescientos kujiri niyeru plata me'rā wee'que kujirire o'ocu niwī. Cū pe'ema ni'cāmocuse su'ti o'ocu niwī. ²³ Cū pacure diez burro umua bu'ipu Egipto cjase añusere miipeo, o'ocu niwī. Āpērā burra numia ticurāta tja trigo, pā, cū pacu Egiptopu a'tigu, ma'apu ba'atjere miipeo, o'ocu niwī. ²⁴ José cū ma'misumuarē we'ritigu, a'tiro nicu niwī:

—Masā, no'o ma'apu wa'arā, a'metu'tiwā'cāticā'ña, nicu niwī narē.

²⁵ Tojo weerā na Egiptopu ni'cārā wa'a, na pacu Jacob nirī di'ta Canaápu dajacārā niwā. ²⁶ Topu daja, na pacure "José catiami. Cū nipe'tiro Egiptopure dutiami", ni werēcārā niwā. Tere tu'ogu, tu'oucuwa wa'acu niwī. Na weresere ējōpeoticu niwī. ²⁷ Nipe'tise José cū ni'quere werēcāputa, cūrē miitidutigu o'oque tūrūsepawure i'agūputa ējōpeocu niwī. Tojo weegu tere i'agū, wācūtutuacu niwī. ²⁸ A'tiro nicu niwī:

—Yu'u i'acā, diacjūta nitu'sa'a. To pūrīcārē yu'u macū José catisami yujupu. Yu'u wērīse dūporo cūrē i'awe'ogu wa'aguti, nicu niwī Jacob.

46

Jacob Egiptopu cū macārī wa'a'que ni'i

¹ Tojo weegu Jacob cū cuose nipe'tise me'rā wa'acu niwī. Wa'a, Beerseba wāmetiri macāpu etacu niwī. Topu etagu, cū pacu Isaa ējōpeo'cu Ō'acūrē wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeocu niwī. ² Topu cū cārīca ñamirē Ō'acū Jacore pisucu niwī:

—¡Jacob! nicu niwī.

Cū pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—A'tota ni'i.

³ Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acū, mu'u pacu ējōpeo'cu ni'i. Mu'u Egiptopure wa'agu, ne uiticā'ña. Topure yu'u mu'u pārāmerā nituriarārē pājārā masāputicā weegusa'a. ⁴ Mu'u me'rāta Egiptopure ba'patiawā'cāgūsa'a. Topu mu'u pārāmerā nituriarārē a'ti di'tapu miitigusa'a tja. Apeye quē'rārē mu'u wērīrī cura José mu'u me'rāta nigūsami, nicu niwī Ō'acū.

⁵ Be'ro cū Beerseba ni'cu wijawā'cācu niwī. Jacob pō'rā na pacure, na pō'rārē, na nūmosānumiarē a'tiro weecārā niwā. Faraō cū a'tidutigu cū o'oquepawu tūrūsepawupu narē miisācārā niwā. ⁶ Na Egiptopu wa'arā, na yarā wecuu, oveja, nipe'tise na Canaá di'tapu cuo'quere miape'ocā'cārā niwā. ⁷ Tojo nicā cū pō'rā, cū pō'rā numia, pārāmerā umua, numia nipe'tirā cū me'rā wa'acārā niwā.

⁸ Jacob pō'rā, tojo nicā cū pārāmerā Egiptopu macārī wa'a'cārā a'tiro wāmeticārā niwā:

Masā ma'mi Rubén nicu niwī. ⁹ Cū pō'rā Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicārā niwā.

¹⁰ Be'rore Simeó pō'rā a'ticūrā nicārā niwā:

Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar nicārā niwā. Tojo nicā Saúl, cananeocjō macū nicu niwī.

¹¹ Be'rore Leví pō'rā Gersón, Coat, Merari nicārā niwā.

¹² Be'rore Judá pō'rā Er, Onán, Sela, Fares, Zara nicārā niwā. Er, Onán na pūrīcā Canaá di'tapu wērīa wa'acārā niwā. Fares pō'rā Hezrón, Hamul nicārā niwā.

¹³ Be'rore Isacar pō'rā Tola, Fúa, Job, Simrón nicārā niwā.

¹⁴ Be'rore Zabulō pō'rā Sered, Elón, Jahleel nicārā niwā.

¹⁵ Ā'rā Jacob Lea me'rā pō'rāti'cārā nicārā niwā. Na Padan-aram wāmetiropu nīrā pō'rāticārā niwā. Tojo nicā Dinarē pō'rāticu niwī. Nipe'tirā Jacob pō'rā, cū pārāmerā nituriarā Lea me'rā pō'rāti'cārā treinta y tres umua, numia nicārā niwā.

¹⁶ Be'rore Gad pō'rā Zifón, Hagui, Ezbón, Suni, Eri, Arodí, Areli nicārā niwā.

¹⁷ Be'rore Aser pō'rā Imna, Isúa, Isúi, Bería nicārā niwā. Na acabijo Sera nico niwō. Bería pō'rā Heber, Malquiel nicārā niwā.

¹⁸ Ā'rārē Jacob Zilpa me'rā pō'rāticu niwī. Pō'rāti, pārāmerāticu niwī. Co Zilpa Labán macō Leare da'raco'tedutigu o'ono'co nico niwō. Co me'rā Jacob dieciseis pō'rāti, pārāmerāticu niwī.

¹⁹ Jacob Raquel me'rā José, Benjamirē pō'rāticu niwī.

²⁰ José Asenat me'rā Manasés, Efrairē pō'rāticu niwī. Na puarā Egiptopu bajuacārā niwā. Co Asenat pa'i Potifera, On wāmetiri macācjū macō nico niwō.

²¹ Benjamí pō'rā Bela, Bequer, Asbel, Gera, Naamán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Ard nicārā niwā.

²² Ā'rā Jacob, Raquel pārāmerā nituriarā catorce nicārā niwā.

²³ Be'rore Dan macū Husim ni'cūta nicu niwī.

²⁴ Neftalí pō'rā Jahzeel, Guni, Jezer, Silem nicārā niwā.

²⁵ Ā'rārē Jacob Bilha me'rā pō'rāticu niwī. Co Labán macō Raquere da'raco'tedutigu o'ono'co nico niwō. Nipe'tirā cū pō'rā, pārāmerā siete nicārā niwā.

²⁶ Tojo weerā Egiptopure wa'arā, Jacob pō'rā, cū pārāmerā waro sesenta y seis nicārā niwā. Na pō'rā numosānumiarē ba'paqueono'ña marirā ticurā nicārā niwā. ²⁷ José puarā pō'rāticu niwī. Na Egiptopu bajuacārā niwā. Tojo weerā Egiptopure setenta Jacob acawererā nicārā niwā.*

²⁸ Jacob cū macū Judáre José tiropu o'ómu'tācu niwī. Cūrē o'ógū, Joseré "Yu'ure Gosépu pō'tērīgū a'tiatio", ni queti o'ócu niwī. Tojo weerā na Gosén etacā, ²⁹ José cū yawu tūrūpjure apoduti, topu cū pacure pō'tērīgū wa'acu niwī. Cūrē bocaaja, paabu'a, yoacā uticu niwī.

³⁰ Jacob cū macū Joseré a'tiro nicu niwī:

—Yu'u basuta mu'urē ĩ'a'a. Mu'u cati'i yujupu. Tojo weegu yu'u ni'cārōacāma añurō wērīmasi'i, nicu niwī.

³¹ Be'ro José cū ma'misumuarē, cū pacu acawererārē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u faraō tiropu wa'aguti. "Yu'u ma'misumua, yu'u pacu acawererā, Canaá di'tapu ni'cārā yu'u me'rā macārī a'tirā etatojama", ni quetiweregu wa'aguti. ³² "Na ovejare, wecuare co'terā nima. Na yarā oveja, wecuu, nipe'tise na cūosenojōrē mītipecārā niama," nigūti. ³³ Tojo weegu faraō musārē pijio, sērītiña'cā, "¿Musā ñe'enojōrē da'rati?" nicā, a'tiro yu'tiapa. ³⁴ "Ēsā wī'marā nīrāputa oveja co'tesere da'ranu'cāwā. Ēsā ñecūsūmua da'ra'caronojōta tere da'radecoti'i," niña. Egiptocjārā oveja co'tesere tu'satisama. Musā tojo yu'ticā, musārē Gosén di'tapu cūugūsami, nicu niwī José.

47

¹ Be'ro José faraō tiropu queti miacu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Yu'u pacu, yu'u ma'misumua Canaápū ni'cārā etatojama. Na Gosén di'tapu na yarā oveja, wecuu, na cuose nipe'tise me'rā niama.

² Faraō tiropure ni'cāmocurā cū ma'misumuarē bese, miacu niwī. Narē ĩ'amasīatio nigū, tojo weecu niwī. ³ Na topu etacā, faraō cū ma'misumuarē sērītiña'cu niwī. A'tiro nicu niwī:

—¿Musā ñe'enojōrē da'rati?

Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ēsā mu'u dutise oca nīrā ovejare co'teri masā ni'i. Ēsā, ūsā ñecūsūmua da'raseti'quereta da'ra'a. ⁴ Canaá di'tapure ūjuaboase niyu'ruapu. Ēsā yarā oveja na ba'ase tá ne mariapu. Te ye bu'iri a'to Egiptopu macārī a'tirā weepu. Tojo weerā mu'urē a'tere sērī'i. Ēsārē Gosépu di'ta o'oya. Ēsā topu nīrāti, nicārā niwā.

⁵ Tere tu'ogu, faraō Joserē nicu niwī:

—Mu'u ma'misumua, mu'u pacu mu'u tiropu macārī a'tiapā. ⁶ Mu'u a'ti di'ta Egiptore dutigu ni'i. Tojo weegu Gosén añurī di'tare narē o'oya. Na ti di'tapu niato. No'o mu'u ma'misumua na wecuu co'teme'rīrā nicā, narē te co'tesere sōrōña. Yarā wecuu quē'rārē co'teato, nicu niwī.

⁷ Be'ro José cū pacu Jacore faraō tiropu miacu niwī. Tojo weegu Jacob faraōrē wiopesase me'rā añuduticu niwī. ⁸ Faraō cūrē sērītiña'cu niwī:

* 46:27 46:27 Ex 1.5

—¿Dicuse cū'marī cuoti mū'a?

⁹—Ciento treinta cū'marī cuo'o. Yu'u no'o nirō wa'amujā, sijabaque'atise cū'marīrē pi'etise me'rā nisetiwu. Tojo weemigū, yu'u ñecūsūmua na cati'que cū'marīrē emuejatisa'a yujupu, nicu niwī Jacob.

¹⁰ Tu'ajanu'cō, Jacob faraōrē “Ō'acū mū'urē añurō weeato” ni, we'riti wa'a wa'acu niwī.

¹¹ José narē Egipto cjase di'ta añusere o'ocu niwī. Faraō duti'caronojōta weecu niwī. Tojo weerā cū pacu, cū ma'misūmua Ramsés wāmetiropu di'ta o'o, cūucu niwī.

¹² José cū pacure, cū ma'misūmuarē, cū acabijire, nipe'tirā cū acawererārē ba'asere o'onu'cūcā'cu niwī. Nipe'tirā na pō'rā ba'atjo ejatuaro o'ocu niwī.

José ba'ase marīse cū'marīrē duti'que ni'i

¹³ Egiptopure, tojo nicā Canaápure ne ba'ase marīcaro niwū. Ujuaboase siape'e me'rā nemorō wa'acaro niwū. Tojo weerā masā wērīse pu'to nicārā niwā. ¹⁴ Tere ī'agū, José a'tiro weecu niwī. Nipe'tirā Egiptocjārā, Canaácjārā trigo wapare na wapaye'quere ñe'e, faraō ya wi'ipu nūrōcu niwī. ¹⁵ Be'ro nipe'tirā Egiptocjārā, tojo nicā Canaá di'tacjārā niyeru pe'ticā ī'arā, José tiropu wa'a, a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā ba'ase duurā, niyeru pe'tique'a wa'apu. Ūsārē ba'ase o'oya. Mū'u o'oticā, mū'u ī'orōta wērīrāsa'a, nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicā, José narē yu'ticu niwī:

—Musā niyeru moorā, musā yarā wa'icūrārē miitia. Na me'rā musārē trigore ducayugusa'a.

¹⁷ Tojo weerā Egiptocjārā na yarā cabayua, oveja, wecu, no'o na wa'icūrā cuorānojōrē trigo ducayurātirā miacārā niwā. A'tiro wéerā ti cū'marē na wa'icūrā me'rā ba'ase ducayurā, ba'ase cuocārā niwā. ¹⁸ Ape cū'ma José tiropu a'ticārā niwā tja. A'tiro nicārā niwā:

—Wioḡu, mū'urē diacjūta wererāti. Ūsā niyeru moo'o majā. Tojo weerā ūsā yarā wa'icūrā, ūsā cuo'cārā musā yarā nima. Ūsā tojaque'a wa'asa'a majā. Tojo weerā ūsā upu, ūsā ye di'ta dia'cū mū'urē wiamasī'i. ¹⁹ Mejō waro mū'u ī'orōpu wērībosā'a. Mū'u ūsārē, ūsā ye di'tare duuya. Te wapare trigore ducayuya. Tojo weerā ūsā, tojo nicā ūsā ye di'ta me'rā faraō dutise doca nirāsa'a. Mejō ūsārē otese capere o'oya. Te di'tare da'ra, ote ba'arāsa'a. Tojo weerā ūsā catirāsa'a. Tojo nicā, ūsā ye di'ta apeyenojō otese marīrī di'ta nisome.

²⁰ A'tiro wee José nipe'tise di'tare duu, wioḡu faraōpūre wiacu niwī. Egiptocjārā ujuaboayurā, nipe'tise na ye di'tare duacārā niwā. Tojo weero na di'ta dua'que faraō ye di'ta tojocarō niwā. ²¹ Te me'rā nipe'tirā Egiptocjārā faraōrē da'raco'teri masā tojacārā niwā. ²² Pa'ia ye di'ta dia'cūrē José duuticu niwī. Narē faraō queoro na ba'aro ejatuaro o'ocu niwī. Tojo weerā te di'tare duaticārā niwā.

²³ Be'ro José masārē nicu niwī:

—Ni'cārōacā me'rā musā, tojo nicā musā ye di'ta faraō ye toja'a. Yu'u cū ye niatjere duubosapu. Musā oteatje cape a'te ni'i. Te me'rā musā nimi'que di'tare oterā wa'aya.

²⁴ Musā ote ducatisere ni'cāmocuse mesārī seeneocūu, faraōrē ni'cā mesā cjase trigore o'oya. Apeye ba'paritise mesārī cjase, musā oteatje cape, musā pō'rā me'rā ba'atje, nipe'tirā musā me'rā nirā na ba'atje nirōsa'a, nicu niwī.

²⁵ Tere tu'orā, na cūrē yu'ticārā niwā:

—Mū'u ūsārē yu'rūweticā weepu. Mū'u ūsārē añubutiaro wee'e. Tojo weerā ūsā faraōrē da'raco'teri masā tojarāsa'a, nicārā niwā.

²⁶ José a'tiro dutise cūucu niwī. Te dutise a'tiro nicaro niwū: “Musā ote'que duca ni'cāmocuse mesārī musā see'que ni'cā mesā faraō ye nirōsa'a”, nicaro niwū. A'te dutise cūu'que nidecotisa'a yujupu. Pa'ia ye di'ta pūrīcā faraō ye di'ta mejēta nicaro niwū.

Jacob cū macū Joseré “A'tiro weeya” ni weretuo'que ni'i

²⁷ Be'ro Israe curuacjārā Egipto di'tapu macārī niseticārā niwā. Gosén wāmetiropu di'ta ñe'e, tojacārā niwā. Topure pājārā waro masāputicārā niwā. ²⁸ Jacob to Gosēpūre diecisiete cū'marī nicu niwī. Nipe'tise cū catise cū'marī ciento cuarenta y siete cū'marī nicaro niwū. ²⁹ Be'ro Jacob wērīgūtigu, cū macū Joseré pijidutigu o'ōcu niwī. Cū tiro etacā ī'agū, cūrē nicu niwī:

—Macū, diacjūta yu'ure ma'īgū, a'tiro weeya. Mū'u ya omocārē ya usō docapu cūūña. Diacjū, mū'u pajaña'se me'rā yu'u “A'tiro weeya” nisere “Jau, tojota weeguti”, niña. Yu'ure a'to Egiptopure yaaticā'ña. ³⁰ Yu'u wērīca be'ro yu'u ñecūsūmua masāperi nirōpu yu'ure yaagu wa'aya. Topu na tiropu soogu wa'agusa'a.

—Pacu, mū'u nīrōnojōta weeguti, nicu niwī José.

31 —“Ō'acū wāme me'rā diacjūta tojo weeguti” niña, ninemocu niwī cū macūrē.

Tere tu'ogu, José nicu niwī:

—Jau, Ō'acū wāme me'rā tojota weeguti.

Cū tojo nica be'ro Jacob Ō'acūrē ējōpeogu, cū cūñarō yapapu ejaque'acu niwī.

48

Jacob Efraī, Manasére Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

¹ Cā'rō yu'rūca be'ro José macāpu nigūrē “Mu'u pacu dutitigu weeami”, nicārā niwā. Tere tu'ogu, Gosēpu nigūrē ī'agū wa'acu niwī. Cū pō'rā puarārē Manasés, Efraīrē miacu niwī. ² Jacob cū macū “Etapu” nise quetire tu'ogu, wācūtutua, cū cūñarōpu nī'cu wā'cānujācu niwī. ³ Jacob cū macūrē nicu niwī:

—Ō'acū tutuayu'rūnu'cāgū Canaā di'ta Luz wāmetiri macāpu bajua, yu'ure “Añurō wa'ato”, ni ucūwī. ⁴ A'tiro niwī: “Mu'urē pājārā pō'rāticā weeguti. Mu'u pāramērā nituriarā peje curaricjārā nirāsama. Tojo nicā, a'ti di'tare narē o'oguti. Na ye di'ta ninu'cūrōsa'a”, niwī Ō'acū yu'ure, nicu niwī Joseré. ⁵ Be'ro Jacob a'tiro ninemocu niwī: “Mu'u pō'rā Efraī, Manasés a'ti di'ta Egiptopu bajucārā niwā. Yu'u mu'u tiro macārī a'tiatji dūporo bajuatocārā niwā. Yu'u pō'rā weronojō nirāsama. Na quē'rā Rubén, Simeó nírōnojōta yarā nirāsama. ⁶ Na be'ro bajuasiruturā mu'u pō'rā nirāsama. Na Efraī, Manasés acabijirā niyurā, na di'ta ñe'eatje na ma'misumma me'rāta ñe'esiruturāsama. ⁷ Yu'u Padan-arāpu nī'cu dajanu'cārī cura Canaā di'tapu mu'u paco Raquel wērīa wa'awō. Ūsā Efrata wāmetiro etati dūporoacā tojo wa'awō. Tojo weegu ma'a Efrata sumutopu core yaawu. Ni'cārōcāma to Belé wāmeti'i majā”, nicu niwī.

⁸ Be'ro Jacob José pō'rārē ī'aboca, sērītiña'cu niwī:

—Ķ'ārā waro noanojō niti?

⁹ José cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u pō'rā nima. Ā'rārē Ō'acū yu'u a'to Egiptopu nicā o'owī, nicu niwī.

Tere tu'ogu, cū pacu cūrē nicu niwī:

—Narē yu'u tiroacāpu miitia. Ō'acūrē narē sērībosa'gutigu wee'e, nicu niwī.

¹⁰ Jacob bucu waro nicu niwī. Tojo weegu añurō caperi ī'aejaticu niwī. José cū pō'rārē cū pacu tiroacāpu miiejacā, narē pōtērī, mi'mi, paabu'acu niwī. ¹¹ Be'ro Joseré nicu niwī:

—Mu'urē apaturi ī'agūsa'a, nitiasu. Tojo nimicā, Ō'acū yu'ure mu'u pō'rā quē'rārē ī'adutigu cūuapi.

¹² José cū pō'rārē cū pacu usōpu duji'cārārē miinu'cō, paamu'rīque'acu niwī. ¹³ Be'ro na puarārē na omocārīpu ñe'e, Jacob tiro weje ejanu'cōcu niwī. Efraīrē cūpe pe'e, Manasére diacjū pe'e nu'cōcu nimiwī. ¹⁴ Cū tojo weemicā, Jacob cū ye omocārīrē sīoo, miī ducayuyuejocā'cu niwī. Tojo weegu Efraī ya dūpoa bu'īpu diacjūcamocārē ñapeocu niwī. Cū pe'e du'sagupu nicu nimiwī. Cūpecamocā pe'ere Manasés ya dūpoa bu'īpu ñapeocu niwī. Cū pe'e masā ma'mi nicu nimiwī.

¹⁵ Narē “Añurō wa'ato” ni, Ō'acūrē a'tiro ni sērībosa'cu niwī:

“Ō'acū, yu'u ñecū Abrahā, yu'u pacu Isaa mu'u dutisere yu'ticārā niwā.

Ō'acū, yu'u bajuāca nūmu me'rā yu'ure co'tenu'cā, a'tiro nicāpu quē'rārē co'tenu'cūcā'a.

¹⁶ Mu'urē wereco'tegu yu'ure ña'arō wa'abo'quere yu'rūweticā wee'cu ā'rārē añurō wa'acā weeato.

Mu'u ā'rā yu'u pāramērārē be'ropure na me'rā yu'u wāmerē, yu'u ñecū Abrahā wāmerē, yu'u pacu Isaa wāmerē wācūcā weeya.

Ūsārē acobojocticā'to.

Na pājārā pō'rāti masāputiato.

A'ti di'tapure pājārā waro niyu'rūoquejocā'to”, ni sērībosa'cu niwī.

¹⁷ José cū pacure Efraī ya dūpoapure diacjūcamocā me'rā ñapeocā ī'agū, tu'saticu niwī. Tojo weegu Manasés ya dūpoa pe'ere diacjūcamocārē ñapeodutigu, cū pacu ya omocārē miicu nimiwī. ¹⁸ A'tiro nicu niwī:

—Pacu, tojo niwe'e. Ā'rī pe'e masā ma'mi nimi. Tojo weegu diacjūcamocārē cū dūpoapure ñapeoya.

¹⁹ Cū pacu pe'e, “Macū, tere masī'i. Masā ma'mi quē'rā pājārā pāramērātigusami. Be'ro ni'cā di'ta pajiri di'tajo sājārāsama. Tojo nimicā, cū acabiji pe'e cū yu'rūoro niyu'rūnu'cāgūsami. Cū pāramērā nituriarā pūrīcā pājārā waro masāputirāsama. Masāputi, peje curaricjārā nirāsama”, nicu niwī Jacob.

²⁰ Ti numūrēta Jacob narē Ō'acūrē añurō weedutigu, a'tiro sērībosa'cu niwī:

—Israe curuacjārā musā puarā ye wāme me'rā āpērārē añurō wa'adutirā, Ō'acūrē a'tiro nīrāsama: “Ō'acū Efraīrē, Manasére añurō wee'caronojōta musā quē'rārē 'Añurō weeato', nīrāsama”, nicu niwī.

A'tiro weégu, Jacob Efraīrē, Manasés yu'ruoro cū bu'ipu tojacā weecu niwī.

²¹ Cū Ō'acūrē sērībosa'a be'ro Joseré nicu niwī:

—Yu'u wērīgūtigu weesa'a. Ō'acū musā me'rā ninu'cūgūsami. Musārē, musā ñecūsūmua ní'que di'tapu macārī dajanu'cācā weegusami. ²² Mu'urē, āpērā mu'u ma'misūmua yu'ruoro o'oyu'runu'cā'a. Mu'urē Siquem, yu'u amorreo masā me'rā a'mewējē wapata'aca di'tare mu'urē o'ogati, nicu niwī Jacob.

49

Jacob cū pō'rārē weretuo'que ni'i

¹ Jacob nipe'tirā cū pō'rārē pijio, a'tiro nicu niwī: “Yu'u tirocureacā a'tia. Musārē be'ropu wa'atjere wereguti wee'e:

² “Nipe'tirā yu'u pō'rā tu'orā a'tia.

Musā pacu ucūsere tu'oya.

³ Mu'u, Rubén, yu'u pō'rātimu'tā'cu ni'i.

Yu'u tutuase mu'u me'rā du'pocātiwū.

Mu'u acabijirā yu'ruoro añurō wācūno'cu ni'i.

Tojo nicā, āpērā yu'ruoro tutuase cuoyu'runu'cāgū ni'i.

⁴ Tojo nimigū, nipe'tirā mu'u acabijirā bu'ipu nisome majā.

Maa cā'mota'a'cā, aco mu'mu o'mayu'rūburoro weronojō ni'i.

Yu'ure da'raco'tego me'rā a'metārācu niwū.

Yu'u cārīpesarore ña'abutiario weecu niwū.

Bopoyoro weecu niwū.

⁵ Simeó, Leví, musā ni'cō pō'rā niyurā, ni'cārōnojō ña'arō weeseti'i.

Musā wāmo me'rā cumucapijarā ni'i.

⁶ Musā nerē, a'merī ucūrī curare musā me'rā ne nisī'rītisa'a.

Musā uayu'rurā, pājārā masārē wējēwū.

No'o ñaro weema'arā, wecu ye du'pocārī u'tacūse wadarire dutesurewū.

⁷ Musā uayu'ru'que wapa ña'arō wa'arosa'a.

Te bu'iri musā pārāmerā Israe di'tapure ape curuacjārā wa'teropu musārē wa'astecā weeguti.

Musā ye curari me'rā nisome majā.

⁸ Judá, mu'uma mu'u ma'misūmua, mu'u acabijirā mu'urē añurō ucū, ējōpeorāsama.

Mu'urē i'atu'tirārē docaque'acā weegusa'a.

Mu'u ma'misūmua, mu'u acabijirā mu'urē ējōpeorā paamu'rīque'arāsama.

⁹ Judá, mu'u yu'u macū, mu'u ni'cū yai uamu macū weronojō ni'i.

Wa'icure ñe'eba'a'cu pajigu yaijo weronojō paamu'rīque'a, ejaque'amujā'a.

Ne ni'cū mu'urē caribomasītisami.

Mu'u i'oduagu tutuayu'ruagu ni'i.

¹⁰ Judá, mu'u dutisere ne ni'cū mu'urē ē'masome.

Téé nipe'tirocjarārē dutiacju a'ticāpu ninu'cūgūsā'a.

Mu'urē nipe'tise macārīcjarā yu'tirāsama.

¹¹ Judá cū yagu burrore u'sedapu du'tenu'cōgūsami.

Cū macū quē'rā añurī dapure du'tenu'cōgūsami.

Tojo weegu cū ye su'tire vino u'sedacaco me'rā coewéegu weronojō weegusami.

Te dari peje pī'rī ducaticā i'arā, tojo weerāsama.

¹² Judá caperī u'sedacaco nemorō ñise ni'i.

Cū upicari òpēco nemorō buti'i.

Cū pārāmerā nituriarā na otese, na ecarā nipe'tise añurō wa'arosa'a, nígū, tojo nicu niwī.

¹³ Zabolō, mu'u dia pajiri maa sumutopu nigūsā'a.

Topure pacase yucusupawu pa'aejase petari nīrōsa'a.

Téé Sidō macāpu mu'u ye nituorosa'a.

¹⁴ Isacar, mu'u burro tutuagu pua ajuro o'mase ajuri wa'teropu soocūñagū weronojō ni'i.

¹⁵ Mu'u ya di'ta añurō ejerisājā soori di'ta nicā i'agū, añurō tu'sase me'rā āpērārē da'raco'te nigūsā'a.

Tojo nicā, ti di'ta añurī di'ta nicā i'agū, tojo weegusa'a.

¹⁶ Dan, mu'u pūrīcā mu'u yarā masārē dutigusa'a.

Ni'cã curua Israe curuacjãrãrê dutigusa'a.

¹⁷ Dan, mu'u ni'cũ aña ma'a sumutopu cũñagũ weronojõ mu'urê ĩ'atu'tirãrê uicã weegusa'a.

Cabayu bu'ipu pesagure barudjadutigã, cũ du'podiaipu cũ'rĩgũ weronojõ weegusa'a.

¹⁸ Ô'acũ, yu'ure wiosere yu'ruoya, nicu niwĩ Jacob.

Be'ro cũ põ'rãrê nicu niwĩ tja:

¹⁹ Gad, yajari masã mu'u tiropu sãjãárãsama.

Be'ro mu'u pe'e narê wějê sirutugusa'a.

²⁰ Aser, peje waro ba'ase cuogusami.

Tojo weegu wiorã ba'asenojõrê ãpêrãrê ecagusami.

²¹ Neftalí, ni'cõ ñama añurã põ'rãti, ne cã'mota'aro marĩrõ sijago weronojõ nimi.

²² José, ni'cã da u'seda aco wijari pe tiropu pĩ'rĩ, peje ducati, te dupuri añurõ pĩ'rĩ, te tu'ruripu páápejaro weronojõ nimi.

²³ Cũrê ĩ'atu'tirã buemujã, caribonu'cũcã'ma.

²⁴ Jacob wiogu Ô'acũ tutuayu'rugũ weetamuse me'rã José pe'e omocãrĩ tutuagu niyugu, cũ bæecatjêrê añurõ tuatu, cuonu'cũgũ weronojõ nimi.

Õ'acũta ovejare co'tegu weronojõ Israe curuacjãrãrê co'teato.

²⁵ Mu'u pacu Jacob êjõpeogu Ô'acũ mu'urê weetamuato.

Õ'acũ tutuayu'rũnu'cãgũ, nipe'tise mu'urê añurõ wa'acã weeato.

Nipe'tise añuse u'muse cjase me'rã mu'urê añurõ wa'acã weeato.

Tojo nicã nipe'tise aco u'cũarõpu nise me'rã tojo weeato.

Mu'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã masãputicã weeato.

Tojo nicã, mu'u ecarã quẽ'rã mejãrõta pãjãrã masãputiatio.

²⁶ Yu'u ñecũsumaa yu'ure sãrĩbosã'que nemorõ mu'urê añurõ sãrĩbosã'a.

Te mu'urê sãrĩbosase añuyu'rũnu'cã'a.

Téé ãrĩpagu pe'ticãpu mu'urê sãrĩbosã'que nituorosa'a.

Mu'u, mu'u ma'misumaa wa'terore Ô'acũ beseno'cu ni'ĩ.

Nipe'tise a'te 'Añurõ wa'ato' ni sãrĩbosã'que mu'upure ninu'cũcã'rõsa'a.

²⁷ Benjamĩ ni'cũ yai uagu weronojõ nimi.

Ñãmiãna'cũrõrê wa'icure ñe'eba'a'cu weronojõ nimi.

Ñãmica'a pe'ere cũ ba'adu'a'que di'ire ãpêrãrê ducawaagu weronojõ nimi", nicu niwĩ Jacob.

²⁸ Náta nima doce curaricjãrã Jacob põ'rã nituriarã. Tere Jacob cũ põ'rãrê nanucãrê añurõ wa'ato nigũ, Ô'acũrê sãrĩbosacu niwĩ.

Jacob cũ wẽrĩ'que ni'ĩ

²⁹ Ni'cã numu Jacob cũ põ'rãrê "Yu'u wẽrĩca be'ro a'tiro weeapa" ni, dutise cũucu niwĩ. "Yu'u wẽrĩatjo cã'rõ du'sa'a. Yu'u wẽrĩca be'ro yu'u ñecũsumuarê yáaca tutiputa siosõrõcũuapa. Ti tuti Efrõ hitita masũ ya di'tapu nisa'a. ³⁰ Canaã di'tapu ti tuti Macpela wãmetiropu nisa'a. To Mamre wãmetiro diacjãpu tojasa'a. Abrahã ti tutire, ti di'ta me'rãta Efrõrê duucã'cu niwĩ. Tojo weero ti tuti nipe'tirã Abrahã acawererã nituriarãrê yaatji tuti nicaro niwũ. ³¹ Topu Abrahãrê, cũ numo Sarare yaarã siosõrõcũuocãrã niwã. Tojo nicã topuã Isaare, cũ numo Rebecare yaacãrã niwã. Yu'u quẽ'rã yu'u numo Leare topuã yaawu. ³² Ti di'ta, ti tuti hitita masãrê duuno'caro niwũ", nicu niwĩ.

³³ Jacob cũ põ'rãrê a'tere wẽrẽca be'ro apaturi ejapeja, wẽrĩa wa'acu niwĩ.

50

¹ Cũ pacu wẽrĩcã ĩ'agũ, José cũ pacu ya upure paamu'rĩpeja, utiguta, mi'micu niwĩ.

² Be'ro acoyeri masã cũ me'rã da'rarãrê cũ pacu Jacob ya upure boaticã'to nigũ, u'se, tojo nicã boatiscore wa'reducu niwĩ. Na cũ duti'caronojõta weecãrã niwã. ³ Te tojo weese cuarenta numurĩ cjase nicaro niwũ. Egiptocjãrã masã setenta numurĩ cũ wẽrĩ'quere bujaweticãrã niwã.

⁴ Ticuse numurĩ yu'rũca be'ro José faraõ ya wi'ipu nirã me'rã ucũcu niwĩ. Narê a'tiro nica niwĩ:

—Musã, yu'ure añurõ êjõpeorã, faraõrê a'tiro werebosarã wa'aya: ⁵ "Joserê cũ pacu cũ wẽrĩatji duporo Canaã di'tapu cũ masãpe cũ basu apõca tutipure yaadutiapu. 'Ô'acũ wãme me'rã tojota weeguti', nidutiapu. Tojo weegu José mu'urê cũ pacure 'Yaagu wa'ato', nidutiãmi. 'Yaatoja, majãmitojatiguti', niãmi", niãna, ni wereo'ocu niwĩ José.

⁶ Faraõ cũrê queti o'õcu niwĩ:

—Mu'u pacure yaagu wa'aya. Cũ weeduti'caronojõta weeya, nicu niwĩ.

⁷ Be'ro José cū pacure yaagu wa'acu niwī. Nipe'tirā wiorā faraōrē da'ratamurī masā Egiptocjārā Joserē ba'pawiā'cācārā niwā. ⁸ Tojo nicā, cū mijī acawererā waro, José acawererā, cū ma'misumua wa'acārā niwā. Gosēpuma na pō'rā wī'marā, tojo nicā na ecarā se'saro tojacārā niwā. ⁹ Āpērā quē'rā surara cabayua wejese co'ri me'rā, tojo nicā āpērā cabayua me'rā Joserē ba'pawiā'cācārā niwā. Tojo weerā masā pājārā waro nicārā niwā.

¹⁰ Na Goren-ha-atad wāmetiro na trigo su'aweeropu etarā, wērī'cu mijirē wācū, uputu caricū, uticārā niwā. To Jordā wāmetiri maa pu'to tojacaro niwā. Ni'cā semana José cū pacu mijirē wācū, bujaweticu niwī. ¹¹ Ti di'tapu nīrā cananeo masā na tojo weesere ī'arā, a'tiro nicārā niwā: “Egiptocjārā masā wērī'cārārē yaarā, pajiro bujawetise me'rā tojo weesama.” Tojo weerā na tojo wee'carore Abel-mizraim pisucārā niwā. Dia Jordā mujipū mujātiro pe'e tojasa'a.

¹² Jacob pō'rā nipe'tise na pacu duti'caronojōta weecārā niwā. ¹³ Tojo weerā cū mijirē Canaāpu yaarā wa'arā miacārā niwā. Mia, Macpela wāmetiro nīrī tutipū yaacārā niwā. Ti tutire Abrahā Efrō hitita masārē dúuca tuti nicaro niwā. Ti tutire Abrahā nipe'tirā yu'u acawererārē yaatji tuti nīrōsa'a nīgū, duucu niwī. Ti di'ta Mamre wāmetiro diacjū pe'e tojasa'a. ¹⁴ José cū pacure yāaca be'ro, cū ma'misumua, nipe'tirā cūrē ba'pati'cārā me'rā Egiptopu majāmitojaacu niwī.

José cū catituose numurī cjase ni'i

¹⁵ Na pacu Jacob wērica be'ro José ma'misumua a'tiro wācūcārā niwā: “Apetero weegu José marī me'rā uasami. Marīrē ī'asī'rītibosami. Marī cūrē ña'arō wee'quere marīrē a'mebosami”, ni wācūcārā niwā. ¹⁶ Tojo weerā José ma'misumua āpērā me'rā “Marī pacu wērīatji duporo a'tiro niwī”, ni queti o'ócārā niwā Josepure. ¹⁷ “Mu'u ma'misumuarē pajaña'cureapa. Na mu'urē ña'arō wee'quere acobojoya,” niwī marī pacu. “Tojo weegu mu'u ūsārē pajaña'a, acobojoya. Ēsā quē'rā mu'u pacu ējōpeo'cure ējōpeorā ni'i”, ni queti o'ócārā niwā.

Na tojo nicā tu'ogu, José uputu uticu niwī. ¹⁸ Cū utica be'ro José ma'misumua cū tīropu ejacārā niwā. Cūrē ī'arā, paamu'rīque'a, a'tiro nicārā niwā:

—Ēsā a'to ni'i. Mu'urē da'rawā'ñaco'terā sājā'a.

¹⁹ José pe'e narē yu'ticu niwī:

—Ne uticā'ña. Yu'u Ō'acū mejēta ni'i. ²⁰ Musā yu'ure ña'arō weesī'rīcārā nimiwā. Ō'acū pe'e te ña'ase wa'abo'quere añurō wa'acā weecu niwī. Tojo weegu pājārā masārē ūjuaboabo'cārārē yu'ruweticā weecu niwī. ²¹ Tojo weerā musā uticā'ña. Yu'u musārē, musā pō'rārē ba'ase o'oguti.

José narē ma'ise me'rā ucūcu niwī. Tojo weerā ne mejēcā wācūnemoticārā niwā majā.

José cū wērī'que ni'i

²² José nipe'tirā cū pacu acawererā pājārā me'rā Egiptopure niseticu niwī. Cū ciento diez cū'marī caticu niwī. ²³ Tojo weegu Efraī pō'rā cū pārāmerā nituriarāpure ī'acu niwī. Tojo nicā, Manasés macū Maquir pō'rā bajuacā, cū pō'rā weronjō tojacārā niwā.

²⁴ Be'ro José cū ma'misumuarē nicu niwī:

—Yu'u wērīatjo cārō du'sa'a. Ō'acū musārē weetamugū a'tigusami. Cū Abrahārē, Isaare, Jacore “Canaā di'tare o'oguti” nī'caronjōta weegusami. A'ti di'tapu nī'cārārē topu miagūsami. ²⁵ Diacjūta Ō'acū musārē weetamugū a'tigusami. Tojo wa'acā, ye ō'arī mejārē musā miaña. “Ō'acū wāme me'rā tojata weerāti”, niña, nicu niwī.

—Jau, Ō'acū wāme me'rā mu'u nī'caronjō weerāti, nicārā niwā.

²⁶ José ciento diez cū'marī cuogu, Egiptopu wērīcu niwī. Cū ya upure boatiseco me'rā wa're, masācaropu misāacārā niwā.

Éxodo

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Génesis be'ro Éxodo wāmetiri pūrī ni'i. Éxodo nīrō, “wijase” nisī'rīrō wee'e. Éxodo nū'cārī curare Israe curuacjārā Egipto di'tapū nicārā niwā. Israe curuacjū Egiptopū wa'anū'cā'cu José nicu niwī. Ī'aña Génesis 37. Génesis wāmetiri pūrī yapa José wērī'quere weresa'a. Israe curuacjārā pājārā masāputi, Egiptopūre se'sa wa'acārā niwā. Be'ropū Egiptocjū wiogu faraō na nino'gū Joseré masīti'cu sājācu niwī. Cū narē da'rawā űaco'terā wa'acā weecu niwī. Egiptocjārā narē űputu da'raduticārā niwā. Israe curuacjārā pūrō pi'etirā, Ō'acū cū weetamusere sērīcārā niwā. Na tojo sērīcā tū'ogu, Ō'acū narē Moisére ti di'tare su'ori miiwjadutigū o'ōcu niwī.

Ō'acū cū tutuase me'rā Moisé peje ĩ'a űcuasere weel'oca be'ro, Egiptocjū wiogu Israe curuacjārārē Egiptopūre wijaduticu niwī. Be'ro na masā marīrō, yucu marīrōpū sijācaterore Ō'acū Moisé me'rā narē dutise cūcu niwī. Tojo nicā narē ni'cā wi'i wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'i, cūrē ējōpēori wi'ire weeduticu niwī. Ti wi'i po'peapu Ō'acū cū “Masā me'rā añurō weeguti” nī'quere cūori acaro nicaro niwū. Ti acaro po'peapu diez dutise ojano'que űtā pūrī me'rā wee'que sāñacaro niwū.

A'ti pūrī Éxodore Moisé ojacu niwī.

Israe curuacjārā Egiptopū pi'eti'que ni'i

¹ Israe curuacjārā Jacob pō'rā cū me'rā Egiptopū wa'a'cārā, a'ticūrā nicārā niwā. Nipe'tirā nanūcū na nūmosānumia, na pō'rārē miacārā niwā. ²⁻⁴ A'ticūrā nicārā niwā: Rubén, Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabulō, Benjamí, Dan, Neftalí, Gad, Aser nicārā niwā. ⁵ Na nipe'tirā Jacob pō'rā, tojo nicā na pārāmerā nīrā setenta nicārā niwā. José pe'e Egiptopū nitojacu niwī.

⁶ Be'ropū José, cū ma'misumua, cū acabiji, tojo nicā nipe'tirā na ya turicjārā quē'rā wērīa wa'acārā niwā. ⁷ Na Israe curuacjārā* pe'e pājārā waro pō'rāticārā niwā. Tojo weerā masāputiyū'rua, pājārā waro wa'acārā niwā. Ti di'ta Egiptopūre se'sa wa'acārā niwā.

⁸ Be'ropūre Egiptore apī wiogu sājācu niwī. Cū José ye cjasere masīticu niwī. Cāmasārē nicu niwī: ⁹ “Israe curuacjārā marī yū'rūoro pājārā waro nima. Tojo nicā marī yū'rūoro tutuarā nima. ¹⁰ Tojo weerā na pō'rātinemotica'to nīrā, ¿de'ro weerouamitito? Marī cā'mota'aticāma, a'mewējēse wa'a, marīrē ĩ'atu'tirā me'rā a'mesa'a, marī me'rā a'mewējē, marī ya di'tare wijawā'cābosama”, nicu niwī.

¹¹ Tojo weerā faraō, Egiptocjārā wiogu, tojo nicā āpērā wiorā Egiptocjārārē su'ori da'rase dutiri masārē sōrōcārā niwā. Tutuaro me'rā Israe curuacjārārē da'radutipecārā niwā. Narē cū ba'ase nūrōatje macārīrē Pitón, Ramsés wāmetise macārīrē yeeduticārā niwā. ¹² Narē pūrō da'radutipemicā, nemorō masāputicārā niwā. Tojo weerā Egiptocjārā narē pūrō uicārā niwā.

¹³ Da'rase dutiri masā Israe curuacjārārē pajaña'rō marīrō da'radutipenemocārā niwā. ¹⁴ Na catiri űmūcore űa'abutiario pi'eticā weecārā niwā. Di'ta sa'beduti, te di'ta kujirire yeeduti, tojo nicā cāpū cjasere da'radutipecārā niwā. A'te nipe'tise na Israe curuacjārārē tojo weesere ne pajaña'ticārā niwā. ¹⁵ Apeyema tja faraō numia wī'marā bajuari cura co'terā numia Sifra, Fúa wāmetirārē a'tiro nicu niwī:

¹⁶ —Musā hebreo masā numia pō'rāticā co'terā, űmū, numio niti nīrā, añurō ĩ'aña. Numio nicā, cūña. űmū pūrīcārē wējēcā'ña, nicu niwī.

¹⁷ Cū tojo nimicā, co'terā numia pe'e Ō'acūrē wiopesase me'rā tū'oña'rā, wiogu cū dutisere weeticārā niwā. Tojo weerā wī'marā űmūarē wējētīcārā niwā. ¹⁸ Na tojo wējētīcā tū'ogu, faraō na numiarē pijiocu niwī:

—¿De'ro weerā musā wī'marā űmūarē wējētīati? ni sērītiña'cu niwī.

¹⁹ Na faraōrē yū'ticārā niwā:

—Hebreo masā numia Egiptocjārā numia weronojō nītima. Na tutuarā numia niyurā, űsā etase dūporo wuatojacārā nīama, ni yū'ticārā niwā.

²⁰⁻²¹ Na wī'marā űmūarē wējētīyucā, Israe curuacjārā pājārā waro masāputinemo, nemorō tutuarā wa'acārā niwā. Co'terā numia Ō'acūrē wiopesase me'rā tū'oña'yucā, na quē'rārē pō'rāticā weecu niwī. ²² Be'ro faraō nipe'tirā Egiptocjārārē a'tiro duticu niwī:

* 1:7 1.7 Israe curuacjārā Jacob pārāmerā nituriarā nicārā niwā. Ō'acū Jacore cū wāme “Israe” ducayucu niwī. Gn 32.28

“Nipe'tirā hebreo masā ʾmua bajuacā, dia Nilopu doqueñoocō'acā'ña. Numia dia'cūrē du'aya”, nicu niwī faraō.

2

Moisé cū baju'que ni'i

¹ Faraō cū Israe curuacjārā pō'rā ʾmuarē wējēdutiri cura ni'cū ʾmu Levi ya curuacjū ti curuacjō me'rāta omocā du'tecu niwī. ² Co nijipaco wa'a, ʾmurē pō'rātico niwō. Cū wī'magū añugū nicā ī'agō, i'tia mujipū cūrē ʾnuocuooco nimiwō. ³ Co cūrē ʾnūpōtēotibosa'a majā nīgō, ni'cā bati na su'aca batire mii, aco sājārī nīgō, ope me'rā bi'aco niwō. Tojo weetu'ajanu'cō, wī'magūrē ti batipu sāaco niwō. Sāatoja, dia Nilo sumuto nise queri wa'teropu po'oburoco niwō. ⁴ Po'oburotoja, cū ma'miorē “¿De'ro wa'agusari?” nīgō, “Yoacureropu tojanu'cā ī'ao'ña”, nico niwō.

⁵ To be'ro faraō macō diapu u'ago bu'aco niwō. Core da'raco'terā numia ti maa sumuto sijabaque'ari cura, co pe'e ti batire te queri wa'teropu pa'sacā ī'abocaco niwō. Ī'a, ni'cō core da'raco'tegore piji, ti batire miitidutico niwō. ⁶ Ti batire pāo, wī'magū utigure ī'aco niwō. Cūrē ī'agō, pūrō pajaña'co niwō.

—Ā'rī wī'magū hebreo masā macū nisami, nico niwō.

⁷ Co tojo weecā ī'agō, cū ma'mio ī'awā'cā, faraō macōrē nico niwō:

—¿Ni'cō hebreo masō ā'rī wī'magūrē miomasōacjore yu'u pijigo wa'acā ʾasari? nico niwō.

⁸ —ʼu, ni'cō pijigo wa'aya, nico niwō.

Co tojo nicā tu'ogo, wī'magū pacore pijigo wa'aco niwō.

⁹ Be'ro cū paco etacā ī'agō, faraō macō core nico niwō:

—Ā'rī wī'magūrē mia, yu'ure masōbosaya. Yu'u mu'urē wapayegoti, nico niwō.

Tojo weego wī'magū paco cūrē mia, masōco niwō. ¹⁰ Cū bu'acure nicāpu, faraō macōrē wiaco niwō. Co pe'e co macā diácjūrē weronojō tojacā weeco niwō. Cūrē Moisé wāme ō'oco niwō. “Diapu po'oburo'cure miwū” nīgō, tojo wāme ō'oco niwō.

Moisé Egiptopu ni'cu du'tiwija'que ni'i

¹¹ Peje cū marī be'ro Moisé bu'cupu nīgū, ni'cā numu cū acawererārē ī'agū wa'acu niwī. Topu hebreo masārē uputu da'radutipecā ī'acu niwī. Ni'cū Egiptocjū cū acaweregu hebreo masūrē paacā ī'acu niwī. ¹² Cūrē tojo weecā ī'a, añurō ī'astepeo, “Āpērā marīma” ni, Egiptocjūrē wējē, nucūporopu yaacūucā'cu niwī. ¹³ Ape numu cū acawererā nirōpu wa'acu niwī tja. Puarā hebreo masārē a'mequēcā ī'acu niwī. Tojo wee, apirē paagure sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weegu mu'u acaweregure paati? nicu niwī.

¹⁴ Cū pe'e yu'ticu niwī:

—¿Noa mu'urē ʾsārē beseacju, wioyu sōrōati? ¿Mu'u Egiptocjūrē wējē'caro weronojō yu'ure wējēsī'rīsari? nicu niwī.

Tere tu'ogu, Moisé pūrō uicu niwī. “¡Acoe! Yu'u Egiptocjūrē wējē'quere masītoja”, nicu niwī.

¹⁵ Faraō cū Egiptocjūrē wējē'quere tu'ogu, Moisére wējēsī'rīgū, cūrē ñe'eduticu nimiwī. Moisé pe'e faraōrē du'tigu, Madiā wāmetiropu nisetigu wa'acu niwī. Topu etagu, aco wijari pe na se'eca pe pu'to ejanujācu niwī.

¹⁶ Madiácjū pa'i, Reuel* wāmetigu siete numia pō'rāticu niwī. Ti numūrēta na numia ti pepu aco waarā wa'acārā niwā. Na pacu yarā ovejare tīarātirā, sī'rīse co'ripu aco pio mu'muorā a'ticārā nimiwā. ¹⁷ Āpērā ʾmua oveja, cabra co'terā pe'e eta, na numiarē cō'atōrōcā'cārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Moisé wā'cānu'cā, na numiarē caribocā cā'mota'acu niwī. Be'ro acore waamí, sī'rīse co'ripu piosāa, na yarā ovejare tīacu niwī.

¹⁸ Na numia pacu tiropu dajacā, narē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weerā ni'cācārē maata dajati?

¹⁹ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ni'cū Egiptocjū oveja cabra co'terārē cā'mota'abosami. Be'ro aco waamí, marī yarā ovejare tīami.

²⁰ Na tojo nicā tu'ogu, narē sērītiña'cu niwī:

—¿No'opu niati cū? ¿De'ro weerā cūrē cō'awā'cātiati? Cūrē ba'adutirā pijirā wa'aya, nicu niwī.

* 2:16 2:16 Reuere apeterore Jetro pisucārā niwā. Ex 3:1; apetero pe'ere tja cūrē Hobab pisucārā niwā. Jue 4:11

²¹ Tojo wee Moisé Reuel ya wi'ip'u eja, ba'acu niwī. Cū “ʔsā me'rā tojayá” nicā, “Jau” ni, na me'rā niseticu niwī. Be'ro Reuel cū macō Séforare Moisére numisocu niwī. ²² Be'ro co nijipaco wa'a, ni'cū macūtico niwō. Moisé cūrē Gersón† wāme ō'ocu niwī. “Yu'u āpērā ye di'tapure aperocjū weronjō tu'oña'a. Tojo weegu cūrē Gersón wāme ō'o'o”, nicu niwī.

²³ Peje cū marī be'ro Egiptocjū wioḡu wērīa wa'acu niwī. Tojo wērīmicā, Egiptocjārā Israe curuacjārārē ɸputu da'radutipe, pi'eticā weenu'cūcā'cārā niwā. Tojo weerā na bujawetiya'rua, Ō'acūrē “ʔsārē weetamuña”, ni sērī, caricūnu'cūcā'cārā niwā. Ō'acū na caricūserē tu'ocu niwī. ²⁴ Tere tu'ogu, cū todapoporu Abrahā, Isaa, Jacob me'rā apo'quere wācūcu niwī. ²⁵ Tojo weegu na pi'etisere ī'agū, pajaña'cu niwī.

3

Ō'acū Moisére pijj'que ni'i

¹ Moisé cū mañecū Jetro* yarā ovejare co'tecūcu niwī. Jetro Madiácjū pa'i nicu niwī. Ni'cā numu Moisé Jetro yarā ovejare masā marīrōpu ya'rua, téé Ō'acū yagu† ūrūgū Horeb‡ wāmeticjupu miacu niwī. ² Topu ni'cū zarza wāmetiri siti ūjūrī pō'rā decopu Ō'acū cū basuta nimigū cūrē wereco'tegu weronjō upusājānu'cā, § cūrē bajuacu niwī. Ti pecame'e ūjūcaro niwū, ūjūrō pe'e. Mejō ūjūpe'tidijaticaro niwū. ³ Tere pūrō ī'agū, Moisé a'tiro wācūcu niwī: “¿Ñe'enojō niti tojo wa'ase? ¿De'ro weero ti zarza ūjūpe'tiweti? nīgū, ī'agū wa'aguti,” ni wācūcu niwī.

⁴ Ō'acū Moisére ti me'erē ī'awā cāticā ī'acu niwī. Ti zarza siti decopu nīgū, cūrē pisucu niwī:

—iMoisé! nicu niwī.

—A'topu ni'i, ni ya'ticu niwī Moisé.

⁵ Tojo nitoja, Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Pu'toacāpu a'titicā'ña. Mu'u ye sapatu caserire tuweeya. Mu'u u'tacūurō añurō ya'u nirō waro ni'i. ⁶ Yu'u mu'u ñecūsumua Abrahā, Isaa, Jacob ējōpeo'cu Ō'acū ni'i, nicu niwī.

Moisé Ō'acūrē ī'aui nicu niwī. Tojo weegu cū diapoare mo'acu niwī.

⁷ Be'ro Ō'acū ninemocu niwī tja:

—Yarā masā Israe curuacjārā na Egiptopu pi'etisere añurō ī'apu. Narē su'ori da'rasedutiri masā da'radutipesere caributirā caricūcā tu'oapu. Na pi'etisere añurō masī'i.

⁸ Tojo weegu narē ya'ruogu, dijatiapu. Egiptocjārā doca nirārē miuwīorēgūti. Ti di'tapu nirārē miuwija, añurī di'ta, pajiri di'tapu miagūti. Cabra ōpēco, mumiaco pajiro aco o'maburoro weronjō nirī di'ta ni'i. Cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masā na nirī di'ta ni'i. ⁹ Israe curuacjārā narē da'radutipesere “Caributia wa'asa'a” ni caricūserē tu'oapu. Tojo nicā, Egiptocjārā narē ña'arō weepēcā ī'apu. ¹⁰ Tojo weegu wa'abaque'oya. Yarā masā Israe curuacjārārē Egiptopure miuwīrōdutigū, faraō tiropu mu'urē o'ogutigu wee'e.

¹¹ Cū tojo nicā tu'ogu, Moisé Ō'acūrē nicu niwī:

—Yu'u mejō nīgū ni'i. Tojo weegu ¿de'ro weegu ya'u faraō tiropu wa'a, Israe curuacjārā Egiptopu nirārē miuwīrōbosari? nicu niwī.

¹² Ō'acū cūrē a'tiro ni ya'ticu niwī:

—Yu'u mu'u me'rā nigūsa'a. Yarā masā Egiptopu nirārē miuwīrōca be'ro musā nipe'tirā a'tigu ūrūgūpu ya'ure e'catipeorāsa'a. Tojo wa'acā, “Diacjūta Ō'acū ya'ure o'oámi”, ni masīgūsa'a.

¹³ Moisé pe'e Ō'acūrē a'tiro ni ya'tinemocu niwī:

—Yu'u Egiptopu wa'a, Israe curuacjārārē “Ō'acū, marī ñecūsumua Abrahā, Isaa, Jacob wioḡu musā tiropu ya'ure o'oámi” ni wercā, na ya'ure “¿De'ro wāmetiti cū?” ni sērītiña'bosama. To pūrīcārē, ¿narē de'ro ni ya'tibosari?

¹⁴ Ō'acū cūrē ya'ticu niwī:

—Yu'uta ni'i niwugata. Israe curuacjārārē weregu, “Yu'uta ni'i” nīgū musā tiropu ya'ure o'oámi, niña.

¹⁵ Apeye Ō'acū Moisére nicu niwī tja:

† 2:22 2:22 Hebreo ye me'rā Gersón “ape di'tacjūpu weronjō tu'oña'se” nisī'rīrō wee'e. Ex 18.3 * 3:1 3.1 Jetrore apeterore Reuel pisucārā niwā. Ex 2:18 Apeterore Hobab pisucārā niwā. Jue 4:11 † 3:1 3.1 “Ō'acū yagu ūrūgū” nirō, “Ō'acū tigupu nimi” nisī'rīrō wee'e. ‡ 3:1 3.1 Ūrūgū Horeb apeterore Sinai wāmeticaro niwū. § 3:2 3.2 I'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

—Israe curuacjārārē a'tiro ni wereya: “Ō'acū, masā ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob wioguata masā tiropu yu'ure o'oāmi”, ni wereya. A'te yu'u wāme ninu'cūcā'rōsa'a. Nipe'tirā be'rocjārāpu a'ti wāmerē yu'ure pisunu'cūcā'rāsama. ¹⁶ Egiptopu wa'a weetjagā, Israe curuacjārā wiorārē neocūu, a'tiro niña: “Ō'acū, masā ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob wiogu, yu'ure bajuami. Masā ye cjasere a'tiro niami: 'Narē añurō ñ'anurāpu. Egiptocjārā narē ña'arō weepesere ñ'apū', niami. ¹⁷ Apeye yu'ure ninemoami: 'Egiptocjārā narē ña'arō weepesere yu'rāweticā weegusa'a,' niami. Tojo wee masārē ti di'tapu miuwija, cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masā nirī di'tapu miagūsami. Ti di'ta añurī di'ta cabra òpēco, mumiacō aco o'maburoro weronojō nirī di'ta nisa'a", ni weredutiami, nicu niwī. ¹⁸ Mū'u wiorārē tojo werēcā, mū'urē yu'tirāsama. Tojo weegu Egiptocjū wiogu tiropu na me'rā wa'aya. Cūrē a'tiro ni wereya: “Ō'acū, hebreo masā wiogu, ūsārē pōtērīgū ejami. Tojo weegu ñ'tia nūmu wa'aro ūsārē yucu marīrō, masā marīrōpu du'uo'oya. Topu Ō'acū ūsā wiogure wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā wa'arāti”, niña. ¹⁹ Masā tojo nimicā, yu'u tutuare me'rā cūrē wee'otićā, Egiptocjū wiogu masārē du'uwīrōsome. ²⁰ Tojo weegu yu'u tutuasere ñ'ogū, peje ñ'a ūcuase me'rā Egiptocjārārē bu'iri da'regutī. Tojo wēeca be'ro faraō masārē du'uwīrōgūsami. ²¹ Apeyema, yu'u Egiptocjārā masārē añurō wācūcā weeguti. Tojo weerā apeyenojō marīrā wa'asome. ²² Nipe'tirā Israe curuacjārā numia Egiptocjārā numia na ye wi'seri pu'to nirārē, tojo nicā āpērā numia na ya wi'ipu nirārē uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, tojo nicā su'ti sērīrāsama. Te su'ti na pō'rā sāñatje nirōsa'a. Tojo wee Egiptocjārā cūose añusere miape'ocā'rāsama, nicu niwī Ō'acū.

4

¹ Moisé Ō'acūrē yu'ticu niwī:

—Na yu'u tojo nisere ējōpeosome. Tojo nicā yu'u dutisere yu'tisome. Yu'tironojō o'orā, a'tiro pe'e nirāsama: “Ō'acū mū'urē bajuatiapī”, nirāsama, nicu niwī Moisé.

² Ō'acū, “¿Mū'u omocāpure ñe'enojōrē cuoti?” ni sērītiña'cu niwī.

“Yu'u tuacju ni'i”, ni yu'ticu niwī.

³ —Tigare nucūcāpu doquecūña, nicu niwī Ō'acū.

Moisé tere tu'ogu, nucūcāpu doquecūcu niwī. Cū tojo weecāta, tigu tuacju aña dojocarō niwū. Tojo wa'acā ñ'agū, Moisé ui dustimajācu niwī. ⁴ Ō'acū pe'e cūrē nicu niwī:

—Omocārē sōo, cū picōrōrē ñe'eña.

Moisé cū omocārē sōo, aña picōrōrē ñe'ecu niwī. Cū tojo ñe'ecāta, aña nimi'cu tuacju dojocarō niwū tja.

⁵ —A'tere ñ'arā, “Ō'acū na ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob wiogu cūrē bajuapī”, nirāsama, nicu niwī Ō'acū.

⁶ Be'ro Ō'acū ninemocu niwī:

—Ni'cārōacārē mū'u ya omocārē mū'u ya su'tiro doca cutiro tiropu sīosōrōña, nicu niwī.

Cū tojo nicā, Moisé cū ya omocārē sīosōrōcu niwī. Be'ro cū ya omocārē miuwīrō, ti omocārē cāmi boari omocā ñ'acu niwī. ⁷ Tere ñ'agū, Ō'acū nicu niwī:

—Apaturi mū'u ya omocārē mū'u ya su'tiro doca cutiro tiropu sīosōrōña tja.

Ō'acū dutironojōta Moisé weecu niwī. Cū ya omocārē miuwīrōcāta, nipe'tiro cū upu weronojō añurī omocā tojacarō niwū. ⁸ Be'ro Ō'acū ninemocu niwī:

—Mū'u nimu'tāse wee'ose me'rā ējōpeotirā, mū'u dutisere weetirā, apetero weerā be'ro apaturi wee'ose me'rā ējōpeobosama. ⁹ Mū'urē a'te puaro mū'u wee'ose me'rā ējōpeoti, mū'u dutisere weeticāma, a'tiro weeya. Diapu acore waamī, nucūcāpu piocūña. Mū'u topu waamī piocūse nucūcāpu dí dojorosa'a, nicu niwī.

¹⁰ —Acoe, yu'u wiogu. Yu'u ucūme'rīgū niwe'e. Toduporopu, tojo nicā mū'u ni'cārōacā yu'u mū'u me'rā ucūcā quē'rārē añurō ucūmasītisa'a. Nipe'tisetiri ucūgū, cu'cu nisa'a, nicu niwī Moisé.

¹¹ Ō'acū cūrē nicu niwī:

—¿Noa masārē ucūmasīcā weeri? ¿Noa narē tu'otićā, ucūticā weeri? ¿Noa narē ñ'amasīcā, o caperi bajuticā weeri? Yu'uta tojo weewu. ¹² Tojo weegu mū'u na masā tiropu wa'aya. Mū'u narē ucūcā weetamugūti. Mū'u narē ucūatjere yu'u mū'urē wereguti.

¹³ Moisé ne wa'asī'rīticu niwī. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

—Acoe, yu'u wiogu. Apīrē wa'aduticureya, nicu niwī.

¹⁴ Tere tu'ogu, Ô'acü Moisé me'rã ua wa'acu niwĩ. Tojo weegu cãrẽ nicu niwĩ:
—Mu'u ma'mi Aarõ pe'e añurõ ucũme'rigũ nimi. Mu'u weronjo Levi ya curuacũ nimi. Cũ mu'urẽ põtërigũ a'tisami. Mu'urẽ ï'agũ, uputu e'catigusami. ¹⁵ Cũ me'rã ucũña. Cũ masãrẽ ucũatjere añurõ wereya. Yu'u musã puarãrẽ ucũcã weeguti. Musãrẽ, masã weeatjere queoro wereguti. ¹⁶ Mu'u Aarõrẽ ucũgũ, yu'u Ô'acü cãrẽ ucũgũ weronjo ucũgũsa'a. Aarõ pe'e mu'u weresere masãrẽ wereturiagusami. ¹⁷ A'tigu tuacjure miaña. Tigu me'rã peje ï'a ucũase wee'ogũsa'a, nicu niwĩ Ô'acü.

Moisé Egiptopu majãmitojaa'que ni'i

¹⁸ Moisé cã mañecũ Jetro ya wi'ipu dajagu, cãrẽ nicu niwĩ:
—Yu'u apaturi Egipto di'tapu wa'acã yu'ure du'uo'oya. Topu yu'u acawerã waro nisama. Na catimiti nigũ, narẽ ï'asĩ'rigũcoro, nicu niwĩ.

—Jau, añurõ wa'aya, ni yu'ticu niwĩ Jetro.

¹⁹ Moisé cã Madiã wãmetiropu nícaterore Ô'acü cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Egiptopu dajatojaaya. Mu'urẽ wëjësĩ'rĩmi'cãrã wërĩpe'tiatojama.

²⁰ Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé cã numore, cã põ'rãrẽ “Te'a” nigũ, ni'cũ wĩ'magũ burro bu'ipu narẽ miipeo, Egiptopu su'ori dajatojaacu niwĩ. Tojo nicã tuacju, Ô'acü cãrẽ miaduti'cure miacu niwĩ.

²¹ Be'ro Ô'acü Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u mu'urẽ peje ï'a ucũasere wee'omasicã weepu. Tojo weegu mu'u Egiptopure etagu, faraõ ï'orõpu te pejere wee'õña. Yu'u pe'e faraõrẽ musãrẽ yu'runu'cãcã weeguti. Tojo weegu Israe curuacjãrãrẽ du'uwĩrõsome. ²² Cũ tojo weecã, mu'u cãrẽ nigũsa'a: “Ûsã wiogu Ô'acü a'tiro niami: ‘Israe curuacjãrã yu'u macũ, masã ma'mi weronjo nima. ²³ Yu'ure e'catipeorã wa'acã, narẽ du'uwĩrõña’, mu'urẽ nitojamiapu. Mu'u pe'e narẽ du'uwĩrõtiapu. Tojo weegu mu'u macũ masã ma'mirẽ wëjëgũsa'a”, ni werecu niwĩ Ô'acü.

*****

²⁷ Moisé ma'apu wa'ari curare Ô'acü pe'e Aarõrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Masã marĩrõ, yucu marĩrõpu wa'a, mu'u acabiji Moisére põtërigũ wa'aya.” Tere tu'ogu, Aarõ wa'a, Moisére Ô'acü yagu ãrũgũpu^o põtërigũ wa'acu niwĩ. Topu cãrẽ bocaejagu, põtëri, añudutigũ mi'micũ niwĩ. ²⁸ Be'ro Moisé, Aarõrẽ Ô'acü cãrẽ wereduti'quere, tojo nicã peje cã ï'a ucũase ï'orãsa'a n'quere werecu niwĩ. ²⁹ Tu'ajanu'cõ, na puarãputa Israe curuacjãrã wiorãrẽ neocũurã wa'acãrã niwã. ³⁰ Na tiropu ejacã, Aarõ nipe'tise Ô'acü Moisére n'quere werepe'ocã'cu niwĩ. Tojo nicã, masã ï'orõpũre, ï'a ucũase Ô'acü narẽ wee'oduti'quere wee'ocu niwĩ.

³¹ Masã tere ï'arã, cã n'quere ëjõpeocãrã niwã. Ô'acü na pi'etisere ï'a, narẽ pajaña'cã tu'orã, cãrẽ e'catipeorã, ejaque'acãrã niwã.

5

Moisé, Aarõ faraõ me'rã ucũ'que ni'i

¹ Moisé, Aarõ Israe curuacjãrã wiorã me'rã ucũca be'ro, faraõ tiropu wa'a, cãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Ô'acü, Israe curuacjãrã wiogu, mu'urẽ a'tiro weredutiami: “Yarã masãrẽ masã marĩrõ, yucu marĩrõpu du'uo'oya. Na topu yu'ure e'catipeorã, bosenumu weeporãsama”, niami, nicãrã niwã.

² Tere tu'ogu, faraõ pe'e a'tiro yu'ticu niwĩ:

—¿Noanojõ niti musã wiogu nigũ? ¿De'ro wee cã dutisere tu'o, Israe curuacjãrãrẽ du'uwĩrõbosari? Musã “Ûsã wiogu Ô'acü” musã nigũrẽ masĩtisa'a. Tojo nicã Israe curuacjãrãrẽ ne du'uwĩrõsome, nicu niwĩ.

³ Faraõ tojo nicã tu'orã, Moisé, Aarõ cãrẽ nicãrã niwã:

—Ô'acü, hebreo masã wiogu, ùsãrẽ põtërigũ a'ticu niami. Tojo weerã ùsã masã marĩrõ, yucu marĩrõpu wa'arãsa'a. I'tia numu wa'ano'rõsa'a. Topu ùsã wiogu Ô'acũrẽ wa'icurarẽ wëjẽ, ùjãamorõpeorã wa'arãsa'a. Tojo weeticãma, duti pũrise me'rã ùsãrẽ bu'iri da'regusami. Tojo weetigu, a'mewëjẽse me'rã wërĩcã weegusami, nicãrã niwã.

⁴ Tere tu'ogu, faraõ pe'e a'tiro nicu niwĩ:

—Moisé, Aarõ, ¿de'ro weerã masãrẽ da'radu'ucã weeti? Da'rarã wa'ato, nicu niwĩ.

⁵ Apeyere faraõ nicu niwĩ:

—Ni'cãrõacãma Israe curuacjãrã a'ti di'tapũre pãjãrã waro masãputima. ¿Na pãjãrãrẽ da'radu'ucã weesĩ'rĩrã weeti?

⁶ Na tojo níca nūmūrēta faraō su'ori da'rase dutiri masārē, tojo nicā Israe curuacjārā narē dutituriarārē a'tiro duticu niwī:

⁷ —Musā Israe curuacjārārē na wi'seri weerā yeese kujirire weedutirā, tábutire o'oticā'ña majā. Na basu wa'a weetjārā tábutire miirā wa'ato. ⁸ Todūporo na wi'seri weerā yee'que kujiri wee'carocā'rota weeato tja. Ne ni'cā cuji dūoticā'to. Na nijsijarā bajurōma a'tiro caricūma: “Te'a, marī wioḡ Ō'acūrē e'catipeorā, wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā wa'arā”, nima. ⁹ Narē nemorō tutuaro da'ranemocā weeya. Tojo weese me'rā narē nisoo weresere wācūsoma, nicārā niwā.

¹⁰ Tojo weerā su'ori da'rase dutiri masā, tojo nicā Israe curuacjārā narē dutituriarā Israe curuacjārā wiorā tiroḡ masārē weredutirā wa'acārā niwā:

—Faraō musārē ni'cācā me'rā ne tábutire o'onemodutitiami. ¹¹ Ni'cārōacārē musā basuta tere musā no'o bocaro a'masijarā wa'arāsa'a. Tojo weemirā, todūporo musā yee'que kujirinūcūta yeerāsa'a tja. Ne dūsoma, nicārā niwā.

¹² Tere tu'orā, Israe curuacjārā nipe'tiro Egiptopu tábutire a'marā wa'acārā niwā. ¹³ Faraō su'ori da'rase dutiri masā, nipe'tise nūmūrī masārē na todūporo o'o'que kujiricā'rōta o'oduticārā niwā. ¹⁴ Tojo nicā Egiptocjārāta Israe curuacjārā narē dutituriarārē paamūjā, a'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerā musā ñamica'a, ni'cācā quē'rārē todūporopu musā wee'carocā'rōta te kujirire weerā ēmuejaweti? nicārā niwā.

¹⁵ Israe curuacjārā narē dutituriarā pe'e faraō tiroḡ cūrē a'tiro ni wererā wa'acārā niwā:

—Wioḡu, ūsā mu'urē ñ'raco'terārē ¿de'ro weeḡu tojo ña'arō weeti? ¹⁶ Mu'u yarā su'ori da'rase dutiri masā ūsārē tábutire o'otima. Tere o'otimirā, “Ticuse kujiri weeya”, nima. Tojo nicā, ūsārē paama. Ūsā mejēta bu'iriti'i. Wioḡu, mu'u yarā da'rase dutiri masā bu'iritima, nicārā niwā.

¹⁷ Faraō pe'e narē yu'ticu niwī:

—Musā nijsijarā ni'i. Tojo weerā a'tiro ninu'cū'u: “Ūsā wioḡu Ō'acūrē wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeorā wa'acā du'uo'oya”, ni'i. ¹⁸ Da'rarā wa'aya majā. Musārē tábuti o'otimicā, todūporo musā yee'que kujiricā'rōta yeeya, nicu niwī.

¹⁹ Israe curuacjārā narē dutituriarā faraō “Ticuse kujirita yeeya” nicā tu'orā, diasa'ro tu'ona'cārā niwā. ²⁰ Na faraō tiroḡ ni'cārā wijaarā, Moisére, Aarōrē narē co'te'cārārē bocaecjārā niwā. ²¹ Narē a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū musā weepetiye'quere i'a, musārē bu'iri da'reato. Faraō, tojo nicā āpērā cūrē su'ori da'rase dutiri masā ūsārē ña'arō i'atu'tima. Musā basuta cūrē di'pji o'o, ūsārē wējēdutirā weronojō weepā. Tojo weerā musāta bu'iriti'i, nicārā niwā.

²² Na tojo nicā tu'ogū, Moisé Ō'acūrē a'tiro ni ñubue, sérīcu niwī:

—Wioḡu, ¿de'ro weeḡu mu'u ā'rā masārē ña'arō weeti? ¿De'ro weedutigū yu'ure a'topu a'tidutiati? ²³ Mu'u ye cjasere yu'u faraō me'rā ucūnu'cāca nūmu me'rā, cū mu'u yarā masārē nemorō ña'arō weenu'cūcā'mi. Mu'u pe'e mu'u yarā masārē ne yu'rāweticā weewe'e, nicu niwī.

6

¹ Moisé Ō'acūrē sérīca be'ro Ō'acū a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Ni'cārōacā mu'u yu'u faraōrē weeatjere i'agūsa'a. Yu'u tutuase me'rā narē wijacā weeguti. Yu'u tutuasere i'agū, Egiptopu nirārē wijadutigusami, nicu niwī Ō'acū.

² Ō'acū apetero Moisére ucūgū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acū, musā wioḡu ni'i. ³ Abrahārē, Isaare, Jacore ucūgū, “Ō'acū tu-tuayurānu'cāgū ni'i”, ni werewa. Tojo nimigū, yu'u wāme waro pe'ere wereba-jurētīwa. Yu'uta ni'i Ō'acū musā wioḡu niwūagata. ⁴ Apeyema tja, “Musā pārāmerā nituriarārē Canaā di'tare o'oguti” ni, na me'rā apowā. Na ti di'tare apesecjārā weronojō nini'wā yujupu. ⁵ Ni'cārōacārē Israe curuacjārā pi'eticā i'agū, Egiptocjārā narē uputu da'raduticā i'agū, yu'u na ñecūsūmua nituriarā me'rā apo'quere wācū'u. ⁶ Tojo weeḡu Israe curuacjārārē a'tiro ni werya: “Yu'u Ō'acū, musā wioḡu, musā Egiptocjārā dutise doca nirārē na tutuaro da'radutipesere wijata'aguti. Yu'u tutuaro me'rā, Egiptocjārārē bu'iri da're, musārē yu'rāweticā weeguti. ⁷ Musā, yarā masā nirāsa'a. Yu'u Ō'acū, musā wioḡu niḡūsa'a. Tojo weese me'rā musā yu'ure Ō'acū, ūsā wioḡu nimi', nirāsa'a. 'Cūta ūsārē Egiptocjārā dutise doca ni'cārārē wijacā weeami; na tutuaro me'rā da'radutipesere wijata'ami', nirāsa'a. ⁸ Yu'u Abrahārē, Isaare, Jacore o'oguti níca di'tapu musārē miagūsa'a. Te musā ye di'ta nidojarosa'a. Yu'u Ō'acū, musā wioḡu ni'i”, nicu niwī.

⁹ Moisé a'tere Israe curuacjārārē wereturiacu niwī. Ɔpɔtu Egiptocjārā narē da'radutipeyucā, bɔjaweti, wācūtutuadu'ucārā niwā. Tojo weerā Moisé narē n'iquere yu'titicārā niwā. ¹⁰ Tere i'agū, Ō'acū Moisére nicu niwī:

¹¹ —Faraō tiropu wa'aya. Wa'a, cūrē Israe curuacjārārē ti di'tapu nirārē wijadutiya.

¹² Moisé pe'e Ō'acūrē a'tiro yu'ticu niwī:

—Israe curuacjārā yu'are ne cārō yu'titima. Nemorō faraō pūrīcā yu'titisami. Yu'u ucūgū ne me'rītisa'a, nicu niwī.

¹³ Tere tu'ogu, Ō'acū Moisére, Aarōrē Israe curuacjārārē, tojo nicā faraōrē a'tiro ni weredutigu o'ōcu niwī tja:

—Ō'acū Israe curuacjārā Egiptopu nirārē ūsārē miiwijadutiami, ni wereya, nicu niwī.

Aarō, Moisé ñecūsumua ye curaricjārā wāme ni'i

¹⁴ Israe curuacjārā masā ma'misumua ā'rā nicārā niwā:

Jacob macū Rubén, masā ma'mi nicu niwī. Cū pō'rā Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicārā niwā. Ā'rā Rubén ya curuacjārā nicārā niwā.

¹⁵ Simeo pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar, Saúl nicārā niwā. Cū Saúl cananeo di'tacjō macū nicu niwī. Ā'rā Simeo ya curuacjārā nicārā niwā.

¹⁶ Leví ciento treinta y siete cū marī caticu niwī. Masā ma'mi me'rā nu'cā, téé nituogu me'rā cū pō'rā a'tiro wāmeticārā niwā: Gersón, Coat, Merari. ¹⁷ Gersón pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Libni, Simei. ¹⁸ Coat ciento treinta y tres cū marī caticu niwī. Cū pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Amram, Izhar, Hebrō, Uziel. ¹⁹ Merari pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Mahli, Musi nicārā niwā. Ā'rā Leví ya curuacjārā masā ma'mi me'rā ninu'cā, téé nituogu me'rā nicārā niwā.

²⁰ Amram cū wāmeo Jocabed me'rā numoticu niwī. Na Aarō, Moisére pō'rāticārā niwā. Amram ciento treinta y siete cū marī caticu niwī.

²¹ Izhar pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Coré, Nefeg, Zicri.

²² Uziel pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Misael, Elzafán, Sitrí.

²³ Aarō Elisabet wāmetigore numoticu niwī. Co Aminadab macō Naasón* acabijo nico niwō. Na a'ticurā pō'rāticārā niwā: Nadab, Abihú, Eleazar, Itamar.

²⁴ Coré pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Asir, Elcana, Abiasaf. Na Coré ya curuacjārā nicārā niwā.

²⁵ Ni'cū Aarō macū Eleazar, Futiel wāmetigu macō ni'cōrē numoticu niwī. Co Fineses wāmetigure pō'rātico niwō. Leví ya curuacjārā masā ma'mi me'rā nu'cā, téé nituogu me'rā nicārā niwā.

²⁶ Aarō, Moiséreta Ō'acū Israe curuacjārārē Egipto di'tapu ni'cārārē su'ori miiwijaduticu niwī. Na ye curari me'rā tojo weeduticu niwī. ²⁷ Náta tja Israe curuacjārārē Egiptopure miiwijarāti nírā, faraō me'rā ucūcārā niwā.

Ō'acū Moisére, Aarōrē piji'que ni'i

²⁸⁻²⁹ Ō'acū Egiptopu Moisé me'rā cū ucūca numurē, cūrē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acū, musā wiogu ni'i. Nipe'tise yu'u mu'urē wereatjere faraō, Egiptocjārā wiogure wereapa.

³⁰ Moisé pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Wiogu, yu'uma yu'u ucūse ne, to wa'awe'e. Tojo weegu faraō yu'u ucūserere ne yu'titigusami, nicu niwī Moisé.

7

¹ Moisé tojo nicā tu'ogu, Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Ī'aña majā. Mu'u faraōrē ucūcā, yu'u basu cūrē ucūgū weronojō tu'ona'gūsami. Mu'u ma'mi Aarō pe'e mu'urē ucūbosagusami. ² Mu'u Aarōrē nipe'tise yu'u dutisere weregusa'a. Be'ro cū pe'e faraōpore Israe curuacjārārē ti di'tapu nirārē wijadutigu ucūgūsami. ³⁻⁴ Yu'u pe'e cūrē musārē yu'rūnū'cācā weeguti. Peje apeyenojō Ī'a ucūasenojōrē Egiptopure wee'omicā, faraō musā sērīsere yu'tisome. Egiptopure yu'u tutuasere ĩ'ogūti. Queoro narē bu'iri da'regu, to Egiptopu nirā yarā masārē wijacā weeguti. ⁵ Egiptopure yu'u tutuasere ĩ'oca be'ro, tojo nicā Israe curuacjārārē miiwijāca be'ro, Egiptocjārā yu'u wiogu ni'i nisere masārāsama, nicu niwī Ō'acū.

⁶ Moisé, Aarō Ō'acū cū duti'caronojōta queoro weecārā niwā. ⁷ Na faraō me'rā ucūcaterore Moisé ochenta cū marī cuocu niwī. Aarō pe'e ochenta y tres cū marī cuocu niwī.

* 6:23 6.23 Naasón Aminadab macū masā ma'mi nicu niwī. Num 1.7

Aarõ cã tuacjũ queti ni'i

⁸ Õ'acũ Moisére, Aarõrẽ nicu niwĩ:

⁹ —Faraõ masãrẽ apeyenojõ wee'oduticã, Aarõ cã ya tuacjũre mii, nucũcãpũ faraõ tiro doquecũudutiya. Cũ tojo weecã, tigu tuacjũ aña dojorosa'a, nicu niwĩ.

¹⁰ Moisé, Aarõ, faraõ tiropũ cã me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã. Aarõ cã tuacjũre faraõ, tojo nicã cãrẽ da'raco'terã põtẽorõpũ doquecũucũ niwĩ. Cũ tojo weecãta, tigu tuacjũ aña dojocarõ niwũ. ¹¹ Tojo weecã ï'agũ, faraõ pe'e cã yarã masĩrĩ masãrẽ, tũ'oña'rĩ masãrẽ pijicu niwĩ. Na quẽ'rã na masĩsere mejãrõta weecãrã niwã. ¹² Na ye tuasepagure nanũcũ doquecũucãrã niwã. Tẽpagunũcũ aña dojocarõ niwũ. Aarõ yagu tuacjũ pe'e masĩrĩ masã, tũ'oña'rĩ masã yẽpagure ba'ape'ocã dojocarõ niwũ. ¹³ Tojo wa'amicã, faraõ pe'e Õ'acũrẽ yu'rũnũ'cãcũ niwĩ. Õ'acũ "Tojo wa'arosa'a" ni'caronojõta ne yu'titica niwĩ.

Õ'acũ dí me'rã bu'iri da're'que ni'i

¹⁴ Moisé, Aarõ faraõ tiropũ wijããca be'ro Õ'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Faraõ yu'titi, ne Israe curuacjãrãrẽ wijacã weetimi. ¹⁵ Nãmiacã ñamicure, cã diapũ bu'ari curã cã me'rã ucũrã wa'aya. To dia sumutopũ co'teapa. Mu'ũ yagu tuacjũ aña dojocã wee'cu me'rã wa'aya. ¹⁶ Topũ faraõrẽ a'tiro niña: "Õ'acũ, hebreo masã wiogu, mũ'arẽ a'tiro nidutigu yu'ũre o'oami: 'Yarã masãrẽ yucu marĩrõ, masã marĩrõpũ yu'ũre e'catipeorã wa'acã, du'uo'oato', niami. Mu'ũ pe'e ne 'Jau' niwe'e. ¹⁷ Tojo weegu Õ'acũ a'tiro niami: 'Ni'cãrõacã me'rã yu'ũ wiogu nisere masĩgũsa'a', niami. Yu'ũ, Moisé, yagu tuacjũ me'rã acore paapo'ocã, aco dí dojorosa'a. ¹⁸ Wa'ĩ wẽrĩrãsama. Te aco ãrĩse dojorosa'a. Tere yabirã, Egiptocjãrã ne s'ĩrĩsome", Õ'acũ Moisére tojo ni wereduticu niwĩ faraõrẽ.

¹⁹ Õ'acũ Moisére a'tiro ninemocu niwĩ:

—Aarõrẽ a'tiro niña: "Nipe'tise maarĩrẽ, o'majã maarĩacãrẽ, tojo nicã ditararire, nipe'tise aco posetisenojõ Egiptopũ nisere mũ'ũ yagu tuacjũ me'rã s'ĩoo, wẽjẽtuato. Tojo weecã, aco na yucu co'ripũ nise, ãtã me'rã wee'queparupũ nise dí dojorosa'a", nicu niwĩ.

²⁰ Moisé, Aarõ Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã. Aarõ cã yagu tuacjũre diapũ paapo'ocu niwĩ. Faraõ, cã docacjãrã ï'orõpũ tojo weecu niwĩ. Tojo weecã, te aco dí dojocarõ niwũ. ²¹ Wa'ĩ wẽrĩcãrã niwã. Aco ãrĩse tojacarõ niwũ. Tojo weerã Egiptocjãrã masã ne te acore s'ĩrĩticãrã niwã. Nipe'tiro Egipto cjase aco dí dojope'tia wa'acarõ niwũ.

²² Tojo wa'amicã, Egiptocjãrã tũ'oña'rĩ masã na masĩse me'rã mejãrõta weecãrã niwã. Faraõ Õ'acũrẽ yu'rũnũ'cã, Õ'acũ cã ni'caronojõta Moisé, Aarõ na nisere ne tũ'oticu niwĩ. ²³ Faraõ tũ'oronojõ o'ogu, majãmitojaa, cã ya wi'ipũ wa'a wa'acu niwĩ. ²⁴ Nipe'tirã Egiptocjãrã aco añuse na waatje perire dia sumutopũ se'ecãrã niwã. Dia cjase pe'e ne s'ĩrĩse mejẽta nicarõ niwũ.

Õ'acũ oma me'rã bu'iri da're'que ni'i

²⁵ Õ'acũ diare dí dojocã wẽeca be'ro ni'cã semana yu'rucarõ niwũ.

8

¹ Titare Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Faraõ tiropũ wa'a, cãrẽ a'tiro niña: "Õ'acũ a'tiro niami: 'Yarã masãrẽ du'uo'oya. Na yu'ũre ãjõpeorã wa'ato. ² Mũ'ũ narẽ du'uwiõrõticãma, oma me'rã nipe'tiro Egiptopũre bu'iri da'reguti. ³ Diapũre oma yu'rũmajãrãsama. Na mũ'ũ wiogu nĩrĩ wi'ipũre sãjãarãsama. Mũ'ũ cãrĩrĩ tucũpũre, mũ'ũ cãrĩpesaropũre, mũ'ũ docacjãrã wiorã ye wi'seripũre, nipe'tirã mũ'ũ yarã masã nĩrõpũre sãjãarãsama. Mũ'ũ pã ãjũase wi'seripũre, tojo nicã pã tuumorẽse co'ripũre sãñarãsama. ⁴ Na oma mũ'ũ bu'ipũ bu'pupejarãsama. Mũ'ũ docacjãrã wiorã bu'ipũ, mũ'ũ yarã masã bu'ipũ bu'pupejarãsama", nicu niwĩ.

⁵ Õ'acũ Moisére werenemocu niwĩ:

—Aarõrẽ cã yagu tuacjũ me'rã nipe'tise maarĩrẽ, maarĩacãpũre, ditararipũre s'ĩoo, wẽjẽtuato. Cũ tojo weecã, oma tepũ ni'cãrã majãa, Egipto di'tapũre mũ'mua wa'arãsama.

⁶ Tere tũ'ogu, Aarõ Egipto di'tapũ nise aco bu'ipũ cã tuacjũre s'ĩoo, wẽjẽtuocu niwĩ. Cũ tojo weecã, oma pãjãrã nipe'tiro ti di'tapũre tuuse'sa wa'acãrã niwã. ⁷ Tojo nimicã, tũ'oña'rĩ masã, masĩrĩ masã quẽ'rã mejãrõta weecãrã niwã. Egipto di'tapũre oma bajuacã weecãrã niwã. ⁸ Tere ï'agũ, faraõ Moisére, Aarõrẽ pijidutio'ocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Masā wiogu Ō'acūrē oma yu'u, tojo nicā yarā masā tiro nirārē pe'ticā weedutiya. Mu'u tojo weecā, mu'u yarā masārē wa'icarārē wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeodutigu du'uo'oguti, nicu niwī.

⁹ Moisé faraōrē yu'ticu niwī:

—¿De'ro nicā mu'urē, mu'u docacjārā wiorārē, mu'u yarā masārē sērībosacā ūasari? Yu'u sērīcā, oma mu'urē, mu'u ya wi'ipure marīrāsama. Diapu dia'cū tojarāsama.

¹⁰ —Ŋamiacāta sērībaque'oya, nicu niwī faraō.

Moisé pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u nīrōnojōta wa'arosa'a. Te me'rā ne apī Ō'acū ūsā wiogu weronjō tutuagu marīmi nisere masīgūsa'a. ¹¹ Oma mu'u wiogu nirī wi'ipureta pe'tirāsama. Pe'ti, diapū dia'cū tojarāsama. Mu'urē, mu'u docacjārā wiorārē, mu'u yarā masārē carībonemosome, nicu niwī.

¹² Tu'ajanu'cō Moisé, Aarō faraō ya wi'ipu nī'cārā wijaa wa'acārā niwā. Be'ro Moisé Ō'acūrē “Oma Faraōrē o'ó'cārāre pe'ticā weeya” ni, sērīcu niwī. ¹³ Ō'acū Moisé cū sērī'caronjōta weecu niwī. Oma wi'seripu nī'cārā, wijaropu nī'cārā, cāpūpu nī'cārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. ¹⁴ Masā na oma wērī'cārārē seeneocūucārā niwā. Nipe'tiropu űa'arō ūrīcaro niwā. ¹⁵ Oma pe'ticā i'amigū, faraō na marīcā i'agū, Ō'acūrē yu'runu'cāgū, Moisé, Aarō na ucūserē ne tu'osī'rīticu niwī. Ō'acū cū nī'caronjōta wa'acaro niwā.

Ō'acū moarā dīmi'rīrācā me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹⁶ Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Aarōrē cū yagu tuacjūre sīoo, nucūcāpu di'tamarārī nisere paacūudutiya. Tojo weecā, nipe'tiro Egiptopure moarā dīmi'rīrācā pājārā bajuarāsama, nicu niwī.

¹⁷ Cū duti'caronjōta weecārā niwā. Aarō cū tuacjūre sīoo, nucūcāpu paacūucu niwī. Cū tojo weecāta, nipe'tise di'tamarārī Egiptopure moarā dīmi'rīrācā pājārā dojocārā niwā. Na masārē, wa'icūrārē nu'rīcārā niwā. ¹⁸ Masīrī masā, tu'oña'rī masā quē'rā na wee'iomasise me'rā moarā dīmi'rīrācā pājārārē bajurēs'rīcārā nimiwā. Pōtēoticārā niwā. Na moarā dīmi'rīrācā masārē, wa'icūrārē nu'rīcārā niwā.

¹⁹ Na tojo wee pōtēotirā, faraōrē nicārā niwā:

—A'te Ō'acū cū tutuaro me'rā weese ni'i, nicārā niwā.

Tojo wa'amicā, faraō pe'e Ō'acūrē yu'runu'cāgū, na ucūserē ne tu'oticu niwī. Ō'acū cū nī'caronjōta weecu niwī.

Ō'acū nurūrūa me'rā bu'iri da're'que ni'i

²⁰ Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Faraō űamiacā űamicure diapū bu'agusami. Tojo weerā musā maata wā'cā, cūrē a'tiro nirā wa'apa: “Ō'acū a'tiro niami: ‘Yarā masārē yu'ure e'catipeorā wa'acā du'uo'oya. ²¹ Mu'u narē du'uo'oticāma, mu'urē, mu'u docacjārā wiorārē, mu'u yarā masārē, musā ye wi'seripure nurūrūarē o'óguti. Egiptocjārā ye wi'seripu nurūrūa mu'mua wa'arāsama. Mejārōta nucūcāpu quē'rārē mu'murāsama. ²² Tojo wa'ari curare Gosén di'ta pe'ema, yarā masā na nīrōrē ne ni'cū nurūrū marīgūsami. Mu'u faraō, te me'rā yu'u Ō'acū, a'ti di'tapure nisere masīgūsa'a. ²³ A'tiro weecā, yarā masārē, mu'u yarā me'rā ducawaasere masīgūsa'a. A'te yu'u tojo nise űamiacāta tojo wa'arosa'a', niami Ō'acū”, ni werecu niwī Moisé.

²⁴ Cū nī'caronjōta wa'acaro niwā. Faraō ya wi'ipure, tojo nicā cū docacjārā wiorā ye wi'seripure nurūrūa pājārā waro añurō na'itf'arō tuusājāacārā niwā. Nipe'tiro Egiptocjārā na nīrōpure tojo wa'acaro niwā. Na nurūrūa pājārā niyu'ruarā, ti di'tare añurō mu'muya'rua, dojorēbutiacārā niwā.

²⁵ Tojo wa'acā, faraō Moisére, Aarōrē pijidutio'ocu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ō'acūrē wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeorā wa'aya. Mejō a'ti di'tapure wijaticā'ña.

²⁶ Moisé cūrē yu'ticu niwī:

—Ne queoro nitirocoro. Ūsā wiogu Ō'acūrē wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā, Egiptocjārā pe'ema na wa'icūrā na ējōpeorā wiori nima. Tojo weerā na Egiptocjārā ūsā wa'icūrā na ējōpeorārē ūjūamorōpeocā i'arā, ūsārē ūtāperi me'rā doquewējēbosama. ²⁷ Ūsā i'tia numu'waro, yucu marīrō, masā marīrōpu wa'arāsa'a. Topu Ō'acū ūsā wiogure cū duti'caronjōta wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeorāsa'a, nicu niwī.

²⁸ Tere tu'ogu, faraō nicu niwī:

—To pūrīcārē masā marīrōpu wa'aya. Topu musā wiogu Ō'acūrē wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeoya. Yoaropu waro wa'aticā'ña. Yu'u quē'rārē sērībosapa, nicu niwī.

²⁹ Moisé cūrē yu'ticu niwī:

—Maata a'to ní'cu wijaaguta, Õ'acū yu'u wiogure sēřīgūti. Ñamiacāta nurūrūa mu'u tiropure, mu'u docacjārā wiorā tiropure, mu'u yarā masā tiropure marīrāsama. Mu'u "A'tiro weeguti" ni weecā, tojo nicā Israe curuacjārārē, Õ'acū ūsā wiogure wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeodutigu du'uo'ocā, tojo wa'arosa'a, nicu niwī Moisé.

³⁰ Moisé faraō ya wi'ipū ní'cu cū wijáaca be'roacāta Õ'acūrē sēřicu niwī. ³¹ Õ'acū Moisé cū sēři'caronojōta weecu niwī. Nurūrūa faraō tiropū, cū docacjārā wiorā tiropū, cū yarā masā tiropū ní'cārā wijaape'tia wa'acārā niwā. ³² Na pe'ticā ĩ'amigū, faraō Õ'acūrē yu'rūnu'cāgū, Israe curuacjārārē du'uo'oticu niwī tja.

9

Õ'acū wa'icūrā ecarārē bu'iri da'regu wēřicā wee'que ni'i

¹ Õ'acū Moisére a'tiro nicu niwī:

—Faraō tiropū wa'a, a'tiro niña: "Õ'acū, hebreo masā wioгу, a'tiro niami: 'Yarā masārē yu'ure e'catipeorā wa'acā du'uo'oya. ² Mu'u du'uo'oronojō o'oga, narē du'uticā, ³ Õ'acū cū tutuasere ĩ'ogū, mu'u yarā wa'icūrā cāpūpu nīrārē bu'iri da'regusami. Narē duti pūrīse waro wā'cārōsa'a. Cabayua, burroa, cameyoa, wecu, oveja wēřīrāsama. ⁴ Õ'acū Egiptocjārā yarā wa'icūrārē wēřicā weegusami. Israe curuacjārā yarā pe'ea ne ni'cū wēřisome'", nicu niwī.

⁵ Õ'acū cū bu'iri da'reatji nūmūrē cūtojacu niwī. A'tiro niami:

—Ñamiacā tere tojo weeguti, niami.

⁶ Ape nūmu cū tojo ní'quere weecu niwī. Nipe'tirā wa'icūrā Egiptocjārā yarā wēřipe'tia wa'acārā niwā. Israe curuacjārā yarā pe'e ne ni'cū wēřiticu niwī. ⁷ Faraō Israe curuacjārā yarā wa'icūrārē ĩ'adutigu o'ócū niwī. Na yarā ne ni'cū wa'icu wēřiticu niwī. Tojo wa'acā ĩ'amigū, Õ'acūrē yu'rūnu'cāgū, Israe curuacjārārē ne du'uo'oticu niwī.

Õ'acū bipisepa me'rā bu'iri da're'que ni'i

⁸ Õ'acū Egiptocjārā yarā wa'icūrārē bu'iri da'reca be'ro Moisére, Aarōrē nicu niwī:

—Pā na ūjūarō cjase nujārē ni'cā omocā ejatuaro òrēmiiña. Moisé faraō ĩ'orō u'muarōpu tere doquestemorōato. ⁹ Te nujā añuse marārī tojarosa'a. Nipe'tiro Egipto di'tapure se'sa wa'arosa'a. Se'sa, masārē, wa'icūrārē bipisepa wa'acā weerosa'a, nicu niwī Õ'acū.

¹⁰ Tojo weerā Moisé, Aarō pā ūjūarō cjase nujārē mii, faraō tiropū cū me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Topū Moisé te nujārē doquestemorōcu niwī. Cū tojo weecā, masārē, wa'icūrārē na upū nipe'tiropū bipisepa wa'acaro niwū. ¹¹ Egiptocjārā masīřī masā, tu'ōña'řī masā quē'rā āpērā weronojōta bipisepa wa'ano'cārā niwā. Tojo weerā Moisére ne pōtēoticārā niwā. ¹² Õ'acūta faraōrē Moisére, Aarōrē yu'rūnu'cācā weecu niwī. Tojo weegu Õ'acū Moisére ní'caronojōta Moisé, Aarō na ucūsere ne yu'titicu niwī.

Õ'acū yusuase aco peri bu'a'que peri paca me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹³ Be'ro Õ'acū Moisére nicu niwī:

—Ñamiacā ñamicure wā'cā, faraōrē a'tiro nigū wa'aya: "Õ'acū, hebreo masā wioгу, a'tiro niami: 'Yarā masārē yu'ure e'catipeorā wa'acā du'uo'oya. ¹⁴ Ni'cārōacāma mu'urē, mu'u docacjārā wiorārē, mu'u yarā masārē upūtu waro bu'iri da'reguti. Te me'rā mu'u masīgūsa'a ne apī a'ti di'tapure yu'u weronojō nigū marīmi. ¹⁵ Yu'u tutuasere ĩ'ogū, ni'cāti me'rāta mu'urē, mu'u yarā masārē bu'iri da're, wējēpe'otojabopā. A'ti di'tapu nimi'cārā bajudutipe'tiotojabopā. ¹⁶ Mu'urē yu'u tutuasere ĩ'ato nigū, wējētīwū. Tojo nicā masā nipe'tise di'tacjārā yu'ure masiāto nigū, tojo weewū. ¹⁷ Tojo weemicā, mu'u pe'e yarā masārē cā'mota'agu, ne du'uo'owe'e. ¹⁸ Mu'urē a'tiro weeguti. Ñamiacā a'ti orata yusuase aco peri bu'a'que peri paca burucā weeguti. Ne ni'cāti Egiptopure tojo wa'ati'quere wa'acā weeguti. ¹⁹ Tojo weegu mu'u yarā wa'icūrārē mejēcā wa'ari nigū, añurō nurōña. Tojo nicā, nipe'tise mu'u cāpūpu cuosere nurōpe'oya. Te yusuase aco peri bu'a'que peri paca burupejaro, masārē, wa'icūrārē wi'i po'peapu nitirārē wējēpe'orososa'a,'" nicu niwī Õ'acū.

²⁰ Ni'cārērā faraō docacjārā wiorā tere tu'oyurā, uicārā niwā. Tojo weerā narē da'rawā'ñaco'terārē, wa'icūrārē wi'i po'peapu cūucārā niwā. ²¹ Āpērā pe'e tere wiopesase me'rā tu'otīcārā niwā. Tojo weerā narē da'rawā'ñaco'terārē, wa'icūrārē cāpūpu cūucārā niwā.

²² Be'ro Õ'acū Moisére nicu niwī:

—Mu'u ya omocārē u'muarōpu sīomorōña. Mu'u tojo weecā, nipe'tiro Egiptopure yusuase aco peri bu'a'que peri paca bururosa'a. Te peri masārē, wa'icūrārē, yucupagure, cāpūpu ote'quere nipe'tiro Egiptopu nisere burupejarosa'a, nicu niwī.

²³ Moisé cū ya omocārē u'muarōpu sīomorōcu niwī. Cū tojo weecā, Ō'acū bupo paase, ya'base o'ōcu niwī. Tojo nicā yusuase aco peri bu'a'que peri paca di'tapure burucā weecu niwī. Nipe'tiro Egiptopure te peri buru, tuuse'sanu'cācaro niwā. ²⁴ Bupo ya'ba, yusuase aco peri bu'a'que peri paca ne tojanu'cārō marīrō burunu'cūcaro niwā. Egiptopure ne ni'cāti tocā'rō tutuaro buruticaro niwā. ²⁵ Te peri paca nipe'tiro Egiptopure topu nisere mutōdijocā'caro niwā. Masārē, wa'icūrārē, yucupagure, otesere tojo weecaro niwā. Tojo nicā, topu nise nipe'tise yucupagure doquewi'redijocā'caro niwā. ²⁶ Tojo wa'amicā, Gosén di'ta pe'ema Israe curuacjārā tirore ne ni'cā pe buruticaro niwā.

²⁷ Tojo wa'acā i'agū, faraō Moisére, Aarōrē pijidutio'ocu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u ña'arō weepā. Yu'uta bu'iriti'i. Tojo nicā yu'umasā quē'rā bu'iritima. Ō'acū pūrīcā bu'iri moomi. ²⁸ Ūputu waro bupo paase, yusuase aco peri bu'a'que peri paca burusere tu'oña'toja'a. Pōtēotisa'a. Tojo weegu musārē du'uwi'rōgūti majā. Musā Ō'acūrē ūsā ye cjasere sērībosaya. Yu'u musārē du'uo'ogūti, nicu niwī faraō.

²⁹ Moisé cūrē yu'ticu niwī:

—Maata a'ti macāpure wijagu, Ō'acūrē sērī ñubuegu, ya omocārē sīomorōgūti. Tojo weecā, aco bu'a'que peri paca burunemosome. Bupo paanemosome. Te me'rā nipe'tiro a'ti nucūcā “Ō'acū ye ni'i” nisere masīrāsa'a. ³⁰ Yu'u pe'e mu'u weesetisere añurō masī'i. Mu'u, tojo nicā mu'u docacjārā wiorā, Ō'acū yu'u wiogure ne wiopesase me'rā tu'oña'we'e, nicu niwī Moisé.

³¹ Cebada pupiropu weecaro nimiwā. Lino pe'e o'oro weecaro nimiwā. Tojo weero na ote'quere añurō doquemutōcā'caro niwā. ³² Trigo, centenoa pūrīcā be'ropu pupisa'a. Tojo weero tea mejēcā wa'aticaro niwā.

³³ Moisé faraō tiropu ni'cu ti macāpu wijagu, cū ye omocārīrē sīomorō, Ō'acūrē sērīcu niwī. Cū tojo weeri curata maata aco bu'a'que peri paca burūdu'ucaro niwā. Tojo nicā acoro pejadu'ucaro niwā. Bupo quē'rā paadu'ucu niwī. ³⁴ Tojo wa'acā i'amigū, faraō Ō'acūrē yu'rūnu'cācu niwī. Cū docacjārā wiorā quē'rā mejārōta yu'rūnu'cārā niwā. ³⁵ Ō'acū Moisé me'rā todaporopu ni'caronjōta faraō Israe curuacjārārē ne du'uo'oticu niwī.

10

Ō'acū mu'murīwi'ia me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹ Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Faraō me'rā ucūgū wa'aya. Yu'uta cūrē, tojo nicā cū docacjārā wiorārē mu'arē yu'rūnu'cācā weepu. Narē yu'u tutuase, i'a ucuasenojōrē wee'ogūti nīgū, tojo weepu. ² Tojo nicā, mu'u pō'rārē, mu'u pārāmerārē yu'u Egiptocjārārē bu'iri da're'quere, i'a ucūase wee'ō'quere wereturiato nīgū, tojo weepu. Tojo weerā “Yu'u Ō'acū, musā wiogu ni'i” nisere masīrāsa'a, nicu niwī Ō'acū.

³ Cū tojo nica be'ro Moisé, Aarō faraō me'rā ucūrā wa'acārā niwā:

—Ō'acū, hebreo masā wiogu mu'arē a'tiro nidutiami: “Yu'u weesere i'amigū, yu'u dutiro ne weewe'e. Yarā masārē yu'ure e'catipeorā wa'acā du'uo'oya. ⁴ Mu'u du'uo'oticāma, ñamiacāta mu'murīwi'ia a'ti di'tare a'ticā weeguti. ⁵ Tojo weerā mu'murīwi'ia pājārā niyucā, di'ta ne bajusome. Aco bu'a'que peri paca buru, doquewjē du'a'quere ba'arāsama. Tojo nicā cāpūpu yucupagu nise pūrīrē ba'ape'ocā'rāsama. ⁶ Mu'u ya wi'ire, mu'u docacjārā wiorā ye wi'serire, nipe'tirā Egiptocjārā ye wi'serire mu'mua wa'arāsama. Mu'u ñecūsumua, mu'u pacūsumua na ninu'cācaterore i'ati'quere, téé ni'cārōacāpu quē'rārē musā i'ati'quere i'arāsa'a”, nicu niwī.

Tojo nitogajuta, Moisé majāminu'cā, faraō ya wi'ire wijaa wa'acu niwī.

⁷ Tere tu'orā, faraō docacjārā wiorā cūrē a'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro nicāpu marīrē ā'rī ña'arō weedu'ugusari? Ō'acū na wiozure e'catipeorā wa'acā, narē du'uo'ocā'ña. Cū marī ya di'tare dojorēpe'otojami. ¿Mu'u tere i'aweti? nicārā niwā.

⁸ Faraō Moisére, Aarōrē pijiduticu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū, musā wiozure e'catipeorā wa'aya. Wereya. ¿Noa wa'arāsari musā me'rā?

⁹ Moisé yu'ticu niwī:

—Ësāpuma Õ'acū ya bosenumu pajiri bosenumu nirō wee'e. Tojo weerā wī'marā, ma'mapjia, bucurā ūsā me'rā wa'arāsama. Tojo nicā ūsā yarā ovejare, wecuare miarāsa'a.

¹⁰ Faraō cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'ure musā numosānumia, wī'marā me'rā du'uo'ogusami, ni wācūmisa'a. Yu'u narē ne du'uo'osome. Yu'u ī'acā pe'ema, musā űa'arō wācūserē masīno'o. ¹¹ Niwe'e. Musā űaro weesome. Diacjūta Õ'acūrē e'catipeosī'rīrā, űmua dia'cū wa'aya, nicu niwī faraō.

Tojo nitoja, faraō Moisére, Aarōrē cū tiro nirārē cō'awīrōdutigū niwī.

¹² Be'ro Õ'acū Moisére nicu niwī:

—Mu'murīwi'ia bajuatō nīgū, Egipto di'tare mu'u omocārē sīoo, wējētuoya. Mu'u tojo weecā, nipe'tiropu se'sa wa'arāsama. Nipe'tise yusuase aco peri bu'a'que peri paca buru, doquewējē du'a'quere ba'ape'ocā'rāsama, nicu niwī.

¹³ Moisé Egiptopure cū tuacjare sīoo, wējētuocu niwī. Õ'acū űmūco, űami wī'rōrō mujīpū mujātiro pe'e me'rā wēeona'ia, wēeobo'reacā weecu niwī. Ape numu bo'reacā wī'rōrō wēeose me'rāta mu'murīwi'ia a'ticārā niwā. ¹⁴ Na ti di'tare nipe'tiropu tuuse'sanu'cā wa'acārā niwā. Toduporopu ne ni'cāti ticurā pājārā mu'murīwi'ia marīcārā niwā. Be'ropu quē'rārē ī'ano'ña marīrāsama majā. ¹⁵ Pājārā niyucā, di'ta ne bajuticaro niwū. Cāpūpa na ote'que duca, tojo nicā yucudaca aco bu'a'que peri buru, doquewējē du'a'quere nipe'tiro Egiptopure ba'ape'ocā'cārā niwā.

¹⁶ Tojo wa'acā ī'agū, faraō sojaro me'rā Moisére, Aarōrē pijiduti'jāgū, a'tiro nicu niwī:

—Õ'acū musā wiogure, tojo nicā musārē űa'arō weeasu. ¹⁷ Ni'cārōacā waroma yu'u űa'arō wee'quere acobojoya. Õ'acūrē yu'ure sērībosaya ā'rā mu'murīwi'ia űa'arō weerārē cō'abosacā, nicu niwī faraō.

¹⁸ Moisé ti wi'ipū ni'cu wijaa, faraō sērīduti'caronojō Õ'acūrē sērībosacu niwī. ¹⁹ Tojo weegu Õ'acū wī'rō mujīpū mujātiro pe'e a'ti'quere mujīpū sājārō pe'e ducayucu niwī. Te wī'rō tutuaro me'rā mu'murīwi'iare Maa Sō'arī maapu wēequeñocā weecu niwī. Tojo weecā, Egiptopure ne mu'murīwi'ia du'saticārā niwā. ²⁰ Õ'acū pe'e faraōrē Moisére yu'rūnū'cācā weecu niwī. Tojo weegu faraō Israe curuacjārē du'uo'oticu niwī.

Õ'acū na'itī'ase me'rā bu'iri da're'que ni'i

²¹ Õ'acū mu'murīwi'ia me'rā bu'iri da'rēca be'ro Õ'acū Moisére nicu niwī:

—Nipe'tiro Egiptopure na'itī'ato nīgū, ű'muarō pe'e mu'u ya omocārē sīomorōña. Ëputu na'itī'arō waro wa'ato, nicu niwī.

²² Moisé cū ya omocārē sīomorōca be'ro, i'tia numu Egiptopure űputu na'itī'acaro niwū. ²³ Tojo wa'arī curare ne ni'cū Egiptopu nirā a'merī ī'ati, ne aperopu wa'amasīticārā niwā. Tojo wa'amicā, Israe curuacjārā ye wi'seri pe'ea bo'reyu nicaro niwū.

²⁴ Tojo weegu faraō Moisére pijiduti, a'tiro nicu niwī:

—Õ'acū musā wiogure e'catipeorā wa'aya. Musā numosānumiarē, musā pō'rārē miaña. Musā yarā oveja, wecu pe'ema a'to cūña, nicu niwī.

²⁵ Moisé pe'e a'tiro yu'ticu niwī:

—Niwe'e. Ësā yarā wa'icūrārē du'uo'oya. Nāta Õ'acū ūsā wiogure e'catipeorā wējē, űjūamorōpeoajā nima. ²⁶ Tojo weerā ūsā yarā wa'icūrārē miape'ocā'rāsa'a. Ne ni'cārē cūsu'ītīsa'a. Ësā Õ'acūrē űjūamorōpeoajārē beserātīrā űarāsa'a. Topu ejarā, ūsā Õ'acūrē űjūamorōpeoajārē űamarānojo'rē űarā űabosa'a, masītisa'a, nicu niwī.

²⁷ Õ'acū pe'e faraōrē cūrē yu'rūnū'cācā weecu niwī. Tojo weegu faraō Israe curuacjārē du'uo'oticu niwī. ²⁸ Apeyema faraō Moisére a'tiro nicu niwī:

—Wa'aya a'tore. Ne apaturi yu'u tiro a'titicā'ña. Apaturi yu'u tiro a'tigu, boa wa'agusa'a.

²⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, Moisé faraōrē yu'ticu niwī:

—Añurō wéegu, tojo ni'i. Apaturi mu'urē ī'anemosome, nicu niwī Moisé.

11

Õ'acū masā ma'misumua wērīse me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹ Õ'acū Moisére nicu niwī:

—Ni'cāti faraōrē, tojo nicā Egiptocjārā masārē bu'iri da're'tuogutigū wee'e majā. A'te be'ro faraō musārē du'uo'ogusami, du'uo'ogu pe'e. Mejō nipe'tise musā ye me'rā cō'awīrōbutiagusami. ² Ni'cārōacārē Israe curuacjārā űmuarē, numiarē Egiptocjārā na pu'to nirārē uru, plata me'rā wee'quere sērīdutiya, nicu niwī.

³ Õ'acũ Egiptocjārārē Israe curuacjārārē ĩ'a, e'caticā weecu niwĩ. Apeyema tja faraõ docacjārā wiorā, tojo nicā ti di'tacjārā Moisére wiopesase me'rā ĩ'acārā niwā.

⁴ Moisé faraõrē nicu niwĩ:

—A'tiro niami Õ'acũ: “Nami deco nicā nipe'tiro Egiptopure sijagusa'a. ⁵ Yu'u to sijari curare nipe'tirā Egiptocjārā pō'rā masā ma'misumaa faraõ macũ cūrē wiogu sājādūcayucjũ me'rā, téé cūrē da'racō'tego trigo ārūagõ macũ, tojo nicā wa'icārā bajuamũ'tā'cārā wērĩrāsama. ⁶ Tojo wa'acā, nipe'tiro Egiptopure caricũ utirāsama. Toduporopũ ne ni'cāti tocā'rõ utitiwā. Be'ropũ quē'rārē ne apaturi tocā'rõ utisome majā”, niami. ⁷ Israe curuacjārā wa'tero pe'ema ne ni'cũ masūrē, ne ni'cũ wa'icure diayi tu'tisome. Tojo weese me'rā musā Õ'acũ Egiptocjārārē, Israe curuacjārārē ducawaasere masĩrāsa'a. ⁸ Be'ro nipe'tirā mu'u doca wiorā nira yu'u tiro a'ti, ejaque'atĩjarā, “Wa'agusa'a nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā”, nirāsama. Na yu'ure tojo niticāma, yu'u wa'asome, nicu niwĩ Moisé.

Tojo nitoja, Moisé uase me'rā faraõ ya wi'ire wijaa wa'acu niwĩ. ⁹ Be'ro Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Faraõ musā sērĩsere yu'tisome. Cũ o'óticāma, yu'u tutuasere wee'ionemona'rõsa'a Egipto di'tapure, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁰ Moisé, Aarõ me'rā Õ'acũ ni'caronojõta faraõrē peje wee'ionemocārā niwā. Õ'acũ pe'e faraõrē narē yu'rũnu'cācā weecu niwĩ. Tojo weegu faraõ Israe curuacjārārē du'uo'oticu niwĩ.

12

Israe curuacjārā Egiptopure na wija'que ni'i

¹ Õ'acũ Moisére, Aarõ Egiptopũ nirārē a'tiro ni werecu niwĩ:

² “A'ti mujĩpũ musārē mejõ nirĩ mujĩpũ mejēta nirõsa'a. A'ti cũ'marē ne ninũ'cārĩ mujĩpũ nirõsa'a. ³ Nipe'tirā Israe curuacjārārē a'tiro ni werya: 'A'ti mujĩpũ diez nirĩ numũ nicā, ni'cā wi'icjārā ni'cũ oveja wĩ'magūrē o cabracārē ñe'e cuoyuya. ⁴ Ni'cā wi'icjārā pejetirā nicā “Cũ wa'icure ba'ape'otibosa'a” nirā, a'tiro weerāsa'a. Musā ya wi'i pu'to nirĩ wi'icjārārē pijio, su'ori ba'arāsa'a. Musā ba'aro ejatuario “Ticũrā masā nima” ni, eti ba'arāsa'a. ⁵ Cũ wa'icũ ni'cā cũ'ma cuogu, umu ne duti moogũ, cāmi marĩgũ niato. Cũ oveja wĩ'magũ o cabracā niato. ⁶ Cũ wa'icure ñe'e, cuoyuya. Téé a'ti mujĩpũ catorce nirĩ numupũ cuotuorāsa'a. Musā nipe'tirā Israe curuacjārā, ni'cā wi'icjārā ñamica'a na'ique'ari cura wa'icure wējērāsa'a. ⁷ Be'ro te díre míi, musā wa'icure ba'ari wi'i sope sumutorire wa'rerāsa'a. ⁸ Ñamipũ te pecame'epũ pũ'que di'ire, tá sũ'ese me'rā morē'quere ba'arāsa'a. Tojo nicā pā bucuase me'rā morēti'quere ba'arāsa'a. ⁹ Ne cārõ catise di'ire, ne do'a'que di'ire ba'aticā'ña. Wa'icũ cũ dupoa, cũ da'pocārĩ, cũ u'tamisi nipe'tise me'rā pecame'epũ pũono'ato. ¹⁰ Tere ape numupũ ba'arāti nirā, ne da'aticā'ña. Du'sacāma, mejõ ũjũape'ocā'ña. ¹¹ Su'ti, sapatu sãña, musā tuacjũre cuo, sojaro me'rā ba'arāsa'a. Yu'u Õ'acũ Egiptopure yu'ruasere wācũrĩ numũ ni'i. ¹² Ti ñamita yu'u nipe'tiro Egiptopure yu'ruagusa'a. Tojo yu'ruagu, nipe'tirā Egiptocjārā masā ma'misumuarē wējēgũsa'a. Tojo nicā na yarā ecarā umua bajuamũ'tā'cārārē wējēgũsa'a. Nipe'tirā Egiptocjārā ějõpeorānojõrē bu'iri da'regutĩ. Yu'u Õ'acũ, musā wiogu weretopaju.

¹³ “Musā di' wa're'que wi'serire ĩ'agũ, “Israe curuacjārā te wi'seripu nima”, ni masĩgũsa'a. Tojo weegu Egiptocjārārē wējēgũ, te díre ĩ'agũ, diacjũ yu'rua wa'agusa'a. Ne ni'cũ musā wērĩsome. ¹⁴ A'ti numurē musā wācũsiruturāsa'a. Tere wācũrā, ni'cā bosenumũ yu'u Õ'acũrē weepeerāsa'a. Musā ti bosenumurē weepeerā, tojo weenu'cũcā'rāsa'a. Cũ'marĩnũcũ musā, musā be'rocjārā quē'rā ti bosenumurē weenu'cũcā'rāsama. A'te dutisere musārē cũu'u. ¹⁵ Siete numurĩ pā bucuase me'rā morēti'quere ba'arāsa'a. Bosenumũ nu'cārĩ numũ me'rā musā ye wi'seripure pā bucuacõ weesere ne cuoticā'ña. No'o te siete numurĩrē pā bucuase me'rā morē'quere ba'arānojõ Israe curuacjārā me'rā nimi'cārā cõ'awĩrõno'rāsama. ¹⁶ Bosenumũ nu'cārĩ numũ musā nerē, yu'ure e'catipeori numũ nirõsa'a. Yapatiri numũ quē'rārē nerē, yu'ure e'catipeori numũ nirõsa'a. Te numurĩrē ne da'raticā'ña. Ba'ase dia'cūrē do'acā, añurõsa'a. ¹⁷ Pā bucuase me'rā morēti'quere ba'ari bosenumurēta musārē nipe'tirā Egiptopũ ni'cārārē miuwijagusa'a. Tojo weerā musā ti numurē bosenumũ weepeerāsa'a. Cũ'marĩnũcũ musā, musā be'rocjārā quē'rā ti bosenumurē tojo weenu'cũcā'rāsa'a. Musārē te dutisere cũu'u. ¹⁸ Nimũ'tārĩ mujĩpũ pā bucuase me'rā morēti'quere ba'arāsa'a. Catorce nirĩ numũ ñamica'a me'rā ba'anũ'cā, téé veintiuno nirĩ numũ ti mujĩpũrēta ñamica'apũ ba'atuorāsa'a. ¹⁹ Musā ye wi'seripure siete numurĩ ne pā bucuase me'rā morē'que mariato. No'o ni'cũ pā bucuase me'rā morē'quere ba'agunojõ,

Israe curuacjũ waro, o ape macãcũ Israe curuacjãrã me'rã nisetigunojõ quẽ'rã cõ'awirõno'gũsami. ²⁰ Tere wãcũrã, musã pã bucũase me'rã morẽ'quere ba'aticã'ña. Musã no'o nirõ ti bosenumũ nicã, pã bucũase me'rã morẽ'que marĩrõ ba'aya", ni werecu niwĩ Õ'acũ.

²¹ Be'ro Moisé nipe'tirã Israe curuacjãrã wiorãrẽ pijidutio'ocu niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ: "Wa'aya. Wa'a, oveja wĩ'magũrẽ o cabracãrẽ ñe'e, musã ya wi'icjãrãrẽ ecarãtirã miitia. Miiti, Õ'acũ Egiptopure yu'ruari numurẽ ba'acjare wẽjẽña. ²² Díre ni'cã pajopu cũña. Be'ro hisopo wãmetiri siti cja dupũ mii, te díre yosoya. Be'ro sopo nipe'tiro sumutorire wa'reya. Bo'reati duporo ne ni'cũ musã ye wi'seripu ni'cãrã wijaaticã'ña. Topũta tojacã'ña. ²³ Õ'acũ Egiptocjãrã masã ma'misumuarẽ wẽjẽgũ wa'agu, wi'serire yu'ruagu, sopo sumutorire dí wa're'quere ñ'agũ, ti wi'ire diacjũ yu'ruagusami. Tojo weegu Õ'acũ cũrẽ wereco'tegu masãrẽ wẽjẽgũrẽ musã ye wi'serire sãjãcã cá'mota'agusami. ²⁴ A'te dutise cũu'quere musã, musã pãrãmerã nituriarã wiopesase me'rã cõnu'cũrãsa'a. Musã be'rocjãrã quẽ'rãrẽ a'te dutise ninu'cũcã'rõsa'a. ²⁵ Õ'acũ cũ ni'caronojõta cũ musãrẽ 'O'oguti' nica di'tapure sãjãca be'ro a'ti bosenumurẽ weenu'cũrãsa'a. ²⁶ Musã põ'rã musãrẽ '¿A'ti bosenumũ de'ro nis'ĩrĩrõ weeti?' ni sãrĩtiña'cã, ²⁷ musã a'tiro yu'tiya: 'Õ'acũrẽ ãjõpeorã, ñ'rinojõ ovejare a'ti bosenumunojõrẽ wẽjẽno'o. Õ'acũ Egiptocjãrã masã ma'misumuarẽ wẽjẽcaterore cũ Israe curuacjãrã ye wi'seri pe'ere diacjũ yu'ruacu niwĩ. A'tiro wẽegũ, marĩ acawererã Israe curuacjãrãrẽ yu'ruocu niwĩ', ni wereya", nicũ niwĩ Moisé.

Tere tu'orã, Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ e'catipeorã, paamu'rĩque'acãrã niwã. ²⁸ Be'ro nipe'tise Õ'acũ Moisére, Aarõrẽ weeduti'caronojõta weecãrã niwã.

Egiptocjãrã masã ma'misumua na wẽr'que ni'i

²⁹ Ñami deco nicã, Õ'acũ nipe'tirã Egiptocjãrã masã ma'misumuarẽ wẽjẽcu niwĩ. Faraõ ti dí'ta wioqu macũ masã ma'mi me'rã wẽjẽnu'cã, téé bu'iri da'reri wi'ipũ dujirã põ'rã masã ma'misumuaपुरẽ wẽjẽtuocu niwĩ. Tojo nicã wa'icũrã bajuamu'tã'cãrãrẽ wẽjẽcu niwĩ. ³⁰ Tojo wa'acã, faraõ, tojo nicã nipe'tirã cũ docacjãrã wiorã, nipe'tirã Egiptocjãrã ti ñamirẽ wã'cãpe'tia wa'acãrã niwã. Nipe'tiro Egiptopure bujawetirã uti, caricũcãrã niwã. Ne ni'cã wi'i masã ma'mi wẽrĩtiri wi' du'saticaro niwã. ³¹ Ti ñamita faraõ Moisére, Aarõrẽ pijidutio'ocu niwĩ. Narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—A'tore yarã masã me'rã ninemoticã'ña. Wijaya. Musã, nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã wa'aya. Musã ni'caronojõta musã wioqu Õ'acũrẽ e'catipeorã wa'aya. ³² Musã ua'caronojõta musã yarã ovejare, wecuare miaña. Yu'ure Õ'acũrẽ sãrĩbosapa, nicũ niwĩ.

³³ Egiptocjãrã Israe curuacjãrãrẽ na ya di'tare sojaro me'rã wa'aduticãrã niwã. "Na maata wijaticãma, ãsã quẽ'rã wẽrĩpe'tia wa'abosa'a", ni wãcũcãrã niwã. ³⁴ Tojo weerã Israe curuacjãrã na pã weeatjere, bucũase marĩrõ miacãrã niwã. Te morẽse co'ripũ na ye su'ti caseri me'rã oma weetjãrã wuacãrã niwã. ³⁵ Tojo nicã Moisé cũ duti'caronojõta Egiptocjãrãrẽ uru me'rã wee'quere, plata me'rã wee'quere, tojo nicã su'tire sãricãrã niwã. ³⁶ Õ'acũ Egiptocjãrãrẽ apeyenojõ tu'saro me'rã Israe curuacjãrãrẽ o'ocã weecu niwĩ. A'tiro weerã Egiptocjãrãrẽ na cõomi'que wapatisenõjõrẽ miape'ocãrã niwã.

Israe curuacjãrã na Egiptore wija'que ni'i

³⁷ Israe curuacjãrã Ramsés wãmetiri macãpu ni'cãrã wija, Sucot wãmetiropũ wa'acãrã niwã. Umua seiscientos mil wa'tero du'pocã me'rã wa'acãrã niwã. Numia, wĩ'marã ba'paqueoya marĩrõ nicãrã niwã. ³⁸ Na me'rã pãjãrã Israe curuacjãrã nitirã, tojo nicã pãjãrã oveja, wecu wa'acãrã niwã. ³⁹ Egiptocjãrã Israe curuacjãrãrẽ sojaro me'rã wa'aduticãrã niwã. Tojo weerã Israe curuacjãrã na ba'atjere apoyuticãrã niwã. Na pã weeatje bucũase marĩrõ na Egiptopũ miiti'que me'rã opa caseri wee, pũ'oba'acãrã niwã.*

⁴⁰ Na Israe curuacjãrã cuatrocientos treinta cũ'marĩ Egiptopure nicãrã niwã. ⁴¹ Ticuse cũ'marĩ wa'ari numurẽta Egiptopure Õ'acũ yarã masã doce curari nirã wijape'ticãrã niwã. ⁴² Ti ñamirẽ Õ'acũ narẽ añurõ ñ'anarũ co'tecu niwĩ. Egiptopũ nirãrẽ miijaguti nigũ, tojo weecu niwĩ. Tojo weerã cũ'marinũcũ Israe curuacjãrã Õ'acũ ti ñamirẽ narẽ co'te'quere wãcũrã, cãrĩtibo'reasama.

*****

* **12:39** 12.39 Opa caseri wee, pũ'o, ãjũperã weronojõ weeba'acãrã niwã.

13

O'mecurua, pecame'e ùjǔrǐ pō'rā me'rā Ō'acū ma'arē ĩ'o'que ni'i

¹⁷ Faraō Israe curuacjārārē du'uwīrōcaterore Ō'acū narē filisteo masā nirī di'ta yu'rutērǐ ma'apu miaticu niwī. Ti ma'a diacjūca ma'a nimicā, a'tiro wācūcu niwī: "Filisteo masā na me'rā a'mewējēsī'ricā, na uirā, a'mewējērōnojō o'orā, Egiptopu dajatojabosama", nicu niwī. ¹⁸ Tojo weegu Maa Sō'arī maapu wa'adutigū, masā marīrō, yucu marīrō nirī ma'a pe'e be'toawā'cācā weecu niwī. Israe curuacjārā Egipto di'tare wijarā, surara a'mewējērā wa'arā weronjō wijawā'cācārā niwā.

¹⁹ Moisé cū José miji ye ō'arī mejārē miacu niwī. Toduporopu José Israe curuacjārārē tojo weeduticu niwī. Titare José narē nicu niwī:

"Ō'acū musārē diacjūta weetamugū a'tigusami. Te tojo wa'acā, ye ō'arī mejārē musā miaña. Ō'acū wāme me'rā 'Tojata weerāti', niña", nicu niwī.

²⁰ Israe curuacjārā Sucore wija, téé Etam wāmetiro masā marīrō, yucu marīrō sumutopu tojaque'acārā niwā. ²¹ Ō'acū na duporo wa'ayucu niwī. Ūmucjore o'mepō'rā me'rā narē ma'a su'ori ĩ'ogū, ba'paticu niwī. Ńami pe'ere ni'cā pecame'e ùjǔrǐ pō'rā me'rā, narē s'oo, ba'paticu niwī. Cū tojo weecā, űami, űmucō wa'amujācārā niwā. ²² O'mepō'rā pe'e űmucore na duporo ű'mutācaro niwā. Ńami pe'ema pecame'e ùjǔrǐ pō'rā ű'mutācaro niwā. Tojo dia'cū wa'anucā'caro niwā.

14

Israe curuacjārā Maa Sō'arī maajore pē'a'que ni'i

¹ Israe curuacjārā Etāpu nirī cura Ō'acū Moisére a'tiro nicu niwī:

² "Israe curuacjārārē majāmitojatidutiya. Narē Pi-hahiro wāmetiri macā pōtēorō, Baal-zefón pu'topu tojaque'adutiya. To Migdol, Maa Sō'arī maa wa'tero toja'a. Na topu maa sumutopu na ye wi'seriacārē bua, tojaque'ato. ³ Na tojo weecā, faraō a'tiro wācūgūsami: 'Ā'rā Israe curuacjārā no'o aporo wa'amasitima. Na masā marīrō, yucu marīrōpu wisinu'cūbajaque'atima', nigūsami. ⁴ Faraōrē yu'ure yu'rūnu'cācā weeguti. Tojo weegu Israe curuacjārārē ñe'esī'rigū, sirutugusami. Cū tojo weecā, yu'u pe'e cūrē, cū yarā surarare docaque'acā weegu, yu'u tutuasere ĩ'ogūti. Nipe'tirā Egiptocjārā tojo wa'acā ĩ'arā, 'Yu'u wioqu ni'i' nisere masīrāsama", nicu niwī Ō'acū. Israe curuacjārā cū tojo duti'caronjōta weecārā niwā.

⁵ Egiptocjū wioqu na du'tiwija'que qetire tu'ogu, cū, cū docajārā wiorā me'rā na wācū'quere mejēcā dūcayū, a'tiro nicārā niwā: "¿Marī de'ro weerā Israe curuacjārārē du'uo'omiapari? Na marīrē da'raco'terā nimiamā", nicārā niwā. ⁶ Maata faraō cū a'mewējēse cabayua wejesepawu tūrūsepawure apoduticu niwī. Cū yarā surara pājārā me'rā Israe curuacjārārē sirutucu niwī. ⁷ To wa'agu, seiscientopawu, tūrūse añusepawure miacu niwī. Tojo nicā, nipe'tise Egipto cjase surara yepawure miacu niwī. Tepawunucū ni'cū surara wioqu wa'acu niwī. ⁸ Ō'acū faraōrē cūrē yu'rūnu'cācā weecu niwī. Tojo weegu faraō Israe curuacjārārē sirutucu niwī. Na pe'e wijarāputa uiro marīrō wijatojacārā niwā.

⁹ Egiptocjārā yarā surara du'pocā me'rā wa'arā, cabayua pesarā me'rā, na ye a'mewējēsepawu me'rā Israe curuacjārārē siruturā wa'acārā niwā. Narē Maa Sō'arī maa sumutopu tojaque'arārē ēmujācārā niwā. To Pi-hahiro pu'topu Baal-zefón pōtēorpu tojacārā niwā.

¹⁰ Israe curuacjārā faraō, tojo nicā Egiptocjārā na pu'to a'ticā ĩ'arā, űcuacārā niwā. Tojo weerā Ō'acūrē weetamuse űputu sērīcārā niwā. ¹¹ Moisére a'tiro nicārā niwā:

—¿Egiptopure masā wērīcā yaase peri marīrǐ? ¿Īsārē topu ni'cārārē a'to masā marīrō, yucu marīrōpu wērīdutigū mīitiri? ¿De'ro weecju Egiptopu ni'cārārē a'topu mīitiri? ¹² Ūsā Egiptopu nīrā quē'rā mu'urē a'tereta ucūmiwū: "Ūsārē cariboticā'ña. Ūsā Egiptocjārārē da'rawā'ñaco'tecā, tojo ĩ'acā'ña," nimiwū. Ni'cārōacāma masā marīrō, yucu marīrōpu ūsā wērīcā ña'a ni'i. Narē da'raco'terā ninu'cūcā nemorō añubopā, nicārā niwā.

¹³ Na tojo nicā, Moisé narē yu'ticu niwī:

—Musā uiticā'ña. Totā tojaque'aya. Ō'acū ni'cācā musārē yu'ruoatjere ĩ'arāsā'a. Egiptocjārā musā ni'cācā ĩ'arārē ne apaturi ĩ'anemosome. ¹⁴ Ō'acū cū basu musārē a'mewējēbosagusami. Tojo weerā ne wācūque'titicā'ña, nicu niwī.

¹⁵ Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ure weetamuse sērīgū caricūti? Israe curuacjārārē pijio, wa'adutiya. ¹⁶ Mu'u tuacjare maajopure sīoña. Mu'u tojo weecā, maa deco me'rā

dacawatirosa'a. Israe curuacjārã aco marĩ, bopori ma'apu pē'arāsama. ¹⁷ Yu'u pe'e Egiptocjārãrẽ musārẽ ña'arõ wácucã weeguti. Tojo weerã musārẽ wējẽs'ĩrĩã siruturāsama. Na tojo weecã, faraõrẽ, cã yarã surarare, cã ye tũrũsepawũre, surara cabayua pesarãrẽ yu'u tutuayũ'ruasere ĩ'ogũsa'a. ¹⁸ Yu'u faraõrẽ, cã ye tũrũsepawũre, surara cabayua pesarãrẽ docaque'acã weéca be'ro Egiptocjārã yu'ure "Diacjũta Ô'acũ wíogu nimĩ", ni masĩrāsama, nicu niwĩ Ô'acũ.

¹⁹ Cũ tojo ni ucũrĩ curata Ô'acũ cũ basuta nimigã, cãrẽ wereco'tegu weronjõ upusãjãnu'cã* na siro pe'e sirutunu'cãcu niwĩ. Tojo nicã o'mepõ'rã na ðuporo u'matãmi'caro quẽ'rã na siro pe'e tja sirutunu'cãcaro niwũ. ²⁰ Tojo wee ti põ'rã Egiptocjārã surara, Israe curuacjārã decore ejanu'cãcaro niwũ. Ñamipũ ti o'mepõ'rã Egiptocjārãrẽ na'iatĩ'acã weecaro niwũ. Israe curuacjārã pe'ema bo'reyucaro niwũ. Tojo weerã Egiptocjārã ti ñamirẽ Israe curuacjārãrẽ ne emãticãrã niwã.

²¹ Moisé cũ ya omocãrẽ maajopure sionu'cũcu niwĩ. Cũ tojo weeri cura Ô'acũ mujĩpũ mujãtiro pe'e cjase wĩ'rõrẽ uputu wẽetuucã weecu niwĩ. Te wĩ'rõ nipe'tiro ti ñamirẽ wẽetuubo'reacaro niwũ. Tojo weero ti maajore puaperi dacawaticaro niwũ. A'tiro wee Ô'acũ ti maajore bopori ma'a wa'acã weecu niwĩ. ²² Di'ta boposãjãrõpũ Israe curuacjārã pẽ'acãrã niwã. Topure pua ta'tiajo aco dacawaano'caro niwũ. Bu'ĩ pe'e ape ta'rujo, siro pe'e ape ta'rujo nicaro niwũ.

²³ Faraõ yarã surara, cã ye tũrũsepawũ me'rã Israe curuacjārã be'ro ti maajo decopũ narẽ sirututuocãrã niwã. ²⁴ Bo'reati ðuporo Ô'acũ ãjẽrĩ põ'rã, o'mecuruapũ nĩgũ, Egiptocjārã surarare ĩ'adjijocũ niwĩ. Tojo ĩ'adjijocũ, narẽ no'o uaro wa'ama'acã weecu niwĩ. ²⁵ Tojo nicã na ye tũrũsepawũre tũrũsepa wetiwijacã weecu niwĩ. Tojo weerã umũnarõ wa'amasĩticãrã niwã. Tere ĩ'arã, Egiptocjārã a'tiro nicãrã niwã:

—j'Te'a, Israe curuacjārãrẽ tocã'rõta sirutudu'urã marĩ! Ô'acũ marĩrẽ ĩ'atu'tigu, narẽ a'mewẽjẽbosagu weemi, nicãrã niwã.

²⁶ Be'ro Ô'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Mu'u ya omocãrẽ ti maajopure sionã tja. Mu'u tojo weecã, aco dacawaanu'cõmi'que Egiptocjārã bu'ĩpu paamio, na ye tũrũsepawũ, na surara cabayua bu'ĩpu ni'cãrãrẽ miopero'rosa'a, nicu niwĩ.

²⁷ Tojo weegu Moisé cũ ya omocãrẽ ti maajo bu'ĩpu síocu niwĩ. Bo'reari cura mejãrõta ti maajo ni'caronõjõta tojacaro niwã. Na Egiptocjārã du'tis'ĩrĩmirã, aco paamiono'cãrã niwã. Tojo wee Ô'acũ narẽ ti maapu miõdijocũ niwĩ. ²⁸ Tojo wa'acã, tũrũsepawũ, surara cabayua pesa'cãrã, nipe'tirã surara, ti maajopũ Israe curuacjārãrẽ siruturã wa'amĩ'cãrã mirĩpe'tia wa'acãrã niwã. Ne ni'cũ faraõ yarã yu'ruwetiticãrã niwã. ²⁹ Tojo wa'amicã, Israe curuacjārã pe'e ti maajore di'ta boposãjãrõpũ pẽ'acãrã niwã. Aco pua ta'tiajo dacawaano'caropũ, ni'cãrõ bu'ĩ pe'e, apero siro pe'e nirõrẽ pẽ'acãrã niwã.

³⁰ Ti numũ nicã, Ô'acũ Israe curuacjārã Egiptocjārã dutise doca ni'cãrãrẽ yu'ruwetiticã weecu niwĩ. Israe curuacjārã Egiptocjārã wẽr'ĩ'cãrã mejãrãrẽ ti maa sumutopũ cũñacã ĩ'acãrã niwã. ³¹ Israe curuacjārã Ô'acũ cũ tutuayũ'ruase me'rã Egiptocjārãrẽ tojo docaque'acã weecã ĩ'arã, Ô'acũrẽ wiopesase me'rã ĩ'a, cãrẽ ãjõpeocãrã niwã. Moisé, Ô'acũ dutisere da'raco'tegu quẽ'rãrẽ ãjõpeocãrã niwã.

15

Moisé Ô'acũrẽ basapeo'que ni'ĩ

¹ Ô'acũ Egiptocjārãrẽ maajopũ miopẽ'ocã ĩ'arã, Moisé, tojo nicã Israe curuacjārã a'te basasere cãrẽ basapeocãrã niwã:

“Ô'acũ añubutiario cũ waparãrẽ docaque'acã weewĩ. Cabayua pesa'cãrãrẽ pajiri maajopũ doqueñojã, mirĩdijacã weewĩ. Tere wãcũgũ, cãrẽ basapeoguti.

² Ô'acũ yu'u wíogu yu'ure tutuacã weemi.

Cãrẽ wãcũgũ, basapeo'o.

Cũta yu'ure ĩ'atu'ti'cãrãrẽ yu'ure yu'ruwetiticã weemi.

Cũ, yu'u ãjõpeogũ Ô'acũ nimi.

Cãrẽ basapeoguti.

Cũ yu'u pacũ ãjõpeo'cu nimi.

Cãrẽ e'catipeoguti.

³ Ô'acũ a'mewẽjẽrĩ masũ tutuagu weronjõ nimi.

* 14:19 14.19 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

Cãrê 'Mu'u wioğuta ni'i, nino'o.

⁴ Ô'acũ, faraõ ye tũrũsepawu, tojo nicã cũ yarã surarare Maa Sõ'arĩ maajopu mirĩdijacã weewĩ.

Cũ yarã wiorã a'mewējētutuayu'rurã, Maa Sõ'arĩ maajopu mirĩ boawã.

⁵ Na dia po'peapu ũtãperi nũcũrõ weronojõ di'adijawã.

Ti maa ũ'cũarĩ maajo miidijawu.

⁶ Ô'acũ, yu'u wioğũ, mu'u ya omocã diacjũcamocã me'rã mu'urẽ ĩ'atu'figure wējẽpe'owu.

Ti omocã me'rãta mu'u tutuasere ĩ'ano'o.

⁷ Mu'u tutuayu'ruase me'rã, mu'u me'rã a'mewējērãrẽ mejõ nirã tojacã weewu.

Mu'u uase pecame'e ũjũrĩ põ'rã tá boposãjãsere ũjũarõ weronojõ narẽ pe'owu.

⁸ Mu'u ê'quẽa me'rã ejerimiquejo, acore ðacawaa, puaperi tuuneocũuwũ.

Te pã'cõrĩ paca puaperi nu'cãejawu.

Maa decopu bu'aro weronojõ ne a'meña'ma'atiwu.

⁹ Mu'urẽ ĩ'atu'tigu pe'e a'tiro wãcũcu nimiwĩ:

'Narẽ sirutu, emugũti.

Yu'u na cũosere ê'ma, ðacawaaguti.

Yu'u no'o miisĩ'rĩrõ miigũti.

Ya di'pjjore mii, narẽ wējẽcõ'agũti', nicu nimiwĩ.

¹⁰ Mu'u pe'e putistegu weronojõ weewu.

Tojo weecã, ti maajo narẽ miocõ'awã.

Na ti maajo uputu wĩ'rõ wēetuuri cura cõme nũcũrõ weronojõ di'adijawã.

¹¹ Wioğũ, ne ni'cũ ãpẽrã êjõpeogunõjõ mu'urẽ ni'cãrõwĩjimasĩtĩmi.

Nipe'tirã yu'rũoro tutuayu'rũnu'cã'a.

Ne ni'cũ mu'u weronojõ ña'ase moogũ marĩmi.

Añuse, wiopesase wee'ogũ ni'i.

Tojo weerã nipe'tirã masã mu'urẽ 'Añuyu'ruami', ni basapeato.

¹² Mu'u ya diacjũcamocãrẽ sũocã, dia mu'urẽ ĩ'atu'tirãrẽ miimãdija wa'awu.

*****

¹⁸ Ô'acũ, ũsã wioğũ, mu'u dutise ninu'cũcã'rõsa'a", ni basapeocãrã niwã.

María basa'que ni'i

¹⁹ Faraõ ye a'mewējẽse tũrũsepawu, cũ yarã cabayuapu pesarã, tojo nicã surara, ti maajopure na sãjãnu'cãwã'cãrĩ cura Ô'acũ na bu'ipu aco burũpeja, mirĩcã weecu niwĩ. Israe curuacjãrã pe'e di'ta boporopu pẽ'a wa'acãrã niwã. ²⁰ Be'ro Aarõ ma'mio María, Ô'acũ yere weremu'tãgõ, ni'cãrõ na basarã omocã me'rã paawuarore miico niwõ. Nipe'tirã ãpẽrã numia co be'ro siruturã quẽ'rã tonojõ me'rã paarãta basacãrã niwã. ²¹ Co pe'e narẽ su'ori basaco niwõ:

"Ô'acũrẽ basapeoya.

Cũrẽ ĩ'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã weewĩ.

Dia pajiri maajopu, cabayuare, surara na bu'ipu pesa'cãrãrẽ mirĩdijacã weewĩ", ni basaco niwõ.

Aco sũ'ese cjase queti ni'i

²² Moisé Israe curuacjãrãrẽ Maa Sõ'arĩ maajopu ni'cãrãrẽ miijwĩcã be'ro aperopu su'ori miacu niwĩ. Na masã marĩrõ, yucu marĩrõ Shur wãmetiropu wa'acãrã niwã. Topure ĩ'tia numu sijacãrã niwã. Ne aco bocaticãrã niwã. ²³ Na Mara wãmetiropu etarã, to cjase acore ne sĩ'rĩmasĩticãrã niwã. Te aco sũ'ese niyucã, tojo weecãrã niwã. Tojo weerã tore Mara* wãmeyecãrã niwã.

²⁴ Aco añusenõjõ marĩcã ĩ'arã, masã Moisére ña'arõ ucũnu'cãcãrã niwã. Cãrẽ a'tiro ni sãrĩtiña'cãrã niwã: "¿Marĩ ñe'enojõrẽ sĩ'rĩrãsari?" nicãrã niwã.

²⁵ Tere tu'ogu, Moisé Ô'acũrẽ weetamuse uputu sãrĩcu niwĩ. Cũ pe'e ni'cã yucũdupu ĩ'ocu niwĩ. Moisé ti ðupure acopu doqueñocu niwĩ. Cũ tojo weecãta, aco i'pitise wa'acaro niwũ.

Ô'acũ narẽ "¿Yu'u dutiro weerãsari?" nígã, tojo weecu niwĩ. Toputa ni'cã dutiro na añurõ weesetiatjere cũucu niwĩ. ²⁶ A'tiro nicu niwĩ: "Yu'u Ô'acũ, masã wioğũ ni'i. Musãrẽ dutire yu'rũogu ni'i. Musã diacjũta yu'u dutisere yu'ticã, yu'u tu'sasenojõrẽ, yu'u dutise cũ'quere queoro weecã, yu'u Egiptocjãrãrẽ bu'iri da're'quenojõrẽ musãrẽ ne cã'rõ weesome", nicu niwĩ Ô'acũ.

* 15:23 15.23 Hebreo ye me'rã Mara "sũ'ese" nisĩ'rĩrõ wee'e.

²⁷ Be'ro na yu'rua, Elim wāmetiropu etacārā niwā. Topure doce aco wijase peri nicaro niwā. Tojo nicā setenta ñorī nicaro niwā. Topure aco pu'toacā tojaque'acārā niwā.

16

Õ'acū ba'ase manā wāmetisere o'o'que ni'i

¹ Nipe'tirā Israe curuacjārā Elim wāmetiropu wijawā'cā, Sin wāmetiropu masā marirō, yucu marirōpu etacārā niwā. To Elim, Sinaí decopu tojacaro niwā. Titare Egiptore na wijāca be'ro nimu'tārī mujipū be'ro cja mujipū quince nirī ñamu nicaro niwā. ² Topu masā marirō, yucu marirōpore na nipe'tirā Moisé, Aarōrē ña'arō ūrūsānu'cācārā niwā. ³ A'tiro nicārā niwā:

—Marirē Õ'acū Egiptopu wēricā weecā, añu nibopā. Topure marī ba'ase wa'icu di'i do'a'queparū wa'tero dujimiwā. Marī ba'asī'rīrō ejaturo ba'a yapiwu. Musā pe'e ūsā nipe'tirāre masā marirō, yucu marirōpu ūjuboase me'rā wēridutirā, miitiwā.

⁴ Na tojo ucūcā tu'ogu, Õ'acū Moisére nicu niwī:

—Yu'u musārē u'muse cjase ba'ase acoro pejaro weronjō dijaticā weeguti. Masā amucorinucū te ba'asere miirā wa'arāsama. Na ni'cā numurē ba'atje ejaturo seerāsama. Te me'rā “¿Noanojō yu'u duti'quere queoro weeti, noa yu'rūnu'cāti?” nīmasīgūsa'a. ⁵ Ni'cāmocuse numurī be'ro cja numurē, na puā numu ba'atjere seero weronjō weeato, nicu niwī Õ'acū.

⁶ Tojo weerā Moisé, Aarō Israe curuacjārārē werecārā niwā:

—Ni'cācā na'ique'ari cura masā marī wiogu Õ'acūta musārē Egiptopu ni'cārārē miijija'quere masīrāsa'a. ⁷ Ñamiacā ñamicure pe'ere Õ'acū cū asistesere ī'arāsa'a. Musā cūrē ūrūsāsere tu'oami. ¿De'ro weerā ūsārē ūrūsāti? Ūsā mejō nirā ni'i, nicārā niwā.

⁸ Moisé apeye narē ninemocu niwī:

—Ñamica'a nicā Õ'acū musā ba'atji di'irore o'ogusami. Bo'reacāma musārē peje ba'ase pā weronjō nisere o'ogusami. Musā cūrē ña'arō ucū, ūrūsāsere tu'oami. Musā ūrūsārā, ūsā mejētare ña'arō ucūrā weeapu. Õ'acū pe'ere ña'arō ucūrā weeapu. Ūsā mejō nirā ni'i.

⁹ Be'ro Moisé Aarōrē nicu niwī:

—Nipe'tirā Israe curuacjārārē Õ'acū ī'orōpu a'tidutiya. Na ña'arō ūrūsāsere tu'oami, nicu niwī Moisé.

¹⁰ Aarō na me'rā ucūrī curata nipe'tirā Israe curuacjārā masā marirō, yucu marirōpu ī'aquejocārā niwā. Wācūña marirō Õ'acū asitese o'mecurua po'peapu bajucaro niwā.

¹¹ Õ'acū Moisére a'tiro nicu niwī:

¹² —Israe curuacjārā na ña'arō ūrūsāsere tu'oapu. Narē a'tiro ni werya: “Na'ique'ari cura masā wa'icu di'i ba'arāsa'a. Ñamiacā ñamicure pe'ere pā musā ba'asī'rīrō pōtēorō ba'arāsa'a. Te me'rā musā ‘Yu'u musā wiogu Õ'acū ni'i, nisere masīrāsa'a”, niña, nicu niwī.

¹³ Ti numu ñamica'ata putuā weronjō bajurā pājārā na tīropu dijatacārā niwā. Na nirōpore mu'mua wa'acārā niwā. Ape numu ñamicure nucūcāpore ñocōa u'seco na nirōpore cūñacaro niwā. ¹⁴ Be'ro te ñocōa u'seco bopóca be'ro, te di'a dia'cū bu'a bopoque'a'que masā marirō, yucu marirōpore nucūcāpu cūñacaro niwā. ¹⁵ Na Israe curuacjārā tere ne ī'amasītirā, “¿Ñe'enojō niti?”, ni a'merī sērītiña'cārā niwā.

Moisé narē nicu niwī:

—A'te musā pā weeatje Õ'acū cū o'ose ni'i. ¹⁶ Õ'acū musārē a'tiro weedutiami: “Musānucū musā ba'atjo ejaturo seeya. Musā ye wi'seripu nirānucū puā kilo cārō seeya”, niāmi, ni werecu niwī Moisé.

¹⁷ Na cū miiduti'caronjōta weecārā niwā. Āpērā pajiro, āpērā cārōacā seecārā niwā. ¹⁸ Na see'quere queocā, peje see'cure yu'ruoticaro niwā. Pejeti see'cārā quē'rārē queoro ejacaro niwā. Dū'saticaro niwā. Nanucū na ba'aro ejaturo seecārā niwā.

¹⁹ Be'ro Moisé narē nicu niwī:

—Ne ni'cū musā ape numu ba'atjere dū'aticā'ña.

²⁰ Moisé tojo nimicā, āpērā cū nī'quere yu'rūnu'cācārā niwā. “Ape numupu ba'arāti” nirā, dū'acārā niwā. Te na dū'a'que becoā boa wa'a, ūria wa'acaro niwī. Tere ī'agū, Moisé na me'rā ua wa'acu niwī.

²¹ Be'ro amucorinucū ñamicurere nipe'tirā na ba'aro ejaturo seeneocārā niwā. Mujipū asiro me'rā te acopeti'acaro niwā. ²² Ni'cāmocuse numurī be'ro cja numurē puā numu ba'atjere weronjō seeneocārā niwā. Ba'paritise kilo ni'cū ba'atjere

seeneocārā niwā. Na tojo weecā ī'arā, Israe curuacjārārē sū'ori nisetiri masā Moisé tirōpū wa'a, cūrē werecārā niwā. ²³ Na tere werecā tu'ogu, Moisé narē nicū niwī:

—Ō'acū a'tiro dutiami: “Ŋamiacā musā sootaji numū nirōsa'a. Yu'ure wācū, e'catipeotaji numū musārē cūu'u. Musā ba'ase do'asenojōrē ni'cācā do'awe'ocā'ña. Musā ba'ase pūosenojōrē pūowe'ocā'ña. Musārē ba'ase du'sacā, 'Ŋamiacāpū ba'arāti' nīrā du'aya”, niami Ō'acū, nicū niwī Moisé.

²⁴ Moisé narē duti'caronjōta na ba'adu'a'quere ape numū ba'atjere du'acārā niwā. Te ba'ase ne dojoti, ne becoa bo'oticoaro niwā. ²⁵ Be'ro Moisé narē nicū niwī:

—Ni'cācā musārē soodutiri numū, Ō'acūrē e'catipeori numū ni'i. Tojo weerā tere ba'aya. Musā ni'cācārē cāpūpūre ne apeyenjō ba'ase bocasome. ²⁶ Musā seis numūrērē ba'ase seeneorāsa'a. Siete numūri wa'ari cura sauru, Ō'acū soodutīca numū ni'i. Ti numūma ba'ase seese marīrōsa'a, nicū niwī.

²⁷ Moisé tojo nimicā, ti numūrēta ni'cārērā ba'ase seerā wa'acārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. ²⁸ Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū Moisére nicū niwī:

—¿No'ocā'rō yoacā musā yu'u dutise, yu'u bu'ese cūu'quere yu'runu'cārāsari? ²⁹ A'tere masīña. Yu'u, musā wioḡu, musārē soodutigu, ni'cā numū cūuapū. Tojo weegu seis numū nīrī numūrē pua numū ba'asere o'oguti. Ape numū pe'e musārē soodutiri numū nicā, nipe'tirā musā ye wi'seripū tojayá. Ne wijaaticā'ña, nicū niwī Ō'acū.

³⁰ Tojo weerā siete numū nīrī numūrē soocārā niwā.

³¹ Israe curuacjārā na ba'ase seeneosere maná* wāme pisucārā niwā. Te cilantro wāmetise cape weronjō butise peri bajucaro niwā. Pū'arō ūsemērīseacā mumiaco me'rā wee'que weronjō i'pitime'ricā'caro niwā.

³² Moisé narē a'tiro nicū niwī:

—Ō'acū a'tiro weedutiami: “Pua kilo ejatuaro see, nūrōña. Tere musā pārāmerā nituriarāpūre musā masā marīrō, yucu marīrōpū nīcaterore yu'u ba'ase o'o'quere ī'arāsama. Yu'u musārē Egiptopū miwījacā o'o'quere ī'arāsama”, niami, nicū niwī Moisé.

³³ Be'ro Moisé Aarōrē a'tiro nicū niwī:

—Ni'cārē miiti, tirōpū pua kilo manārē miisāña.* Be'ro tere Ō'acū ī'orōpū cūuña. Tere musā pō'rā, musā pārāmerā nituriarā ī'ato nīgū, nūrōbosaya.

³⁴ Ō'acū Moisére tojo weeduti'caronjōta, Aarō Ō'acū “Masā me'rā añurō weeguti” ni'quere cuori acaro dūporo tirure nūrōdutigu dūpocu niwī.

³⁵ Israe curuacjārā cuarenta cū'marī manārē ba'acārā niwā. Canaá di'ta sumuto etarāpū tere ba'atuocārā niwā. Canaá na niatji di'ta nicaro niwā.

*****

17

Ō'acū ūtāḡāpū aco wijacā wee'que ni'i

¹ Nipe'tirā Israe curuacjārā masā marīrō, yucu marīrō, Sin wāmetiropū ni'cārā wijawā'cācārā niwā. Ō'acū cū duti'caronjōta sajatiro wa'ame'ricā'cārā niwā. Wa'a, Refidim wāmetiropū tojaque'acārā niwā. Topūre ne aco na sī'rīse marīcaro niwā. ² Tojo weerā Moisére uase me'rā, “Ūsārē aco sī'rīse o'oya”, nicārā niwā.

Moisé pe'e “¿De'ro weerā yu'ure tojo ucūti? ¿De'ro weerā '¿Ō'acū ūsārē aco o'omasīweti?', ni wācūti?”, ni yu'ticu niwī narē.

³ Na masā pe'e aco wuoyu'ruarā, Moisére tojo ūrūsācārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weeacju ūsā Egiptopū ni'cārārē miwījari? ¿Mu'u ūsārē, ūsā pō'rārē, ūsā yarā wa'icūrārē acowuose me'rā wējēḡūti nīgū, miwījari?

⁴ Moisé tere tu'ogu, Ō'acūrē ūputu sērīgū, a'tiro nicū niwī:

—¿Yu'u de'ro weegasari ā'rā masā me'rā? Cā'rōacā du'sa'a na ūtāperi me'rā yu'ure doque wējēatjo, nicū niwī.

⁵ Tere tu'ogu, Ō'acū cūrē yu'ticu niwī:

—Masā dūporo yu'ruaya. Ni'cārērā wiorā Israe curuacjārārē sū'ori nirārē mu'urē ba'patidutigu pijīaya. Tojo nicā tuacju, mu'u dia Nilore paapo'o'cure miwā'cāña. ⁶ Yu'u mu'u dūporo ūrīgū Horeb wāmeticju pu'to ūtāḡāpū nu'cūḡūti. Mu'u tigare doteya. Mu'u dotecā, masā sī'ricā, aco wijarosa'a, nicū niwī Ō'acū.

Moisé Israe curuacjārā wiorā ī'orōpū Ō'acū weeduti'caronjōta dotecu niwī. ⁷ Cū tojo wee'caropū Israe curuacjārā na Moisé me'rā a'pepūrīca be'ro niyucā, Meriba wāme

* 16:31 16.31 Maná nīrō, “¿Ñe'e niti?” nisī'rīrō wee'e. Jos 5.12 ✧ 16:33 16.33 Heb 9.4

ō'ocū niwī. Tojo nicā toreta Masah wāme ō'ocū niwī. Masā Ō'acūrē “¿Diacjūta Ō'acū marī me'rā niti o niwetine?” nica be'ro niyucā, tojo wāme ō'ocū niwī.

Amaleca masā me'rā a'mewējē'que ni'i

⁸ Surara amaleca masā wāmetiri curua Refidīpū Israe curuacjārā me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā. ⁹ Tojo weegu Moisé Josuére a'tiro nicu niwī:

—Ni'cārērā umuarē beseya. Bese, amaleca masā me'rā a'mewējēgū wa'aya. Yu'u ñamiacārē a'tigu ūrūgū dupošārīpū nigūti. Topure tuacjū Ō'acū yu'ure miaduti'cu me'rā nu'cūgūti, nicu niwī.

¹⁰ Josué Moisé duti'caronojōta weecu niwī. Amaleca masā me'rā a'mewējēgū wa'acu niwī. Cū topū na umua me'rā wa'ari cura Moisé, Aarō, apī Hur wāmetigu, Moisére weetamugū, tigu ūrūgū bu'ipū majācārā niwā. ¹¹ Moisé cū omocārī sīomorōrī curare Israe curuacjārā tutuayu'rūnū'cācārā niwā. Cū omocārī dijocā pe'ema, amaleca masā pe'e na me'rā a'mewējērā tutuayu'rūnū'cācārā niwā. ¹² Moisé sīomorōmigū ñujūcā ī'arā, ni'cā ūtāgā mi, cūrē dujudutirā dupocārā niwā. Tu'ajanū'cō, Aarō, Hur cū omocārīrē tuuñe'e nu'cūcārā niwā. Ni'cū ni'cā pā'rē, apī ape pā'rē pe'e nu'cūcārā niwā. Na tojo weeyucā, Moisé ye omocārī ne ñujūtīcaro niwū. Téé mujipū sājācāpū tigu tuacjū me'rā sīomorōtūocū niwī. ¹³ Tojo weegu Josué surara amaleca masā me'rā a'mewējēgū, cū ya di'pjiō me'rā wējēpe'ocā'cu niwī.

¹⁴ Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—A'tere acobojoicā'to nigū, ni'cā tūrūpū ojaya. Josuére a'tiro niña: “Nipe'tirā amaleca masārē pe'ocā'gūsa'a. Tojo weerā ne ni'cū a'ti umucocjārā narē wācūsōme.” Tere Josuére wereturiacu niwī.

¹⁵ Moisé ni'cārō Ō'acūrē ējōpeorā, wa'icūrārē ūjūamorōpeoatjore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūcu niwī. Tore a'tiro wāme ō'ocū niwī: “Yu'u wiogu Ō'acū yu'ure wapata'acā weegū nimi.” ¹⁶ A'tiro ni ucūcu niwī:

“Yu'u wiogu Ō'acū weetamūse sērīrā, omocārī cū tiropū sīomorōno'wā.

Ō'acū amaleca masā me'rā a'mewējēnu'cūcjūsami.

A'tocaterocjārā me'rā téé be'rocjārāpū quē'rārē tojota a'mewējē yapatīnu'cūgūsami”, nicu niwī Moisé.

18

Jetro Moisére ī'agū eta'que ni'i

¹ Jetro Madiācū pa'i, Moisé mañecū, nipe'tise Ō'acū Moisére wee'quere tu'ocū niwī. Tojo nicā Ō'acū yarā masā Israe curuacjārārē wee'quere tu'ocū niwī. Apeye quē'rārē Ō'acū na wiogu narē Egiptopū ni'cārārē miiwija'quere tu'ocū niwī. ² Moisé cū numo Séforare co pacu ya wī'ipū o'óyutojacu niwī. Jetro core, ³ tojo nicā co pō'rā puarārē ñe'ecu niwī. Ni'cū Gersón wāmeticu niwī. Moisé a'tiro nitojacu niwī: “Yu'u āpērā ye di'tapure sijari masā, aperocjū weronojō tu'ōña'a.”^{*} Tojo weegu masā ma'mirē Gersón wāme ō'ocū niwī. ⁴ Cū acabiji pe'e Eliezer* wāmeticu niwī. Moisé a'tiro ni ucūyutojacu niwī: “Ō'acū yu'u pacu ējōpeo'cu yu'ure weetamuwī. Faraō yu'ure wējēbo'cure yu'rūweticā weewī.” Tojo weegu da'sagure tojo wāme ō'ocū niwī.

⁵ Moisé, Israe curuacjārā me'rā masā marīrō, yucu marīrō Ō'acū yagu ūrūgū[†] pu'topu tojaque'acu niwī. Topū Jetro, cū macō Moisé numo, pō'rā me'rā cū tiropū wa'acu niwī. ⁶ Moisére a'tiro queti o'ómū'tācu niwī:

—Yu'u, mu'u mañecū, mu'u numo me'rā, mu'u pō'rā puarā me'rā mu'u tiropū wa'aguti, nicu niwī.

⁷ Cū etacā, Moisé su'ti caseri me'rā wéeca wi'i po'peapu ni'cu wijaa, cū mañecūrē pōtērīgū wa'acu niwī. Cūrē añudutigu, paamu'rīque'a, mi'micu niwī. A'merī añudutīca be'ro cū ya wī'ipū narē su'ori pijisājāacu niwī. ⁸ Topū Moisé Ō'acū faraōrē, Egiptocjārārē wee'quere werepe'ocū niwī. Tojo nicā ma'apū a'tirā, nipe'tise na pi'etiwā'cāti'quere werecu niwī. “Ō'acū, ūsārē a'tiro wee yu'ruowī”, ni werecu niwī.

⁹ Jetro Ō'acū Israe curuacjārārē ma'i pajaña'gū, Egiptocjārā doca ni'cārārē yu'rūweticā wee'quere tu'ogu, e'catiyyu'ruacu niwī. ¹⁰ A'tiro nicu niwī:

—Ō'acū añuyū'ruami, ni e'catipeoato. Cūta musārē faraō, Egiptocjārā na dutise doca ni'cārārē yu'rūweticā weepī. ¹¹ Egiptocjārā musārē ña'abutiaro da'radutipecā, Ō'acū musārē yu'rūweticā weepī. Tojo weegu ni'cārōacā yu'u masī'i. Ō'acū nipe'tirā

* 18:3 18.3 Ex 2.22 * 18:4 18.4 Hebreo ye me'rā Eliezer “Ō'acū yu'ure weetamugū nimi” nis'rīrō wee'e. † 18:5 18.5 ĩaña e Ex 3.1 docapu oja'quere.

āpērā masā na ējōpeorānojō yu'ruoro tutuayurūnācāmi, nicu niwī Jetro. ¹² Be'ro Jetro ni'cā wa'icare wējē, Ō'acūrē e'catipeogu ūjūamorōpeocu niwī. Tojo nicā apeye Ō'acūrē o'osenojōrē ūjūamorōpeonemocu niwī. Tojo weēca be'ro Aarō, nipe'tirā Israe curuacjārā wiorā Ō'acū ī'orōpū, Moisé mañecū me'rā ba'arā wa'acārā niwā.

Moisé, a'tiro wee nisetiroua'a nīrārē bese'que nī'i

¹³ Na ba'āca be'ro ape nūmū pe'e Moisé Israe curuacjārā na űa'arō ucū, a'pepūrisere apogu, cū dujiwuaropū dujicu niwī. Tere na nipe'tirā cū aposere űarā, topū nina'iacārā niwā. ¹⁴ Cū mañecū nipe'tise Moisé masārē weebosa'quere ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—¿Ñe'enojō weegu weemiti mu'u, ā'rā masā me'rā? ¿De'ro weegu mu'u se'saro tere weeti? Na pe'e mu'u tiro tojo nu'cūna'ia wa'ama.

¹⁵ Moisé cārē yu'ticu niwī:

—Na “¿Ō'acū de'ro űati?” ni, yu'ure sērītiña'rā a'tiama. ¹⁶ Na tiropure mejēcā wa'acā, “¿Ēsā de'ronojō weerāsari?” nīrā, “¿Noa pe'e queoro niti?” nīrā, apodutirā, a'topure etama. Yu'u pe'e narē Ō'acū cū dutise cūu'quere, cū bu'esere narē wereturia'a, nicu niwī.

¹⁷ Tere tu'ogu, cū mañecū cārē a'tiro ni werecasacu niwī:

—Mu'u tojo weese añuwe'e. ¹⁸ Mu'u tojo weegu caributia wa'agusa'a. Masā quē'rā mu'u me'rā nīrā caributia wa'arāsama. Tojo weese mu'urē tutuayurūa'a. Mu'u ni'cūta tere pōtēotisa'a. ¹⁹ Yu'u mu'urē “A'tiro weepa” ni weresere añurō tu'oapa. Mu'u tojo weecā, Ō'acū mu'urē weetamugūsami. Mu'u pe'e Ō'acūpūre masā a'pepūrisere ucūbosagu nigūsa'a. ²⁰ Ō'acū cū dutise cūu'quere, cū bu'esere narē weregusa'a. “A'tiro nisetiroua'a, a'te pe'ere weeya” ni, narē masīcā weeya. ²¹ Israe curuacjārā wa'teropū űmua añurō tu'omasīrānojōrē, Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'rārē, tojo nicā queoro ucū weesetirānojōrē, “No'o űaro weese me'rā wapata'arāti” ni wācūtīrānojōrē beseya. Narē besegu, āpērārē mil masārē dutiājārē bese sōrōña. Āpērārē cien masārē dutiājārē beseya. Āpērārē cincuenta masārē dutiājārē beseya. Āpērārē diez masārē dutiājārē beseya. ²² Na nipe'tirā Israe curuacjārārē “A'tiro pe'e weeya”, ni dutinu'cūrāsama. Apeye na apomasītise diasase nicāma, mu'u tiropū aporā a'tirāsama. Mejō niseacāma, na basu aporāsama. Na a'tiro weecā, sō'owaro mu'u pi'etisome. Na mu'urē su'ori tere weetamurāsama. ²³ A'te yu'u werecasacu queoro weégu, Ō'acū mu'urē “A'tere tojota weeya” nicā, mu'u te da'rasere pōtēomasīgūsa'a. Mu'u tojo weecā, masā e'catise me'rā na ye wi'seripū dajatojaarāsama, ni werecasacu niwī Jetro.

²⁴ Moisé cū mañecū “Tojo weepa” ni'caronojōta tere queoro weecu niwī. ²⁵ Tojo weegu Israe curuacjārārē “Ā'rāta tu'omasīma”, ni besecu niwī. Narē dutise cūūgū, mil masārē, cien masārē, cincuenta masārē, diez masārē dutiājārē besecu niwī. ²⁶ Na “Tojo pe'e űa'a” ni, Israe curuacjārārē nipe'tiropū ī'anūrūnucūcārā niwā. Na apomasītise diasasema Moisé tiropū aporā wa'acārā niwā. Mejō niseacā pe'ema na basu a'merī apocārā niwā.

²⁷ Be'ro Moisé cū mañecū me'rā a'merī we'riticārā niwā. Tu'ajanū'cō, Jetro cū ya di'tapu dajatojaacu niwī.

19

Israe curuacjārā ūrūgū Sinaīpū na eta'que nī'i

¹⁻² Israe curuacjārā Refidipū ni'cārā wija, masā marīrō, yucu marīrō ūrūgū Sinaī pu'topu etacārā niwā. Eta, toputa tigu ūrūgū pōtēorō tojaque'acārā niwā. Pua mujipū na Egiptopure wijāca be'ro topure etacārā niwā.

³ Be'ro Moisé Ō'acū me'rā ucūgū wa'agu, tigupū mujācu niwī. Ō'acū tigupū nīgū, Moisére pisucu niwī. A'tiro nicu niwī:

—A'te yu'u ucūsereta Jacob pārāmerā nituriarā, Israe curuacjārārē wereya: ⁴ “Musā, yu'u Egiptocjārārē wee'quere ī'apu. Yu'u ni'cū á pacu cū pō'rārē cū wūuse bu'ipu wūubuegu weronojō mūsārē ma'i co'tegu, a'to yu'u nīrōpū miitiapu. Musā yu'u tojo wee'quere mas'i. ⁵ Tojo weerā musā yu'u dutisere queoro yu'tirā, marī ni'cārō me'rā apo'quere queoro weérā, nipe'tirā āpērā masā yu'ruoro, yarā, yu'u tu'sarā nīrāsa'a. Nipe'tiropū yarāta nima, nīrā pe'e. ⁶ Tojo nimirā, musā pe'e yu'u űaro weeri masā, pa'ia ye cjasere da'rārā weronojō nīrāsa'a. Apesecjārārē ye cjasere wereturiarāsa'a. Yarā, ya macācjārā añurā nīrāsa'a. A'tere nipe'tirā Israe curuacjārārē wereya”, nicu niwī Ō'acū.

7 Be'ro Moisé ūrūgūpu ní'cu dijaa, nipe'tirā wiorārē pijio, Ō'acū cū wereduti'quenacū werepe'ocu niwī. 8 Moisé tere werecā tū'orā, Israe curuacjārā ni'cārñojō wācūseti, yu'ticārā niwā:

—Nipe'tise Ō'acū ūsārē weeduti'quere weerāti, nicārā niwā.

Na tojo ni yu'ticā tū'ogu, Moisé na ní'quere Ō'acūrē weregu mujācu niwī.

9 Moisé were'quere tū'oca be'ro Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Masā yu'u mu'u me'rā ucūcā tū'oato nígū, o'mecurua po'peapu mu'u tiro dijatagusa'a. Tojo weerā mu'urē ējōpeonu'cūcā'rāsama, nicu niwī.

Cū tojo níca be'ro Moisé Ō'acūrē masā ní'quere werecu niwī.

10 Be'ro Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Masā tiropu wa'aya. Yu'ure e'catipeojā, ni'cācā, ñamiacā, apoyuato. Na ye su'tire coeyuato. 11 Ñamiacā yu'ruro apoyu'quepu nitojato. Ti numu yu'u, musā wioгу, nipe'tirā l'orōpu ūrūgū Sinaípu dijatagusa'a. 12 Tigu ūrūgū du'pocā masā yu'ruaticā'to nígū, cā'mota'acūña. Narē a'tiro wereya: “Tigu ūrūgūrē wiopeesase me'rā l'aña. Ne mujāticā'ña. Tigu du'pocārē ne cā'rō u'tacūticā'ña. No'o figure da'raña'gūñojō wērigūsami. 13 Tojo wee wērigūñojōrē ne ni'cū cā'rō omocā ñapeoma'aticā'ña. Ūtāperi me'rā doquewējēno'rōsa'a. Tojo weetirā, mejō buewējēno'rōsa'a. No'o nígū masārē o wa'icu quē'rārē wējēcā'no'rōsa'a. Masā oveja mu capesa'ro me'rā dia'cū puticā tū'orā, tigu ūrūgūpure mujārāsama”, ni wereya, nicu niwī Ō'acū.

14 Be'ro Moisé ūrūgūpu ní'cu dijaticu niwī. Ō'acūrē e'catipeojā, masārē apoyuduticu niwī. Be'ro na ye su'tire coecārā niwā. 15 Na su'tire coeca be'ro Moisé narē a'tiro werecu niwī:

—Ñamiacā yu'ruro apoyu'cārāpu nitojaya. Tojo nicā a'te numarī musā ñamosānumia me'rā ne wuacājiticā'ña, ni werecu niwī.

16 Pua numu be'ro bo'reque'ari cura bupo paa, ya'bacu niwī. Tigu ūrūgū bu'ipure ni'cā o'mecurua tojanu'cācaro niwū. Cabra capesa'ro me'rā uputu putise busucaro niwū. Nipe'tirā na su'ti caseri me'rā wee'que wiseri nirōpu te bususere tu'o uirā, narāsācārā niwā. 17 Be'ro Moisé Ō'acūrē pōtērīrā wa'ajā, narē su'ori miacu niwī. Wa'a, tigu ūrūgū du'pocāpu ejanu'cācārā niwā. 18 Nipe'tiro tigu ūrūgū Sinaí wāmeticjapu o'mepu'sunu'cūcaro niwū. Ō'acū pecame'e ūjūrī pō'rā me'rā dijatāca be'ro niyucā, tojo wa'acaro niwū. Pā ūjūrāō weronojō o'me buenu'cūcaro niwū. Nipe'tiro tigu ūrūgū uputu waro narāsācaro niwū. 19 Oveja mu capesa'ro putise siape'e me'rā nemorō busucaro niwū. Tojo wa'ari cura Moisé Ō'acū me'rā ucūmujācu niwī. Cū pe'e bupo busuro weronojō cūrē yu'ticu niwī.

20 Ō'acū ūrūgū Sinaí duposārīpu dijati, ejanu'cācu niwī. Be'ro Moisére cū tiropu mujātiduticu niwī. Tere tu'ogu, Moisé mujācu niwī. 21 Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Dijaya. Masārē wiopeesase me'rā weregu wa'aya: “Yu'ure l'asī'rīrā, a'tigu ūrūgū du'pocāpu cā'mota'a'carore ne yu'ruaticā'to. Yu'rurā pūrīcā, pājārā wērirāsama. 22 Pa'laputa, yu'u tiropu a'tirānojō yu'u l'orōpu ña'ase marīrā nirāti nīrā, apoyuato. Na tojo weeticā, narē bu'iri da'regusa'a”, ni wereya, nicu niwī Ō'acū.

23 Moisé Ō'acūrē a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Masā a'tigu ūrūgūpure ne mujātimasātisama. Mu'uta narē “Tigu du'pocārē cā'mota'a'carore yu'ruaticā'to. Tigu yu'u nirō ni'i”, ni weredutitajapu. Tojo weerā a'tore ne yu'rutisama, nicu niwī.

24 Ō'acū pe'e Moisére nicu niwī:

—Dija, Aarōrē a'topu miitia. Pa'ia, tojo nicā masā pūrīcā a'topu a'tisī'rīrā, cā'mota'a'carore ne yu'ruaticā'to. Tojo weecāma, yu'u narē bu'iri da'rebosa'a, nicu niwī Ō'acū.

25 Tere tu'ogu, Moisé dijata, Ō'acū cū ní'quere Israe curuacjārārē wereturiacu niwī.

20

Ō'acū diez dutise cūu'que ni'i

1 Ō'acū ūrūgūpu ucūgū, nipe'tise a'te ucūsere ucūcu niwī:

2 “Yu'u Ō'acū, musā wioгу ni'i. Yu'uta musārē Egiptopure miiwijawu. Topure musā narē da'raco'terā niwū.

3 “Yu'u ni'cūrēta ējōpeoya. Ne āpērānojōrē ējōpeoticā'ña.

4 “Ne queosere yee, ējōpeoticā'ña. Ūmuarō cjase queosere, ne docapu a'ti ditapu nisere, maa pajiri maajopu nise queose quē'rārē yee ējōpeoticā'ña. 5 Ne narē ējōpeorā, paamu'rīque'aticā'ña. Ne narē ñubuepeoticā'ña. Yu'u Ō'acū musā wioгу ni'i. Musā

ãpêrârê êjõpeosirutucã, ne uawe'e. Yu'ure i'asĩ'rĩtirã tojo weema. Tojo weegu na põ'rãrê, na pãrãmerãrê, na pãrãmerã nituriarãrê bu'iri da'regusa'a. ⁶ Yu'ure mairê, yu'u duti'quere queoro weerã pe'ema peje turiri be'rocjãrãrê ma'inu'cũgãsa'a.

⁷ "Yu'u Ô'acũ, musã wiogure wiopesase me'rã wãcũtimirã, wãmepeoma'aticã'ña. Tojo ucũma'arãrê bu'iri da'regusa'a.

⁸ "Yu'u soodutigu cũca nũmu saurure wãcũña. Ya nũmu, yu'ure êjõpeori nũmu ni'i.

⁹ Seis nũmurĩta ãa'raya. Te nũmurĩrê nipe'tise musã da'rase cuosere da'rawe'ocã'ña.

¹⁰ Siete nũmu nirĩ nũmu pe'ema, yu'u musã wiogure wãcũ, soodutigu cũca nũmu ni'i. Ti nũmurê ne cã'rõ da'raticã'ña. Musã macũ, musã macõ, musãrê da'raco'tegu o da'raco'tego, musã yarã wa'icurã, ape di'tacjãrã musã tiropũ nirã ne da'raticã'to.

¹¹ Yu'u Ô'acũ, musã wiogu seis nũmurĩta u'musere, di'tare, pacase maarĩrê, nipe'tise tepũ nisere weewũ. Tu'ajanu'cõ, siete nũmu nirĩ nũmurê soowũ. Tojo weero ti nũmu sauru, ya nũmu ni'i. 'Yu'ure êjõpeori nũmu niato', ni soodutigu cũuwũ.

¹² "Musã pacure, musã pacore añurõ wejepeoya. Yu'u Ô'acũ, musã wiogu musãrê o'ori di'tare yoacã catirãti nirã, tojo weeya.

¹³ "Masãrê wêjêcõ'aticã'ña.

¹⁴ "Musã nũmosãnumia nitirãrê, musã marãpusũmua nitirãrê a'metãrãticã'ña.

¹⁵ "Yajaticã'ña.

¹⁶ "Beseropũ ãpêrãrê ña'arõ wa'adutirã, na ye cjasere nisooticã'ña.

¹⁷ "Ãpêrã ya wi'ire ne uoticã'ña. Cũ nũmorê, cũrê da'raco'tegure, cũrê da'raco'tegore, cã yagu wecure, cã yagu burrore, nipe'tise cã cuosere uoticã'ña" ni, dutise o'ocu niwĩ Ô'acũ.

Israe curuacjãrã Ô'acũ wee'quere i'arã na ui'que ni'i

¹⁸ Israe curuacjãrã nipe'tirã bupo paacã, oveja umu capesa'ro busucã tu'orã, bupo ya'bacã, ãrũgũ o'mepu'sunu'cũcã i'arã, ui narãsãcãrã niwã. Tojo wee'cãrã niyurã, tigu yoacureropũ tojacãrã niwã. ¹⁹ Tojo weerã Moisére a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u ãsarê ucũña. Mu'u dutisere yu'tirãti. Ô'acũ cã basu ãsarê ucũticã'to. Cũ ãsã me'rã ucũcã pũricãrê, ãsã wêrĩbosa'a, nicãrã niwã.

²⁰ Moisé narê yu'ticu niwĩ:

—Musã uiticã'ña. Ô'acũ marĩrê diacjũta yu'ure êjõpeomiti nĩgũ, a'tiami. Musã cãrê wiopesase me'rã wãcũcã uagu, cãrê yu'runu'cã, ña'arõ weeticã'to nĩgũ, a'tiami.

²¹ Masã uirã, ãrũgũ yoacureropũ tojaque'acãrã niwã. Moisé pe'e Ô'acũ nirõ, o'mecurua na'itĩ'arĩ curua pu'topũ ejanu'cãcu niwĩ.

*****

24

Ô'acũ Israe curuacjãrã me'rã apo'que ni'i

¹ Ô'acũ dutise cũu'quere wérêca be'ro Moisére nicu niwĩ:

—Aarõ, cã põ'rã Nadab, Abihú, ãpêrã setenta Israe curuacjãrã wiorã me'rã a'to yu'u nirõpũ mujãtia. Mejõ yoacureropũ tojato. Topũ paamu'ri'que'ato. ² Mu'u se'saro yu'u tiropũre ejaya. Masã pe'e mu'u me'rã ne pu'toacãpũ mujãtinemoticã'to, nicu niwĩ.

³ Moisé masã tiropũ wa'a, nipe'tise Ô'acũ ní'quere, tojo nicã cã duti'quere masãrê weregu wa'acu niwĩ. Cũ tojo wercã tu'orã, nipe'tirãputa ni'cãrõnojõ wãcũseti, yu'ticãrã niwã:

—Nipe'tise Ô'acũ ãsarê weeduti'quere weerãti, nicãrã niwã.

⁴ Tere tu'ogu, Moisé nipe'tise Ô'acũ duti'quere ojaõ'ocu niwĩ. Ape nũmu pe'e ñamiña'cũrõ wãcã, ni'cãrõ Ô'acũrê êjõpeorã wa'icurãrê ãjũamorõpeoatjore ãrũgũ da'pocãpũ ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tojo nicã docepaga ãtãpaga te Israe curarinucãrê ni'cãrêpaga miinu'cõcu niwĩ. ⁵ Be'ro ni'cãrêrã ma'mapjia Israe curuacjãrãrê wa'icurã wêjêdutigu o'õcu niwĩ. Narê Ô'acũrê e'catipeorã, wa'icurãrê ãjũamorõpeoduticu niwĩ. Tojo nicã, apeyema Ô'acũ narê añurõ weeato nirã, wecua umuarê wêjê, ãjũamorõpeoduticu niwĩ. ⁶ Moisé deco me'rã díre mii, bapari pacapu piosãacu niwĩ. Apeye da'sasere wa'icurãrê ãjũamorõpeoropũ piopeocu niwĩ. ⁷ Tu'ajanu'cõ, Moisé "Ô'acũ masã me'rã a'tiro apoguti" ni ojãca turipũre mii, masãrê bu'eĩ'ocu niwĩ. Tere tu'orã, na pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tise marĩ wiogu Ô'acũ marĩrê weeduti'quere weerãti. Cũ dutisere yu'tirãti, nicãrã niwã.

⁸ Be'ro Moisé díre mii, masãpure tere wêeste, a'tiro nicu niwĩ:

—A'te dí me'rã Õ'acũ “Masã me'rã tojo weeguti” ní'quere diacjũta cũ duti'quenojõta weegusami, ni masĩno'o, nicu niwĩ Moisé.

⁹ Tere tu'ajãca be'ro Moisé Aarõ, Nadab, Abihú, tojo nicã setenta Israe curuacjãrã wiorã me'rã ùrũgũpu mujãcu niwĩ. ¹⁰ Topu na Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogure ï'acãrã niwã. Cũ u'tacũrõrẽ añuse ya'sase peri zafiro wãmetise peri asipa'acũñacaro niwũ. Æ'muse weronojõ ya'same'ricã'caro niwã. ¹¹ Æ'rã Israe curuacjãrã wiorã Õ'acũrẽ ï'amicã, narẽ ne mejẽcã wa'acã weetica niwĩ. Na ni'cãrõ me'rã ba'a, s'ĩrĩ weecãrã niwã.

Moisé ùrũgũ Sinaí wãmeticjãpu ní'que ní'i

¹² Õ'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'u tiro ùrũgũpu mujãtinemoña. Mujãti, topu yũ'ure co'teya. Yũ'u ùtã me'rã wee'que pjĩrĩrẽ mu'arẽ o'oguti. Te pjĩrĩpu yũ'u oja'que nipe'tise yũ'u weeduti'quere mu'u Israe curuacjãrãrẽ werẽgusa'a.

¹³ Tere tu'ogu, Moisé, cãrẽ weetamugũ Josué me'rã ùrũgũ Õ'acũ nirõpu mujãnemocu niwĩ. ¹⁴ Cũ mujãnemoati duporo wiorãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—A'tota co'teya, téẽ ùsã dijaticãpu. Aarõ, tojo nicã Hur musã me'rã tojama. No'o musãrẽ mejẽcã wa'acã, narẽ werya, nicu niwĩ.

¹⁵ Tojo nica be'ro Moisé ùrũgũpu mujãcu niwĩ. Tigure ni'cã o'mecurua tuubi'acaro niwã. ¹⁶ Õ'acũ cũ añurõ asistese ùrũgũ Sinaípu dijatacã, seis numũrĩrẽ omecurua tigure tuubi'acaro niwã. Ape numu siete numu nirĩ numurẽ o'mecuruaputa Õ'acũ Moisére pijidjocu niwĩ. ¹⁷ Israe curuacjãrã Õ'acũ asistesere ùrũgũ duposãrĩpu pecame'e ùjãacõ'arõ weronojõ ï'acãrã niwã. ¹⁸ Moisé ti o'mecuruapu sãjãa, tigu ùrũgũpu mujãnemocu niwĩ. Topure cuarenta umucori, cuarenta ñamirĩ* tojacu niwĩ.

*****

31

*****

¹⁸ Õ'acũ ùrũgũ Sinaípu Moisé me'rã ucũca be'ro cãrẽ pua pjĩ ùtã me'rã wee'que pjĩrĩrẽ o'ocu niwĩ. Te pjĩrĩpu Õ'acũ diez dutise cõu'que nicaro niwũ. Õ'acũ basuta cũ omopica me'rã tere ojacu niwĩ.

32

Wecu wĩ'magũ queose uru me'rã yee'que ní'i

¹ Be'ro Israe curuacjãrã Moisé cũ ùrũgũpu mujãa'care yoogocã ï'arã, Aarõ tiropu nerẽcãrã niwã. Cãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Sõ'onícũ Moisé marĩrẽ Egiptopu ní'cãrãrẽ miiti'cu waro ¿de'ro wa'apari cãrẽ? Marĩ ne masĩtisa'a. Tojo weegu ùsã ãjõpeoatje queosere yeebosaya. Marĩ duporo wuamũ'tãrãsama. Na marĩ wa'atji ma'arẽ ï'orãsama, nicãrã niwã.*

² Aarõ narẽ yũ'ticu niwĩ:

—Musã numosãnumia, musã põ'rã umua, musã põ'rã numia o'meperi yosase uru me'rã wee'quere a'to yũ'u tiropu miitia, nicu niwĩ.

³ Cũ tojo nicã tu'orã, nipe'tirãputa na o'meperi yosase uru me'rã wee'quere tuweemii, Aarõ tiropu miacãrã niwã. ⁴ Cũ tere ñe'e, ùjãasiptocu niwĩ. Na wecu wĩ'magũ queose wéeca co'ropu piosãcãrã niwã. Be'ro te bu'ãca be'ro wecu wĩ'magũ queose weronojõ bajugu wijacu niwĩ. Cãrẽ ï'arã, masã a'tiro nicãrã niwã:

—Israe curuacjãrã, ãrĩ marĩ ãjõpeogu nimi. Cũta marĩrẽ Egiptopu ní'cãrãrẽ su'ori miuwijawĩ.

⁵ Na tojo weecã ï'agũ, Aarõ wecu wĩ'magũ queose põtẽorõpu wa'icũrãrẽ ùjãamorõpeorore ni'cã mesã ùtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, masãrẽ werecu niwĩ:

—Ñamiacã marĩ wlogu Õ'acũrẽ bosenumu wee e'catipeorãsa'a, nicu niwĩ.

⁶ Ape numu pe'e ñamiña'cũrõ wã'cã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ùjãamorõpeocãrã niwã. Tojo nicã, apeyema Õ'acũ narẽ añurõ weeato nĩrã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ, ùjãamorõpeocãrã niwã. Be'ro nipe'tirã masã ba'a, s'ĩrĩ, que'a, ejanujãcãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ, wã'cãnu'cã, tu'omasĩti, bopoyase moorã basanu'cũsiacãrã niwã. ⁷ Na tojo weecã ï'agũ, Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Wa'agusa'a. Dijaya. Mu'u, Egiptopu miuwija'cãrã ña'abutiãrã dojorã weema. ⁸ Na maata waro yũ'u weeduti'quere du'ucã'ma. Nĩ'cũ wecu wĩ'magũ queosere uru me'rã ùjãasiptu wĩorẽama. Cãrẽ e'catipeorã, ejaque'ama. Tojo nicã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ, cãrẽ

* 24:18 24.18 ï'aña Gn 7.4 docapu oja'quere. ✧ 32:1 32.1 Hch 7.40

ũjũamorõpeoama. A'tiro ni ucũama: "Israe curuacjãrã, ã'rĩ marĩ ejõpeogu nimi. Cũta Egipto di'tapure marĩrẽ su'ori miijawĩ", niama, nicu niwĩ Ô'acũ.

⁹ Ô'acũ apeye Moisére ninemocu niwĩ:

—Yu'u sõjã masãrẽ na nisetisere añurõ masĩ'i. Yu'ure yu'rũnu'cãsepijarã nima. ¹⁰ Na me'rã uayu'rumajã'a. Tojo weegu narẽ bu'iri da're bajuriopẽ'oguti. Yu'u tojo weecã, ne cã'mota'aticã'ña. Mu'u pãrãmerã nituriarã me'rã pe'ema pãjãrã masãputicã weeguti.

¹¹ Ô'acũ tojo nimicã, Moisé pe'e cũ wiogu Ô'acũrẽ a'te ucũse me'rã nijĩsijosĩ'rĩcu niwĩ: —Wiogu, çde'ro weegu mu'u, mu'u yarã masã me'rã tocã'rõ uati? Mu'u tutuayuruse me'rã narẽ Egiptopure miijawũ. ¹² Mu'u narẽ bu'iri da'recãma, Egiptocjãrã a'tiro ni wãcũrãsama: "Ô'acũ narẽ ãrũpagũpũ wẽjẽ, a'ti di'tapu nirãrẽ bajurioguti nígũ, miijawĩpĩ", nibosama. Uaticã'ña majã. Mu'u yarã masãrẽ ña'arõ weesi'rĩsere tocã'rõta du'uya. ¹³ Mu'urẽ da'raco'terã Abrahãrẽ, Isaare, Jacore ni'quere wãcũña. Mu'u basuta mu'u wãme me'rã narẽ a'tiro nicũpã: "Musã pãrãmerã nituriarãrẽ ñocõa weronojõ pãjãrã masãputicã weeguti. Tojo nicã, a'ti di'ta musãrẽ o'oguti ni'que di'tare musã pãrãmerã nituriarãrẽ o'ogusa'a. Na ye di'ta ninu'cũcã'rõsa'a", nicũpã.

¹⁴ Moisé tojo nicã tu'ogu, Ô'acũ cũ yarã masãrẽ "Bu'iri da'reguti" nimi'quere du'ucu niwĩ. ¹⁵ Be'ro Moisé ãrũgũpũ ni'cu Ô'acũ dutise pua pã'rẽpũ o'ojano'que pãjĩrẽ miidijaticũ niwĩ. ¹⁶ Ô'acũta te pãjĩrẽ weecu niwĩ. Cũ basuta topũ ni'quere ñacũ, ojaõ'ocu niwĩ.

¹⁷ Josué masã na caricũsere tu'ogu, Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Masã a'mewẽjẽrã caricũrõ weronojõ busurocoro marĩ cãrĩse u'turi wa'teropure, nicu niwĩ.

¹⁸ Moisé pe'e cãrẽ a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Na a'mewẽjẽ wapata'aca be'ro caricũ e'catise mejẽta nĩrõcoro. Tojo nicã a'mewẽjẽ bajuriorã bujawetĩrã basase mejẽta nĩrõcoro. Mejẽcã basase tu'ogucoro, nicu niwĩ.

¹⁹ Moisé na nĩrõpũ etagu, wecu wĩ'magũ na uru me'rã wĩorẽ'cure ĩ'agũ, na no'o ñaro basanu'cũcũsiasere ĩ'agũ, uayu'ruacu niwĩ. Tojo weegu cũ cõose pãjĩrẽ tigu ãrũgũ du'pocãpũ doquemutõcũcu niwĩ. ²⁰ Te be'ro wecu wĩ'magũ queose wĩorẽ'cure mi, pecame'epũ doquetiacu niwĩ. Be'ro cãrẽ añuse marãrĩ doquemutõcu niwĩ. Te marãrĩrẽ aco bu'ipũ wẽestepõ'ocu niwĩ. Tojo weetoja, Israe curuacjãrãrẽ te acore sĩ'ricã weecu niwĩ. ²¹ Moisé Aarõrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Çã'rã masã de'ro weemiatĩ mu'urẽ? Mu'u narẽ ña'abutiaru weecã weepã.

²² Aarõ pe'e cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u acabijĩ, yu'u me'rã uitaguta. Mu'u masĩmiba. ã'rã masã ña'arõ weesere weepoyũ'ruama. ²³ Na yu'ure a'tiro niama: "Ni'cũ ãsã ejõpeoacjũ queose marĩrẽ su'ori miacjũre weebosaya. Sõ'onĩcu Moisé marĩrẽ Egiptopure su'ori miijawĩ'cure de'ro wa'aro wa'apã. Masĩtisa'a", niama. ²⁴ Na tojo nicã, narẽ yu'tiapũ: "No'o o'meperi yosase uru me'rã wee'quere cuorãnojõ tuweemĩ miitia", niapũ. Na yu'ure miiti, tere o'oama. Yu'u tere pecame'epũ doquetiapũ. Wãcũña marĩrõ ã'rĩ wecu wĩ'magũ queose wijamajãmi, nicu niwĩ Aarõ.

²⁵ Moisé na no'o ñaro weesere ĩ'acu niwĩ. Tere ĩ'amigũ, Aarõ pe'e narẽ "Tojo weeticã'ña", niticu niwĩ. Tojo weerã na ña'arõ weesere ĩ'arã, narẽ ĩ'atu'tirã bujicã'cãrã niwã. ²⁶ Tojo weecã ĩ'agũ, Moisé na su'ti caseri me'rã wee'que wi'seri wa'tero sãjãa, ejanu'cãcu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—"Ô'acũ yarã ni'i" nĩrãnojõ yu'u tiro a'tia, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, nipe'tirã Levĩ ya curuacjãrã Moisé tiropũ nerẽnu'cãcãrã niwã. ²⁷ Na tojo weecã ĩ'agũ, Moisé narẽ nicu niwĩ:

—Ô'acũ, Israe curuacjãrã wiogu, a'tiro nimi: "Musãncũcũ di'pãjĩrẽ du'te'o'õna. Be'ro musã wi'seri nĩrõpũ tojaaya. Tojaa, wi'serinũcũ musã acabijĩrãrẽ, musã ma'misumuarẽ, musã me'rãcãrãrẽ, musã ya wi'i pu'to nĩrãrẽ wẽjẽcã'ña", ni weecu niwĩ Moisé.

²⁸ Levĩ ya curuacjãrã Moisé tojo weeduti'quere queoro weecãrã niwã. Ti nũmũrẽ i'tiati mil umua wẽrĩcãrã niwã. ²⁹ Be'ro Moisé narẽ nicu niwĩ:

—Masã Ô'acũrẽ yu'rũnu'cãcã, musã cũ dutiro wéerã, musã põ'rãrẽ, musã acabijĩrãrẽ, musã ma'misumũapureta na ña'arõ wee'quere ĩ'arã, wẽjẽcã'mota'apũ. Tojo weegu ni'cãcã Ô'acũ musãrẽ cũ dutisere da'radutigũ cũuami. A'tiro wee musãrẽ añurõ wa'acã weeamĩ, nicu niwĩ.

³⁰ Ape nũmũ pe'ere Moisé masãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musã Ô'acũ dutisere yu'rũnu'cãrã, ña'abutiaro weecãrã niapũ. Ni'cãrõacãrẽ Ô'acũ tiropũ mujãgũti. Apetero weegu musã yere cãrẽ sãrĩbosacã, musãrẽ acobojobosami, nicu niwĩ.

³¹ Cũ tojo nica be'ro apaturi Moisé Ô'acũ tiropu mujãa, cãrẽ nicu niwĩ:

—Diacjũta masã wecu wĩ'magũ uru me'rã queose wiorẽ'cure e'catipeotjãrã, ña'abutiario weecãrã niama. ³² Ni'cãrõacãrẽ mu'urẽ urutu sãrĩ'i. Narẽ acobojoya. Acobojojigu pũrĩcã, mu'u ya pũrĩ catirã wãme ojaõ'ono'ca pũrĩpu yu'u wãmerẽ coecã'ña, nicu niwĩ Moisé.

³³ Ô'acũ pe'e cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u dutisere yu'runu'cã'cãrã dia'cãrẽ ya pũrĩpu ojaõ'ono'cãrã wãmerẽ coeguti.

³⁴ Ni'cãrõacãrẽ majã wa'aya. Masãrẽ yu'u mu'urẽ “O'oguti” nica di'tapu su'ori miaña. Yu'ure wereco'tegu mu'urẽ su'ori ũ'õ miagũsami. Tojo weemicã, yu'u bu'iri da'reri numu ejacã, na ña'arõ wee'que wapare narẽ bu'iri da'reguti, nicu niwĩ Ô'acũ.

³⁵ Be'ro Ô'acũ masãrẽ bu'iri da'regu, duti ña'abutiase o'õcu niwĩ. Aarõ wecu wĩ'magũ queose yee'cure e'catipeo'que bu'iri tojo weecu niwĩ.

33

Ô'acũ ãrũgũ Sinaipũ wijaduti'que ni'i

¹ Ô'acũ masãrẽ bu'iri da'rẽca be'ro Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—A'tore wijayã. Masã mu'u Egiptopũ miuwija'cãrã me'rã wa'agusa'a. Yu'u Abrahãrẽ, Isaare, Jacore “O'oguti” nica di'tapu wa'aya. Ti di'tare na pãrãmerãrẽ “O'oguti” nitojawu. ² Yu'ure wereco'tegure musã duporo o'õguti. Yu'u ti di'tapu nirã cananeo masã, amorreo masã, hitita masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masãrẽ cõ'awirõgũti. ³ Cabra õpẽcõ, mumiacõ pajiro aco o'maburõro weronojõ nirĩ di'tapũre wa'arã wee'e. Yu'u pe'e musã me'rã wa'asome. Musã yu'runu'cãsepjãrã ni'i. Yu'u wa'agu pũrĩcã musã ña'arõ weecã, bu'iri da're bajuriõdijobosa'a, nicu niwĩ Ô'acũ.

⁴ Masã te bujawetise quetire tu'orã, ðujasewã'arã weronojõ pũrõ bujaweticãrã niwã. Na ne ni'cũpũta busa, o'meperi yosaticãrã niwã. ⁵ Ô'acũ Moisére a'tiro wereyutojacu niwĩ:

—Israe curuacjãrãrẽ a'tiro ni wereya: “Musã yu'runu'cãsepjãrã ni'i. Musã wa'teropũre musã me'rã yu'u cã'rõ ba'patiquejogu, musãrẽ bu'iri da're bajuriõbosa'a. Tojo weerã musã su'ti añusere, musã busasere, tojo nicã yosasere tuweemiicã'ña. Musã tere tuweemiica be'ro yu'u musãrẽ weeatjere wãcũgũsa'a”, ni wereya, nicu niwĩ Ô'acũ.

⁶ Tojo weerã Israe curuacjãrã Horeb wãmeticju ãrũgũpũ wijãca be'ro busanemoti, o'meperi yosanemoticãrã niwã.

Ô'acũ me'rã bocaajari wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'iacã cjase ni'i

⁷ Moisé Ô'acũ su'ti caseri me'rã wéeca wi'iacãrẽ mia, masã na nirõ yoacureropũ cũcu niwĩ. Ti wi'iacãrẽ “Ô'acũ me'rã bocaajari wi'i ni'i”, nicu niwĩ. No'o ni'cũ Ô'acũrẽ cũ weeatjere sãrĩtiña'sĩ'rĩgũnojõ topũ wa'acũ niwĩ. Ti wi'iacã na masã nirõ yu'rũro nicaro niwũ. ⁸ Moisé ti wi'iacãpũ wa'acã ũ'arã, masã nipe'tirã na ye wi'seri sope pu'topũ nu'cũcãrã niwã. Téé ti wi'ipu sãjãcãpũ cãrẽ ũ'asirutudu'ucãrã niwã. ⁹ Moisé ti wi'ipu sãjãcãta, o'mepõ'rã dijati, ti wi'ĩ sãjãrĩ sopepũ ejanu'cãcaro niwũ. Ô'acũ Moisé me'rã ucũrĩ cura tojo tojanu'cãcaro niwũ. ¹⁰ Masã o'mepõ'rã ti wi'ĩ sopepũ ejanu'cãcã ũ'arã, nipe'tirã na ye wi'seri sope pu'to paamu'rĩque'acãrã niwã. Ô'acũrẽ e'catipeorã, tojo weecãrã niwã.

¹¹ Ô'acũ Moisé me'rã a'merĩ ũ'apõtẽo, ni'cũ, cũ me'rãcãjãrẽ ucũgũ weronojõ ucũcãrã niwã. Na ucũca be'ro Moisé masã tiropũre ðajatojaacu niwĩ. Cãrẽ weetamuco'tegu ma'mu Josué, Nun macũ pe'e pũrĩcã ti wi'iacã po'peapũ toja, ninu'cũcã'cu niwĩ.

Ô'acũ Moisére cã asistesere ũ'o'que ni'i

¹² Moisé Ô'acũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u yu'ure “Ã'rã masãrẽ su'ori miaña”, niapũ. Tojo nimigũ, yu'u me'rã wa'acjũre weretiapũ. Tojo nicã “Mu'urẽ añurõ mas'ĩ. Mu'u weesere ũ'agũ, e'cati'ĩ”, niapũ. ¹³ Diacjũta yu'u me'rã e'catigu pũrĩcã, mu'u weeatjere yu'ure wereya. Mu'u tojo weecã, mu'urẽ masĩnemogũsa'a. Tojo nicã, mu'u tu'sasere weenu'cũgũsa'a. Wãcũña. Ã'rã masã, mu'u yarã nima, nicu niwĩ.

¹⁴ Moisé tojo nicã tu'ogu, Ô'acũ cãrẽ nicu niwĩ:

—Yu'u basuta musãrẽ ba'patiguti. Ba'pati, mu'urẽ soose o'oguti, nicu niwĩ.

¹⁵ Moisé pe'e cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u basu ãsãrẽ su'ori wa'atigu pũrĩcã, ãsãrẽ a'tore wijacã weeticã'ña. ¹⁶ Mu'u ãsã me'rã ba'pati'wã'cãticãma, apeye di'tacjãrã masã “Ô'acũ Moisé me'rã, Israe curuacjãrã

me'rã e'catimi", ni masísome. Ësã me'rã wa'acã pũricãrẽ, "Õ'acũ Moisé, Israe curuacjãrã me'rã dia'cũ nimi", ni masĩrãsama, nicu niwĩ Moisé.

¹⁷ Õ'acũ Moisére apaturi ucũapocu niwĩ:

—Mu'urẽ añurõ masĩ'i. Mu'u me'rã e'cati'i. Tojo weegu mu'u sërĩ'caronojõta weegusa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé a'tiro ni sërĩnemocu niwĩ:

—Mu'u asistesere yu'ure i'õña.

¹⁹ Õ'acũ cürẽ yu'ticu niwĩ:

—Nipe'tise yu'u asistesere mu'u ðaporo yu'ruacã weeguti. Tojo yu'ruacã, nipe'tise yu'u añubutiase nisere i'agũsa'a. Tojo nicã mu'u i'orõpu yu'u wãmerẽ wereguti. No'o yu'u pajaña'sĩ'rigãrẽ pajaña'gũti. ²⁰ Tojo nimicã, ya diapoama ne i'asome. Ne ni'cũ yu'ure i'aca be'ro catismo majã.

²¹ Õ'acũ apeye quẽ'rãrẽ nicu niwĩ:

—A'to yu'u tiro ùtãgãpu nu'cũña. ²²⁻²³ Yu'u asitese me'rã yu'ruagu, ni'cã cope tigapu niri' copepu mu'urẽ cũugũti. Yu'ure i'arĩ nígũ, ya omocã me'rã mu'u ya diapoare cã'mota'aguti. Téé yu'u yu'ruagupu cã'mota'atuguti. Yu'u s'ẽema waroma i'agũsa'a, i'agũ pe'e. Yu'u diapoa pe'ema, ne i'ano'ña marĩrõsa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

34

Apeye ùtã pĩrĩ me'rã Õ'acũ dutisere oja'que ni'i

¹ Õ'acũ Moisére cã asistesere i'õca be'ro cürẽ nicu niwĩ:

—Pua pĩ ùtã pĩrĩ mu'u doquemutõ'que pĩrĩ weronojõta da'reya. Ne waro oja'quereta ojaguti tja. ² Ñamiacã ñamicurero ùrũgũ Sinaipu mujãgũtigũ apoyuya. Tigu ðapõsarĩpu wa'a, yu'u tiro ejaya. ³ Ne apĩ mu'u me'rã mujãticã'to. Ne tigupure ãpẽrã masã marĩato. Tojo nicã oveja, wecua tigu põtõorõpure ba'anu'cũticã'to.

⁴ Cũ ni'caronojõta Moisé toduporo ùtã pĩrĩ ni'que weronojõ da'recu niwĩ. Ape numu pe'e ñamicurero wã'cã, Õ'acũ cã duti'caronojõta ùrũgũ Sinaipu te pĩrĩrẽ miimujãcu niwĩ. ⁵ To cã mujãejacã, Õ'acũ o'mecurua me'rã dijati, Moisé tiropu ejacu niwĩ. Cũ wãmerẽ weregu, "Wiogu ni'i", nicu niwĩ. ⁶ Moisé ðaporo yu'ruagu, a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u Õ'acũ, musã wiogu ni'i. Masãrẽ pajaña'gũ, añurõ weesetigu ni'i. Uáyegu mejõta ni'i. Masãrẽ yu'u ma'iyu'ruserẽ i'o'o. Yu'u "Weeguti" ni'quere queoro wee'e. ⁷ Peje curari be'rocjãrã quẽ'rãrẽ ma'inu'cũcũsa'a. Masã ña'arõ weesere, yu'ure yu'runu'cãsere acobojo'o. Yu'u tojo weemicã, ña'arõ weegua ne bu'iri da'reno'ña marĩgũ tojatisami. Bu'iri da'reno'sami. Pacusumua ña'arõ wee'que wapa na põ'rãpure, na pãrãmerãpure, na pãrãmerã nituriãrãpure, tojota bu'iri da're yapatino'rãsama, nicu niwĩ.

⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé maata nucũcãpu paamu'rĩque'a, Õ'acürẽ e'catipeocu niwĩ.

⁹ Cürẽ e'catipeogu, a'tiro ni s'ẽricu niwĩ:

—Wiogu, diacjũta yu'u weesere tu'sagu, ùsãrẽ ba'patiya. Æ'rã masã yu'runu'cãsepjãrã nima. Tojo nimicã, ùsã ña'asere, ùsã ña'arõ weesere acobojoya. Ësãrẽ mu'u yarã masã tojacã weeya, ni s'ẽricu niwĩ.

Õ'acũ masã me'rã "A'tiro weeguti" ni apo'que ni'i

¹⁰ Õ'acũ Moisé sërĩ'quere tu'õca be'ro a'tiro nicu niwĩ:

"Añurõ tu'oya. Ni'cãrõacãrẽ yu'u nipe'tirã musã Israe curuacjãrã me'rã 'A'tiro weeguti" ni apo'quere cũugũti. Nipe'tirã masã i'orõpu añubutiase wee'ogũsa'a. Te toduporopu ne ape di'tapu a'ti turĩpure wee'ono'ña marĩ'quere i'ogũti. No'o nipe'tirã masã wa'tero nira yu'u musã wiogu musãrẽ añubutiãro weeatjere i'arãsama.

¹¹ "Ni'cãcã yu'u musãrẽ weeduti'quere weeya. Musã tojo weecã, yu'u musã tiro nira amorreo masãrẽ, cananeo masãrẽ, hitita masãrẽ, ferezeo masãrẽ, heveo masãrẽ, jebuseo masãrẽ cõ'awĩrõgũsa'a.

¹² "Musã sãjãti di'tacjãrã me'rã ne a'merĩ 'Tojo weerã', ni apoticã'ña. Musã tojo weecã pũricãrẽ, musãrẽ na ãjõpeose queose yee'quere sirutucã weerãsama. ¹³ Tojo weronojõ o'orã, a'tiro pe'e weeya. Na wa'icurarẽ ùjũamorõpeosere paamutõcã'ña. Apeye ùtãpaga na miinu'cõ'que na ãjõpeosere mutõpe'ocã'ña. Tojo nicã Aserã wãmetigo na ãjõpeose yee'que yucu me'rã wee'que tuturire ðutecõ'acã'ña.

¹⁴ "Ne apĩ Õ'acũ nitigure ãjõpeoticã'ña. Æpẽrãrẽ ãjõpeosirutucã ne uawe'e. Yu'u dia'cürẽ ãjõpeocã'ña.

¹⁵ "Ti di'tapu nira me'rã ne a'merĩ 'Tojo weerã', ni apoticã'ña. Na ãpẽrãnojo Õ'acũ nitirãrẽ e'catipeorã, wa'icurarẽ wẽjẽ ùjũamorõpeorã, musãrẽ pijibosama. Musã quẽ'rã

na wējē ūjūamorōpeo'quere na me'rā ba'atamubosa'a. ¹⁶ Apetero weerā na pō'rā numiarē masā pō'rā ūmuarē numisobosama. Numisoo, na pō'rā numia Ō'acū nitirārē ējōpeorā, masā pō'rā ūmuarē mejārōta narē ējōpeocā weebosama.

¹⁷ "Masā ne cārō Ō'acū nitirārē cōme me'rā ūjūasipio wiorē'quere ējōpeoticā'ña", nicu niwī Ō'acū.

*****

Ō'acū dutise cūu'quere Moisé oja'que ni'i

²⁷ Ō'acū Moisére cū dutise wérēca be'ro cūrē nicu niwī: "Yu'u ucūserē ojaya. Te yu'u mu'u me'rā, Israe curuacjārā me'rā apo'que ni'i", nicu niwī.

²⁸ Moisé topure Ō'acū me'rā cuarenta ūmucori, cuarenta ñamirī* tojacu niwī. Ne ba'aro marīrō, sī'rīrō marīrō nicu niwī. Topu "Ō'acū masā me'rā tojo weeguti" ni apo'quere te ūtāpūjīrpu ojaō'ocu niwī. Tetá diez Ō'acū dutise cūu'que nicaro niwū. ²⁹ Be'ro Moisé ūrūgū Sinaīpu ní'cu pua pji te dutise oja'que pjīrīrē miidjaticu niwī. Tigu ūrūgūpu ní'cu dijatagu, cū diapoa asistesere masīticu niwī. Cū, Ō'acū me'rā ucūca be'ro niyucā, tojo asistecaro niwū. ³⁰ Aarō, tojo nicā nipe'tirā Israe curuacjārā cū diapoa asistecā ī'arā, cūrē ui nicārā niwā. Tojo weerā cū pu'toacāpu wa'aticārā niwā. ³¹ Na tojo weecā ī'agū, Moisé pe'e narē pijineocu niwī. Tojo weerā Aarō, nipe'tirā wiorā cū tiropu dajacārā niwā. Na dajacā ī'agū, na me'rā ucūcu niwī. ³² Be'ro nipe'tirāputa Israe curuacjārā etaburcārā niwā. Na etacā, Moisé Ō'acū ūrūgū Sinaīpu dutise o'o'quereta narē werēcu niwī.

³³ Na me'rā ucūpe'oca be'ro cū diapoapure ni'cā su'ti casero ūsemerīrī casero me'rā mo'acu niwī. ³⁴ Moisé Ō'acū me'rā bocaējari wi'ipu cū me'rā ucūgū sājāgū, ti caserore tuweemujācu niwī. Cū wijatagu, Ō'acū dutisere Israe curuacjārārē wereturiamujācu niwī. ³⁵ Cū ti wi'ire wijatacā, Israe curuacjārā Moisé diapoa asistecā ī'acārā niwā. Tojo weegu ti casero me'rā diapoare mo'amujācu niwī tja. Ō'acū me'rā ucūgū sājāgū, ti caserore tuweemujācu niwī.

*****

40

Ō'acū wi'i, wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'ire aponu'cō'que ni'i

A'te capítulori 25-30; 35-39 Ō'acū wi'i wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'i cjasere were'e. A'ti capítulo cuarenta, Ō'acū "Tojo weeya", ni weeduti'quere were'e.

¹ Moisé masārē Ō'acū dutisere wérēca be'ro Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī:

² "Nimū'tārī mujīpū, ninu'cārī numu nicā, ya wi'i, wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'ire aponu'cōña. ³ Ti wi'ipu yu'u 'Masā me'rā añurō weeguti' ní'quere cuori acarore cūuña. Ti acarō po'peapu yu'u diez dutise oja'que pjīrī sāñasa'a. Ti acarō ñuporo ūsebutiri caserore yoo cā'mota'aya. ⁴ Mesare, sī'ocju quē'rārē topu cūuña. Ti mesapure docepaga pārē añurō apoepoya.* Tigu sī'ocjupure sī'osepagare sī'onu'cōña. ⁵ Ū'mutise ūjūamorōpeoro uru me'rā wee'caro 'Masā me'rā añurō weeguti' ní'que cuori acarō pō'teorōpu peoya. Ti wi'i, ya wi'i ne sājānu'cārōrē ni'cā casero ūsebutiri caserore yooya. ⁶ Tu'ajanu'cō, ti wi'i ne sājārō wa'icūrārē ūjūamorōpeorore cūuña. ⁷ To be'ro bapa pajiri pare ya wi'i, tojo nicā wa'icūrārē ūjūamorōpeoro, a'te puaro wa'tero, deco ti pare ñupoya. Ti pare aco piomu'muoña. ⁸ Yu'u mu'arē duti'caronojōta, ti wi'i sumutore apoja. Tu'ajanu'cō, su'tiro casero ūsebutiri caserore topu sājārō cā'mota'atjore yooya.

⁹ "Be'ro a'tiro weeya. Ye waro tojato nígu, ū'se to wa'rewaasenojōrē ti wi'ire wa'reya. Nipe'tise ti wi'ipu nisere wa'repe'ocā'ña. Tojo weecā, topu nise nipe'tise ye tojarosa'a. Ne ña'ase marīrō tojarosa'a. ¹⁰ Tojo nicā, te ū'sereta tja wa'icūrārē ūjūamorōpeoro bu'ipu wa'reya. Topu de'ro nisere wa'repe'ocā'ña. Mu'u tojo weegu tore añurō, ña'ase marīrō waro tojacā weegusa'a. ¹¹ Be'ro te ū'se me'rā bapa pajiri papure wa'reya. Tojo nicā, to pesaro ñu'pocārē wee'caronojō napure ū'sere piopeoya. Mu'u tojo weecā, na quē'rā yarā pa'ia, yé cjasere da'rārā nirāsama. Mu'u narē a'tiro ū'se piopeose me'rā na pārāmerā nuturiarā pa'ia nisere ninu'cūcā'rāsama. Ne pe'tisome", nicu niwī Ō'acū.

¹² "Be'ro Aarōrē, cū pō'rā ūmuarē ya wi'i sope pu'topu miaña. Topu narē ū'oya. ¹³ Aarō pa'i cū sāñarōnojōrē sāñato. Be'ro cūrē 'Yé cjasere da'ragu' pa'i sājādutigū, ū'sere piopeoya. ¹⁴ Tu'ajanu'cō, cū pō'rārē miiti, narē su'ti yoase paca su'a'quere sāña. ¹⁵ Na pacu Aarōrē wee'caronojō napure ū'sere piopeoya. Mu'u tojo weecā, na quē'rā yarā pa'ia, yé cjasere da'rārā nirāsama. Mu'u narē a'tiro ū'se piopeose me'rā na pārāmerā nuturiarā pa'ia nisere ninu'cūcā'rāsama. Ne pe'tisome", nicu niwī Ō'acū.

* **34:28** 34.28 Ī'aña Gn 7.4 docapu oja'quere. * **40:4** 40.4 Te pārē Ō'acū ī'orōpu peocārā niwā. Israe curarinucū ni'cārē pā nicaro niwā. Pa'ia dia'cū te pārē ba'acārā niwā.

¹⁶ Ō'acū duti'caronojōta Moisé nipe'tisere weepe'ocū niwī. ¹⁷ Tojo weerā na ni'cā cā'ma Egiptopare wijāca be'ro nimu'tārī mujīpū, ninu'cārī numarē Ō'acū wi'ire aponu'cōcārā niwā.

*****

O'mecurua Ō'acū wi'i bu'ipū n'que ni'i

³⁴ Moisé Ō'acū wi'ire aponu'cōca be'ro, o'mecurua ti wi'ire tuubi'acaro niwā. Ō'acū cū asistese ti wi'ipure niyu'ruacaro niwā. ³⁵ Tojo weegu Moisé ne sājāamasīticu niwī.

³⁶ O'mecurua ti wi'i bu'ipū n'que mujāāca be'ro Israe curuacjārā na ye wi'serire pāāmii, aperopu wa'amujācārā niwā. ³⁷ O'mecurua mujāaticāma, na ye wi'serire ne pāāmiiticārā niwā. Tēé o'mecurua mujāacāpū co'temujācārā niwā. ³⁸ Israe curuacjārā no'o na wa'aro nipe'tirā ī'orōpū Ō'acū ya o'mecurua, umucore ti wi'i bu'ipū nimujācaro niwā. Nami pe'ema ti curua po'peapu pecame'e ūjārī pō'rā nicaro niwā.

Josué

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise nī'i

Moisé wērīca be'ro Ō'acū Josué Israe curuacjārārē su'ori nisetiacjure sōrōcu niwī. Josué cū ojāca pūrī puaro ducawati'i. Nimū'tārō Israe curuacjārā na Canaā di'ta, Ō'acū narē o'oguti nīca di'tare sājāa, tocjārā me'rā a'mewējē, wapata'a, miiwapa'que nī'i. (Capitulos 1-12) Be'rocjārō na Israe curarinucū di'ta ducawaa'que nī'i. (Capitulos 13-22) Nituoro Josué cū ucūtuo'que, cū masārē werecasatuo'que, tojo nicā cū wērī'que nī'i. (Capitulos 23-24)

Ō'acū Josuére Israe curuacjārā wioḡu sājācā wee'que nī'i

¹ Be'ro Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'te'cu wērīca be'ro, Ō'acū Josuére ucūcu niwī. Josué pe'e Nun wāmetiḡu macū, tojo nicā Moisére weetamuco'te'cu nicu niwī. Ō'acū cārē a'tiro ni ucūcu niwī:

² “Moisé yu'u dutisere wee'cu wērīa wa'ami. Ni'cārōacāma mu'u pe'e nipe'tirā Israe curuacjārārē dia Jordārē su'ori pē'agūsa'a majā. Yu'u musārē o'oatji di'tapu wa'arāsa'a. ³ Yu'u Moisére 'A'tiro weeguti' nī'caronojōta musārē weegusa'a. Yu'u nipe'tiro musā di'ta sijatjo ejatuaro o'oguti. ⁴ Di'ta a'tocārō yoaro o'oguti. Yucu marīrōpu, téé Líbano di'tapu nituorosa'a. E'saro pe'e maa yoari maa Éufrates, nipe'tiro hitita masā ye di'ta me'rā ninu'cā, téé pajiri maa Mediterráneo nirōpu nituorosa'a. ⁵ Ne āpērā musā me'rā a'mewējērā pōtēosome. Moisé me'rā nī'caronojōta mejārōta nigūsa'a mu'u me'rā quē'rārē tja. Ne mu'urē cō'asome. ⁶ Tojo weegu wācūtutuaya, uiro marīrō nisetiya. Na űecūsūmarē 'A'ti di'tare o'oguti', niwū. Mu'u narē su'ori mia, na me'rā a'ti di'tare miiwapa etigusa'a. ⁷ Tojo weegu yu'u nī'caronojō wācūtutuanu'cūcā'ña. Tojo nicā nipe'tise Moisé musārē dutise cūu'quere weepe'ocā'ña. Tojo weegu nipe'tise mu'u weesetise añurō wa'arosa'a. ⁸ Yu'u dutise cūu'quere masārē bu'enu'cūcā'ña. űamirīnucū, űmucori quē'rārē wācūnurānu'cūcā'ña. Tere weecā, nipe'tise mu'u weesetise queoro wa'arosa'a. ⁹ Yu'u mu'urē a'tiro dutiapu. Ne mu'urē mejēcā wa'acā uiticā'ña. Wācūtutua nisetiya. Yu'u Ō'acū, mu'u wioḡu, mu'u me'rā ninu'cūcāsa'a. Mu'u no'o wa'aro mu'u me'rā wa'agusa'a", nicu niwī Ō'acū.

Josué Canaā di'tacjārā me'rā cū a'mewējēatjere apoyu'que nī'i

¹⁰ Be'ro majā Josué Israe curuacjārā wiorārē a'tiro weeduticu niwī: ¹¹ “Nipe'tiro masā cārīse u'turipu wa'a weetjārā, narē 'Ba'ase musā miatjere apoyuya', nirā wa'aya. Marī i'tia nūmu be'ro dia Jordārē pē'arāsa'a. Ō'acū o'oatji di'tare űe'erā wa'arāsa'a", ni werecu niwī narē.

¹² Rubén ya curuacjārā, Gad ya curuacjārā, tojo nicā deco me'rā Manasés ya curuacjārā pe'ere Josué a'tiro ni ucūcu niwī:

¹³ —Wācūña Moisé, Ō'acū űaro weeco'tegu, musārē duti'quere: Ō'acū musārē “Soooto” nīḡū, a'ti di'ta, musā nirī di'tare o'ocu niwī. ¹⁴ Musā nūmosānumiarē, musā pō'rārē, musā yarā ecarārē a'to dia Jordā mujīpū mujātiro pe'e cūcā'ña yujupu. Moisé musārē o'óca di'ta nī'i. Musā nipe'tirā űmua pūrīcā a'mewējētutuarā nirānojo musā wāmo me'rā pē'arāsa'a. Musā acawererārē a'mewējētaturā, na dūporo űmutāña. ¹⁵ Téé Ō'acū musārē soose o'o'caronojōta na quē'rārē o'ocāpu, musā narē a'mewējētamudu'urāsa'a. Narē Ō'acū o'oatji di'tare űe'ēca be'ropu, a'mewējētamutuorāsa'a. Tojo weetu'ajaca be'ropu musā ye di'ta dia a'ti pā'rē pe'e dajatojatirāsa'a. Moisé musārē cūu'que di'tare miiwapa, sājāque'arāsa'a majā, nicu niwī.

¹⁶ Cū tojo nicā tū'orā, na pe'e a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Nipe'tise mu'u dutisere weerāti. No'o mu'u wa'adutiro wa'arāti. ¹⁷ űsā Moisé duti'quere queoro yu'ti'caronojōta mu'u quē'rārē yu'tirāti. űsā a'te dia'cūrē űa'a. Ō'acū Moisé me'rā niwī. Mejārōta cū me'rā nī'caronojōta mu'u me'rā quē'rārē nicā űasā'a. ¹⁸ No'o mu'urē yu'rūnu'cāḡūnojo, mu'u dutiro weetiḡunojo wējēno'gūsami. Mu'u pe'e wācūtutua, nisetiya, nicārā niwā Josuére.

2

Josué Jericópu ī'adu'tiri masārē o'ó'que nī'i

¹ Be'ro Josué p̄arā ʔm̄uarē ya'yioropu Canaá di'tare, Jericópure i'adu'tirā wa'aduticu niwī. Tojo weerā na Sitīpu ní'cārā Jericópu wa'acārā niwā. Ti ñamirē na ní'cō ʔm̄uarē a'metārāwapata'ari masō Rahab wāmetigo ya wi'ip̄u sājāa, tojacā'cārā niwā. ² Jericócjū wioḡu "Ní'cācā ñami Israe curuacjārā marī ya di'tare i'adu'tirā a'tiapārā" nisere tu'obocacā'cu niwī. ³ Tojo weegu cū yarā surarare co ya wi'ip̄u o'ócū niwī. Ti wi'ip̄u wa'a weetjīarā, core a'tiro nicārā niwā: "Na ʔm̄ua m̄u'u ya wi'ip̄u nīrārē cō'awīrōña. Na i'adu'tiri masā nima", nicārā niwā.

⁴ Rahab pe'e narē n̄otojaco niwō. Na sērītiña'cā, wioḡu o'ó'cārārē a'tiro yu'tico niwō: —Diacjūta ni'i. Musā nīrōnojōta a'ti wi'ita nimīama. Na "Tocjārā nima" nisere mas̄tiasu.

⁵ Mujīpū sājārī cura, a'ti macā cja sopere bi'atji d̄uporoacā wa'ama. Diape'e wa'arā wa'apā. Quero wa'abaque'oya. Apetero weerā narē ēm̄eājābosa'a, nico niwō.

⁶ Co ya wi'i bu'i opa sira nīropu ñocāpūrī pō'rā sī'o'que weronojō nise docapu narē n̄ocūcu niwō.

⁷ Co tojo nicā tuōrā, surara maata ti wi'ip̄u wijaa, dia Jordā tiropu i'adu'tiri masārē a'marā wa'amicārā niwā. Na wa'āca be'ro maata ti macā cja sopere bi'ano'caro niwā.

⁸ Israe curuacjārā cārīse d̄uporo Rahab narē n̄o'caropu mujāa, narē nico niwō:

⁹ —Yu'u mas̄'i. Ō'acū musā Israe curuacjārārē a'ti di'tare o'otojacu niwī. Cū a'ti di'tacjārārē musārē uicā weecu niwī. Tojo weerā ūsā nipe'tirā uibutiasa'a. ¹⁰ Ūsā tu'owu Ō'acū musārē Egiptopu ní'cārārē miiwija'quere. Maa sō'arī maarē core musārē pē'ato nīgū, d̄ucawaanu'cō, boposājācā weecu niwī. Tojo nicā, p̄arā amorreo masā wiorā maa Jordā a'ti pā'rē pe'e nīrā Og, tojo nicā Sehōrē wējēpe'ocārā niwā. ¹¹ Tojo weerā ūsā pūrō uise me'rā musārē i'a'a. Ō'acū, musā wioḡu nipe'tiro u'musepu, a'ti nucūcāpure wioḡu nimi. ¹² Tojo weego musārē sērī'i. Ō'acū wāme me'rā "M̄u'u acawerērē añurō weerāti", niña. Yu'u musārē añurō weetamu'caronojōta weeya. "Diacjūta tojo weerāti" nīrā, ¹³ yu'u pacusum̄uarē, yu'u ma'misum̄uarē, yu'u acawerērā numiarē yu'r̄aweticā weeya, nico niwō.

¹⁴ Na core a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—M̄u'u nīrōnojōta weerāti. Weeticāma, Ō'acū ūsārē wējēato. M̄u'u pe'e marī ní'cārōacā ucūserē ne āpērārē wereticā'ña. Tojo nicā, Ō'acū a'ti di'tare o'ocāp̄uta, ūsā m̄u'urē añurō wiopesase me'rā, añurō pajaña'a, weetamurāsa'a, nicārā niwā.

¹⁵ Rahab ya wi'i, ti macā yeecā'mota'aca tu'r̄upu wā'ñacaro niwā. Tojo weego narē ventana sopepu pūnu'mo da me'rā du'udijoco niwō. ¹⁶ Tojo weetoja, narē nico niwō:

—Musārē a'marī masā bocari nīrā, ūr̄ūḡūpu wa'aya. No'o i'tia num̄anojō tojayá. Téé musārē a'marī masā macāpu dajatojatica be'ropu musā acawerērā tiro tojáaya, nico niwō.

¹⁷ Co tojo nicā tu'orā, a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—M̄u'u ūsārē "Yu'ure tojo weepa" ní'caronojōta weerāsa'a. ¹⁸ Ūsā a'ti di'tare sājāacārē, sō'arī da pūnu'mo da m̄u'u ūsārē du'udijoca dare ventana sopepu yoodijoya tja. M̄u'u ya wi'ip̄u m̄u'u pacu, m̄u'u paco, m̄u'u ma'misum̄ua, nipe'tirā m̄u'u acawerērē neocūña. ¹⁹ No'o ní'cū cū ūaro wijaama'agūnojō cū basu cūrē wējēserē bu'iritigusami. Ūsā bu'iri moorāsa'a. Ní'cū ūsānojō m̄u'u ya wi'ip̄u nīrārē mejēcā weecā pūrīcārē, ūsāta bu'iritirāsa'a. ²⁰ M̄u'u āpērārē wercāma, marī ucū'que wapamarīrōsa'a, nicārā niwā Rahare.

²¹ —Jau. Musā nīrōnojōta tojota weegosa'a, ni yu'tico niwō.

Be'ro tojo nitojanu'cō, wa'a wa'acārā niwā. Na wa'āca be'ro co na weeduti'caronojōta weeco niwō. Pūnu'mo da, sō'arī dare ventana sopepu du'teō'odijoco niwō.

²² Be'ro na p̄arā Israe curuacjārā i'adu'tiri masā ūr̄ūḡūpu du'ticārā niwā. Topure i'tia num̄u tojacārā niwā. Narē a'marā, surara pe'e nipe'tiropu a'macūmī, ne bocaticārā niwā. Tojo weerā Jericópu dajatojaa wa'acārā niwā. ²³ Be'ro i'adu'tiri masā ūr̄ūpagupu ní'cārā dījaa, maarē pē'aa, téé Josué tiropu dajacārā niwā tja. Topu daja, cūrē nipe'tise narē wa'a'quere wercārā niwā. ²⁴ A'tiro ni wercārā niwā: "Ō'acū marīrē 'Nipe'tise ti di'tare o'oguti', nitojami. Na masā ti di'tapu nīrā marīrē pūrō uibutiarā weema", ni quietiwercārā niwā.

3

Israe curuacjārā dia Jordārē pē'a'que ni'i

¹ Ape num̄u pe'e, bo'reque'arī cura Josué nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā Sitim wāmetiropu ní'cārā dia Jordāpu bu'atacārā niwā. Na diare pē'ati d̄uporo ti maa sumutopu tojaque'acārā niwā. ² I'tia num̄u yu'r̄āca be'ro surara wiorā, nipe'tirā

wa'teropure wa'a weetjārā, ³ a'tiro duticārā niwā: “Musā pa'ia, Leví ya curuacjārā Ò'acū ‘Masā me'rā añurō weeguti’ n'iquere cuori acarore na miacā l'arā, na siro sirutuya. ⁴ Tojo weerā musā wa'arore masirāsa'a. Musā ne n'icū a'ti ma'apure wa'aña'tisa'a. Ti acarore yoacurero, n'icā kilómetronojō sirutuya. Pu'toacā tu'aticā'ña”, ni werecārā niwā.

⁵ Tere na wéréca be'ro Josué a'tiro nicu niwī tja: “Ñamiacā Ò'acū cū tutuasere l'arāsa'a. Tojo weerā musā Ò'acū l'orōpu ña'ase marirā niato nirá, musā ye su'tire coe, tojo nicā musā ya upure u'acoecā'ña”, nicu niwī Josué. ⁶ Pa'ia pe'ema a'tiro nicu niwī: “Musā pa'ia Ò'acū ‘Masā me'rā añurō weeguti’ n'iquere cuori acarore wua, masā nipe'tirā ñaporo maarē u'mutāpē'arāsa'a.”

Tojo weerā cū duti'caronojōta ti acarore wua, masā ñaporo u'mutācārā niwā.

⁷ Be'ro Ò'acū Josuére a'tiro nicu niwī: “Ni'cācā me'rā nipe'tirā Israe curuacjārārē mu'arē āpērā yu'ruoro añurō l'acā weenu'cāgūti. Tojo weerā Moisé me'rā n'icaronojōta yu'u mu'u me'rā nisere masirāsama. ⁸ Pa'ia yu'u ‘Masā me'rā añurō weeguti’ cuori acarore miarārē a'tiro ni wereya: ‘Musā dia Jordā sumutore etarē, ti maapure ñumuwija, tojanu'cāña’”, nicu niwī Ò'acū.

⁹ Be'ro Josué masārē pijio, nicu niwī: “Tu'orā a'tia marirē Ò'acū nisere. ¹⁰ A'tiro weemasirāsa'a ‘Ò'acū catigu marí me'rā ninu'cūmi’ nisere. Tojo nicā a'ti di'tacjārā cananeo masā, hitita masā, heveo masā, ferezeo masā, gergeseo masā, amorreo masā, jebuseo masārē cō'ape'owā'cāgūsami. ¹¹ l'aña. Ò'acū, nipe'tise di'ta wiogu ya acarore musā ñaporo dia Jordārē pē'amu'tārōsa'a. ¹² Tojo weerā musā Israe curuacjārā doce curari nirá, te curarinucū n'icūrē beseya. ¹³ A'tiro wa'arosa'a. Na pa'ia Ò'acū nipe'tise di'ta wiogu ya acarore miarā, na diapu ñumuwijacā, te aco ñucawatia wa'arosa'a. Te aco nimi'que o'maburosome. Pu'aperiputa opa ditara weronojō nicā'rōsa'a”, ni werecu niwī.

¹⁴ Tojo weerā Israe curuacjārā dia Jordārē pē'arā, na cār'ique u'turire wijacārā niwā. Pa'ia Ò'acū “Masā me'rā añurō weeguti” n'iquere cuori acarore na ñaporo miamu'tācārā niwā. ¹⁵ Titare masā otese ñucati' cura dia Jordā pajiro pu'eeja, miria wa'acaro niwā. Tojo nimicā, pa'ia ti acarore miarā, Jordāpu na ñu'pocārī ti maarē u'tacūcāta, ¹⁶ te aco hu'ipu buruti'que tojanu'cācaro niwā. Yoaropu n'icā macā Adā wāmetiri macāpu opa ditara bi'a cā'mota'a'ro weronojō wa'acaro niwā. Adā Saretán wāmetiro pu'topu tojacaro niwā. Aco tosiropu toja'que pe'e O'maburotiri ditrapu wetiburudijacaro niwā. Tojo wa'acā, na Israe curuacjārā Jericó pōtēorō pē'acārā niwā majā. ¹⁷ Na pē'arī cura pa'ia Ò'acū ya acarore cuorā pe'e dia deco boporopu nu'cāejacā'cārā niwā. Téé nipe'tirā Israe curuacjārā pē'ape'tica be'ropu pē'acārā niwā. Nipe'tirā Israe curuacjārā boporopu pē'acārā niwā.

4

Ētāpaga docepagare dia Jordā cjasere mii'que ni'i

¹ Nipe'tirā dia Jordārē pē'atāca be'ro Ò'acū Josuére nicu niwī: ² “Israe curuacjārārē te doce curarinucū n'icūrē beseya. ³ Narē wa'aduti weetjāgū, pa'ia dia deco na nu'cūrō tiropu docepaga ētāpagare miicūdutiya. Musā n'icācā ñami cārīatjopu tepagare cūña.”

⁴ Tojo weegu Josué doce umuarē cū bese'cārārē pijio, ⁵ narē nicu niwī: “Musā Jordā decopu, Ò'acū musā wiogu ya acaro tiropu wa'a, musānu'cū ētāpaga n'icārēpaga wuarā wa'aya. Tojo weerā musā docepaga cuorāsa'a. ⁶ Te tojo weesere musā pō'rā masābajarāpu, ‘A'tepaga ¿de'ro n'is'irō weeti?’ nicā, musā a'tiro ni yu'tirāsa'a: ⁷ ‘Ēsā Ò'acū ya acarore dia Jordārē miipē'acā, ne aco marirī maa wa'awu. A'tepaga Israe curuacjārā doce curari ti maa Jordārē pē'awū', n'is'irō wee'e, ni wereapa musā pō'rārē”, nicu niwī.

⁸ Tojo weerā na Josué cū weeduti'quere queoro weecārā niwā. Na ētāpaga docepaga Jordā decopu n'iquepagare miwuacārā niwā. Israe curuacjārā te curarinucū n'icū n'icārēpaga miacārā niwā. Ò'acū Josuére n'icaronojōta na cārīrōpu tepagare mia, cūucārā niwā. ⁹ Apeyere tja Josué ti maa decopu pa'ia na Ò'acū ya acarore wuanu'cū caropure apeyepaga docepaga cūucu niwī. Tepaga topu nidecoti'i yujupu.

¹⁰ Téé nipe'tise Ò'acū Josuére duti'quere weepe'oca be'ro, pa'ia ti maa decopu ti acarore wuanu'cūcārā niwā yujupu. Moisé Josuére weeduti'caronojōta queoro weecārā niwā. Masā pe'e sojaro me'rā ti maarē pē'acārā niwā. ¹¹ Nipe'tirā masā na pē'aejanu'cāca be'ro pa'ia Ò'acū “Masā me'rā tojo weeguti” n'iquere cuori acaro

me'rã pë'a, masã ðuporo nu'cãejacãrã niwã. ¹² Ùmua Rubén ya curuacjãrã, Gad ya curuacjãrã, tojo nicã deco me'rã Manasés ya curuacjãrã na wãmo me'rã ãpërà Israe curuacjãrã ðuporo pë'amu'tãcãrã niwã. Tojo weerã Moisé cù duti'caronojõta weecãrã niwã. ¹³ Pãjãrã cuarenta mil a'mewëjërì masã añurõ wãmotirã nu'cãejaburocãrã niwã. Jericõ opa pa'tiro nirõpu wa'a, a'mewëjërãtirã apoyucãrã niwã. Ti acarõ topu niyucã, Õ'acũ na me'rã nicu niwì.

¹⁴ Na tojo weeri numurëta nipe'tirã Israe curuacjãrã l'orõpu Õ'acũ Josuére ãpërà yu'ruoro tojacã weecu niwì. Cù catiri umucore nipe'tirã masã Josuére wiopesase me'rã l'acãrã niwã. Moisére wee'caronojõta cù me'rã quë'rãrë mejãrõta weecãrã niwã.

¹⁵ Tu'ajanu'cõ, Õ'acũ Josuére a'tiro nicu niwì: ¹⁶ "Pa'ia, Õ'acũ masã me'rã 'Tojo weeguti' ni'quere cuori acarore cuorãrë ti maa Jordãpu nirãrë majãtidutiya."

¹⁷ Tere tu'ogu, Josué pa'iare "Majãtia", nicu niwì. ¹⁸ Na cù dutironojõta pa'ia Õ'acũ ya acarore miimajãcãrã niwã. Nipe'tirã masã, pa'ia ti acarõ me'rã pë'ãca be'ro ti maa ne warõpu ni'caronojõta o'maburocaro niwã tja.

¹⁹ Ùmutãrì mujipürë, diez numurì nirì numurë, Israe curuacjãrã Jordãpu ni'cãrã majãa, Gilgal wãmetiropu cãrìrã wa'acãrã niwã. Gilgal, Jericõ macã mujipü mujãtiro pe'e nicaro niwã. ²⁰ Gilgapu Josué ùtãpagare docepaga Jordãpu mi'quepagare cüucu niwì. ²¹ Josué Israe curuacjãrãrë a'tiro nicu niwì: "Be'ropu masã pãrãmerã nituriarã na pacusumuarë '¿A'tepaga de'ro nisirõrõ weeti?' nicã, ²² narë wereya: 'Israe curuacjãrã dia Jordãrë pë'arã, acõ ðucawaanu'cõ, bopori ma'apu pë'awã', nisirõrõ wee'e. ²³ Õ'acũ marì wiogu dia Jordãrë ma'a bopori ma'a weewì. Téé ùsã pë'ape'tica be'ropu tojo weedu'uwì. Õ'acũ marì wiogu ðuporõpu Maa sõ'arì maarë wee'caronojõta weewì. Ùsã ti maarë pë'ape'tica be'ropu tojo bopori ma'a weewì. ²⁴ Nipe'tirocãrã Õ'acũ cù tutuasere masiãto nígã, tojo nicã masã Õ'acũ marì wiogure wiopesase me'rã wãcũnu'cũcã'to nígã, tojo weewì", ni wereya, nicu niwì Josué.

5

Gilgapu na niseti'que ni'

¹ A'tiro wee Õ'acũ dia Jordãrë Israe curuacjãrãrë pë'ato nígã, boposãjãcã weecu niwì. Tere tu'orã, nipe'tirã amorreo masã wiorã dia Jordã mujipü sãjãrõ pe'e nirã pürõ ui, ucucãcãrã niwã. Tojo nicã, mejãrõta cananeo masã wiorã dia Mediterrãneo sumutõpu nirã uicãrã niwã. Tojo weerã "Na me'rã a'mewëjërõua'a" ni, ne wãcüticãrã niwã.

² Titare Õ'acũ Josuére a'tiro nicu niwì: "Musã ùtãperi me'rã yejese pjirirë da'reya. Tu'ajanu'cõ, masã toduporõpu wee'caronojõta weeya tja. Musã Israe curuacjãrã umuarë õ'rëcju yapa caserore yejecõ'aña", nicu niwì.

³ Tere tu'ogu, Josué cù yejecõ'atje pjirirë da'recu niwì. Te me'rã Israe curuacjãrã umuarë Aralot wãmetiro opa bu'pa nirõpu na õ'rëcju yapa caserore yejecõ'acu niwì.

⁴ Nipe'tirã umua Egiptõpu wija'cãrã, surara sãjãrì cù'manojõ cuorã yucu marirõpu wëripe'tia wa'acãrã niwã. ⁵ Na nipe'tirãputa na õ'rëcju yapa caserore yejecõ'ano'cãrã nicãrã niwã. Egiptõpu wija'cãrã püricã yucu marirõpu bajua'cãrã yejecõ'ano'ña maricãrã niwã. ⁶ Õ'acũ na ñecusumuarë "Musã pãrãmerã nituriarãpüre añuse di'tare o'oguti", nicu niwì. Te di'ta añuse di'ta nujãtu'que, apeye otese pürise di'ta nirõsa'a. Tojo nimicã, umua surara sãjãrì cù'manojõ cuorã Egiptõpu wija'cãrã pe'e Õ'acũ dutisere queoro weeticãrã niwã. Na tojo ña'arõ weese bu'iri Õ'acũ "Diacjũta na te di'tare ñasome", ni ucũcu niwì. Tojo weerã na yucu marirõpu cuarenta cù'marì sijabaque'aticãrã niwã. Téé na umua wëripe'ticãpu topure sijadu'ucãrã niwã. ⁷ Na wëri'cãrã põ'rãrë Õ'acũ narë põ'rãti, ðucayu'cãrãrë õ'rëcju yapa caserore Josué yejecõ'acu niwì. Na sijari curare yejecõ'ano'ña maricãrã niwã. ⁸ Na nipe'tirã yejecõ'ano'ca be'ro na wi'seriãcãpu te cãmirë sijorã, nicã'cãrã niwã. ⁹ Be'ro Õ'acũ Josuére a'tiro nicu niwì: "Ni'cãcã me'rã Egiptõcãrã dutise doca masã bopoyoro ni'quere wijata'acã wee'e." Cù tojo weéca be'ro niyucã, to Gilgal wãmetisa'a.* A'tiro nicãpu quë'rãrë mejãrõta wãmetisa'a.

Õ'acũ masãrë Egiptõpu miuwija'quere wãcürì bosenumu ni'

¹⁰ Israe curuacjãrã Gilgapu que'ajãcãrã niwã. Nimu'tãrì mujipü pua semana be'ro opa pa'tiro nirõ Jericõ põtëorõpu mujipü sãjãrì cura Õ'acũ yu'ruari bosenumarë bõseba'acãrã niwã. ¹¹ Ape numu pe'e Canaã di'ta cjase cebada ùtë'que, tojo nicã pã

* 5:9 5.9 Hebreo ye me'rã Gilgal nirõ "Türumajãmidija'a", weronjõ bususa'a.

bucũase marĩrõ ba'acãrã niwã. ¹² Ti numu me'rã Õ'acũ narẽ manarẽ* tocã'rõta burucã weetuocu niwĩ. Ti cũ'marẽ ti di'ta cjasere ba'acãrã niwã majã.

Josué Õ'acũ yarã surara wiogu me'rã ucũ'que ni'i

¹³ Cũ nã nãmu Josué Jericõ pu'to nĩgũ, cũ diacjũ ni'cũ masũ di'pji ñosẽri pji me'rã sioejanũ cãcã i'acu niwĩ. Josué cũ tiro wa'a, sãritiña'cu niwĩ:

—¿Mu'ũ usã me'rãcjũ niti? ¿Niwetine? ¿Ûsãrẽ i'atu'tirã me'rãcjũ niti? nicu niwĩ.

¹⁴ Cũ yu'ticu niwĩ:

—Ne niwe'e. Yu'ũ Õ'acũ yarã surara wiogu musã tiropu a'tiapũ, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'ogu, Josué ãjõpeose me'rã nucũcãpu paamu'rĩque'acu niwĩ.

—Wiogu, yu'ũ, mu'ũrẽ da'raco'tegu, ¿de'ro weecã uasari? ni sãritiña'cu niwĩ.

¹⁵ Õ'acũ yarã surara wiogu cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'ũ sapature tuweeya. Mu'ũ nu'cũrõ Õ'acũ nirõ ni'i, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'ogu, Josué cũ duti'caronojõta cũ sapature tuweecũcu niwĩ.

6

Israe curuacjãrã Jericõpu na sãjã'que ni'i

¹ Jericõcjãrã Israe curuacjãrãrẽ pũrõ uicãrã niwã. Israe curuacjãrã sãjãri nĩrã, ti macã cjase soperire añurõ bi'ape'ocã'cãrã niwã.* Tojo weerã ti macãrẽ ne ni'cũ sãjãti, ne wijaticãrã niwã. ² Na tojo weemicã, Õ'acũ Josuere a'tiro ni werecu niwĩ: “Yu'ũ mu'ũrẽ Jericõre, tocjũ wiogure, tojo nicã tocjãrã surarere wiatojapu. ³ Tojo weerã musã Israe curuacjãrã surara umua wãmotirã a'tiro weerãsa'a. Musã seis numurĩ ti macãrẽ sutuarãsa'a. Ni'cã numurẽ ni'cãrẽtirita sutuaya. ⁴ Ya acaro duporo siete pa'ia u'mutãrãsama. Nanucũ oveja umua na putise capesa'rire cuorãsama. Seis numurĩ pe'tica be'ro ape numu pe'e ti macãrẽ sietetiri sutuarãsa'a majã. Musã sutuari cura pa'ia oveja umua capesa'rire putirãsama. ⁵ Na uputu puticã tu'orã, musã caricũrõ põtõorõ caricũña. Musã tojo caricũcã, ti macã cjase ãtã tu'ruri se'tedija pe'tia wa'arosa'a. Tojo wa'ari cura musã maata ti macãpu sãjããrãsa'a.”

⁶ Tojo wee Josué pa'iare pjiõ, a'tiro ni werecu niwĩ: “Musã Õ'acũ ya acarore miwã'cãña. Siete pa'ia ti acaro duporo oveja umua capesa'ri na putiatje me'rã wa'ayuato”, nicu niwĩ. ⁷ Surara pe'ere a'tiro nicu niwĩ: “Wa'aya. Ti macãrẽ be'toanu'cãña. Surara wãmotirã Õ'acũ ya acaro duporo wa'amũ'tãto”, nicu niwĩ.

⁸ Nipe'tirã Josué duti'caronojõta weecãrã niwã. Tojo weerã siete pa'ia ti acaro duporo capesa'rire putimũ'tãwã'cãcãrã niwã. ⁹ A'mewẽjẽri masã surara pe'e pa'ia duporo u'mutãcãrã niwã. Æpẽrã surara ti acaro siro pe'e sirutucãrã niwã. Du'ucũro marĩrõ pa'ia oveja capesa'rire putiwã'cãcãrã niwã. ¹⁰ Surara pe'ere Josué “Di'tamarĩrõ wa'aya. Yu'ũ caricũduticãpu, musã tutuaro põtõorõ caricũrãsa'a”, nicu niwĩ. ¹¹ Josuẽ pa'iare ti acaro me'rã macãrẽ ni'cãti sutuabaque'aduticu niwĩ. Tojo weetojanũ'cõ, na cãrĩ'caropũta daja, na'itõ'o, cãrĩcãrã niwã.

¹² Ape numu ñamiña'cũrõ Josué wã'cã, cũ duti'caronojõta pa'iare, surarere mejãrõta duticu niwĩ tja. Tojo weerã pa'ia Õ'acũ ya acarore miwã'cãcãrã niwã. ¹³ Na siete pa'ia ti acaro duporo sooro marĩrõ wa'a, na putisere putisutucãrã niwã. A'mewẽjẽri masã surara pe'e na duporo wa'acãrã niwã. Æpẽrã surara ti acaro siro pe'e sirutucãrã niwã. Na sutuari cura pa'ia ne putidu'uticãrã niwã. ¹⁴ Tojo weerã nimũ'tãrĩ numu be'ro cja numurẽ apaturi ti macãrẽ sutuanemocãrã niwã. Tojo sutuatojanũ'cõ, dajacãrã niwã na cãrĩ'caropure tja. Seis numurĩ mejãrõta weecãrã niwã.

¹⁵ Be'ro ape numu siete numurĩ nirĩ numurẽ, ñamiña'cũrõ wã'cã, na wee'caronojõta ti macã Jericõre sutuacãrã niwã tja. Ti numurẽ majã sietetiri sutuacãrã niwã. ¹⁶ Na sutuatucã, pa'ia pũrõ puticã tu'ogu, Josué masãrẽ nicu niwĩ: “Pũrõ caricũña. Õ'acũ marĩrẽ a'ti macãrẽ o'otojami. ¹⁷ Õ'acũ cũ duti'caronojõta ti macã nipe'tise to nise me'rã cõ'ano'rõsa'a. Rahab, umua me'rã a'metãrãwapata'ari masõ, tojo nicã co ya wi'ipũ nirã dia'cũrẽ yu'ruono'rõsa'a. Cõta marĩ i'adu'tirã o'o'cãrãrẽ nuoco niwõ. ¹⁸ Musã Õ'acũ cũ cõ'aduti'que to nisere ne miaticã'ña. Musã tojo weecãma, musã ye bu'iri Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ ña'abutiario wa'acã weebosami. ¹⁹ Nipe'tise ti macã cjase uru, plata, bronze, cõme me'rã wee'quea Õ'acũ ye dia'cũ ni'i. Õ'acũ ya wi'i cjase nurõrõpu miicũuno'rõsa'a”, nicu niwĩ.

²⁰ Pa'ia capesa'ri me'rã puticãrã niwã. Tojo busucã tu'orã, masã ni'cãrõ me'rã uputu caricũcãrã niwã. Na tojo caricũcã, ti macã ãtã tu'ru, na yee cã'mota'ami'que se'temãdija

* 5:12 5.12 Ex 16.31

* 6:1 6.1 Titare macãrĩ ãtã me'rã sã'rĩsãa, yee'que tu'ruri nicũcaro niwũ.

wa'acaro niwã. Tojo wa'acã ï'arã, surara ti macãrê diacjũta omasãã, miiwapa wa'acãrã niwã. ²¹ Be'ro ti macãcjãrã ãmũarê, numiarê, ma'mapjiare, bũcurãrê, na yarã ecarã me'rãta wêjêcõ'acã'cãrã niwã. Nipe'tirãrê wêjêpe'ocãrã niwã.

²² Josué puarã ãmũa todũporo ti macãrê ï'adu'ti'cãrãrê nicũ niwĩ: “Mũsã ãmũa me'rã a'metãrãwapata'ari masõ ya wi'ipũ wa'a, core, co acawererãrê, na ye nipe'tise me'rã miiwĩrõrã wa'aya. Mũsã core “Tojo weerãti' nĩ'caronojõta weeya”, nicũ niwĩ. ²³ Cũ tojo nisere tũ'o, ï'adu'tiri masã Rahabe, co pacũsumuarê, co acawererãrê miiirã wa'acãrã niwã. Narê Israe curuacjãrã nirõ yu'rũropũ cũucãrã niwã. ²⁴ Be'ro narê miiwĩrõca be'ro ti macã Jericõre ãjũacõ'acã'cãrã niwã. Plata, uru, bronze, cõme me'rã wee'que pe'ere Õacũ wi'i cjasere nũrõrõpũ cũucãrã niwã. ²⁵ Josué Rahab, co acawererã dia'cũrê wêjêticũ niwĩ. Cõta Jericõre ï'adu'tiri masã Josué o'õ'cãrãrê nũoco niwõ. Co narê weetamu'que me'rã yu'rũwetico niwõ. Tojo weerã Rahab, co acawererã Israe curuacjãrã me'rã nisetidecotima yujupũ.

²⁶ Be'ro Josué “Ne apaturi a'ti macãrê weeapoticã'to” nigũ, a'tiro nicũ niwĩ: “No'o ni'cũ a'ti macãrê weeapost'rigũnojojõrê Õ'acũ cũrê ña'arõ wa'acã weegusami. Cũ ma'ma macã weenu'cãrĩ cura cũ macũ masã ma'mi wêrĩgũsami. Ti macã yee'que tũ'rũri cjasere soperire ð'orĩ cura cũ macũ du'sagu pe'e wêrĩgũsami tja”, nicũ niwĩ.

²⁷ Õ'acũ Josuére weetamunu'cũcũ niwĩ. Tojo weerã ti di'tacjãrã cũ añũrõ weesetisere masĩpe'tia wa'acãrã niwã.

7

Acã Õ'acũrê yu'rũnu'cã'que ni'i

¹ Israe curuacjãrã wa'teropure ni'cũ Acã wãmetigu Jericõ cjasere Õ'acũ cũ miaduti'tiquere miacu niwĩ. Cũ Judã ya curuacjã, Carmi macũ, Zabdi pãrãmi, Zera pãrãmi nituriagu nicũ niwĩ. Cũ Õ'acũ cõ'aduti'quere mii'que bu'iri nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã Õ'acũ pũrõ uacu niwĩ.

² Josué ni'cãrãrã surarare ape macã Hai wãmetiri macãpu o'õcu niwĩ. Ti macã Betel mujĩpũ mujãtiro pe'e, Bet-aven pu'topũ tojacaro niwã. Narê o'õgu, “Ti macãrê, tojo nicã to sumutopure ï'adu'tirã wa'aya”, nicũ niwĩ. Tojo weerã na ti macãrê ï'adu'tirã wa'acãrã niwã. ³ Dajarã, Josuére wewecãrã niwã: “Haipure pejetirãcã ãmũa niama. Tojo weerã nipe'tirã surara ti macãcjãrã me'rã a'mewêjêrã wa'aticã'to. Puati mil, o i'tiati mil surara ticurãta wa'acã añũrõsa'a. Na me'rã ti macãcjãrãrê docaque'acã weerãsama. Tojo weegu nipe'tirã surarare o'õticã'ña”, nicãrã niwã.

⁴ Tojo weerã i'tiati mil surara dia'cũ a'mewêjêrã wa'acãrã niwã. Haicjãrã pe'e narê docaque'acã weecãrã niwã. Tojo nicã, narê ui, du'tiwã'cãcã weecãrã niwã. ⁵ Israe curuacjãrãrê omasirutu wêjêcãrã niwã. Treinta y seis surara wêjêno'cãrã niwã. Macã sãjãrĩ sope pu'to, téé di'ta se'te'caro nitũoropũ narê sirutu wêjêcã'cãrã niwã. Tojo weerã Israe curuacjãrã bujaweti, ui wãcũtutuaticãrã niwã.

⁶ Josué, cũ bujawetisere ï'ogũ, cũ sãñase su'tire wejetũ'rẽcu niwĩ. Téé na'ique'ari curapũ, Õ'acũ ya acaro tiropũ paamu'rique'acu niwĩ. Bũcurã quẽ'rã mejãrõta weecãrã niwã. Tojo nicã na dũpopapure di'tare õrêpeocãrã niwã. ⁷ Tojo wee Josué Õ'acũrê nicũ niwĩ:

—Õ'acũ, ¿de'ro weegu mũ'u ãsãrê dia Jordãrê miipe'rõrĩ? Mũ'u amorreo masã ãsãrê wêjêcõ'ato nigũ, ¿tojo weerine? Ësã ti maa ape pã'rẽpu tojacã añũyu'ruabopã. ⁸ Wiogu, Israe curuacjãrã surara ãsãrê ï'atu'tirãrê uirã, omamu'tãma. Na tojo weecã ï'agũ, yu'u ¿de'ro ni werebosari narê? ⁹ Cananeo masã, ãpẽrã a'ti di'tacjãrã ãsãrê tojo wa'a'quere tũ'ope'ticã'rãsama. Ësã nipe'tirãrê wêjêrãsama. Ne ni'cũ ãsã wa'teropure tojasome. To pũrĩcãrê Õ'acũ, nipe'tirã a'ti di'tacjãrã mũ'ũrê ña'arõ wãcũrãsama, tojo nicã mũ'u wãmerê, nicũ niwĩ Josué Õ'acũrê.

¹⁰ Cũ tojo nisere tũ'ogu, Õ'acũ Josuére yu'ticu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. ¿De'ro weegu mũ'u nucũcãpu paamu'rĩque'ati? ¹¹ Israe curuacjãrã yu'u dutisere yu'rũnu'cãma. Yu'u mũsãrê “Weeticã'ña” ni'quere queero weetiama. Yu'u Jericõ cjasere, yu'u miiduti'tiquere miama. “Ñã'a ni'ĩ”, ni masĩmirã, yajama. Tere miitoja, na ye apeyenojõ wa'teropũ nũoama. ¹² Tojo weerã Israe curuacjãrã na tojo wee'que wapa narê ï'atu'tirãrê põtẽosome. Narê põtẽonu'cã, a'mewêjêronojõ o'orã, mejõ pe'e narê uiwã'cãrãsama. Na basu bu'iri da'reno'rãsama. Mũsã yu'u “Miaticã'ña” ni'quere maata cõ'aticãma, ne mũsã me'rã ninemosome majã. ¹³ Masãrê neocũ, narê weregũ wa'aya: “Õ'acũ mũsãrê a'tiro niami: ‘Mũsã Israe curuacjãrã, yu'u mũsãrê “Miaticã'ña” ni'que mũsã wa'teropũ ni'ĩ. Mũsã tere cõ'ape'oticãma, ne

musā me'rā a'mewējērārē docaque'acā weesome. Nāmiacārē yu'u i'orōpu nu'cūrāsa'a. Tojo weerā yu'u i'orōpu ña'ase marīrā niato nīrā, musā ye su'tire coe, musā ya upure u'acoecā'ña. Apoyu'cārāpu nitojaya. ¹⁴ Yu'u i'orōpu nipe'tirā musā ye curarinucū bajuyoropu ejanu'cāña. Yu'u beserī cura nipe'tise nisirutuse curarire besewéeno'rōsa'a. Nisiruturi curua yu'u beséca curua ni'cū pō'rā nise curari besewéeno'rōsa'a. Ni'cū pō'rā yu'u beséca curua na umuarē beseno'rōsa'a. ¹⁵ Yu'u "Miatīcā'ña" ní'quere cuogu cū acawererā me'rā, tojo nicā cū cuose nipe'tise me'rā ūjūacō'ano'gūsami. Cū Israe curuacjārārē bopoyoro wee'que bu'iri, tojo nicā yu'u "A'tiro weeya" ní'quere yu'rānu'cā'que bu'iri ūjūacō'ano'gūsami' ", nicu niwī Ō'acū Josuére.

Acārē bu'iri da're'que ni'i

¹⁶ Ape nāmu ñamiña'cūrō Josué masārē te curarinucū wijatiduticu niwī. Tojo weeri curare Ō'acū Judā ya curuacjārārē i'ocu niwī. ¹⁷ Be'ro Josué ti curuacjārārē nisirutuse curarire wijatiduticu niwī. Ō'acū Zera ya curare i'ocu niwī. Ti curua we'terore Zabdi acawererārē besecu niwī. ¹⁸ Zabdi acawererārē umuarē i'oburocā, Acā wāmetigu beseno'cu niwī. Acā Carmi macū, Zabdi pārāmi, Zera pārāmi nituriagu, Judā ya curuacjū nicu niwī.

¹⁹ Tojo weegu Josué cūrē nicu niwī:

—Mu'u yu'u macū weronojō nigū ni'i. Ō'acū, Israe curuacjārā wiozure e'catipeoya. Mu'u wee'quere diacjū wereya, nicu niwī.

²⁰ Acā cūrē yu'ticu niwī:

—Diacjūta mu'urē were'e. Israe curuacjārā wiozu Ō'acūrē yu'rānu'cāwū. A'tiro weewu. ²¹ Jericō cjase marī'que wa'teropu ni'cārō su'tiro añubutiaro Babiloniacjārā wéeca su'tirore i'awū. Tojo nicā plata kujiri doscientos kujiri, ni'cāgū uru me'rā wee'cure, ni'cā kilo deco nucūcjare uaripeja, miicā'wū. Ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'i po'pearu yaacā'wū. Niyeru apeye docapu ni'i, nicu niwī.

²² Cū tojo nicā tu'ogu, Josué āpērārē Acā ya wi'ipu wa'aduticu niwī. Cū ya wi'ipu Acā miica su'tirore, niyerure, urugure bocacārā niwā. ²³ Tere mí, Josuére, tojo nicā Israe curuacjārārē wiacārā niwā. Ō'acū "Masā me'rā añurō weeguti" ní'quere cuori acaro pō'teorōpu cūcārā niwā. ²⁴ Be'ro Josué, Israe curuacjārā me'rā Acā, Zera macūrē, niyeru cū yaja'quere, su'tirore, urure, cū pō'rā umuarē, numiarē, cū yarā ecarā wecuare, burroare, ovejare, tojo nicā cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'ire, nipe'tise cū cuosere na cārīrō yu'ruro Acor wāmetiro pa'tiropu miacārā niwā.

²⁵ Josué cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu mu'u marīrē a'te bopoyoro bu'iri da'reatjere weeati? Ni'cārōacā Ō'acū mu'urē bu'iri da'regusami, nicu niwī.

Tojo nitoja, nipe'tirā Israe curuacjārā ūtāperi me'rā cūrē, cū yarā ecarārē doquewējēcārā niwā. Be'ro narē ūjūacō'acārā niwā. ²⁶ Na bu'ipu Josué ūtā mesājo seepeocu niwī. Te me'rā Ō'acū na me'rā ua'que pe'tia wa'acaro niwū. Tojo weero ti pa'tiro Acor wāmetidecotisa'a yujupu.

8

Israe curuacjārā Haicjārārē docaque'acā wee'que ni'i

¹ Tojo wéeca be'ro Ō'acū Josuére a'tiro nicu niwī: "Ne uiticā'ña. Wācūtutuaya. Mu'u yarā surara nipe'tirārē neocūu, Haicjārā me'rā a'mewējērā wa'aya tja. Yu'u Haicjārā wiozure, tojo nicā ti macācjārārē musārē wapata'acā weetamugūti. Cū ya macā, na ya di'ta nimi'caro musā ye tojarosa'a. ² Mu'u Jericōcū wiozure, ti macācjārārē wee'caronojōta Haicjārārē, na wiozu quē'rārē weegusa'a tja. Ni'cārōacāma na cuose, na yarā ecarā musā yarā tojarāsama. Musā a'tiro weeya. Macā sē'ema pe'e ni'cā curua mu'u yarā surarare wa'adutiya", nicu niwī.

³ Tojo weegu Josué treinta mil surara añurō a'mewējēmasirānojōrē ñamipure Haipure o'ogu, ⁴ a'tiro nicu niwī: "Musā añurō tu'oya. Macā sē'ema pe'e wa'a, bajutiropu niña. Na me'rā a'mewējēajā, tu'omasī co'teya. ⁵ Āpērā surara yu'u me'rā bajuyoro pe'e pi'arāsama. Haicjārā ūsārē i'arā, ūsārē wējērētīrā macāpu ni'cārā wijatirāsama. Na tojo weecā, ūsā toduporopu wee'caronojōta ui'omarāsa'a. ⁶ Na pe'e macāpu wija, ūsārē siruturāsama. "Toduporo wee'caronojō marīrē uiwā'cārā weema', nirāsama. ⁷ Na tojo weecā i'arā, musā macā sē'ema pe'e ni'cārā macāpu sājāña. Sājā, ti macācjārā nipe'tirārē wējēpe'ocā'ña. Ō'acū musā wiozu ti macārē musā ya macā tojacā weegusami. ⁸ Be'ro Ō'acū duti'caronojōta ti macārē ūjūacā'ña. Yu'u musārē dutitoja'a", nicu niwī Josué.

⁹ Tojo níca be'ro Josué narē Betel, Hai wa'teropu wa'a, tojaduticu niwī. Hai mujīpū sājārō pe'e tojacaro niwā. Josué pe'e cū yarā masā me'rā ti ñamirē mejārōputa ya'rūocu niwī. ¹⁰ Ape n̄m̄u ñamiña'cūrō cū masārē ī'awā'cācu niwī. Be'ro Israe curuacjārā wiorā me'rā su'ori Hai pu a'mewējēgū wa'acu niwī. ¹¹ Nipe'tirā surara cū me'rā nīrā ti macā pōtēorōpu etacārā niwā. Eta, ti macā yu'rūropu tojaque'acārā niwā. To na nīrō me'rā opa pa'tiro nidijacaro niwī. ¹² Josué ni'cāmocsetiri mil surarare Betel, Hai wa'teropu mujīpū sājārō pe'e n̄ocūucu niwī. ¹³ A'tiro wee surarare pu curua d̄cawaacārā niwā. Ni'cā curua ti macā mujīpū sājārō pe'e tojacārā niwā. Ape curua ti macā yu'rūro pe'e tojacārā niwā. Ti ñamita Josué opa pa'tiro nidijaro decopu tojacu niwī.

¹⁴ Haicjū wioḡu tojo wa'acā ī'agū, sojaro me'rā cū yarā surara me'rā ti macāpu ni'cārā wija, dia Jordā cja pa'tiropu Israe curuacjārā me'rā a'mewējēgū wa'acu niwī. "Ape curua Israe curuacjārā ti macā sē'ema pe'e du'tiapā" ni, masitīcu niwī. ¹⁵ Josué, cū surara me'rā du'tirā weronjōp weesocārā niwā. Tojo weerā yucu marīrō nīr ma'a pe'e uiwā'cācārā niwā. ¹⁶ Tojo weerā nipe'tirā surara Haicjārā na wiorā dutisere tu'orā, Josuére siruturā, na ya macārē wijawā'cācārā niwā. ¹⁷ Nipe'tirā m̄m̄ua Haicjārā, tojo nicā Betecjārā Israe curuacjārārē siruturā, wa'ape'tia wa'acārā niwā. Tojo weero ti macā co'tero marīrō tojacaro niwā.

¹⁸ Be'ro Ō'acū Josuére nicu niwī: "Mu'u ñosērī p̄jī me'rā ti macārē sīopuaya. Ti macārē mu'u ya macā tojacā weeguti."

Tojo weegu surarare Josué ti p̄jī me'rā sīopuatīagū, "A'mewējērā wa'aya", nicu niwī. ¹⁹ Cū tojo nicāta, surara na bajutiropu ni'cārā sojaro me'rā wijacārā niwā. Ti macāpu omasājā, pecame'e sī'ayoobaque'ocārā niwā.

²⁰ Haicjārā surara majāmiñatōrōrā, na ya macārē o'me mujāacā ī'acārā niwā. Israe curuacjārā uiwā'cāmī'cārā majāmītojati, na me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā. Tojo weero ne aperopu narē du'tita basioticaro niwā. ²¹ Josué, nipe'tirā Israe curuacjārā ti macā sē'emapu du'ti'cārā ti macārē ūjūacō'acā ī'arā, majāmītojāa, Haicjārā me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā. ²² Be'ro ti macārē sājāa'cārā wijaa, Haicjārārē cā'mota'aque'acārā niwā. Tojo weerā na Haicjārā Israe curuacjārā pu curua decopu tojacārā niwā. Israe curuacjārā na nipe'tirārē wējēpe'ocā'cārā niwā. ²³ Haicjārā wioḡu dia'cūrē wējētīcārā niwā. Cūrē ñe'e, Josué tiropu miacārā niwā.

²⁴ Israe curuacjārā na sirutu'cārārē wējēpe'oca be'ro na Hai pu daja, du'sa'cārārē wējēpe'ocā'cārā niwā tja. ²⁵ Ti n̄m̄urē doce mil masā Haicjārā m̄m̄ua, numia wērīcārā niwā. ²⁶ Josué pe'e cū ñosērī p̄jīrē sīopuanu'cūcu niwī. Téa na nipe'tirā Haicjārārē wējēpe'oca be'ropu du'udijocu niwī. ²⁷ Be'ro Ō'acū Josuére weeduti'caronojōta Israe curuacjārā ti macā cjase apeyenojō, tojo nicā na yarā ecarā me'rā tojacārā niwā.

²⁸ Josué Haire ūjūacō'acā, te ūjūamo'a'que, tojo nicā ti macā cjase ūtāperiacā dia'cū tojacaro niwā. Ni'cārōacāpu quē'rārē tojota bajudecotisa'a yujupu. ²⁹ Haicjū wioḡure wējēca be'ro yucugupu du'teyoocu niwī téa ñamica'apu. Na'ique'ari cura cārē miidijoduti, cū upure macā sājāarōpu cō'aduticu niwī. Be'ro cū bu'ī ūtāperi me'rā seebi'acūuduticu niwī. A'tocaterore ti ūtāmesā cūñasa'a yujupu.

Josué Ebal ūrūgū wāmetīcju Moisé dutise cūu'quere bu'e'que ni'ī

³⁰ Te be'ro Josué ūrūgū Ebal wāmetīcju Israe curuacjārā wioḡu Ō'acūrē ējōpeorātīrā, wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūcu niwī.

³¹ Cū Moisé, Ō'acū dutisere weeco'tegu, Israe curuacjārārē duti'caronojōta u'areduticu niwī. Moisé cū dutise tūca turi oja'caronojōta ūtāpaga páate, bopeno'ña marīsepaga me'rā tojo weecārā niwā. Tojo weerā topu Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeorā, wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeocārā niwā. ³² Topu Israe curuacjārā ī'orōpu tepagaputa tja Josué Ō'acū Moisére dutise cūu'quere ojaō'ocu niwī. ³³ Nipe'tirā masā Israe curuacjārā, Israe curuacjārā nītirā na me'rā sījarā, nipe'tirā bucurā, narē su'ori nīrī masā, tojo nicā beseri masā Ō'acū ya acaro tiro puaperi nu'cāejacārā niwā. Pa'ia Levī ya curuacjārā ti acarore wuawā'cārā masā pājārā diacjū pe'e ejanu'cācārā niwā. Ō'acū narē "Añurō wa'ato" nisere tu'orātīrā, ūrūgū Gerizim wāmetīcju du'pocāpu deco me'rā masā nu'cāejacārā niwā. Āpērā pe'e ūrūgū Ebal wāmetīcju du'pocāpu nu'cāejacārā niwā. Moisé ne waro dutinu'cā'caronojōta weecārā niwā.

³⁴ Be'ro Josué nipe'tise Moisé cū duti'quenucū bu'eñoocu niwī. "Añurō wa'arosa'a" ni'quere, tojo nicā "Ña'arō wa'arosa'a" ni'quere bu'ecu niwī. ³⁵ Ne ni'cā uuro Moisé duti'quere Josué bu'eticā weeticu niwī. Nipe'tirā Israe curuacjārā topu nerērārē bu'eñope'ocā'cu niwī. Du'aro marīrō numiarē, wī'marārē, tojo nicā Israe curuacjārā nītirā na me'rā nīrā quē'rārē bu'ecu niwī.

9

Gabaöcjārã Israe curuacjārãrê niso'o'que ni'i

¹ Nipe'tirã wiorã dia Jordã mujipũ sãjãrõpu nirã Israe curuacjārã na a'mewējē, wapata'a'quere tu'ocārã niwã. Na hitita masã, amorreo masã, cananeo masã, ferezeo masã, heveo masã, tojo nicã jebuseo masã nicārã niwã. Ærãpagupũ nirã, opa bu'pa nirõpu nirã, maa pajiri maa Mediterrãneo sumutopũ nirã téé Libanopũ nirã nicārã niwã. ² Tojo weerã na Josué, Israe curuacjārã me'rã a'mewējērã a'tirã, ni'cãrõ me'rã nerēcãrã niwã.

³ Tojo weemicã, heveo masã Gabaõpu nirã pe'e, Josué Jericó, tojo nicã Haipu wee'quere masicãrã niwã. ⁴ Tojo weerã Israe curuacjārãrê a'tiro weesoocãrã niwã. Ma'apũ wa'arã, na burro bu'ipũ ajuri mejã, tojo nicã vino poseye'que ajuri mejãmejã, tã'rã'que mejã, sereõ'o'quere miacãrã niwã. ⁵ Tojo nicã su'ti mejã, sapatu caseri tã'rã'que, sereõ'o'quere sãñacãrã niwã. Ma'apũ wa'arã, pã boposãa'que, butiwija'quere miacãrã niwã. ⁶ Na Josué nirõ Gilgapũ ejarã, cürẽ, tojo nicã Israe curuacjārãrê a'tiro nicãrã niwã:

—Yoarocjãrãpu a'ti'i. Tojo weerã musã ùsã me'rã “A'tiro weerãti”, ni apoya, nicãrã niwã.

⁷ Israe curuacjārã heveo masãrê yu'ticãrã niwã:

—Apetero weerã musã ùsã pu'toacãcjãrã nisa'a. Tojo nicãma, musã me'rã “A'tiro weerãti”, nimasãtisa'a.

⁸ Na pe'e Josuére nicãrã niwã:

—Ësã musãrê da'raco'terã nirãsa'a.

Josué pe'e narê sãrãtiña'cu niwã:

—¿Noanojõ niti musã? ¿No'ocjãrãpu a'tiati? nicã niwã.

⁹ —Ësã yoarocjãrãpu a'ti'i. Ësã musã wiogu Õ'acũ tutuasere tu'oapu. Nipe'tise cũ Egiptopũ wee'quere, ¹⁰ tojo nicã pũarã amorreo masã wiorãrê maa Jordã si pã'rẽ pe'e ni'cãrãrê cũ wee'quere tu'oapu. Na Sehón, Hesbón wiogu, tojo nicã Og, Basán wiogu nicãrã niwã. Og Astaropũ macãticũ niwã. ¹¹ Tojo weerã ùsã wiorã, ùsã ya di'tacjãrã ùsãrê a'topũ a'tidutiama. “Musã ma'apũ ba'atjere mia, Israe curuacjãrã tiropũ wa'aya”, ni o'oãma. “Musãrê da'raco'terã nirãsa'a. Tojo weerã ‘A'tiro weerãti’ ni apoya”, ni dutio'oãma ùsãrê. ¹² Ësã musã tiropũ a'ticã, a'te pã asibususepaga niwã. Ni'cãrõacãma boposãa'que, butiwija'que mejã ni'i majã. ¹³ Tojo nicã a'te vino poseye'que ajuri ma'ma ajuri nini'wã yujupu. Ni'cãrõacãma tã'rã'que ni'i. Ma'a yoaro me'rã tojo wa'awũ ùsã ye su'ti, sapatu caseri quẽ'rã, nicãrã niwã.

¹⁴ Tere tu'orã, Israe curuacjãrã, Õ'acürê sãrãtiña'timirã, Gabaöcjãrã pã na cõsere ba'aña'cãrã niwã. ¹⁵ Tojo weegu Josué narê “Musãrê co'te, wējẽsome”, ni apocũ niwã. Æpãrã Israe curuacjãrã wiorã “Õ'acũ wãme me'rã tojota weerãti”, nicãrã niwã.

¹⁶ I'tia nũmu na apõca be'ro Israe curuacjãrã “Ã'rã marĩ tiropũ eta'cãrã marĩ nirõ pu'tocjãrã niapãrã” nisere masicãrã niwã. ¹⁷ Tojo weerã na Gabaöcjãrã masãrê a'marã wa'acãrã niwã. I'tia nũmu be'ro na ye macãripũre ejaçãrã niwã. Te macãri Gabaõ, Cafira, Beerot, tojo nicã Quiriat-jearim nicaro niwã. ¹⁸ Te macãri pu'topũ nimirã, tocjãrãrê wējẽticãrã niwã. Na wiorã Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogu wãme me'rã “Narê wējẽsome” ni apo'cãrã niyurã, narê wējẽmasãticãrã niwã.

Tojo weerã masã na wiorãrê ña'arõ ucũco'tecãrã niwã. ¹⁹ Wiorã pe'e narê yu'ticãrã niwã:

—Ësã Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogu wãme me'rã, “Narê wējẽsome”, ni apotojapu. Tojo weerã ni'cãrõacãma narê ne mejẽcã weemasãtisa'a. ²⁰ Na catinu'cũrãsama. Marĩ Õ'acũ me'rã “Tojo weerãti” ni'quere weeticãma, Õ'acũ marĩ me'rã uagũsami, nicãrã niwã.

²¹ Tojo weerã wiorã narê wējẽdutiãcãrã niwã. Mejõ Israe curuacjãrãrê peca paawa'aco'terã, tojo nicã aco waaco'terã nicãrã niwã majã. A'te me'rã na “A'tiro weerãti” ni'quere queoro weecãrã niwã.

²² Be'ro Josué Gabaöcjãrãrê pijio, narê sãrãtiña'cu niwã:

—¿De'ro weerã musã ùsã pu'to nimirã, yoaropũ a'tiapũ, nisoooti? ²³ A'te me'rã musã Õ'acũ ña'arõ wa'arosa a'ni'quere wapa tojarãsa'a. Tojo weerã musã Õ'acũ wi'i cjasenojõrê peca paawa'aco'terã, aco waaco'terã ninu'cũrãsa'a.

²⁴ Gabaöcjãrã Josuére yu'ticãrã niwã:

—Õ'acũ mu'u wiogu Moisére “A'ti di'tare o'ogũti, tojo nicã a'to nirãrê cõ'agũti” ni'quere tu'owũ. Tojo weerã “Na marĩrê wējẽbosama” ni uirã, tojo weepũ. ²⁵ Ësã mu'u yarã ni'i. Mu'u no'o ùsãrê weesĩ'riõnojõ weeya, nicãrã niwã.

²⁶ Tojo weegu Josué Israe curuacjārārē “Ā'rā Gabađcjarārē wējeticā'ña”, nicu niwī.
²⁷ Tojo nimigū, ti nāmūta Gabađcjarārē Israe curuacjārārē peca paawa'aco'terā, aco waaco'terā tojacā weecu niwī. Tojo nicā, Ō'acū wi'i na űubuepeoro cjasere Ō'acū cū beseno'atjopu quē'rārē tojota weeduticu niwī. A'tocateropure Gabađ masā te da'rasere cūdecotisama yujupū.

10

Israe curuacjārā amorreo masārē docaque'acā wee'que ni'i

¹ Wiogu Jerusalécjū Adonisedec wāmetigu Israe curuacjārā Haicjārārē docaque'acā wee'quere tū'ocu niwī. Cū “Jericóre, ti macā wiogure wee'caronojōta Haicjārārē, na wiogure weepū” nisere tū'ocu niwī. Tojo nicā Gabađcjarā Israe curuacjārā me'rā na ucū a'merī apo'quere tū'ocu niwī. ² Tere tū'ogu, pūrō uicu niwī. Gabađ, wiorā nirī macā, Hai nemorō pajiri macā nicaro niwū. Na Gabađcjarā űmua a'mewējētutuarā nicārā niwā. ³ Tojo weegu Adonisedec ba'paritise macāricjārā wiorārē queti o'ócū niwī. Na Hoham Hebrōcū, Piream Jarmucjū, Jafía Laquicjū, tojo nicā Debir Eglōcū nicārā niwā. ⁴ Narē a'tiro nio'ocu niwī: “Gabađcjarā Josué, tojo nicā Israe curuacjārā me'rā apocārā niama. Tojo weerā musā, musā yarā surara me'rā yu'ure Gabađcjarā me'rā a'mewējēcā weetamurā a'tia”, nicu niwī. ⁵ Tojo weerā na ni'cāmocurā amorreo masā wiorā nerē, na yarā surara me'rā Gabađcjarā me'rā a'mewējērā wa'acārā niwā. Na wiorā Jerusalécjū, Hebrōcū, Jarmucjū, Laquicjū, tojo nicā Eglōcū nicārā niwā.

⁶ Na tojo weecā ĩ'arā, Gabađcjarā Josué Gilgapū nigūrē queti o'ócārā niwā: “Īsārē, musārē da'raco'terārē cō'awā'cāticā'ña. Quero, űsārē weetamurā a'tia. Īsārē yu'ruorā a'tia. Nipe'tirā wiorā amorreo masā űrūpagucjārā űsā me'rā a'mewējērātirā nerēcārā niama”, ni queti o'ócārā niwā. ⁷ Tere tū'ogu, Josué nipe'tirā cū yarā surara tutuarā me'rā Gilgapū wijaa, Gabađpū wa'acārā niwā. ⁸ Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī: “Narē uiticā'ña. Yu'ū musārē a'mewējēbosa, wapata'acā weeguti. Ne ni'cū na me'rā nigū mu'urē pōtēomasītisami”, nicu niwī.

⁹ űnamipū Josué Gilgapū wija, wa'abo'rea, amorreo masā ne masītiri cura na me'rā a'mewējēnū'cācu niwī. ¹⁰ Ō'acū Israe curuacjārārē narē űcuacā weecu niwī. Tojo weegu Josué Gabađpūre pājārā amorreo masārē wējecu niwī. Narē Bet-horón wāmetiri ma'apū sirutu, téé yoaro apeye macārīpū Azeca, Maceda wāmetise macārīpū wējēsirutuwā'cācu niwī. ¹¹ Apeyema tja na Bet-horón bu'ari ma'apū uiwā'cārī cura Ō'acū a'tiro weecu niwī. Acoro pejaro weronojō narē yusuase aco peri bu'a'que peri paca burucā weecu niwī. Cū tojo wee'que me'rā pājārā amorreo masā wēricārā niwā. Israe curuacjārā surara narē wējē'caro nemorō pājārā wēricārā niwā.

¹² Ō'acū Israe curuacjārā amorreo masārē docaque'acā wéeca numurē Josué Ō'acūrē masā ĩ'orōpū nicu niwī:

“Mujīpū, Gabađ bu'ipū tojanū'cāña.

Mujīpū űnamicjū pe'e, Ajalón cja pa'tiro bu'ipū tojanū'cāña”.

¹³ Cū tojo nicā, mujīpū űmucocjū, űnamicjū téé narē ĩ'atu'tirārē wējēcō'āca be'ropū tojanū'cātūocārā niwā.

A'tere Justo wāmetiri turipū ojanowā. Tojo weegu mujīpū űmucocjū ű'muse decopū tojanū'cācu niwī. Ni'cā űmū ejatuaro ne sājāticu niwī. ¹⁴ Toduporopū ti űmū weronojō Ō'acū masārē cū tojo sērīsere yu'tica űmū weronojō wa'aticaro niwū. Be'ropū quē'rārē tojo wa'aticaro niwū. Ti numurēta Ō'acū cū tutuaro me'rā Israe curuacjārārē a'mewējētamucu niwī.

¹⁵ Be'ro Josué na cārīrō Gilgapū nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā dajatojaacu niwī.

¹⁶ Na ni'cāmocuse macārīcjarā wiorā, űtā tutīpū Maceda nirī tutīpū du'ticārā niwā.

¹⁷ Be'ro āpērā na ni'cāmocurā wiorā Macedapū nirī tutīpū du'ti'cārārē boca, Josuére wrecārā niwā. ¹⁸ Josué tere tū'ogu, a'tiro dutio'ocu niwī: “Ti tuti sājārī soperē űtāpaga paca me'rā tūrūwā'cā, tuubi'aya. Tojo nicā, ti tutire masārē co'tedutiya. ¹⁹ Musā pe'e a'tore ne tojaticā'ña. Musārē ĩ'atu'tirārē sirutuya. Narē na ya macāpū dajacā weeticā'ña. Ō'acū marī wiogu narē docaque'acā weetjami”, nicu niwī.

²⁰ Tojo weerā Josué, Israe curuacjārā pājārā amorreo masārē wējēcārā niwā. Pejētirā na wējēdu'a'cārā na ye macārīpū dajacārā niwā. ²¹ Nipe'tirā Israe curuacjārā surara pe'e narē sirutu'cārā Josué cū nirō Macedapū cāmi marīrā dajape'ticārā niwā. Topū nise macārīcjarā ne cā'rōacā Israe curuacjārārē ña'arō ucūtīcārā niwā.

²² Be'ro Josué a'tiro nicu niwī: “Ītā tuti ne sājāarōpū pāo weetjārā, na ni'cāmocurā wiorārē miwīrō, yu'ū tiropū miitia”, nicu niwī. ²³ Tojo weerā ni'cāmocurā wiorā Jerusalécjū, Hebrōcū, Jarmucjū, Laquicjū, tojo nicā Eglōcūrē miwīrōcārā niwā. ²⁴ Na

wiorārē Josué tiropu miiejáca be'ro nipe'tirā Israe curuacjārā umuarē pijiocu niwī. Surara wiorā cū me'rā a'mewējētamu'cārārē a'tiro duticu niwī: “Musā ā'rā wiorā wāmūtare u'tacūurā a'tia.” Cū tojo nicā tu'orā, cū dutironojōta weecārā niwā.

²⁵ Be'ro Josué surara wiorārē nicu niwī: “Wācūtutuaya. Uiro marirō nisetiya. Musā narē wee'caronjōta Ō'acū weegusami nipe'tirā musārē i'atu'tirārē”, nicu niwī.

²⁶ Cū tojo nitoja, wiorārē wējecu nimi. Be'ro cū yarā surarare na upure yucapagu ni'cāmocusepagupu du'teyooduticu niwī. Topu yosana'itō'ocārā niwā. ²⁷ Be'ro na'ique'ari cura narē miidjoduti, na du'tica tutipu cō'aduticu niwī. Ti tuti sājārōrē ūtā pacasepaga me'rā bi'acārā niwā. Tepaga topu nidecoti'i yujupu.

Apeye macārīcjārārē Josué a'mewējēgū, cū docaque'acā wee'que ni'i

²⁸ Narē wējeca numurēta Josué Maceda wioḡu, nipe'tirā ti macāpu nirārē wējēpe'ocā'cu niwī. Ne ni'cū tocjūrē caticā weeticu niwī. Cū Jericócjū wioḡure wee'caronjōta Maceda wioḡu quē'rārē weecu niwī.

²⁹ Maceda macāpu ni'cārā Josué, tojo nicā nipe'tirā Israe curuacjārā Libna wāmetiri macāpu wa'acārā niwā. Topu wa'a, a'mewējērā wa'acārā niwā. ³⁰ Ō'acū Israe curuacjārārē ti macācjū wioḡure, cū yarā masārē na dutise doca cūuc niwī. Tocjārā nipe'tirā masārē Josué, cū yarā surara me'rā wējēcō'ape'ocā'cu niwī. Ne ni'cū yu'rāwetiticu niwī. Libna macācjū wioḡu Jericócjū wioḡure wa'a'caronjōta wa'acaro niwā.

*****

⁴⁰ Tojo weetjāgū, Josué nipe'tiro ti di'tare ñe'epe'ocā'cu niwī. Tere ñe'egū, ūrūpagu peje, Neguev yucu maribocureropu, tojo nicā opa pa'tirojo nirō, opa bu'pa nirōpu ñe'ecu niwī. Topu nirā nipe'tirā wiorārē docaque'acā weecu niwī. Ne ni'cū wioḡu catigu tojatūcu niwī. Nipe'tirā masā wējēno'cārā niwā. A'tere Ō'acū, Israe curuacjārā wioḡu, cū weeduti'caronjōta weecu niwī. ⁴¹ Titare Josué nipe'tirārē nipe'tiropu docaque'acā weecu niwī. Cades-barnea wāmetiro me'rā nu'cā, téé Gazapu yapaticu niwī. Apero quē'rārē Gosén wāmetiro me'rā nu'cā, téé Gabaḡpu yapaticu niwī. ⁴² Ō'acū Israe curuacjārā wioḡu cū yarā masārē ma'ígū, a'mewējēbosacu niwī. Tojo weeyucā, Josué cū a'mewējēse me'rāta na nipe'tirā wiorā pājārārē, tojo nicā te di'tare miwawapacā weecu niwī. ⁴³ Be'ro Josué cū yarā surara me'rā Gilgal na ni'caropu dajotojaacu niwī.

11

Josué Hasocjū wioḡu Jabirē, āpērā wiorā cū me'rācjārārē docaque'acā wee'que ni'i

¹ “Tojo wa'aporo” nise quetire tu'ogu, Jabín Hasor macā wioḡu a'tiro weecu niwī. Jobab wāmetigu Madón macā wioḡure, tojo nicā Simrón, Acsaf macārīcjārā wiorārē pijiocu niwī. ² Apeyema wiorā ūrūpagu nortepu nirārē pijiocu niwī. Tojo nicā, ditara Cineret* siropu nirārē pijiocu niwī. Āpērāma opa pa'tiro nidijaro nirā Dor mujipū sājārōcjārārē pijiocu niwī. ³ Āpērā mujipū mujātiro pe'ecjārā cananeo masārē, mujipū sājārō pe'ecjārā cananeo masārē, amorreo masārē, hitita masārē, ferezeo masārē, jebuseo ūrūpagupu nirī masārē, heveo masā ūrūgū Hermón wāmeticju nidijaro Mizpau nirārē pijiocu niwī. ⁴ Tojo weerā na wiorā na yarā surara me'rā a'mewējērā wa'acārā niwā. Na yarā cabayua pājārārē, na a'mewējēse cabayua wejesepawu me'rā wa'acārā niwā. Na pājārā waro nitjārā, nucūpori maa sumuto cjase weronjō nicārā niwā. ⁵ Be'ro na Israe curuacjārā me'rā a'mewējērā wa'arātirā, “A'tiro weerā” ni, a'merī apocārā niwā. Tu'ajanu'cō, ni'cā curuajota aco nirō Merom tiropu quē'aejacārā niwā.

⁶ Na tojo weecā i'agū, Ō'acū pe'e Josuére “Narē ne uiticā'ña. Nāmiacā a'ti orata na pājārārē musā wējēpe'ocā weeguti. Musā pe'e na yarā cabayua du'pocārī u'tacūse wadarire dutesurepa. Tojo nicā na tūrūsepawu a'mewējēsepawu cabayua na wejesere ūjūapa”, nicu niwī.

⁷ Tojo wee Josué, cū yarā surara me'rā wa'a weetjāgū, narē i'atu'tirā masīno'ña marirō, aco nirō Merōpu na me'rā a'mewējēnu'cācu niwī. ⁸ Ōacū pe'e Israe curuacjārārē narē miwapa wa'acā weecu niwī. Na narē téé Sidō macājopu, tojo nicā Misrefot-maim, apero opa pa'tiro Mizpa mujipū mujātiropu narē sirututūocārā niwā. Ne ni'cū catiticu niwī. ⁹ Ō'acū cū duti'caronjōta Josué queoro weecu niwī. Tere wéegū, cūrē i'atu'tirā yarā cabayua na du'pocārī u'tacūse wadarire dutesu niwī. Tojo nicā na tūrūsepawu a'mewējēsepawu ūjūacu niwī.

¹⁰ A'mewējēgū eta'cu cū dajáca be'ro Josué Hasor macārē miwawapacu niwī. Titare cū ya di'pjiō me'rā ti macācjū wioḡure wējecu niwī. Ti macā Hasota apeye macārī nemorō

* 11:2 11.2 Apetero ditara Cineret “Galilea” pisuno'caro niwū.

nirī macā nicaro niwū. ¹¹ Israe curuacjārā nipe'tirā ti macāpu nirārē wējēpe'ocārā niwā. Ti macā Hasore mutōdijope'o, ūjūacō'acārā niwā. ¹² Josué topu nise macārī nipe'tise macārīrē na wiorā me'rāpūta miiwapacu niwī. Wiorārē di'pjiyo me'rā wējēcō'ape'ocu niwī. Nipe'tirārē, nipe'tisere mutōdijope'ocu niwī. Cū tojo weese me'rā Josué Moisé, Ō'acū dutisere weeco'tegu, cū duti'quere queero weeme'ricā'cu niwī. ¹³ Israe curuacjārā opa bu'papu nise macārīma ūjūaticārā niwā. Hasor dia'cūrē ūjūacārā niwā. ¹⁴ Te macārīpu nirārē di'pjiyo me'rā wējēcō'acārā niwā. Ne ni'cū catigu tojaticu niwī. Te macārī cjase, na yarā ecarā, na ye apeyenojō nimi'que Israe curuacjārārē tojacaro niwā. ¹⁵ Ō'acū Moisére duti'caronojōta Moisé pe'e quē'rā Josuére dutituriacu niwī. Ā'ri Josué pūrīcā Ō'acū cū Moisére duti'que weeturiagu, te cū dutise cūu'quere ne cā'rō we'otica niwī. Nipe'tisere añurōpu weedutipe'ocu niwī.

¹⁶ Josué a'ticuse di'tare miiwapacu niwī. Nipe'tiro ūrūpagu nirōrē miiwapacu niwī. Nipe'tiro Neguere, tojo nicā nipe'tiro Gosērē, nipe'tiro opa pa'tiro nirōrē, nipe'tiro Arabāre, tojo nicā Israe nipe'tiro ūrūpagu tiropu to opa pa'tiro nirōrē ñe'epe'ocu niwī. *****

²³ Toduporopu Ō'acū Moisére duti'caronojōta Josué nipe'tiro Canaā di'tapu peje macārīrē miiwapacu niwī. Tu'ajanu'cō, Josué ti di'tare Israe curaricjārārē ducawaacu niwī. Nanucū na ye di'ta tojato nīgū, tojo weecu niwī. Be'ro ti di'tapure ne a'mewējēse marīcaro niwū majā.

12

Moisé dia Jordā mujīpū mujātiro pe'ecjārā wiorārē docaque'acā wee'que ni'i

¹ Moisé catīcatero Israe curuacjārā puarā wiorā dia Jordā mujīpū mujātiro pe'ecjārārē docaque'acā weetojacārā niwā. Na ye di'ta nimi'quere miiwapacārā niwā. Te di'ta dia Arnón wāmetiri maa me'rā nū'cā, tojo nicā nipe'tiro dia Jordā sumoto nirī pa'tiro, téé ūrūgū Hermón wāmeticjūpu nituocaro niwū. ² Ni'cū wiogu Sehón amorreo masā wiogu nicu niwī. Cū Heshbón wāmetiri macāpu niseticu niwī. Cū dutiro Aroer wāmetiri macā me'rā nū'cā, téé dia Arnón sumoto nicaro niwā. Tojo nicā, ti pa'tiro deco me'rā nū'cā, dia Jaboc me'rāpū nituocaro niwū. Dia Jaboc ape di'ta amonita masā ya di'ta sājārōpu nicaro niwū. Tojo nicā Galaad di'ta deconojō cū dutiri di'ta nicaro niwū. ³ Apeyema tja mujīpū mujātiro dia Jordā pa'tirote duticu niwī. Cineret* wāmetiri ditara me'rā dutinū'cā, téé o'maburotiri ditara me'rāpu duti yapatituocu niwī. Toó Bet-jesimot mujīpū sājārō pe'e toja, sur pe'e téé Písga wāmeticjū ūrūgū du'pocāpu dutituocu niwī.

⁴ Apī pe'e Og wāmetigu Basán wāmetiro dutigu nicu niwī. Cū refaíta masā† pejetirā du'sagu me'rācū nino'gū nicu niwī. Cū Astarot, tojo nicā Edrei wāmetise macārīpu niseticu niwī. ⁵ Og téé nortepu Hermón wāmeticjū ūrūgūpu dutituocu niwī. Cū Salca macārē, nipe'tiro Basán wāmetirote duticu niwī. Téé ape di'ta na ta'a'caro Gesur wāmetirote, tojo nicā Maaca wāmetirote, apero Galaad di'ta decopu Sehón, Heshbón macā wiogu cū dutiropure dutituocu niwī.

⁶ Moisé, tojo nicā Israe curuacjārā ā'rā wiorā puarārē a'mewējē docaque'acā weecārā niwā. Be'ro Moisé te di'tare Rubén ya curuacjārārē, Gad ya curuacjārārē, tojo nicā Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirārē na ye niatje di'tare ducawaacu niwī.

Josué dia Jordā mujīpū sājārō pe'ecjārā wiorārē docaque'acā wee'que ni'i

⁷ A'ticurā wiorārē Josué Israe curuacjārā me'rā dia Jordā mujīpū sājārō pe'ecjārā, to Baal-gad Libano wāmetiri pa'tiropu Halac wāmeticjū ūrūgūpu, tigu Seipu ū'muatu'ajanu'cōsa'a. Josué ā'rā wiorā ye di'ta nimi'quere a'mewējē, wapata'a, Israe curuacjārārē te curarinucūrē te di'tare ducawaacu niwī. Te di'ta na ye waro tojanu'cūcā'caro niwū. ⁸ Ūrūpagu pijaro pe'e, opapa nirō pe'ema, tojo nicā Jordā pa'tiro pe'ema, opa tu'ruri nídijase co'ari, yucu marīrō, masā marīrō Neguev cjase ā'rā masā ye di'ta nicaro niniwū: Hitita masā, amorreo masā, cananeo masā, ferezeo masā, heveo masā, tojo nicā jebuseo masā ye di'ta nicaro niniwū.

⁹ Wiorā a'mewējērā docaque'a'cārā a'ticurā nicārā niwā: Jericó wiogu, apī Hai, Betel macā pu'to wiogu, ¹⁰ apī Jerusalé wiogu, apī Hebrō wiogu, ¹¹ apī Jarmut wiogu, apī Laquis wiogu, ¹² apī Eglón wiogu, apī Gezer wiogu, ¹³ apī Debir wiogu, apī Geder wiogu, ¹⁴ apī Horma wiogu, apī Arad wiogu, ¹⁵ apī Libna wiogu, apī Adulam wiogu, ¹⁶ apī Maceda wiogu, apī Betel wiogu, ¹⁷ apī Tapúa wiogu, apī Hefer wiogu, ¹⁸ apī Afec wiogu, apī Sarón wiogu, ¹⁹ apī Madón wiogu, apī Hazor wiogu, ²⁰ apī Simron-merón wiogu, apī Acsaf wiogu, ²¹ apī Taanac wiogu, apī Meguido wiogu, ²² apī Cedés wiogu, apī Joneam

* 12:3 12.3 Īaña Jos 11.2 docapu oja'quere. † 12:4 12.4 Refaíta masā ni'cā curua masā pacarā waro nicārā niwā.

wiogü, őrügü Carmelo dü'pocäpu nigü, ²³ apí Dor wioгу, Dor majäröcju, apí Goim wioгу, Gilgal wämetiri macäcju, ²⁴ apí Tirsa wioгу nicärä niwä. Na wiorä nipe'tirä nirá treinta y uno nicärä niwä.

13

Josué Canaá di'tare Israe doce curaricjārārē ducawaa'que ni'i

¹ Josué bucu waro ējācā, Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī: "Mū'u bucu waro ni'i. A'ti di'tare musā ñe'eatje peje dü'sa'a yujupu.

*****

⁶ Israe curuacjārā na ũ'oröpu sidonio masārē cō'awīrögüti. Tojo nicā, nipe'tirā masā to őrügüpu nirārē Libano me'rā nū'cā, téé Misrefot-maipu cō'awīrögüti. Mū'u pe'e te di'ta na wa'awe'o'quere Israe curuacjārārē miwapa, ducawaaya. Yu'u mü'urē duti'caronojōta weeya. ⁷ Tojo weegu nueve curari, tojo nicā Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirārē nipe'tise di'tare ducawaawe'oya", nicu niwī Ō'acū.

Josué Jordā mujīpū mujätiro pe'ecjārārē di'ta ducawaa'que ni'i

⁸ Moisé Rubén ya curuacjārārē, Gad ya curuacjārārē, tojo nicā Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirārē na niatji di'tare o'otojacu niwī. Te di'ta dia Jordā mujīpū mujätiro pe'e nicaro niwū.

*****

¹⁴ Moisé Leví ya curuacjārā pe'ema di'tare o'oticu niwī. Mejō Ō'acū Moisére nī'caronojōta "Leví ya curuacjārā ye niatje masā yu'ure ñubuepeorā, wa'icūrārē wējē ũjūamoröpeose cjase nirōsa'a", nicu niwī.

*****

14

Josué dia Jordā mujīpū sājārō pe'e cjase di'tare ducawaa'que ni'i

¹ Te di'tata Canaá di'ta cjase nicaro niwū. Pa'i Eleazar, Josué, Nun macū, tojo nicā nipe'tise curaricjārā wiorā te di'tare ducawaacārā niwā. Na Israe curuacjārārē ducawaáca be'ro na ye di'ta tojacaro niwū. ² Ō'acū Moisére di'tare ducawaaduti'caronojōta nībocase me'rā te nueve curaricjārārē, ape deco me'rā niri curua quē'rārē te di'tare ducawaacārā niwā. ³⁻⁴ Moisé te di'tare mujīpū mujätiro dia Jordāpu na pu curuacjārā Rubén, Gad, tojo nicā Manasés deco me'rā niri curuacjārārē o'otojacu nimiwī. Tojo weéca be'ro nimicā, José yarā pe'e pu curuapu ducawaticārā niwā. Na Manasés ya curua, tojo nicā Efraí ya curua nicärä niwā. Pa'ia Leví ya curua pe'ema di'tare o'oticārā niwā. Mejō macārīrē, cārō di'ta nisenojōacārē wa'icūrā na tá ba'anucüatjo nirō ejatuario o'ocārā niwā. ⁵ Ō'acū Moisére duti'caronojōta Israe curuacjārā Canaá di'tare ducawaacārā niwā.

Caleb ya di'ta cjase ni'i

⁶ Judá ya curuacjārā mma Gilgapu Josué me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Caleb, cenezeo masū, Jefone macū, Josuére a'tiro nicu niwī: "Cades-barneapu Ō'acū Moisére nī'quere wācūña. Cū marī puarā ye cjasere niwī. ⁷ Moisé yu'u ti macāpu nī'cure Canaá di'tare ũ'acusiagu o'ócaterore cuarenta cū marī cuowu. ũ'adajagu, ya'yioro marīrō diacjū nise me'rā yu'u ũ'a'quere cūrē werewu. ⁸ Yu'u me'rā wa'a'cārā pe'e masārē uisāwā. Yu'u pūrīcā nipe'tise yu'u wācū, ējōpeose me'rā Ō'acū uaro weewu. ⁹ Tojo weegu Moisé Ō'acū tu'oropu yu'ure a'tiro niwī: 'Mū'u Ō'acū dutiro queoro weenu'cūwū. Tojo weegu Canaá di'tapu mü'u ũ'acūsiija'caro ejatuario mü'u ye nirōsa'a. Tojo nicā mü'u pārāmerā nituriarā ye di'ta nirōsa'a', niwī. ¹⁰ Ō'acū Moisére tojo nī'que cuarenta y cinco cū marī yu'rutajawu. Israe curuacjārā marī yucu marīrōpu sijācaterore tojo niwī. Cū nī'caronojōta te cū marīrē yu'ure catise o'owī. Nī'cārōacā ochenta y cinco cū marī cu'o'o. ¹¹ Tojo nimigū, Moisé yu'ure a'ti di'tare ũ'adu'tiditigu o'ócatero weronojō tutua ni'i yujupu. Titare yu'u a'mewējētutua'caro weronojō mejārōta tu'ōña'a. ¹² Tojo weegu nī'cārōacā opa bu'papijaro nirōrē, Ō'acū yu'ure o'oguti nī'que di'tare o'oya. Tita me'rā tocjārā ye cjasere mü'u tu'owu. Masā pacarā Anac pārāmerā nituriarā topu niwā. Tojo nicā, na ye macārī pacase macārī, añurō bi'a cā'mota'a'que macārī niwū. Tojo nimicā, Ō'acū cū weetamurō me'rā, cū nī'caronojō narē na ye macārīrē nū'wīrögüti", nicu niwī.

¹³ Tojo weegu, Josué Caleb, Jefone macūrē "Añurō wa'ato" ni, Ō'acūrē sēřibosacu niwī. Be'ro Hebrō macārē cūrē, cū pārāmerā nituriarārē o'ocu niwī. ¹⁴ Ti numu me'rā ti macā Hebrō Caleb, cū pārāmerā ya macā, a'tiro nicā quē'rārē nidecoti'i yujupu. Cū Ō'acū Israe

curuacjārā wioḡu dutisere queoro weeme'ri'cu niyucā, tojo niwū. ¹⁵ Dūporo cjase wāme Hebrō Quiriat-arba wāmeticaro nimiwū. Arba āpērā Anac pajigūjo pārāmerā nituriarā yu'ruoro niyu'rūnu'cācu niwī.

A'te be'rore ti di'tapure ne a'mewējēse marīcaro niwū majā.

15

Josué Judá ya curuacjārārē di'ta o'o'que ni'i

¹ Nibocase me'rā Judá ya di'ta sur niburuaropu boca'que Edom di'ta nituoropu, téé yucu marīrō, masā marīrō Zin wāmetiropu nituocarō niwū.

*****

Caleb Hebrō, tojo nicā Debir macārīrē cū miwapa'que ni'i

¹³ Ō'acū cū “Tojo weeya” ní'caronojōta Josué Caleb, Jefone macārē ni'cā di'ta Judá ya curuacjārārē opa bu'papijaro ní'carore o'ocu niwī. Cū o'o'que di'ta Quiriat-arba nicaro niwū. Be'ro ti macārē Hebrō pisucārā niwā. Ti macā Anac pajigu, u'muagūjo pārāmerā nituriarā niyu'rūnu'cārī macā nicaro niwū. ¹⁴ Hebrō macāpu ní'cārārē Caleb i'tiarā Anac pārāmerā nituriarārē aperopu cō'aō'ocu niwī. Na a'ticūrā nicārā niwā: Sesai, Ahimán, tojo nicā Talmāi nicārā niwā. ¹⁵ Topu ní'cuta majā, Debir macācārā me'rā a'mewējēgū wa'acu niwī. Ti macāta todūporopure Quiriat-sefer wāmeticaro nimiwū. ¹⁶ Caleb a'tiro nicu niwī: “No'o ni'cū mu Quiriat-sefer macārē a'mewējē miwapagare yu'u macō Acsare numisoguti”, nicu niwī.

¹⁷ Tere cū tojo nicā tu'ogu, Otoniel, Cenaz macā, Caleb acabiji macū Quiriat-sefer macārē a'mewējē, miwapa wa'acu niwī. Tu'ajanu'cō, Caleb cū macō Acsare Otonierē numisocu niwī. ¹⁸ Co cū tiropu etacā, Otoniel core “Di'ta marī oteatjere sērīña”, nicu niwī. Co pe'e “Jau”, ni yu'tico niwō. Acsa burro bu'ipu pesa'co dijacā, co pacu Caleb core sērīñña'cu niwī:

—Macō, ĩñe'enojōrē mu'u uati?

¹⁹ —Pacu, mu'u yu'ure weetamuña. Neguev yucu marīrōpu yu'ure di'ta o'otojapu. Ni'cārōacāma majā aco wijase peri nise di'tare o'oya, nico niwō.

Tojo weetjagū, Caleb cū macōrē u'muase bu'papure, tojo nicā bu'aro aco wijase di'ta nirōpore o'ocu niwī.

*****

⁶³ Judá ya curuacjārā nituriarā pe'e Jerusalēpu nirā jebuseo masārē cō'awīrōmasīticārā niwā. Tojo weerā na ni'cārōacāpu quē'rārē Judá pārāmerā nituriarā me'rā nidecotisama yujupu.

16

*****

Josué Manasés ya curuacjārārē, tojo nicā Efrai ya curuacjārārē di'ta o'o'que ni'i

⁴ José pārāmerā nituriarā Manasés ya curuacjārā, tojo nicā Efrai ya curuacjārā narē o'o'que di'tare ñe'ecārā niwā.

*****

¹⁰ Efrai ya curuacjārā pe'e Gezer macāpu nirā cananeo masārē cō'awīrōticārā niwā. Tojo weemirā, narē uputu waro tutuaro da'rase dutipecārā niwā. Ni'cārōacā quē'rārē na tiroputa nidecotima yujupu.

17

*****

José pārāmerā nituriarā na di'ta ñe'e'que ni'i

¹⁴ José pārāmerā nituriarā Manasés ya curuacjārā, tojo nicā Efrai ya curuacjārā Josuére a'tiro nicārā niwā:

—ĩDe'ro weegu ūsārē ūsā ye niatjere ni'cā di'tacāta o'oati? Ūsārē ejatuatu'sawe'e. Ō'acū ūsārē añurō wéegu, pājārā masāputicā weeami, nicārā niwā.

¹⁵ Na tojo nicā tu'ogu, Josué narē yu'ticu niwī:

—Musā pājārā ni'i nīrā, musārē o'ōca di'ta Efrai, bu'papijaro nirō ejatuaticā, ferezeo masā, tojo nicā refaīta masā ya di'ta yucupagu pejepagu nirōpu wa'aya. Wa'a, tere paa, ote, topu nisetiya, nicu niwī. ¹⁶ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Diacjūta ni'i. A'te bu'papijaro nirō ūsārē ejatuatisa'a. Mejō cananeo masā opa pa'tiro nirōpu nīrā pe'e pejepawu cabayua wejese pawu cōme me'rā wee'quepawure cuoma. Bet-seāpu nīrā, to sumuto nise nīrā, tojo nicā Jezreel opa pa'tiro nīrā quē'rā mejārōta cuoma, nicārā niwā.

¹⁷ Na tojo nicā tu'ogu, Josué José pāramērā nituriarā Efraī, Manasés ya curuacjārārē nicu niwī:

—Diacjūta musā pājārā, tutuarā ni'i. Tojo weerā ni'cā di'ta dia'cū cūomasītisa'a. ¹⁸ Opa bu'papijaro, yucupagu peje nirō quē'rā musā ye nirōsa'a. Musā tepagure paacō'a, no'ocā'rō musā paacō'arō pōtēorō te musā ye di'ta nirōsa'a. Sōjā cananeo masā, cōme me'rā wee'quepaware cūomicā, na tutuamicā, narē narēstewirōmasirāsa'a, nicu niwī Josué.

18

Israe curuacjārā di'ta ñe'eti'cārārē dūcawaa'que ni'i

¹ Israe curuacjārā ti di'tacjārārē docaque'acā wéeca be'rore nipe'tirā Silo macāpu nerēcārā niwā. Toputa Ō'acū wi'i, wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'ire apo, nerēwūacārā niwā. Ti wi'i Ō'acūrē na ējōpeo, ucūrī wi'i nicaro niwū. ² Titare siete curari na di'ta o'o, dūcawaasere ñe'eticārā niwā yujupu.

³ Tojo weegu Josué Israe curuacjārārē nicu niwī: “¿No'ocā'rō yoacā te di'tare musā ñe'erātirā co'terāsari? Te di'ta Ō'acū musā ñecūsumua ējōpeogu musārē o'o'que ni'i. ⁴ Te curarinucū i'tiarā umua bese, o'óya. Yu'u narē na ye di'ta 'To nituo'o', ni l'abesedutigu, o'ógutigu wee'e. Na l'áca be'ro 'Tocā'rō ūsā ye di'ta nituopu', ni ojarāsama. Tu'ajanu'cō, dajatojatirā, ⁵ siete di'ta dūcawaanu'cōato. Judá ya curuacjārā ye di'ta sur pe'e tojarosa'a. José ya curuacjārā nituriarā ye di'ta pe'e norte pe'e tojarosa'a. ⁶ Musā siete di'tare dūcawáaca be'ro yu'ure te oja'quere miitia. Be'ro yu'u mari wlogu Ō'acū l'orōpu bese, nibocase me'rā musārē 'Topu tojarāsa'a', ni cūugūsa'a. ⁷ 'Levi ya curuacjārā pūrīcā ne cā'rō di'ta ñe'esome' nisere masitojasama. Te ñe'erōnojō o'orā, náma Ō'acū ye cjasere da'ratje nirōsa'a. Tojo nicā Gad, Rubén, deco me'rā nirā Manasés ya curuacjārā pūrīcā na ye di'ta niatjere ñe'etojacārā niwā. Na ye di'ta Jordā mujipū mujātiro ape pā'rē pe'e ni'i. Moisé Ō'acū uaro weeco'tega te di'tare narē o'otojacu niwī”, nicu niwī.

⁸ Na umua te di'tare añurō l'abese, “To niapu” ni, na aporā wa'arātirā weeri cura Josué pe'e a'tiro weeduticu niwī: “Nipe'tiro a'ti di'tare l'asijabi'arā wa'a, 'A'tiro bajuri di'ta ni'i, ni ojarā wa'aya. Tu'ajanu'cō, yu'u tiropu tojatia. Be'ro a'ti macā Silopu Ō'acūrē 'De'ro wee a'ti di'tare nibocase me'rā dūcawaagusari?”, ni sērigūti”, nicu niwī.

⁹ Tojo weerā na umua Josué cū weeduti'caronojōta queoro weecārā niwā. Na Silopu dajarā, ti di'tare na “To niapu” ni, na oja apo'quere miidajacārā niwā. Macārīnucūrē “To niapu”, nicārā niwā. Te na dūcawaa'quere siete curari cjasere na oja'quere miidajacārā niwā. ¹⁰ Topure Josué Ō'acū l'orōpure “¿Noarē te di'ta tojarosari?” ni, nibocase me'rā dūcawaacu niwī. Tojo weegu Israe curuacjārārē na di'ta niatjere nanucū o'o, dūcawaanu'cōcu niwī.

Josué Benjamí ya curuacjārārē di'ta o'o, dūcawaa'que ni'i

¹¹ Dūcawaanu'cō, Benjamí ya curuacjārā na nise curarinucūrē o'onu'cācu niwī. Ō'acū “A'ti di'ta narē o'oya”, ni l'óca be'ro na niatje di'tare o'ocu niwī. Te di'ta Judá ya curuacjārā wa'tero, tojo nicā José ya curuacjārā wa'tero tojacaro niwā.

*****

19

Simeó, Zabulō, Isacar, Aser, Neftalí, Dan na ye curarinucūcārārē di'ta o'o, dūcawaa'que ni'i

¹ Benjamí ya curuacjārā be'rore Simeó ya curuacjārā na niatje di'tare o'ocu niwī. Te curarinucū o'onu'cārā niwā. Te di'ta Judá ya di'ta wa'teropu tojacaro niwā.

*****

¹⁰ Na puā curuacjārā be'rore Zabulō ya curuacjārā, na niatje di'tare o'ocu niwī. Ti di'ta téé Sarid wāmetiri macāpu nituocarō niwū.

*****

¹⁷ Na i'tia curua be'rore Isacar ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocu niwī.

*****

²⁴ Te ba'paritise curaricjārā be'rore Aser ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocu niwī.

*****

³² Ni'cāmocūse curaricjārā be'rore Neftalí ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocu niwī.

*****

⁴⁰ Seis curaricjārā be'rore Dan ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocū niwī.

*****

Josué ya di'ta cjase ni'i

⁴⁹⁻⁵⁰ Be'ro te di'tare etica be'ro, Israe curuacjārā Ō'acū duti'caronojōta Josuére cū niatji macārē o'ocārā niwā. Ti macā cū sērīca macā Timnat-sera, Efrai ya di'ta opa bu'papijaropu nicaro niwā. Topu ti macārē apaturi apo, nisetica niwī.

⁵¹ A'tiro wee pa'i Eleazar, Josué, tojo nicā nipe'tise curaricjārā wiorā te di'tare ducawaanu'cōcārā niwā. Silopu Ō'acū wi'i, su'ti caseri me'rā wéeca wi'i sope pu'topu "Ō'acū, ¿noanojōrē ti di'ta tojarosari?" nībocaca be'ropu eticārā niwā. Tojo weero na eti'que queoro ducawaanu'cōno'caro niwā.

20

Wācūña marīrō apī masārē wējēca be'ro cū du'ti nisetiatje macārī cjase ni'i

¹ Ō'acū Josuére a'tiro nicu niwī: ² "Mū'u Israe curuacjārārē musā du'ti nisetiatje macārīrē besedutiya. Yu'u Moisére weeduti'caronojōta weeya. ³ Tojo weeyucā, no'o wācūña marīrō apīrē wējēgūnojō te macārīpu du'tiwā'cāmasīsami. Tojo weegu wējēno'cu acaweregu waro cūrē wējēa'merī nīgū, topu du'ti, nicā'masīsami. ⁴ Tojo wee masū te macārīpu du'tiagunojō ne sājārī sopepu etagu, tocjārā bucurārē 'Tojo weeasu', ni weregusami. Tojo wéeca be'ro bucurā 'A'to tojayá', nīrāsama. Tojo nicā, cū nisetiatji wi'ire cūurāsama. ⁵ Wējē'cure wējēa'merī masū cūrē ti macāpu sirutucāma, na bucurā cūrē nuo cuorāsama. Cū uase, wācūña marīrō 'Tojo weepu' ni wérēca be'ro niyucā, tojo wa'arosa'a. ⁶ Na weresāno'cu ti macāpu du'ti, nicā'bosami téé nipe'tirā ti macācjārā masā nerē besēca be'ro yu'ruwetigusami. Tojo nicā pa'ia wiogu cū wērīcāpu topu nituogusami. A'tiro wa'āca be'ro cū, cū ya wi'ipu, cū ya macā, cū uiwijaca macāpu dajagasami tja", nicu niwī.

⁷ Ō'acū Josuére tojo nicā tu'orā, na du'ti niatje macārī Galileapu nīrī macā Quedes wāmetiri macārē besecārā niwā. Ti macā Neftalī ye di'ta ūrūpagu pijaropu tojacaro niwā. Ape macā Siquem Efrai ye di'ta ūrūpagu pijaropu tojacaro niwā. Nituori macāpu majā Quiriari-arba nicaro niwā. Ti macārēta tja na Hebrō pisusama. Judā ye di'ta ūrūpagu pijaropu tojacaro niwā. ⁸ Mujīpu mujātiro dia Jordā siaquiji pe'ema i'tia macā na du'ti niatje macārīrē besecārā niwā. Nīmu'tārī macā Beser nicaro niwā. Ti macā Rubén ye di'ta opa bu'pa, yucu marīrōpu tojacaro niwā. Ape macā Ramot, Galaad na nino'rōpu, Gad ye di'tapu tojacaro niwā. Nituori macāpu Golán nicaro niwā. Basán na nino'rōpu Manasés ya curuacjārā nīrōpu tojacaro niwā. ⁹ Tojo weerā nipe'tirā Israe curuacjārā, tojo nicā apesecjārā na me'rā nīrā no'o wācūña marīrō wējēgūnojō te macārīpu du'tita basiocaro niwā. Na te macārīcjarā pājārā nerē beseatji duporo tojo weeta basiocaro niwā. Tojo weeticāma, cūrē wējēa'mebosama nīrā, tojo weeno'caro niwā.

21

Leví ya curuacjārā ye macārī cjase ni'i

¹⁻² Leví ya curuacjārā wiorā Silopu pa'ia wiogu Eleazar, Josué, āpērā Israe curuacjārā wiorā me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Silo Canaā di'tapu nicaro niwā. Topu Leví ya curuacjārā wiorā narē a'tiro nicārā niwā: "Ō'acū Moisé me'rā ūsārē ūsā niatje macārīrē o'oduticā niwī. Tojo nicā, di'ta te macārī sumutopu ūsā wa'icūrārē eca nisetiatjere o'oduticā niwī", nicārā niwā. ³ Tojo nicā tu'orā, Ō'acū cū duti'caronojōta Israe curuacjārā na ye di'ta cuo'quere Leví ya curuacjārārē queoro o'ocārā niwā. Tere o'orā, macārī, tojo nicā cāpūpu na wa'icūrārē eca nisetiatjere o'ocārā niwā.

*****

⁴¹ Tojo weerā Israe curuacjārā ye di'tapure Leví ya curuacjārā cuarenta y ocho macārī, tojo nicā na cāpūpu wa'icūrārē eca nisetiatjere ñe'ecārā niwā. ⁴² Te macārī nipe'tisepureta tja sumutopu wa'icūrā na eca nisetiatje di'ta nibajaque'acaro niwā.

⁴³ Ō'acū nipe'tise na ñecūsūmarē "A'tiro o'oguti" nī'que di'tare queoro o'ocū niwī. Tojo weerā na te di'tare ñe'e, topu niseticārā niwā. ⁴⁴ Tere wéegu, nipe'tise Ō'acū cū "Weeguti" nī'quere queorota weecu niwī. Nipe'tiro ti di'tapu narē soose o'ocū niwī. Ō'acū weetamurō me'rā Israe curuacjārā narē i'atu'tirārē docaque'acā weecu niwī. Tojo weerā Israe curuacjārārē ne mejēcā weemasiticārā niwā. ⁴⁵ Ō'acū nipe'tise cū "Weeguti" nī'quere queorota weecu niwī. Ne ni'cārō weedu'a weeticā niwī; weepe'ocā'cu niwī.

22

Rubén, Gad ye curaricjārā, Manasés ye curaricjārā deco me'rā nirā dia Jordā ape pā'rēpu na dajatojaa'que ni'i

¹ Be'ro ti di'tare etipe'otoja, Josué Rubén ya curuacjārārē, Gad ya curuacjārārē, tojo nicā Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirārē piji, narē ² nicu niwī: “Musā nipe'tise Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegu cū duti'quere queoro weepu. Tojo nicā nipe'tise yu'u musārē weeduti'quere weepu. ³ Ne ni'cāti musā acawererā Israe curuacjārārē cō'awā'cā weetiapu. Narē weetamunu'cūcā'pu. Ni'cārōacā quē'rārē na me'rā ninu'cū'u yujupu. Tojo nicā nipe'tise Ō'acū, musā wiogu cū dutisere añurō weepe'oapu. ⁴ Ni'cārōacāma Ō'acū cū 'Tojo weeguti' ni'quere queoro weeami. Tojo weegu musā acawererārē soocā weeami. Tojo weerā musā ye di'ta Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegu, musārē o'o'que di'ta, Jordā ape pā'rēpu nisepu dajatojaaya majā. ⁵ A'te dia'cū musā weecā ūasa'a. Moisé cū duti'quere queoro weeya. Ō'acū marī wiogure ma'i nisetiya. Cūrē sirutu, cū dutisere queoro weeya. Nipe'tise musā ējōpeose me'rā, musā wācūse me'rā cū ūaro weenu'cūcā'ña”, nicu niwī Josué.

⁶ Narē werepe'otoja, “Ō'acū musārē añurō weeato” ni, “Musā ye wi'seripu dajatojaaya”, nicu niwī.

*****

⁹ Cū tojo nica be'ro Rubén ya curuacjārā, Gad ya curuacjārā, Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirā āpērā Israe curuacjārā Silopu nirā, Canaā di'tapure a'merī du'u, ducawati, na ya di'ta Galaad, dia Jordā apese pā'rēpu pē'ape'tia wa'acārā niwā. Duporopu te di'ta Ō'acū Moisé me'rā “Musārē o'oguti” ni'que di'ta nicaro niwā.

*****

23

Josué masārē cū werecasatuo'que ni'i

¹ Peje cū marī Ō'acū Israe curuacjārārē narē i'atu'tirā me'rā a'mewējē, soo nisetica be'ro yu'rucaro niwā. Titare Josué bucu ējāgū, ² nipe'tirā Israe curuacjārā bucurārē, wiorārē, bēseri masārē pijonū'cō, narē werecasatuo'cu niwī. A'tiro nicu niwī:

“Yu'u bucu waro ējā'a. ³ Musā nipe'tise Ō'acū a'ti di'tacjārā musārē i'atu'tirā wee'quere i'apā. Cūta musā ye niatjere a'mewējētamuwī. ⁴ Yu'u musā nipe'tirārē to di'ta nībocase me'rā nipe'tise curarire Ō'acū i'orōpu ducawaawu. Yu'u musā te di'tare a'mewējē wapata'a'quere ducawaawu. Tojo nicā ayepe di'ta a'mewējē wapata'ano'ña marī'que quē'rārē ducawaawu. Mujīpu mujātiro dia Jordā me'rā nū'cā, téé mujīpu sājārō maajo Mediterráneo me'rāpu ducawaatuowu. ⁵ Ō'acū masā te di'tapu nirārē cō'awīrōgūsami. Musā pe'e te di'tare miwaparāsa'a. Ō'acū musā wiogu cū 'Tojo weeguti' ni'caronojōta weegusami.

⁶ “Tojo weerā wācūtutuaya. Nipe'tise Moisé oja'quere, cū dutise cūu'quere queoro weeme'ricā'ña. ⁷ Musā āpērā masā, cō'awīrōno'ña marīrā a'ti di'tapu du'sarā me'rā ne a'mesu'aticā'ña. Na ējōpeorārē Ō'acū nitirārē ne cā'rōacā ējōpeo, ejaque'aticā'ña. Na wāmerē pisu, wāmepeoticā'ña. ⁸ Ō'acū ni'cūrēta cū ūaro wee, ējōpeonu'cūcā'ña. Musā ni'cārōacā weronojōta tojota añurō weeyapaticā'ña. ⁹ Ō'acū peje curaricjārārē na tutuamicā, musā i'orōpu cō'awīrōwī. A'tocateropu quē'rārē ne ni'cā curua musārē a'mewējēpōtēowe'e. ¹⁰ Ō'acū cū ni'caronojōta musārē a'mewējētamuwī. Tojo weegu cū weetamuse me'rā musā me'rācū ni'cū mil masārē nurūstemasīsami. ¹¹ Tojo weerā musā tu'omasīña. Ō'acū musā wiogure queoro ma'inu'cūcā'ña. ¹² Musā Ō'acū dutisere yu'runū'cā, na musā wa'teropu du'sarā me'rā a'mesu'a, numoticā pūrīcārē, ¹³ Ō'acū marī wiogu narē cō'anemosome majā. Na du'sarā musārē ña'arō wa'acā weerāsama. A'ti di'ta añurī di'ta Ō'acū marīrē o'ōca di'tare ē'magūsami. A'ti di'tapure ninemosome majā.

¹⁴ “Masā nipe'tirā wērīwuaronojō cārōacā be'ro yu'u wērīgūsa'a. Musā ējōpeose me'rā, musā wācūse me'rā Ō'acū cū queoro wee'quere añurō masī'i. Ne ni'cārō Ō'acū marī wiogu cū 'Añurō weeguti' ni'quere weeticā weetiwī. Nipe'tisere weepe'ocā'wī. ¹⁵ Musā cūrē yu'runū'cācā pūrīcā, cū musārē añurō wee'caro weronojō mejārōta peje ña'ase musārē wa'acā weegusami. Ne ni'cū a'ti di'ta añurī di'ta, marīrē o'ōca di'tapu tojasome. ¹⁶ Musā Ō'acū marī wiogu me'rā apo'quere yu'runū'cācā, āpērānojōrē ejaque'a ējōpeocā, Ō'acū musā me'rā uagusami. A'ti di'ta añurī di'ta marīrē o'ōca di'tapu ninemosome majā”, nicu niwī Josué.

24

Josué cū weretuo'que ni'i

¹ Be'ro Josué Siquēpu nipe'tise curari Israe curuacjārārē neocu niwī. Бүсүрärē, wiorärē, beseri masärē, masärē su'ori nirärē pijineocu niwī. Na Ō'acū i'orōpu nerēcārā niwā. ² Tu'ajanu'cō, Josué narē nicu niwī:

—Ō'acū marī Israe curuacjārā wiogu a'tiro nimi: “Dūporopure musā ñecūsūmua Taré, tojo nicā cū pō'rā Abrahā, Nacor dia Éufrates wāmetiri maa yu'rurōpu nisetiwā. Topu nīrā, āpērānojōrē ējōpeosetiwā. ³ Musā ñecū Abrahā ti maa yu'rurōpu ni'cure, mia weetjagū, nipe'tiro a'to Canaā di'tapu su'ori sijawā. Cūrē pājārā masāputicā weewu. Cū ne waro pō'rātiḡure Isaare o'owu. ⁴ Cū Isaare tja cū pō'rā puarā Jacob, Esaüre o'owu. Esaüre di'ta opa bu'papijaro Seir wāmetiri di'tare cūuwā. Jacob pe'e cū pō'rā me'rā Egiptōpu bu'awā.

⁵ “Be'ro Moisére, Aarōrē to Egiptōputa o'owu. Yu'u tutuaro me'rā wee'quere tocjārā Egiptōcjārārē ña'arō wa'acā weewu. Tu'ajanu'cō, musärē topu ni'cārārē miwijawu. ⁶ Musā ñecūsūmua Egiptōpu wijacā, Egiptōcjārā na yarā cabayua me'rā, na cabayua wejese pawu me'rā narē wējēsī'rīrā sirutu wā. Téé Maa sō'arī maa tiropu sirututuowā. ⁷ Musā ñecūsūmua yu'u weetamuserē uarā, yu'ure sērīwā. Na tojo weecā, yu'u Egiptōcjārārē cā'mota'adutiḡu, Israe curuacjārā, Egiptōcjārā decōpu na it'i'asere cūuwā. Tojo weerā Egiptōcjārā narē i'abocatiwā. Tojo nicā, Egiptōcjārā maarē pe'arī curare, narē miricā weewu. Musā basu yu'u Egiptōcjārārē wee'quere i'amiwēba.

“Musā Egiptōpu wijāca be'ro peje cū'marī yucu marīrōpore nicā'wā. ⁸ Be'ro musärē amorreo masā ya di'ta, dia Jordā mujipū mujätiropu miipē'atiwā. Topu musā me'rā a'mewējēmiwā. Yu'u pe'e musärē narē docaque'acā weewu. Tojo weerā na ye di'ta nimi'quere musā miwipawu. ⁹ Be'ro Balac, Zipor, moabita masā wiogu macā, musā me'rā a'mewējēsī'rīmiwī. Balac apī Balaā, Beor macūrē musärē dojadutiḡu pijidutiwī. ¹⁰ Yu'u pe'e Balaā musärē dojasi'rīcā, cā'mota'awu. Musärē dojaronojō o'ogu, 'Narē añurō wa'ato' ni, yu'ure sērīwī. Tojo wee musärē yu'ruweticā weewu.

¹¹ “Be'ro musā dia Jordārē pe'awā. Pē'aa, Jericōpu etawu. Ti macācjārā musā me'rā a'mewējēmiwā. Tojo nicā, āpērā ti di'tacjārā amorreo, ferezeo, cananeo, hitita, gergeseo, heveo, jebuseo masā mejārōta musā me'rā a'mewējēwā. Yu'u musärē nipe'tirārē docaque'acā weewu. ¹² Sōjā amorreo masā wiorā puarārē musā di'pjīri, buacatiḡe me'rā docaque'acā weeti wu. Yu'u pe'e narē uise da'rewu. Tojo weerā musā na tiropu etati dūporo uiwā'cātojawā. ¹³ Musā di'tare da'ratimicā, āpērā na da'ra'que di'tapure musärē o'owu. Tojo nicā macārī musā da're'que mejētare o'owu. Musā te macārīpu niseti, u'se weseri, tojo nicā olivo weseri musā oteti'que dūcare ba'a'a”, ni werecu niwī Ō'acū.

¹⁴ Be'ro Josué a'tiro ninemocu niwī:

—Tere wācūrā, wiopesase me'rā, diacjū nise me'rā, Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weeya. Ō'acū nitirārē marī ñecūsūmua dia Éufrates yu'rurōpu, tojo nicā Egiptōpu ējōpeo'cārārē ējōpeodu'u, cō'acā'ña. Ō'acū dia'cūrē ējōpeoya. ¹⁵ Musā Ō'acūrē ējōpeo sirututu'satirā pūrīcā, musā basu ējōpeoajārē beseya. Marī ñecūsūmua Éufrates yu'rurōpu ējōpeo'cārārē, o amorreo masā, a'ti di'tapu nīrā na ējōpeorārē ējōpeosi'rīrā, narē beseya. Yu'u pūrīcā, ya wi'icjārā quē'rā Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weerāsa'a, nicu niwī Josué.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'orā, masā a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Ēsā Ō'acūrē ējōpeodu'usome. Āpērā Ō'acū nitirā pe'ema ne ējōpeosirutusome. ¹⁷ Marī wiogu Ō'acū cūta marīrē, marī ñecūsūmua Egiptōpu ña'arō yu'ru'cārārē miwijawī. Cūta tja cū tutuaro me'rā añuse cū tutuasere wee'owī. Nipe'tiro ūsā ma'apu a'ti'quere, peje macārīcjārā wa'terōpu yu'ru'quere mejēcā wa'ari nīgū, co'tewī. ¹⁸ Cū marī wa'acā, nipe'tise macārīcjārārē cō'awīrōcā'wī. Amorreo masā, a'ti di'tacjārāpūreta tojo weewī. Ēsā quē'rā mu'u weronojōta Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weerāsa'a. Cūta marī wiogu nimi, nicārā niwā.

¹⁹ Na tojo nicā tu'ogu, Josué a'tiro nicu niwī:

—Musā Ō'acūrē añurō ējōpeo, sirutupōtēosome. Cū añugū waro, ña'ase moogū nimi. Cū dia'cūrē marī ējōpeocā uami. Āpērānojōrē ējōpeocā, doesami. Musā cūrē yu'runu'cācā, musā ña'arō weesere nu'cāsosome. ²⁰ Musā Ō'acūrē ējōpeodu'u, āpērārē ējōpeocā, cūta musärē ña'arō wa'acā weegusami. Musärē añurō wé'e'cu nimigū, musärē cō'ape'ogusami, nicu niwī Josué.

²¹ Masā Josuére a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Mu'u tojo nīrōnojō wa'asome. Ēsā Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weerāti, nicārā niwā.

²² Na tojo nisere tu'ogu, Josué nicu niwī:

—Musā basu nipe'tirā tu'oropu “Ō'acārē ějōpeo siruturāti”, niapu.

Masā “Tojota niapu”, nicārā niwā.

²³ Josué narē a'tiro ninemocu niwī:

—To pūrīcārē āpērānojō musā ějōpeo yee'quere musā wa'teropu cūosere cō'ape'ocā'ña. Ō'acū marī Israe curuacjārā wiogure nipe'tise musā añuse wācūse me'rā ějōpeoya.

²⁴ Masā Josuére a'tiro yu'ticārā niwā tja:

—Ěsā Ō'acū marī wiogure ějōpeo, siruturāti. Cū dutiro weerāti, nicārā niwā.

²⁵ Ti nūmūta topu Siquēpu Josué masā me'rā “A'tiro weeguti”, ni apocu niwī. Narē na weesetiātjere, narē dutiatjere cūucu niwī. ²⁶ Tere Ō'acū dutise cuori turipu ojaō'ocu niwī. Tere ojatoja, ni'cāgā ūtāgā pajicjare mii, yucugu encina wāmeticju du'pocā Ō'acū “Masā me'rā tojo weeguti” ni'quere cuori acaro tiropu nū'cōcu niwī. ²⁷ Nipe'tirā masārē a'tiro nicu niwī:

—A'tiga ūtāgā nipe'tise Ō'acū marīrē ucū'quere tu'ope'o'caro weronojō a'topu toja'a. Tojo weerā musā Ō'acū dutisere yu'rūnu'cā, musā queoro weetisere i'ono'rōsa'a, nicu niwī.

²⁸ Tojo nitoja, Josué masārē, na ye di'tapu nanucārē dajatojaaduticu niwī.

Josué cū wērī'que ni'i

²⁹ Cā'rōacā be'ro Josué, Nun macū, Ō'acū dutisere da'raco'tegu, ciento diez cū'marī cūogu, wērīa wa'acu niwī. ³⁰ Cū ya di'ta Timnat-sera wāmetiri macāpu cūrē yaacārā niwā. Ti macā bu'papijaro Efraī, ūrūgū Gaas wāmeticju yu'rūropu nicaro niwū.

³¹ Josué catiri curare, Israe curuacjārā Ō'acārē ějōpeo, cū dutiro weecārā niwā. Cū wērīca be'ro bucurā nipe'tise Ō'acū Israe curuacjārārē añurō wee'quere masīrā catiro pōtēorō tojota Ō'acārē ějōpeo, cū dutiro añurō weesirutucārā niwā.

Israe curuacjārā José mijī ō'arīrē yaa'que ni'i

³² José mijī cū ō'arī nīmī'quere Siquēpu yaacārā niwā. Te ō'arī Egiptopu Israe curuacjārā na miiti'que nicaro niwū. Di'ta José pacu mijī Jacob cū duu'que di'ta nicaro niwū. Ti di'ta cien kujiri plata wāmetise kujiri Hamor pō'rā nūmarē duucu niwī. Hamor, Siquem pacu nicu niwī. Be'ro ti di'ta José pārāmerā nituriarā ya di'ta tojaturiacaro niwū.

Eleazar cū wērī'que ni'i

³³ Be'ro pa'i Eleazar, Aarō macū wērīa wa'acu niwī. Cū wērīcā, cū macū Finees ya di'tapu yaacārā niwā. To Efraī ya di'ta opa bu'papijaropu nicaro niwū.

Jueces

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Josué, tojo nicā bęcūrā cū nícaterocjārā wěrīca be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē ějōpeodu'u, na űaro weeseticārā niwā. Titare Canaā di'tacjārā Israe curuacjārā yere yaja, űa'arō weecārā niwā. Be'ro Israe curuacjārā űpũtu pi'eti, bujaweti, Ō'acūrē acobojose sērīcārā niwā. Tojo weecā ĩ'agũ, Ō'acũ narē yu'ruodutigu, su'ori nisetiri masārē cūucu niwī. Su'ori nisetiri masũ catiri cura añurō nisetīcūrā niwā. Cũ wěrīca be'ro masā Ō'acūrē sirutudu'u, no'o űaro ějōpeoseticūrā niwā. Na tojo weecā ĩ'agũ, Ō'acũ na me'rā ua, narē ĩ'atu'tirā dutise doca wa'acā weecu niwī. Be'ro Israe curuacjārā űpũtu pi'etī, bujaweti, Ō'acūrē acobojose sērīcārā niwā. Na tojo weecā ĩ'agũ, Ō'acũ narē ni'cũ su'ori nisetiri masūrē o'ócũ niwī tja. Su'ori nisetiri masũ narē ĩ'atu'tiri masā doca nīrārē a'mewějē wijata'acu niwī. Be'ro tja todũporo na űa'arō weeseti'caronjōta weenu'cūcā'cārā niwā.

Su'ori nisetiri masā wa'teropure nibutia'cārā Débora, Barac, Gedeō, Sansón nicārā niwā. Āpērā su'ori nisetiri masā quē'rā nicārā niwā.

Judá ya curuacjārā, tojo nicā Simeó ya curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewějē' que ni'i

¹ Josué wěrīca be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē a'tiro ni sērītiña'cārā niwā:

—Ěsā wa'tero nīrā Israe curuacjārā dinojō curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewějērā wa'amũ'tārāsari?

² Ō'acũ narē a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Judá ya curuacjārā wa'amũ'tārāsama. Yu'ũ a'ti di'tare narē o'otojapu, nicũ niwī.

³ Cũ tojo nicā tu'orā, Judá ya curuacjārā űmua na ma'misumua Simeó ya curuacjārārē pijineocārā niwā. Narē a'tiro nicārā niwā: “Te'a, űsā ya di'ta niatjopu wa'arā. Cananeo masārē a'mewějētamurā a'tia. Be'ro űsā quē'rā musā ya di'ta niatjore musā me'rā a'mewějētamurā wa'arāsa'a”, nicārā niwā. Na tojo nicā tu'orā, Simeó ya curuacjārā, “Jau, cananeo masārē musā me'rā a'mewějētamurā wa'arāsa'a”, nicārā niwā. ⁴ Tojo weerā Judá ya curuacjārā na acawererā Simeó ya curuacjārā me'rā cananeo masārē, tojo nicā ferezeo masā me'rā a'mewějē, na ye di'ta nimi'quere ē'macārā niwā. Ō'acũ cū tutuaro me'rā tojo weecārā niwā. Bezepure diez mil űmũarē wějēcārā niwā.

*****

¹⁹ Ō'acũ Judá ya curuacjārā me'rā nicũ niwī. Tojo weerā na di'ta opa bu'papijaro nīrārē cō'awīrō, ē'macārā niwā. Tojo weemīrā, opa pa'tiro nīrā pe'ere cō'awīrōmasīticārā niwā. Na cabayua wejesepawũ cōme me'rā wee'quepawũ cuocā ĩ'arā, tojo weemasīticārā niwā. ²⁰ Moisé Calere ni'caronjōta Hebrō wāmetirote o'ocārā niwā. Cale ĩ'tiarā Anac pō'rārē cō'awīrōcā'cu niwī. ²¹ Benjamī ya curuacjārā pe'e jebuseo masā, Jerusalépu nīrārē cō'awīrōmasīticārā niwā. Tojo weerā jebuseo masā, tojo nicā Benjamī ya curuacjārā a'tocaterore ni'cārō me'rā topũ nidecotima yujupu.

José pāramērā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewějē, docaque'acā wee'que ni'i

²² José pāramērā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewějērātīrā, majācārā niwā. Na tojo weecā, Ō'acũ narē weetamucu niwī. ²³ Na ĩ'adu'tiri masārē Betepure o'ocārā niwā. Todũporopũ ti macā Luz wāmeticaro niwũ. ²⁴ Na ĩ'adu'tiri masā ti macācũ ni'cũ wijaticā ĩ'arā, cūrē nicārā niwā: “Ěsā macārē no'o pe'e sājācā añubosari? ĩ'ona. Mũ'ũ tojo ĩ'ocā, mũ'ũrē añurō coterāti”, nicārā niwā. ²⁵ Tojo weegu cū macā sājārōrē ĩ'ocu niwī. Be'ro ti macārē sājāa, nipe'tīrā topũ nīrārē wějēpe'ocā cārā niwā. Ti macā sājārōrē ĩ'o'cuma, tojo nicā cū acawererārē wějētīcārā niwā. ²⁶ Be'ro ti macā sājārōrē ĩ'o'cu hitita masā ya di'tapu wa'a, topũ ni'cā macā pāacu niwī. Ti macārē Luz wāme ō'ocu niwī. Tojota wāmetidecotisa'a yujupu.

*****

2

Ō'acũ cū basuta nimigũ, cūrē wereco'tegu weronjō űpũsājānu'cā Boquīpu bajua'que ni'i

¹ Ō'acũ cū basuta nimigũ, cūrē wereco'tegu weronjō űpũsājānu'cā* Gilgapũ ní'cu majāa, Boquīpu ejacu niwī. Israe curuacjārārē a'tiro nicũ niwī: “Yu'ũ musārē Egiptopũ

* 2:1 2.1 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

ní'cārārē miiwijaŋu. A'ti di'ta, musā ñecūsūmarē o'oguti ní'que di'tapu miitiwu. Yu'u narē a'tiro niwū: 'Yu'u musā me'rā "A'tiro weeguti" ní'quere weedu'usome. ² Musā quē'rā a'ti di'tacjārā me'rā apo nisetisome. Na ējōpeose mesārīrē ūtā me'rā seeneocū'que mesārīrē paastedijorāsa'a, nimiwū. Musā pe'e yu'u tojo ní'quere weetiwu. ¿De'ro weerā musā tojo weetiri? ³ Tojo weegu ní'cārōacārē musārē were'e. Yu'u a'ti di'tacjārārē cō'awīrōnemosome. Na musārē cariborāsama. Tojo nicā, na ējōpeose me'rā musārē ña'arō wa'acā weerāsama", nicu niwī Ō'acū.

⁴ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronjō upasājānū'cā narē tojo ni ucūca be'ro, Israe curuacjārā nipe'tirā uputu uti, caricūcārā niwā. ⁵ Tojo weerā to na utirote Boquim† wāme ō'ocārā niwā. Tojo wee wa'icūrārē wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeocārā niwā.

*****

¹⁰ Josué cū nīcaterocjārāpu wērīpe'tia wa'acārā niwā. Na be'rocjārā Ō'acūrē, tojo nicā cū Israe curuacjārārē añurō wee'quere masīticārā niwā.

Israe curuacjārā na Ō'acūrē ējōpeodu'u'que ni'i

¹¹ Na no'o nīrā Baal wāmetirā queosere ējōpeocārā niwā. Ō'acū ī'orōpūre na tojo weese ña'a nicaro niwū. ¹² Na ñecūsūmua Egiptopu ní'cārārē wīorē'cu pe'ema ējōpeodu'ucārā niwā. Na ye macārī pu'tocjārā ējōpeorānojōrē sirutu, ējōpeosirutucārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū pūrō uacu niwī. ¹³ Cūrē ējōpeodu'u, āpērānojō Baal queose, tojo nicā Astartē queose yee'quere ējōpeocārā niwā. ¹⁴ Tojo wee Ō'acū na me'rā uagu, yajari masā na ote'quere, na ye nīmī'quere yajape'ocā weecu niwī. Tojo nicā, narē ī'atu'tirā na tiro nīrārē na me'rā a'mewējē, pōtēotīcā weecu niwī. ¹⁵ Cū narē ní'caronjō nipe'tisetiri na a'mewējēsetirinūcū Ō'acū narē ña'arō wa'acā weecu niwī. Tojo weerā na pūrō pi'eticārā niwā.

¹⁶ Na tojo pi'eticā ī'agū, Ō'acū narē su'ori nisetiri masārē cūunū'cācu niwī. Na me'rā Israe curuacjārārē ña'arō wee yajarārē yu'ruwetīcā weecu niwī. ¹⁷ Cū tojo weemicā, su'ori nisetiri masārē tu'otīcārā niwā. Āpērānojō Ō'acū nitirā pe'ere ējōpeoseticārā niwā. Na ñecūsūmua pe'e Ō'acū dutisere añurō weecārā niwā. Na, na weronjō weeticārā niwā. Maata Ō'acūrē ējōpeodu'ucā'cārā niwā. ¹⁸ Israe curuacjārārē ī'atu'tirā narē ña'arō wee, pūrō pi'eticā weecārā niwā. Na uti caricūsere tu'ogu, Ō'acū narē pajaña'cu niwī. Tojo weegu masārē su'ori nisetiacjare cūūgū, cūrē weetamucu niwī. Cū catiro ejaturo masārē narē ī'atu'tirārē yu'ruwetīcā weecu niwī. ¹⁹ Su'ori nisetiri masū wérīca be'ro masā apaturi ña'arō weedojacārā niwā. Na pacūsūmua yu'ruoro ña'arō weeseti, āpērānojō Ō'acū nitirānojōrē ējōpeoseticārā niwā. Na ña'arō weesetisere ne du'uti, na wācūsere ducayusī'rītīcārā niwā.

²⁰ Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū Israe curuacjārā me'rā pūrō uacu niwī. A'tiro nicu niwī: "Ā'rā na ñecūsūmua me'rā yu'u 'A'tiro weeya' ní'quere yu'runū'cāma. Yu'u dutisere ne tu'osī'rītīma. ²¹ Tojo weegu Josué cū wērīse duporo masā cō'awīrōtī'cārārē cō'awīrōsome. ²² Na ñecūsūmua yu'ure ējōpeo'caronjōta ējōpeorāsari nīgū, apeye macārīcārārē cō'asome yujupu", nicu niwī. ²³ Tojo weegu Ō'acū maata Josuére te macārīcārārē nūrūpe'ocā weeticu niwī. Narē totā tojacā weecu niwī.

3

Israe curuacjārā Canaá di'tapūre cō'awīrōno'ti'cārā queti ni'i

¹ Israe curuacjārā Canaá di'tacjārā me'rā a'mewējēcaterore pājārā Israe curuacjārā pārrāmerā bajuatīcārā niwā yujupu. Na yu'ure ējōpeorāsari nīgū, āpērā ti di'tacjārārē Ō'acū cō'awīrōtīcu niwī. ² Ma'mapjia a'mewējēmasitīrārē a'mewējēmasiāto nīgū, Canaácjārārē topu tojacā weecu niwī. ³ Ā'rā topure tojacārā niwā: Nī'cāmocurā filisteo masā wiorā, nipe'tirā cananeo masā, sidonio masā, heveo masā ūrūpagu Líbano di'tapu nīrā Canaápu tojacārā niwā. Heveo masā ūrūgū Baal-hermón wāmetīcju me'rā téé Hamat sājārōpu me'rā niseticārā niwā. ⁴ Ō'acū "¿Israe curuacjārā na ñecūsūmarē Moisé me'rā yu'u dutise cūu'quere yu'tīrāsari?" nīgū, Canaácjārārē ti di'tapu tojacā weecu niwī.

⁵ Israe curuacjārā ā'rā masā wa'teropu macārīcārā niwā. Cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masā tiropu niseticārā niwā. ⁶ Israe curuacjārā pō'rā sō'onī'que macārīcārā pō'rā me'rā pūaperi numiso, niseticārā niwā. Tojo weerā tocjārā ējōpeorā, Ō'acū nitirānojōrē ējōpeo niseticārā niwā.

† 2:5 2.5 Hebreo ye me'rā Boquim nīrō, "utirā" nisī'rīrō wee'e.

Otoniel Israe curuacjārārē Mesopotamia wiogure yu'rūweticā wee'que ni'i

⁷ Israe curuacjārā Ō'acūrē wācūti, Baal, tojo nicā Astartē wāmetirā na queose yee'quere ējōpeocārā niwā. Tojo weerā Ō'acū l'orōpūre ña'arō weecārā niwā. ⁸ Na tojo weecā l'agū, Ō'acū na me'rā ua, Cusán-risataim, Mesopotamia di'ta wiogure wiacu niwī. Ocho cū'marī Cusán-risataim dutiro docapū nicārā niwā. ⁹ Be'ro na Ō'acū weetamusere uputu sērīcā tu'ogu, narē yu'rūoato nīgū, Otoniel, Cenaz macū, Caleb acabijire o'ócū niwī. ¹⁰ Espiritu Santu Otoniepure sājāa, Israe curuacjārārē su'ori nisetiri masū sājācu niwī. Cū Cusán-risataim yarā masā me'rā a'mewējēgū wa'acu niwī. Ō'acū Otoniere Cusán-risatairē wapata'acā weecu niwī. ¹¹ Be'ro cuarenta cū'marī ti di'tapūre a'mewējēse marīcaro niwū. Téé Otoniel, Cenaz macū cū wērīcāpū soose nicaro niwū.

Aod Israe curuacjārārē moabita masārē yu'rūweticā wee'que ni'i

¹² Otoniel wērīca be'ro Israe curuacjārā apaturi Ō'acū l'orōpū ña'arō weeseticārā niwā. Tojo weegu Ō'acū Moab di'ta wiogu Eglō wāmetīgure Israe curuacjārā nemorō tutuagu wa'acā weecu niwī. Cū Eglō amonita masārē, tojo nicā amaleca masārē a'mewējētamudutīgū sērīcu niwī. Tojo weerā na Israe curuacjārā me'rā a'mewējē, Jericó opa ñorī nirī macārē wapata'acārā niwā. ¹⁴ Dieciocho cū'marī Israe curuacjārā Eglō dutiro doca nicārā niwā.

¹⁵ Ticuse cū'marī be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē cū weetamusere uputu sērīcārā niwā tja. Na tojo weecā, Ō'acū narē yu'rūoacjū cūpecamocā me'rā a'mewējēgūrē Aod wāmetīgure o'ócū niwī. Cū Gera macū, Benjamí ya curuacjū nicū niwī. Ni'cā nūmū Israe curuacjārā cūrē na wapaseese me'rā Eglōpū o'ócārā niwā. ¹⁶ Aod di'pji pūaperi osoyojaca pji, ni'cā metro deco yoari pjirē da'recu niwī. Ti pjirē cū yaro su'tiro doca, diacjūca usó pe'e du'te'o'oca niwī. ¹⁷ Be'ro Israe curuacjārārē wapaseesere Eglōrē wiagu wa'acu niwī. Eglō di'ibujugu nicū niwī. ¹⁸ Te na wapasee'quere Eglōrē wiaca be'ro cū me'rā ba'pati'cārā me'rā majāmitoajaacu niwī. ¹⁹ Gilgal tiro ti macācjārā ējōpeorā yee'que pu'topū eja, Aod majāmitoajaati, Eglō tīropūre a'titicu niwī tja. Cūrē a'tiro nicū niwī:

—Wiogu, āpērā tu'otiro, mū'urē quetire weregu a'tiapū.

Cū tojo nicā tu'ogu, wiogu cū docacjārārē, tojo nicā cūrē da'raco'terārē “Ucūtīrāta wijaaya”, nicū niwī.

²⁰ Na wijaāca be'ro Aod Eglō cū ya wi'i bu'i opa sira nirō ti'aya marīrī tucūpū dujigu pu'to eja, cūrē nicū niwī:

—Queti yu'u mū'urē miitise Ō'acū mū'urē weredutise ni'i.

Tere tu'ogu, wiogu dujiri cūmurōpū ni'cu wā'cānū'cācu niwī. ²¹ Aod di'pji diacjūca usōpū du'te'o'oca pjirē cūpecamocā me'rā wejewīrō, wiogure paagapū ñosēwējēcu niwī.

*****

²³ Be'ro Aod ti tucū sopere sawi me'rā bi'a, ventana sopepū wijaacu niwī.

*****

²⁵ Be'ropū wiogure da'raco'terā yoacā l'acūmī, cū bajuticā l'arā, wācūque'ti, “¿De'ro wa'apari marī wiogure?” nīrā, sawire mii, sopere pāocārā niwā. Ti tucūpū sājāa, na wiogure Aod wējēcū'cure bocaecjārā niwā.

²⁶ Na wiogure co'teri cura Aod pe'e du'tiwā'cā wa'acu niwī. Tocjārā ējōpeose ūtā me'rā yee'que Gilgal cjasere yu'rua, Seirat wāmetiropū du'tia wa'acu niwī. ²⁷ Cū Israe curuacjārā ya di'tapūre eja, Efraī curuacjārā di'ta opa bu'papijaropū surarare pijineogū, coronetare puticu niwī. Be'ro Israe curuacjārā opa bu'papijaropū ni'cārā cū me'rā sirutubu'acārā niwā.

²⁸⁻²⁹ Aod narē a'tiro nicū niwī: “Te'a, yu'ure sirutuya. Ō'acū marīrē l'atu'tirā moabita masārē docaque'acā weegusami”, nicū niwī.

Ma'asārē cūrē sirutubu'a, dia Jordā ū'cūatiropū Moab di'ta wa'arore cā'mota'anū'cāejacārā niwā. Tojo weerā ne ni'cū yu'rūpē'acā weeticārā niwā. Titare diez mil moabita masā surara tutuarārē wējēpe'ocā'cārā niwā. ³⁰ To be'ro ochenta cū'marī ti di'tapūre a'mewējēse marīcaro niwū. Soose nicaro niwū.

Israe curuacjārārē Samgar filisteo masārē yu'rūweticā wee'que ni'i

³¹ Aod be'ro Samgar wāmetīgū, Anat macū, Israe curuacjārārē su'ori nisetiri masū sājācu niwī. Cū yucūgu osoyojacjū, wecuā nūrūcju me'rā seisientos filisteo masārē ñosēwējēcu niwī. Cū quē'rā Israe curuacjārārē yu'ruocu niwī.

4

Débora, tojo nicā Barac, na Sísarare docaque'acā wee'que ni'i

¹ Aod wêrica be'ro Ô'acū ĩ'orõpũre Israe curuacjārã apaturi ña'arõ weeseticārã niwã. ² Tojo weegu Ô'acū narē Jabín, cananeo masã wiogu dutise doca tojacã weecu niwĩ. Jabín Hasor wãmetiri macãpu masãrē su'ori dutigu nicu niwĩ. Cũ yarã surara wiogu Sísara wãmetigu nicu niwĩ. Cũ Haroset-goĩpu macãticu niwĩ. ³ Jabín novecientos cabayua wejesepawũ, cõme me'rã wee'quepawũre cuocu niwĩ. Veinte cũ'marĩ Israe curuacjārãrē ña'abutiãro dutipecu niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjārã Ô'acũrē cũ weetamusere upũtu sêricãrã niwã.

⁴ Titare Débora wãmetigo Ô'acū yere weremu'tãgõ Israe curuacjārãrē na a'pepũrsere apo, su'ori añurõ nisetiri masõ nico niwõ. Co Lapidot numo nico niwõ. ⁵ Co, masãrē besego, ni'cã ño docapu dujisetico niwõ. Tiño “Débora ya ño” wãmeticarõ niwũ. Ërũpagũ Efraĩ wãmetiri di'ta, Ramá, Betel decõpu tojacaro niwũ. Israe curuacjārã na a'pepũrsere apodutirã, co tiropũ wa'acãrã niwã.

⁶ Ni'cã numũ Débora Barac wãmetigũre pijjuditico niwõ. Cũ Abinoam macũ, Quedes wãmetiri macãcjũ nicu niwĩ. Quedes Neftalĩ ya curua nirĩ macã nicaro niwũ. Cũrē a'tiro nico niwõ:

—Ô'acũ, Israe curuacjārã wiogu, mu'urē a'tiro dutimi: “Ërũgũ Tabõpu wa'aya. Topũ mu'u me'rã diez mil umua Neftalĩ, tojo nicã Zabulõ ye curaricjārãrē miaña. ⁷ Sísara, Jabín yarã surara wiogu, cũ yepawũ, cũ yarã surara me'rã mu'u me'rã a'mewějẽato nígũ, dia Cisõpu wa'acã weeguti. Topũ cũrē docaque'acã weeguti”, mu'urē a'tiro ni weredutiami Ô'acũ, nico niwõ.

⁸ Barac Déborare a'tiro ya'ticu niwĩ:

—Mu'u ya'ure ba'paticã, wa'aguti. Mu'u wa'aticãma, wa'asome, nicu niwĩ.

⁹ —Añurõsa'a; mu'u me'rã wa'agoti, nico niwõ Débora. “Mejõ mu'u tojo ní'que bu'iri, masã ‘Mu'u me'rã Ô'acũ Sísarare docaque'acã weepũ’ nisome. Numio me'rã pũricã Ô'acũ Sísarare docaque'acã weepũ” nirãsama, nico niwõ.

To be'ro Débora Barac me'rã Quedespu wa'aco niwõ. ¹⁰ Topũ Barac Zabulõ, Neftalĩ ya curuacjārã umuarē pijineocu niwĩ. Diez mil surara cũ me'rã a'mewějẽtamurã wa'acãrã niwã. Débora quẽ'rã cũrē ba'patico niwõ.

¹¹ Cedes pu'tõpu, yucũgu pajicũ encina wãmeticjũ Zaanaĩpu nicaro niwũ. Topũ Heber, quenita masũ cũ ya wĩ'ĩ su'ti caseri me'rã wéeca wĩ'ĩ nicaro niwũ. Cũ ãpẽrã quenita masã me'rã ní'cu wijawã'cãcu niwĩ. Na quenita masã Hobab, Moisé mañecũ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã.

¹² Sísara pe'e “Barac ãrũgũ Tabor wãmeticjũre mujãpu” nicã tu'ogu, ¹³ cũ novecientos tũrũsepawũ, cõme me'rã wee'quepawũre, tojo nicã nipe'tirã surarare neocũcu niwĩ. Neo, Haroset-goĩpu ni'cãrã wija, Cisón wãmetiri maapu wa'acãrã niwã.

¹⁴ Cũ tojo weecã ĩ'agõ, Débora Barare a'tiro ni wereco niwõ:

—Wa'aya. Ni'cãcã Ô'acũ marĩ wiogu mu'urē Sísarare wiagũsami. Marĩ wiogu masã dũporõ u'mutãtojacu niami, nico niwõ. Co tojo nicã, Barac cũ yarã surara diez mil umua ãrũgũ Tabõpu ni'cãrã Sísara yarã surara me'rã a'mewějẽrã wa'arã dijaacãrã niwã. ¹⁵ Barac yarã surara Sísara yarã me'rã a'mewějẽrã dijaaticã, Ô'acũ Sísara yarã surarare ucuacã weecu niwĩ. Sísara pe'e cũ yawu tũrũpju cõme me'rã wéecawũpu sãña'cu dijaa, omadu'tia wa'acu niwĩ. ¹⁶ Cũ tojo weeri cura Barac yarã surarare, na yepawũre téẽ Haroset-goim wãmetiropũ narē wějẽsitucũ niwĩ. Nipe'tirã Sísara yarã surara wẽĩpe'tia wa'acãrã niwã. Ne ni'cũ ya'ruwetiticu niwĩ.

¹⁷ Sísara pe'e Jael, Heber ceneo masũ numo ya wĩ'ĩ, su'ti caseri me'rã wéeca wĩ'ĩpu du'ticu niwĩ. Heber, cũ acawerãrã, Sísara wiogu Jabín, Hasor macã wiogu me'rã añurõ a'mesu'acu niwĩ. Tojo weegu Sísara ti wĩ'ĩpu ejacu niwĩ. ¹⁸ Cũ etacã ĩ'agõ, Jael cũrē nico niwõ:

—Sãjãtia, ya'u wiogu. Ne uiticã'ña.

Co tojo nicã, Sísara ti wĩ'ĩpu sãjãacu niwĩ. Sãjãa, cũ ejaque'acã, omacãjĩrõ me'rã cũrē omaco niwõ.

¹⁹ —Acowũosa'a. Yu'ure aco cã'rõacã tãña, nicu niwĩ.

Tojo weego cabra õpẽcõrẽ cabra casero me'rã poseyeca ajurore pão, cũrẽ tãaco niwõ. Tãatoja, cũrẽ omaco niwõ tja.

²⁰ Sísara core a'tiro weeduticu niwĩ:

—Sõpẽpu nu'cũña. ãpẽrã ya'ruarã, mu'u tiro “¿ãpẽrã marĩti?” ni sêritiña'cã, “Marĩma” niña, nicu niwĩ.

²¹ Sísara, ʔpʔtu ʔɲujũ'cu niyugu, cārīyu ruacu niwī. Cũ tojo weecā ĩ'agō, Jael, Heber ʔmo busuro marĩrō ti wi'ĩ cjase ni'cāgũ yucũgu ti wi'ire tũapuanu'cō'cure mĩ, cũ diapoare di'tapu paabi'pe wējēco niwō. Tojo wee wēria wa'acu niwī.

²² Be'ro Barac Sísarare a'magũ etacā, Jael co ya wi'ipũ ní'co wijaa, cūrē pōtēriḡō wa'aco niwō.

—Sājātia. Mũ'u a'magūrē ĩ'ogōti, nico niwō.

Co tojo nicā, Barac ti wi'ire sājāacu niwī. Ti wi'ipũ Sísara wēri'cupũ cũñacu niwī. Ti wi'ire tũapuanu'cō'cu me'rā cũ diapoare paabi'peyu'rutēri'no'cure ĩ'acu niwī.

²³ Ti ʔnumurēta Ō'acũ Jabĩn, cananeo masā wioḡure docaque'acā weecu niwī. ²⁴ Israe curuacjārā Jabĩrē, cananeo masā wioḡu me'rā a'mewējērā, nemorō tutuarā wa'acārā niwā. Tojo wee siape'e me'rā narē wējēpe'obutiacārā niwā.

5

Débora, Barac na Ō'acūrē basapeo'que ni'i

¹ Ti ʔnumurēta Débora, tojo nicā Barac, Abinoam macũ Sísara, cũ yarā surarare docaque'acā wee'quere basapeocārā niwā.

*****

³¹ Ō'acūrē basapeorā, a'tiro ni basacārā niwā:

“Ō'acũ, nipe'tirā mũ'urē ĩ'atu'tirā Sísara weronojō wēri'pe'tia wa'ato.

Mũ'urē mairā pe'e tutuarā ninu'cũcā'to.

Mujĩpũ ʔmũcocjũ asistero weronojō niato”, ni basacārā niwā.

Be'ro ti di'tapure Israe curuacjārā nirōpũre cuarenta cũ marĩ a'mewējēse marĩcaro niwā.

6

Ō'acũ Gedeōrē pijĩ'que ni'i

¹ Be'ropũ tja Israe curuacjārā apaturi Ō'acũ ĩ'orōpũ ʔa'arō weecārā niwā. Tojo weegu Ō'acũ narē siete cũ marĩ madianita masā dutise doca tojacā weecu niwī. ² Siape'e me'rā madianita masā narē ʔa'arō da'radutipecārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā narē uirā, ʔrũpagupũ, ʔtā tutiripũ du'tise na nisetise u'turire weecārā niwā. ³⁻⁴ Na otese pĩ'rĩsetirinu'cũ, madianita masā, amaleca masā, ʔpērā mujĩpũ mujātiro pe'ecjārā Israe curuacjārā nirōpũ sājāa, topũ ejaque'acārā niwā. Nipe'tiro na ote'quere no'ō ʔaro du'aste cō'acā'cārā niwā. Téé Gaza tiropũ tojo weetũocārā niwā. Israe curuacjārā na ba'abo'quere, tojo nicā na yarā ecarā ovejare, wecuare, burroare, ne apeyenojō da'aticārā niwā. ⁵ Ti di'ta cjasere dojorērā a'tirā, na yarā cameyoa pājārā me'rā, na ye wi'seri su'ti me'rā wee'que wi'seri peje me'rā a'ticārā niwā. Mũ'mũriwi'ia pājārā otesere ba'ape'orā a'tirā weronojō a'ticārā niwā. Na pājārā niyucā, ba'paqueota basioticarō niwā. ⁶ Madianita masā tojo weecā, Israe curuacjārā ʔpũtũ pi'eticārā niwā. Tojo weerā Ō'acūrē cũ weetamũsere ʔpũtu sēri'cārā niwā.

⁷ Israe curuacjārā Ō'acūrē “Madianita masārē yu'rũweticā weeya”, ni sēri'cā, ⁸ Ō'acũ narē ni'cũ cũ yere weremu'tārĩ masūrē o'ócũ niwī. Narē a'tiro nicũ niwī: “Ō'acũ Israe curuacjārā wioḡu masārē a'tiro niami: ‘Yu'u masā Egiptopũ ní'cārārē miiwijawũ. Topũre masā narē da'raco'terā nimiwũ. ⁹ Masā Egiptocjārā dutise doca ní'cārārē yu'rũweticā weewũ. Tojo nicā nipe'tirā masārē ʔa'arō wee'cārārē tojo weewũ. Na ye di'ta nimi'quere cō'aō'o, musārē o'owũ. ¹⁰ Masārē a'tiro nimiwũ: “Yu'u Ō'acũ, masā wioḡu ni'i. Masā amorreo masā ya di'tapu ni'i. Na ējōpeorārē ne ējōpeotica'ña,” nimiwũ. Yu'u tojo nimicā, masā pe'e yu'u tojo dutisere ne yu'titiwũ”, ni werecu niwī Ō'acũ yere weremu'tārĩ masũ.

¹¹ Be'ro Ō'acũ cũ basuta nimigũ, cūrē wereco'tegu weronojō ʔpusājānu'cā* a'ti, Ofra nirōpũ yucu pajicjũ docapũ dũjicu niwī. Tigu Joás wāmetigu yagu nicaro niwā. Joás Abiézer wāmetiri curuacjũ nicũ niwī. Topũ cũ macũ Gedeō trigore doque, su'aweegu weecu niwī. Madianita masā ĩ'aticā'to níḡũ, na vino wéerā u'sepaga u'ta'fiarōpũ tere su'aweegu weecu niwī.

¹² Ō'acũ cũ basuta nimigũ, cūrē wereco'tegu weronojō ʔpusājānu'cā Gedeōrē bajua, a'tiro nicũ niwī:

—Gedeō, Ō'acũ mũ'u me'rā nimi. Mũ'u a'mewējētutuagu ni'i.

¹³ Gedeō cūrē yu'ticũ niwī:

* 6:11 6.11 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

—Ō'acū ūsā me'rā nimicā, ¿de'ro weero a'te ña'ase ūsārē tojo wa'ati? Ūsā ñecāsumua Ō'acū tutuaro me'rā cū wee'quere werecārā niwā. Na “Ō'acū ūsā Egiptopu ni'cārārē miwijiawī”, nicārā niwā. Ūsā pe'e cū tutuasere ī'awe'e. Ō'acū ūsārē cō'awā'cāwī. Ūsārē madianita masā dutise doca nicā weewī, nicū niwī Gedeō.

¹⁴ Ō'acū cūrē majāmī'a, a'tiro nicū niwī:

—Mu'u tutuase me'rā Israe curuacjārārē madianita masā dutise doca nirārē yu'ruogu wa'aya. Yu'uta mu'urē wa'adutigu wee'e, nicū niwī.

¹⁵ Gedeō cūrē yu'ticu niwī:

—Wiogu, ¿de'ro wee yu'u Israe curuacjārārē yu'ruogusari? Ya curua Manasés pārāmerā nituriase curari yapatiri curuacjārā nima. Yu'u quē'rā ni'cū pō'rā du'sagupu ni'i.

¹⁶ Ō'acū cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u mu'u me'rā nigūti. Mu'u nipe'tirā madianita masārē ni'cū masārē wējēgū weronojō weegusa'a.

¹⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, Gedeō nicū niwī:

—Yu'ure ni'cārōacā e'catise me'rā ī'agū, “Diacjūta yu'u Ō'acū ni'i” nīgūa, mu'u tutuase me'rā apeyenojō wee'ōña. ¹⁸ A'tota yucueya yujupu. Yu'u mu'urē ējōpeosere ī'ogū, apeyenojō o'osī'rīsa'a, nicū niwī.

Ō'acū cūrē “Jau, mu'urē yucueguti”, nicū niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā, Gedeō wa'a, ni'cū cabracārē wējē, do'a, tojo nicā pā bucuase me'rā morēti'quere apocu niwī. Tu'ajanu'cō, di'irore pi'ipu miisāa, tecore sutuwupu piosāacu niwī. Te nipe'tisere cū yucu doca dujigure mia, o'ocu niwī.

²⁰ Ō'acū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, cūrē nicū niwī:

—Di'iro, pā bucuase morēti'quere ūtāgā bu'ipu cūña. Tecore piostepeoya, nicū niwī. Cū dutironojōta Gedeō weecu niwī.

²¹ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā cū tuacju yapa me'rā sīoo, di'irore, tojo nicā pārē ñapeocu niwī. Tojo weecāta, pecame'e ūtāgāpu ūjñe'emajā wa'acaro niwū. Ti me'e di'irore, pārē ūjūape'ocā'caro niwū. Tojo weetoja, Ō'acūrē wereco'tegu bajudutia wa'acu niwī. ²² Tojo wa'acā ī'agū, Gedeō Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cāsere masīcu niwī. Be'ro ucuca, caricūcu niwī:

—¡Acoe, yu'u wioгу! Mu'u basuta nimigū, mu'urē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā'cure bajuyoropu ī'a'a, nicū niwī.

²³ Ō'acū cūrē yu'ticu niwī:

—Ne uiticā'ña. Mu'u wērīsome. Wācūque'tiro marīrō niña, nicū niwī.

²⁴ Be'ro Gedeō topu Ō'acūrē ējōpeogu wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūcu niwī. Ti mesārē “Ō'acū wācūque'tiro marīrō, añurō tu'ōña'se o'ogu nimi”, ni wāmepeocu niwī. A'ti mesā Ofra, Abiēzer ya curuacjārā ya macāpu nīdecotisa'a yujupu.

²⁵ Ti ñamita Ō'acū Gedeōrē a'tiro nicū niwī:

—Ni'cū wecu ūmu mu'u pacu yarā wa'teropu nigū, siete cū'ma cuogure ñe'egū wa'aya. Baare wa'icūrārē ūjūamorōpeoro, mu'u pacu yarore paamatōdijogu wa'aya. Tojo nicā, to pu'to nirī tuturo Astarté queose nirī tuturore paacō'aña. ²⁶ Tere cō'atoja, Ō'acū mu'u wioгure ni'cārō wa'icūrārē ūjūamorōpeoatjore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūña tja. Musā du'tiro nirī bu'a dūposārīpu seeneocūña. Tu'ajanu'cō, wecure wējē, topu peca, musā paacō'aca tuturo me'rā Ō'acūrē ūjūamorōpeoya, nicū niwī.

²⁷ Be'ro Gedeō diez ūmuca, cūrē da'raco'terā me'rā Ō'acū cūrē weeduti'caronojōta weecu niwī. Cū acawererārē, ti macācjārārē uiyugu, ūmūco ūjūamorōpeosī'rīticu niwī. Tojo weegu ñamipu ūjūamorōpeocu niwī.

²⁸ Ape nūmu bo'reacā ti macācjārā wā'cā, Baare ējōpeorore paamatōdijo'carore, tojo nicā Astarté ējōpeori tuturo paacō'aca tuturore ī'acārā niwā. Apeyema tja, apero, ma'ma ūjūamorōpeoropu wecu ūjūa'cure ī'acārā niwā.

²⁹ Na a'merī sērītiña'cārā niwā: “¿Noanojō tojo weepari?” nicārā niwā.

Na a'merī sērītiña'ca be'ro tu'omasīcārā niwā: “Gedeō, Joás macū tojo weepī”, nicārā niwā.

³⁰ Be'ro ti macācjārā ūmuca Joáre a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u macūrē ūsārē o'oya. Cū Baare wa'icūrārē ūjūamorōpeorore, tojo nicā to pu'to nirī tuturo Astarté ējōpeori tuturore paacō'acu niami. Tojo weese wapa wējēno'gūsami, nicārā niwā.

³¹ Joás, Gedeō pacu pe'e narē yu'ticu niwī:

—¿Musā Baare a'mewējēbosarāsari? ¿Cūrē yu'ruorāsari? No'o cūrē a'mewējēbosagu bo'reati duporo wērāto. “Diacjūta Baal wioḡu waro nimi” nígū, cū basu a'mewējēato. Na paamūtōdijo'caro cū yarota nicaro niapu, nicu niwī.

³² Ti nūmu me'rā masā Gedeōrē “Jerubaal” pisunu'cācārā niwā. Gedeōta Baare ējōpeorore paamūtōdijocu niwī. Tojo weerā “Baal basu a'mewējēato” nírā, tojo nicārā niwā.

³³ To be'ro nipe'tirā madianita masā, amaleca masā, tojo nicā āpērā mujipū mujātiro pe'ecjārā nerē, dia Jordārē pē'acārā niwā. Añurī pa Jezreel wāmetiropu ejaque'a, cāricārā niwā. ³⁴ Na tojo weecā, Espiritu Santu Gedeōpure sājāacu niwī. Sājāa, Gedeō Abiézer ya curuacjārārē cūrē sirutudutigu, oveja capesa'rore puticu niwī. ³⁵ Āpērā queti wererārē nipe'tiro Manasés ya curuacjārārē nerēdutigū o'ócū niwī. Tojo nicā Aser ya curuacjārā, Zabulō ya curuacjārā, Neftalí ya curuacjārā cū me'rā a'mewējētamurā wa'ajārē pijiduticu niwī. Tojo weerā nipe'tirā cū me'rā nerēcārā niwā.

³⁶ Gedeō Ō'acūrē a'tiro nicu niwī: “Mu'u yu'u me'rā Israe curuacjārārē yu'ruogusa'a ní'caronojōta diacjū wéégū, a'tiro wee'obosaya. ³⁷ Oveja casero añurō poaritiri casero trigo su'tiweeropu di'tapu cūḡūti. Bo'reacā ñocōa u'seco ti caseropu dia'cū nicā ĩ'agū, mu'u yu'ure ní'caronojōta yu'u me'rā Israe curuacjārārē yu'ruosere masígūsa'a”, nicu niwī. ³⁸ Tojota wa'acaru niwū. Ape nūmu Gedeō wā'cā, poari añurō piūca caserore bocacu niwī. Ti caserore bipecā, ní'cā pa mu'murō aco wijacaro niwū.

³⁹ Be'ro Gedeō Ō'acūrē nicu niwī tja: “Yu'u me'rā uaticā'ña. Ní'cāti mu'u wee'osere sērīnemogūti. Ní'cārōacāma bo'reacā di'tapu dia'cū ñocōa u'seco niato. Oveja poari pe'e añurō bopori casero niato”, nicu niwī. ⁴⁰ Ti ñamirē Ō'acū mejārōta weecu niwī tja. Oveja poari dia'cū aco marīcaro niwū. Di'ta nipe'tiropure ñocōa u'seco acoticaro niwū.

7

Gedeō madianita masārē docaque'acā wee'que ní'i

¹ Ape nūmu bo'reacā Gedeō, na Jerubaal pisuno'gū, nipe'tirā umua cū me'rā nírā wā'cā, aco wijari pe Harod wāmetiri pepu wa'acārā niwā. Madianita masā to yu'ruoro e'sari pa ūrūgū More wāmeticjū pu'topu nerēcārā niwā.

² Ō'acū Gedeōrē a'tiro nicu niwī: “Mu'u me'rā nírā pājārā nima. Na pājārā me'rā yu'u madianita masārē docaque'acā weecā, na 'Ēsā tutuase me'rā yu'ruwū', nibosama. ³ Tojo weegu narē a'tiro niña: 'No'o u narāsārānojōrē, musā ye wi'seripu dajatojaaya', niña”, nicu niwī Ō'acū.

Cū tojo nicā, veintidos mil umua na ye wi'seripu dajatojaacārā niwā. Diez mil umua du'sacārā niwā. ⁴ Ō'acū ninemocu niwī: “Na pājārā nima yujupu. Tojo weegu acore sī'rīdutigū, narē aco wijari pepu miibu'aya. Topu yu'u beseña'gūti. 'Á'rī mu'u me'rā wa'agusami' nino'gū wa'agusami. Apī 'Á'rī wa'atisami' nino'gū wa'asome”, nicu niwī.

⁵ Tojo weegu Gedeō narē acore sī'rīdutigū, ti pepu pijibu'acu niwī. Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī: “A'tiro ducawaaya narē. Na omocārī me'rā aco waamí, diayia weronojō ne'rē, sī'rīrārē mejēcā cūuña. Āpērā ejaque'a, mu'rīpa'a sī'rīrārē mejēcā cūuña”, nicu niwī.

⁶ Omocā me'rā diayia weronojō ne'rē, sī'rīrā trescientos nicārā niwā. Āpērā du'sarā pe'e ejaque'a, mu'rīpa'a sī'rīcārā niwā. ⁷ Na tojo weecā, Ō'acū Gedeōrē nicu niwī: “Á'rā trescientos umua me'rā musārē yu'ruogusa'a. Na me'rā madianita masārē docaque'acā weeguti. Āpērā pe'e na ye wi'seripu tojaarāsama”, nicu niwī.

⁸ Tojo weegu Gedeō narē su'ti caseri me'rā wee'que wi'seripu dajatojaaduticu niwī. Trescientos umua cū me'rā tojacārā niwā. Āpērā na wa'ase duporo na ba'abo'quere, na ye sutuparu, na putise oveja umua capesa'rīre cūucārā niwā. Madianita masā na cārīrō Gedeō bu'aropu opa pa'tiro pajiri papu nicārā niwā.

⁹ Ti ñamita Ō'acū Gedeōrē a'tiro nicu niwī: “Wā'cānu'cāña. Madianita masā me'rā a'mewējēgū bu'aya. Narē mu'arē wiagutigū wee'e. ¹⁰ Mu'u uigu, mu'arē da'raco'tegu Fura me'rā na nirōpu bu'aya. ¹¹ Topu na ucisere tu'ogu wa'aya. Tojo weéca be'ro wācūtutuse me'rā a'mewējēgūsa'a”, nicu niwī.

Tojo weegu Gedeō cūrē da'raco'tegu Fura me'rā madianita masā nerērō sumutopu bu'a wa'acārā niwā. ¹² Madianita masā, amaleca masā, āpērā mujipū mujātiro pe'ecjārā pajiri papu mu'murīwi'ia pājārā weronojō nerēcārā niwā. Na yarā cameyoa maa pajiri maa sumutopu nucūpori weronojō pājārā waro nicārā niwā. ¹³ Gedeō bu'a etacā, ní'cū madianita masū cū quē'esere apī cū me'rācjūrē weregū weecu niwā. A'tiro nicu niwī:

—A tiro quē'easu. Ni'cāgā pã cebada me'rã wéécaga marí nirõpu tũrũmaacãtiasu. Tiga ni'cã wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipũ doquewãarõta, ti wi'ire doquestemajã wa'apu, nicu niwĩ.

¹⁴ Cũ tojo werecã tu'ogu, cũ me'rãcjũ a'tiro ni yu'ticu niwĩ:

—Mu'u tojo quē'ese Gedeõ, Joás macã, Israe curuacjũ, cũ ya di'pji, a'mewějērĩ pji nisĩ'rĩrõ wee'e. Ô'acũ marĩ madianita masã, nipe'tirã a'topũ nerērãrẽ, tojo nicã nipe'tise marĩ cuosere Gedeõrẽ wiagusami, nicu niwĩ.

¹⁵ Gedeõ cũ quē'esere tu'ogu, ejaque'a, Ô'acũrẽ ejõpeocu niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã nerērõpu daja, narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. Ô'acũ sõjã madianita masã surarare marĩrẽ wiagusami, nicu niwĩ.

¹⁶ Cũ tojo nĩca be'ro cũ yarã trescientos umuarẽ i'tia curua ducawaacu niwĩ. Nanucũrẽ putiatje capesa'rĩre o'o, tojo nicã sutũparũ ope pecame'e na si'a'que posetiseparũre o'ocu niwĩ. ¹⁷ Be'ro narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'ũre ĩ'aña. Na nerērõ ape pã'rẽpu yu'u etacã, yu'u weronojõta weeya. ¹⁸ Yu'u, nipe'tirã yu'u me'rã nĩrã ùsã capesa'rĩre puticã, musã sumutopũ nu'cũrã ni'cãrõnojõ putiburoya. Putitoja, “Ô'acũrẽ, tojo nicã Gedeõrẽ a'mewějẽbosarã”, ni caricũña, nicu niwĩ.

¹⁹ Nãmi deco nicã, madianita masã surara co'terã ducayũca be'ro Gedeõ cien surara cũ me'rã nĩrã madianita masã surara nerērõ ape pã'rẽpu etacãrã niwã. Topũ eta, na ye putise capesa'rĩre puti, sutũparũ na cuoseparũre bopecãrã niwã. ²⁰ Na i'tia curua ni'cãrõ me'rã puticãrã niwã. Tojo nicã na ye sutũparũre bopecãrã niwã. Cũpecamocã me'rã na si'a'quere siomorõ, diacjũcamocã me'rã capesa'rĩre cuocãrã niwã. Ni'cãrõ me'rã “Ô'acũrẽ, Gedeõrẽ a'mewějẽbosarã”, ni caricũcãrã niwã. ²¹ Israe curuacjãrã madianita masã surara nerērõpu tojo nu'cũbe'toacãrã niwã. Madianita masã narẽ uirã, no'o uaro caricũ, du'tiwã'cãcãrã niwã. ²² Trescientos capesa'ri busucã, Ô'acũ na madianita masãrẽ na basu a'merĩ a'mewějẽcã weecu niwĩ. Na surara yu'rũweti'cãrã yoaropũ Bet-sita wãmetiri macã, Zerera wa'ari ma'apu, téé Abel-mehola nitũoro Tabat wãmetiri macã pu'topũ omadu'ticãrã niwã.

²³ Tojo wa'ãca be'ro Israe curuacjãrã Neftalĩ, Aser, nipe'tirã Manasés ya curuacjãrãrẽ pijicãrã niwã. Tojo weerã na quē'rã madianita masã surarare sirutucãrã niwã. ²⁴ Gedeõ quetiwereco'terãrẽ weredutigu, Efraĩpu opa bu'pa nirõpu o'õcu niwĩ. A'tiro ni queti o'õcu niwĩ: “Madianita masã me'rã a'mewějẽrã a'tia. Dia Jordã pẽ'arĩ maa ù'cũatĩropũ Bet-bara wãmetĩropũ na dũporo nitojaya. Na pẽ'arĩ nĩrã, cã'mota'aya”, nicu niwĩ. Tojo weerã Efraĩ ya curuacjãrã surara Gedeõ duti'quere weecãrã niwã. ²⁵ Apeyema tja madianita masã surara wiorã Oreb, Zeeb wãmetĩrãrẽ ñe'ecãrã niwã. Orere ni'cãgã ùtãgãpu wějẽcãrã niwã. Tiga a'tocaterore “Oreb yaga” wãmetisa'a. Zeere cũ ù'se biperopũ wějẽcãrã niwã. Æpẽrã madianita masã surarare sirutũca be'ro Oreb, Zeeb na dũpopare Gedeõrẽ, dia Jordã ape pã'rẽpu nigũ tiropũ o'orã wa'arã miacãrã niwã.

8

*****

Gedeõ cũ ya camisare uru me'rã wee'que ni'i

²² Be'ro Israe curuacjãrã Gedeõrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u ùsãrẽ madianita masã doca ni'cãrãrẽ yu'rũowu. Tojo weegu ùsã wiogu sãjãña. Mu'u põ'rã, mu'u pãrãmerã mu'u be'ro dutisirutuato, nicãrã nimiwã.

²³ Gedeõ pe'e narẽ yu'ticu niwĩ:

—Niwe'e. Yu'u, tojo nicã yu'u macã musã wiogu nisome. Ô'acũ pe'e musã wiogu nigũsami, nicu niwĩ. ²⁴ Narẽ a'tiro ninemocu niwĩ:

—A'tiro pe'e sērĩ'i. Musãnucũ musã madianita masãrẽ ã'ma'quere omopica tuusãase be'torire o'oya, nicu niwĩ. Titare ismaelita masã* yucu marĩrõcjãrã na omopica tuusãase be'torire uru me'rã weecãrã niwã. ²⁵ Na “Jau, mu'ũrẽ e'catise me'rã o'orãtĩ”, nicãrã niwã. Tojo nĩca be'ro ni'cã su'ticasero nucũcãpu sãeocũu, na suraranucũ omopica tuusãase be'tori na boca'quere ti casero bu'ipũ peocãrã niwã.

*****

²⁷ Te uru me'rã Gedeõ ni'cãrõ camisa, omocãrĩ marĩrõ weecu niwĩ. To camisare cũ ya macã Ofrapu cũucu niwĩ. Be'ro nipe'tirã Israe curuacjãrã Ô'acũrẽ ejõpeoronojõ o'orã, to camisa pe'ere ejõpeocãrã niwã. Tojo weerã Gedeõ, tojo nicã cũ acawererã ña'arõ yapaticãrã niwã.

* 8:24 8.24 ĩ'aña Gn 37.25-28 docapu oja'quere.

²⁸ Tojo weese me'rã Israe curuacjãrã madianita masãrê docaque'acã weecãrã niwã. Na ne apaturi tutuarã wa'anemoticãrã niwã majã. Tojo weerã Gedeõ catiri curare cuarenta cã'marĩ Israe curuacjãrã soose me'rã nicãrã niwã.

Gedeõ cã wẽrĩ'que ni'i

²⁹ Madianita masãrê docaque'acã weeca be'ro Gedeõ, "Jerubaal" na nino'gũ, cã ya macãpu nisetigu wa'acu niwĩ. ³⁰ Cã pãjãrã numosãnumia cuoyugu, setenta umua põ'rãticu niwĩ. ³¹ Apego Siquẽcjõ, cã cuo'co, cã numo nitigo me'rã, ni'cũ põ'rãticu niwĩ. Cãrẽ Abimelec wãme õ'ocu niwĩ.

³² Gedeõ bucu ãjãyu'ruga, wẽricu niwĩ. Cã pacu Joãre yãaca tutipu cãrẽ siosõrõcũuocãrã niwã. Ti tuti Ofra, Abiẽzer ya curua ya macãpu nicaro niwã.

³³ Gedeõ wẽrica be'ro maata Israe curuacjãrã apaturi Õ'acũrẽ ãjõpeodu'u, Baal pe'ere ãjõpeocãrã niwã tja. Ni'cũ Baal-berit wãmetigure ãjõpeocãrã niwã. ³⁴ Õ'acũ nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ i'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã weecu niwĩ. Tojo weemicã, Õ'acũ na wiogu ni'cure acoboja wa'acãrã niwã. ³⁵ Tojo nicã, Gedeõ, Jerubaal na nino'gũ, Israe curuacjãrãrẽ peje añuse weemicã, na pe'e cã acawererãrẽ añurõ pajaña'ticãrã niwã.

9

Abimelec ye cjase ni'i

¹ Gedeõ* wẽrica be'ro Abimelec Siquẽpu cã paco acawererãrẽ i'agũ wa'acu niwĩ. Narẽ, nipe'tirã cã paco ya curuacjãrãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

² —Musã a'ti macã Siquẽcjãrãrẽ sãrĩtiña'ña:

¿Dise pe'ere musã nemorõ uasari? ¿Setenta umua Jerubaal põ'rã umua musãrẽ duticã uasari? ¿O, ni'cũta musãrẽ wiogu duticã uasari? Wãcũña. Yu'u pe'e musã acaweregu waro ni'i, nicu niwĩ Abimelec.

³ Cã paco acawererã Siquẽcjãrãrẽ Abimelec ye cjase ucũbosacãrã niwã. Na tojo nicã tu'orã, Siquẽcjãrã Abimelere "Marĩ acaweregu nimi. Tojo weerã cãrẽ siruturãsa'a", nicãrã niwã. ⁴ Cãrẽ setenta niyeru cujiri plata me'rã wee'que cujirire Baal-berire ãjõpeori wi'i cjasere o'ocãrã niwã. Te niyeru me'rã umua ña'arãrẽ wapaye, sirutuduticu niwĩ. ⁵ Be'ro cã pacu ya wi'i Ofrapu wa'acu niwĩ. Topu ni'cãgã ãtãgã bu'ipu cã acawererã setenta Gedeõ põ'rãrẽ wẽjẽcã'cu niwĩ. Gedeõrẽta Jerubaal pisucãrã niwã. Jotam, du'sagupu dia'cũ, ãpẽrã i'atiropu du'ti, yu'rucu niwĩ. ⁶ Be'ro nipe'tirã Siquẽcjãrã, tojo nicã Bet-milocjãrã yucu pajicju encina wãmeticju pu'to, ãtã me'rã weeca tuturo na ãjõpeori tuturo pu'to nerẽcãrã niwã. Topu Abimelere wiogu sõrõcãrã niwã.

⁷ Na tojo weecã tu'ogu, Jotam ãrũgũ Gerizim bu'ipu mujãa, tocjãrãrẽ upãtu caricũcu niwĩ:

"Musã Siquẽcjãrã, Õ'acũ musãrẽ tu'ocã uarã, yu'ure tu'oya.

*****

¹⁶ "Musãrẽ sãrĩtiña'gũti. ¿Musã Abimelere wiogu sõrõrã, queoro weeati? ¿Musã Gedeõ, cã põ'rãrẽ queoro weeati? ¿Cũ musãrẽ añurõ wee'caronõjõta weeati? ¹⁷ Yu'u pacu cã catiri umucore ma'itimigũ, musãrẽ a'mewẽjẽbosawĩ. Madianita masã doca nĩrãrẽ yu'ruogu, tojo weecu niwĩ. ¹⁸ Musã pe'e ni'cãcã yu'u pacu acawererã, cã põ'rã setentare ni'cãgã ãtãgã bu'ipu narẽ wẽjẽ, yu'runu'cãcãrã niapu. Apeyema tja musã Abimelec, yu'u pacure da'raco'tego macũrẽ Siquẽrẽ wiogu sõrõcãrã niapu. Cũ musã acaweregu niyucã, tojo weecãrã niapu. ¹⁹ Musã ni'cãcã Gedeõ, cã acawererãrẽ queoro, diacjũ nise me'rã weerã, Abimelec me'rã e'catiya. Cũ quẽ'rã musã me'rã e'catiato. ²⁰ Musã queoro weeticã pũricãrẽ, pecame'e Abimelepure wijaa, musã Siquẽcjãrã, tojo nicã Bet-milocjãrãrẽ ãjũape'ocã'to. Mejãrõta pecame'e musãpure wijaa, Abimelere ãjũacõ'acã'to", nicu niwĩ Jotam.

²¹ Tojo nitoja, Jotam Beer wãmetiropu du'tia wa'acu niwĩ. Cã ma'mi Abimelere uigu, topu niseticu niwĩ.

²² Abimelec Israe curuacjãrãrẽ i'tia cã'ma duticu niwĩ. ²³ Be'ro Õ'acũ Abimelere, Siquẽcjãrã me'rã na basu a'metu'ticã weecu niwĩ. Tojo weerã Siquẽcjãrã Abimelere yu'runu'cãcãrã niwã. ²⁴ Õ'acũ Abimelec Gedeõ põ'rã umua setentare wẽjẽ'que wapa tojo weecu niwĩ. Tojo nicã Siquẽcjãrã Abimelec cã ma'misumuarẽ wẽjẽtamu'que wapa na quẽ'rãrẽ bu'iri da'recu niwĩ.

*****

* 9:1 9.1 Gedeõrẽ apeterore "Jerubaal" pisucãrã niwã.

⁴⁵ Be'ropure Abimelec Siquēpu ti macācjārā me'rā a'mewējē, wapata'acu niwī. Tocjārārē wējēpe'ocu niwī. Be'ro ti macā cjasere cō'ape'ocā'cu niwī. Tojo wēca be'ro topure ne apeyenojō pī'rīnemotica'to nīgū, moarē doquestecūcu niwī.

⁴⁶ Āpērā Migdal-Siquēcjārā ti macā ū'muarī wi'i, na me'rā a'mewējērā a'tirārē co'tedujati wi'ipu nicārā niwā. Abimelec Siquēcjārārē wējēcā tu'orā, na ējōpeogu Elberit ējōpeori wi'ipu du'tisājācārā niwā. Ti wi'i ū'tā tu'ru yecā'mota'aca wi'i nicaro niwā. ⁴⁷⁻⁴⁸ Abimelec na topu nerēcā tu'ogu, cū, cū yarā masā me'rā ūrūgū Salmón wāmeticjapu wa'acu niwī. Cōmea me'rā yucudupurire dute, wuacu niwī. Cū yarā masārē "Quero, yu'ū weronojō weeya", nicu niwī. ⁴⁹ Nipe'tirā yucudupurire dute, Siquēcjārā na du'tiri wi'ipu Abimelere sirutucārā niwā. Topu nipe'tise dupurire seecū, pecame'e wījācārā niwā. Nipe'tirā ti wi'ipure nirā mil ūmua, numia ūjēpe'tia wa'acārā niwā.

⁵⁰ Tojo wēca be'ro Abimelec Tebes wāmetiri macāpu wa'a, tocjārā me'rā a'mewējē, narē doaque'acā weecu niwī. ⁵¹ Ti macā po'peapu ū'muarī wi'i, surara na co'tedujiri wi'i nicaro niwā. Ti wi'ipu nipe'tirā ūmua, numia du'tisājācārā niwā. Ti wi'i soperē bi'a, ti wi'i bu'ipu mujācārā niwā. ⁵² Abimelec ti wi'i soperu eja, tore tuupārē, ūjāgūtigu weecu niwī. ⁵³ Cū tojo weeguti nirī cura ni'cō numio ti wi'i bu'ipu nigō co trigo tuumatōcjare cū dūpoapu doquepeoco niwō. Co tojo weecā, cū dūpoa pe'toro bata wa'acaro niwū. ⁵⁴ Maata cū wāmorē miaco'tegure piji, cūrē nicu niwī: "Mu'ū ya pji miūwīrō, yu'ure űosēwējēcā'ña. 'Numio cūrē wējēcā'mo' nicā ūatigu, 'Tojo weeya'", nicu niwī. Tojo weegu cūrē da'raco'tegu cūrē űosēwējēcū niwī. Tojo wee Abimelec wērīa wa'acu niwī. ⁵⁵ Cū wērīcā i'arā, Israe curuacjārā na ye wi'seripu dajatojaacārā niwā.

⁵⁶ Tojo weegu Abimelec cū acawererā setentare wējēgū, cū pacure ña'arō wee'que wapare Ō'acū wapaseecu niwī. ⁵⁷ Tojo nicā Ō'acū Siquēcjārā ūmuarē na ña'arō wee'que wapare tojo weecu niwī. Tojo wee Jotam, Gedeō macū Siquēcjārārē "Ña'arō wa'arosa'a" n'que narē queero wa'acaro niwā.

10

Tola ye cjase ni'i

¹ Abimelec wērīca be'ro Isacar ya curuacjū Tola wāmetigu, Fúa macū, Dodo pārāmi, Israe curuacjārārē narē i'atu'tirārē yu'raocu niwī. Cū Samir wāmetiri macā Efraī bu'papijaropu macārīticu niwī. ² Veintitres cū'marī Israe curuacjārārē duticu niwī. Be'ro wērīa wa'a, Samipu yaano'cu niwī.

Jair ye cjase ni'i

³ Tola be'ro Jair Galaad wāmetirocju veintidos cū'marī Israe curuacjārārē duticu niwī. ⁴ Cū treinta ūmua pō'rāticu niwī. Nanūcū na yarā burroare pesacārā niwā. Na treinta macārī Galaare duticārā niwā. ⁵ Jair wērīca be'ro Camón wāmetiri macāpu cūrē yaacārā niwā.

Amonita masā Israe curuacjārārē da'radutipe'que ni'i

⁶ Israe curuacjārā apaturi Ō'acū i'orōpu ña'arō weeseticārā niwā. Na Baal, tojo nicā Astartere ējōpeocārā niwā. Tojo nicā Siria di'tacjārā na ējōpeorārē, Sidōcjārā, moabita masā, amonita masā, filisteo masā na ējōpeorānojōrē ējōpeocārā niwā. Ō'acū pe'ere ējōpeodu'u, cū weedu'ti'quere weeticārā niwā. ⁷ Tojo weegu Ō'acū na me'rā ua, filisteo masā, amonita masā doca wa'acā weecu niwī. ⁸ Tojo wa'ari cū'ma me'rā dieciocho cū'marī Israe curuacjārārē ña'arō dutipe da'raduticārā niwā. Nipe'tirā Israe curuacjārā dia Jordā mujīpu mujātiro pe'ecjārā Galaad di'tapu nirārē tojo weecārā niwā. Ti di'ta amorreo masā ya di'ta nicaro niwā. ⁹ Tojo nicā amonita masā Judācjārā, Benjamīcjārā, Efraīcjārā me'rā a'mewējērātirā, dia Jordāpu pē'aticārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā pūrō wioro tu'oña'cārā niwā. ¹⁰ Tojo wa'acā, Israe curuacjārā Ō'acū cū weetamusere sērīcārā niwā: "Ō'acū, mu'urē ējōpeodu'u, Baal pe'ere ējōpeosiruturā, mu'urē yu'rūnū'cāpu", nicārā niwā.

¹¹ Ō'acū narē yu'ticu niwī: "Dūporopu Egiptocjārā, amorreo masā, amonita masā, filisteo masā, ¹² Sidōcjārā, amaleca masā, tojo nicā madianita masā musārē ña'arō weecā, musā yu'ure weetamusere sērīcā, yu'ū musārē yu'ruowa. ¹³ Yu'ū tojo weemīcā, āpērānojōrē ējōpeorātirā, yu'ure ējōpeodu'ucā'wū. Tojo weegu musārē yu'ruonemosome majā. ¹⁴ Na musā ējōpeorā, musā bese'cārārē na weetamusere sērīrā wa'aya. Musārē mejēcā wa'acā, náta musārē yu'ruoato", nicu niwī Ō'acū.

¹⁵ Cũ tojo nicã tu'orã, Israe curuacjãrã Ô'acũrẽ a'tiro nicãrã niwã: "Ûsã mu'urẽ yu'rũnu'cãpu. No'o mu'ũ ùsãrẽ weesi'rũrõnojõ weeya. Mejõ ni'cãrõacã waroma ùsãrẽ yu'rũoya", nicãrã niwã. ¹⁶ Na tojo nica be'ro ape di'tacjãrã na ãjõpeorãnojõ na wa'teropũ nirãrẽ cõ'a, Ô'acũrẽ apaturi ãjõpeocãrã niwã tja. Na tojo weecã ï'agũ, Ô'acũ na pi'etisere ï'anemosi'rũticu niwĩ.

¹⁷ Be'ro amonita masã Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽrãtirã, nerẽ, Galaapu cãrĩcãrã niwã. Israe curuacjãrã pe'e nerẽque'a, Mizpapũ cãrĩrã wa'acãrã niwã. ¹⁸ Galaacjãrã wiorã a'merĩ ucũcãrã niwã: "No'o amonita masãrẽ su'ori u'mutã, a'mewẽjẽgũnojõ, cãta nipe'tirã Galaacjãrã wiogu sãjãgũsami", nicãrã niwã.

11

Jeftẽ ye cjase ni'i

¹ Jeftẽ, Galaad di'tacjã, a'mewẽjẽtutuagu nicu niwĩ. Cũ pacu Galaad nicu niwĩ. Cũ paco pe'e umua me'rã a'metãrãsijari masõ nico niwõ. ² Galaad numo quẽ'rã umuarẽ põ'rãtico niwõ. Na bucuarã, Jeftẽre na ya wi'ipu nimi'cure cõ'awĩrõcãrã niwã. Cãrẽ a'tiro nicãrã niwã: "Mu'ũ apego macũ ni'i. Tojo weegu marĩ pacu cũ wẽrĩca be'ro cũuatjere ñe'esome", nicãrã niwã. ³ Na tojo nicã, Jeftẽ cũ acawererãrẽ du'tigu, apero Tob wãmetiropũ macãrĩ wa'acu niwĩ. Topũ umua no'o uaro weema'arãrẽ, na tu'omasĩrõ marĩrõ weesetirãrẽ neocũucu niwĩ. Cũ me'rã ba'patisijacãrã niwã.

⁴ Be'ropũ amonita masã Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽcãrã niwã. ⁵ Na tojo weeri cura Galaad wiorã Jeftẽ Tob wãmetiropũ nigũrẽ pijirã wa'acãrã niwã.

⁶ —A'tia. Marĩ amonita masã me'rã a'mewẽjẽrã wa'acã, mu'ũ ùsã wiogu nicã uasa'a, nicãrã niwã.

⁷ Jeftẽ narẽ nicu niwĩ:

—Musã yu'ure ï'asĩrĩti, yu'ũ pacu ya wi'ipu ni'cure cõ'awĩrõcã'wã. ¿De'ro weerã ni'cãrõacãrẽ musãrẽ mejẽcã wa'acã, yu'ũ tiropũ a'tiati? nicu niwĩ.

⁸ Galaacjãrã bucurã cũrẽ nicãrã niwã:

—Tojo wee'cãrã nimirã, ni'cãrõacãrẽ mu'urẽ a'marã a'tiapũ. Mu'ũ ùsã me'rã a'ti, amonita masã me'rã a'mewẽjẽcã u'a. Tojo nicã, mu'ũ nipe'tirã Galaacjãrã wiogu sãjãcã u'a, nicãrã niwã.

⁹ Jeftẽ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã yu'ure amonita masã me'rã a'mewẽjẽato nĩrã miacã, tojo nicã Ô'acũ yu'ure narẽ docaque'acã weecã, diacjũta musã wiogu nigũti, nicu niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo nicã tu'orã, Galaacjãrã bucurã cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Ô'acũ marĩ ucũsere tu'ogu weemi. Nirõta mu'ũ nĩrõnojõta weerãti, nicãrã niwã.

¹¹ Tojo weegu Jeftẽ Galaacjãrã bucurã me'rã wa'acu niwĩ. Nipe'tirã masã cũrẽ na wiogu sõrõcãrã niwã. Jeftẽ nipe'tise cũ narẽ ni'quere apaturi Mizpapũ Ô'acũ tu'oropũ nicu niwĩ tja.

¹² Be'ro Jeftẽ queti wererãrẽ amonita masã wiogu tiro o'õcu niwĩ. Cũrẽ a'tiro ni sãrĩtiña'duticu niwĩ: "¿Ñe'e bu'iri mu'ũ ùsã ya di'tapu sãjãti, ùsã me'rã a'mewẽjẽsĩ'rĩti?" ni queti o'õcu niwĩ.

¹³ Amonita masã wiogu Jeftẽ cũ quetiweredutigu o'õcãrãrẽ yu'ticu niwĩ: "Israe curuacjãrã Egiptopũ ni'cãrã wĩjarã, dia Arnõn me'rã nu'cã, téé Jaboc, Jordã wãmetise maarĩ wa'tero nise di'tare ã'macãrã niwã. Tojo weerã a'mewẽjẽse marĩrõ te di'tare yu'ure wiaya", nicu niwĩ.

¹⁴ Tere tu'ogu, Jeftẽ ãpẽrã queti wererãrẽ amonita masã wiogure o'õcu niwĩ tja. ¹⁵ A'te quetire cũrẽ werenemoduticu niwĩ: "Jeftẽ mu'urẽ a'tiro ni weredutiami: 'Israe curuacjãrã moabita masã ye di'ta, tojo nicã amonita masã ye di'tare ã'maticãrã niwã. ¹⁶ Na Egiptopũ ni'cãrã wĩjarã, yucu marĩrõpũ wa'a, yu'ruacãrã niwã. Téé Maa sõ'arĩ maajopũ yu'rupẽ'a wa'a, be'ro Cadespũ eiacãrã niwã. ¹⁷ Topũ nĩrã, Israe curuacjãrã edomita masã wiogure queti wererãrẽ o'õcãrã niwã. Cũrẽ a'tiro nicãrã niwã: "Ûsã musã ya di'tapu yu'rutẽrĩwã'cãcã, 'Añurõsa'a' niña". Edomita masã wiogu pe'e narẽ yu'rutẽrĩcã uaticu niwĩ. Moabita masã wiogu quẽ'rãrẽ mejãrõta sãrĩcãrã niwã. Cũ quẽ'rã cũ ya di'tare narẽ yu'rutẽrĩcã uaticu niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjãrã Cadespũ tojacãrã niwã.

¹⁸ "Be'ro na yucu marĩrõpũ yu'rutẽrĩ, Edom, Moab di'ta sumuto yu'rua, Moab di'ta mujĩpũ mujãtiro pe'e eja, dia Arnõn ape pã'rẽ pe'e tojaque'acãrã niwã. Dia Arnõn me'rã Moab di'ta nu'cãcaro niwã. Tojo weerã Moab di'ta pe'ere sãjãticãrã niwã.

¹⁹ "Be'ro tja Israe curuacjãrã queti wererãrẽ Sehõn, amorreo masã wiogu, Hesbõn wãmetiri macãcjũ tiropũ o'õcãrã niwã. Cũrẽ "Ûsã ya di'tapu wa'acã, mu'ũ ya di'tapu

yu'rutērīwā'cādutiya", ni sērīcārā niwā. ²⁰ Sehón pe'e Israe curuacjārā tojo nisere ējōpeoticu niwī. Tojo weegu narē cū ya di'tapu yu'rutērīcā cā'mota'acu niwī. Cū yarā surarare neocūu, Jahas tiropu tojaque'acā weecu niwī. Tojo wee Israe curuacjārā me'rā a'mewējēcārā niwā. ²¹ Be'ro Ō'acū, Israe curuacjārā wioḡu, narē Sehōrē, cū yarārē docaque'acā weecu niwī. Nipe'tise amorreo masā ya di'tare na ya di'ta tojacā weecārā niwā. ²² Dia Arnōn me'rā nū'cā, téé dia Jaboc na ye di'ta tojacaro niwā. Tojo nicā, yucu marīrō me'rā téé dia Jordāpu nituocaro niwā. ²³ Ū'Ni'cārōacārē Ō'acū amorreo masārē cō'awīrō'que di'tare, Israe curuacjārārē o'o'que di'tare ūsārē cō'asī'rīti?

*****

²⁷ Yu'u mu'urē nā'arō weetiapu. Mu'u pe'e ūsā me'rā a'mewējēḡū a'tiḡu, yu'ure nā'arō weegu wee'e. Ō'acū, nipe'tirārē besegu ŷnoa ye di'ta nisari? niḡū, Israe curuacjārārē, amorreo masārē queoro besegusami", nicu niwī Jeftē.

²⁸ Cū tojo nimicā, amonita masā wioḡu Jeftē nī'quere tu'osī'rīticu niwī.

²⁹ Be'ro Espīritu Santu Jeftēre sājāacu niwī. Cū tutuaro me'rā Jeftē Galaacjārā ya di'ta, tojo nicā Manasés ya curuacjārā ya di'tare yu'rutērīcu niwī. Amonita masā ya di'tare sājāḡū, Mizpa Galaad niri macā me'rā yu'ruacu niwī.

*****

³² Jeftē amonita masā me'rā a'mewējēḡū wa'acu niwī. Ō'acū Jeftēre narē docaque'acā weecu niwī. ³³ Jeftē pājārā cūrē ū'atu'tirā me'rā a'mewējēcu niwī. Veinte macārīcārārē Aroer me'rā, téé Mīnit, Abel-keramīmpu docaque'acā weecu niwī. Tojo weerā Israe curuacjārā amonita masārē na doca tojacā weecārā niwā.

*****

12

*****

⁷ Jeftē seis cū'marī Israe curuacjārā wioḡu nicu niwī. Cū wērīca be'ro Galaapu, cū bajuāca macāpu cūrē yaacārā niwā.

*****

13

Sansón baja'que ni'i

¹ Apaturi Israe curuacjārā Ō'acū ū'orōpu nā'arō weecārā niwā. Na tojo weecā ū'agū, Ō'acū narē filisteo masārē wiacu niwī. Tojo weerā cuarenta cū'marī na dutise doca nicārā niwā.

² Ni'cū umu Manoa wāmetiḡu Dan ya curuacjū nicu niwī. Zoracjū nicu niwī. Manoa nūmo pō'rāmarīḡō nico niwō. ³ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā* co tiro eta, a'tiro nicu niwī: "Mu'u pō'rāmarīḡō ni'i. Ni'cārōacārē nijīpaco wa'a, ni'cū pō'rātīgosa'a. ⁴ Ne vino, si'bio'quere si'rītīcā'ña. Tojo nicā Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticā'ña. ⁵ Mu'u pō'rātīacju ne poari seeno'ña marīḡūsami. Cū bajuati dūporo Ō'acū yagu, Nazareo masū† cūuno'yutojagusami. Cū Israe curuacjārā filisteo masārē da'raco'te'cārārē yu'ruwetīcā weenu'cāḡūsami", nicu niwī.

⁶ Cū tojo nīca be'ro Manoa nūmo marāpu tiropu wa'a, a'tiro ni wereco niwō: "Ō'acū o'ó'cu yu'u tiro etami. Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā'cu bajuami. 'ŷNo'ocjū niti mu'u?' ni sērītiña'tiasu. Cū quē'rā cū wāmerē weretīami. ⁷ A tiro nīami: 'Mu'u nijīpaco wa'a, ni'cū pō'rātīgosa'a. Ni'cācā me'rā ne vinorē, si'bio'quere si'rītīcā'ña. Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticā'ña. Cū wī'magū ne baja'cu téé wērīḡūpu Ō'acū yagu nazareo masū nigūsami, nīami", ni wereco niwō.

⁸ Co tojo nicā tu'ogu, Manoa Ō'acūrē a'tiro ni sērīcu niwī: "Ō'acū, mu'u ūsārē o'ó'cure apaturi ūsā tiropu o'óya tja. Cū wī'magū bajuacjare de'ro wee masōrāsari, ni weregu a'tiatio", nicu niwī.

⁹ Ō'acū cū sērīsere tu'o, Manoa nūmo cāpūpu nigōrē cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, apaturi core bajuacu niwī. Co marāpu Manoa pe'e co me'rā marīcu niwī. ¹⁰ Cū bajuacā ū'agō, sojaro me'rā co marāpūre werego wa'aco niwō:

—Cārū yu'u ū'a'cu apaturi bajuami tja, nico niwō.

* **13:3** 13.3 ū'aña Gn 16.7 docapu oja'quere. † **13:5** 13.5 Nazareo masā nīrō, "Ō'acū yarā cūuno'cārā nīma", nīsī'rīrō wee'e. Na Nazareo masā niri curare vinorē, si'bio'quere ne si'rītīcārā niwā. Na ye poarire seeticārā niwā. Tojo nicā wērī'cārā upu tiropu wa'aticārā niwā. Nazareo masā sājārā, apeterore yoaticā tojo niseticūcārā niwā. Apetero pe'ere na catiro pōtēorō tojo sājā, yapaticārā niwā.

¹¹ Co tojo nicā tu'ogu, Manoa wā'cānu'cā, cū nūmorē sirutu'wā'cā, cū tiropu ejacu niwī.

—¿Mu'uta niti yu'u nūmo me'rā ucū'cu? ni sērītiña'cu niwī.

—Eh, cūta ni'i, nicu niwī.

¹² Cū tojo nicā tu'ogu, Manoa cūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u were'que queoro wa'acā, ¿ūsā de'ro wee wī'magūrē masōrāsari? ¿De'ro weerāsari cū me'rā? ni sērītiña'cu niwī.

¹³ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, cūrē a'tiro yu'ticu niwī:

—Mu'u nūmo nipe'tise yu'u core were'quere weeato. ¹⁴ Ne cā'rō u'seducaco, tojo nicā vino, si'bio'quere sī'rīticā'to. Te u'sepaganojō me'rā wee'que quē'rārē ba'aticā'to. Tojo nicā Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticā'to. Nipe'tise yu'u core duti'quere weeato, nicu niwī.

¹⁵ Be'ro Manoa cūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ūsā me'rā tojánīña yujupu. Mu'u ba'acā, ni'cū cabracārē wējē, do'arātirā wee'e.

¹⁶ Cū pe'e Manoarē yu'ticu niwī:

—Musā yu'ure tojadutimicā, musā ba'asere ba'asome. Mejō pe'e Ō'acūrē cabracārē wējē ūjūamorōpeoya. Manoa cū “Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cāmi”, ni masīticu niwī.

¹⁷ Be'ro Manoa cūrē nicu niwī:

—¿De'ro wāmetiti mu'u? Mu'u ūsārē were'que queoro wa'acā ī'arā, āpērā tu'oropu mu'urē “Diacjūta wereapī”, nīrāsa'a, nicu niwī.

¹⁸ Cū pe'e Manoarē yu'ticu niwī:

—¿De'ro weegu yu'u wāmerē masī'sī'rīti? Yu'u werēcāma, musā tu'omarīa wa'abosa'a, nicu niwī.

¹⁹ Be'ro Manoa cabracārē wējē, tojo nicā otese dūca perire mī, ūtā bu'ipu ūjūamorōpeo, Ō'acūrē e'catipeocu niwī. Manoa, cū nūmo na ī'arī cura Ō'acū na ī'ati'quenojōrē ī'ocu niwī. ²⁰ Pecame'e o'me mājāarī cura Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, o'me wa'teropu mājāa wa'acu niwī. Tojo weecā ī'arā, Manoa, cū nūmo di'tapu paamu'rīque'acārā niwā. ²¹ Cū narē apaturi bajuatīcā, Manoa “Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cāpī”, ni masīcu niwī.

²² Tojo weegu cū nūmorē nicu niwī:

—Marī Ō'acūrē ī'apu. Tojo weerā marī wērīrāsa'a, nicu niwī.

²³ Cū nūmo pe'e nīco niwō:

—Ō'acū marīrē wējēsī'rīgū, a'te marī ūjūamorōpeo'quere, tojo nicā otese dūca peri marī o'o'quere ñe'etibopī. A'tere ī'otibopī. Tojo nicā, marīrē a'tere weretibopī, nīco niwō.

²⁴ Be'ro Manoa nūmo wī'magūrē pō'rātigo, cūrē Sansón wāmeyeco niwō. Wī'magū bucuacā, Ō'acū cūrē añurō weecu niwī. ²⁵ Siape'e me'rā bucuca, ni'cā nūmu Sansón Dan ya curuacjārā ya di'tapu nīrī cura Espīritu Santu cūpūre sājānu'cācu niwī. Zora, Estaol wāmetise macārī wa'teropu tojo wa'acaro niwā.

14

Sansón cū omocā dū'te'que ni'i

¹ Ni'cā nūmu Sansón Timnat wāmetiri macāpu bu'acu niwī. Topu ni'cō numio filisteo masōrē ī'acu niwī. ² Be'ro wī'ipu dajagu, cū pacusūmarē werecu niwī:

—Timnapu ni'cō filisteo masōrē ī'apu. Yu'ure numisērībosarā wa'aya, nicu niwī.

³ Cū pacusūmua cūrē yu'ticārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'u sōjā filisteo masā, Ō'acūrē ējōpeotirā wa'teropure mu'u nūmo niacjore a'matī? ¿Marī Israe curuacjārā wa'teropure mu'u basucārā numia mu'u me'rā omocā dū'teacjo marīti? nicārā niwā.

Sansón pe'e pacusūmarē yu'ticu niwī:

—Core miirā wa'aya. Yu'u tu'sago niamo, nicu niwī.

⁴ Ō'acū filisteo masārē cō'agūti nīgū, tojo weecu niwī. Cū pacusūmua “A'te Ō'acū cū cūu'que nisa'a”, ni masīticārā niwā. Titapure filisteo masā Israe curuacjārārē duticārā niwā. ⁵ Be'ro Sansón cū pacusūmua me'rā Timnapu bu'acārā niwā. Na Timnat u'se wesepu ejari cura, wācūña marīrō yai wī'magū Sansón tiropu “Jii” pi'aticu niwī.

⁶ Espīritu Santu Sansōpūre sājāa, tutuase cūrē o'ocu niwī. Tojo weegu cū omocārī

me'rã dia'cũ yaire wējēgũ, tũasurecã'cu niwĩ. Cabra wĩ'magũrē tũasurero weronojō tojo weecu niwĩ. Tojo weemigũ, cũ pacusumuarē cũ wee'quere weretice niwĩ. ⁷ Be'ro numio tiropu bu'a, co me'rã ucũcu niwĩ. Core tu'sayu'ruacu niwĩ.

⁸ Be'ro co me'rã omocã du'tegutigu bu'agu, yai cũ wējē'cure ma'a ojaropu i'agũ wa'acu niwĩ. Cũ upumejãrõrē mumia yeebi'aque'a, na te co me'rã sãñacã i'acu niwĩ. ⁹ Tere mĩ, ne'rẽbu'acu niwĩ. Cũ pacusumuarē bocaajagu, narē ecacu niwĩ. Na quẽ'rã tere ne'rẽcãrã niwã. "Topu miapu" ni weretice niwĩ.

¹⁰ Be'ro cũ pacu cũ macũ numo niacjore i'agũ bu'acu niwĩ. Topu Sansón bosenuu weepeocu niwĩ. Na ma'mapjia omocã du'teatji duporo weewuaronojō weecu niwĩ. ¹¹ Filisteo masã cũ ejacã i'arã, cũrē ba'patiajãrē treinta umua o'ocãrã niwã.

¹² Sansón narē nicu niwĩ:

—Musãrē nĩbocapesere werema. Siete numurĩ bosenuu nise numurĩ queoro musã nĩbocacã, yu'u musãncũ ni'cãrõ su'tiro lino me'rã wéeca su'tiro, tojo nicã bosenuu sãñawuase su'tinojõrē o'oguti. ¹³ Musã nĩbocatirã pũricã, yu'ure treinta su'ti lino me'rã wee'que su'ti, tojo nicã ticuse bosenuu sãñawuase su'tinojõrē o'orãsa'a, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'orã, "Jau, mu'u nĩbocasere ùsãrē wereya", nicãrã niwã.

¹⁴ Be'ro narē werecu niwĩ:

"Ba'ayapi'cũpũre ba'ase wijasa'a.

Tutuagũre i'pitise wijasa'a", nicu niwĩ.

Itia numu na nĩbocamasĩticãrã niwã.

¹⁵ Ba'paritise wa'ari numurē Sansón numo niacjore a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u marãpu niacjore te nĩbocasere weredutiya. Mu'u wereticã, mu'urē, mu'u pacu acawererãrē ùjãape'ocã'rãsa'a. ¿Ùsã yere yajasi'rĩgõ, ùsãrē pijati? nicãrã niwã.

¹⁶ Na tojo nicã tu'ogo, Sansón numo cũ tiropu wa'a, utigota, cũrē nico niwõ:

—Mu'u yu'ure uawe'e. Ne yu'ure ma'iwẽ'e. Yu'u acawererãrē nĩbocasere sãrĩtiña'cu niapu. Yu'u pe'ere weretiapu, nico niwõ.

Sansón core yu'ticu niwĩ:

—Te nĩbocasere yu'u pacusumua marĩcãrē weretiapu. ¿De'ro weegu mu'u pe'ema werebosari? nicu niwĩ.

¹⁷ Cũ wereti'que bu'iri ti semanarē utipe'ocã'co niwõ. Nitũori numurē tu'omĩ, caributi, core werecu niwĩ. Tere tu'ogo, co acawererãrē wereturiaco niwõ. ¹⁸ Bosenuu nitũori numu mujĩpũ sãjãrĩ cura, ti macãcãrã umua Sansõrē nicãrã niwã:

"Mumiaco nemorõ i'pitise apeyepua ba'ase marĩ'.

Yai yu'ruoro tutuagu marĩmi", nicãrã niwã.

Na tojo nicã tu'ogu, Sansón narē yu'ticu niwĩ:

"Yago wecu me'rã di'ta se'emorẽcũuwã'cãtirã, nĩbocasere masĩtibopã",* nicu niwĩ.

¹⁹ Maata Espĩritu Santu tutuaro me'rã cũpũre sãjãacu niwĩ. Tojo weegu Sansón Ascalon wãmetiri macãpu bu'acu niwĩ. Tocãrã umua treintare wējē, na su'ti sãña'quere ã'macu niwĩ. Tere cũ nĩbocasere were'cãrãrē o'ocu niwĩ. Na me'rã pũrõ uagu, cũ pacu ya wi'ipu dajacu niwĩ. ²⁰ Tere i'agũ, Sansón mañecũ ni'cu cũ macõrē na omocã du'tecã co'te'cu pe'ere numisocu niwĩ.

15

Sansón filisteo masã me'rã a'mewējē'que ni'i

¹ Yoãca be'ro trigo bucaatu'ajari cura Sansón cũ numorē i'agũ wa'agu, ni'cũ cabracãrē miacu niwĩ. Topu ejaqu, a'tiro ni wãcũcu niwĩ: "Yu'u numo ya tucũpu sãjãagũti", nicu niwĩ. Co pacu pe'e cũrē sãjãadutitice niwĩ.

² A'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u a'tiro wãcũwũ. Yu'u macõrē ne uatisami, nimiwũ. Tojo weegu mu'u me'rãcãrē core o'owu. Co acabijo co yu'ruoro añugõ nimo. Co pe'ere miaña, nicu niwĩ.

³ Sansón cũrē yu'ticu niwĩ:

—Ni'cãrõcã pũricãrē filisteo masãrē ña'arõ wéegu, bu'iri moogũsa'a.

⁴ Tojo weegu cũ trescientos zorra, diayia weronojō bajurãrē ñe'e, puarẽrã na ye pĩcõrĩrē du'tecuucu niwĩ. Te cũ du'te'caropu ope tiarĩ õ'ocu niwĩ. ⁵ Te tiarĩrē sĩ'ayoo, filisteo masã na otese cuoropu zorrare du'uo'ocu niwĩ. Nipe'tise trigo na tũ'rẽcũu'que mesãrĩ, ù'se weserĩ, olivo weserĩ ùjãñe'epe'tia wa'acaro niwũ.

⁶ Filisteo masã tere i'arã, "¿Noa tojo weepari?" ni, a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã. "Sansón, Timnacjũ buji tojo weecu niami. Cũ numorē cũ me'rãcãjũrē o'o'que bu'iri

* 14:18 14.18 "Yu'u numorē sãrĩtiña'nurãtirã pũricã, nĩbocasere masĩtibopã", nisĩ'rĩgũ, tojo nicu niwĩ.

tojo weecu niami", ni wereno'cārā niwā. Tere tu'orā, filisteo masā core, co pacure ūjūacō'acārā niwā.

⁷ Be'ro Sansón narē nicu niwī:

—Musā tojo wee'que wapa yu'u musā me'rā tojo a'pepūrīnu'cūgūsa'a. Téé musārē a'méca be'ropu aŋugūsa'a, nicu niwī.

⁸ ʔputu uatjāgā, na me'rā a'mewējē, pājārārē wējēcu niwī. Tojo weetu'ajanu'cō, ūtāgā Etam wāmeticja nirī tutipū bu'a, topu niseticu niwī.

Sansón burro uséca ō'a me'rā a'mewējēgū wa'a'que ni'i

⁹ Be'ro filisteo masā Judā di'tapu majāa, topu nerēcārā niwā. Téé Lehi pu'topu tuustenu'cācārā niwā. ¹⁰ Judācjārā narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā ūsā me'rā a'mewējērā a'tiati?

Na yu'ticārā niwā:

—Ūsā Sansōrē ñe'erā a'tirā weepu. ʔsārē cū ña'arō wee'caronojōta cūrē a'merāti, nicārā niwā.

¹¹ Tere tu'orā, i'tiati mil ūmuu Judācjārā ūtāgā Etam wāmeticja nirī tutipū bu'acārā niwā. Sansōrē a'tiro nicārā niwā:

—¿Mu'u masīweti? Filisteo masā marīrē dutirā, marī nemorō tutuarā nima. ¿De'ro weegu ūsārē tojo weeati?

Narē yu'ticu niwī:

—Na yu'ure wee'caronojōta yu'u quē'rā mejārōta weepu.

¹² Cū tojo nicā tu'orā, cūrē a'tiro nicārā niwā:

—Filisteo masārē wiarātirā, mu'urē du'terā a'tirā weepu.

Sansón narē yu'ticu niwī:

—Ō'acū wāme me'rā wāmepeo, "Mu'urē wējésome", niña, nicu niwī.

¹³ Cū tojo nicā tu'orā, "Jau", nicārā niwā. "Mejō mu'urē du'te, filisteo masārē wiarāti. Mu'urē wējésome", nicārā niwā. Tojo weerā pua da pūnu'mo dari, ma'ma dari me'rā cūrē du'tecārā niwā. Du'te, cūrē ūtā tutipū ní'cure miiwijaacārā niwā.

¹⁴ Cū Lehipu ejari curare filisteo masā cūrē ī'arā, pūrō e'catise me'rā caricūwā'cāticārā niwā. Na tojo weecā, Espiritu Santu tutuaro me'rā cūpure sājāacu niwī. Cūpure sājācā, cūrē du'te'que dari lino ūjū'que ca'bise dari weronōjō wa'acaro niwā. Tojo weero te dari surustedijacaro niwā. ¹⁵ Be'ro burro uséca ō'a, bopoticureri ō'arē boca, ti ō'a me'rā mil ūmuarē wējēcu niwī.

¹⁶ Be'ro Sansón nicu niwī:

"Burro uséca ō'a me'rā wējē, narē pua mesā seeneocūuapū.

Burro uséca ō'a me'rā mil ūmuarē wējēcā'pu", nicu niwī.

¹⁷ Cū tojo nica be'ro ti ō'arē cō'acā'cu niwī. Cū a'mewējē'carore Ramat-lehi* wāmeyecārā niwā.

¹⁸ Cū a'mewējēca be'ro pūrō acowuocu niwī. Tojo weegu Ō'acūrē ʔputu sērīcu niwī: "Yu'u mu'urē da'racō'tegu ni'i. Mu'u yu'ure filisteo masā me'rā a'mewējēcā, narē docaque'acā weepu. ¿Ni'cārōacāma acowuose me'rā wērīgūsari? ¿Tojo nicā ā'rā mu'urē ējōpeotirā tiropu wērīgūsari?" nicu niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acū ni'cā cope aco wijacā weecu niwī. Ti pe wijasepore Sansón aco sī'ricu niwī. Sī'rītoja, mejārōta tutuaga wa'acu niwī tja. Tojo weero aco wijari pe En-hacore wāmeyeno'caro niwā. Topu Lehipu aco wijari pe nidecoti'i yujupu.

²⁰ Filisteo masā na ducaterore Sansón veinte cū'marī Israe curuacjārārē su'ori niseticu niwī.

16

Sansón Gaza wāmetiri macāpu weeseti'que ni'i

¹ Ni'cā nūmu Sansón Gaza wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Topu ejaḡu, ni'cō numio ūmuarē a'metārāwapata'ari masōrē ī'acu niwī. Be'ro co ya wī'ipu co me'rā cārīgū sājāacu niwī. ² Gazacjārā "Sansón ti macāpu niapu" nicā tu'ocārā niwā. Tojo weerā ti macā sājārī sope pu'to cā'mota'anu'cāeja, co'tebo'reacārā niwā. "Bo'reacā cūrē wējērāti" nīrā, ti ñamirē ne cūrē cariboticārā niwā.

³ Sansón pe'e ñami deco wā'cā, ti macā cja sopere te botari me'rāta du'uamī, tere wua, ūrūgū Hebrō wāmetiri macā pōtēorō nicju bu'ipu miacu niwī.

Sansón, Dalila ye queti ni'i

* 15:17 15.17 Ramat-lehi nīrō, "Burro uséca ō'a bu'pa" nīsī'rīrō wee'e.

⁴ Be'ropu cũ ni'cõ numio Dalila wãmetigore uacu niwĩ. Co e'sari pa ũrãpagu deco nirĩ pa Sorec wãmetiri pa'tirocõ nico niwõ. ⁵ Tere masĩrã, filisteo masã wiorã co tiropu wa'acãrã niwã. Core a'tiro nicãrã niwã:

—Sansõrẽ “¿De'ro wee tocã'rõ tutuati?” nĩgõ, weesoose me'rã cãrẽ weredutiya. Tojo wee ũsã cãrẽ dũ'te, tutuaticã weemasĩrãsa'a. Mu'u tojo weecã, ũsãncũcũ mu'urẽ niyeru pajiro o'orãti, nicãrã niwã.

⁶ Tojo weego Dalila Sansõrẽ a'tiro nico niwõ:

—Wereya yu'ure. ¿De'ro weegu mu'u tocã'rõ tutuase cuoti? Mu'u tutuase moogũ wa'acã, ¿ñe'e me'rã mu'urẽ dũ'tebosari? ni sãrĩtiña'co niwõ.

⁷ Sansón core yu'ticu niwĩ:

—Siete dari buacatjẽ nise dari, bopotise dari me'rã yu'ure dũ'tecã, yu'u tutuase pe'tirosa'a. Mejõ nigũ weronõjõ tojagusa'a, nicu niwĩ.

⁸ Cũ tojo nicã tu'orã, filisteo masã wiorã siete dari bopotise darire core miiticãrã niwã. Te dari me'rã Dalila Sansõrẽ dũ'teco niwõ. ⁹ Filisteo masã wiorã ti tucũ bajutiropu nicãrã niwã. Sansõrẽ dũ'tetoja, cãrẽ a'tiro caricũco niwõ:

—¿Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ.

Co tojo nicã tu'ogu, Sansón te darire yuta dare ũjãasurero weronõjõ surecã'cu niwĩ. Tojo weerã filisteo masã de'ro wee cũ tutuati nisere masiticãrã niwã.

¹⁰ Tojo wa'acã, Dalila Sansõrẽ a'tiro nico niwõ:

—Yu'ure bujicã'pã. Tojo nicã, yu'ure nisoopu. Wereya. ¿Ñe'enojõ da me'rã mu'urẽ dũ'tebosari, mu'u sureticã? nico niwõ.

¹¹ Sansón core yu'ticu niwĩ:

—Pũnu'mo dari ma'ma dari, dũ'teno'ña marise dari me'rã yu'ure añurõ dũ'tecã, mejõ nigũ weronõjõ tutuatigu tojagusa'a, nicu niwĩ.

¹² Cũ tojo nicã tu'ogo, Dalila ma'ma darire mii, cãrẽ dũ'teco niwõ. Dũ'tetoja, cãrẽ caricũco niwõ:

—¿Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama!

Filisteo masã ti tucũ bajutiropu nico'tecãrã niwã. Co tojo nicã tu'ogu, Sansón yuta darire weronõjõ te darire wejesurecu niwĩ.

¹³ Be'ro Dalila Sansõrẽ a'tiro nico niwõ:

—Mu'u yu'ure bujicã'a, nisoodecoti'i yujupu. ¿De'ro weecã mu'u tutuatigu tojagusari? Wereya, nico niwõ.

Cũ yu'ticu niwĩ:

—Su'ti su'awuaropu yuta paasu'aro weronõjõ ye poarire seepa'ta'que siete darire paasu'atjãgõ, dũ'tecũña. Mu'u tojo weecã, yu'u tutuatigu, mejõ nigũ weronõjõ tojagusa'a, nicu niwĩ. ¹⁴ Tojo weego cũ cãrĩrĩ cura Dalila cũ poarire siete dari seepa'ta'quere su'ti su'aropu su'a a'mesu'ocũuco niwõ. Tojo weetu'aja, tuturire di'tapu paabi'anu'cõ, co su'a'que darire dũ'te'ne'ecũuco niwõ.

Be'ro apaturi Sansõrẽ caricũco niwõ:

—¿Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ. Cũ cãrĩ'cu nimigã, wã'cã, cãrẽ seepa'ta'que dari dũ'tecũ'que tuturire wejedu'acu niwĩ.

¹⁵ Cũ tojo weecã, co nico niwõ:

—Mu'u yu'ure ãjõpeotigu, ¿de'ro weegu “Mu'urẽ ma'i'i”, nimiti? I'tiati yu'ure bujicã'gũ weepu. A'tiro wee tutua'a nisere ne werewe'e, nico niwõ.

¹⁶ Peje numurĩ cãrẽ tojo cariboco niwõ. ¹⁷ Tojo weegu caributicũmĩ, core queoro werepe'ocã'cu niwĩ:

—Yu'u bajuase duporo “Õ'acũ yagu nazareo cũuno'yutojagusami” nino'cu ni'i. Nazareo nitjãgũ, ye poari ne ni'cãti seeno'ña mar'i. Ye poarire seecõ'acãma, yu'u tutuase pe'tirosa'a. Mejõ nigũ weronõjõ tutuatigu tojagusa'a, nicu niwĩ.

¹⁸ Dalila “Queoro werepe'ocã'mi” ni masĩgõ, filisteo masã wiorãrẽ queti o'oco niwõ. Tere tu'orã, filisteo masã wiorã na “Mu'urẽ o'orãti” nĩ'que niyeru me'rã co ya wi'ipu ejacãrã niwã. ¹⁹ Sansón cũ numo ya usõ bu'ipu dupoa peo, cãrĩyu'ruacu niwĩ. Cũ cãrĩyu'rucã T'agõ, ni'cãrẽ cũ poarire siete seepa'ta'que darire seedutigo pijico niwõ. ²⁰ Cũ seetojaca be'ro caricũco niwõ:

—¿Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ.

Sansón wã'cã, “Toduporo wee'caronõjõ wa'arosa'a”, ni wãcũcu nimiwĩ. Õ'acũ cãrẽ wijacã, ne masiticu niwĩ.

²¹ Be'ro filisteo masã cãrẽ ñe'e, cũ caperire oreweecã'cãrã niwã. Tojo weetoja, Gaza wãmetiri macãpu cãrẽ miibu'acãrã niwã. Cõme dari me'rã dũ'tetjãrã, bu'iri da'rieri wi'ipu trigore ãrũaduticãrã niwã. ²² Siape'e me'rã cũ poari pi'rĩwijanũ'cãcaro niwũ tja.

Sansón cũ wērī'que ni'i

²³ Be'ro filisteo masā wiorā na ējōpeogu Dagōrē ējōpeori wi'ipū nerēcārā niwā. Na cūrē wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorātirā, tojo nicā bosenuṃ weepeerātirā, tojo weecārā niwā. A'tiro basacārā niwā:

“Marī ējōpeogu marīrē ī'atu'tigu Sansōrē marīrē wiacu niami”.

²⁴ Masā ti wi'ipū nīrā quē'rā na ējōpeogu Dagōrē a'tiro ni basapeocārā niwā:

“Marī ējōpeogu marīrē ī'atu'tigu Sansōrē marīrē wiacu niami.

Cū marī ye trigo weserire ūjūa'cu, pājārā marī acawererārē wējē'cure wiacu niami.”

²⁵ Na pūrō e'catitjārā, a'tiro caricūcārā niwā: “Sansōrē marī wa'teropū miitia, cūrē bujicārā”, nicārā niwā. Tojo weerā cū bu'iri da'reri wi'ipū nī'cure na nerērōpū miiejacārā niwā. Na tojo weecā ī'arā, masā cūrē bujicārā niwā. Ti wi'i na ējōpeogu Dagōrē ējōpeori wi'i cjase tuuñe'ese tuturi deco cūrē nu'cūduticārā niwā. ²⁶ Tojo wéeca be'ro Sansón ma'mu cūrē tūawā'cāgūrē a'tiro nicu niwī:

—Yū'ure a'ti wi'i tuuñe'ese tuturi wa'tero nū'cōña, te tuturipū ñatuuwā'cācā, nicu niwī.

²⁷ Ti wi'ipūre ūmua, numia mu'muyū'rūacārā niwā. Nipe'tirā filisteo masā wiorā topū nicārā niwā. Tojo nicā ti wi'i bu'i opa sira nirōpū i'tiati mil masā Sansōrē bujicārā ī'adijocārā niwā. ²⁸ Tojo wa'ari cura Sansón Ō'acūrē a'tiro sērīcu niwī: “Yū'ure wācūña. Nī'cāti yū'ure tutuase o'onemoña tja. Ye caperire filisteo masā orewee'que wapa a'megūtigu wee'e”, nicu niwī. ²⁹ Sansón tojo sērītoja, ti wi'i deco tuuñe'ese tuturi pua tuturo wa'teropū diacjūcamocā me'rā nī'cā tuturopū, cūpecamocā me'rā ape tuturopū ñatuuñū'cāejacu niwī. ³⁰ Tojo weetoja, a'tiro caricūcu niwī: “¡Filisteo masā me'rā yū'ure wērīcā weeya!” nicu niwī.

Be'ro nipe'tise cũ tutuase me'rā te tuturire tuunadijocu niwī. Cū tojo weecā, ti wi'i wiorā, tojo nicā nipe'tirā ti wi'ipū nī'cārā bu'ipū doquepejacaro niwā. Tojo weerā wērīpe'tia wa'acārā niwā. Tojo wee Sansón cũ wērīrī ñamūrē cũ catiri ūmucore wējē'caro yū'rūoro filisteo masārē wējēnemocu niwī.

³¹ Be'ro cũ acabijirā, nipe'tirā cũ pacu acawererā cũ upūre miirā wa'acārā niwā. Cū pacu Manoarē yáaca tutipū Zora Estaol decopū cūrē yaacārā niwā. Sansón veinte cũ'marī Israe curuacjārārē su'ori nisetīcu niwī.

*****

Rut

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

A'ti pūrī "Rut" Israe curuacjārārē su'ori nisetiri masā nícūcaterore wa'a'que cjase ni'i. Titare Israe curuacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējēse yu'ruacarō niwū. A'te Rut cjase tojo wa'ari curare Israe curuacjārā, moabita masā me'rā añurō niseticārā niwā.

Noemí, co marāpu, co pō'rā umua Israe curuacjārā nicārā niwā. Judá di'tapure ba'ase marīcā ī'arā, Moab di'tapu wa'acārā niwā. Be'ro co pō'rā umua tocjārā numia Rut, Orfa wāmetirārē numoticārā niwā. Na marāpusumua wērīca be'ro Noemí co ya macā Belēpu dajatojaaco niwō. Rut co mañecōrē ma'igō, co me'rā ba'patiwa'cāco niwō. Topu eja, co mañecōrē weetamuco niwō. Co Belēpu da'ra nisetiūco niwō. Be'ro Ō'acū Noemí acaweregu diacjū, peje cuogu Booz wāmetigure Rure marāputicā weecu niwī. Na pārāmi macūpu wioqu Davi nicu niwī. Be'roputa na pārāmi nituriagupu Jesucristo nimi majā.

Elimelec ni'cū pō'rā ye cjase ni'i

¹⁻² Israe curuacjārārē wiorā su'ori nisetiri masā narē wejepeocaterore ti di'tapure acoro pejatiyucā, uputu ujuaboase nicaro niwū. Tojo weegu titare ni'cū Belēcjū Judá ya curuacjū Elimelec wāmetigu "Marī Moab di'tapu yoaticā nisetirā wa'arā", nicu niwī. Cū numo Noemí, cū pō'rā umua Mahlón, Quelión me'rā wa'acu niwī. Na efrateo masā Belēcjārā nicārā niwā. Moapu eta, topu niseticārā niwā.

³ Topu na nirī cura Elimelec, Noemí marāpu, wērīwe'o wa'acu niwī. Co ni'cōta co pō'rā puarā me'rā tojaco niwō. ⁴ Be'ro na puarāputa moabita masā numiarē numoticārā niwā. Ni'cō Orfa, apego Rut wāmeticārā niwā. Topure diez cū marī nisetica be'ro ⁵ Mahlón, Quelión na quē'rā wērīa wa'acārā niwā. Tojo weego Noemí wapewio, pō'rāmarigō ni'cōta tojaco niwō.

Noemí, Rut na Belēpu wa'a'que ni'i

⁶ Be'ro Noemí Moapu nirī curare Ō'acū cū yarā masā Israe curuacjārārē weetamusere tu'oco niwō. Narē weetamugū, na otese añurō pī'rī ducaticā wee'quere tu'oco niwō. ⁷ Tere tu'o'co niyugo, "Apaturi Judá di'tapu dajatojaagoti tja", ni wācūco niwō. Tojo weego co pō'rā numosānumia ni'cārā me'rā na ni'caropu wija, Judá tiro wa'ari ma'apu wa'arā weecārā niwā.

⁸ Ma'apu wa'ago, Noemí na numiarē a'tiro nico niwō:

—Musā pacosānumia tiropu dajatojaaya. Musā yu'ure, yu'u pō'rā umuarē añurō wee'caronojōta Ō'acū musārē añurō weeatō. ⁹ Tojo nicā, cū musārē tocjārārē apaturi marāputi, e'cati nime'rīcā weeatō, nico niwō.

Tojo nitojanu'cō, Noemí narē we'eritigo, mi'mico niwō. Na pe'e uputu uticārā niwā.

¹⁰ Utirā, a'tiro nicārā niwā:

—Niwe'e. Ūsā quē'rā mu'u me'rāta mu'u ya di'tapu dajatojaarāti, nicārā niwā.

¹¹ Noemí pe'e narē ninemoco niwō tja:

—Yu'u pō'rā numosānumia ni'cārā, musā ye wi'seripu tojaarāsa'a. ¿De'ro weejā yu'u me'rā wa'asī'rīti? Yu'u musārē nuorēdutigo, pō'rātinemosome. ¹² Wa'arāsa'a. Musā ye wi'seripu dajatojaaya. Yu'u bucuo ni'i. Apaturi marāputimasītsa'a. Ni'cācā ñami yu'u marāputi, umuarē pō'rāticāma, ¹³ ¿na bucuari curare yoacā co'tebosari? ¿Āpērārē nuorētimirā, narē co'tebosari? Niwe'e, yu'u pō'rā numosānumia, a'tenojōrē tojo weeticārōna'a. Ō'acū yu'ure uputu pi'eticā weeami. Musā pi'eticā ī'agō, nemorō ña'arō tu'oña'bosa'a.

¹⁴ Tere tu'orā, apaturi pūrō uticārā niwā. Be'ro Orfa co mañecōrē we'eritigo, core mi'mico niwō. Tojo weetoja, dajatojaa wa'aco niwō. Rut pe'e wa'asī'rītigo, co mañecō me'rā tojaco niwō. ¹⁵ Co tojo weecā ī'agō, Noemí core a'tiro nico niwō:

—Ī'aña. Mu'u pe'su ni'co co acawererā tiro, co ējōpeorā tiropu dajatojaago weemo. Co me'rāta mu'u quē'rā dajatojaagosa'a.

¹⁶ Rut pe'e a'tiro ni yu'tico niwō:

—Yu'ure "Tojaagosa'a", niticā ña. Yu'ure mu'u me'rā wa'adutiya. Mu'u no'o wa'aro wa'agoti. Mu'u no'o macārītiro mejārōta macārītigosa'a. Mu'umasā, yarā masā nirāsama. Mu'u wioqu Ō'acū yu'u wioqu nigūsami. ¹⁷ No'o mu'u wērī yaano'rō, yu'u quē'rā wērīgōti. Toputa yu'u quē'rārē yaarāsama. Yu'u "Tojo weegoti" ni'quere weeticāma, Ō'acū yu'ure bu'iri da'reato. Wērīgōpu mu'urē cō'agōti, nico niwō Rut.

¹⁸ Co tojo ba'pati yapatisi' rīcā ī'agō, Noemí core "Yū'u me'rā wa'aticā'ña" ninemotico niwō majā.

¹⁹ Tojo weerā na puarāpūta wa'a, téé Belēpu etacārā niwā. Belēpu sājācā, nipe'tirā ti macācārā numia ī'amarīa, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Sico Noemí mejēta nitiba? nicārā niwā.

²⁰ Co pe'e: "Yū'ure Noemí* pisuticā'ña majā. Yū'ure Mara† pisuya majā. Ō'acū tutuayū'rūnū'cāgū yū'ure ña'arō tojacā weeami. ²¹ A'ti macārē wijago, peje cuomiwū. Ni'cārōacāma ne apeyenojōacā moogō Ō'acū yū'ure miitōjātiami. Ō'acū tutuayū'rūnū'cāgū 'Bu'iri cuomo' nīgū, yū'ure pi'eticā weeami. Tojo weerā yū'ure Noemí pisuticā'ña", nico niwō.

²² A'tiro wee Noemí Moapu nī'co co macū nāmo nī'co Rut, moabita masō me'rā dajaco niwō. Na Belēpu etācaterore masā na ote'que cebadare tā'rēnū'cārī cura nicaro niwō.

2

Rut Booz ya wesepe da'ra'que ni'i

¹ Noemí co marāpu Elimelec nī'cu mijī Booz wāmetigūre acaweregutico niwō. Cū peje cuogu, añugū nino'gūwioro nicu niwī.

² Ni'cā nāmu Rut Noemírē a'tiro nico niwō:

—Yū'ure cāpūpu na ote'caropu wa'acā weeya. Apetero weegu ni'cū te pō'rārī dūteri masū yū'ure añurō weégu, cū be'ro cebada dūtestedijosere "Mū'u seesirutucā añurōsa'a", nibosami.

Co mañecō pe'e: "Jaū, yū'u macū nāmo nī'co, wa'agosa'a", ni yū'tico niwō.

³ Tojo weego Rut na dūteropu wa'a, cebada dūterā be'ro te pō'rārīrē seesirutugo wa'aco niwō. Core añurō wa'acaro niwū. To ote'caro Booz, Elimelec ya curuacjū yaro nicaro niwū. ⁴ Co tojo da'rari cura Booz, Belēpu nī'cu ejacu niwī. Cebada da'rarārē añuduticū niwī:

—Ō'acū masā me'rā niato, nicu niwī.

Na pe'e quē'rā "Ō'acū mū'urē añurō weeato", ni yū'ticārā niwā.

⁵ Be'ro Booz, Rure ī'agū, cū yarā da'rarā wiogūre sērītiña'cu niwī:

—¿Sico nu'mio noa acawerego niti? nicu niwī.

⁶ Da'rari masā wiogu cūrē yū'ticu niwī:

—Co moabita masō nimo. Ti di'tapu nī'co Noemí me'rā a'tico niamo, nicu niwī. ⁷ Co yū'ure, "¿Yū'u cebada dūterā be'ro na dūtestedijosere seesirutucā añusari?" ni sērīamo. Co bo'reacā a'tico da'rana'iamo. Ni'cārōacāpūta soori u'tupu cārō soogo a'tiamo, ni yū'ticu niwī.

⁸ Tere tū'ogu, Booz Rure a'tiro nicu niwī:

—Acawerego, yū'u ucūse añurō tū'oya. Āpērā na ote'que nīrōpu otese dūca pō'rārīrē seego wa'aticā'ña. Yū'ure da'raco'terā numia me'rā tojayā. ⁹ No'o dūterā na da'rarore ī'agō, numiarē sirutuya. Yū'ure da'raco'terā umuarē mū'urē "Cariboticā'ña", nitojapu. Mū'u acowuogo, te sī'rīsepaa dūjise tiro wa'a, na aco waa'quere sī'rīña, nicu niwī.

¹⁰ Tere tū'ogo, Rut co ējōpeosere ī'ogō, paamu'rīque'aco niwō. Be'ro Boore sērītiña'co niwō:

—¿De'ro weegu yū'u aperocjō nimicā, yū'ure tocārō añurō weeti?

¹¹ Core yū'ticu niwī:

—Mū'u marāpu wērīca be'ro mū'u mañecōrē añurō weesetisere tū'ope'ocā'pu. Tojo nicā mū'u pacusumuarē, mū'u ya di'tare du'ucū, a'to mū'u todūporo masīti'cārā tiropu, macārī a'tico niapu. ¹² Ō'acū mū'u tojo wee'quere wapayeato. Mū'u Ō'acū, Israe curuacjārā ējōpeogu cū co'tesere a'magō a'tiapā. Cūta mū'urē añurō weeato, nicu niwī.

¹³ Cūrē yū'tico niwō:

—Mū'u yū'ure añurō weeapu. Mū'u ucūse yū'ure wācūtutuacā wee'e. Mū'urē da'raco'terā numia weronjō nitimicā, yū'ure añurō ma'ise me'rā ucū'u.

¹⁴ Ba'aritero ejacā, Booz Rure pijicu niwī: "A'to a'tia. Pārē cārō mī, na yosoba'asere yosoba'aya."

Rut da'rari masā tiropu ejanujāco niwō. Booz core cebada peri pū'o'que perire ba'adutigu o'ocu niwī. Co tere ba'a, co ba'asī'rīrō pō'tēorō ba'aco niwō. Ba'ase core o'o'que dū'sacā'caro niwū. ¹⁵ Be'ro co apaturi cebada perire seego wa'āca be'ro Booz cūrē da'raco'teri masārē a'tiro duticu niwī:

* 1:20 1.20 Noemí "e'catigo" nisī'rīrō wee'e. † 1:20 1.20 Mara "bujawetigo, tu'satigo" nisī'rīrō wee'e.

—Co cebada dotori wa'teropu te pō'rārīrē seecā quē'rārē, ne core cā'mota'aticā'ña. ¹⁶ Mejō pe'e apeye no'o musā ñe'ese dotoripareta core seedutirā, cūña. Core ne tu'titicā'ña, nicu niwī.

¹⁷ Tojo weego Rut, Booz ya cāpūpu cebadare seena'itō'oque'a wa'aco niwō. Be'ro co see'quere su'tiweeco niwō. Te veinte kilo wa'tero nūcācaro niwā. ¹⁸ Be'ro co su'tiwee'que perire waa, macāpu dajatojaaco niwō. Tere co mañecōrē ī'oco niwō. Tojo nicā, co ba'adu'a'quere Noemí'ē o'oco niwō.

¹⁹ Noemí core sērītiña'co niwō:

—¿Ni'cācārē no'opu da'rati? ¿No'opu te pejere ticuse seati? Mū'urē tojo weetamu'cure añurō wa'ato, nico niwō.

Rut co mañecōrē wereco niwō:

—Yū'u Booz wāmetigu me'rā da'rapu, nico niwō.

²⁰ Noemí core yu'tico niwō:

—Ō'acū cūrē añurō weeato. Ō'acū todūporo wērī'cārārē pajaña'caronojōta ni'cārōacā catirā me'rā quē'rārē añurō pajaña'a weetamunu'cūapī. Booz marī acaweregu waro nimi. Tojo weegu marīrē añurō co'temasīmi.

²¹ Rut pe'e apeye werenemoco niwō:

—Cū yū'ure cūrē da'raco'terā numia me'rā da'radutiami. Téé cebadare seepe'ocāpu da'radu'udutiami.

²² Co tojo nicā tu'ogo, Noemí Rure a'tiro yu'tico niwō:

—Cūrē da'raco'terā numia me'rā mū'urē tojacā añu nitu'sa'a. Āpērā ye weseripu seego wa'aticā'ña. Āpērā mū'urē caribobosama, nico niwō.

²³ Tojo wee Rut, Boore da'raco'terā numia me'rā te pō'rārīrē seego wa'aco niwō tja. Téé trigo pō'rārīrē, tojo nicā cebada pō'rārīrē tā'rēpe'ocāpu da'ratuoco niwō. Co topu da'rase nūmūrē co mañecō me'rā nisetico niwō.

3

Booz cū weetamu'que ni'i

¹ Ni'cā nūmu Noemí Rure a'tiro nico niwō:

—Ni'cū mū'u marāpu niacjure a'mabosagoti. Cū mū'urē añurō e'cati nisetiā weegasami. ² Mū'u masīsa'a. Booz marī acaweregu nimi. Mū'u cūrē da'raco'terā numia me'rā da'raco niapu. Ni'cācā ñami cāpūpu cū trigo, cebada perire su'tiweegu wa'agusami.

³ Mū'u a'tiro weeya. U'aya. Mū'u upure u'mūtise me'rā wa're, mū'u yaro su'tiro añurō niyu'rūnu'cārōrē sāñañā. Tu'ajanu'cō, cū su'tiweeropu wa'aya. Mejō cū ba'a, sī'rī tu'ajati dūporo mū'urē ī'acā weeticā'ña. ⁴ Cū no'o cārīatjore añurō ī'awe'oya. Be'ro cū tiro wa'a, cū du'pocārī oma'carore pāña.* Topu cūñaña. Be'ro cū basu mū'u weeatjere weregusami, nico niwō.

⁵ Rut core yu'tico niwō:

—Nipe'tise mū'u ni'caronojōta weegoti, nico niwō.

⁶ Tojo weego Rut na su'tiweeropu wa'a, nipe'tise co mañecō duti'caronojōta weeco niwō.

⁷ Booz ba'a, sī'rī, añurō e'catigu nicu niwī. Tojo wééca be'ro na su'tiwééca mesā tiro cārīgū ejaque'acu niwī. Be'ro Rut di'tamarīrōacā wa'a, cū du'pocārī omāca caserore pāa, topu ejaque'a, cūñaco niwō. ⁸ Ñami deco ucūamajā wā'cā, majāmique'amigū, ni'cō numio cū du'pocārī tiro cūñacā ī'amarīacu niwī.

⁹ Booz core "¿Noa niti mū'u?" ni sērītiña'cu niwī.

—Yū'u Rut, mejō nigō ni'i. Mū'u yū'u acaweregu diácjū, yū'ure co'tegunojō ni'i. Tojo weego mū'u yū'ure nūmotiā uasa'a, nico niwō.

¹⁰ Booz core yu'ticu niwī:

—Ō'acū mū'urē añurō weeato. Mū'u marāpu mijī wērīca be'rore mū'u mañecōrē añurō weesetiapu. Mū'u ni'cārōacā yū'ure sērīse pe'e mū'u mañecōrē weese nemorō añu'u. Mū'u apī yū'u nemorō ma'mūrē a'maboapā. No'o peje cūgonojōrē o pajasecūgonojōrē a'maboapā. Tojo weetiapā. ¹¹ Ne uiticā'ña. Nipe'tirā yā macācārā mū'u numio queoro weesetisere masīpe'titojama. Tojo weegu yū'u nipe'tise mū'u sērīsere weeguti. ¹² Diácjūta yū'u mū'u acaweregu waro, mū'urē co'tegunojō ni'i, nígu pe'e. Tojo nimicā, apī yū'u nemorō mū'u acaweregu waro nimi. ¹³ A'ti ñamirē a'topūta tojáníña. Ñamiacā cū mū'u acaweregu nisetisere queoro weecā, añurōsa'a.

* 3:4 3.4 Cū du'pocārī oma'carore pāagō, cū co'tesere sērīgō weeco niwō.

Cũ mu'urẽ numotigusami. Cũ weeticãma, Ô'acũ tu'oropu "Yu'u mu'urẽ numotiguti", nigũti. Ni'cãrdacãrẽ a'toputa cãrĩbo'retõ'oña.

¹⁴Tojo weego ti ñamirẽ Rut Booz du'pocãrĩ tiropu cãrĩco niwõ. Booz a'tiro ucũtojacu niwĩ: "Numio a'to cebada su'tiweeropu a'ticã, ne ni'cũ masãticã'to". Tojo weego ape nãmu pe'ere ñamiña'cũrõ bo'reque'ati duporo wã'cãco niwõ.

¹⁵Booz core a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u bu'icjãrõ su'tiro sãñarõrẽ tuwee, añurõ s̄eo cuoya. Co ti caserore tojo cõonu'cũrĩ cura Booz pe'e veinte kilos cebadare ðrẽsãacu niwĩ. Be'ro core wãadutigu miipeocu niwĩ. Co te me'rã macãpu pi'aco niwõ.

¹⁶Rut co mañecõ tiropu etacã, core a'tiro s̄eritiña'co niwõ:

—¿Yu'u macũ numo ni'co, mu'urẽ añurõ wa'amiatito?

Rut core nipe'tise Booz añurõ weetamu'quere wereco niwõ. ¹⁷Apeye quẽ'rãrẽ werenemoco niwõ:

—A'te peje cebada yu'ure o'oami. Yu'ure a'tiro niami: "Mu'u mañecõ tiropure apeyenojõ moogõ dajaticã'ña", niami, ni wereco niwõ.

¹⁸Tere tu'ogo, Noemí core nico niwõ:

—Co'teniña yujupu. De'ro wa'aro wa'arosa'a. Cũ ni'cãcãrẽ tere apotu'ajanu'cõgũpu, soogusami, nico niwõ.

4

Booz Rure numoti'que ni'i

¹Be'ro Booz ti macã sãjãrĩ sope pu'topu wa'a, ducicu niwĩ. Topu masã nerẽwãacãrã niwã. Cũ topu dujiri curare Booz Rure "Apĩ masã acaweregu waro musãrẽ co'teacju nisami" ni'cu ya'ruacu niwĩ.

Booz cãrẽ ñagũ, "A'to dujigu a'tia", nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, cũ tiro wa'a, ejanujãcu niwĩ. ²Be'ro Booz diez bucãrã wiorãrẽ, ti macãcãjãrãrẽ pijio, dujuduticu niwĩ. Na dujica be'ro Booz cũ acaweregu a'tiro nicu niwĩ:

³—Noemí Moab di'tapu ni'co dajamo. Co marĩ acaweregu Elimelec mijĩ ya di'ta nica di'tare duasi'rĩgõ weeamo. ⁴Tere masĩdutigu, mu'urẽ were'e. Mu'u ti di'tare duasi'rĩgũ, ãrã bucãrã, ãpẽrã a'to dujirã tu'oro "Duuguti", niña. Mu'uta Elimelec acaweregu waro ni'i. Tojo weegu ti di'tare duumasĩ'i. Mu'u duusi'rĩtigũ, yu'ure wereya. Mu'u ti di'tare duumu'tãmasĩ'i. Mu'u be'rocjũ yu'uta ni'i, nicu niwĩ Booz.

Tojo nicã tu'ogu, Booz acaweregu pe'e: "Ti di'tare duuguti", ni yu'ticu niwĩ.

⁵Booz cãrẽ apeyere werecasanu'cõcu niwĩ:

—Mu'u Noemí ya di'tare dúugu pũrĩcã, Rut quẽ'rãrẽ numotigusa'a. Co moabita masõ wapewio nimo. Mu'u tojo weecã, co me'rã musã macũtigure, ti di'ta wẽrĩ'cu mijĩ Mahlõrẽ wãmepeosirutuno'rõsa'a.

⁶Tere tu'ogu, Booz acaweregu yu'ticu niwĩ:

—Tojo nicãma, ti di'tare duumasĩtisa'a. Be'ropu yu'u põ'rãrẽ cũuatje to wa'atibosa'a. Mu'u duusi'rĩgũ, duuya. Yu'u duumasĩtisa'a, nicu niwĩ.

⁷Titapure Israe curuacãrã tiropure a'tiro weesetise nicaro niwũ. Ni'cũ di'tare duagu o o'oyu'ruogu, di'ta cuogu cũ ya sapatu tuwee, apĩ duugure o'oturiamujãcu niwĩ. Na duusere, duasere ñorã, tojo weecãrã niwã. ⁸Na weeseti'caronojõta weẽgu, Booz acaweregu cũ ya sapatu tuwee, Boore o'ocu niwĩ. Be'ro cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u pe'e duuya.

⁹Cũ tojo nicã tu'ogu, bucãrãrẽ, ãpẽrã topu dujirãrẽ Booz a'tiro nicu niwĩ:

—Musã tu'oro ni'cãcã yu'u Noemirẽ co marãpu mijĩ Elimelec, cũ põ'rã Queliõn, Mahlõn ye di'tare duugu wee'e. ¹⁰Tojo nicã Rut moabita masõ, Mahlõn mijĩ numo ni'co quẽ'rãrẽ numotiguti. Tojo weecã, co marãpu wẽrĩ'cu mijĩ wãme ninu'cũcã'rõsa'a. Cũ wãmerẽ cũ acawerã wa'teropure, tojo nicã ti macãpu ne acobojosome. Ni'cãcã musã ãsã tojo wee'quere ñapu. Be'ropure "Tojota queoro weewã", nimasĩrãsa'a, nicu niwĩ.

¹¹Bucãrã, nipe'tirã ãpẽrã topu nirã a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Ëu, ãsã musã wee'quere queorota tu'oapu. Ô'acũ mu'u numo mu'u ya wi'ipu miisãjãacjore pãjãrã põ'rãticã weeato. Raquel, tojo nicã Lea weronojõ niato. Marĩ Israe curuacãrã na numia pãrãmerã nisirutudijatirã ni'i.

Efratapure tocãrãrẽ wiopesase me'rã ñ'ano'gũ niña. Belẽpũre masũ bajuyoagu niña. ¹²Ô'acũ mu'urẽ co me'rã pãjãrã põ'rãticã weeato. Mu'u põ'rã pãjãrã waro masãputiato. Tamar, Judã na macũ Fares wa'a'caronojõ wa'ato.

¹³ Booz cǎ ní'caronojōta, Rure cǎ ya wi'ipǎ miaa, core numoticǎ niwī. Be'ro co me'rǎ nicǎ, Ō'acǎ core nijīpaco wa'acǎ weecu niwī. Tojo wee ni'cǎ pō'rātico niwō. ¹⁴ Tojo wa'acǎ ĩ'arǎ, Belécjǎrǎ numia Noemirē a'tiro nicǎrǎ niwǎ:

—Ō'acǎrē “Añuyǎ'rǎami”, ni e'catipeorǎ. Ni'cǎcǎ mǎ'ǎrē pǎrǎmiticǎ weeami. Cǎrē mǎ'ǎrē co'tedutigǎ o'oami. Israe curuacjǎrǎ cǎrē añurō ucǎyǎ'rǎnǎ'cǎto. ¹⁵ Cǎ mǎ'ǎ pǎrǎmi mǎ'ǎrē wǎcǎtutuacǎ weegasami. Mǎ'ǎ bǎcǎo niĭ curare mǎ'ǎrē co'tegasami. Mǎ'ǎ macǎ numo ní'co cǎrē pō'rǎtiamo. Co mǎ'ǎrē ǎpǎtǎ waro ma'imo. Mǎ'ǎ siete pō'rǎtibo'caro nemorō wapatimo, nicǎrǎ niwǎ.

¹⁶ Be'ro Noemí wī'magǎrē wǎami, cǎrē ĩ'anǎrǎ, co'te masōco niwō. ¹⁷ Numia co ya wi'ǎ pǎ'tocjǎrǎ a'tiro nicǎrǎ niwǎ:

—Ni'cǎrōacǎrē Noemí ni'cǎ wī'magǎ pǎrǎmitimo, nicǎrǎ niwǎ.

Cǎrē Obed wǎme ō'ocǎrǎ niwǎ. Be'ropǎre cǎ Isǎi pacǎ nicǎ niwī. Isǎi pe'e Davi pacǎ nicǎ niwī.

Davi ñecǎsumǎ wǎme ni'ǎ

¹⁸ A'ticǎrǎ Fares pǎrǎmerǎ nisirutudijarǎ nicǎrǎ niwǎ:

Fares Hezrón pacǎ nicǎ niwī.

¹⁹ Hezrón Ram pacǎ nicǎ niwī. Ram Aminadab pacǎ nicǎ niwī.

²⁰ Aminadab Naasón pacǎ nicǎ niwī. Nahasón Salmón pacǎ nicǎ niwī.

²¹ Salmón Booz pacǎ nicǎ niwī. Booz Obed pacǎ nicǎ niwī.

²² Obed Isǎi pacǎ nicǎ niwī. Isǎi Davi pacǎ nicǎ niwī.

Ester

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ester wāmetiri pūrī Persia di'tapu core wa'a'quere, co weeseticū'quere were'e. Ti di'ta wioḡu waro Asuero wāmetiḡu cū numorē cō'āca be'ro Ester core ducayuco niwō.

Tojo wa'āca be'ro co muḡū Mardoqueo puarā surara wiorā Asueroe wējēsī'ricā tu'ogū, Estere werecu niwī. Co pe'e wioḡupure wereturiaco niwō. Mardoqueo, Ester judío masā nicārā niwā. Tojo wa'āca be'ro Asuero Amārē cū docacjū wioḡu sōrōcu niwī. Amán judío masārē wējēsī'ricūcu niwī. Tojo weeḡu cū wioḡu dutiro me'rā nipe'tirā judío masā Persiapu nirārē wējēatjere apocu niwī. Mardoqueo tere tu'ogū, Estere “Te cjasere wioḡu me'rā ucūbosago wa'aya”, nicū niwī. Wioḡu me'rā co ucūca be'ro, co acawererā judío masārē yu'rūweticā weeco niwō. Tojo weeḡu wioḡu judío masārē wējērōnojō o'ogū, Amán pe'ere wējēdutiḡu niwī.

A'tiro wee judío masā yu'rūweticūcārā niwā.

Ester nirī pūrī dasea ye me'rā quetiwerero weronojō ojano'caro niwā. Nipe'tise versicolori ojano'ña marīcaro niwā. “Apeye yu'rauro ni'i” nise pe'e pejeti ucūse ʘseri me'rā ojano'caro niwā.

Wioḡu Asuero cā bosenuḡu wee'que ni'i
(Est 1.1-22)

A'te queti wioḡu Asuero wāmetiḡu peje waro ciento veintisiete di'ta cū dutise ʘori cura tojo wa'acaro niwā. Te di'ta India wāmetiropu me'rā nūcā, téé Etiopía wāmetiropu niḡocaro niwā. Cū pe'e Susa wāmetiri macāpu nibutiacu niwī. Tojo weerā surara ti macārē añurō co'temujācārā niwā.

Asuero i'tia cū'ma cū wioḡu sājāca be'ro cū me'rā da'rarārē, cūrē weetamurārē, nipe'tirā wiorārē da'ratamurārē bosenuḡu su'ori weepeocu niwī. Tojo nicā Persiacjārā surara wiorārē, Medocjārā surara wiorārē, nipe'tiro cū dutise di'tacjārā wiorārē su'ori tojo weecu niwī. Na topu nise numurīrē cū wioḡu ʘosere añubutiase nipe'tisere i'ocu niwī narē. Ti bosenuḡu weérā, seis mujipūrī bosenuḡuticārā niwā. Ti bosenuḡu yapare wioḡu Asuero cū wioḡu nirī wi'i wijaaropu ni'cā semana bosenuḡu su'ori weenemopeocu niwī. Nipe'tirā Susa wāmetiri macāpu nirā wiorā, tojo nicā mejō nirāputa ti bosenuḡurē pijiono'cārā niwā.

Wioḡu numo Vasti pe'e quērā wioḡu Asuero ya wi'ipu na pijio'cārā numosānumiarē su'ori ba'aco niwō.

Siete numurī wioḡu bosenuḡu nirī numu majā wioḡu ʘ'seducaco vino sī'rītjāḡū e'caticū niwī. Tojo weeri curare siete umua cūrē da'ratamurā cū “Añurō weema” ni, cū i'arārē pijicu niwī. Na Mehumán, Bizta, Harbona, Bigta, Abagta, Zetar, Carcas wāmeticārā niwā. Narē a'tiro nicū niwī:

“Yu'ʘ numo, wioḡo Vastire yu'ʘ tiropu pijiwā'cātia. Co wioḡo dupoapu pesari be'tore pesawā'cātiato”, nicū niwī. Co añugō wioḡo nisere masā, tojo nicā wiorā i'amarīato nigū, core pijiocu niwī. Diacjūta co añugō nico niwō. Co pe'e wioḡu sō'oni'cārā cū “Añurō weerā nima” ni, cū pijidutiḡu o'ó'cārā pijicā, wa'asi'rītico niwō. Tojo weeḡu wioḡu ʘputu waro uacu niwī.

Cū uayu'rūmajāḡū, añurō masīrārē “¿De'ro weegusari yu'ʘ co me'rā?” ni sērītiña'cu niwī.

Na wiorānojō dutise masībutiarā pe'e wioḡure weresācārā niwā. “Apego numio a'maña. Mu'ʘ tojo weecā, Vasti mejēta wioḡo nigōsamo. Apego nigōsamo. Tojo weese me'rā dia'cū numia nipe'tiro mu'ʘ dutiri di'tacjārā na marāpusumuarē wiopesase me'rā yu'tirāsama”, nicārā niwā. Na tojo nisere wioḡu tu'sayu'ruacu niwī majā.

2

Estere wioḡo sōrō'que ni'i
(Est 2.1-11,17-20)

Tojo weeḡu cūrē da'raco'terārē pājārā numia añurā numiarē a'madutiḡu o'ōcu niwī. Narē bocatoja, Vastire ducayucjō, ma'ma wioḡo wa'acjore besegutiḡu, cū wioḡu nirī wi'ipu narē miitidutiḡu niwī.

Susa wāmetiri macāpu ni'cū judío masū Mardoqueo wāmetiḡu nicū niwī. Cū Jair macū, Simeī, tojo nicā Cis pārāmi nituriagu, Benjamī ya curuacjū nicū niwī. Cū āpērā

pājārā me'rā Babilonia wiogu Nabucodonosore Jerusalēpu ni'ca cō'awīrōno'cu niwī. Jeconias, Judā di'ta wiogu me'rā cō'awīrōno'cu niwī. Cū Mardoqueo, cū pacu ma'mi macō Hadasa wāmetigore pacu, paco wērīca be'ro masōcu niwī. Co apetero Ester pisuno'co, numio aŋugō waro nico niwō. Tojo weerā wiogu Asuerore da'raco'terā cū ya wi'ipū āpērā numia pājārā me'rā core miacārā niwā. Core Hegai, wiogu ya wi'ire numiarē co'tegupure wiacārā niwā.

Wiogure da'raco'tegu, numiarē su'ori co'tegu, Hegai Estere tu'sayu'ruacu niwī. Tojo weegu core aŋurō weecu niwī. Cū co judío masō nisere masīticu niwī. Mardoqueo core ne āpērārē tere weredutitica niwī. Nipe'tise numurī Mardoqueo wiogu ya wi'i numia na nirō pōtēorōpu Estere “¿De'ro wa'amiti?”, ni masīr'īgū, ī'abajaque'amujācu niwī.

Ni'cā cū'ma yu'rūca be'ropu Estere majā wiogu tiropu ni'cā űami cū me'rā cārīrō nicaro niwū. Wiogu āpērā numia yu'rūoro Estere tu'sayu'rūmajāgū, wiogo pesari be'tore co dupoapu peocu niwī. Tojo wee Vasti ducayuro core wiogo sōrōcu niwī. Be'ro core pajiri bosenumu weepogu, su'ori ba'acu niwī. Ti bosenumu nicārē nipe'tirā cū me'rā da'rarārē, cūrē weetamurārē pijiocu niwī. Nipe'tise di'ta cū dutiro doca nise di'tacjārārē “Bosenumu wa'arotiro wee'e”, nio'ocu niwī. Wiorā na weewaronojōta narē peje apeyenojō o'ocu niwī. Titare wiogu core, “Judío masō nimo” ni, masīticu niwī.

Mardoqueo surara na wiogure wējēsī'rīsere tu'oboca'que ni'i
(Est 2.21-23)

Ni'cā numu Mardoqueo wiogure co'terā puarā surara wiorā, Bigtán, Teres wāmetirārē, na “Wiogure wējērā” ni aposere tu'ocu niwī. Tojo weegu cū Estepure werecu niwī. Co pe'e quērā Mardoqueo cū nī'quere wiogupure wereturiaco niwō. Wiogu tere tu'ogu, na tojo weesī'rīsere besecu niwī. Beseboca, “Wigo Ester ni'que diacjūta niapā”, nicu niwī. Be'ro na puarā surara wiorārē yucagupu du'teyooduticu niwī. Te tojo wa'asere, ni'cā pūrī cū wiogu sājānu'cācatero wee'quere ojaō'orī pūrīpu ojaō'oduticu niwī.

3

Amán cū judío masārē wējēsī'rīmi'que ni'i
(Est 3.1-15)

Be'ro wiogu ni'cū cū me'rā da'ragu, Amán wāmetigu me'rā e'catiyu'ruacu niwī. Cū Hamedata macū, Agag pārāmi nituriagupu nicu niwī. Tojo weegu cūrē āpērā da'rarā bu'ipū da'rase cūucu niwī. Tojo nicā, wiogu nipe'tirārē Amārē ējōpeose ī'orā, paamu'rīque'aduticu niwī. Te dutisere nipe'tirā wiorā cū ya wi'ipū nirā queoro weecārā niwā.

Mardoqueo dia'cū cūrē ī'agū, paamu'rīque'aticu niwī. Amán cūrē wiopesase me'rā paamu'rīque'aticā ī'agū, uayu'ruacu niwī. Cū Mardoqueore “Ti curuacjū nimi” ni, tu'otojacu niwī. Tojo weegu “Cū se'sarore bu'iri da'reesome”, nicu niwī. Tojo weeronojō o'ogu, “¿De'ro wee nipe'tirā judío masā Asuero cū dutise di'tapu nirārē pe'orouamitito?”, ni wācūcu niwī.

Tojo weegu judío masārē wējēatji numurē beseduticu niwī. Na tojo weebocāca numu nituori mujīpū trece nicā nicaro niwū.

Be'ro Amán wiogu tiropu ī'agū wa'acu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tise mu'u dutise di'tapure ni'cā curuacjārā āpērā wa'teropure mejēcā weese-tirā, mu'u dutisere weetima. Tojo weegu narē wējēcō'arōua'a, nicu niwī Amán.

Cū tojo nicā tu'ogu, wiogu cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u de'ro weesī'rīrō weeya. Ni'cā dutiro “Narē tojo wee wējērāti” nisere ojaya, nicu niwī. Be'ro Amán, judío masārē ī'atu'tiri masūrē cū wiogu omopica tuusāari be'tore te dutise oja'quere űacūudutigu o'ocu niwī.

Tojo weegu Amán, wiogu Asuero cū dutise macārīcjarārē nipe'tisepure pāpera ojaō'oduticu niwī. Ti pūrīpure nipe'tirāpure “Ni'cā numuta judío masārē wējēpe'ocā'ña. Nipe'tirā wī'marā, ma'mapjia, bucārā, numiarē wējēpe'ocā'ña. Na ye nī'quere miiwapaya”, ni ojano'caro niwū. Narē wējēatji numu pe'e nituori mujīpū trece nicā nicaro niwū.

4

Mardoqueo Estere weetamuse sērī'que ni'i
(Est 4.1-17)

Mardoqueo nipe'tise tojo wa'asere masīgū, cū bujawetisere ī'ogū, cū ye su'tire tū'rēcu niwī. Tojo nicā su'ti wāquisenojōrē sāña, cū dupoapure nujārē drēpeocu niwī. Tojo

nicā, uputu ña'arō tu'oña'gū, ñujasewā'a, nipe'tiri macāpu caricūsijacu niwī. Téé wiogu ya wi'i sājāarō tiropu caricūejacu niwī. Tojo su'ti sāñarānojōrē ne topure sājāadutiticārā niwā. Tojo nicā, apeye macārīpu wiogu cū judío masārē wējēduti'ose etacaro niwā. Tojo weerā judío masā te macārīpu nirā ña'abutiario tu'oña'cārā niwā. Na bujawetisere i'orā, be'ticārā niwā. Uti, uputu caricūcārā niwā. Pājārā nujā bu'ipu cūña, tojo nicā su'ti wāquisenojōrē sāñacārā niwā.

Be'ro ni'cārērā da'raco'terā Estepure “Mardoqueo su'ti wāquisenojōrē sāña weetjāgū, uputu waro bujawetigu, caricū utigu weeamī,” ni werēcārā niwā. Tojo nicā tu'ogo, co ni'cū core da'raco'tegu Hatac wāmetigure “¿De'ro wa'amiaparito?” ni sērītiña'dutigo o'oco niwō. Cū wa'a, Mardoqueore sērītiña'cu niwī.

Mardoqueo Hatare, wiogu judío masārē wējēduti'se cū cū'quere werecu niwī. Tojo nicā, narē wiogu wējēduti'se oja'quere i'adutiga, wiogopure ni'cā pūrī te oja'quere o'ocu niwī. “Mu'u wiogupure marī acawererā judío masārē 'Wējētīcā'ña', ni sērībosaya”, ni queti o'ocu niwī. Hatac wiogu tiropu eta, Mardoqueo cū n'quere werepe'ocu niwī.

Co apaturi Hatare Mardoqueo tiropu “Wiogu nirōpu ne ni'cū sājāata basiowe'e. Cū pijicāpu dia'cū sājāata basio'o”, ni weredutigo o'oco niwō. “Tojowaro sājāácāma, cū wējēcūsami. Cū wiogu cuocju uru me'rā da're'cu me'rā sīopuacā dia'cūrē ya'rūwetino'rōsa'a”, nico niwō. Ni'cā mujīpū ya'rūcaro niwā, cū core ne pijiotiro.

Be'ro Hatac wa'a, Mardoqueore co n'quere wereturiacu niwī. Mardoqueo co tojo nisere tu'ogu, core a'tiro ni queti o'ocu niwī: “Mu'u, 'Wiogu ya wi'ipu nise me'rā dia'cū ni'cōta judío masō ya'rūgosa'a', ni wācūtīcā'ña. Mu'u ni'cārōacā wiogure sērītigo, tojowaro tu'oña'gō, āpērā pe'e judío masārē ya'rūorāsama. Mu'u, mu'u pacu acawererā wērīpe'tia wa'arāsa'a. Mu'u ni'cārōacārē a'tiro wa'asenojōrē weetamuacjota wiogo sājāpā,” ni wereduticū niwī. Be'ro Hatac co tiropu wa'a, Mardoqueo cū n'quere core werecu niwī.

Tojo nicā tu'ogo, co a'tiro Mardoqueore ya'tio'oco niwō: “Mu'u wa'a weetjāgū, nipe'tirā judío masā Susa macāpu nirārē nerēduti'gu wa'aya. Ye niatjere ya'ure be'tibosato. Ñami, umāco i'tia nūmu, ne ba'ati, s'īrītīcā'to. Yu'u quērā, ya'ure da'raco'terā numia me'rā mejārōta weerāsa'a. Tu'ajanu'cō, wiogu tiropu i'agō wa'agoti. Yu'ure pijitīmicā wa'ago, wiorā dutisere ya'rūnu'cāgō weebosa'a. Yu'ure wējēsī'rīrā, wējēato”, nico niwō.

Be'ro da'raco'tegu Mardoqueo tiropu te quetire werēgu etacu niwī. Tere tu'ogu, Mardoqueo nipe'tise Ester co duti'caronjōta weecu niwī.

5

Ester wiogu Asuerore co ucū'que ni'i (Est 5.1-8)

I'tia nūmu na be'tica be'ro Ester wiogo sāñase su'tire sāña, wiogu nirī tucū pōtēorōpu wa'aco niwō. Wiogu core i'agū, cū duticju uru me'rā da're'cu me'rā sīopuocu niwī. Cū tojo weecā i'agō, cū nirī tucūpu sājāaco niwō.

Be'ro wiogu core sērītiña'cu niwī:

—¿Wiogo Ester, ya'u mu'urē de'ro weecā uati? Mu'u ya'ure deco me'rā ya'u dutisere sērīcā, mu'urē o'omasī'i, nicu niwī.

Co cūrē ya'tico niwō:

—Wiogu, mu'urē añucā, ni'cācā ya'u mu'urē ba'ase do'aduti'quere Amán me'rā ba'agu a'ticā uasa'a, nico niwō.

Tojo nicā tu'ogu, wiogu Amārē pijiduticū niwī. Be'ro na pūarāpuca co tiropu ba'arā wa'acārā niwā. Na ba'adujiri cura wiogu Estere a'tiro nicu niwī:

—Mu'u uasere sērīña. Mu'u deco me'rā ya'u dutisere sērīcā, mu'urē o'omasī'i, nicu niwī.

Ester cūrē ya'tico niwō:

—A'te dia'cūrē mu'urē sērīgōti. Wiogu, mu'u ya'ure ma'īgū, ya'u sērīsere o'osī'rīgū, a'tiro weeya. Ñamiacā Amán me'rā ba'patitjāgū, ya'u ba'ase do'adutisere apaturi ba'agu a'tia. Mu'u ba'agu ejacā, ya'u uasere mu'urē sērīgōti, ni ya'tico niwō.

Amán Mardoqueore cū i'atu'ti'que ni'i (Est 5.9-14)

Na ba'āca be'ro Amán cū ya wi'ipu tojāágū, Mardoqueore bocaejacu niwī. Mardoqueo cū weewuaronjōpuma cūrē i'agū, ne wā'cānu'cāti, cūrē wiopesase me'rā i'aticu niwī. Tere i'agū, Amán uayu'ruacu niwī. Tojo uamīgū, ne mejēcā weetiguta, cū ya wi'ipu tojaa wa'acu niwī. Topu tojatagu, cū nūmorē, tojo nicā cū me'rācārāpūre pijineocu

niwī. Nipe'tise cū niyeru cūosere, cū pō'rā amuarē, cūrē wiogu añubutiase da'rase cūu'quere werecu niwī. A'tiro ninemocu niwī narē:

—Apeyema wiogu Ester yu'u se'sarore wiogu me'rā ba'adutigo pijiamo. Tojo weegu ñamiacā quē'rārē apaturi ba'adutigo pijiamo. Tojo nimicā, judío masū Mardoqueo wiogu ya wī'i sope pu'to cū dujicā, tu'satisa'a. Tojo weero wiogo co yu'ure ba'adutigo pijise yu'ure ne wapamar'i, nicu niwī.

Tojo nicā tu'orā, cū numo, cū me'rācjārā cūrē “A'tiro pe'e weeya”, nicārā niwā:

—Ni'cāgū masārē na du'teyoo wējēacjūre nu'cōdutiya. Tigure veintidós metros u'muacju nu'cōdutiya. Ñamiacā ñamiña'cūrō wiogure, “Mardoqueore topu du'teyoodutiya”, ni sērīña. Tojo weegu mu'u ne wācūque'tiro marīrō wiogu me'rā ba'agu wa'agusa'a, nicārā niwā cūrē.

Na tojo nisere tu'ogu, Amán tu'sayu'ruacu niwī. Tojo weegu na du'teyoo wējēacjūre nu'cōdutigū o'ócū niwī.

6

Mardoqueore añurō wa'a'que ni'i
(Est 6.1-14)

Ti ñamirē wiogu Asuero ne cārīmasīticu niwī. Tojo weegu ni'cū cūrē da'raco'tegure na wiogu cū sājānu'cācateropu “Tojo wa'a'a”, ni ojaō'orī pūrīrē miijiatiduti, bu'eña'duticu niwī. Wiogure tere bu'ewā'cāgū, Mardoqueo puarā surara wiorā, Bigtán, Teres wāmetirā, na wiogure “Wējērāti” ni apoyu'quere cū were'quere bu'eejacu niwī.

Tere tu'ogu, wiogu cūrē da'raco'terārē “Mardoqueore yu'ure añurō wee'que wapare çñe'enojōrē cūrē o'ori?” ni sērītiña'cu niwī.

Cūrē da'raco'terā pe'e “O'ono'ña mariwū”, nicārā niwā.

Na tojo nirī cura Mardoqueore na “Wējērāti” ni nu'cō'cupu du'teyoodutiguti nīgā, Amán wiogure sērīgū sājāacu niwī. Amán ne ni'cā usero ni wīorētīmicā, wiogu cūrē ī'a, a'tiro sērītiña'cu niwī:

—iMu'u tu'oña'cā, yu'ure añurō wee'que wapa ñe'enojō yu'u o'ocā añubosari?

Amán pe'e “Yu'ureta nigū weesami; yu'ure apeyenojō añurō weesī'rīgū weesami” ni wācūgū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'u tu'oña'cā, cūrē mu'u wiogu su'ti sāñasenojōrē sāñagūsami. Tojo nicā, ni'cū mu'u yagu cabayu mu'u pesagunojō bu'ipu mujāpejagusami. Be'ro mu'u me'rā da'ragu waro Susa macā decopu cabayure wejee, su'ori a'tiro caricūsijagusami: “Wiogu, masūrē cū añurō weesī'rīgūrē a'tiro añurō wee'omi,” nicu niwī Amán.

Tere tu'ogu, wiogu nicu niwī:

—iMu'u tojo wācūse añuyu'rua'a! Maata wa'a weetjāgū, nipe'tise mu'u “Weeguti” ni'quere Mardoqueo judío masūrē tojo weegu wa'aya, nicu niwī.

Wiogu tojo nica be'ro maata Amán cūrē ī'atu'timi'care cū wiogure “Tojo weeroua'a” ni'quere weecu niwī. Tojo weegu Mardoqueore wiogu su'ti sāñasenojōrē sā, ni'cū wiogu yagu cabayu bu'ipu miipeo, macā decopu cūrē su'ori a'tiro ni caricūsijacu niwī: “Wiogu masūrē cū añurō weesī'rīgūrē a'tiro añurō wee'omi,” ni caricūcu niwī.

Cū tere tu'ajāca be'ro Amán cū ya wī'ipu uputu bujawetise me'rā bopoyagu tojaa wa'acu niwī. Topu tojatagu, cū numorē, cū me'rācjārārē, cūrē wa'a'quere werecu niwī. Cū wiogupure “Mardoqueore du'teyoo wējēdutioua'a” ni, ne cārō sērīma'aticu niwī.

Tere tu'orā, cū numo, cū me'rācjārā a'tiro nicārā niwā:

—Cū Mardoqueo judío masū nicāma, mu'u cūrē ne mejēcā weemasīsome. Cū pe'e mu'urē mejēcā wa'acā weegusami, nicārā niwā.

Na tojo nirī cura wiogu Asueroe da'raco'teri masā Amārē Ester tiropu apaturi ba'adutirā pijirā etacārā niwā.

7

Amārē na yucugupu du'teyoo wējē'que ni'i
(Est 7.1-10)

Tojo weegu wiogu, Amán me'rā Ester tiropu ba'arā wa'acārā niwā. Wiogu na sī'rī, ba'ari cura wiogore “iMu'u ñe'enojōrē sērīsī'rīmiati? Mu'u yu'u dutisere deco me'rā sērīcā, o'oguti”, nicu niwī.

Co cūrē a'tiro yu'tico niwō:

—Yu'ure, yu'u acawererā judío masārē wējēticā'ña, ni sērīgōti. Ūsārē ī'atutigu nipe'tirārē wējēpe'ogutigu weemi. Ūsārē āpērāpure da'rawā'ñaco'tedutirā duacāma, mu'urē caribotiboapā, nico niwō.

Tere tu'ogu, wiogu core sērītiña'cu niwī:

—¿Noanojō a'te ña'ase pacare weebutiabosari?

Wioḡu cārē yu'tico niwō:

—A'to dujimi. Ā'rī Amán nimi ūsārē ī'atu'ti “Wējēcō'agūti” nigū, nico niwō.

Co weresāsere tu'ogu, Amán uiyu'ru, bu'agu weronojō tojacu niwī.

Wioḡu Asuero pe'e uputu uase me'rā wijaaropu na o'ori ote'caropu wijaa wa'acu niwī. Amán pe'e “Wioḡu yu'ure wējēdutigusami”, ni wācūcu niwī. Tojo weegu Estere “Yu'are wējētīcā'to”, ni sērīgū, co me'rā ti tucūpu tojacu niwī.

Cū co me'rā ucūrī cura wioḡu wijaaropu nī'cu apaturi sājāejacu niwī tja. Amán co tiropu ejaque'acā ī'agū, wioḡu a'tiro ni caricūcu niwī:

—¿Ya wī'i, yu'u ī'orōpu wioḡo warore ña'arō weesī'rī weeti mu'u? nicu niwī. Wioḡu cū ucūca be'ro maata cūrē da'raco'terā Amán diapoare mo'acārā niwā.* Maata cūrē da'raco'terā Amán cū “Mardoqueore du'teyoo wējēgūti” ni apoyu'quere werēcārā niwā. Na tojo nicā tu'ogu, “Amán cū nu'cōduti'cuputa cūrē duteyoo, wējērā wa'aya”, nicu niwī wioḡu.

Tojo weerā Amārē cū Mardoqueore du'teyoobo'cupu du'teyoo wējēcā'cārā niwā. Te me'rā wioḡu cū uputu ua'que pe'tia wa'acaro niwā.

8

Wioḡu judío masārē apeye dutise oja'que ni'i

(Est 8.1-13)

Ti numta Ester Mardoqueore “Cū yu'u ma'mi nimi”, nico niwō. Tojo wee wioḡu Amán cū da'rase cuomi'quere Mardoqueore o'ocu niwī. Tojo nimicā, judío masārē wējēdutise nicā'caro niwū yujupu. Tojo weego, be'ro Ester apaturi wioḡu tiropu wa'aco niwō. Co wioḡu tiropu ejacā, cū yagu tuacju uru me'rā da're'care sīpuocu niwī tja. Co wioḡure “Amán cū dutise cūu'quere weeticā'to. Tojo weecāma, judío masārē wējēpe'ocā'bosama”, ni sērīco niwō.

Co tojo nicā tu'ogu, core werecu niwī:

—Te dutisere yu'u omopica tuusāarī be'to me'rā yu'u wāmerē ñacūuno'wū. Tojo weegu tere “Weeticā'ña”, ni cā'motata basiowe'e, nicu niwī. Tojo nimigū, mu'u, Mardoqueo me'rā apeye dutise ojaya, nicu niwī. Na cū nī'caronōjōta weecārā niwā. Na oja'que judío masārē “Musā quē'rā na 'Wējērāti' cūūca numurē musārē wējēsī'rīrānojōrē wējēa'meña” nisere ojacārā niwā. Te dutise nipe'tira na ucūse me'rā nipe'tiro wioḡu Asuero cū dutise di'tapure, te macārīpure oja o'ono'caro niwā. Nipe'tise macārīpu te pūrīrē o'ócārā niwā. Nitaori mujīpū trece nicā wioḡu dutise na judío masārē wējēatje nicaro nimiwū.

9

Judío masā na a'mewējē wapata'a'que ni'i

(Est 9.1-10)

Ti numu nicā, judío masārē waparātīrā “Narē wējēcō'arāti” ni, na co'teri numu nicaro nimiwū. Na wācū'caronōjō ne wa'aticaro niwū. Judío masā pe'e narē wējē yu'ruoqejocā'cārā niwā. Nipe'tiro Asuero wioḡu cū dutise di'tapure judío masā na nise macārīpure narē wējēsī'rīrānojō me'rā a'mewējērāti nīrā, nerēcārā niwā. Ne āpērā na me'rā a'mewējēsī'rīticārā niwā. Judío masārē na uise nipe'tiropu se'sape'tia wa'acaro niwā. Nipe'tirā, te di'ta, te macārīcārā wiorā, wiorārē weetamurānojō Mardoqueore uirā, judío masā pe'ere weetamucārā niwā. Cū wioḡu ya wī'ipure cū quē'rā wioḡu niyucā, cū “Tojo weepu” nise nipe'tiro ti di'ta nise macārīpure se'sa wa'acaro niwā. Tojo weegu Mardoqueo umacorinucū nemorō tutuagu wa'acu niwī.

Judío masā di'pji'rī paca me'rā narē waparāti'cārārē wējēpe'ocārā niwā. Nipe'tirāpureta pe'obutiācārā niwā. Na de'ro weesī'rīrō narē weecārā niwā. Judío masā Susa, wioḡu niri macāpu nira narē waparāti'cārārē quinientos wa'tero masārē wējēcārā niwā. Tojo nicā diez Amán pō'rā nī'cārārē wējēcārā niwā. Na cuo'que pe'ema ñe'eticārā niwā. Na a'tiro wāmetīcārā niwā: Parsandata, Dalfón, Aspata, Porata, Adalía, Aridata, Parmasta, Arisai, Aridai, Vaizata nicārā niwā. Amán, Hamedata macū, judío masārē ī'atu'tiri masū nicu niwī.

Purim wāmetiri bosenumurē cūu'que ni'i

(Est 9.20-23,26)

* 7: 7.1-10 Persia di'tapure bu'iritirārē na wējēacjura na diapoare mo'acūcārā niwā. Tojo nicā, wioḡure apaturi ūanemosome nīrā, tojo weecūcārā niwā.

Na a'mewējēca be'ro ni'cā nūmū bosenuṃū cūcārā niwā. Mardoqueo cū oja'quenojōrēta narē cū'marīnucū ti mujīpūnojōrēta catorce, quince nicā bosenuṃūtiduticu niwī. Tojo weese me'rā narē waparātimi'cārārē yu'rūweti'quere wācūsirutucārā niwā. Tojo weerā na te nūmūrīrē e'catise me'rā bosenuṃūrī paca ba'ase me'rā weecārā niwā. Āpērārē na basu a'merī apeyenojō o'ocārā niwā. Pajasecuorā quē'rārē weetamurā, apeyenojō o'ocārā niwā. A'ti bosenuṃū weesere cū'marīnucū judío masā tojo weesetinu'cūcā'cārā niwā. Mardoqueo cū oja'quereta weecārā niwā.

Ti bosenuṃūrē Purim pisucārā niwā.

10

Mardoqueo wiogu dutise doca wa'a'que ni'i
(Est 10.3)

Persiapure Mardoqueo wiogu mejō nigū mejēta wa'acu niwī. Wiogu Asuero se'saro Mardoqueo nemorō wiogu waro nicū niwī. Na nipe'tirāpūta cūrē wiopesase me'rā ū'acārā niwā. Mardoqueo nipe'tirā judío masārē upūtu weetamucu niwī.

Joná

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise nī'i

A'ti pūrī Joná, Israe curuacjū, Ō'acū yere weremu'tārī masū ye cjasere were'e. Ō'acū cūrē ape di'tapu Nínive wāmetiri macāpu cū bu'iri da'reatje cjasere weredutigu o'ómicu niwī. Cū pe'e wa'asī'rītigu, aperopu du'tiamicu niwī. Cū du'tiari cura Jonārē wa'iwū pajigūjo ba'acu niwī. Wa'iwū cūrē e'ocūuca be'ro Joná Nínivepu a'tiro ni weregu wa'acu niwī: "Musārē cuarenta numarī be'ro Ō'acū bu'iri da'regusami", nicu niwī. Be'ro Ō'acū na ña'arō wee'quere bujaweti, ducayucā ī'agū, acobojocu niwī. Joná pe'e cū tojo weecā ī'agū, ua wa'acu niwī. Cū tojo uacā ī'agū, Ō'acū "Masārē pajaña'rōua'a" nisere werecu niwī.

A'ti pūrī Ō'acū masā na ña'arō wee'quere acobojose sērīcā, pajaña'sami nisere were'e.

Joná Ō'acūrē du'tia'que queti nī'i

¹ Nī'cā numu Ō'acū Joná Amitai macūrē a'tiro nicu niwī. ² "Pajiri macā Nínivepu wa'a weetjāgū, a'tiro weregu wa'aya. Na ña'arō weesetise yu'upure eja'a. Tojo weegu yu'u narē bu'iri da'reguti", nicu niwī.

³ Joná pe'e Ō'acūrē yu'tironojō o'ogu, Ō'acūrē du'tigu, Jope niri petapu bu'acu niwī. Topu yucusu Tarsis wāmetiri macāpu wa'apjare bocaajacu niwī. Cū ti macāpu wa'aguti nīgū, topu wa'ase wapare wapayecu niwī. Wapayetoja, tiwupu mujāsājacu niwī. ⁴ Cū tojo weecā, Ō'acū ti maajo decopu uputu wī'rō wēe, bupo paacā weecu niwī. Tojo wa'acā, tiwupu nīrā "Yucusu batarotiro wee'e", nicārā niwā. ⁵ Tiwure da'racoterā uputu uirā, nanucū na ējōpeorānojōrē "Weetamuña", ni sērīcārā niwā. Be'ro tiwu nūcūtipju tojato nīrā, na miase nūcūserē ti maajopu doqueñopecārā niwā. Joná pe'e tojo wa'ari curare na apeyenojō nūrōrī tucūpu dijaa, cārīyu'ruque'a wa'acu niwī. ⁶ Cū tojo weecā ī'agū, tiwure dutigu cū tirupu dijaa, cūrē nicu niwī:

—Mu'u wujabucu, ¿de'ro weegu cārīsāñati? Wā'cāña. Mu'u ējōpeogure sērīña. Apetero weegu cū marīrē ī'a, yu'ruogusami, nicu niwī.

⁷ Tojo wa'ari curare tiwupu da'rarā na basu a'merī ucūcārā niwā:

—¿Marīrē noa ye bu'iri tojo wa'amitito? nīrā, marī ējōpeorārē besedutirā, mejō nībocarā, nicārā niwā. Na tojo weecā, Joná bu'iritigu wijacu niwī. ⁸ Tojo wa'acā ī'arā, cūrē nicārā niwā:

—Ūsārē wereya. ¿De'ro weero marīrē tojo ña'arō wa'amitito? ¿Mu'u ñe'enojōrē da'rati? ¿No'opu nī'cu a'tiati? ¿Di di'tacjū niti? ¿Di curuacjū o' ñamūnojō masū niti mu'u? ni sērītiña'cārā niwā.

⁹ Joná narē yu'ticu niwī:

—Yu'u hebreo masū nī'i. Ō'acū u'musecjū, dia pajiri maa, di'tare wee'cure ējōpeo'o.

¹⁰⁻¹¹ Joná tiwu da'rarārē "Ō'acūrē du'tigu wee'e", ni werecu niwī. Cū tojo nisere tu'orā, uputu uicārā niwā. Siape'e me'rā wī'rō uputu wēe, pā'cōrī pacase wā'cācā ī'arā, cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'u tojo weeati? Ūsā a'ti maajore di'tamarīacā uarā, ¿mu'urē de'ro weerāsari? nicārā niwā.

¹² Cū narē yu'ticu niwī:

—Yu'ure dia pajiri maapu doqueñoña. Musā tojo weecā, maa di'tamarīarōsa'a. Ye bu'irita wī'rō wēe, bupo uputu paami, nicu niwī.

¹³ Cū tojo nimicā, tiwure na tutuaro pōtēorō sumutopu wa'arā, wajanujāmicārā niwā. Ne pōtēoticārā niwā. Dia siape'e me'rā nemorō pā'cōrī wā'cācaro niwā. ¹⁴ Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acūrē uputu sērīcārā niwā: "Ō'acū, ūsārē a'rī ye bu'iri wērīcā weeticā'ña. Cū bu'iri moocāma, ūsārē "Na bu'iritima", nīcā'ña. Ō'acū, mu'u weesī'rīrō weeya", nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nitoja, Jonārē maapu doqueño'cārā niwā. Na tojo wéeca be'ro pā'cōrī di'tamarīa wa'acaro niwā. ¹⁶ Tojo weecā ī'arā, tiwu da'rarā Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'cārā niwā. Tojo weerā cūrē wa'icure wējē, ūjūamorōpeocārā niwā. Tojo weetoja, "Mu'u me'rā a'tiro weerāti" ni, apocārā niwā.

¹⁷ Ō'acū pe'e na tojo weeri cura ni'cū wa'iwū pajigu Jonārē ba'adutigu o'ócu niwī. Joná cū po'pearure upuco, ñami i'tia numu sāñacu niwī.

2

Joná Õ'acūrē sērī'que ni'i

¹ Joná cū wa'iwū po'peapu sãñãgũ, Õ'acū cū wiogure a'tiro ni sērīcu niwī:

² "Õ'acū, yu'u ña'arō tu'oña'gũ, mu'urē uputu sērīapu.

Mu'u yu'u sērīsere yu'tiapu.

Yu'u wērīse pu'to nīgũ, mu'urē uputu sērīapu.

Mu'u yu'u sērīsere tu'oapu.

³ Yu'ure maa ũ'cūabutiapupu doqueñoapu.

Aco pō'rārī yu'ure ò'maqueō'apu.

Pã'cōrī paca mu'u o'ó'que yu'ure paaqueō'omujāpu.

⁴ Tojo wa'acā, mu'u yu'ure cō'awā'cāsere tu'oña'pu.

'Mu'u ya wi'i, mu'urē ējōpeori wi'i, ña'ase marīrī wi'i, Jerusalé cja wi'ire T'asome majá', ni wãcūasu.

⁵ Yu'u aco po'peapu nīgũ, wērīmiasu.

Dia pajiri maa po'peapu niapu.

Ti maa cjase áburi yu'u ðupoapure su'riwá'amujāpu.

⁶ Yu'u ũ'cūabutiapupu dijatasu.

'Ne wã'cāsone', ni wãcūmiasu.

Õ'acū mu'u pe'e, yu'u wiogu, yu'u wērībo'cure yu'ruapu.

⁷ 'Yu'u catiri umuco pe'tirotiro wee'e' nīgũ, mu'urē wãcūapu.

Yu'u sērīse mu'upure mu'u ya wi'i, ña'ase marīrī wi'ipu ejaapu.

⁸ Ápērã masã na ējōpeorã yee'quere ējōpeosiruturãnojō, mu'u narē ma'isere masītisama.

⁹ Yu'u pūrīcã mu'urē e'catise o'ogu, wa'icūrãrē wējē ũjãamorōpeoguti.

Mu'urē 'Yu'u tojo weeguti' ní'quere weeguti.

Õ'acū, mu'u ní'cūta masãrē yu'ruogu ni'i", nicu niwī Joná.

¹⁰ Cū tojo nica be'ro Õ'acū wa'iwūpure sãña'cure nucūporopu e'ocūcã weecu niwī.

3

Nínivecjārã na bujaweti ðucayu'que ni'i

¹ Be'ro Õ'acū apaturi tja Jonárē Nínivecjārãrē a'tiro wereditigu o'ócu niwī:

² "Nínivepu wa'aya. Yu'u mu'urē wereditisere tocjārãrē weregũ wa'aya", nicu niwī.

³ Tojo weegu Joná Nínivepu weregũ wa'acu niwī. Õ'acū duti'caronojōta weecu niwī majã. Ti macã pajibutiari macã nicaro niwũ. Ti macãrē nipe'tiropu yu'ruasī'rīgũ, i'tia numu pe'ori macã nicaro niwũ. ⁴ Joná ti macãpu ne etari numurē uputu busuro ucūcusiacu niwī: "'Cuarenta numurē be'ro a'ti macã Nínive pe'odijono'rōsa'a', nimi Õ'acũ", nicu niwī.

⁵ Cū tojo nicã tu'orã, ti macãcjārã nipe'tirã bucurã, wī'marã Õ'acū cū tojo nisere ējōpeocãrã niwã. Tojo weerã "Be'tirowa'a" ni, na bujawetisere i'orã, su'ti wãquisenojōrē sãñacãrã niwã. ⁶ Nínivecjũ wiogu te quetire tu'ogu, cū wiogu ðujiri cūmurōpu ðuji'cu wã'cãnu'cãcu niwī. Wã'cãnu'cã, cū wiogu su'ti sãña'quere tuweecu niwī. Tuwee, su'ti wãquisenojōrē sãña, nucūcãpu ejanujãcu niwī.

⁷ Be'ro wiogu, tojo nicã cū docacjārã wiorã dutise ojacãrã niwã. Nipe'tirã ti macãcjārãrē tere masīcã weecãrã niwã.

Te na oja'que a'tiro nicaro niwũ: "Ne ni'cũ ba'aticã'ña. Tojo nicã, ne musã yarã wecuare, musã yarã ovejare ba'ase ecati, aco na sī'rīsere tiaticã'ña. ⁸ Tojo weronojō o'orã, nipe'tirã musã ecarã me'rãta musã bujawetisere i'orã, su'ti wãquisenojōrē sãñaña. Musã wãcūrō pōtēorō Õ'acūrē weetamuse uputu sērīña. Musã basu ña'arō weesetisere du'uya. Musã cumuca weesere du'uya. ⁹ Apetero weegu Õ'acū marīrē pajaña'a, cū uasere du'ubosami. Tojo weecã, marī wērīsone", ni ojacãrã niwã.

¹⁰ Õ'acū na ña'arō weesere du'ucã i'agũ, cū bu'iri da'reguti nimi'quere weeticu niwī.

4

¹ Õ'acū Nínivecjārãrē bu'iri da'reticã, Joná tu'sati, ua wa'acu niwī. ² Tojo weegu Õ'acūrē ñubue, a'tiro ni ucūcu niwī:

—Õ'acū, yá ði'tapu níccaterore "A'tirotã wa'arosa'a", nímíwũ. Tojo weegu "Sojaro me'rã Tarsis wãmetiri macãpu du'tiaguti", nímíwũ. Yu'u masī'i, mu'u ma'ise cuogu, masãrē añurō pajaña'a. Ne uamuñawe'e. Mu'u pajaña'yu'ruatjãgũ, "Bu'iri da'reguti"

ni'cu nimigã, ne weewe'e. ³ Tojo weegu Õ'acũ, yu'ure wêrĩcã weeya. Yu'u wêrĩcã, nemorõ añurõsa'a, nicu niwĩ.

⁴ Õ'acũ cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—¿Mu'u a'tiro uacã, mu'urẽ añu niti? nicu niwĩ.

⁵ Joná ti macãpu ni'cu wija, ti macã yu'rurõpu mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'acu niwĩ. Topu ni'cã wi'iacã bua, weetjãgã, acoroadujicu niwĩ. “Õ'acũ ti macãrẽ ¿de'ro weegusari?” ni, co'tedujigu weecu niwĩ.

⁶ Cũ to dujiri cura Õ'acũ Joná tiropu ni'cã da pĩ'rĩcã weecu niwĩ. Ti da cũ dupoare cã'mota'adutigu, añurõ tu'oña'dutigu, tojo weecu niwĩ. Joná ti da cã'mota'acã, ti da me'rã urũtu e'caticu niwĩ. ⁷ Ape numu bo'reacã pe'e Õ'acũ ti dare wãquĩni'marãwũrẽ ba'acã weecu niwĩ. Tojo wee ti da ñaia wa'acaro niwũ. ⁸ Mujĩpũ cũ asimujãticã, Õ'acũ wĩ'rõ mujĩpũ mujãtiro pe'e asi wẽetuumujãticã weecu niwĩ. Joná cũ dupoa diacjũ asiquepeoyucã, “Yu'u tu'omasise pe'tia wa'asa'a”, ni tu'oña'cu niwĩ. “Wêrĩa wa'arõasa'a. Yu'u wêrĩcã, nemorõ añurõsa'a”, nicu niwĩ.

⁹ Õ'acũ pe'e cũ tojo nisere tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—¿Mu'u ti da ñaise me'rã a'tiro uacã, añu niti?

—Yu'ama añu ni'i. Mejõ yu'u uase yu'ramajãsa'a, ni yu'ticu niwĩ Joná.

¹⁰ Tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u ti dare otetipã. Ti dare bucuacã weetipã. Ti da se'saro ni'cã ñami bucuã, ape ñami ñaidija wa'apã. Tojo weemicã, mu'u ti dare ma'iapã. ¹¹ Yu'u pũrĩcã tjãgũta Nínivecjãrãrẽ pajaña'a. Ti macã pajiri macãrẽ ciento veinte mil yu'rũoro wĩ'marã bu'iri marĩrã nima. Wa'icurã quẽ'rã pãjãrã nima. Ti macãcjãrã pãjãrãrẽ pajaña'rõua'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

Mateo Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Ā'rī romano masā wiogure wapaseebosari masū nicu niwī. Cūrē Jesú Capernaupu nigūrē cū bu'esere sirutudutigu pijicu niwī.

A'te añuse quetire ojagu, cū tū'oña'rōnojō, cū ojas'rīrōnojō ojacu niwī. Cū queoro nu'cā'que me'rā ojanu'cā, tū'ota basioro, queoro ojapapada'reocu niwī.

Ō'acū daporocjārāpure "Ni'cū masārē yu'rūoacjare o'ogūti", nicu niwī. A'ti pūrī me'rā cū tojo ni'quere "Diacjūta weepī", ni masīno'o.

Tojo weegu Mateo a'tiro oja'pī. Ne waro daporocjārāpure ojanu'cāmujātipī. Be'ro Jesú cū bajua'quere oja'pī. Jesú treinta cū'marī bu'cuarī cura Juā wāmeyeri masū ye cjasere ucūpī. Jesú wāmeyeno'sere, be'ro Galileapu werecusia'quere, cū masārē yu'rūomujā'quere téé Jerusalēpu wērīgū wa'atuo'quere oja'pī. Be'ro Jesú masāca be'ro cū bu'erā cūrē sirutu'cārārē "Nipe'tiro a'ti umucopu bu'ecusiarā wa'aya" cū ni'quere ojapapapī.

A'ti pūrī Jesú masārē bu'eme'rīya'ruapī nisere, Ō'acū cū dutise cūu'quere a'tiro nis'rīrō wee'e, ni werepī. Tojo nicā Jesú wioyu sājātjere werepī, ni ojanu'o.

Jesucristo ñecūsūmua na nituriamujāti'que ni'i

(Lc 3.23-38)

¹ A'ti pūrī Jesucristo ñecūsūmua wāme me'rā ojanu'cāno'o. Jesucristo Ō'acū macū masū bajua'cu Abrahā judío masū nimu'tā'cu pārāmi nituriagu nicu niwī. Tojo nicā daporocjāpu judío masā wioyu Davi pārāmi nituriagu nicu niwī.

² Abrahā Isaa pacu nicu niwī. Isaa quē'rā Jacob pacu nicu niwī. Jacob Judá, tojo nicā cū ma'misūmua, cū acabijirā pacu nicu niwī. ³ Judá Fares, Zara su'rua'cārā pacu nicu niwī. Na paco Tamar wāmetico niwō. Fares Esrom pacu nicu niwī. Esrom Aram pacu nicu niwī. ⁴ Aram Aminadab pacu nicu niwī. Aminadab Naasón pacu nicu niwī. Naasón Salmón pacu nicu niwī. ⁵ Salmón Booz pacu nicu niwī. Booz paco Rahab wāmetico niwō. Booz Obed pacu nicu niwī. Cū paco Rut wāmetico niwō. Obed Isai pacu nicu niwī. ⁶ Isai judío masā wioyu Davi pacu nicu niwī. Davi Urías nūmo ni'co me'rā Salomórē pō'rāticu niwī.

⁷ Salomó Roboam pacu nicu niwī. Roboam Abías pacu nicu niwī. Abías Asa pacu nicu niwī. ⁸ Asa Josafat pacu nicu niwī. Josafat Joram pacu nicu niwī. Joram Uzías pacu nicu niwī. ⁹ Uzías Jotam pacu nicu niwī. Jotam Acaz pacu nicu niwī. Acaz Ezequías pacu nicu niwī. ¹⁰ Ezequías Manasés pacu nicu niwī. Manasés Amón pacu nicu niwī. Amón Josías pacu nicu niwī. ¹¹ Josías Jeconías, tojo nicā cū acabijirā pacu nicu niwī. Titapure Babilonia wāmetiri di'tacjārā Israe curuacjārārē ñe'e, na ya di'ta Babiloniapu miamujācārā niwā.

¹² Tojo wa'āca be'ro āpērā bajua'cārā niwā. Jeconías Salatiel pacu nicu niwī. Salatiel Zorobabel pacu nicu niwī. ¹³ Zorobabel Abiud pacu nicu niwī. Abiud Eliaquim pacu nicu niwī. Eliaquim Azor pacu nicu niwī. ¹⁴ Azor Sadoc pacu nicu niwī. Sadoc Aquim pacu nicu niwī. Aquim Eliud pacu nicu niwī. ¹⁵ Eliud Eleazar pacu nicu niwī. Eleazar Matán pacu nicu niwī. Matán Jacob pacu nicu niwī. ¹⁶ Jacob José pacu nicu niwī. José María marāpu nicu niwī. Co Jesú masārē yu'rūoacjū Cristo na nigū paco nico niwō.

¹⁷ Tojo weero Abrahā me'rā du'pocāti, téé Davi wioyu ni' curapu torce turiricjārā wa'acārā niwā. Be'ro Davi me'rā ticuseta tja nicaro niwū. Israe curuacjārārē Babilonia di'tapu na miacateropu nituocarō niwū. Be'ro Israe curuacjārārē Babiloniapu miāca be'rore tja ticuseta nicaro niwū. Téé Cristo cū bajuari curapu nituocarō niwū.

Jesucristo bajua'que ni'i

(Lc 2.1-7)

¹⁸ Jesucristo bajua'que a'tiro wa'acaro niwū. María cū paco José me'rā omocā du'tegotigo weeco niwō. Na ni'cārō me'rā nise dūporo co ni'jipaco nitojaco niwō. Espiritu Santu cū tutuaro me'rā core tojo wa'acā weecu niwī. ¹⁹ José co marāpu niacjū añurō ējōpeori masū nicu niwī. Co ni'jipaco nisere masimigū, core ma'i cō'asī'rītigu, "Wiorāpure weresāwe'e", nicu niwī. A'tiro pe'e wācūcu niwī. "Ya'yioropu core du'ugūti", nicu nimiwī. ²⁰ Cū tojo wācūrī cura cūrē quē'erōpu ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'musecjū a'tiro nicu niwī:

—José, Davi pārāmi nituriagu, Mariare ña'arō wācūticā'ña. Espiritu Santu cū tutuaro me'rā co upupu sājānu'cā, core ni'jipaco wa'acā weecu niwī. Tojo weegu bopoyaro

marĩrõ core mu'u numotiya. ²¹ Co wĩ'magũrẽ wuagosamo. Cũ, cũ yarã masãrẽ na ña'arõ wee'quere ya'ruoacju nigũsami. Tojo weegu Jesũ wãmeyeya, ni werecu niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu. Jesũ nirõ, "Masãrẽ ya'ruogu" nĩs'ĩrõ wee'e.

²² Toduporopu cũ ye queti weremu'tãrĩ masũ me'rã Õ'acũ cũ uci'quere queoro wa'adutigu tojo weecu niwĩ. ²³ A'tiro ni ojaduticu niwĩ:

Ni'cõ numio umu me'rã nitimigõ, nijĩpaco ni, be'ro põ'rãtigosamo.

Cũ Emanuel wãmetigusami, ni ojano'caro niwũ.

Emanuel "Õ'acũ marĩ me'rã nĩmi", nĩs'ĩrõ weecaro niwũ.

²⁴ Be'ro José wã'cãgũ, Õ'acũrẽ wereco'tegu duti'quere weecu niwĩ. Mariare cũ ya wĩ'ipu numotigutĩ nigũ miacu niwĩ. ²⁵ Tojo weemigũ, co macũ wuatĩ duporo co me'rã niticu niwĩ. Co macũ bajuaca be'ro cũrẽ Jesũ wãmeyecu niwĩ.

2

Masĩrĩ masã na Jesure ĩ'arã wa'a'que ni'i

¹ Herode Judea di'ta wiogu nirĩ cura Jesũ Belẽ wãmetiri macãpu bajuacu niwĩ. Cũ bajuaca be'ro umua masĩrĩ masã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã Jerusalẽpu etacãrã niwã.

² Topu etarã, sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Judio masã wiogu niacju wĩ'magũ ĩ'no'opu bajuapari? Uã ya macã mujĩpũ mujãtiro pe'e duporopu ñocõawũ uã ĩ'ati'cure ĩ'awũ. Cũrẽ ĩ'arã, "Wiogu niacju bajuatojapĩ", niwã. Tojo weerã cũrẽ ãjõpeorã a'tiapu, nicãrã niwã.

³ Herode na tojo nisere to'ogu, mejẽcã pejaro tu'oña'cu niwĩ. Jerusalẽcãrã quẽ'rã nipe'tirã mejãrõta tu'oña'cãrã niwã. ⁴ Tojo weegu pa'ia wiorãrẽ pijiocu niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã masãrẽ Moise duti'quere bu'eri masãrẽ pijiocu niwĩ. Narẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Cristo Õ'acũ besẽ'cu ĩ'no'opu bajuagusari? nicu niwĩ. ⁵ Cũ tojo nicã, na ya'ticãrã niwã:

—A'ti di'ta Judea Belẽ wãmetiri macãpu bajuagusami. Duporocjũpũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ cũ bajuatjere a'tiro ni ojacu niwĩ:

⁶ Belẽ, Judea di'tapu nirĩ macã mejõ nirĩ macã mejẽta ni'i.

Ti di'ta nise macãrĩ wa'teropure ti macãcũ ni'cũ wiogu wijagusami.

Yarã masã Israe curuacjãrãrẽ co'teacju nigũsami, ni ojano'caro niwũ, ni werẽcãrã niwã Herodere.

⁷ Na tojo nĩca be'ro Herode ya'yioropu masĩrĩ masãrẽ cũ tiropu pijiocu niwĩ. Narẽ sãrĩtiña'gũ, a'tiro nicu niwĩ:

—ĩ'De'ro nicã waro ñocõawũ bajuabutiamĩrĩ cũ? nicu niwĩ. ⁸ "Tita bajuawĩ" tojo nĩca be'ro narẽ Belẽpu wa'adutigu a'tiro nicu niwĩ:

—Topu wĩ'magũrẽ añurõ sãrĩtiña'baque'aya. Cũrẽ bocarã, ya'ure wereya. Yu'u quẽ'rã cũrẽ ãjõpeogu wa'aguti wee'e, nisoocu niwĩ narẽ.

⁹ Narẽ tojo ni werẽca be'ro masĩrĩ masã Belẽpu ya'ruacãrã niwã. Topu ya'ruarã, ñocõawũ na ya macãpu ĩ'awã'cãti'cuta tja na duporo u'mutãwã'cãcu niwĩ. Be'ro wĩ'magũ nirõ bu'ipu ejagu, ñocõawũ tojanu'cãcu niwĩ majã.

¹⁰ Masĩrĩ masã ñocõawũrẽ ĩ'arã, pũrõ e'caticãrã niwã. ¹¹ Ti wĩ'ipu sãjãejarã, wĩ'magũrẽ cũ paco Mariã me'rã nigũrẽ ĩ'acãrã niwã. Cũrẽ ĩ'arã ãjõpeorã, ejaque'acãrã niwã. Be'ro na mia'que acarire pãa, cũrẽ uru, u'mutise inciensore, tojo nicã apeye u'mutiseta tja mirra wãmetisere o'ocãrã niwã.

¹² Be'ro narẽ quẽ'erõpu Õ'acũ "Herode tiropu majãmitojaaticã'ña", nicu niwĩ. Tojo weerã na ya di'tapu tojaarã, ape ma'apu majãmitojaacãrã niwã.

Herodere Egiptopu José quẽ'rã na du'tia'que ni'i

¹³ Masĩrĩ masã tojãaca be'ro Joserẽ Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musecju quẽ'erõpu bajua, a'tiro nicu niwĩ:

—Wã'cãña. Wĩ'magũ cũ paco me'rã Egiptopu du'tiaya. Topu tojãniña. Yu'u "Tocã'rõta tojatia" nĩca be'ropu tojatia tja. Herode wĩ'magũrẽ wẽjẽs'ĩrĩgũ a'magũsami, nicu niwĩ.

¹⁴ Cũ tojo nicã tu'ogu, José wã'cã, wĩ'magũrẽ paco me'rã ñamita Egiptopu su'ori miacu niwĩ. ¹⁵ Topure Herode catiro põtõorõ tojãnicãrã niwã. A'te Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ cũ oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwũ. Tere a'tiro ni ojamũ'tãcu niwĩ:

"Yu'u macũ Egiptopu nigũrẽ pijiwijawũ", tojo nicu niwĩ Õ'acũ", ni ojano'wã.

Herode umua wĩ'marãrẽ wẽjẽduti'que ni'i

¹⁶ Herode masĩrĩ masãrẽ, ya'ure bujicã'pã nĩgũ, uayu'rumajãcu niwĩ. Tojo uagu, nipe'tirã umua wĩ'marãrẽ Belẽpu, tojo nicã ti macã sumutopu nirãrẽ pua cũ'ma cuorãrẽ, na dujaro cuorãrẽ wẽjẽduticu niwĩ. Na masĩrĩ masã cũrẽ were'caro ejaturo tocã'rõta bucuasami nĩgũ, umua wĩ'marã ticuse cũ'marĩ cuorãrẽ wẽjẽduticu niwĩ. ¹⁷ Cũ tojo

weeditisere Jeremía Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ cũ oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojacu niwĩ:

¹⁸ Ramá wãmetiri macãpure masã bujaweti, uti caricũcã tu'ono'rõsa'a.

Raquel pãrãmerã nituriarãnumiapu Israe curuacjãrã nãmosãnumia na põ'rãrẽ pũrõ ðujasewã'a, utirãsama.

Na põ'rãrẽ wẽjẽcã ï'arã bujaweticã, ãpẽrã wãcũtutuase o'omasitirãsama, ni ojano'wã.

¹⁹ Herode wẽrĩca be'ro quẽ'erõpu ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu José Egiptopu nigãrẽ nicu niwĩ:

²⁰ —Wã'cãña. Wĩ'magũrẽ cũ paco me'rã Israe curuacjãrã nirĩ di'tapu su'ori dajatojaaya. Wĩ'magũrẽ wẽjẽsĩ'rĩ'cãrã boape'tia wa'ama, nicu niwĩ.

²¹ Tojo nicã tu'ogu, José wã'cã, wĩ'magũrẽ cũ paco me'rã Israe curuacjãrã nirĩ di'tapu su'ori miacu niwĩ. ²² Be'ro "Herode macũ Arquelao cũ pacure Judea di'ta wiogu ðucayupu" nicã tu'ogu, uicu niwĩ. Tojo weegu topure wa'asĩ'rĩticu niwĩ. Õ'acũrẽ quẽ'erõpu wereno'cu niyugu, Galilea wãmetiri di'ta pe'e yu'ruacu niwĩ. ²³ Topure etarã, Nazare wãmetiri macãpu tojaque'acãrã niwã. Na topu wa'acã, Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'que queoro wa'acaro niwã. "Masã cũrẽ 'Nazarecjũ nimi' nirãsama", ni ojano'wã.

3

Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũ bu'e'que ni'i

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

¹ Jesũ cũ Nazarepu nirĩ cura Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũ Judea di'tapu yucu marĩrõ, masã marĩrõpu wa'acu niwĩ. Topu masã cũ tiropu ejarãrẽ bu'ecu niwĩ. ² A'tiro ni werecu niwĩ:

—Cã'rõacã be'ro Õ'acũ bese'cu pãjãrã masã wiogu sãjãgũsami. Tojo weerã musã ña'arõ wee'quere bujaweti, du'uya. Musã wãcũsere ðucayuya, nicu niwĩ. ³ Juã ye cjasere Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Isaia a'tiro ojacu niwĩ:

Ni'cũ yucu marĩrõ, masã marĩrõpu a'tiro caricũnu'cũbajaque'atigusami:

"Marĩ wiogu a'tiatji ma'arẽ apoyuya.

Diacjũca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya", ni ojacu niwĩ.

Marĩ wiogu a'tiati ðuporo musã nisetisere apoyuya, musã wãcũsere ðucayuya nĩgũ, tojo nicu niwĩ.

⁴ Juã ya su'tiro cameyo poari me'rã na su'a'caro nicaro niwã. Wa'icurã casero me'rã ejeritucu niwĩ. Pajasecũorã na ba'asetisere poreroa, nucũ cjasẽ mumia yere ba'acu niwĩ.

⁵ Pãjãrã Jerusalẽcãrã, ãpẽrã ti di'ta Judeapu nirã cũ tiropu cũ bu'esere tu'orã wa'acãrã niwã. Tojo nicã dia Jordã wãmetiri maa pu'tocjãrã tu'orã wa'acãrã niwã. ⁶ Na ña'arõ wee'quere wereyu'rũca be'ro narẽ wãmeyecu niwĩ.

⁷ Tojo weeri cura pãjãrã fariseo masã, ãpẽrã saduceo masã wãmeyeduticãrã niwã. Na ña'arõ wee'quere bujaweti ðucayusi'rĩticã ï'agũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Musã weeta'sari curuacjãrã aña weronojõ ni'i. Aña nucũ ãjũcã, uiwã'cãsama. Musã aña weronojõ bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirã, musã ña'arõ wee'quere bujaweti ðucayusi'rĩtimirã, wãmeyedutirã a'tiapu. ⁸ Musã, diacjũta ãsã ña'arõ wee'quere bujaweti ðucayupu nirã, musã weesetise me'rã ï'oña. ⁹ Musã a'tiro wãcũticã'ña: "Ësã Abrahã pãrãmerã ni'i. Tojo weerã Õ'acũ tiropu wa'arãsa'a", ni wãcũticã'ña. Musã wãcũsere ðucayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapamarĩ'i. Õ'acũ uagu, a'te ãtãperi me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩmi. Cũ tojo weecãma, na pe'e Õ'acũ uaro weebosama. ¹⁰ Marĩ yucupagu ote'quepagu weronojõ ni'i. Õ'acũ musãrẽ yucupagu ðuca marĩsepagure besecõ'arõ weronojõ weegusami. Yucu añurõ ðucaticjũre paacõ'a, ãjũacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ musã wãcũsere ðucayuticã, añurõ weeseticã, Õ'acũ musãrẽ cõmea me'rã paacõ'agũ weronojõ bu'iri da'regusami. ¹¹ Yu'ũ musãrẽ na ña'arõ wee'quere bujaweti, du'uama nĩgũ, aco me'rã wãmeye'e. Yu'ũ be'ro apĩ yu'ũ nemorõ tutuagu a'tigusami. Cũ añugũ waro nimi. Yu'ũ pe'e mejõ nigũ tu'oña'a. Ne cũrẽ ni'cãrõwĩjimasĩtisa'a. Cũ pũrĩcã Espĩritu Santure musãrẽ o'ógusami. Cũrẽ masã me'rã ninu'cũcã weegusami. Ña'arõrẽ ãjũaweero weronojõ musãrẽ añurõ tojato nigũ, ña'arõ wee'quere cõ'agũsami. ¹² Yu'ũ be'ro a'tigu ni'cũ trigo su'tiweeri masũ weronojõ nimi. Cũ te su'tire mejẽcã su'awee, cõ'asami. Te trigo peri quẽ'rãrẽ mejẽcã mi, te nurõrĩ wi'ĩpu nurõsami. Te su'tire pecame'epu ãjũacõ'asami. A'te weronojõ cã, cã yarã warore bese, cã tiropu miagũsami. ãpẽrãrẽ pecame'epu cõ'abajuriogusami. Ti me'e ne pe'tisome, ni werecu niwĩ Juã.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i

(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Juã wãmeyerî curare Jesú Galileapu ní'cu Jordá wãmetiri maapu wa'acu niwî. Topure wa'agu, Juãrê wãmeyedutigu wa'agu weecu niwî. ¹⁴ Topu cũ etacã, Juã cãrê wãmeyesî'riticu nimiwî.

—Yu'u pe'e mu'urê wãmeyedutironojô o'ogu, çmu'u pe'e yu'ure wãmeyedutigu a'titi? nicu niwî Jesure.

¹⁵ Cã tojo nicã tu'ogu, Jesú “Wãmeyeya. Nipe'tise Ô'acũ marîrê weeduti'caronojôta weeroua'a. Añucã'rôsa'a”, nicu niwî. Cã tojo nicã tu'ogu, Juã “Jau” ni, cãrê wãmeyecu niwî. ¹⁶ Cãrê wãmeyeca be'ro cũ majãnu'cãcãta, u'muse pãrîcaro niwî. Jesú Espiritu Santu buja weronojô bajugu cãpüre dijatacã ejapejagure î'acu niwî.

¹⁷ Tojo wa'acã, u'musepu cũ pacu Ô'acũ ucũdijocu niwî.

—Á'ri yu'u macũ uputu yu'u ma'igũ nimi. Cã me'rã pũrô e'cati'i, nicu niwî.

4

Jesure wãtî Ô'acũrê yu'rũnu'cãcã weesî'rĩmi'que ni'i

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹ Jesú wãmeyeno'ca be'ro Espiritu Santu cãrê yucu marîrô, masã marîrôpu su'ori miacu niwî. Wãtî Jesure cũ pacure yu'rũnu'cãdutigu niquesãcu nimiwî.

² Topure Jesú cuarenta numarî, cuarenta ñamirî ne cã'rô ba'aticu niwî. Be'ro ujaboayu'ruacu niwî. ³ Jesú tojo ujaboacã î'agũ, wãtî cũ pu'to wa'acu niwî. Cãrê a'tiro nicu niwî:

—Mu'u diacjũta Ô'acũ macũ ni'i nigũ, a'te ütãperire pã dojorê ba'aya, nicu niwî. ⁴ Cũ tojo nicã, Jesú a'tiro yu'ticu niwî:

—Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'o: “Masã ba'ase me'rã dia'cũ cati-masĩtisama. Na añurô nisî'rĩrã, nipe'tise Ô'acũ ucũsere yu'ti ëjõpeosama”, niwũ, nicu niwî.

⁵ Be'ro wãtî cãrê Jerusalẽpu “Ô'acũ ya macã”, na nino'ca macãpu miacu niwî. Topure Ô'acũ wi'i daposãrĩpu su'ori miimujãcu niwî. ⁶ Jesure nicu niwî tja:

—Mu'u diacjũta Ô'acũ macũ ni'i nigũ, a'topu bu'pudijaya. Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ni ojano'o:

Ô'acũ cãrê wereco'terã me'rã mu'urê co'tedutigusami.

Mu'urê ütãgãpu doquepejari nĩrã, mu'urê tuuñe'erãsama, ni ojano'caro niwũ, nicu niwî wãtî.

⁷ Tojo nisere Jesú cãrê yu'ticu niwî:

—Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'te quẽ'rã ojano'caro niwũ: “Mu'u wiogu Ô'acũ cũ ucũ'quere ne ni'cãti çdiacjũta nimitito? nĩrã, cãrê weeî'odutitica'ña”, ni ojano'wã, nicu niwî Jesú.

⁸ Be'ro wãtî ãrũgũ u'muacjũpu miacu niwî tja. Topure nipe'tise a'ti di'ta cjase macãrĩrê, tojo nicã te macãrî cuosere î'ope'ocã'cu niwî. ⁹ Î'ogũ, cãrê nicu niwî:

—Nipe'tise a'te mu'urê î'o'quere o'oguti mu'u yu'ure ejaque'a ëjõpeocã, nicu niwî.

¹⁰ Tojo nicã tu'ogu, Jesú cãrê nicu niwî:

—Wa'aya, wãtî. Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'o: “Ô'acũ mu'u wiogu ni'cãrêta ëjõpeoya. Cũ ni'cãrêta yu'ti'roua'a”, niwũ, nicu niwî.

¹¹ Tojo nicã tu'ogu, wãtî wa'a wa'acu niwî. Be'ro Ô'acũrê wereco'terã u'musecjãrã Jesure weetamurã, ba'ase ecarã a'ticãrã niwã.

Jesú ne waro cũ Galileapu bu'enu'cã'que ni'i

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Be'ro Jesú “Juã wãmeyerî masũrê bu'iri da'rieri wi'ipũ niapu” nisere tu'ocu niwî. Tere tu'ogu, Galilea di'tapu wa'acu niwî. ¹³ Topure cũ ya macã Nazarepũre tojaque'aticu niwî. Ape macã Capernau pe'e tojaque'acu niwî. Ti macã ditara sumuto Zabolô, tojo nicã Neftalí wãmetiro wa'teropu nicaro niwũ. ¹⁴ A'te Isaia Ô'acũ ye queti weremu'tãrî masũ cũ oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwũ. ¹⁵ A'tiro ojacu niwî: Zabolô, tojo nicã Neftalí wãmetise di'ta Galilea wãmetiri ditara pu'topu ni'i. Jordá wãmetiri maa ape pã'rẽpu ni'i.

Topu Galilea di'tapu judío masã nitirã nisama.

¹⁶ Tocjãrã masã na'itî'arõpu nĩrã weronojô Ô'acũrê masĩtisama.

Tojo nimirã, añurô bo'reyusere î'arã weronojô narê yu'rũoacjare î'arãsama.

Na Ô'acũ yere masĩtimirã tere werecã, tu'orãsama.

Na bu'iri da're bajuriono'bo'cārā nimirā, masābajuama, ni ojano'wā.

¹⁷ Titare topu Jesú masārē ne waro bu'ewā'cōcu niwī. Narē "Musā ña'arō weesetisere bujaweti, du'uya. Musā wācūsere ducayuya. Cā'rōacā be'ro Ō'acū cū wiogu nimi nisere masārē masicā weegusami", ni bu'ecu niwī.

Jesú ba'paritirā wa'i wējērī masārē piji'que ni'i
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Be'ro Jesú Galilea wāmetiri ditara sumutopu sijabaque'acu niwī. Topu wa'a, ni'cū pō'rā puarā umuarē bocaecacu niwī. Ni'cū Simó, apetero Pedro pisuno'gū nicu niwī. Apī cū acabiji André nicu niwī. Na wa'i wējērī masā nicārā niwā. Tojo weerā na wejecare ditarapu doqueñorā weecārā niwā. ¹⁹ Na tojo weecā t'agū, Jesú narē nicu niwī:

—Te'a yu'u me'rā. Musā ni'cārōacārē wa'i wējērī masā ni'i. Be'ropure majā wa'i wējērā weronojō masārē yé quietire wererāsa'a. Tojo weecā, pājārā ējōpeorāsama, nicu niwī.

²⁰ Cū tojo nicā tu'orā, maata na wa'i wējēse cuo'quere du'ucūpe'o, cū me'rā sirutu'wā'cācārā niwā.

²¹ Cā'rō yu'rūaa, āpērā cū acabiji me'rā nirārē tja t'acu niwī. Na Zebedeo pō'rā Santiago, Juā nicārā niwā. Na, na pacu me'rā yucusupu wejecupagure dero aporā sāñacārā niwā. Jesú na quē'rārē "Te'a", nicu niwī. ²² Cū tojo nicā tu'orā, na yawu yucusure, tojo nicā na pacure totā cō'acū, Jesú me'rā sirutu'wā'cācārā niwā.

Jesú pājārā masārē bu'e'que ni'i
(Lc 6.17-19)

²³ Jesú nipe'tiro Galilea di'tapu judío masā nerēwūase wi'seripu bu'ecusiacu niwī. Cū añuse quieti Ō'acū yere, cū wiogu nimi nisere bu'ecu niwī. No'o na de'ro nise dutitiserē yu'ruowā'cācu niwī. ²⁴ Cū tojo weese quietire nipe'tiro Siria di'tacjārā masīpe'ticārā niwā. Tojo weerā de'ro nise pi'etirārē cū tiropu miacārā niwā. Do'atirārē, wātī sājāno'cārārē, no'o ñama wērīse cuorārē, tojo nicā sijamasitirārē cū tiro miaa, yu'ruoduticārā niwā. Nipe'tirārē yu'ruocu niwī. ²⁵ Cū tojo weecā tu'orā, pājārā Galilea di'tacjārā, Decápoli wāmetise macārīcjarā sirutucārā niwā. Tojo nicā Jerusalécjarā, Judea di'tacjārā, Jordā wāmetiri maa siaquijicjarāpu sirutucārā niwā.

5

Jesú ūrūgūpu masārē bu'e'que ni'i

¹ Jesú pājārā sirutucā t'agū, ūrūgūpu mujāa, ejanujācu niwī. Tojo weecā, cū bu'erā cū sumuto nerēñujācārā niwā. ² Be'ro Jesú narē a'tiro bu'enu'cācu niwī:

A'tiro weerānojō e'catima nise ni'i
(Lc 6.20-23)

³ "Ō'acū weetamurō me'rā dia'cū cū uaro weemasī'i nirānojō e'catirāsama. Tojo nirānojō Ō'acū wiogu nirōpu sājāārāsama.

⁴ "Bujawetirānojō e'catima. Ō'acū narēta weetamugūsami. Narē wācūtutuacā weegusami.

⁵ "No'o 'Yu'u basu āpērā yu'ruoro ni'i' nitirānojō e'catisama. Tojo weerā na Ō'acū 'O'oguti' ní'que di'tare ñe'erāsama.

⁶ "Ō'acū ye, diacjū nisere masīsī'rīrā, ujaboa, acowuorā weronojō nisama. Tojo ujaboa, acowuorā weronojō masīsī'rīrārē Ō'acū e'catise o'ogusami. Na Ō'acū yere masīca be'ro ba'a, sī'rītuurā weronojō nisama.

⁷ "Āpērārē pajaña'rā e'catima. Ō'acū quē'rā narē pajaña'gūsami.

⁸ "No'o ña'ase moorānojō e'catima. Nāta Ō'acūrē t'arāsama.

⁹ "No'o a'mequēse marīrō ninu'cūsī'rīrānojō e'catima. Ō'acū narē 'Yu'u pō'rā nima', nigūsami.

¹⁰ "No'o Ō'acū uaro weecā ña'arō weesirutuno'rānojō e'catima. Nāta Ō'acū wiogu nirōpu wa'arāsama.

¹¹ "Yu'ure ējōpeose bu'iri musārē āpērā ña'arō bujicā'a, pi'etise o'orāsama. No'o nise niso, nima'arāsama musārē. Na tojo weecā, e'catiya. ¹² Duporocjarāpu Ō'acū ye quietire weremū'tārī masārē mejārōta weecārā niwā. Musā u'musepūre pajibutiaro e'catise bocarāsa'a. Tojo weerā e'catiya", nicu niwī Jesú.

A'ti umucopure Jesure ējōpeorā moa, sī'ose weronojō nima nise ni'i
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Jesú a'tiro bu'ennemocu niwī:

“Marī ba'arā, u'suato nírā moarē sã'a. Musã moa weronjođ ni'i a'ti nucũcãpũre. Musã añurõ nisetica Ì'arã, ãpẽrã quẽ'rã Ì'acũu, yu'ũre ãjõpeorãsama. Musã tojo weeticãma, moa ocatiro weronjođ nirãsa'a. Moa ocaticã, u'suatisa'a. Te tojo nicã, cõ'acã'no'o. ¿Apaturi de'ro wee moa ocacã weebosari tja?

¹⁴ “Musã yu'ũre ãjõpeorã sĩ'ose weronjođ ni'i masãrẽ. Tojo weerã musã ãpẽrã yu'ũre masĩtirãrẽ masicã wee'e. Nĩ'cã macã ãrũgũpu nĩrĩ macã bajutiropu niticã weetisa'a. ¹⁵ Masã sĩ'ocjare apeyenođ docapu sĩ'ótisama. Tojo weronjođ o'orã, nipe'tirã ti wi'ĩpu nĩrãrẽ bajuato nĩrã u'muarõpu peosama. ¹⁶ A'te weronjođ bajuyorõpu yu'u uarõnođ añurõ weesetiya. Musã añurõ weecã Ì'arã, ãpẽrã quẽ'rã marĩ pacu u'musepu nigũrẽ 'Añuyu'rũgu nĩmĩ', ni e'catirãsama.

Jesú Moisé duti'que cjasere ucũ'que ni'i

¹⁷ “A'tiro wãcũticã'ña yu'ũre. 'Jesú Moisé duti'quere, tojo nicã Ô'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã na wereyu'quere cõ'agũ a'tigu weepĩ', niticã'ña. Tere cõ'agũ mejẽta a'tiwũ. Tere queoro weepe'ogu a'tigu weewũ. ¹⁸ Diacjũ musãrẽ weregutĩ. U'muse, a'ti turi nĩrĩ curare Ô'acũ ne cã'rõacã te dutisere cõ'asome. Nipe'tise cũ 'A'tiro weeguti' nĩ'quere queoro weegusami. ¹⁹ Tojo weegu no'o cã'rõacã te dutisere yu'rũnu'cãgũnođ mejõ nigũ waro nigũsami Ô'acũ wioгу nĩrõpũre. Tojo nicã ãpẽrãrẽ yu'rũnu'cãcã weegunođ mejãrõta nigũsami. Apĩ Moisé dutisere weegũ pe'e, tojo nicã ãpẽrãrẽ tere weedutigu pe'e wioгу weronjođ nigũsami Ô'acũ wioгу nĩrõpũre. ²⁰ Musãrẽ a'tiro weregutĩ. Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã yu'ũoro Ô'acũ dutise pe'ere añurõ weeyu'rũnu'cãtirã, Ô'acũ tiropu wa'asome”, nicu niwĩ.

Jesú uase cjasere masãrẽ were'que ni'i

(Lc 12.57-59)

²¹ Jesú a'tiro werenemocu niwĩ: “Musã tu'opã musã ñecũsumuarẽ duti'quere: 'Masãrẽ wejẽcõ'aticã'ña. No'o apĩrẽ wejẽcõ'agũnođ tenođ besegu tiropu beseno'o, bu'iri da'reno'gũsami', niwã. ²² Yu'u pe'e a'tiro weregutĩ. No'o cũ acaweregu me'rã uagũnođ bu'iri da'reno'gũsami. No'o cũ acaweregu 'Mu'u wapamarĩ'i' nĩ bujicã'gũnođ wiorã tiropu beseno'gũsami. No'o cũ acaweregu 'Wa'icu weronjođ tu'omasise moobutia'a' nigũnođrẽ Ô'acũ pecame'epu bu'iri da're, cõ'atawio ni'i.

²³ “Tojo weegu Ô'acũ wi'ĩpu no'o Ô'acũrẽ ãjõpeoacju apeyenođ o'ogutigu, 'Yu'u acaweregure ña'arõ weecãti' nĩ wãcũbocagu, a'tiro weeroũa'a. ²⁴ Cũ o'oaťjere du'upeo, cãrẽ acobojose sãrĩmu'tãgũ wa'arõũa'a. Be'ro 'Ô'acũrẽ o'oguti' nĩ'quere o'orõũa'a.

²⁵ “Apeye quẽ'rãrẽ weregutĩ. Nĩ'cũ musãrẽ weresãsĩ'rigũ besewuarõpu miasĩ'ricã, maata topu wa'ase ãpõro apowe'ocã'ña. Tojo weecã, musãrẽ beseri masãrẽ o'otibosami. Tojo weeticãma, beseri masũ surarapũre o'o, bu'iri da'reri wi'ĩpu sõrõbosami. ²⁶ Diacjãta musãrẽ weregutĩ. Bu'iri da'reri wi'ĩpu sãjãa wapayepẽ'oticã, ne du'uwĩrõsome”, ni werecu niwĩ Jesú.

Jesú “Musã ñamosãnumia, musã marãpusumua nitirãrẽ a'metãrãticã'ña” nise ni'i

²⁷ Jesú a'tiro werenemocu niwĩ: “Apeyere toduporõpu duti'quere tu'opã. 'Musã ñamosãnumia nitirãrẽ, musã marãpusumua nitirãrẽ a'metãrãticã'ña', niwã. ²⁸ Yu'u pe'e a'tiro weregutĩ. No'o numiorẽ ña'arõ weesĩ'rĩ uaripejase me'rã Ì'agũnođ cũ po'peapu co me'rã ña'arõ weetojasami.

²⁹ “Tojo weerã musã caperi me'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, tigare orewee cõ'abo'caro weronjođ maata Ì'adu'ucã'ña. Ña'arõ weedu'utirã, pecame'epu wa'arãsa'a. Musã capeare cõ'arã, ti capea dia'cũrẽ bajuriorãsa'a. Nipe'tiro musã upu pecame'epu wa'acã, ña'ayu'rũsa'a. ³⁰ Mejãrõta bu'iri bocari nigũ, diacjũcamocã me'rã ña'arõ weesĩ'rigũ, weedu'ucã'ña. Tojo weecã, nipe'tiro upu pecame'epu bu'iri bocabo'caro bu'iri da'reno'some”, nicu niwĩ Jesú.

Jesú, marãputirã, ñumotirã a'merĩ cõ'ase cjasere ucũ'que ni'i

(Mt 19.9; Lc 16.18)

³¹ Jesú ninemocu niwĩ: “Apeye toduporõcjãrãpũre nĩ'quere tu'opã: 'No'o numorẽ cõ'agũ, “A'te ye bu'iri mu'ũrẽ cõ'a'a” nĩrĩ pũrĩrẽ oja, core o'orõũa'a', niwã. ³² Yu'u pe'e a'tiro weregutĩ. Nĩ'cũ cũ numorẽ co apĩ me'rã ña'arõ nitimicã cõ'agũnođ core umua me'rã ña'arõ weeri masõrẽ weronjođ tojacã weesami. No'o marãpu cõ'ano'co me'rã ñumotigũnođ quẽ'rã ña'arõ cũ ñumo nitigo me'rã a'metãrãgũ weronjođ tojasami”, nicu niwĩ Jesú.

Jesú “A'tiro weerãti” nise cjasere cũ bu'e'que ni'i

³³ Jesú a'tiro werenemocu niwí: "Apeyere todaporocjárārē ní'quere tu'opā: 'Musā "Ō'acū wāme me'rā weeguti" ní'caronojōta nisooro marīrō queoro weeya', niwū. ³⁴ Yu'u pe'e a'tiro wereguti. Musā āpērārē 'A'tiro weerāti' nírā, Ō'acūrē wāmepeoticā'ña. 'Ū'muse me'rā weerāti', niticā'ña. Ō'acū nirō topūta ni'i. ³⁵ 'A'ti nucūcā me'rā ni'i', niticā'ña. Ō'acū wéeca di'ta ni'i. Jerusalé quē'rā marī wioḡu Ō'acū ya macā ni'i. Tojo weerā Jerusalé me'rā wāmepeoticā'ña. ³⁶ Tojo nicā 'Ūsā ya dūpoa me'rā ni'i', niticā'ña. Musā tojo nise me'rā ni'cā poadare űirī da o butiri da ducaymasītisa'a. ³⁷ A'tiro dia'cū niña. Diacjū nicā, wāmepeoro marīrō 'Diacjūta ni'i', niña. Tojo niticā, 'Diacjū niwe'e', niña. Musā ninemopeosepua no'o wātī wācūse o'ose nibosa'a.

Jesú āpērā mejēcā weecā a'medititise ni'i
(Lc 6.29-30)

³⁸ "Apeyere todaporocjárārē ní'quere tu'opā: 'Ni'cū musārē capea paatī'acā, musā quē'rā mejārōta cūrē paatī'aa'meña', niwū. Tojo nicā 'Upicare paape'ecā, mejārōta cūrē paape'ea'meña', niwū. ³⁹ Yu'u pe'e musārē a'tiro wereguti. Musārē ña'arō weecā, tojo tu'oña'cā'ña. A'meticā'ña. Tojo weronojō o'ogu, mu'urē ni'cā pe'e pā'rē diapoapu paacā, ape pā'rē dū'sari pā'rē pe'ere majāminū'cā, paadutiya tja. ⁴⁰ Ni'cū beseri masā tiropu mu'urē weresā'cu mu'u ya camisare sērībosami. Cū tojo weecā, bu'icjārō mu'u sāñarō quē'rārē tuweeo'oya. ⁴¹ Surara mu'urē ni'cā kilómetro cū yere miabosaya nicā, mu'u pe'e cū uacā, pua kilómetro miabosaya. ⁴² No'o mu'urē apeyenojō sērīcā, o'oya. Apeyenojō mu'urē wasocā, 'Wasowe'e', niticā'ña", nicu niwí Jesú.

Marīrē ī'atu'tirārē ma'idutise ni'i
(Lc 6.27-28,32-36)

⁴³ Jesú werenemocu niwí: "Apeye todaporocjárārē ní'que quē'rārē tu'opā: 'Musā me'rācūrē ma'ña. Musārē ī'atu'tigū pe'ere a'pepūrīña', niwū. ⁴⁴ Yu'u pe'e musārē wereguti. Musārē ī'atu'tirārē ma'ña. Musārē ña'arō ucūrārē 'Añurō wa'ato', niña. Musārē ña'arō weecā, ña'arō bujicā'micā, na ye niatjere Ō'acūrē sērībosaya. ⁴⁵ Tojo weerā marī pacu u'musepu nigū pō'rā ni'i nisere ī'orāsa'a. Cū añurā, ña'arā tiropu mujīpūrē bo'reyucā weemi. Mejārōta añurō weerā, ña'arō weerā tiropu aco pejacā weemi. ⁴⁶ Musārē mairā dia'cūrē ma'írā, ŷñe'enojōrē musā Ō'acū o'oatjere bocabosau? Niyeru wapaseeri masā quē'rā tojota weema. Na ña'arā nimirā, na me'rācjárārē ma'isama. ⁴⁷ Musā acawererā dia'cūrē añudutirā, ŷñe'enojōrē añuse weerā weebosau? Ō'acūrē ējōpeotirā quē'rā tojota na acawererā dia'cūrē añudutisama. Tojo weerā nipe'tirārē a'merī ma'i, añudutiya. ⁴⁸ Marī pacu u'musepu nigū ña'ase moogū nimi. Musā quē'rā cū weronojō ña'ase moorā ninu'cūcā'ña", ni werecu niwí Jesú.

6

Añurō weesetise cjasere Jesú bu'e'que ni'i

¹ Jesú a'tiro werenemocu niwí: "Musā weesere āpērārē ī'adutirā, na ī'orōpu dia'cū añurō weeticā'ña. Musā tojo weecāma, marī pacu u'musepu nigū ne cā'rō añusere musārē o'osome. ² Tojo weerā musā pajasecuorārē weetamurā, nipe'tirārē werestepe'oticā'ña. Weeta'sari masā na nerēwūasepu, tojo nicā macā decopu na wee'quere werestepe'ocā'ma. Masārē añurō ucūdutirā tojo weesama. Musā na weronojō weeticā'ña. Diacjū musārē wereguti. Narē masā añurō ucūse me'rā wapata'atojama. Tojo weerā na be'ropure bocasome. ³ Musā pe'e pajasecuorārē apeyenojō o'orā, no'o mu'u me'rācājū ī'atiri cura o'oya. ⁴ Ya'yioro āpērā na masītiro o'oya. Tojo weecā, marī pacu nipe'tise marī ya'yioro weesere ī'ape'ogu, musārē añusere o'ogusami.

Jesú 'Ō'acūrē sērīrā, a'tiro ñubueya' nise ni'i
(Lc 11.2-4)

⁵ "Musā ñubuerā, weeta'sari masā weronojō weeticā'ña. Na nerēwūase wi'seripu, tojo nicā masā pājārā ya'ruaropu nu'cū, masā ī'ato nírā ñubuesama. Musārē diacjū wereguti. Na āpērā ī'ase me'rā wapata'atojama. Be'ropure bocasome. ⁶ Musā yu'ure ējōpeorā, musā ya tucūpu sājāa, sopere bi'a, musā pacu Ō'acū musā me'rā nigūrē sērī, ñubueya. Tojo weecā, marī pacu no'o bajutiropu weesere ī'ape'ogu, musārē añusere o'ogusami.

⁷ "Ō'acūrē ñubuerā wācūtimirā, pejetiri mejārōta ñubuemujāticā'ña. Ō'acūrē masītirā, ŷsārē peje ucūse me'rā tu'ogusami nírā, tojo weesama. ⁸ Musā na weronojō

weeticā'ña. Marī pacu musā ʘasenojōrē sērīatji dūporo masītojasami. ⁹ Tojo weerā musā a'tiro ñubueya:

“Pacu, mu'u u'musepu ni'i.

Nipe'tirā mu'urē wiopesase me'rā ējōpeoato.

¹⁰ A'ti turipūre mu'u bese'cu maata wioḡu sājāḡu a'tiatio.

ʘ'musepare mu'u ʘaro dia'cū weesama.

A'ti turicjārā quē'rā mejārōta weeato.

¹¹ ʘsārē ʘmʘcorinūcū ba'ase o'oya.

¹² ʘsā ña'arō wee'quere acobojoja.

ʘsā āpērārē acobojo'caro weronojōta ʘsā quē'rārē acobojoja.

¹³ ʘsā ña'arō weesi'rīsere cā'mota'aya.

Tojo nicā ña'agū ʘsārē niqesācā, cā'mota'aya.

Mu'u ni'cūta dutimasī'i.

Tutuayū'ruḡu ni'i.

Mu'u ni'cūrēta masā ējōpeorāsama.

Mu'u ninu'cūcūsa'a', ni sērīña Ō'acūrē.

¹⁴ “Āpērā musārē ña'arō wee'quere acobojocā, marī pacu u'musepu nigū quē'rā musārē acobojogusami. ¹⁵ Tojo weeticāma, marī pacu musā ña'arō wee'quere acobojosome”, nicu niwī Jesú.

Jesú “Be'ti ñubuerā, a'tiro weeya” nise ni'i

¹⁶ Jesú narē bu'enemocu niwī: “Musā be'ti ñubuerā, weeta'sari masā weronojō weeticā'ña. Na āpērārē añurō wācūduti, be'tima nidutirā bujawetirā weronojō weesoosama. Diacjū musārē wereguti. Na masā añurō wācūse dia'cūrē wapata'atojasama. Be'ropūre bocasome. ¹⁷ Musā pe'e be'ti ñubuerā, musā weewaronojōta weeya. Diapoa waacoe, wujapoame'rīcā'ña. ¹⁸ Tojo weecā, āpērā musā be'tisere masīsome. Marī pacu dia'cū marī ya'yioro weesere ī'ape'ogu masīḡūsami. Cū musārē añusere o'ogusami”, nicu niwī Jesú.

ʘ'musepu marī bocatjere wācūnurādutise ni'i

(Lc 12.33-34)

¹⁹ Jesú bu'enemocu niwī: “Apeyenojō a'ti turi cjasere peje seeneocūticā'ña. Te butiwiji, boadija wa'asa'a. Tere āpērānojō ba'abajuriodijocā'sama. Musā neocūsere yajari masū sājāa, yajape'ocūsami. ²⁰ Tojo weronojō o'orā, u'muse cjase pe'ere seeneocūuyuya. Ō'acū ʘaronojō weenu'cūcā'ña. Tojo weerā toḡure peje añuse cʘorāsa'a. Toḡure masā seeneocūu'que musā cʘoatje ne butiwijisome. Āpērānojō ne ba'atirāsama. Yajari masā quē'rā Ō'acū tiropu sājāa, yajasome. ²¹ Marī ʘḡutu ma'isere wācūnurāsa'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnurāticā'ña. Ō'acū ye pe'ere wācūnurāña”, nicu niwī Jesú.

Marī caperi sī'ocja weronojō ni'i nise ni'i

(Lc 11.34-36)

²² Jesú a'tiro werenemocu niwī: “Marī caperi sī'omū'tācja weronojō ni'i. Marī caperi añucā, añurō ī'amasī'i. ²³ Marī caperi ī'aejaticāma, añurō ī'atisa'a. A'te weronojō musā Ō'acūrē ējōpeo, cū yere weecā, caperi añurō weronojō ni'i. Musā a'ti turi cjase pe'ere wācūnurūcāma, caperi ī'aejatirā weronojō ni'i. Ō'acū ʘaronojō weetirā, na'itī'arōḡu nirā, cūrē masītirā weronojō ni'i.

Nīyerure ma'irā, Ō'acū pe'ere ma'itisa'a nise ni'i

(Lc 16.13)

²⁴ “Ni'cū āpērārē da'raco'tegu puarā dutisere weemasītisami. Ni'cūrē ma'igū, apirē ma'itisami. Tojo nicā ni'cū dutisere yu'tiḡu, apī dutise pe'ere yu'titisami. Ā'rā weronojō niyeru, a'ti nucūcā cjasere ma'irā, Ō'acū pe'ere ma'imasītisa'a.

Ō'acū cū yarārē co'tese ni'i

(Lc 12.22-31)

²⁵ “Musārē a'tiro wereguti: ‘¿Ñe'enojō ba'arāsari? ¿Ñe'enojō sī'rīrāsari? ¿Ñe'enojō sānarāsari?’ ni wācūque'titicā'ña. Marī catise ba'ase nemorō wapati'i. Marī upu quē'rā su'ti nemorō wapati'i. ²⁶ Mirīcūarē wācūña. Na ba'asi'rīrā, otese capere ote, pī'rī ducaticā weetisama. Te ducati'quere ba'ase nurōse wī'seripu nurōtisama. Tojo weetimirā, ʘjaboatisama. Marī pacu u'musepu nigū narē ba'ase o'osami. Musā pe'ere mirīcūa nemorō ma'iyu'ranū'cāsami. ²⁷ No'o musā ʘḡutu wācūque'tirā, pajicurerō bucuanemotisa'a. Mejō waro wācūque'tima'asa'a.

²⁸ "¿De'ro weerā musā sāñatje su'tire wācūque'titi? O'ori, nūcū cjasere wācūña. Te no' o űaro pī'rībajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirō, su'ti añurō sāñarō weronojō baju'u. ²⁹ Marī ñecū wlogu Salomō añuse su'ti sāñacu niwī. Cū tojo sāñamigū, o'orire ni'cārōwijiticu niwī. Te o'ori añubutiase ni'i. ³⁰ Ni'cā nūmu catīni'i, ape nūmu ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epu űjūacō'ano'sa'a. Yoaticā catimicā, Ō'acūta o'orire tojo añurō bajume'ricā weesami. Cū o'orire añurō co'tero nemorō musā pe'ere weesami. Musā, musā ējōpeotise bu'iri wācūque'ti'i. ³¹ Tojo weerā '¿Ñe'enojōrē ba'arāsari? ¿Ñe'enojōrē si'rīrāsari? ¿Ñe'enojōrē sāñarāsari?' ni wācūque'titicā'ña. ³² A'ti turicjārā Ō'acūrē ējōpeotirā tere wācūque'tisama. Marī pacu ű'musepu nigú musā űasenojōrē masītojasami. ³³ Tojo weerā Ō'acū yere wācūyurūnūcāña. Tojo nicā cū dutisere weesirutuya. Tojo weecā, nipe'tise musārē dū'sasenojōrē o'obu'ipeogusami. ³⁴ Tojo weerā '¿Ñamiacā de'ro wa'arosari?' ni wācūque'titicā'ña. Ni'cācārē musā ña'arō yu'ruatje nitoja'a. Tojo weerā ni'cācā cjasē dia'cārē wācūña. Ape nūmu cjasere wācūque'titicā'ña. űmūcorinucū Ō'acū musārē weetamugūsami", nicu niwī.

7

Āpērārē "Musā ña'arā ni'i" niticā'ña nise ni'i
(Lc 6.37-38,41-42)

¹ Jesú ninemocu niwī:

"Musā āpērārē 'Na ña'arā nima', ni beseweeticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē besesome. ² Musā āpērārē bese'caronojōta, tojo nicā musā bese'caro ejatuaro Ō'acū musā quē'rārē besegusami. ³ Musā basu ña'arā nimirā, ¿de'ro weerā āpērā pe'ere 'Ña'arā nima', niti? Āpērārē 'Musā ña'arā ni'i' nise duporo musā ye pe'ere ĩ'amū'tāña. ⁴ Musā a'te weronojō nibosa'a. Musā acaweregure 'Mu'ū ya capeapu cā'po'caroacā ni'i', nibosa'a. Musā ya capeapu pajiri po'caro pe'ere ĩ'amū'tātimirā, tojo nibosa'a. Musā basu musā ya capeapu pajiri po'caro cuomirā, musā acaweregu cā'rōacā cuogu pe'ere 'Mu'ū ya capeapu nisere miicō'arāti', ¿niti? ⁵ Musā tojo weerā, weeta'sari masā ni'i. Musā ye caperipu nise pe'ere miicō'amu'tāña yujupu. Tojo weéca be'ro musā acaweregu cā'rōacā caperipu nise pe'ere miicō'amasīrāsa'a", ni queose o'ocu niwī Jesú.

⁶ Apeye ninemocu niwī tja:

"Ō'acūrē yabi bujicārārē cū ye queti añusere wereticā'ña. Narē wererā, diayiare añusere o'orā weronojō weebosa'a. Diayia uamarā añuse o'omicā, majāmī'a, cū'rīsama. Mejārōta Ō'acūrē ējōpeosī'rītīrārē añuse cū ye cjasere wereticā'ña. Narē wererā, yeseare ñaquē wapabujari dare doqueo'orā weronojō weebosa'a. Yesea ti dare ű'tacū, te perire no' o űaro weestecusiasama. Na weronojō nirārē mejō waro Ō'acūrē yabi bujicārārē añuse cū ye cjasere werebosa'a.

'Ō'acūrē sērīña' nise ni'i
(Lc 11.9-13; 6.31)

⁷ "Ō'acūrē sērīña. Cūrē sērīcā, o'ogusami. Musā sērī a'manu'cūrā, bocarāsa'a. Musā me'rācū ya wī're sope pu'to pisunu'cūcā, cū musārē pāosōrōrō weronojō weegusami. ⁸ Ō'acū cūrē sērīrārē o'osami. No' o a'magūnojō bocagusami. Sope pu'to pisugu weronojō sērīnu'cūgūrē o'ogusami.

⁹ "Musā pō'rā ba'ase sērīcā, ne ni'cū narē űtāpere o'otibosa'a. ¹⁰ Na wa'i sērīcā quē'rārē, añarē o'otibosa'a. ¹¹ Musā ña'arā nimirā, musā pō'rārē añusere o'omasī'i. To pūrīcārē marī pacu ű'musepu nigú cūrē sērīrārē nemorō añusere o'ogusami.

¹² "Musārē āpērā añurō weeme'ricā űasa'a. Musā quē'rā tojota narē añurō weeme'ricā'ña. Moisé duti'que, tojo nicā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā oja'que tojo weeduti'i.

ű'muse cja sope cā'sopeacā ni'i nise ni'i
(Lc 13.24)

¹³ "Musā e'satiri sopepu, e'satiri ma'apu sājāaña. Pecame'epu wa'atjo pe'e e'sari sope, tojo nicā ma'a quē'rā e'sari ma'ajo ni'i. Pājārā ti ma'apure wa'ama. ¹⁴ ű'musepu wa'ari sope pe'e, ma'a e'satiri ma'acā ni'i. Pejetīrācā ti ma'apure wa'asama. Yu'ure ējōpeorā cā'sopeacāpu, cā'ma'acāpu sājāarā weronojō nima.

Yucugure tigū dūca me'rā ĩ'amasīno'o nise ni'i
(Lc 6.43-44)

¹⁵ "Āpērā 'űsā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā ni'i', nisoosama. Marī ĩ'acā, na añurā bajumima. Oveja uatirā weronojō bajuma. Na tojo bajumirā, na wācūsepure

yaiwa uamarā weronjō musā ējōpeosere dojorēsī'rīsama. Narē tojo weeri nírā, añurō ī'anurūña. ¹⁶ Musā narē na weese me'rā ī'amasīrāsa'a. Potagu ũ'se ducatiwe'e. Wisō quē'rā ne ojo ducatiwe'e. ¹⁷ Tojo weero añucjū yucugū añuse dia'cū ducati'i. Ña'acjū quē'rā ña'asere ducati'i. ¹⁸ Ne ni'cāgū yucugū añuse ducaticjū ña'ase ducatisa'a. Ña'ase ducaticjū quē'rā añuse ducatisa'a. ¹⁹ Añuse dūca marīcjure paadijo, ũjīacō'acā'no'o. ²⁰ Tojo weerā musā nisoori masārē na weese me'rā ī'amasīrāsa'a", nicu niwī Jesú.

Nipe'tirā Ō'acū nirōpū wa'asome nise ni'i
(Lc 13.25-27)

²¹ Jesú narē werenemocu niwī:

"Nipe'tirāputa no'o yū'ure 'Wiogu' niwuarānojō ũ'muse yū'u nirōpure sājāasome. Yū'u pacu ũ'musepū nigū cū ũaro weerā dia'cū sājāārāsama. ²² Yū'u añurā, ña'arārē beseatī numu nicā, pājārā yū'ure a'tiro nirāsama: 'Ūsā wiogu, mu'u ye cjase masārē bu'ewu, mu'u wāme me'rā wātīarē cō'awīrōwā. Tojo nicā mu'u wāme me'rāta peje añuse weē'owā', nirāsama. ²³ Na tojo nimicā, 'Musārē ne masīticāti. Musā ña'arō wee'cārā ni'i. Wa'arāsa'a', nigūsa'a narē", nicu niwī Jesú.

Puarā wī'i yeenu'cāse queose ni'i
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴ Jesú masārē a'tiro werecu niwī:

"Yū'u ucūserē tu'óca be'ro yū'u dutisere weegunojō tu'omasīgū, wi'i yee'cu weronjō nisami. Cū ũ'cūarōpū se'esājā, ũtāpū tutuari wi'i yeemujāti'cu weronjō nisami. ²⁵ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i wī'rō wēecā, ũtāgā bu'ipū wēeca wi'i niyuro, ne se'tedijatisa'a. ²⁶ Apī pe'e yū'u ucūserē tu'omigū, yū'u dutisere weetisami. Cū tu'omasītigū, nucūporo ōjērōpū wi'i wee'cu weronjō nisami. ²⁷ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i ũputu wī'rō wēecā, nucūporopū wēeca wi'i niyuro, maata weecō'ape'ocā'no'sa'a. Ña'abutiario wa'asa'a ti wi'i", nicu niwī Jesú.

²⁸ Be'ro Jesú bu'etu'ajaca be'ro masā cū bu'esere ī'amarīarā, "Bu'eme'rīya'ruami", nicārā niwā. ²⁹ Cū Moisé oja'quere bu'eri masā weronjō bu'eticu niwī. Dutisere cuogu weronjō narē bu'ecu niwī. Tojo weerā ī'amarīacārā niwā.

8

Jesú cāmi boagure yū'ruo'que ni'i
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

¹ Jesú ũrūgūpū ni'cu dijaticā, pājārā masā cūrē sirutucārā niwā. ² Cū ma'apū wa'ari cura ni'cū cāmi boagu Jesú tiropū wa'acu niwī. Cū tiro ejagu, ejaque'a, a'tiro nicu niwī: —Wiogu, mu'u dutire yū'ruogu ni'i. Yū'ure yū'ruoya, nicu niwī.

³ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cūrē ñapeo, nicu niwī:

—Jau. Mu'urē yū'ruoguti. Cāmi marīgū tojayá, nicu niwī.

Cū tojo nicāta, cū cāmi boase yatipe'tia wa'acaro niwā. ⁴ Tojo wa'āca be'ro Jesú cūrē nicu niwī:

—Ne āpērārē wereticā'ña. Diacjūta pa'i tiropū mu'u ye cāmi yati'quere ī'ogū wa'aya. Cū mu'urē "Mu'u cāmi boasere pe'tia wa'a'a", nigūsami. Cū tojo nīca be'ro Moisé cū Ō'acūrē e'catise o'oduti'quere o'oya. Mu'u tojo wee yū'rūca be'ro masā me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwī.

Jesú surara wiogure da'raco'tegure yū'ruo'que ni'i
(Lc 7.1-10)

⁵ Be'ro Jesú Capernaupū ejacu niwī. Topū ni'cū wiogu romano masū Jesú pu'to a'ticu niwī. Cūrē weetamuse sērīcu niwī.

⁶ —Wiogu, yū'ure da'raco'tegu pūrō dutitigu, ya wi'ipū cūñami. Cū sijamasītiami. ũputu waro pūrīno'ami, ni werecu niwī.

⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Jau. Cūrē yū'ruogu wa'aguti, nicu niwī.

⁸ Surara wiogu cūrē yū'ticu niwī:

—Wiogu, ya wi'ipū mu'urē sājācā weemasītisa'a. Yū'u mejō nigū ni'i. Mu'u wa'atimīgū, mu'u dutio'se me'rā yū'ure da'raco'tegu yū'rugusami. ⁹ Yū'u āpērā surara docapū ni'i. Na dutisere wee'e. Yū'u quē'rā āpērā surarare dutituria'a. Yū'u docacjūrē "Wa'aya" nicā, cū wa'asami. Apīrē "A'tia" nicā, a'tisami. Yū'ure da'raco'tegure "A'tiro weeya" nicā, yū'u duti'quere weesami. Tojo weegu mu'u yū'ure da'raco'tegure yū'ruduticā, yū'rugusami, nicu niwī.

¹⁰ Jesú surara tojo nisere tu'ogu, tu'omarĩa wa'acu niwĩ. Cũrẽ to siruturã pe'ere nicu niwĩ:

—Ă'rĩ romano masũ yu'ure añurõ ějõpeomi. Diacjũ musãrẽ were'e. Ă'rĩ weronojõ ějõpeogu ne ni'cũ Israe curuacjũrẽ bocaejaticãti. ¹¹ Musãrẽ wereguti. Pãjarã judio masã nitirã ě'rĩ weronojõ yu'ure ějõpeorãsama. Na nipe'tirocjarã judio masã nitimirã, Ô'acũ wioгу niropure nirašama. Na quẽ'rã u'musepure marĩ judio masã ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob me'rã duji ba'arãsama. ¹² Āpẽrã judio masã nitimirã, ějõpeotise bu'iri u'musepure wa'abo'cãrã wa'asome. Na'itĩ'arõ aperopu Ô'acũ narẽ cõ'abajuriogusami. Topu na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama, nicu niwĩ Jesú.

¹³ Tojo nica be'ro surara wioгуre nicu niwĩ:

—Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a. Mu'u ějõpeo'caronojõta wa'arosa'a, nicu niwĩ. Cũrẽ tojo nirĩ curata da'raco'tegu cũ dutire yu'rucu niwĩ.

Pedro mañecõrẽ Jesú yu'rũo'que ni'i

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Be'ro Jesú Pedro ya wi'ipu wa'acu niwĩ. Ti wi'ipu sãjãtagu, Pedro mañecõ ujaque uputu dutitigo cũñagõrẽ bocaejacu niwĩ. ¹⁵ Tojo weegu co omocãrĩrẽ ñe'ecu niwĩ. Cũ tojo weeri curata maata ujaque surua wa'acaro niwũ. Be'ro co wã'cãnu'cã, narẽ ba'ase etico niwõ.

Jesú pãjarã dutitirãrẽ yu'rũo'que ni'i

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Na'ique'ari cura masã pãjarã wãtĩ sãjãno'cãrãrẽ Jesú pu'topu miacãrã niwã. Cũ ucũse me'rã wãtia napure sãjãa'cãrãrẽ cõ'awĩrõcu niwĩ. Tojo nicã nipe'tirã dutitirãrẽ yu'rũocu niwĩ. ¹⁷ Jesú cũ tojo weecã, duporocjũpu Isaia Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ oja'caronojõta wa'acaro niwũ. A'tiro ni ojacu niwĩ: “Marĩ tutuatĩsere, marĩ dutire cũ miuwapasami”, ni ojano'wã.

Jesú me'rã wa'asĩ'rĩmi'cãrã ye queti ni'i

(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesú pãjarã cũ sumutopu nerẽnu'cãcã ĩ'agũ, cũ bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Te'a ãtara siaquijipu, nicu niwĩ. ¹⁹ Cũ tojo nicã, ni'cũ Moissẽ duti'quere bu'eri masũ Jesú pu'to wa'a, ucũcu niwĩ:

—Masãrẽ bu'egu, mu'u no'o wa'aro mu'urẽ sirutusijaguti, nicu niwĩ. ²⁰ Jesú cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Wa'icurã cãrĩrĩ tuti cuosama. Mirĩcũa quẽ'rã na põ'rãtiri su'tiro cuosama. Yu'u pũrĩcã Ô'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ ne cã'rõ cãrĩpesaro, yaro diacjũrẽ moo'o, nicu niwĩ.

²¹ Apĩ Jesure ějõpeogu cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Wioгу, yu'u quẽ'rã mu'urẽ sirutuguti. Mejõ yu'u pacu tiropu wa'aguti yujupu. Topu ni, be'ro yu'u pacu wẽrĩca be'ro yaatojagupu mu'u me'rã wa'aguti, nicu niwĩ.

²² Jesú cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u me'rã wa'asĩ'rĩgũ, ni'cãrõacã yu'ure sirutuya. Yu'ure ějõpeotirã wẽrĩ'cãrã weronojõ nima. Nãta tja Āpẽrã wẽrĩ'cãrãrẽ a'merĩ yaato, nicu niwĩ.

Jesú wĩ'rõrẽ, tojo nicã pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã wee'que ni'i

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Be'ro Jesú yucusupu mujãsãjãcu niwĩ. Cũ bu'erã cũrẽ ba'pãtiwã'cãcãrã niwã. ²⁴ Na ãtarapu nirĩ cura uputu wĩ'rõ a'ticaro niwũ. Tojo weero na yucusure pacase pã'cõrĩ paaquesãamujãcaro niwũ. Tojo wa'ari curare Jesú cãria wa'acu niwĩ. ²⁵ Tojo weerã cũ bu'erã cũ siropu sãñagũrẽ wã'cõrã buruacãrã niwã. Cãrẽ “Wioгу, ũsãrẽ yu'rũoya. Marĩ mirĩdijarã wee'e”, nicãrã niwã.

²⁶ Cũ wã'cã, narẽ yu'ticu niwĩ:

—¿De'ro weerã tocã'rõ uiti? Musã yu'ure cã'rõacã waro ějõpeose cuo'o, nicu niwĩ. Tojo nitoja, wã'cãnu'cã, wĩ'rõrẽ, pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã weecu niwĩ. Nipe'tise di'tamarĩdijape'tia wa'acaro niwũ. ²⁷ Tojo wa'acã ĩ'arã, cũ bu'erã ĩ'amarĩarã, a'tiro nicãrã niwã:

—¿Namũnojo masũ nimiticũ ĩ'rĩ? Wĩ'rõ, pã'cõrĩpũta cũrẽ tu'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

Jesú wãtia sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Jesú wĩ'rõrẽ yusuõca be'ro ape pã'rẽpu pẽ'ajacãrã niwã. To Gadara wãmetiropu nicaro niwũ. Topu puarã umua wãtia sãjãno'cãrã masãperi wa'teropu ni'cãrã Jesú tiro

a'ticārā niwā. Na uarā waro niyucā, ne ni'cū ti ma'apure yu'ruaticārā niwā. ²⁹ Na Jesure ĩ'arā, caricūcārā niwā:

—Jesú, Ó'acū macū, ¿de'ro weegu ũsārē caribogu a'titi? ¿Ó'acū cū bu'iri da'reatje duporo ũsārē bu'iri da'reyugu a'tiati? nicārā niwā.

³⁰ Na yu'ruro pājārā yesea to auba'a nu'cūcārā niwā. ³¹ Wātīa narē ĩ'arā, Jesure nicārā niwā:

—Mu'ũ ũsārē cō'awīrōgū, sōjā yeseapure sājāaduticureya, nicārā niwā.

³² Jesú “Tojota wa'ato”, nicu niwī. Cū tojo nicāta, na masāpure nimi'cārā yeseapure sājāacārā niwā. Yesea na wātīa sājāca be'ro opa tu'rupu ni'cārā omamaati, ditarapu doqueñojā wa'acārā niwā. Topu mirīboape'tia wa'acārā niwā.

³³ Yesea co'terā tojo wa'acā ĩ'arā, uputu ucuarā, macāpu omatojaacārā niwā. Topu ejarā, nipe'tise wātīa sājāno'cārārē wa'a'quere wercārā niwā. ³⁴ Tere tu'orā, macācārā nipe'tirā Jesú tiropu wa'acārā niwā. Cūrē ĩ'arā, a'tiro nicārā niwā:

—A'tore wijawā'cāña. Apesepu wa'aya, nicārā niwā.

9

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Jesú wātīarē cō'awīrōca be'ro yucusupu mujāsājā, cū ya macāpu majāmpē'acu niwī tja. ² Topu āpērā ni'cū sijamasitigure Jesú tiropu cū pesaro me'rā wuawā'cācārā niwā. Na “Jesú ũsā me'rācūrē yu'ruogusami”, nicārā niwā. Na ējōpeocā ĩ'agū, Jesú sijamasitigure a'tiro nicu niwī:

—Wācūtutuaya. Mu'ũ ña'arō wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwī.

³ Cū tojo niri curare Moisé duti'quere bu'eri masā topu nicārā niwā. Na a'tiro wācūcārā niwā: “Á'ri cū tojo ucūse me'rā Ó'acārē ña'arō ucūgū weemi. Cū Ó'acū weronojō tutuagu ni'i, ¿ni wācūsari? Á'ri marī weronojō uputigu masā ña'arō wee'quere acobojomasitismi”, ni wācūcārā niwā. ⁴ Jesú na tojo wācūsere masīgū, narē nicu niwī:

—¿De'ro weerā masā yu'ure ña'arō wācūti? ⁵ ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mu'ũ ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” o “Wā'cānu'cā, sijawā'cāña” nise pe'e diasaweti? “Mu'ũ ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā ĩ'atimirā, ējōpeoya marī'i. “Wā'cānu'cā, sijawā'cāña” nicā pe'ema, cū sijasere ĩ'atojarāpu “Diacjūta ni'i”, ni ējōpeo'o. ⁶ Tojo weegu yu'ũ Ó'acū macū masū weronojō uputigu yu'ũ tutuasere ĩ'ogū, ā'ri sijamasitigure yu'ruoguti. Te me'rā masā yu'ũ masā ña'arō wee'quere acobojomasisere masīrāsa'a, nicu niwī.

Be'ro sijamasitigure a'tiro nicu niwī:

—Wā'cānu'cāña. Mu'ũ cūña'carore tuutūrē, miiwua tojaagusa'a mu'ũ ya wi'ipu, nicu niwī.

⁷ Cū tojo nicā, sijamasitigu wā'cānu'cā, cū ya wi'ipu tojaa wa'acu niwī. ⁸ Masā cū tojo wa'asere ĩ'arā, uputu ucucārā niwā. Tojo weerā Ó'acū u'musepu nigūrē a'tiro nicārā niwā:

—Mu'ũ tutuase masūpure o'o'que añuyu'rua'a, nicārā niwā.

Jesú Mateo a'ti pūrī oja'cure piji'que ni'i

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Jesú sijamasitigure yu'ruóca be'ro wa'agu, yu'ure ĩ'abocawī. Yu'ũ romano masā wiochure niyeru wapaseebosari wi'ipu da'ragu dujiwu. Yu'ure ĩ'agū, “Yu'ũ me'rā a'tia”, niwī. Cū tojo nicāta, cū me'rā wa'awu.

¹⁰ Be'ro ya wi'ipu cū bu'erā me'rā ba'agu wa'awī. Na ba'ari cura āpērā quē'rā pājārā niyeru wapaseeri masā, tojo nicā judío masā “Ña'arō weeri masā nima” nino'rā quē'rā ba'arā ejawā. ¹¹ Fariseo masā tojo weecā ĩ'arā, cū bu'erārē sérītiña'wā:

—¿De'ro weegu masārē bu'egu niyeru wapaseeri masā, āpērā ña'arō weeri masā me'rā ba'ati? niwā.

¹² Na tojo nisere tu'ogu, Jesú a'tiro niwī:

—Duti moorā ocoyedutirā duturure a'matisama. Dutitirā pūrīcā a'masama. ¹³ Ó'acū ye queti ojáca pūrīpu na oja'quere bu'erā wa'aya. Ó'acū cū ucū'quere a'tiro ojacārā niwā: “Yu'ũ āpērārē pajaña'duti'i. Wa'icurā ũjūamorōpeosere uawe'e', nicu niwī Ó'acū”, ni ojanowū. Yu'ũ “Añurā ni'i” nīrārē a'magū a'titiwu. Āpērā “Ūsā ña'arā ni'i” nīrā pe'ere a'magū a'tiwu. Na ña'arō wee'quere bujaweti ducayudutigu a'tiwu, niwī Jesú.

*“Mu'u bu'erā zde'ro weerā be'tiweti?” Jesure ni'que ni'i
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)*

¹⁴ Be'ro Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturi masā Jesú tiropu sērītiña'rā etawā:

—ZDe'ro weerā ūsā weronojō, tojo nicā fariseo masā weronojō mu'u bu'erā pe'e Ō'acūrē űubuerā, be'tiweti? niwā.

¹⁵ Na tojo nicā, Jesú yu'tiwī:

—ZDe'ro weeacju omocā du'tegu na me'rā nīgū, cū pijio'cārārē bujaweti, be'tidutibosari? Be'ro cūrē āpērā aperopu miāca be'ro pūrīcārē bujaweti, be'tirāsama. Jesú, yu'u na me'rā ni'i yujupu; yu'u na me'rā niticā pūrīcārē, be'tirāsama nīgū, tojo niwī.

¹⁶ Apeye queose me'rā narē ninemowī. Tojo nīgū, ma'ma cū bu'ese me'rā todapoporpu na weeseti'que a'mesu'amasītisa'a, niğū weewī. A'tiro queose o'owī:

—Mejā su'tiro ma'ma casero coeya marīri casero me'rā sere'ota basiowe'e. Tojo weecāma, ma'ma casero coecā wejedu'o, mejā su'tirore maata wejetū'rēsa'a. Nemorō pajiri pe tū'rānemosā'a. ¹⁷ Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejā ajuro wa'icārā casero me'rā wéeca ajuropu poseyecā. Pā'muyū'ru, ti ajuro tū'rā, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acā, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quē'rā cō'a wa'asa'a. Tojo weero ma'ma vinorē ma'ma ajuropu poseyeno'o. A'tiro weecā vino, tojo nicā ti ajuro queoro tojame'ricā'sa'a, niwī Jesú. Duporopu weeseti'que me'rā Jesú cū ni'cārōacā ma'ma bu'ese morēta basiowe'e nīgū, tojo niwī.

*Jairo macōrē, tojo nicā dī mejā cuogore Jesú yu'ruo'que ni'i
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)*

¹⁸ Jesú Juā wāmeyeri masū bu'erārē ucūrī curare ni'cū judío masā nerērī wi'i wioğu etawī. Jesú pu'to ejaque'a, niwī:

—Yu'u macō ni'cārōacā wērīa wa'amo. Tojo wa'amicā, ya wi'ipu wa'a, core űapeocā, masāğōsamo tja, niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cū me'rā wa'awī. Ūsā cū bu'erā quē'rā ba'patiwa'cāwā.

²⁰ Ma'apu ūsā wa'ari cura ni'cō numio doce cū'marī dī mejārē dutitigo a'tico niwō. Co Jesú sē'emapu a'ti, cū yaro su'tiro yapapu űe'eña'co niwō. ²¹ A'tiro wācūco niwō: “Yu'u cū ya su'tirore da'raña'seacā me'rā yu'rugosa'a”, nico niwō. ²² Co űe'eña'cā tu'oña'gū, Jesú core majāmī'a, niwī:

—Wācūtutuaya. Mu'u ējōpeotjāgō, yu'ruono'copu toja'a, niwī.

Cū tojo nicāta, dī wijami'que bu'anū'cā pe'tia wa'acaro niwā.

²³ Be'ro Jesú wioğu ya wi'ipu ejağu, na weewuaronojōpuma wērī'core yaari cura basapeorārē bocaejawī. Tojo nicā masā quē'rā uputu uticā ī'awī. ²⁴ Cū ti wi'i po'peapu nirārē “Wijaaya. Co wērītimo. Cārīgō weemo”, niwī.

Tere tu'orā, masā cūrē bujicā'wā. ²⁵ Jesú narē wijaadutiwī. Be'ro wērī'co pesari tucūpu sājāa, co ya omocāpu űe'ecu niwī. Tojo weecā, co wā'cānū'cāco niwō. ²⁶ Be'ro nipe'tiro ti di'tapure Jesú core masō'que queti se'sa wa'acaro niwā.

Jesú puarā caperi ī'atirārē yu'ruo'que ni'i

²⁷ Jesú wioğu ya wi'ipu ni'cū wijaari cura puarā caperi ī'atirā cūrē caricūsirutuwā.

—Davi pārāmi nuturiagu, ūsārē pajaña'cureya, ni caricūwā.

²⁸ Be'ro wi'ipu sājācā, caperi ī'atirā cū pu'topu ejawā. Narē sērītiña'wī:

—ZYu'u musārē ī'acā weemasīsere ējōpeoti? niwī.

—Ējōpeo'o, ni yu'tiwā.

²⁹ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú na caperipu űapeowī.

—Musā ējōpeo'caronojō queoro wa'ato, niwī. ³⁰ Tojo nicāta, na ī'awā. Be'ro “Yu'u musārē tojo weesere āpērārē wereticā'ña”, niwī.

³¹ Cū tojo nimicā, na wijāca be'roacāta nipe'tiro ti di'tapu cū narē yu'ruo'quere werestepe'ocā'cārā niwā.

Ucūmasitigure Jesú ucūcā wee'que ni'i

³² Caperi bajuno'ti'cārā wijaari cura a'tiro wa'awu. Āpērā Jesú tiropu ni'cū ucūmasitigu wātī sājāno'cure mīejawā. ³³ Jesú cūrē ī'agū, wātī cūpure niğūrē cō'awirōwī. Tojo weecā, cū ucūmasiti'cu ucūnū'cāwī. Tocjārā tere uputu ī'amarīatjārā, a'tiro niwā:

—Marī a'to Israe curuacjārā tiropure tojo wa'acā, ne ni'cāti ī'atirā nicāti, niwā.

³⁴ Fariseo masā pe'e a'tiro niwā:

—Wātīa wioğu tutuaro me'rā ā'rī wātīarē cō'awirōsami, niwā.

Jesú masārē pajaña'que ni'i

³⁵ Jesú nipe tise macārīpu judío masā nerēse wi'serinucū bu'ecusiagu wa'awī. Añuse queti Ō'acū masārē yu'ruose quetire werewī. Tojo nicā Ō'acū wiogu nimi nise quetire weregu wa'awī. Dutitirārē de'ro na pūrino'sere yu'ruowī. ³⁶ Masārē i'agū, pūrō pajaña'wī. Na bujawetirā, wācūtutuatirā ovejare co'tegu moorā weronojō niwā. ³⁷ Tojo weegu Jesú ūsā cū bu'erārē niwī:

—Diacjūta ni'i. Marī otese peje pī'rī ducati'i. Tere miirā pe'e marībocurema. ³⁸ Tojo weerā te otese wiogure āpērā miitamuajārē sērīnemoña, niwī Jesú. A'te weronojō Ō'acū ye quetire masīsī'rīrā, pājārā waro nima. Mejō te quetire wererā pe'e pejetirācā nima. Tojo weerā āpērā cū o'ónemocā, Ō'acūrē sērīña, niwī Jesú.

10

Jesú cū bu'erārē bese'que ni'i

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Jesú masārē bu'eca be'ro ūsā cū bu'erā docere besewī. Ūsārē masāpu nīrā wātīarē cō'awīromasīsere o'owī. Tojo nicā nipe tise duti yu'ruomasīsere o'owī.

² Ūsā cū bese'cārā doce a'tiro wāmetiwā. Ne waro Simó niwī. Apetero cūrēta tja Pedro pisuwā. Be'ro cū acabijī André niwī. Cū be'ro Santiago, tojo nicā cū acabijī Juā, na puārāputa Zebedeo pō'rā niwā. ³ Apī Felipe, apī Bartolomé, apī Tomás niwā. Yu'u Mateo romano masā wiogure niyeru wapaseebosagu nī'cu quē'rā na me'rā niwā. Apī Santiago Alfeo macū niwī. Tojo nicā Tadeo niwī. ⁴ Apī Simó celote curuacjū niwī. Apī Juda Iscariote, be'ropu Jesure i'atu'tirāpure o'oacju quē'rā niwī.

Jesú cū bese'cārārē bu'edutio'o'que ni'i

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Cū besēca be'ro ūsā docere a'tiro niwī:

—Judío masā nitirā tiropu wa'aticā'ña. Tojo nicā Samaria di'tapu nise macārīpure wa'aticā'ña. ⁶ Israe curuacjārā tiro pe'e wa'aya. Na Ō'acū cū dutisere sirututirā, oveja na wiogure du'tiwija wisī'cārā weronojō nisama. ⁷ Narē wererā wa'aya. “Cā'rōacā be'ro Ō'acū bese'cu wiogu sājāgūsami”, niña. ⁸ Dutitirārē yu'ruoya. Wērī'cārārē masōña. Cāmi boarārē yu'ruoya. Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōña. Yu'u musārē weemasīsere wapamarīrō o'o'o. Tojo weerā narē yu'ruorā, wapaseeticā'ña.

⁹ »Musā wa'arā, ne niyeru miaticā'ña. ¹⁰ Ne ajuronojō miaticā'ña. Su'ti, tojo nicā sapatu musā sāñase me'rā dia'cū wa'aya. Tuacju miaticā'ña. Da'rari masā na da'rase wapa wapata'aba'amasīma. Tojo weerā musā bu'erā wa'acā, musārē ba'ase weetamurāsama.

¹¹ »Macāpu etarā, “Ā'rīta añutu'sami” musā nigú tiro tojaque'aya. Musā to nirō ejatuario cū ya wi'ipu niña. ¹² Cū ya wi'ipu sājāarā, ti wi'icjārārē pōtērī añudutiya. ¹³ Musārē ñe'ecā, “Musārē añurō wa'ato”, niña. Musārē ñe'eticā, niticā'ña. ¹⁴ Musārē ñe'eti, musā bu'esere tu'osī'rīticā, ti wi'ipure wijaarā, o ti macāpure wijaarā, ti macā cjase di'ta musārē wā'a'quere paastecō'aña. Tojo weerā musā a'ti macājārā bu'iritima, ni i'orāsa'a. ¹⁵ Diacjū musārē were'e. Ō'acū masārē beseatji numu narē uputu waro bu'iri da'regusami. Toduporopu Sodoma, Gomorra wāmetise macārīcjarārē bu'iri da're'caro nemorō narē bu'iri da'regusami, niwī Jesú.

Jesure ējōpeorārē ña'arō weeatje cjase ni'i

¹⁶ Cū apaturī ninemowī:

—Masīña. Yu'u musārē wioro wa'teropu o'ogū wee'e. Ovejare yaiwa wa'teropu o'ogū weronojō o'ó'o. Tojo weerā musārē ña'arō weeri nīrā, puā capeatiya. Musārē ña'arō weemicā, añurō weeya narē. ¹⁷ Añurō i'aña. Musārē ñe'e, judío masā wiorā tiropu miarāsama. Na nerēse wi'seripu musārē tārārāsama. ¹⁸ Tojo nicā yu'ure ējōpeose bu'iri to cjase di'ta wiorā tiropu miarāsama. Narē yé quetire wereya. Tojo nicā āpērā judío masā nitirārē wererāsa'a. ¹⁹ Musārē miacā, musā ucūatjere “¿De'ro wa'arosau? ¿De'ro nīrāsari?” ni wācūque'titicā'ña. Musā ucūrī cura Ō'acū musā ucūatjere u'ogusami. ²⁰ Tojo weerā musā basu mejēta ucūrāsa'a. Espiritu Santu marī pacu o'ó'cu musārē ucūdutisere ucūrāsa'a.

²¹ »Masā yu'ure ējōpeocā i'arā, na acawererā warore wia, wējēdutarāsama. Na pō'rā quē'rārē tojota weerāsama. Pō'rā quē'rā na pacusumuarē mejārōta weerāsama. ²² Yé bu'iri nipe'tirā musārē i'atu'tirāsama. No'o yu'ure ējōpeoyapatigunojō yu'rugusami. Cū yu'u pacu tiropu catinu'cūcūsami. ²³ Nī'cā macāpu musārē ña'arō weecā, ape macāpu du'tiya. Diacjūta musārē were'e. Nipe'tiro Israe curuacjārā nise macārīpu masā

werecusiabi'ati dūporo yu'u Ō'acū macā masū weronojō upūtigu apaturi a'tigusa'a tja, niwī Jesú.

²⁴ »Ne ni'cū bu'egu, cūrē bu'egu yu'ruoro nímāsītisami. Mejārōta da'raco'tegu quē'rā cū wiogu yu'ruoro nímāsītisami. ²⁵ Bu'egu, cūrē bu'egu weronojō nigūti, nirōua'a. Mejārōta da'raco'tegu cū wiogu weronojō nigūti, nirōua'a. Bu'eri masū, wiogu, na űa'arō yu'rucā, bu'eno'gū, da'raco'tegu quē'rā űa'arō yu'rusama. Tojo weero yu'u musārē bu'egure "Beelzebū, wātia wiogu nimi" nicā, ¿de'ro weerā masū yu'u bu'erārē tojo nitibosaba? niwī Jesú.

Jesú "¿Noanojōrē uirohati?" ni'que ni'i
(Lc 12.2-7)

²⁶ Jesú a'tiro werenemowī:

—Musā yu'u me'rā ni'i. Tojo weerā musārē uatirārē uiticā'ña. Ne bajuyoropu weetise űano'ticā weesome. űano'rōsa'a. Ne űatiropu wee'que quē'rā masīno'ticā weesome. ²⁷ Yu'u musārē tu'otiropu ni'quere āpērā tu'oropu werestepe'ocā'ña. Masīno'ña marī'quere masārē masicā weeya. ²⁸ Musā upure wējēcō'arārē uiticā'ña. Na upu dia'cūrē wējēcō'amasīsama. Ō'acū pe'e upu, ejeripō'rārē pecame'epu cō'abutiamasīsami. Cū tojo weegū pūrīcārē uiya, niwī.

²⁹ Jesú queose me'rā cū pacu marīrē ma'isere werenemowī:

—Puarā mirīcāa o'majārācā cā'rōacā wapatisama. Na tojo wapaticā, Ō'acū narē añurō co'tesami. Ne ni'cū mirīcūacā yucugapu pesagu marī pacu "Tocā'rō wērīgūsami" niticā, wērītisami. ³⁰ Apeyema tja Ō'acū marī poarire "Ticuse ni'i", ni masīpe'ocā'sami. ³¹ Musā pājārā mirīcāa yu'ruoro wapatisa'a. Tojo weerā musārē űa'arō weesī'rīrārē uiticā'ña. Ō'acū musārē añurō co'tegusami, niwī Jesú.

Masā tu'oropu Jesucristore ējōpeose ni'i
(Lc 12.8-9)

³² Jesú werenemowī:

—No'o masā tu'oropu yu'ure "Ējōpeo'o" ni wercā, yu'u quē'rā narē yu'u pacu u'musepu nigūrē añurō ucūgūsa'a. ³³ Ni'cū masārē uigu, masā tu'oropu yu'ure "Ējōpeowe'e" nigūrē yu'u quē'rā cūrē yu'u pacu u'musepu nigūrē "Yagu mejēta nimi", nigūsa'a, niwī Jesú.

Jesú ye bu'iri masā dūcawatima nise ni'i
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Apaturi werenemowī:

—Musā yu'ure "Añurō nisetiatjere miitigu weepī", ni wācūtīcā'ña. Yu'u tere miitītiwu. Yu'u a'tise wapa a'pepūrīato nīgū a'tiwu. Āpērā yu'ure uatirā, yu'ure uarā me'rā a'metu'tirāsama. ³⁵ Tojo weerā ni'cū cū pacu me'rā a'metu'tigusami. Apego quē'rā co paco me'rā mejārōta weegosamo. Tojo nicā macā numo co mañecō me'rā a'metu'tirāsama. ³⁶ Tojo weerā ni'cā wī'icjārā, yé bu'iri a'metu'tirāsama.

³⁷ »Yu'ure ma'irō nemorō masā pacusumua pe'ere ma'iyu'runu'cārā, yarā nímāsītisa'a. Tojo nicā pacusumua quē'rā na pō'rārē ma'iyu'runu'cārā, yarā nímāsītisama. ³⁸ Apetero weegu ni'cū "Yu'u Jesure ējōpeogu, wērībosa'a" ni uigu, yu'ure ējōpeodu'usami. Tojo weegunojō yagu nímāsītisami. ³⁹ Yu'ure ējōpeose me'rā űa'arō yu'rusī'rītigu, yu'ure ējōpeodu'ugunojō pecame'epu bu'iri da're bajurionogūsami. Apī wējēsere uitī, yu'ure ējōpeonu'cūgūnojō pe'e yu'u me'rā catinu'cūgūsamī, niwī Jesú.

Añurō wee'que wapa wapata'ase ni'i
(Mr 9.41)

⁴⁰ Jesú werenemowī:

—Musārē e'catis me'rā ñe'erā, yu'ure ñe'erāta weema. Yu'ure ñe'erā quē'rā, yu'u pacu yu'ure o'ó'cū ñe'erāta weema. ⁴¹ Ni'cū Ō'acū wereduti'quere wereturīari masūrē cū Ō'acū o'ó'cu niyucā, ñe'egūrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū cūrē o'osenojōrēta cūrē ñe'egū quē'rārē o'ogusami. Ni'cū masū añugūrē ñe'egū, cū añugū niyucā, cūrē ñe'egūrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū masū añugūrē o'ocaronojōta cūrē ñe'egū quē'rārē o'ogusami. ⁴² Ni'cū apīrē Jesucristore ējōpeogu nimi nīgū, acowogure acotiāgū diacjūta añuse bocagusami, niwī Jesú.

11

Juā cū bu'erārē Jesú tiroꝑu o'ó'que ni'i
(Lc 7.18-35)

¹ Jesú ũsā docere wérēca be'ro wa'a wa'awī. Galileapū nise macārīrē bu'ecusiagu wa'awī.

² Juā masārē wāmeyeri masū bu'iri da'rieri wi'ipū nicu niwī. Topū nīgū, Jesú masā wa'teropū weesere tu'ocu niwī. Tere tu'ogu, āpērā cū bu'esere siruturārē cū tiroꝑu wa'aduticu niwī. ³ A'tiro narē sērītiña'duticu niwī:

—“¿Mū'uta niti 'Masārē yu'rūoacju a'tigusami' nino'cu, o apīpare yucuerāsari yujupū?” ni sērītiña'ña, nicu niwī.

⁴ Jesú tiro etarā, Juā sērītiña'duti'quere sērītiña'wā. Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'tiwī:

—Yu'u weecā ĩ'asere, musā tu'osere Juārē wererā wa'aya. ⁵ “Caperi ĩ'atimi'cārā ni'cārōacārē ĩ'apāma. Sijamasītimi'cārā sijama. Cāmi boarā yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'oti'cārā tu'oma. Āpērā wērī'cārā masāma. Pajasecūorā añuse masārē yu'rūose quetire tu'oma. ⁶ Yu'ure ējōpeodu'utiganojō e'catigusami”, ni wererā wa'aya Juārē, niwī Jesú.

⁷ Na wa'āca be'ro Jesú Juā ye cjasere masārē werenu'cāwī:

—Musā masā marīrōꝑu Juārē ĩ'arā wa'apā. Topū wa'arā, uigunojōrē, wācūtutuatigure ĩ'arā wa'atipā. Cū tutuatigu tābuti wī'rō wēecuarō weronojō nitimi. ⁸ Tojo nicā añuse waro su'ti sāñagārē masā marīrōꝑu ĩ'arā wa'atipā. Su'ti añuse sāñarānojō wiorā ye wi'seripū nisama. ⁹ To pūrīcārē masā ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē ĩ'arā wa'arā weepā. Nirōta Juā āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā nemorō niyu'rūnu'cāmi. ¹⁰ Ō'acū Juārē o'óyuatjere cū ye queti ojāca pūrīꝑu a'tiro ojano'wū:

“Yu'u mu'u ye quetire wereyuacjere mu'u dūporo o'óꝑuti.

Cū mu'u wa'atji ma'arē apoyugusami”, nicu niwī Ō'acū, ni ojano'caro niwā.

Ma'a quē'rāyumu'tāgū weronojō mu'u wa'ati dūporo masā wācūsere bujaweti dūcayudutigusami nīgū, tojo nicu niwī.

¹¹ »Diacjūta masārē werēꝑuti. Todūporopū, a'tiro nicā quē'rārē ne ni'cū Juā yu'rūoro nīgū marīmi. Tojo nimicā, nipe'tirā Ō'acū wiogu nirōꝑu nirā Juā yu'rūoro nima. Mejō nigūꝑua cū yu'rūoro nimi.

¹² »Juā bu'enu'cācateropū, téé a'tocateropū quē'rārē Ō'acū wiogu nisere uatirā, cumuca weema. ¹³ Nipe'tirā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā na oja'que me'rā, tojo nicā Moisé cū dutise cūu'que me'rā Ō'acū wiogu nimi nisere werenu'cūcārā niwā. Juā masārē wāmeyeri masūꝑuta weretuocu niwī. ¹⁴ Musā yu'ure ējōpeosi'ricāma, a'tiro nigūti. Dūporocjēꝑu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiro nicu niwī: “Masārē yu'rūoacju a'tise dūporo Elía Ō'acū ye queti weremu'tārī masū weronojō nīgū a'tigusami”, ni ojano'wū. Juā na tojo ojano'cuta nimi. ¹⁵ O'meperi cūorānojō a'tere añurō tu'oya.

¹⁶ »Masā a'tocaterocjārā, ye quetire tu'osi'rītīrā ā'rā weronojō nima. Wī'marā macā decōꝑu apedujīrā, na me'rācārārē pijīrā caricūbajaque'atirā weronojō nima. A'tiro caricūsama: ¹⁷ “Ĕsā wēowū putimicā, basarā wijatiapū. Ĕsā bujawetise basacā quē'rārē, utitiapū.” Na weronojō a'tocatero nirā no'o añurō, ña'arō weecā, mejārōta tu'satima. ¹⁸ Juā masārē wāmeyeri masū be'ti, vino sī'rītīsamī. Cū tojo weecā, musā “Wātī cūomi”, nisa'a. ¹⁹ Be'ro yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu quē'rārē ba'a, yu'u vino sī'ricā, mejārōta ña'arō ucū'u. “Ba'awārīgū, sī'riwārīgū nimi. Niyeru wapaseeri masā, tojo nicā ña'arā me'rācū nimi”, ni' i yu'ure. Musā ni'cūꝑureta ējōpeowe'e. Tojo ējōpeotimīrā, yu'u wee'ō'quere ĩ'arā, “Ō'acū cūrē masīse o'opī” ni, masībosa'a, niwī Jesú.

Jesure ējōpeotise macārīcārā ye queti ni'i
(Lc 10.13-15)

²⁰ Be'ro Jesú cū tutuaro me'rā wee'ōyū'rūnu'cā'que macārīcārārē a'tiro tu'tiwī. Na ña'arō wee'quere bujaweti dūcayuticā, tojo weewī.

²¹ —Musā Corazī, tojo nicā Betsaida wāmetise macārīcārārē ña'arō wa'arosa'a. Yu'u wee'ō'quere ĩ'amīrā, dūcayuwe'e. Yu'u āpērā judío masā nitirā tiroꝑu Tiro, Sidō wāmetise macārīꝑu wee'ōcāma, dūporopū na ña'arō wee'quere bujaweti dūcayutojabopā. Na bujawetisere ĩ'orā, na weewuaronojōꝑuma su'tire wāquisenojōrē

sãña, nujãrê na dupoapu ðrêstepeobopã. ²² Musãrê were'e. Ô'acũ masãrê beseatji numu nicã, musã pe'ere Tiro, Sidôcjãrã nemorô bu'iri da'reyu'rũnu'cãgũsami.

²³ »Ni'cãrôacãma Capernaucjãrãrê were'e. "Tojowaro u'musepu mujãrãti", ni wãcũticã'ña. Ô'acũ masãrê pecame'epu cõ'abutiãgusami. Sõ'onica macã Sodoma yu'u musã tiropu wee'caronojô wee'ocãma, ti macã ni'cãrôacãpu quẽ'rãrê ninu'cũbosa'a. ²⁴ Musãrê nigũti. Ô'acũ masãrê beseatji numu nicã, Sodomacjãrãrê nemorô musã pe'ere Ô'acũ bu'iri da'regusami, niwĩ Jesú.

Jesú "Yu'u me'rã ejerisãjãse cuoya" nise ni'i
(Lc 10.21-22)

²⁵ Narê tojo nica be'ro Jesú cũ pacu Ô'acũrê a'tiro niwĩ:

—Pacu, mu'u u'muse, a'ti turi wioɣu ni'i. "Masiyu'rũnu'cãrã ni'i" nirãrê mu'u ye cjasere tu'omasicã weewe'e. Æpẽrã wĩ'marã weronojô maata tu'o ëjõpeorã pe'ere tere masicã wee'e. Mu'u tojo weesere wãcũgũ, "Añu'u", ni e'catise o'o'o. ²⁶ Pacu, mu'u u'caronojõta a'tere queoro wee'e, niwĩ.

²⁷ Be'ro Jesú masãrê ninemowĩ:

—Yu'u pacu nipe'tise weemasĩsere yu'ure o'owĩ. Cũ ni'cũta yu'u nisetisere masĩpe'ocã'sami. Yu'u quẽ'rã ni'cũta cũ nisetisere masĩpe'o'o. No'o yu'u masicã weeno'rã quẽ'rã cũ nisetisere masĩsama. ²⁸ Musã basu weetutuase me'rã Ô'acũrê e'caticã wees'ri'i. Tojo weerã nucũsere wuarã, da'ra caributirã weronojô ni'i. Musã bu'iri tu'oña'rã, bujawetirãrê a'tiro nigũti. Musã tojo tu'oña'sere yu'ure weeya. Yu'u musãrê weetamugũti. Musã tojo weecã, yu'u musãrê ejerisãjãsere o'oguti. ²⁹ Yu'u dutisere, yu'u uaronojô weeya. Musã tojo weecã, weetamugũti. Yu'u da'radutipeɣu niwe'e. Yu'u musãrê pajaña'gũ, mejõ nigũ weronojô wee'e. Musã bujawetisere yu'ure werecã, musãrê e'catise ducayuguti. ³⁰ Yu'u weetamuyucã, yu'u dutise uputu waro musãrê tutuawe'e. Masã apeyenojô ca'rasãasere o'marã weronojô tu'oña'rãsa'a, ni werewĩ Jesú.

12

Sauru nicã Jesú bu'erã trigore tã'rẽ'que ni'i
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

¹ Titare sauru nicã ùsã judio masã soowuari numu Jesú trigo wesepu yu'ruawĩ. Æsã cã bu'erã ujaboarã, trigo na ote'quere tã'rẽ, te perire ba'awu. ² Fariseo masã ùsã tojo weecã i'arã, Jesure niwã:

—I'ãña. Mu'u bu'erã ni'cãcãnojõrê weedutitiserẽ weema. Marĩ soowuari numurê da'radutiwe'e, niwã.

³ Na tojo nicã tu'ogu, Jesú niwĩ:

—Musã duporocjũ wioɣu Davi cũ me'rãcjãrã me'rã ujaboarã wee'quere bu'epã. ⁴ Na a'tiro weecãrã niwã. Ô'acũ wi'ipu sãjãa, pã "Ô'acũ ye ni'i" ni'que narê ba'adutiti'quere ba'acãrã niwã. Pa'ia dia'cũrê ba'ata basiocaro nimiwũ. ⁵ Apero Moisé duti'caropu quẽ'rãrê bu'epã. Marĩ soowuari numu nicã pa'ia Ô'acũ wi'ipu da'rasama. Cũ ye cjasere da'rãrã, sootisama. Na tojo sootirã, ña'arô weerã mejẽta weema. ⁶ Musãrê wereguti. A'tore yu'u Ô'acũ wi'i yu'ruoro niyu'rũnu'cãgũ ni'i. ⁷ Musã Ô'acũ ye queti ojãca pũripu ni'quere tu'omasĩwe'e. A'tiro ojano'caro niwũ: "Yu'u masãrê a'merĩ pajaña'cã u'a. Wa'icurã ùjãamorõpeo'caro nemorô te pe'ere uasãyu'rũnu'cã'a", ni ojano'wũ. Musã tere tu'omasĩrã pũricã, masã mejẽcã weetirãrê "Ña'arô weema", nitibosa'a. ⁸ Yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojô uputigu soowuari numurê dutise nemorô dutimas'i, niwĩ Jesú.

Jesú omocã bu'awia'cure yu'ruo'que ni'i
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Jesú trigo wesepu nica be'ro judio masã nerẽrĩ wi'ipu sãjãawĩ. ¹⁰ Ti wi'i po'peapu ni'cũ omocã bu'awia'cu nicu niwĩ. Fariseo masã ÷de'ro wee Jesure weresãrãsari? nirã, cãrê sãrĩtiña'wã:

—¿Marĩ soowuari numurê dutitigure yu'ruocã añuti? niwã.

¹¹ Na tojo nicã tu'ogu, narê yu'tiwĩ:

—Ni'inojõta marĩ soowuari numu nicã oveja copepu burusãjãcã, cũrê wejewã'cõgũ wa'aticã weetisami. ¹² Ni'cũ masũ oveja nemorô wapatiyu'rũnu'cãmi. Tojo weero marĩ soowuari numurê añuse weecã añu ni'i, niwĩ.

¹³ Cũ tojo nica be'ro omocã bu'awia'cure niwĩ:

—Mu'u omocārē sīoña, niwī. Tojo nicā tu'ogu, sīowī. Cū tojo weecāta, ape omocā weronojō añua wa'awā. ¹⁴ Cū tojo weecā ĩ'arā, fariseo masā uawijaa wa'awā. Tojo uawijaarā, “¿De'ro wee Jesure wējērāsari?” ni apocārā niwā.

Duporocjārūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā Jesure ojayu'que ni'i

¹⁵ Jesú cūrē wējēsī'risere masīgū, omocā bu'awia'cure yu'ruo'caropu ní'cu wi-jaawā'cāwī. Cūrē masā pājārā sirutuawā. Nipe'tirā dutitirārē yu'ruowī. ¹⁶ Yu'ruo, narē ne cū ye cjasere weredutiwī. ¹⁷ Jesú na pājārārē yu'ruocā, Isaia Ō'acū ye queti weremu'tārī masū oja'que queoro wa'awā. A'tiro ojacu niwī:

¹⁸ Ā'ri yu'ure da'raco'tegu, yu'u bese'cu nimi.

Yu'u ma'igū nimi.

Cū me'rā e'cati'i.

Yu'u Espiriture cūrē o'oguti.

Cū yu'u nipe'tirā masārē añurō weesere weregusami.

¹⁹ Cū ne du'saso, macā decopu caricūsijasome.

²⁰ No'o wācūtutuati'ganojō quē'rārē cō'asome.

Cō'arōnojō o'ogu, wācūtutuacā weegusami.

Ējōpeotututirārē tu'tisome.

Narē añurō weetamugūsami.

Cū wiogu sājāca be'ropu, cū ña'asere docaque'aca be'ropu tojo weedu'ugusami.

Cū queoro dutime'ricūsami.

²¹ Tojo weerā nipe'tirocjarā cū dutiatjere co'terāsama, tojo ni ojano'wā.

Jesure “Wātī tutuaro me'rā wee'omi” ni ucja'que ni'i

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Be'ro Jesú tiropu caperi bajutigu, ucūtigu wātī sājāno'cure miiejawā. Na cūrē miiejacā ĩ'agū, Jesú cūrē yu'ruowī. Tojo weéca be'ro ĩ'a, ucūwī. ²³ Wātī sājāno'cu yu'rucā ĩ'arā, nipe'tirā masā ĩ'amarāwā. Na a'merī sērītiña'wā:

—¿Ā'ri duporocjārūpu Davi pārāmi “Na a'tiacju niapu” ní'cu niti? niwā.

²⁴ Fariseo masā na tojo nicā tu'orā, a'tiro niwā:

—Ā'ri wātīa wiogu Beelzebú wāmetigu tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōcā'sami, niwā.

²⁵ Jesú na tojo nisere masīgū, narē niwī:

—Ní'cā curuacjarā a'merī ducawati a'mequērā, masāpe'tia wa'asama. Tojo nicā ní'cā macācjarā o ní'cā wi'icjarā na quē'rā a'merī ducawati a'metu'tirā, pe'tidija wa'asama. ²⁶ Mejārōta wātīa wiogu cū yarā wātīarē cō'awīrōgū, cū basuta ducawatigu weesami. Tojo weegu cū de'ro wee tutuanemobosabe. ²⁷ Musā yu'ure “Cū wātī Beelzebú tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi”, ni'i. Tojo nicāma, musā bu'esere siruturā wātīarē cō'awīrōrā, ¿noa tutuaro me'rā cō'awīrōsari? Narē musā “Ō'acū tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōma”, ni'i. Tojo weero masīno'o. Musā yu'ure nise diacjū niwe'e. ²⁸ Yu'u wātīarē Espiritu Santu tutuaro me'rā pe'e cō'awīrō'o. Te me'rā “Ō'acū wiogu nise musā tiropure nitoja'a”, nino'o.

²⁹ »Queose me'rā musārē werenemogūti tja. Ní'cū tutuamu ya wi'ipure du'tecūtūmīgū, yajamasīno'ña marī'i. Du'téca be'ropu yajamasīsami, niwī. Yu'u wātī yu'ruoro tutuayu'runu'cā'a nigū, tojo niwī Jesú.

³⁰ Jesú ninemowī:

—Yu'ure uatirā yu'ure ĩ'atu'tirā nima. Yu'ure seeneotamutigunojō doquestewā'cāgū weronojō nimi. Yu'ure ējōpeotirā masārē Ō'acūrē ējōpeocā weetamurā mejēta weema.

³¹ »Tojo weegu musārē diacjū weragūti. Ō'acū masā ña'arō weesere, ña'arō ucūsere acobojogusami. Espiritu Santu ña'arō ucūcā pūrīcārē, acobojosome. ³² Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure ña'arō ucūcā, Ō'acū acobojogusami. Espiritu Santu pe'ere ña'arō ucūcā, Ō'acū acobojosome. Ní'cārōacā, be'ropu quē'rārē mejārōta acobojosome, niwī Jesú.

Yucugure tigu dūca me'rā ĩ'amasīno'o nise ni'i

(Lc 6.43-45)

³³ Jesú ninemowī:

—Yucugu añucju nicā, tigu dūca me'rā “Añucju ni'i”, nino'o. Yucugu ña'acju ní'ro, tigu dūca me'rā “Ña'acju ni'i”, ni ĩ'amasīno'o. Yucugure tigu dūca me'rā ĩ'amasīno'o. ³⁴ Musā aña weronojō pūrīrā ni'i. Ña'arā nitjarā, ¿de'ro wee añusere ucūmasībosau? Marīrē ña'ase púúturo, ña'aseta marī ucūse wija'a. Añuse nicā, añuseta wija'a. ³⁵ Tojo weegu masū añugū añuse wācūse cuoyugu, añurōta ucūsami. Apī ña'agū pe'e cū wācūse

ña'ase niyucā, ña'arō ucūsami. ³⁶ Musārē wereguti. Ō'acū masārē beseatji n̄m̄m̄ nicā, masā wācūtimirā no'o űaro ucūma'a'quen̄cū beseğusami. ³⁷ Masā añurō ucūca be'ro nicā, Ō'acū masārē "Añurō ucūpā, bu'iri moo'o", nigūsami. Masā ña'arō ucūca be'roma "Bu'iri cūo'o", nigūsami, niwī Jesū fariseo masārē.

Masā ña'arā Jesure wee'odutimi'que ni'i
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Be'ro fariseo masā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesure a'tiro niwā:

—Masārē bu'egu, m̄'u añuse wee'ocā i'asī'risa'a, niwā.

³⁹ Na tojo nicā tū'ogu, Jesū niwī:

—Musā a'tocaterocjārā ña'arā ni'i. Musā wee'ofña nīrā, musā ējōpeotisere yu'ure i'ō'o. Musārē wee'osome. A'te dia'cūrē wereguti. Duporocjūpu Jonā Ō'acū ye quetire weremū'tārī masū wa'a'caronōjō dia'cūrē i'ogūti. ⁴⁰ Jonā wa'iwā pajigujo paaga po'peapu i'tia umūco, i'tia ñami cūpure sāñacu niwī. Cū weronōjōta yu'ū Ō'acū macū masū weronōjō upūtigu quē'rā yu'ure yáaca be'ro i'tia umūco, i'tia ñami di'ta po'peapu cūñagūsa'a. ⁴¹ Jonā Nínive wāmetiri macācjarārē Ō'acū ye quetire wrecā, na ña'arō wee'quere bujaweti, du'ucārā niwā. Yu'ū pe'ere Jonā yu'ruoro nimicā, masā ējōpeowe'e. Musā na wee'caronōjō ña'arō wee'quere bujawetiwe'e. Tojo werārā Ō'acū masārē beseatji n̄m̄m̄ nicā, Nínivepu ní'cārā a'tocateropucjārārē "Musā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewu", nīrāsama. ⁴² Apeye quē'rārē wereguti. Duporocjō mujjūpū mujātiro diacjū pe'e nīrī di'tapu wioغو Israe curuacjārā wioغو Salomó masisere tū'ogo a'tico niwō. Yu'ū Salomó yu'ruoro masīyū'rūnu'cāmicā, masā pe'e yu'ure tū'osi'rīwe'e. Tojo weego Ō'acū masārē beseatji n̄m̄m̄ nicā, ti di'ta wioغو ní'co a'tocateropucjārārē "Musā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewu", nigōsamo, niwī.

Wātī toduporopu cū ní'cūpure majāmisājāase ni'i
(Lc 11.24-26)

⁴³ Jesū fariseo masārē ninemowī:

—Wātī masūpure cō'awīrōno'ca be'ro aco marīrōpu sijabaque'atisami. Cū niatjore a'magū, tojo weesami. Cū nīrō bocatigu, a'tiro wācūsami: ⁴⁴ "Yu'ū wijaa'cūpure dajasājāagūti tja", nisami. Cūpure dajasājāagū, wī'i o'aca wī'i, añurō apōca wī'i weronōjō bocaejasami. ⁴⁵ Be'ro āpērā wātīa sietere cū yu'ruoro ña'arārē pijisami. Piji, be'ro toduporopu cū wijaa'cūpure na nipe'tirā sājāasama. Tojo weegu masū cū toduporopu ní'caro nemorō ña'arō tojasami. Ā'rā quē'rā yu'ure ējōpeotirā tojota ña'abutiaro wa'arāsama, niwī Jesū.

Jesú paco, tojo nicā cū acabijirā ye cjase ni'i
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesū masārē tojo ucūrī cura cū paco, cū acabijirā cū nīrī wī'ipū ejawā. Na sopepu tojanū'cā, cū me'rā ucūsī'rīwā. ⁴⁷ Tojo weecā, to nigū ní'cū werewī Jesure:

—M̄'u paco, m̄'u acabijirā sope pu'topū niama. M̄'u me'rā ucūsī'rīama, ni werewī.

⁴⁸ Cū tojo nicā tū'ogu, Jesū cūrē niwī:

—¿Noanojō nīti yu'ū paco, yu'ū acabijirā? niwī.

⁴⁹ Be'ro űsā cū bu'erārē ñupu'a, niwī:

—Ā'rārē yu'ū paco, yu'ū acawererā waro tū'ofña'a. ⁵⁰ No'o Ō'acū űaro weerānojō náta yu'ū acabijī, yu'ū acabijo, yu'ū paco weronōjō nima, niwī.

13

Jesú oteri masū ye quetire queose me'rā were'que ni'i
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Ti n̄m̄m̄rēta tja Jesū wī'ipū ní'cū ditara sumutopū wa'awī. Wa'a, topū dujiwī. ² Masā pājārā waro cū tīropū nerēcā i'agū, yucūsupū mujāsājāa, dujiwī. Masā pe'e ditara sumutopū nu'cūwā. ³ Be'ro Jesū queose me'rā narē bu'ewī:

—Ní'cū masū cū ya wesepū otegu wa'asami. ⁴ Cū otegu wēestewā'cācā, apeye otese cape ma'apu doqueque'asa'a. Mirīcūa a'ti, te perire i'aboca, ba'ape'ocā'sama. ⁵ Apeye űtāpaga cā'rōacā di'ta cūoro bu'ipū doqueque'asa'a. Te di'ta cā'rōacā niyucā, asibusu maata marā, pī'rīsa'a. ⁶ Be'ro mujjūpū asimujātiri cura di'ta boposājāyū'rua wa'asa'a. Tojo weero nu'cōrī cuoti'caro nītjarō, maata ñaidjira wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropū burūque'asa'a. Pota pe'e tere pī'rīyū'rua, wējēcā'sa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurōpu burūque'asa'a. Te añurō pī'rī, ducatisa'a. Ní'cā ño cien peri ducatisa'a. Ape ño sesenta peri, ape ño treinta peri ducatisa'a. ⁹ O'meperi cuorānojō a'tere añurō tū'oya, niwī Jesū.

Jesure cã bu'erã "¿De'ro weegu queose me'rã bu'eti?" ni'que ni'i
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Be'ro ùsã cã bu'erã cã pu'to wa'a, cãrẽ sërĩtiña'wũ:

—¿De'ro weegu masãrẽ queose me'rã bu'eti? niwã.

¹¹ Jesú ùsãrẽ yu'tiwĩ:

—Ó'acũ musãrẽ a'tiro weemi. Musã ãpërã toduporopu masiña marĩmi'quere cã wioгу nisere masicã weemi. Æpërã yu'ure ãjõpeotirã pe'ere masiticã weemi. ¹² Tojo weegu yu'u bu'esere ãjõpeorãrẽ narẽta Ó'acũ masise o'onemogúsami. Na tu'omasise cuoyu'ruarásama. Æpërã yu'u bu'esere ãjõpeotirã pe'ere na cã'rõacã masimi'quere tu'omasiticã weegusami. ¹³ Na yu'u weesere i'amirã, i'atirã weronojõ nisama. Yu'u bu'esere tu'omirã, tu'omasítisama. Tojo weegu queose me'rã narẽ were'e. ¹⁴⁻¹⁵ Isaía Ó'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ cã oja'caronojõta narẽ wa'a'a. A'tiro ojacu niwĩ: Musã Ó'acũ ye cjasere teerã, i'asi'rísome.

Ó'acũrẽ ãjõpeosi'rĩtirã, diacjũ cjasere tu'osi'rísome.

Tojo ãjõpeotitjãrã, yu'ure acobojose sërísome.

Tojo weerã musãrẽ werecã, tu'orãsa'a, tu'orã pe'e.

Mejõ ¿de'ro nirõ weesari? ni tu'omasísome.

Musã añurõ yu'u weesere i'amirã, i'amasísome, ni ojacu niwĩ Isaía, niwĩ Jesú.

¹⁶ Æsã pe'ere niwĩ:

—Musã pũricã yu'ure ãjõpeorã, e'cati'i. Yu'u weesere i'arã, yu'u bu'esere tu'orã, ãjõpeo'o. ¹⁷ Diacjũ musãrẽ weregutĩ. Pãjãrã Ó'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã, tojo nicã duporocjãrã masã añurã ni'cãrã ni'cãrõacã yu'u musãrẽ weesere i'asi'rĩcãrã nimiwã. Yu'u musãrẽ weresere tu'osi'rĩcãrã nimiwã. Tojo weesi'rĩcãrã nimirã, i'ati, tu'otiyu'ruocã'cãrã niwã, niwĩ Jesú.

Jesú oteri masũ quetire "A'tiro nisirĩrõ wee'e" nise ni'i
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ Be'ro Jesú ùsãrẽ a'tiro werenemowĩ:

—Oteri masũ ye queti a'tiro nisirĩrõ wee'e. ¹⁹ Yu'u a'ti turipu wioгу nigũsa'a nisere tu'omirã, tere tu'omasítirã, a'tiro weronojõ nisama. Otese cape ma'apu buruque'a'que weronojõ nisama. Wãtĩ a'ti, na tu'omi'quere e'mape'ocã'sami. ²⁰ Æpërã ùtãpaga wa'teropu doqueque'a'que peri weronojõ nisama. Yé quetire e'catisse me'rã tu'osama. ²¹ Tojo tu'omirã, nu'cõrĩ marĩrã weronojõ nisama. Narẽ mejécã wa'acã, o ãpërã te quetire ãjõpeose bu'iri narẽ tu'ticã, maata ãjõpeodu'ucã'sama. ²² Æpërã otese cape pota wa'teropu buruque'a'que weronojõ nisama. Yé quetire tu'oma, tu'orã pe'e. A'ti umuco cjaspe pe'ere wãciyu'runu'cãsama. No'o de'ro nisere uaripejaju'ruasama. Na tojo niseticã, a'te narẽ dojorécã'sa'a. Na tu'o'quere acobojo, dũca marĩrã weronojõ nisama. ²³ Æpërã di'tapu añurõpu buruque'a'que peri weronojõ nima. Yé quetire tu'o, añurõ ãjõpeo, yu'u dutironojõ weesetirã, añurõ ducatirã weronojõ nima. Cien peri ducati'caro weronojõ añusere weesama. Æpërã sesenta peri, ãpërã treinta peri ducati'caro weronojõ añusere weesama, niwĩ Jesú.

Trigo wa'teropu apeye ña'ase cape pĩrĩbajua'que ni'i

²⁴ Jesú apeye queose me'rã ùsãrẽ werenemowĩ:

—Ó'acũ wioгу nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cã masũ añuse capere cã ya wesepu otesami. ²⁵ Be'ro nipe'tirã cãrĩca be'ro te ote'cure i'atu'tigu cã ote'caropu wa'asami. Wa'a, trigo cape wa'teropu ña'ase capere otesami. ²⁶ Trigo pĩrĩmujã, te pupiri cura ña'ase cã ote'que pe'e quẽ'rã pĩrĩbajuasa'a. ²⁷ Tere i'arã, cãrẽ da'raco'terã na wioгupure wererã wa'asama: "Wioгу, marĩ ote'que añuse cape dia'cũ nimiwãto", nisama. "¿De'ro wee a'te ña'ase cape a'tipari?" nisama. ²⁸ Na wioгу narẽ yu'tisami: "Ni'cũ marĩrẽ i'atu'tigu tojo weepĩ", nisami. Be'ro da'raco'terã na wioгure sërĩtiña'sama tja: "¿Mu'u ùsã ña'asere cureweerã wa'acã uasari?" nisama. ²⁹ Cũ pe'e narẽ nisami: "Weeticã'ña. Musã cureweerã, apeye trigore du'acõ'abosa'a. ³⁰ Totã trigo me'rã bucuacã'to. Trigo bucuatu'ajaca be'ropu da'rari masãrẽ o'óguti. Na ña'ase pĩrĩ'quere cureweemu'tãrãsama. Curewee, tere opa dotori dũ'te, ãjũarãsama. Tu'ajanu'cõ, trigore na nu'õwuaropu nu'õrãsama", nisami, niwĩ Jesú.

Jesú mostaza wãmetise cape me'rã queose o'o'que ni'i
(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Jesú apeye queose me'rã werenemowĩ tja:

—Ó'acũ yarã pãjãrã sãjãrãsama nise otese mostaza cape weronojõ ni'i. Tere ni'cã cã ya wesepu otesami. ³² Mostaza cape cã'caperoacã waro ni'i. Tõcacaperoacã nimirõ,

bucuaropua pajibutiacju yucugu pĩ'rĩsa'a. Pajicju waro wa'acã ĩ'arã, mirĩcãa a'ti, tigu duraripũ na diepeoatje su'tire weesama, niwĩ. Ô'acũ wiogu nise cã'caperoacã weronojõ nu'cãsa'a. Be'ro pajicju bucua'caro weronojõ nipe'tiropũ cũ ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicã pajãrã cũ yarã sãjãrãsama nigũ, tojo niwĩ.

Pã bucuaã weese me'rã queose ni'i
(Lc 13.20-21)

³³ Be'ro apeye queose me'rã werenemowĩ tja:

—Ô'acũ wiogu nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cõ numio pã weegotigo pã weese harinarẽ ĩ'tiapa queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pã bucuaã weesere morẽsamo. Be'ro te nipe'tise bucua se'sape'tia wa'asa'a, niwĩ. Levadura harinarẽ bucuaã wee'caro weronojõ Ô'acũ wiogu nise nipe'tiropũ se'sarosaa'a nigũ, tojo niwĩ.

Jesũ masãrẽ queose me'rã bu'e'que ni'i
(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesũ masãrẽ bu'ẽgu, queose me'rã wereticã weetiwi. ³⁵ Cũ tojo weecã, Ô'acũ ye quetire weremũtãrĩ masũ oja'que queoro wa'awũ. Jesũ masãrẽ wereatjere a'tiro ojano'wũ:

Queose me'rã masãrẽ weregusa'a.

Ô'acũ a'ti mũcco weecãpũ masĩno'ña marĩ'quere musãrẽ were bajurẽgãti, ni ojano'wũ.

Jesũ "Ñã'ase cape trigo tiropũ pĩ'rĩbajua'quere a'tiro nĩsĩ'rĩrõ wee'e" nise ni'i

³⁶ Be'ro Jesũ masãrẽ we'eriti, wĩ'ipũ sãjãawĩ. E'sã cũ bu'erã cũrẽ sirutusãjãwũ. Topũ cũrẽ sãrĩtiña'wũ:

—Mu'ũ mejẽpũ ñã'ase cape trigo wa'teropũ queose were'quere wereapoya. ¿De'ro nĩsĩ'rĩrõ weeati? niwũ.

³⁷ E'sã tojo nicã tu'ogu, Jesũ yu'tiwĩ:

—Añuse trigo capere ote'cu yu'ũ Ô'acũ macũ masũ weronojõ upatigu ni'i. ³⁸ Ti wese pe'e a'ti turi nĩsĩ'rĩrõ wee'e. Añuse cape yu'ure eẽjõpeorã Ô'acũ põ'rã nima, nĩsĩ'rĩrõ wee'e. Ñã'ase cape pĩ'rĩ'que pe'e wãti yarã nima, nĩsĩ'rĩrõ wee'e. ³⁹ Ti wese ote'cũre ĩ'tu'tigu ñã'asere ote'cu wãti nimi. Trigo bucua'ajaca be'ro na tẽ'rẽse a'ti mũcco pe'tiatje ni'i, nĩsĩ'rĩrõ wee'e. Trigore tũ'rẽrĩ masã Ô'acũrẽ wereco'terã u'musecãrã weronojõ nima. ⁴⁰ Ñã'asere curewee eẽjũacõ'asama. Na tojo wee'caro weronojõ a'ti turi pe'ticãpũre ñã'arãrẽ cõ'arãsama. ⁴¹ Yu'ũ Ô'acũ macũ masũ weronojõ upatigu yu'ure wereco'terãrẽ nipe'tiropũ o'ógusa'a. "Nipe'tirã ñã'arõ weerãrẽ, tojo nicã ãpẽrãrẽ ñã'arõ weecã weerãrẽ neoña", nigũsa'a. ⁴² Narẽ pecame'epũ cõ'arãsama. Topũ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama. ⁴³ Tojo wa'ari curare Ô'acũ uaro weerã pe'e a'tiro weerãsama. Cũ tiropũ wa'arã, mujĩpũ mũccocjũ weronojõ asisterãsama. Topũ ninu'cũcã'rãsama. O'meperi cõorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, niwĩ.

Dĩ'tapũ niyeru cujiri yaacũu'que queose ni'i

⁴⁴ Jesũ a'tiro werenemowĩ:

—Musãrẽ Ô'acũ wiogu nise nere werenemogãti. Cũ musã wiogu nise nipe'tise yu'rũoro añuyũ'runũ'cã'a. Ni'cũ apeyenõjõ wapabujuserẽ ãpẽrã ya dĩ'ta po'peapũ nuo'quere boca'caro weronojõ ni'i. Tere bocãca be'ro mejãrõpũta yaacũusami tja. Be'ro e'catise me'rã wa'a, nipe'tise cũ cõosere duape'ocã'sami. Cũ dua'que wapa me'rã ti dĩ'tare duumiicã'sami, niwĩ.

Jesũ perla wãmetiri pe, wapabujuri pe me'rã queose o'o'que ni'i

⁴⁵ Apeye quẽ'rãrẽ Jesũ werenemowĩ:

—Ô'acũ wiogu nise ni'cũ duari masũ añurõ asistese peri perla wãmetisere a'macusiario weronojõ ni'i. ⁴⁶ Cũ wapabujuri pe, ni'cã pere bocaejagu, a'tiro weesami. Bocaaja, cũ cõosere duape'ocã'sami. Cũ dua'que wapa me'rã ti pe wapabujuri pere duumiicã'sami. Ô'acũ musã wiogu nicã, ti pe wapabujuri pere bocase weronojõ ni'i.

Wejecũ me'rã Jesũ queose o'o'que ni'i

⁴⁷ »Be'ropũ Ô'acũ masãrẽ beseatjere weregãti. Wa'ĩ wẽjẽrĩ masã ni'cãgũ wejecũjo dĩa pajiri maarpũ doqueñosama. Tigũpũre nĩrãnũcũ wa'ĩ su'riwã'sama. ⁴⁸ Tigũ mu'muyũ'rũcã ĩ'arã, wa'ĩ wẽjẽrĩ masã dĩa sumutopũ wejẽmajãsama. Topũ wa'ire besedujisama. Añurãrẽ pi'ipũ besesãasama. Ñã'arãrẽ doqueñocã'sama. ⁴⁹ A'ti mũcco pe'ticã, tojota wa'arosa'a. Ô'acũrẽ wereco'terã u'musecãrã a'tirãsama. Añurã, ñã'arãrẽ dũcawaanũ'cõrãsama. ⁵⁰ Ñã'arãrẽ pecame'epũ cõ'arãsama. Topũ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama, niwĩ Jesũ.

Jesú cū be'erārē be'ropu na weeatjere were'que ni'i

⁵¹ Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—¿A'te yu'u ní'quere tu'oti masā? niwī.

Ūsā “Ūu, tu'o'o”, niwū.

⁵² Ūsā tojo nicā, cū niwī:

—Nipe'tirā Moisé oja'quere bu'erā yu'u wioḡu nigūsa'a nisere ējōpeorā, ni'cū wi'i cuoḡu weronojō nima. Cū, cū ya wi'icjārārē o'oacju, ti wi'ipu cū apeyenojō nuro'quere ma'marē, mejārē miuwīrōmasísami. Cū weronojō yé niatjere mejā, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere weremasísama. Tojo nicā ma'ma, yu'u bu'ese que'rārē weremasísama níḡū, tojo niwī ūsārē.

Jesú cū ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Jesú te queose wéréca be'ro to ní'cu Nazare cū masāca macāpu wa'awī. Topu judío masā na nerēwuari wi'ipu bu'enu'cāwī. Topu nirā cū bu'esere tu'o, ī'amarīamujāwā. A'tiro niwā:

—¿No'opu bu'epari ā'rī tocārō masīḡū? ¿De'ro wee a'te masā duitirārē yu'ruosenojōrē wee'omasīti? ⁵⁵ Ā'rī ni'cū capiteru macū nimi. Cū a'ti macācjō María macū nimi. Cū acabijirā Santiago, José, Simó, Juda nima. ⁵⁶ Cū acabijirā numia que'rā a'toputa nima. Tojo weegu ¿no'opu masīmpari cū a'tere? niwā.

⁵⁷ Cū tocjū nise bu'iri cū weresere ējōpeosīrītiwā. Jesú pe'e narē niwī:

—Nipe'tirā ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē tu'o ējōpeosama. Cū ya di'tacjārā, cū ya wi'icjārā dia'cū ējōpeotisama, niwī.

⁵⁸ Tojo weegu ti macāpure na ējōpeoticā T'agū, peje waro narē wee'otiwī.

14

Juā masārē wāmeyeri masūrē tojo wee wējēcārā niwā nise ni'i

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Titare Herode Galilea di'tacjārārē dutigu Jesú wee'quere tu'ocu niwī. ² Tere tu'ogu, cū me'rā da'rarārē a'tiro nicu niwī:

—Cū Juā masārē wāmeyeri masū yu'u wējēduti'cu masā'cu níḡū nisami. Tojo weetigu mejēta, peje waro wee'otutuayurūapu, nicu niwī.

³ Cū Herodeta todaporopure Juārē ñe'eduticu niwī. Ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu da'tecūduticu niwī. A'te ye bu'iri tojo weecu niwī. Herode cū acabiji Felipe nūmo, Herodia wāmetigore Felipe cū catimicā, core ē'ma, nūmoticu niwī. ⁴ Cū tojo weesere tu'ogu, Juā Herode tiropu wa'a, a'tiro nicu niwī:

—Mu'u acabiji nūmorē nūmoticā, ña'a ni'i. Core cuoticā'ña, nicu niwī. Cū tojo ní'que bu'iri Herode cūrē bu'iri da'reri wi'ipu sōrōduticu niwī.

⁵ Cū Juārē wējēsīrīcu niwī. Masā pe'e “Juā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū nimi”, nicārā niwā. Tojo weegu yu'u cūrē wējēcā, masā yu'u me'rā uabosama ni uigu, maata cūrē wējeticu niwī. ⁶ Be'ro Herode cū bajuáca nūmurē bosenu'mu weecu niwī. Titare Herodia macō cū piji'cārā tiropu basa'ogō wijaco niwō. ⁷ Herode co basa'ocā tu'saya'ruacu niwī. Tojo weegu “Ne nisooro marīrō no'o mu'u ūsanojōrē o'oguti”, nicu niwī. ⁸ Co pe'e co pacore “¿Ñe'enojōrē sērīgōsariba?” nico niwō. Co paco wéréca be'ro Herode tiropu wa'a, cūrē nico niwō:

—Juā masārē wāmeyeri masū dūpoare dutesure, ni'cā papu miiti, yu'ure o'oya, nico niwō. ¿Diacjūta Juārē wējēḡsari? níḡō, tojo weedutico niwō.

⁹ Co tojo nicā tu'ogu, Herode bujaweticu niwī. Juārē wējēsī'rīticu nimiwī. Cū masā tu'oropu “Mu'u ūsanojōrē o'oguti” ní'cu niyugu, masā yu'ure bujiri níḡū, co ní'caronojōta weecu niwī. ¹⁰ Tojo weegu Juā bu'iri da'reri wi'ipu níḡūrē cū dūpoare dutesureduticu niwī. ¹¹ Dutesureca be'ro cū dūpoare bapapu sāa, Herodia macōrē o'ocārā niwā. Co pe'e que'rā co pacopure o'oturiaco niwō.

¹² Be'ro Juā bu'esere sirutu'cārā cū upure miirā wa'a, yaacārā niwā. Be'ro Jesupare wererā wa'acārā niwā.

Jesú ni'cāmocusetiri mil ūmūarē ba'ase eca'que ni'i

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Jesú Juārē wējē'que quetire tu'ogu, a'tiro weewī. Yucusupu mujāsājāa, apero masā marīrōpu ūsā cū bu'erā me'rā wa'awī. Ūsā wa'asere tu'orā, tocjārā masā ma'apu cūrē sirutuwa'cācārā niwā. ¹⁴ Jesú ape pā'rēpu pē'ajagu, dijanu'cāwī. Be'ro masā pājārārē bocaejapejawī. Narē ī'agū, pajaña'wī. Duitirā na mia'cārārē yu'ruowī. ¹⁵ Ūsā cū bu'erā na'ique'ari cura cū pu'to wa'a, werewā:

—Na'ique'aropu wee'e. A'topu marī nirōpu masā marīma. Tojo weegu masārē macāpu wa'adutiya. Topu duuba'arā wa'ato, nimiwā.

¹⁶ Ūsā tojo nicā tu'ogu, "Wa'aticā'to. Musā narē ecaya", niwī.

¹⁷ Ūsā cūrē niwā:

—Ni'cāmocuse pā, wa'i puarā dia'cū cū'o, niwā.

¹⁸ Be'ro "Te musā cūosere miitia", niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā, cū tiro miawā. Be'ro Jesu masārē tā bu'ipu dujudutiwī. Tu'ajanu'cō, te pā ni'cāmocuse pagare, na wa'i puarārē mii, u'muarōpu ī'amorō, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'owī. Be'ro pārē ducawaa, ūsārē o'owī. Ūsā pe'e masārē tere etiwā. ²⁰ Nipe'tirā ba'a yapiwā. Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneowā. ²¹ Tere ba'arā numia, wī'marā ba'paqueono'ña marīrō umua se'saro ni'cāmocusetiri mil niwā.

Jesú acopu sija'que ni'i

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Jesu masārē ba'ase ecāca be'ro ūsā cū bu'erārē yucusu me'rā ditarapu pē'ayudutiwī. Cū pe'e topu masārē we'eritigu, tojacā'wī yujupu. ²³ Be'ro masārē we'eritica be'ro ūrūgūpu cū se'saro űubuegu mujācu niwī. Topure űami ējācā, ni'cūta nicu niwī. ²⁴ Ūsā pe'e ditara decopu pē'arā weewu. To ūsā ejacā, wī'rō uputu wēepōtēowā. Tojo weero pā'cōrī paca yucusure wēecuawu. ²⁵ Bo'remujātiri cura Jesu ūsā tiropu acopu sijawā'cātiwī. ²⁶ Ūsā cūrē ī'amasitiwā. Tojo weerā cū topu sijawā'cāticā ī'arā, uputu ucuawu. Cūrē ī'arā, "Abu, masū wērī'cu wātī nisami", ni caricūwā.

²⁷ Jesu ūsārē nūcūadutiḡu a'tiro niwī:

—Wācūtutuaya. Yu'u ni'i. Yu'ure uiticā'ña, niwī.

²⁸ Be'ro Pedro Jesure niwī:

—Wioḡu, mu'u nīḡū, yu'ure mu'u tiro acopu sijawā'cādutiya, niwī.

²⁹ Jesu cūrē niwī:

—To pūrīcārē a'tia, niwī. Tojo weegu Pedro dija, Jesu tiropu wa'agu, sijawā'cāwī.

³⁰ Be'ro uputu wī'rō wēecā ī'agū, ucuwa wa'awī. Tojo weegu cū di'adijagu, caricūwī:

—Wioḡu, ñe'egū a'tia, ni caricūwī.

³¹ Be'ro maata Jesu cūrē ñe'ewī. A'tiro niwī:

—¿Mu'u cā'rōacā waro ējōpeose cuoti? ¿De'ro weegu yu'u tiro a'tis'rīmigū, yu'ure ējōpeotiati? niwī.

³² Be'ro na yucusupu mujāsājārī cura wī'rō yusua wa'awu. ³³ Tojo wa'acā ī'arā, ūsā tiwupu sāñarā Jesure ējōpeorā, ejaque'awu. Cūrē niwā:

—Nirōta mu'u Ō'acū macū ni'i, niwā.

Jesú Genesarepu dutitirārē yu'rno'que ni'i

(Mr 6.53-56)

³⁴ Be'ro ūsā Genesare wāmetiropu pē'ajawu. ³⁵ Točjārā Jesure ī'amasirā, topu cū ejase quetire nipe'tiropu werese'sabi'acārā niwā. Nipe'tirā dutitirārē yu'ruodutirā cū tiropu miiejawā.

³⁶ —Mu'u quē'rā ūsārē mu'u yaro su'tiro sumutopu ñe'eña'duticureya, niwā. Nipe'tirā tojo weerā yu'ruono'pe'ticā'wā.

15

Masārē ña'arā wa'acā weese ni'i

(Mr 7.1-23)

¹ Be'ro fariseo masā Jesu tiropu ejawā. Tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā quē'rā Jerusalēpu a'ti'cārā Jesu tiropu eja, sērītiña'wā:

² —¿De'ro weerā mu'u bu'erā marī ñecūsumua weemujāti'quere yu'rnu'cāti? Ba'ase dūporo marī ñecūsumua weewua'caronojō omocoetima, niwā.

³ Jesu narē yu'tiwī:

—Yu'u quē'rā masārē sērītiña'gūti. Musā ñecūsumua weemujāti'quere weesiruturā, ¿de'ro weerā Ō'acū dutiro pe'ere yu'rnu'cāti? ⁴ Ō'acū a'tiro duticu niwī: "Musā pacu, musā pacore ējōpeoya." Tojo nicā "No'o cū pacu, cū pacore ña'arō ucūḡūnojō wērīato", nicu niwī. ⁵ Musā pe'e musā pacure o musā pacore na apeyenojō sērīcā, weetamusī'rītīrā, narē a'tiro nisa'a: "Nipe'tise ūsā cuose masārē o'obo'quere Ō'acūrē o'otojapu", nisa'a. ⁶ Musāta a tiro nirānojōrē na pacu o na pacore weetamuta basiotisa'a nisere bu'e'e. A'tiro wéérā, Ō'acū dutisere tojowaro ī'acō'abutiācā'a. Musā ñecūsumua weemujāti'quere weesī'rīrā, tojo wee'e. ⁷ Diacjū wéérā weronojō weeta'sa'a. Isaia dūporocjāpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū musārē diacjūta nisapī. A'tiro ojacu niwī:

8 “Ā'rā masā Ɂsero me'rā dia'cū yu'ure Ɂjōpeoma.

Na tu'oña'se waro pe'e no'opu nirō nisa'a.

9 Tojo weerā na yu'ure ŋubuepeose wapamarī'i.

Na bu'ese yu'u dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i", nicu niwī Ō'acū, ni ojacu niwī Isaia, ni yu'tiwī Jesu fariseo masārē.

10 Narē tojo nica be'ro Jesu masārē pijio, niwī:

—Yé cjasere tu'omasīrāti nīrā, tu'oya. 11 Marī Ɂsero me'rā ba'ase mejēta Ō'acū ī'orōpu marīrē ŋa'arō wa'acā wee'e. Tojo weronojō o'oro, marīrē Ɂseropu wijatise pe'e ŋa'arō wa'acā wee'e, niwī.

12 Tojo nica be'ro Ɂsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē niwī:

—Mu'u tojo nisere tu'orā, fariseo masā tu'satiama, niwī.

13 Ɂsā tojo nicā, Jesu queose me'rā yu'tiwī:

—Wese cuogu ŋa'ase, topu pī'rībajuasere du'acō'agūsami. Yu'u pacu u'musepu nigū nisoose me'rā bu'erārē mejārōta weegusami. Narē cō'abutiagusami. 14 Tojo weerā narē tojo ī'acō'acā'ña. Na nisoose me'rā bu'erā, caperi ī'atirā āpērā caperi ī'atirārē wejemu'tārā weronojō nima. Ni'cū ī'atigu apī ī'atigure wejemu'tāgū, na puarāpūta no'o nirī copepu burusājāsama, niwī.

15 Be'ro Pedro Jesure niwī:

—Ɂsārē wereya. Mu'u ní'que Ɂde'ro nisī'rīrō weesari? niwī.

16 Jesu cūrē niwī:

—ɁMasā quē'rā a'tere tu'omasīweti yujupu? 17 Nipe'tise marī ba'asōrōse paapu wa'a, be'ro yu'ruwijaa wa'asa'a. 18 Masā na ucūse, Ɂseropu wijase pe'e wācūsepu wadatiwijati'i. A'te pūrīcā Ō'acū ī'orōpu masārē ŋa'arā wa'acā wee'e. 19 Marī wācūse ŋa'arō wācūsepu du'pocātiwijati'i. Āpērārē wējēcō'ase, numo nitigore a'metārāse, numio me'rā ŋa'arō weese, yajase, nisoose, ucjase a'te nipe'tise wācūsepu du'pocātiwijatisa'a. 20 A'te peje pūrīcā Ō'acū ī'orōpūre masārē ŋa'arā wa'acā weesa'a. Marī na weewuasenojōrē ba'ase duporo omocoitirā pūrīcā, masārē ŋa'arā wa'acā weetisa'a, niwī.

Judío masō nitigo ape dī'tacjōpu Jesure Ɂjōpeo'que ni'i
(Mr 7.24-30)

21 Be'ro Jesu Genesarepu ní'cu Tiro, Sidō wāmetise macārīpu wa'awī. Tocjārā judío masā nitiwā. 22 Topu eja, ni'cō numio topu nigō Canaácjō Jesu tiro caricūwā'cātiwō:

—Yu'u wiogu, Davi duporocjū wiogu pārāmi, yu'ure pajaña'ña. Yu'u macō wātī sājāno'co nitjāgō, pūrō pi'etimo, niwō.

23 Jesu core yu'titiyu'ruocā'wī. Tojo weerā Ɂsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē niwī:

—Marī siro ŋa'arō caricūwā'cātisamo. Core wa'adutiya, niwī.

24 Be'ro Jesu core niwī:

—Ō'acū yu'ure Israe curuacjārā oveja bajuduti'cārā weronojō nīrā dia'cūrē a'madutigu o'owī, niwī.

25 Cū tojo nimicā, co cūrē Ɂjōpeogo, cū pu'to ejaque'awō. A'tiro niwō:

—Wiogu, yu'ure weetamuña, niwō.

26 Jesu core yu'tiwī:

—Wī'marā ba'asere ē'ma, diayiare doquecūcā, ŋa'a ni'i, niwī.

27 Cū tojo nimicā, co pe'e cūrē niwō:

—Yu'u wiogu, tojota ni'i, nīrō. Diayiapūta mesapu na wiorā ba'astedijosere ba'asama. Tojo nigō, yu'u judío masō nitimicā, judío masā na “Diayi weronojō nimo” nigōrē, judío masārē mu'u weetamuña'quere weetamuña nigō, tojo niwō.

28 Co tojo nicā, Jesu niwī:

—Mu'u pūrīcā Ɂjōpeose cuoyu'rua'a. Tojo weero mu'u ní'caronojōta wa'ato, niwī.

Cū tojo nirī curata co macō wātī cō'awīrōno'copu tojaco niwō.

Jesu pājārā dutitirārē yu'ruo'que ni'i

29 Jesu Tiro, Sidōpu ní'cu wijawā'cāgū, Galilea wāmetiri ditara sumutopu yu'ruawī. Be'ro Ɂrūgūpu mujāa, ejanujāwī. 30 Pājārā masā cū dujiropu etawā. Na opa cō'nerī sijārārē, caperi bajuno'tirārē, omocā, du'pocā dojoriwī'iare, ucūmasītīrārē, no'o duti cuorānojōrē miiejawā. Jesu tiropu narē miiejacūuowā. Narē yu'ruowī. 31 Tojo weecā, ucūmasītīmī'cārā ucūwā. Omocārī, du'pocārī dojoriwī'ia yu'ruono'wā. Opa cō'nerī sija'cārā diacjū sijawā. Ī'atīmī'cārā ī'awā. Tere ī'arā, masā ī'amarīawā. Be'ro Ō'acūrē “Marī Israe curuacjārā wiogu tutuayū'ruami”, ni e'catise o'owā.

Jesú ba'paritisetiri mil umuarē eca'que ni'i
(Mr 8.1-10)

³² Be'ro Jesú ūsā cū bu'erārē pijio, niwī:

—Ā'rā masārē pajaña'a wa'asa'a. Na marī me'rā nirō i'tia numu yu'ru'u. Tojo weerā na ba'ase toja wa'asama. Na ūja me'rā na ye wī'seripu tojaacā ūtisa'a. Na ba'atirā, ma'apu tu'omasise pe'tique'a wa'abosama, niwī.

³³ Cū tojo nicā, ūsā cūrē niwū:

—¿De'ro wee ūsā ba'ase bocabosari ā'rā pājārārē? A'tore masā marīma, niwū.

³⁴ Jesú ūsārē niwī:

—¿Dicusepaga pā cuoti? niwī.

Ūsā cūrē niwū:

—Sietepaga pā, tojo nicā wa'i pejetirācā cuo'o, niwū.

³⁵ Ūsā tojo nīca be'ro masārē dujudutiwī. ³⁶ Be'ro pā sietepagare, tojo nicā wa'ire mii, cū pacū Ō'acūrē e'catise o'owī. Tu'ajanu'cō, pārē ducawaa, ūsārē o'owī. Ūsā pe'e tere masārē etiwū. ³⁷ Nipe'tirā ba'a, yapiyu'ruawā. Be'ro siete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneowū. ³⁸ Tere ba'arā numia, wī'marā ba'paqueono'ña marīrō umua se'saro ba'paritisetiri mil niwā. ³⁹ Be'ro Jesú masārē we'eriti, ūsā yucusupu mujāsājāa, Magdala wāmetiropu pē'a wa'awu.

16

Jesure fariseo masā, tojo nicā saduceo masā Ō'acū tutuaro me'rā weel'odutimi' que ni'i

¹ Ūsā Magdala wāmetiropu ejacā, fariseo masā, tojo nicā saduceo masā Jesure ī'arā etawā. Na ¿diacjū Ō'acū o'ó'cuta nimiti? nīrā, cūrē Ō'acū tutuaro me'rā weel'odutiwā.

² Jesú pe'e narē yu'tiwī:

—Mujipū sō'asājācā, musā “Añurō cū'marōsa'a”, ni'i. ³ Bo'reacā ñiarī numujo nicā, “Aco pejarosa'a”, ni'i. Ū'muarō cjasere ī'arā, tojo bajuri numu nirōsa'a nisere masī'i. Tojo nimirā, Ō'acū a'tocatero cū weel'ose pe'ere masīwe'e. ⁴ Musā a'tocaterocjārā ña'arā ni'i. Musā weel'oña nīrā, musā yu'ure ējōpeotisere ī'o'o. Musārē weel'osome. A'te dia'cūrē werēguti. Duporocjūpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Jonārē wa'a'caronojō dia'cūrē ī'ogūti, niwī. Tojo nīca be'ro na tiropu nī'cu apesepu wa'awī.

Jesú queose o'o'que ni'i
(Mr 8.14-21)

⁵ Be'ro ūsā ape pā'rēpu pē'a wa'awu. Topu wa'arā, pā ūsā ba'atjere acobojocārā niwū.

⁶ Jesú ūsārē niwī:

—Musā fariseo masā, saduceo masā na ye levadura pā bucuacā weesere tu'omasīña, niwī.

⁷ Cū tojo nicā, ūsā cū nisere tu'otirā, a'merī niwū:

—Marī pārē miititiasu. Tojo weegu marīrē tojo nisami, nimiwū.

⁸ Jesú ūsā tojo nisere masīgū, a'tiro niwī:

—Musā pā marī ba'atjere miititiasu nīrā, queoro wācūwe'e. Musā ējōpeose moobutia'a. ⁹ Musā tu'omasīweti yujupu? ¿Yu'u nī'cāmocusepaga pā me'rā nī'cāmocusetiri mil umuarē eca'quere wācūweti? Peje pi'seri na ba'adu'a'quere seeneowū. ¹⁰ ¿Cārū wee'que quē'rārē wācūweti? Sietepaga pā me'rā ba'paritisetiri mil masārē ecawu. Tita quē'rārē na ba'adu'a'quere peje pi'seri seeneowū. ¹¹ ¿De'ro weerā musā tu'omasītiati? Yu'u fariseo masā, saduceo masā ye levadurare ucūgū, pā mejētare nigū weepu, niwī.

¹² Cū tojo nicāputa, ūsārē tu'omasīse ejawu.

—Marīrē levadura pā bucuacā weese mejētare ucūgū weepi; fariseo masā, saduceo masā na nisoose me'rā bu'ese pe'ere tu'omasīato nigū, tojo niapi, niwū.

Pedro Jesure “Mu'u Ō'acū bese'cu ni'i” nī'que ni'i
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Be'ro Jesú Cesarea Filipino wāmetiri macāpu wa'awī. Topu eja, ūsā cū bu'erārē sērītiña'wī:

—Masā yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure ¿de'ro ucūti? niwī.

¹⁴ Ūsā cūrē yu'tiwu:

—Āpērā “Juā masārē wāmeyeri masū nimi”, nima. Āpērā “Duporocjūpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Elīa nigū nisasami”, nima. Āpērā “Jeremīa nimi o apī Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū nigū nisasami”, nima mu'urē, ni yu'tiwu cūrē.

¹⁵ Ūsā tojo nicā, niwī:

—Musā waro, ¿de'ro wācūti yu'ure? ni sērītiña'wī.

¹⁶ Cũ tojo nicã tu'ogu, Simó Pedro cãrẽ yu'tiwĩ:

—Mu'u Ô'acũ bese'cu Cristo ũsã yoacã yucue'cu ni'i. Ô'acũ catinu'cũgũ macũ ni'i, niwĩ.

¹⁷ Jesú cãrẽ niwĩ:

—Simó, Joná macũ, mu'u tojo ucũgũ, diacjũta ucũ'u. Ne ni'cũ masũ mu'urẽ tere weretiapĩ. Yu'u pacu u'musepu nigũ mu'urẽ tere masise o'opã. Tojo weegu e'catiya. ¹⁸ Mu'urẽ wereguti. Mu'u wãme Pedro ũtãgã nisi'rĩrõ wee'e. Mu'u weronjõ ãjõpeorãrẽ ya curuacjãrãrẽ wa'acã weeguti. Wãtĩ cũ yarã me'rã ya curuacjãrãrẽ docaque'acã weesome. ¹⁹ Yu'u mu'urẽ u'musepu marĩ wiogu nirõpu cja sawire o'oguti. Tojo weero a'ti nucũcãpũre mu'u cã'mota'acã, u'musepu quẽ'rãrẽ cã'mota'ano'rõsa'a. Mu'u a'ti nucũcãpũre du'tecũucã, u'musepu quẽ'rãrẽ du'tecũuno'rõsa'a. A'ti nucũcãpũre “Tojota weeato” nicã, u'musepu quẽ'rãrẽ tojota wa'arõsa'a, niwĩ Jesú.

²⁰ Be'ro Jesú ũsãrẽ niwĩ:

—Ne ãpẽrãrẽ “Cũ Ô'acũ bese'cu Cristo nimi”, niticã'ña, niwĩ.

Jesú cũ wẽrĩatjere were'que ni'i

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

²¹ Tita me'rã Jesú ũsãrẽ a'tiro werenu'cãwĩ:

—Yu'ure Jerusalẽpu wa'aro ni'i. Topu judío masã bucurã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yu'ure uputu pi'eticã weerãsama. Yu'ure wẽjẽrãsama. Tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgũsa'a, niwĩ ũsãrẽ. ²² Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro Jesure yoacurero wejewã'cã, a'tiro tu'ticu niwĩ:

—Yu'u wiogu, ne mu'u tojo nise wa'aticã'to. Ô'acũ tojo wa'acã cã'mota'ato, nicu niwĩ.

²³ Be'ro Jesú majãminu'cã, cãrẽ nicu niwĩ:

—Wãtĩ wa'aya. Mu'u tojo nĩgũ, Ô'acũ yu'ure dutisere cã'mota'asi'rĩgũ wee'e. Ô'acũ cũ uasere wãcũwe'e. Masã na wãcũwaronjõ pe'e wãcũ'u, nicu niwĩ.

²⁴ Be'ro Jesú ũsã ãpẽrãrẽ niwĩ:

—No'o yu'ure ãjõpeosirutugunõjõ cũ weesi'rĩronõjõ weeticã'to. Yu'u uaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutus'rĩgũ, “Jesure ãjõpeogu, wẽrĩbosa'a” nitiguta sirutuato. ²⁵ Yu'ure ãjõpeose me'rã ña'arõ yu'rusi'rĩtigũ, yu'ure ãjõpeodu'ugunõjõ pecame'epu bu'iri da're bajurionõ'gũsami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yu'ure ãjõpeonu'cũgũnõjõ pe'e yu'u me'rã catinu'cũgũsami.

²⁶ »Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cũ ejeripõ'rã pe'ere bajuriogu, ãñe'enojõrẽ wapata'abosari? Cũ pecame'epu wa'agu, cũ ya ejeripõ'rãrẽ de'ro wee wapayewĩrõmasĩtisami. ²⁷ Yu'u Ô'acũ macũ masũ weronjõ uputigu a'tiro weeguti. Yu'u pacu asistese me'rã, cãrẽ wereco'terã me'rã a'ti turipure a'tiguti tja. Yu'u apaturi a'tigu, nipe'tirãrẽ de'ro na wee'quenucãrẽ wapayeguti. ²⁸ Diacjũ musãrẽ wereguti. Ni'cãrẽrã a'topu nirã na wẽrĩse duporo a'tere i'arãsama. Yu'u Ô'acũ macũ masũ weronjõ uputigu wiogu sjãcã i'atimirã, wẽrĩsome, niwĩ.

17

Jesú cũ bajuse ducayu'que ni'i

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Jesú “Yu'u wiogu nisere i'arãsa'a” nica be'ro ni'cã semana yu'rũwu. Titare Pedro, Santiago, cũ acabijĩ Juãrẽ ũrũgũ u'muacjũpu miacu niwĩ. Na se'saro wa'acãrã niwã. ² Topu na i'orõpu cũ bajusere ducayucu niwĩ. Cũ diapoare mujipũ umucocjũ weronjõ asistecu niwĩ. Cũ ye su'ti aũurõ bo'reyuse wa'acaro niwĩ. ³ Tojo wa'ari cura maata Moisé, Elía duporocjãrãpu Jesú me'rã ucũcã i'acãrã niwã. ⁴ Tere i'agũ, Pedro Jesure nicu niwĩ:

—Yu'u wiogu, marĩ a'topu nicã aũuyu'rua'a. Mu'u uacã, ũsã i'tia wi'iacã weerãti. Ni'cã wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elia ya wi'i weerãti, nicu niwĩ.

⁵ Pedro tojo ucũrĩ cura ni'cã o'mecurua asisteri curua a'ti, narẽ tuubi'acã'caro niwã. Ti curuapũre ni'cũ ucũcã tu'ocãrã niwã:

—Ã'rĩ yu'u macũ, yu'u ma'igũ nimi. Cũ me'rã pũrõ e'cati'i. Cũ ucũsere tu'o ãjõpeoya, nicu niwĩ Ô'acũ.

⁶ Tere tu'orã, cũ bu'erã uputu ucuarã, di'tapũ mu'rĩque'acãrã niwã. ⁷ Be'ro Jesú na pu'to wa'a, narẽ ñe'eña'a, nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. Uiticã'ña, nicu niwĩ.

⁸ Be'ro na i'acã, ãpẽrã ne marĩcãrã niwã. Jesú ni'cũta nicu niwĩ.

⁹ Na tigupu ni'cãrã dijaticã, Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Musā ni'cārōacā ī'a'quere ne āpērārē wereticā'ña. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu wērī masāca be'ropu wereya, nicu niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā, cū bu'erā sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā “Masārē yu'ruoacju a'tise duporo Elía a'timū'tāgūsami” nisari?

¹¹ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā nírōnojōta Elía a'timū'tāgūsami. Cū nipe'tisere apomu'tāgūsami. ¹² Yu'u pe'e a'tiro nigūti. Elía a'titojacu niwī. Cūrē masā ī'amasīcārā niwā. Na cūrē no'o uaro wees'rīsere weecārā niwā. Cūrē wee'caronojōta yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu quē'rārē pi'eticā weerāsama, nicu niwī.

¹³ Cū tojo nicāpu, cū bu'erā tu'omasīcārā niwā. “Cū Elía a'titojacu niwī nigū, Juā masārē wāmeyeri masūrē nigū weesami”, nicārā niwā.

Jesú wī'magūrē wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i
(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Be'ro na ūrūgūpu ni'cārā masā wa'teropu dijatawā. Titare ni'cū a'ti, Jesú tiropu ejaque'awī. Cūrē a'tiro niwī:

¹⁵ —Yu'u wlogu, yu'u macūrē pajaña'ña. Cū wācūña marīrō wērīamujāmi. Ūputu waro pi'etiyyurumajāmi. Pejetiri pecame'epu doqueque'a, diapu quē'rārē doqueñojāmujāmi. ¹⁶ Cūrē mu'u bu'erā tiropu miiejamiapu. Na cūrē yu'ruomasītiamā, niwī.

¹⁷ Be'ro Jesú masārē niwī:

—Musā ējōpeose moorā ña'arā ni'i. Yu'u musārē yoacā bu'emicā, ne tu'omasīwe'e yujupu. ¿No'ocā'rō yoacā musā yu'ure ējōpeoticā wācūtutuagusari? Cū wī'magūrē yu'u tiro miitia, niwī.

¹⁸ Topu miiejacā, wātī wī'magūpu ni'cure cō'awīrōwī. Cū tojo weeri curata wī'magū yu'ruono'cupu tojawī.

¹⁹ Be'ro ūsā cū bu'erā āpērā tu'otiropu cūrē sērītiña'wū:

—¿De'ro weerā ūsā wātīrē cō'amasītiapari? niwā.

²⁰ Jesú ūsārē niwī:

—Musā yu'ure añurō ējōpeotise ye bu'iri cūrē cō'awīrōmasītiapā. Diacjū musārē weregūti. Musā mostaza capeacā weronojō cārōacā ējōpeose cuorā, a'tigu ūrūgūrē “Aperopu wa'aya”, nīmasībosa'a. Musā tojo nicā, aperopu wa'arosa'a. Musā diacjūta ējōpeocāma, nipe'tisere weeta basiorosa'a. ²¹ Ā'rī wātī sājāgūnojōrē Ō'acūrē sērī, be'tise me'rā dia'cū cō'awīrōta basio'o, niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Be'ro ūsā Galileapu sjarā wa'awu. Topu Jesú ūsārē niwī:

—Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure wiorāpūre o'orāsama. ²³ Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia namu be'ro masāgūsa'a tja, niwī. Ūsā cū “Yu'ure wējērāsama” nicā tu'orā, pūrō bujawetiwu.

Ō'acū wī'i cjase niatjere na niyeru o'o'que ni'i

²⁴ Be'ro Jesú, ūsā cū bu'erā Capernau wāmetiri macāpu wa'awu. Ūsā topu ejari curare Ō'acū wī'i cjase niatjere niyeru wapaseeri masā Pedro tiropu wa'awā. A'tiro sērītiña'cārā niwā cūrē:

—¿Musārē bu'egu Ō'acū wī'i cjase niatjere niyeru wapayeweti? nicārā niwā.

²⁵ Pedro narē yu'ticu niwī:

—Wapayesami, nicu niwī.

Be'ro Pedro Jesú nirī wī'ipū sājāejawī. Cū Jesure sērītiña'gūti weeri cura Jesú pe'e cūrē ucūwe'ocā'wī:

—¿De'ro tu'oña'ti, Simó? ¿A'ti umucocjārā wiorā niyeru uarā, na acawererārē sērīsari, o aperocjārāpūre sērīsarine? niwī.

²⁶ Pedro cūrē yu'tiwī:

—Aperocjārāpūre wapayedutisama, niwī.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē na acawererārē sērītisama. Tojo weero yu'u Ō'acū macū niyucā, cū ya wī'i cjase niatjere niyeru sērīmasītisama. ²⁷ Tojo nimicā, narē mejēcā wācūdutitigu wapayegūti. Mu'u ditarapu wējērī da mi, wa'i wējégū wa'aya. Ba'amū'tāgūrē wejemorōña. Cū ūseropu niyeru kujire bocagusa'a. Ti cuji me'rā marī puarā yere wapayegu wa'aya, niwī Jesú.

18

Añurō weeyu'runu'cāgū yere oja'que ni'i

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Ō'acū wī'i cjase wapaseeri masārē Pedro wapayega wa'acaterore ūsā Jesú tiropu wa'a, cūrē niwū:

—Ū'musepūre ¿noanojō ūsā mu'u besecū'cārā āpērā yu'ruoro niyu'runu'cāgūsari? niwū.

² Ūsā tojo nicā tu'ogu, Jesú ni'cū wī'magūrē pijio, ūsā tiropu nu'cōwī. ³ Ūsārē niwū:

—Musārē diacjū weregati. Āpērā yu'ruoro niyu'runu'cāsī'rīsere du'ucā'ña. Musā tere wācūnu'cūrā, ā'rī weronojō nitirā, ū'musepu yu'u wiogu niatjopu wa'asome.

⁴ A'tiro ni'i. No'o ā'rī wī'magū weronojō āpērā yu'ruoro nisere wācūtigunojō cūta yu'u niatjopure āpērā yu'ruoro niyu'runu'cāgūsami. ⁵ Apeye quē'rārē weregati. Yu'ure maigūnojō ni'cū ā'rī wī'magūrē ñe'egū weronojō weemi. Cūrē ñe'egū, yu'ureta ñe'egū weemi, niwī.

Āpērārē ña'arō weecā weeticā'ña nise ni'i

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Jesú apeye ūsārē werenemowī:

—No'o yu'ure ējōpeogu wī'magūrē ña'arō weecā weegū ūputu bu'iri da'reno'gūsami. Ūtāgā pajicja cū wāmūtapu du'teyoo, cūrē maa pajiri maapu doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cū maata wērīa wa'a, dojorēnemotibosami. ⁷ Masārē ña'arō weecā weese ña'abutia'a. Ña'arō weenu'cūcā'rāsama, wéerā pe'ea. Mejō tojo weegunojō ūputu waro bu'iri da'reno'gūsami.

⁸ »A'tiro weeya. Musā omocā, musā du'pocā me'rā ña'arō weesi'rīrā, dutecō'abo'caro weronojō ña'arō weedu'ucā'ña. Musā ni'cā omocā me'rā o ni'cā du'pocā me'rā ū'musepu wa'acā, nemorō añu'u. Pua omocā me'rā, pua du'pocā me'rā pecame'epu wa'acā pe'ere, ña'ayu'ruabosa'a. ⁹ Musā caperi me'rā mejārōta ña'arō weesi'rīrā, musā caperire orewee cō'abo'caro weronojō ña'asere ī'adu'ucā'ña. Musā ni'cā capea me'rā ū'musepu wa'acā, nemorō añu'u. Musā pecame'epu pua capea me'rā wa'acā pe'ere, ña'ayu'ruabosa'a.

Oveja bajuduti'cu queose ni'i

(Lc 15.3-7)

¹⁰ »Ā'rā wī'marānojōrē tojo ī'acō'aticā'ña. A'tiro ni'i. Ū'musecārā Ō'acūrē wereco'terā ā'rā wī'marārē co'terā yu'u pacu ū'musepu nigū ī'orōpu ninu'cūma. ¹¹ Masā Ō'acūrē wācūtīrā oveja bajuduti'cārā weronojō nima. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu narē yu'ruogu a'tigu weewu.

¹² »Yu'u weresere ¿de'ro tu'oña'ti? Ni'cū cien oveja cuogu ni'cū bajuduticā, āpērā du'sarā noventa y nuevere opa bu'pa na ba'aropu cūsami. Be'ro apī bajuduti'care a'magū wa'asami. ¹³ Cūrē bocagu, pūrō e'catisami. Āpērā noventa y nueve bajudutiti'cārā nemorō cū me'rā e'catisami. ¹⁴ Mejārōta marī pacu ū'musepu nigū ne ni'cū ā'rā wī'marānojōrē pecame'epu wa'acā ūatimi, niwī Jesú.

Marī acawererā marīrē ña'arō weecā a'tiro weeroua'a nise ni'i

¹⁵ Jesú werenemowī:

—Mu'u acaweregu mu'urē ña'arō weecā, mu'u se'saro cū tiropu weregu wa'aya. Cū ña'arō wee'quere masīcā weeya. Cū “Yu'u ña'arō weepu” ni tu'oña'cā, musā apaturi a'merī ucū, e'catirāsa'a tja. ¹⁶ Cū yu'titicāma, ni'cū o puarārē pijio, cū tiropu wa'aya. Na tu'oropu wereya cū mu'urē ña'arō wee'quere. Tojo weero Ō'acū ye queti ojāca pūrī ni'caronojōta puarā o i'tiarā tu'oropu “Diacjūta ni'i”, ni masīno'rōsa'a. ¹⁷ Na quē'rārē yu'titicā, nipe'tirā yu'ure ējōpeorā na nerērōpu wereya. Na quē'rārē yu'titicā, yu'ure ējōpeotigu o wiorārē niyeru wapaseebosari masūrē weronojō tu'oña'ña.

¹⁸ »Diacjū musārē weregati. No'o musā a'ti nucūcāpu du'tecūcā, ū'musepu quē'rārē du'tecūuno'rōsa'a. A'ti nucūcāpure “Tojota weeato” nicā, ū'musepu quē'rārē tojota wa'arosa'a, niwī. Cū tojo nigū, musā “Bu'iritimi” o “Bu'iri marīmi” nīmasirāsa'a nigū, tojo niwī.

¹⁹ Jesú ninemowī:

—Apeyere weregati. Puarā “Marī a'tenojōrē Ō'acūrē sērīrā” nicā, yu'u pacu ū'musepu nigū musā sērīrōnojōta weegusami. ²⁰ No'o puarā o i'tiarā yu'ure ējōpeorā nerēcā, yu'u na wa'teropu nigūti, niwī.

Āpērā ña'arō weecā acoboJose cJase ni'i
(Lc 17.3)

²¹ Tojo nicā tu'ogu, Pedro Jesú tiro wa'a, sērītiña'wī:

—Wioġu, yu'u acawereġu yu'ure ña'arō weecā, ¿dicusetiri cūrē acobojogusari? ¿Sietetiriputa cū ña'arō weesere acobojosari? niwī.

²² Jesú cūrē yu'tiwī:

—“Ticusetiri acobojoya”, niwe'e. Tojo nīrōnojō o'ogu, “Na ña'arō weesetisetirinucū acobojoya”, nigūti.

²³ »Tojo weegu musārē yu'u pacu cū acoboJose cJasere wereguti. Cū ni'cā di'ta wioġu weronjō nimi. Ti di'ta wioġu cūrē da'raco'terā na wapamoosere apogutigu pijiosami.

²⁴ Cū narē wapaseenu'cārī cura ni'cū pajiro waro wapamoogūrē miwā'cāsama. ²⁵ Cū de'ro wee wapayeta basioticā ī'agū, wioġu cūrē, cū ñumorē, cū pō'rārē, nipe'tise cū cūosere āpērāpure duaturiadutisami. Cū wapamoosere wapayeduodutigu tojo weesami.

²⁶ Tere ī'agū, da'raco'tegu wioġu tiro ejaque'a, nisami. “Wioġu, yu'ure pajaña'cureya. Yu'u wapayepe'ocūti”, nisami. ²⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, a'tiro weesami. Cūrē pajaña'gū, cū wapamoo'quere cō'a, cūrē du'ucā'sami. ²⁸ Tojo wéeca be'roacā wa'a, apī cū me'rācġū da'raco'tegure bocaejasami. Cū pe'e cūrē cārōacā wapamoosami. Be'ro cūrē wapayedutigu uputu wāmutapu ñe'esami. “Mu'u wapamoosere wapayebaque'oya”, nisami.

²⁹ »Cū tojo nicā tu'ogu, cū wee'caro weronjō cū duporo ejaque'a, nisami: “Yu'ure pajaña'cureya. Mu'urē wapayepe'ocūti”, nisami. ³⁰ Apī pe'e ne uatisami. Maata cūrē bu'iri da'reri wi'ipu miaa, sōrōdutisami. “Cū wapayepe'ocā'pu, du'uwīrōña”, nisami. ³¹ Be'ro āpērā da'raco'terā cū tojo weesere ī'arā, ne tu'satisama. Tojo weerā na wioġupure tere werepe'ocā'sama. ³² Tere tu'ogu, wioġu cūrē pijjudutio'osami. Cūrē nisami: “Da'raco'tegu queoro weetigu ni'i. Mu'u yu'ure sērīcā, nipe'tise mu'u wapamoo'que pacare acoboJose'ocā'pu. ³³ Mu'u quērā yu'u mu'urē pajaña'caronjō mu'u me'rācġūrē pajaña'boapā”, nisami. ³⁴ Wioġu uputu waro uagu, cūrē pūrō bu'iri da'resasami. Bu'iri da'reri wi'ipu cūrē pi'eticā weedutisami. Téé nipe'tise cū wapamoosere wapayepe'otigu, topu ninu'cūgūsami, ni werewī Jesú.

³⁵ Be'ro Jesú tere wérēca be'ro niwī:

—Yu'u pacu u'musepu nigū musā acawererārē diacġū acobojotīcā, tojota weegusami musārē, niwī.

19

Ñamotirā, marāputirā a'merī cō'aticā'ña nise ni'i
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesú āpērārē a'merī acobojosere ucūca be'ro ūsā a'tiro weewu. Galilea di'tapu ni'cārā ūsā Judea di'tapu Jordā wāmetiri maa mujīpū mujātiro ape pā'rēpu pē'awū. ² Topu wa'acā, pājārā masā Jesure sirutuwā. Narē dutitirārē yu'rūowī. ³ Narē yu'rūocā ī'arā, fariseo masā Jesure bu'iri bocasī'rīrā, cū tiro wa'a, sērītiña'wā:

—¿Ni'cū no'o mejō niseacā me'rā cū ñumorē cō'amasīsari? ¿Marīrē dutise tojo niti? niwā.

⁴ Jesú narē yu'tiwī:

—¿Musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'emirā, masīweti? Ō'acū nipe'tise cū ne waro weenu'cācateropu umu, numio weecu niwī. ⁵ Tu'ajanu'cō, a'tiro nicu niwī: “Tojo weegu umu cū pacure, cū pacore wija, cū numo me'rā nigūsami. Na puarā ni'cā upu weronjō nīrāsama”, nicu niwī Ō'acū. ⁶ Tojo weerā na puarā nitima. Ni'cā uputa nima. Tojo weerā Ō'acū a'mesu'o'cārārē masā ducawaaticā'rōua'a, niwī Jesú.

⁷ Cū tojo nicā tu'orā, fariseo masā sērītiña'wā tja:

—To pūrīcārē ¿de'ro weegu Moisé a'tiro nipari? “Ni'cū cū ñumorē cō'agū, 'A'te ye bu'iri mu'urē cō'a'a nīrī pūrīrē ojao'roua'a”, ni ojacu niwī, niwā.

⁸ Jesú narē niwī:

—Musā ñecūsūmua ejeripō'rā butise ye bu'iri Moisé na ñumosānumiarē cō'acā, cā'mota'aticu niwī. Tojo nimicā, Ō'acū ne waroputa “A'merī cō'aña”, niticu niwī. ⁹ Yu'u cū ñumorē cō'agūrē a'tiro nigūti. Co apī me'rā ña'arō weetimicā, cō'agūnojō apegore ñumotigu, cū numo nitigo me'rā a'metārāgū weronjō tojasami. No'o marāpu cō'ano'core ñuorēgūnojō quērā mejārōta tja cū numo nitigore a'metārāgū weronjō nisami. Ō'acū core “Nimū'tā'cu numo nimo yujupu”, ni ī'asami. Na tojo wéerā, Ō'acū cū dutisere yu'rūnu'cārā weema, niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā tu'orā, ūsā cū bu'erā niwā:

—Tojo nicā pūrīcārē marī nūmotiticā, nemorō añusa'a, niwū.

¹¹ Jesú ūsārē niwī:

—Nipe'tirā numo marīrā nímāsītisama. Ō'acū numo marīrā nímāsīato ní'cārā dia'cū nímāsīsama. ¹² Āpērā a'te ye bu'iri nūmotitisama. Āpērārē dojoriwi'ia bajua'que bu'iri nūmotita basiotisa'a. Āpērārē nūmotidutitirā na upu cjasere yejecō'ano'cārā nisama. Tojo weerā na nūmotimasītisama. Āpērā Ō'acū ye cjasē dia'cūrē weesī'rīrā nūmotitisama. “Tojo numo marīgū nigūti” nigūnojō numo marīgū tojato, niwī.

Jesú wī'marārē ñapeo sērībos'a'que ni'i

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro āpērā na pō'rārē Jesú tiropu miiejawā. Narē ñapeo, Ō'acūrē sērībosadutirā tojo weewā. Na tojo weecā, ūsā wī'marārē miiejarārē tu'tiwū:

—Cūrē caribotirāta, nimiwū. ¹⁴ Ēsā tojo nicā, Jesú ūsārē niwī:

—Wī'marārē yu'u tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cā'mota'aticā'ña. Wī'marā marīnojōrē añurō ējōpeoma. Āpērā quē'rā wī'marā weronojō yu'ure ējōpeorā yu'u pacu wiogu nirōpu wa'arāsama, niwī.

¹⁵ Be'ro wī'marārē ñapeo, sērībosawī. Tu'ajanu'cō, ūsā apesepu wa'a wa'awu.

Ma'mu peje cuogu Jesú me'rā ucū'que ni'i

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Be'ro ni'cū ma'mu Jesure ī'agū ejawī. Cūrē sērītiña'wī:

—Mu'u masārē bu'egu añugū ni'i. Yu'u catinu'cūacju ŷñe'enojō añusere weegusari? niwī.

¹⁷ Jesú cūrē yu'tiwī:

—¿De'ro weegu yu'ure añuse cjasere sērītiña'ti? Ni'cūta añugū nimi. Cū Ō'acū nimi. Mu'u catinu'cūī'rīgū, Ō'acū dutise cūu'quere weeya, niwī.

¹⁸ Ma'mu yu'tiwī:

—¿Disenojōrē weegusari?

Jesú cūrē niwī:

—Masārē wējēcō'aticā'ña. Apī nūmorē a'metārāticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā ye cjasere nisooticā'ña. ¹⁹ Mu'u pacure, mu'u pacore ējōpeoya. Mu'u basu ma'irōnojōta āpērārē ma'ña, niwī.

²⁰ Ma'mu Jesure yu'tiwī:

—Yu'u wī'magūputa a'tere queoro weemujātiwū. ŷñe'enojō apeyenojō yu'u weenemogūsari? niwī.

²¹ Jesú cūrē niwī:

—Mu'u Ō'acū dutisere weepe'osi'rīgū, nipe'tise mu'u cuosere duape'ocjū wa'aya. Duatoja, te dua'que wapare pajasecuorārē o'oya. Mu'u tojo weegu u'musepu peje añuse cuogusa'a. Tojo weetojanu'cō, yu'ure sirutugu a'tia, niwī.

²² Cū tojo nicā tu'ogu, ma'mu peje cuogu niŷjagū tere ma'iyu'ragu, bujawetise me'rā dajatojaawī.

²³ Cū wa'āca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Diacjū musārē wereguti. Peje cuogu Ō'acū wiogu nirōpu u'musepu wa'acā, diasā ni'i. ²⁴ Apaturi musārē nigūti tja. Cameyo wāmetigujo awiga yuta da pī'osōrōrī pepu sājāa yu'rutērīcā, diasā ni'i. Yu'u pacu wiogu nirōpu peje cuogu wa'acā pe'ema, totā nemorō diasā ni'i, niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'orā, ūsā tu'omarīa wa'awu. Ēsā a'merī sērītiña'wū:

—To pūrīcārē ŷnoanojō pe'e Ō'acū tiropu wa'amasīrāsari? niwū.

²⁶ Jesú ūsārē ī'agūta ī'a, niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yu'rūmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basiotise marī'i, niwī.

²⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro niwī:

—Wiogu, ūsā pe'e mu'urē siruturā, nipe'tise ūsā cuomi'quere du'ucūupe'ocā'wū. Ēsā tojo wee'que wapare ŷŌ'acū ñe'enojōrē o'ogusari? niwī.

²⁸ Jesú ūsārē niwī tja:

—Diacjū musārē nigūti. Ō'acū a'ti turire ne waropu wee'caro weronojō apaturī weecā, yu'u Ō'acū macū wiogu sājāgūsa'a. Tojo yu'u weecā, musā quē'rā yu'ure dutitamurāsa'a. Tojo nicā musā yu'ure ējōpeorā doce cururi Israe cururicjārārē dutirāsa'a. ²⁹ Āpērā nipe'tirā yu'ure ējōpeose bu'iri na ye wī'serire, na acawererārē, na pacusumuarē, na pō'rārē, na ye di'tare du'ucūuwā'cārā quē'rārē a'tiro wa'arosa'a.

Peje waro na cō'awā'cā'que nemorō ñe'enenorāsama. Tojo nicā Ō'acū me'rā catinu'cūrāsama. ³⁰ Tojo nimicā, pājārā ni'cārōacārē wiorā weronjojō nīrā be'ropure mejō nīrā nīrāsama. Pājārā ni'cārōacārē mejō nīrā pe'e quē'rā be'ropure wiorā weronjojō nīrāsama, niwī.

20

Jesú u'se wese da'rari masā me'rā queose o'o'que ni'i

¹ Jesú be'ropu cū o'oa'tjere queose me'rā werenemowī:

—Ū'musepu yu'ure ējōpeorārē o'oa'tje a'tiro weronjojō ni'i. Ni'cū u'se wese cuose weronjojō ni'i. Cū ñamiacācure u'se wi'reajārē a'masami. ² Narē bocagu, "Ni'cā nūmu wapayewuaronojō musārē wapayeguti", nisami. Na yu'tica be'ro narē cū ya wese pu da'radutigu o'ōcā'sami. ³ Be'ro nueve nicā āpērā da'rajārē a'manemogū wa'asami. Topu macā decopu da'rāse moorā dujirārē bocaejasami. ⁴ Bocaeja, narē nisami: "Musā quē'rā ya wese u'se wese pu da'rarā wa'aya. Musārē queoro wapayeguti", nisami. Cū tojo nicā tu'orā, na "Jau" ni, na quē'rā da'rarā wa'asama. ⁵ Be'ro dajaritero nicā, tojo nicā ñamica'a tres nicā mejārōta a'magū wa'a, narē o'ósami tja. ⁶ Be'ro tja cinco nicā macā decopu wa'asami. Topu āpērā da'rāse moorā nibajaque'atirārē bocaejasami. Bocaejagu, nisami: "¿De'ro weerā musā da'rāse ni'cārī dujina'iatī?" nisami. ⁷ Na yu'tisama: "Āpērā ūsārē 'Da'rarā wa'aya', nitiaama. Tojo weerā da'rawe'e", nisama. Tojo nicā tu'ogu, wese wioгу narē nisami: "Musā quē'rā ya wese pu da'rarā wa'aya. Queoro wapayeguti", nisami. Tojo weerā na quē'rā da'rarā wa'asama.

⁸ »Namipu ti wese wioгу su'ori da'ragure pijio, nisami: "Da'rarārē pijine, wapayeya. Be'ropu eja'cārārē wapayemu'taña. Be'ro ñamiacācure da'ranu'cā'cārārē wapayetu'ajanu'cōña", nisami. ⁹ Tojo weegu a'tiro weesami. Cinco nicāpu wese pu da'ranu'cā'cārārē pijiomu'tāsami. Ni'cā nūmu da'rāse wapa wapayewuaronojō narē wapayesami. ¹⁰ Be'ro bo'reacā da'ranu'cā'cārā "Ūsā na nemorō wapata'arāsa'a", nimisama. Tojo nimicā, na wācū'caronojō wa'atīsa'a. Na quē'rā mejārōta wapata'asama. ¹¹ Tojo weerā ti wese wioгу me'rā tu'satirā, a'tiro nisama: ¹² "Ā'rā be'ropu da'rarā eja'cārā yoa'ticā ni'cā horata da'rama. Ūsā pūrīcā yoa'cā asise poo, da'rana'itō'oopu. Tojo weemicā, ūsārē wapaye'caronojōta na quē'rārē wapayepu", nisama. ¹³ Wioгу pe'e ni'cū tojo busunu'cūgūrē a'tiro nisami: "Yu'u me'rācǵū, mu'urē ña'arō weegu weewe'e. Mu'u da'rāse duporo 'Ni'cā nūmu da'rawapata'awuaronojō wapata'agusa'a', nino'tojapu. ¹⁴ Tojo weegu mu'u wapata'a'quere ñe'e, tojaa wa'aya. Yu'u ā'rī be'ropu da'ragu a'ti'cure mu'urē wapaye'caronojō wapayeguti. ¹⁵ Yē niyeru niapu. Tojo weegu yu'u uaronojō wapayemasī'i. ¿Yu'u masārē pajaña'cā uogu weeti?" nisami.

¹⁶ »A'tiro ni'i. Yarā sājāmu'tā'cārā, na be'ro ējōpeo'cārā quē'rārē mejārōta Ō'acū añusere o'ogusami. Tojo weerā nīmu'tā'cārā "Ūsārē o'onemogūsami", nīmasīsime, niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Be'ro ūsā Jesú me'rā Jerusalē wa'ari ma'apu wa'awu. Ūsārē, cū bu'erā docere mejēcā pijīawī. Ūsārē niwī:

¹⁸ —Musā i'a'a. Marī Jerusalēpu wa'arā wee'e. Topu yu'u Ō'acū macū masū weronjojō uputigere a'tiro weerāsama. Pa'ia wiorāpūre, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masāpūre o'orāsama. Na yu'ure wējēduti'rāsama. ¹⁹ Nāta tja ape di'tacjārā judio masā nītirā wiorāpūre wiaturiarāsama. Yu'ure bujicā'a, tārā, curusapu wējēduti'rāsama. Na tojo weemicā, yu'u i'tia nūmu be'ro masāgūsa'a, niwī Jesú.

Santiago, Juā paco Jesú me'rā ucū'que ni'i

(Mr 10.35-45)

²⁰ Zebedeo nūmo co pō'rā Santiago, Juā me'rā Jesú tiropu ejawō. Jesure apeyenojō sērīgō, cū pu'topu ejaque'awō. ²¹ Jesú core niwī:

—¿Ñe'enojōrē yu'u weecā uasari? niwī.

Cūrē yu'tiwō:

—Mu'u wioгу sājāgū, ā'rā yu'u pō'rā puarārē mu'urē dutitamudutigu sōrōapa. Ni'cū mu'u diacjū pe'e, apī cūpe pe'e dupoapa, niwō.

²² Co tojo nicā tu'ogu, Jesú co pō'rārē niwī:

—Musā yu'ure sērīsere tu'omasīwe'e. Yu'u uputu pi'eti, wērīgūsa'a. ¿Musā quē'rā yu'u weronjojō pi'etimasīti? niwī. Na yu'tiwā:

—Ūu. Pi'etimasī'i.

²³ Na tojo nicā, Jesú narē niwī:

—Diacjūta ni'i. Musā quē'rā pi'etirāsa'a. Tojo weemicā, diacjū pe'e, cūpe pe'e musārē dūpomasītisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu beseyu'cārā pe'e topure dujirāsama, niwī.

²⁴ Ūsā diez na tojo sērīcā tu'orā, na me'rā ua wa'awu. ²⁵ Tojo weecā i'agū, Jesú ūsārē pijio, niwī:

—Musā masīsa'a. A'ti nucūcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docacjārā quē'rā mejārōta dutipesama. ²⁶ Musā pūrīcā na weronojō weesome. Tojo weronojō o'orā, musā wa'teropu wiorā nisī'rīrā, āpērārē da'raco'terā weronojō niña. ²⁷ No'o āpērā nemorō nisī'rīgūnojo āpērārē da'raco'teri masū weronojō niña. ²⁸ Yu'u Ō'acū macū weronojō weeya. Yu'ure āpērā weetamuato nīgū mejēta a'tiwu. Yu'u pe'e narē weetamugū a'tiwu. Tojo nicā ña'arō wee'que wapare pājārārē wērībosa, wapayewīrōgū a'tiwu, niwī.

Jesú puarā caperi bajutirārē yu'ruo'que ni'i

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹ Be'ro ūsā Jericō wāmetiri macāpure wijawā'cāwū. Titare pājārā masā Jesure sirutuwā. ³⁰ Ūsā wa'aro ti ma'a sumuto puarā caperi bajuno'tirā dujiwā. Jesú yu'ruasere tu'oña'rā, caricūwā:

—Wiogu, Davi pārāmi nituriagu, ūsārē pajaña'ña, niwā.

³¹ Masā pe'e narē “Caricūtīcā'ña”, nimiwā. Tojo nicāta, na pe'e nemorō caricūnemowā:

—Wiogu, Davi pārāmi nituriagu, ūsārē pajaña'ña, niwā.

³² Na tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanu'cā, narē pijio sērītiña'wī:

—¿De'ro yu'u weecā uasari? niwī.

³³ Na cārē yu'tiwā:

—Ūsārē caperi bajucā weeya, niwā.

³⁴ Tojo nisere tu'ogu, Jesú narē pajaña'gū, na caperire ñapeowī. Cū tojo weeri cura na puarāputa caperi i'awā. Be'ro na quē'rā Jesure sirutuwā'cāwā.

21

Jesú Jerusalē wāmetiri macāpu sājāa'que ni'i

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Ūsā Jerusalēpu ejase dūporo Betfagē ūrēgū Olivo wāmeticju bu'aropu ejawu. Topu eja, Jesú puarā ūsā me'rācārārē ti macāpu o'ōwī. ² Narē niwī:

—Si macā marī pōtēorō nirī macāpu wa'arāsa'a. Topu ni'cō burra du'tenu'cō'core co macū me'rā bocajarāsa'a. Narē pāa, miitia. ³ No'o ni'cū musārē mejēcā nicā, a'tiro niña: “Marī wiogu uami. Maata wiano'rōsa'a tja”, niña, niwī.

⁴ Dūporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū cū oja'caronojōta tojo wa'awu. Cū Ō'acū ucū'quere a'tiro ojacu niwī:

⁵ Jerusalēcārārē a'tiro niña:

“T'aña. Musā wiogu musā tiropu a'timi.

Mejō nīgū weronojō burra macū wī'magū bu'ipu pesawā'cātīmi”, ni ojacu niwī.

⁶ Be'ro Jesú cū o'ó'cārā ti macāpu wa'a, cū weeduti'caronojōta weecārā niwā.

⁷ Burrore cū paco me'rā miitīcārā niwā. Be'ro ūsā ye su'ti bu'icjasere na bu'ipu pūutāpeowu. Tu'ajanu'cō, Jesú wī'magū bu'ipu mujāpejawī. ⁸ Topure pājārā masā niwā. Na ējōpeosere i'orā, na ye su'ti bu'icjasere Jesú yu'ruaropu sēeocūwā. Āpērā ma'a sumuto pūrī nise querire dātecūwā. ⁹ Masā cū dūporo wa'arā, cū be'rocjārā quē'rā e'catise me'rā caricūwā:

—Dūporocjūpu wiogu ni'cu Davi pārāmirē e'catise o'orā. Añurō wa'ato ā'rī Ō'acū o'ó'cure. Ū'masecārā cūrē “Añubutiami” ni, e'catise o'oato, ni caricūwā'cāwā.

¹⁰ Be'ro Jesú Jerusalēpu sājācā, topu nirā ucuape'tia wa'awā. Pājārā sērītiña'wā:

—¿Noa niti cū? niwā.

¹¹ Narē Jesú me'rā wa'arā yu'tiwā:

—Cū Jesú Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Nazare macā Galilea di'tacjū nimi, niwā.

Jesú Ō'acū wī'ipu duarārē cō'awīrō'que ni'i

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Be'ro Jesú Ō'acū wī'ipu sājāwī. Topure wa'icūrā na Ō'acūrē ūjūamorōpeojā niwā. Nipe'tirā ti wī'i po'peapu narē duurārē, duarā quē'rārē i'agū, cō'awīrōpe'ocā'wī. Na

niyeru ducayuri mesare, bujare na dua dujise quē'rārē tuuquecūpe'ocā'wī. Na queoro weetise bu'iri tojo weewī. ¹³ Be'ro narē niwī:

—Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ya wi'i 'Ñubueri wi'i ni'i', nino'ca wi'i ni'i.” Musā pe'e queoro weetiapā. Yajarā ya wi'ire weronjō tojacā wee'e, ni tu'tiwī narē.

¹⁴ Ti wi'ipure caperi bajuno'tirā, sijamasitirā cū tiropu a'tiwā. Na tojo weecā ī'agū, narē yu'ruowī. ¹⁵ Pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā pe'e cū añuse weei'ocā ī'arā, tu'satiwā. Wī'marā ti wi'i po'peapu nīrā a'tiro caricūwā:

—Dūporocjūpu wioḡu nī'cu Davi pārāmīrē e'catise o'orā, niwā. Tere tu'orā, pa'ia wiorā quē'rā ua wa'awā. ¹⁶ Tojo weerā Jesure a'tiro sērītiña'wā:

—¿Sōjā wī'marā na nisere tu'otī?

—Tu'o'o. Musā Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu nī'quere bu'epā. A'tiro ni'i:

“Ō'acū, mu'u wī'marā, tojo nicā mi'rīrārē a'tiro weecā weeapu.

Mu'urē e'catise o'orā, queoro basapeome'ricā weeapu”, ni'i, niwī Jesú.

¹⁷ Tojo nīca be'ro pa'ia wiorārē, Moisé oja'quere bu'eri masārē cō'awācā, Betaniapu wa'a wa'awī. Topu ūsā cārīwū.

Jesú higuera wāmeticju dūca marīcjure ñaidijacā wee'que ni'i

(Mr 11.12-14,20-26)

¹⁸ Ape nūmu bo'reacā Jesú Jerusalēpu majāmitoḡagu, uḡaboayurā wa'awī. ¹⁹ Tojo weegu ma'a sumutopu nīcju higuera wāmeticjure ī'agū, tīḡu tiro wa'a, tīḡu dūcare ī'ama'gū wa'awī. Ne dūca marīcaro niwū. Pūrī peje dia'cū niwā. Tojo dūca marīcā ī'agū, Jesú tīḡure niwī:

—Ne apaturi dūcatinemosome, niwī. Cū tojo nīca be'ro maata ñaidija wa'awū. ²⁰ Tojo wa'acā, ūsā cū bu'erā ī'amarārā, cūrē sērītiña'wū:

—¿De'ro weero tīḡu maata ñaidijati? niwā.

²¹ Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Diacjū masārē wereguti. Musā ējōpeose cuorā, diacjūta yu'tīḡusami nīrā, yu'u tīḡure ñaicā wee'caro weronjō weemasīrāsa'a. A'te yu'u tīḡu ñaicā wee'caro yu'ruoro weemasīrāsa'a. A'tīḡu ūrūḡūrē apero dia pajiri maapu wa'acā weemasīrāsa'a.

²² Musā ējōpeose cuorā, nipe'tise musā ñubue sērīserē bocarāsa'a, niwī.

Jesure “¿Noa dutiro me'rā tojo weeti?” nī'que ni'i

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Be'ro Jesú Ō'acū wi'ipu sājāawī. Cū ti wi'ipu bu'eri cura pa'ia wiorā, āpērā judío masā bucurā cū tiropu a'tiwā. Cūrē bu'iri bocasī'rārā, sērītiña'wā:

—¿De'ronjō dutise me'rā mu'u weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urē tojo weedutīḡu dutise o'oati? niwā.

²⁴ Jesú narē yu'tiwī:

—Yu'u quē'rā musārē sērītiña'megūti. Musā yu'ticā, yu'u quē'rā musārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, nigūti. ²⁵ ¿Noa Juārē wāmeyedutīḡu o'ópari? ¿Ō'acū tojo weedutiri? ¿O masā pe'e cūrē tojo weedutiri? niwī.

Be'ro na basu a'merī niwā:

—Marī “Ō'acū Juārē wāmeyedutiwī” nicā, cū marīrē “To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē ējōpeotiri?” nigūsamī. ²⁶ Marī “Ō'acū o'óticu niwī; masā cūrē o'ócarā niwā” nicā, masā marīrē tu'tibosama. Nipe'tirā masā “Juā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā niwī”, ni ējōpeosama, niwā. ²⁷ Tojo weerā “Masītisa'a”, niyu'ruocā'wā. Na tojo nicā tu'ogū, Jesú narē niwī:

—Yu'u quē'rā “A'te dutiro me'rā wee'e”, ni werewe'e, niwī narē.

Jesú nī'cā pō'rā puarā queose me'rā narē were'que ni'i

²⁸ Be'ro Jesú narē queose me'rā werewī:

—Yu'u nī'cārōacā weresere ¿de'ro tu'oña'rāsari musā? Nī'cū puarā umua pō'rātisami. Nī'cūrē a'tiro nisami: “Macū, ya wese u'se wesepu da'ragu wa'aya”, nimisami. ²⁹ Cū tojo nicā tu'ogū, cū macū “Wa'awe'e”, ni yu'tisami. Be'ro mejēcā wācū tja, da'ragu wa'asami. ³⁰ Be'ro cū pacu apī cū macū tiropu ī'agū wa'asami. Mejārōta cūrē “Da'ragu wa'aya”, nisami. Cū macū yu'tisami: “Jau, pacu, wa'aguti”, nisami. Cū tojo nī'cu nimigū, wa'atisami, ni werewī Jesú pa'ia wiorā, āpērā judío masā wiorārē. ³¹ Cū macū ¿ni'inojō pe'e cū uaro weepari? ni sērītiña'wī narē.

Na a'tiro yu'tiwā:

—Cū dutimū'tā'cu queoro weepī, ni yu'tiwā.

Tere tu'ogū, Jesú narē niwī:

—Diacũ musārē wereguti. “Ña'arā”, musā nirā, niyeru wapaseeri masā, tojo nicā umuarē a'metārāwapata'ari masā numia musā u'musepu wa'atiri cura na pe'e wa'arāsama. ³² Juā masārē wāmeyeri masū Ō'acũ uaronojō a'tiro añurō nisetirowami nisere bu'ecā, musā ējōpeotiwā. Na musā “Ña'arā waro nima” nirā pūrīcā cū weresere ējōpeo, na wācūserē ducayucārā niwā. Na tojo weecā i'amirā, musā pe'e ducayuti, cū weresere ējōpeoticārā niwā, niwī Jesú.

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i
(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesú apaturi werewī:

—Apeye queose me'rā musārē werenemogūti. Tere tu'oya. Ni'cũ pajiro di'ta cuogu u'se wese weesami. Ti wesere sārīsāsami. Topu na u'se bipesāati pere ūtāgāpu se'esājāsami. Tojo nicā u'muarī wi'i na co'tedujiati wi'ire weesami. Tojo weeca be'ro aperopu wa'agu, āpērārē ti wesere co'tedutigū cūsami. Narē cū ya di'tare da'rase wapa “Tocā'rō yu'ure u'se wiapa”, nisami.

³⁴ »Be'ro u'se ducatiri cura āpērā cūrē da'raco'terārē topu o'ósami. Narē o'ógū, “Ya di'ta da'rarārē yé u'sere sērīrā wa'aya”, nisami. ³⁵ Topu ejacā, ti wese co'terā cū o'ó'cārārē ñe'esama. Ni'cūrē paasama. Apīrē wējēcō'asama. Apīrē ūtāperi me'rā doquesama. ³⁶ Na tojo weecā tu'ogu, ti wese wiogu toduporo o'óm'a'tā'cārā nemorō o'ósami. Na ejacā i'arā, ti wese co'terā na quē'rārē mejārōta weesama.

³⁷ »Be'ro o'ótāogupua majā, cū macūrē o'ósami. A'tiro ni wācūmisami: “Yu'u macūrē wiopesase me'rā i'arāsama”, nimisami. ³⁸ Cū macūrē i'arā, ti wese co'terā na basu a'merī ucūsama: “Á'rīta nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eaçu. Ma, cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, nisama. ³⁹ Tojo níca be'ro cū macūrē ñe'e, ti wese sumutopu miaa, cūrē wējēcō'asama, ni werewī Jesú.

⁴⁰ Cū wérēca be'ro Jesú wiorārē sērītiña'wī:

—To pūrīcārē ti wese wiogu a'tigu, ¿de'ro weegusari ti wese co'terārē? niwī.

⁴¹ Cūrē yu'tiwā:

—Pajaña'rō marīrō na ña'arārē wējēcō'agūsami. Be'ro cū ya wesere āpērā pe'ere co'tedutigusami. Na pe'e u'se ducati'quere queoro cū ye nisere wiarāsama, niwā.

⁴² Na tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Musā Ō'acũ ye queti ojāca pūrīrē bu'epā. Yu'ure wa'atjere a'tiro ojano'wū:

Etā pji'rī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pji na uatica pji'rē cō'arāsama.

Na cō'aca pji me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'i yeenū'cāmujāsama.

Ō'acũ marī wiogu na cō'aca pji me'rā tojo weesami.

Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tu'oña'no'o, ni ojano'wū, niwī Jesú.

⁴³ Tojo weegu musārē wereguti. Sī'i wese wiogu sōjā co'terārē di'ta ē'ma'caro weronojō Ō'acũ musārē weegusami. Ō'acũ musā wiogu nisi'rīmiwī. Nipe'tise añuse cū wiogu nirōpu nise musā ye nibopā. Musā Ō'acũ ye quetire weremū'tārī masārē, tojo nicā yu'ure uatise ye bu'iri Ō'acũ musā cuobo'quere ē'magūsami. Āpērā pe'ere o'ogusami. Na yu'ure ējōpeo, Ō'acũ uaro weerāsama. ⁴⁴ Etāgā yu'u werēcagare a'tiro wereguti. No'o tīgāpu burupejagunojō mutōdijono'gūsami. No'o tiga pe'e cū bu'ipu doquepejacāma, añuse po'capu wa'agusami, niwī. Tojo nígū, cūrē uatirā be'ropu bu'iri da'reno'rāsama nígū, tojo niwī.

⁴⁵ Pa'ia wiorā, āpērā fariseo masā Jesú te queose me'rā werēcā tu'orā, “Marīrē tojo nígū weesami”, niwā. ⁴⁶ Tojo weerā cūrē bu'iri da'reri wi'ipu sōrōrātirā ñe'esī'rīmiwā. Na tojo weesī'rīmirā, a'tiro wācūcārā niwā: “Masā cūrē 'Ō'acũ ye queti weremū'tārī masū nimi”, nisama.” Tojo weerā marī cūrē ñe'ecā, marīrē ña'arō weebosama nírá, weemasītiwā.

22

Wiogu macũ omocā du'tegu masārē neocūuduti'que queose ni'i
(Lc 14.15-24)

¹ Jesú apaturi queose me'rā wiorārē werenemowī tja. A'tiro niwī:

² —Ō'acũ masārē cū wiogu nirōpu wa'acā weese a'tiro weronojō ni'i. Ni'cũ di'ta wiogu cū macũ omocā du'tecā bosenumu weepeoro weronojō ni'i. ³ Cūrē da'raco'terārē nisami: “Yu'u cārū were'cārārē pijirā wa'aya”, nisami. Be'ro na pe'e narē pijicā, “Wa'awe'e”, nisama. ⁴ Na tojo weecā i'agū, āpērārē o'ósami tja. Narē nisami: “Yu'u pji'cārārē wererā wa'aya. Ba'ase tu'ajano'toja'a. Yarā wecua, āpērā ecarā di'iyojacā wee'cārārē wējēdutitōjapū. Nipe'tise apono'toja'a. Quero, bosenumu weepeorā a'tiato”, nisami. ⁵ Tojo weerā na quē'rā pijirā wa'amisama. Na quē'rārē yu'titiyu'ruocā'sama.

“Wa'awe'e”, nicā'sama. Apī cū pijino'cu cū ya wesepu wa'asami. Apī cū da'raropu wa'asami. ⁶ Āpērā, wiogu o'ó'cārārē ñe'e, paa, wējēcō'acā'sama. ⁷ Na tojo weesere tu'ogu, wiogu uputu uasami. Tojo weegu narē wējēcō'a'cārārē cū yarā surarare wējēdutigu o'ósami. Tojo nicā na ya macārē ūjūadutisami. ⁸ Be'ro āpērā cūrē da'raco'terārē nisami: “Nipe'tise yu'u macūrē bosenuṁu weepeoatjere apotojapu. Tojo weemicā, yu'u piji'cārā ña'arā niti'jarā a'tita basiotiyucā, a'titicārā niama. ⁹ Tojo weerā no'o masā macā decopu bocaearārē pijiya”, nisami. ¹⁰ Be'ro cūrē da'raco'terā macā decopu pijirā wa'asama. Nipe'tirā na bocaearā añurā, ña'arārē piji neocūu, wiogu ya wi'ipu miasama. Na tojo weecā, topu na nerērī tucū mu'mua wa'asa'a.

¹¹ »Be'ro wiogu narē i'agū, añudutigu wa'asami. Ni'cū na wa'teropu nigū na omocā du'tecā sñānwuaronojō sñānatigure i'asami. ¹² Wiogu cūrē nisami: “Acaweregu, a'ti bosenuṁurē ¿de'ro wee su'ti omocā du'tecā sñānwuaronojō sñānatimigū sājātiati?” nisami. Cū pe'e yu'titiyu'rucā'sami. ¹³ Be'ro wiogu ti bosenuṁu su'ori weerārē nisami: “Cūrē ñe'e, du'pocārī, omocārīpu du'tebutuaya. Wijaaro na'iti'arōpu cō'acā'ña. Topu pūrino'gū, upicari cū'rdio, utigusami”, nisami wiogu. ¹⁴ A'te weronojō ni'i Ō'acū wiogu nise. Ō'acū pājārā masārē pijimicā, pejetirācā cū wiogu nirōpu sājāārāsama, niwī Jesú.

Weeta'sase me'rā Jesure bu'iri a'marā na sērītiña'que ni'i
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵ Cū tojo nica be'ro fariseo masā wa'a wa'awā. Be'ro na Jesure bu'iri bocasi'rīrā, “A'tiro weerā”, ni apoyucārā niwā. ¹⁶ Tojo weerā na bu'esere siruturārē, tojo nicā āpērā Herode ya curuacjārā me'rā Jesú tiropu o'ócārā niwā. Na cū tiropu etarā, niwā:

—Masārē bu'egu, ūsā mu'u nisetisere mas'i. Mu'u diacjū ucū'u. Masā yu'ure ¿de'ro wācūrāsari? nirō marīrō diacjū ucū'u. Ō'acū yere diacjū were'e. Āpērā wiorā nima nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō i'a'a. ¹⁷ Tojo weerā mu'urē apeyenojō sērītiña'rā a'tiapu. Romano masā wiogure cū niyeru wapasesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti, o'ña'a nitine? Na Jesure bu'iri bocasi'rīrā, tojo niwā. (Jesú “Wapayeroua'a” nicāma, judío masā “Ō'acū ni'cūrēta ējōpeoroua'a; mu'u tojo nise ña'a ni'i”, nibocārā niwā. “Wapayeticā'rōua'a” nicā pe'e, “Romano masā wiogure yu'runu'cāgū wee'e”, nibocārā niwā.)

¹⁸ Tojo weegu Jesú na ña'arō wācūsere i'agū, a'tiro niwī:

—Masā tojo nīrā, weeta'sari masā ni'i. ¿De'ro weerā yu'ure mejēcā yu'tigu, bu'iri bocagusami nīrā, sērītiña'ti? ¹⁹ Niyeru cuji romano masā wiogure wapayeri cujinojōrē mītiā, niwī. Cū tojo nicā tu'orā, ni'cā numu da'rawapata'ari cujinojōrē mītiwā. ²⁰ Tojo weecā i'agū, Jesú narē sērītiña'wī:

—¿Noa queose, noa wāme wā'ñati a'ti cujipare? niwī.

²¹ Cū tojo nicā tu'orā, na yu'tiwā:

—César, romano masā wiogu cū queose, cū wāme wā'ña'a, niwā.

Be'ro Jesú narē niwī:

—To pūrīcārē romano masā wiogu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, niwī.

²² Cū tojo nicā tu'orā, tu'omarīa, be'ro wa'a wa'awā.

Masā wērīca be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Jesure “¿Romano masā wiogure wapayerouati?” nica numurēta āpērā pa'ia saduceo masā cūrē i'arā etawā. Na “Wērī'cārāpu masāsosome”, ni ējōpeoma. Tojo weerā Jesure masāse cjasere a'tiro niwā:

²⁴ —Masārē bu'egu, daporopu Moisé a'tiro duticu niwī: “Ni'cū numotigu pō'rātitimigū wērīcā, cū acabiji cū numo ni'core nūorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātīmu'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātībosato”, nica niwī Moisé. ²⁵ Tojota wa'a ūsā wa'terore. Siete umua ni'cū pō'rā niwā. Masā ma'mi numoti, be'ro wērīa wa'acu niwī. Pō'rā marīyugu, cū numo ni'core cū acabijire cūucu niwī. ²⁶ Cū quē'rā pō'rātītimigū wērīa wa'acu niwī. Be'rocjū quē'rārē tojota wa'acaro niwū. Tojo dia'cū wa'aturiadijacaro niwū téé nītuogupare. ²⁷ Na nipe'tirā be'ro co quē'rā wērīa wa'aco niwō. ²⁸ Na siete co me'rā omocā du'tecārā niwā. Tojo weero wērī'cārā masācā, ¿ni'i numo tojabutiagosari? ni sērītiña'wā.

²⁹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'tiwī:

—Masā wisiyu'rua'a. Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere ne masīwe'e. Ō'acū cū tutuase quē'rārē masīwe'e. ³⁰ Wērī'cārā na masāca be'ro numotisome. Pō'rā numia quē'rārē numisosome. Ō'acūrē wereco'terā u'musepu nīrā weronojō nīrāsama. ³¹ Apeyenojō

wērī'cārā masāsere werenemogūti tja. Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpū musārē nī'quere bu'epā. A'tiro nicu niwī: ³² "Yū'u Ō'acū nī'i. Abrahā, Isaa, Jacob wiogu nī'i", nicu niwī. Cū "Na wiogu nī'i" nīgū, "Yū'u tiropū catima" nīgū, tojo nicu niwī. Ō'acū catirā wiogu nimi. Wērībajuduti'cārā marīma, niwī Jesú.

³³ Cū bu'esere tū'orā, masise me'rā yū'ticā ī'arā, masā tū'omarīa wa'awā.

Moisé cū dutise cūu'que, nī'cārō añuyū'rūnū'cārō nī'i nise nī'i
(Mr 12.28-34)

³⁴ Be'ro Jesú saduceo masārē di'tamarīacā weesere fariseo masā tū'ocārā niwā. Tere tū'o, nerēcārā niwā. ³⁵ Na me'rā nī'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesure mejēcā yū'ticā uagu, cūrē sērītiña'wī:

³⁶ —Masārē bu'egu, Moisé duti'que ḡdisenojō waro apeye yū'ruoro añuyū'rūnū'cāti? niwī.

³⁷ Jesú cūrē a'tiro yū'tiwī:

—A'tiro nī'i. "Ō'acū marī wiogure nipe'tise musā ējōpeose me'rā, musā wācūse me'rā, musā tū'oña'se me'rā ma'iña." ³⁸ A'te nī'i apeye yū'ruoro niyū'rūnū'cāse. ³⁹ A'te be'rore tojocureta nī'i, nīrō. A'tiro nī'i. "Marī basu ma'irōnojeōta āpērārē ma'irōña'a." ⁴⁰ A'te puaro dutisere weérā, nipe'tise Moisé cū duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na bu'e'quere yū'tirāta wee'e, niwī Jesú.

Jesú masārē "Cristo na nīgū ḡnoa macū niti?" nī sērītiña'que nī'i
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo masā na nerērī cura Jesú narē sērītiña'wī:

⁴² —Musā Cristo Ō'acū bese'cure ḡde'ro tū'oña'ti? ḡNoa macū niti cū? niwī.

Cūrē yū'tiwā:

—Duporocjēpū wiogu Davi pārāmi nituriagu nimi, niwā.

⁴³ Na tojo nicā tū'ogu, Jesú narē niwī:

—Cristo, Ō'acū bese'cu Davi pārāmi nituriagu nicā, to pūrīcārē ḡde'ro weegu Davi Espiritu Santu tutuaro me'rā ucūgū, cūrē "Yū'u wiogu nimi", nīpari? Marī, marī pārāmīrē "Yū'u wiogu nimi", niwe'e. Davi Ō'acū bese'cure ucūyugu, a'tiro ojacu niwī:

⁴⁴ Ō'acū ū'musepu nīgū cū macūrē, yū'ure yū'ruoacjure a'tiro nicu niwī:

"Yū'u tiro wiogu dujiri cūmurōpū dujigusa'a.

Mū'u topū dujicā, mū'urē ī'atu'timi'cārārē docaque'acā weegūti", nicu niwī Ō'acū, nī ojacu niwī Davi.

⁴⁵ ḡDe'ro weegu Ō'acū bese'cu Cristo Davi pārāmi nīmasībosabe? Davi basuta cūrē "Yū'u wiogu nimi", nicu niwī. Tojo weegu cū pārāmi se'saro nīrōnojō o'ogu, cū wiogu nicu niwī, niwī Jesú.

⁴⁶ Cū tojo nisere tū'orā, ne nī'cū nī'cā usero yū'tima'atiwā. Tita me'rā be'ro majā uirā, ne sērītiña'nemotiwā.

23

Jesú fariseo masārē, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masārē tū'ti'que nī'i
(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ Be'ro Jesú masārē, tojo nicā ūsā cū bu'erārē niwī:

² —Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā fariseo masā Ō'acū dutise Moisére cūu'quere wererā nima. ³ Tojo weerā na weresere tū'o, tere weesirutuya. Na weesetise pe'ere ī'acūtīcā'ña. Na añurō wereme'rīma, wererā. Tojo weemīrā, na nise pe'ere weetīma.

⁴ Na dutiwwaronojō dutiyū'ruocā'sama. Masā tere pōtēōtisama. Na tojo weérā, wūpōtēōña marīse nucūsere dū'tepeorā weronojō weesama. Na masārē tere wūapeorā weronojō weesama. Na tere wūadutirā, ne āpērā tā'rīrārē weetamutirā weronojō weesama. Ne pajāña'ti, masārē ne cā'rō weetamutisama. ⁵ Nipe'tise na weesere masārē añurō ī'adutirā weeta'sasama. Masā narē "Ō'acūrē añurō ējōpeosama" nicā tū'osī'rīrā, a'tiro weesama. Na diapoapu, na omocāpū Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere pajiri casero me'rā oja'quere dū'teō'osama. Tojo nicā na űubuecā ī'adutirā āpērā yū'ruoro na űubuewūari su'tiro sumutopū opa dari cūorojore sāñasama. ⁶ Bosenūmu nicā wiorā na dujiwūase cūmurīpū dujisī'rīsama. Na nerēse wī'seripū que'rārē mejārōta weesama.

⁷ Masā narē macā decopū wiopesase me'rā añuduticā űasama. Narē, "Ūsārē bu'erā" pisucā űasama.

⁸ »Musā pūrīcā āpērārē "Musā ūsārē bu'erā nī'i", nino'ticā'ña. A'tiro nī'i. Musā nī'cū pō'rāta nī'i. Yū'u nī'cūta masārē bu'egu nī'i. ⁹ Musā ne nī'cūrē a'ti nucūcāpūre "Ūsā pacu", niticā'ña. Musā nī'cūta pacutī'i. Cū Ō'acū ū'musepu nimi. ¹⁰ Diacjūta musā

pūrīcā “Ēsā wiogu”, ni pisuno'ticā'ña. Yu'u Cristo Ō'acū bese'cu ni'cūta masā wiogu ni'i. ¹¹ No'o āpērārē weetamugū, cūta nimi āpērā yu'ruoro bu'ipu niyu'runu'cāgū. ¹² No'o “Yu'u āpērā yu'ruoro niyu'runu'cā'a” ni tu'oña'gūnojō Ō'acū cūrē mejō nigūacā waro tojacā weegusami. No'o “Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i” ni tu'oña'tigu pe'ere Ō'acū āpērā yu'ruoro tojacā weegusami.

¹³ »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā weeta'sari masā ni'i. Masā yu'ure ējōpeosī'rīrārē cā'mota'a. Tojo wéerā, yu'u pacu wiogu nirōpu wa'ari ma'arē narē bi'arā wee'e. Musā basuta yu'ure ējōpeowe'e. Āpērā quē'rārē ējōpeosī'rīcā uasāwe'e. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a masārē.

¹⁴ »Musā wapewia numia ye wi'serire ē'masa'a. Musā ña'arō wee'quere wācūdutitirā yoacā ñubueta'sa'a. Tojo weerā musā āpērā nemorō bu'iri bocayu'runu'cārāsa'a.

¹⁵ Jesú a'tiro ninemowī Moisé oja'quere bu'eri masārē, tojo nicā fariseo masārē:

—Musā uputu waro weeta'sa'a. Musā ējōpeosere no'o ni'cū nigūacārē musā weronojō ējōpeocā uarā, nipe'tiropu sijabi'a'a. Be'ro tu'ajanu'cō, cūrē musā nemorō ña'arō pecame'epu wa'ata basiocā weesa'a.

¹⁶ »Ña'arō wa'arosa'a masārē. Caperi bajutirārē a'merī wejero weronojō ni'i. A'tiro ni bu'e'e masārē: “Ni'cū 'A'tiro weeguti', nisami Ō'acūrē. 'Ō'acū wi'i me'rā tojo weegati' nica be'ro cū ni'quere queoro weeticā, 'Bu'iri marī'i'”, nisa'a. “Cū 'Ō'acū wi'i cjase uru me'rā tojo weeguti' ni'quere queoro weeticā pūrīcārē, 'Ña'a ni'i'”, nisa'a.

¹⁷ Musā tojo nīrā, diacjū wācūwe'e. Tu'omasīwe'e. Uru Ō'acū wi'ipu niyuro, Ō'acū ĩ'orōpu añuse tojasa'a. Ō'acū wi'i, ti wi'i cjase uru nemorō añuyu'runu'cā'a. ¹⁸ Musā Ō'acū dutiro weesī'rītīrā, ucūme'rīse me'rā weeta'sa'a. Masārē a'tiro nisa'a: “Musā Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorōpeowaropu me'rā tojo weerāti' ni'quere weeticā, bu'iri marīsa'a. Wa'icu Ō'acūrē o'ose topu peo'que me'rā pūrīcārē wapatisa'a”, ni'i. ¹⁹ Musā tu'omasīwe'e. Ō'acūrē o'ose nemorō na wa'icūrā ūjūamorōpeowuaro pe'e wapati'i. Topu ūjūpesase me'rā na Ō'acūrē o'ose añuse tojasa'a. ²⁰ Tojo weerā musā “Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorōpeowaropu me'rā tojo weerāti'” nīrā, te se'sarore nīrā weewe'e. “Topu peoatje quē'rārē mejārōta weerāti'”, nīrā weesa'a. ²¹ Ō'acū cū ya wi'i, Ō'acū wi'ipu nisami. Tojo weerā Ō'acūrē “Ti wi'i me'rā tojo weerāti'” nīrā, “Cū me'rāta tojo weerāti'”, nīrā wee'e. ²² Mejārōta “Ē'muse me'rā tojo weerāti'” nīrā, “Ō'acū dujuro me'rāta, topu dujigu me'rāta” nīrā wee'e.

²³ »Ña'arō wa'arosa'a musā Moisé oja'quere bu'eri masārē, tojo nicā fariseo masārē. Musā weeta'sasebujārā ni'i. Musā otese o'majācā, menta, anís, comino wāmetise ba'ase sāamorēsere seeneo, opa sū'urī weesa'a. Diez sū'urī cuorā, ni'cā sū'u Ō'acū wi'ipu mīaa, Ō'acūrē wāmepeo, pa'ire o'sa'a. Musā tojo añurō weemirā, Moisé oja'que apeye pacase pe'ere weewe'e. Āpērārē queoro weesere, pajaña'sere, Ō'acūrē ējōpeose pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Musā otesere cūrē o'odu'utimīrā, a'te añuyu'runu'cāsere weeya.

²⁴ »Musā basu diacjū weewe'e. Āpērā quē'rārē su'ori diacjū weewe'e. Tojo weerā musā Ō'acū ye cjasere bu'ērā, caperi bajutirā a'merī su'ori tūawā'cārā weronojō ni'i. Moisé cū oja'que, mejō niseacā dutise pe'ere wācūyu'rurā, apeye paca pe'ere weewe'e.

²⁵ »Musā weeta'sarā a'tiro wee'e. Bajuyoropu dia'cū añurō wee'e. Baparire bu'ipu dia'cū añurō coerā weronojō weeta'sa'a. Ti pa po'peapure peje ña'ase musā āpērā yere yaja'que, āpērā yere uaripejaya'runu'cā'que ū'irī weronojō wā'ñasa'a. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a masārē. ²⁶ Musā fariseo masā tu'omasītīrā, caperi bajuno'tirā weronojō ni'i. Ne waro po'peapu cjase musā wācūsere ducayumu'tāña. Be'ro bajuyoropu añurā, ña'ase moorā tojarāsa'a. Bapari po'peapu coemu'tā'caro weronojō bu'ipu quē'rā ū'irī marīrō tojaro weronojō weerāsa'a.

²⁷ »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā weeta'sari masā ni'i. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a masārē. Wērī'cārā masāperi weronojō ni'i. Bu'ipure añurō bajudutirā bo're me'rā wa're'que kujirire nu'cōsa'a. Ti pe po'peapure wērī'cārā ō'arī mejā, tojo nicā dicuse na upu ña'ase boa'que sāñasa'a. ²⁸ Musā a'tiro niseti'i. Masā ĩ'orōpure añurā weronojō baju'u. Po'peapu pe'ere weeta'sasebujārā ni'i. Musāpure ña'ase niyu'rua'a.

²⁹ »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā weeta'sasebucūrā ni'i. Musā dūporocjārā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā masāperi bu'ipu añurō bajudutirā yeenu'cō'o. Tojo nicā āpērā masā añurā ni'cārārē masāperi bu'ipu mejārōta ma'masu'anu'cō'o. ³⁰ Tu'ajanu'cō, a'tiro ucūsa'a. “Ēsā ñecūsūma Ō'acū ye queti

weremu'tārī masārē wējēcārā niwā. ʒsā na caticateropure nírā, narē wējēcā, wējētamutibopā", ni'i. ³¹ Musā a'tere tojo nírā, "Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējē'cārā pāramērā nituriarā ni'i", nírā wee'e. ³² Musā, musā ʒecūsūmua weemujāti'caronojōta weeyapaticā'ña, ni tu'tiwī.

³³ »Musā weeta'sari curuacjārā aña weronojō ni'i. Musā de'ro wee Ō'acū pecame'epu bu'iri da'reatjere yu'rawetimasísome. ³⁴ Tojo weegu yu'u musā tīropure Ō'acū ye queti weremu'tārī masā, masārī masārē, bu'eri masārē o'óguti. Musā pe'e na ni'cārērārē wējē, āpērārē curusapu paabi'penu'cōrāsa'a. Āpērārē na nerēwuase wi'seripu paape, na no'oe wa'ase macārīpu sirutucusiarāsa'a. ³⁵ Tojo weero nipe'tirā masā añurārē wējē'que wapa musārē bu'iri wā'a'a. Musā ʒecūsūmua añugū Abel me'rā ne waro wējē du'pocaticārā niwā. Téé Zacaría Berequía macū me'rā yapada'reocārā niwā. Cūrē na ʒhubuepeowuaropu Ō'acū wi'i decopu wējēcārā niwā. ³⁶ Diacjū musārē wereguti. Tojo wee'que wapare ni'cārōacā a'tocateropu nírārē bu'iri wa'arosa'a, niwī Jesú.

Jesú Jerusalērē t'agū uti'que ni'i

(Lc 13.34-35)

³⁷ Fariseo masārē tojo nica be'ro Jesú Jerusalécjārā, tojo nicā tudoporopu ti macāpu ni'cārārē wācūgū, a'tiro niwī:

—Jerusalécjārā, musā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcō'a'a. Ō'acū o'ó'cārā cū ye quetiwereri masārē ūtāperi me'rā doquewējē'e. Musārē pejetiri yu'u ma'ígū, neocūsī'rīmiwū. Ni'cō cārē'quē co pō'rārē wūase docapu neocūu'caro weronojō weesī'rīmiwū. Musā ūatiwu. ³⁸ Tojo weero musā nimi'que wi'seri masā marīrō tojarosa'a. ³⁹ A'tere tū'omasīña. Yu'ure apaturi i'anemosome majā. Be'ro yu'u a'ti turīpu apaturi a'ticāpu, musā "Ō'acū dūporopu 'O'óguti' ni'cu añubutiagu nimi" nírāpu i'arāsa'a tja, niwī Jesú.

24

Jesú "Ō'acū wi'i Jerusalē cja wi'i cō'ano'rōsa'a" ní'que ni'i

(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesú Ō'acū wi'īpu ni'cu wijaa wa'awī. Cū wa'ari cura ūsā cū bu'erā cū tiro wa'a, niwā:

—Ī'aña a'ti wi'ire. Añubutiari wi'i, pajiri wi'i waro ni'i, nimiwū. ² ʒsā tojo nicā, Jesú niwī:

—Musā a'te pejere i'a'a, i'arā. Diacjū musārē wereguti. Nipe'tise a'ti wi'i cjae ne ni'cā ūtāgā apega bu'īpu yeeturiamujā'que tojasome. Nipe'tise mutōdijono'rōsa'a, niwī.

A'ti ūmūco pe'tise dūporo Jesú "A'tiro wa'arosa'a" ní'que ni'i

(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ro ūsā wa'a, ūrūgū Olivo wāmeticjūpu ejawū. Jesú topu ejanujārī cura ūsā ya'yioropu sērītiña'wū:

—ʒsārē wereya. ¿De'ro nicā tojo wa'arosari? ¿ʒNe'enojō me'rā i'ogūsari mu'u apaturi a'tiatjere? Tojo nicā a'ti ūmūco pe'tiatjo dūporo ¿de'ro wee masīrāsari? ni sērītiña'wū.

⁴ Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Āpērā musārē nisocticā'to nírā, añurō tū'omasīyuya. ⁵ Pājārā a'tiro nisoorāsama. "Yu'u Ō'acū tutuaro me'rā wee'e; Ō'acū bese'cu Cristo ni'i", nírāsama. Na tojo nisere tū'orā, pājārā siruturāsama. ⁶ Musā a'mewējēse quetire tū'o, "Topu tojo wa'aporo" nicā tū'orāsa'a. Tere tū'orā, ūcaticā'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti ūmūco pe'tiatjo dū'sarosa'a yujupu. ⁷ Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mewējērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. Peje apesepure ūjaboase nírōsa'a. Apepopure peje di'ta narāsāse nírōsa'a. ⁸ A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro pi'etiwā'cōse ni'i. Numio co macūrē wūase dūporoacā pūrīse nu'cārō weronojō nírōsa'a.

⁹ »Tojo wa'acā, yu'ure ējōpeotirā musārē ña'arō weerāsama. Musārē ñe'e, wiorā tīropu mīaa, bu'iri da'redutirāsama. Musārē wējērāsama. Yu'ure ējōpeose bu'iri nipe'tirocjarā masā musārē i'tu'tirāsama. ¹⁰ Tojo wa'acā, pājārā yu'ure ējōpeomi'cārā ējōpeodu'urāsama. Na a'metu'ti, āpērā wiorāpure bu'iri da'redutirā o'orāsama. ¹¹ Pājārā "Ō'acū ye queti weremu'tārī masā ni'i", nisoorāsama. Pājārārē niso, ējōpeocā weerāsama. ¹² Ńa'ase niyu'rūmajārōsa'a. Tojo wa'acā, pājārā a'merī ma'idu'urāsama. ¹³ Yu'ure ējōpeoyapatirā pūrīcā yu'rawetirāsama. Yu'u pacu tīropu catinu'cūrāsama. ¹⁴ Nipe'tiro a'ti di'tapu Ō'acū masārē yu'ruose quetire werese'sabi'ano'rōsa'a. Na quē'rārē masidutiro wereno'rōsa'a. "Ńa'arō wee'quere bujaweti ducayucā, Ō'acū

ñe'egūsami", ni werenorōsa'a. A'te nipe'tiropu se'sáca be'ro a'ti umūco pe'tirosa'a majá. ¹⁵ Duporocjūpu Ō'acá ye queti weremu'tári masū Danie wāmetigu a'ti umūco pe'tiatjo duporo wa'atjere ojayucu niwī. "Ña'agū, Ō'acū yabigunojō cū ya wi'i añurī wi'ipu sājātīgunojō Jerusalé cja wi'ipu sājāagūsami", ni ojayucu niwī. Cū ti wi'ipu nu'cūcā ĩ'arā, musā a'ti pūrīrē bu'e, tu'omasīña. ¹⁶ Tojo wa'acā ĩ'arā, Ō'acū bu'iri da'regusami nírā, Judeapu nírā ūrūpagupu du'tiaya. ¹⁷ Wi'i dūposārī opa sirapu soo pesagunojō po'peapu cjasere sājāa, duretīmīgū, diacjū du'tiaya. ¹⁸ No'o wesepe tō'ogū quē'rā ne wi'ipu tojaa, duregu wa'aticā'ña. Sojaro me'rā du'tiaya. ¹⁹ Tojo wa'ase numurī numia nijpacosānumiarē, tojo nicā pō'rā mi'rīrā cuorārē bujaweose numurī nirōsa'a. Na umūnarō wa'amasísome. ²⁰ Musā Ō'acūrē sērīña: "Yusuase numurīrē, soowuari numū ūsā judío masā yoropu wa'atiri numurē wa'aticā'to", niña. ²¹ Tojo wa'ase numurīrē uputu waro pi'etise nirōsa'a. Ō'acū a'ti turi weéca be'rore tocā'rō pi'etise marīcaro niwā. Be'ropu quē'rārē tocā'rō waro pi'etise marīrōsa'a. ²² Ō'acū na pi'etise numurīrē duoticāma, ne ni'cū yu'ruwetitibutiabosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū bese'cārārē pajaña'gū, tojo wa'ase numurīrē duogusami.

²³ »Āpērā musārē a'tiro nisoorāsama. "Jāa, ĩ'aña. Ō'acū bese'cu Cristo a'to nimi." O apetero weerā "Sō'opu nimi", nirāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. ²⁴ Pājārā nisoori masā a'tirāsama. A'tiro nirāsama: "Yu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i. Ō'acū ye quetire weremu'tári masū ni'i", nisoorāsama. Narē ējōpeocā weesī'rīrā, peje wee'ose ĩ'orāsama. Basiocāma, Ō'acū cū bese'cārāpūreta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. ²⁵ Musā basu masīña majá. Yu'u musārē be'ropu wa'atjere weryutoja'a. ²⁶ Tojo weerā āpērā musārē "Sō'opu yucu marīrōpu Cristo nisami, ĩ'arā wa'aya" nicā, wa'aticā'ña. Āpērā "A'ti tucūpu nimi, ĩ'arā a'tia" nicā, ējōpeoticā'ña. ²⁷ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri cura a'tiro nirōsa'a. Mujīpū mujātiro pe'e, cū sājārō pe'e quē'rārē bu'po ya'baro weronojō nirōsa'a. Ya'yioropu a'tisome. ²⁸ Apīnojō wa'icu boacā, yuca maata masī, wījīwā'cāsama. Tojo wa'acā ĩ'arā, "Apīnojō boapī", ni masī'i. A'te weronojō yu'u a'ticā, masā masīrāsama, niwī Jesú.

Ō'acū macū masū weronojō uputigu ¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'i
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30,34-36)

²⁹ Jesú a'tiro ninemowī:

—Te pi'etise numurī yu'rúca be'ro mujīpū umūcocjū na'it'i'a wa'agusami. Ñamicjū quē'rā bo'reyusome. Ñocōa burūdijarāsama. Nipe'tirā u'muarōpu nírā narāsacā weeno'rāsama. ³⁰ Tojo wa'acā, u'musepu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu yu'u a'tisere ĩ'arāsama. Nipe'tise macārīcjārā uirā, utirāsama. Yu'u o'mecururipū tutuaro me'rā asistedjaticā, ĩ'arāsama. ³¹ Yu'ure wereco'terā u'musecjārārē nipe'tiro a'ti di'tapu o'oguti. Yaro coroneta uputu busucā, yu'u bese'cārā nipe'tiro no'o nirōcjārārē neorāsama.

³² »Musārē otese higuera yu'wāmeticjū me'rā queose o'oguti. Tigu dupuripū pūrī ñasāwījicā, "Cū'ma wa'arotiro wee'e", nisa'a. ³³ A'te weronojō yu'u toduporo ni'que peje wa'acā ĩ'arā, "Cā'rōacā Jesú a'ti di'ta wioqu sājātjo du'sa'a", niña. ³⁴ Diacjū musārē wereguti. A'te peje tojo wa'ari cura nírā wērísome. Tojo wa'asere ĩ'ape'ocā'rāsama. ³⁵ A'ti umūco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'u ucūse, yu'u bu'ese pūrīcā ninu'cūcā'rōsa'a. Nipe'tise yu'u ni'que queoro wa'arosa'a.

³⁶ »Yu'u apaturī a'tiatjema ti numū nicā, ti hora nicā a'tigusā'a nisere ne masīno'ña marī'i. Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā, yu'u Ō'acū macū quē'rā masīwe'e. Yu'u pacu Ō'acū ni'cūta masīsami.

³⁷ »Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri cura quē'rārē duporocjūpu Noé cū nícateropu wee'caronojō weerāsama. ³⁸ Ō'acū a'ti turi miose duporo masā ba'a, sī'rī, omocā du'te, na pō'rā numiarē numisocārā niwā. A'tere weetocārā niwā téé Noé cū yucusujopu sājārī curapu. ³⁹ Na, ne "Mejēcā wa'arosa'a", ni wācūma'aticārā niwā. Be'ro acoro pejaa, narē dia mio'rī curapu tu'omasīcārā niwā. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri cura quē'rārē masā mejārōta weerāsama. ⁴⁰ Yu'u a'tiri cura umua puarā ni'cārō me'rā wesepe da'rarā, ni'cū yu'ure ējōpeogu miano'gūsami. Apī yu'ure ējōpeotigu tojagūsami. ⁴¹ Puarā numia ni'cārō me'rā ojoca ārūarā, ni'cū yu'ure ējōpeogo miano'gōsamo. Apego yu'ure ējōpeotigo tojagōsamo.

⁴² »Yu'u musā wioqu apaturī a'tiatjere musā masītisa'a. Tojo weerā añurō wācū, tu'omasīyuya. ⁴³ Apeye quē'rārē a'tiro masīña. Yajari masū ti hora nicā a'tigusami nīgū, wi'i wioqu cārītisami. Cūrē co'te, cū ya wi'ire yajari masū pāosājācā, cā'mota'asami.

44 Musã quẽ'rã ã'ri weronojõ niña. Musã ne cã'rõ wãcũtibutiari cura yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'tigusa'a, niwĩ.

Jesũ puarã da'racõ'terã me'rã queose o'o'que ni'i
(Lc 12.41-48)

45 Jesũ a'tiro ninemowĩ:

—¿Noanojõ pe'e yu'u dutiro weenu'cũgũ, tu'omasĩgũ waro nisari? nĩgũ, queose me'rã weregũti. Wiogu aperopu wa'agu, cũ ya wi'ire co'tedutigũ ni'cũ cãrẽ da'racõ'tegure cũasami. “Ápẽrã da'racõ'terãrẽ no'o du'sasenojõrẽ ba'ase ecaya”, nisami. 46 Be'ro aperopu eja'cu dajasami. Cũ dajacã, queoro da'ra bocaejano'gũ e'catisami. 47 Diacjũ musãrẽ weregũti. Cũ queoro weese wapa wiogu nipe'tise cũ cuosere co'tedutigũ sõrõgũsami. 48 Cãrẽ da'racõ'tegu ña'agũ, “Yu'u wiogu maata dajasome” nigãnojõ pũricã a'tiro weesami. 49 Ápẽrã da'racõ'terãrẽ ña'arõ paa pi'eticã weesami. Ápẽrã que'arã me'rã ba'a, s'ĩrĩsami. 50 Cũ tojo weeri cura wiogu wãcũña marĩrõ cũ co'tetiri cura dajasami. 51 Cũ cũa'cure duti'quere weeti'que wapa uputu waro cãrẽ bu'iri da'regusami. Ápẽrã ña'arã, weeta'sari masãrẽ wa'a'caronojõ bu'ipejasirutugusami. Tojo wa'acã, cũ pũrĩno'gũ, upicari cũ'rdio, utigusami, niwĩ Jesũ.

25

Diez nu'mia me'rã Jesũ queose o'o'que ni'i

1 Jesũ cũ wiogu nirõpu ¿noanojõ sãjãarõsari? nĩgũ, a'te queose me'rã werewĩ:
—Yu'u wiogu nirõpũre sãjãatje a'tiro weronojõ ni'i. Diez nu'mia na me'rãcõjõ marãpu niacju a'ticã co'tesama. Nãncũ u'se me'rã s'ĩ'osepare cuosama. 2 Ni'cãmocurã nipe'tisere añurõ apoyutisama. Ápẽrã ticurãta tja añurõ apoyu, co'tesama. 3 Apoyutirã numia na ye s'ĩ'osepare miarã, u'se na piosãa ducayuatjere miatisama. 4 Apoyu'cãrã numia pe'e poseye'quepapure miasama. Tojo nicã borewaria me'rã u'sere mianemosama. 5 Co marãpu niacju maata etatisami. Tojo weerã narẽ wuja pũricã, cãria wa'asama. 6 Be'ro ñami deco ejãcã, ãpẽrã pe'e a'tiro caricũmu'tãsama: “Co marãpu niacju a'titojami. Põtẽrĩrã a'tia”, nisama. 7 Na tojo caricũcã, nipe'tirã numia wã'cãpe'tia wa'asama. Wã'cã, na ye s'ĩ'osepare apoburosama. 8 U'se miati'cãrã numia pe'e ãpẽrã mia'cãrãrẽ a'tiro nisama: “Ësã quẽ'rãrẽ cã'rõ s'ĩ'ose u'se o'oya. Ësã s'ĩ'osepa yatiro wee'e”, nisama. 9 U'se mia'cãrã numia pe'e narẽ yu'tisama: “Musãrẽ o'osome. Ësã musãrẽ o'ocãma, ùsãrẽ ejati, musã quẽ'rãrẽ ejatibosa'a. Musã basu na u'se duawuaropu duurã wa'aya”, nisama. 10 Na ni'cãmocurã numia u'se duurã wa'aca be'ro na me'rãcõjõ marãpu niacju etasami. Ápẽrã apoyu'cãrã numia pe'e cũ me'rã bosenu'ma weeri wi'ipũ sãjãasama. Na sãjãaca be'ro ti wi'icjãrã sopere bi'acã'sama. 11 Be'ropu u'se duurã eja'cãrã numia sopepu eta, “Wiogu, ùsãrẽ pãõña”, nisama. 12 Na tojo pisucã tu'ogu, na me'rãcõjõ marãpu niacju narẽ yu'tisami: “Diacjũta musãrẽ ne masĩtisa'a”, nisami, ni werewĩ Jesũ.

13 Jesũ te queosere wérẽca be'ro ùsãrẽ niwĩ:

—A'te queose weronojõ yu'u a'tiatji numurẽ musã masiwe'e. Tojo weerã añurõ wãcũ apoyuya, niwĩ.

I'tiarã da'racõ'terã me'rã Jesũ queose o'o'que ni'i

14 Jesũ ùsãrẽ a'tiro werenemowĩ:

—Yu'u a'ti turipu apaturi a'tigu, masãrẽ o'oa'tje a'te queose weronojõ ni'i. Ni'cũ masũ ape di'tapu wa'agu, cãrẽ da'racõ'terãrẽ pijiosami. Narẽ cũ yere co'tedutigũ cũasami.

15 »Narẽ na da'rãtjo põtõrõ cũuburosami. Ni'cãrẽ ni'cãmocusetiri mil niyeru kujiri wapabujuse kujirire o'osami. Apĩrẽ puati mil kujiri o'osami. Apĩrẽ mil kujiri o'osami. O'otoja, wa'a wa'asami. 16 Cũ wa'aca be'ro ni'cãmocusetiri mil kujiri o'ono'cu maata te niyeru me'rã da'ra, ticuseta wapata'anemosami. 17 Puati mil kujiri cuo'cu quẽ'rã mejãrõta apeye puati mil kujiri wapata'anemosami. 18 Mil kujiri ñe'e'cu pe'e cope se'e, cũ wiogu da'radutimi'quere yaacã'sami.

19 »Be'ro, yoãca be'ropu na wiogu sijagu eja'cu dajasami. Cãrẽ da'racõ'terãrẽ pijio, na da'ra'quere aposami. 20 Ni'cãmocusetiri mil kujiri cuo'cu ejamu'tãsami. Apeye ticuseta cũ wapata'a'quere wiagu, cũ wiogure nisami: “Yu'u wiogu, yu'ure ni'cãmocusetiri mil kujiri o'owu. A'te cuo'o. Te me'rã apeye ticuseta mu'urẽ wapata'abosawu”, nisami.

21 »Cũ tojo nicã tu'ogu, wiogu nisami: “Mu'u añurõ weepã. Yu'u duti'caronojõta queoro weeme'ricã'pã. Yu'u cã'rõacã cũu'que me'rã añurõ weepã. Tojo weegu peje yu'u cuosere co'tedutigũ sõrõgũti. A'tia. Yu'u me'rã e'catitamuña”, nisami.

²² »Be'ro apī da'raco'tegu puati mil kujiri o'onoc'u ejasami. Wiogure a'tiro nisami: "Yu'u wiogu, yu'ure puati mil kujiri o'owu. A'te cu'o. Te me'rā ticuseta tja mu'arē wapata'abosawu", nisami.

²³ »Wiogu cārē nisami: "Mu'u añurō weepā. Yu'u duti'caronojōta queoro weeme'ricā'pā. Yu'u cārōacā cū'que me'rā añurō weepā. Tojo weegu peje yu'u cuosere co'tedutigu sōrōgūti. A'tia. Yu'u me'rā e'catitamuña", nisami.

²⁴ »Be'ro majā mil kujiri o'onoc'u eja, cū wiogure a'tiro nisami: "Yu'u wiogu, mu'u tutuaro da'radutiri masū nisere masīwū. Mu'u da'ratimigū, āpērā ye da'rāse wapa me'rā mu'u wapata'a. ²⁵ Tojo weegu uigu, mu'u ye niyerure di'ta po'peapu yaacūuwū. A'te ni'i mu'u yēta tja", nisami.

²⁶ »Cū tojo nicā tu'ogu, wiogu a'tiro yu'tisami: "Yu'u cū'que me'rā mu'u ña'arō weepā. Ña'agū, niñisijagu ni'i. Mu'u yu'ure a'tiro wācūwū. 'Da'ratimigū, āpērā da'rāse wapa me'rā wapata'ami', niwū. ²⁷ Mu'u tojo wācūgū, yē niyerure yaatimigū, niyeru nurōrī wi'ipu bucamujādutigu cūubopā. Tojo weéca be'ro yu'u dajagu, ti wi'ipu cūñarō mujā'que me'rā ñe'boapā", nisami.

²⁸ »Tojo nica be'ro āpērā topu nirārē nisami: "Cū ye mil kujirire ē'ma, diez mil cuogu pe'ere o'oya. ²⁹ A'tiro ni'i. No'o peje cuogure nemorō o'onorōsa'a. Cū peje cuoyu'ruogusami. Apī moogū pe'ere cū cuomi'queacāpūreta ē'mape'ocā'no'gūsami. ³⁰ Ārī da'raco'tegu queoro weetigure ñe'e, na'itū'arō wijāropu cō'acā'ña. Topu pūrino'gū, upicari cū'ridio, utigusami", nisami na wiogu, niwī Jesú.

Jesú nipe'tise di'tacjārārē beseatje ni'i

³¹ Jesú ūsārē werenemowī:

—Be'ro yu'u Ō'acū macū masū weronjō uputigu a'ti turicjārārē dutigu a'tiguti. Yu'ure wereco'terā u'musecjarā me'rā a'tigu, asitese me'rā a'tiguti. Be'ro wiogu dujiri cūmurōpu dujigusa'a. ³² Nipe'tise di'tacjārā yu'u dujiro tiropu nerērāsama. Tojo weegu yu'ure ējōpeorārē mejēcā, āpērā yu'ure ējōpeotirārē mejēcā ducawaanu'cōgūti. Ni'cū ecarā co'tegu ovejare mejēcā, cabrare mejēcā ducawaanu'cōgū weronjō weeguti. ³³ Cū ovejare diacjūcamocā pe'e nu'cōsami. Cabra pe'ere cūpe pe'e nu'cōsami. A'te weronjō yu'ure ējōpeorārē diacjū pe'e nu'cōgūti. Yu'ure ējōpeotirā pe'ere cūpe pe'e nu'cōgūti. ³⁴ Tojo weéca be'ro diacjū pe'e nu'cūrārē nigūti. "A'tia. Yu'u pacu musārē añurō weeami. Ne waropu cū a'ti turire weenu'cācateropu musā niatjore apoyotojacu niwī. Tere ñe'erā a'tia majā. ³⁵ Yu'u ūjaboacā, yu'ure ecawu. Yu'u acowuocā, sī'rise tiawū. Yu'u aperopu sijacā, yu'ure cārīrō o'owu. ³⁶ Su'ti du'sacā, yu'ure sāawū. Dutiticā, yu'ure ĩ'acusiawu. Āpērā yu'ure bu'iri da'reri wi'ipu sōrōcā, yu'ure ĩ'arā etawu", nigūti. ³⁷ Tere tu'orā, diacjū pe'e nu'cūrā, na ña'arō wee'quere acobocono'cārā a'tiro nirāsama: "Ūsā wiogu ūde'ro nicā mu'arē ūjaboacā, ecarī? ūDe'ro nicā mu'u acowuocā, tiarī? ³⁸ ūDe'ro nicā aperopu sijacā, mu'arē cārīrō o'ori o su'tinojō du'sacā, mu'arē sāarī? ³⁹ ūDe'ro nicā mu'arē dutitigure, o bu'iri da'reri wi'ipu nigūrē ĩ'arā etarī?" nirāsama.

⁴⁰ »Na tojo nicā, narē yu'tiguti: "Musārē diacjū wereguti. Musā yu'ure ējōpeorārē, no'o mejō nirāpūreta añurō weérā, yu'ureta weerā weewu."

⁴¹ »Be'ro cūpe pe'e nu'cūrārē a'tiro nigūti: "Musā Ō'acū bu'iri da'reno'ajā ni'i. Tojo weerā a'tore niticā'ña. Pecame'e ūjūnu'cūrī me'e tiropu wa'aya. Ti me'e wātī wiogu, cū me'rā u'musepu cō'adijo'cārārē apoyūca me'e ni'i. ⁴² Yu'u ūjaboacā, musā yu'ure ecatiwū. Yu'u acowuocā, tiatiwū. ⁴³ Yu'u aperopu sijacā, yu'ure cārīse o'otiwū. Yu'ure su'ti du'sacā, sāatiwū. Yu'u dutiticā, yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nicā quērārē, ĩ'arā wa'atiwū."

⁴⁴ »Tere tu'orā, a'tiro nirāsama: "Wiogu, mu'u ūjaboacā, acowuocā, aperopu sijacā, su'ti moocā, dutiticā, bu'iri da'reri wi'ipu nicā, ūde'ro nicānojo ūsā mu'arē weetamutiri?" nirāsama.

⁴⁵ »Yu'u narē yu'tiguti: "Diacjū musārē wereguti. Musā ā'rā mejō nirārē weetamutiwū. Narē weetamutirā, yu'ureta weetamutirā weewu", nigūti.

⁴⁶ »Be'ro narē bu'iri da're bajurioguti. Āpērā ña'arō wee'quere acobocono'cārā pe'e catinu'cūsere boca, u'musepu wa'arāsama, niwī Jesú.

26

Jesure ñe'erātirā na apoyu'que ni'i (Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Jesú apaturī cū a'tiatjere wérēca be'ro ūsā cū bu'erārē niwī:

² —Musā masī'i, Pascua bosenuṁu wa'atjo pua numu du'sa'a. Ti bosenuṁu nicā, yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigare wiorāpure o'o, curusapu paabi'pe wējērāsama, niwī.

³ Titare pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā bucurā, Caifā pa'ia wiogu ya wī'i sope pu'topu nerēcārā niwā. ⁴ Topu na Jesure nisoose me'rā ñe'e, wējēatjere apoyucārā niwā. ⁵ Tere apomirā, a'tiro nicārā niwā:

—Bosenuṁu nicā weeticārā. Masā cūrē ma'irā, no'o uaro caricūma'a, marī tojo weesere dojorēbosama, nicārā niwā.

Ni'cō numio Jesure ma'iyu'rugo u'mutise piopeo'que ni'i

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Na "Jesure wējērāti" ni apocaterore Jesús Betaniapu niwī. Simó cāmi boa, yu'ru'cu ya wī'ipu niwī. ⁷ Topu cū nicā, ni'cō numio cū pu'to a'tiwō. Co u'muticja acosticjare cuowō. Te u'mutise wapabujuse waro niwā. Co Jesús ba'adujigure cū dūpoa bu'ipu u'mutise piopeowō. ⁸ Co tojo weecā ī'arā, ūsā cū bu'erā uputu uawu. Ūsā basu a'merī niwā:

—¿De'ro weego tojo weeti? Mejō waro a'tere bajuriogo weemo. ⁹ Co tojo weetigo, āpērārē pajiro duawapata'aboapō. Te me'rā pajasecuorārē weetamuboapō, niwā.

¹⁰ Jesús ūsā tojo nisere masīgū, ūsārē niwī:

—¿De'ro weerā core cariborā weeti? A'tere yu'ure tojo wéego, añurō weego weemo. ¹¹ Pajasecuorā musā wa'teropu ninu'cūcārāsama. Yu'u pūrīcārē musā wa'teropure ninu'cūcā ī'asome. ¹² Co yu'ure tere piopeogo, yu'u wērīca be'ro na yaatji dūporo wa'reatjere weronojō weeyugo weemo. ¹³ Diacjū musārē weregutī. Yu'u masārē yu'ruose quetire no'o nōr werecusiarā, nipe'tiro a'ti di'tapure a'tiro weerāsama. A'tigo co yu'ure wee'quere core wācūdutirā wererāsama, niwī Jesu.

Juda Jesure cūrē ī'atu'tirā tiropu o'o'que ni'i

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Jesús numiorē tojo nīca be'ro ūsā Jesús bu'erā me'rācjū nī'cu, Juda Iscariote na nigū a'tiro weewī. Pa'ia wiorā tiropu wa'atjigū, ucūgū wa'acu niwī. ¹⁵ Narē a'tiro nicu niwī: —Yu'u Jesure musārē o'ocā, ¿no'ocā'rō niyeru yu'ure wapayerāsari? nicu niwī.

Tojo nicā tū'orā, na treinta niyeru kujirire o'ocārā niwā. ¹⁶ Na wapayēca be'ro cū "¿De'ro nicā Jesure wiorāpure o'orouamitito yu'ure?" ni wācūcu niwī.

Jesú cū bu'erā me'rā cū ba'atu'o'que ni'i

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹⁷ Ūsā Jesús bu'erā na pā bucuase me'rā morēti'quere ba'ari bosenuṁu ninu'cācā, cū tiro wa'a, sērītiña'wū:

—¿No'opu marī Pascua bosenuṁu ba'atjore apoyucā uasari? niwā.

¹⁸ Cū ūsārē niwī:

—Jerusalépu wa'aya. Topu ni'cū nisami. Cūrē a'tiro niña. "Ūsārē bu'egu a'tiro nidutiami: 'Yu'u pi'etiatjo cā'rōacā du'sa'a. Mu'u ya wī'ipu yu'u bu'erā me'rā ba'atuoguti', ni weredutiami Jesús", niña.

¹⁹ Tojo weerā Jesús o'ó'cārā cū duti'caronojōta weecārā niwā. Pascua nicā ūsā ba'atjere apoyucārā niwā.

²⁰ Na'ique'aca be'ro Jesús ūsā cū bu'erā doce me'rā ba'adujiwī. ²¹ Ūsā ba'ari cura Jesús ūsārē niwī:

—Diacjūta musārē weregutī. Ni'cū musā wa'teropu nigū yu'ure wiorāpure wējēdutigū o'ogusami, niwī.

²² Cū tojo nicā, ūsā uputu bujawetiwu. Be'ro a'merī sērītiña'burowu:

—Ūsā wiogu, yu'uta nicā'sa'aba, niwā.

²³ Jesús ūsārē yu'tiwī:

—Yu'u me'rā a'ti papu yosoba'agu cūta nigūsami wiorāpure o'oacju. ²⁴ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigare Ō'acū ye queti ojāca pūrī nī'caronojōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, yu'ure wiorāpure o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a. Cū diacjūta bajuatiyu'ruocā, nemorō añubopā, niwī.

²⁵ Tojo nīca be'roacā Juda Jesure wiorāpure o'oacju a'tiro niwī:

—Ūsārē bu'egu, yu'uta nicā'sa'aba, niwī.

Jesú cūrē yu'tiwī:

—Mu'uta ni'i, niwī.

²⁶ Ūsā ba'ari cura Jesús pāgārē mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'owī. Tu'ajanu'cō, pārē ducawaa, ūsārē ecawī. Ducawaagu, ūsārē niwī:

—Ba'aya. A'te yu'u upu ni'i, niwī.

²⁷ Be'ro sī'rīrī pare mii, Ō'acūrē e'catise o'owī tja. Ti pare ūsārē tīagū, a'tiro niwī:

—Nipe'tirā a'ti pa cjasere sī'rīpe'ticā'ña. ²⁸ A'te yé dí ni'i. Masā ña'arō wee'quere wērī wapyebosagusa'a. Ō'acū masārē apewe ma'ma "A'tiro weeguti" ní'quere cūgūsami. Tojo weegu yu'u wērīgū dí o'maburose me'rā pājārā masā ña'arō wee'quere acobojogusami. ²⁹ Musārē wereguti. A'te u'seducaco vino ní'cārōacā marī sī'rīrā weronjo weenemosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wiogu sōrōcā, musā me'rā apaturi ma'ma vino sī'rīnemogūsa'a tja, niwī Jesú.

Jesú Pedrose "Mu'u yu'ure 'Masīwe'e' nigūsa'a" n'que ni'i
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Ūsā ba'áca be'ro Ō'acūrē basapeotojanu'cō, ti wi'ire wijaa wa'awu. Wijaa, ūrīgū Olivo wāmeticjupū wa'awu. ³¹ Topu wa'agu, Jesú ūsārē niwī:

—Musā nipe'tirā a'ti ñami uirā, yu'ure cō'awā'cāpe'tia wa'arāsa'a. Musā tojo weeatje Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ojanowū: "Yu'u oveja co'tegure wējēno'cā weegusa'a. Tojo weecā, cū yarā oveja no'o ūaro omastearāsama", nicu niwī Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpu. ³² Yu'u wērī'cupu masāca be'ro musā duporo Galilea di'tapu wa'ayutojagusa'a, niwī.

³³ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro yu'tiwī:

—Āpērā mu'urē cō'awā'cācā, yu'u pūrīcā ne wa'asome, niwī.

³⁴ Tojo nisere tu'ogu, Jesú cūrē niwī:

—Diacjū mu'urē wereguti. Ni'cācā ñamita cārē'quē uuati duporo i'tiati "Cūrē ne masīwe'e", nigūsa'a, niwī.

³⁵ Pedro cūrē yu'tiwī:

—Yu'u pūrīcā na yu'ure wējēsī'rīcāma, "Cū me'rā boaguti", nigūsa'a. "Cūrē masīwe'e", nisome, niwī. Be'ro nipe'tirā ūsā cū bu'erā cū ní'caronjōta niburowa.

Jesú Getsemanī wāmetiropu cū pacure ñubue'que ni'i
(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Be'ro Jesú ūsā cū bu'erā me'rā masā na otero Getsemanī wāmetiropu etawu. Topu eta, ūsārē niwī:

—A'to dujīniña yujupu. Sō'opu yu'u pacure sērīgū wa'aguti, niwī.

³⁷ Topu wa'agu, Pedro, tojo nicā Zebedeo pō'rā puarārē miawī. Cū uputu waro bujaweti, wācūque'ticu niwī. ³⁸ Tojo weegu narē nicu niwī:

—Yu'ure wērītawioro, bujawetise yu'rumajāsa'a. Musā a'to tojayá. Yu'ure co'teya. Ne cārīticā'ña, nicu niwī.

³⁹ Cū tojo nica be'ro na yu'ruro yoacurero wa'a, di'tapu mu'rīque'aejacu niwī. Topu Ō'acūrē sērīgū, a'tiro nicu niwī:

—Pacu, mu'u uacā, yu'ure a'te ña'arō yu'ruatje wa'aticā'to. Yu'u tojo nimicā, yu'u ūaro weeticā'ña. Mu'u ūaro pe'e wa'ato, ni sērīcu niwī.

⁴⁰ Be'ro cū bu'erā i'tiarā tiropu majāmītojacu niwī. Na cārī'cārāpūre bocaiejacu niwī. Pedrose a'tiro nicu niwī:

—¿Ne cārōacā cārītimirā, musā tu'sumasītisari? ⁴¹ Cārīticā'ña. Wātī ūsārē niquesātīcā'to nīrā, Ō'acūrē sērīña. Musā wācūsepu me'rāma yu'ure ējōpeonu'cūsī'rīmisa'a. Musā se'saro tojo weesī'rīmirā, wācūtutuamasītisa'a. Tojo weerā Ō'acūrē sērīña, nicu niwī.

⁴² Be'ro apaturi wa'a, cū pacure sērīnemocu niwī tja:

—Pacu, ña'arō pi'etisere yu'ure cā'mota'asī'rītigu, mu'u ūaro weeya. Yu'u ūaro wa'aticā'to, nicu niwī.

⁴³ Be'ro apaturi na i'tiarā tiropu majāmītojacu niwī. Na cārī'cārāpūre bocaiejacu niwī tja. Narē waja pūrīyu'ruacaro niwū. ⁴⁴ Tojo weegu narē wā'cōtimīgū, apaturi cū pacure sērīgū wa'acu niwī tja. Cū sērī'caronjōta sērīcu niwī tja. ⁴⁵ Be'ro na tiropu majāmītojagu, narē a'tiro nicu niwī:

—Ni'cārōacāma sooya; cārīña majā. Yu'u Ō'acū macū masū weronjō uputigure masā ña'arāpūre o'otaje ejatoja'a. ⁴⁶ Wā'cānu'cāña. Te'a na tiropu wa'arā. Yu'ure o'oacju a'titojami, nicu niwī.

Jesure na ñe'ewā'cā'que ni'i
(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú ucūrī cura Juda, ūsā Jesú bu'erā me'rā nimī'cu etawī. Pājārā masā di'pūrī, yucupagu cuo'cārā cū me'rā a'tiwā. Na pa'ia wiorā, judío masā bucurā na o'ó'cārā niwā. ⁴⁸ Juda Jesure o'oacju a'tiro weryutojacu niwī:

—Yu'u wa'suporopu mi'miacju cūta nigūsami. Cūrē ñe'eña, ni weryucu niwī.

⁴⁹ Cũ narē n'icaronojōta weewī. Maata Jesú tiropu ejanu'cāgũ, "Yu'ure bu'egu", niwī. Tojo nígũta, Jesure wa'suporopu mi'niwī.

⁵⁰ Tojo weecā ĩ'agũ, Jesú cūrē niwī:

—Yu'u me'rācjũ, mu'u weegu a'tisere weeya. Tojo nica be'ro masā a'ti, Jesure ñe'ewā'cā wa'awā.

⁵¹ Na cūrē ñe'ewā'cārī cura ni'cũ Jesú bu'egu cũ ya di'pjirē wejewee, pa'ia wiogure da'raco'tegure o'mepero dutepā'rēcā'wī. ⁵² Cũ tojo weecā ĩ'agũ, Jesú cūrē niwī:

—Weeticā'ña. Mu'u ya di'pjirē nurōña. Di'pjī me'rā a'mequērānojō di'pjī me'rāta wērīrāsama. ⁵³ ¿Mu'u masiweti? Yu'u, yu'u pacure sērīcāma, maata doce cururi cūrē wereco'terārē yu'ure weetamudutigu o'óbosami. Yu'u tojo weemasī'i. ⁵⁴ Yu'u tojo weecāma, Ō'acũ ye queti ojāca pūrīpu ni'que wa'atibosa'a, niwī.

⁵⁵ Jesú cūrē ñe'erā a'tirārē niwī:

—¿Yajari masūrē ñe'erā a'tirā weronojō yu'ure di'pjirī, yucapagu me'rā ñe'erā a'tiati? Nipe'tise numarī Ō'acũ wi'ipū masārē bu'eduiwū. Tojo weemicā, musā yu'ure ñe'etiwū. ⁵⁶ Musā ni'cārōacā weese Ō'acũ ye queti weremu'tārī masā yu'ure oja'caronojōta wa'a'a, niwī Jesú.

Cūrē ñe'ecā ĩ'a, ni'cūrēta ūsā cũ bu'erā pe'e cō'anu'cōcā, du'tiwā'cāpe'tia wa'awū.

Jesure wiorā tiropu na mia'que ni'i

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Be'ro Jesure pa'ia wiogu Caifá tiropu miacārā niwā. Topure Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā judío masā bucurā nerēyutojacārā niwā. ⁵⁸ Pedro pe'e Jesure yoacurero sirutucu niwī. Pa'ia wiogu ya wi'i sope pu'topu sirututuocu niwī. Topu ti sārīrōpu sājāa, surara pu'to dujicu niwī. ¿De'ro wa'abutiarosari? nígũ, tojo weecu niwī.

⁵⁹ Pa'ia wiorā, judío masā bucurā, nipe'tirā wiorā Jesure wējēsī'rīcārā niwā. Tojo weerā diacjũ nitise me'rā cūrē weresātjere a'macārā niwā. ⁶⁰ Pājārā na tiro wa'a, mejēcā nisoomirā, ne cūrē "Te ye bu'iri wējērōua'a" nisere bocaticārā niwā. Tojo weecūmī, be'ropu puarā nisoori masārē bocacārā niwā. ⁶¹ A'tiro nisoocārā niwā:

—Ā'rī masā a'tiro niwī: "A'ti wi'ī Ō'acũ wi'ire cō'ape'omasī'i. I'tia numu be'ro apaturi tu'ajanu'cōpe'omasī'i tja", niwī, nicārā niwā.

⁶² Tojo nicā tu'ogu, pa'ia wiogu wā'cānu'cā, Jesure nicu niwī:

—¿Mu'u yu'tiweti? ¿De'ro ni yu'tigusari na weresāsere? nicu niwī.

⁶³ Jesú yu'titiyu'ruocā'cu niwī. Tojo weecā, Caifá cūrē nicu niwī:

—Ō'acũ catinu'cūgũ wāme me'rā mu'urē diacjũ yu'ticā ūa'a. Wereya. ¿Mu'uta niti Ō'acũ macũ cũ bese'cu Cristo na nígũ? nicu niwī.

⁶⁴ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Cũta ni'i mu'u nírōnojōta. Apeye quē'rārē musārē werenemogūti. Be'ro yu'u Ō'acũ macũ masū weronojō uputigu Ō'acũ tutuayu'rugū pu'topu dujicā ĩ'arāsa'a. Tojo nicā yu'u o'mecururi bu'ipū apaturi dijatīcā ĩ'arāsa'a, nicu niwī.

⁶⁵ Cũ tojo nicā tu'ogu, Caifá pa'ia wiogu uagu, cũ basu cũ ye su'tire wejetā'rēcū niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ā'rī masū tojo ucūgũ, Ō'acūrē ña'abutiario nígũ weemi. Āpērā masā cūrē weresārā ūanemowe'e. Musā cũ ña'arō ni'quere tu'otojapu. ⁶⁶ ¿De'ro ni wācūti? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—Cũ bu'iritimi. Wērīato, nicārā niwā.

⁶⁷ Tojo nica be'ro cũ diapoapu ū'seco e'owa're, cūrē dotecārā niwā. Āpērā diapoapu paacārā niwā. ⁶⁸ Be'ro cūrē a'tiro ni bujipecārā niwā:

—Mu'u Ō'acũ bese'cu Cristo ni'i nígũ, nībocaya. ¿Noa mu'urē paati? nicārā niwā.

Pedro Jesure "Masīwe'e" cũ ni'que ni'i

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Na wi'i po'peapu tojo weerī cura Pedro wijaaro sope pu'topu dujicu niwī. Cũ topu dujicā, ni'cō ti wi'ī da'raco'tego cũ tiropu wa'a, "Mu'u Jesú Galileacjũ me'rā sija'cuta ni'iba", nico niwō.

⁷⁰ Co tojo nicā tu'ogu, Pedro nipe'tirā tu'oropu nisoogu, a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Mu'u tojo ucūsere tu'omasītisa'a, nicu niwī.

⁷¹ Tojo nitoja, sārīrō sope pu'topu wijaacu niwī. To cũ wijaacā, apego cūrē ĩ'abocaco niwō tja. Topu nīrārē a'tiro nico niwō:

—Ā'rī quē'rā Jesú Nazarecjũ me'rā sija'cuta nimi, nico niwō.

⁷² Mejārōta core nisoogu, a'tiro yu'ticu niwī:

—Ō'acũ me'rā diacjũta cūrē ne masītibutiacā'sa'a, nicu niwī.

⁷³ Cã'rõacã be'ro masã topu nirã Pedro tiro wa'a, cãrẽ nicãrã niwã:

—Mu'u quẽ'rã Jesú bu'erã me'rã sija'cata ni'i. Mu'u ucũseputa tu'ota basio ni'i, nicãrã niwã.

⁷⁴ Na tojo nicã tu'ogu, cã narẽ nisoonepopeocu niwĩ:

—Yu'u diacjũta ucũticã, Ô'acũ yu'ure bu'iri da'reato. Yu'u musã ucũgũrẽ ne masõtisa'a, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicũnarĩ cura cãrẽ'quẽ uucu niwĩ. ⁷⁵ Tojo wa'acã, Jesú cãrẽ ucũ'quere wãcũbocacu niwĩ. Jesú toduporopu a'tiro weryucu niwĩ: “Cãrẽ'quẽ uuati duporo mu'u i'tiati yu'ure 'Cãrẽ masiwe'e', nigũsa'a.” Tere wãcũboca wijaa, uputu utiwã'cã wa'acu niwĩ.

27

Jesure romano masã wiogu Pilato tiropu miieja'que ni'i

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Ñamiacãcure nipe'tirã pa'ia wiorã, tojo nicã judío masã bucũrã nerẽcãrã niwã. Nerẽ, ni'cãrõnojõ wãcũseticãrã niwã. “¿De'ro wee marĩ Jesure wẽjẽrãsarĩ?” ni apoyucãrã niwã. ² Apotoja, Jesure cõme dari me'rã du'tetjãrã, Poncio Pilato, Judea di'ta wiogu tiropu miiejacãrã niwã.

Juda cã wẽrĩ'que ni'i

³ Be'ro Juda “Jesure wẽjẽrãsama” nisere tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, pũrõ waro bujaweticu niwĩ. Tojo weegu na niyeru wapaye'que treinta kujirire pa'ia wiorãrẽ, tojo nicã judío masã bucũrãrẽ wiacã'cu niwĩ. ⁴ Narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u ña'abutiario weeasu. Masã aũugã, bu'iri marĩgũrẽ wẽjẽdutigu wiorãpũre o'oasu, nicu niwĩ.

Na cãrẽ yu'ticãrã niwã:

—Mu'u tojo weese ãsã ye mejẽta ni'i. Mu'u ye cjase nisa'a, nicãrã niwã.

⁵ Na tojo nicã tu'ogu, Juda niyerure Ô'acũ wi'ipu doquewiacã'cu niwĩ. Be'ro wa'a, cã basu wãmũtapu du'teyoja, wẽria wa'acu niwĩ.

⁶ Pa'ia wiorã niyeru kujirire seeneorã, a'tiro nicãrã niwã:

—A'te niyeru masũrẽ wẽjẽse wapa ni'i. Tojo weerã marĩ Ô'acũ wi'i niyeru cũurĩ acaropu cũumasõtisa'a. Marĩrẽ dutise tojo weedutiwe'e, nicãrã niwã.

⁷ Be'ro na basu a'merĩ ucũ, a'tiro wãcũcãrã niwã:

—Marĩ a'te niyeru me'rã di'ta sutũparũ yeerãtirã na di'i miirõrẽ duurã. Tojo weerã marĩ aperocjãrã na wẽricã yaatjo nirõsa'a, ni apocãrã niwã.

⁸ Masũ wẽjẽse wapa me'rã duuca di'ta nicaro niwã. Tojo weero a'tocatero quẽ'rã ti di'ta “Dĩ cõ'ãca di'ta” wãmeti'i.

⁹⁻¹⁰ Duporocjũputa Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Jeremía cã “A'tiro wa'arosa'a” ni'que queoro wa'acaro niwã. Cũ a'tiro ojacu niwĩ: “Israe curuacjãrã 'Treinta niyeru kujiri wapatimi' ni'caro weronojõta te niyeru me'rã di'ta sutũparũ yeerãtirã na di'i miirõrẽ duurãsama. Ô'acũ yu'ure ojaduti'caronojõta weerãsama”, ni ojacu niwĩ Jeremía.

Jesú romano masã wiogu Pilato tiropu ni'que ni'i

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Be'ro Jesure Judea di'ta wiogu Pilato tiropu miacãrã niwã. Pilato cãrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mu'ũta niti judío masã wiogu? nicu niwĩ.

Jesú cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u nĩrõnojõta cãta ni'i, nicu niwĩ.

¹² Pa'ia wiorã, judío masã bucũrã weresãse pe'ema ne yu'titiyu'raocã'cu niwĩ. ¹³ Tojo weegu Pilato cãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu mu'u na ucũse pejere yu'tiweti? nicu niwĩ.

¹⁴ Jesú ne cã'rõ yu'titicu niwĩ. Cũ yu'titicã i'agũ, Pilato i'amarĩa wa'acu niwĩ.

Jesure wẽjẽduti'que ni'i

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵ Cũ marĩnũcũ Pascua bosenuũ nicã Judea di'ta wiogu a'tiro weeseticũcu niwĩ. Ni'cã bu'iri da'reri wi'ipu nigũrẽ masã na du'uwiõrõdutigure du'uwiõrõcũcu niwĩ.

¹⁶ Titare ni'cã bu'iri da'reri wi'ipu nigũ Barrabã wãmetigu nicu niwĩ. Nipe'tirã cã ña'arõ wee'quere masicãrã niwã. ¹⁷ Pilato masã pãjãrã cã tiropu nerẽcã i'agũ, narẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ni'irē yu'u du'uwīrōcā ʘasari? ¿Barrabāre du'uwīrōsari, o Jesú na Cristo pisuno'gū pe'ere du'uwīrōsari? nicu niwī.

¹⁸ Jesure masā ma'icā ī'arā, wiorā Jesure ʘocārā niwā. Cūrē ʘorā, Pilatopure wiacārā niwā. Na tojo ʘosere Pilato masīcu niwī. Tojo weegu Jesure du'uwīrōsī'rīgū, tere sērītiña'cu niwī.

¹⁹ Pilato masārē besewʘaropu dujicu niwī. Cū topu dujicā, cū nūmo a'tiro queti o'óco niwō: “Cū masū bu'iri moogūrē mejēcā weeticā'ña. Nāmīpu cūrē tojo wa'atjere wīobutiaro quē'easu”, ni queti o'óco niwō.

²⁰ Pa'ia wiorā, tojo nicā judío masā bʘcurā masārē a'tiro niduticārā niwā:

—Barrabā pe'ere du'uwīrōdutiya. Jesú pe'ere wējēdutiya, nicārā niwā.

²¹ Be'ro Pilato masārē sērītiña'nemocu niwī:

—Ā'rā pʘarārē ¿ni'í pe'ere yu'u du'uwīrōcā ʘasari? nicu niwī.

Na a'tiro yu'ticārā niwā:

—Barrabāre du'uwīrōña, nicārā niwā.

²² Na tojo nicā tʘ'ogu, Pilato nicu niwī:

—To pūrīcārē Jesú na Cristo nigūrē ¿de'ro weegusari?

Nipe'tirā yu'ticārā niwā:

—Curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²³ Tojo nicā tʘ'ogu, Pilato nicu niwī:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cā'rō ña'arō weeticu niami, nicu niwī.

Cū tojo nimicā, masā pe'e caricūnemocārā niwā:

—Curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²⁴ Masā Pilato ucūsero tʘ'osī'rītīcārā niwā. Tojo tʘ'oronojō o'orā, mejō pe'e cumuca wā'cōcārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Pilato aco miitiduticu niwī. Te me'rā masā ī'orōpū omocoe, a'tiro nicu niwī:

—Ā'rī masū bu'iri moogūrē wējēcā, yu'u bu'iri moogūsa'a. Musā basu bu'iritirāsa'a, nicu niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tʘ'orā, masā nipe'tirā topu nīrā yu'ticārā niwā:

—Cū wērīse wapa ũsā pō'rā me'rā bu'iri cuorāti, nicārā niwā.

²⁶ Tojo nicā tʘ'ogu, Pilato Barrabāre du'uwīrōcu niwī. Jesú pe'ere tārāduticu niwī. Be'ro curusapu surarare paabi'pe wējēduticu niwī.

²⁷ Be'ro Pilato yarā surara cū ya wi'ipū Jesure miacārā niwā. Topu nipe'tirā surara nerēnu'cātjīrā, Jesure be'toanu'cācārā niwā. ²⁸ Be'ro cū yaro su'tirore tuwee, su'tiro sō'arō wiorā sāñarōnojōrē sāacārā niwā. ²⁹ Cū dʘpoapu ni'cā be'to pota me'rā weéca be'tore peocārā niwā. Ni'cāgū tuacjū wiorā cuocjūnojōrē Jesure diacjūcamocāpu o'ocārā niwā. Tojo weetoja, cū pu'topu ejaque'a, cūrē bujicā'cārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—E'catipeoya judío masā wīogure, ni bujicā'cārā niwā.

³⁰ Tojo nicā apeye ũ'seco e'owa'recārā niwā. Cū tuacjūre tūawe, dʘpoapu paamjācārā niwā. ³¹ Na tojo bujicā'ca be'ro cū sāñarī su'tiro wīogu ya su'tirore tuweecārā niwā. Be'ro cū todʘporo sāñaca su'tirore sāacārā niwā tja. Tu'ajanu'cō, cūrē curusapu wējērā wa'arā miacārā niwā.

Jesure curusapu paabi'pe wējē' que ni'i

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Na Jesure wējērā wa'arā miarī cura ni'cū masū Simó Cirene wāmetiri macācjūrē boacajawā. Cūrē Jesú ya curusare wuadutiwā.

³³ Tojo weewā'cārā, ni'cā bu'a Gólgota wāmetiropu ejawā. Gólgota nīrō, “Masā boaweeca dʘpoa” nīrō weesa'a. ³⁴ Topu pūrīse tʘ'oña'ticā'to nīrā, Jesure vino sū'ese me'rā morē'quere tīawā. Jesú cā'rō sī'rīña'cūmī, sī'rīdu'ucā'wī.

³⁵ Jesure curusapu paabi'peca be'ro surara cū ye su'tire nībocape wapata'a'cārārē dʘcawaawā. Na tojo weecā, dʘporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū oja'que queoro wa'acaro niwā. A'tiro ojanocaro niwū Jesurē wa'atjere: “Yé su'tire na basu nībocape, dʘcawaawā”, nicaro niwū. ³⁶ Be'ro curusa docapu surara cūrē co'terā ejanujāwā. ³⁷ Jesú dʘpoa bu'ipū ni'cā pji me'rā “A'te ye bu'iri cūrē wējē'e” nisere ojaō'owā. A'tiro ojanowū: “Ā'rī Jesú nīmī. Cū judío masā wīogu nīmī”, niwā.

³⁸ Jesú me'rā āpērā quē'rā pʘarā yajari masā curusapu paabi'penū'cōno'wā. Ni'cū diacjū pe'e, apīrē cūpe pe'e nu'cōwā. ³⁹ Jesú pu'to masā yu'ruarā, cūrē bujicā'rā dʘpoa yuremujāwā. ⁴⁰ Cūrē a'tiro niwā:

—“Ō'acū wi'ire cō'agūti, i'tia nūmu be'rota tu'ajatojaguti”, nīmīwū mu'ū. Tojo ní'cu mu'ū basuta yu'ruoya. Mu'ū Ō'acū macū nīgū, curusapu wā'ñagū dijatia, niwā.

⁴¹ Na weronojōta pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā judío masā bu'cārā cārē bujicā'wā. Na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

⁴² —Āpērāmarīcārē yu'ruowī. Cū basu pe'e yu'ruomasitimi. "Israe curuacjārā wioḡu ni'i", niwī. To pūrīcārē curusapu wā'ñagū dijatiato. Tojo weecā, marī cārē ējōpeorāsa'a. ⁴³ Cū "Ō'acūrē ējōpeo'o", niwī. Ō'acū cārē ma'igū pūrīcā, cārē yu'ruoato. Cū marīrē "Ō'acū macū ni'i", nitojamiwība, ni bujicā'wā.

⁴⁴ Yajari masā Jesú me'rā curusapu paabi'penu'cō'cārāputa bujicā'sājāwā.

Jesú wērī'que ni'i

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

⁴⁵ Jesú curusapu wērīrī cura dajaritero nicā nipe'tiropu na'itī'a wa'awu. Téé ñamica'a tres nicāpu na'itī'atowu. ⁴⁶ Jesú titata tres nicā uputu caricūwī. Cū arameo me'rā a'tiro niwī:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? niwī. A'tiro níḡū, tojo niwī: "Ō'acū, Ō'acū, ¿de'ro weegu yu'ure cō'awā'cāti?" niwī.

⁴⁷ Āpērā ni'cārērā topu nirá tojo nisere tu'orā, a'tiro niwā:

—Ā'rī dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Eliare pisugu weesami, niwā.

⁴⁸ Tojo nicā, ni'cū topu níḡū sojaro me'rā yosori si'tire miigū wa'awī. Be'ro vino pi'ase me'rā morē'quere yosowī. Yosotoja, ni'cāḡū yucugupu du'teō'o, Jesure sī'rīato níḡū sīomorōwī. ⁴⁹ Cū tojo weecā, āpērā pe'e a'tiro niwā:

—Weetiguta. Ī'anirā marī yujupu. Elía yu'ruoḡu a'tigu a'tigusami cārē.

⁵⁰ Be'ro Jesú apaturi uputu caricūnemo, wērīa wa'awī. ⁵¹ Cū wērīrī cura a'tiro wa'acaro niwā. Ō'acū wi'ipu pa'ia sājāarōpu cā'mota'ayooca casero u'muarō pe'e tū'rūdjati, deco me'rā tū'rūyojaco niwā. Tojo nicā di'ta narāsāwū. Ētāperi nimi'que bata wa'awu. ⁵² Ētā tutiri masārē yaa'que pāria wa'acaro niwā. Tojo wa'acā, wērī'cārāputa Ō'acūrē ējōpeo'cārā masāwā. ⁵³ Jesú cū masāca be'ro masāperipu ni'cārā wijawā. Wijaa, Jerusalé Ō'acūrē ñubuepeori macāpu sājāawā. Narē pājārā ĩ'acārā niwā.

⁵⁴ Surara wioḡu cū surara me'rā Jesure co'te'cārā di'ta narāsācā ĩ'arā, nipe'tise to wa'asere ĩ'arā, pūrō ucua wa'awā. A'tiro niwā:

—Diacjūta ā'rī Ō'acū macūta niapī, niwā.

⁵⁵ Pājārā numia Jesure yoaropu ĩ'anucūwā. Na Galileaputa Jesure weetamurā sirutunū'cāwā. ⁵⁶ Na wa'teropure ā'rā niwā: María Magdalena, tojo nicā María Santiago, José paco, apeḡo Zebedeo ñumo niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Na'ique'ari cura ni'cū José wāmetigu peje cuḡo Arimatea wāmetiri macācū etacu niwī. Cū quē'rā Jesure ējōpeocu niwī. ⁵⁸ Pilato tiropu wa'a, Jesú ya upure sērīcu niwī. Tojo weegu Pilato surarare "Jesú ya upure cārē o'oya", nicu niwī. ⁵⁹ Be'ro José Jesú ya upure miidjoo, su'tiro añurī, ū'irī marīrī casero me'rā omacu niwī. ⁶⁰ Omatoja, ūtā tuti ma'ma tutipu sīosōrōcūuocu niwī. Ti tuti Joseré yaaboca tuti cū se'edutica tuti nicaro nimiwū. Be'ro ūtāḡā pājicja me'rā ti tutire tuubi'acu niwī. Bi'atoja, wa'a wa'acu niwī. ⁶¹ Ti tuti pōtēorōpu María Magdalena, tojo nicā apeḡo María ĩ'adujicārā niwā.

Surara Jesure yaa'caropu co'te'que ni'i

⁶² Ape ñumu, sauru ūsā soowuari ñumu nicā pa'ia wiorā, tojo nicā fariseo masā Pilato tiropu wa'acārā niwā. ⁶³ Topu etarā, Pilatore a'tiro nicārā niwā:

—Wioḡu, ūsā sō'onicu catigupu nisoosepijagu ní'quere wācū'u. Cū "Ī'tia ñumu yu'u wērīca be'ro masāḡūti", niwī. ⁶⁴ Tojo weegu ma'u yarā surarare cārē yaa'caropu co'tedutigu o'oya. Ī'tia ñumu añurō co'tedutiya. Tojo weeticā, cū bu'erā ñamipu cū ya upure yajarā wa'abosama. Na yajāca be'ro masārē a'tiro nirāsama. "Wērī'cupu nimigū, masā wa'acu niami", nibosama. Na a'tiro nicāma, a'te toḡuporo nisooque nemorō ña'abutirosa'a, nicārā niwā.

⁶⁵ Tere tu'ogū, Pilato narē nicu niwī:

—Ā'rā nima surara. Narē miaña. Ti masāpe mejēcā wa'ari nírā, no'o musā pōtēorō co'tedutiya, nicu niwī.

⁶⁶ Tojo weerā na surarare Jesure yaa'caropu co'tedutirā cūucārā niwā. Jesú bu'erā ti tutipu sājāaticā'to nírā ūtāḡā na bi'acaga bu'i ni'cā da pi'ra o'ocārā niwā. Na sājāacā, ĩ'amasīrāti nírā, tojo weecārā niwā.

28

Jesú cǎ masǎ'que ni'i

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Sauru ũsǎ soowuári numu be'ro soorinumu nicǎ, ñamiacǎ ña'cūrō bo'restedijatiri cura María Magdalena, apego María me'rǎ Jesure yaa'caropu i'arǎ wa'acǎrǎ niwǎ.

² Wǎcũña marirō di'ta uputu narǎsǎcaro niwǎ. Tojo wa'ari cura ni'cũ Ō'acǎrē wereco'tegu u'musecǎ dijaticu niwǎ. Cǎ Jesure yaa'caropu etagu, na bi'aca ũtǎgǎrē pǎocu niwǎ. Pǎotoja, tǎga bu'ipu dujicu niwǎ. ³ Cũ bupo ya'baro weronojō asistecu niwǎ. Cũ yaro su'tiro uputu buticaro niwǎ. ⁴ Surara cǎrē i'arǎ, uputu ui narǎsǎ, wēri'cǎrǎ weronojō buruque'acǎrǎ niwǎ.

⁵ Ō'acǎrē wereco'tegu sō'onicǎrǎ numiarē a'tiro nicu niwǎ:

—Yu'ure uiticǎ'ña. Yu'u mas'i, masǎ Jesú na curusapu paabi'pe wējē'cure a'marǎ wee'e. ⁶ A'tore marimi. Cũ ni'caronojōta masǎtojami. Cǎrē cūu'carore i'arǎ a'tia, ni pijisǎjacu niwǎ. ⁷ Narē i'tojo, “Cũ bu'erǎrē sojaro me'rǎ wererǎ wa'aya. A'tiro ni wereya narē: ‘Wēri'cupu nimigǎ, masǎtojacu niami. Galileapu musǎ dūporo wa'ayugusami. Topu cǎrē i'arǎsǎ'a', ni wereya. A'tere musǎrē weregu a'tiapu”, nicu niwǎ Ō'acǎrē wereco'tegu.

⁸ Cũ tojo nicǎ tu'orǎ, numia Jesure yaa'caropu ni'cǎrǎ maata wa'a wa'acǎrǎ niwǎ. Uimirǎ, e'catise me'rǎ wa'acǎrǎ niwǎ. Jesú bu'erǎ ni'cǎrǎrē quetiwererǎ wa'arǎ omawǎ'cǎcǎrǎ niwǎ.

⁹ Na topu wa'ari cura Jesú narē bajua, añuduticu niwǎ. Tojo weecǎ, cũ pu'to wa'a ejaque'a, du'pocǎripu ñe'e, ējōpeocǎrǎ niwǎ. ¹⁰ Narē a'tiro nicu niwǎ:

—Yu'ure uiticǎ'ña. Yu'u bu'erǎrē Galileapu wa'adutirǎ wa'aya. Topu yu'ure i'arǎsama, nicu niwǎ.

Surara na i'a'quere āpērǎrē were'que ni'i

¹¹ Numia Jesú bu'erǎrē wererǎ wa'ari cura ni'cǎrǎrǎ surara Jesure yaa'caropu co'te'cǎrǎ macǎpu pi'acǎrǎ niwǎ. Pa'ia wiorǎrē nipe'tise topu wa'a'quere werecǎrǎ niwǎ. ¹² Na tojo nicǎ tu'orǎ, pa'ia wiorǎ, judío masǎ bucurǎ me'rǎ nerēcǎrǎ niwǎ. Na “¿De'ro weeroati?” ni apocǎrǎ niwǎ. Na ni'cǎrōnojō wǎcũ, a'tiro weecǎrǎ niwǎ. Masǎrē nisoooto nirǎ surarare pajiro niyeru wapayecǎrǎ niwǎ. ¹³ A'tiro nicǎrǎ niwǎ:

—A'tiro niña masǎrē: “Ñamipu ũsǎ cǎrǎca be'ro Jesú bu'erǎ ejacǎrǎ niama. Eja, cũ ya upure yajawǎ'cǎcǎrǎ niama”, niña, nicǎrǎ niwǎ surarare. ¹⁴ Apeye quē'rǎrē ninemocǎrǎ niwǎ:

—Pilato Judea di'ta wiogu a'tere masicǎ, ũsǎ “Diacjũta tojo wa'acaro niapu”, nitamurǎti. ũsǎ tojo nicǎ, musǎrē su'risome. Musǎrē bu'iri da'resome, nicǎrǎ niwǎ.

¹⁵ Tojo nicǎ tu'orǎ, surara niyeru ñe'ecǎrǎ niwǎ. Be'ro narē wereduti'caronojōta weecǎrǎ niwǎ. Na tojo nise se'sa wa'acaro niwǎ. A'tocateropu quē'rǎrē judío masǎ surara na niso'o'quere ējōpeo ucũdecotima yujupu.

Jesú cǎ wēri masǎca be'ro cǎ bu'erǎrē “A'tiro weeya” ni'que ni'i

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Be'ro ũsǎ Jesú bu'erǎ once Galileapu wa'awu. Jesú cǎ wēri se dūporo ũrǎgũpu ũsǎrē wa'aduti'cupu wa'awu. ¹⁷ Topu Jesure i'awũ. Cǎrē i'a ejaque'a, ējōpeowu. Tojo weemicǎ, ũsǎ ni'cǎrǎrǎ “¿Cũta nitiba?” ni wǎcũwǎ. ¹⁸ Be'ro Jesú ũsǎ pu'topu a'ti, a'tiro niwǎ:

—Ō'acũ yu'ure wiogu sōrōtojami. Nipe'tiro u'muse, a'ti di'tare dutimas'i. ¹⁹ Tojo weerǎ nipe'tirocǎrǎpure yé quetire wererǎ wa'aya. Narē musǎ weronojō yu'u bu'erǎ sǎjǎcǎ weeya. Narē wǎmeyerǎ, yu'u pacu, yu'u, Espiritu Santu wǎme me'rǎ wǎmeyerǎ. ²⁰ Nipe'tise yu'u musǎrē duti'quere narē yu'ti bu'ecǎ weeya. Narē nipe'tise numurǎ yu'u musǎrē bu'e'quere wereya. A'tere masiña. Nipe'tise numurǎ musǎ me'rǎ ninu'cũcũsa'a. Téé a'ti turi pe'ticǎpu quē'rǎ musǎ me'rǎ ninu'cũcũsa'a, ni werewǎ Jesú.

Marco Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'ti tiro weero ojano'pā nise ni'i

Judío masū Jerusalécjū pua wāme cuocu niwī. Hebreo ye me'rā Juā nicārā niwā. Romano masā bujicā'se me'rāma Marco wāmeticu niwī.

Cū Jesucristore de'ro nicā ējōpeogu, ējōpeopī. Masīno'ña marī'i. Sō'onícatero Bernabé, Pablo ā'rīrēta Antioquíapū miacārā niwā. Cū Bernabé basucu nicu niwī. Titare cū quē'rā na ne waro masārē Jesucristo ye quetire bu'enu'cācā, narē weetamuco'tegu wa'acu niwī. Be'ro Pablō, Bernabére Jerusalēpu wa'agu, cō'atojaa wa'acu niwī. (Hch 13.5,13; 15.37-39) Tojo weecā, Pablo, Bernabé apaturi masārē bu'erā wa'abo'cārā na basu a'pepūrī ducawatia wa'acārā niwā. Be'ro Marco memorō ējōpeotutua, Pablōre weetamucu niwī tja. Be'ro a'ti pūrīrē ojacu niwī.

A'ti pūrīrē Jesucristo catiri umūco cjasere apeye pūrī yu'rūoro ojamū'tāca pūrī ni'i, nisama. A'ti pūrī apeye pūrī dūjaro yoa, pejeti ojano'o. Ti pūrī queoro nū'cāmūjāti'quere Mateo weronojō ojano'ña marī'i. Masā no'o nirā ucūwuaronojō ojano'caro niwā.

Marco judío masū nimigū, judío masā nitirā Cristore ējōpeorā pe'ere ojagu weronojō ojapī.

A'ti pūrī Jesú cū ucū'quere uputu waro ucūwe'e. Cū weeseti'que pe'ere ucūyu'rūnu'cā'a.

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

¹ Jesucristo Ō'acū macū ye, añuse queti a'ti tiro nū'cācaro niwā.

² Dūporocjūpu Isaía Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Ō'acū ucū'quere ojacu niwī. Cū Jesucristo a'ti turīpu a'tiatjere a'ti tiro ojayucu niwī:

Yu'u mu'u ye quetire wereyuacjare mu'u dūporo o'oguti.

Cū mu'u wa'atji ma'arē apoyugusami.

Ma'a quē'rāyumu'tāgū weronojō masā wācūserere bujaweti ducayudutigusami.

³ Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpu a'ti tiro caricūnu'cūbajaque'atigusami:

“Marī wioгу a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya”, ni ojacu niwī.

Marī wioгу a'tiati dūporo masā nisetisere apoyuya, masā wācūserere ducayuya nīgū, tojo nicu niwī.

⁴ Tojo weegu Juā wāmeyeri masūta nicu niwī Isaía tojo nino'cu. Cū yucu marīrō, masā marīrōpu wāmeyecusiacu niwī. Cū masārē bu'égū, a'ti tiro nicu niwī:

—Musā ña'arō weesetisere bujaweti ducayu, wāmeyeno'ña. Tojo weerā musā ña'arō wee'quere acobocono'rāsa'a, nicu niwī. ⁵ Pājārā ti di'ta Judeapu nirā, tojo nicā Jerusalécjārā cū bu'esere tu'orā wa'acārā niwā. Na ña'arō wee'quere wereyu'rūca be'ro Jordā wāmetiri maapu narē wāmeyecu niwī.

⁶ Cū ye su'ti cameyo poari me'rā weeno'que nicaro niwā. Cū ejerituri da wa'icu casero da nicaro niwā. Cū pajasecuorā na ba'asetise poreroare, nūcū cjase mumia yere ba'acu niwī. ⁷ Juā masārē a'ti tiro werecu niwī:

—Yu'u be'ro apī yu'u nemorō tutuagu a'tigusami. Cū añuyū'ruagu nimi. Yu'u pe'e mejō nigū waro tu'oña'a. Cū ye sapature tuweemasōtigu weronojō cūrē ne cārō ni'cārōwijimasitisa'a. ⁸ Yu'u musārē aco me'rā wāmeye'e. Cū pūrīcā Espiritu Santu me'rā wāmeyegusami. Cū tojo wéegu, Espiritu Santu musāpūre dijatacā weegusami. Musā me'rā ninu'cūcūsami, nicu niwī Juā.

Juā Jesure wāmeye'que ni'i

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Juā masārē wāmeyeri cura Jesú a'ti tiro weecu niwī. Nazare, Galilea di'ta nirī macāpu ni'cu wijawā'cā, Juā tiropu ejacu niwī. Juā cūrē Jordā wāmetiri maapu wāmeyecu niwī.

¹⁰ Cū ti maapu ni'cu majānu'cārī cura Jesú u'muse pāricā i'acu niwī. Espiritu Santu ni'cū buja weronojō bajugu cūpūre dijatacu niwī. ¹¹ Tojo wa'ari cura ni'cū u'musepu a'ti tiro ucūdijocu niwī:

—Mu'u yu'u macū uputu ma'igū ni'i. Mu'u me'rā pūrō e'cati'i, nidijocu niwī Ō'acū.

Jesure wātī Ō'acūrē yu'rūnu'cācā weesī'rīmi'que ni'i

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesure wāmeyeca be'ro maata Espiritu Santu yucu marīrō, masā marīrōpu cūrē wa'aduticu niwī. ¹³ Jesu toḡure cuarenta nāmūrī nicu niwī. Wa'icūrā uamarā wa'terōpu nicu niwī.

Wātī Jesure cū pacure yu'rūnu'cādutigu niquesācu nimiwī. Be'ro u'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā Jesure co'terā dijatacārā niwā.

Jesú ne waro Galileapu masārē bu'enu'cā'que ni'i

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Be'ro Herode Juā masārē wāmeyeri masūrē bu'iri da'reri wi'ipu sōrōduticu niwī. Titare Jesú Galilea di'tapu añuse queti Ō'acū yere, cū wiogu nimi nisere bu'egu wa'acu niwī. ¹⁵ A'tiro nicu niwī:

—Ni'cārōacārē musā toḡporōpu yoacā co'te'cu etatojami. Cū cārōacā be'ro wiogu sājāgūsami. Tojo weerā musā ña'arō weesetisere bujaweti, du'uya. Musā wācūserere ducayuya. Ō'acū masārē yu'rūogusami nisere ējōpeoya, ni bu'ecu niwī.

Jesú ba'paritirā wa'i wējērī masārē piji'que ni'i

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Be'ro Jesú Galilea wāmetiri ditara sumutōpu sijabaque'acu niwī. Topu wa'agu, Simórē, apī cū acabiji Andrére bocaepapu. Na wa'i wējērī masā nicārā niwā. Ditarapu na wejecure doqueñorā weecārā niwā. ¹⁷ Na tojo weecā i'agū, Jesú nicu niwī:

—Te'a yu'cu me'rā. Musā ni'cārōacārē wa'i wējērī masā ni'i. Be'rore majā wa'i wējērē weronōjō masārē yé quetire wererāsa'a. Tojo werēcā, pājārā ējōpeorāsama, nicu niwī.

¹⁸ Cū tojo nicā tu'orā, maata na ye wejecupagure totā du'ucū, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

¹⁹ Cārō yu'rua, puarā Zebedeo pō'rārē Santiago, cū acabiji Juārē i'acu niwī tja. Na yucupapu wejecupagure dero aposñacārā niwā. ²⁰ Narē i'agūta, Jesú na quē'rārē tja pijicu niwī. Cū tojo nicā tu'orā, na pacu Zebedeore, cūrē da'raco'terārē cō'awā'cācārā niwā. Cō'awā'cā, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

Jesú wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i

(Lc 4.31-37)

²¹ Be'ro Capernau wāmetiri macāpu etacārā niwā. Saurure judío masā soowuari nūnu nicā Jesú na nerēwuari wi'ipu sājāacu niwī. Sājāa, masā ti wi'ipu nirārē bu'enu'cācu niwī. ²² Cū Moisé oja'quere bu'eri masā weronōjō bu'eticu niwī. Dutisere cuogu weronōjō narē bu'ecu niwī. Tojo weerā masā cū bu'esere tu'omarīa wa'acārā niwā. ²³ Ti wi'i na nerērī wi'ipu ni'cū masū wātī sājāno'cu nicu niwī. Cū a'tiro caricūcu niwī:

²⁴ —Mu'u Jesú Nazarecjā, ūsārē cariboticā'ña. ¿Ūsārē bu'iri da're bajuriogu a'tigu weeti? Mu'urē i'amasī'i. Ō'acū o'ó'cu ña'ase moogū, añubutiagu ni'i, nicu niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú wātī masūpure nigūrē tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—Di'tamarīaña. Cūpure nigū wijaaya, nicu niwī.

²⁶ Cū tojo nicā, wātī cūpure nigū masūrē buruque'a narāsācā weecu niwī. Ūputu waro caricū, wātī cūpure ni'cu wijaacu niwī. ²⁷ Nipe'tirā ti wi'ipu nirā i'amarīacārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'mujācārā niwā:

—¿Ñe'enojō niti a'te tojo wa'ase? ¿Ma'ma bu'ese niti? Ā'rī masū wātīapureta cō'awīromasīsere cuodojami. Na cū cō'awīrōcā, wijaama, nicārā niwā.

²⁸ Cū tojo wéeca be'ro yoaticāta Jesú ye quetire Galilea di'tacjārā tu'ose'sape'tia wa'acārā niwā.

Jesú Simó Pedro mañecōrē yu'rūo'que ni'i

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Jesú na nerēwuari wi'ipu wijáaca be'ro Simó, André me'rā na ya wi'ipu wa'acu niwī. Tojo nicā Santiago, Juā wa'acārā niwā. ³⁰ Topu Simó mañecō ujaque dutitigo cājico niwō. Jesure maata "Co dutitigo weeamo", ni werēcārā niwā. ³¹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú co tiropu sājāacu niwī. Cere omocāpu ñe'e wejewa'cōḡapocu niwī. Cū tojo weeri curata ujaque surupe'tia wa'acaro niwā. Be'ro maata narē ba'ase ecaco niwō.

Jesú pājārā masā dutitirārē yu'rūo'que ni'i

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² Mujīpu sājāca be'ro ñamīpu masā Jesú tiropu nipe'tirā dutitirārē miacārā niwā. Wātīa sājāno'cārā quē'rārē miacārā niwā. ³³ Nipe'tirā ti macācjārā Jesú cū nirī wi'i sope pu'tōpu nerēcārā niwā. ³⁴ Nipe'tirā no'o nise duti cuōrārē yu'rūope'ocā'cu niwī.

Pājārā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōcū niwī. Wātīa Jesú cū Ō'acū macū nisere masīcārā niwā. Tojo weegu narē ne cārō ucūdutitica niwī. Tojo nirō me'rā ucūtīcārā niwā.

Jesú Galilea di'tapū cū ye quetire werecusia'que ni'i
(Lc 4.42-44)

³⁵ Ape nūmū bo'rease dūporo Jesú wā'cā, macā sumuto masā marīrōpū cū pacure űubuegū wa'acū niwī. ³⁶ Be'ro Simó, āpērā cū me'rācjarā me'rā Jesure a'marā wa'acārā niwā. ³⁷ Cārē bocarā, a'tiro ni werēcārā niwā:

—Nipe'tirā mū'urē a'marā weeama.

³⁸ Cū narē yu'ticu niwī:

—Te'a apero pu'toacā nise macārīpu. Topū quē'rārē yé quetire weregu wa'aguti. A'tere weeguta yu'u a'ti nucūcāpu a'ti'cu ni'i, nicū niwī.

³⁹ Tojo weegu Jesú nipe'tiro Galilea na nerēwūase wi'serīpu bu'ecusiabi'acu niwī. Tojo nicā wātīarē cō'awīrōmūjācu niwī.

Jesú cāmi boagure yu'ruo'que ni'i
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Jesú Galileapū nirī cura ni'cū masū cāmi boagu Jesú tiro wa'acū niwī. Cū tiro ejaqu ejaque'a, a'tiro nicū niwī:

—Mū'u dutire yu'ruogu ni'i. Yu'ure yu'ruoya, nicū niwī.

⁴¹ Jesú cārē pajaña'gū, cūrē yu'ruogu da'raña'a, a'tiro nicū niwī:

—Mū'urē yu'ruoguti. Cāmi marīgū tojayā, nicū niwī.

⁴² Cū tojo nirī curata cū cāmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwā. Cū a'ti upū tojacu niwī. ⁴³ Be'ro Jesú cūrē we'eritigu, tutuaro me'rā "A'tiro weeya", nicū nīmīwī.

⁴⁴ —Ne āpērārē wereticā'ña. Diacjūta pa'i tiropu mū'u ye cāmi yatī'quere ī'ogū wa'aya. Cū mū'urē mū'u cāmi boasere "Pe'tia wa'a'a", nigūsami. Cū tojo nīca be'ro Moisé cū űubuepeoduti'quere o'oya. Mū'u tojo weecā, nipe'tirā mū'u cāmi yatīno'quere masīrāsama. Be'ro na me'rā nisetīgusa'a tja, nicū niwī.

⁴⁵ Cū pe'e cū weeduti'caronojō weetīcu niwī. Wa'a, nipe'tirāpure cūrē wa'a'quere werecusiacu niwī. Tojo weegu Jesú masā ī'orō macārīpure sājāmasītīcu niwī. Te macārī sumuto, masā marīrōpū sijacu niwī. Cū tojo weemicā, nipe'tirocjarā masā a'ti, cūrē ī'acusiācārā niwā.

2

Jesú sijamasītīgure yu'ruo'que ni'i
(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Pejeti nūmūrī cāmi boagure yu'ruōca be'ro Jesú apaturi Capernaupū wa'acū niwī tja. Cū topū nicā, ti macācjarā wi'īpu nīmī nise quetire tu'ocārā niwā. ² Tojo weerā maata masā pājārā Jesú nirī wi'īpu nerēcārā niwā. Ti wi'ire mū'muyu'ruacārā niwā. Mejārōta soperū quē'rārē mū'muyu'ruacārā niwā. Ne sājāata basiotīcaro niwā. Narē cū ye bu'esere werecu niwī. ³ Tojo weeri cura Jesú tiro ni'cū sijamasītīgure ba'paritirā űmua wuawā'cācārā niwā. ⁴ Na masā pājārā nise bu'iri Jesú pu'toacāpu ejamasītīcārā niwā. Tojo weerā wi'ī bu'īpu mūjāa, Jesú nirō bu'īpu ni'cā pe seeweecārā niwā. Ti pepū cū sijamasītīgure cū cūnarō me'rā du'udijocārā niwā. ⁵ Jesú na űputū ējōpeocā ī'agū, dutīgure nicū niwī:

—Mū'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a, nicū niwī.

⁶ Cū tojo nicā tu'orā, topū dūjīrā Moisé oja'quere bu'eri masā a'tiro wācūcārā niwā: ⁷ "Ā'rī tojo ucūtīcā'roua'a. Tojo nigū, Ō'acūrē ña'arō ucūgū weemi. ¿Cū Ō'acū weronojō tutuagu ni'i, ni wācūsari? Ō'acū ni'cūta ña'arō wee'quere acobojomasīmi. Ā'rī marī weronojō uputīgu masā ña'arō wee'quere acobojomasītīsami", ni wācūcārā niwā. ⁸ Jesú cū basu na wācūsere ī'amasīgū, a'tiro nicū niwī narē:

—¿De'ro weerā masā yu'ure ña'arō mejēcā wācūti? ⁹ ¿De'ro nise pe'e diasatībutiati? ¿"Mū'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a" o "Wā'cānu'cāña, mū'u cūña'caro me'rā sijawā'cāña" nise pe'e diasaweti? "Mū'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a" nicā ī'atīmīgū, ējōpeoya marī'i. "Wā'cānu'cā sijawā'cāña" nicā pe'ema, cū sijasere ī'atojagupū "Diacjūta ni'i", ni ējōpeono'o. ¹⁰ Tojo weegu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputīgu yu'u tutuasere ī'ogū, ā'rī sijamasītīgure yu'ruoguti. Te me'rā masā yu'u masā ña'arō wee'quere acobojomasīsere masīrāsa'a, nicū niwī.

Be'ro sijamasītīgure a'tiro nicū niwī:

¹¹ —Mū'u pe'ema a'tiro nigūti. Wā'cānu'cāña. Mū'u cūña'carore mīiwua, mū'u ya wi'īpu tojaagusa'a, nicū niwī.

¹² Cũ tojo nirĩ curata sijamasĩtigu wã'cãnu'cãcu niwĩ. Wã'cãnu'cã, cũ cũña'carore miwua, masã nipe'tirã ĩ'orõpu wa'a wa'acu niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã ĩ'amarĩarã, a'tiro nicãrã niwã:

—Marĩ pacu Ô'acũ tutuayu'ruami. Ne ni'cãti ũsã a'tiro weesere ĩ'atirã nicãti, nicãrã niwã.

Jesú Levire piji'que ni'i

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Jesú sijamasĩtigure yu'ruõca be'ro apaturi Galilea ditara sumutõpu wa'acu niwĩ tja. Nipe'tirã masã cũ tiropu nérëca be'ro narẽ bu'ecu niwĩ. ¹⁴ Ti ditarapu wa'agu, Levĩ, Alfeo macãrẽ ĩ'abocacu niwĩ. Cũ romano wiogure niyeru wapaseebosari masũ nicu niwĩ. Tojo weegu cũ da'rari tucũpu dujicu niwĩ. Jesú cũrẽ ĩ'agũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Te'a yu'u me'rã.

Tojo weegu Levĩ wã'cãnu'cã, cũ me'rã wa'acu niwĩ.

¹⁵ Be'ro Jesú Levĩ ya wi'ipu ba'agu wa'acu niwĩ. Topu pãjãrã wapaseeri masã, tojo nicã “Ña'arã nima” nino'rãnojõ nicãrã niwã. Pãjãrã waro nanõjõ Jesure sirutucãrã niwã. Tojo weerã na Jesú tiro cũ bu'erã me'rã dujicãrã niwã. ¹⁶ Na tojo weecã ĩ'arã, Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpẽrã fariseo masã Jesú na pãjãrã me'rã ba'acã ĩ'arã, cũ bu'erãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weegu musã bu'egu wapaseeri masã me'rã, ña'arõ weeri masã me'rã si'rĩ, ba'ati? nicãrã niwã.

¹⁷ Jesú na tojo nicã tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Duti moorã ocoyerĩ masũrẽ a'matisama. Dutitirã pũricã ocoyegure a'masama. “Añurã ni'i” nirãrẽ a'magũ a'titiwã. “Ña'arã ni'i” nirã pe'ere yu'ruõga a'tiwã, nicu niwĩ.

“Mũ'u bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?” Jesure ni'que ni'i

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Ni'cã numu Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'esere siruturi masã, tojo nicã fariseo masã Ô'acũrẽ ãjõpeorã, be'ticãrã niwã. Na tojo be'tiri cura ni'cãrẽrã Jesú tiro wa'a, cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'esere siruturã, tojo nicã fariseo masã bu'esere siruturã Ô'acũrẽ ãjõpeorã, be'tima. ¿De'ro weerã mu'u bu'erã pe'e be'tiweti? nicãrã niwã.

¹⁹ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—¿De'ro weecãju omocã du'tegu na me'rã nígu, cũ pijio'cãrãrẽ bujaweti, be'tidutibosari? ²⁰ Be'ro cũrẽ ãpẽrã aperõpu miãca be'ro pũricãrẽ bujaweti, be'tirãsama. Jesú, yu'u na me'rã ni'i yujupu; yu'u na me'rã niticã pũricãrẽ be'tirãsama nígu, tojo nicu niwĩ.

²¹ Apeyere queose me'rã narẽ werenemocu niwĩ. Tojo nígu, ma'ma cũ bu'ese me'rã todõporõpu na weeseti'que a'mesu'amasĩtisa'a, nígu weecu niwĩ.

—Mejãrõ su'tiro ma'ma casero, coeya marĩĩ casero me'rã sereõ'ota basiowe'e. Tojo weecãma, ma'ma casero coecã, wejedu'osa'a. Mejãrõ su'tiro pe'ere wejetũ'rãsa'a. Nemorõ pajiri pe tã'rãnemosa'a. ²² Tojota wa'asa'a marĩ ma'ma vino mejã ajuro wa'icurã casero me'rã wéeca ajuropu poseyecã. Pã'muyuru, ti ajuro tũ'rã, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acã, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quẽ'rã cõ'a wa'asa'a. Tojo weerã ma'ma vinorẽ ma'ma ajuropu poseyeno'o, nicu niwĩ Jesú. Dõporõpu weeseti'que me'rã Jesú cũ ni'cãrõacã ma'ma bu'ese morẽta basiowe'e nígu, tojo nicu niwĩ.

Sauru nicã Jesú bu'erã trigore tũ'rẽ'que ni'i

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Ni'cã numu judío masã na soowuari numu nicã, Jesú cũ bu'erã me'rã trigo wesepu yu'ruacu niwĩ. Cũ bu'erã ti wesepu yu'ruarã, trigore tũ'rẽ ba'acãrã niwã. (Moisé cũ duti'caronõjõta na tojo weese yajase mejẽta nicaro niwũ.) ²⁴ Tojo weecã, fariseo masã ĩ'acãrã niwã. Tojo weerã Jesure nicãrã niwã:

—Ĩ'aña. ¿De'ro weerã marĩ soowuari numurẽ da'radutitimicã, mu'u bu'erã tojo weeti? nicãrã niwã.

²⁵ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã dõporõcjũ wiõgu Davi cũ me'rãcjãrã ujaboarã wee'quere bu'etojapã. ²⁶ Davi Abiatar cũ pa'ia wiõgu nirĩ cura Ô'acũ wi'ipu sãjãa, pã “Ô'acũ ye ni'i” ni'quere ba'acu niwĩ. Cũ me'rãcjãrã quẽ'rãrẽ ducawaacu niwĩ. Te marĩrẽ dutise a'tiro ni'i. Pa'ia dia'cãrẽ

te pã ba'ata basiomnicaro niwã. Yu'u bu'erã tere ba'arã, yu'runu cãrã mejëta weema nígũ, tojo nicu niwĩ.

²⁷ Jesú yu'tinemocu niwĩ tja:

—Marĩ ye niatjere Ô'acũ marĩ soowuuri numurë cüucu niwĩ. Ti numu mejëta marirë dutimasĩ'i. ²⁸ Tojo weegu yu'u Ô'acũ macũ masũ weronjo upatigu soowuuri numu dutise nemorõ dutimasĩ'i, nicu niwĩ Jesú.

3

Jesú omocã bu'awia'cure yu'ruo'que ni'i
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Jesú apaturi cã weewuaronojõpuma judío masã na nererĩ wi'ipu sãjãacu niwĩ. Topu ni'cũ omocã bu'awia'cu nicu niwĩ. ² Apërã ¿marĩ soowuuri numurë cãrë yu'ruogusari? nirà, Jesure ï'aco'tecãrã niwã. Jesú yu'ruocã, weresãta basiorosa'a nirà, tojo ï'acãrã niwã. ³ Be'ro Jesú omocã bu'awia'cure nicu niwĩ:

—A'tia, ã'rã nipe'tirã decopu ejanu'cãña. ⁴ Tu'ajanu'cõ, to nirà apërãrë nicu niwĩ:

—¿Marĩ soowuuri numu nicã añusere weerouati o ña'ase pe'ere uati? ¿Yu'ruosere uati o wējēcõ'ase pe'ere uati? nicu niwĩ. Na nipe'tirã di'tamarĩpe'tia wa'acãrã niwã. ⁵ Na yu'titicã ï'agũ, ua wa'acu niwĩ. Na tu'osĩ'rĩticã, bujawetise me'rã omocã bu'awia'cure nicu niwĩ:

—Mu'u omocãrë sioña, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã, omocãrë síocu niwĩ. Síoo, cã omocãrë yu'ruono'cupu tojacu niwĩ. ⁶ Be'ro fariseo masã uawija wa'acãrã niwã. Na Herode ya curuacjãrã me'rã “¿De'ro wee marĩ Jesure wējērãsari?” ni wãcũwã'cãcãrã niwã.

Ditara sumutopu pãjãrã masã nerë'que ni'i

⁷ Jesú na nerëwuri wi'ipu ni'cu cã bu'erã me'rã ditara sumutopu wa'acu niwĩ. Pãjãrã Galilea di'tacjãrã cürë sirutuwa'cãcãrã niwã. ⁸ Cũ peje añuse weecã tu'orã, pãjãrã masã cã tiropu wa'acãrã niwã. Judea di'tacjãrã, Jerusalëcjãrã, Idumea di'tacjãrã, Jordã wãmetiri maa mujĩpu mujãtiro pe'ecjãrã, Tiro, Sidõ wãmetise macãrĩcjãrã na quë'rã Jesure ï'arã wa'acãrã niwã. ⁹ Na pãjãrã nicã ï'agũ, Jesú cã bu'erãrë ni'cãwũ yucusu cooyuduticu niwĩ. Cãrë masã tuuti'abosoma nígũ, tojo weeduticu niwĩ. ¹⁰ Cũ pãjãrãrë yu'ruocu niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã dutitirã cürë ñe'eña'sĩ'rĩrã, cã tiropu dia'cũ tuuwa'cãcãrã niwã. Cürë ñe'ese me'rã yu'ruãsa'a ni wãcũrã, tojo weecãrã niwã. ¹¹ Wãtia sãjãno'cãrã Jesure ï'arã, cã pu'to ejaque'amujãcãrã niwã. Ejaque'arã, a'tiro ni caricũcãrã niwã:

—Mu'u Ô'acũ macũ ni'i, nicãrã niwã.

¹² Jesú pe'e narë ne ucũdutiticu niwĩ. Cũ Ô'acũ macũ nisere werebajurëĩ nígũ, tojo weecu niwĩ.

Jesú cã bu'erãrë bese'que ni'i
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Be'ro Jesú ùrũgũpu mujãcu niwĩ. Topu cã besesi'rĩrãrë beseacju pijiocu niwĩ. ¹⁴ Na cã tiropu ejacã, cã me'rã wa'ajã warore doce umuarë besecu niwĩ. Narë cã ye quetire weredutio'ocu niwĩ. ¹⁵ Wãtiarë cõ'awĩrõsere o'ocu niwĩ. ¹⁶ Na a'ticurã nicãrã niwã: Simó, cãrëta Jesú pe'e Pedro wãme õ'ocu niwĩ. ¹⁷ Santiago, tojo nicã cã acabiji Juã na Zebedeo põ'rã nicãrã niwã. Narë Boanerges wãme õ'ocu niwĩ. Tojo nígũ, na ï'oduarã niyucã, “Bũpo Põ'rã” nígũ weecu niwĩ. ¹⁸ Apërã André, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macũ nicãrã niwã. Tojo nicã Tadeo, Simó celote curuacjũ nicãrã niwã. ¹⁹ Apĩ Juda Iscariote be'ropu Jesure ï'atu'tirãrë o'oacju nicu niwĩ.

Jesure “Wãti tutuaro me'rã wãtiarë cõ'awĩrõmi” ni ucja'que ni'i
(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Be'ro Jesú cã bu'erã me'rã ni'cã wi'ipu sãjãacu niwĩ. ²⁰ Topure tja pãjãrã masã nerëcãrã niwã. Tojo weerã ti wi'i mu'mucã, Jesú cã bu'erã me'rã ba'ata basioticaro niwã. ²¹ Tojo wa'asere Jesú acawererã tu'ocãrã niwã. Cürë maatia wa'asami nirà, pijirã wa'acãrã niwã.

²² Apërã masã Jerusalëpu a'ti'cãrã Moisé oja'quere bu'eri masã a'tiro nicãrã niwã:

—Á'ri Beelzebub wãtia wioqu sãjãno'cu nimi. Cũ tutuaro me'rã wãtiarë cõ'awĩrõmi, nicãrã niwã.

²³ Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narë pijio, queose me'rã werecu niwĩ:

—Wãti cã basu cõ'awĩrõmasĩtisami. ²⁴ Ni'cã curuacjãrã ñucawatirã, na basu a'mequërã masãpe'tia wa'asama. ²⁵ Ni'cã wi'icjãrã ñucawatirã, na quë'rã pe'tia

wa'asama. ²⁶ Wātī cū yarā me'rā ducawatigu, cū quē'rā ninu'cūtisami. Te me'rā yapatidija wa'asami.

²⁷ »Ni'cū tutuagu ya wi'ipure cūrē dū'tecūutimigū, cū yere yajamasītisami. Dū'tecūūca be'ropu yajamasīsami, nicu niwī. Jesú, yu'u wātī yu'rūoro tutuagu ni' nīgū, tojo nicu niwī.

²⁸ Be'ro ninemocu niwī:

—Diacjūta musārē weregūti. Ō'acū nipe'tise masā ña'arō weesere, ña'arō ucūsero acobojojogusami. ²⁹ Espiritu Santure ña'arō ucūcā pe'ema, ne acobojojotisami. Tojota acobojojotyū ruocūsami. Bu'iritinu'cūgūsami, nicu niwī.

³⁰ A'tere na "Wātīrē cuomi" nise bu'iri tojo nicu niwī.

Jesú paco, tojo nicā cū acabijirā na cūrē a'maque ni'i
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Cū tojo nirī cura Jesú paco, cū acabijirā etacārā niwā. Na sope pu'topu ejanu'cā, Jesure pijidutisrōcārā niwā. ³² Jesú pu'to dujirā cūrē nicārā niwā:

—Mu'u paco, mu'u acabijirā sope pu'to mu'arē a'marā weepārā, nicārā niwā.

³³ Cū narē nicu niwī:

—¿Noanojō nisari yu'u paco, yu'u acabijirā? nicu niwī.

³⁴ Cū sumuto dujirārē ī'a, narē nicu niwī:

—Ā'rā pe'e yu'u paco, yu'u acabijirā weronojō nima. ³⁵ A'tiro ni'i. No'o Ō'acū haro weerānojō náta yu'u acabiji, yu'u acabijo, yu'u paco weronojō nima, ni ucūcu niwī.

4

Jesú oteri masū ye quetire queose me'rā were'que ni'i
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Apaturi Jesú ditara sumutopu bu'ecu niwī. Pājārā masā cū pu'topu nerēcārā niwā. Na pājārā niyu'rucā ī'agū, Jesú yucusupu mujāsājāa, ejanujācu niwī. Masā pe'e nucūporopu tojacārā niwā. ² Be'ro narē peje queose me'rā bu'ecu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

³ —Ni'cū masū cū ya wesepu otegu wa'asami. ⁴ Cū otegu wēestewā'cācā, ma'apu apeye otese cape doqueque'asa'a. Mirīcūa a'ti, te perire ī'aboca, ba'ape'ocā'sama.

⁵ Apeye ūtāpaga cā'rōacā dī'ta cuoro bu'ipu doqueque'asa'a. Te dī'ta cā'rōacā niyucā, asibusu maata marā, pī'rīsa'a. ⁶ Be'ro mujīpū asimujātiri cura dī'ta boposājāyu'rua wa'asa'a. Tojo weero nu'cōrī cuotī'caro niṭjārō, maata ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropu buruque'asa'a. Pota pe'e tere pī'rīyu'rua, wējēcā'sa'a. Tojo weero ne ducatiimirō, boadija wa'asa'a. ⁸ Apeye otese cape dī'ta añurōpu buruque'asa'a. Te pī'rī, bucuamujā, peje ducatisa'a. Ni'cā ño treinta peri ducatisa'a. Ape ño sesenta peri ducatisa'a. Ape ño cien peri ducatisa'a.

⁹ Be'ro narē nicu niwī:

—O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī.

Jesure cū bu'erā "¿De'ro weegu queose me'rā bu'eti?" ni'que ni'i
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Be'ro Jesú cū bu'erā doce, tojo nicā āpērā cū pu'to nirā me'rā se'saro tojaque'acu niwī. Cūrē a'tiro sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro nīsī'rīrō weeati s'óni'que mu'u queose me'rā bu'e'que? ni sērītiña'cārā niwā.

¹¹ Cū narē nicu niwī:

—Ō'acū musārē āpērā todūporopu masīña marīmi'quere cū wlogu nisere masīcā weemi. Yu'are ējōpeotirāma queose me'rā wereno'o. ¹² Tojo weerā yu'u weesere ī'amirā, ī'amasīsome. Yé cjasere tu'omirā, tu'omasitirā tojarāsama. Na ña'arō wee'quere du'u ducayutiṭjārā, acoboJose sērīsome, nicu niwī Jesú.

Jesú cū queose o'o'quere "A'tiro nīsī'rīrō wee'e" ni were'que ni'i
(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Apeye narē ninemocu niwī:

—¿Masā yu'u queose o'o'quere tu'oweti? To pūrīcārē a'tere tu'otirā, ¿de'ro wee apēyepure tu'obosau? ¹⁴ Otese capere otegu, yé quetire weregū weronojō nisami.

¹⁵ Masā āpērā ma'apu otese cape buruque'a'que weronojō nisama. Na, yé quetire tu'osama. Be'ro wātī a'ti, na tu'omi'quere ē'mape'ocā'sami. ¹⁶ Āpērā ūtāpaga wa'teropu doqueque'a'que peri weronojō nisama. Yé quetire añurō e'catise me'rā tu'osama. ¹⁷ Na tojo tu'omirā, nu'cōrī marīrā weronojō nisama. Narē mejēcā wa'acā, o āpērā

te quetire ějōpeose bu'iri narē tu'ticā, maata ějōpeodu'ucā'sama. ¹⁸ Āpērā otese cape pota wa'tero doqueue'a'que weronojō nisama. Yé quetire tu'oma, tu'orā pe'e. ¹⁹ A'ti umuco cjase pe'ere wācūyur'uoquejocā'sama. No'o de'ro nisere uaripejaya ruasama. Na tojo niseticā, a'te narē dojorēcā'sa'a. Na tu'o'quere acobojo, đuca marirā weronojō tojasama. ²⁰ Āpērā pe'e yé quetire tu'orā, añurō ějōpeosama. Na tojo weerā peje đucatiro weronojō nisama. Otese cape di'ta añurō buraque'a'que weronojō nisama. Āpērā treinta peri đucati'caro weronojō nisama. Āpērā sesenta peri, āpērā cien peri đucati'caro weronojō niburosama, ni ucūcu niwī Jesú.

Jesú sī'ocja me'rā queose o'o'que ni'i
(Lc 8.16-18)

²¹ Apeye queosere werenemocu niwī:

—Masā sī'ocjare acaro docapu sī'otisa'a. Tojo nicā na cārīrō docapu sī'odupotisama. Tojo weronojō o'orā, nipe'tiropu sī'odutirā u'muarōpu yoosama. ²²⁻²³ A'te weronojō toduporopu masā masīno'ña marī'quere masīno'rōsa'a. Ya'yioropu ní'que quē'rā bajarosa'a. O'meperi cuorānojo a'tere añurō tu'oya, nicu niwī. Yé queti masīno'ña marīmi'que be'ropure sī'ocja bo'reyuro weronojō masīpe'ticā'no'rōsa'a nígū, tojo nicu niwī.

²⁴ A'tiro ninemocu niwī tja:

—Musā tu'osere añurō tu'oña'nurāña. Yé quetire tu'o ějōpeo'caronojōta Ō'acū musārē tu'omasisere o'ogusami. Añurō tu'orārē Ō'acū nemorō añuse o'ogusami. ²⁵ Yu'bu bu'ese tu'o ějōpeonemorārē Ō'acū masise o'onemogūsami. Āpērā yu'bu bu'esere tu'osī'rītibutiarā pe'ere na masīmi'quere ē'mape'ocā'no'rāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú otese cape bucuamujāse me'rā queose o'o'que ni'i

²⁶ Jesú apeye queose o'onemocu niwī:

—Yu'bu bu'ese, Ō'acū wioḡu nise ni'cū masū otese capere otero weronojō ni'i. ²⁷ Ototojanu'cō, cū ī'anurātīmīgū, wa'a wa'asami. Be'ro umucori, ñamirī yóacāta yu'rusa'a. Te numurirē, te ñamirirē cū ote'que te uaro pī'rī bucuasa'a. Cū tojo wa'asere masītisami. ²⁸ Cū ote'que ī'anurāña marirō te di'tapure pī'rīsa'a. Ne waro pī'rīwijamu'tāsa'a. Be'ro pupi, be'roputa te peri đuca o'osa'a majā. ²⁹ Te peri ñaica be'ro cū tere tū'rēgū wa'asami. Tere tū'rēritero ejacā, tojo weesami, nicu niwī Jesú.

Jesú mostaza wāmetise cape me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Jesú narē werenemocu niwī:

—Ō'acū yarā pājārā sājārāsama nisere a'te queose me'rā wereḡuti. ³¹ A'tiro ni'i. Ni'cā mostaza cape ote'que weronojō ni'i. Ti caperota cā'caperoacā waro ni'i. ³² Tócapeacā nimirō, otéca be'ro pī'rīrōpua pajibutiacyu yucugū pī'rīsa'a. Pacase đupurītisa'a. Mirīcūa tīgupu acoroápesasama. Ō'acū wioḡu nise oteri pe cā'peacā weronojō nu'cāsa'a. Be'ro pajicju bucu'caro weronojō nipe'tiropu cū ye queti se'sa wa'asa'a. Tojo nicā pājārā cū yarā sājārāsama nígū, tojo werecu niwī.

Jesú masārē queose me'rā bu'e'que ni'i
(Mt 13.34-35)

³³ Jesú cū ye quetire bu'égū, peje queose me'rā bu'emujācu niwī. Na tu'omasirō ejaturo bu'ecu niwī. ³⁴ Narē bu'égū, queose marirō wereticā weeticu niwī. Cū bu'erā pe'ere na se'saro nicā, nipe'tisere te queosere "A'tiro nisi'rīrō wee'e", ni werepe'omujācu niwī.

Jesú wī'rōrē, tojo nicā pā'cōrīrē yusudijo'que ni'i
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesú masārē otese me'rā queose wéréca numurēta na'isājāri cura cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Te'a siaquiji ditara sumutopu, nicu niwī.

³⁶ Cū tojo nicā tu'orā, na yucusu sāñacawupu Jesure miipē'acārā niwā. Masā pe'e na ní'caroputa tojacā'cārā niwā. Apeyepawu quē'rā na me'rā pē'acaro niwā. ³⁷ Na pē'arī cura wī'rō uputu a'ticaro niwū. Pā'cōrī yucusupure paaquesāamujācaro niwū. Tojo wa'acā, tiwu mirīdijaropu weecaro niwū. ³⁸ Tojo wa'ari cura Jesú pe'e siropu cū đupoare apeyenojō me'rā ětotutjagū cārisāñacu niwī. Tojo wa'acā ī'arā, cū bu'erā cūrē wā'cōcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿Īsārē bu'egu, mu'u ī'aweti? Marī mirīrāta wee'eba, nicārā niwā.

³⁹ Na tojo nicã tu'ogu, Jesú wã'cãnu'cã, wĩ'rõrê yusucũ niwĩ. Pã'cõrĩrê a'tiro nicu niwĩ:

—Di'tamarĩaña, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, wĩ'rõ di'tamarĩa wa'acaro niwũ. Nipe'tise yusudijape'tia wa'acaro niwũ.

⁴⁰ Be'ro Jesú cũ bu'erãrê nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã tocã'rõ uiati? ¿Mũsarê êjõpeose marĩbutiati? nicu niwĩ.

⁴¹ Na uputu waro ucua'cãrã niñjarã, na basu a'merĩ ucucãrã niwã:

—¿Noanojõ nisariba ã'ri? Cũrê wĩ'rõ, pã'cõrĩputa tu'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

5

Jesú wãtĩa sãjãno'cure cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Jesú cũ bu'erã me'rã Galilea cja ditarare pẽ'a, Gerasa wãmetiropũ pẽ'ajacãrã niwã.
² Jesú yucũsupũ ni'cu majãnu'cãrĩ cura ni'cũ wãtĩa sãjãno'cu wẽrĩ'cãrãrê yaaropũ ni'cu Jesú tiropũ a'ticu niwĩ. ³ Cũ masãperi wa'teropũ ninu'cũcu niwĩ. Ne ni'cũ cãrê du'tecũumasitĩcãrã niwã. Cõme dari me'rã quẽ'rãrê ne basiotĩcaro niwã. ⁴ Pejetiri cõme dari me'rã cũ omocãrĩrê, cũ du'pocãrĩpu du'tecũumicãrã niwã. Te darire wejesuremajãcu niwĩ. Ne ni'cũ põtẽoticãrã niwã. ⁵ Ëmucori, ñamirĩrê cũ ùrũpagupũ, masã boa'cãrãrê na yaa'caropũ caricũsijamujãcu niwĩ. Ëtãperi me'rã cũ basuta cũ upare dotesija, cãmida'remajãcu niwĩ. ⁶ Cũ Jesure yoaropũ ï'agũta omawã'cãti, cũ tiro ejaque'acu niwĩ. ⁷⁻⁸ Jesú cãrê a'tiro nicu niwĩ:

—Wãtĩ ã'rĩpure sãñagũ wijaaya.

Cũ tojo nicã tu'ogu, uputu caricũse me'rã Jesure nicu niwĩ:

—Jesú Ô'acũ u'musepu nigũ macã, ¿de'ro weegu yu'ure caribogu a'tiati? Mũ'u pacu ï'orõpu sãrĩ'i. Yu'ure ña'abutuaro pi'eticã weeticã'ña.

⁹ Be'ro Jesú cãrê sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro wãmetiti? nicu niwĩ. Cũ pe'e yu'ticu niwĩ:

—Legiõn wãmeti'i. Pãjarã wãtĩa ùsã nicã'a nigũ, tojo nicu niwĩ.

¹⁰ Jesure uputu waro “Ësãrê ape di'tapu cõ'aõ'otĩcã'ña”, ni sãrĩcãrã niwã. Totã tojasĩ'rĩrã, tojo nicãrã niwã. ¹¹ Tojo wa'ari cura titare ùrũgũ pu'to pãjarã yesea ba'a nu'cũcãrã niwã. ¹² Narê ï'arã, wãtĩa a'tiro ni Jesure sãrĩcãrã niwã:

—Ësãrê yesea tiro o'õya. Ësã napure sãjãarãti, nicãrã niwã.

¹³ Jesú “Tojota weeya”, nicu niwĩ. Tojo weerã na masũpure ni'cãrã wijaa, yeseapure sãjãacãrã niwã. Topure pãjarã yesea puati mil wa'tero nicãrã niwã. Yesea wãtĩa sãjããca be'ro opa tu'rũpu omamaati, ditarapu doqueñojã, mirĩpe'tia wa'acãrã niwã.

¹⁴ Tojo wa'acã, yesea co'terã a'tiro weecãrã niwã. Na uputu ucuarã macãpu, cãpũpu omawã'cã, weresterã wa'acãrã niwã. Na werecã tu'orã, masã nipe'tirã ï'arã wa'acãrã niwã. ¹⁵ Jesú tiropũ ejarã, wãtĩ sãjãno'cure ï'acãrã niwã. Cũ su'ti sãña, añurõ wãcũse cuogu dujicu niwĩ. Cũrê ï'arã, uise me'rã nicãrã niwã. ¹⁶ Jesú masũrê wãtiarê cõ'awĩrõ'quere ï'a'cãrã nipe'tise cãrê wa'a'quere werecãrã niwã. Tojo nicã yeseare wa'a'que quẽ'rãrê werecãrã niwã. ¹⁷ Tere tu'orã, masã tocjãrã Jesure tutuaro me'rã “Mũ'u a'ti di'tapure niticã'ña, aperopũ wa'aya”, nicãrã niwã.

¹⁸ Be'ro Jesú tojo nicã tu'ogu, yucũsupũ mujãsjãjãcu niwĩ. Tojo weecã, wãtĩ cuomi'cu Jesure uputu sãrĩmicu niwĩ:

—Yu'ũ quẽ'rã mũ'u me'rã wa'aguti. ¹⁹ Jesú cãrê “Te'a”, niticu niwĩ. A'tiro pe'e nicu niwĩ:

—Mũ'u ya wi'ipu tojaagusa'a. Tojaa, mũ'u acawererã nipe'tirãrê nipe'tise yu'ũ mũ'urê wee'quere werepe'ocã'ña. Tojo nicã yu'ũ mũ'urê pajaña'gũ wee'quere weregu wa'aya, nicu niwĩ.

²⁰ Tojo weegu cãrê wa'a'quere weregu wa'acu niwĩ. Decãpoli wãmetise macãrĩpu nipe'tise Jesú cãrê wee'quere werecu niwĩ. Nipe'tirã cũ weresere tu'orã, ucua wa'acãrã niwã.

Jairo macõrê, tojo nicã dí mejã cuogore Jesú yu'rũo'que ni'i
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Jesú wãtiarê cõ'awĩrõca be'ro ape pã'rẽpu ni'cu pẽ'ajacu niwĩ tja. Pẽ'ata, ditara sumutopũ nu'cũrĩ cura cũ tiropũ pãjarã masã nerẽcãrã niwã. ²² Topure ni'cũ na nerẽrĩ wi'i wiogu Jairo wãmetigu etacu niwĩ. Jesure ï'agũ, cũ tiro ejaque'acu niwĩ. ²³ Cãrê yu'rũodutigu uputu sãrĩcu niwĩ:

—Yu'ũ macõ wẽrĩgõpu weeamo. Te'a yu'ũ me'rã. Mũ'u core ñapeose me'rã yu'rũgosamo. Tojo weecã, masãgõsamo, nicu niwĩ.

²⁴ Jairo tojo nicā tu'ogu, Jesú cū me'rā wa'acu niwī. Topu wa'acā, pājārā masā cūrē siruturā tuumaawā'cācārā niwā. ²⁵ Na masā pājārā wa'teropu ni'cō numio dí mejā dutitigo nico niwō. Co tere dutitiro doce cū'marī yu'rucaro niwā. ²⁶ Duturu pājārā na ocoyemicā, pūrō waro pi'etico niwō. Co niyeru cuomi'quere narē wapayemigō, tojaque'a wa'aco niwō. Ne duti tu'otico niwā. Yu'ruronojō wa'ago, pūrō waro wa'aco niwō. ²⁷ Jesú masārē yu'ruosere tu'oco niwō. Tere tu'ogo, Jesú sē'ema masā wa'teropu ejanu'cā, cū yaro su'tirote da'raña'co niwō. ²⁸ "Yu'u cū ya su'tiro da'raña'se me'rāta yu'rugosa'a" ni wācūgō, tojo weeco niwō. ²⁹ Co da'raña'se me'rā co duti maata bu'anu'cā wa'acaro niwā. Co basu maata tu'oña'co niwō. ³⁰ Maata Jesú "Yu'u tutuaro me'rā ni'cōrē yu'ruoasu", ni tu'oña'cu niwī. Majāmi'ā, masārē sērītiña'cu niwī:

—¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?

³¹ Tere tu'orā, cū bu'erā cūrē yu'ticārā niwā:

—¿Mu'u i'aweti? Masā pājārā tuuwā'cācā i'amigū, "¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?" ¿ni sērītiña'ti? nicārā niwā.

³² Na weremicā, Jesú ¿noa, yáro su'tirote da'raña'pari? nígu, nipe'tirārē i'ama'cu niwī. ³³ Tojo weecā, cū yu'ruono'co uigo narāsāgōta, cū tiropu ejaque'aco niwō. Co cū yu'ruo'quere masīco niwō. Tojo weego cūrē diacjū wereco niwō.

³⁴ Jesú core nicu niwī:

—Mu'u ējōpeotjāgō, yu'ruono'copu toja'a. Duti marīgō e'catise me'rā tojaaya, nicu niwī.

³⁵ Jesú core ucūrī cura Jairo ya wi'icjārā na tiropu ejačārā niwā. Topu ejarā, Jairore a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u macō wērīa wa'amo. Marīrē bu'egure tocā'rōta caribodu'uya, nicārā niwā.

³⁶ Jesú narē tu'ope'otimigūta, Jairore a'tiro nicu niwī:

—Īcuatiguta. Tojo weronojō o'ogu, yu'ure ējōpeoya.

³⁷ Jesú cū me'rā pājārā wa'acā uaticu niwī. A'ticūrā dia'cū pijicu niwī. Pedro, Santiago, cū acabiji juārē pijicu niwī. ³⁸ Jesú judío masā nerērī wi' wioḡu ya wi'ipu ejaču niwī. Topu ejaḡu, masā uti, dujariwā'a caricūcusiārā pājārā i'acu niwī. ³⁹ Ti wi'ipu sājāagū, to masā pājārā nirārē nicu niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō caricū, utiti? Wī'magō wērītimo. Cārīgō weemo, nicu niwī.

⁴⁰ Cū tojo nicā, ti wi'ipu ni'cārā mejō bujicā'cārā niwā. Be'ro Jesú nipe'tirārē wijaaduticu niwī. Na wijāca be'ro wī'magō pacure, pacore, cū bu'erā i'tiarārē co pesari tucūpu pijisājāacu niwī. ⁴¹ Topu sājātagu, co omocārē ñe'e, arameo me'rā nicu niwī:

—Talita, cumi. Tojo nígu, "Wī'magō, wā'cānu'cāña" nígu, tojo nicu niwī.

⁴² Cū tojo nirī cura wī'magō doce cū'marī cuogo wā'cānu'cā, sijaco niwō. Co masācā i'arā, na ucuayurua wa'acārā niwā. ⁴³ Jesú tojo wee'quere tutuaro me'rā āpērārē ne werediticu niwī. Be'ro "Wī'magōrē ba'ase ecaya", nicu niwī.

6

Jesú cū ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Jesú Capernaupu ni'cu cū ya macāpu tojaacā, cū bu'erā quē'rā wa'acārā niwā. ² Judío masā soowuari numu nicā, Jesú na nerēwuari wi'ipu bu'ecu niwī. Pājārā masā cū bu'esere tu'orā, tu'omarīacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿No'opu bu'epari ā'rī a'te nipe'tise pejere? ¿Noa ā'rīrē tocā'rō masīsere o'opari? ¿A'te cū wee'ose quē'rārē no'opu bu'epari? ³ Ā'rī capiteru, Maria macū nimi. Santiago, José, Juda, Simó ma'mi nimi. Cū acabijirā numia quē'rā a'to marī wa'teropu nima, nicārā niwā. Tere wācūrā, cūrē ne ējōpeosi'rīticārā niwā. ⁴ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tirā ni'cū Ō'acu ye queti weremu'tārī masūrē tu'o ējōpeosama. Cū ya di'tacjārā, cū acawererā waro, cū ya wi'icjārā dia'cū cūrē ējōpeotisama, nicu niwī.

⁵ Ījōpeoti'que ye bu'iri Jesú topure peje narē wee'omasīticu niwī. A'te dia'cūrē weecu niwī. Pejetirāta dutitirārē omocā ñapeo yu'ruocu niwī. ⁶ Na ējōpeotica i'agū, ucuayurua cu niwī.

Jesú cū bese'cārārē bu'edutio'o'que ni'i

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Nazare ti macā pu'toacā nise macārīpu bu'ecusiacu niwī.

⁷ Na docere cū pu'topu pijigu, puarērā dia'cū o'ónu'cācu niwī. Narē wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōmasīsere o'ocu niwī. ⁸ Ne apeyenojō miadutiticu niwī. Na tuacju me'rā dia'cū wa'aduticu niwī. Ne pu'enojō, ajuronojō, niyeru miadutiticu niwī. ⁹ Na

sapatu sãñase caseri me'rã dia'cũ, tojo nicã su'ti na sãñase me'rã dia'cũ wa'aduticu niwĩ. ¹⁰ A'tiro nicu niwĩ:

—Musã wi'ipũ sãjãarã, ti macãpũ musã niatjo põtëorõ tojaque'aya. ¹¹ No'o musãrë aperopũ ñe'eticã, musã ucũsere tu'osĩ'rĩticã, tore wijawã'cãña. Tore wijarã, ti macã çjase di'ta wã'a'quere paastecõ'aña. Tojo weerã musã “A'ti macãcãrã bu'iritima”, ni 'orãsa'a. Diacjũta nigũti. Ô'acũ masãrë beseatji numu nicã, ti macãcãrã musãrë ñe'eti'cãrãrë a'tiro weegusami. Sodoma, Gomorracjãrãrë bu'iri da're'caro nemorõ narë da'regusami, nicu niwĩ Jesú.

¹² Cũ tojo nica be'ro na wa'a wa'acãrã niwã. Wa'a, masãrë “Musã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayuya”, nicãrã niwã. ¹³ Tojo nicã pãjãrã wãtĩa sãjãno'cãrãrë cõ'awĩrõcãrã niwã. Pãjãrã dutitãrãrë u'se me'rã wa're, narë ya'ruomujãcãrã niwã.

Juã masãrë wãmeyeri masãrë tojo wee wëjëcãrã niwã nise ni'i
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Nipe'tiropũ Jesú weesere tu'ose'sa wa'acãrã niwã. Herode ti di'ta wiogu quë'rã tu'ocũ niwĩ. Tere tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Juã masãrë wãmeyeri masũ wëjëno'cupũ nimigũ, masãgũ masãpĩ. Tojo weetigu mejëta cũ peje waro wee'i'otutuayũ'ruami, nicu niwĩ.

¹⁵ Æpërã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Nitimi. Cũ dũporocjãpũ Ô'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ Elia masãgũ masãpĩ, nicãrã niwã.

Tojo nicã tja æpërã a'tiro nicãrã niwã:

—Dũporocjãrã Ô'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã weronojõ nigũ nisasami, nicãrã niwã.

¹⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Herode nicu niwĩ:

—Todũporo ya'ũ dũpoa dutesureduti'cũ Juã wãmeyeri masũ niasami. Cũta ni'cãrõacãrë masãpĩ, nicu niwĩ.

¹⁷ Herode todũporopũ Herodía wãmetigo ye bu'iri Juãrë bu'iri da'reri wi'ipũ miaa, du'tecũuduticu niwĩ. Herodía cũ acabiji Felipe numo nico niwõ. Tojo nimicã, Herode pe'e cũ acabiji catimicã, core ë'ma, numoticu niwĩ. ¹⁸ Cũ tojo weecã 'ã'agũ, Juã wãmeyeri masũ Herodere a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'ũ acabiji numorë numoticã, ña'a ni'i. Core cuoticã'ña, nicu niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nise bu'iri Herodía Juã me'rã a'pepũrĩgõ, cãrë wëjës'i'rico nimiwõ. Tojo wãcũmigõ, wëjëmasĩtico niwõ. ²⁰ Herode pe'e Juãrë a'ngũ, bu'iri moogũ nimi nigũ, nũcũ'ase me'rã tu'oña'cũ niwĩ. Tojo weegu co ña'arõ weesĩ'risere weedutiticu niwĩ. Juã ucũsere tu'omasĩtimigũ, a'ñurõ tu'sase me'rã tu'ocũ niwĩ, tu'ogu pe'e. ²¹ Herodía Juãrë 'ã'atu'tigo nitjãgõ, Herode cũ bajuãca numu bosenumu weeri cura Juãrë co wëjës'i'rĩ'quere bocaejapejaco niwõ. Ti numurë Herode bosenumu wéegu, cũ me'rã da'rarãrë pijinerëcũ niwĩ. Tojo nicã surara wiorãrë, Galilea di'tacjãrã wiorã nirãnojõrë pijiocũ niwĩ. Pijio, narë su'ori ba'acũ niwĩ. ²² Na ba'aropũ Herodía macõ sãjãa, basã'oco niwõ. Co basã'osere Herode, æpërã cũ me'rã ba'adujãrã tu'sayũ'ruacãrã niwã. Tojo weegu Herode nicu niwĩ core:

—No'o mu'ũ uasenojõrë sërĩcã, mu'urë o'oguti, nicu niwĩ.

²³ Tojo weegu masã 'ĩ'orõpũ “Nisooro marĩrõ no'o ya'ũ dutiri di'ta deco me'rã mu'ũ sërĩcã, o'omasĩ'i”, nicu niwĩ. ²⁴ Be'ro co paco tiro wa'a, sërĩtiña'co niwõ:

—Ma'ũ, çñe'enojõrë sërĩgõsari cãrë? nico niwõ.

Co paco ya'tico niwõ:

—Juã wãmeyeri masũ ya dũpoare dutesure miitudutiya, nico niwõ.

²⁵ Be'ro maata Herode tiropũ wa'a, cãrë nico niwõ:

—Ni'cãrõacãta bapapũ Juã wãmeyeri masũ ya dũpoare dutesure misãa o'oya, nico niwõ.

²⁶ Co tojo nicã tu'ogu, Herode bujawetiya'ruacu niwĩ. Cũ nipe'tirã to nerë'cãrã tu'oropũ “No'o mu'ũ sërĩsere o'oguti” ni'cũ niyucã, de'ro weeta basioticaro niwũ. Tojo weegu cũ “O'owe'e”, nimasĩtico niwĩ. ²⁷ Be'ro maata ni'cũ surarare juã ya dũpoare dutesure miitudutio'ocũ niwĩ. ²⁸ Tojo weegu surara bu'iri da'reri wi'ipũ wa'a, Juã ya dũpoare dutesure, bapapũ misãa miacu niwĩ. Be'ro cũ Herode core o'ocũ niwĩ. Co pe'e quë'rã co pacopure o'oturiaco niwõ.

²⁹ Juãrë tojo weese quetire tu'orã, cũ bu'esere sirutu'cãrã cũ uprë mii, yaarã wa'acãrã niwã.

Jesú ni'cãmocũsetiri mi'ũmarë ba'ase eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesú besecúu'cārā na bu'ecusiaca be'ro Jesú tiropu dajacārā niwā. Daja, cū tiro nerēcārā niwā. Nipe'tise na wee'quere, masārē bu'e'quere wercārā niwā.

³¹ Tu'ajanu'cōca be'ro Jesú narē "Te'a sijácacatirā masā marīrōpu", nicu niwī. Masā na tiropu na'irō wa'amujāyucā, na ba'anucūaticārā niwā. ³² Tojo weegu Jesú, cū bu'erā me'rā na se'saro yucusupu mujāsājāa, masā marīrōpu wa'acārā niwā. ³³ Pājārā na wa'acā ī'acārā niwā. Tojo weerā Jesure ī'a'cārā, cū wa'aropu nipe'tise macārīcārā omasirutuwā'cācārā niwā. Na dūporo na pē'atatjore yucuetojacārā niwā. ³⁴ Be'ro Jesú yucusupu sāña'cu dujīnu'cāgū, masā pājārārē ī'agū, pajaña'cu niwī. "Oveja co'tegu moorā weronojō nima", ni tu'oña'cu niwī. Tojo weegu narē peje bu'enu'cācu niwī.

³⁵ Namica'apu cū bu'erā cū tiro eja, a'tiro nicārā niwā:
—Namica'apu ni'i. A'topure ne masā marīma. ³⁶ Tojo weegu masārē macārīpu no'o pu'to nise macārīpu tojaadutiya. Topu duuba'arā wa'ato. Ba'ase mooma, nicārā niwā.

³⁷ Jesú narē yu'ticu niwī:
—Musā narē ba'ase ecaya.
Na pe'e cūrē yu'ticārā niwā:
—¿Ocho mujīpūrī cjarō da'rawapata'ase me'rā ūsā pā duurā wa'arāsari ā'rārē ecajā? nicārā niwā.

³⁸ Jesú narē yu'ticu niwī:
—¿Musā dicuse pā cnoti? Ī'arā wa'aya.
Na ĩ'atoja, cūrē wercārā niwā:
—Nī'cāmocuse pā, tojo nicā puarā wa'i niama, nicārā niwā.

³⁹ Be'ro ni'cārē cururi masārē tā bu'īpu dujīdutiya niwī. ⁴⁰ Tojo weerā na ni'cārē cururire cien masā dujīcārā niwā. Apeye cururire cincuenta masā dujīburocārā niwā. ⁴¹ Be'ro Jesú te ni'cāmocuse pārē, na wa'i puarārē mi, u'muarōpu ī'amorō, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, pārē pe'este, cū bu'erārē masārē etidutigu o'ocu niwī. Wa'ī quē'rārē mejārōta weecu niwī. ⁴² Nipe'tirā ba'a yapīcārā niwā. ⁴³ Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocārā niwā. ⁴⁴ Tere ba'a'cārā ūmu se'saro ni'cāmocusetiri mil nicārā niwā.

Jesú acopu sija'que ni'i
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Jesú masārē ba'ase ecāca be'ro maata cū bu'erārē ditarapu pē'ayuduticu niwī. Narē cū dūporo Betsaidapu ejayudutigu o'ócu niwī. Cū pe'e masārē we'eritigu weecu niwī. ⁴⁶ Narē we'eritica be'ro ūrūgūpu űubuegu mujācu niwī. ⁴⁷ Na'īca be'ro yucusu ditara decopu nicaro niwā. Jesú pe'e majārōpure ni'cūta nicu niwī. ⁴⁸ Wī'rō na pē'arōta wēepōtēocarō niwā. Tojo weegu Jesú na wajawā'cāmasīticā ī'acu niwī. Bo'remujātiri cura Jesú na tiropu wa'agu, acopu sijawā'cācu niwī. Cā'rō narē yu'ruacu nimiwī. ⁴⁹ Tojo wa'ari cura cū acopu sijawā'cāticā ī'acārā niwā. Cūrē ī'arā, masū wēri'cu wāti nisami nīrā, caricūcārā niwā. ⁵⁰ Na nipe'tirā cūrē ī'arā, ūcuape'tia wa'acārā niwā. Tojo weegu Jesú maata narē a'tiro niqiejocu niwī:

—Wācūtutuaya. Yu'u ni'i. Uiticā'ña, nicu niwī.
⁵¹ Be'ro na sānapjūpu mujāsājācu niwī. Cū mujāsājārī cura wī'rō di'tamarīa wa'acaro niwā. Tere ī'arā, ūputu ūcu, ī'amarīacārā niwā. ⁵² Pā me'rā cū wee'ō'quere na añurō waro tu'omasībutiaticārā niwā yujupu. Tojo weerā ūcuayū'ruacārā niwā.

Jesú Genesarepu dutitirārē yu'ruo'que ni'i
(Mt 14.34-36)

⁵³ Na ti ditarapure pē'a, Genesare wāmetiropu ejacārā niwā. Topu ejarā, na yawu yucusure dū'tepo'o, majācārā niwā. ⁵⁴ Topu na majānu'cārī cura tocjārā maata Jesure ī'amasīcārā niwā. ⁵⁵ Tojo weerā na nipe'tiropu omawā'cā, dutitirārē na cūñase me'rā Jesú no'o wa'aro miamujācārā niwā. ⁵⁶ No'o cū wa'ari macāpu, sumutopu, cāpūpu, no'o bajuyoro cū yu'ruatjopu dutitirārē miaa, cūmujācārā niwā. Jesure a'tiro sérīcārā niwā:

—Mu'u quē'rā ūsārē cā'rō mu'u yaro su'tirote ñe'eña'duticureya, nicārā niwā. Nipe'tirā ñe'eña'cārā duti yu'ruo'pe'tia wa'acārā niwā.

7

Masārē ña'arō wa'acā weese ni'i
(Mt 15.1-20)

¹ Nī'cā numu fariseo masā, tojo nicā ni'cārērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesú tiropu ejacārā niwā. Na Jerusalēpu nī'cārā wa'acārā niwā. ² Jesú bu'erārē ni'cārērārē omocoetimirā ba'acā ī'acārā niwā. Ba'ase dūporo na weewararonojō weeticārā niwā.

Tojo weerā ña'arā weronjo ñ'ano'cārā niwā. ³ Fariseo masā, nipe'tirā judío masā na ñecūsũmua weemujāti'quere a'tiro weesirutucārā niwā. Pejetiri omocoeca be'ropu dia'cũ ba'acārā niwā. ⁴ Na ba'ase duurā eja'cārā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Na ñecūsũmua wee'caronjo'ta weesirutucārā niwā. Na s'i'rise pare, piosāse pare, cōme me'rā wee'queparure, na soo dujisere coemujācārā niwā. Na tojo weetirā, Õ'acũ i'orōpu ña'arā nibosa'a nírā, tojo weecārā niwā. ⁵ Tojo weerā Jesú bu'erā omocoeticā i'arā, Jesure sēritiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā mu'u bu'erā marí ñecūsũmua weemujāti'quere weesirutuwetí? Na omocoetimírā ba'arā, ña'arō weerā weema, nicārā niwā.

⁶ Jesú narē yu'ticu niwí:

—Diacjũta musārē Isaia ðuporocjũpu Õ'acũ ye quetire weremu'tārí masũ a'tiro ni ojacu niwí:

“Á'rā masā usero me'rā dia'cũ yu'ure ējōpeoma.

Na tu'oña'se waro pe'e no'opu nírō nisa'a.

⁷ Tojo weerā na yu'ure ñubuepeose wapamarí'i.

Na bu'ese yu'u dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i”, nicu niwí Õ'acũ, ni ojacu niwí.

⁸ Musā, masā na weemujāti'quere weesiruturātírā, Õ'acũ dutise pe'ere du'ucũu'u, ni yu'ticu niwí.

⁹ A'tiro ninemocu niwí:

—Masā ñecūsũmua weemujāti'quere weesiruturā, me'rīse me'rā Õ'acũ dutise pe'ere weewe'e. ¹⁰ Moisé a'tiro nicu niwí: “Musā pacu, musā pacore ējōpeoya. Narē ña'arō ucũgũnojōrē wējēcō'ato”, nicu niwí. ¹¹ Musā pe'e masārē a'tiro weeduti'i. “Musā pacure o masā pacore na apeyenjo' sēricā, weetamusí'rítírā, 'Corbán ni'i', niña.” Tojo nírā, “Nipe'tise ũsā cuose musārē weetamubo'quere Õ'acũrē o'o'quepu ni'i” nidutirā, tojo nisa'a. ¹² Musā tojo nírā, pacure, pacore “Ne weetamumasítisa'a”, nírā weesa'a. ¹³ A'tiro wācũrā, Õ'acũ dutisere tojowaro i'acō'abutiaca'a. Musā ñecūsũmua weemujāti'quere weérā, tojo pē'rīpejasirutu'u. Apeye peje na wee'quenojōrē weesirutubajaque'a'a, nicu niwí.

¹⁴ Narē tojo níca be'ro Jesú masārē pijio, nicu niwí:

—Yé cjasere tu'omasírātí nírā, tu'orā a'tia. ¹⁵ Marí usero me'rā ba'ase mejēta Õ'acũ i'orōpu marírē ña'arō wa'acā wee'e. Tojo weronjo ñ'oro, marí ya usero wijatise pe'e ña'arō wa'acā wee'e. ¹⁶ O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwí.

¹⁷ Be'ro Jesú pājārā tiropu ní'cu wa'acu niwí. Wa'a, wi'ipu sājāacu niwí. Be'ro topu cā queose were'quere cū bu'erā sēritiña'cārā niwā. ¹⁸ Jesú narē yu'ticu niwí:

—¿Musā quē'rā a'tere tu'omasíweti? Nipe'tise marí ba'asōrōsenojō Õ'acũ i'orōpu marírē ña'arō wa'acā weewe'e. ¹⁹ Te marí ba'asōrōse ejeripō'rāpu wa'atisa'a. Paagapu ba'asōrōno'o. Be'ro yu'rũwija wa'asa'a, nicu niwí.

Tojo ní'gũ, nipe'tise ba'ase añuse ni'i ní'gũ, tojo nicu niwí.

²⁰ Jesú apeye werenemocu niwí:

—Masũpure wijase pũricā cũrē ña'arō wa'acā wee'e. ²¹ A'tiro ni'i. Marí ña'arō wācũse po'peapu ðu'pocātiwijatisa'a. Apí ñumōrē a'metārāsí'rīse, numiarē ña'arō weese, masārē wējēcō'ase ña'ase ni'i. ²² Tojo nicā yajase, apeyenjo' rē uaripejase, āpērārē ña'arō weese, āpērārē weesoose, marí ña'arō weesere du'utise wācũseputa wijatí'i. Apeye tja, uose, āpērārē ña'arō ucũse, āpērā yu'rũoro tu'oña'se, marí no'o uaro weema'ase, te quē'rā wācũseputa wijatí'i. ²³ A'te nipe'tise ña'ase po'peapu wijatí'i. Te pũricā Õ'acũ i'orōpu masārē ña'arō wa'acā wee'e, ni werecu niwí.

Judío masō nitigo ape ði'tacjōpu Jesure ējōpeo'que ni'i
(Mt 15.21-28)

²⁴ Jesú Genesarepu ní'cu Tiro, Sidó wāmetise macārīpu wa'acu niwí. Topure āpērā masíticā'to ní'gũ, ni'cā wi'ipu sājāacu niwí. Tojo weemigũ, masícā'no'cu niwí. ²⁵ Maata wātí sājāno'co paco Jesú topu niapu nisere masíco niwó. Co a'ti, cū weetamusere sēri'gōtigo, Jesú tiropu cũrē ējōpeogo, ejaque'aco niwó. ²⁶ Co ape macācjo Sirofeniciacjo nico niwó. Be'ro Jesú tiropu eta, wātí co macōpure ní'gũrē cō'awírōdutico niwó. ²⁷ Jesú core nicu niwí:

—Wí'marā pe'ere ecamu'tārōua'a. Marí na ba'amũ'tātimicā, ba'asere ē'ma, diayiare doquecũcā ña'a ni'i, nicu niwí. A'tiro ní'gũ, tojo nicu niwí. Judío masā pe'ere weetamumu'tārōua'a. Be'roputa judío masā nitirārē weetamurōua'a ní'gũ, tojo nicu niwí.

²⁸ Co cũrē yu'tico niwó:

—Yu'u wiogu, tojota ni'i, nírō. Diayiaputa mesa doca dujirā pō'rā ba'acā burūdiasere ba'asama, nico niwō. Judío masā nitirā quē'rā cā'rō mu'u añurō weesere ñe'emasīma nígō, tojo nico niwō.

²⁹ Co tojo nicā, Jesú yu'ticu niwī:

—Mu'u añurō wācū'u. Wātī mu'u macōpūre ní'cure cō'awirōtoja'a. Wa'agosa'a, nicu niwī.

³⁰ Be'ro co wi'ipu tojaa wa'aco niwō. Topu tojaatago, co macōrē co cūñarōpu pesacā i'aco niwō. Wātī copūre nimi'cu wijaatojacu niwī.

Jesú tu'otigūre, ucūmasitigūre yu'ruo'que ni'i

³¹ Jesú Tiro wāmetiropu ní'cu wijawā'cācu niwī. Topu wijawā'cāgū, Sidō wāmetiropu, Decāpoli nise macārīpu yu'ruacu niwī. To yu'ruaa, Galilea cja dítarapu ejacu niwī. ³² Topu ní'cū tu'otigūre, añurō ucūwīrōmasitigūre Jesú tiro miacārā niwā. Jesure "Cūrē ñapeo yu'ruoya", nicārā niwā. ³³ Tojo weegu Jesú cūrē apero, masā i'atīropu miacu niwī. Topu cū ye omopicarire tu'otigū ye o'meperipū sīosōrōcu niwī. Be'ro u'seco e'opeo, cū ya ñe'merōrē ñapeocu niwī. ³⁴ Be'ro u'mūsepu i'amorō ejerisājā, arameo me'rā a'tiro nicu niwī:

—Efata. "Pārīña" nígū, tojo nicu niwī.

³⁵ Cū tojo nise me'rā cū ye o'meperi pārīa wa'acaro niwū. Cū ya ñe'merō ca'bia wa'a, añurō ucūmasīcu niwī. ³⁶ Tu'ajanu'cō, Jesú narē "Ne āpērārē wereticā'ña", nicu niwī. Cū narē "Ne cā'rō weretibutiā'ña" nimicā, na nemorō werepāacārā niwā. ³⁷ Na uputu i'amaría, a'tiro nicārā niwā:

—Nipe'tisere añurō weemi. Masā tu'otirāpūreta tu'ocā weesājāmi. Ucūtīrāpūreta ucūcā weesājāmi, nicārā niwā.

8

Jesú ba'paritisetiri mil umuarē eca'que ni'i

(Mt 15.32-39)

¹ Jesú masārē yu'ruocaterore pājārā masā cū tiropu nerēcārā niwā. Be'ro na ba'ase toja wa'acārā niwā. Tojo wa'acā i'agū, Jesú cū bu'erārē pijio, nicu niwī:

² —Yu'u ā'rārē pajaña'a wa'asa'a. Na marī me'rā nírō i'tia numu yu'ru'u. Tojo weerā na ba'ase toja wa'ama. ³ Na ye wi'seripū yu'u tojaaduticā, ujaboarā ma'apu tu'omasīse pe'tique'a wa'abosama. Āpērā yoabutiropu a'ti'cārā nima, nicu niwī Jesú.

⁴ Be'ro cū bu'erā Jesure yu'ticārā niwā:

—Marī a'to masā marīrōpūre ¿de'ro wee ā'rā pājārārē ba'ase boca ecabosari? nicārā niwā.

⁵ Jesú narē sērītiña'cu niwī:

—¿Dicusepaga pā cuoti?

Na yu'ticārā niwā:

—Sietepaga cuo'o, ni yu'ticārā niwā.

⁶ Tojo nica be'ro Jesú masārē dujuditica niwī. Cū tepagare mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Be'ro, pe'é, cū bu'erārē masārē etidutigu o'ocu niwī. Na masāpūre etituriacārā niwā. ⁷ Wa'i o'majārācārē pejetirācā cuocārā niwā. Jesú na quē'rārē cū pacure e'catise o'otoja, mejārōta tja etiduticu niwī. ⁸ Nipe'tirā ba'a yapiyu'ruacārā niwā. Be'ro siete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneo, miisāacārā niwā. ⁹⁻¹⁰ Topu ba'a'cārā ba'paritisetiri mil wa'tero umua nicārā niwā. Be'ro narē na ye wi'seripū tojaadutigu, Jesú cū bu'erā me'rā yucusupu mujāsājāa, Dalmanuta wāmetiropu wa'a wa'acu niwī.

Jesure fariseo masā Ō'acū tutuaro me'rā wee'odutimi'que ni'i

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Jesú cū bu'erā me'rā Dalmanutapu etacu niwī. Topu fariseo masā Jesure tutuaro me'rā ucūcārā niwā. ¿Diacjūta Ō'acū macū nimiticū? nírā, cūrē Ō'acū tutuaro me'rā wee'oduticārā niwā. ¹² Jesú na tojo nisere caributi, tu'satigu, narē nicu niwī:

—Aa. ¿De'ro weerā a'tocaterocjārā wee'odutisari? Diacjūta nígūti. Ne cā'rō narē wee'osome, nicu niwī.

¹³ Be'ro narē cō'awā'cāgū, yucusupu apaturi mujāsājāa, ape pā'rēpu pē'a wa'acu niwī.

Jesú queose o'o'que ni'i

(Mt 16.5-12)

¹⁴ Ape pā'rēpu pē'arā, Jesú bu'erā na ba'atjere miaticārā niwā. Pā ni'cāgāta cuocārā niwā. ¹⁵ Be'ro Jesú narē a'tiro nicu niwī:

—Fariseo masā, tojo nicā Herode na ye levadura pā bucuacā weesere musā tu'omasīña, nicu niwī.

¹⁶ Cū bu'erā cū nisere tu'otirā, na basu nicārā niwā:

—Marī pā moocā, tojo nisami, nicārā niwā.

¹⁷ Jesú na tojo nisere masīgā, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā musā “Ba'ase moo'o”, niti? ¿Musā tu'omasīweti yujupu? Musā ejeripō'rā butiyu'rua'a. ¹⁸ Musā ye caperi me'rā ī'a'a. Musā ye o'meperi me'rā tu'o'o. ¿Tojo weemirā, yu'u toduporopu wee'quere wācūtibutiati? ¹⁹ Toduporopu ni'cāmocusetiri mil masārē ni'cāmocusepaga pā me'rā ecawu. ¿Dicuse pi'seri na ba'adu'a'quere seeneorī? nicu niwī.

Cū bu'erā cūrē yu'ticārā niwā:

—Doce pi'seri seesāawū, ni yu'ticārā niwā.

²⁰ Jesú narē ninemocu niwī:

—Apeye quē'rā sietepaga pā me'rā ba'paritisetiri mil masārē ecawu. Tita quē'rārē ¿dicuse pi'seri seeneono'rī? nicu niwī.

Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Siete pi'seri seeneono'wū, nicārā niwā.

²¹ Na tojo nica be'ro Jesú narē nicu niwī:

—To pūrīcā tere masimīrā, ¿de'ro weerā tu'omasīweti yujupu? nicu niwī.

Jesú Betsaidapu caperi ī'atigure yu'ruo'que ni'i

²² Jesú cū bu'erā me'rā ditarare pē'a, ape pā'rē Betsaida wāmetiri macāpu pē'ajacārā niwā. Topu na ejacā, Jesú tiro ni'cū caperi ī'atigure miiejacārā niwā. Na Jesure a'tiro sérīcārā niwā:

—Ā'rīrē ñapeo yu'ruoya, nicārā niwā. ²³ Tojo weegu Jesú caperi ī'atigu ya omocāpu ñe'e, macā sumutopu tūawā'cācu niwī. Be'ro Jesú cū ye u'seco me'rā caperipu tuuwa'recu niwī. Tojo weetojanu'cō, Jesú omocārī me'rā cū ye caperire ñapeocu niwī. Be'ro cūrē sérītiña'cu niwī:

—¿Mu'urē apeyenōjō bajumitito? nicu niwī. ²⁴ Cū, cū ye caperire ī'apāa, a'tiro nicu niwī:

—Masārē ī'a'a, ī'agū. Yucupagu weronōjō bajurā sijacā ī'a'a, nicu niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cū ye caperipu apaturī ñapeonemocu niwī. Toputa cū añurō waro ī'abutiacu niwī. Nipe'tisere queoro ī'acu niwī. ²⁶ Be'ro Jesú cūrē cū ya wī'ipu o'ótōrōgū, a'tiro nicu niwī:

—Macāpu wa'aticā'ña. Ne ni'cū tocjūrē yu'u mu'urē yu'ruo'quere wereticā'ña, nicu niwī.

Pedro Jesure “Mu'u Ō'acū bese'cuta ni'i” n'que ni'i

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā Cesarea Filipo wāmetiri macā pu'to nise macārīpu wa'acārā niwā. Na to wa'aropu cū bu'erārē sérītiña'cu niwī:

—¿De'ro masā ucūti yu'ure? nicu niwī.

²⁸ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Āpērā mu'urē “Juā wāmeyeri masū nimi”, nima. Āpērā “Duporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía nimi”, nima. Āpērā “No'o nigū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nigū nisasami”, nima, nicārā niwā.

²⁹ Be'ro Jesú narē sérītiña'nemocu niwī tja:

—¿Musā waro, yu'ure de'ro wācūti? nicu niwī. Cū tojo nicā, Pedro yu'ticu niwī:

—Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i, nicu niwī.

³⁰ Pedro tojo ni'quere Jesú ne āpērārē werediticu niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Tu'ajanu'cō, cū bu'erārē a'tiro ni bu'enu'cācu niwī:

—Yu'u Ō'acū macū masū weronōjō upatigu pūrō pi'etigusa'a. Tojo nicā judío masā bucurā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yu'ure uatīrāsama. Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemīcā, i'tia numu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī. ³² Narē tu'ota basioro weremo'ricā'cu niwī. Tere tu'ogu, Pedro aperopu Jesure pijiwā'cā, tu'ticu niwī.

³³ Be'ro Jesú majāmi'ā, cū bu'erārē ī'a, Pedrore tu'ticu niwī:

—Wa'aya. Mu'u wātī weronōjō ucū'u. Mu'u Ō'acū wācūsere masīwe'e. Masā na wācūwaronōjō wācū'u, nicu niwī.

³⁴ Be'ro Jesú cū bu'erārē, tojo nicā masārē pijio, werecu niwī:

—No'o yu'ure ejõpeosirutugunojõ cũ weesir'rirõnojojõ weeticã'to. Yu'u uaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusir'rigũ "Jesure ejõpeogu, wẽrĩbosau" nitigũta sirutuato. ³⁵ Yu'ure ejõpeose me'rã ña'arõ yu'rusir'ritigu, yu'ure ejõpeodu'ugunojojõ pecame'epu bajuriono'gũsami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yu'ure ejõpeonu'cũgũnojojõ pe'e yu'u me'rã catinu'cũgũsami. ³⁶ Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cũ ejeripõ'rã pe'ere bajurino'gũ, ñe'enojõrẽ wapata'abosari? ³⁷ Pecame'epu wa'agu, cũ ya ejeripõ'rãrẽ de'ro wee wapayewĩrõmasitĩsami. ³⁸ A'ti turicjãrã masã ña'arõ weeri masã yu'ure ejõpeotirã nima. Na wa'teropu yu'ure, tojo nicã yẽ quetire bopoyasãticã'ña. Masã bopoyasãcã, yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojojõ upũtigu a'tiro weegusa'a. A'ti turipure yu'u pacu asistese me'rã, cũrẽ wereco'terã me'rã apaturi a'tigu, yu'u quẽ'rã musãrẽ bopoyasãgũsa'a, nicu niwĩ.

9

1 Jesũ masãrẽ, tojo nicã cũ bu'erãrẽ bu'ẽca be'ro apeye ninemocu niwĩ narẽ:

—Diacjũ musãrẽ wereguti. Ni'cãrẽrã a'topu nirã yu'u tutuaro me'rã wiogu sãjãgũ a'ticã ã'atimirã, wẽrĩsome, nicu niwĩ.

Jesũ cũ bajuse dũcayũ'que ni'i
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Ni'cã semana be'ro Jesũ ãrũgũ u'muacjũpu mujãcu niwĩ. Tigupure wa'agu, Pedro, Santiago, Juã na se'sarore miacu niwĩ. Topu na ã'orõpu Jesũ cũ bajure dũcayucũ niwĩ. ³ Cũ su'ti asistea wa'acaro niwĩ. Pũrõ butise wa'acaro niwĩ. Ne a'topure te butise weronojojõ masã su'ti coetima. ⁴ Tojo wa'ari cura Elĩa, Moisé bajuanu'cã, Jesũ me'rã ucũcã ã'acãrã niwã. ⁵⁻⁶ Tere ã'arã, cũ bu'erã ucuayũ'rua wa'acãrã niwã. Tojo weegu Pedro de'ro nĩmasitĩgu, ucũquejocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Wiogu, marĩ a'topu nicã añuyũ'rua'a. I'tia wi'iacã weerã. Ni'cã wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elĩa ya wi'i weerã, nicu niwĩ Pedro.

⁷ Be'ro ni'cã curua o'mecurua dijati, narẽ tuubi'acã'caro niwũ. Ti curuapu ni'cũ a'tiro ucũcã tu'ocãrã niwã:

—Ã'ri yu'u macũ upũtu yu'u ma'igũ nimi. Cũ ucũsere tu'o ejõpeoya, nicu niwĩ.

⁸ Be'ro ã'aquejocãrã nimiwã. Ne ãpẽrã maricãrã niwã. Jesũ ni'cũta nu'cũcu niwĩ.

⁹ Na ãrũgũpu ni'cãrã dijãrã, na topu ã'quere Jesũ ne weredutitica niwĩ.

—Be'ro yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojojõ upũtigu wẽrĩ masãca be'ropu wereya, nicu niwĩ. ¹⁰ Tojo weerã na se'saro tere tu'õña'cãrã niwã. Na basu a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro nisir'irõ weesari cũ wẽrĩca be'ropu masãse? nicãrã niwã. ¹¹ Be'ro Jesure sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã Moisé oja'quere bu'eri masã "Masãrẽ yu'ruoacju a'tise dũporo Elĩa a'timũ'tãgũsami", ni bu'eti?

¹² Jesũ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã nĩrõnojojõta Elĩa a'timũ'tãgũsami. Cũ nipe'tisere apomu'tãgũsami. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojojõ upũtigu ye cjasere a'tiro ni'i. "Cũ pi'etigusami. Õ'ano'tigusami", ni'i. ¹³ Yu'u pe'e musãrẽ nigũti. Elĩa a'titojacu niwĩ. Cũrẽ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ni'caronojojõta queero wa'acaro niwũ. Masã cũrẽ no'o weesir'risere weecãrã niwã, nicu niwĩ.

Jesũ wĩ'magũrẽ wãtĩ sãjãno'cure cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ Na ãrũgũpu ni'cãrã ãpẽrã na me'rãcãrã nirõpu dijatarã, pãjãrã masã nicã ã'acãrã niwã. ãpẽrã quẽ'rã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesũ bu'erã me'rã upũtu ucũcãrã niwã.

¹⁵ Be'ro Jesũ cũ wãcũña marirõ a'ticã ã'arã, nipe'tirã ã'mariãcãrã niwã. Cũ tiropu omawã'cã, añuduticãrã niwã. ¹⁶ Jesũ cũ bu'erãrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ne'enojõrẽ tocã'rõ ãrũsãrã weeti na me'rã? nicu niwĩ.

¹⁷ Ni'cũ na pãjãrã wa'teropu nigũ yu'tiquejocu niwĩ:

—Õsãrẽ bu'egu, yu'u macũ wãtĩ sãjãno'cure miitiapu. Yu'u macũrẽ ucũmasitĩcã weemi. ¹⁸ Cũ no'o wa'aro wãtĩ cũrẽ ñe'e paaquecũmujãmi. Cũ tojo weecã, uerõpu so'potu'u, cũ upicarire cũ'rĩdiomujãmi. Tojo wa'agu, bu'amujãmi. Yu'u mu'u bu'erãrẽ "Wãtĩrẽ cõ'awĩrõña", nitojamiapu. Na põtõetiamã, nicu niwĩ.

¹⁹ Jesũ narẽ nicu niwĩ:

—Musã ne ejõpeose moobutia'a. Yu'u musãrẽ yoacã bu'emicã, ne tu'omasĩwe'e yujupu. ¿No'ocã'rõ yoacã musã yu'ure ejõpeotĩcã wãcũtutuagusari? Cũ wĩ'magũrẽ yu'u tiro miitiã, nicu niwĩ.

²⁰ Cũ tiropu miiejacã, wãtĩ Jesure t'agũ, wãcũña marĩrõ wĩ'magũrẽ wẽrĩacã weecu niwĩ. Cũ doqueque'a, tũrũmaacusia, ʘseropu so'potu'uacu niwĩ. ²¹ Tojo wa'acã t'agũ, Jesũ wĩ'magũ pacure sẽrĩtiña'cu niwĩ:

—¿No'ocãtero yoati a'te cũrẽ tojo wa'aro? nicu niwĩ.

Cũ pacu yu'ticu niwĩ:

—Wĩ'magũpu tojo du'pocãtiwĩ. ²² Pejetiri wãtĩ cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩgũ, pecame'epu doqueque'a, diapu doqueñojãcã weemujãmi. Mu'urẽ basiocã, ʘsãrẽ pajaña'gũ weetamuña, nicu niwĩ.

²³ Jesũ cũrẽ nicu niwĩ:

—Mu'ũ ẽjõpeocãma, basiocã'a. No'o ẽjõpeorãma nipe'tise weeta basio'o, ni yu'ticu niwĩ.

²⁴ Tojo nicã tu'ogu, wĩ'magũ pacu caricũquejocu niwĩ:

—Ëjõpeo'o. Nemorõ ẽjõpeonemocã weeya, nicu niwĩ.

²⁵ Jesũ masã pãjãrã na tiropu omawã'cãticã t'agũ, wãtĩrẽ cõ'awĩrõgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Wãtĩ ucũticã, tu'otĩcã weegũ, mu'urẽ wijaaduti'i. Æ'rĩ wĩ'magũpure nigũ, wa'aya. Ne apaturi sãjãanemotĩcã'ña, nicu niwĩ.

²⁶ Cũ tojo nicã, wãtĩ caricũwijaagu, wĩ'magũrẽ apaturi wẽrĩacã weecu niwĩ. Cũ wijaagu, cũrẽ wẽrĩ'cu weronojõ tojacã weecu niwĩ. Tojo weerã cũrẽ ãpẽrã “Wẽrĩa wa'ami”, nicãrã nimiwã. ²⁷ Jesũ pe'e cũrẽ omocãpu ñe'e wejewa'cõcu niwĩ. Tojo weecã, cũ wã'cãnu'cãcu niwĩ.

²⁸ Be'ro Jesũ wĩ'ipu sãjãcã, cũ bu'erã ãpẽrã tu'otiropu cũrẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã ʘsã wãtĩrẽ cõ'awĩrõmasĩtiapari? nicãrã niwã.

²⁹ Cũ narẽ nicu niwĩ:

—Cũ wãtĩ tojo sãjãgũnojõrẽ Õ'acũrẽ sẽrĩ, be'tise me'rã dia'cũ cõ'awĩrõta basio'o, nicu niwĩ.

Jesũ cũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰ Na Cesarea Filipopu nĩ'cãrã Galilea di'tapu yu'ruacãrã niwã tja. Na wa'asere Jesũ ne ãpẽrãrẽ masĩcã uaticu niwĩ. ³¹ Cũ wẽrĩatjere, ãpẽrã cũrẽ wiorãpure o'otjere cũ bu'erãrẽ bu'ẽgu, tojo weecu niwĩ. A'tiro bu'ecu niwĩ:

—Yu'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtĩgure wiorãpure o'orãsama. Be'ro yu'ure wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgũsa'a tja, nicu niwĩ. ³² Na cũ tojo nisere tu'omasĩticãrã niwã. Tu'omasĩtimirã, uirã, sẽrĩtiña'masĩticãrã niwã.

Añurõ weeyu'rũnu'cãgũ yere oja'que ni'i

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Be'ro Capernau wãmetiri macãpu etacãrã niwã. Topũre na wĩ'ipu sãjãeja'ca be'ro Jesũ cũ bu'erãrẽ sẽrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Musã ma'a a'tirã, ñe'enojõ ucũ a'metu'tiwã'cãtirã weeati?

³⁴ Na pe'e ma'apũre a'tiro ucũwã'cãticãrã niwã. ¿Noa marĩ wa'teropũre ãpẽrã yu'ruoro niyu'rũnu'cãgũsari? nisere ucũcãrã niwã. Tojo ucũ'cãrã nitĩjarã, ne yu'titiyu'ruocã'cãrã niwã. ³⁵ Jesũ ejanujã, cũ bu'erã docere pijio, nicu niwĩ:

—Musã ãpẽrã yu'ruoro ni'i nisĩ'rĩrã, a'tiro nirõua'a: “Nipe'tirã be'rocjũpu nisa'a”, nirõua'a. Apeye, nipe'tirãrẽ weetamurõua'a, nicu niwĩ.

³⁶ Be'ro ni'cũ wĩ'magũrẽ pijio, na wa'teropu nu'cõcu niwĩ. Cũrẽ wũamorõ, nicu niwĩ:

³⁷ —Yu'ure maigũnojõ ni'cũ Æ'rĩ wĩ'magũrẽ ñe'egũ weronojõ weemi. Cũrẽ ñe'egũ, yu'ureta ñe'egũ weemi. Yu'ure ñe'egũ quẽ'rã yu'ũ dia'cũrẽ ñe'egũ weetimi. Yu'ure o'õcu Õ'acũ quẽ'rãrẽ mejãrõta ñe'egũ weemi, nicu niwĩ.

Marĩrẽ t'atu'titigu marĩ me'rãcjũ nimi nise ni'i

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Be'ro Juã Jesure a'tiro nicu niwĩ:

—Ësãrẽ bu'egu, ni'cũ mu'ũ wãmerẽ pisutĩjãgũ wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã t'apu. Cũ marĩ me'rãcjũ nitiami. Tojo weerã cũrẽ cã'mota'apu.

³⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesũ a'tiro nicu niwĩ:

—Tojo weegure cã'mota'aticã'rõua'a. Ne ni'cũ yu'ũ wãmerẽ pisutĩjãgũ añurõ wee'õ'cu, be'ro yu'ure ña'arõ ucũmasĩtisami. ⁴⁰ A'tiro ni'i. Marĩrẽ t'atu'titigu marĩ me'rãcjũ nimi. ⁴¹ Musãrẽ yu'ũ bu'erã niyucã, ãpẽrã weetamurãsama. Tojo weegu diacjũ musãrẽ wereguti. No'o musãrẽ ni'cũ cã'rõacã aco tĩagũnojõrẽ diacjũta Õ'acũ añue o'õgusami.

Āpērārē ña'arō weecā weeticā'ña nise ni'i
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² »No'o yu'ure ejōpeogu wī'magūrē ña'arō weecā weegú uputu bu'iri da'reno'gūsami. Cūrē ūtāgā pajicja wāmutapu du'teyoo, dia pajiri maapu doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cū maata wērīa wa'a, dojorēnemotibosami. Cū dojorēbo'que pe'tia wa'abosa'a. ⁴³ Musā ya omocā me'rā ña'arō weesī'rīrā, dutecō'abo'caro weronojō ña'asere weedu'ucā'ña. Musā ni'cā omocā me'rā Ō'acū tiropu ejacā, nemorō añu'u. Pecame'epu pua omocā me'rā wa'acā pe'ema, ña'ayu'rua'a. Musā ña'arō weesī'rīsere weeticā, nemorō añubosa'a. Musā ña'arō weesī'rīsere weérā pecame'epu wa'acā, ña'a ni'i. Topure pecame'e ne yatitisa'a. ⁴⁴ Becoa ne boatisama. Pecame'e quē'rā ūjūnu'cūcā'sa'a. ⁴⁵⁻⁴⁸ Tojo nicā musā ya du'pocā me'rā ña'arō weérā, dutecō'abo'caro weronojō mejārōta weeya tja. Musā pecame'epu pua du'pocā me'rā wa'acā, ña'ayu'rua'a. Opa cō'ñerō u'musepu sājācā pe'ema, nemorō añu'u. Caepe me'rā quē'rā ña'arō weesī'rīrā, mejārōta weeya. Musā caepe oree wee cō'abo'caro weronojō ña'asere i'adu'ucā'ña. Musā pecame'epu pua caepe me'rā wa'acā, ña'a ni'i. Tojo nicā u'musepu ni'cā caepe me'rā wa'acā, nemorō añu'u. Musā ña'arō weesī'rīsere weeticā, nemorō añu ni'i. Musā ña'arō weesī'rīsere weérā pecame'epu wa'acā, ña'a ni'i. Topure becoa ne boatisama. Pecame'e quē'rā ne yatitisa'a.

⁴⁹ »Nipe'tise ba'asere pecame'e me'rā do'ano'o. A'te weronojō a'ti di'tapure nipe'tirā yu'ure ejōpeorā pi'etise me'rā nemorō wācūtutuanemorāsama. ⁵⁰ Moa ocaro ba'acā, añu ni'i. Ocase pe'tica be'ro apaturi ocacā weeta basiowe'e. Musā pūrīcā moa ocaro weronojō ña'a. A'mequēse marīrō añurō nisetiuroya, nicu niwī.

10

Ñamotirā, marāputirā a'merī cō'aticā'ña nise ni'i
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesú Capernaupu ni'cu Judea di'tapu wa'a wa'acū niwī. Topu ni'cu Jordā wāmetiri maarē, mujīpū mujātiro ape pā'rēpu pē'acu niwī. Topure apaturi masā nerēcārā niwā. Cū weewaronojōta narē bu'ecu niwī. ² Fariseo masā cū mejēcā yu'ticā uarā, bu'iri bocasī'rīrā sērītiña'cārā niwā:

—¿Ni'cū cū ñumorē cō'ata basiosari? ¿Marīrē dutise tojo niti? ³ Jesú narē yu'ticu niwī:

—¿Moisé de'ro dutipari?

⁴ Na yu'ticārā niwā:

—Moisé ni'cū ñumorē “A'te ye bu'iri mu'urē cō'a'a” niri pūrīrē core ojao'oduticu niwī. “Tojo apōca be'ro cō'ata basio'o”, nicu niwī Moisé, nicārā niwā.

⁵ Na tojo nica be'ro Jesú nicu niwī:

—Musā ñecūsūma ejeripō'rā butise ye bu'iri Moisé musā ñumosānumiarē cō'acā cā'mota'aticu niwī. ⁶ Ō'acū nipe'tise cū ne waro weenu'cācateropure umu, numio weecu niwī. ⁷ “Tojo weegu umu cū pacu, cū pacore cō'awija, cū numo me'rā nigūsami. ⁸ Na puarā ni'cā upu weronojō nirāsama”, nicu niwī Ō'acū. Tojo weerā puarā nitima. Ni'cā uputa nima. ⁹ A'te ye bu'iri Ō'acū a'mesu'o'cārārē masā ne ducawaaticā'rōua'a, nicu niwī Jesú.

¹⁰ Be'ro wī'ipu dajarā, Jesú bu'erā cūrē apaturi sērītiña'nemocārā niwā te cjasereta tja. ¹¹ Narē a'tiro yu'ticu niwī:

—Cū ñumorē cō'a, apegore ñamotigunojō cū ñamotimu'tā'core ña'arō weegu weesami. ¹² Mejārōta numio co marāpūre cō'a, apī me'rā marāputigo quē'rā co marāputimu'tā'cure ña'arō weego weesamo. Te Ō'acūrē yu'runu'cāseta ni'i, nicu niwī.

Jesú wī'marārē ñapeo sērībosā'que ni'i
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro narē ñapeodutirā wī'marārē Jesú tiro miacārā niwā. Na tojo weecā i'arā, narē miarārē cū bu'erā tu'ticārā niwā. ¹⁴ Na tojo weecā i'agū, Jesú ua wa'acū niwī. Narē nicu niwī:

—Wī'marārē yu' u tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cā'mota'aticā'ña. Wī'marā marīnojōrē añurō ejōpeoma. Āpērā quē'rā wī'marā weronojō yu'ure ejōpeorā yu' u pacu wiogu nirōpu wa'arāsama. ¹⁵ Diacjū musārē wereguti. Ā'rā weronojō yu'ure ejōpeotigunojō ne cā'rō yu' u pacu nirōpu wa'asome, nicu niwī.

¹⁶ Be'ro wī'marārē wūamorōmujā, narē ñapeo, cū pacure “Ā'rārē añurō weeya”, ni sērībosacu niwī.

Ma'mu peje cwogu Jesú me'rã ucũ'que ni'i
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesú aperopu wa'ari cura ni'cũ cãrẽ omasirutuwã'cãcu niwĩ. Omasirutuwã'cã, ãjõpeogu cũ duporo ejaque'a, sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Mu'u masãrẽ bu'egu añugũ ni'i. ¿Yu'u ñe'enojõ weegusari catise pe'titiserẽ bocasĩ'rigũ? nicu niwĩ.

¹⁸ Jesú cãrẽ nicu niwĩ:

—¿Yu'ure añugũ ni'i nigũ, diacjũta nigũ weeti? Ni'cũta Õ'acũ añugũ nimi.

¹⁹ Mu'u Õ'acũ dutise cũu'quere masĩsa'a. "Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Apĩ numorẽ a'metãrãticã'ña. Yajaticã'ña. Æpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. Æpẽrã yere uarã, weeta'saticã'ña. Mu'u pacu, mu'u pacore ãjõpeoya", ni'i, nicu niwĩ.

²⁰ Cũ tojo nicã tu'ogu, yu'ticu niwĩ:

—Bu'egu, yu'u wĩ'magũputa a'tere queoro weemajãtiwu, nicu niwĩ.

²¹ Jesú cãrẽ pajaña'se me'rã i'a, nicu niwĩ:

—Mu'urẽ apeyenojõacã du'sa'a. Mu'u cwosere duape'ocjũ wa'aya. Te dua'que wapare pajasesuorãrẽ ducawaaya. Tojo weegu u'musepu peje añuse cwogusa'a. Tu'ajanu'cõ, yu'ure sirutuya, nicu niwĩ.

²² Cũ tojo nicã tu'ogu, tu'saticu niwĩ. Cũ peje waro cwogu'ruatjãgũ, cũ cwosere ma'iyu'rugũ bujaweti, tojaa wa'acu niwĩ.

²³ Be'ro Jesú cũ sumuto i'aste, cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—Peje cuorãrẽ Õ'acũ tiropu wa'acã diasabuti'a, nicu niwĩ.

²⁴ Tojo nicã tu'orã, cũ bu'erã tu'omariãcãrã niwã. Jesú narẽ ninemocu niwĩ tja:

—Yu'u põ'rã weronojõ nirã, a'tiro ni'i. No'o na cwosere ãjõpeoyu'runu'cãcã, yu'u pacu nirõ u'musepu wa'ase diasabuti'a. ²⁵ Wa'icu cameyo wãmetigũjo awiga yuta da pi'osõrõri pepu sãjãa yu'rutãricã, diasayu'rumajã wa'asa'a. U'musepu yu'u pacu nirõpu peje cwogu wa'acã pe'ema, totã nemorõ dias'a, nicu niwĩ.

²⁶ A'tere tu'orã, uputu i'amarã, a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—To pũricãrẽ ¿noanojõ pe'e Õ'acũ tiropu wa'amasĩrsari? nicãrã niwã.

²⁷ Jesú narẽ i'agũta i'a, nicu niwĩ:

—Masã na basu weetutuase me'rã yu'rãmasĩtisama. Õ'acũ pũricãrẽ basio'o. Cũma ne apeyenojõ weeta basiotise mar'i, nicu niwĩ.

²⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro nicu niwĩ:

—Wiogu, nipe'tise ãsã cwosere du'ucũu, mu'urẽ sirutuwã.

²⁹ Jesú yu'ticu niwĩ:

—Diacjũta nigũti. No'o nigũnojõ, yẽ bu'iri, tojo nicã masãrẽ yu'rõose quetire werese bu'iri cũ ya wi'i, cũ acawererã, cũ pacusũma, cũ põ'rã, cũ ye weseri du'ucũuwã'cã'cãrãnojõrẽ a'tiro wa'arõsa'a. ³⁰ Na cõ'awã'cã'que nemorõ peje waro bocarãsama. A'ti u'ucopure nemorõ wi'seri, acawererã, pacosãnumia, põ'rã, weseri bocarãsama. Æpẽrã narẽ ña'arõ weemicã, tere bocarãsama. Be'ropu quẽ'rãrẽ Õ'acũ me'rã ninu'cũcã'rãsama. ³¹ Tojo nimicã, ni'cãrõacãrẽ wiorã weronojõ nirã be'ropure mejõ nirã nirãsama. Pãjãrã mejõ nirã quẽ'rã be'ropure wiorã weronojõ nirãsama, nicu niwĩ Jesú.

Jesú cũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Be'ro Jesú Jerusalẽ wa'ari ma'apu cũ bu'erã duporo u'mutãwã'cãcu niwĩ. Na Jerusalẽpu Jesure wẽjẽsĩ'rĩrãsama nirã, cũ uiticã i'arã, cũ bu'erã i'amarãcãrã niwã. Masã na be'ro siruturã quẽ'rã uicãrã niwã. Be'ro Jesú cũ bu'erã docere pijioçu niwĩ. Pijio, cãrẽ wa'atjere werẽcu niwĩ.

³³ —Musã masĩ'i. Marĩ Jerusalẽpu wa'arã wee'e. Topu yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigure a'tiro weerãsama. Pa'ia wiorã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãpũre o'orãsama. Na yu'ure wẽjẽdutiãrãsama. Nãta tja ape di'tacjãrã judio masã nitĩrã wiorãrẽ wiaturiarãsama. ³⁴ Yu'ure bujicã'a, tãrãrãsama. U'seco e'opeo, yu'ure wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgũsa'a, nicu niwĩ.

Santiago, Juã Jesure na sãrĩmi'que ni'i
(Mt 20.20-28)

³⁵ Be'ro Santiago, Juã Zebedeo põ'rã Jesú tiro wa'a, cãrẽ nicãrã niwã:

—Ësãrẽ bu'egu, ãsã sãrĩsere mu'u o'ocã uasa'a.

³⁶ Na tojo nicã, sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ñe'enojõ yu'u weecã uasari?

³⁷ Na yu'ticãrã niwã:

—Mu'u wiogu sājāgū, ūsārē mu'urē dutitamuajā sōrōapa. Ni'cū mu'u diacjū pe'e, apī cūpe pe'e dupoapa, nicārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Musā yu'ure sērīsere tu'omasīwe'e. Yu'u uputu pi'eti, wērīgūsa'a. ¿Yu'u pi'eti wēriatjere weronojō musā quē'rā weemasīti?

³⁹ Na yu'ticārā niwā:

—Ūu. Pi'eti, wērīmasī'i, nicārā niwā.

Jesú narē nicu niwī:

—Diacjūta ni'i. Musā quē'rā yu'u weronojō pi'eti, wērīrāsa'a. ⁴⁰ Tojo weemicā, diacjū pe'e, cūpe pe'e musārē dūpomasītisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu cū beseyu'cārā pe'e topu dujirāsama, nicu niwī.

⁴¹ Be'ro diez āpērā Jesú bu'erā na tojo sērīcā tu'orā, Santiago, Juā me'rā ua wa'acārā niwā. ⁴² Tojo weecā ī'agū, Jesú pijio, narē nicu niwī:

—Musā masīsa'a. A'ti nucūcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docacjārā quē'rā mejārōta dutipesama. ⁴³ Musā pūrīcā na weronojō weesome. Tojo weronojō o'orā, musā wa'teropu wiorā nisī'rīrā, āpērārē da'raco'terā weronojō niña. ⁴⁴ No'o āpērā nemorō nisī'rīgūnojō nipe'tirārē da'raco'tegu weronojō tu'oña'ña. ⁴⁵ Yu'u weronojō weeya. Ō'acū macū masū weronojō upūtigu nimigū, āpērā yu'ure weetamuato nigū mejēta a'tiwu. Yu'u pe'e narē weetamugū a'tiwu. Tojo nicā pājārā na ña'arō wee'que wapare wēribosa wapayewīrōgū a'tiwu, nicu niwī.

Jesú Bartimeo wāmetigu caperi bajuno'tigure yu'ruo'que ni'i
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Na Jerusalēpu majārā, Jericópu etacārā niwā. Be'ro ti macāpu Jesú cū bu'erā me'rā yu'ruacu niwī. Pājārā masā cūrē sirutucārā niwā. Topu Bartimeo wāmetigu Timeo macū caperi bajuno'tigu ma'a sumutopu niyeru sērīdujicu niwī. ⁴⁷ "Jesú Nazarecjū a'timi" nicā tu'ogu, Bartimeo caricūnu'cācu niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁸ Pājārā cūrē "Caricūtīcā'ña", ni tu'ticārā nimiwā. Cū pe'e tojo nimicā, nemopecā'cu niwī.

—Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanu'cā, a'tiro nicu niwī:

—Pijioya.

Na cūrē pijio, nicārā niwā:

—Quero wā'cānu'cābaque'oya. Mu'urē pijimi, nicārā niwā.

⁵⁰ Tojo weegu cū bu'icjārōrē to tuweecūu bu'pumajā, Jesú tiro wa'acu niwī. ⁵¹ Topu ejacā, Jesú cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro yu'u weecā ūsari?

—Masārē bu'egu, yu'ure caperi bajucā ūasa'a, nicu niwī.

⁵² Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure ējōpeoapu. Tojo weegu mu'u yu'ruono'toja'a. Wa'agusa'a, nicu niwī.

Tojo nirī curata cū caperi ī'acu niwī. Be'ro Jesure ma'apu sirutuwā'cācu niwī.

11

Jesú Jerusalē wāmetiri macāpu sājāa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Jesú cū bu'erā me'rā Jerusalēpu ejatjo cārō du'sacaro niwā. Betfagé, Betania wāmetise macārī ūrūgū Olivo wāmeticju pōtēorōpu ejacārā niwā. Topu cū bu'erā puarārē a'tiro nicu niwī:

² —Si macā marī pōtēorō nirī macāpu wa'aya. Topu ejarā, ni'cū burro wī'magū du'tenu'cō'cure bocaekarāsa'a. Cū ne pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa miitia. ³ No'o musārē āpērā "¿De'ro weerā tojo weeti?" nicā, "Ūsā wiogu ūami. Maata wiano'rōsa'a tja", niña, nicu niwī.

⁴ Be'ro na wa'a, sope pu'to ma'a sumuto du'tenu'cō'cure bocaecjārā niwā. Bocaēja, cūrē pāacārā niwā.

⁵ Na tojo weeri cura topu nu'cūrā narē nicārā niwā:

—¿De'ro weerātīrā cūrē pāati? nicārā niwā.

⁶ Na tojo nicā tu'orā, Jesú dutī'caronojōta narē yu'ticārā niwā. Tojo weerā narē "Miaña", nicārā niwā. ⁷ Be'ro Jesú tiro mīaa, cū burro bu'ipu na ye su'ti bu'icjasere tuweepecārā niwā. Tojo weēca be'ro Jesú cū bu'ipu mujāpejacu niwī. ⁸ Cūrē ējōpeorā,

pājārā cū yu'ruaro ma'apu na ye su'ti bu'icjasere sēeocūcārā niwā. Āpērā pūrī nise querire dūtecūcārā niwā.

⁹ Cū dūporo wa'arā, cū be'rocjārā quē'rā a'tiro caricūcārā niwā:

—Marī wioḡure e'catise o'orā. Ā'rī Ō'acū o'ó'cu añubutiami. ¹⁰ Cū wioḡu sājātje añurō wa'ato. Marī ñecū Davi wioḡu ní'caro weronojō añurō wa'ato. Nipe'tirā u'musecjārā cārē “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicārā niwā.

¹¹ Jesú Jesú Jerusalēpu sājāejagu, Ō'acū w'ipū wa'acu niwī. Topu nipe'tise ti wi'i cjasere ī'ape'o, Betaniapu cū bu'erā me'rā wa'a wa'acu niwī. Ñamica'apu niyucā, tojo weecu niwī.

Jesú higuera wāmeticju dūca marīcjure ñaidijaduti'que ni'i
(Mt 21.18-19)

¹² Ape numu bo'reacā Betaniapu ní'cārā Jerusalēpu wa'acā, Jesú ujaboayū'ruacu niwī. ¹³ Yoaropu ma'a sumoto higuera wāmeticju ní'cāḡū añurō pūrīticjare ī'acu niwī. Be'ro tigu tiro dūcatisa'aba nīgū, ī'agū wa'acu niwī. Pūrī peje dia'cū nicaro niwā. Dūcatiritero niticaro niwā. ¹⁴ Dūca marīcā ī'agū, Jesú tigure nicu niwī:

—Ne āpērā a'tigu dūcare ba'anemosome majā, nicu niwī.

Cū tojo nicā, cū bu'erā tu'ocārā niwā.

Jesú Ō'acū w'ipū duarārē cō'awīrō'que ni'i
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Be'ro Jerusalēpu ejačārā niwā. Jesú Ō'acū w'ipū sājāejagu, Ō'acūrē ūjūamorōpeoatjere duarārē, tere duurārē cō'awīrōcu niwī. Na niyeru dūcayuri mesare, na bujare duadujisere cō'agū, tuuquecūpe'ocā'cu niwī. ¹⁶ Ne apeyenojō duasenojōrē ti w'ipū mi, yu'rūtērīwījadutiticu niwī. ¹⁷ Narē bu'ēgu, a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpu a'tiro ojano'wā: “Ya wi'i 'Nipe'tirocārā ñubueri wi'i ni'i', nin'ca wi'i ni'i.” Musā pe'e queoro weewe'e. Yajarā ya wi'ire weronojō tojācā weeapu musā, nicu niwī.

¹⁸ Pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā cū tojo nisere tu'ocārā niwā. Be'ro na tu'o, “¿De'ro wee marī ā'rīrē wējērāsari?” ni, bu'iri a'manu'cācārā niwā. Cū bu'esere nipe'tirā tu'omarīamujācā ī'arā, cūrē uicārā niwā. ¹⁹ Be'ro na'ique'ari cura Jesú ti macārē ní'cu wijawā'cā, wa'a wa'acu niwī tja.

Higuera wāmeticju ñaidija'que ni'i
(Mt 21.20-22)

²⁰ Ape numu bo'reacā tja Jerusalēpu wa'arā, higueraḡure nu'cōrīputa ñai'cure ī'acārā niwā. ²¹ Tojo weegu Pedro Jesú “A'tigu dūcare ba'anemosome majā” ní'quere wācūḡū, Jesure nicu niwī:

—Ēsārē bu'ēgu, ī'aña. Sicu mu'u ñaiduti'cu ñaia wa'apā, nicu niwī.

²² Jesú narē nicu niwī:

—Ō'acūrē ējōpeoya. ²³ Diacjū musārē weregati. No'o a'tigu ūrūḡūrē “Dia pajiri maapu doqueñorāti” nicā, queoro wa'arosa'a. Musā diacjūta ējōpeocā, “Ēsā nise diacjūta wa'arosa'a” nicā, tojo wa'arosa'a. ²⁴ Tojo weegu musārē nigūti. Nipe'tise musā Ō'acūrē sērīcā, “Ēsārē diacjūta o'ogusami” ni ējōpeocā, tojo wa'arosa'a. ²⁵ Musā Ō'acūrē sērīrātīrā, āpērā me'rā apeyenojō a'metu'ti'que cuorā, narē acobojomu'tāña yujupu. Tojo weecā, marī pacu u'musepu nigū quē'rā musā ña'arō wee'quere acobojojogusami. ²⁶ Āpērārē acobojojicāma, marī pacu u'musepu nigū quē'rā musā ña'arō wee'quere acobojosome, nicu niwī.

Jesure “¿Noa dutiro me'rā tojo weeti?” ni'que ni'i
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Be'ro apaturi Jerusalēpu ejačārā niwā. Jesú Ō'acū w'ipū nirī cura a'tiro wa'acaro niwā. Pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā judío masā bucurā Jesú tiropu wa'acārā niwā. ²⁸ Jesure sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ronojō dutise me'rā mu'u weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urē tojo weedutigu dutise o'ori? nicārā niwā.

²⁹ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Yu'u quē'rā musārē sērītiña'megūti. Musā yu'ure yu'ticā, musārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, nigūti. ³⁰ ¿Noa Juārē wāmeyedutigu o'ópari? ¿Ō'acū o masā o'ópari cūrē? Yu'tiya, nicu niwī.

³¹ Cū tojo nicā tu'orā, na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Marī “Ō'acū o'ócu niwī” nicā, cū marīrē “To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē ējōpeotiri?” nigūsami. ³² Marī “Ō'acū o'óticu niwī; masā cūrē o'ócārā niwā” nicā, masā marīrē tu'tirāsama, nicārā niwā.

Masā Juārē “Ō'acū ye queti weremu'tārī masū niwī”, ni ējōpeocārā niwā. Tojo weerā wiorā masārē uiinicārā niwā. ³³ Tojo weerā na yu'ticārā niwā:

—Masītisa'a, niyu'ruocā'cārā niwā. Tere tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—Yu'u quē'rā musārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, ni werewe'e, nicu niwī.

12

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Be'ro Jesú pa'ia wiorārē, Moisé oja'quere bu'eri masārē, judío masā wiorārē queose me'rā werecu niwī:

—Ni'cū cū ya di'tapu u'se ote, sārī'sānu'cōsami. Topu na u'se bipesāati pere ütāgāpu se'esājāsami. Tojo nicā u'muarī wi'i na co'tedujiati wi'ire weesami.

»Be'ro aperopu sijagu wa'agu, āpērārē ti wesere co'tedutigū cūsami. Narē cū ya di'tare da'rase wapa “Tocārō yu'ure u'se wiapa”, niwā'cāsami. ² Be'ro u'se ducatrīterore ti wese wioгу aperopu nisami. Topu nigū, ni'cū cūrē da'raco'tegure o'ósami. Cūrē o'ógu, “Ya di'ta da'rarārē yé u'sere sērīgū wa'aya”, nisami. ³ Cū topu ejacā, ti wese da'rarā cūrē ñe'e, paa, ne cārō o'otimirā, o'ótōrōsama. ⁴ Be'ro apī cūrē da'raco'tegure o'ósami tja. Cūma dūpoapu cāmida're, ña'arō bujicā'a, o'ótōrōsama. ⁵ Ti wese wioгу apīrē o'ónemosami tja. Ā'rīma diacjūta wējēcā'sama. Be'ro pājārā o'ónemosami. Āpērārē paasama. Āpērārē wējēcā'sama.

⁶ »Cū macū uputu ma'igū dia'cū du'sasami. Be'ropu cūrē o'ósami. A'tiro wācūmisami: “Yu'u macūrē wīopesase me'rā l'arāsama”, nimisami. ⁷ Wioгу macū na tiropu etacā, ti wese da'rari masā a'tiro nisama: “Ā'rīta nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eacjū. Ma. Cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, ni wācūsama. ⁸ Be'ro cūrē ñe'e, wējēcā'sama. Tu'ajanu'cō, ti wese sumutopu cū upure cō'asama, nicu niwī Jesú.

⁹ Be'ro Jesú narē ninemocu niwī:

—To pūrīcārē ti wese wioгу narē ¿de'ro weegusari? A'tiro weegusami. Cū a'ti, cū ya di'ta da'rarārē wējēcō'ape'o, āpērārē ti di'tare o'ogusami.

¹⁰ »Masā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'epā. Yu'ure wa'atjere a'tiro ojano'wū: Ētā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na uatica pjīrē cō'arāsama. Na cō'āca pjī me'rā āpērā pe'e ni'cā wi'i tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama.

¹¹ Ō'acū marī wioгу na cō'āca pjī me'rā tojo weesami.

Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tu'oña'no'o, ni ojano'wū, nicu niwī Jesú.

¹² Wiorā te queose me'rā cū ucūcā, “Ēsārēta ucūgū weesami”, nicārā niwā. Tojo weerā cūrē ñe'esī'rīmicārā niwā. Masārē ui nicārā niwā. Tojo weerā ñe'emasīti, wa'a wa'acārā niwā.

Weeta'sase me'rā Jesure bu'iri a'marā na sērītiña'que ni'i

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Be'ro wiorā fariseo masārē, tojo nicā Herode ya curuacjārārē Jesú tiropu o'ócārā niwā. Na Jesure mejēcā yu'ticā uarā, bu'iri bocasī'rīrā, tojo weecārā niwā. ¹⁴ Be'ro na o'ócārā Jesú tiropu ejarā, a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u nisetisere masī'i. Masā yu'ure “¿De'ro wācūrāsari?” nirō marīrō diacjū ucū'u. Ō'acū yere diacjū were'e. Āpērā “Wiorā nima” nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō i'a'a. Mu'urē apeyenōjō sērītiña'sī'risa'a. Romano masā wioгуre cū niyeru wapaseesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti o ña'a nitine? ni sērītiña'cārā niwā.

¹⁵ Jesú pe'e na weeta'sase me'rā sērītiña'cā i'agū, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure mejēcā yu'tigū, bu'iri bocagusami nīsī'rīrā, sērītiña'ti? Niyeru kujire miitia, nicu niwī.

¹⁶ Tojo weerā ti kujire miiticārā niwā. Tere i'agū, Jesú sērītiña'cu niwī:

—¿Noa queose, noa wāme wā'ñati? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—César, romano masā wioгу queose, cū wāme wā'ña'a, nicārā niwā.

¹⁷ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—To pūrīcārē César, romano wioгу wapayedutisenōjōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, nicu niwī.

Cũ tojo yu'ticã tu'orã, tu'omarĩa wa'acãrã niwã.

Masã wẽrica be'ro masãsere Jesure sẽritiña'que ni'i
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Be'ro ãpẽrã pa'ia saduceo masã Jesú tiro wa'acãrã niwã. Na "Wẽri'cãrã masãsome", ni ãjõpeosama. Tojo weerã Jesure a'tiro nicãrã niwã:

¹⁹ —Masãrẽ bu'egu, Moisé a'tiro dutise cũucu niwĩ: "Ni'cũ numotigu põ'rãtitimigũ wẽricã, cũ acabiji cũ numo ni'core nãorẽato. Be'ro cũ co me'rã ne waro põ'rãtimũ'tãgũrẽ cũ ma'mi wẽri'cure põ'rãtibosato", nicu niwĩ. ²⁰ Ni'cũ põ'rã sietere tojota wa'acaro niwã. Masã ma'mi namoti, põ'rãtitimigũ wẽria wa'acu niwĩ. ²¹ Cũ be'roçjũ cũ ma'mi numorẽ nãorẽcu niwĩ. Cũ quẽ'rã põ'rãtitimigũ wẽria wa'acu niwĩ. Be'roçjũ quẽ'rãrẽ tojota wa'acaro niwã. ²² Tojo dia'cũ te nituogupure tojo wa'aturiadijacarõ niwã. Be'ro na numo ni'co quẽ'rã wẽria wa'aco niwõ. ²³ Na sietere core namoticãrã niwã. To pũricãrẽ wẽri'cãrã masãcã, ¿ni'í numo tojabutiagosari? nicãrã niwã.

²⁴ Tojo nicã tu'ogu, Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Masã wisiyu'rua'a. Õ'acũ ye queti ojáca pũri cjasere ne masĩwe'e. Õ'acũ cũ tutuase quẽ'rãrẽ masĩwe'e. ²⁵ Wẽri'cãrã na masãca be'ro numotisome. Põ'rã numia quẽ'rãrẽ numisosome. Õ'acũrẽ wereco'terã u'musepu nirã weronõjõ nirãsama. ²⁶ Apeyenojõ musãrẽ wẽri'cãrã masãsere werenemogũti. Masã Moisé ojáca pũrĩrẽ bu'epã. Õ'acũ cãrẽ ni'cã yucusiti ãjũri sitipu a'tiro ucũcu niwĩ: "Yu'u Õ'acũ ni'í. Mu'u ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob wiogu ni'í", nicu niwĩ. ²⁷ Cũ, "Na wiogu ni'í" nigã, "Yu'u tiropu catima", nigũ weecu niwĩ. Õ'acũ catirã wiogu nimi. Wẽribajuduti'cãrã marĩma. Tojo weerã musã, "Wẽri'cãrã masãsome" nirã, wisiyu'rua'a, nicu niwĩ Jesú.

Moisé dutise cũu'que ni'cãrõ añuyũ'rũnũ'cãrõ ni'í nise ni'í
(Mt 22.34-40)

²⁸ Apĩ quẽ'rã topu Moisé oja'quere bu'eri masũ Jesú tiro nicu niwĩ. Jesure saduceo masã me'rã uputu ucũcã tu'ocu niwĩ. Tojo weegu Jesú añurõ yu'time'ricã i'agũ, cãrẽ sẽritiña'cu niwĩ:

—Moisé cũ duti'que ¿disenojõ waro apeye yu'ruoro añuyũ'rũnũ'cãti? nicu niwĩ.

²⁹ Jesú cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Apeye dutise yu'ruoro a'te nemorõ añuyũ'rũnũ'cã'a. A'tiro ni'í: "Tu'oya, Israe curuacjãrã. Õ'acũ marĩ wiogu ni'cũta wiogu waro nimi. ³⁰ Tojo weerã Õ'acũ marĩ wiogure nipe'tise musã ãjõpeose me'rã, musã wãcũse me'rã, musã tu'õña'se me'rã, tojo nicã musã tutuase me'rã ma'iña." A'te ni'í apeye yu'ruoro niyu'rũnũ'cãse. ³¹ A'te be'rore tojocureta ni'í, nĩrõ. A'te ni'í. "Marĩ basu ma'irõnojo'ta ãpẽrãrẽ ma'irõña'a." Apeyepua a'te nemorõ marĩsa'a, nicu niwĩ Jesú.

³² Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé oja'quere bu'eri masũ a'tiro nicu niwĩ:

—Masãrẽ bu'egu, mu'u diacjũ waro ucũ'u. Tojota ni'í mu'u nise. Õ'acũ ni'cũta nisami. Apĩ cũ yu'ruoro nigũpua marĩsami. ³³ Õ'acũrẽ marĩ ãjõpeose me'rã, marĩ tu'õña'se me'rã, marĩ wãcũse me'rã, marĩ tutuase me'rã ma'ise apeye nemorõ niyu'rũnũ'cã'a. Tojo nicã marĩ basu ma'irõnojo'ta ãpẽrãrẽ ma'ise añu ni'í. Nipe'tise marĩ wa'icurã ãjũamorõpeose nemorõ wapati'í. Tojo nicã nipe'tise ñubuepeoropu ãjũamorõpeorãti nise nemorõ wapati'í, nicu niwĩ.

³⁴ Jesú cũ weesooro marĩrõ añurõ ucũme'ricã i'agũ, cãrẽ nicu niwĩ:

—Cã'rõacã du'sa'a mu'u Õ'acũrẽ añurõ ãjõpeo yu'rutẽriãtjo, nicu niwĩ.

A'te be'rore ne ni'cũ Jesure sẽritiña'ma'aticu niwĩ.

Jesú masãrẽ "Cristo na nigũ ¿noa macũ niti?" ni sẽritiña'que ni'í
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesú Õ'acũ wi'ipu bu'egu, masãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã Moisé oja'quere bu'eri masã Cristo Õ'acũ bese'cure "Davi pãrãmi nimi" nisari? ³⁶ Davita Espiritu Santu cũ masise o'oro me'rã a'tiro ni ojacu niwĩ:

Õ'acũ u'musepu nigũ cũ macãrẽ, yu'ure yu'rũoacjũre a'tiro nicu niwĩ:

"Yu'u tiro wiogu dujiri cũmurõpu dujigusa'a.

Mu'u to dujicã, mu'ũrẽ i'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã weeguti", nicu niwĩ Õ'acũ, ni ojacu niwĩ Davi.

³⁷ Davi basuta Õ'acũ bese'cu Cristore "Yu'u wiogu nimi", nicu niwĩ. Tojo weegu cũ pãrãmi se'saro nĩrõnojõ o'ogu, cũ wiogu nicu niwĩ, nicu niwĩ Jesú.

Masã pajãrã topure nirã tu'saroputa Jesú weresere tu'otu'sacãrã niwã.

Moisé oja'quere bu'eri masārē “Na tojo weema” nise ni'i
(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesú masārē bu'égü, a'tiro nicu niwī:

—Musā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'omasīña. Musārē ĩ'ato nírā, su'ti yoase paca me'rā sãña, ñubuesijatü'sama. Tojo nicã macã decopu wiopesase me'rã añuduticã uasama. ³⁹ Na nerēse wi'seripu wiorã na dujiwuase cūmurīpu dujisi'rīsama. Bosenu weeropu quē'rārē mejārōta nisi'rīsama. ⁴⁰ Wapewia numia ye wi'serire ē'masama. Na ña'arō wee'quere wãcūdutitirã yoacã ñubueta'sasama. Náta ãpērã yu'ruoro bu'iri da'reyu'runu'cãno'ajã nima, nicu niwī Jesú.

Ni'cō wapewio pajasecūogo Ō'acūrē o'o'que ni'i
(Lc 21.1-4)

⁴¹ Jesú Ō'acū wi'ipu nígü, masã niyeru o'orã sãawuase acari pōtēorō dujicu niwī. Masã te acaripu niyeru sãacã, ĩ'adujibajaque'acu niwī. Pãjārã pajiro niyeru cūorārē pajiro sãacã ĩ'acu niwī. ⁴² Na te acaripu sãarĩ cura ni'cō wapewio pajasecūogo ejaco niwō. Co puã cuji niyeru wapamarise cujiri ni'cã acaropu sãaco niwō. ⁴³ Co tojo weéca be'ro Jesú cã bu'erãre pijio, narē nicu niwī:

—Diacjũ musārē weregutĩ. Ō'acū ĩ'orōpu a'tigo wapewio pajasecūogo nipe'tirã yu'ruoro o'oyu'runu'cãmo. ⁴⁴ ãpērã pe'e narē du'sasere o'oama. Co pe'e pajasecūogo nimigō, co cūomi'que, co ba'acatibo'queacãrē o'ope'ocã'mo, nicu niwī.

13

Jesú “Ō'acū wi'i, Jerusalē cja wi'i cō'ano'rōsa'a” ni'que ni'i
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesú Ō'acū wi'ipu wijaari cura ni'cã cã bu'égü a'tiro nicu niwī:

—Ūsārē bu'égü, a'ti wi'i na ütãpaga me'rã yee'que pacare ĩ'aña. Ti wi'i añubutiari wi'ijo ni'i, nicu niwī.

² Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u a'ti wi'i yéca wi'ire ĩ'amisa'a. Be'ro ne ni'cãgã ütãgã apegã bu'ipu yeeturiamujã'que tojasome. Nipe'tise mutōdijono'rōsa'a, nicu niwī.

A'ti umuco pe'tise duporo Jesú “A'tiro wa'arosa'a” ni'que ni'i
(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ro Jesú cã bu'erã me'rã ũrũgũ Olivo Ō'acū wi'i pōtēorō nicjupu wa'acãrã niwã. Jesú topu dujiri cura Pedro, Santiago, Juã, André ãpērã tu'otiropu cūrē sērĩtiña'cãrã niwã:

⁴ —Wereya ũsārē. ¿De'ro nicã mu'u “Ō'acū wi'i cjase ütãpagare mutōdijono'rōsa'a” ni'que wa'arosari? ¿Ñe'enojō me'rã ĩ'ogūsari a'te tojo wa'atjere? nicãrã niwã.

⁵ Jesú narē yu'ticu niwī:

—ãpērã musārē nisoori nírã, tu'omasīña. ⁶ Pãjārã a'tiro nisoorãsama: “Yu'u Ō'acū tutuaro me'rã wee'e; Ō'acū besē'cu Cristo ni'i”, nírãsama. Na tojo nisere tu'orã, pãjārã siruturãsama.

⁷ »Musã a'mewējēse quetire tu'orã, “Topu tojo wa'aporo” nicã tu'orãsa'a. Tere tu'orã, ucuatĩcã'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti umuco pe'tiatjo du'sarosa'a yujupu.

⁸ Ni'cã curuacjãrã ape curuacjãrã me'rã a'mequērãsama. Tojo nicã ni'cã di'tacjãrã ape di'tacjãrã me'rã a'mewējērãsama. Pūrō apesepure di'ta narãsãse wa'arosa'a. Ūjaboase wa'arosa'a. A'te nipe'tise peje me'rã masã ne waro pi'etiwã'cōse ni'i. Numio co macūrē wuase duporo pūrĩse nu'cãrō weronojō nírōsa'a.

⁹ »Musārē ñe'e, wiorã tiropu miarãsama. Musã nerēse wi'seripure paaperãsama. Musã yu'ure ējōpeose wapa wiorã wa'teropu miano'rãsa'a. Tojo weecã, yé cjasere wererãsa'a. Tojo weerã musã basu añurō wãcūtu'ũa'ña. ¹⁰ A'ti umuco pe'tiatji duporo nipe'tirocjãrãrē Ō'acū masārē yu'ruose quetire werese'sabi'ano'rōsa'a. ¹¹ Musārē wiorã tiropu miacã, wãcūque'titirãta wa'aya. “¿Ūsã de'ro ucūrãsariba topure?” ni wãcūticã'ña. Ō'acū musārē wãcūse o'osere topure ucūña. Musã mejēta ucūrãsa'a. Espĩritu Santu ucũgãsamĩ. ¹² Ni'cã pō'rã wiorãpure a'merĩ weresã, wējēcã weerãsama. Na pacusũmua quē'rã na pō'rãrē wiorãpure weresãrãsama. Na pō'rã quē'rã mejãrōta na pacusũmarē yu'runu'cã, wēricã weerãsama. ¹³ Nipe'tirocjãrã masã musārē yu'ure ējōpeose bu'iri ĩ'atu'tirãsama. Yu'ure ējōpeoyapatirã pūrĩcã yu'ruwetirãsama. Yu'u pacu tiropu catinu'cūrãsama.

¹⁴ »Duporocjãpu Ō'acū ye queti weremu'tãrĩ masũ Danie wãmetigũ a'ti umuco pe'tiatji duporo wa'atjere ojayucu niwī. “Ña'agũ Ō'acū yabigũnojō cã ya wi'ipu

sājātīgūnojo Jerusale cja wi'i añurī wi'ipure sājāa, nu'cūgūsami. Tojo weegu cū sājāase me'rā ti wi'i ña'ase marīrī wi'ire dojorēgūsami", ni ojayucu niwī. Cūrē ti wi'ipu nicā ī'arā, musā a'ti pūrīrē bu'e tū'omasīña. Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acū bu'iri da'regusami nīrā, Judeapu nīrā ūrēpagapu du'tiaya. ¹⁵ Tojo wa'ari numurē wi'i dūposārī opa sirapu soo pesagūnojo po'peapu cjasere sājāa duretīmīgū, diacjūta wa'a wa'aya. ¹⁶ Wesepū tō'ogū quē'rā ne wi'ipu tajas, duregu wa'aticā'ña. ¹⁷ Tojo wa'ase numurī numia nījpacosānumiarē, pō'rā mi'rīrā cuorārē bujaweose numurī nīrōsa'a. Na umñarō wa'amasīsome. ¹⁸ "Yusuase numurīrē tojo wa'aticā'to" ni, Ō'acūrē sērīña. ¹⁹ Tojo wa'ase numurī pi'etise numurī nīrōsa'a. Ō'acū a'ti turire weēca be'rore tocā'rō pi'etise marīcaro niwū. Be'ropu quē'rārē tocā'rō waro pi'etise marīrōsa'a. ²⁰ Ō'acū pi'etise numurīrē dūoticāma, ne ni'cū yu'rawetitibutīabosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū bese'cārārē wēegu, tojo wa'ase numurīrē dūogusami.

²¹ »Tojo wa'ari curare āpērā musārē nisoorāsama: "Jāa, ī'aña. Ō'acū bese'cu Cristo a'to nīmī. Topu nīmī", nīrāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. ²² Pājārā nisoori masā a'tīrāsama. A'tīro nīrāsama: "Yu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i. Ō'acū ye quetire weremū'tārī masā ni'i", nisoorāsama. Peje wee'ose weerāsama narē ējōpeoato nīrā. Basīcāma, Ō'acū cū bese'cārāpūreta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. Tojo weerā narē ne ējōpeoticā'ña. ²³ Musā tojo wa'asere añurō tū'omasīña. Te niatjeta musārē wereyutoja'a, nicu niwī Jesú.

Ō'acū macū masū weronojo uputigu ¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'i
(Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesú a'tīro ni werenemocu niwī:

—Te pi'etise numurī yu'rāca be'ro mujīpū umucocjū na'itī'a wa'agusami. Ñamicjū quē'rā bo'reyusome. ²⁵ Ñocōa burudījarāsama. Nipe'tīrā u'muarōpu nīrā narāsacā weeno'rāsama. ²⁶ Tojo wa'ari cura nipe'tīrā yu'u Ō'acū macū masū weronojo uputigu o'mecururīpu tutuaro me'rā asistedījaticā ī'arāsama. ²⁷ Be'ro yu'ure wereco'terārē o'ōgūtī. Na neorāsama yu'u bese'cārā nipe'tīro no'o nīrōcārārē.

²⁸ »Musārē otecju hīgueragu wāmeticju me'rā queose o'ogūtī. Tīgu dūpurīpu pūrī ñasāwījisājācā, "Cū'ma wa'arotiro wee'e", nīsa'a. ²⁹ A'te weronojo yu'u todūporo nī'que peje wa'acā ī'arā, "Cā'rōacā Jesú a'ti di'ta wīogu sājātjo dū'sasa'a", niña. ³⁰ Diacjū musārē weregūtī. A'te peje tojo wa'ari curare nīrā wērīsome. Tojo wa'asere ī'ape'ocā'rāsama. ³¹ A'ti umūco, a'ti di'ta pe'tīdījarosa'a. Yu'u ucūse, yu'u bu'ese pūrīcā nīnu'cūcā'rōsa'a. Nipe'tise yu'u nī'que queoro wa'arosa'a.

³² »Yu'u apaturi a'tiatjema ti numu nicā, ti hora nicā a'tīgusa'a nīsere ne masīno'ña marī'i. Ō'acūrē wereco'terā u'musecārā, yu'u Ō'acū macū quē'rā masīwe'e. Yu'u pacu Ō'acū ni'cūta masīsami.

³³ »Tojo weerā musā añurō wācū, tū'omasīyuya. "¿De'ro nicā a'tigusari?" ni ñubue, co'tenu'cūcā'ña. Yu'u a'tiatjere musā ne masīwe'e. ³⁴ Musārē queose me'rā weregūtī. Ni'cū masū yoaropu sijagu wa'asami. Cū wa'ase dūporo cūrē da'raco'terārē cū ya wi'ire "Co'teapa", nīsamī. Nānucūrē na da'ratjere cūsami. Sope co'tegure "Sopere co'teya", nīsamī. ³⁵ Na weronojo musā niña. Nāmarīcā na wīogu datjere ne masītīsama. Na'īque'ari cura, ñami deco, cārē'quē uuri cura, o bo'reacā nīgū nībosami. Musā quē'rā na weronojo masītīmīrā, yu'ure co'teya. ³⁶ Yu'u wācūña marīrō a'ti, musārē cārīrārē weronojo bocaējapejasī'rītīsa'a. ³⁷ Yu'u musārē nīsere nipe'tīrārē nīgūtī. Añurō wācū, co'teyuya, ni werecu niwī Jesú.

14

Jesure ñe'erātīrā na apoyu'que ni'i
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Pua numu Pascua bosenumu, pā bucuase me'rā na morēti'quere ba'ari bosenumu dū'sacaro niwū. Ti bosenumu judío masā na ñecūsūmua Egiptopu nī'cārā wījawā'cā'quere wācūrī bosenumu nicaro niwū. Pa'ia wīorā, Moisé oja'quere bu'eri masā ¿de'ro wee Jesure ñe'e wējērāsari? nīrā, weesooome'rīse me'rā na weeatjere apoyucārā niwā. ² Tojo nīrā, a'tīro nicārā niwā:

—Bosenumu nicā weeticā'rā. Masā cūrē ma'īrā, no'o ñaro caricūma'a, marī tojo weesere dojorēbosama, nicārā niwā.

Nī'cō numio Jesure ma'iyu'rūgo u'mūtise piopeo'que ni'i
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Na “Jesure wějērāti” ni apocaterore Jesú Betaniapũ nicu niwĩ. Simó cãmi boa, yu'ru'cu ya wi'ipũ nicu niwĩ. Jesú cũ ba'adujiri cura ni'cõ numio u'maticja cuogo ejaco niwõ. Tiga acosticja u'mutise nardo wãmetise wapabujusere poseticaro niwũ. Ti ñacõrẽ pe'equeje, Jesú dupoa bu'ipũ u'mutisere piopeoco niwõ. ⁴ Àpērã topũ nirã co tojo weecã ï'arã, uayũ ruacãrã niwã. Tojo weerã a'tiro a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿De'ro weego co a'te u'mutise wapabujusere mejo' waro tojo weecõ'ati? ⁵ A'te ni'cã cã'ma da'rase wapa wapata'aro weronojõ duago, bocano'boapã. Te me'rã pajasecurãrẽ weetamuboapõ, nicãrã niwã. Co tojo weesere tu'satirã, pũrõ tu'ticãrã niwã.

⁶ Jesú pe'e narẽ nicu niwĩ:

—Cariboticã'ña. ¿De'ro weerã core cariboti? A'tere yu'ure tojo weégo, añurõ weego weemo. ⁷ Pajasecurã musã wa'teropũ ninu'cũcã'rãsama. Musã no'o uaritero narẽ añurõ weetamumasĩ'i. Yu'uma musã wa'teropũ ninu'cũcã ï'asome. ⁸ A'tigo yu'ure co weesĩ'rĩrõ põtẽorõ añurõ weemo. Co yu'ure piopeogo u'mutisere apoyu, na yaarã u'mutise wa'reatio weronojõ yu'ure weeyumo. ⁹ Diacjũ musãrẽ weregũti. A'ti di'tapure no'o nirõ yu'u masãrẽ yu'ruose quetire werecusiarã, a'tigo co yu'ure wee'quere wãcũdutirã wererãsama, nicu niwĩ.

Juda wiorãpũre Jesure o'otaje cjase ni'i

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Jesú numiorẽ tojo nica be'ro Jesú bu'erã doce me'rãcũ ni'cu Juda Iscariote a'tiro weecu niwĩ. Pa'ia wiorã tiropũ wa'a, Jesure cũ o'otaje cjasere na me'rã ucũgũ wa'acu niwĩ. ¹¹ Cũ tojo nisere tu'orã, upũtu e'catirã, “Mu'urẽ niyeru wapayerãti”, nicãrã niwã Judare. “¿De'ro nicã yu'ure Jesure wiorãpũre o'orouãmĩtito?” ni wãcũcu niwĩ Juda.

Jesú cã bu'erã me'rã ba'atũo'que ni'i

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹² Masã pã bu'cuase me'rã morẽti'quere ba'ari bosenuũ ninu'cãcaro niwũ. Ti numũ nicã, ni'cũ oveja wĩmagũ na Pascua bosenuũ ba'acjũre wějẽsama. Titare Jesú bu'erã cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿No'opũ marĩ Pascua bosenuũ ba'atjore apoyucã uasari? nicãrã niwã.

¹³ Tojo nicã tu'ogu, puarã cũ bu'erãrẽ o'õcu niwĩ. A'tiro narẽ werecu niwĩ:

—Jerusalẽpũ wa'aya. Topũ ni'cũ masũ acoga tuupeogure bocaejeparãsa'a. Cũ no'o wa'aro sirutuya. ¹⁴ Cũ sãjãarõ ti wi' i wiogure ñña: “Èsarẽ bu'egu a'tiro niami: ‘¿No'opũ nisari yu'u bu'erã me'rã Pascua bosenuũ ba'atji tucũ?’ niami”, ñña. ¹⁵ Musã tojo nicã, u'muarõca tucũ apoyũca tucũjopũ musãrẽ t'ogũsami. Topũ marĩ ba'atjere apoyuya, nio'õcu niwĩ Jesú.

¹⁶ Be'ro cũ bu'erã wa'a, Jerusalẽpũ etacãrã niwã. Topũ etarã, Jesú cũ ni'caronojõta nipe'tisere bocacãrã niwã. Topũ na ba'atjere apoyucãrã niwã.

¹⁷ Na'ique'aca be'ro Jesú cũ bu'erã doce me'rã ti wi'ipũre etacu niwĩ. ¹⁸ Na ba'ari cura Jesú cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ weregũti. Musã me'rãcũ ni'cũ marĩ me'rã ba'adujũ wiorãpũre yu'ure wějẽdutigu o'ogusami, nicu niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, upũtu bujaweticãrã niwã. Nãnucũ a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Yu'uta nicã'sa'aba, nicãrã niwã.

²⁰ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Ni'cũ musã doce me'rãcũ yu'u me'rã a'ti papũ yosoba'agu niami. ²¹ Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigure Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ ni'caronojõta wa'arosa'a. Tojo wa'acã, yu'ure wiorãpũre o'ogũma ña'abutiario wa'arosa'a. Cũ diacjũta bajuatiyu'ruocã, nemorõ añubopã, nicu niwĩ.

²² Jesú cũ bu'erã me'rã ba'ari cura pãgãrẽ mii, cũ pacũ Õ'acũrẽ e'catise o'õcu niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, tigare dũcawaa, narẽ o'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Ba'aya. A'te yu'u upũ ni'i, nicu niwĩ.

²³ Be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, Õ'acũrẽ e'catise o'õcu niwĩ tja. Tu'ajanũ'cõ, cũ bu'erãrẽ ñacu niwĩ. Nipe'tirã ti pa cjasere sĩ'rĩpe'ticã'cãrã niwã. ²⁴ Narẽ ñagũ, nicu niwĩ:

—A'te yé dí ni'i. Masã ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosagusa'a. Õ'acũ musãrẽ apeye ma'ma “A'tiro weegũti” ni'quere cũugũsami. Yu'u wẽrĩgũ, dí o'mabũrose me'rã pãjãrã añurõ weeno'rãsama. ²⁵ Diacjũ musãrẽ weregũti. A'te u'seducaco vino marĩ ni'cãrõacã sĩ'rĩrõ weronojõ weenemosome. Be'ro yu'u pacũ yu'ure wiogũ sõrõcãpũ, musã me'rã apaturi ma'ma vino sĩ'rĩnemogũsa'a tja, nicu niwĩ Jesú.

Jesú Pedrorẽ “Mu'u yu'ure Masĩwe'e' nigũsa'a” ni'que ni'i

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Jesú cã bu'erã me'rã ba'áca be'ro Ô'acãrẽ basapeotoja, ti wi'ire wijaa wa'acãrã niwã. Wijaa, ãrũgũ Olivo wãmeticjũpũ wa'acãrã niwã. ²⁷ Topũ wa'agu, Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Musã nipe'tirã a'ti ñami uirã, yu'ure cõ'awã'cãpe'tia wa'arãsa'a. Musã tojo weeatje Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojõta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wũ: “Yu'u oveja co'tegure wẽjẽno'cã weegusa'a. Tojo weecã, cũ yarã oveja no'o uaro omas-tearãsama”, niwã. ²⁸ Be'ro yu'u wẽrĩ'cupũ masãca be'ro musã ðuporo Galilea di'tapũ wa'ayutojagusa'a, nicu niwĩ.

²⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro yu'ticu niwĩ:

—Ãpẽrã mu'urẽ cõ'awã'cãcã, yu'u pũrĩcã ne wa'asome, nicu niwĩ.

³⁰ Tojo nisere tu'ogu, Jesú nicu niwĩ:

—Diacjũ mu'urẽ wereguti. Ni'cãcã ñami puati cãrẽ'quẽ uuati ðuporo yu'ure i'tiati “Cãrẽ masĩwe'e”, nigũsa'a, nicu niwĩ.

³¹ Tojo nicã tu'omigã, Pedro ninemocu niwĩ:

—Yu'u pũrĩcã na yu'ure wẽjẽsĩ'ricãma, “Cũ me'rã boaguti”, nigũsa'a. “Cãrẽ masĩwe'e” nisome, nicu niwĩ. Be'ro nipe'tirã cã bu'erã Pedro ni'caronõjõta nibũrocãrã niwã.

Jesú Getsemanĩ wãmetiropũ cã pacure ñubue'que ni'i

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Olivo wãmeticjũ ãrũgũpũ wa'arã, tigũ ðu'pocã Getsemanĩ wãmetiropũ etacãrã niwã. Topũ Jesú cã bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u ñubuegu wa'ari cura a'topũ ðujĩniña yujupũ, nicu niwĩ.

³³ Topũ ñubuegu wa'agu, Pedro, Santiago, Juãrẽ miacu niwĩ. Cũ wũpũ waro ejeripõ'rãpũ wãcũque'ti, bujaweticu niwĩ. ³⁴ Narẽ nicu niwĩ:

—Yu'ure wẽrĩtawioro, bujawetise yu'rũmajãsa'a. Musã a'to tojayã. Ne cãrĩticã'ña, nicu niwĩ narẽ.

³⁵⁻³⁶ Tojo nĩca be'ro yoacurero na yu'rũro wa'a, di'tapũ paamu'rĩque'agu, cã pacure sãrĩgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Pacu, mu'urẽ nipe'tise basio'o. Mu'u uacã, yu'ure a'te ña'arõ yu'ruatje wa'aticã'to. Yu'u tojo nimicã, yu'u uaro weeticã'ña. Mu'u uaro pe'e wa'ato, nicu niwĩ.

³⁷ Be'ro cã bu'erã tiropũ majãmitojacu niwĩ. Narẽ cãrĩ'cãrãpũre bocaejacu niwĩ. Pedrone nicu niwĩ:

—Simó, ¿mu'u cãrĩgũ weeti? ¿Ne cã'rõacã cãrĩtimigũ, tu'sumasĩtisari? ³⁸ Cãrĩticã'ña. Wãtĩ masãrẽ niqesãticã'to nĩrã, Ô'acũrẽ sãrĩña. Musã wãcũsepũ me'rãma yu'ure ãjõpeonu'cũsĩ'rĩmisa'a. Musã se'saro tojo weesĩ'rĩmirã, wãcũtutuamasĩtisa'a. Tojo weerã Ô'acũrẽ sãrĩña, nicu niwĩ.

³⁹ Tojo nĩca be'ro majãmitojagu, cã pacure sãrĩ'caronõjõta sãrĩcu niwĩ tja. ⁴⁰ Sãrĩca be'ro cã bu'erã tiropũ majãmitojagu, cãrĩ'cãrãpũre bocaejacu niwĩ tja. Narẽ wũja pũrĩyũ'ruacaro niwã. Tojo weerã cũrẽ de'ro wee yu'timasitĩcãrã niwã. ⁴¹ Be'ro apaturi Jesú cã pacure sãrĩtuogu wa'acu niwĩ. Tojatagu, cã bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—Ni'cãrõacãma sooya, cãrĩña majã. Tocã'rõta ni'i. Ni'cãrõacãrẽ yu'u Ô'acũ macũ masũ weronõjõ upũtigure masã ña'arãpũre o'otaje etatoja'a. ⁴² Wã'cãnu'cãña. Te'a, na tiropũ wa'arã. Yu'ure o'oacjũ a'titojami, nicu niwĩ Jesú.

Jesure ñe'ewã'cã'que ni'i

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Jesú cã bu'erãrẽ ucũrĩ cura na me'rãcãjũ nĩ'cu Juda etacu niwĩ. Cũ me'rã pãjãrã masã di'pĩrĩ cuorã yucũpagũ me'rã a'ticãrã niwã. Na pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bu'curã o'õno'cãrã nicãrã niwã. ⁴⁴ Juda Jesure wiari masã narẽ a'tiro niyutojacu niwĩ:

—Yu'u wa'suporopũ mi'miacjũ cãta nigũsami. Cãrẽ ñe'e, aũurõ ðu'te miapa, nicu niwĩ.

⁴⁵ Juda Jesú tiropũ etagu, a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'ure bu'egu. Tojo nigũta, cũrẽ mi'micu niwĩ. ⁴⁶ Tojo weecã i'arã, Jesure ñe'ewã'cã wa'acãrã niwã.

⁴⁷ Cũrẽ ñe'erĩ cura ni'cũ topũ nu'cũgũ cã ya di'pĩrẽ wejewe, pa'ia wiogũre da'raco'tegure o'mepero ðũtepã'rẽcã'cu niwĩ. ⁴⁸ Jesú masãrẽ nicu niwĩ:

—¿Yajari masãrẽ ñe'erã a'tirã weronõjõ yu'ure di'pĩrĩ, yucũpagũ me'rã ñe'erã a'tiati? ⁴⁹ Nipe'tise numũrĩ yu'u Ô'acũ wĩ'i musã wa'teropũ bu'edujĩwu. Titare masã yu'ure ñe'etiwu. A'te musã ni'cãrõacã weese toduporopũ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojõta wa'a'a, nicu niwĩ.

⁵⁰ Jesure ñe'ecã ï'arã, cã bu'erã ni'cãrãta cõ'anu'cõ, du'tiwa'cãpe'tia wa'acãrã niwã.

Ni'cã ma'mu du'tiwã'cã'que ni'i

⁵¹ Jesure ñe'ewã'cãcã, ni'cã ma'mu cã cãrĩgũ omãca casero me'rã omatĩagũ sirutucu niwĩ. Be'ro ãpãrã cãrẽ ñe'ecãrã niwã. ⁵² Tojo weecã, cã oma'carore cõ'acã'cu niwĩ. Cõ'a, su'ti marĩgũ omawã'cã wa'acu niwĩ.

Jesure wiorã tiropu miã'que ni'i

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵³ Jesure ñe'e, pa'ia wiogu tiropu miãcãrã niwã. Topu nipe'tirã pa'ia wiorã, judío masã bucurã, Moisé oja'quere bu'eri masã nerẽcãrã niwã. ⁵⁴ Pedro pe'e Jesure yoacurero pa'ia wiogu ya wi'i sope pu'topu sirutuocu niwĩ. Topu surara pu'to ejanujã, na me'rã pecame'e sõ'madujicu niwĩ.

⁵⁵ Pa'ia wiorã, tojo nicã nipe'tirã wiorã “¿De'ro wee Jesure weresãrõuamitito?” nicãrã niwã. Cãrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã, tojo nicãrã niwã. Cãrẽ wẽjẽsĩ'rĩmirã, bu'iri ne bocaticãrã niwã. ⁵⁶ Pãjãrã cãrẽ weresã, nisoocãrã niwã. Ni'cãrõnojõ weresãtiyucã, basioticarõ niwã. ⁵⁷ ãpãrã wã'cãnu'cã, nisoose me'rã weresãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

⁵⁸ —Ã'rĩrẽ a'tiro nicã tu'owu: “Yu'u a'ti wi'i Õ'acũ wi'ire masã wéeca wi'ire cõ'adijope'oguti. Be'ro i'tia numu be'ro ape wi'i tu'ajanu'cõgũti. Ti wi'i masã wéeca wi'i mejãta nirõsa'a”, niwĩ, nicãrã niwã.

⁵⁹ Tojo nimirã, na nisere ni'cãrõnojõ wãcũticãrã niwã.

⁶⁰ Na tojo nicã tu'ogu, pa'ia wiogu na wa'teropu wã'cãnu'cã, Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ: —¿Mu'urẽ tojo nisere ya'tiweti? ¿De'ro ni ya'tigusari na weresãsere? nicu niwĩ.

⁶¹ Jesu ya'tiyu'ruocã'cu niwĩ. Cã ya'titicã ï'agũ, pa'ia wiogu apaturi sãrĩtiña'nemocu niwĩ:

—¿Mu'uta niti Õ'acũ bese'cu Cristo, Õ'acũ aũugũ macũ na nigũ? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

⁶² Jesu cãrẽ ya'ticu niwĩ:

—Cãta ni'i. Musã ya'u Õ'acũ macũ masũ weronjõ uputigu Õ'acũ pu'topu dujicã ï'arãsa'a. Cũ u'musepu nigũ tutuayu'ruami. Yu'u o'mecururipu dijaticã ï'arãsa'a, nicu niwĩ.

⁶³ Tojo nicã tu'ogu, pa'ia wiogu uasere ï'ogũ, cã basu cã ye su'tire wejetũ'rẽcu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—ãpãrã cãrẽ weresãrã uanemowe'e. ⁶⁴ Musã Õ'acũrẽ ña'arõ cã ni'quere tu'oapu. ¿De'ro tu'oña'ti musã? nicu niwĩ.

Nipe'tirã topu nirã “Cãrẽ wẽjẽrõua'a”, nicãrã niwã.

⁶⁵ Na tojo nicã tu'orã, ãpãrã a'tiro weecãrã niwã. Cãrẽ u'seco e'opeocãrã niwã. Cũ caperire bi'apecãrã niwã. Cãrẽ paamujãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Nĩbocaya. ¿Noa mu'urẽ paati? nicãrã niwã.

Surara quẽ'rã diapoapu Jesure paacãrã niwã.

Pedro Jesure “Masĩwe'e” ni'que ni'i

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Jesure wi'i po'peapu ñe'esãjãca be'ro Pedro sope pu'topu tojacu niwĩ. Cũ tojo weeri cura ni'cõ pa'ia wiogure da'raco'tego etaco niwõ. ⁶⁷ Cũ pecame'e sõ'madujigure ï'agõta ï'a, cãrẽ nico niwõ:

—Mu'u Jesu Nazarecjũ me'rã sija'cuta ni'iba, nico niwõ.

⁶⁸ Pedro core nisoogu, a'tiro ni ya'ticu niwĩ:

—Cãrẽ masĩtisa'a. Ñe'enojõrẽ ucũgõ ucũsa'a. Tu'omasĩtisa'a, nicu niwĩ.

Cũ sã'rĩrõ sope pu'topu topu wijaanu'cãcã, cãrẽ'quẽ uucu niwĩ. ⁶⁹ Pa'ia wiogure da'raco'tego apaturi cãrẽ ï'agõ, topu nirãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Ã'rĩ quẽ'rã na me'rã sija'cuta nimi, nico niwõ.

⁷⁰ Cũ apaturi nisoocu niwĩ tja. Be'roacãta topu nirã Pedrorẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u quẽ'rã Jesu bu'erã me'rã sija'cuta ni'i. Mu'u Galileacjũ ni'i. Mu'u ucũse quẽ'rã na ucũwãaronojõ bususa'a, nicãrã niwã.

⁷¹ Na tojo nicã tu'ogu, Pedro nisoone mocu niwĩ tja:

—Yu'u diacjũta ucũticã, Õ'acũ ya'ure bu'iri da'reato. Yu'u musã ucũgũrẽ ne masĩtisa'a, nicu niwĩ.

⁷² Cũ tojo nicũñarĩ cura cãrẽ'quẽ apaturi uucu niwĩ tja. Tojo weecã, Pedro Jesu toduporopu ni'quere wãcũbocacu niwĩ. Jesu a'tiro nicu niwĩ: “Cãrẽ'quẽ puati use duporo mu'u ya'ure i'tiati ‘Cãrẽ masĩwe'e’, nigũsa'a”, nicu niwĩ. Tere wãcũgũ, uputu uticu niwĩ.

15

Jesure romano masā wioḡu Pilato sērītiña'que ni'i

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Bo'reacā pa'ia wiorā nerēcārā niwā. Judío masā bucarā, Moisé oja'quere bu'eri masā quē'rā nerēcārā niwā. Ā'rā nipe'tirā wiorā nerēque'a, "Jesure ¿de'ro weerāsari ma'ria?" ni ucūcārā niwā. Ucūtoja, Jesure da'tetjarā, Pilato tiroḡu miiejacārā niwā.

² Pilato Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'uta niti judío masā wioḡu? nicu niwī.

Jesú yu'ticu niwī:

—Mu'u nírōnojōta cūta ni'i, nicu niwī.

³ Pa'ia wiorā Pilatopure peje weresācārā niwā. ⁴ Tojo nicā tu'ogū, Pilato apaturi Jesure sērītiña'nemocu niwī tja:

—¿Mu'urē na tojo nisere yu'tiweti? ¿Dicuse peje mu'urē weresārā weeti? nicu niwī.

⁵ Jesú ne yu'titiyu'ruocā'ca niwī. Tojo weegū Pilato ī'amarīacu niwī.

Jesure wējēduti'que ni'i

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Cū marīnucū Pascua bosenuḡu nicā Pilato a'tiro weeseticu niwī. Ni'cū bu'iri da'leri wī'ipu nigūrē masā na du'uwīrōdutigere du'uwīrōmūjācūcu niwī. ⁷ Titare ni'cū bu'iri da'leri wī'ipu Barrabā wāmetiḡu wiorārē yu'runū'cā, narē cō'asī'rī, cū me'rācārā masārē wējē'cārā me'rā dujicu niwī. ⁸ Masā Pilato tiroḡu wa'a, "Mu'u bosenuḡu nicā weewarōnojō weeya", nicārā niwā. ⁹ Pilato narē yu'ticu niwī:

—¿Masā judío masā wioḡure yu'u du'uwīrōcā ḡasari? nicu niwī.

¹⁰ Pilato pa'ia wiorā ḡose ye bu'iri Jesure cūpure wia'wā'que masīcu niwī. ¹¹ Pa'ia wiorā Barrabā pe'ere du'uwīrōduti'rā masārē no'o ḡaro caricūsitenu'cōcā'cārā niwā. ¹² Tojo nicā tu'ogū, Pilato narē sērītiña'cu niwī:

—Masā judío masā wioḡu nigū me'rā pe'ere ¿de'ro weecā ḡasari? nicu niwī.

¹³ Tojo nicā nipe'tirā caricūmajācārā niwā:

—Cūrē curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁴ Pilato narē nicu niwī:

—¿De'ro weegū tojo weebosari? Ā'rī ne cā'rō ña'arō weeticu niami, nicu niwī.

Cū tojo nimicā, masā caricūnemocārā niwā:

—Curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nicā tu'ogū, Pilato masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Barrabāre du'uwīrōcu niwī. Be'ro Jesure surarare tārādutitoja, curusapu paabi'pe wējēduticu niwī.

¹⁶ Tojo weerā na Pilato ya wī'i po'pea niri tucūjopū cūrē miacārā niwā. Topu nipe'tise cururi surara nerēcārā niwā. ¹⁷ Na Jesure ni'cārō su'tiro ḡputu sō'arō, wiorā sāñarōnojōrē sāacārā niwā. Tojo nicā ni'cā be'to pota me'rā wéeca be'tore cū ḡupoapure peocārā niwā. ¹⁸ Be'ro cūrē caricūcārā niwā:

—E'catipeoya judío masā wioḡure, ni caricūcārā niwā.

¹⁹ Ni'cāḡu yucḡu me'rā ḡupoapure paamujācārā niwā. U'seco e'opeo, cūrē bujicārā, ejaque'apēcārā niwā. ²⁰ Na cūrē a'tiro bujicā'ca be'ro wioḡu sāñarī su'tirote tuweecārā niwā. Be'ro cū sāñamu'tā'carore sāacārā niwā tja. Tu'ajanū'cō, cūrē curusapu wējērā wa'arā miacārā niwā.

Jesure curusapu paabi'pe wējē'que ni'i

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Jesure wējērā wa'arā na miarī cura ni'cū masū Simó Cirene wāmetiri macācū cāpūpu ni'cu tojaticu niwī. Cū puarā Alejandro, Rufo pacu nicu niwī. Jesú curusa wuawā'cārōpu cū yu'ruacā T'arā, curusare cūrē wuaduticārā niwā.

²² Jesure ni'cā bu'a Gólgota wāmetiroḡu miacārā niwā. Gólgota nírō, "Masā boaweeca ḡupoa" nírō weesa'a. ²³ Topu pūrīse tu'oña'ticā'to nírā, vino mirra wāmetise me'rā morē'quere tīacārā nimiwā. Jesú sī'rīticu niwī. ²⁴ Be'ro cūrē curusapu paabi'pe wējēcārā niwā. Surara cū ye su'tire ḡacawaarā, nībocape wapata'acārā niwā. ¿Ñe'enojōrē bocarāsari? nírā, tojo weecārā niwā.

²⁵ Jesure curusapu paabi'penū'cōcatero, ñamiña'cūrō nueve nicā nicaro niwā. ²⁶ A'te ye bu'iri cūrē wējē'e nírā, curusapu ni ojaō'oca pji a'tiro ojano'caro niwā: "Ā'rī judío masā wioḡu nimi", nicaro niwā. ²⁷ Jesú me'rā āpērā puarā yajari masā curusapu paabi'penū'cōno'cārā niwā. Ni'cū diacūj pe'e, apīrē cūpe pe'e nu'cōcārā niwā. ²⁸ Tojo weecā, Ō'acū ye quetire ojāca pūrīpu oja'que queoro wa'acaro niwā. A'tiro ojano'caro niwā: "Cū quē'rā ña'arā wa'teropure morēsu'utamucu niwī", niwā.

²⁹⁻³⁰ Masā Jesú pu'to yu'ruarā, cūrē bujicā'rā, dūpoa yuremujācārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Jū. Mu'u pūrīcā “Ō'acū wi'ire cō'agūti”, nimirūña. “T'tia nūmu be'ro weepe'oguti”, niwā. Tojo nī'cu mu'u basuta yu'ruoya. Topu curusapu wā'ñagū dijatia, ni bujicā'cārā niwā.

³¹ Na weronojōta pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā bujicā'cārā niwā. Na basu a'merī a'tiro nicārā niwā:

—Cū āpērāmarīcārē yu'ruowī. Cū basu pe'e yu'ruomasītimi. ³² Ō'acū bese'cu Cristo Israe curuacjārā wiogu nīgū, curusapu dijatiato. Cū dijaticā pūrīcārē, ējōpeorāti, nicārā niwā.

Yajari masā Jesú me'rā curusapu paabi'penu'cō'cārāpūta bujicā'sājācārā niwā.

Jesú wērī'que ni'i

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

³³ Jesú curusapu wērīrī cura dajaritero nicā nipe'tiro ti di'tapu na'itī'a wa'acaro niwā. Téé ñamica'a tres nicāpu na'itī'atuocaro niwā. ³⁴ Tita ti horata Jesú uputu caricūcu niwī. Arameo ye me'rā a'tiro nicū niwī:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? A'tiro nīgū, “Ō'acū, Ō'acū, ¿de'ro weegu yu'ure cō'awā'cāti?” nīgū, tojo nicū niwī.

³⁵ Āpērā ni'cārērā topu nirā tojo nisere tu'orā, a'tiro nicārā niwā:

—Tu'oya sī'i ucūserē. Dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Eliare pisugu weesami, nicārā niwā.

³⁶ Cū caricūcā tu'ogu, ni'cū omawā'cā, ni'cā si'ti vino pi'ase me'rā morē'quere yosocu niwī. Yosotoja, ni'cāgū yucugapu du'teō'o, Jesure sīomorō ñagū, a'tiro nicū niwī:

—I'anirā marī yujupu. Elia yu'ruoga a'tigu a'tigusami cūrē.

³⁷ Be'ro Jesú uputu caricū, wērīa wa'acu niwī. ³⁸ Cū wērīrī cura a'tiro wa'acaro niwā. Ō'acū wi'ipu pa'ia sājāarōpu cā'mota'ayosari casero u'muarō pe'e tū'rādijati, pua casero ducawatiyojacaro niwā. ³⁹ Surara wiogu romano Jesú doca nu'cūgū cū caricūcā i'agū, cū de'ro wee wērīcā i'agū, a'tiro nicū niwā:

—Diacjūta ā'rī Ō'acū macū niapī, nicū niwī.

⁴⁰ Numia yoaropu Jesure i'anucūcārā niwā. Na wa'teropu ā'rā numia nicārā niwā: María Magdalena, apego María José, Santiago nituogu na nīgū paco, tojo nicā Salomé nicārā niwā. ⁴¹ Ā'rā numia Jesure Galileapu nicā sirutu'cārā, cūrē weetamu'cārā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā numia pājārā Jesú Jerusalēpu wa'acā sirutu'cārā topu i'anucūcārā niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Jesú wērīca nūmu judío masā soatji nūmu dūporo nicaro niwā. Tojo weerā na ba'atjere apoyurā weecārā niwā. Na'ique'ari cura José, Arimatea wāmetiri macācū etacu niwī. Judío masā wiorā me'rācū wiogu nicū niwī. Joséta Jesure “Ō'acū bese'cu nimi”, ni ējōpeocu niwī. Tojo nicā cū wiogu sājātje quē'rārē co'tecu niwī. Tojo weegu uiro marīrō wācūtutuario me'rā Pilato tiropu sājāacu niwī. Sājāa, Jesú ya upure sērīcu niwī. ⁴⁴ Pilato ti upure sērīcā tu'ogu, cū wērīatoja'quere masīgū, tu'omarīa wa'acu niwī. Be'ro surara wiogure ¿diacjūta wērīapari? nīgū, sērītiña'cju pijiocu niwī. ⁴⁵ Surara wiogu “Diacjūta niapu” nicā tu'ogu, Pilato Jesú ya upure Joseré o'oduticu niwī. ⁴⁶ Tojo weegu José cūrē omatji casero añurī caserore duucu niwī. Be'ro Jesú ya upure mūdijoo, ti casero me'rā omacu niwī. Tu'ajanu'cō, ni'cā tuti ūtāgāpu se'ēca tutipu sīosōrōcūocu niwī. Be'ro ti pere ūtāgājo me'rā tuubi'acu niwī. ⁴⁷ María Magdalena, apego María puarā José, Santiago paco Jesure yaa'carore i'acārā niwā.

16

Jesú cū wērī'cupu masā'que ni'i

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Sauru na soowari nūmu yu'rūca be'ro María Magdalena, apego María Santiago paco, tojo nicā apego Salomé u'mūtise duucārā niwā. Te me'rā Jesure cū upure piopeorā wa'arā weecārā nimirū. ² Mujīpū mājātiri cura ma'ma semana sājānu'cārī nūmu soorinūmu nicā Jesure yaa'caropu wa'acārā niwā. ³ Na topu wa'arā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Noa marīrē tiga ūtāgārē tuupāobosarosari? nicārā niwā.

⁴ Topu ejarā, tiga ūtāgājo ti tutire bi'acaga aperopu cūñacā ī'acārā niwā. ⁵ Tojo weerā ti tutipū diacjū sājāa wa'acārā niwā. Topu diacjū pe'e ni'cū ma'mū dujicā ī'acārā niwā. Cū yoaro su'tiro butiro sāñacā ī'arā, ūputu ūcua'cārā niwā. ⁶ Cū narē nicu niwī:

—Yū'ure uiticā'ña. Musā Jesú Nazarecjūrē na curusapu paabi'pe wējē'cure a'marā wee'e. Cū masātojami. A'tore marīmi. Cūrē na cūu'carore ī'arā a'tia. ⁷ Be'ro cū bu'erārē, tojo nicā Pedrore wererā wa'aya. “Cū musā đuporo Galileapu wa'ayugusami. Cū musārē toduporopu ní'caronojōta topu cūrē ī'arāsa'a”, ni wererā wa'aya, nicu niwī.

⁸ Cū tojo nicā tu'orā, numia Jesure yaa'caropu ní'cārā ūcua narāsārāta, omawā'cā wa'acārā niwā. Ūputu ī'a ūcua'cārā nitjārā, na ī'a'quere, na tu'o'quere āpērārē wereticārā niwā.

Jesú María Magdalenarē bajuamu'tā'que ni'i
(Jn 20.11-18)

⁹ Jesú bo'reacā soorinumu nicā wērī'cūpu masācu niwī. Titare María Magdalenarē bajuamu'tācu niwī. Coreta toduporopure Jesú siete wātia cūogore cō'awīrōcu niwī. ¹⁰ Cū core bajuāca be'ro cū me'rā sija'cārārē, cū wērī'quere dajasewā'a utirārē werego wa'aco niwō. ¹¹ “Jesú catiami, yū'ū cūrē ī'apu” nicā tu'orā, ējōpeoticārā niwā.

Jesú puarā cū bu'esere sirutu'cārārē bajua'que ni'i
(Lc 24.13-35)

¹² Jesú María Magdalenarē bajuāca be'ro āpērā puarā cūrē ējōpeorārē bajuacu niwī tja. Na cāpūpu sjarārē cū apī weronojō bajugu bajuacu niwī. ¹³ Be'ro cūrē ī'amasica be'ro āpērā cū bu'erā ní'cārārē wererā wa'acārā niwā. Na quē'rārē ējōpeoticārā niwā.

Jesú cū bu'erārē “A'tiro weeya” nise ni'i
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ María Magdalenarē, tojo nicā āpērārē bajuāca be'ro Jesú cū bu'erā oncere bajuacu niwī. Na ba'adujiri cura bajuacu niwī. Na “Cū masācu niami” nisere ējōpeoticārā niwā. Na ējōpeotise bu'iri narē tu'ticu niwī. ¹⁵ Be'ro a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tiropu nipe'tirārē yū'ū masārē yū'ruoguti nisere quetiwererā wa'aya. ¹⁶ No'o yū'ure ējōpeo, wāmeyeno'gū yū'ruono'gūsami. Yū'ure ējōpeotigu pūrīcā bu'iri da'reno'gūsami. ¹⁷ Ējōpeorā na ējōpeosere ī'orā, a'tiro weemasīrāsama. Yū'ū tutuaro me'rā wātia masārē sājāa'cārārē cō'awīrōmasīrāsama. Apemasā ye, na ucūmasīti'quere ucūmasīrāsama. ¹⁸ Na añarē ñe'ecā, tojo nicā nīmá sī'ricā, ne mejēcā wa'asome. Dutitirārē omocā ñapeocā, yū'rūrāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú ū'musepu mujābutia'que ni'i
(Lc 24.50-53)

¹⁹ Be'ro marī wioqu Jesú cū bu'erārē wéréca be'ro Ō'acū ū'musepu cūrē miimujāa wa'acu niwī. Topure cū pacu tiropu diacjū pe'e ejanujācu niwī. ²⁰ Tojo wa'āca be'ro cū bu'erā nipe'tiropu cū yū'ruose quetire weresterā wa'acārā niwā. Na werēcā, Jesú cū basuta narē weetamucu niwī. Na weresere diacjūta ni'i nīgū, añuse na weeī'omujācā weecu niwī.

Luca Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ā'ri ni'cūta āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā wa'teropure judío masū nitigu nicu niwī. Cū Pablo me'rācjū waro nīgū, cū me'rā tojota da'rayapaticā'cu niwī. Cū Jesucristo ējōpeonu'cā'quema de'ro nicā, no'opu ējōpeogu ējōpeonu'cāpī. Masīno'ña marī'i. Añurō weeri masū, tojo nicā ocoyeri masū nicu niwī. Cū Siria di'tapu ni'ri macā Antioquíapu bajuacu niwī.

A'ti pūrī nipe'tirāpureta Jesú yu'ruogu a'ticu niwī nisere ojano'caro niwū. Israe curuacjārā se'sarore yu'ruogu a'ticu niwī, ni ojano'ña marīcaro niwū.

Āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā nemorō Jesú cū catiri umūcore, cū weeseti'quere ojayu'ranu'cācu niwī. Tere ojase dūporo queoro ojasī'rīgū, a'tiro weecu niwī. Āpērā Jesú ye quetire werēcā ī'abesetojagupu, tojo nicā nipe'tise Jesú weeseti'quere besenu'cōpe'otojagupu ojacu niwī.

A'ti pūrīrē Teófilo wāmetigu, judío masū nitigure ojacu niwī.

Luca ¿de'ro weegu a'ti pūrīrē ojapari? nise ni'i

¹ Pājārā masā ūsā wa'teropu wa'a'quere Jesú ye quetire ojasī'rīcārā niwā. ² Ūsārē bu'e'caronojōta ojacārā niwā. Jesú ne waro weenu'cā'quere ī'a'cārā, cū ye quetire weretamu'cārā wereturiacārā niwā. Tereta āpērā ojacārā niwā. ³⁻⁴ Yu'u quē'rā ne waro nu'cā'que me'rā nipe'tise Jesú ye quetire ī'abesepe'ocā'a. Tojo weetojagupu, yu'u a'tere queoro ojame'rīcā'sī'rīsa'a. A'tiro weecā, añusī'rī nīgū, wiogu Teófilo, mu'urē oja'a. Mu'urē āpērā bu'e'que diacjūta ni'i nidutigu ojaguti.

Ō'acūrē werēcō'tegu ū'musecjū Juā wāmeyeri masū cū bajuatjere wereyu'que ni'i

⁵ A'te me'rā mu'urē werenū'cāgūti. Herode Judea di'ta wiogu nīcaterore ni'cū pa'i Zacaria wāmetigu nicu niwī. Cū Abías wāmetigu ya curuacjū pa'i nicu niwī. Cū numo Isabe wāmetico niwō. Co quē'rā dūporocjūpu pa'i Aarō pārāmeo nituriago nico niwō. ⁶ Na puarāpūta Ō'acū ī'orōpūre añurā nicārā niwā. Ō'acū duti'quere, tojo nicā Moisé duti'quere queoro weecārā niwā. Tojo weerā masā narē “Ña'arā nima”, nīmasīticārā niwā. ⁷ Isabe pō'rā bocamasītico niwō. Tojo weerā na pō'rāmarīcārā niwā. Tojo nicā na puarāpūta bucurā waro nicārā niwā.

⁸ Ni'cā numu Zacaria ya curuacjārārē Ō'acū ī'orōpu Ō'acū wi'ipū da'rase nicaro niwū. ⁹ Na pa'ia weewuaronojōpuma nībocaca be'ro Zacariare Ō'acū Nibutiari Tucū tiro ū'mūtise ūjūamorōdūtīrā sōrōcārā niwā. ¹⁰ Cū ū'mūtise ūjūapeori cura nipe'tirā masā sopepu űubuerā weecārā niwā. ¹¹ Cū tojo weeri cura ni'cū Ō'acūrē werēcō'tegu ū'musecjū cū ūjūamorōpeoro diacjū pe'e bajuacu niwī. ¹² Cūrē ī'agū, Zacaria de'ro wéemasīticu niwī. Ūcuayū'ruacu niwī. ¹³ Cū tojo weecā ī'agū, Ō'acūrē werēcō'tegu cūrē nicu niwī:

—Yu'ure uiticā'ña. Ō'acū mu'u űubuesere tu'oami. Mu'u numo Isabe ni'cū pō'rātīgosamo. Cūrē Juā wāmeyeya. ¹⁴ Mu'u cū me'rā pūrō e'catīgusa'a. Āpērā quē'rā cū bajuacā, pājārā e'catīrāsama. ¹⁵ Mu'u macū Ō'acū ī'orōpūre mejō nīgū mejēta nīgūsami. Ne vinorē, si'bio'quere sī'rīsoma. Cū bajuase dūporo Espīritu Santure cuoyu'ruatojagūsami. ¹⁶ Pājārā Israe curuacjārā Ō'acū na wiogure ējōpeodu'u'cārārē ējōpeocā weegusami tja. ¹⁷ Cū marī wiogu dūporo weremu'tāsījagūsami. Dūporocjūpu Ō'acū ye cjasere weremu'tārī masū Elīamarīcā Espīritu Santu tutuasere cuoyu'ruacu niwī. Cū weronojō cū quē'rā cuoyu'ruagusami. A'tiro weegusami. Pacusūmuarē na pō'rā me'rā cumuca marīrō nisetīcā weegusami. Tojo nicā yu'ranu'cārī masārē wiorā dutisere yu'ticā weegusami. A'tiro wee masārē marī wiogure ñe'edutigu bu'eyugusami, nicu niwī Ō'acūrē werēcō'tegu.

¹⁸ Cū tojo nicā, Zacaria sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro wee yu'u a'tere “Diacjūta ni'i” nīmasībosau? Yu'u bucu waro ni'i. Yu'u numo quē'rā bucuo waro nimo, nicu niwī.

¹⁹ Ō'acūrē werēcō'tegu cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u Ō'acūrē da'raco'tegu Gabrie wāmeti'i. Yu'u Ō'acū ī'orōpu ni'i. Cū mu'u me'rā ucūdutigu, a'te queti añusere weredutigu o'oāmi. ²⁰ Ni'cārōacārē mu'u ējōpeoti'que bu'iri ucūmasītigū tojagūsa'a. Téé mu'u macū bajuatiro pōtēorō ne cārō ucūsoma. Ō'acū cū ūaro pōtēorō tojo wa'arosa'a, nicu niwī.

²¹ Cũ tojo weeri cura sope pu'tocjárã pe'e co'terã weecãrã niwã. Na Zacaría bajuticã, cũ yoogocã Ì'arã, “¿De'ro wa'apariba cãrẽ?” nicãrã niwã. ²² Zacaría na tiropu wijaatagu, ucũmasĩticu niwĩ. “Topũta Ô'acũ apeyenojõ cãrẽ Ì'oapĩ”, nicãrã niwã. Cũ ucũmasĩtiĩjigũ ucũrõnojojõ o'ogu, omocãrĩ me'rã narẽ weequocũ niwĩ.

²³ Cũ Ô'acũ wi'ipu da'rãse nũmurĩ pe'tica be'ro cũ ya wi'ipu dajatojaacu niwĩ. ²⁴ Be'ro, cũ nũmo Isabe nijĩpaco tojaco niwõ. Ni'cãmocuse mujĩpũrĩ co ne wijatico niwõ. ²⁵ Co a'tiro wãcũco niwõ: “Ô'acũ ya'ũ põ'rãmarĩgõ ni'core weetamuami. Masã tojowaro Ì'acõ'adutitigu ya'ũre añurõ weemi”, nico niwõ.

Mariare Ô'acũrẽ wereco'tegu ũ'mũsecjũ Jesũ bajuatjere wereyu'que ni'i

²⁶ Seis mujĩpũrĩ Isabe nijĩpaco nirõ ya'rũcaro niwũ. Ticuse mujĩpũrĩ be'ro Ô'acũ cãrẽ wereco'tegu Gabriere a'tiro weecu niwĩ. Galilea di'ta nirĩ macã Nazarepu o'õcu niwĩ tja. ²⁷ Cãrẽ ni'cõ numio Mariare, ne apĩ mũmũ me'rã niña'ti'core quetiweredutigu o'õcu niwĩ. Co ni'cũ Davi pãrãmi nituriagu Josẽ wãmetigu me'rã omocã du'tegotigo weeco niwõ. ²⁸ Ô'acũrẽ wereco'tegu co nirõpu sãjãa, añudutigu a'tiro nicu niwĩ:

—María, mũ'ũrẽ añudutise miiti'i. Ô'acũ mũ'ũrẽ añurõ wéegũ pajaña'mi. Cũ marĩ wiogu mũ'ũ me'rã nimi. Nipe'tirã numia ya'rũoro mũ'ũrẽ añurõ weeyũ'ũnũ'cãgũsami, nicu niwĩ.

²⁹ Cũ tojo nicã tu'ogo, tu'omarĩa wa'aco niwõ.

—¿De'ro weegu ya'ũre tojo añudutiti? nico niwõ. ³⁰ Be'ro Ô'acũrẽ wereco'tegu a'tiro nicu niwĩ:

—María, ya'ũre uticã'ña. Ô'acũ Ì'orõpũre mũ'ũ añuse bocapu. Mũ'ũ me'rã e'catismi. ³¹ Ni'cãrõacãrẽ mũ'ũ nijĩpaco tojagõsa'a. Ni'cũ põ'rãtigosa'a. Cãrẽ Jesũ wãme õ'õa. ³² Cũ mejõ nigũ mejõta nigũsami. “Ô'acũ ũ'mũsecjũ macũ nimi”, nino'gũsami. Cũ ñecũ Davire wee'caronojõ Ô'acũ wiogu sõrõgũsami. ³³ Tojo weegu Israe curuacjãrãrẽ dutinu'cũcũsami. Cũ dutise ne pe'tisome. Wiogu ninu'cũcũsami, nicu niwĩ.

³⁴ Cũ tojo nicã tu'ogo, María Ô'acũrẽ wereco'tegure sãrĩtiña'co niwõ:

—¿De'ro wee a'te tojo wa'abosari? Yũ'ũ ne ni'cũ mũmũ me'rã niwe'e, nico niwõ.

³⁵ Ô'acũrẽ wereco'tegu core ya'ticu niwĩ:

—Espĩritu Santu mũ'ũpũre dijatagusami. Ô'acũ ũ'mũsecjũ cũ tutuase mũ'ũpũre o'mecurua weronojõ dijati, tuubi'arosa'a. Tojo weegu mũ'ũ macũ Ô'acũ yagu añugũ waro tojagũsami. Cũ “Ô'acũ macũ nimi”, nino'gũsami. ³⁶ Mũ'ũ basuco Isabe quẽ'rã bũcuo waro nimigõ, ni'cũ macũ wuagõsamo. Co na “Põ'rã marĩmo” nino'co co nijĩpaco nirõ seis mujĩpũrĩ ya'rutoja'a. ³⁷ Ô'acũrẽ nipe'tise weeta basio'o, nicu niwĩ.

³⁸ Cũ tojo nicã tu'ogo, María ya'tico niwõ:

—Yũ'ũ Ô'acũrẽ da'rawã'ñaco'tego ni'i. Ô'acũ mũ'ũ ni'caronojõta ya'ũre weeato, nico niwõ.

Co tojo nitu'ajaca be'ro Ô'acũrẽ wereco'tegu wa'a wa'acu niwĩ.

María Isabere Ì'agõ wa'a'que ni'i

³⁹ Ô'acũrẽ wereco'tegu wérẽca be'ro María yoogoro marĩrõ a'tiro weeco niwõ. Te nũmurĩa co basuco Isabere opa bu'pa nirĩ macã Judea di'tapu Ì'agõ wa'aco niwõ. ⁴⁰ Topũ ejago, Zacaría ya wi'ipu sãjãaco niwõ. Sãjãagõ, Isabere añudutico niwõ. ⁴¹ Co añuduticãta, Isabe macũ paa po'peapu sãñagũ a'meña'cu niwĩ. Isabe Espĩritu Santure cõoyũ'ruago tojaco niwõ. ⁴² Tojo weego co ʔputũ tutuaro me'rã ucico niwõ:

—Nipe'tirã numia ya'rũoro Ô'acũ mũ'ũrẽ añurõ weeyũ'ũnũ'cãmi. Mũ'ũ macũ quẽ'rãrẽ añurõ weemi. ⁴³ Mũ'ũ ya'ũ wiogu paco ya'ũre Ì'agõ a'ticã, añubutiaro wa'a'a. ⁴⁴ Mũ'ũ añudutisere tu'ocãta, ya'ũ macũ paa po'peapu sãñagũ e'catise me'rã a'meña'mi. ⁴⁵ Ô'acũ marĩ wiogu mũ'ũrẽ “Tojo weeguti” ni'que queoro wa'arosa'a. Mũ'ũ cũ tojo ni'quere tu'o ãjõpeo'co e'cati'i, nico niwõ Isabe.

⁴⁶ Be'ro María a'tiro nico niwõ:

Yũ'ũ ejeripõ'rãpu Ô'acũ ya'ũ wiochure e'catise o'o'o.

⁴⁷ Ô'acũ ya'ũre ya'ruogu me'rã e'cati'i.

⁴⁸ Yũ'ũ mejõ nigõrẽ Ô'acũ a'tiro weecu niami.

Cãrẽ da'rawã'ñaco'tegore wãcũcu niami.

A'tiro nicã me'rã nipe'tirã ya'ũre “Ô'acũ añurõ weemi core”, nirãsama.

⁴⁹ Ô'acũ tutuayũ'ruagu ya'ũre añubutiase waro weemi.

Cũ añuyũ'ruagu, ña'ase moogũ nimi.

⁵⁰ Nipe'tirã cãrẽ wiopesase me'rã tu'õña'rãrẽ pajaña'nu'cũcũsami.

51 Cũ tutuaro me'rã peje añuse weemi.

Åpērã yu'ruoro ni'i ni tu'oña'rārē docaque'acã weemi.

52 Wiorã nimi'cārārē mejō nīrã tojacã weemi.

Mejō nīrã pe'ere wiorã weronojō morōmi.

53 Tjaboarārē peje waro añuse o'omi.

Peje cuomi'cārārē ne ñe'enojō marīrã tojacã weemi.

54 Israe curuacjārã cūrē da'racō'terārē weetamumi.

Ne cã'rō narē pajaña'ticã weetimi.

55 Cũ marī ñecūsũmuarē “Tojo weegati” nī'caronojōta weemi.

Abrahārē, tojo nicã cũ pãrãmerã nituriarārē pajaña'nu'cücūsami, nico niwō Marĩa.

56 Marĩa Isabe tiropu i'tia mujĩpũ tojánico niwō. Be'ro co ya wi'ipu dajatojaaco niwō.

Juã masãrē wãmeyerĩ masũ bajua'que ni'i

57 Be'ro Isabe co macūrē wuariteronojō ejacaro niwã. Titare co macũ bajuacu niwĩ. 58 Cũ bajuãca be'ro co acawererã, åpērã co ya wi'i pu'to nīrã core e'catitamura wa'acãrã niwã. Õ'acũ core añubutiase weecã ĩ'arã, tojo weecãrã niwã. 59 Ni'cã semana cũ bajuãca be'ro Moisé duti'caronojōta weecãrã niwã. Cũ ò'rēcju yapa caserore yejecō'adutirã wa'acãrã niwã. Masã cūrē cũ pacu wãme weronojō Zacaría wãmeyesĩ'ricãrã nimiwã. 60 Na tojo weesĩ'rĩmicã, cũ paco narē nico niwō:

—Niwe'e. Cũ Juã wãmetigusami, nico niwō.

61 Masã pe'e “¿De'ro weegu? Mu'u acawererã Juã wãmetirã marĩma”, nicãrã niwã.

62 Be'ro Zacariãre “¿Mu'u de'ro wãme ò'osĩ'rĩsari?” nīrã, weequeose me'rã sērĩtiña'cãrã niwã. 63 Na tojo nicã, ni'cã pji sēricu niwĩ. Ti pjiũ cũ “Juã wãmetigusami”, ni ojacu niwĩ. Nipe'tirã cũ tojo weesere ĩ'arã, ucuape'tia wa'acãrã niwã. 64 Cũ ojãca be'ro maata Zacaría apaturi ucũnũ'cãcu niwĩ tja. Tojo nicã Õ'acūrē e'catise o'ocu niwĩ. 65 Zacaría tojo weese me'rã nipe'tirã cũ pu'to nīrã ucuape'tia wa'acãrã niwã. Nipe'tirã to u'muase bu'papu nīrã Judeacjãrã tojo wa'a'quere werestewã'cãcãrã niwã. 66 Nipe'tirã na tojo wereturiasere masĩrã, pũrō wãcũcãrã niwã. Cũ Õ'acũ tutuaro me'rã bajuacã ĩ'arã, a'merĩ sērĩtiña'mujãcãrã niwã:

—¿Cũ wĩ'magũ bucu ējãgũ, de'ro nigũnojo nigũsari? nicãrã niwã.

Zacaría Õ'acūrē basapeo'que ni'i

67 Wĩ'magũ pacu Zacaría Espĩritu Santure cuoyu'ruacu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ ucũdutisere a'tiro ucũcu niwĩ:

68 Marĩ wiogu Õ'acũ Israe curuacjārã wiogure añurō ucũrã.

Marĩ tiro, cũ yarã tiropu a'timi.

Marĩrē weetamugũ, añurō yu'rucã weegusami.

69 Cũ marĩrē yu'ruoacju tutuayu'ruagure o'ógusami.

Cūrē Davi pãrãmerã nituriarã wa'teropu nigũrē o'ógusami.

Davi Õ'acūrē da'rawã'ñaco'tegu nicu niwĩ.

70 A'tere ne waroputa cũ ye queti weremu'tãrĩ masã ña'ase moorã me'rã Õ'acũ “Tojo weeguti”, nicu niwĩ.

71 Nipe'tirã marĩrē waparãtirãrē, marĩrē ĩ'atu'tirãrē yu'ruweticã weegusami.

72 Tojo nicã marĩ ñecūsũmuarē “Musãrē pajaña'gũti.

Yu'u “Tojo weeguti” nī'que añusere ne acobojosome”, nicu niwĩ.

73 A'tere Õ'acũ cũ basuta marĩ ñecũ Abrahārē “Tojo weeguti”, nicu niwĩ.

74 Marĩrē ĩ'atu'tirãrē yu'rucã weegusami.

Tojo nicã uiro marĩrō marĩrē cũ dutiro weecã weegusami.

75 Nipe'tiro marĩ catiro põtēorō añurã, cũ yarã cũ uaro weecã weegusami, nicu niwĩ Zacaría.

76 Mu'u, yu'u macũacã, marĩ wiogu a'tiatji ma'arē apoyumu'tãgũ nigũsa'a.

Tojo weegu “Õ'acũ u'musecjũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ nimi”, nino'gũsa'a.

77 Mu'u Õ'acũ yarãrē a'tiro nigũsa'a:

“Musã ña'arō wee'quere acobojose sēricã, musãrē acobojogusami.

A'tiro wéegu, musã pecame'epu wa'abo'cãrãrē yu'ruogusami”, nigũsa'a.

78 Õ'acũ marĩ wiogu marĩrē ma'i pajaña'tjãgũ, cũ macũ marĩrē yu'ruoacjũre o'ógusami.

79 Cũ na'itĩ'arõpu nīrãrē sĩ'orō weronojō marĩ cūrē masĩtirã, pecame'epu wa'abo'cãrãrē cūrē masicã weegusami.

Tojo wee marĩ ña'arō wee'quere acobojogu, marĩrē cũ me'rã añurō nisetiã weegusami, nicu niwĩ Zacaría.

⁸⁰ Wĩ'magũ bũcua, siape me'rã Õ'acũrẽ nemorõ ãjõpeowã'cãcu niwĩ. Yucu marĩrõ, masã marĩrõpũ nibajaque'aticu niwĩ. Téé Israe curuacjãrãrẽ bu'enu'cãcaropũ topũ nituocũ niwĩ.

2

Jesú cã bajua'que ni'i (Mt 1.18-25)

¹ Jesú cã bajuase duporo nipe'tirã romano masã wiogu Augusto wãmetigu nipe'tirã masãrẽ ba'paqueogutigu, na wãmerẽ ojaõ'oduticu niwĩ. ² Cirenio, Siria di'ta wiogu nãcatero ne waro ojaõ'ose nu'cãcaro niwũ. ³ Nipe'tirãrẽ na ñecũsumua bajua'que macãrĩpũ ojaõ'ogũ wa'aduticu niwĩ.

⁴ Tojo weegu José Nazare Galilea di'ta nirĩ macãpũ ní'cu wijawã'cãcu niwĩ. Belé Judea di'ta nirĩ macãpũ wa'acu niwĩ. Topũ cũ ñecũ Davi bajuacu niwĩ. Cũ Davi pãrãmi niyugu, topũ ojaõ'odutigu wa'acu niwĩ. ⁵ Cũ, cã omocã du'teacjo María me'rã Belẽpũ ojaõ'odutigu wa'acu niwĩ. Co wĩ'magũ cuogo nico niwõ. ⁶ Na Belẽpũ nirĩ cura María co wĩ'magũ ñe'eritero ejacaro niwũ. ⁷ Topũre na cãrĩrĩ wi'i bocaticãrã niwã. Tojo weerã ecarã na cãrĩrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã. Topũ co ne waro wĩ'magũ wuaco niwõ. Cãrẽ su'ti caseri me'rã oma, ecarã na ba'ari co'ropũ cũuco niwõ.

Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã oveja co'terãrẽ Jesú bajuasere were'que ni'i

⁸ Belé sumutopũ oveja co'terã nicãrã niwã. Na, na yarã ovejare co'terã, cãpũpũ nibo'reamujãcãrã niwã. ⁹ Wãcũña marĩrõ narẽ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musecjã bajuacu niwĩ. Õ'acũ cũ asistese na tiropũ añurõ bo'reyuse'sa wa'acaro niwũ. Tojo wa'acã Ì'arã, ucuayũ'ruacãrã niwã. ¹⁰ Õ'acũrẽ wereco'tegu narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'ure uiticã'ña. Musãrẽ añuse quetire miitigu wee'e. Te quetire tu'orã, nipe'tirã e'catirãsama. ¹¹ Ni'cãcã ñami Davi ya macã Belẽpũ musãrẽ yũ'ruoacjũ bajuami. Cũ Õ'acũ bese'cu Cristo marĩ wiogu nimi. ¹² Cũ wĩ'magũrẽ su'ti caseri me'rã oma'care bocaerãsa'a. Wa'icurã nirĩ wi'ipũ cũñagũrẽ Ì'arãsa'a. Musã a'tere Ì'arã, "Diacjũta wereapĩ", nirãsa'a, nicu niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu.

¹³ Cũ tojo nãca be'roacã cã tiropũ pãjãrã Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã bajuanemocãrã niwã. Na Õ'acũrẽ ãjõpeorã, a'tiro e'cati basapeocãrã niwã:

¹⁴ Õ'acũ u'musecjũrẽ e'catipeorã.

Nipe'tirã cãrẽ "Añubutiami", ni basapeoato.

A'ti di'ta pe'ere cũ añurõ weeno'cãrã ejerisãjãse cuoato, nicãrã niwã.

¹⁵ Be'ro Õ'acũrẽ wereco'terã u'musepũ mujãca be'ro oveja co'terã na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Te'a quero Belẽpũ. Tojo wa'a'quere, Õ'acũ marĩrẽ wereduti'quere Ì'arã marĩ, nicãrã niwã.

¹⁶ Tojo weerã sojaro me'rã macãpũ pi'acãrã niwã. Topũ pi'atarã, María, Joseré bocaerãcãrã niwã. Wĩ'magũ quẽ'rãrẽ ecarã ba'ari co'ropũ cũñagũrẽ Ì'acãrã niwã.

¹⁷ Cãrẽ Ì'aca be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegu wĩ'magũ ye quetire narẽ ní'quere werestecãrã niwã. ¹⁸ Nipe'tirã na weresere tu'orã, tu'o ucuamujãcãrã niwã. ¹⁹ María pe'e oveja co'terã tojo nisere co se'saro wãcũ tu'oña'cã'co niwõ. Uputũ tere wãcũnũrãco niwõ.

²⁰ Oveja co'terã Õ'acũrẽ wereco'tegu narẽ ní'caronojõta queoro wa'acã Ì'arã, Õ'acũrẽ "Añuyũ'ruami", ni e'catitojaacãrã niwã.

Jesure na Õ'acũ wi'ipũ mia'que ni'i

²¹ Ni'cã semana Jesú bajuãca be'ro na weewũaranojõ weecãrã niwã. Jesure cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Titareta cãrẽ Jesú wãme õ'ocãrã niwã. Ti wãmerẽta Õ'acũrẽ wereco'tegu María co niñipaco nise duporo õ'oduticu niwĩ. Tojo weerã tojo wãmeyecãrã niwã.

²² Wĩ'magũ co wũaca be'ro ticuse nũmũrĩ yũ'rũca be'ro na weewũaranojõpũma weecãrã niwã. Moisé dutise a'tiro nicaro niwũ. Numia wĩ'magũ wũaca be'ro ticuse nũmũrĩ be'ro apaturi na ní'caronojõta tojato tja nirõ tojo duticaro niwũ. Titare wĩ'magũrẽ Jerusalẽpũ miacãrã niwã. Topũ Õ'acũ wi'ipũ miãsjãa, Õ'acũrẽ "Mu'ũ yagu nimi", ni Ì'orã wa'acãrã niwã. ²³ Õ'acũ dutise tojo niyucã, tere tojo weecãrã niwã. A'tiro nicaro niwũ: "Nipe'tirã bajuamu'tãrã umua Õ'acũ yarã sãjãcã weeno'rãsama", niwũ. ²⁴ Be'ro María, tojo nicã José Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã tja. A'tiro nicaro niwũ: "Õ'acũrẽ ãjõpeorã, puarẽrã buja weronojõ bujarãrẽ o'oya. Na marĩcã buja puarã o'oya", nicaro niwũ.

²⁵ Titare ni'cã Jerusaléçjã Simeó wãmetigu nicu niwí. Cũ añugũ waro Ô'acũrê êjõpeoyu'rugũ nicu niwí. Israe curuacjãrãrê yu'rũoacjũre yucuegu weecu niwí. Espíritu Santu Simeó me'rã ninu'cũcu niwí. ²⁶ Espíritu Santu çãrê a'tiro wereyutojacu niwí:

—Cristo Ô'acũ bese'cure í'atimigã, mu'u wêrísome, nicu niwí. ²⁷ Ô'acũ wi'ipu Jesure miãca namãrê Espíritu Santu Simeóré ti wi'ipu wa'aduticu niwí. Be'ro Jesure cũ pacusũmua Moisé duti'caronojõta wéerã, Ô'acũ wi'ipu miacãrã niwã. ²⁸ Wí'magũrê í'agũ, Simeó miiwũacu niwí. Miiwũa, Ô'acũrê e'catipeogu, a'tiro nicu niwí:

²⁹ Wiogu, mu'u "A'tiro weeguti" ní'quere queoro weeapu.

Tojo weegu ni'cãrõacãrê yu'u mu'urê da'raco'tegu e'catise me'rã wêrĩmasĩ'i.

³⁰ Masãrê yu'rũoacjũre í'atoja'a.

³¹ Mu'u nipe'tirã masã í'orõpu çãrê masĩdutigu tojo weewũ.

³² Cũta judío masã nitirãrê mu'urê êjõpeodutigu sĩ'ogũ weronojõ weegusami.

Tojo nicã nipe'tirã mu'u yarã Israe curuacjãrã "Ô'acũ añurõ weeami", nino'rãsama, nicu niwí Simeó.

³³ Simeó wí'magũrê tojo nicã tu'orã, José, tojo nicã Jesú paco tu'omarĩa wa'acãrã niwã.

³⁴ Be'ro Simeó narê "Ô'acũ musãrê añurõ weeato", nicu niwí. María, Jesú pacore a'tiro nicu niwí:

—Ô'acũ ã'rĩ wí'magũrê a'tiro weedutigu beseapĩ. Çãrê uatirã Israe curuacjãrã cõ'adjiono'rãsama. Çãrê uarã pe'e morõpeono'rãsama. Cũ Ô'acũ ye cjasere í'omũ'tãgũ nigũsami. Pãjãrã çãrê teerãsama. ³⁵ Tojo weese me'rã nipe'tirã wãcũsere bajuyoropu masĩno'rõsa'a. Mu'u pe'ere te di'pjĩ me'rã ñosêrõ weronojõ pũrĩse tu'oña'gõsa'a, nicu niwí Mariare.

³⁶ Apego Ô'acũ wi'ipũre Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masõ nico niwõ. Co Ana wãmetico niwõ. Fanuel macõ Aser curuacjõ nico niwõ. Bũcũo waro nico niwõ. Ne waropũre nu'mio waro omocã du'teco niwõ. Co omocã du'téca be'ro siete cũ'marĩ co marãpu me'rã nico niwõ. Ticuse cũ'marĩ be'ro co marãpu wêrĩa wa'acu niwí. ³⁷ Jesure na Ô'acũ wi'ipu miacaterore co wapewio ochenta y cuatro cũ'marĩ cũoco niwõ. Co Ô'acũ wi'ipũre ne wijatico niwõ. Topu Ô'acũrê êjõpeogo, ñamĩrĩ, umucori be'ti, ñubuenũ'cũcã'co niwõ. ³⁸ Simeó Mariare, Joserê ucũrĩ cura Ana na tiropu wa'aco niwõ. Jesure í'agõ, Ô'acũrê e'catise o'oco niwõ. Be'ro nipe'tirã Jerusaléçjãrã masãrê yu'rũoacjũre co'terãrê Jesu ye cjasere wereco niwõ.

María, José, Jesú na ya macã Nazarepu dajatojaa'que ni'i

³⁹ Nipe'tise Ô'acũ duti'quere weetu'ajaca be'ro María, José, Jesú na ya macã Nazare, Galilea di'tapu dajatojaacãrã niwã. ⁴⁰ Wí'magũ siape me'rã bũcũa, nemorõ tutuagu, masĩnemogũ wa'acu niwí. Ô'acũ çãrê añurõ weecu niwí.

Jesú Ô'acũ wi'ipu wiorã me'rã ucũ'que ni'i

⁴¹ Jesú pacusũmua nipe'tise cũ'marĩ Pascua bosenuũu nicã Jerusalépu bosenuũurĩ wa'awũacãrã niwã. ⁴² Tojo weerã Jesú doce cũ'marĩ cũocã, na weewũaronojõpũma wa'acãrã niwã tja. Jesú titare ne waro bosenuũu wa'agu weecu niwí. ⁴³ Bosenuũu yu'rũca be'ro José, María na ya macãpu dajatojaacãrã niwã. Titare Jesú pe'e cũ paco María, José masĩrõ marĩrõ Jerusalépu tojacã'cu niwí. ⁴⁴ Na Jesure "Ápêrã marĩ me'rãçjãrã me'rã wa'ayusami", nicãrã nimiwã. Tojo weerã na wãcũque'tiro marĩrõ ni'cã nũmu ma'apũre wa'acãrã niwã. Be'ropu na acawererã, na í'amasĩrã wa'tero çãrê a'macãrã nimiwã. ⁴⁵ Ne bocaticãrã niwã. Tojo weerã çãrê a'marã, Jerusalépu majãmitojacãrã niwã.

⁴⁶ I'tia nũmu na Jerusalépu wijãca be'ro Ô'acũ wi'ipu çãrê bocacãrã niwã. Cũ Moisé oja'quere bu'eri masã wa'teropu dujicu niwí. Na ucũsere tu'o, cũ quẽ'rã narê sêrĩtiña'mujãcu niwí. ⁴⁷ Nipe'tirã cũ masĩsere í'arã, cũ yu'time'rĩsere tu'orã, í'amarĩamujãcãrã niwã. ⁴⁸ Cũ Ô'acũ wi'ipu dujicã í'arã, cũ pacusũmua í'amarĩacãrã niwã. Cũ paco çãrê nico niwõ:

—Macũ çde'ro weegu ãsãrê tojo weeati? Mu'u pacu, yu'u uputu mu'urê a'mapu. Uputu wãcũque'tiapu, nico niwõ.

⁴⁹ Co tojo nicã tu'ogu, Jesú nicu niwí:

—çDe'ro weerã yu'ure a'mati? çMusã yu'u pacu ye cjasere weerõua'a nisere masĩtiati? nicu niwí.

⁵⁰ Cũ pacusũmua Jesú tojo nisere tu'omasĩticãrã niwã.

⁵¹ Be'ro na me'rã Nazarepu dajatojaacu niwí. Cũ toduporopu wee'caronojõta na dutisere añurõ yu'tinu'cũcu niwí. Cũ paco nipe'tise Jerusalépu tojo wa'a'quere

wācūnūrāco niwō. ⁵² Jesú siape me'rā bŭcua, masīnemowā'cācu niwī. Ō'acū cūrē "Añugū nimi", ni ĩ'acu niwī. Masā quē'rā nipe'tirā cūrē añurō wācūcārā niwā.

3

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Quince cū marī Tiberio wāmetigu nipe'tirā romano masā wioḡu nirī cura a'ticūrā cū docacjārā wiorā nicārā niwā. Poncio Pilato Judea di'ta wioḡu nicu niwī. Herode Galilea di'ta wioḡu nicu niwī. Herode acabiji Felipe Iturea, Traconite wāmetise di'ta wioḡu nicu niwī. Lisania wāmetigu Abilinia di'ta wioḡu nicu niwī. ² Anás, tojo nicā Caifā pa'ia wiorā nicārā niwā. Tita na wiorā nirī cura Ō'acū Zacaríā macū Juārē masā marīrō, yucu marīrōpū ucūcu niwī. ³ Be'ro Juā nipe'tiro dia Jordā wāmetiri maa wa'terōpū yu'rūwā'cācu niwī. Masārē a'tiro bu'ecu niwī:

—Masā ña'arō weeseti'quere bŭjaweti dŭcayū, wāmeyeno'ña. Tojo weerā masā ña'arō wee'quere acobojono'rāsa'a, nicu niwī. ⁴ Dŭporocjĕpū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Isaía oja'caronojōta Juā queero weeseticu niwī. A'tiro ojayuno'caro niwā:

Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpū a'tiro caricūnu'cūbajaque'atigusami:

"Marī wioḡu a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya."

(Marī wioḡu a'tiati dŭporo masā nisetisere apoyuya, masā wācūsere dŭcayuya níḡū, tojo nicu niwī.)

⁵ Nipe'tise di'ta tŭ'ruri yaa, ni'cārōwĭjino'rōsa'a.

Nipe'tise ūrūpagu, opa bu'pa diacjūca pa weeno'rōsa'a.

Ma'arī diacjū nitise ma'arī diacjūnu'cōno'rōsa'a.

Ma'arī coperibujase yaamu'muono'rōsa'a.

(Masā ña'arō weeseti'quere dŭcayū, apoya níḡū, tojo nicu niwī.)

⁶ Masā tojo weecā, Ō'acū masārē yu'rŭosere nipe'tirā ĩ'arāsama, ni ojacu niwī Isaía.

⁷ Masā Juā tiropū wāmeyedutirā wa'acārā niwā. Na tojo weecā, narē a'tiro nicu niwī:

—Masā weeta'sari curuacjārā añā weronojō ni'i. Añā nŭcū ūjĭcā, uiwā'cāsama. Masā añā weronojō bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirā, masā ña'arō wee'quere bŭjaweti dŭcayusi'rītimirā, wāmeyedutirā a'tiapū. ⁸ Masā diacjūta ūsā ña'arō wee'quere bŭjaweti dŭcayuaḡu nírā, masā weesetise me'rā ĩ'oña. A'tiro wācūtīcā'ña: "Ūsā Abrahā pārāmerā ni'i. Tojo weerā Ō'acū tiropū wa'arāsa'a", ni wācūtīcā'ña. Masā wācūsere dŭcayuticā, Abrahā pārāmerā nise wapamarī'i. Ō'acū ūagu, a'te ūtāperi me'rā Abrahā pārāmerā wa'acā weemasīmi. Cū tojo weecāma, na pe'e Ō'acū ūaro weebosama. ⁹ Marī yucupagu ote'quepagu weronojō ni'i. Ō'acū masārē yucupagu dŭca marīsepagure besecō'arō weronojō weegusami. Yucu añurō dŭcatitĭcjure paacō'a, ūjĭacō'acā'no'sa'a.

Tere wee'caro weronojō masā wācūsere dŭcayuticā, añurō weesetitīcā, Ō'acū masārē cōmea me'rā paacō'agū weronojō bu'iri da'regusami, nicu niwī Juā.

¹⁰ Cū tojo nicā tŭ'orā, masā cūrē sērītiña'cārā niwā:

—To pŭrĭcārē ĩ'de'ro weerāsari? nicārā niwā.

¹¹ Juā narē yu'ticu niwī:

—No'o puaro su'tiro cŭogunojō apī moogŭrē ni'cārō o'oya. Ba'ase cŭogunojō ba'ase moogŭ me'rā dŭcawaa ba'aya, nicu niwī.

¹² Āpērā quē'rā romano masā wiorārē niyeru wapaseebosari masā Juā tiropū wāmeyedutirā wa'acārā niwā. Cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Ūsārē bu'egu, ĩ'ūsā de'ro weerāsari? nicārā niwā.

¹³ Juā narē yu'ticu niwī:

—Romano masā na wapaseeduti'caro nemorō wapaseeticā'ña. Na dutiro ejatuario wapaseeya, nicu niwī.

¹⁴ Āpērā surara quē'rā cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Ūsā waro, ĩ'de'ro weerāsari? nicārā niwā.

Juā narē yu'ticu niwī:

—Ne āpērā cŭosere ē'maticā'ña. Na o'oticā, tutuario me'rā narē uise o'o, ña'arō weeticā'ña. Tere ūarā, na weeti'quepureta weresādojaticā'ña. Masā wapata'ase me'rā dia'cū e'catiya, nicu niwī.

¹⁵ Masā Juā bu'esere tŭ'orā, ūpŭtu wācūcārā niwā.

—Apetero weegu Juā Ō'acū bese'cū Cristo marī yoacā yucue'cū nisami, ni wācūcārā nimiwā. ¹⁶ Na tojo nisere masĭḡū, Juā nipe'tirārē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u musārē na ña'arō wee'quere b̄jaweti, du'uama nígū, aco me'rā wāmeye'e. Yu'u be'ro apī yu'u nemorō tutuagu a'tigusami. Cū añugū waro nimi. Yu'u pe'e mejō nígū tu'oña'a. Cū ye sapatu tuweemasitigu weronojō cūrē ne ni'cārōwijimasitisa'a. Cū pūrīcā Espiritu Santure musārē o'ógusami. Cūrē masā me'rā ninu'cūcā weegusami. Ña'arōrē ūjūaweero weronojō musārē añurō tojato nígū ña'arō wee'quere cō'agūsami. ¹⁷ Yu'u be'ro a'tigu ni'cō trigo su'tiweeri masū weronojō nimi. Cū te su'tire mejēcā su'awee, cō'asami. Te trigo peri quē'rārē mejēcā mii, te nurōri wi'ipū nurōsami. Te su'tire pecame'epū ūjūacō'asami. A'te weronojō cū, cū yarā warore bese, cū tiropu miagūsami. Āpērārē pecame'epū cō'abajuriogusami. Tī me'e ne pe'tisome, nicu niwī Juā.

¹⁸ Tojo weesenōj me'rā peje apeye werecasanemocu niwī. Tenōj me'rā Juā Ō'acū ye añuse quetire masārē werecu niwī. ¹⁹ Apeyema tja Herode ti di'ta Galilea wiogure tu'ticu niwī. Herode cū acabiji Felipe numo Herodia wāmetigore ē'ma, numoticu niwī. Tojo nicā apeye peje ña'ase weenemo'que bu'iri tu'ticu niwī. ²⁰ Herode Juā cū were'quere tu'ronojō nígū, mejō ña'arō weenemocu niwī. Juārē bu'iri da'reri wi'ipū sōrōduticu niwī.

Juā Jesure wāmeye'que ni'i
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Juārē bu'iri da'reri wi'ipū sōrōdatji d̄poro Juā pājārā masārē wāmeyecu niwī. Be'ro Jesú quē'rārē wāmeyecu niwī. Cūrē wāmeyegu ñubueri cura u'muse pāricaro niwī. ²² Tojo wa'acā, Jesú bu'ipū Espiritu Santu buja weronojō bajugu c̄p̄ure dijatacu niwī. Ūmusepu cū pacu Ō'acū ucūdijogu, a'tiro nicu niwī:

—Mu'u yu'u macū yu'u up̄tu ma'igū ni'i. Mu'u me'rā pūrō e'cati'i, nicu niwī.

Jesú ñecūs̄m̄ua na nituriam̄jāti'que ni'i
(Mt 1.1-17)

²³ Jesú treinta cū'marī wa'tero cuogu, bu'enū'cācu niwī. Masā cūrē “José macū nimi”, nicārā nimiwā. José Elī macū nicu niwī. ²⁴ Elī Matat macū nicu niwī. Matat Levi macū nicu niwī. Levi Melqui macū nicu niwī. Melqui Jana macū nicu niwī. Jana José macū nicu niwī. ²⁵ José Matatias macū nicu niwī. Matatias Amós macū nicu niwī. Amós Nahúm macū nicu niwī. Nahúm Esli macū nicu niwī. Esli Nagai macū nicu niwī. ²⁶ Nagai Maat macū nicu niwī. Maat Matatias macū nicu niwī. Matatias Semei macū nicu niwī. Semei Josec macū nicu niwī. Josec Judá macū nicu niwī. ²⁷ Judá Joanán macū nicu niwī. Joanán Resa macū nicu niwī. Resa Zorobabel macū nicu niwī. Cū Salatiel macū nicu niwī. Salatiel Neri macū nicu niwī. ²⁸ Neri Melqui macū nicu niwī. Melqui Adī macū nicu niwī. Adī Cosam macū nicu niwī. Cosam Elmadam macū nicu niwī. Cū Er macū nicu niwī. ²⁹ Er Josué macū nicu niwī. Josué Eliezer macū nicu niwī. Eliezer Jorim macū nicu niwī. Jorim Matat macū nicu niwī. ³⁰ Matat Levi macū nicu niwī. Levi Simeó macū nicu niwī. Simeó Judá macū nicu niwī. Judá José macū nicu niwī. José Jonam macū nicu niwī. Jonam Eliaquim macū nicu niwī. ³¹ Cū Melea macū nicu niwī. Melea Mena macū nicu niwī. Mena Matata macū nicu niwī. Matata Natán macū nicu niwī. ³² Natán Davi macū nicu niwī. Davi Isai macū nicu niwī. Isai Obed macū nicu niwī. Obed Booz macū nicu niwī. Booz Sala macū nicu niwī. Sala Naasón macū nicu niwī. ³³ Naasón Aminadab macū nicu niwī. Cū Admin macū nicu niwī. Admin Arnī macū nicu niwī. Arnī Esrom macū nicu niwī. Esrom Fares macū nicu niwī. Fares Judá macū nicu niwī. ³⁴ Judá Jacob macū nicu niwī. Jacob Isaa macū nicu niwī. Isaa Abrahā macū nicu niwī. Abrahā Taré macū nicu niwī. Taré Nacor macū nicu niwī. ³⁵ Nacor Serug macū nicu niwī. Serug Ragau macū nicu niwī. Ragau Peleg macū nicu niwī. Peleg Heber macū nicu niwī. Heber Sala macū nicu niwī. ³⁶ Sala Cainán macū nicu niwī. Cainán Arfaxad macū nicu niwī. Arfaxad Sē macū nicu niwī. Sē Noé macū nicu niwī. Noé Lamec macū nicu niwī. ³⁷ Lamec Matusalén macū nicu niwī. Matusalén Enoc macū nicu niwī. Enoc Jared macū nicu niwī. Jared Mahalaleel macū nicu niwī. Cū Cainán macū nicu niwī. ³⁸ Cainán Enós macū nicu niwī. Enós Set macū nicu niwī. Set Adā macū nicu niwī. Adā Ō'acū cū ne waro wee d̄'pócāti'cu nicu niwī. Tojo weegu cū Ō'acū macū nicu niwī.

4

Jesure wātī Ō'acūrē yu'r̄unū'cācā weesī'r̄imi'que ni'i
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

¹ Juā Jesure wāmeyeca be'ro Jesú Espiritu Santure cuoyu'ruacu niwī. Cūrē dia Jordā wāmetiri maapu ni'care Espiritu Santu maata yucu marīrō, masā marīrōpu miacu niwī.

² Topure cuarenta númeri nicu niwī. Wātī Jesure cū pacure yu'runu cādutigu niquesācu niniwī. Cū topu nise númerirē Jesú ne cā'rō ba'aticu niwī. Tojo weegu ujaboacu niwī.

³ Tojo wa'ari curare wātī cūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u diacjāta Ō'acū macū ni'i nígū, a'te ūtāperire pā dojorē ba'aya, nicu niwī.

⁴ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'o: “Masā ba'ase me'rā dia'cū cati-masītisama”, ni ojano'wū, nicu niwī.

⁵ Be'ro wātī Jesure u'muacju ūrūgūpu miacu niwī tja. Topu nipe'tisere ni'cātita a'ti nucūcā cjase macārī pejere l'ope'ocā'cu niwī. ⁶ Ī'otoja, wātī a'tiro nicu niwī:

—Yu'u mu'urē a'te macārī wiogu, te macārīpu nise nipe'tise wiogu sōrōgūti. A'te nipe'tise yé ni'i. Tojo weegu yu'u no'o o'osī'rīgūrē o'oguti. ⁷ Mu'u yu'are ejaque'a ējōpeocā, nipe'tise mu'u ye tojarosa'a, nicu niwī wātī.

⁸ Jesú a'tiro yu'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'o: “Ō'acū mu'u wiogu ni'cūrēta ējōpeoya. Cā se'sarore, cū dutise dia'cūrē weeco'teya”, niwū, nicu niwī Jesú.

⁹ Be'ro wātī Jesure Jerusalēpu miaa, Ō'acū wi'i daposārīpu miimujācu niwī. Topu cūrē a'tiro nicu niwī tja:

—Mu'u diacjāta Ō'acū macū ni'i nígū, a'topu me'rāta nucūcāpu bu'pudijaya. ¹⁰ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu mu'urē a'tiro ojano'o:

Ō'acū cūrē wereco'terārē mu'urē co'tedutigu o'ógusami.

¹¹ Mu'urē ūtāgāpu doquepejari nírā, mu'urē tuuñe'erāsama, ni ojano'caro niwū, nicu niwī wātī.

¹² Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpure a'te quē'rā ojano'caro niwū: “Mu'u wiogu Ō'acū cū ucū'quere ne ni'cāti ¿diacjāta nimitito? nírā, cūrē weeī'odutiticā'ña”, ni ojano'wū, nicu niwī Jesú.

¹³ A'tiro wéegu, wātī apeye de'ro mejēcā Jesure weenemomasīticu niwī. Weenemo-masīti, yoaticā cūrē cō'awā'cānicu niwī.

Jesú ne waro cū Galileapu bu'enū'cā'que ni'i

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Jesú masā marīrōpu ní'cu Espiritu Santure cuoyu'ruagu, Galileapure dajacu niwī. Āpērā cū ye quetire nipe'tiro Galilea wa'terocjārā ucūse'sa wa'acārā niwā. ¹⁵ Jesú macārīnucā na nerēwuasepu bu'ecu niwī. Nipe'tirā cūrē e'cati, “Añuyu'ruami”, nicārā niwā.

Jesú cū ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Be'ro Jesú Nazare cū masāca macāpu dajatojaacu niwī. Judío masā na soowuari nūmu cū weewuaronojōpuma na nerēwuari wi'īpu sājāacu niwī. Topu wā'cānu'cā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'eī'ocu niwī. ¹⁷ Cūrē Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaía ojāca pūrīrē bu'edutirā o'ocārā niwā. Cū ti pūrīrē pāo, a'tiro oja'quere bocacu niwī. A'tiro nicaro niwū:

¹⁸ Espiritu Santu yu'ūpure nimi.

Cū añuse quetire pajasecuorārē yu'are weredutigu cūuwī.

Bujawetirārē wācūtutuacā weedutigu o'ówī.

Āpērā dutise doca niwā'ñarārē yu'rūweticā weedutigu o'ówī.

Caperi ĩ'atirārē ĩ'acā weedutigu o'ówī.

Āpērārē dutipe, ña'arō weepeno'rārē wijata'adutigu o'ówī.

¹⁹ Ō'acū masārē yu'rūoritero etatoja'a nisere weredutigu o'ówī, ni ojacu niwī Isaía, ni bu'ecu niwī Jesú.

²⁰ Be'ro, Jesú cū bu'ēca be'ro ti pūrīrē tuutūrētoja, ti wi'i co'tegure wiacu niwī. Wia, narē bu'egutigu ejanujācu niwī. Nipe'tirā ti wi'īpu nírā cūrē ne ĩ'adu'uticārā niwā. ²¹ Cū narē a'tiro ucūnu'cācu niwī:

—Ní'cācā me'rā musā tu'oropu bu'eī'o'que queoro wa'a'a, nicu niwī.

²² Nipe'tirā Jesure añurō ucūcārā niwā. Cū ucūserē tu'orā, te añuse niyucā, tu'omarīa wa'acārā niwā. Na basu a'merī sērītiñā'cārā niwā:

—¿Ā'rī José macū mejēta niti? nicārā niwā.

²³ Na tojo nisere masīgū, Jesú narē nicu niwī:

—Apetero weerā a'te masā na ucūwuasenojōrē yu'are nírā nisa'a: “Ocoyeri masū mu'u basu pe'e ocoye yu'ruoya”, nisa'a. Tojo nicā “Mu'u Capernaupu weeī'o'quere ūsā

tu'owu. Te ũsã tu'o'quere a'to mu'u ya macã waropu quẽ'rãrẽ weel'oña", nirá nisa'a, nicu niwĩ.

²⁴ Be'ro narẽ ninemocu niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ wereguti. Ne ni'cũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũrẽ cã ya macãcjãrã waro añurõ põtẽritisama. ²⁵ Musãrẽ a'tere diacjũ masĩcã ũasa'a. Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Elía cã nĩcateropure Israe di'tapure pãjãrã wapewia numia nicãrã niwã. Titare i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco acoro pejaticaro niwũ. Tojo weerã nipe'tirã ti di'tacjãrã uputu ũjaboacãrã niwã. ²⁶ Tojo nimicã, ne ni'cõ Israe curuacjõ wapewiore weetamudutigu Õ'acũ o'õticu niwĩ. Ape di'tacjõ Sarepta wãmetiro Sidõ pu'to nigõ pe'ere weetamudutigu o'õcu niwĩ. ²⁷ Apeye quẽ'rã Eliseo Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nĩcateropure a'te weronojõta wa'acaro niwã. Israe di'tapure pãjãrã cãmi boarã nicãrã niwã. Tojo nimicã, Eliseo ne ni'cũ ti di'tacjãrẽ yu'rũoticu niwĩ. Naamán aperocjũ Siria di'tacjũ pe'ere yu'rũocu niwĩ. Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ weetamutigu, Israe curuacjãrã nitirã pe'ere weetamucu niwĩ, nicu niwĩ.

²⁸ Ti wi'ipũ nerẽ'cãrã pãjãrã Jesú a'tiro nisere tu'orã, uayu'rũacãrã niwã. ²⁹ Be'ro nipe'tirã to nirá wã'cãnu'cã, Jesure macã sumutopu cõ'aõ'ocãrã niwã. Na nĩrĩ macãcjũ ũrũgũ dũposãrĩpu cãrẽ tuuquedijorãtirã miimujãcãrã niwã. ³⁰ Na tojo weesĩ'rĩmicã, Jesú na wa'tero wa'a, yu'rãwã'cã wa'acu niwĩ.

Jesú wãtĩ sãjãno'cure cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mr 1.21-28)

³¹ Be'ro Jesú Capernaupũ wa'acu niwĩ. Ti macã Galilea di'tapu nicaro niwũ. Topu masãrẽ na soowuari numurẽ bu'ecu niwĩ. ³² Dutisere cuogu weronojõ bu'ecã i'arã, tu'omarĩamujãcãrã niwã.

³³ Na nerẽca wi'ipure ni'cũ wãtĩ sãjãno'cu nicu niwĩ. A'tiro uputu caricũcu niwĩ:

³⁴ —Jesú Nazarecjũ, ũsãrẽ cariboticã'ña. ¿Ûsãrẽ bu'iri da're bajuriogu a'tigu weeti? Mu'arẽ i'amasĩ'i. Õ'acũ o'õ'cu ña'ase moogũ, añubutiagu ni'i, nicu niwĩ.

³⁵ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú wãtĩ masũpu nigũrẽ tu'tigu, a'tiro nicu niwĩ:

—Di'tamarĩaña. ã'rĩpũre nigũ wijaaya, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, wãtĩ na i'orõpu tuuquẽcũu, cãpũre ni'cu wijaacu niwĩ. Ne cãrẽ mejecã cãmida'rema'arõ marĩrõ wijaacu niwĩ. ³⁶ Tojo wa'asere i'arã, nipe'tirã ũcuacãrã niwã. Na basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

—ã'rĩ dutise cuose ¿ñe'enojõ nimitito? Cũ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmasĩmi. Cũ narẽ cõ'awĩrõcã, na wijaama, nicãrã niwã.

³⁷ Tojo weero nipe'tiro Galileapũ Jesú ye cjase se'sa wa'acaro niwũ.

Jesú Simó Pedro mañecõrẽ yu'rũo'que queti ni'i
(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesú na nerẽwuaropũ ni'cu wijaa wa'acu niwĩ. Wijãaca be'ro Simó ya wi'ipũ wa'acu niwĩ. Cũ mañecõ uputu ujaque dutitico niwõ. Tojo weerã Jesure "Yu'rũoya", ni sãricãrã niwã. ³⁹ Jesú co pu'to ejanu'cã mu'rĩ'a, ujaquere suruduticu niwĩ. Cũ tojo weecã, ujaque surupe'tia wa'acaro niwũ. Tojo weẽca be'ro maata co wã'cãnu'cã, narẽ ba'ase etigo wa'aco niwõ.

Jesú pãjãrã masã dutitirãrẽ yu'rũo'que ni'i
(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Mujĩpũ sãjãrĩ cura nipe'tirã no'o nise duti cuorãrẽ Jesú tiropũ miacãrã niwã. Jesú na dutitirãncũrẽ omocã ñapeogu, nipe'tirãrẽ yu'rũocu niwĩ. ⁴¹ Na dutitirã wa'teropure wãtĩa masãpũre sãjãa'cãrã quẽ'rãrẽ cõ'awĩrõcu niwĩ. Na wijaarã, a'tiro caricũwijaacãrã niwã:

—Mu'u Õ'acũ macũ ni'i, nicãrã niwã.

Wãtĩa Cristo Õ'acũ besẽ'cu nĩmi nisere masĩcãrã niwã. Tojo weegu Jesú narẽ tu'tigu, ucũdutiticu niwĩ.

Jesú Galilea di'tapu cã ye quetire werecusia'que ni'i
(Mr 1.35-39)

⁴² Bo'reque'ari cura Jesú macã sumuto masã marĩrõpu wa'acu niwĩ. Cũ tojo weecã, masã cãrẽ a'ma, cũ nirõpu sirutuejacãrã niwã. Cãrẽ aperopũ wa'adutiticãrã nĩmiwã.

⁴³ Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u apeye macãrĩpu quẽ'rãrẽ añuse queti, Õ'acũ a'ti nucũcãcjãrãrẽ wiogu nigũsami nisere wereroua'a. Õ'acũ na ña'arõ wee'quere bujaweti dũcayucã, cũ yarã sãjãcã weegusami. A'te niatjereta yu'u pacu yu'ũre o'õwĩ, nicu niwĩ.

⁴⁴ Tojo weegu Jesú na nerēwūase wi'seri Galilea di'ta nise macārīpūre werēcusiaca niwī.

5

Jesú cū tutuoro me'rā wa'i pājārā wējēcā wee'que ni'i

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

¹ Ni'cā nūmū Jesú Genesare wāmetiri ditara sumutopū nicu niwī. Cū topū nirī cura pājārā masā etacārā niwā. Cū Ō'acū ye queti weresere tu'osī'rīrā, cū pu'to pājārā tuuwā'cācārā niwā. ² Ditara sumuto nucūporopū puawū masā marīsepawū pa'sacā ī'acu niwī. Wa'i wējērā eja'cārā tepawūre topū po'o, na ye wejecūpagure coerā wa'arā majānu'cācārā niwā. ³ Jesú tepawūre ī'agū, Simó yawūpu mujāsājācū niwī. Simórē "Sō'ocurepu wajawīrōña", nicu niwī. Cū tojo nīca be'ro Jesú tiwūpu ejanujā, masā sumutopū nu'cūrārē bu'enu'cācū niwī. ⁴ Narē bu'ēca be'ro Simórē a'tiro nicu niwī:

—Yucusure decocurepu wajawijaya. Topū mu'u ya wejecure doqueñoña, nicu niwī.

⁵ Simó cūrē yu'ticu niwī:

—Masārē bu'egu, ūsā pi'eti, űamipūre wējēbo'reamiapu. Ne wējētiasu. Mu'u dutiguta dutitoja'a. Tojo weegu wejecure doqueñoğūti, nicu niwī.

⁶ Na tigure doqueñoca be'ro pājārā waro wa'i sājāno'cārā niwā. Tojo weero tigu wejecū tū'rūrōpu weecaro niwū. ⁷ Tere ī'arā, na me'rācārā apewū yucusūpu nirārē weetamudutirā bu'apijicārā niwā. Na, na tiropū eta, narē weetamucārā niwā. Tepawū puawūputa wa'i me'rā cā'rō mirīdijawe'socarō niwū. ⁸ A'tiro wa'acā ī'agū, Simó Pedro Jesú tiro ejaque'a, cūrē nicu niwī:

—Yu'u wiogu, yu'u űa'arō weesebūcu ni'i. Tojo weegu mu'u aņugū, űa'ase moogū yu'u tiro niticā'ña, nicu niwī.

⁹ Wa'i pājārārē ī'amarīatjagā, tojo nicu niwī. Tojo nicā āpērā cū me'rā nī'cārā quē'rā mejārōta ī'amarīacārā niwā. ¹⁰ Apewūpu nī'cārā Zebedeo pō'rā Santiago, Juā Simó me'rācārā na quē'rā ī'amarīacārā niwā. Be'ro Jesú Simórē nicu niwī:

—Uiticā'ña. Ni'cācā me'rā mu'u wa'i wējēmu'sīgū weronojō masārē yé quetire werēgusa'a. Were, pājārā yu'ure ējōpeocā weegusa'a, nicu niwī.

¹¹ Be'ro na yucusūpawūre sumutopū wajanūjācārā niwā. Nipe'tise na cuomi'quere topūta cūcā, Jesú me'rā wa'a wa'acārā niwā.

Jesú cāmi boagure yu'ruo'que ni'i

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Jesú ni'cā macā Galilea di'ta nirī cura ni'cū nipe'tiro upūpu cāmi boagu cū tiro wa'acu niwī. Cūrē ī'agū, cū pu'to di'tapu paamu'rīque'a, a'tiro nicu niwī:

—Wiogu, mu'u dutire yu'ruogu ni'i. Yu'ure yu'ruoya, nicu niwī.

¹³ Tojo nicā tu'ogu, Jesú cūrē yu'ruogu űapeo, a'tiro nicu niwī:

—Yu'ruoguti. Cāmi marīgūpu tojaya, nicu niwī.

Cū tojo nicāta, cū cāmi nīmī'que yatipe'tia wa'acaro niwū. ¹⁴ Tu'ajanū'cō, Jesú cūrē a'tiro nicu niwī:

—A'tere āpērārē wereticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Diacjūta pa'i tiropū mu'u ye cāmi yati'quere ī'ogū wa'aya. Cū mu'urē ī'āca be'ro mu'u cāmi boasere "Pe'tia wa'a'a", nigūsami. Cū tojo nīca be'ro Moisé cū Ō'acūrē e'catise o'oduti'quere o'oya. Mu'u tojo wee yu'rūca be'ro masā me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwī.

¹⁵ Jesú ye cjase pe'e siape me'rā nemorō masīno'caro niwū. Tojo weerā pājārā masā cū ucūserē tu'orātīrā nerēcārā niwā. Tojo nicā na dutire yu'ruocā uarā, cū tiro nerēcārā niwā. ¹⁶ Na tojo weemujāmicā, Jesú pe'e masā marīsepū wa'acu niwī. Tepū cū pacū Ō'acūrē űubuemujācū niwī.

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Ni'cā nūmū Jesú masārē bu'egu weecu niwī. Titare masā wa'teropure ni'cārērā fariseo masā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā dujicārā niwā. Ni'cārērā Galilea di'tapu nise macārīcjārā nicārā niwā. Āpērā Judea di'tapu nise macārīcjārā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā Jerusalēcjārā nicārā niwā. Na to nirī cura Jesú dutitīrārē yu'ruogu, Ō'acū tutuase me'rā yu'ruocu niwī. ¹⁸ Jesú masārē bu'eri cura āpērā masā ni'cū sijamasitigure cū cūñarō me'rā waejacārā niwā. Na wi'īpu miisājā, Jesú tiropū cūsi'rīcārā nīmīwā. ¹⁹ Tojo weesi'rīmirā, masā pājārā waro niyucā, ne wuasājāamasitīcārā niwā. Tojo weerā wi'i dūposārīpu mujā, ni'cā pe seewecārā niwā. Ti pepū cū cūñarō me'rā cūrē Jesú tiropū, masā wa'teropū du'udijocārā niwā. ²⁰ Jesú na ējōpeocā ī'agū, dutitigure a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwī.

²¹ Cū tojo nicā tū'orā, Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā a'tiro wācūcārā niwā: “Ā'rī cū tojo ucūse me'rā Ō'acūrē ña'arō ucūgū weemi. ¿Noa niti cū tojo weegū? Cū Ō'acū weronojō tutuagu ni'i, ¿ni wācūsari? Marī weronojō uputigu masā ña'arō wee'quere acobojomasītisami. Ō'acū ni'cūta ña'arō wee'quere acobojomasīmi”, nicārā niwā.

²² Jesú na wācūsere ĩ'amasīgū, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā musā yu'ure mejēcā wācūma'ati? ²³ ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā, o “Wā'cānu'cā, sijawā'cāña” nise pe'e diasawetine? “Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā ĩ'atimirā, ējōpeoya marī'i. “Wā'cānu'cā, sijawā'cāña” nicā pe'ema, cū sijasere ĩ'atojarāpu “Diacjūta ni'i”, ni ējōpeono'o, nicu niwī. ²⁴ Tojo weegu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu yu'u tutuasere ĩ'ogū, ā'rī sijamasītigure yu'ruoguti. Te me'rā musā yu'u masā ña'arō wee'quere acobojomasīsere masīrāsa'a, nicu niwī.

Tojo weegu sijamasītigure a'tiro nicu niwī:

—Mu'u pe'ema a'tiro nigāti. Wā'cānu'cāña. Mu'u cūñarōrē miiwua, mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a, nicu niwī.

²⁵ Cū tojo nicāta, na nipe'tirā ĩ'orōpu sijamasīti'cu wā'cānu'cācu niwī. Wā'cānu'cā, cū cūña'carore miiwua, Ō'acūrē e'catise o'oguta, cū ya wi'ipu tojaa wa'acu niwī. ²⁶ Nipe'tirā tojo wa'asere ĩ'amarīa, Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā. ĩ'amarīarā, a'tiro nicārā niwā:

—Ni'cācāma ne ĩ'awūaya marīsere ĩ'asu, nicārā niwā.

Jesú Levíre pijj'que ni'i
(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Jesú sijamasītigure yu'ruóca be'ro wi'ipu ni'cu wijaacu niwī. Wijaa, ni'cū romano masā wiochure niyeru wapaseebosari masūrē ĩ'abocacu niwī. Cū Leví wāmeticu niwī. Cū da'rawuaropu dujicu niwī. Jesú cūrē ĩ'agū, “Te'a, yu'u me'rā a'tia”, nicu niwī.

²⁸ Cū tojo nicā tū'ogū, Leví wā'cānu'cā, nipe'tise cū da'ra'quere du'ucūpeo, Jesú me'rā wa'acu niwī.

²⁹ Be'ro Leví cū ya wi'ipu Jesure pajiri bosenuu weepeocu niwī. Leví me'rācārā pājārā wapaseeri masā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā quē'rā pājārā masā na me'rā ba'arā ninemocārā niwā. ³⁰ Na tojo weecā, fariseo masā, Moisé oja'quere bu'eri masā narē ĩ'anu'cūco'tecārā niwā. Tojo weerā Jesú bu'erārē ucjacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerā musā niyeru wapaseeri masā me'rā, ña'arō weeri masā me'rā s'ĩrī, ba'ati? nicārā niwā.

³¹ Jesú na tojo nisere tū'ogū, a'tiro nicu niwī:

—Duti moorā ocoyedutirā, duturure a'matisama. Dutitirā pūrīcā a'masama. ³² “Añurā ni'i” nirārē a'magū a'titiwū. Āpērā “Ūsā ña'arā ni'i” nirā pe'ere a'magū a'tiwū. Na ña'arō wee'quere bujaweti ducayudutigu a'tiwū, nicu niwī.

“Mu'u bu'erā ¿de'ro weerā be'tiweti?” Jesure ni'que ni'i
(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Be'ro Jesure sērītiña'nemocārā niwā:

—Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturā, tojo nicā ūsā fariseo masā bu'esere siruturā Ō'acūrē ējōpeorā be'ti ñubuesama. ¿De'ro weerā mu'u bu'erā pe'e be'titimirā, s'ĩrī ba'ati? nicārā niwā.

³⁴ Jesú narē yu'ticu niwī:

—¿De'ro weecāpu omocā du'tegu na me'rā nígū, cū pijio'cārārē bujaweti, be'tidutibosari? ³⁵ Be'ro cūrē āpērā aperopu miāca be'ro pūrīcārē bujaweti, be'tirāsama. Jesú, yu'u na me'rā ni'i yujupū; yu'u na me'rā niticā pūrīcārē, be'tirāsama nígū, tojo nicu niwī.

³⁶ Narē queose me'rā werenemocu niwī:

—Ne ni'cū ma'marō su'tiروه tū'rē, mejārō su'tiروه sereō'otisami. Tojo weegu ma'marō su'tiروه bajuriogu weesami. Tojo nicā ma'marō su'tiروه mejā su'tiروه sereō'ocā, ña'arō baju'u. ³⁷ Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejā ajuri wa'icūrā caseri me'rā wee'que ajuripū poseyecā. A'tiro weecāma, vino pā'muyū'ra, te ajurire tū'rēcā'sa'a. Tojo wa'acā, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo weero vino cō'awa'a, te ajuri quē'rā cō'a wa'asa'a. ³⁸ Tojo weero ma'ma minorē ma'ma ajuripū poseyero'ua'a. ³⁹ Ne ni'cū vino mejārē s'ĩrīpo'cu ma'marē s'ĩrīsī'rītisami. Cū a'tiro nisami: “Yu'u s'ĩrīmu'tā'que mejā pe'e, nemorō añuapū”, nisami. Musā todūporopu weeseti'quere masā weepo'quere ma'ma yu'u bu'ese pe'ere ducayusī'rīwe'e nígū, tojo nicu niwī.

6

Judío masā na soowuari numu sauru nicā Jesú bu'erā trigore tã'rẽ'que ni'i
(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Ni'cā numu judío masā na soowuari numu nicā, Jesú trigo wesepu yu'ruacā, cū bu'erā trigore wejetã'rẽ, sã'quẽwee, te perire ba'acārā niwā. ² Fariseo masā na tojo weecā i'arā, narẽ sãritiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā marĩ soowuari numurẽ da'radutitimicā, masā tojo weeti? nicārā niwā.

³ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musā duporocjũ wlogu Davi cū me'rãcjārā me'rã ujaboarā na wee'quere bu'epā.

⁴ Na a'tiro weecārā niwā. Ō'acũ wi'ipu sãjāa, pã “Ō'acũ ye ni'i” ni'quere, narẽ ba'adutiti'quere ba'acārā niwā. Cū me'rãcjārā quẽ'rãrẽ ducawaacu niwĩ. Pa'ia dia'cũrẽ te pã ba'ata basiocaro nimiwũ. Yu'u bu'erā tere ba'arā, yu'runu'cārā mejeta weema nigũ, tojo nicu niwĩ.

⁵ Narẽ ninemocu niwĩ Jesú:

—Yu'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ upatigu soowuari numu dutise nemorõ dutimasĩ'i, nicu niwĩ.

Jesú omocā bu'awia'cure yu'ruo'que ni'i
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Jesú ape numu na soowuari numu nicā, judío masā nerẽrĩ wi'ipu sãjāa, narẽ bu'ecu niwĩ. Topu ni'cũ omocā diacjũcamocā bu'awia'cu nicu niwĩ. ⁷ Moisé duti'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā Jesure i'aco'tecārā niwā. Na, ¿marĩ soowuari numurẽ yu'ruogusari cū? nĩrā, tojo weecārā niwā. Cū yu'ruocā, weresāta basiorosa'a nĩrā, tojo i'acārā niwā. ⁸ Jesú na wãcũsere i'amasigũ, omocā bu'awia'cure a'tiro nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cā, wijatia masā decopu, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicā, omocā bu'awia'cu wã'cãnu'cā, wijaticu niwĩ. ⁹ Cũ tojo weecā, Jesú fariseo masā mejẽcā wãcũrãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musārẽ apeyenojõ sãritiña'se cuo'o. Marĩ soowuari numu nicā ¿añusere weerouati o ña'ase pe'ere weerouati? ¿Yu'ruosere uati o wẽjẽcõ'ase pe'ere uati? nicu niwĩ.

¹⁰ Be'ro Jesú nipe'tirā to nĩrãrẽ i'atoja, omocā bu'awia'cure nicu niwĩ:

—Mu'u ya omocãrẽ sñoña.

Cũ tojo nicā tu'ogu, siocu niwĩ. Maata yu'ruono'ca omocā tojacaro niwā. ¹¹ Cũ tojo weecā i'arā, fariseo masā, Moisé oja'quere bu'eri masā uayu'rua wa'acārā niwā. Tojo weerā “Marĩ ¿de'ro weerãrasi ã'rĩrẽ?” ni a'merĩ sãritiña'cārā niwā.

Jesú cū bu'erā docere bese'que ni'i
(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Jesú te numurĩrẽ ãrũgũpu cū pacure ñubuegu wa'acu niwĩ. Topure ti ñamirẽ ñubuebo'reacu niwĩ. ¹³ Bo'reque'aca be'ro cū bu'esere siruturā pãjãrãrẽ pijiocu niwĩ. Pijio, na wa'tero nĩrã docere bese'que niwĩ. Narẽ “Yẽ quetire werecusiari masā yu'u besecũ'cārā nĩrãsa'a”, nicu niwĩ. ¹⁴ A'ticurā nicārā niwā: Simó, be'ro Jesú cãrẽ Pedro pisucu niwĩ. Apĩ cū acabiji André nicu niwĩ. Tojo nicā Santiago, Juã, Felipe, Bartolomé nicārā niwā. ¹⁵ Æpãrã Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macũ, apĩ Simó wãmetigu celote curuacjũ nicārā niwā. ¹⁶ Apĩ Juda Santiago acabiji nicu niwĩ. Tojo nicā Juda Iscariote, be'ropu Jesure cãrẽ i'atu'tirãrẽ o'oacju quẽ'rã nicu niwĩ.

Jesú pãjãrã masãrẽ bu'e'que ni'i
(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesú ãrũgũpu ni'cu cū besecũ'cārā me'rã tigu du'pocãpu dijacu niwĩ. Topu dijagu, ni'cã pa añurĩ papu tojaque'acu niwĩ. Topu pãjãrã cū bu'esere siruturā nicārā niwā. Æpãrã masā quẽ'rã pãjãrã Judea di'tacjãrã, Jerusalẽcjãrã, pajiri maa sumuto nise macãrĩ Sidõ, Tirocjãrã nicārā niwā. Na nipe'tirã Jesú bu'esere tu'orã wa'acārā niwā. Tojo nicā na ye dutire yu'ruodutirã wa'acārā niwā. ¹⁸ Æpãrã wãtia sãjãno'cārā quẽ'rã wa'acārā niwā. Jesú na quẽ'rãrẽ yu'ruocu niwĩ. ¹⁹ Cũ tutuaro me'rã nipe'tirã dutitirãrẽ yu'ruocu niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã cãrẽ ñe'eña'sĩ'ricārā niwā.

E'catise queti, e'catiya marĩse queti ni'i
(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesú ãrũgũpu dijãca be'ro cū bu'erãrẽ i'a, nicu niwĩ:

—Musā pajasecuorã Ō'acũ wlogu nĩrõpu wa'arãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

²¹ »No'o ni'cãrõacãrẽ ujaboarãnojõ be'ropure yapirãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

»No'o ni'cãrõacãrẽ utirãnojõ be'ropure bujirãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

²² »Musā yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure ējōpeocā, masā a'tiro weerāsama. Musārē ī'atu'tirāsama. Na me'rā nimi'cārārē cō'awirōmujārāsama. Musārē bujicā'a, yabirāsama. Musārē “Ŋa'arā nima”, nirāsama. Narē tojo weeno'rā e'catiya. ²³ Musā u'musepu pajibutiario e'catise bocarāsa'a. Tojo weerā na tojo weeri curare uputu waro e'catiya runu'cāña. Dūporocjārāpu quē'rā Ō'acū ye quetire weremū'tārī masārē musā ñecūsumua mejārōta weecārā niwā.

²⁴ »Musā peje cuorā pe'e a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnurū, e'catitoja'a. Tojo weero musārē ña'a nirōsa'a.

²⁵ »Musā ni'cārōacā ba'a yapirānojō e'catitoja'a. Tojo weero musārē ña'a ni'i. Be'ropure ujaboarāsa'a.

»Musā ni'cārōacārē e'cati bujirānojōrē ña'a ni'i. Be'ropure bujawetirā utirāsa'a.

²⁶ »A'ti umucocjārā añurō ucūno'rārē ña'arō wa'arosa'a. Dūporopu “Ō'acū ye queti wererā ni'i” nisoori masārē musā ñecūsumua mejārōta añurō dia'cū narē ucūcārā niwā.

Marirē ī'atu'tirārē ma'idutise ni'i

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷ »No'o ye cjasere tu'osī'rīrānojōrē a'tiro nigūti. Musārē ī'atu'tirārē ma'iña. Musārē ña'arō weerārē añurō weeya. ²⁸ Musārē ña'arō ucūrārē “Narē añurō wa'ato”, niña. Musārē ña'arō tu'ti, bujicārārē na ye niatjere sērībosaya. ²⁹ Ni'cū mu'urē ni'cā pā'rē diapoapu paacā, ape pā'rē du'sari pā'rē pe'ere majāminu'cā, paadutiya tja. No'o ni'cū mu'u yaro su'tiro bu'icjārōrē ē'macā, mu'u ya camisa quē'rārē tuweeo'oya. ³⁰ Nipe'tirā musārē sērīrārē o'oya. No'o musā yere miacā, “Wiapa”, niticā'ña. ³¹ Musārē āpērā añurō weeme'ricā ūasa'a. Musā quē'rā tojota narē añurō weeme'ricā'ña.

³² »Musārē mairā dia'cūrē ma'irā, ħñe'enojō añuse wéerā weebosau? Ŋa'arā quē'rā tojota na me'rācārārē ma'isama. ³³ Musārē añurō weerā dia'cūrē añurō wéerā, ħñe'enojō pe'ere añuse weebosau? Ŋa'arā quē'rā narē añurō weerā dia'cūrē mejārōta añurō weesama. ³⁴ Musā āpērārē apeyenojō wasorā, “Na wiarāsama” nirā dia'cūrē o'ocā, wapamarīsa'a. Ŋa'arā quē'rā mejārōta āpērā ña'arārē na wiarāsama nirā, wasosama. ³⁵ Musā yu'ure ējōpeorā pe'e musārē ī'atu'tirārē ma'iña. Narē añurō weeya. Na apeyenojō wasocā, wasose wapa “Apeyenojō ducayurāsama” nirō marirō narē wasoya. Tojo weecā, Ō'acū musārē peje añuse o'ogusami. Cū u'musepu nigū pō'rā nirāsa'a. Cūmaricā queoro weetirārē, tojo nicā ña'arō weeri masārē pajaña'yugu, añurō weesami. ³⁶ Tojo weerā marī pacu pajaña'rōnojō musā quē'rā nipe'tirārē pajaña'ña.

Āpērārē “Musā ña'arā ni'i” niticā'ña nise ni'i

(Mt 7.1-5)

³⁷ »Musā āpērārē “Na ña'arā nima”, ni ī'abeseticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē besosome. Tojo nicā āpērārē “Ŋa'abutia'a, bu'iri da'reroua'a”, niticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē tojo nisome. Āpērārē acobojoya. Ō'acū quē'rā mejārōta musārē acobojogusami. ³⁸ Āpērā apeyenojō moorārē o'oya. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē o'ogusami. Musārē ni'cā ajuro ñadioca ajuro, añurō mu'muyurūri ajuro weronojō o'ogusami. Musā āpērārē o'o'caronojōta Ō'acū musārē o'ogusami, nicu niwī Jesú.

³⁹ Jesú cū bu'erārē a'te queose o'ocū niwī:

—Ni'cū ī'atigu apī ī'atigure tūawā'cāmasītisami. Na puarāputa no'o nirī copepu burusājābosama. ⁴⁰ Ni'cū bu'egu cūrē bu'egu nemorō masiyu'runu'cātisami. Cū bu'etu'ajaca be'ropu cū quē'rā cūrē ni'cārōwijigusami.

⁴¹ »Musā basu ña'arā nimirā, ħde'ro weerā musā acaweregure “Ŋa'agū nimi”, niti? Āpērārē “Musā ña'arā ni'i” nise dūporo marī ye pe'ere ī'amu'tārōua'a. ⁴² Musā a'te weronojō nibosa'a. Musā acaweregure “Mu'u ya capeapu cā'po'caroacā ni'i”, nibosa'a. Musā ya capeapu pajiri po'caro ī'atimirā, musā acaweregure “Capeapu niseacārē miicō'arāti”, nimasītisa'a. Musā tojo wéerā, weeta'sari masā ni'i. Musā ye caperipu nise miicō'amu'tāña. Tojo wéeca be'ropu musā acaweregu cā'rōacā caperipu nise pe'ere miicō'amasirāsa'a, ni queose o'ocū niwī Jesú.

Yucugure tigu dūca me'rā ī'amasīno'sa'a nise ni'i

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Jesú a'tiro werenemocu niwī:

—Ne ni'cāgū yucugu añuse ducaticju ña'ase ducaticja'a. Ŋa'ase ducaticju quē'rā añuse ducaticja'a. ⁴⁴ Nipe'tise yucupagu te dūca me'rā ī'amasīno'sa'a. Potagu ne

higuera wāmetise ducatitisa'a. Pota caose quē'rā ne u'se ducatitisa'a. ⁴⁵ Masū añugū añuse wācūse caoyugū, añurōta ucūsami. Apī ña'agū pe'e cū wācūse ña'ase niyucā, ña'arō ucūsami. Marīrē ña'ase púúturo, ña'aseta marī ucūse wija'a. Añuse nicā, añuseta wija'a.

Mejēcā dia'cū wi'seri yeenu'cāse queose ni'i
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ »¿De'ro weerā yu'are “Yu'u wiogu” nimirā, yu'u dutiro weeweti? ⁴⁷ No'o yu'u tiropu a'ti, yu'u ucūsere tu'o, be'ro yu'u dutiro queoro weegū a'tiro weronojō nimi. ⁴⁸ Ni'cū wi'i weegutigu, di'tapu se'esājā, ūtāgārē bocasami. Be'ro tiga bu'ipu yeenu'cāmujāsami. Be'ro dia pu'eejacā, ti wi'ipu aco o'mapōtēocā, a'meña'tisa'a. Ti wi'i ūtāgāpu yeenu'cāca wi'i niyuro, tojo wa'asa'a. ⁴⁹ Apī yu'u bu'e quere tu'omigū, tere queoro weetigu, a'tiro weronojō nimi. Wi'i weegutigu, ne po'peapu yeenu'cāmujātiro marīrō weesami. Be'ro dia pu'eejacā, ti wi'ire aco o'mapōtēo, o'mapī'aburocā'sa'a. Ti wi'i ne cārō dū'sanu'cātisa'a, nicu niwī Jesú.

7

Jesú surara wiogure da'raco'tegure yu'ruo'que ni'i
(Mt 8.5-13)

¹ Jesú ūrūgāpu masārē bu'eca be'ro Capernaupu pi'acu niwī. ² Topu ni'cū surara wiogu romano masū nicu niwī. Cūrē da'raco'tegu cū ma'iyu'runu'cāgū uputu dutitigu wērīse pu'to nicu niwī. ³ Surara wiogu Jesú ye quiete tu'ogu, ni'cārērā judío masā bucūrārē cū tiropu o'ócū niwī. Cūrē da'raco'tegure yu'ruogu a'tidutigu tojo weecu niwī. ⁴ Na Jesú tiropu etarā, tutuaro me'rā cūrē weetamuse sērīcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī surara wiogure weetamurōua'a. ⁵ Cū a'ti di'tacjārā judío masārē añurō ma'imi. Cūta cū ye niyeru me'rā ūsā nerēwuari wi'ire yeedutiwī. Tojo weerā cūrē weetamurōua'a, nicārā niwā.

⁶ Tere tu'ogu, Jesú na me'rā wa'acu niwī. Wi'ipu ejase dūporoacā surara wiogu āpērā cū me'rācārārē tja Jesure weredutigu o'ócū niwī. A'tiro niduticu niwī:

—Wiogu, mu'urē caribosi'rītiami. Cū “Yu'u mejō nigū nisa'a”, niami. Tojo weegu cū “Ya wi'ipu sājācā weemasītisa'a”, niami. ⁷ Te ye bu'iri ne cū basu quē'rā mu'urē a'magū a'titiami. A'tiro pe'e niami. “Mejō mu'u wa'atimigū, mu'u dutio'ose me'rā cūrē da'raco'tegu yu'rugusami”, niami. ⁸ Cū “Āpērā surara dutiro docapu ni'i”, niami. “Yu'u quē'rā āpērā surarare dutituria'a. Yu'u ni'cūrē o'ócā, cū wa'asami. Apīrē yu'u 'A'tia' nicā, a'tisami”, niami. Cūrē da'raco'tegure “'A'tiro weeya' nicā, weesami”, niami, nicārā niwā Jesure.

⁹ Jesú cū tojo ni'quere tu'ogu, tu'omarīa wa'acu niwī. Be'ro majāmī'a, cūrē siruturārē a'tiro nicu niwī:

—Ā'rī surara wiogu Israe curuacjū mejēta yu'are añurō ējōpeomi. Diacjū musārē nigūti. Ne ni'cū Israe curuacjārā wa'teropure ā'rī weronojō ējōpeose caogure īaticāti, nicu niwī.

¹⁰ Be'ro surara wiogu o'ócārā wi'ipu dajatojaacārā niwā. Na tojatarā, surarare da'raco'tegure yu'ru'cupure ī'acārā niwā.

Jesú wapewio macūrē masō'que ni'i

¹¹ Jesú surara wiogure da'raco'tegure yu'ruōca be'ro Nain wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Cū bu'erā, tojo nicā āpērā pājārā masā cū me'rā wa'acārā niwā. ¹² Ti macā pu'to cū ejari cura ni'cā puti masāputi yaarā wa'arā wuawā'cācārā niwā. Wērī'cu, wapewio macū ni'cū waro nigū nicu niwī. Pājārā ti macācārā core ba'paticārā niwā. ¹³ Core ī'agū, Jesú pajaña'cu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Utītigota, nicu niwī.

¹⁴ Jesú cūrē masōgū, ti acarore da'rapeocu niwī. Cū tojo weecā, ti acarore wuawā'cārā tojanu'cācārā niwā. Wērī'cure a'tiro nicu niwī:

—Yu'u mu'urē duti'i. Wā'cānujāna, nicu niwī.

¹⁵ Cū tojo nica be'ro wērī'cu wā'cānujā, ucūnu'cācu niwī. Masōtoja, Jesú cū pacore wiacu niwī. ¹⁶ A'tere ī'arā, nipe'tirā masā wuacārā niwā. Tojo weerā Ō'acūrē e'catipeorā, a'tiro nicārā niwā:

—Ni'cū Ō'acū ye quieti weremu'tārī masū tutuayū'rugū marī wa'teropure bajuami, nicārā niwā.

Apeye quē'rārē ninemōcārā niwā:

—Ō'acū cū yarārē weetamugū a'tigu weepī, nicārā niwā.

17 Nipe'tiro Judea di'tapure, to sumutopure cūrē masō'que se'sa wa'acaro niwā.

Juā masārē wāmeyeri masū Jesú tiropu o'ó'que ni'i
(Mt 11.2-19)

18 Juā masārē wāmeyeri masū bu'iri da'reri wi'ipu nicu niwī. Titare cū bu'esere siruturā Jesú ye quetire cūrē werecārā niwā. Tere tu'ogu, pwarā cū bu'ese siruturārē pijjocu niwī. 19 A'tiro nicu niwī:

—Jesú tiropu wa'aya. “¿Mu'uta niti 'Masārē ya'rūoacju a'tigusami' nino'cu o apīpure yucuerāsari yujupu?” ni sērītiña'ña, nicu niwī. 20 Be'ro na Jesú tiropu eja, cūrē nicārā niwā:

—Juā masārē wāmeyeri masū mu'urē sērītiña'dutiami. “¿Diacjūta mu'u 'Masārē ya'rūoacju a'tigusami' nī'cata niti? o ¿apīpure yucuerāsari yujupu?” niami, nicārā niwā.

21 Na ejari curare Jesú pājārā dutitirārē ya'rūogu weecu niwī. Cāmi boarārē, wātīa sājāno'cārārē cō'awirōgū, caperi bajuno'tirārē ya'rūogu weecu niwī. 22 Jesú, Juā o'ó'cārā sērītiña'cā, a'tiro ya'ticu niwī:

—Musā ya'u weecā i'asere, musā tu'osere Juārē wererā wa'aya. “Caperi i'atimi'cārā ni'cārōacārē i'ama. Sijamasitimi'cārā sijama. Cāmi boarā yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'oti'cārā quē'rā tu'oma. Wērī'cārā masāma. Pajasecuorā masārē ya'rūose queti, añuse quetire tu'oma. 23 Yu'ure ējōpeodu'utiganojō e'catigusami”, ni wererā wa'aya Juārē, nicu niwī Jesú.

24 Juā o'ó'cārā wa'āca be'ro Jesú Juā ye cjasere masārē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Musā masā marīrōpu Juārē i'arā wa'apā. Topu wa'arā, uigūnojo, wācūtutuutiganojōrē i'arā wa'atipā. Cū tutuatiḡ tābuti wī'rō wēecuaro weronojō nitimi. 25 Tojo nicā añuse waro su'ti sāñagūrē masā marīrōpu i'arā wa'atipā. Su'ti añuse sāñarānojo, ma'masu'awee nisetirānojo wiorā ye wi'seripu nisama. 26 To pūrīcārē musā topu cūrē i'arā wa'arā, ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē i'arā wa'arā weepā. Musārē nigūti. Diacjūta cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nimi. Totā Juā āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā nemorō niyu'rūnu'cāmi. 27 Ō'acū Juārē o'óyuatjere cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

“Yu'u mu'u ye quetire wereyuacjure mu'u dūporo o'óguti.

Cū mu'u wa'atji ma'arē apoyugusami.

Ma'a quē'rāyumu'tāḡū weronojō mu'u wa'ati dūporo masā wācūserē bujaweti dūcayudutigusami”, nicu niwī Ō'acū, ni ojano'caro niwā.

28 Musārē wereguti. Nipe'tirā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā wa'teropure ne ni'cū Juā masārē wāmeyeri masū ya'rūoro nigū marīcu niwī. Tojo nimicā, nipe'tirā Ō'acū wlogu nirōpu nirā Juā ya'rūoro nima. Mejō nigūpua cū ya'rūoro nimi, nicu niwī Jesú.

29 Cū tojo nisere tu'orā, nipe'tirā masā, tojo nicā niyeru wapaseeri masā Juā cū wāmeyeno'cārā a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū diacjūta weemi, nicārā niwā.

30 Fariseo masā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā pe'e Juā wāmeyeno'ña marī'cārā nitjārā, Ō'acū narē weesī'rīsere uaticārā niwā.

31 Tojo weegu Jesú narē nicu niwī:

—Masā a'tocaterocjārā, yé quetire tu'osī'rītirā ā'rā weronojō weesetima. 32 Wī'marā macā decopu apedujirā, na me'rācjarārē pijirā caricūbajaque'atirā weronojō nima. A'tiro caricūsama: “Ēsā wēowū putimicā, basarā wijatiapu. Ēsā bujawetise basacā quē'rārē, utitiapu.” Na weronojō a'tocatero nirā no'o añurō, ña'arō weecā, mejārōta tu'satima. 33 Juā masārē wāmeyeri masū be'ti, vino sī'rītisami. Cū tojo weecā, musā “Wātī cuomi”, nisa'a. 34 Be'ro ya'u Ō'acū macū masū weronojō upatigū quē'rārē ba'a, ya'u vino sī'ricā, mejārōta ña'arō ucū'u. “Ba'awārīgū, sī'rīwārīgū nimi”, ni'i. “Niyeru wapaseeri masā me'rācju, tojo nicā ña'arā me'rācju nimi”, ni'i. Ne ni'cūpareta ējōpeowe'e. 35 Tojo ējōpeotimirā, ya'u wee'quere i'arā, Ō'acū ya'ure masise o'osere masīno'o, nicu niwī Jesú.

Jesú fariseo masū Simó wāmetigū ya wi'ipu nī'que ni'i

36 Ni'cū fariseo masū Jesure cū ya wi'ipu ba'adutigū pijiacu niwī. Tojo weegu Jesú wa'acu niwī. 37 Na ba'ari cura ti macācjo numio ña'arō weeri masō Jesú tiro wa'aco niwō. Co Jesú fariseo masū ya wi'ipu ba'agu wa'apu nisere tu'ogo, u'muticja acosticjare cū tiropu miaco niwō. 38 Co utigota, cū sē'ema pe'e ejanu'cāco niwō. Co ya'coco co uticā, cū ye du'pocārīpu doquepejacaro niwū. Be'ro te ya'cocore co poanu'mo me'rā tuucoeco niwō. Be'ro te du'pocārīrē mi'mi, co u'mutise mia'quere du'pocārīpu piopeoco niwō.

39 Co tojo weecā i'agū, Jesure ba'aduti'cu fariseo masū a'tiro wācūcu niwī:

—Ā'ri Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nīgū pūrīcā, “¿Noanojō yu'ure ñe'eña'gō weeti? ¿Namonojō masō niti co?” ni masīboapī. “Co numio ña'arō weeri masō nimo”, ni masīboapī, nicu niwī. ⁴⁰ Tojo wācūsere ī'agū, Jesú fariseo masūrē nicu niwī:

—Simó, mu'urē apeyenojō nisī'rīsa'a.

Fariseo yu'ticu niwī:

—Masārē bu'egu, ñiña'rē mu'ū, nicu niwī.

⁴¹ Jesú cūrē nicu niwī:

—Puarā ūmua niyeru wasori masūrē wapamoosama. Ni'cū quinientos numurī da'rase wapa weronojō wapamoosami. Apī pe'e cincuenta numurī da'rase wapa weronojō wapamoosami. ⁴² Cū na puarāpu de'ro wee wapayemasīticā ī'agū, na wapamoosere tojo acobojobajuriopē'ocā'sami. A'te cjasere mu'urē sērītiña'gūtī. ¿Ni'inojō pe'e niyeru wasori masūrē ma'iyu'rūnu'cāsari? nicu niwī.

⁴³ Simó cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'ū a'tiro tu'oña'sa'a. Pajiro wapamoo'cu pe'e ma'iyu'rūnu'cāsami, nicu niwī.

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'ū queoro yu'ti'i.

⁴⁴ Be'ro Jesú numiorē ī'a, Simórē nicu niwī:

—Mu'ū a'tigo numiorē ī'a'a. Yu'ū mu'ū ya wi'ipu sājātacā, yé du'pocārīrē coedutigu yu'ure aco o'otiapu. A'tigo pe'e mu'ū weeti'quere weeamo. Co ya'coco me'rā yé du'pocārīrē coeamo. Be'ro co poari me'rā tuucoeamo. ⁴⁵ Mu'ū yu'ure añudutigu, mi'mitiapu. Co pe'e yu'ū sājāejacāpūta, yé du'pocārīrē mi'mimo. Mi'midu'utimo yujupu.

⁴⁶ »Mu'ū yu'ū dupoapure ū'se, marī piopeosenojōrē piopeotiapu. Co pe'e yé du'pocārīpūre ū'mutisere piopeoamo. ⁴⁷ Tojo weegu a'tiro nigūtī. Co peje ña'arō wee'quere acobojono'mo. Tojo weego yu'ure tojo weese me'rā co pūtu ma'isere ī'omo. Cā'rō na wee'quere acobojorā, cārī ma'isere ī'ono'o. Nemorō waro ña'arō wee'quere acobojorā, pūtu ma'isere ī'ono'o, nicu niwī.

⁴⁸ Be'ro numiorē a'tiro nicu niwī:

—Mu'ū ña'arō wee'quere acobojono'pe'ocā'a, nicu niwī.

⁴⁹ Āpērā ba'adutirā pijino'cārā topu dujirā na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—¿Noanojō nisari ā'ri ña'arō wee'quepūreta acobojosājādojagu? nicārā niwā.

⁵⁰ Na tojo nimicā, Jesú pe'e numiorē a'tiro nicu niwī:

—Mu'ū yu'ure ējōpeotjāgō, ña'arō wee'quere acobojono'apu. Wācūque'tiro marirō wa'agosa'a, nicu niwī.

8

Jesú weresijari cura numia cārē weetamu'que ni'i

¹ Jesú ña'arō wee'core acobojōca be'ro nipe'tise macārīpu nipe'tiropu sijabi'acu niwī. Tocjārārē cū ye cjasere bu'e werecusiagu weecu niwī. Tojo nicā Ō'acū wlogu nigūsami nisere werecu niwī. Cū bu'erā doce cū me'rā ba'patisijacārā niwā. ² Āpērā quē'rā numia na me'rā ba'patisijacārā niwā. Na Jesú toduporo wātia cō'awīrōno'cārā numia, duti yu'rūono'cārā numia nicārā niwā. Ni'cō na wa'tero María, na “Magdalena” nigō, siete wātia cō'awīrōno'co nico niwō. ³ Tojo nicā apego Juana, Cuza wāmetigu numo nico niwō. Co marāpu Herode yere da'raco'teri masū nicu niwī. Susana wāmetigo quē'rā nico niwō. Āpērā pājārā numia Jesure na cūose me'rā weetamucārā niwā.

Jesú oteri masū ye quetire queose me'rā were'que ni'i

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Pājārā masā peje macārīcjārā Jesú tiropu ī'arā wa'acārā niwā. Na pājārā nerēcā ī'agū, Jesú queose me'rā narē bu'ecu niwī. A'tiro nicu niwī:

⁵ —Ni'cū masū cū ya wesepu otegu wa'asami. Cū otegu, wēestewā'cācā, ma'apu apeye otese cape doqueque'asa'a. Ti ma'apu yu'rūarā, tere āpērā ū'tacūuwā'cāsama. Be'ro mirīcūa a'ti, te perire ī'aboca, ba'ape'ocā'sama. ⁶ Apeye ūtāpaga wa'teropu doqueque'asa'a. Te peri pī'rī, aco mariyucā, ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropu burāque'asa'a. Pota pe'e tere pī'rīyū'rua, wējēcā'sa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurōpu burāque'asa'a. Te añurō pī'rī, dūcatisa'a. Ni'cā ño cien peri dūcatisa'a, nicu niwī.

To be'ro Jesú pūtu tutuaro me'rā narē nicu niwī:

—O'meperi cūorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī.

Jesure cā bu'erā “¿De'ro weegu queose me'rā bu'eti?” ni'que ni'i

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Be'ro cũ bu'erã “¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti mu'x queose were'que?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã. ¹⁰ Narẽ yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ musãrẽ a'tiro weemi. Æpẽrã toduporopu masĩña marĩmi'que cũ wioqu nisere musãrẽ masicã weemi. Yu'ure ãjõpeotirãma queose me'rã wereno'o. Tojo weerã yu'u weesere T'amirã, T'amasĩsome. Yẽ cjasere tu'omirã, tu'omasitirã tojarãsama.

Jesú oterĩ masũ ye quetire “A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e” ni were'que ni'i

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ »Yu'x queose were'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Otese cape Õ'acũ ye queti weronõjõ ni'i. ¹² Ma'apu buruque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Masã, yẽ quetire tu'oma. Be'ro na tu'o'quere wãtĩ a'ti, tere ã'mape'ocã'sami. Napu tere ãjõpeo, Õ'acũ narẽ yu'ruweticã weeri nigũ, tojo weesami. ¹³ Apeye otese cape ãtãpaga wa'teropu buruque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Na, yẽ quetire añurõ e'catise me'rã tu'osama. Tojo weemirã, nu'cõrĩ marirã weronõjõ añurõ ãjõpeotisama. Yoaticã añurõ ãjõpeocũmi, be'ro narẽ ãpẽrã ña'arõ weecã T'arã, ãjõpeodu'ucã'sama. ¹⁴ Apeye pota wa'teropu buruque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Yẽ quetire tu'oma, tu'orã pe'e. Mejõ siape me'rã a'ti umuco cjasere wãcũque'tiyu'ruasama. Peje cuosĩ'risama. A'ti umucopu e'catisere uputu wãcũsama. Tojo weero a'te nipe'tise narẽ dojorẽcã'sa'a. A'tiro weerã, na ãuca marirã weronõjõ tojama. ¹⁵ Apeye otese cape di'ta añurõpu buruque'a'que pe'e a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Na, yẽ quetire añurõ tu'osĩ'rĩrõ põtẽorõ tu'oma. Tere tu'o, Õ'acũ ãaronõjõ queoro weeme'ricã'ma. Añurõ ãjõpeonu'cũrã peje ãucatirã weronõjõ nima, nicu niwĩ.

Jesú sĩ'ocja me'rã queose o'o'que ni'i

(Mr 4.21-25)

¹⁶ Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro werenemocu niwĩ:

—Ne ni'cũ sĩ'ocjare sĩ'otoja, apeyenõjõ me'rã mo'atisami. Tojo weetigu, cũ cãrĩrõ docapu cõtutisami. A'tiro pe'e weesami. Nipe'tirã topu sãjãarã T'ato nigũ, u'muarõpu ãu'teyoosami. ¹⁷ A'tiro ni'i. Toduporopu masã masĩno'ña marĩ'quere masĩno'rõsa'a. Ya'yiorõpu ni'que quẽ'rã bajuarosa'a. Jesú, yẽ queti masĩno'ña marĩmi'que be'ropure sĩ'ocja bo'reyuro weronõjõ masĩpe'ticã'no'rõsa'a nigã, tojo nicu niwĩ.

¹⁸ »A'tere tu'orã, añurõ tu'oya. Yu'x bu'ese tu'o ãjõpeorãrẽ Õ'acũ masĩse o'onemogã'sami. Æpẽrã yu'x bu'esere tu'osĩ'rĩtubitiarã pe'ere na masĩmi'quere ã'mape'ocã'sami, nicu niwĩ Jesú.

Jesú paco, tojo nicã cũ acabijirã cjase ni'i

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Be'ro Jesú paco, cũ acabijirã cãrẽ a'marã a'ticãrã niwã. Na masã mu'muyu'rucã T'arã, wi'ipu sãjãamasitĩcãrã niwã. ²⁰ Topu nigũ Jesure werecu niwĩ:

—Mu'x paco, mu'x acabijirã sope pu'to niama. Mu'urẽ T'asĩ'riapãrã, nicu niwĩ.

²¹ Tere tu'ogu, Jesú nicu niwĩ:

—No'o Õ'acũ ye quetire tu'o, tere queoro weerãnojõ náta yu'x paco, yu'x acabijirã weronõjõ nima, nicu niwĩ.

Jesú wĩ'rõrẽ, tojo nicã pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã wee'que ni'i

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Ni'cã numu Jesú cũ bu'erã me'rã yucusupu mujãsjãjãgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Te'a siaquiji ditara sumutopu, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'orã, wa'acãrã niwã. ²³ Na pẽ'arĩ cura Jesú cãrĩa wa'acu niwĩ. Wãcũña marĩrõ wĩ'rõ uputu wẽetuuwã'cãticaro niwũ. Tojo wa'acã, pã'cõrĩ yucusupure paaquesãamujãcaro niwũ. Tiwu mirĩdijatawio nicaro niwũ. ²⁴ Tojo wa'acã T'arã, Jesure wã'cõrã buruacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ësãrẽ bu'egu, marĩ mirĩrãtirã wee'e, nicãrã niwã.

Na tojo nicã tu'ogu, Jesú wã'cã, te wĩ'rõrẽ, pã'cõrĩrẽ yusuocu niwĩ. Nipe'tise di'tamarĩdijape'tia wa'acaro niwũ. ²⁵ Tu'ajanu'cõ, cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—¿Musãrẽ ãjõpeose de'ro wa'amitito? nicu niwĩ.

—¿Noanojõ ucuã'cãrã nitjãrã T'amariã, a'merĩ nicãrã niwã:

—¿Noanojõ nisariba ã'rĩ? Wĩ'rõ, pã'cõrĩputa tu'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

Jesú Gerasa wãmetirocjũ wãtĩa sãjãno'cure cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Be'ro Jesú cũ bu'erã me'rã pẽ'acu niwĩ. Pẽ'a, ape pã'rẽ Galilea põtẽorõpu Gerasa wãmetiropu pẽ'ajacãrã niwã. ²⁷ Jesú yucusupu ni'cu majãnu'cãrĩ cura ni'cũ Gerasacjũ cũ tiro ejacu niwĩ. Yoacã waro ã'rĩ masũ wãtĩa sãjãno'cu cũ nirĩtero yu'rucaro niwũ. Ne

su'ti marī, ne wi'ipū niticu niwī. Masāperi wa'teropū nibajaque'aticu niwī. ²⁸⁻²⁹ Jesú cūrē l'agū, wātī masūpure sāñagūrē “Wijaaya”, nicu niwī. Cū cō'awīrōcā l'agū, Jesú tiropū ejaque'a, uputu caricūcu niwī:

—Jesú, Ō'acū u'musepū nigū macū, ¿de'ro weegu yu'ure caribogu a'titi? Yu'ure ña'abutiario pi'eticā weeticā ña, ni tutuaro me'rā sērīcu niwī.

Pejetiri wātī masūrē ñe'ea, burūque'amujācā weecu niwī. Masā cūrē aperopū wa'aticā'to nīrā, omocārī, du'pocārīpū cōme dari me'rā du'tecūumujācārā nimiwā. Tojo weemicā, cū wejesuremujācu niwī. Wātī cūrē masā marīrōpū su'ori miamujācu niwī. ³⁰ Jesú cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro wāmetiti?

Cū yu'ticu niwī:

—Legión wāmeti'i, nicu niwī. Pājārā wātīa ūsā nicā'a nīgū, tojo nicu niwī. ³¹ Wātīa Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Ēsārē l'abajudutidijari pejopū bu'iri da're bajurioticā'ña ni, uputu sērīcārā niwā. ³² Titare ūrūgūpū pājārā yesea ba'a nu'cūcārā niwā. Narē l'arā, wātīa Jesure “Napure sājāarāti” ni, tutuaro me'rā sērīcārā niwā. Jesú narē “Tojota weeya”, nicu niwī. ³³ Tojo weerā na masūpure nī'cārā wijaa, yeseapure sājāacārā niwā. Yesea na wātīa sājāaca be'ro opa tu'rupū omamaati, ditarapū doqueñojā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

³⁴ Tojo wa'asere l'arā, yeseare co'terā a'tiro weecārā niwā. Na uputu ucuarā macāpū, cāpūpū omawā'cā, weresterā wa'acārā niwā. ³⁵ Te quetire tu'orā, masā tojo wa'asere l'arā wa'acārā niwā. Na Jesú tiropū ejarā, wātīa sājāno'cure Jesú pu'toacā dujicā l'acārā niwā. Cū su'ti sāña, añurō wācūse cuogu dujicu niwī. Na cūrē l'arā, uise me'rā l'acārā niwā. ³⁶ Āpērā topū l'arā ejarārē Jesú wātīa sājāno'cure cō'awīrōcā l'acārā “A'tiro wee wātīarē cō'awīrōami”, ni werecārā niwā. ³⁷ Jesú a'tiro weecā l'arā, nipe'tirā masā Gerasapū nīrā Jesure tutuaro me'rā “Mu'u aperopū wa'aya”, nicārā niwā. Na uputu waro uicārā niwā. Tojo weerā Jesure tojo nicārā niwā. Tere tu'ogu, Jesú yucusupu mujāsājāa, wa'a wa'acu niwī. ³⁸ Wātīa cuomi'cu Jesure “Yu'u quē'rā mu'u me'rā wa'aguti” nīgū, uputu sērīcu nimiwī. Jesú pe'e cūrē nicu niwī:

³⁹ —Mu'u ya wi'ipū tojaa, nipe'tise Ō'acū mu'urē wee'quere werepe'ocā wa'aya, nicu niwī.

Tojo weegu cū nipe'tiro cū ya macācārārē Jesú cūrē wee'quere werecusiagu wa'acu niwī.

Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā cuogore Jesú yu'ruo'que ni'i
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Be'ro Jesú ditara ape pā'rēpū nī'cu pē'atāca be'ro masā e'catise me'rā cūrē pōtērīcārā niwā. Nipe'tirā cūrē yucue'cārā nitjārā, tojo weecārā niwā. ⁴¹ Titare ni'cū su'ori nerēwuari wi'i wioгу Jairo wāmetigu Jesú tiro etacu niwī. Cū Jesú tiro ejaque'a, Jesure “Yu'ure pajaña'cureya. Ya wi'ipū te'a”, nicu niwī. ⁴² Cū macō ni'cō nigō doce cū'marī cuogo wērīse pu'topū nico niwō. “Jau” ni, Jesú to wa'ari cura pājārā masā sirutucārā nitjārā, cūrē añurō tuuti'awā'cācārā niwā. ⁴³ Na tojo weerā wa'tero ni'cō numio doce cū'marī dí mejā dutitigo nico niwō. Co ocoyedutise wapa nipe'tise niyeru tojaque'a wa'aco niwō. Ne ni'cū core ocoyeyu'ruoticu niwī. ⁴⁴ Tojo weego co Jesú sē'ema wa'a, cū su'tiro yapapu ñe'eña'co niwō. Co ñe'erī curata co dí wijami'que bu'anū'cā wa'acaro niwā. ⁴⁵ Tojo wa'ari cura Jesú sērītiña'cu niwī:

—¿Noa yu'ure ñe'eti? nicu niwī.

Nipe'tirāpūta “Ne ni'cū ñe'etimi”, nicārā niwā. Tojo weegu Pedro, tojo nicā cū me'rācārā Jesure nicārā niwā:

—Ēsārē bu'egu, masā mu'urē nipe'tiro doquewāwā'cā, tuuquejoma. Tojo wa'acā masimigū, mu'u ¿de'ro weegu “¿Noa yu'ure ñe'eti?” niti? nicārā niwā.

⁴⁶ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Ni'cō yu'ure ñe'ecā tu'oña'pu. Core yu'u tutuaro me'rā yu'rūcā weeasu, nicu niwī.

⁴⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, cū masītojami, yu'uta weeasu nigō, narāsāgōta Jesú pu'to a'ti, ejaque'aco niwō. Co nipe'tirā tu'oropū werepe'ocā'co niwō. A'te ye bu'iri cū yaro su'tirore ñe'easu nigō, tojo nicā “Yu'u ñe'ecāta, yu'ruono'copū tojasu”, ni wereco niwō.

⁴⁸ Co tojo nicā tu'ogu, Jesú core nicu niwī:

—Mu'u ējōpeotjagō, yu'ruono'copū toja'a. Duti marīgō e'catise me'rā tojaaya, nicu niwī.

⁴⁹ Jesú core ucūrī cura ni'cū Jairo nerēwuari wi'i wioгу ya wi'icjū ejacu niwī. Jairore nicu niwī:

—Mu'u macō wērīatojamo. Marīrē bu'egure caribonemotiguta majā, nicu niwī.

⁵⁰ Jesú tojo nicā tu'ogu, Jairore nicu niwī:

—Uitiguta. Yu'are ējōpeoya. Mu'u tojo weecā, mu'u macō masōno'gōsamo, nicu niwī.
⁵¹ Ti wi'ipure etagu, co pesari tucūpure ne āpērārē sājāadutitica niwī. Pedro, Santiago, Juā, tojo nicā co pacusumua dia'cūrē sājāadutitica niwī. ⁵² Nipe'tirā ti wi'ipu nirá uputu utirā, dūjasewā'arārē Jesú nicu niwī:

—Utiticā'ña. Co wērītimo. Cārīgō weemo, nicu niwī.

⁵³ Masā co wērī'quere masīcārā niwā. Tojo weerā cū tojo nicā tu'orā, cūrē bujicā'cārā niwā. ⁵⁴ Jesú pe'e ucūgūta, co ya omocārē ñe'e, nicu niwī:

—Wī'magō, wā'cānu'cāña, nicu niwī.

⁵⁵ Cū tojo niri curata wērī'co masā, wā'cānu'cāco niwō. Jesú co pacusumuarē “Ba'ase ecaya”, nicu niwī. ⁵⁶ Cū tojo weesere ī'arā, co pacusumua uputu ī'aucuacārā niwā. Jesú core masō'quere ne āpērārē weredutitica niwī.

9

Jesú cū bese'cārārē weredutio'o'que ni'i

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Jesú cū bu'erā docere neocūcu niwī. Be'ro narē cū tutuasere o'ocu niwī. Wātīa no'o nīrārē cō'awīrōmasīsere o'ocu niwī. Tojo nicā duti ya'ruomasīsere o'ocu niwī.

² Narē Ō'acū wioгу nimi nisere weredutitica niwī. Dutitirārē ya'ruodutitica niwī. ³ A'tiro nio'ocu niwī:

—Wa'arā, ne apeyenojō miaticā'ña. Tuacju, ajuronojō, ba'ase pu'e, niyeru ne miaticā'ña. Musā sāñase me'rā dia'cū wa'aya. Ne apeye mianemoticā'ña. ⁴ Musā no'o niri wi'i ejarā, musā to niro pōtēorō tojaque'aya. ⁵ No'o āpērā musārē ñe'eticā, ti macāpure wijarā, ti macā cjase di'ta wā'a'quere paastecō'aña. Tojo weerā musā “A'ti macācjārā bu'iritima” ni ī'orāsa'a, nicu niwī.

⁶ Cū tojo nica be'ro wa'a wa'acārā niwā. Wa'a, nipe'tise macārīpu Jesú masārē ya'ruose quetire werecusiacārā niwā. Tojo nicā dutitirārē ya'ruocārā niwā.

Herode Jesú weesere tu'o'que ni'i

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Galilea di'ta wioгу Herode nipe'tise Jesú wee'quere tu'ocu niwī. Tere tu'ogu, Herode de'ro wéemasītica niwī. Āpērā “Cū Juā wāmeyeri masū wērī'cupu masācu nimi”, nicārā niwā. ⁸ Āpērā “Dūporocjūpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Elía bajuapī”, nicārā niwā. Āpērā “Apetero weegu ni'cū todūporocjū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū masā'cu nigū nisamigu”, nicārā niwā. ⁹ Herode pe'e a'tiro nicu niwī:

—Yu'uta Juā ya dūpoare dutesuredutiwa. To pūrīcārē ¿noanojō nisari tocārō na ucūno'gū? Cūrē ī'asī'rīmisa'a, nicu niwī.

Jesú ni'cāmocusetiri mil umuarē ba'ase eca'que ni'i

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Be'ro Jesú bese'cārā na bu'ecusiaca be'ro cū tiro daja, na weecusia'quere werecārā niwā. Be'ro narē Jesú masā marīrōpu Betsaida wāmetiri macā pu'topu su'ori wa'acu niwī. ¹¹ Masā pe'e na wa'ase quetire tu'ocārā niwā. Tojo weerā tere tu'orā, narē sirutuwā'cārā niwā. Jesú narē añuduti, Ō'acū wioгу nimi nisere were, dutitirārē ya'ruocu niwī.

¹² Be'ro ñamica'apu nicā ī'arā, cū bu'erā doce cū tiro wa'a, cūrē ucūcārā niwā:

—Masārē “Tocārōta ni'i”, ñiña. Macārīpu, no'o pu'to nise macārīpu ba'ase, cārīrō a'magū wa'adutiya. A'to marī nīrōpure ne apeyenojō marībutiacā'a, nicārā niwā.

¹³ Jesú pe'e nicu niwī:

—Musā narē ba'ase ecaya.

Na cūrē nicārā niwā:

—Ūsā ni'cāmocusepagata pā, tojo nicā wa'i puarāta cu'o. Masārē ne a'teacā se'satisa'a. ¿Ūsārē ā'rā pājārā ye niatjere ba'ase duudutigu weeti? nicārā niwā.

¹⁴ Na pājārā, umua se'saro ni'cāmocusetiri mil wa'tero nicārā niwā. Jesú narē nicu niwī:

—Masārē te cururinucū cincuenta dujudutiya, nicu niwī.

¹⁵ Na cū duti'caronojōta wee, dujipe'ticā'cārā niwā. ¹⁶ Be'ro Jesú te ni'cāmocuse pārē, na wa'i puarārē mii, u'muarōpu ī'amorō, cū pacu Ō'acūrē na ye niatjere e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, cū pe'esteca be'ro cū bu'erārē masārē etidutigu o'ocu niwī. ¹⁷ Nipe'tirā ba'a, yapicārā niwā. Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocārā niwā.

Pedro Jesure “Mu'u Ō'acū o'ó'cuta ni'i” ni'que ni'i

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

¹⁸ Ni'cāti Jesú cū se'saro ñubuegu weecu niwī. Titare cū bu'erā quē'rā cū me'rā nicārā niwā. Narē sērītiña'cu niwī:

—Masā ¿de'ro ni ucūti yu'ure? nicu niwī.

¹⁹ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Āpērā mu'urē “Juā wāmeyeri masū nimi”, nima. Āpērā mu'urē “Daporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía nimi”, nima. Āpērā “No'o nigú daporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū masā'cu nigú nisasami”, nima, nicārā niwā.

²⁰ Be'ro narē sērītiña'cu niwī tja:

—¿Musā waro, de'ro wācūti yu'ure? nicu niwī. Pedro cūrē nicu niwī:

—Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i, nicu niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹ Jesú narē ne cārō āpērāpure cū Ō'acū bese'cu nisere weredutitica niwī. ²² Be'ro narē nicu niwī:

—Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu pūrō pi'etigusa'a. Judío masā bucurā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yu'ure i'atu'tirāsama. Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia numu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī.

²³ Be'ro nipe'tirā masārē nicu niwī:

—No'o yu'ure sirutusī'rīgūnojō nipe'tise namurī sirutuato. Cū weesi'rīrōnojō weeticā'to. Yu'u uaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusī'rīgū, “Jesure ējōpeogu, wērībosa'a” nitiguta sirutuato. ²⁴ Yu'ure ējōpeose me'rā ña'arō yu'rusī'rītigu, yu'ure ējōpeodu'ugūnojō pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yu'ure ējōpeonu'cūgūnojō yu'u me'rā catinu'cūgūsami. ²⁵ Ni'cū a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'agu, cū ejeripō'rā pe'ere bajuriogu, ¿ñe'enojōrē wapata'abosari? ²⁶ Yu'ure, tojo nicā ye quetire bopoyasāticā'ña. Musā bopoyasācā, yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiro weegusa'a. Apaturi a'ti turipure a'tigu, yu'u pacu asistese me'rā, cūrē wereco'terā me'rā yu'u quē'rā musārē bopoyasāgūsa'a. Yu'u tutuase me'rā a'tigu, tojo weegusa'a. ²⁷ Diacjū musārē wereguti. Ni'cārērā a'topu nīrā yu'u wioгу sājācā i'atimīrā wērīsome, nicu niwī.

Jesú cū bajusere ducayū'que ni'i

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Ni'cā semana Jesú “Yu'u wioгу sājācā i'arāsa'a” nīca be'ro ūrūgūpu ñubuegu mujāgū, Pedro, Santiago, Juārē miacu niwī. ²⁹ Topu cū ñubuegu, cū bajusere ducayua wa'acu niwī. Cū ye su'ti añurō butise, asistese wa'acaro niwū. ³⁰ Tojo wa'acā, puarā umua bajua, cū me'rā ucūcārā niwā. Na daporocjārāpu Moisé, Elía nicārā niwā. ³¹ Na asistese me'rā nīrā, Jesú cū Jerusalēpu wērīatjere uticārā niwā. ³² Pedro quē'rā uputu wuja cuo'cārā nimīrā, wā'cācārā niwā. Wā'cā, Jesú cū asistesere, tojo nicā cū me'rā nīrārē i'acārā niwā. ³³ Na Jesú tiro nī'cārā wa'ari cura Pedro Jesure nicu niwī:

—Wioгу, marī a'topu nicā añuyu'rua'a. I'tia wī'iacā weerā. Ni'cā wī'i mu'u ya wī'i, ape wī'i Moisé ya wī'i, ape wī'i Elía ya wī'i weerā, nicu niwī.

Pedro cū tojo nisere tu'oña'timigū, de'ro nīmasītigu, tojo nicu niwī. ³⁴ Cū tojo ucūrī cura ni'cā o'mecurua dijati, tuubi'acā'caro niwū. Na ti o'mecurua po'peapu nīrā, ucua wa'acārā niwā. ³⁵ Be'ro ti curuapu ni'cū a'tiro ucūcā tu'ocārā niwā:

—Ā'rī yu'u macū yu'u bese'cu nimi. Cū ucūsere tu'o ējōpeoya, nicu niwī.

³⁶ Tojo nīca be'ro Jesú ni'cūta tojanu'cācu niwī. Moisé, Elía marīcārā niwā majā. Cū bu'erā na i'a'quere tojota tu'oña'yu'ruocā'cārā niwā. Ne cārō āpērārē wereticārā niwā.

Jesú wī'magū wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Ape numu pe'e ūrūgūpu ni'cārā dijatacā, pājārā Jesure pōtērīcārā niwā. ³⁸ Ni'cū na wa'teropu nigú uputu Jesure ucūquejocu niwī:

—Ēsārē bu'egu, yu'u macū ni'cū nigūrē pajaña'cureya. Ī'agū a'tia. ³⁹ Wātī cūrē sājāa'cu ñe'ea, caricū, wērīamujācā weemī. Tojo nicā useropu so'potu'umi. Cūrē ña'abutiario wéegu, pi'eticā weeyu'ruami. Ne du'usi'rītimi. ⁴⁰ Mu'u bu'erārē “Wātīrē cō'awīrōña”, nitojamiapu. Ne pōtēotiana, nicu niwī.

⁴¹ Jesú yu'ticu niwī:

—Musā ējōpeose moorā ña'arā ni'i. Yu'u musārē yoacā bu'emicā, ne tu'omasīwe'e yujupu. ¿No'ocā'rō yoacā musā yu'ure ējōpeoticā wācūtutuagusari? Mu'u macūrē yu'u tiro miitia, nicu niwī.

⁴² Wī'magū cū tiro wa'acā, wātī cārē nucūcāpu doqueue'acā weecu niwī. Apaturi wācūña marīrō cārē wērīacā weecu niwī tja. Cū tojo weecā, Jesú wātīrē cō'awīrō, yu'ruocu niwī. Tu'ajanu'cō, cū pacure wiacu niwī. ⁴³ Nipe'tirā to nirā Ō'acū tutuasere ī'amarīacārā niwā.

Jesú cā wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Na Jesú weeī'o'quere ī'amarīarī cura cū bu'erārē nicu niwī:

⁴⁴ —Yu'u ni'cārōacā nisere añurō tu'oya. Acobojoiticā'ña. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure wiorāpūre o'orāsama, nicu niwī.

⁴⁵ Cū tojo nisere cū bu'erā pe'e ne tu'omasīticārā niwā. Ō'acū narē tojo masītabasīoticā weecu niwī. Na cū ní'quere “¿De'ro nisī'rīrō weeti?” ni sērītiña'ui nicārā niwā.

Añurō weeyu'rūnu'cāgū ye cjase ni'i
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Be'ro Jesú bu'erā na basu ŷnoa marī wa'teropu nigū āpērā yu'ruoro niyu'rūnu'cāgūsari? nīrā, uputu du'sasocārā niwā. ⁴⁷ Jesú na tojo wācūserē ī'amasīcā'cu niwī. Tojo weegu ni'cū wī'magūrē cū pu'to wejeonu'cō, ⁴⁸ narē nicu niwī: —Yu'ure maigūnojo ni'cū ā'rī wī'magūrē ñe'egū weronojō weemi. Cārē ñe'egū, yu'ureta ñe'egū weemi. Yu'ure ñe'egū, yu'ure o'ócū Ō'acū quē'rārē ñe'egūta weemi. No'o musā wa'teropure “Āpērā yu'ruoro ni” ni wācūtigu cūta nimi āpērā yu'ruoro nigū, nicu niwī Jesú.

Marīrē ī'atu'titigu marī me'rācjū nimi nise ni'i
(Mr 9.38-40)

⁴⁹ Be'ro Juā Jesure a'tiro nicu niwī:

—Ēsārē bu'egu, ni'cū mu'u wāmerē pisutjīagū, wātīarē cō'awīrōcā ī'awū. Cū marī me'rācjū nitiami. Tojo weerā cārē cā'mota'awu, nicu niwī.

⁵⁰ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Tojo weegure cā'mota'aticā'rōua'a. Marīrē ī'atu'titigu marī me'rācjū nimi, nicu niwī Jesú.

Jesú Santiagore, Juārē tu'ti'que ni'i

⁵¹ Jesú wērī, cū u'musepu mujāti đuporo uiro marīrō wācūtutuario me'rā “Jerusalēpu wa'aguti”, nicu niwī. ⁵² Cū đuporo āpērārē o'óyucu niwī. Na ni'cā macā Samaria dī'ta nīrī macāpu Jesú cū cārīatjore a'mayurā wa'acārā niwā. ⁵³ Ti macā Samariacjārā judio masā me'rā a'pepūrīrā nitjīarā, Jesú o'ó'cārārē ñe'esī'rīticārā niwā. Na, Jerusalēpu Jesú wa'agusami nīrā, tojo weecārā niwā. ⁵⁴ Samariacjārā tojo weesere ī'arā, Jesú bu'erā Santiago, Juā a'tiro nicārā niwā:

—Ēsā wioгу, narē bu'iri da'rērā, ¿pecame'erē u'musepu dijatiduticā uati? ¿Đuporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía wee'caronojō weeruati? nicārā niwā.

⁵⁵ Tere tu'ogu, Jesú narē ī'a, tutuario me'rā tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—Musā tojo wācūse Espīritu Santu o'ose mejēta ni'i. ⁵⁶ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu masārē bu'iri da're bajuriogu a'titiwu. Narē yu'ruogu a'tigu weewu, nicu niwī.

Be'ro na ape macāpu yu'rua wa'acārā niwā.

Jesú me'rā wa'asī'rīmi'cārā ye queti ni'i
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Na ape macāpu yu'ruari cura ni'cū masū Jesure nicu niwī:

—Yu'u mu'u no'o wa'aro sirutuguti, nicu niwī.

⁵⁸ Jesú cārē yu'ticu niwī:

—Wa'icurā na cārīrī tuti cuoma. Mirīcūa quē'rā na pō'rātiri su'tiro cuoma. Yu'u pūrīcā Ō'acū macū masū weronojō upūtigu ne cārō cārīpesaro, yaro diácjūrē moo'o, nicu niwī.

⁵⁹ Apī pe'ere Jesú a'tiro nicu niwī:

—Te'a yu'u me'rā, nicu niwī.

Cū yu'ticu niwī:

—Wioгу, yu'u pacu tiropu wa'aguti yujupu. Topu ni, be'ro yu'u pacu wērīca be'ro yaatojagupu mu'u me'rā wa'aguti, nicu niwī.

⁶⁰ Jesú cārē yu'ticu niwī:

—Yu'ure ējōpeotirā wērī'cārā weronojō nima. Nāta wērī'cārārē yaato. Mu'u pūrīcā yu'ure sirutuya. Sirutu, Ō'acū wioḡu nigūsami nisere weregū a'tia, nicu niwī.

⁶¹ Be'ro Jesure apī nicu niwī:

—Wioḡu, mu'u me'rā wa'aguti. Yu'u mu'u me'rā wa'ati dūporo ya wi'icjārārē we'eritīsī'rīsa'a yujupu, nicu niwī.

⁶² Jesū cārē nicu niwī:

—Di'ta se'ecūḡā, opanurē wa'ari nīgū, sē'ema pe'e ī'atōrōtisami. Ā'rī weronojō Ō'acūrē ējōpeo'cupua todūporo cū weeseti'quere wācūnurūtisami. Wācūnurūḡā Ō'acū ye cjasere queoro weemasītisami, nicu niwī.

10

Jesú setenta y dos masārē cū ye quetire weredutigh o'ó'que ni'i

¹ Be'ro Jesú setenta y dos āpērā umuarē pijinemocu niwī. Narē puarērā dia'cū be'rite cū wa'tje macārīpu cū dūporo o'óyucu niwī.

² Narē a'tiro nicu niwī:

—Diacjū masārē wereguti. Marī otese peje pī'rī ducati'i. Tere miirā pe'e maribocurema. Tojo weerā musā te otese wioḡure āpērā miitamudutirā sērīnemoña, nicu niwī. A'te weronojō Ō'acū ye quetire masīsī'rīrā pājārā waro nima. Te quetire wererā pe'e pejetirācā nima. Tojo weerā āpērā cū o'ónemocā Ō'acūrē sērīña. ³ Musā wa'aya. Yu'u musārē wiose wa'teropu o'óḡu wee'e. Oveja wī'marārē yaiwa wa'teropu o'óḡu weronojō o'ó'o. ⁴ Musā wa'arā, ajuri miaticā'ña. Niyeru sārī ajuro quē'rārē miaticā'ña. Sapatu ape pa'a miaticā'ña. Ma'apu wa'arā, āpērārē añudutirā, yoacā ucūtīcā'ña. Diacjū wa'aya. ⁵ Musā wi'ipu sājāarā, ti wi'icjārārē añudutirā, a'tiro nimu'tāña: “Musā a'ti wi'icjārārē añurō wa'ato”, niña. ⁶ Ti wi'icjārā cumuca marīrō nicā, musā añudutise “Añurō wa'ato” nise na ye tojarosa'a. Tojo niticāma, musā tojo nise musārēta tojarosa'a tja. ⁷ Musā ni'cā wi'ipu ejarā, ti wi'iputa tojayā. Na ba'asenojōrē, na sī'rīsenojōrē, musā quē'rā ba'asirutuya. Da'rari masā na da'rase wapa wapata'aba'amasīma. Tojo weerā musā bu'erā wa'acā, musārē ba'ase weetamurāsama. Apeye wi'serīpu wa'amujā, cārībajaque'atitīcā'ña. ⁸ Musā ni'cā macāpu etacā, ti macācjarā añurō ñe'eme'ricā, no'o na ecasere ba'aya. ⁹ Ti macāpu dutitirārē yu'ruoya. Narē a'tiro werya: “Ō'acū cū wioḡu nise musā tiropu a'tiatje cārō du'sa'a.” ¹⁰ Ni'cā macāpu musā etacā, tocjārā añurō pōtērītīcāma, macā decopu wa'aya. A'tiro niña: ¹¹ “A'ti macā cjase ūsā du'pocārīpu di'ta wā'a'quepūreta paastecō'arātī. A'ti macācjarā bu'iritisere ī'orā, tojo weerātī”, niña. Narē a'tiro ninemoña. “Musā a'tere masīña. Ō'acū cū wioḡu nise musā tiropu a'tiatje cārō du'sa'a”, niña. ¹² Jesú a'tiro ninemocu niwī:

—Musārē wereguti. Ō'acū masārē beseatji numu nicā, ti macācjarā musārē uati'cārārē a'tiro weegusami. Sodomacjārārē bu'iri da're'caro nemorō da'reno'rāsama, nicu niwī Jesú.

Jesure ējōpeotise macārīcjarā ye queti ni'i

(Mt 11.20-24)

¹³ Be'ro Jesú apeye macārīcjarārē a'tiro nicu niwī:

—Musā Corazī, tojo nicā Betsaida wāmetise macārīcjarārē ña'abutiario wa'arosa'a musārē. Yu'u weeī'o'quere ī'amirā, ducayuwe'e. Yu'u āpērā judío masā nitirā nirōpu Tiro, Sidō wāmetise macārīpu weeī'ocāma, dūporopu na ña'arō wee'quere bujaweti ducayutojabopā. Na bujawetisere ī'orā, na weewuaronojōpuma su'ti wāquīsenojōrē sāña, nujārē na dupoapu ōrēstepeobopā. ¹⁴ Ō'acū masārē beseatji numu nicā, Tiro, Sidōcjarā nemorō musā pe'ere bu'iri da'reyu'runu'cāḡūsami. ¹⁵ Ni'cārōcāma Capernaucjārārē were'e. “Tojowaro u'musepu mujārātī”, ni wācūtīcā'ña. Ō'acū musārē pecame'epu cō'abutiagusami, nicu niwī.

¹⁶ Be'ro cū bu'erārē a'tiro werenemocu niwī:

—Musā bu'esere tu'orā, yu'wreta tu'oma. Musārē uatirā, mejārōta yu'ure uatima. Tojo yu'ure uatirā, yu'wre o'ó'cupu Ō'acū quē'rārē uatima, nicu niwī Jesú.

Jesú cū o'óyu'cārā setenta y dos na daja'que ni'i

¹⁷ Be'ro Jesú setenta y dos cū o'óyu'cārā e'catise me'rā tojatacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā wioḡu, wātīaputa mu'u dutiro, mu'u wāme me'rā ūsā cō'awīrōmujācā, yu'tiama, nicārā niwā.

¹⁸ Jesú narē nicu niwī:

—Musā nírōnojōta ni'i. Wātīrē u'musepu ní'cu bupo ya'baro weronjō docaque'a dijacā í'awū. ¹⁹ Yu'u musārē tutuasere o'owu. Musā añapure u'tapeomicā, cutipapure u'tapeomicā, na cū'ricā, toacā pūrīno'tisere o'owu. Nipe'tise wātī cū tutuasere docaque'adutigu o'owu. Ne cārō musā ña'arō weeno'some. ²⁰ “Wātīa šsārē yu'tiama” nise dia'cūrē e'catiticā'ña. A'te pe'ere e'catiya. U'musepu Ō'acū yarā catinu'cūse cūrōrā na wāmerē ojaō'orī turipū musā wāmerē ojaō'ocā, e'catiya, nicu niwī.

Jesú ye queti, cū pacu Ō'acū ye queti ni'i
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Jesú cū bu'erārē ucūrī cura Espiritu Santu cūrē e'catise o'oyu'ruacu niwī. Titare cū pacure a'tiro nicu niwī:

—Pacu, mu'u u'muse, a'ti turi wiogu ni'i. “Ūsā masīyu'ranu'cārā ni'i” nīrārē mu'u ye cjasere masicā weetuc niwī. Āpērā wī'marā weronjō maata tu'o ējōpeorā pe'ere tere masicā weecu niwī. Mu'u tojo weesere wācūgū, mu'urē e'catise o'o. A'tere mu'u u'caronjōta queoro wee'e, nicu niwī cū pacure.

²² Be'ro masārē ninemocu niwī tja:

—Yu'u pacu nipe'tise weemasīsere yu'are o'owī. Cū ni'cūta yu'u nisetisere masīpe'ocā'sami. Yu'u quē'rā ni'cūta cū nisetisere masīpe'o'o. No'o yu'u masicā weeno'rā quē'rā cū nisetisere masīsama, nicu niwī Jesú.

²³ Be'ro cū bu'erārē í'a, na se'sarore nicu niwī:

—Yu'ure musā, musā ye caperi me'rā í'a'a. ²⁴ Musārē a'tiro wereguti. Pājārā dūporocjārāpu Ō'acū ye queti weremū'tārī masā, tojo nicā wiorā musā ni'cārōacā í'asere í'asī'ricārā nimiwā. Ne í'aticārā niwā. Yu'u musārē weresere tu'osī'ricārā nimiwā. Ne ni'cāti tu'oticārā niwā, nicu niwī.

Jesú Samariacjū me'rā queose o'o'que ni'i

²⁵ Be'ro ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú cū ucūsere tu'ogu, wā'cānu'cā, Jesú me'rā ucūgū wa'acu niwī. Cūrē mejēcā yu'ticā uagu, a'tiro sērītiña'cu niwī:

—Masārē bu'egu, yu'u Ō'acū me'rā catinu'cūsī'rigū, ¿de'ro weegasari? nicu niwī.

²⁶ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—¿Moisé ye queti oja'ca pūrīpu de'ro ojano'tito? Mu'u tere bu'egu, ¿de'ro tu'oti? nicu niwī.

²⁷ Moisé oja'quere bu'eri masū cūrē yu'ticu niwī:

—A'tiro ojano'o: “Ō'acū marī wiogure nipe'tise mu'u ējōpeose me'rā, mu'u wācūse me'rā, mu'u tutuase me'rā, mu'u tu'oña'se me'rā ma'íña. Mu'u basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōña'a”, ni'i, nicu niwī.

²⁸ Tere tu'ogu, Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u queoro waro yu'ti'i. Mu'u a'tere wéegu, Ō'acū me'rā catinu'cūgūsa'a, nicu niwī.

²⁹ Moisé oja'quere bu'egu pe'e cūrē añurō wācūcā uagu, Jesure a'tiro nicu niwī tja:

—¿Noanojō niti āpērārē ma'irōña'a nīrānojō? nicu niwī.

³⁰ Jesú cūrē queose me'rā yu'ticu niwī:

—Ni'cū umu Jerusalécjū ma'a Jericō wa'ari ma'apu bu'acu niwī. Topu cū wa'ari cura yajari masā cūrē ñe'e, cū cuosere yajape'ocā'cārā niwā. Su'ti cū sāña'quepu quē'rārē tuweemiicā'cārā niwā. Cūrē uputu paawējēcūu, wa'a wa'acārā niwā. ³¹ Tojo wa'ari cura ni'cū pa'i cū bu'aca ma'aputa bu'acu niwī. Cūrē í'agū, í'atigu weronjō diacjū yu'rubu'a wa'acu niwī. ³² Cū be'ro tja apī Levī ya curuacjū cū cūñarōputa cū quē'rā ejacu niwī. Cūrē í'agū, cū quē'rā ape pā'rē pe'e pē'a, í'ayu'rubu'a wa'acu niwī. ³³ Na be'ro apī tja Samariacjū judío masā na yabigu ti ma'aputa bu'acu niwī. Cū cūrē í'agū, pūrō pajaña'cu niwī. ³⁴ Tojo weegu cū, cū tiro wa'a, cū cāmīrē ocoyegu, u'sere, tojo nicā vino me'rā cū ye cāmīpu piopeocu niwī. Tu'ajana'cō, su'ti caseri me'rā dū'recu niwī. Be'ro cū yagu burro bu'ipu cūrē miipeocu niwī. Miipeo, ni'cā wī'i sijari masā cārīrī wī'ipu miaa, cūrē co'tedutigu cūucu niwī. ³⁵ Ape numu pe'e tja Samariacjū co'tedutigu puu numu da'rase wapa weronjō niyeru ti wī'i co'tegure o'ocu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī: “Ā'rīrē co'teya. Yu'u mu'urē o'o'que nemorō nicā, dajatojagu mu'urē wapayepē'oguti”, nicu niwī. ³⁶ A'tere wérēca be'ro Jesú Moisé oja'quere bu'egure a'tiro nicu niwī:

—Mu'u í'acā, ¿ni'inojō pe'e na í'tiarā wa'terore yajari masā na ña'arō wee'cure pajaña'pari? nicu niwī.

³⁷ Moisé oja'quere bu'eri masū yu'ticu niwī:

—Cūrē pajaña'a weetamu'cu añurō weepī, nicu niwī.

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u quē'rā āpērārē ā'rī weronjō weegu wa'aya, nicu niwī.

Jesú Marta, María ya wi'ipũ cã ní'que ní'i

³⁸ Jesú cũ wa'aro yu'ruagu, ní'cã macãpũ ejacu niwĩ. Ti macãpũ ni'cõ Marta wãmetigo co ya wi'ipũ cãrẽ põtẽrĩ, cãrĩse o'oco niwõ. ³⁹ Co ni'cõ María wãmetigore acabijotico niwõ. Cõta Jesú ucũsere tu'ogo, cũ du'pocãrĩ tiroacãpũ dujico niwõ. ⁴⁰ Co tojo weeri cura Marta pe'e co da'rasere wãcũque'tiyu'ruaco niwõ. Tojo weego co Jesú tiro wa'a, cãrẽ nico niwõ:

—Yu'u wiogu, a'tigo yu'u acabijo yu'ure weetamusere ne wãcũtimo. ¿Mu'u ne mejẽcã tu'oña'weti co tojo weesere? Core yu'ure weetamudutiya, nico niwõ.

⁴¹ Jesú core yu'ticu niwĩ:

—Marta, mu'u weesere uputu waro wãcũque'ti'i. ⁴² María pe'e yu'u ucũsere tu'ogo, añuse warore weego weemo. Co tu'o ãjõpeo'quere ne ãpẽrã ã'mamasĩtisama. Tenjõ pe'ere weeroña'a, nicu niwĩ.

11

Jesú "Õ'acũrẽ sãrĩrã, a'tiro ñubueya" nise ní'i

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Ní'cã namu Jesú aperopu ñubuegu weecu niwĩ. Cũ ñubuetu'ajaca be'ro ni'cũ cã bu'egu Jesure nicu niwĩ:

—Ësã wiogu, Juã masãrẽ wãmeyerĩ masã cã bu'erãrẽ Õ'acũrẽ ñubuesere bu'ecu niwĩ. Mu'u quẽ'rã ãsãrẽ bu'eya, nicu niwĩ.

² Jesú yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũrẽ ñubuerã, a'tiro niña:

"Pacu, mu'u u'musepu ní'i.

Nipe'tirã mu'urẽ wiopesase me'rã ãjõpeoato.

A'ti turipure mu'u bese'cu maata wiogu sãjãgũ a'tiatio.

U'musepure mu'u uaro dia'cũ weesama.

Na weronjõ a'ti turicjãrã quẽ'rã mejãrõta weeato.

³ Ësãrẽ umucorinucã ba'ase o'oya.

⁴ Ësã ña'arõ wee'quere acobojoya.

Ësã ãpẽrãrẽ acobojoya'caro weronjõta ãsã quẽ'rãrẽ acobojoya.

Ësã ña'arõ weesĩ'risere cã'mota'aya.

Tojo nicã ña'agũ ãsãrẽ niquesãĩ'rĩcã, cã'mota'aya", nicu niwĩ.

⁵ Jesú apeye ninemocu niwĩ:

—No'o musã wa'teropure ni'cũ cũ me'rãcjũ cuobosami. Cũ ñami deco musã ya wi'ipũ wa'a, a'tiro nibosami: "Yu'u me'rãcjũ, i'tiaga pã yu'ure wasoya. ⁶ Yu'u me'rãcjũ apĩ aperopu sijagu eja'cu yã wi'ipũ ejami. Ne cãrẽ apeyenojõ cã'rõ ecase moosa'a", nisami.

⁷ Cũ apetero weegu mu'urẽ wi'i po'peapu a'tiro yu'tiwĩrõbosami: "Yu'ure wã'cõtiguta. Sope pu'to añurõ waro bi'acã'no'apu. Yu'u põ'rã yu'u me'rã cãrĩrã pesama. Yu'u mu'urẽ wã'cã apeyenojõ o'ogu wa'amasĩtisa'a", nisami. ⁸ Musãrẽ wereguti. Cũ, cũ me'rãcjũ nimicã, wã'cã, cãrẽ apeyenojõ o'ogu wa'atisami. A'tiro pe'e weesami. Cãrẽ sãrĩnu'cũcã ã'agũ, caribonemotĩcã'to nigũ, nipe'tise cũ usere o'osami. Cũ, cũ me'rãcjũ nise ye bu'iri mejãta tojo weesami. ⁹ Tojo weegu musãrẽ wereguti. Õ'acũrẽ sãrĩña. Cãrẽ sãrĩcã, o'ogusami. Musã sãrĩ a'manu'cũrã, bocarãsa'a. Musã me'rãcjũ ya wi'ire sope pu'to pisunu'cũcã cũ musãrẽ pãosõrõrõ weronjõ weegusami. ¹⁰ Õ'acũ cãrẽ sãrĩrãrẽ o'osami. No'o a'magũnojõ bocagusami. Sope pu'to pisugu weronjõ sãrĩnu'cũgũrẽ o'ogusami.

¹¹ »Musã põ'rã ba'ase sãrĩcã, ne ni'cũ ãtãpere o'otibosa'a. Wa'i sãrĩcã quẽ'rãrẽ, añarẽ o'otibosa'a. ¹² Tojo nicã cãrẽ'quẽ die sãrĩcã, cutipare o'otibosa'a. ¹³ Musã ña'arã nimirã, musã põ'rãrẽ añusere o'omasĩ'i. To pũrĩcãrẽ marĩ pacu u'musepu nigũ, nemorõ añuse o'ogusami. Cãrẽ sãrĩrãrẽ Espĩritu Santure o'ogusami, nicu niwĩ.

Jesure "Wãtĩ tutuaro me'rã wee'omi" ni na ucja'que ní'i

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Ní'cũ masũ wãtĩ sãjãno'cu ucũmasĩtigu tojacu niwĩ. Jesú cãrẽ cõ'awĩrõgũ weecu niwĩ. Cãrẽ cõ'awĩrõcã, ucũmasĩtĩm'cu ucũcu niwĩ. Tere ã'arã, masã ã'amarĩacãrã niwã.

¹⁵ Ní'cãrãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rĩ Jesú wãtĩa wiogu Beelzebú wãmetigu tutuaro me'rã wãtĩrẽ cõ'awĩrõmi, nicãrã niwã.

¹⁶ ãpẽrã pe'e ¿diacjũta Jesú tutuamĩticũ? ní'rã, cãrẽ u'muse cjasere wee'oduticãrã nimiwã. ¹⁷ Cũ na tojo wãcũsere masĩgũ, narẽ nicu niwĩ:

—Ní'cã curuacjãrã a'merĩ ducawati, a'mequẽrã, masãpe'tia wa'asama. Ní'cã wi'icjãrã ducawatĩrã, na quẽ'rã pe'tidijasama. ¹⁸ A'te weronjõ wãtĩa wiogu cũ basu ducawatigu,

cũ de'ro wee tutuanemotisami majã. Masãrê a'tere ucũgũti. Masã yu'ure "Wãti Beelzebú tutuaro me'rã wãtiarê cõ'awĩrõmi", nimi'i. ¹⁹ To pũricãrê yu'u tojo weecãma, masã bu'esere siruturã wãtiarê cõ'awĩrõrã, ¿noa tutuaro me'rã cõ'awĩrõsari? Narê masã "Õ'acũ tutuaro me'rã wãtiarê cõ'awĩrõma", ni'i. Tojo weero masĩno'o. Masã yu'ure nise diacjũ niwe'e. ²⁰ Yu'u Õ'acũ dutiro me'rã pe'e wãtiarê cõ'awĩrõ'o. A'te me'rã "Õ'acũ wiogu nise masã tiropure nitoja'a", nino'o, nicu niwĩ.

²¹ Jesú narê a'tiro ninemocu niwĩ:

—Ni'cũ umu tutuamu nipe'tise wãmotigu cũ ya wi'ire co'tecã, cũ yere mejecã weetisama. ²² No'o cũ nemorõ tutuagu a'ti, cãrê wapata'agu, cũ wãmotimi'quere ã'mape'ocã'sami. Tojo weegu cũ wãmo marĩgũ mejõ nigũ tojacã'sami. Ë'ma'cu cũ me'rãcãrãrê tere ducawaasami. Jesú, yu'u wãti yu'ruoro tutuayu'runu'cã'a nigũ, tojo nicu niwĩ.

Jesú a'tiro ninemocu niwĩ:

²³ —Yu'ure uatirã yu'ure i'atu'tirã nima. Yu'ure seeneotamutiganojõ doquestewã'cãgũ weronojõ nimi. Yu'ure ãjõpeotirã masãrê Õ'acũrê ãjõpeocã weetamurã mejeta weema nigũ, tojo nicu niwĩ.

Wãti toduporopu cũ ni'cupure majãmisãjãase ni'i

(Mt 12.43-45)

²⁴ Jesú masãrê a'tiro ninemocu niwĩ:

—Wãti masãpũre cõ'awĩrõno'ca be'ro aco marĩrõpu sijabaque'atisami. Cũ niatjore a'magũ, tojo weesami. Cũ nirõ bocatigu, a'tiro wãcũsami: "Yu'u wijaa'cupure dajasãjãagũti tja", nisami. ²⁵ Cũpũre dajasãjãagũ, wi'i o'aca wi'i, añurõ apõca wi'i weronojõ bocaegasami. ²⁶ Be'ro ãpẽrã wãtia sietere cũ yu'ruoro ña'arãrê pijisami. Piji, be'ro toduporopu cũ wijaa'cupure na nipe'tirã sãjãasama. Tojo weegu masũ cũ toduporopu ni'caro nemorõ ña'arõ tojasami, nicu niwĩ Jesú.

Jesú "E'catise waro a'tiro ni'i" ni'que ni'i

²⁷ Jesú ucũrĩ cura ni'cõ numio masã pãjãrã wa'teropu nigõ caricũquejoco niwõ:

—Mu'urê põ'rãti masõ'co añurõ waro e'catiyyu'rũsamo, nico niwõ.

²⁸ Jesú core nicu niwĩ:

—Yu'u pe'e a'tiro nigũti. Õ'acũ cũ ucũsere ta'o, cũ dutisere weerã pe'e pũricã añurõ waro co nemorõ e'catisama, nicu niwĩ.

Masã ña'arã Jesure wee'odutimi'que ni'i

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Jesú tiro pãjãrã masã nerẽwã'cãcãrã niwã. Na tojo weecã, cũ ucũcu niwĩ:

—Masã a'tocaterocjãrã ña'ayu'ruama. Na ña'arã nirã, wee'ose dia'cũrê uama. Na tere uamicã, a'te dia'cũrê weregũti. Jonã duporocjũpu wa'a'quenojõ dia'cũrê i'ogũti. ³⁰ Jonã Ninivecãrãrê queose o'ogu weecu niwĩ. Te weronojõ yu'u Õ'acũ macũ masã weronojõ upũtigu quẽ'rã a'tocateropu nirãrê queose o'o'o. ³¹ Duporocjõ mujĩpũ mujãtiro diacjũ pe'e nirĩ di'ta wiogo Israe curuacjãrã wiogu Salomó masĩsere tu'ogo a'tico niwõ. Yu'u Salomó yu'ruoro masĩyu'runu'cãmicã, masã pe'e yu'ure tu'osi'rĩwe'e. Tojo weego Õ'acũ masãrê beseatji numu nicã, ti di'ta wiogo ni'co a'tocaterocjãrãrê "Masã Jesure ãjõpeotirã, ña'arõ weewu", nigõsamo. ³² Apeye quẽ'rãrê weregũti. Jonã Ninive wãmetiri macãcãrãrê Õ'acũ ye quetire werecã, na ña'arõ wee'quere bujaweti, du'ucãrã niwã. Yu'u pe'ere Jonã yu'ruoro nimicã, masã ãjõpeowe'e. Masã na wee'caronojõ ña'arõ wee'quere bujawetiwe'e. Tojo weerã Õ'acũ masãrê beseatji numu nicã, Ninivepu ni'cãrã a'tocaterocjãrãrê "Masã Jesure ãjõpeotirã, ña'arõ weewu", nirãsama, nicu niwĩ Jesú.

Marĩ caperi s'i'ocja weronojõ ni'i nise ni'i

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Jesú masãrê a'tiro werenemocu niwĩ:

—Masã s'i'ocjare s'i'õca be'ro bujatiropu, acaronojõ docapu s'i'otisama. Tojo weronojõ o'orã, topu sãjãejarãncũ i'ato nirã, u'muarõpu s'i'opeosama. ³⁴ Marĩ caperi s'i'omũ'tãcja weronojõ ni'i. Marĩ caperi añucã, añurõ i'amasã'i. Marĩ caperi i'aejaticãma, añurõ i'atisa'a. A'te weronojõ masã Õ'acũrê ãjõpeo, cũ yere weẽrã, caperi añurõ weronojõ ni'i. Masã a'ti turi cjase pe'ere wãcũnũrũcãma, caperi i'aejatirã weronojõ ni'i. Õ'acũ uaro weetirã, na'itĩ'arõpu nirã, cãrê masitirã weronojõ ni'i. ³⁵ Masã ãjõpeosere s'i'ose weronojõ cao'o. Tere na'itĩ'arõpu weronojõ ña'arõ weese me'rã dojorẽticã'ña.

³⁶ Tojo weerā musā Ō'acūrē ējōpeo, ña'ase marīrō cū ñaro weérā, cū ye cjasere añurō tu'omasīrāsa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú fariseo masārē, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'ti'que ni'i
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesú weretu'ajaca be'ro ni'cū fariseo masā cū ya wi'ipū ba'adutigu pijiacu niwī. Tojo weegu Jesú sājāa, ba'acju mesapu ejanujācu niwī. ³⁸ Be'ro fariseo na weewaronojō ba'ase duporo Jesú cū omocoeticā ī'agū, ī'amarīacu niwī. ³⁹ Tere masīgū, Jesú cūrē nicu niwī:

—Musā fariseo masā bajuyoropu dia'cū añurō weeta'sa'a. Baparire bu'ipū dia'cū coerā weronojō ni'i. Ti pa po'peapure peje ña'ase musā āpērā yere yaja'que, āpērā yere ñaripejayu'rūnū'cā'que ū'irī weronojō wā'ña'a. ⁴⁰ Musā tu'omasīwe'e. Ō'acū bu'icjasere wee'cata po'peapu cjasepu quē'rārē weecu niwī. ⁴¹ Musā cuosere āpērārē pajaña'rā, o'oya. Tojo weerā baparire po'peapu coerā weronojō weerāsa'a. Be'ro bu'ipū, po'peapu quē'rārē ū'irī marīrā weronojō añurā tojarāsa'a.

⁴² »Musā fariseo masārē ña'arō wa'arosa'a. Musā otese o'majācā menta, ruda wāmetise, nipe'tise opa dari ducatisenjojācārē seeneo, opa sū'urī weesa'a. Diez sū'urī cuorā, ni'cā sū'u Ō'acū wi'ipū miaa, Ō'acūrē wāmepeo, pa'ire o'osa'a. Tojo weemirā, añurō weese, Ō'acūrē ma'ise pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Musā otesere cūrē o'odu'utimirā, a'te añuyū'rūnū'cāsere weeya.

⁴³ »Musā fariseo masārē ña'arō wa'arosa'a. Musā nerēwuase wi'seripure wiorā na dujiwuase cūmurīpū dujisī'rī'i. No'o musā wa'aro wiopesase me'rā añuduticā ña'a.

⁴⁴ »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā, weeta'sari masā ni'i. Ña'arō wa'arosa'a musārē. Masāperi na yaa'que bajutise weronojō ni'i. Āpērā a'ti, masītimirā, te peri bu'ī u'tacūuwā'cāsama. A'te weronojō musā po'peapure ña'arā ni'i. Āpērā musā ña'arō weesere masītisama, nicu niwī.

⁴⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masā a'tiro nicu niwī:

—Masārē bu'egu, mu'u a'tiro nīgū, ūsā quē'rārē tu'tigu wee'e, nicu niwī.

⁴⁶ Jesú cūrē nicu niwī:

—Musā quē'rārē ña'arō wa'arosa'a. Āpērārē weepōtēoña marīsere dutiyu'ruocā'sa'a. Tere dutimirā, musā pe'e ne weewe'e.

⁴⁷ »Ña'abutiario wa'arosa'a musārē. Musā duporocjārā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā masāperi bu'ipū yeeaponu'cō'o. Narēta musā ñecūsūmuapu wējēmu'ujātīcārā niwā. ⁴⁸ Musā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā na ni'quere weewe'e. Yu'u quē'rārē ējōpeowe'e. Musā a'tiro weese me'rā musā ñecūsūmuu wee'quere bu'ipejatamusere masīno'o. Na Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcō'acārā niwā. Musā pe'e na ye masāperire yeeaponu'cō'o.

⁴⁹ »Tojo weegu Ō'acū yu'u pacu duporopu masīse me'rā a'tiro nicu niwī: “Yé queti weremu'tārī masārē, tojo nicā yé queti bu'eri masārē o'ogūti. Ni'cārērārē wējēcō'a, āpērārē ña'arō weesī'rīrā, no'o na wa'aro sirutucusiarāsama”, nicu niwī Ō'acū. ⁵⁰ Tojo weegu nipe'tirā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējē'que wapa Ō'acū a'tiro weegusami. A'tocaterocjārā masārē bu'iri wapaseegusami. ⁵¹ A'ti turi weenu'cācaterore musā ñecūsūmuu Abere wējēmu'tācārā niwā. Be'ro téé Zacaría na ñubuepeowuaro pōtēorōpu wējē'que me'rā yapati'i. Tojo weegu musārē nīgūti. Tojo wee'que wapare a'tocateropu nīrārē bu'iri wa'arosa'a.

⁵² »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā Ō'acū yere masī'i. Tere masīmirā, āpērārē masīcā weewe'e. Musā basuta yu'ure ējōpeowe'e. Āpērā quē'rārē ējōpeosī'rīcā masāwe'e. Tojo weero ña'arō wa'arosa'a musārē, nicu niwī Jesú.

⁵³ Jesú a'tere nīca be'ro Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā cū me'rā uayu'ruacārā niwā. Tojo weerā cūrē peje sērītiña'wā'cōcārā niwā. ⁵⁴ Cū mejēcā nicā, cūrē weresārāti nīrā, tojo weecārā niwā.

12

Jesú “Fariseo masā nisoose me'rā bu'esere tu'omasīña” ni'que ni'i
(Mt 16.6; 10.26-27; Mr 8.15)

¹ Jesú masārē bu'eri cura pājārā waro masā nerēcārā niwā. Na pājārā waro nitjārā, a'merī u'tatī'a, doquewāmu'jācārā niwā. Jesú ne waro cū bu'erā dia'cūrē weremu'tācu niwī yujupu. A'tiro nicu niwī:

—Musā fariseo masā na ye levadura pā bu'ucacā weesere tu'omasīña. Levadura nīgū, na nisoose me'rā bu'esere tu'omasīña nīgū wee'e, nicu niwī. ² Ne bajuyoropu

weetise i'ano'ticā weesome. I'ano'rōsa'a. Ne i'atiroḡu wee'que quē'rā masīno'ticā weesome. ³ Tojo weerā masā ṅamipḡ weronojō wee'que āpērā tu'otiroḡu nī'que a'tiro weeno'rōsa'a. Ḳm̄corḡ weronojō nipe'tirā tu'oropḡ wereno'rōsa'a. Apeye masā wi' po'pearḡ ya'yioropḡ nī'que quē'rā wi'i bu'ipḡ caricūrō weronojō upḡtu busucā weeno'rōsa'a, nicu niwī.

Jesú "¿Noanojōrē uiroḡati?" nise ni'i
(Mt 10.28-31)

⁴ Jesú cū bu'erārē a'tiro werecu niwī:

—Masā yu'u me'rācārārē a'tiro wereguti. A'ti upḡre wējēcō'arārē uiticā'ña. Wējēca be'ro na mejēcā weemasītisama. ⁵ Musārē "Á'rī pe'ere uiya", nigāti. Ō'acū marī wērīca be'ro pecame'epḡ cō'abutiamasīsami. Cū tojo weegú pūrīcārē uiya.

⁶ »Ni'cāmocurā mirīcūa o'majārācā cārōacā waro wapatima. Tojo nimicā, Ō'acū pe'e ne ni'cūrē masītīcā weetisami. ⁷ Tojo nicā masā poaripureta "Ticuse ni'i", ni masīpe'ocā'sami. Tojo weerā masārē uiticā'ña. Ō'acū i'oropḡ pājārā mirīcūa nemorō masā wapati'i. Ō'acū musārē añurō co'tegusami.

Āpērā i'oropḡ "Jesucristore ējōpeo'o" nise ni'i
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ »Musārē wereguti. No'o masā i'oropḡ yu'ure "Ējōpeo'o" ni werecā, yu'u quē'rā Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā i'oropḡ narē añurō ucūḡūsa'a. ⁹ Ni'cū masārē uigu, masā i'oropḡ yu'ure "Ējōpeowe'e" nigārē yu'u quē'rā Ō'acūrē wereco'terā i'oropḡ narē "Yagu mejēta nimi", nigāti.

¹⁰ »Yu'u Ō'acū macū masā weronojō upḡtigure ṅa'arō ucūcā, Ō'acū acobojoḡusami. Espiritu Santu pe'ere ṅa'arō ucūcā, Ō'acū acoboḡosome.

¹¹ »Āpērā musārē weresārā, nerēwuase wi'seripḡ, beseri masā tiroḡu, wiorā tiroḡu miabosama. Na tojo weecā, masā ucūatjere "¿De'ro yu'tirāsari? ¿De'ro nirāsari?" ni wācūque'titicā'ña. ¹² Masā ucūrī cura Espiritu Santu masā yu'tiatjere weregusami, nicu niwī Jesú.

Peje apeyenojō cuoḡu ye queti ni'i

¹³ Jesú bu'eri cura ni'cū masā wa'teropḡ nigú a'tiro nicu niwī:

—Masārē bu'egḡ, yu'u pacu wērīḡū, apeyenojō ūsārē cūcuc niwī. Tere yu'u ma'mirē, yé nisere ducawaadutiya, nicu niwī.

¹⁴ Jesú cūrē nicu niwī:

—¿Mu'u de'ro wācūti? Yu'u pacu yu'ure musārē besedutigu, musārē apeyenojō ducawaadutigu sōrōpī, ¿ni wācūmiti? nicu niwī.

¹⁵ Apeye ninemocu niwī:

—Masā nipe'tise uaripejasenojōrē tu'omasī, wācūña. Marī catise peje apeyenojō cuose mejēta ni'i, nicu niwī.

¹⁶ Cū tojo nīca be'ro a'tiro queose me'rā werecu niwī:

—Ni'cū peje cuori masū nicu niwī. Cū otēca be'ro peje waro ducaticaro niwū. ¹⁷ Te peje nicā i'agū, a'tiro wācūcū niwī: "¿De'ro weegusari yu'u te peje me'rā? Tere yu'u no'opḡ nūrōrō moo'o", nicu niwī. ¹⁸ Be'ro wācūapocu niwī tja: "A'beya. A'tiro weeguti. Yu'u ba'ase nūrōrī wi'ire cō'ape'o, nemorō pajiri wi'i nu'cōḡūti. Topḡ nipe'tise otese ducare no'o yu'u cuosere nūrōḡūti", nisami. ¹⁹ "Tu'ajanu'cō, yu'u basu a'tiro nigūti: 'Peje cū'marī cjase niatjere nūrō'que cuo'o. Tojo weegu yu'u uaro soo, ba'a, si'rī e'catiguti", nisami. ²⁰ Ō'acū pe'e tojo weecā i'agū, a'tiro nicu niwī: "Mu'u tu'omasīwe'e. Ni'cācā ṅamita mu'u wērīḡūsa'a. To pūrīcārē mu'u nūrō'que peje ¿noa ye tojarosari?" nicu niwī Ō'acū. ²¹ Tojota wa'arosa'a peje cuoḡu Ō'acūrē wācūtigḡ, cū ye dia'cū mineocūḡūrē. Cū Ō'acū i'orōrē pajasecuoḡu waro nisami, nicu niwī Jesú.

Ō'acū cū yarārē co'tese ni'i
(Mt 6.25-34)

²² Be'ro Jesú cū bu'erārē nicu niwī:

—Musārē nigāti. ¿Ñe'enojō ba'arāsari? ¿Ñe'enojō sāñarāsari? ni wācūque'titicā'ña.

²³ Marī catise ba'ase nemorō wapati'i. Marī upḡ quē'rā su'ti nemorō wapati'i.

²⁴ Mirīcūrē wācūña. Na ba'asi'rīrā, otese capere ote, pī'rī ducaticā weetisama. Ba'ase nūrōse wi'seri, na ecarā nūrōse wi'seri quē'rārē moosama. Tojo nimicā, Ō'acū narē ba'ase o'osami. Masā pe'e totā mirīcūa nemorō wapatiyu'runu'cā'a. ²⁵ No'o masā upḡtu wācūque'tirā, pajicuro buncanemomasītisa'a. ²⁶ A'tiro ni'i. Teacāmarīcārē

musā wācūque'tise me'rā ne cā'rōacā bācuanemowe'e. Tojo nicāma apeyema ba'ase, sī'rīse, su'tire tjarāta bocamasītisa'a.

²⁷ »O'ori, nūcū cjasere wācūña. Te no'o ūaro pī'rībajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirō, su'ti añurō sñārō weronojō bajū'u. Marī ñecū wioḡu Salomō añuse su'ti sñācū niwī. Cū tojo sñānamigū, o'orire ni'cārōwijiticu niwī. Te o'ori añubutiase ni'i. ²⁸ Ni'cācārē cā'rō catini'i, ñamiacā ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epu ūjūacō'ano'sa'a. Tojo nimicā, Ō'acūta o'orire añurō bajume'ricā weesami. Cū o'orire añurō co'tero nemorō musā pe'ere weesami. Musā, musā ējōpeotise bu'iri wācūque'ti'i. ²⁹ Tojo weerā musā ba'atjere, musā sī'rīatjere wācūque'ti, wācūnūrūsijaticā'ña. ³⁰ A'ti turicjārā Ō'acūrē ējōpeotirā tere wācūque'tisama. Marī pacu ū'musepu nigū musā ūasenojōrē masītojasami. ³¹ Tojo weerā Ō'acū yere wācūyū'rūnū'cāña. Tojo weecā, nipe'tise musārē du'sasenojōrē o'obu'ipeogusami.

Ū'musepu marī bocatjere wācūnūrūdutise ni'i
(Mt 6.19-21)

³² »Musā yū'u bu'erā, yarā oveja weronojō ni'i. Musā pejetirācā nimirā, uiticā'ña. Marī pacu cū wioḡu nīrōpu musā wa'acā ūasami. ³³ Musā cuosere dua, āpērā moorārē o'oya. A'ti turi cjase boadijatjere wācūticā'ña. Ū'muse cjase boatiatje pe'ere wācūña. Topure musā añuse cūoatje ne pe'tisome. Ne yajari masā sājāa yajasome. Āpērānojō quē'rā ba'abajuriosome. ³⁴ Marī ūputu ma'isere wācūnūrūsā'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnūrūticā'ña. Ō'acū ye pe'ere wācūnūrūña.

Jesú "Musā apoyu'cārāpu niña" nise ni'i

³⁵ »Musā sī'osepare sī'oyooro weronojō apoyu'cārāpu nitoyaya. ³⁶ Da'raco'teri masā na wioḡu omocā du'teri bosenuu wa'āca be'ro cū dajatjere co'te'caro weronojō weeya. Cū sope pu'topu pisucā, maata pāosōrōrāti nīrā, co'tesama. Musā quē'rā na weronojō weeya. ³⁷ Da'raco'terā na wioḡu dajatjere queoro co'tesama. Cū dajari cura queoro bocaejano'rānojō e'catisama. Diacjū musārē wereguti. Narē tojo bocaejagu, wioḡu basuta ba'ase etiacy dujidutisami. Be'ro narē etiburosami. ³⁸ Ņami deco o bo'reari cura tu'subo'rearā bocaejano'rā e'catisama. ³⁹ Apeyere a'tiro masīña. Wi'i wioḡu ti hora nicā yajari masū a'tigusami nigū, cārītibosami. Yajari masū cū ya wi'ire pāosājāsere cā'mota'abosami. ⁴⁰ Musā quē'rā ā'rī weronojō apoyu niña. Musā ne cā'rō wācūtibutuari cura yū'u Ō'acū macū masū weronojō upatigu a'tigusa'a, nicu niwī.

Jesú puarā da'raco'terā me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 24.45-51)

⁴¹ Jesú bu'eri cura Pedro sērītiña'cu niwī:
—Ūsā wioḡu, ūmū'a a'te queosere ūsā dia'cūrē o'ogu weeati, o nipe'tirā ye niti? ni sērītiña'cu niwī.

⁴² Jesú nicu niwī:
—ŪNoanojō yū'u dutiro weeme'rīgū, tu'omasīgū waro nisari? nigū, queose me'rā wereguti. Wioḡu aperopu wa'agu, cū ya wi'ire co'tedutigū ni'cū cūrē da'raco'tegure cūasami. "Āpērā da'raco'terārē no'o du'sasenojōrē ba'ase ecaya", nisami. ⁴³ Be'ro aperopu eja'cu dajasami. Cū dajacā, queoro da'ra bocaejano'gū e'catisami. ⁴⁴ Diacjū musārē wereguti. Cū queoro weese wapa wioḡu nipe'tise cū cuosere co'tedutigū sōrōgūsami. ⁴⁵ "Yū'u wioḡu maata dajasome" nigūnojō pūrīcā a'tiro weesami. Āpērā da'raco'terā ūmūarē, numiarē ña'arō paa pi'eticā weesami. Cū wioḡu maata bajutigusami nigū, ba'a, sī'rī, que'asami. ⁴⁶ Cū tojo weeri cura wioḡu wācūña marirō cū co'tetiri cura dajasami. Cū cūuwā'cā'cure duti'quere weeti'que wapa ūputu bu'iri da'regusami. Cū quē'rā wioḡu ña'arā, cū dutisere weeti'cārārē cō'abutia'quere bu'ipejatamugūsami.

⁴⁷ »Da'raco'tegu cū wioḡu ūasere queoro masīsami. Tojo masīmīgū, cū dutisere queoro weeyūti, yū'rūnū'cāgū ūputu tārāno'gūsami. ⁴⁸ Apī da'raco'tegu wioḡu ūasere masītisami. Tojo masītīmīgū ña'ase, bu'iri da'reno'sere wéegu, sajatirocure tārāno'gūsami. Peje masise o'ono'cu nemorō wapaseeno'gūsami. Tojo nicā "Añubutiaro weegusami" nino'cu nemorō "Tojo weerōa'a" nino'gūsami, nicu niwī Jesú.

Jesú "Yé bu'iri masā dūcawatima" nise ni'i
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesú a'tiro ninemocu niwī:
—Yū'u pecame'e wijāwā'cōgū weronojō masā ña'arō weesere cō'agū a'tiwū. Ti me'e ūjūnu'cūrō weronojō ni'cārōacārē ña'asere yū'rūweti'cārāpu nicā weetojasi'rīmisa'a. ⁵⁰ Yū'u pi'etinigūsā'a yujupū. Yū'u pi'etiatjere wācūgū, ña'arō ejeripō'rāti'i.

Pi'etitojagapu, ejerisājāgūsa'a. ⁵¹ Musā tu' oña'cā, ζyu'u a'ti di'tapure añurō nisetiatjere mīitigu weepari? Niwe'e. Yu'are ējōpeose bu'iri masārē ducawatise mīitigu wee'e. ⁵² Ni'cācā me'rā ni'cāmocurā ni'cā wi'icjārā a'merī ducawatinu'cārāsama. I'tiarā puarā me'rā a'pepūrīrāsama. Puarā i'tiarā me'rā a'pepūrīrāsama. ⁵³ Pacu cū macū me'rā a'pepūrīgūsami. Cū macū quē'rā cū pacu me'rā mejārōta weegusami. Paco macō me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macō quē'rā paco me'rā mejārōta weegosamo. Mañecō co macū nūmo me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macū nūmo mañecō me'rā mejārōta weegosamo. Yu'are ējōpeose bu'iri tojo weerāsama, nicu niwī Jesú.

Ḥmūco bajusere ucūse queti ni'i
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Jesú masārē apeye quē'rārē nicu niwī:

—Mujīpū mujātiro pe'e űiamujātīcā, “Acoro pejarotiro wee'e”, nisa'a. Musā ni'caronojōta pejsa'a. ⁵⁵ Musā mujīpū ɸpɸtu asimujātīcā, “Ni'cācā cū marōsa'a”, nisa'a. Musā ni'caronojōta cū'masa'a. ⁵⁶ Musā weeta'sari masā ni'i. A'ti nucūcā cjase, ɸmuarō cjasemarīcārē “Tojo ni'i”, nīmasī'i. Tojo nimirā, ζde'ro weerā a'tocatero yu'ɸ wee'ose pe'ere “Tojo nisi'rīrō wee'e”, nīmasīweti? nicu niwī.

A'metu'ti'cārā añurō apoya nise ni'i
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Jesú masārē a'tiro ninemocu niwī:

—ζDe'ro weerā musā basu queoro besemasīweti? ⁵⁸ Ni'cū mu'urē weresāsī'rīcā, wiorā tīropu cū me'rā wa'aya. Topu ejase dūporo ma'apu cū me'rā apowe'ocā'ña. Tojo weecā, mu'urē cū beseri masārē o'otibosami. Tojo weeticāma, beseri masū surarare pijio, bu'iri da'reri wi'ipu mu'urē sōrōdutibosami. ⁵⁹ Mu'urē weregati. Bu'iri da'reri wi'ipu sājāa wapayepē'oticā, mu'urē ne du'uwīrōsome. A'te weronojō musā ña'arō weesere Ō'acū me'rā apowe'ocā'ña nīgū, tojo nicu niwī.

13

Jesú “Musā nisetisere ducayuya” nī'que ni'i

¹ Jesú masārē bu'eri cura āpērā masā cū tīropu ejacārā niwā. Eja, Pilato ni'cārērā Galīlea di'tacjārārē cū wējēduti'quere werēcārā niwā. Na “Galīleacjārārē wējēca be'ro na ye díre wa'icūrā Ō'acūrē űjūamorōpeorā ye dí me'rā morēsu'uduticu niwī”, ni werēcārā niwā. ² Jesú tere tu'ogu, narē a'tiro nicu niwī:

—Musā ζde'ro wācūti? ζGalīleacjārā āpērā yu'rūoro ña'abutiārā niyu'rūnu'cāpari? “Te ye bu'iri tojo wa'apā”, ζni wācūmiti? ³ Niwe'e. Musārē weregati. Musā quē'rā ña'arō wee'quere bujaweti ducayutirā, wērīrāsa'a. ⁴ Apeyere Siloé wāmetiri macāpu na yéeca tuturo nu'rīdijacā, sō'onīcārā dieciocho wērīcārā niwā. ζNa quē'rārē a'tiro wācūmiti? “Nipe'tirā Jerusalēpu nīrā yu'rūoro ña'abutiārā waro nīpā”, ζnīmiti? ⁵ Niwe'e. Musā quē'rā ña'arō wee'quere bujaweti ducayutirā, mejārōta wērīrāsa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú higuera wāmetīcju dūca marīcju me'rā queose o'o'que ni'i

⁶ Jesú masārē wérēca be'ro a'tiro queose o'ocu niwī:

—Ni'cū masū cū ye di'tapu ni'cāgū higuera wāmetīcjere otejtīagū cūocu niwī. Be'ro ζducatisari? nīgū, ĩ'agū wa'acu niwī. Ne dūca marīcaro niwū. ⁷ Tigure ĩ'agū, ti di'ta co'tegure a'tiro nicu niwī: “Ī'aña. Yu'ɸ a'tigu dūcare ba'asī'rīgū, a'magū a'tiro i'tia cū'ma wa'a'a. Ne ni'cāti bocatisa'a. Tojo weegu tigure paacō'acā'ña. Tigu mejō waro apeyenojō weebo'carore cā'mota'anu'cū'u”, nicu niwī. ⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, ti di'ta co'tegu a'tiro yu'ticu niwī: “Yu'ɸ wīogu, a'ti cū'ma dia'cū da'anū'cōniña yujupu. Yu'ɸ tigu sumuto di'ta añurō se'ecū, nujātuña'gūti wee'e. ⁹ A'tiro weecā, apetero weero dūcatibosa'a. Ducatīcāma, paacō'adutiya”, nicu niwī, ni werēca niwī Jesú. Tere tojo nīgū, masā na ducayucā co'ténīgūti yujupu, maata bu'iri da'reesome nīgū, tojo nicu niwī.

Jesú na soowuari nūmū nicā opa mutīrō nīgōrē yu'rūo'que ni'i

¹⁰ Ni'cā nūmu judío masā na soowuari nūmu nicā Jesú na nerēwuari wi'ipu bu'egu weecu niwī. ¹¹ Ti wi'ipu ni'cō nūmio dieciocho cū'marī dūtītīgo, opa mutīrō nīgō nīco niwō. Wātī core tojo wa'acā weecu niwī. Co ne cārō diacjū nu'cūmasītico niwō. ¹² Jesú core ĩ'agū pijio, a'tiro nicu niwī:

—Mu'ɸ dutire yu'rūono'toja'a, nicu niwī.

¹³ Tojo nīgūta, Jesú core ñapeocu niwī. Cū tojo weeri curata co diacjūnu'cāco niwō. Be'ro “Ō'acū añubutiagu nīmī” nī, e'catise o'oco niwō. ¹⁴ Jesú na soowuari nūmu core

yu'ruocā ī'agū, ti wi'i na nerēwuari wi'i wioḡu uayu'ruacu niwī. Be'ro masārē nicu niwī:

—Ni'cā semanarē da'rase nūmūri seis nūmūri ni'i. Te nūmūriṅojōrē musā yu'ruodutirā a'tiroḡa'a. Ni'cācā soowuari nūmūre yu'ruodutirā a'titicā'rōḡa'a, nicu niwī.

¹⁵ Cū tojo nisere ta'ogu, Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Musā weeta'sasebucurā ni'i. ¿No'o musā yagu wecure o musā burrore du'tenu'cō'cure aco tīarā wa'arā pāa, miatisari? ¹⁶ A'tigore Abrahā pārāmeo nituriagore wātī dutida'recu niwī. Core dieciocho cū'marī sijamasiticā weecu niwī. To pūricārē musā ta'oña'cā, ¿soowuari nūmūre core yu'ruoticā'rōḡamiapari? Soowuari nūmū pūricārē tǵāgūta core nemorō yu'ruorōḡa'a, nicu niwī.

¹⁷ Jesú cū a'tiro nisere ta'orā, nipe'tirā cū me'rā a'pepūrimi'cārā bopoyape'tia wa'acārā niwā. Āpērā pe'e Jesú cū wee'ose pacare ī'arā, e'caticārā niwā.

Jesú mostaza caperoacā me'rā queose o'o'que ni'i

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Be'ro Jesú nicu niwī:

—Ō'acū yarā pājārā sājārāsama nisere a'te queose me'rā weregati. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ni'cū cū ya wesepu ni'cā pe mostaza caperoacārē ote'caro weronojō ni'i. Tigū bucuaropua pajicju waro wa'asa'a. Tojo weerā miricūa tiguḡu na diepeoatje su'tire weesama. Ō'acū wioḡu nise cā'caperoacā weronojō nu'cāsa'a. Be'ro pajicju bucuu'caro weronojō nipe'tiropu cū ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicā pājārā cū yarā sājārāsama nīgū, tojo werecu niwī.

Pā bucuacā weese me'rā queose o'o'que ni'i

(Mt 13.33)

²⁰ Jesú werenemocu niwī tja:

—Ō'acū cū wioḡu nisere ¿ñe'enojō queose me'rā marī “Tojo nirō wee'e” nīmasīsari? ²¹ Te levadura pā bucuacā weese weronojō ni'i. Tere ni'cō numio pā weegotigo harinarē ī'tiapa queo, po'osāasamo. Te me'rā levadura pā bucuacā weesere morēsamo. Be'ro co levadura morē'que nipe'tiropu bucuu, se'sape'tia wa'asa'a, nicu niwī. Levadura harinarē bucuacā wee'caro weronojō Ō'acū wioḡu nise nipe'tiropu se'sarosa'a nīgū, tojo werecu niwī.

Ū'muse cja sope cā'sopeacā ni'i nise ni'i

(Mt 7.13-14,21-23)

²² Jesú Jerusalēpu wa'agu, to nise macārīpure bu'eyu'rawā'cācu niwī. ²³ Topu ni'cū Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Ū'sā wioḡu, Ō'acū wioḡu nirōpu wa'ajā pejetirācā nisari?

Jesú cūrē yu'ticu niwī:

²⁴ —Pājārā ū'musepu sājāasī'rīrāsama, sājāarā pe'e. Sājāasī'rīmirā, wa'asome. Musā pūricā sope, cā'sopeacāpu uputu sājāasī'rīña, nicu niwī. ²⁵ Apeye queose me'rā narē werecu niwī:

—Wi'i wioḡu wā'cānu'cā, sopere bi'acā'sami. Be'ro musā pe'e sopepu pisurā, a'tiro nirāsa'a: “Wioḡu, pāosōrōḡū a'tia”, nirāsa'a. Cū pe'e musārē yu'tigusami: “Musārē masītisa'a. No'ocjārā nīrā nisasa'a”, nīgūsami. ²⁶ Be'ro musā cūrē a'tiro ninu'cūbajaque'arāsa'a: “Marī ni'cārō me'rā ba'awu. Ni'cārō me'rā sī'rīwū. Mu'u ūsā ya macāpure bu'esijawu”, nirāsa'a. ²⁷ Cū pe'e musārē yu'tigusami: “Yu'u musārē 'Masītisa'a,' nitojamiapuba. Musā ña'arō wee'cārā ni'i. Wa'arāsa'a”, nīgūsami. Musā yu'ure ejōpeoticā, ā'rārē wee'caro weronojō musārē wa'arosa'a. ²⁸ Duporocjārāpu Abrahā, Isaa, Jacob, nipe'tirā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā Ō'acū wioḡu nirōpu nīrārē ī'arā, musā pūrīno'rā, upicari cū'rīdio, utirāsa'a. Musā pe'e wijááropu cō'awīrōno'rāsa'a. ²⁹ Nipe'tirocjārā Ō'acū cū wioḡu nirōpu nīrāsama. Muǵīpū muǵātirocjārā, muǵīpū sājāarōcjārā, sumutoricjārā nīrāsama. Topu cū me'rā e'cati ba'adujīrāsama. ³⁰ A'tiro nicārē ni'cārērā mejō nīrā topure wiorā weronojō nīrāsama. Ni'cārōacā ni'cārērā wiorā nīrānojō pe'e topure mejō nīrā tojarāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú Jerusalērē ī'agū cū uti'que ni'i

(Mt 23.37-39)

³¹ Jesú masārē bu'eri cura ni'cārērā fariseo masā cū tiropu etarā, a'tiro nicārā niwā:

—A'tore mu'u niticā'ña. Herode mu'urē wējēsī'rīami. Tojaagusa'a, nicārā niwā.

³² Jesú narē yu'ticu niwī:

—A'tiro nira wa'aya Herode me'rīsebucure: “Jesú a'tiro nidutiami” niña. “Ni'cācā, ñamiacā wātīarē cō'awīrōmujā, dutitirārē yu'rūoguti yujupu. Be'ro ñamiacā yu'rūro yu'u da'rasere queoro pe'ogusa'a, niami”, niña. ³³ Yu'u weesere yu'u wa'aro weeguti. Ni'cācā, ñamiacā, ñamiacā yu'rūro weeguti. Ne ni'cū Ō'acū ye quetire weremutārī masū apero Jerusalē nitiropu wērīta basiowe'e. Jerusalēpu wērīgū wa'aguti nigū, tojo nicu niwī.

³⁴ Fariseo masārē tojo nica be'ro Jesú Jerusalēcārārē, tojo nicā todapropu ti macāpu ni'cārārē wācūgū, a'tiro nicu niwī:

—Jerusalēcārā, musā Ō'acū ye queti weremutārī masārē wējēcō'a'a. Ō'acū o'ó'cārā cū ye quetiwereri masārē ūtāperi me'rā doquewējē'e. Masārē pejetiri yu'u ma'īgū, neocūsi'rīmiwū. Ni'cō cārē'quē co pō'rārē wūse docapu neocū'caro weronojō weesi'rīmiwū. Musā uatiwu. ³⁵ Tojo weero musā nimi'que wi'seri masā marīrō tojarosa'a. Masā a'tere tu'omasīña. Yu'are apaturi i'anemosome majā. Be'ro yu'u a'ti turipu apaturi a'ticāpu, musā “Ō'acū dapropu 'O'óguti' ni'cu añubutiaga nimi” nīrāpu i'arāsa'a tja, nicu niwī Jesú.

14

Jesú upu doquedapogure yu'rūo'que ni'i

¹ Ni'cā numu na soowuari numu nicā Jesú ni'cū fariseo wiogu ya wi'ipu ba'agu wa'acu niwī. Āpērā fariseo masā Jesure ζmejēcā weeweti? nīrā, i'adu'ticārā niwā. ² Na ba'aro tiropu ni'cū cū upupu doquedapose cuogu Jesú pōtēorōpu nicu niwī. ³ Cūrē i'agū, Jesú Moisé oja'quere bu'eri masārē, tojo nicā fariseo masārē sērītiña'cu niwī:

—ζMoisé duti'que “Soowuari numu nicārē dutitirārē yu'rūorua'a” niti o niweti? nicu niwī.

⁴ Na ne yu'tima'aticārā niwā. Tojo weegu Jesú dutitigure ñapeo, yu'rūocu niwī. Tu'ajana'cō, “Wa'agusa'a”, nicu niwī. ⁵ Fariseo masā pe'ere a'tiro nicu niwī:

—Musā macū o musā yagu wecu copepu burusājābosami. Na burusājācā, soowuari numu nimicā, ζmusā maata miwīrōrā wa'atibosari? nicu niwī.

⁶ Cū tojo nisere ne yu'titiyu'rūocā'cārā niwā.

Jesú ba'adutirā pijiosere were'que ni'i

⁷ Fariseo cū ya wi'ipu ba'adutirā pijio'cārārē Jesú i'acu niwī. Na dujise añuse u'mutāsepu bese dujicārā niwā. Tere i'agū, Jesú narē a'tiro werecasacu niwī:

⁸ —Ni'cū masārē omocā du'teri bosenumārē pijicā, u'mutāse dujisepare dujiwe'oticā'ña. Apetero weegu apī musā nemorō wiogu pijino'cu etabosami. ⁹ Musā puarāpure pijio'cu a'tiro nibosami: “Ā'rīrē a'to dujio o'oya. Mu'u pe'e siropu dujigu wa'aya”, nibosami. Tojo weegu mu'u siroca cūmurōpu dujigu wa'agu, bopoyoro yu'rūbososa'a. ¹⁰ Mu'urē ba'aduticā, a'tiro pe'e weeya. Siroca cūmurōpu dujiya. Mu'u tojo weecā i'agū, mu'urē ba'aduti'cu a'tiro nigūsami: “Yu'u me'rācū, a'to u'mutācureropu a'tia”, nigūsami. Cū tojo weecā, nipe'tirā āpērā pijicārā wiopesase me'rā mu'urē i'arāsama. ¹¹ A'tiro ni'i. “Āpērā yu'rūoro niyu'rūnū'cā'a” ni tu'ña'gūnojō mejō nigū weeno'gūsami. “Yu'u āpērā yu'rūoro ni'i” ni tu'ña'tigu pe'ere Ō'acū āpērā yu'rūoro tojacā weegusami, nicu niwī.

¹² Cū a'tere ucūca be'ro Jesú ba'adutigu pijio'cu fariseo masārē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ba'adutigu, ā'rūnojōrē pijioticā'ña. Mu'u me'rācārārē, mu'u ma'misumārē, mu'u acabijirārē, mu'u acawererārē, mu'u pu'tocjārā peje cuorārē pijioticā'ña. Mu'u narē pijiocā, na quē'rā mu'urē ba'adutirā pijia'mebosama. Tojo weese me'rā na ba'a'quere mu'urē eca a'mesama. ¹³ Mu'u bosenumu weepo, āpērārē pijio'cu, a'tiro pe'e weeya. Apeyenojō moorārē, dojoriwi'iare, sijamasitirārē, i'atirārē pijioya. ¹⁴ Tere wéegu, mu'u e'catiyu'rūagusa'a. Na pūricā mu'urē eca a'memasitísama. Tojo weese me'rā mu'u añurā wērī'cārā na masārī numārē añuse waro bocagusa'a, nicu niwī.

Ba'ase me'rā Jesú queose were'que ni'i

(Mt 22.1-10)

¹⁵ Jesú cū queose o'oque'ere tu'ogu, ni'cū topu ba'adujigu a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū wiogu nīrōpu ba'adujirā pūrō e'catirāsama.

¹⁶ Tere tu'ogu, Jesú cūrē queose me'rā nicu niwī:

—Ni'cū masū boseba'agutigu, pājārā masārē pijidutio'osami. ¹⁷ Nipe'tise apoyūca be'ro cūrē da'raco'tegure a'tiro nio'osami: “Nipe'tirā yu'u wereo'ocārārē pijigu wa'aya. Apope'otojano'apu. Te'a', niña”, nisami. ¹⁸ Nipe'tirāpūta “Basiowe'e”, nisama. Pijimu'tāno'cu a'tiro nisami: “Di'ta ni'cārōacā duutu'ajana'cō'o. Ti di'tare

ĩ'agũ wa'agu wee'e. Wereya cãrẽ. 'A'timasĩtiami,' niña", nisami. ¹⁹ Be'rocjũ a'tiro nisami: "Diez wecua yu'u duu'cãrãrẽ ¿no'ocã'rõ añumiti? nĩgũ, beseña'gũ wa'agu wee'e. Tojo weegu wa'amasĩtisa'a", nisami. ²⁰ Apĩ tja a'tiro nisami: "Ni'cãrõacã omocã du'tetu'ajanu'cõapu. Tojo weegu wa'amasĩtisa'a", nisami. ²¹ Da'raco'tegu tojaa, wiogupure nipe'tise na tojo ni'quere werepe'ocã'sami. Tere tu'ogu, wiogu uayu'ruagu, a'tiro nisami: "Quero wa'abaque'oya. Macã decopu, no'o na nirõpu pajasecorãrẽ, dojoriwi'iare, sijamasĩtirãrẽ, ĩ'atirãrẽ pijiwã'cãtia", nisami. ²² Cũ pijigu ejãca be'ro da'raco'tegu wiogure a'tiro nisami: "Mu'u duti'caronojõta weepu. Wi'i pe'e mu'muwe'e yujupu", nisami. ²³ Tere tu'ogu, wiogu cãrẽ nisami tja: "Wa'agusa'a ma'arĩpu. No'o mu'u bocaajarãrẽ tutuaro me'rã pijiwã'cãtia. Tojo weecã, wi'i mu'murõsa'a", nisami. ²⁴ A'te me'rã musãrẽ a'tiro weregutĩ. Ne ni'cũ yu'u pijimu'tãmi'cãrã na ba'abo'quere cã'rõ ba'aña'some, nicu niwĩ Jesũ.

Jesure sirutusĩ'rĩrã, a'tiro weerõua'a nise ni'i

(Mt 10.37-38)

²⁵ Jesũ bu'esijari curare pãjãrã masã cãrẽ sirutucãrã niwã. Tojo weegu narẽ majãmi'a, a'tiro nicu niwĩ:

²⁶ —Yu'u bu'esere siruturã, a'tiro weerõua'a. Musã pacusumua, musã pacosãnumia, musã numosãnumia, musã põ'rã, musã acawererã nemorõ yu'u pe'ere ma'iyu'runu'cãrõua'a. No'o musã catiri umuco nemorõ yu'u pe'ere ma'iyu'runu'cãrõua'a. Musã tojo weetirã, yu'u bu'erã nĩmasĩtisa'a. ²⁷ Apetero weegu ni'cũ "Yu'u Jesure ejõpeogu, wẽrĩbosa'a" ni uigu, yu'ure ejõpeodu'usami. Tojo weegunojõ yu'u bu'egu nĩmasĩtisami. ²⁸ No'o musã wa'terõpu nigũ u'muarĩ wi'i co'tedujati wi'ire yeenu'cõsĩ'rigũ, a'tiro weesami. ¿Wi'ire tu'ajanu'cõgũsari? nĩgũ, ¿ñe'eoicõ me'rã yu'u pe'ogusari? nĩgũ, ti wi'i weese duporo besemu'tãsami. ²⁹ Tojo weentãma, cã cã'rõ yeenu'cã pe'omasĩticã, tere ĩ'arã nipe'tirã bujicã'sama. ³⁰ A'tiro nisama: "Cũ yeenu'cãmiapĩ, yeegu; ne pe'omasĩtimi", nisama. ³¹ Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro weeno'bosa'a. Ni'cã di'ta wiogu ape di'tacjũ me'rã a'mewẽjẽgũti nĩgũ, a'tiro weemu'tãsami. Cũ surara diez mil cuosami. Apĩ ape di'tacjũ pe'e veinte mil surara cuosami. ¿Yu'ure na me'rã a'mewẽjẽta basiosari? nĩgũ, ĩ'abesemu'tãsami. ³² Basioticãma, apĩ wiogu yoarõpu nigũrẽ a'mewẽjẽticã'rã nĩgũ, queti o'osami. ³³ A'te weronojõ musã quẽ'rã yu'ure sirutusĩ'rĩrã, ĩ'abesemu'tãna. Nipe'tise musã cuosere, nisetisere du'usĩ'rĩtirã, yu'u bu'erã nĩmasĩtisa'a.

Jesũ moa ocadu'use me'rã queose o'o'que ni'i

(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ »Moa ocaro ba'acã, añu ni'i. Ocace pe'tica be'ro apaturi ocacã weeta basiowe'e. ³⁵ Moa ocaticã, ne añutisa'a. Di'tapure, tojo nicã nujãtuati mesãpu cũcã quẽ'rãrẽ, wapamarĩsa'a. Tojo cõ'abajuriono'sa'a. Musã moa ocadu'use weronojõ niticã'ña. O'meperi cuorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, nicu niwĩ.

15

Oveja bajuduti'cu queose ni'i

(Mt 18.10-14)

¹ Pãjãrã romano masã wiogure niyeru wapaseebosari masã, tojo nicã ña'arõ weeri masã Jesũ ucũsere tu'orã nerẽcãrã niwã. ² Narẽ fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã ña'arõ wãcũcãrã niwã. Tojo weerã Jesũ tiro wa'acã ĩ'arã, ucjãcãrã niwã.

—Ã'rĩ masã ña'arãrẽ ñe'e, na me'rã ba'ami, nicãrã niwã.

³ Na tojo nicã tu'ogu, Jesũ narẽ a'tiro queose o'ocu niwĩ:

⁴ —Musã cien oveja cuorã, ni'cũ bajuduticã, noventa y nuevere cãpũpu bi'acũusa'a. Bi'acũutoja, apĩ bajuduti'cure a'marã wa'asa'a. Bocarãpu, a'madu'usa'a. ⁵ Boca, cãrẽ e'catigu, cãrẽ miuwasa'a. ⁶ Wi'ipu dajarã, musã me'rãcjãrãrẽ, musã ya wi'i pu'tocjãrãrẽ neocũu, narẽ nisa'a: "Yagu oveja bajuduti'cure bocapu. E'catitamura a'tia", nisa'a. ⁷ Musãrẽ diacjũta weregutĩ. A'te weronojõ ni'cũ ña'arõ weesebucu cã nisetisere ducayucã, u'musepũre e'catise niyu'ruasa'a. Noventa y nueve añurã nitoja'cãrã yu'ruoro ña'agũ ducayucã pe'ere e'catise ni'i, nicu niwĩ.

Niyeru cuji, bajudutica cujire o'ama'que ni'i

⁸ Apeye Jesũ a'te queose werenemocu niwĩ:

—Ni'cõ numio diez cujiri niyeru cuosamo. Core ni'cã cuji wapabũjuri cuji bajudutibosa'a. Ti cujire a'magõ, s'ĩ'ocjare s'ĩ'oyoo, wi'ipu añurõ o'ama'samo. Téẽ bocagõpu, a'madu'usamo. ⁹ Be'ro co me'rãcjãrãrẽ, co pu'to nirãrẽ neocũu, a'tiro

nisamo: “Yu'ure e'catitamuña. Niyeru cuji bajudawca kujire bocapu”, nisamo. ¹⁰ A'tigo wee'caro weronojo ni'cũ cũ ña'arõ wee'quere bujaweti ducayucã, Ô'acũrẽ wereco'terã u'musejárã e'catiyurumajásama, nicu niwĩ Jesú.

Jesú puarã põ'rãtigu ye cjasere queose o'o'que ni'i

¹¹ Jesú queose me'rã bu'ennemocu niwĩ:

—Ni'cũ masũ puarã põ'rãticu niwĩ. ¹² Du'sagu pe'e cũ pacure a'tiro nicu niwĩ: “Pacu, yé tojatjere mu'u wẽrigũ cũuatjere o'owe'oya”, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, cũ cuose di'tare na puarãpũre ñacawaacu niwĩ. ¹³ Pejeti numũriacã cãrẽ o'oca be'ro du'sagu pe'e cũ ya di'tare duacã'cu niwĩ. Cũ dua'que wapa niyeru me'rã ape di'ta yoaropu wa'acu niwĩ. Topu te niyerure cũ no'o uaro ña'arõ wee bajuriopu'ocã'cu niwĩ. ¹⁴ Cũ bajuriopu'oca be'ro ti di'tapure ba'ase pe'tiyu'rua wa'acaro niwã. Titare cũ pũrõ ujaboagu, pi'eticu niwĩ. ¹⁵ Tojo weegu ti di'tacjũrẽ da'rãse sãrĩma'gũ wa'acu niwĩ. Cãrẽ yesea co'tesere sõrõcu niwĩ. ¹⁶ Cũ yapisĩ'rigũ, yesea na ba'asepũreta ba'asĩ'rĩdojacu niwĩ. Ne ni'cũ cãrẽ ba'ase o'otĩcãrã niwã. ¹⁷ Be'ro cãrẽ a'tiro wãcũse ejacaro niwũ: “Yu'u pacu ya wi'ipũre cãrẽ da'raco'terã pãjárã nimicã, ba'ase du'sano'wã. Yu'u pe'e a'topure ujaboa, wẽrigũ weesa'a. ¹⁸ Yu'u pacu tiropu yu'ure tojaarõasa'a. Topu tojatagu, cãrẽ a'tiro nigũti: ‘Pacu, Ô'acũ me'rã ña'arõ weeasu. Mu'u me'rã quẽ'rãrẽ quẽ'rãrẽ tojota weeasu. ¹⁹ Yu'u ña'agũ nisa'a. Mu'u macũ weronojõ nimasĩtisa'a majã. Ni'cũ mu'urẽ da'raco'tegure weronojõ yu'ure cuoya, nigũti”, ni wãcũcu niwĩ. ²⁰ A'tere wãcũca be'ro cũ pacu ya wi'ipu dajatojaacu niwĩ.

»Cũ topu tojaejacã, cũ pacu yoarõputa i'agũ, pũrõ pajaña'cu niwĩ. Be'ro cãrẽ põtẽrigũ omawã'cã, na weesetiwaropuma cãrẽ paabu'a, mi'micu niwĩ. ²¹ Tojo weeri cura cũ pacure nicu niwĩ: “Pacu, Ô'acũ me'rã ña'arõ weeasu. Mu'u me'rã quẽ'rãrẽ tojota ña'arõ weeasu. Yu'u ña'agũ nisa'a. Mu'u macũ weronojõ nimasĩtisa'a majã”, nicu niwĩ. ²² Cũ tojo nicã tu'ogu, pacu cãrẽ da'raco'terãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Quero, su'ti añuse warore miiti, cãrẽ sãaña. Tojo nicã ni'cã be'to omopica tuusãarĩ be'tore, sapatu quẽ'rãrẽ sãaña. ²³ Wecu wĩ'magũ ba'a di'iyojaduti'cure miiti, wẽjẽña. Cãrẽ ba'a, yu'u macũrẽ bosenuwu wepeorã. ²⁴ A'rĩ apaturi ‘Yu'u macũ wẽrĩa wa'asami’ ni'cu dajami. Cũ yoaro wa'a bajuduti'cure marĩ apaturi i'a'a”, nicu niwĩ. Be'ro bosenuwu nu'cãcãrã niwã.

²⁵ »Na tojo weeri cura masã ma'mi cãpũpu nicu niwĩ. Cũ dajatojatigu wi'ĩ pu'topu ejagu, uputu basase busucã tu'ocu niwĩ. ²⁶ Tere tu'ogu, ni'cũ cũ pacure da'raco'tegure pijio, sãrĩtiña'cu niwĩ: “¿De'ro wa'ati wi'ipũre?” nicu niwĩ. ²⁷ Cũ pacure da'raco'tegu yu'ticu niwĩ: “Mu'u acabiji tojatami. Cũ dutimarĩgũ tojatami. Tojo weegu mu'u pacu wecu wĩ'magũ ba'a di'iyojaduti'cure wẽjẽdutiãmi”, nicu niwĩ. ²⁸ Tere tu'ogu, masã ma'mi uayu'rugũ, sãjãasĩ'rĩticu niwĩ. Tojo weegu cũ pacu cãrẽ pijigu wa'acu niwĩ. ²⁹ Cũ pacure a'tiro nicu niwĩ: “Pacu, peje cũ'marĩ mu'urẽ ne ni'cãti yu'runu'cãrõ marĩrõ da'rawã'ñawã. Yu'u tojo weemicã, ne cã'rõ ni'cũ marĩ ecagure, wapamarĩgũacãnojõrẽ yu'u me'rãcãjãrã me'rã bosenuwu weedutigu o'oma'atiwu. ³⁰ Ni'cãrõacãrẽ a'tiro wee'e. A'rĩ mu'u macũ numia ña'arã numia me'rã mu'u o'o'que niyerure bajurio sijacu niwĩ. Cũ pe'ema wecu wĩ'magũ ba'a di'iyojaduti'cure wẽjẽeca'a”, nicu niwĩ. ³¹ Tere tu'ogu, cũ pacu cãrẽ yu'ticu niwĩ: “Macũ, mu'u yu'u me'rã ninu'cũcã'a. Nipe'tise yu'u cuose mu'u ye dia'cũ ni'i. ³² Marĩ mu'u acabijire bosenuwu weepeo e'caticã, añu ni'i. A'tiro ni'i. ‘Cũ wẽrĩa wa'asami’ ni'cu apaturi tojatami. Cũ bajuduti'cure marĩ apaturi i'a'a. Tojo weerã marĩ bosenuwu wee, e'catiroa'a”, nicu niwĩ, ni werecu niwĩ Jesú.

16

Peje cuogũre da'raco'tegu queoro weeti'que ni'i

¹ Jesú cũ bu'esere siruturãrẽ apeye werenemocu niwĩ:

—Ni'cũ masũ niyerubucu ãpẽrã da'raco'terãrẽ dutigu sõrõcu niwĩ. Da'raco'terã niyerubucu tiropu wa'a, a'tiro weresãcãrã niwã: “Mu'u wiogu sõrõ'cu mu'u ye niyerure ña'arõ wee bajuriopu weemi”, nicãrã niwã. ² Tojo weegu niyerubucu cãrẽ pijio, a'tiro nicu niwĩ: “Mu'urẽ weresã'que ¿diacjũta niti? Mu'u da'rãse cjãse ojaõ'orĩ pũrĩrẽ yu'ure i'õña. Mu'u ãpẽrã da'raco'terã wiogu ninemosome majã”, nicu niwĩ. ³ Cũ tojo nicã tu'ogu, a'tiro wãcũcu niwĩ: “Yu'u wiogu yu'ure cõ'awĩrõmi. Tojo weegu ¿de'ro weegusari? Yu'u da'ratutuawe'e. ãpẽrãrẽ niyeru sãrĩdujigu, bopoya nisa'a. ⁴ To pũricã yu'ure ñe'eatõ nigũ, a'tiro weeguti”, nicu niwĩ. ⁵ Tojo weegu cũ, cũ wiozure wapamoorãrẽ ni'cãrãrã nãnu'cũrẽ pijiocu niwĩ. Nimu'tãgũrẽ a'tiro sãrĩtiña'cu niwĩ: “Mu'u yu'u wiozure ¿no'ocã'rõ wapamooti?” ⁶ Cũ cãrẽ yu'ticu niwĩ: “Yu'u cien tuturi u'se tuturi wapamoo'o.” Tere tu'ogu, da'rarã wiogu ni'cã papera pũriãcãpu ojagu, cãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Ma, mu'u wapamoorĩ pũrĩ ni'i. Cincuenta u'se tuturi wapa

wapayebaque'oya", nicu niwī. ⁷ Be'ro tja apirē sērītiña'cu niwī: "Mũ'u waro ¿no'ocā'rō wapamooti?" Cũ cārē yu'ticu niwī: "Cien ajuri trigo ajuri wapamoo'o", nicu niwī. Tojo weegu a'tiro nicu niwī: "Ma, mũ'u wapamoorī pūrī a'ti pūrī ni'i. Ochenta ajuri dia'cũ wapayeya", nicu niwī. ⁸ Tojo weecā ī'agũ, niyerubacu da'racoterā wioḡũ ña'agūrē cũ weeme'risere masīgũ, "Mũ'u me'rīyu'ruapu", nicu niwī. A'ti umucocjārā Ō'acūrē ējōpeotirā na cūosere āpērā na weronojō nirá me'rā me'rīyu'ruama. Ō'acūrē ējōpeorā yu'ruoro me'rīma, nicu niwī Jesú.

⁹ Jesú narē a'tiro werecasacu niwī:

—Musā a'ti nucūcāpu musā cūosere pajasecūorārē añurō o'owe'oya. Tojo weerā musā me'rācārā bocarāsa'a. Be'ro musā cūose pe'tica be'ro musā āpērārē weetamu'que u'musepu niyutojarosa'a. Musā weetamu'cārā u'musepu nirá topure musārē pōtērīrāsama.

¹⁰ »Cārō na cūose me'rā añurō wéerā, peje cūose me'rā quē'rārē tojota weebosama. Āpērā na cārō cūose me'rā queoro weetirā, na peje cūose me'rā quē'rārē queoro weetibosama. ¹¹ Musā a'ti nucūcā cjase me'rā queoro weeticā, Ō'acū musārē añuse, u'muse cjasere o'osome. ¹² Musā āpērā ye cjasere queoro weewe'e. Tojo weerā musā, musā ye nibo'quere ñe'esome.

¹³ »Ne ni'cũ puarārē da'racotemasītisami. Ni'cūrē ma'īgũ, apirē ma'itisami. Tojo nicā ni'cũ dutisere yu'tigu, apī ye pe'ere yu'runu'cāsami. Ā'rā weronojō musā niyerure ma'irā, Ō'acū pe'ere ma'imasītisa'a, nicu niwī.

¹⁴ Jesú tojo nisere fariseo masā tu'ocārā niwā. Na niyeru uaripejasebucurā nitjārā, cũ ucūsere tu'orā, bujicā'cārā niwā. ¹⁵ Tojo weecā ī'agũ, Jesú narē nicu niwī:

—Musā masā ī'orōpu dia'cūrē "Añurā nima" nicā ũa'a. Ō'acū pe'e po'peapu musā weesetisere ī'ape'ocā'mi. Masā ī'orōpu "Añuyu'rua'a" nisenojōrē Ō'acū tu'satisami, nicu niwī Jesú.

Ō'acū dutise, cū wioḡũ nise pe'tisome nise ni'i

¹⁶ Jesú a'tiro ninemocu niwī:

—Juā masārē wāmyeri masū nícateropu Moisé cū duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere bu'etucārā niwā. Tita me'rā ma'ma queti nu'cācaro niwā. A'tiro nicaro niwā. Ō'acūrē ējōpeose me'rā dia'cũ cū wioḡũ ni'rōpu wa'ano'rōsa'a, nicaro niwā. Nipe'tirā topure uputu sājāasī'rīma.

¹⁷ »Ō'acū Moisére cūu'que queoro wa'arosa'a. Cũ ye queti weremu'tārī masā na oja'que quē'rā queoro wa'arosa'a. U'muse, a'ti di'ta pe'timicā, Ō'acū cū nī'caronojō queoro wa'arosa'a, nicu niwī Jesú.

Marāpūtirā, numotirā cō'ase cjasere Jesú ucū'que ni'i

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ Apeyere ninemocu niwī:

—Ni'cũ cū numorē cō'a, apeyere numotigunojō ña'arī masū weronojō tojasami. No'o marāpu cō'ano'co me'rā numotigu quē'rā cū numo nitigo me'rā a'metārāḡũ weronojō tojasami.

Jesú peje cuoḡũ ye quetire, tojo nicā pajasecuoḡũ Lázaro wāmetigu ye quetire were'que ni'i

¹⁹ Jesú fariseo masārē a'tiro queose o'ocu niwī:

—Ni'cũ masū peje cuoḡũ a'tiro weecu niwī. Añuse su'ti sãña, ma'masu'a, nipe'tise numurī bosenuurīrē weecu niwī. Te bosenuurīrē de'ro nise nipe'tise me'rā añurō weemujācu niwī. ²⁰ Titare ni'cũ pajasecuoḡũ waro Lázaro wāmetigu cū ya wi'i sope pu'topu dujumujācu niwī. Cũ upu nipe'tiro cāmi boacu niwī. ²¹ Cũ peje cuoḡũ ba'aste'quere yapisī'rīgũ seeba'acu niwī. Cũ ye cāmīrē diayaputa wa'a, ne'rēcārā niwā. ²² Ni'cā numu wērīa wa'acu niwī. Cũ wērīcā, Ō'acūrē werecoterā u'musecārā Abrahā nīrō añurōpu cūrē miacārā niwā. Be'ro peje cuo'cu quē'rā wērīa wa'acu niwī. Cūrē yaacārā niwā. ²³ Peje cuoḡũ ña'arā Ō'acū cū bu'iri da'reno'cārā tiropu wa'acu niwī. Topu cū ī'amorōḡũ, Abrahārē yoaropu ī'acu niwī. Lázaro cū me'rā nicu niwī. ²⁴ Cūrē ī'agũ, a'tiro carīcūcū niwī: "Abrahā, yu'ure pajaña'cureya. Yu'u tiropu Lázarore o'óya. A'ti, cū ya omopica me'rā acopu yoso, yu'u ñe'merō yapare yusuasājācā weeato. Yu'u a'ti me'e pecame'epure uputu waro pi'etigu weesa'a", nicu niwī. ²⁵ Abrahā cūrē yu'ticu niwī: "Mũ'u wācūña. Mũ'u catigu, añubutiaro nisetiwu. Ā'rī Lázaro pe'ema ña'abutiaro wa'awu. Ni'cārōacārē cū a'topu ejerisājāse bocami. Mũ'u pe'e pi'etigu wee'e. ²⁶ Apeyema tja a'tiro ni'i. Ūsārē musā tiropu wa'ata basiowe'e. Decore pajiri

copejo ni'i. Tojo weerā musā a'to a'tisi'rīrā, ūsā pe'e quē'rā topu wa'asī'rīcā, basiowe'e", nicu niwī. ²⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, peje cuogu a'tiro nicu niwī Abrahārē: "To pūrīcārē a'tere weebosaya. Lázarore yu'u pacu ya wi'ipu o'óya. ²⁸ Topure yu'u ni'cāmocurā acabijirāti'i. Topu wa'a, cū narē ucūgūsami. Tojo weecā, na tu'o, na quē'rā a'to yu'u pi'etiropure a'tisome", nicu niwī. ²⁹ Abrahā cūrē nicu niwī: "Na Moisé oja'quere, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā oja'quere cuosama. Tere bu'e ējōpeoato", nicu niwī. ³⁰ Peje cuogu yu'ticu niwī: "Abrahā, tojota ni'i, nīrō. Wērtī'cupu wa'a werecā, űa'arō na nisetisere ducayubosama", nicu niwī. ³¹ Abrahā cūrē nicu niwī: "Moisé cā nī'quere, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na nī'quere ējōpeotirā, wērtī'cupu masā, weregu wa'acā quē'rārē, ējōpeotisama", nicu niwī.

17

Āpērārē űa'arō weecā weeticā'ña nise ni'i
(Mt 18.6-7,21-22; Mr 9.42)

¹ Jesú cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Āpērārē űa'arō weecā weese ninu'cūrōsa'a, nīrō pe'e. Tojo ninu'cūmirō, űa'arō weecā weegunojōrē űa'abutiaro wa'arosa'a. ² A'tiro weecā, cūrē nemorō añubosa'a. Ūtāgā pajicja cū wāmutapu dū'teyoo, cūrē dia pajiri maapu doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cū maata wēria wa'a, yu'ure ējōpeorānojoācārē dojorēnemotibosami. ³ A'tere añurō tu'oña'ña.

—Mu'u acaweregu mu'urē űa'arō weecā, cū tojo weesere wereya. Cū "Tojota weeasu" ni bujaweti ducayucā, cūrē acobojoya. ⁴ Cū sietetiri ni'cā numu mu'urē űa'arō weecā, ticsetiritira tja mu'urē acobojoje sērīgū a'ticā, acobojoya, nicu niwī.

"Ējōpeose cuorā, a'tiro weeta basio'o" Jesú cū nī'que ni'i

⁵ Jesú bu'erā cūrē a'tiro sērīcārā niwā:

—Ūsārē ējōpeose o'onemoña, nicārā niwā.

⁶ Na tojo nicā tu'ogu, marī wiogu a'tiro ya'ticu niwī:

—Mostaza pe cā'caperoacā ni'i. Tojo nimirō, yucu pajicju pī'rīsa'a. A'tiro weronojō ējōpeose cā'rōacā nimicā, a'tigu yucugure a'tiro nimasībosa'a: "A'tore aupiawā'cā, dia pajiri maa decopu pī'rīrō wa'aya", nimasīsa'a. Musā ējōpeocāma, tigu musā dutironojōta weebosa'a, nicu niwī.

Āpērārē weetamurā, a'tiro pe'e weerou'a nise ni'i

⁷ Jesú apeye quē'rārē a'tiro queose o'onemocu niwī:

—No'o musā wa'teropu nigū da'racote'gure cuosami. Da'racote'gu oteacju cū di'ta se'ecūca be'ro o wecuare co'téca be'ro wi'ipu dajasami. Cū dajacā, musā ne a'tiro nitibosa'a: "Sājātia. Ba'agu a'tia", nitibosa'a. ⁸ A'tiro pe'e nisa'a: "Ba'asere apoya. Yu'u ba'ari cura yu'u wasenojōrē miitiacju apoyubaque'oya. Yu'ure ecāca be'ropu ba'a, sī'riapa mu'ua", nitibosa'a. ⁹ Mu'urē da'racote'gu weetamu'que wapa "Mu'u añurō weeapu" ¿cūrē nisari? Nitisa'a. ¹⁰ A'te weronojō musā quē'rā weeya. Nipe'tise Ō'acū duti'quere weetu'ajarā, a'tiro niña: "Ūsā da'racote'rā mejō nīrā ni'i. Ō'acū ūsārē cūu'que dia'cūrē weeapu", niña, nicu niwī Jesú.

Jesú diez cāmi boarārē yu'ruo'que ni'i

¹¹ Jesú Jerusalēpu wa'agu, Samaria, tojo nicā Galilea wāmetise wa'teropu yu'ruacu niwī. ¹² To wa'tero ni'cā macāpu cū ejari cura umuā diez cāmi boarā cūrē pōtēricārā niwā. Moisé duti'que cāmi boarārē āpērā wa'teropu nidutitico niwā. Tojo weerā yoaropu tojanu'cā, ¹³ Jesure caricūcārā niwā:

—Jesú, masārē bu'egu, ūsārē pajaña'cureya, nicārā niwā.

¹⁴ Jesú narē ī'abocagu, a'tiro nicu niwī:

—Musā pa'ia tiropu musā upure ī'orā wa'aya, nicu niwī.

Na ma'apu wa'ari cura narē cāmi yatipe'tia wa'acaro niwā. ¹⁵ Ni'cū topu yatino'cā ī'agū, Jesú tiro majāmitojaticu niwī. Ō'acārē pūrō e'catise o'ocu niwī. ¹⁶ Jesú tiro etagu, cūrē e'catise o'ogu, di'tapu paamu'rīque'acu niwī. Cū tojo weegū Samariacjū nicu niwī. ¹⁷ Jesú cū ni'cūrēta ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'u diez cāmi boarārē yu'ruoapu. Āpērā waro ¿no'o wa'ati? ¹⁸ Ā'rī ni'cū judío masā nitigu dia'cū Ō'acūrē e'catise o'ogu, yu'u tiropu tojatiapī, nicu niwī.

¹⁹ Tu'ajanu'cō, Samariacjūrē nicu niwī:

—Mu'u ējōpeotjagū, yu'ruonoapu. Wā'cānu'cāña. Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a, nicu niwī.

Jesucristo a'ti turipū wioḡu niatje a'tiro wa'arosa'a nise ni'i
(Mt 24.23-28,36-41)

²⁰ Fariseo masā Jesure a'tiro sērītiña'cārā niwā:

—Ō'acū bese'cu ¿de'ro nicā a'ti turi wioḡu sājāḡūsari? nicārā niwā.

Narē yu'ticu niwī:

—Bajuyoropū ī'ose mejēta ni'i. ²¹ A'tiro nino'ña marīrōsa'a. "A'topū ni'i. Sō'opū ni'i", nino'ña marīrōsa'a. Ō'acū bese'cu wioḡu nigū musā wa'teropū nitojami, nicū niwī.

²² Be'ro Jesū cū bu'erārē a'tiro nicū niwī:

—Musā be'ro a'tiro nirāsa'a. "Ēsā Ō'acū macū masū weronojō upatigū a'tiatje nūmūrērē ī'asī'rīsa'a", nirāsa'a. No'o ni'cā nūmūnojōrē yu'ure ī'asī'rīmīrā, nē ī'asome.

²³ Āpērā musārē "Jesū a'titojami. A'to nīmī, sō'o nīmī", nirāsama. Na tojo nicā, narē sirututicā'ña. ²⁴ Yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upatigū a'tiri nūmū mujīpū mujātiro pe'e, cū sājāarō pe'e quē'rā buḡo ya'babī'aro weronojō nirōsa'a. ²⁵ Yu'ū tojo weese dūporo uputu pī'etinīgūsa'a. A'tocaterocjārā yu'ure uasome. ²⁶ Yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upatigū a'tiri cura dūporocjūpu Noé, cū nicateropū wee'caro weronojō weerāsama. ²⁷ Titapure na ba'a, sī'rī, omocā dū'te, na pō'rā numiārē numisocārā niwā. Tere Noé cū yucusujopū sājāarī curapū weetocārā niwā. Be'ro dia mirī, narē miopē'ocā'caro niwā. ²⁸ Lot nicatero quē'rārē mejārōta weecārā niwā. Ba'a, sī'rī, duumujā, duamujā, otesere ote, wī'serire weecārā niwā. ²⁹ Lot Sodomarē wijaca nūmūrē acoro weronojō ti macācārārē pecame'e, tojo nicā asise peri burupejacarō niwā. Narē wējēpe'ocā'caro niwā. ³⁰ Yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upatigū a'tiri curare mejārōta weerāsama.

³¹ »Ti nūmū nicā ni'cū wī'ī dūposārī opa sirapū soo pesaḡunojō po'peapū cjasere sājāa dūretimigū, diacjū wa'ato. Apī no'o wesepū tō'ogū cū ya wī'ipū majāmītojaticā'to. ³² Lot nūmo ni'core wācūña. Cōmaricā macāpū majāmī'atōrōmigō, moa tuturo dojonū'cāco niwō. ³³ Yu'ure ējōpeose me'rā ña'arō yu'rasi'rītigu, yu'ure ējōpeodu'ugunojō pecame'epū bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yu'ure ējōpeonu'cūḡūnojō yu'ū me'rā catinu'cūḡūsami.

³⁴ »Musārē weregati. Tojo wa'atjī ñami nicā, puarā ni'cā camapū pesarā, ni'cū yu'ure ējōpeogu miano'gūsami. Apī yu'ure ējōpeotigū tojagūsami. ³⁵ Puarā numia ni'cārō me'rā ojoca ārāarā, ni'cō yu'ure ējōpeogo miano'gōsamo. Apego yu'ure ējōpeotigu tojagōsamo. ³⁶ Puarā ni'cārō me'rā wesepū nirā ni'cū yu'ure ējōpeogu miano'gūsami. Apī yu'ure ējōpeotigu tojagūsami.

³⁷ Jesū tojo nisere tu'orā, cū bu'erā sērītiña'cārā niwā:

—Ēsā wioḡu, ¿no'opū wa'arosari a'te? nicārā niwā.

Cū yu'ticu niwī:

—Apīnojo wa'icu boacā, yuca maata masī, wījīwā'cāsama. Tojo wa'acā ī'arā, "Apīnojo boapī", ni masī'i. A'te weronojō yu'ū a'ticā, masā masīrāsama, nicū niwī.

18

Jesú wapewio me'rā queose o'o'que ni'i

¹ Jesū cū bu'erārē a'tiro weeya nīgū, queose me'rā werecu niwī. Narē du'ucūrō marīrō, bujawetiro marīrō ñubuenu'cūdutigū a'te queosere o'ocu niwī.

² A'tiro nicū niwī:

—Ni'cā macāpū ni'cū beseri masū uamū Ō'acūrē ējōpeotigū, āpērārē ne wācūma'atigū nisami. ³ Ti macāpūreta tja ni'cō numio wapewio nisamo. Co beseri masū tiropū besedutigū wa'amujāmisamo. Core ī'atu'tigure bu'iri da'redutigo tojo weesamo. ⁴ Yoacā pejetiri beseri masū core weetamusī'rītisami. Be'ro a'tiro wācūsami: "Yu'ū Ō'acūrē ējōpeowe'e, ējōpeogu. Ne āpērā quē'rārē 'Na nima,' ni ējōpeowe'e. ⁵ Tojo nimicā, a'tigo wapewio yu'ure na'irō caribomo nīgū, core weetamugūti. Yu'ū co caribocā uanemotisa'a majā. Yu'ū core pōtēotibosa'a majā", nisami, nicū niwī Jesū.

⁶ Be'ro tja marī wioḡu Jesū werenemocu niwī:

—Beseri masū ña'agū wee'quere wācūña. Cū ña'agū nimigū, wapewio weeta-muduti'quere weesami. ⁷ Tojo nicāma, ¿Ō'acū to pūricārē cū bese'cārārē ñamirī, umūcori cūrē sērīnu'cūrārē weetamutisari? ¿Na sērī'quere yoogosari? ⁸ Musārē weregati. Ne yoogoro marīrō na sērīsere yu'tisami. Cū tojo yu'timicā, yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upatigū a'ti turipū apaturi a'tiri curare ¿masā ējōpeose cuorāsari yujupu? nicū niwī.

Jesú fariseo masũ me'rã, tojo nicã niyeru wapaseebosari masũ me'rã queose o'o'que ni'i

⁹ Jesú "A'tiro ni'i" nirãnojõrẽ masĩdutigu apeye queose me'rã werenemocu niwĩ. Na "Ãpẽrã yu'ruoro ùsã añurã ni'i", nisama. Tojo "Añurã ni'i" nirà, ãpẽrãrẽ tojo Ì'acõ'asama. Nanojõrẽ masĩdutigu a'te queosere o'ocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

¹⁰ —Puarã umua Ò'acũ wi'ipu ñubuerã sãjãacãrã niwã. Ni'cũ fariseo masũ nicu niwĩ. Apĩ pe'e romano masã wiogure niyeru wapaseebosari masũ nicu niwĩ. ¹¹ Fariseo masũ nu'cũ Ì'amorõ, Ò'acũrẽ ñubuegu, a'tiro nicu niwĩ: "Ò'acũ, yu'u ãpẽrã weronojõ ña'agũ niwe'e. Tojo weegu mu'urẽ e'catise o'o'o. Na yajari masã, ña'arĩ masã numotimirà ãpẽrã numia me'rã a'metãrãbajaque'atirã weronojõ niwe'e. Ne cã'rõ s'i romano masã wiogure niyeru wapaseebosari masũ weronojõ niwe'e. ¹² Yu'u ni'cã semanarẽ pua numu ba'atimigũ, be'ti ñubueni'cũ'u. Yu'u cien apeyenojõ wapata'agu, diez yu'u wapata'asere mu'urẽ o'o'o", nicu niwĩ. ¹³ Wapaseeri masũ pe'e ne sãjãarõpu tojanu'cã, ñubuecu niwĩ. Ne cã'rõ u'muarõpu Ì'amorõma'aticu niwĩ. Cũ weronojõ o'ogu, yu'u bu'iritisa'a nígũ, cã cutirore paacu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: "Ò'acũ, yu'u ña'agũ nisa'a. Yu'ure pajaña'ña", nicu niwĩ.

¹⁴ Te queosere wérẽca be'ro Jesú a'tiro nicu niwĩ:

—Musãrẽ wereguti. Wapaseeri masũ Ò'acũ me'rã añurõ apotojagupu cũ ya wi'ipu dajatojaacu niwĩ. Fariseo masũ pe'e tojo weeticu niwĩ. A'tiro ni'i. Cũ basu, "Yu'u ãpẽrã yu'ruoro ni'i" ni tu'õña'gũnojõ Ò'acũ cãrẽ mejõ nigũ tojacã weegusami. No'o "Yu'u ãpẽrã yu'ruoro ni'i" ni tu'õña'tigu pe'ere Ò'acũ ãpẽrã yu'ruoro tojacã weegusami, nicu niwĩ.

Jesú wĩ'marãrẽ ñapeo sãrĩbosa'que ni'i

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ Apeye quẽ'rãrẽ masã wĩ'marãrẽ Jesú tiropu ñapeodutirã miacãrã niwã. Tojo weecã Ì'arã, narẽ miarãrẽ Jesú bu'erã tu'ticãrã niwã. ¹⁶ Na tojo nicã Ì'agũ, Jesú cũ bu'erãrẽ pijiocu niwĩ:

—Wĩ'marãrẽ yu'u tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojõrẽ añurõ ãjõpeoma. ãpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yu'ure ãjõpeorã yu'u pacu wiogu nirõpu wa'arãsama. ¹⁷ Musãrẽ diacjũta nigũti. Ì'rã weronojõ yu'ure ãjõpeotigunojõ ne cã'rõ yu'u pacu nirõpu wa'asome, nicu niwĩ.

Ma'mu peje cuogu Jesú me'rã ucũ'que ni'i

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸ Be'ro ni'cũ judío masã wiogu Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Mu'u masãrẽ bu'egu añugũ ni'i. ¿Yu'u ñe'enojõ weegusari catinu'cũatjere bocasi'rígũ? nicu niwĩ.

¹⁹ Jesú cãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu yu'ure "Añugũ ni'i," niti? ¿Mu'u tojo nisere tu'omasiti? Ni'cũta añugũ nimi. Cũ Ò'acũ nimi. ²⁰ Mu'u Ò'acũ dutise cũu'quere masisa'a. "Apĩ numorẽ a'metãrãticã'ña. Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Yajaticã'ña. ãpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. Mu'u pacu, mu'u pacore ãjõpeoya", ni'i, nicu niwĩ.

²¹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesure nicu niwĩ:

—Yu'u wĩ'magũpata a'tere queoro weemajãtiwu.

²² Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú nicu niwĩ:

—Mu'urẽ apeyenojõacã du'sa'a yujupu. Mu'u cuosere duape'ocjũ wa'aya. Te dua'que wapare pajasecuorãrẽ o'oya. Tojo weegu mu'u u'musepũre peje añuse cuogusa'a. Tu'ajanu'cõ, yu'ure sirutuya, nicu niwĩ.

²³ Cũ tojo nicã tu'ogu, peje cuogu nitjãgũ cũ cuosere ma'iyu'ruqu, bujawetiyu'ruacu niwĩ. ²⁴ Tojo weecã Ì'agũ, Jesú nicu niwĩ:

—Peje cuorãrẽ Ò'acũ wiogu nirõpu u'musepu wa'acã, diasã ni'i. ²⁵ Wa'icu cameyo wãmetigu awiga yuta da pĩ'osorõrĩ pepu sãjãa yu'rutẽricã, diasã ni'i. Yu'u pacu wiogu nirõpu peje cuorã wa'acã pe'ema, totã nemorõ diasã'a, nicu niwĩ.

²⁶ Cũ tojo nisere tu'orã, masã a'tiro nicãrã niwã:

—To pũrĩcãrẽ ¿noanojõ pe'e Ò'acũ tiropu wa'amasĩrãsarĩ?

²⁷ Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Masã na basu weetutuase me'rã yu'rũmasĩtisama. Ò'acũ pũrĩcãrẽ basio'o. Cũma ne apeyenojõ weeta basiotise marĩ'i.

²⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro nicu niwĩ:

—Wiogu, ùsã pũrĩcã ùsã cuosere du'ucũu, mu'urẽ sirutuwu.

²⁹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú yu'ticu niwī:

—Diacjūta nigūti. No'o nigūnojō, yé quetire werese bu'iri cū ya wi'ire, cū pacusumuarē, cū acawererārē, cū numorē, cū pō'rārē du'ucūuwā'cāgūnojōrē a'tiro wa'arosa'a. ³⁰ A'ti nucūcāpūre cū cūo'que nemorō bocanemogūsami. Be'ropu quē'rārē Ō'acū me'rā ninu'cūgūsami, nicu niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Jesú cū bu'erā docere na se'sarore pijio, narē nicu niwī:

—Ni'cārōacā marī Jerusalēpu wa'arā wee'e. Topu nipe'tise Ō'acū ye queti ojamu'tārī masā na yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure ojayu'que wa'arosa'a. ³² Na yu'ure ape di'tacjārā wiorārē o'o, yabi bujicā'a, űa'arō ucū, u'seco e'opeorāsama. ³³ Yu'ure tārā, be'ro wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia numu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī.

³⁴ Cū bu'erā a'tiro nisere ne tu'omasīticārā niwā. Ō'acū narē tere tu'omasīcā weeticu niwī. Tojo weerā cū tojo nisere tu'omasīticārā niwā.

Jesú ni'cū caperi bajuno'tigu Jericócjārē yu'rūo'que ni'i

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Jesú Jericó pu'to nirī cura ni'cū caperi bajuno'tigu ma'a sumutopu niyeru sērīdujicu niwī. ³⁶ Cū pājārā masā wa'acā tu'oña'gū, to nirārē "¿De'ro wa'ati?" ni sērītiña'cu niwī.

³⁷ Na yu'ticārā niwā:

—Jesú Nazarecjū yu'ruagu weemi, nicārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā tu'ogu, caricūmajācu niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

³⁹ Tojo nicā tu'orā, cū pu'to yu'ruarā "Caricūticā'ña", ni tu'ticārā nimiwā. Na tojo nicāta, cū pe'e nemopecā'cu niwī:

—Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁰ Tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanu'cā, āpērārē cū tiropu mīitiduticu niwī. Cū pu'to ejacā, cārē sērītiña'cu niwī.

⁴¹ —¿De'ro yu'u weecā űasari? nicu niwī.

Caperi bajuno'tigu yu'ticu niwī:

—Wioгу, yu'ure caperi bajucā űasa'a.

⁴² Jesú cūrē nicu niwī:

—Jau. Ī'agūsa'a. Mu'u yu'ure ējōpeopu. Tojo weegu yu'rūono'toja'a, nicu niwī.

⁴³ Cū tojo nirī curata cū caperire ĩ'acu niwī. Be'ro Jesure sirutu, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Nipe'tirā cūrē tojo wa'acā ĩ'a'cārā quē'rā Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā.

19

Jesú Zaqueo ĩ'aboca'que ni'i

¹ Jesú caperi ĩ'atigure yu'ruōca be'ro Jericópu sājāa yu'ruwā'cācu niwī. ² Topu ni'cū peje cuogu nicu niwī. Cū Zaqueo wāmetigu romano masā wioгure wapaseebosari masā wioгу nicu niwī. ³ Cū Jesure ĩ'asī'ricu nimiwī. Cū u'muatiguacā nitjāgū, pājārā masā niyucā, ĩ'aticu niwī. ⁴ Tojo weegu Jesure ĩ'asī'rigū, cū yu'ruatjopu omawā'cācu niwī. Omawā'cā, ni'cū yucu sicómoro wāmeticjūpu mujāpejacu niwī. ⁵ Jesú cū docapu yu'ruagu, cūrē ĩ'amorō, a'tiro nicu niwī:

—Zaqueo, quero dijatibaque'oya. Ni'cācārē mu'u ya wi'ipu tojánígūti, nicu niwī.

⁶ Tojo weegu Zaqueo sojaro me'rā dijati, Jesure e'catise me'rā pōtērīgū wa'acu niwī.

⁷ Jesú tojo weesere ĩ'arā, nipe'tirā a'tiro ucjācārā niwā:

—Jesú ni'cū űa'arō weesebucu ya wi'ipu wa'ami, nicārā niwā. ⁸ Be'ro cū ya wi'ipu Zaqueo wā'cānu'cā, marī wioгure a'tiro nicu niwī:

—Yu'u wioгу, tu'oya. Pajasecuorārē yu'u cuosere deco me'rā ducawaaguti. No'o yu'u āpērārē nisoose me'rā yajāca be'ro nicā, ba'paritisetiri narē yu'u yaja'que nemorō wiaguti, nicu niwī.

⁹ Jesú tere tu'ogu, cūrē a'tiro nicu niwī:

—Ni'cācā me'rā mu'u, mu'u ya wi'icjārā űa'arō wee'quere yu'rūono'o. Mu'u quē'rā āpērā yu'ure ējōpeorā weronojōta Abrahā pārāmerā nituriagu ni'i. ¹⁰ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upatigu bajuduti'cārā mu'u weronojō nirārē a'ma, yu'ruogu a'tigu weewu, nicu niwī.

Jesú masārē niyeru cujiri me'rā queose o'o'que ni'i

(Mt 25.14-30)

¹¹ Jesú Zaqueore ucūcā, masā tū'ocārā niwā. Cū Jerusalē pu'topu nicā ī'arā, "Maata Jesú wiogu sājāgūsami", wācūcārā nimiwā. ¹² Na tojo wācūsere masīgū, ni'cā queose me'rā narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ni'cū masū cū wiogu sājāti dūporo yoaro ape di'tapu wa'a wa'asami. Cūrē wiogu sōrōca be'ropu dajatojaasami tja. ¹³ Cū wa'ase dūporo diez cūrē da'raco'terārē pijiosami. Narē nānūcū niyeru pajiro wapatiri kujire o'osami. Ti kujire o'ogu, a'tiro nisami: "Tēē yu'u dajari curapu a'ti cuji me'rā apeyenojō duu, dua wapata'aya", nisami. ¹⁴ Wiogu sājācju ya di'tacjārā waro pe'e cūrē uatisama. Tojo weerā āpērā masārē a'tiro nidutio'osama. "Cūrē ūsā wiogu sājārōuatisa'a", nisama. ¹⁵ Na tojo nimicā, wiogu sōrōno'sami. Be'ro cū ya di'tapu dajatojatasami. Topu tojatagu, cū niyeru kujiri o'o'cārārē pijiosami. "¿Niyeru no'ocā'rō wapata'apari nānūcū?" ni masīsī'rīgū tojo weesami. ¹⁶ Cū tiropu etamu'tāgū, a'tiro nisami: "Wiogu, mu'u o'ōca cuji nemorō apeye diez kujiri wapata'anemoapu", nisami. ¹⁷ Wiogu cūrē yu'tisami: "Añurō weepā. Mu'u da'raco'tegu añugū ni'i. Yu'u cārōacā cū'que me'rā mu'u queoro weepā. Tojo weegu mu'urē diez macārī wiogu sōrōgūti", nisami. ¹⁸ Be'ro apī cū tiropu wa'asami tja: "Wiogu, mu'u niyeru o'ōca cuji me'rā apeye ni'cāmocuse kujiri wapata'anemoapu", nisami. ¹⁹ Cū quē'rārē a'tiro yu'tisami: "Mu'urē ni'cāmocuse macārī wiogu sōrōgūti", nisami. ²⁰ Be'ro apī a'ti, cūrē nisami: "Wiogu, mu'u ya niyeru cuji a'ti cuji ni'i. Su'tiro casero me'rā oma nūrōcā'wū. ²¹ Mu'u tutuaro da'radutiri masū niwū. Tojo weegu mu'urē uiwu. Āpērā na da'rase me'rā wapata'awu. Mu'u otetimigū, dūcatino'wū", nisami. ²² Tere tū'ogu, wiogu cūrē nisami: "Mu'u da'raco'teri masū queoro weetiwu. Mu'u ucūse me'rā mu'u ña'arō wee'quere beseno'toja'a. Mu'u yu'u da'rase tutuasere masīapā. Yu'u āpērā da'rase wapa wapata'asere, yu'u otetimigū dūcatino'sere masīapā. ²³ Masīmīgū, to pūrīcārē ¿de'ro weegu yé niyerure niyeru nūrōrī wī'ipu bucu'anemodutigu cūtiati? Yu'u mu'u cūcā, dajagu, ti wī'ipu cūñarō mujā'que me'rā ñe'boapā", nisami. ²⁴ Be'ro topu nīrārē a'tiro nisami: "Ni'cā cuji cūogure ē'ma, apī diez cūogu pe'ere o'oya", nisami. ²⁵ Cū tojo nicā, na a'tiro nisama: "Wiogu, cū diez kujiri cūtojami", nisama. ²⁶ Tere tū'ogu, wiogu "Masārē wereguti. No'o peje cūogure nemorō o'ono'rōsa'a. Apī moogū pe'ere cū cuomi'queacāpūreta ē'mape'ocā'no'gūsami", nisami. ²⁷ "Apeyema yu'ure wiogu sājāc uati'cārārē a'topu miitia. Miiti, yu'u ī'orōpu wējēña", nisami, ni queose werecu niwī Jesú. Tere nīgū, u'musepu mujāca be'ro apaturī a'tigu, masārē besegusa'a nīgū, tojo nicu niwī.

Jesú Jerusalēpu sājāa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Jesú queose me'rā masārē wéréca be'ro Jerusalēpu wa'acu niwī. ²⁹ Topu wa'agu, Betfagé, Betania wāmetise macārīpu ejase dūporo cū bu'erā puarārē a'tiro ni o'ōcu niwī. Te macārī ūrūgū Olivo wāmeticju tiropu nicaro niwā.

³⁰ Cū bu'erārē nicu niwī:

—Si macā marī pōtēorō nīrī macāpu wa'aya. Topu ejarā, musā ni'cū burro wī'magū dū'tenu'cō'cure bocaejarāsa'a. Cū ne ni'cāti pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa, miitia. ³¹ No'o ni'cū masārē "¿De'ro weerā pāati?" nicā, "Ūsā wiogu uami", niña, nicu niwī.

³² Na cū duti'caronojōta weecārā niwā. Topu ejarā, cū ni'caronojōta wa'acaro niwā. ³³ Na cū burrore pāarī cura cū wiorā narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā cūrē pāati? nicārā niwā.

³⁴ Na yu'ticārā niwā:

—Ūsā wiogu uami, nicārā niwā.

³⁵ Be'ro cūrē Jesú tiro miacārā niwā. Burro bu'ipure na ye su'ti bu'icjasere tuwepeocārā niwā. Tojo wéeca be'ro Jesure cū bu'ipu miipeocārā niwā. ³⁶ Jesú cū pesawā'cārī cura masā cūrē ējōpeorā, na ye su'ti bu'icjasere ma'apu sēeocūcārā niwā. ³⁷ Jesú ūrūgū Olivo wāmeticju tiropu dijari cura a'tiro weecārā niwā. Nipe'tirā cū bu'esere siruturā, e'catise me'rā caricūnū'cācārā niwā. Jesú weeī'ocā ī'a'quere wācūrā, Ō'acūrē e'catipeorā, caricūcārā niwā. ³⁸ A'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū o'ōcu marī wiogure añurō wa'ato. Ū'musepure e'catise niyu'ruato. Nipe'tirā Ō'acūrē "Añubutiami" ni e'catise o'oato, nicārā niwā.

³⁹ Na caricūcā tū'orā, ni'cārērā fariseo masā topu nīrā Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'ega, ā'rā mu'urē siruturārē di'tamarīdutiya, nicārā niwā.

⁴⁰ Na tojo nicā, Jesú yu'ticu niwī:

—Na di'tamarīcāma, Ō'acū yu'ure e'catise o'odutigu a'te ūtāperire caricūcā weebosami, nicu niwī.

41 Jesú Jerusalē tiropu ejagu, ti macārē ī'agū, uticu niwī. 42 A'tiro nicu niwī:

—Jerusalēcjārā, Ō'acū musārē yu'ruosī'rimiami. Cā'rō ni'cācārē cū yu'ruosere tu'omasicā, añuboapā. Musā pe'e yu'ure uawe'e. Tojo weerā yu'ruono'some. Musā yu'ruono'bo'quere du'utoja'a. 43 Be'ro pi'etise numurī a'tirosa'a. Te numurīrē musārē ī'atu'tirā a'ti macācjārārē wijadutitirā ni'cā sārīrōjo weebi'ato'orāsama. Na be'toanu'cā, nipe'tise pā'rērīpū cā'mota'arāsama. 44 Nipe'tise musā yere cō'adijope'orāsama. Musārē, musā pō'rārē wējēpe'orāsama. A'ti macā cjase wi'seri mutōdijono'rōsa'a. Yu'ū Ō'acū macū musārē yu'ruogu a'ticā uatiwā. Te ye bu'iri tojo wa'arosa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú Ō'acū wi'ipū duarārē cō'awīrō'que ni'i
(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

45 Jesú Jerusalēpu ejagu, Ō'acū wi'ipū sājāacu niwī. Topu Ō'acūrē ūjēamorōpeoatjere duarārē cō'awīrōcu niwī. 46 Narē cō'awīrōgū, a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpū a'tiro ojano'wā: “Ya wi'i Ō'acū ni'cā, nino'ca wi'i ni'i.” Musā pe'e queoro weetiapā. Yajarā ya wi'ire weronojō tojacā weepā, nicu niwī Jesú.

47 Nipe'tise numurī Jesú masārē Ō'acū wi'ipū bu'ecu niwī. Cū tojo weecā, pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā, ti macā wiorā quē'rā “Cūrē ĵde'ro wee wējērōuati?” nicārā niwā. 48 Masā Jesú weresere tu'otu'sayū'ruacārā niwā. Tojo weerā wiorā pe'e cūrē de'ro weemasitīcārā niwā. Masā ūsā me'rā uabosama nīrā, wējēmasitīcārā niwā.

20

Jesure “ĵNoa dutiro me'rā weesetiti?” ni'que ni'i
(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

1 Ape numu Jesú Ō'acū wi'ipū masārē bu'égū, cū masārē yu'ruose quetire werecu niwī. Topu pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā bu'ecurā me'rā Jesú tiro wa'acārā niwā. 2 Cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Wereya. ĵDe'ronojō dutise me'rā mu'ū weesere tojo weeti? ĵNoa mu'urē tojo weedutigū dutise o'oati? nicārā niwā.

3 Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—Yu'ū quē'rā musārē sērītiña'megūti. Yu'tiapa. 4 ĵNoa Juārē wāmeyedutigū o'ópari? ĵŌ'acū o masā o'ópari? nicu niwī.

5 Cū tojo nicā tu'orā, na se'saro a'merī ucūcārā niwā:

—ĵDe'ro marī yu'tirāsari? Marī “Ō'acū o'ócu niwī” nicāma, “To pūrīcārē ĵde'ro weerā Juārē ējōpeotiri?” nigūsamī. 6 Marī “Masā cūrē o'ócārā niwā” nicā quē'rārē, nipe'tirā masā marīrē ūtāperi me'rā doquewējērāsama. Na a'tiro ējōpeoma. “Juā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū niwī”, ni ējōpeoma, nicārā niwā.

7 Tojo weerā a'tiro yu'ticārā niwā:

—Masītisa'a. Noa Juārē wāmeyedutigū o'oro o'ópā, nicārā niwā. 8 Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—Yu'ū quē'rā musārē “A'te dutiro me'rā a'tere tojo wee'e”, ni werewe'e, nicu niwī.

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

9 Be'ro Jesú masārē a'tiro queose o'ocu niwī:

—Ni'cū masū cū ya di'tapu ū'se otesami. Tu'ajanu'cō, āpērārē ti wesere co'tedutigū cūsami. Narē cū ya di'tare da'rase wapa “Tocārō yu'ure ū'se wiapa”, niwā'cāsami. Be'ro ape di'tapu yoacā nigū wā'asami. 10 Ū'se ducatiritero nīrī cura ni'cū cūrē da'raco'tegure ū'se nīrōpu ī'adutigū o'ósami. Cūrē o'ógu, “Yé di'ta da'rarārē yé ū'sere sērīgū wā'aya”, nisami. Cū topu ejacā, ti wese da'rarā cūrē űe'e, paasama. Ne cārō o'otimīrā, cūrē o'ótōrōsama. 11 Be'ro ti wese wioḡu apī cūrē da'raco'tegure o'ósami tja. Cū quē'rārē űa'arō bujicā'a, ūputu paa, űe'enojō marīgū tojatatacā weesama. 12 Be'ro ti wese wioḡu apīrē o'ónemosami tja. Da'raco'terā cū quē'rārē mejārōta weesama. Cūrē cāmīda're, ti wese sumutopu cō'acā'sama.

13 »Be'ro majā ti wese wioḡu “ĵDe'ro weegasari yu'ū?” nisami. “Yu'ū macū ūputu maigūrē o'óguati. Apetero weerā cūrē wioḡesase me'rā ī'abosama”, nimisami. 14 Wioḡu macū topu etacā ī'arā, na a'merī nisama: “Ā'rīta nīmī be'ropu a'ti wesere űe'eacju. Ma, cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, nisama. 15 Tojo weerā cūrē űe'e, ti wese sumutopu miaa, cūrē wējēcō'asama, ni werecu niwī Jesú.

Be'ro Jesú masārē sērītiña'cu niwī:

—To pūricārē ti wese wiogu ʒde'ro weegusari narē? ¹⁶ A'tiro weegusami. Cū a'ti, cū ye di'ta da'rarārē wējēcō'ape'ogusami. Be'ro āpērārē ti di'tare o'ogusami, nicu niwī.

Jesú tojo nicā tu'orā, a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū tojo wa'asere cā'mota'ato, nicārā niwā.

¹⁷ Be'ro Jesú narē ĩ'a, nicu niwī:

—To pūricārē ʒde'ro nisī'rīrō weeti Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nise? A'tiro ni'i: Ɛtā pūrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pji na uaticca pūrē cō'arāsama.

Na cō'āca pji me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama, niwā.

¹⁸ No'o tiga bu'ipu burupejagunojō mutōdijono'gūsami. No'o tiga pe'e cū bu'ipu doquepejacāma, añuse po'capu wa'agusami, nicu niwī. Tojo nīgū, cūrē uatirā be'ropu bu'iri da'reno'rāsama nīgū, tojo nicu niwī.

Jesure me'iri bocasī'rīrā weesoose me'rā na sērītiña'que ni'i
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.13-17)

¹⁹ Pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā cū tojo nirī curata Jesure ñe'esī'rīcārā nimiwā. Te queose me'rā Jesú ūsārēta ucūgū weesami nīrā, tu'omasīcārā niwā. Tojo weerā cūrē ñe'esī'rīmirā, masārē uirā, weemasīcārā niwā. ²⁰ Āpērā ĩ'adu'tiri masārē nisoodutio'ocārā niwā. Na Jesure mejēcā nicā tu'osī'rīcārā niwā. “Te me'rā ‘Bu'iri cuomi’ ni, wiogupure weresāta basiorosa’a”, nicārā niwā. Wiogu Jesure bu'iri da'reri wi'ipu sōrōcā uarā, tojo weecārā nimiwā. Añurā, diacjū ucūrā weronojō nisocārā niwā. ²¹ Tojo weerā Jesú tiro wa'a, sērītiña'cārā niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u diacjū ucūsere ūsā masī'i. Masārē diacjū cjasere bu'e'e. Āpērā “Wiorā nima” nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojo ĩ'a'a. Ō'acū ye cjasere diacjū bu'eme'rīcā'a. ²² Ɛsārē wereya. Romano masā wiogure cū niyeru wapaseesere wapayecā, marīrē dutise ʒañuti, o ña'a nitine? ni sērītiña'cārā niwā.

²³ Jesú pe'e na ña'arō weesī'rīse me'rā sērītiña'cā ĩ'amasīcā'cu niwī. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

²⁴ —Ni'cā cuji niyeru cuji miitia. ʒNoa queose, noa wāme wā'ñati? nicu niwī.

Na a'tiro yu'ticārā niwā:

—César, romano masā wiogu queose, cū wāme wā'ña'a, nicārā niwā.

²⁵ Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'ticu niwī:

—To pūricārē romano masā wiogu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, nicu niwī.

²⁶ Jesure masā tu'oropu mejēcā ucūcā weemasīcārā niwā. Cū pe'e cū ucūse me'rā, cū yu'tise me'rā mejō ĩ'amariamujācā weecu niwī. Masā cū tojo weecā, di'tamariamujācārā niwā.

Masā wērīca be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Be'ro āpērā pa'ia saduceo masā Jesú tiro wa'acārā niwā. Na “Wērī'cārā masāsoma”, ni ĩjōpeosama. Tojo weerā Jesure a'tiro nicārā niwā:

²⁸ —Masārē bu'egu, Moisé a'tiro dutise cūcu niwī: “Ni'cū nūmotigu pō'rātītimigū wērīcā, cū acabiji cū nūmo ní'core nuorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātīmu'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātībosato”, nicu niwī Moisé. ²⁹ Ni'cū pō'rā sietere tojota wa'acaro niwā. Masā ma'mi nūmoti, pō'rātītimigū wērīa wa'acu niwī. ³⁰ Be'rocjū quē'rā co wapewiore nuorēcu niwī. Cū quē'rā pō'rā marīgū mejārōta boadijaca niwī. ³¹ Tojo wa'acā ĩ'agū, na be'rocjū nuorēcu niwī tja. Cū quē'rā pō'rātītimigū wērīa wa'acu niwī. Nipe'tirā cū be'rocjārā quē'rā tojo dia'cū nuorē, pō'rātītimirā wērīdijape'tia wa'acārā niwā. ³² Be'ro majā na nūmo quē'rā wērīa wa'aco niwō. ³³ To pūricārē wērī'cārā masācā, ʒni'í nūmo waro tojabutiagosari? Na nipe'tirāputa core nūmotīcārā niwā, nicārā niwā.

³⁴ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'ticu niwī:

—A'ti unūcopure unua, numia nūmoti, marāputima. Ape turīpu tojo weesetitima.

³⁵ Ña'arō wee'quere acobojono'cārā, wērīca be'ro masā'cārā u'musepu nūmoti, marāputisoma. ³⁶ Na wērīca be'ro masā'cārā niñjarā, Ō'acū pō'rā nima. Tojo nicā Ō'acūrē wereco'terā u'musepu nīrā weronojō nīrāsama. Tojo weerā wērīsoma majā.

³⁷ Moiséputa a'te cjasere ojacu niwī. Ō'acū yucusiti, ūjūrī sitīpu cūrē wērī'cārā masāsere ĩ'ocu niwī. Topure Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Yu'u Ō'acū ni'i. Mu'u ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob wiogu ni'i”, nicu niwī. Tojo nīgū, “Na yu'u tirōpu catima” nīgū, tojo nicu niwī. ³⁸ Ō'acū catirā wiogu nimi. Wērībajuduti'cārā marīma. Cūma nipe'tirā catīnu'cūpe'ticā'ma, nicu niwī.

³⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, ni'cãrẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesure a'tiro nicãrã niwã:
—Masãrẽ bu'egu, mu'u diacjũ waro ucũ'u, nicãrã niwã.

⁴⁰ Be'ro cãrẽ apeye sãrĩtiña'sĩ'rĩrã, ui nicãrã niwã.

Jesú masãrẽ “Cristo na nigũ ¿noa macã niti?” ni sãrĩtiña'que ni'i
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Jesú masãrẽ nicũ niwĩ:

—¿De'ro weerãtirã masã Cristo Õ'acũ bese'cũre “Davi pãrãmi nimi”, niti? ⁴² Davita Salmo wãmetiri pũrĩpu a'tiro ojacũ niwĩ:

Õ'acũ u'musepu nigũ cã macãrẽ, yu'ure yu'rũoacjũre a'tiro nicũ niwĩ:
“Yu'u tiro wioqu dujiri cũmurõpu dujigusa'a.

⁴³ Mu'u to dujcã, mu'urẽ ï'atu'timi'cãrãrẽ docaque'acã weeguti”, nicũ niwĩ Õ'acũ, ni ojacũ niwĩ Davi.

⁴⁴ Davi basuta Õ'acũ bese'cũ Cristore “Yu'u wioqu nimi”, nicũ niwĩ. Tojo weegu cã pãrãmi se'saro nirõnojõ o'ogu, cã wioqu nicũ niwĩ, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Nipe'tirã masã tu'orõpu Jesú cã bu'erãrẽ a'tiro ni werẽcũ niwĩ:

⁴⁶ —Musã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'omasĩña. Masã ï'ato nĩrã su'ti yoase paca me'rã sãña, ñubuesijata'sama. Tojo nicã macã decõpu wiopeesase me'rã añuducã uasama. Na nerẽse wi'serĩpu wiorã na dujiwũase cũmurĩpu dujisĩ'rĩsama. Na ba'awuarõpu quẽ'rãrẽ mejãrõta nisĩ'rĩsama. ⁴⁷ Wapewia numia ye wi'serire ã'masama. Na ña'arõ wee'quere wãcũdutiãrã yoacã ñubueta'sasama. Nãta ãpẽrã yu'rũoro bu'iri da'reyu'rũu'cãno'rãasama, nicũ niwĩ Jesú.

21

Wapewio pajasecũogo Õ'acãrẽ o'o'que ni'i
(Mr 12.41-44)

¹ Jesú Õ'acũ wi'ĩpu nigũ, niyeru o'orã sãawũase acarĩpu pajiro niyeru cõorãrẽ sãacã ï'acu niwĩ. ² Tojo nicã ni'cõ wapewio pajasecũogore ni'cã acarõpu pua cuji niyeru wapamarĩse cujirire sãacã ï'acu niwĩ. ³ Tere ï'agũ, Jesú a'tiro nicũ niwĩ:

—Diacjũta musãrẽ werẽguti. Õ'acũ ï'orõpu a'tigo wapewio pajasecũogo nipe'tirã yu'rũoro o'oyu'rũu'cãmo. ⁴ ãpẽrã pe'e narẽ du'sasere o'oma. Co pe'e pajasecũogo nimigõ, co cuõmi'que, co ba'acatibo'queacãrẽ o'ope'ocã'mo, nicũ niwĩ.

Jesú “Õ'acũ wi'i cõ'ano'rõsa'a” nĩ'que ni'i
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Ni'cãrãrã cã bu'erã Jesure Õ'acũ wi'i cjasere ucũcãrã niwã.

—A'ti wi'i ãtãpaga paca añuse me'rã wéeca wi'i añubutiari wi'i ni'i, nicãrã niwã. Tojo nicã ti wi'ĩpu cjasẽ ma'masu'ase masã o'o'quere ucũcãrã niwã.

Jesú tojo nisere tu'ogu, a'tiro nicũ niwĩ:

⁶ —Musã a'to ï'ase mutõdijono'rõsa'a. Ne ni'cã ãtãgã apegã bu'ĩpu yeeturiamujã'que tojasome, nicũ niwĩ.

A'ti umũco pe'tise duporo Jesú a'tiro wa'arõsa'a nĩ'que ni'i
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Be'ro cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Ûsãrẽ bu'egu, ¿de'ro nicã mu'u ní'que wa'arõsari? ¿Ñe'enojõ me'rã ï'ogũsari a'te tojo wa'atjere? nicãrã niwã.

⁸ Jesú narẽ yu'ticũ niwĩ:

—ãpẽrã musãrẽ nisoõri nĩrã, tu'omasĩña. Pãjãrã “Yu'u Õ'acũ tutuaro me'rã wee'e; Õ'acũ bese'cũ Cristo ni'ĩ”, nĩrãasama. Tojo nicã “Jesucristo cã a'tiatji numũ nitoja'a”, nĩrãasama. Na tojo nicã, tu'otĩcã'ña. ⁹ Musã a'mewẽjẽse quetire tu'orã, ucuaticã'ña. A'teta wa'amũ'tãrõsa'a. Tojo nimirõ, a'ti umũco pe'tiatjo du'sa'a yujupã.

¹⁰ Be'ro narẽ ninemõcũ niwĩ:

—Ni'cã curuacjãrã ape curuacjãrã me'rã a'mequẽrãasama. Tojo nicã ni'cã di'tacjãrã ape di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽrãasama. ¹¹ Peje apesẽpũre upũtu di'ta narãsãse wa'arõsa'a. Tojo nicã ñjãboase, dutitise wa'arõsa'a. U'musepũre wiose paca bajarõsa'a.

¹² »A'te tojo wa'ase duporo ãpẽrã musãrẽ bu'iri ñe'erãasama. Nã'arõ weerãasama. Musãrẽ musã nerẽse wi'serĩpu beserãasama. Bese, bu'iri sõrõrãasama. Yu'ure ãjõpeose bu'iri wiorã tiropũ musãrẽ miarãasama. ¹³ Na tojo weecã musã, yẽ cjasere wererãsa'a.

¹⁴ “Wiorārē a tiro nirāti”, ni wācūque'tiyuticā'ña. ¹⁵ Yu'u pe'e musārē ucūmasiatjere o'oguti. Musārē i'atu'tirā ne ni'cū pōtēosome. Na “Tojo niwe'e”, ni ye'sumasosome. ¹⁶ Musā pacusumaputa musārē wiorāpure weresārāsama. Musā ni'cū pō'rā nimirā, musā acawererā quē'rā, musā me'rācjārā mejārōta weerāsama. Musā ni'cārērārē wējērāsama. ¹⁷ Yu'ure ējōpeose bu'iri nipe'tirocjārā musārē i'atu'tirāsama. ¹⁸ Tojo weemicā, musārē ne mejēcā wa'ama'asome. ¹⁹ Yu'ure ējōpeodu'tirā, yu'rūwetirāsa'a. Yu'u pacu tiropu catinu'cūrāsa'a.

²⁰ »Musā Jerusalērē surara ti macā sumuto be'toanu'cācā i'arā, masiña. “Ti macā maata cō'ano'rōsa'a”, niña. ²¹ Tojo wa'acā i'arā, Judea di'tapu nirá ūrāpagupu du'tiaya. Macāpu nirá aperopu wa'aya. No'o weseripu nirá macāpure majāmitojaticā'ña. ²² Te numuri Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpu ni'caronojōta wa'arosa'a. Bu'iri da'rese numuri niro'sa'a. ²³ Tojo wa'ase numuri numia nijipacosānumiarē, tojo nicā pō'rā mi'rīrā cūorārē bujaweose numuri niro'sa'a. Na umñarō wa'amasosome. A'ti di'tapure uputu pi'etise niro'sa'a. Ō'acū masārē uputu waro bu'iri da'regusami. ²⁴ Āpērā a'mewējērōpu wējēno'rāsama. Āpērārē nipe'tiro di'tapu bu'iri ñe'e miarāsama. Ape di'tacjārā judio masā nitrā Jerusalērē mutōdijōrāsama. Mutōdijo, ti macā wiorā sājārāsama. Ō'acū judio masā nitrārē “Tocārō tojo weerāsama” ni'caro ejatuaro tojo weerāsama, nicu niwī Jesú.

Ō'acū macā masū weronojō uputigu ¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'i
(Mt 24.29-35,42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ Jesú cū bu'erārē a tiro ninemocu niwī:

—A'ti umūco pe'tiati dūporo mujīpu umūcocjūrē, ñamicjūrē, ñocōarē peje mejēcā bajuse wa'arosa'a. A'ti di'tapure nipe'tise di'tacjārā dia pajiri maa bususe, pā'cōrīrē tu'orā, ¿ñe'enojō nisari? nirá, ucuarāsama. ²⁶ Masā a'ti di'tapure wa'atjere wācūrā, uputu uirā, tu'omasise pe'tirāsama. Nipe'tirā u'muarōpu nirá narāsācā weeno'rāsama. ²⁷ Tojo wa'ari cura yu'u Ō'acū macū weronojō uputigu o'mecururipa tutuaro me'rā asistedjaticā, masā i'arāsama. ²⁸ Te peje wa'anucārī curare wācūtutua e'catiya. U'muarōpu i'amorōrā weronojō co'teya. Maata musā yu'rūono'rāsa'a, nicu niwī Jesú.

²⁹⁻³⁰ Apeye queose o'onemocu niwī tja:

—Otese hīguerau wāmeticju o no'o nicju yucuju pūrī ñasāwījicā, “Cū'ma dūporo ni'i”, nisa'a. ³¹ A'te weronojō yu'u todūporo ni'que peje wa'acā, “Cā'rōacā Jesú a'ti di'ta wioju sājātjo du'sasa'a”, nirása'a.

³² »Diacjū musārē wereguti. A'te peje tojo wa'ari curare nirá wērīsome. Tojo wa'asere i'ape'ocā'rāsama. ³³ A'ti umūco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'u ucūse, yu'u bu'ese pūrīcā ninu'cūcā'rōsa'a. Nipe'tise yu'u ni'que queoro wa'arosa'a.

³⁴ »Yu'u a'tiatji numurē musā ne masītisa'a. Tojo weerā musā basu añurō co'teya. Ña'arō weesere weepori nirá, weeticā'ña. Que'aticā'ña. A'ti umūco cjasere wācūque'titicā'ña. Tojo weerā musā wācūña marīrō yu'u a'tiati numu nicā, ña'arā boca'ejapejano'some. ³⁵ Wa'icūrārē wācūña marīrō sārīsāa bi'anucōrō weronojō musārē wa'aticā'to. Ti numurē nipe'tirā nipe'tirocjārā tō'orāsama. Tojo weerā tu'omasīña. ³⁶ Musā añurō apoyuya. Te pi'etiatje ūsārē yu'rūweticā weeya nirá, ñubuenu'cūcā'ña. Tojo nicā yu'u Ō'acū macū tiropu uiro marīrō pōtērīajā ñubueya, nicu niwī Jesú.

³⁷ Jesú umūcorinucū Ō'acū wi'ipu bu'emujācu niwī. Ñami ējācā pe'ere ūrūgū Olivo wāmeticjupu nibo'reamujācu niwī. ³⁸ Masā nipe'tirā Ō'acū wi'ipu bo'reacācure cū bu'esere tu'orā wa'amujācārā niwā.

22

Jesure ñe'erātirā na apoyu'que ni'i
(Mt 26.1-5,14-16; Mr 14.1-2,10-11; Jn 11.45-53)

¹ Cārō Pascua bosenu'mu wa'atjo dū'sacaro niwū. Ti bosenu'murē pā bucuase me'rā morēti'quere ba'acārā niwā. Ti bosenu'mu judio masā na ñecūsumua Egiptopu ni'cārā wija'quere wācūrī bosenu'mu nicaro niwū. ² Titare pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā “¿De'ro wee Jesure wējērōuamitito?” nicārā niwā. Tojo nimirā, masārē ui nicārā niwā.

³ Na tojo nícaterore Juda na “Iscariote” nino'gūpure wātī sājāacu niwī. Cū doce Jesú bu'erā me'rācjū nicu nimiwī. ⁴ Juda pa'ia wiorā, tojo nicā Ō'acū wi'i co'terā wiorā tiropu wa'acu niwī. Na tiropu ejagu, Jesure o'otaje cjasere ucūcu niwī. ⁵ Cū tojo nisere tu'orā, uputu e'caticārā niwā.

—Mu'u tojo weecā, niyeru wapayerāti, nicārā niwā. ⁶ Cū “Jau, cūrē musārē ũ'ogūti”, nicu niwī. Be'ro, “¿De'ro nicā yu'ure Jesure wiorāpure masā marīri cura o'orouamitito?” ni wācūcu niwī.

Jesú cū bu'erā me'rā cū ba'atuo'que ni'i

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

⁷ Be'ro masā na pā bucuase me'rā morēti'quere ba'ari bosenuṁu nicaro niwā. Ti nuṁu nicā, ni'cū oveja wī'magūrē na Pascua bosenuṁu ba'acjare wējēsama. ⁸ Titare Jesú Pedro, Juārē a'tiro ni o'ócū niwī:

—Marī Pascua bosenuṁu ba'atjere apoyurā wa'aya, nicu niwī.

⁹ Na cūrē sēritiña'cārā niwā:

—¿No'opu ũsā apoyucā uasari? nicārā niwā.

¹⁰ Jesú narē nicu niwī:

—Musā macāpu wa'aya. Topu sājāarā, ni'cū masū acoga tuupeogure bocaiejape-jarāsa'a. Cūrē sirutu, cū no'o wa'aro sājāna. ¹¹ Ti wī'i wiohare niña: “Ũsārē bu'egu a'tiro niami: ‘¿No'opu nisari yu'u bu'erā me'rā Pascua bosenuṁu ba'atji tucū?’ niami”, niña. ¹² Musā tojo nicā, u'muarōca tucū apoyuca tucūjopure ũ'ogūsami. Topu marī ba'atjere apoyuya, nicu niwī.

¹³ Be'ro Pedro, Juā macāpu wa'acārā niwā. Jesú narē ní'caronojōta nipe'tisere bocacārā niwā. Topu na ba'atjere apoyucārā niwā.

¹⁴ Be'ro Jesú cū besecūi'cārā me'rā ba'arātirā ejanujācārā niwā. ¹⁵ Na dujipe'tica be'ro Jesú narē nicu niwī:

—Yu'u musā me'rā a'te Pascua ba'asere yu'u wērīse dūporo uputu ba'atuos'ri'i.

¹⁶ Musārē ni'cārōacā a'tiro nigūti. Ne apaturi a'tiro weenemosome. Weegusa'a tja nipe'tise yu'u wioaru sājātu'ajaca be'ropu, nicu niwī.

¹⁷ Tojo nica be'ro sī'rīri pare mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Be'ro cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Sī'rīña. A'merī ducawaa, sī'rīña. ¹⁸ Musārē nigūti. A'te u'seducaco vino ni'cārōacā marī sī'rīri weronojō weenemosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wioaru sōrōca be'ro musā me'rā apaturi ma'ma vinorē sī'rīnemogūsa'a tja, nicu niwī.

¹⁹ Be'ro pāgārē mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, ducawaa, cū bu'erārē o'ogu, a'tiro nicu niwī:

—A'te yu'u upu ni'i. Musā ye niatjere wērībosaguti. A'tiro yu'u ni'cārōacā wee'caronojō weenu'cūcāña. Tere weérā, yu'u musārē wērībosasere wācūña, nicu niwī.

²⁰ Na ba'aca be'ro sī'rīri pa me'rā quē'rārē mejārōta weecu niwī. Cū bu'erārē ũ'agū, a'tiro nicu niwī:

—A'ti pa, ye dí me'rā Ō'acū masārē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cūugūsami. Yu'u wērīgū, dí o'maburose me'rā musā ña'arō wee'quere wērī wapayebosaguti.

²¹ »Tojo nimicā, yu'ure wiorāpure o'oacju yu'u me'rā a'to dujimi. ²² Cū yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure o'ocā, Ō'acū ye queti ojaca pūrīpu nírōnojōta wa'aro wee'e. Tojo wa'amirō, yu'ure wiorāpure o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a, nicu niwī.

²³ Tojo nicā tu'orā, cū bu'erā na basu a'merī sēritiña'cārā niwā:

—¿Noa nisariba cūrē wiorāpure tojo weecju? nicārā niwā.

Jesú bu'erā “¿Ni'inojō āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāgūsari?” ní'que ni'i

²⁴ Be'ro Jesú bu'erā uputu a'merī ucūcārā niwā:

—Marī wa'terore ¿noa nírōsariba marī yu'rūoro niacju? nicārā niwā. ²⁵ Tere tu'ogu, Jesú narē a'tiro nicu niwī:

—A'ti nucūcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Ti di'tacjārā na dutino'rā pe'ere “Masārē weetamurā nima”, nisama. ²⁶ Musā na wiorā weronojō weeticāña. A'tiro pe'e weeya. Āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāgū, mejō nigū weronojō weeya. Āpērārē dutigu dutino'gū weronojō weeya. ²⁷ Musā tu'oña'cā, ¿ni'inojō pe'e apī yu'rūoro niyu'rūnu'cāsari? ¿Ba'adujigu o cūrē ba'ase ecagu pe'e? Ba'adujigu pe'e apī yu'rūoro niyu'rūnu'cāmi. Yu'u pūrīcā musā wa'teropu nigū, musā dutino'gū weronojō ni'i.

²⁸ »Musā yu'u me'rā ninu'cūcā'wū. Yu'ure mejēcā wa'acā, musā quē'rā tu'oña'tamuwū. ²⁹ Tojo weegu yu'u quē'rā yu'u pacu yu'ure o'o'caronojōta musārē musā dutiatjere o'oguti. ³⁰ A'tiro weérā, musā yu'u wioaru nírōpu ba'a, sī'rīdujirāsa'a. Tojo weerā āpērā doce cururi Israe cururicjārārē dutirāsa'a, nicu niwī.

Jesú Pedrose “Mu'u yu'ure ‘Masīwe'e' nigūsa'a” ní'que ni'i

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Marī wioaru Jesú cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Simó, tu'oya. Wātī musārē ¿no'ocārō wācūtutuamitina? nígū, Õ'acūrē sērīcu niāni. Ni'cū masū trigo perire su'awee, te caserire cō'arō weronjō masā ējōpeosere du'uatō nígū dojoresī rīmi. ³² Cū tojo weecā ī'agū, yu'u pe'e ējōpeodu'ubutiaticā'to nígū, Õ'acūrē mu'urē sērībosapu. Be'ro mu'u apaturi ējōpeogu tja, mu'u acawererā yu'ure ējōpeorārē wācūtutuacā weeya, nicu niwī.

³³ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro yu'ticu niwī:

—Yu'u wioгу, yu'u quē'rā mu'urē bu'iri da'reri wi'ipu miacā, wa'aguti. Mu'u wērīcā quē'rārē, wērīmasī'i, nicu niwī.

³⁴ Jesú cūrē nicu niwī:

—Pedro, mu'urē a'tiro nigūti. Ni'cācā ñami cārē'quē uuati dūporo i'tiati yu'ure “Cūrē masīwe'e,” nígūsa'a, nicu niwī.

Jesú wērīati dūporo cū bu'erārē were'que ni'i

³⁵ Be'ro Jesú a'tiro sērītiña'cu niwī:

—Musārē yu'u ajuri moorā, niyeru sārō moorā, sapatu moorā o'ócaterore ¿apeyenojō du'sari? nicu niwī.

Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ne du'satiwū, nicārā niwā.

³⁶ Be'ro narē nicu niwī:

—Ni'cārōacāma a'tiro weeya. No'o ajuro cuogu miaña. Niyeru sārō quē'rārē miaña. No'o di'pji moogū pūrīcā cū yaro su'tiro bu'icjārōrē dua, di'pji'rē duuya. ³⁷ Õ'acū ye queti o'jáca pūrīpu yu'ure o'jaju'que queoro wa'arosa'a. A'tiro o'jano'caro niwū: “ ‘Cū quē'rā ña'agū weronjō ña'arā wa'teropure ña'agū nimi', nino'gūsami”, niwū. Nipe'tise yu'ure o'ja'que queoro wa'arota wee'e, nicu niwī.

³⁸ Tojo nicā tu'orā, cū bu'erā cūrē nicārā niwā:

—Wioгу, ūsā puā di'pji' cuo'lo.

Cū narē yu'ticu niwī:

—Añurōsa'a, nicu niwī.

Jesú Getsemaní wāmetiropū cū pacure ñubue'que ni'i

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Be'ro Jesú cū ba'adujica tucūpure wijaa wa'acu niwī. Wijaa, cū weesetironojōpūma Olivo wāmeticju ūrūgūpu wa'acu niwī. Cū bu'erā cūrē sirutucārā niwā. ⁴⁰ Topū etagu, cū bu'erārē nicu niwī:

—Wātī musārē níquesāticā'to nīrā Õ'acūrē sērīña, nicu niwī.

⁴¹ Be'ro Jesú na dūporo yoacureropu wa'acu niwī. Topū ñubuegutigu ejaque'acu niwī.

⁴² Ñubuegu, a'tiro nicu niwī:

—Pacu, mu'u uacā, yu'ure a'te ña'arō yu'ruatje wa'aticā'to. Yu'u tojo nimicā, yu'u uaro weeticā'ña. Mu'u uaro pe'e wa'ato, nicu niwī.

⁴³ Be'ro ni'cū Õ'acūrē wereco'tegu u'musecjū cū tiropū bajuacu niwī. Bajua, cūrē wācūtutuacā weecu niwī. ⁴⁴ Cū ña'arō ejeripō'rātigu nemorō tutuaro ñubuemu'jacu niwī. Cū asituuase pacase dīperi paca weronjō acosurudijacaro niwī.

⁴⁵ Cū ñubueca be'ro wā'cānu'cā, cū bu'erā tiropū wa'acu niwī. Na bujaweti'cārā niyucā, cārī'cārāpure bocaejacu niwī. ⁴⁶ Narē nicu niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō cārīti? Wā'cānu'cāña. Wātī musārē níquesāticā'to nīrā Õ'acūrē sērīña, nicu niwī.

Jesure ñe'ewā'cā'que ni'i

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú cū bu'erārē ucūrī cura pājārā masā cū tiropū etacārā niwā. Juda Jesú bu'erā doce me'rācjū ní'cu na dūporo u'mutāwā'cācu niwī. Jesú tirocure wa'a, cūrē mi'micu niwī. ⁴⁸ Jesú cū tojo weecā, nicu niwī:

—¿Juda, mu'u mi'mise me'rā yu'u Õ'acū macā masū weronjō upūtigure yu'ure ũ'atu'tirārē ī'ogū weeti? nicu niwī.

⁴⁹ Jesú bu'erā cūrē ñe'eatjere masīrā, sērītiña'cārā niwā:

—Ūsā wioгу, ¿di'pji'rī me'rā narē cā'mota'arāsari? nicārā niwā.

⁵⁰ Tojo níca be'ro ni'cū Jesú bu'egu pa'ia wioгure da'raco'tegure diacjūca o'meperore dūtepārēcu niwī. ⁵¹ Tojo weecā ī'agū, Jesú nicu niwī:

—Weeticā'ña. Tocā'rōta weeya, nicu niwī.

Be'ro Jesú dūte'caropure ñapeo, yu'rūocu niwī. ⁵² Tu'ajanu'cō, pa'ia wiorārē, Õ'acū wī'ipu co'terārē, tojo nicā judío masā bucurārē cūrē ñe'erā wa'arārē a'tiro nicu niwī:

—¿Masā yajari masārē ñe'erā a'tirā weronojō yu'ure di'pjiṛi, yucupagu me'rā ñe'erā a'titi? ⁵³ Nipe'tise numurī yu'u Ō'acū wi'ipū masā me'rā bu'eduijwū. Tojo weemicā, masā yu'ure ñe'etiwū. Ni'cārōacā masā yu'ure ña'arō weesere weeritero eja'a. Wāti na'iti'arōpū nigū masārē cū űaro weedutimi. Tojo weero tojo wa'a'a, nicū niwī Jesú.

Pedro Jesure "Masīwe'e" ní'que ní'i

(Mt 26.57-58,69-75; Mr 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Be'ro Jesure ñe'e, pa'ia wiogu ya wi'ipū miacārā niwā. Pedro yoacurero cūrē sirutucu niwī. ⁵⁵ Jesure na miarī wi'i sope pu'topū pecame'e wījācārā niwā. Ti me'e sumutopū sō'madujiburocārā niwā. Pedro quē'rā na wa'teropū sō'madujicu niwī. ⁵⁶ Tojo weeri cura ni'cō ti wi'i da'raco'tego Pedro topū sō'madujicā t'agō, uputu t'anū'cūbajaque'aco niwō. A'tiro nico niwō:

—Ā'ri quē'rā s'i'i me'rā sija'cata nimi, nico niwō.

⁵⁷ Pedro core nisoogu, a'tiro nicū niwī:

—Cūrē masītisa'a, nicū niwī.

⁵⁸ Be'roacā tja apī cūrē t'ā, a'tiro nicū niwī:

—Mu'u quē'rā Jesú me'rācūjū ni'i, nicū niwī.

Pedro cūrē nisoocu niwī tja:

—Niwe'e. Yu'u cūrē ne masītisa'a, nicū niwī.

⁵⁹ Be'ro ni'cā hora be'ro apī tu'tibocurese me'rā cūrē nicū niwī:

—Nirōta ā'ri quē'rā Jesú me'rā niwī. Cū quē'rā Galileacūta nimiba, nicū niwī.

⁶⁰ Tojo nicā tū'ogu, Pedro nicū niwī:

—Ñe'enojōrē ucūgū ucūsa'a. Tū'otisa'a, nicū niwī.

Pedro ucūpe'otimicā, cū ucūri cura cārē'quē uucu niwī. ⁶¹ Tojo weecā, Jesú cūrē majāmi'aburocu niwī. Toputa Pedro Jesú cūrē ní'quere wācūcu niwī. Jesú cūrē a'tiro nicū niwī: "Ni'cācā ñami cārē'quē uuati dūporo mu'u i'tiati yu'ure 'Cūrē masīwe'e', nigūsa'a", nicū niwī. ⁶² Tere wācūboca wijaa, Pedro uputu utiwā'cā wa'acu niwī.

Jesure na bujicā'pe'que ní'i

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Surara Jesure co'teri masā cūrē ña'arō bujicā'a, paacārā niwā. ⁶⁴ Cūrē paa, caperire du'tebi'apecārā niwā. Tojo wee, cūrē nicārā niwā:

—Nībocaya. ¿Noa mu'urē paati? nicārā niwā.

⁶⁵ Peje apeye ninemo, cūrē bujicā'cārā niwā.

Jesure wiorā tiropū na mia'que ní'i

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Ape numū bo'reacā judío masā bucarā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā nerēcārā niwā. Be'ro Jesure na tiropū miacārā niwā. Cūrē sērītiña'cārā niwā:

⁶⁷ —Wereya. ¿Mu'u Ō'acū bese'cu Cristota niti? nicārā niwā.

Cū narē yu'ticu niwī:

—Yu'u musārē "Cūta ni'i" nicā, ējōpeosome. ⁶⁸ Yu'u musārē apeyenojō sērītiña'cā, ne yu'tima'asome. ⁶⁹ Be'rocure yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu Ō'acū tutuayū'ragū pu'topū dujigusa'a, nicū niwī.

⁷⁰ Tojo nicā tū'orā, nipe'tirā sērītiña'cārā niwā:

—¿To pūrīcārē mu'u Ō'acū macū niti? nicārā niwā.

Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā nírōnojōta cūta ni'i, nicū niwī.

⁷¹ Cū tojo nicā tū'orā, na a'tiro nicārā niwā:

—Āpērā cūrē weresārā a'manemorō űatisa'a. Marī basuta cū ucūsere tū'otoja'a, nicārā niwā.

23

Jesú romano masā wiogu Pilato tiropū ní'que ní'i

(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Be'ro nipe'tirā wiorā wā'cānu'cā, Jesure Pilato tiropū miacārā niwā. ² Topū ejarā weresārā, a'tiro nicārā niwā:

—Ā'ri űsā yarā masārē dojorēgū weemi. A'tiro nimi. "Romano masā wiogu warore marī wapayewūasenojōrē wapayeticā'rōña'a", nimi. Apeye quē'rārē "Yu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i", nimujāmi. Tojo nigū, "Wiogu ni'i" nisl'rigū, tojo nimi, nicārā niwā.

³ Tere tū'ogu, Pilato Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'ūta niti judío masā wiogu? nicū niwī.

Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u nírōnojōta cūta ni'i, nicu niwī.

⁴ Tojo nicā tu'ogu, Pilato pa'ia wiorārē, masā topu nirā nipe'tirārē nicu niwī:

—Ne cārō ā'rīrē bu'iri bocatisa'a, nicu niwī.

⁵ Na pe'e tojo nimicā, tutuaro me'rā ninemocārā niwā:

—Cū nipe'tirā Judeacjārārē cū bu'ese me'rā dojorēcusiagu weemi. Ne waro Galileapu tojo weenu'cācu niwī. Ni'cārōacārē a'ti macāpu nimi majā, nicārā niwā.

Jesure Herode tiropu mia'que ni'i

⁶ Pilato “Jesú Galileacjū niapu” nicā tu'ogu, āpērārē “¿Nirōta cū Galileacjū niti?” ni sērītiña'cu niwī. ⁷ Na “Cūta nimi”, nicārā niwā. Tere tu'ogu, Herode tiropu cūrē o'ōcu niwī. Herode Galilea di'ta wiogu nicu niwī. Titare cū quērā Jerusalēpata nicu niwī.

⁸ Herode toduporopu Jesú Ō'acū tutuaro me'rā weeī'omi nisere tu'ocu niwī. Tere tu'ogu, yoacā Jesure ī'asī'ricu nimiwī. Cū weeī'ocā ī'asī'ricu niwī. Tojo weegu Jesure ī'agū, pūrō e'caticu niwī. ⁹ Jesure peje sērītiña'cu nimiwī. Cū pe'e ne cārō yu'titicu niwī. ¹⁰ Cū Herode tiropure nicā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā nicārā niwā. Na uputu tutuaro me'rā Jesure weresārā weecārā niwā. ¹¹ Be'ro Herode cū yarā surara me'rā Jesure yabi bujicā cārā niwā. Cūrē bujicā rātirā, wiorā sāñase su'ti añusere sāapecārā niwā. Tojo weetoja, Herode Pilato tiropu o'ōcu niwī tja. ¹² Titare Pilato Herode me'rā toduporopure a'merī ī'atimi'cārā na a'mesu'acārā niwā.

Pilato Jesure wējēduti'que ni'i

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Be'ro Pilato pa'ia wiorārē, judío masā wiorārē, nipe'tirā masārē neocūucu niwī. ¹⁴ Narē a'tiro nicu niwī:

—Musā ā'rīrē “Masārē dojorēcusiagu weemi”, ni'i. Tojo nirā, yu'u tiropu miiticārā niapu. Yu'u musā ī'orōputa cūrē sērītiña'mi'i. Musā ī'acāta musā weresāsere ne cārō bu'iri bocatisa'a. ¹⁵ Herode quērā bocaticu niami. Tojo weegu apaturi cūrē yu'u tiro o'ōcu niami tja. Musā masī'i, cūrē wējērōua'a nisere bu'iri moomi. ¹⁶ Tojo weegu cūrē tārādutitoja, du'uwīrōgūti, nicu niwī Pilato.

¹⁷ Pilato Pascua bosenu'munucūrē masā e'caticā uagu, ni'cū bu'iri da'reri wi'ipu nigūrē du'uwīrōmujācu niwī. ¹⁸ Tojo weerā nipe'tirā ni'cārō me'rā caricūcārā niwā:

—Jesure wējēcō'aña. Barrabā pe'ere du'uwīrōña, nicārā niwā.

¹⁹ Cū Barrabā Jerusalēcjarā wiorārē yu'rūnu'cā, narē cō'asī'ricu niwī. Te bu'iri, tojo nicā cū masārē wējē'que bu'iri bi'adupono'cu niwī. ²⁰ Pilato Jesú pe'ere du'uwīrōsī'ricu nimiwī. Tojo weegu masārē apaturi ucūnemocu niwī tja. ²¹ Cū tojo nicā tu'orā, nemorō caricūcārā niwā:

—Curusapu cūrē paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²² Be'ro ī'tiati niboro Pilato ninemocu niwī:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cārō ña'arō weeticu niami. Ne cūrē wējērōua'a nisere bu'iri bocatisa'a. Cūrē tārādutitoja, du'uwīrōgūti, nicu nimiwī.

²³ Tojo nicā tu'orā, masā du'ucūurō marīrō uputu caricūrā, cūrē curusapu paabi'pe wējēduti'cārā niwā. Na tojo weeyurā, na u'quere bocacārā niwā. ²⁴ Tojo weegu Pilato na dutisere weecu niwī. ²⁵ Masā du'uwīrōdutigure bu'iri da'reri wi'ipu ni'care du'uwīrōcu niwī. Cū wiorārē macāpu yu'rūnu'cātjagū, masārē wējētjagū, ti wi'ipu djucu niwī. Jesú pe'ema na u'caronjōta narē wiacā'cu niwī. Musā uaro weeya nīgū, tojo weecu niwī.

Jesure curusapu paabi'pe wējē'que ni'i

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Jesure curusapu wējērā wa'arā na miarī cura ni'cū masū Simó wāmetigu Cirene wāmetiri macācū cāpūpu ni'cu tojatigu weecu niwī. Cūrē Jesú ya curusare cū be'ro wwasirutuduti'cārā niwā.

²⁷ Jesure pājārā masā sirutucārā niwā. Numia bujawetirā, uti caricūsirutucārā niwā. ²⁸ Jesú narē majāmi'a, a'tiro nicu niwī:

—Jerusalēcjarā numia, yu'ure utiticā'ña. Musā basu, tojo nicā musā pō'rā ye niatje pe'ere utiya. ²⁹ Be'ro musā ña'abutiaro yu'rurāsa'a. Te nūmūrērē musā a'tiro nirāsa'a: “Pō'rā maricā, añuyu'rua'a. Ne ni'cāti pō'rātiña'tirā, ne ni'cāti mi'oña'tirā e'catisama”, nirāsa'a. ³⁰ Titare tojo wa'acā, masā wērīsī'rīrā, a'tiro nirāsama: “Ūrūpagu ūsā bu'ipu burupeja, wējēña.” Opa bu'pare a'tiro nirāsama: “Ūsārē ña'arō weesere cā'mota'aya”, nirāsama. ³¹ Yu'u masū añugū, bu'iri moogūrē ña'arō weecā, bu'iri cuorā ña'arā pe'ema totā nemorō ña'arō weerāsama, nicu niwī Jesú.

³² Āpērārē puarā ña'arō weeri masārē Jesú me'rā wējērātirā miacārā niwā.
³³ Be'ro "Masā boaweeca ðupoa" wāmetiropu ejacārā niwā. Topu Jesure curusapu paabi'penu'cōcārā niwā. Tojo nicā puarā ña'arō weeri masārē ni'cū diacjū pe'e, apīrē cūpe pe'e nū'cōcārā niwā. ³⁴ Jesú cū pacu Ō'acūrē na curusapu paabi'penu'cōca be'ro a'tiro nicu niwī:

—Pacu, ā'rārē acobojoya. Na yu'ure tojo weesere tu'omasītima, nicu niwī.

Surara cū ye su'ti nīmī'quere nībocape wapata'a'cārārē ðacawaacārā niwā. ³⁵ Masā topu ī'anu'cūcārā niwā. Wiorāputa bujicā'sājārā, Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Āpērāmarīcārē yu'ruowī. Diacjūta Ō'acū bese'cu Cristo ni'i nīgū, ni'cārōacā cū basu yu'ruoato, nicārā niwā.

³⁶ Surara quē'rā cū pu'to wa'a, bujicā'cārā niwā. Cūrē vino pi'ase me'rā morē'quere tīarā, ³⁷ a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u judío masā wioḡu ni'i nīgū, mu'u basuta yu'ruoya, nicārā niwā.

³⁸ Cū ðupoa bu'ipu ni'cā pjī ō'ocārā niwā. A'tiro ojano'caro niwū: "Ā'rī judío masā wioḡu nīmī", nicaro niwū.

³⁹ Ni'cū masū ña'arō wee'cu Jesú me'rā curusapu wā'ñagū Jesure tu'ticu niwī. A'tiro nicu niwī:

—¿Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo niweti? Mu'u basu yu'ruoya. Ūsā quē'rārē yu'ruoya, nicu niwī.

⁴⁰ Tojo nicā tu'ogū, apī topu cū me'rā wā'ñagū cū me'rācājūrē tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—¿Mu'u Ō'acūrē uiweti tojo nīgū? Marī ni'cārōnojō curusapu wējēdutino'cārā ni'i.

⁴¹ Marī pūrīcā queoro marī ña'arō wee'quere pi'eti wapayerā wee'e. Cū pūrīcā ne ña'arō weeticu nīmīwī, nicu niwī.

⁴² Be'ro Jesure nicu niwī:

—Jesú, mu'u wioḡu sājāgū, yu'ure wācūapa, nicu niwī.

⁴³ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'urē diacjūta nīgūti. Ni'cācāta yu'u me'rā yu'u wa'atjo yu'u pacu tiro Paraíso wāmetiropu nīgūsa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú cū wērī'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

⁴⁴⁻⁴⁵ Jesú curusapu wērī' cura dajaritero nicā mujīpū umucocjū asiticu niwī. Nipe'tiro ti di'tapu na'itī'a wa'acaro niwā. Téé ñamica'a tres nicāpu na'itī'atūocaro niwā. Tojo wa'ari cura Ō'acū wī'ipu pa'ia sājāarōpu cā'mota'ayooa casero deco me'rā tū'rūyojacaro niwā. ⁴⁶ Be'ro Jesú caricūcu niwī:

—Pacu, ya ejeripō'rārē mu'urē wia'a, nicu niwī.

Tojo nitojagūta, wērīa wa'acu niwī.

⁴⁷ Surara wioḡu romano masū a'te tojo wa'acā ī'agū, Ō'acūrē añurō wācūgū, a'tiro nicu niwī:

—Diacjūta ā'rī ne bu'iri moogū nimiapī, nicu niwī.

⁴⁸ Nipe'tirā topu nīrā Jesú wērīcā ī'arā, na ye wī'serīpu tojaarā, pūrō bujawetirā, na cutiropu paawā'cācārā niwā. ⁴⁹ Nipe'tirā Jesú me'rācājārā pe'e, tojo nicā numia Galileapu cūrē sirutu'cārā yooropu tojo wa'asere ī'anu'cūbajaque'acārā niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Topure ni'cū Judea di'tacjū Arimatea wāmetiri macācū José wāmetigu nicu niwī. Cū añugū queoro weeri masū nicu niwī. Ō'acū bese'cu wioḡu sājātjere co'tecu niwī. Cū quē'rā judío masā wiorā me'rācājū wioḡu nicu niwī. Tojo nimigū, cū me'rācājārā Jesure wējēsere tu'saticu niwī. ⁵² Jesú wērīca be'ro Pilato tiro Jesú ya upure sērigū wa'acu niwī. ⁵³ Cūrē sērītoja, curusapu nīgūrē miidijoo, su'tiro añurī casero me'rā omacu niwī. Tu'ajanu'cō, ni'cā tuti ūtāgāpu na se'ēca tutīpu, ne ni'cūrē yaano'ña marīri tutīpu cūuocu niwī. ⁵⁴ Cū tojo weeri numu na soose ðuporo apoyuri numu nicaro niwā. Na sooatjo cā'rōacā ðu'sacaro niwū.

⁵⁵ Numia Jesure Galileapu sirutunū'cā'cārā Joserē sirutuwā'cācārā niwā. Sirutuwā'cā, Jesure yāaca tutire ī'acārā niwā. "José ¿de'ro wee Jesú upure cūumiticū?" ni ī'acārā niwā. ⁵⁶ Na ī'āca be'ro wī'serīpu dajarā, ū'mūtise cū upure wa'reatjere apoyucārā niwā. Tu'ajanu'cō, Moisé dutī'caronjōta sauru na soowuāri numurē soocārā niwā.

24

Jesú cã masã'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Ma'ma semana sãjãnu'cãrĩ nũmu soorinũmu nicã numia apaturi Jesure yaa'caropũ bo'reacã waro wa'acãrã niwã. Na u'mutise na apo'quere miarã weecãrã niwã. ² Na topũ ejarã, ti tuti bi'acaga ùtãgãjore aperopũ cũñacã ì'acãrã niwã. ³ Tere ì'arã, diacjũ sãjãacãrã niwã. Topũ sãjãejarã, ne marĩ wiogu Jesú ya upũre bocaticãrã niwã. ⁴ Tojo weerã “¿De'ro wa'apari cũrẽ?” ni wãcũcãrã niwã. Na tojo wãcũrĩ cura wãcũña marĩrõ pũarã ùmũa su'ti asistese sãña'cãrã na tiropũ bajuanũ'cãcãrã niwã. ⁵ Na upũtũ ucũa, di'tapũ paamu'ri'que'acãrã niwã. Na tojo weecã, umũa narẽ nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã musã boa'cãrã nirõnojo'pũre catigure a'mati? ⁶ A'tore marĩmi. Cũ masãtojami. Musãrẽ Galileapũ nĩgã cũ ucũ'quere wãcũña. ⁷ A'tiro niwĩ: “Yu'u Ò'acũ macũ masũ weronjo' upũtũgũ masã ña'arãpũre o'ono'gũsa'a. Na curusapũ yu'ũre wẽjẽrãsama. I'tia numũ be'ro masãgũsa'a”, nĩmĩwĩba, ni weecãrã niwã.

⁸ Na tojo nicãputa, Jesú cũ ucũ'quere wãcũbocacãrã niwã. ⁹ Na masãpepũ ní'cãrã tojatarã, Jesú bu'erã oncere nipe'tise na ì'a'quere weecãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã Jesure ãjõpeorã nipe'tirãrẽ weecãrã niwã. ¹⁰ Jesú besecũũ'cãrãrẽ queti mia'cãrã a'ticũrã numia nicãrã niwã: María Magdalena, Juana, apego María Santiago paco, tojo nicã ãpẽrã numia nicãrã niwã. ¹¹ Na tojo weremicã, Jesú besecũũ'cãrã na weresere ãjõpeoticãrã niwã. Na nima'asere weronjo'õ tu'ocãrã niwã.

¹² Na tojo weemicã, Pedro pe'e masãpepũ ì'agũ wa'agu, omawã'cãcũ niwĩ. Ti tutipũ eja'gũ, mu'ri'que'a, Jesure oma'que caserire sumutopũ tuupe'epeo'que dia'cũrẽ ì'acu niwĩ. Be'ro tojo wa'a'quere ì'amarĩa, ¿de'ro wa'apariba? nĩgã, cũ ya wi'ipũ tojaa wa'acu niwĩ.

Emaús wãmetiri macã wa'ari ma'apũ Jesú pũarãrẽ bajua'que ni'i

(Mr 16.12-13)

¹³ Jesú cũ masãca numurẽta pũarã cũrẽ ãjõpeorã na ya macã Emaús wãmetiri macãpũ ma'apũ wa'arã weecãrã niwã. Jerusalẽrẽ wijawã'cãcã, Emaú'pũ eja'tjo pũa hora wa'aro nicaro niwũ. ¹⁴ Na topũ wa'arã, nipe'tise Jesure wa'a'quere ucũwã'cãcãrã niwã. ¹⁵ Tere ucũrĩ cura Jesú na tiropũ eja, na me'rã sijawã'cãcũ niwĩ. ¹⁶ Cũrẽ ì'amirã, ì'amasiticãrã niwã. Ò'acũ narẽ ì'amasicã cã'mota'acu niwĩ. ¹⁷ Jesú narẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Musã ñe'enojõrẽ ucũwã'cãrã weeti? nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã, na pũrõ bũjawetirã, tojanũ'cãcãrã niwã.

¹⁸ Nĩ'cũ Cleofas wãmetigu yu'ticũ niwĩ:

—Nipe'tirã a'te nũmũrĩ Jerusalẽpũ wa'a'quere masĩpe'ticã'sama. ¿Mu'u ni'cũta ti macãpũ cãjĩmigũ, tojo wa'asere masĩtico'teati? nicũ niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã, Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—¿De'ro wa'ati? nicũ niwĩ.

Cũrẽ nicãrã niwã:

—Jesú Nazarecjãrẽ wa'a'quere ucũrã weeapũ. Cũ Ò'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ niwĩ. Cũ Ò'acũ ì'orõpũ, masã ì'orõpũre cũ weese, cũ ucũse me'rã tutuayũ'ruamiwĩ.

²⁰ Pa'ia wiorã, tojo nicã marĩ wiorã cũrẽ romano masãrẽ curusapũ paabi'pe wẽjẽdutirã o'owã. ²¹ Cũrẽ “Romano masã dutisere cõ'agũ, Israe curuacjãrã wiogu sãjãgũsami”, ni wãcũmiwã. Apeyema cũrẽ wẽjẽca be'ro ì'tia numũ wa'a'a. ²² Nĩ'cãrãrã numia ùsã me'rãcãrã na werese me'rã ùsãrẽ ucũacã weeama. Nĩ'cãcã bo'reacã cũrẽ yaa'caropũ eja'cãrã niama. ²³ Na cũ upũre bocaticãrã niama. Ùsãrẽ a'tiro niama. “Ùsã qu'e'se weronjo' Ò'acũrẽ wereco'terã u'musecãrãrẽ ì'apũ. ‘Jesú catimi’, niama”, ni quetiwereama ùsãrẽ. ²⁴ Na tojo wérẽca be'ro ãpẽrã ùsã me'rãcãrã cũrẽ yaa'caropũ ì'arã eja'cãrã niama. Na numia nĩ'caronojõta ì'acãrã niama. Jesú pe'ema ì'aticãrã niama, nicãrã niwã.

²⁵ Tojo nisere tu'ogu, Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Musã tu'omasĩwe'e. ¿No'ocã'rõ yocã musã Ò'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã oja'quere ãjõpeotirã ninu'cũrãsarĩ? ²⁶ “Ò'acũ besecũ Cristo cũ wiogu sãjãse ãpõro pi'etigusami”, ni oja'cãrã niwã, nicũ niwĩ.

²⁷ Be'ro nipe'tise Ò'acũ ye queti oja'ca pũrĩpũ cũ ye cjase ucũsere werecũ niwĩ. Moisé cũ oja'que me'rã werenũ'cãcũ niwĩ. Téé Ò'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'que me'rã yapatida'reocu niwĩ.

²⁸ Be'ro na wa'aro Emaú'pũ eja'cã, Jesú ti macãpũ yu'ruagutigu weronjo'õ weecũ niwĩ.

²⁹ Cũ tojo weecã ì'arã, cũrẽ na me'rã tojaduticãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ĥsā me'rā tojayá. Na'ique'a wa'aro wee'e. Ńami ějárō wee'e, nicārā niwā.

Tojo weegu na me'rā tojagu, wi'ipu sājāacu niwī. ³⁰ Be'ro na me'rā ba'adujigu pāgārē mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, ducawaa, narē o'ocu niwī. ³¹ Cū tojo weecā ĩ'arā, na "Jesúta nimi", ni ĩ'amasícārā niwā. Na tojo ĩ'amasícāta, cū bajudutia wa'acu niwī. ³² Cū bajudutica be'ro na a'merī nicārā niwā:

—Marī ma'apu a'tirā, cū Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere bu'ecā, añurō waro tu'oña'su, nicārā niwā.

³³ Tojo nírāta, maata Jerusalēpu majāmitojaa wa'acārā niwā. Topu tojatarā, Jesú cū bu'erā oncere, āpērā na me'rācjārā me'rā nerē'cārārē bocaecārā niwā. ³⁴ Topu nerē'cārā narē a'tiro nicārā niwā:

—Nirōta marī wiogu Jesú wērī'cupu nimigū, masācu niami. Simó Pedro cūrē ĩ'acu niami, nicārā niwā.

³⁵ Be'ro na puarā Emaús wa'ari ma'apu wa'a'quere, tojo nicā Jesú cū pā ducawaacā, de'ro wee na ĩ'amasī'quere werēcārā niwā.

Jesú cū bu'erārē bajua'que ni'i

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Na ma'apu ĩ'a'quere wereri cura Jesú na decopu bajuacu niwī. Narē añudutigu, a'tiro nicu niwī:

—Musārē musā ye ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato, nicu niwī.

³⁷ Cūrē ĩ'amarīa, uputu uicārā niwā. Na "Wērī'cu wātī nisami", nicārā nimiwā. ³⁸ Cū narē nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure uiti? Musā ¿de'ro weerā diacjū wācūweti? ³⁹ ĩ'aña yu'u omocārī, yu'u dū'pocārīrē. Yu'uta ni'i. Yu'ure ñe'eña'rā a'tia. Wērī'cu wātī musā yu'ure ni'cārōacā ĩ'arō weronojō uputitimi, nicu niwī.

⁴⁰ Tojo nica be'ro cū omocārīrē, cū dū'pocārīrē, na paabi'pe'que cāmīrē ĩ'ocu niwī.

⁴¹ Na e'cati ĩ'amarīatjārā, ějōpeoticārā niwā yujupu. Tojo weegu narē nicu niwī:

—¿A'tore ba'ase marīti? nicu niwī.

⁴² Cū tojo nicā tu'orā, wa'i susō'cure cūrē o'ocārā niwā. ⁴³ Tere ñe'e, na ĩ'orōpu ba'acu niwī. ⁴⁴ Be'ro narē nicu niwī:

—A'te yu'ure wa'a'quere toduporo musā me'rā nígu, weremiwā: "Nipe'tise Moisé yu'ure oja'que, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que queoro wa'arosa'a", nimiwā. "Tojo nicā Salmo wāmetiri pūrīpu na oja'caronojōta yu'ure wa'arosa'a", niwā, nicu niwī.

⁴⁵ Be'ro tere narē Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere tu'omasīcā weecu niwī. ⁴⁶ Narē Jesú a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure a'tiro ojanowū: "Cristo Ō'acū bese'cu wērīgūsami. I'tia numu cū wērīca be'ro masāgūsami. ⁴⁷ Cū ye queti masārē wērībosasere nipe'tirocjārārē wereno'rōsa'a. Jerusalēpu me'rā weredu'pocātino'rōsa'a. A'tiro nírāsama: 'Musā ña'arō wee'quere bujaweti ducayucā, Ō'acū acobojogusami', ni ojanowū.

⁴⁸ »Musāta tojo wa'a'quere ĩ'atjārā, "Jesure diacjūta wa'awu", nīmasī'i. ⁴⁹ Yu'u pacu musārē "Espíritu Santure o'óguti", niwī. Cū ní'caronojōta yu'u musārē o'óguti. Espiritu Santu musāpure dijatagu, u'muse cjase tutuasere o'ogusami. Tojo weerā Jerusalēpu cū dijaticā, yucueniña yujupu, nicu niwī.

Jesú u'musepu mujāa'que ni'i

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Be'ro Jesú Jerusalé sumuto Betaniapu narē miacu niwī. Topu eja, cū omocārī sīomorō, narē "Yu'u pacu musārē añurō weeato", nicu niwī. ⁵¹ Tojo nígu'ta, yoacurero mujāa, u'musepu miimujāa wa'ano'cu niwī. ⁵² Te be'ro cūrē e'catipeorātīrā, ejaque'acārā niwā. Be'ro pūrō e'catise me'rā Jerusalēpure tojaacārā niwā. ⁵³ Na Ō'acūrē e'catise o'orā, Ō'acū wi'ipu wa'anucūcā'cārā niwā.

Teófilo, mu'urē tocā'rōta oja'a.

Luca

Juã Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pũri a'ti tiro weero ojano'pã nise ni'i

Á'rĩ judío masũ Zebedeo macũ, Santiago acabiji nicũ niwĩ. Cũ paco Salomé wãmetico niwõ. Co Jesũ paco María ma'mio nico niwõ. Tojo weegu Jesũ Juã basucũ nicũ niwĩ. Ne waropare Juã wa'i wẽjẽrĩ masũ nicũ niwĩ. Á'rĩta Jesũ beseuũ'cãrã wa'terore cũ upũtu ma'igũ waro nicũ niwĩ. Cũ, cũ ma'mi Santiago me'rã tojo wa'abosa'a nirõ marĩrõ ĩ'oduarã niyucã, Jesũ narẽ Boanerges pisucũ niwĩ. Tojo nĩgũ, "Bũpo Põ'rã" weronjõ pũrĩrõ ucũ'u nĩgũ, tojo nicũ niwĩ. Juã Jesũ me'rã sijagũ cũ bu'egu nicũ niwĩ. Juãta Pedro me'rã Jesũ masãca be'ro cũrẽ sĩosõrõcũuocaperũ o'mawã'cãcaterore Pedro ðuporo ti pepure ejamũ'tãcu niwĩ.

A'ti pũri judío masã nĩrĩrẽ oja'caro weronjõ ojano'caro niwũ. Tojo nicã Jesũ bu'esere sirutu'cãrã cũ yere na da'ra'quere añurõ waro ojano'butiacaro niwũ. A'ti pũri ãjõpeose cjasere, ma'ise cjasere ucũyũ'runũ'cã'a. A'ti pũri Jesure ãjõpeodutiro cũ weeseti'caronjõta, cũ ucũ'caronjõta ojano'o.

Õ'acũ macũ masũ weronjõ upũtigũ cũ a'ti'que ni'i

¹ Ne waropata a'ti turi weese ðuporo Õ'acũ macũ cũ me'rã nitojacũ niwĩ. Õ'acũ nise-tisere ĩ'oacjũ cũ quẽ'rã Õ'acũta nicũ niwĩ. ² Ne waropũ Õ'acũ me'rã ni ðu'pocãtitojacũ niwĩ. ³ Õ'acũ cũ macũ me'rã nipe'tisere weecu niwĩ. Nipe'tise cũ me'rã weeno'que ni'i. ⁴ Õ'acũ macũ catise pe'titise o'ogu nimi. Tojo nicã a'ti turicjãrãrẽ s'ose weronjõ nimi. Cũ añusere, diacjũ cjasere ĩ'omi. ⁵ Cũ a'ti turicjãrã na'ĩt'arõpu weronjõ nĩrãrẽ añusere cũ pacu ye cjasere ĩ'ogũ a'tigũ weecu niwĩ. Na'ĩt'ase s'osere cã'mota'amasĩtisa'a. A'te weronjõ ña'ase cũrẽ põtẽoticaro niwũ.

⁶ Õ'acũ cũ macũ a'tise ðuporo umũ ni'cãrẽ o'õmũ'tãcu niwĩ. Cũ yũ'u weronjõ Juã wãmetiwĩ. ⁷ Juã Õ'acũ macũ a'ti turicjãrãrẽ s'oweeegu a'tiatjere ucũmũ'tãgũ niwĩ. Nipe'tirã Õ'acũ macũrẽ ãjõpeoato nĩgũ tojo weewĩ. ⁸ Cũ a'ti turicjãrãrẽ s'oweeegu waro nitiwĩ. Tojo weronjõ o'ogu, s'oweeegu a'tiacjũ ye cjasere weremu'tãrĩ masũ a'ticu niwĩ. ⁹ Titare s'ogũ waro Jesucristo a'ti turipũre bajuatojacũ niwĩ. Cãta nipe'tirãrẽ Õ'acũ ye cjasere ĩ'ocu niwĩ.

¹⁰ Maatapũta Õ'acũ cũ me'rã a'ti ði'tare weecu niwĩ. Cũ a'topũ nicã, cũ wéeca ði'tacjãrã nimirã, cũrẽ ĩ'amasĩticãrã niwã. ¹¹ Cũ ya ði'tapũ a'ticu niwĩ. Tocjãrã cũ ya ði'tacjãrã pe'e cũrẽ ñe'etiwã. ¹² Ni'cãrãrã cũrẽ ñe'e ãjõpeowã. Nipe'tirã cũrẽ ãjõpeorãrẽ Õ'acũ põ'rã sãjãcã weewĩ. ¹³ Õ'acũ põ'rã nise pacusũmũ põ'rãtise weronjõ niwe'e. Cũ macũrẽ ãjõpeose me'rã pe'e cũ põ'rã nino'o.

¹⁴ Õ'acũ macũ Õ'acũ nisetisere ĩ'ogũ, a'ti turipũre a'ticu niwĩ. Masũ ãjãtjãgũ, ãsã me'rã niwĩ. Masãrẽ ma'iyũ'rawĩ. Nipe'tise cũ ucũ'que, tojo nicã cũ wee'que diacjũ niwũ. Cũ Õ'acũ weronjõ tutuayũ'rugũ, añuyũ'rugũ niwĩ. Cũ tojo weesetisere ĩ'awũ. Cũ Õ'acũ macũ ni'cũta nimi. Tojo weegu cũ pacu weronjõ nimi. ¹⁵ Juã Õ'acũ macũ ye quetire weregu, a'ti niwĩ:

—Á'rĩta nimi yũ'u musãrẽ ucũ'cu. A'ti niwĩwũba: "Be'ropũ ni'cũ a'tigusami. Cũ yũ'u bajuase ðuporopũ nitojacũ niwĩ. Tojo weegu cũ yũ'u nemorõ nimi", niwĩ Juã.

¹⁶ Marĩ nipe'tirã cũ añuse o'osere ñe'eticã weewe'e. Nipe'tirã ñe'enu'cũcã'a. ¹⁷ Õ'acũ dutise Moisé me'rã o'ono'caro niwũ. Jesucristo me'rã pe'e Õ'acũ marĩrẽ ma'isere masĩno'o. Tojo nicã diacjũ cjasere masĩno'o. ¹⁸ Ne ni'cũ Õ'acũrẽ ĩ'aticũ niwĩ. Cũ macũ ni'cũta cũ me'rã ninu'cũgũ cũ pacure marĩrẽ masĩcã weewĩ.

Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũ Jesucristo ye cjasere were'que ni'i

(Mt 3.3,11-12; Mr 1.2-3,7-8; Lc 3.4-6,15-17)

¹⁹ Jerusalẽcãrã judío masã wiorã, pa'iare Juã tiropũ sãrĩtiña'dutirã o'õcãrã niwã. Tojo nicã Levĩ ya curuacjãrãrẽ o'õcãrã niwã. Na cũ tiropũ etarã, "¿Namũnojõ waro nibutiamiti mu'ũ?" niwã cũrẽ.

²⁰ Cũ narẽ diacjũ yũ'tiwĩ:

—Yũ'u Õ'acũ bese'cu Cristo mejãta ni'i.

²¹ Na cũrẽ apaturĩ sãrĩtiña'wã:

—¿To pũrĩcãrẽ ñamũnojõ niti? ¿Mu'ũ todũporocjũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Elĩã mejãta niti?

Juã narê yu'tiwî:

—Niwe'e.

Na cûrê apaturi sêrîtiña'nemowâ tja:

—¿Mu'u sô'onicu Ô'acû yere weremu'târî masû, masâ na "A'tiacju niapû" na ní'cu mejêta niti?

Juã narê "Niwe'e", niwî.

²² Cû tojo nicâ tu'orâ, cûrê "¿To pûrîcârê ñamunojô niti mu'u? Êsâ queoro mu'u yu'tisere miasî'rîsa'a ûsârê o'ó'cârâ tiropu. ¿Mu'u basu de'ro tu'ona'ti mu'u?" ni sêrîtiña'wâ.

²³ Juã narê yu'tiwî:

—Duporocjû Ô'acû ye queti weremu'târî masû Isaía wâmetigu ní'caronojôta "Ni'cû yucu marîrô, masâ marîrôpu caricûnu'cûbajaque'atigusami" nino'cu ni'i. Isaía a'tiro nicu niwî:

Marî wiogu a'tiatji ma'arê apoyuya.

Diacjûca ma'a, añurî ma'a quê'rârô weronojô weeyuya, ni ojacu niwî.

Marî wiogu a'tiati duporo musâ nisetisere apoyuya, musâ wâcûsere ducayuya ní'gû, tojo nicu niwî.

²⁴⁻²⁵ Juãrê sêrîtiña'cârâ, fariseo masâ o'ó'cârâ cûrê sêrîtiña'nemowâ tja:

—To pûrîcârê mu'u Ô'acû bese'cu Cristo, o Elía o sô'onicu Ô'acû ye queti weremu'târî masû nitimigû, ¿de'ro weegu wâmeyeti?

²⁶ Juã narê niwî:

—Yu'u aco me'râ wâmeye'e. Apî ni'cû musâ wa'teropure musâ î'amasîtigu nimi.

²⁷ Cû yu'u be'ro werenu'câgûsami. Be'ropu werenu'câ'cu nimigû, yu'u nemorô niyu'rûnu'câmi. Yu'u pe'e mejô nigû waro ni'i. Cû ye sapatute tuweemasîtigu weronojô cûrê ne ni'cârôwijimasîtisa'a, niwî Juã.

²⁸ A'te Betania wâmetiro Jordâ wâmetiri maa siaquijipu tojo wa'awu. Topu Juã masârê wâmeyewî.

Ô'acû cû bese'cu masârê yu'ruoatje ni'i

²⁹ Tojo wa'áca be'ro ape numu pe'e Juã Jesú a'ticâ î'awî. Cûrê î'agû, a'tiro niwî:

—Î'aña, â'rî nimi Ô'acû o'ógû. Cû oveja wî'magû na wêjê ûjûamorôpeogu weronojô nimi. Cû wêrîse me'râ a'ti turicjârâ ña'arô wee'quere acobojogusami. ³⁰ Yu'u musârê toduporopure a'tiro ucûgû, â'rîrêta ucûwû. A'tiro niwû:

—Be'ropu ni'cû a'tigusami. Cû yu'u bajuase duporopu nitojacu niwî. Tojo weegu cû yu'u nemorô nimi. ³¹ Yu'umarîcâ cûrê masîticâti. Masîtimigû, Israe curuacjârâ cûrê masîato ní'gû narê aco me'râ wâmeyegu a'tiwu, niwî Juã.

³² Juã ninemowî tja:

—Cârâ Espîritu Santu buja weronojô bajugu dijati, â'rî Jesú bu'ipu ejapejami. ³³ Ne waro cûrê ne î'amasîtiwu. Toduporopu Ô'acû yu'ure aco me'râ wâmeyedutigu, a'tiro niwî: "Mu'u Espîritu Santu dijati, ni'cûpure ejapejacâ î'agûsa'a. Cû masârê Espîritu Santure o'oacju nigûsami", niwî Ô'acû. ³⁴ A'te tojo wa'acâ, yu'u cûrê î'amasîwû. Tojo weegu musârê were'e. Cûta nimi Ô'acû macû, ni werewî Juã.

Ne waro Jesú bu'erâ ninu'câ'que ni'i

³⁵ Tojo wa'áca be'ro ape numu Juã cû wâmeyewuaroputa niwî tja. Êsâ puarâ, yu'u, tojo nicâ André Juã bu'erâ niwû. ³⁶ Titare Jesú ûsâ pu'to yu'ruacâ î'agû, Juã a'tiro niwî:

—Î'aña, â'rî nimi Ô'acû o'ógû. Oveja wî'magû weronojô nimi.

³⁷ Cû tojo nisere tu'orâ, ûsâ Juãrê sirutumi'cârâ Jesú pe'ere sirutunû'câwû. ³⁸ Êsâ tojo weecâ, Jesú ûsârê majâmî'awî.

—¿Ñe'enojôrê uati? niwî.

Êsâ cûrê yu'tiwu:

—Rabbî ¿no'opu niati mu'u? niwû. Rabbî, ûsâ ye me'râ ní'rô, "Êsârê bu'egu" nisî'rîrô wee'e.

³⁹ Cû ûsârê niwî:

—Te'a. Î'arâ a'tia, niwî.

Êsâ cû me'râ wa'awu. Ñamica'apu niyucâ, cû me'râ nina'ia wa'awu.

⁴⁰ André, yu'u me'râ Jesure sirutugu, Simó Pedro acabiji niwî. ⁴¹ Cû, cû ma'mi Simórê maata a'magû wa'awî. Cûrê nicu niwî:

—Mesías masârê yu'ruoacju, Ô'acû o'óguti ní'cure bocaepapu, nicu niwî. Mesías, Cristo Ô'acû bese'cu nisî'rîrô wee'e.

⁴² André Simórê Jesú tiropu pijiejawî. Cûrê î'agû, Jesú a'tiro niwî:

—Mu'u Simó ni'i, Joná macã. Be'ro mu'u Cefas wãmetigusa'a, niwĩ. Cefas, ùsã ye me'rã nĩrõ, Pedro “ùtãgã” nisĩ'rĩrõ wee'e.

Jesú Felipere, Natanaerẽ piji'que ni'i

⁴³ Be'ro cja numu Jesú Galileapu wa'asĩ'riwĩ. Cũ topu wa'ase ðuporo Felipe wãmetigure bocaaja, niwĩ:

—Te'a yu'u me'rã.

⁴⁴ Felipe Betsaida wãmetiri macãcjũ niwĩ. Pedro quẽ'rã, André cũ acabiji me'rã ti macãcjãrãta niwã. ⁴⁵ Felipe Jesú “Te'a” nicã tu'ogu, Natanaerẽ pijigu wa'awĩ. Cũ tiropu ejagu, cãrẽ nicu niwĩ:

—Ûsã Õ'acũ bese'cu, Moisé cũ ya pũrĩpu oja'cure bocaejapu. Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã quẽ'rã cãrẽta ojacãrã niwã. Na oja'cu Jesú Nazarecjũ José macũ na nino'gũ niami.

⁴⁶ Natanae cãrẽ nicu niwĩ:

—¿Mu'u tu'oña'cã, Nazarepũre añurã nibosari?

Felipe cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Te'a ï'arã marĩ.

⁴⁷ Jesú Natanae a'ticã ï'agũ, cãrẽ niwĩ:

—Á'ri nimi Israe curuacjũ waro. Õ'acũ ñaro queoro weegú nimi. Ne nisoose moomi.

⁴⁸ Jesú tojo nicã tu'ogu, Natanae cãrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—¿De'ro wee mu'u yu'ure masĩti?

Jesú Natanaerẽ yu'tiwĩ:

—Yu'u mu'arẽ Felipe pijise ðuporo ï'atojapu. Mu'u yucu higuera wãmeticju docapu niapu.

⁴⁹ Natanae cãrẽ niwĩ:

—Ûsãrẽ bu'egu, mu'u Õ'acũ macũ Israe curuacjãrã wiogu ni'i.

⁵⁰ Jesú cãrẽ niwĩ:

—¿Mu'u “Higueragu docapu niapu” niseacãrẽ tu'ogu, yu'ure ëjõpooti? Be'ropũre mu'u a'te nemorõ añuse waro ï'agũsa'a, niwĩ.

⁵¹ Jesú ninemowĩ:

—Nĩrõta ni'i. Be'ropu masã u'muse pãrĩcã ï'arãsa'a. Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronõjõ uputigu ni'i. Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã yu'u tiropu dijati, mujãamujãcã ï'arãsa'a, niwĩ Jesú.

2

Jesú cũ tutuaro me'rã ï'onu'cã'que ni'i

¹ ï'tia numu Felipere, Natanaerẽ Jesú pijica be'ro Galileapũre Canã wãmetiri macãpu ni'cũ omocã ðu'tewĩ. Cãrẽ bosenumu weepeowã. Jesú paco topu nico niwõ. ² Ûsã quẽ'rãrẽ Jesú me'rã pijiwã. ³ Na bosenumu weeri cura vino na sĩ'rĩsere tojaque'a wa'awã. Tojo weego Jesú paco co macãrẽ niwõ:

—Macũ, vino pe'tia wa'apu.

⁴ Cũ core yu'tiwĩ:

—¿De'ro weeacjo yu'ure wereti? Yu'u pacu cũu'que ejawe'e yu'ure yujupu, niwĩ.

⁵ Tojo nimicã, co pe'e ti wi'ĩ tiaco'terãrẽ niwõ:

—Nipe'tise cũ dutisenucũ queoro weeya.

⁶ Topu seisparu ùtã me'rã wee'queparu niwã. Judío masã ña'asere coerã aco poseyeseparu niwũ. Ni'cãrũrẽ aco cincuenta o setenta litro sãjãseparu niwũ. ⁷ Jesú ti wi'ĩ tiaco'terãrẽ niwĩ:

—A'teparapu acore piosãaña.

Na cũ dutironõjõta weewã. Teparũre añurõ piosãamu'muõ'owã. ⁸ Tojo wéeca be'ro Jesú narẽ niwĩ:

—Cã'rõ bosenumu su'ori weegú tiropu waamii, miaña, niwĩ.

Na “Jau” ni, miawã.

⁹ Ti bosenumu su'ori weegú Jesú weesere masiticu niwĩ. Topu tiaco'terã dia'cũ aco ni'quere cũ vino ðucayu'quere masiwã. Ti bosenumu su'ori weegú tere sĩ'rĩña'gũ, omocã ðu'te'cure pijio, niwĩ:

¹⁰ —Ne waro vino ï'arã, añusere tiãmu'tãsama. Pajiro sĩ'rĩca be'ropu mejõ nisema tiãbu'ipeosama. Mu'u añuse vino pe'ere be'ropu tiãdutiapã.

¹¹ Jesú a'tere Galilea wãmetiro Canã wãmetiri macãpu weewĩ. A'te ne waro cũ tutuaro me'rã wee'õnu'cã'que ni'i. Tere ï'arã, ùsã cũ bu'erã cãrẽ ëjõpeowa.

¹² Tojo wa'áca be'ro Jesú Capernau wāmetiri macāpu wa'awī. Cū paco, cū acabijirā cū me'rā wa'awā. Ɖsā cū bu'erā quē'rā wa'awu. Ti macāpure ūsā pejeti numurī niwā.

Jesú Ō'acū wi'ipū nirārē cō'awirō'que ni'i
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Judío masā bosenumu Pascua wāmetiri bosenumu dūporo niwā. Ti bosenumu na ñecāsumua Egiptopu ni'cārā wija'quere wācūrī bosenumu niwā. Ti bosenumu dūporoacā Jesú Jerusalēpu wa'awī. ¹⁴ Topu etagu, Ō'acū wi'ipū wa'awī. Ti wi'ipure wa'icūrā duarārē ī'awī. Na wecuare, ovejare, tojo nicā bujare duawā. Na wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeojā niwā. Āpērā quē'rā apeye di'ta cjasere niyeru dūcayuri masā topu dujiwā. ¹⁵ Na tojo weecā ī'agū, Jesú tārārī dare apowī. Ti da me'rā wa'icūrā duarārē, na yarā ovejare, wecuare tārānurūwīrope'ocā'wī. Niyeru dūcayuri masā pe'ere niyerure ōrēstedijowī. Na ye mesarire tuuquecūpe'ocā'wī. ¹⁶ Buja duarārē niwī:

—Ā'rārē miuwijaaya. Yu'u pacu ya wi'ire duari wi'i weeticā'ña.

¹⁷ Cū tojo weecā ī'arā, todūporocjū Davi cū oja'quere ūsā wācūwū. Cū a'tiro ojacu niwī:

Ō'acū, mu'u ya wi'ire ma'iyu'rumajā'a.

Na mu'u ya wi'ire ña'arō weecā ī'agū, pūrō bujaweti'i, ni ojacu niwī.

¹⁸ Judío masā wiorā cū cō'awirōcā ī'arā, Jesure sērītiña'wā:

—¿Noanojō dutiro me'rā mu'u duari masārē cō'awirōmasīti? Mu'u tojo weemasīsere wee'ose me'rā ī'oña ūsārē.

¹⁹ Jesú narē yu'tiwī:

—A'ti wi'ire cō'acā'ña. I'tia numu be'ro yu'u apoguti tja.

²⁰ Wiorā cūrē niwā:

—Basiowe'e. A'ti wi'ire wéerā, cuarenta y seis cū'marī yoogowā. ¿Mu'u pe'e i'tia numu be'ro tu'ajanu'cōgūsari tja? niwā.

²¹ Jesú ti wi'ire ucūgū, cū ya upure ucūgū weewī. ²² Ɖsā cū ucū'quere cū wērī masāca be'ropu tu'omasiwā. Tere wācūrā, cū ucū'quere “Diacjūta nipī”, ni ējōpeowu. Tojo nicā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu cūrē oja'que quē'rārē ējōpeowu.

Jesú masā wācūserē ī'ape'ocā'sami nise ni'i

²³ Pājārā Jerusalēpu Pascua bosenumurē nerēwā. Na Jesú tutuaro me'rā wee'osere ī'awā. Tere ī'arā, Ō'acū o'ó'cu nimi nírā, cūrē ējōpeowā. ²⁴⁻²⁵ Jesú pe'e narē ī'amasīpe'ogu, ne āpērā werero marīrō cū basu masā na wācūserē masīpe'ocā'wī. Tojo weegu cū “Yu'ure ējōpeoma”, nitiwī.

3

Nicodemo Jesú me'rā ucū'que ni'i

¹ Ni'cū fariseo masū Nicodemo wāmetigu niwī. Cū āpērā judío masā wiorā me'rā niwī. ² Ni'cā ñami Nicodemo Jesú tiropu ī'agū etawī. Jesure ucūwī:

—Ɖsārē bu'egu, Ō'acū mu'u me'rā nimi. Tojo weegu cū tutuaro o'oro me'rā mu'u wee'omasī'i. Mu'u wee'ō'quere ī'arā, ūsā a'tiro masī'i. Ō'acū ūsārē bu'edutigu mu'urē o'ópī.

³ Jesú cūrē niwī:

—Mu'urē nirōta nigūti. Ne ni'cū ne waropu cū bajuanu'cā'caro weronojō bajaapotigu, ne Ō'acū tiropu wa'amasītisami.

⁴ Nicodemo cūrē sērītiña'wī:

—¿De'ro basiosari marī bucuáca be'ro apaturi majāmisājāa, marī paco ya paapu bajuacā tja? Marī pacopure apaturi bajuamasītisa'a.

⁵ Jesú cūrē yu'tiwī:

—Mu'urē diacjūta nigūti. Ne aco me'rā wāmeyeno'tigu, tojo nicā Espiritu Santu dūcayuno'tigu, Ō'acū tiropu sājāamasītisami. ⁶ Masā pō'rā masāta nima. Nāta tja Espiritu Santu me'rā bajaaporā, Ō'acū pō'rā wa'asama. ⁷ Yu'u “Nipe'tirā ne waropu bajuanu'cā'caro weronojō apaturi bajaaporōña'a” nisere tu'ogu, tu'omarīaticā'ña.

⁸ Espiritu Santu me'rā dūcayuserē ucūgū wee'e. Espiritu Santu wī'rō weronojō nimi. Wī'rō no'o ūaro busu wēetuuwā'cāsa'a. Masīno'ña marī'i, ¿no'opu cjasē a'tiapari? “Topu wa'aro wee'e”, nino'ña marī'i. Te weronojō Espiritu Santu masārē apaturi bajaapocā weese ī'ano'ña marī'i, niwī Jesú.

⁹ Nicodemo sērītiña'wī tja:

—¿De'ro wee Espiritu Santu me'rā bajuata basiosari?

¹⁰ Jesú cūrē yu'tiwī:

—¿Mu'u Israe curuacjārārē Ō'acū ye cjasere bu'egu nimigū, a'tere masīweti? 11 Mu'urē diacjāta nigūti. Ūsā masīsere, ūsā ī'a'quere masārē werewu. Masā ējōpeowe'e. 12 A'ti nucūcā cjasere yu'u ucūcā marīcārē, masā ējōpeowe'e. Ū'muse cjasere yu'u werēcāma, nemorōta yu'ure ējōpeotibosa'a.

13 »Ne ni'cū masū u'musepūre wa'aña'dijati'cu marīmi. Yu'u ni'cūta u'musepu ni'cu dijatiwu. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu u'musecjū ni'i. Tojo weegu yu'u u'muse cjasere masī'i.

14 »Duporopu yucu marīrō, masā marīrōpu Moisé aña queose na wee'cure u'muarō yucugupu yoooc niwī. Moisé añarē wee'caronojōta masā yu'ure u'muarōpu yoorāsama. 15 Nipe'tirā yu'ure ējōpeorā, pecame'epu wa'asome. Ō'acū me'rā catinu'cūrāsama, niwī Jesú.

Ō'acū cū macū ni'cū nigūrē o'ó'que ni'i

16 Ō'acū a'ti nucūcācjārārē uputu ma'īgū, cū macū ni'cū nigūrē o'ócu niwī. Te me'rā nipe'tirā cū macūrē ējōpeorā, pecame'epu wa'asome. Na cū me'rā catinu'cūcā'rāsama.

17 Ō'acū a'ti turicjārārē bu'iri da'reguti nígū mejēta cū macūrē o'ócu niwī. Narē yu'rūogu pe'e tojo weecu niwī.

18 Ō'acū cū macūrē ējōpeorārē bu'iri da'reesome. Cū macū ni'cū nigūrē ējōpeotīcā pūrīcārē, bu'iri da'regusami. 19 A'tiro ni'i. Jesucristo s'ose weronojō nimi. Cū Ō'acū yere ī'ogū a'tiwī. Cū a'ticā, a'ti nucūcācjārā cūrē ūaticārā niwā. Cūrē ūaronojō o'orā, ña'arō weese pe'ere ūaripejayurā, na'itī'arōpu nīrā weronojō nicārā niwā. 20 Nipe'tirā ña'arō weerā Ō'acū macūrē ūatima. Na ña'arō weesere bajurēcā ūatirā, cū pu'to nisī'rītima. 21 Añurō weerā pe'e cū pu'to sirutuma. Na tojo weecā, nipe'tise na weesere "Ō'acū ūaronojō weema", bajuyoropu ni masīno'o.

Juā wāmeyeri masū Jesú yere ucū'que ni'i

22 Jesú Nicodemorē ucūca be'ro Judea wāmetiropu ūsārē cū bu'erārē su'ori wa'awī. Topure masārē wāmeyerā, yoacurecāputa niwū. 23-24 Juā wāmeyeri masū cūrē bu'iri da'reri wī'ipu sōrōatji duporo cū quē'rā wāmeyegu weewī Enón wāmetiri macāpu. Enón Salim wāmetiro pu'to niwū. Topure dia pajiri maa niwū. Masā cū tiropu wāmeyedutirā wa'awā.

25 Cū tojo weeri cura ni'cā numu Juā bu'esere siruturā ni'cū judío masū me'rā du'sasowā'cōcārā niwā. Judío masā coewuasenōjō me'rā du'sasocārā niwā.

26 Tojo wa'āca be'ro cū bu'erā Juārē nicārā niwā:

—Ūsārē bu'egu, sō'onīcatero Jordā siaquijipu mu'u me'rā ni'cu, ūsārē mu'u were'cu ni'cārōacārē cū wāmeyegu weeamī. Nipe'tirā cūrē siruturā weeama.

27 Juā narē yu'ticu niwī:

—Ō'acū dutīcā, masā cūrē sirututibosama. 28 Masā yu'u were'quere tu'otojawu. Yu'u "Ō'acū bese'cu mejēta ni'i", niwū. Yu'u cū duporo o'oyumu'tā'cu ni'i. 29 A'tiro pe'e ni'i. Ni'cū omocā du'tecā, cū numo cū yago se'saro nisamo. Cū me'rācjū cū du'tecā ī'agū, e'catitamusami. Jesú ā'rī omocā du'te'cu weronojō nimi. Masā cūrē siruturā cū numo weronojō nima. Tojo weegu yu'u cū me'rācjū masā cūrē sirutucā ī'agū, e'catitamu'u. 30 Masā ī'orōpu cū siape me'rā yu'u bu'ipu wa'agusami. Yu'u pe'e mejō nigū tojagūsa'a, nicu niwī Juā cū bu'erārē.

Ō'acū macū u'musecjūpu a'ti'que ni'i

31 Juā cū bu'erārē ninemocu niwī tja:

—Jesú u'musepu a'ti'cu nipe'tirā yu'rūoro nimi. A'ti di'tacjā a'to cjasere ucūsami. Ū'musepu a'ti'cu pe'e nipe'tirā yu'rūoro nimi. 32 Cū u'musepu ī'a'quere, cū tu'o'quere ucūsami. Ne ni'cū cū ucūsere ējōpeotisami. 33 Tojo nimicā, no'o ni'cārērā cūrē ējōpeoma. Na cūrē ējōpeorā, "Ō'acū diacjāta ucūmi", ni ī'oma. 34 Ō'acū Jesucristore Espiritu Santure cəoyu'rūmajācā weecu niwī. Tojo weegu cū pacu yere ucūmi. 35 Ō'acū cū macūrē ma'īgū, nipe'tisere, nipe'tisere, nipe'tirārē dutimasīsere o'ocu niwī. 36 Cū macūrē ējōpeorānojo catinu'cūsere cuoma. Cūrē ējōpeosī'rītirā pe'e Ō'acū tiropu wa'asome. Ō'acūrē uputu bu'iri da'reno'rāsama.

4

Jesú Samariacjō me'rā ucū'que ni'i

1-3 Pājārā masā Jesure sirutuwā. Juā wāmeyeri masū yu'rūoro ūsā Jesú bu'erā pe'e masārē wāmeyewu. Jesú cū basu narē wāmeyetiwī. A'te, pājārā masā sirutuse,

wāmeyese quetire fariseo masā tu'ocārā niwā. Te quetire tu'oapā nígū, Jesú Judeapu ní'cu Galileapu wa'awī.

⁴ Topu wa'agu, cū Samaria di'tapu ya'ruwā'cāwī. ⁵ Ti di'tapure Sicar wāmetiri macāpu etawī. Ti macā pu'to dūporocjū Jacob cū macū Joseré o'ōca di'ta niwā. ⁶ Topu aco waari pe Jacob cū wéeca pe niwā. Jesú to ya'ruagu, caributia wa'awī. Tojo weegu dajaritero nicā ti pe sumutopu soogu ejanujāwī.

⁷⁻⁸ Cū topu dujiri cura ūsā ba'ase duurā wa'arā macāpu pi'awu. Ūsā topu nirī cura ni'cō numio Samariacjō ti pepure aco waago etaco niwō. Jesú core nicu niwī:

—Yu'ure aco tīaŋa.

⁹ Co cūrē ya'tico niwō:

—¿De'ro weegu mu'u judío masū nimigū, ya'u Samariacjōrē aco sērīti? nico niwō. Titapure judío masā Samaria di'tacjārā me'rā ne a'mesu'aticūcārā niwā. Te ye bu'iri cūrē tojo nico niwō.

¹⁰ Jesú nicu niwī:

—Mu'u Ō'acū masārē o'osere masītisa'a. Yu'u quē'rārē masītisa'a. Mu'u masīgō pūrīcā, ya'ure sērīboapā. Mu'u sērīcā, ya'u pe'e aco catise o'ose warore o'oboapā.

¹¹ Co ninemoco niwō tja:

—¿Ñe'e me'rā mu'u acore waamiibosari? A'ti pe ū'cūa ni'i. ¿No'opu mu'u aco catise o'osere bocabosari? ¹² Marī ñecū Jacob a'ti pe cjasere sī'rīcu niwī. Cū pō'rā, cū yarā ecarā quē'rā sī'rīcārā niwā. Cū marīrē a'ti pere cūucu niwī. ¿Mu'u pe'e cū nemorō niti?

¹³ Cū core ya'ticu niwī:

—Nipe'tirā a'ti pe cjasere acore sī'rīrā, apaturi acowuorāsama. ¹⁴ Yu'u o'ose pe'ere sī'rīrā, ne acowuosome. Napure na ye ejeripō'rārīpu aco o'maburonu'cūrō weronojō nīrōsa'a. Na catīnu'cūcā'rāsama.

¹⁵ Co cūrē nico niwō:

—To pūrīcārē ya'ure te acore o'oya. Mu'u ya'ure o'ocā, ya'u acowuosome. Tojo nicā a'ti pepure aco waasī'riḡō ī'anu'cūsōme, nico niwō.

¹⁶ Jesú core nicu niwī:

—Mu'u marāpure pijigo wa'aya.

¹⁷ Co cūrē ya'tico niwō:

—Yu'u marāpu marīḡō ni'i.

Jesú core nicu niwī:

—Mu'u "Marāpu moo'o" nīgō, diacjūta ya'tiapu. ¹⁸ Mu'u ni'cāmocurā umua me'rā marāputīña'co nīniwā. Ni'cārōacā mu'u cuogu mu'u marāpu diacjū nitimi. Mu'u ucūse diacjūta ni'i.

¹⁹ Tojo nicā tu'ogo, Jesure nico niwō:

—Mu'u Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nisa'a. ²⁰ Ūsā ñecūsūmua Samariacjārā sicu ūrūḡūpu Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Musā judío masā pe'e "Jerusalēpu Ō'acūrē ējōpeorua'a", ni wācū'u, nico niwō.

²¹ Jesú core nicu niwī:

—Yu'u ucūserē tu'oya. Cā'rōacā du'sa'a sicu ūrūḡūpu wa'atimirā, Jerusalēpu wa'atimirā musā Ō'acūrē ējōpeoatjo. ²² Musā Samariacjārā musā ējōpeosere añurō tu'omasītisa'a. Ūsā pūrīcā ūsā ējōpeosere masī'i. A'tiro ni'i. Masārē ya'ruoacju judío masū nigūsami. ²³ Ējōpeoritero etarosa'a. A'tiro nicārē nitoja'a. Masā Ō'acūrē diacjūta ējōpeorā na ye ejeripō'rārīpu ējōpeorāsama. Ō'acū cūrē ējōpeorārē tojo ējōpeocā uasami. ²⁴ Ō'acū bajutigu nīmi. Cūrē ējōpeorā ejeripō'rārīpu diacjūta ējōpeorua'a.

²⁵ Co cūrē nico niwō:

—Yu'u masī'i. Mesías, Ō'acū cū bese'cu Cristo, a'tigusami. Cū a'tigu, marīrē nipe'tisere weregusami, nico niwō.

²⁶ Tojo nicā tu'ogu, core nibajūrēcu niwī:

—Yu'u mu'u me'rā ucūḡū Ō'acū bese'cuta ni'i.

²⁷ Na a'tiro nirī cura ūsā ba'ase duurā eja'cārā Jesú tiropure etawu. Ūsā Jesú numio me'rā ucūcā ī'arā, ī'amarīa wa'acāti. Ne ni'cūputa cūrē "¿Ñe'enojōrē uago weeati? o ¿ñe'enojō cjasere ucūrā weeati?" ni sērītiña'ma'atiwu.

²⁸ Ūsā na tiropu etacā ī'agō, co aco waatjure topu'ta dūpocā, macāpu wa'a wa'awō. Topure etago, masārē werēco niwō:

²⁹ —Musā quē'rā ī'arā a'tia. Sō'o, ni'cū umu nīami. Cū ya'u de'ro wee'quere masīpe'ocā'mi. Cū Ō'acū bese'cuta niapība, nico niwō.

³⁰ Be'ro co tojo werēcā tu'orā, na Jesú tiropu ī'arā a'ticārā niwā. ³¹ Na a'tiri cura ūsā Jesure ba'ase ecarā weemiwā.

³² Cũ ũsārē niwī:

—Yũ'u ba'ase cuosere musā masītisa'a.

³³ Tojo nicā tu'orā, ũsā cũ bu'erā “¿Āpērā cūrē ba'ase ecatojapari?” ni a'merī sērītiña'wū.

³⁴ Jesú ũsārē niwī:

—Ō'acũ yu'ure o'ówī. Yu'u cũ uaro weegu wee'e. Cũ weeduti'quere weepe'ogu, yu'u ba'agu weronojō tu'oña'a. ³⁵ Musā a'tiro ni wācũ'u: “Ba'paritise mujipūrī du'sa'a otese ducatiatio.” Yu'u pe'e ũ'acāma, pupi ñairōpu wee'e. Jesú a'tiro ucũgũ, masārē ucũgũ weewī. Na cũ ucūsere ějōpeoatjo cārō du'sa'a nīgũ, tojo niwī. ³⁶ Ote'quere tũ'rērī masũ cũ da'ra'que wapa wapeyeno'sami. Ā'rī da'ragu weronojō masārē ějōpeocā weegũ quē'rārē yu'u wapayegusa'a. Ējōpeorā, na catinu'cũcārāsama. Ne waro weremu'tā'cu, apī werenemoturiawā'cāgũ na weresere ějōpeocā ũ'arā, na pwarāputa e'catirāsama. ³⁷ Masā ucũwuaronojōpũma a'tiro ni'i: “Ni'cũ ne waro otesami. Be'ro te ducare miirī masũ apī nisami tja.” ³⁸ Musā yu'u bu'erā te weronojō ni'i. Āpērā Ō'acũ ye cjasere weremu'tācārā niwā. Ni'cārōacārē yu'u musārē na weremu'tā'quere werenemodutigu o'ó'o. Musā werese me'rā narē yarā wa'acā weerāsa'a, niwī Jesú.

³⁹ Samariacjō co ya macācjarārē a'tiro nico niwō:

—Sō'onícu nipe'tise yu'u wee'quere masīpe'ocā'mi. Co tojo nicā tu'orā, pājārā cūrē ějōpeowā. ⁴⁰ Tojo weerā Jesú tiropu a'ti, cūrē na tiropu tojadutiwā. Cũ na tiropure pua numu tojaque'awī. ⁴¹ Be'ro Jesú cũ weresere tu'orā, pājārā ějōpeonemowā. ⁴² Be'ro numiorē niwā:

—Ũsā mu'u were'que me'rā dia'cũ cūrē ějōpeowe'e. Ũsā basu cũ ucūsere tu'oapu. Tojo weerā cūrē ějōpeo'o. Ũsā masī'i. Diacjūta niapā. Cũ Ō'acũ bese'cu a'ti turicjārā masārē yu'ruogu nimi, niwā core.

Jesú wiogu docacjũ macūrē yu'ruo'que ni'i

⁴³ Pua numu Samariacjārā me'rā nica be'ro Jesú Galilea di'tapu wa'awī. ⁴⁴ Todũporo a'tiro niwī Jesú:

—Ō'acũ ye queti weremu'tārī masārē cũ ya di'tacjārā ějōpeotisama. ⁴⁵ Tojo nimicā, cũ ya di'ta Galileapu etacā, masā tocjārā pe'e cūrē añurō ñe'ewā. Na quē'rā Jerusalēpu judío masā bosenu'mu Pascua ũ'arā ejacārā niwā. Topu Jesú cũ weel'quere ũ'acārā niwā. Tojo weerā cūrē ějōpeowā.

⁴⁶ Jesú Galileapu ejagu, Canāpu aco ní'quere cũ vino wéeca macāpu apaturi dajawī. Ti macāpure ni'cũ Galilea di'ta wiogu docacjũ niwī. Cũ, cũ macũ dutitigure Capernaupu cuocu niwī. ⁴⁷ Cũ, Jesú Judeapu ní'cu Galileapu etapũ nise quietire tu'ogu, Jesú tiropu a'ticu niwī.

—Yu'u macūrē yu'ruogu a'tia. Cũ wērīse pu'toacāpu niami, niwī.

⁴⁸ Jesú cūrē niwī:

—Musā yu'u weel'oticāma, ějōpeowe'e.

⁴⁹ Cũ dutitigu pacu pe'e Jesure niwī:

—Wiogu, pajaña'ña. Te'a quero yu'u macũ wērīse dũporo.

⁵⁰ Jesú cūrē niwī:

—Mu'u ya wi'ipu tojaa wa'awī. ⁵¹ Cũ dajaguti weeri cura cūrē da'raco'terā ma'apu pōtērī, cūrē werēcārā niwā:

—Mu'u macũ catiami.

⁵² Na werēcā, “¿De'ro nicā cũ añunu'cātī?” ni sērītiña'cu niwī. Na “Ñamica'a dajaritero be'ro ujaque suruno'ami”, nicārā niwā.

⁵³ Na werēcā, cũ “Jesú yu'ure ti horata 'Mu'u macũ catiami', niami”, nicu niwī. Tojo weerā nipe'tirā cũ, cũ ya wi'icjārā Jesure ějōpeocārā niwā.

⁵⁴ Ti di'ta Galileapure aco ní'quere vino cũ ducayūca be'ro wiogu macūrē yu'ruogu, Jesú puati cũ tutuase me'rā weel'ogũ weewī. Judea di'tapu ní'cu dajagu, tere weewī.

5

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

¹ Wiogu docacjũ macūrē yu'ruo'ca be'ro Jesú Jerusalēpu judío masā bosenu'mu ũ'agũ majāmitojaawī tja. ² Jerusalérē sārīsāaca sārīrōpore ni'cā sope Oveja wāmetiri sope niwā. Ti sope pu'to na u'arātirā apóca pe niwā. Ti pe hebreo ye me'rā Betsaida wāmetiwū. Ti pe sumutopure ni'cāmocuse tucūrī ti'aya marīse tucūrī niwā. ³⁻⁴ Te tucūrīpu pājārā dutitirā nucūcāpu cũñawā. Caperi bajuno'tirā, opa cō'ñerī sijarā, tojo nicā sijamasitirā niwā. Ti ditarapure wācũña marīrō ni'cārētiri Ō'acūrē wereco'tegu

u'musecuj dijatamujāpu. Dijata, acore a'meña'cā weemujāpu. Cū tojo weēca be'ro ti pepu doqueñojāmūtāgū yu'rūono'pu. Tojo weerā na cū yu'rūosere co'terā, topu cūñacārā niwā. ⁵ Topure ni'cū dutitigu niwī. Treinta y ocho cū'marī wa'acaro niwū cū dutitiwā'cōca be'ro. ⁶ Jesū ti ditara tiropu yu'rūagu, topu cūñagūrē ī'awī. Cū yoacā dutiticā ī'agū, cūrē sērītiña'wī:

—¿Mu'u yu'rūono'sī'rīsari? niwī.

⁷ Cū Jesure yu'tiwī:

—Wioḡu, yu'ure ne weetamugū marīmi. Nipe'tisetiri aco a'meña'rī cura yu'u ti pepu sājāasī'ricā, āpērā yu'u duporo sājāamu'tāmujāwā.

⁸ Jesū cūrē niwī:

—Wā'cānu'cāña. Mu'u cūñarōrē tuutūrē, wa'agusa'a.

⁹ Cū tojo nirī cura yu'rūono'cupu tojawī. To be'ro wā'cānu'cā, cū cūñarōrē tuutūrē, sijanū'cāwī. Cūrē yu'rūoca nūmu sauru niwū. ¹⁰ Tojo weerā yu'rūono'cu cū cūña'carore o'macā ī'arā, judío masā wiorā cūrē nicārā niwā:

—¿De'ro weeguti mu'u ni'cācā marī soodutīca nūmu sauru nimicā, mu'u cūñarōrē o'masijati? Marīrē tojo weedutiwe'e.

¹¹ Cū narē yu'ticu niwī:

—Yu'ure yu'rūo'cu "Mu'u cūñarōrē tuutūrē, o'mawā'cāgūsa'a", niami.

¹² Na cūrē nicārā niwā:

—¿Noanojō mu'urē tojo weedutiati?

¹³ Cū Jesure masīticu niwī. Jesū sijamasītigure yu'rūoca be'ro pājārā masā wa'teropu morēsu'uwā'cāwī. Tojo weegu cūrē ī'amasīticu niwī. ¹⁴ Be'ro Jesū Ō'acū wi'ipū cūrē bocaējagu, niwī:

—Añurō weeapa. Mu'u yu'rūono'cupu ni'i. Apaturi ña'arō weenemoacapa. Mu'u ña'arō weenemogū, nemorō ña'arō yu'rūgusa'a, niwī.

¹⁵ Jesū tojo nicā tu'ogū, judío masā wiorārē weregu wa'acu niwī:

—Yu'ure yu'rūo'cu Jesū wāmeticu niami.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'orā, judío masā wiorā Jesū cū sauru nicā masārē yu'rūo'que quietire masīcārā niwā. Tojo weerā cū me'rā a'pepūrīnu'cā, cūrē wējēsī'ricārā niwā.

¹⁷ Jesū narē niwī:

—Yu'u pacu da'ranu'cūcā'mi. Yu'u quē'rā da'ranu'cūcā'a, niwī Jesū.

¹⁸ Sauru nicā da'radutisere Jesū yu'rūnu'cāse bu'iri wiorā cūrē wējēsī'rīwā. Be'ro cū Ō'acūrē "Yu'u pacu nimi" nisere tu'orā, nemorō cūrē wējēsī'rīwā. "Cū tojo nīgū, Ō'acūrē ni'cārōwijigu weemi", niwā.

Jesucristo cū ye quietire werese ni'i

¹⁹ Jesū narē niwī:

—Diacjū masārē wereguti. Yu'u Ō'acū macū yu'u se'saro apeyenojō weemasīwe'e. Yu'u pacu weesere ī'a'a. Te dia'cūrē wee'e. A'tiro ni'i. Nipe'tise yu'u pacu weesere yu'u quē'rā tere wee'e. ²⁰ Yu'ure ma'īgū, yu'u pacu nipe'tise cū weesetisere ī'omi. Ni'cārōcā sijamasītigure yu'rūo'que nemorō be'ropure weegusami. Musā tere ī'amarīarāsa'a. ²¹ Yu'u pacu masā wērī'cārārē masōmi. Cū weronojō yu'u quē'rā yu'u masōsī'rīrārē masōgūsa'a. ²²⁻²³ Yu'u pacu masā weesetisere besetimi. Yu'u pe'ere masārē "Añurō weema" o "Ña'arō weema" ni, besedutiwī. Nipe'tirā yu'u pacure añurō ucūma. Yu'u quē'rārē añurō ucūato nīgū yu'ure masārē besedutimi. Yu'ure añurō ucūtīrā, yu'ure o'ó'cu quē'rārē añurō ucūtima.

²⁴ »Diacjūta nīgūti. Yu'u nisere tu'orā, yu'ure o'ó'cure ējōpeorā catinu'cūsere cūoma. Na bu'iri da'reno'some. Na pecame'epu wa'abo'cārā yu'rūwetitojama. ²⁵ Diacjūta nīgūti tja. Cā'rōacā du'sa'a Ō'acūrē moorā yu'ure ējōpeoatjo. Na ējōpeoritero nitoja'a. Yu'u ucūsere tu'o, tere weerā catinu'cūcārāsama. ²⁶ Yu'u pacu masārē catinu'cūsere o'omasīmi. Cāta masārē catinu'cūcā weedutigu yu'ure o'ómi. ²⁷ Ō'acū yu'ure masārē besedutisere cūuwī. Yu'u cū macū masā weronojō upūtigu nitjāgū, masārē bese'e. ²⁸ Musā a'tere tu'orā, ucuatīcā'ña. Ni'cā nūmu nipe'tirā wērī'cārā yu'u ucūsere tu'orāsama. ²⁹ Tere tu'orā, masāperipū ni'cārā masāpe'tiarāsama. Añurō weeseti'cārā catinu'cūajā masārāsama. Ña'arō wee'cārā pe'e bu'iri da're bajuriono'ajā masārāsama, niwī Jesū.

Jesucristo "A'te ye bu'iri yu'u Ō'acū macū ni'i" nise ni'i

³⁰ Jesū wiorārē ninemowī tja:

—Yu'u basu, yu'u se'saro masārē besemasītisa'a. Yu'u pacu uaro, cū dutironojō yu'u bese'e. Yu'u uaro weesī'rīsere weewe'e. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu uaro wee'e. Tojo weegu yu'u besese queoro ni'i. ³¹ Yu'u basu yu'u weesere añurō ucūcā, "Mu'u ucise

wapamarĩ'i", nibosa'a. ³² Apĩ nimi yu'u ucüsere "Añu ni'i" nigũ. Cũ tojo nigũ yu'u pacu Ô'acũta nimi. Cũ yu'ure "Mu'u weese añu ni'i" nise pũricã, wapati'i. ³³ Musã Juã wãmeyeri masũpure ye cjasere sãrtiña'dutirã o'ócãrã niwũ. Cũ queoro yu'ticu niwĩ. ³⁴ Yu'u, ye cjasere masã añurõ ucũato nisere a'magũ mejëta wee'e. Musã yu'rãcã uasã'a. Tojo weegu a'tiro ucũ'u. ³⁵ Juã si'omũ'tãgũ weronojõ niwĩ. Si'ócjamaricã ãjũrõ, añurõ bo'reyusa'a. Te bo'reyuse weronojõ yé quetire añurõ i'owĩ. Musã cũ ucüsere tu'orã, yoaticã tere e'cãtuwũ. ³⁶ Yu'u weel'o'que Juã ucũ'que nemorõ wapati'i. Yu'u pacu weeduti'que ni'i. Tojo weese me'rã yu'u pacu diacjũta yu'ure o'owĩ nisere i'o'o. ³⁷ Tojo nicã yé cjasere yu'u pacu, yu'ure o'ó'cu añurõ ucũmi. Musã Ô'acũ ucüsere tu'owe'e. Cũ bajusere i'awe'e. ³⁸ Tojo nicã yu'ure cũ o'ó'cure ëjõpeowe'e. Tojo weero cũ ucüse musãrẽ sãjãwe'e. ³⁹ Musã catinu'cüsere bocarãsa'a nĩrã, Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩrẽ wiopesase me'rã bu'enu'cũcã'a. Musã ti pũrĩ cjasere bu'ërã, yé quetireta bu'e'e. ⁴⁰ Musã catinu'cüsere uamirã, yu'ure ëjõpeosi'rĩwe'e.

⁴¹ »Musã yu'ure añurõ ucũcã uawe'e. ⁴² Yu'u musãrẽ i'amasĩ'i. Musã Ô'acũrẽ ma'iwe'e. ⁴³ Yu'u, yu'u pacu uaro a'topure a'tiwũ. Tojo weemicã, musã yu'ure uawe'e. Apĩ cũ uaro a'tigu pe'ere musã uarãsa'a. ⁴⁴ Musã basuta musã weesere a'merĩ "Añu'u", nicũña'a. Ô'acũ ni'cũ nigũ "Añu'u" nise pe'ere a'mawe'e. Tojo weecũñarã, ¿de'ro wee musã yu'ure ëjõpeobosau? ⁴⁵ Musã "Cũ pacupure weresãgũsami", ni wãcũticã'ña. Musã ëjõpeo'cu Moiséta musãrẽ weresãgũsami. Musã a'tiro wãcũ'u: "Moisé duti'quere queoro wee'e. Tojo weerã u'musepu wa'arãsa'a", ni wãcũ'u. ⁴⁶ Musã cũ oja'quere ëjõpeorã pũricã, yu'u quẽ'rãrẽ ëjõpeobosa'a. Moisé cũ oja'que, yé quetita niwũ. ⁴⁷ Cũ yu'ure oja'quere ëjõpeotirã, ¿de'ro wee musã yu'u ucüsere ëjõpeobosau? niwĩ Jesũ.

6

Jesũ ni'cãmocusetiri mil umuarẽ eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Jerusalẽpu sijamasĩtigure yu'ruõca be'ro Jesũ Galileapu dajatojaawĩ tja. Topũ nigũ, Galilea cja ditara ape pã'rẽpu pe'awĩ. Ti ditarata Tiberia wãmetiwũ. ² Masã cũ weel'ose me'rã dutitirãrẽ yu'ruõca i'arã, pãjãrã sirutuwã. ³ Ësã ape pã'rẽpu pe'atarã, ãrũgũpu mujãa, dujiwũ. ⁴ Titare judio masã bosenumũ wa'atjo Pascua cã'rõcã du'sawũ. ⁵ Jesũ pãjãrã masã cũrẽ sirutucã i'agũ, Felipere niwĩ:

—¿No'opũ marĩ na pãjãrãrẽ ecatjere ba'ase duurã wa'arãsari?

⁶ Felipere ¿de'ro yu'tigusari? nigũ, tojo sãrtiña'wĩ. Jesũ pe'e cũ weeatjere masiyutojacu niwĩ. ⁷ Felipe cũrẽ yu'tiwĩ:

—Ocho mujĩpũrĩ da'rase wapa narẽ marĩ pã duu ecacã, ne ba'abocatisama.

⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, ãsã me'rãcũ André, Simó Pedro acabiji Jesure niwĩ:

⁹ —A'tore ni'cũ wĩ'magũ nimi. Cũ ni'cãmocuse pã cebada me'rã wee'quepagare cuomi. Tojo nicã wa'i puarã cuomi. A'te ba'ase ã'rã pãjãrãrẽ ne se'sasome, niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesũ niwĩ:

—Narẽ nipe'tirãrẽ dujudutiya. Na dujiro añurõ tãtiwũ. Tojo weerã nipe'tirã dujiwã. Ni'cãmocusetiri mil umua niwã. ¹¹ Be'ro Jesũ pãrẽ mii, Ô'acũrẽ e'catise o'owĩ. Tu'ajanu'cõ, ãsãrẽ o'owĩ. Be'ro ãsã masã nipe'tirãrẽ ducawaawũ. Mejãrõta wa'i me'rã quẽ'rãrẽ weewĩ. Ësã na ba'asi'rĩrõ ejatuario narẽ etiwũ. ¹² Na ba'a yapica be'ro Jesũ ãsãrẽ niwĩ:

—Na ba'adu'ase cõ'orĩ nigũ, tere seesãña, niwĩ.

¹³ Ni'cãmocusepaga pã nimi'que ãsã ba'adu'a'quere seesãacãpũma, doce pi'seri mu'muse pi'seri wijawũ. ¹⁴ Masã Jesũ tojo weecã i'arã, cũrẽ niwã:

—“Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ a'tiacju niapu” ni'cu ã'rĩta nitã'sami.

¹⁵ Na cũrẽ uputu tutuaro me'rã miaa, wiogu sãrõsi'rĩmiwã. Cũ pe'e na tojo weesi'rĩsere i'agũ, cũ se'saro nisi'rĩgũ ãrũgũpu mujãa wa'awĩ.

Jesũ acopũ sijawã'cã'que ni'i
(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Be'ro na'ique'awã'cãtiri cura ãsã ditarapu bu'awũ. ¹⁷ Bu'ata, Capernaupu wa'arã yucusupu mujãsjãña, ti ditarare pe'anũ'cãwũ. Na'inucũca be'ropu niwũ. Jesũ titare bajutiwĩ yujupu. ¹⁸ Ësã pe'arĩ cura wĩ'rõ uputu wëetuuwã'cãtiwũ. Tojo wa'acã, pã'cõrĩ pacase wã'cãwũ. ¹⁹ Ësã yoaro ni'cãmocuse kilõmetro wa'ãca be'ro Jesũ ãsã tiropu a'tigu, acopũ sijawã'cãtiwĩ. Cũrẽ i'arã, uputu ucawũ. ²⁰ Cũ ãsãrẽ niwĩ:

—Yu'u ni'i. Uiticã'ña, niwĩ.

²¹ Ësã cũrẽ mujãsjãndutiwũ. Cũ sãjãca be'ro ãsã wa'aro ape pã'rẽpu maata ejabaque'owũ.

Masā ditara sumutopu cō'o'cārā Jesure a'mase ni'i

²² Ape numu masā ape pā'rēpu toja'cārā nituopju me'rā ūsā pē'a'quere masīcārā niwā. Tojo nicā "Jesú cū bu'erā me'rā wa'atiami", nicārā niwā. ²³ Na tojo nicūñarī cura apeye yucusupawu etacaro niwū. Tepawu Jesú cū pacure cū e'catise o'ōca be'ro ūsā ba'a'caropu etacaro niwū. Te Tiberia cjasepawu nicaro niwū. ²⁴ Be'ro masā ape pā'rēpu toja'cārā Jesu, cū bu'erā marīcā ī'arā, a'tiro weecārā niwā. Te yucusupawupu mujāsājāa, Capernaupu Jesure a'marā a'ticārā niwā.

Jesú masārē werese ni'i

²⁵ Na a'ti pā'rēpu pē'ajarā, Jesure bocaejarā, cārē sērītiña'wā:

—¿Wiogu, de'ro nicā mu'u pē'ajati a'topure?

²⁶ Jesú narē yu'tiwī:

—Diacjūta nigūti. Musā pā ba'a yapi'que ye bu'iri yu'ure a'ma'a. Yu'u tutuaro me'rā wee'que pe'ere ¿de'ro nirō weeati? ni tu'omasītisa'a. ²⁷ Musā ba'ase dia'cārē wapata'asī'rīrā, da'raticā'ña. Te maata pe'tise ni'i. Apeye ba'asere a'maña. Te catinu'cūse o'ose ni'i. Tereta yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu musārē o'ogusa'a. Ō'acū yu'u pacu yu'ure cū o'ó'cu nisere musārē ī'otojawī.

²⁸ Na cārē sērītiña'wā:

—¿De'ro weerāsari ūsā Ō'acū weeduti'quere añurō weeyapada'reosī'rīrā?

²⁹ Jesú narē yu'tiwī:

—Ō'acū musārē weeduti'que a'tiro ni'i. Yu'ure cū o'ó'cure ējōpeodutimi.

³⁰ Na cārē sērītiña'wā:

—¿Ñe'enojō me'rā ī'ogūsari ūsā mu'urē ējōpeocā? ¿De'ro bajuse weegusari? ³¹ Marī ñecūsūmua manā wāmetisere ba'acārā niwā. Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu nīrōnojōta te ba'ase u'muse cjasere cū o'ó'que nicaro niwū, niwā Jesure.

³² Cū narē yu'tiwī:

—Diacjūta nigūti. Moisé u'muse cjase ba'asere o'oticu niwī narē. Yu'u pacu pe'e o'ocu niwī. Cūta masārē ba'ase u'muse cjase, diacjū cjasere o'omi. ³³ Ba'ase u'muse cjase u'musepu dijati'que ni'i. Masārē catinu'cūcā wee'e.

³⁴ Na cārē niwā:

—Wiogu, te ba'asere ūsārē o'onu'cūcā'ña.

³⁵ Jesú narē niwī:

—Yu'uta ba'ase u'muse cjase ni'i. Catinu'cūcā wee'e. Yu'ure ējōpeosirutugu ne ūjaboasome. Ne acowuosome. A'tiro ni'i. Ba'a yapiju ūjaboatimi. Sī'rī yapiju acowuotimi. A'te weronojō yu'ure ējōpeorā yapi'rā weronojō añurō tu'oña'nu'cūrāsama. ³⁶ Yu'u toduporo nī'caronojōta yu'ure ī'amirā, masā ējōpeowe'e. ³⁷ Nipe'tirā yu'u pacu o'ó'cārā yu'ure ējōpeosama. Yu'ure na ējōpeocā, narē ñe'eticā weesome. ³⁸ U'musepu nī'cu yu'u ūaro weegu a'titiwu. Yu'ure o'ó'cu dutiro pe'ere weegu a'tiwu. ³⁹ Cū a'tiro ūami. Cū yu'ure o'ó'cārārē bajuriocā ūatimi. Na pecame'epu wa'acā ūatimi. Be'ropu a'ti ūmūco pe'ticā, yu'u narē masōcā ūasami. ⁴⁰ Yu'ure o'ó'cu a'tiro weecā ūami. "Nipe'tirā yu'ure ējōpeorā catinu'cūcārāsama", nimi. Yu'u a'ti ūmūco pe'ticā, narē masōgūsa'a, niwī Jesú.

⁴¹ Jesú "Yu'u u'musepu dijati'cu ba'ase weronojō nigū ni'i" nicā tu'orā, judío masā wiorā cū me'rā ua wa'awā. ⁴² A'tiro niwā:

—¿Ā'rī tojo ucūgū, Jesú, José macū mejēta niti? Cū pacure, cū pacore marī masī'i. ¿De'ro weegu cū "U'musepu nī'cu dijatiwu", niti?

⁴³ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Yu'ure ucjaticā'ña. ⁴⁴ Ne nī'cū na ūaro yu'ure sirutumasītisama. Yu'ure o'ó'cu yu'u pacu na yu'ure ējōpeocā ūasāmi. Cū ūasā'cārā dia'cū sirutumasīsama. Yu'ure siruturārē a'ti ūmūco pe'ticā, masōgūsa'a. ⁴⁵ Ō'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro ojacārā niwā: "Ō'acū nipe'tirārē bu'egusami." Tojo weerā nipe'tirā yu'u pacu weresere tu'o ējōpeorā yu'ure siruturāsama.

⁴⁶ »Ne nī'cū masū Ō'acū yu'u pacure ī'atimi. Yu'u cū me'rā nī'cu dia'cū ī'awā. ⁴⁷ Diacjūta nigūti. Yu'ure ējōpeogu catinu'cūgūsami. ⁴⁸ Yu'u u'muse cjase ba'ase ni'i. Catinu'cūsere o'ó'o. ⁴⁹ Musā ñecūsūmua yucu marīrō, masā marīrōpu manārē ba'acārā niwā. Tere ba'a'cārā nimirā, wērīa wa'acārā niwā. ⁵⁰ Yu'u pe'e ba'ase u'muse cjase pe'ere ucū'u. Tere ba'arā, catinu'cūcārāsama. ⁵¹ Te ba'ase u'musepu dijati'cu yu'uta ni'i. Tere ba'arā, catinu'cūcārāsama. Yu'u ba'ase o'ose yu'u upu ni'i. Yu'u upure a'ti ūmūcocjārārē catinu'cūdutigu o'oguti, niwī Jesú.

⁵² Cū tojo nicā tu'orā, judío masā wiorā a'merī ucūwā:

—¿De'ro wee marīrē ā'rī cū upure ba'adutibosari?

⁵³ Jesú narē niwī:

—Diacjūta nigūti. Musā yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigū yé upure ba'atirā, yé dire sī'rītirā, catinu'cūsoma. ⁵⁴ Yu'u upure ba'arā, yé dire sī'rīrā pe'e catinu'cūcārāsama. Na wērīca be'ro a'ti turi pe'ticā, narē masōgūsa'a. ⁵⁵ Yé upu ba'ase waro ni'i. Yé di sī'rīse waro ni'i. ⁵⁶ Yé upure ba'agu, yé dire sī'rīgū yu'u me'rā nimi. Yu'u quē'rā cū me'rā ni'i. ⁵⁷ Yu'u pacu catinu'cūgū yu'ure o'ōwī. Yu'u cū me'rā cati'i. Tojo weegu yu'u upu ba'agure catinu'cūcā weeguti. ⁵⁸ Yu'u u' mūsepu cjase ba'ase dijati'quere ucū'u. A'te ba'ase manā musā ñecūsūmua ba'a'que weronojō niwe'e. Na tere ba'amirā, wērīa wa'acārā niwā. Yé upure ba'arā pūrīcā catinu'cūcārāsama, niwī Jesú.

⁵⁹ Jesú narē a'tere Capernaupū judío masā nerērī wi'ipu bu'ewī.

Masā Jesure sirutudu'u'que ni'i

⁶⁰ Jesure siruturi masā cū bu'esere tu'orā, a'tiro niwā:

—Cū werese diasay'u'rua'a. ¿Noa tere tu'omasīpōtēobosau?

⁶¹ Tojo ucūsere tu'ogu, Jesú narē niwī:

—¿Musā yu'u tojo ucūsere tu'satisfari? ⁶² ¿De'ro wa'abosari yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigū apaturi todaporo yu'u nī'caropu mūjāacā tja? Musā tere ī'arā, ¿de'ro tu'oña'bosari? ⁶³ Espiritu Santu catisere o'omi. Marī upu marīrē catise o'owe'e. Yu'u ba'ase, sī'rīsere ucūgū, po'peapu ejeripō'rā cjasere ucūgū wee'e. Yu'u ucūsere ējōpeorā catinu'cūcārāsama. ⁶⁴ Āpērā musā tiropure yu'u weremicā, yu'ure ējōpeotima yujupu, niwī Jesú.

Jesú cārē ējōpeotiajārē ne waroputa masītojacu niwī. Tojo nicā cārē āpērārē wējēdutīgū o'oacju quē'rārē masītojawī.

⁶⁵ Jesu masārē niwī:

—Tojo weegu yu'u masārē mejēpu nī'caronojōta ne ni'cū cū uaro yu'ure sirutumasītisami. Yu'u pacu o'ono'rā dia'cū sirutumāsīsama, niwī Jesú.

⁶⁶ Tita pājārā cārē sirutumi'cārā sirutudu'ucā'wā. ⁶⁷ Na tojo weecā ī'agū, Jesú ūsā cū bu'erārē serītiña'wī:

—¿Musā quē'rā wa'asī'rīsari?

⁶⁸ Simó Pedro cārē yu'tiwī:

—Wiogu, ¿noa pe'ere sirutubosari? Mū'u ucūse catinu'cūsere o'o'o. ¿Īsā no'opu wa'abosau? ⁶⁹ Īsā mū'urē ējōpeotoja'a. Īsā masī'i, mū'u añugū Ō'acū bese'cuta ni'i.

⁷⁰ Jesú ūsārē niwī:

—Yu'u musā docere besewu. Yu'u tojo wéeca be'ro nimicā, ni'cū musā me'rācjū wātī yagu nimi.

⁷¹ Jesú tojo nīgū, Juda Iscariotere, Simó macūrē nigū weewī. Juda ūsā me'rācjū nimiwī. Tojo nimīgū, be'ropure Jesure ī'atu'tirāpure o'owī.

7

Jesure cū acabijirā Judea di'tapu majāmitojaduti'que ni'i

¹ Jesú masārē bu'eca be'ro Galileapu ī'acusiawī. Cū judío masā wējērī nīgū, Judea di'tapure wa'asī'rītiwī. ² Titare judío masā ñecūsūmua wī'seriacā na wee'quere wācūsiraturātīrā weewā. Tojo weerā ti bosenuṁu niatji daporoacā Jesú acabijirā cārē niwā:

³ —A'topure tojaque'aticā'ña. Mū'u bu'esere siruturā tiro Judeapu tojaagusa'a. Topu napure wee'ogū wa'aya. ⁴ Masā mū'urē masīcā uagu, ya'yioropu wee'otīcā'rōua'a. Mū'u tere wee'ogū, ni'pe'tīrā ī'orōpu wee'ogū wa'aya, niwā.

⁵ Cū acabijirāputa cārē ējōpeotiwā. ⁶ Jesú narē niwī:

—Yu'u no'o uaro wa'amasītisa'a. Yu'u pacu yu'ure cūu'que ejawe'e yujupu. Musā pūrīcārē wiowe'e; no'o uaro wa'amasī'i. ⁷ A'ti uṁucocjārā ña'arō weerā masārē ī'atu'titima. Na ña'arō niseti'quere werēcā, yu'ure ī'atu'tima. ⁸ Musā bosenuṁurē ī'arā wa'aya. Yu'u pacu yu'ure cūu'caro ejawe'e. Tojo weegu nī'cārōacāma yu'ua wa'awe'e, niwī Jesú. ⁹ Tojo nīca be'ro Galileaputa tojacā'wī.

Jesú wī'seriacā weeri bosenuṁurē ī'agū wa'a'que ni'i

¹⁰ Cū acabijirā Jerusalēpu bosenuṁu ī'arā wa'awā. Be'ropu Jesú quē'rā cū acabijirārē sirutuwā'cāwī. Topure ne etagu, masā'otiwī. Cārē masīcā uatiwī. ¹¹ Ti bosenuṁu nicā, judío masā wiorā Jesure a'marā, “Sō'onīcu waro ¿no'opu nisari?” nicārā niwā.

¹² Jesure pājārā masā a'tiro nicārā niwā. Āpērā “Añugū nimi”, nicārā niwā. Āpērā pe'e “Nitimi, masārē nisoogu ña'agū nimi”, nicārā niwā.

¹³ Judío masā wiorārē uirā, nipe'tirā tu'oropu Jesú ye cjasere ucūtiwā.

¹⁴ Jerusalēpu bosenu mu decótiari cura Jesú Ō'acū wi'ipu sājāa, masārē bu'ewī. ¹⁵ Cū bu'esere tu'orā, judío masā wiorā tu'omariawā.

—Ā'rī bu'etimidgā, ¿de'ro weegu tocā'rō masīti? niwā.

¹⁶ Jesú narē niwī:

—Yu'u bu'ese, yé mejēta ni'i. Yu'u pacu, yu'ure o'ó'cu ye ni'i. ¹⁷ No'o Ō'acū uaro weesī'rīgūnojō yu'u ucūserē “Diacjūta ni'i”, ni masīgūsami. “Ō'acū dutiro bu'emī. Cū uaro bu'etimi”, nigūsami. ¹⁸ Ni'cū cū uaro ucūma'agū “Cū añurō ucūme'rīmi” nicā tu'osī'rīsami. Apī Ō'acū uaro weregu pe'e masā “Ō'acūrē añuyu'ruami” nicā uasami. Cū pūrīcā nisooti, diacjū ucūsami.

¹⁹ »Masārē Ō'acū duti'quere Moisé o'ocu niwī. Tojo weemicā, masā ne ni'cū te dutisere weewe'e. ¿De'ro weerā masā yu'ure wējēsī'rīti? ni sērītiña'wī.

²⁰ Masā cūrē niwā:

—¿Noa mu'urē wējēsī'rīti? Mu'u wātī sājāno'cu nisa'a.

²¹ Jesú narē niwī:

—Sijamasitigure sauru nicā yu'ruocā ī'aucuatjārā, yu'ure wējēsī'rīti. ²² ¿De'ro weerā masā ucuati? Moisé masārē a'tiro duticu niwī: “Masā pō'rā umuarē ni'cā semana bajuáca be'ro na ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña”, nicu niwī. Cū tojo dutise dūporo masā ñecūsūmu maata tojo weemujātitojacārā niwā. Apetero na sauru nicā bajuabosama. Na bajuáca be'ro ni'cā semana queoro sauruta nibosa'a tja. ²³ Masā Moisé duti'quere queoro weesī'rīrā, sauru niticā, na ō'rēcju yapa caserore yejecō'asa'a. Tojo weemirā, yu'u sauru nicā ni'cūrē yu'ruocā ī'arā, ¿yu'u me'rā tu'saweti? ²⁴ Bu'icjase bajuyoropu cjase dia'cūrē ī'abeseticā'ña. Queoro ī'atojarāpu beseya, niwī Jesú.

Jesú cū u'musepu a'ti'quere ucū'que ni'i

²⁵ Jesú masārē bu'eri cura āpērā Jerusalécjārā niwā:

—¿Ā'rīta niti na wējēsī'rī wapagú? ²⁶ Cū nipe'tirā ī'orōpu bu'egu weemi. Na cūrē ne mejēcā nitiaa. ¿Apetero weerā wiorā ā'rī Ō'acū macū cū bese'cu nimi nisere ējōpeosari? ²⁷ Ā'rī Ō'acū bese'cu nitisami. Cū ya macūrē marī masīti. Ō'acū bese'cu nicā pūrīcārē, marī cū a'ti'caropure masītiboapā, niwā.

²⁸ Jesú cū bu'eri cura na tojo ni ucūcā tu'ogu, tutuaro narē niwī:

—Masā yu'ure masīti, nimiba. Tojo nicā yu'u a'ti'caropure masīsa'a. Yu'u uaro me'rā a'titiwā. Yu'ure o'ó'cu diacjū weegū nimi. Masā cūrē masīwe'e. ²⁹ Yu'u cū tiropu ni'cu ni'i. Tojo weegu cūrē masīti, niwī Jesú.

³⁰ Cū tojo nicā tu'orā, cūrē bu'iri da'reri wi'ipu miasī'rīmiwā. Ō'acū cūu'que ejatiyucā, cūrē miatiwā. ³¹ Masā pājārā cūrē ējōpeowā. A'tiro niwā:

—¿To pūrīcārē Ō'acū bese'cu Cristo a'tigu, ā'rī weel'o'que nemorō weegusari? niwā.

Jesure bu'iri da'reri wi'ipu miasī'rīmi'que ni'i

³² Fariseo masā “Ā'rī Ō'acū bese'cu nimi” nisere tu'ocārā niwā. Tojo weerā pa'ia wiorā me'rā Ō'acū wi'i co'terā surarare Jesure ñe'edutirā o'ócārā niwā. ³³ Jesú pe'e masārē a'tiro niwī:

—Yu'u masā me'rā yoaticā nigūsa'a. Be'ro yu'ure o'ó'cu tiropu wa'aguti. ³⁴ Yu'ure a'masiruturā, masā bocosome. Yu'u wa'aropure wa'amasísome.

³⁵ Judío masā wiorā a'merī sērītiña'wā:

—Ā'rī yu'ure bocosome nigū, ¿no'opu wa'agusari? ¿Cū judío masā griego masā tiropu wa'astea'cārārē bu'esijagu wa'agusari? ¿Griego masā quē'rārē bu'egusari? ³⁶ Cū tojo ni'que ¿de'ro nisī'rīrō weeparī? ni a'merī sērītiña'wā.

Acowuose cjasere Jesú were'que ni'i

³⁷ Jesú bosenu mu na weeyapatiri nūmu warore wā'cānu'cā, tutuaro me'rā niwī:

—Acowuorā, yu'u tiropu a'ti, sī'rīrā a'tia. ³⁸ Tojo weerā yu'ure ējōpeocā, masā ye ejeripō'rārīpu Espiritu Santu nigūsami. Cū dia aco o'mabūronu'cūrō weronjō nigūsami. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ni'caronjōta nirōsa'a, niwī Jesú.

³⁹ Cū aco o'mabūronu'cūserē ucūgū, Espiritu Santure ucūgū weewī. Cūta Jesure ējōpeorāpure sājāacju nigūsami nigū, tojo niwī. Titare Espiritu Santu cū a'tise dūporo niwā. Jesú cū wērī masāmujāatiyucā, Espiritu Santu a'titiwī yujupu.

Masā na dūcawatise ni'i

⁴⁰ Āpērā Jesú ucū'quere tu'orā, a'tiro niwā:

—Diacjūta ni'i. Ā'rī “Ō'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiacju niapu” na ni'cūta nimi.

41 Āpērā a'tiro niwā:

—Ā'ri Ō'acū bese'cū Cristo nimi, niwā.

Āpērā pe'e "Ō'acū bese'cū de'ro Galileacjū nibosabe. 42 Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro niwā: 'Ō'acū bese'cū Davi weronojō Belēcjū nigūsami. Cū pārāmi nituriagupu nigūsami', ni ojano'wū", niwā.

43 Jesure masā ni'cārōnojō wācūtiwā. Tojo weerā dūcawatia wa'awā. 44 Āpērā cūrē bu'iri da'reri wi'ipū miasī'rīwā. Tojo weesī'rimirā, weetiwā.

Judio masā wiorā Jesure ējōpeoti'que ni'i

45 Ō'acū wi'i co'terā surara Jesure ñe'edutirā o'ono'cārā a'tiro weewā. Na o'ó'cārā tiro fariseo masā, tojo nicā pa'ia wiorā tiropū majāmitojaawā. Topū na etacā, wiorā narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Jesure ñe'e miititiati? nicārā niwā.

46 Surara narē ya'ticārā niwā:

—Ne ni'cū cū weronojō ucūcā, tu'otirā nicāti.

47 Fariseo masā narē nicārā niwā:

—¿Musā quē'rā cū bu'e'quere tu'orā, ējōpeoti? ¿Nisoono'ati? 48 Añurō tu'omasīña. Ne ni'cū wioḡu, ne ni'cū fariseo masū cūrē ējōpeotima. 49 Sōjā pājārā cū were-sere ējōpeorā, Ō'acū Moisére dutise cūu'quere masītibutiamā. Ō'acū narē bu'iri da'reḡusami, nicārā niwā surarare.

50 Nicodemo ñamipū Jesure ī'agū eja'cū fariseo masū nicū niwī. Cū me'rācjārā wiorārē a'tiro nicū niwī:

51 —Marīrē dutise a'tiro ni'i: "Ni'cū cū ña'arō wee'quere ī'atojarāpu, bu'iri da'reḡua'a", ni'i, nicū niwī.

52 Na cūrē niwā:

—¿Mu'ū quē'rā Galileacjū niti? Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu bu'eya. Ne ni'cū Ō'acū ye quētre weremū'tārī masū Galileacjū nitimi, nicārā niwā.

Ña'arō weegore weresā'que ni'i

53 Nipe'tirā masā Jerusalēpu bosenuḡu eja'cārā na ye wi'seripu dajatojaawā.

8

1 Jesú pe'e ūrūḡū Olivo wāmeticjupū wa'awī. 2 Be'ro ape nuḡu bo'reacā Ō'acū wi'ipū wa'awī tja. Masā nipe'tirā cū tiropū nerēwā'cātiwā. Cū ejanujā, narē bu'ewī. 3 Cū bu'eri cura Moisé duti'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā Jesú tiropū etawā. Na ni'cō numio apī co marāpu nitigū me'rā ña'arō weemigō tō'o'core masā ī'orōpu miiejawā.

4 Na Jesure niwā:

—Wioḡu, a'tigo co marāpu nitigū me'rā ña'arō weegore bocaepū. 5 Moisé tojo weegonojōrē ūtāperi me'rā doquewējēduticū niwī. ¿Mu'ū waro de'ro niti?

6 ¿De'ro ya'tigusari? nīrā, cūrē tojo sērītiña'wā. Na a'tiro wācūwā: "Cū mejēcā ya'ticā, wiorārē weresārāsa'a", ni wācūwā. Na sērītiña'cā tu'ogū, mu'rīque'a, cū omopica me'rā nucūcāpu ojawī. 7 Na cūrē sērītiña'du'uticā ī'agū, cū wā'cānu'cā, narē niwī:

—Musā wa'teropū no'o nigū ne ni'cāti ña'arō weetigū, ūtāḡā mii, core doquenu'cāña.

8 Be'ro mu'rīque'a, ojanemowī tja. 9 Cū tojo nicā tu'orā, na bu'iritirā tu'oña'wā. Tojo weerā siape me'rā nipe'tirā uiwijape'tia wa'awā. Bucurā waro wijamū'tāwā. Be'ro āpērā quē'rā sirutuwiawā. Jesú ni'cūta co numio me'rā cō'onujawī. 10 Cū wā'cānu'cā, co ni'cōrēta ī'agū, niwī:

—Mu'urē weresārā waro ¿no'o wa'ati? Mu'urē "Ītā me'rā doquewējērōua'a", ¿nitiati?

11 Co cūrē niwō:

—Nitiamā.

Jesú core niwī:

—Yu'ū quē'rā mu'urē "Bu'iri da'reḡua'a", niwe'e. Wa'agosa'a. Apaturi ña'arō weenemotićā'ña, niwī.

Jesú sī'ose weronojō cū nise ni'i

12 Ni'cāti Jesú masārē bu'égū, a'tiro niwī:

—Yu'ū a'ti nucūcācjārārē sī'ose weronojō ni'i. Yu'ure siruturā na'itī'arōpu nīrā weronojō nitima. Yu'ū na me'rā ninu'cū'u. Na de'ro weeatjere ī'o'o. Tojo weerā añurō nisetimasīma.

13 Cū tojo nicā tu'orā, fariseo masā Jesure niwā:

—Mu'ū basu mu'ū weesere ucūcā, mu'ū ucūse wapamā'ī.

¹⁴ Jesú narē niwī:

—Yu'u basu yu'u weesere ucūmicā, yu'u ucūse wapati'i. Yu'u ní'caropu yu'u dajatojaatjere masi'i. Musā pūrīcā yu'u ní'caro yu'u dajatojaatjopure masiwe'e. ¹⁵ Musā a'ti umucocjārā wācūse me'rā bese'e. Yu'u pūrīcā yu'u se'saro ne ni'cūrē besewe'e. ¹⁶ Yu'u besegu, queoro besebosa'a. Yu'u uaro besewe'e. Yu'u pacu, yu'ure o'ó'cu me'rā bese'e. ¹⁷ Musārē dutise na oja'que a'tiro ni'i: "Puarā masā ni'cārōnojō na ĩ'a'quere weresācā, ējōpeoroua'a." ¹⁸ Yu'u werese quē'rā tojota ni'i. Yu'u, yu'u pacu yu'ure o'ó'cu me'rā yé cjasere añurō ucū'u. Tojo weero yu'u ucūse queoro ni'i.

¹⁹ Na Jesure sērītiña'wā:

—To pūrīcārē ĩmu'u pacu no'opu nisari?

Jesú narē yu'tiwī:

—Musā yu'ure masiwe'e. Yu'u pacu quē'rārē masītisa'a. Yu'ure masirā, cū quē'rārē masīboapā, niwī.

²⁰ Jesú tojo ucūgū, Ō'acū wi'ipū niwī. Masā niyeru o'orā na sāsase acari tiropu niwī. Cū topu nicā, cū pacu cūrē cūu'que ejatiyucā, ne ni'cū cūrē bu'iri da'rieri wi'ipū miatiwā.

Jesú "Yu'u wa'atjopure musā wa'asome" ní'que ni'i

²¹ Jesú judío masā wiorārē niwī:

—Yu'u wa'agu wee'e. Yu'u wa'āca be'ro musā yu'ure a'marāsa'a. Musā acobojono'ña marīrā wērīrāsa'a. Yu'u wa'atjopure musā wa'amasīsome.

²² Na a'merī sērītiña'wā:

—ĪCū basu wējē, wērīgūsari? ĪTojo weerā cū wa'atjopure marī wa'amasītisari?

²³ Jesú narē niwī:

—Musā a'ti nucūcācārā ni'i. Yu'u u'musecjū ni'i. ²⁴ Tojo weegu musārē toduporo "Acobojono'ña marīrā wērīrāsa'a", niapu. Musā yu'ure "Cūta nimi", ni ējōpeowe'e. Tojo weerā musā acobojono'ña marīrā wērīrāsa'a.

²⁵ Na Jesure sērītiña'wā:

—ĪNoanojō niti mu'u?

Jesú narē niwī:

—Ne waropu musārē weretojamiwū. ²⁶ Yu'u peje waro musārē werese cuo'o. Tojo nicā musārē bu'iri da'reatje quē'rārē cuo'o. Yu'ure o'ó'cu diacjū ucūmi. Cū ucū'quere, yu'u tu'o'quere musārē a'ti nucūcācārārē wereturia'a, niwī Jesú.

²⁷ Jesú tojo ucūgū, cū pacu Ō'acūrēta ucūgū weemiwī. Masā pe'e cū tojo ucūserē tu'omasītwā. ²⁸ Tojo weegu Jesú narē niwī:

—Musā yu'ure u'muarōpu tuumorōnu'cōrāpu, yu'u Ō'acū bese'cu nisere masīrāsa'a. "Cū uaro weetipi", nīrāsa'a. Yu'u pacu yu'ure were'que se'sarore musārē were'e. ²⁹ Yu'ure o'ó'cu yu'u me'rā nimi. Yu'u cū tu'sase dia'cūrē wee'e. Tojo weegu yu'ure ne cō'awā'cātimi.

³⁰ Jesú tojo nicā tu'orā, pājārā cūrē ējōpeowā.

Ō'acū pō'rā ye queti, apeye ña'arō weenu'cūrā ye queti ni'i

³¹ Jesú judío masā cūrē ējōpeorārē a'tiro niwī:

—Musā yu'u bu'esere yu'tirā, yarā waro nīrāsa'a. ³² Diacjūcjūrē masīrāsa'a. Cūrē masirā, musā ña'arō weesere dutigu doca nisome.

³³ Na cūrē niwā:

—ĪDe'ro weegu mu'u "Ña'arō weesere dutigu doca nisome", niti? ĪSā Abrahā pārāmerā nituriarā ni'i. ĪSā apī dutise doca nititojawū.

³⁴ Jesú narē niwī:

—Diacjūta nigūti. Nipe'tirā ña'arō weerā na ña'arō weesere du'umasītirā, te doca niwā'ñasama. ³⁵ Ni'cū apērārē da'racote'gu cū wio'gu ya wi'icjū waro nitimi. Ti wi' wio'gu macū pe'e ti wi'icjū waro nimi. ³⁶ Yu'u Ō'acū macū musā ña'arō weese doca nimi'cārārē yu'ruweticā weegu a'tiwu. Tojo wéeca be'ro diacjūta musā yu'ruono'cārā nīrāsa'a. ³⁷ Yu'u musā Abrahā pārāmerā nituriarā nisere masītoja'a. Tojo nimirā, musā yu'u ucūserē ējōpeosī'rītisa'a. Tojo weerā yu'ure wējēsī'rīsa'a. ³⁸ Yu'u pacu yu'ure ĩ'o'quere musārē were'e. Musā pūrīcā musā pacu duti'quere weesa'a.

³⁹ Na cūrē niwā:

—ĪSā ñecū Abrahā nimi.

Jesú narē niwī:

—Musā Abrahā pārāmerā waro ni'i nīrā, cū wee'caro weronojō weebosa'a. ⁴⁰ Diacjū cjasē yu'u pacu bu'e'quere weremīcā, yu'ure wējēsī'rī'i. Abrahā ne tojo weetīcu niwī.

⁴¹ Musā pe'e musā pacu weesenojōrē weesa'a, niwī Jesú.

Cū tojo nicā tu'orā, na niwā:

—Ēsā, pacu marīrā, tojo boca'cārā weronojō niwe'e. Ō'acū ni'cūta ūsā pacu nimi.
 42 Jesú narē niwī:

—Musā diacjūta Ō'acū ūsā pacu nimi nīrā, yu'ure uabosa'a. Yu'u cū me'rā nī'cūta a'tiwu. Yu'u uaro a'titiwu. Ō'acūta yu'ure o'ówī. 43 ¿De'ro weerā musā yu'u ucūserē tu'omasīweti? A'tiro ni'i. Musā yu'u ucūserē tu'o ējōpeosī'rīwe'e. Tojo weerā tojo wee'e. 44 Musā pacu wātī nimi. Musā cū yarā ni'i. Tojo weerā cū uaro weesī'rī'i. Cū ne waroputa masārē wējēcō'agū nitojacu niwī. Cū ne cārōacā diacjū cjasere weetimi. Ne ni'cāti diacjū ucūtisami. Cū nisoogu nimi. Tojo weegu nisoose me'rāta ucūsami. Cū nisoosepijatjāgū, nisoose wiogu nimi. 45 Musā pe'e yu'u diacjū ucūse ye bu'iri yu'ure ējōpeowe'e. 46 ¿Noanojō yu'ure “Mu'u űa'a ni'i”, nibosari? Yu'u diacjū ucūmicā, ¿de'ro weerā yu'ure ējōpeoweti? 47 Ō'acū pō'rā cū ucūserē tu'o yu'tima. Musā cū yarā mejēta ni'i. Tojo weerā yu'u ucūserē tu'o ējōpeosī'rīwe'e, niwī Jesú.

Abrahā duporo Cristo nitoja'que ni'i

48 Jesú tojo nicā tu'orā, judío masā cūrē niwā:

—Ēsā mu'urē Samariacjū, wātī sājāno'cu ni'i nīrā, diacjūta ni'i.

49 Jesú narē niwī:

—Yu'u wātī sājāno'cu niwe'e. Yu'u weese me'rā yu'u pacure masā añurō ucūcā wee'e. Musā pe'e yu'u weesere ī'arā, “űa'arō weegu weemi”, ni'i. 50 Yu'u, yé cjasere masā añurō ucūato nisere a'magū mejēta wee'e. Ni'cū nimi yu'ure añurō ucūgū. Cūta besegasami. 51 Diacjūta nigūti. Yu'u ucūserē tu'o ējōpeogu wērīsome.

52 Na Jesure niwā:

—Mu'u “Yu'u ucūserē tu'o ējōpeogu wērīsome” nise bu'iri ūsā añurō masī'i. Mu'u wātī sājāno'cu ni'i. Toduporocjārā nipe'tirā Ō'acū ye queti weremū'tārī masā, tojo nicā Abrahā wērīpe'tidija wa'acārā niwā. 53 ¿Mu'u ūsā űecū Abrahā yu'ruoro niti? Cū, Ō'acū ye queti weremū'tārā quē'rā wērīa wa'acārā niwā. Mu'u waro ¿űamanojō niti tojo ni ucūgū?

54 Jesú narē niwī:

—Yu'u, yu'u basu, ni'cūta añurō ucūme'rīse wapamarī'i. “Ēsā pacu Ō'acū nimi” musā nigūta yu'ure añurō ucūmi. 55 Musā cūrē masītisa'a. Yu'u pūrīcā masī'i. Yu'u cūrē masīwe'e nīgū, musā weronojō nisoosepijagu nibosa'a. Diacjūta ni'i. Yu'u cūrē masī'i. Cū dutisere wee'e. 56 Musā űecū Abrahā yu'u a'ti nucūcāpu a'tiatjere ējōpeogu, e'catiycu niwī.

57 Na cūrē niwā:

—Mu'u cincuenta cū'marī cuotimigū, ¿Abrahārē ī'arī? 58 Jesú narē niwī:

—Diacjūta nigūti. Abrahā bajuase duporopu yu'u nitojawu.

59 Cū tojo nicā tu'orā, na ūtāperi me'rā doquewējēsī'rīmiwā. Cū pe'e narē du'ticā'wī. Be'ro ti wī'i Ō'acū wī'ipu nī'cu na wa'teropu wijaa wa'awī.

9

Jesú caperi ī'atigu bajua'cure yu'ruo'que ni'i

1 Jesú cū yu'ruaro ni'cū umu caperi ī'atigure ī'awī. Cū wī'magūputa caperi ī'atigu bajua'cu niwī. 2 Cūrē ī'arā, ūsā Jesure sērītiña'wū:

—Ēsārē bu'egu, ¿de'ro weegu ā'rī caperi ī'atigu bajuapari? ¿Noa ye bu'iri nipari? ¿Cū pacusumua ye bu'iri o cū ye bu'iri?

3 Jesú ūsārē niwī:

—Cū űa'arō wee'que ye bu'iri niwe'e. Cū pacusumua quē'rā bu'iri mooma. Cū me'rā Ō'acū añurō weesere ī'osī'rīgū, cūrē tojo bajugu bajua'cā weecu niwī. 4 Ni'cārōacā Ō'acū yu'ure o'ó'cu cūu'quere weeroua'a nīrītero ni'i. Namīpu marī da'ramasītiro weronojō be'ropu cū cūu'quere weeta basiotisa'a. 5 Yu'u a'ti umucopu nīrī cura masārē sī'ose weronojō ni'i. Yu'u narē Ō'acū yere masīcā wee'e, niwī.

6 Jesú tojo nīca be'ro nucūcāpu u'secore e'ocūuwī. Be'ro tere di'ta morēsu'uro ōrēmī, caperīpu tuuwa'rewī. 7 Be'ro cūrē niwī:

—Siloé wāmetiro na yéca ditarapu mu'u caperire tuucoegu wa'aya, niwī. Siloé “o'ó'cu” nīsī'rīrō weesa'a.

Be'ro cū topu wa'a, cū caperire tuucoecu niwī. Cū majāmitojatigu, añurō ī'acu niwī.

8 Cū ya wī'i pu'tocjārā, toduporo cū caperi ī'atigu nicā ī'a'cārā a'tiro nicārā niwā:

—¿Ā'rī toduporopu niyeru sērīduji'cūta nimiba?

9 Ni'cārērā “Cūta nimi”, nicārā niwā.

Āpērā pe'e “Nitimi. Apī cū weronojō bajugu nimi”, nicārā niwā.

Cũ pe'e "Yu'uta ni'i", nicu niwĩ.

¹⁰ Na cãrẽ sêrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weegu mu'u ni'cãrõacãrẽ añurõ ï'ati?

¹¹ Narẽ yu'ticu niwĩ:

—Sõ'onicu Jesú wãmetigu di'ta acotise me'rã yu'u caperire tuuwa're, Siloé ditarapu yu'ure coedutiami. Topu wa'a, yu'u coéca be'ro ï'anu'cãpu.

¹² Cãrẽ ninemocãrã niwã tja:

—¿No'opu niati cũ?

—Masĩtisa'a. No'opu nígũ nisami, nicu niwĩ.

Fariseo masã caperi ï'atigu yu'rũono'cure sêrĩtiña'que ni'i

¹³ Be'ro caperi bajuno'ti'cure fariseo masã tiropu miacãrã niwã. ¹⁴ Jesú cãrẽ yu'rũoca numu sauru nicaro niwã. ¹⁵ Jesú caperi ï'acã wee'cure fariseo masã sêrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weegu mu'u añurõ ï'ati?

Cũ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Ni'cũ yu'u caperire di'ta acotise me'rã tuuwa'reami. Yu'u coéca be'ro añurõ ï'anu'cãpu.

¹⁶ Ni'cãrẽrã cãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Marĩrẽ soodutica numũrẽ a'tiro weegunojõ Õ'acũ o'ó'cu nitimi. Cũ marĩrẽ soodutica numũrẽ êjõpeotisami.

Ápẽrã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ ña'arõ weegunojõ nígũ pũrĩcã, a'te añusere wee'omasĩtiboapĩ, nicãrã niwã. Na mejêcã dia'cũ wãcũcãrã niwã. ¹⁷ Be'ro na caperi bajuno'ti'cure sêrĩtiña'cãrã niwã:

—Mu'u waro ¿de'ro niti mu'urẽ ï'acã wee'cure?

Cũ yu'ticu niwĩ:

—Yu'ua, Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nimi, ni'i.

¹⁸ Judío masã wiorã toduporopu cũ caperi ï'ati'quere êjõpeosĩ'rĩticãrã niwã. ¹⁹ Tojo weerã cũ pacusumuarẽ pijio, sêrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Á'rĩ musã macũ niti? ¿Cũ wĩ'magũputa caperi ï'atigu bajuari? ¿De'ro weegu cũ ni'cãrõacãrẽ ï'ati?

²⁰ Cũ pacusumua narẽ yu'ticãrã niwã:

—Ëu, ùsã macũta nimi. Cũ caperi ï'atigu bajuawĩ. A'te dia'cũrẽ ùsã masĩ'i.

²¹ Cũ ni'cãrõacã ï'asema masĩtisa'a. Cũrẽ ï'acã wee'cu quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Cũ basu yu'timasĩmi. Cũ wĩ'magũ mejêta nimi. Cũrẽ sêrĩtiña'ña, nicãrã niwã.

²² Cũ pacusumua uirã, tojo nicãrã niwã. Judío masã wiorã toduporopu a'tiro nicãrã niwã: "No'o Jesure Õ'acũ cũ o'ó'cu nimi' nigũnojõrẽ Õ'acũ wĩ'iputa cõ'awirõno'rõsa'a. Cũ marĩ me'rã nisetinemosome", nicãrã niwã. ²³ Tojo weerã marĩrẽ cõ'arĩ ni uirã, "Cũ wĩ'magũ mejêta nimi. Cũrẽ sêrĩtiña'ña", nicãrã niwã.

²⁴ Judío masã wiorã caperi bajuno'ti'cure apaturi pijicãrã niwã tja. Cũrẽ "Õ'acũ tu'oropure diaçũ ucũña. Ësã masĩ'i, mu'urẽ yu'rũo'cu ña'agũ nimi", nicãrã niwã.

²⁵ Cũ narẽ nicu niwĩ:

—Cũ ña'agũ o añugũ nígũ nisami; cãrẽ yu'u masĩtisa'a. A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Toduporopure yu'u caperi bajuno'ti'cure yu'rũoami. Ni'cãrõacãrẽ ï'a'a.

²⁶ Cũrẽ sêrĩtiña'nemocãrã niwã tja:

—¿Noa mu'urẽ tojo weeati? ¿De'ro wee mu'urẽ ï'acã weeati?

²⁷ Cũ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musãrẽ weretojapu. Yu'ure êjõpeowe'e. ¿De'ro weerã musã sêrĩtiña'nemoti tja? ¿Cũrẽ sirutusĩ'rĩti?

²⁸ Cũ tojo yu'ticã tu'orã, cãrẽ tu'ticãrã niwã:

—Mu'u cãrẽ sirutuya. Ësã pũrĩcã Moisé dutisere siruturãti. ²⁹ Ësã masĩ'i, Õ'acũ Moisére ucũcu niwĩ. Cũ pe'ema "Tocjũpu nimi", niña marĩ'i.

³⁰ Cũ narẽ nicu niwĩ:

—A'yõne. ¿Musã yu'ure caperi ï'acã wee'cure masĩweti? ³¹ Marĩ añurõ masĩ'i, Õ'acũ ña'arãrẽ na sêrisere yu'titisami. Cũrẽ êjõpeorã, cũ waro weerã dia'cũrẽ yu'tisami. ³² Ne ni'cãti "Ni'cũ wĩ'magũputa caperi ï'atigu bajaucure ï'acã weeapu" nicã tu'ono'ña marĩ'i.

³³ Cũ Õ'acũ o'ó'ti'cu nígũ, yu'ure caperi ï'acã weetiboapĩ.

³⁴ Na cãrẽ nicãrã niwã:

—¿Mu'u ne waroputa ña'agũ bajaucũ mijĩ ùsãrẽ weresĩ'rĩti? Cũ na me'rã nisetimi'cure na me'rã ninemoduticãrã niwã.

Jesú masãrẽ "Caperi bajuno'tirã weronojõ nima" nise ni'i

³⁵ Jesú caperi bajuno'ti'cure na cō'awirō'quere tu'owī. Tojo weegu cārē bocaejagu, niwī:

—¿Mu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigare ējōpeoti?

³⁶ Cū Jesure yu'tiwī:

—Wioḡu, ¿noanojō niti cū? Yu'u cārē ējōpeosī'rīsa'a. Wereya.

³⁷ Jesú cārē niwī:

—Mu'u ī'atoja'a. Yu'u mu'u me'rā ucūḡūta ni'ī.

³⁸ Cū tojo nicā tu'ogū, Jesú tiro ejaque'a, cārē niwī:

—Wioḡu, mu'urē ējōpeo'o.

³⁹ Be'ro Jesú niwī:

—Yu'u a'ti turipure queoro besegu a'tiwū. Masā na ña'arō weesere masītima. Ō'acū masārē yu'ruomi nise quē'rārē masītima. Tojo weerā caperi bajuno'tirā weronojō nima. A'tere masidutigu, ējōpeocā uagu a'tiwū. Āpērā “Ō'acū ye quetire masī'i”, ni wācūsama. Náta caperi ī'tirā weronojō dojosama, niwī Jesú.

⁴⁰ Tojo nicā tu'orā, ni'cārērā fariseo masā cū tiropu nirá a'tiro niwā:

—¿Ēsā quē'rā caperi bajuno'tirā weronojōta niti?

⁴¹ Jesú narē yu'tiwī:

—Caperi bajuno'tirā weronojō nirá pūrīcā, musā bu'iri moobosa'a. Musā “Caperi bajuno'o”, nimiba. Tojo weerā bu'iritirā ni'ī, niwī Jesú.

10

Jesú oveja co'tegu me'rā queose o'o'que ni'i

¹⁻² Jesú masārē bu'égū, a'tiro queose werewī:

—Diacjūta masārē nigūti. Ni'cū masū oveja co'tegu na sārīśāaca sopepure queoro sājāasami. Āpērā ovejare yajasī'rīrā pe'e sope marīrōpu sājāasama. ³ Sopere co'tegu oveja co'tegure pāosōrōsami. Cū sājāacā, oveja cū ucūsere tu'omasīsama. Cū na ovejanucūrē na wāmerē pisusami. Cū tojo weecā, cū tiropu sirutuwiijaasama. ⁴ Narē pijiwijaatojagu, na dūporo u'mutāwā'cāsami. Cū ucūsere tu'omasīrā, cū be'ro sirutuque'asama. ⁵ Apīpure na ī'amasītigure sirututisama. Cū ucūsere tu'omasītirā, no'o uaro du'tistea wa'asama, niwī Jesú.

⁶ Fariseo masā a'te cū queose o'osere tu'omasītiwā.

Jesú oveja co'teme'rīgū weronojō nimi nise ni'i

⁷ Na tu'otīcā ī'agū, Jesú narē ninemowī tja:

—Diacjūta nigūti. Yu'u oveja sājāarī sope weronojō ni'ī. ⁸⁻⁹ Oveja sopere sājāarā weronojō yu'ure sirutu ējōpeorā yu'ruono'rāsama. Oveja weronojō uiro marīrō nīmasīrāsama. Na uasere bocarāsama. Āpērā yu'u dūporo a'ti'cārā ña'arā, ovejare yajari masā weronojō nicārā niwā. Tojo weerā oveja pe'e na ucūsere tu'omasītirā, narē sirututicārā niwā.

¹⁰ »Ovejare yajari masā narē yaja, wējēsī'rīsama. Yu'u pūrīcā narē catisere o'ogu a'tiwū. E'catiyu'rumajāto nīgū, narē tojo weewu.

¹¹ »Yu'u ovejare añurō co'teme'rīgū weronojō yu'ure ējōpeorārē añurō co'te'e. Añurō co'tegu cū yarā ovejare a'tiro weesami. Narē mejēcā wa'acā cā'mota'agu wērīmasīsami.

¹² Apī pe'e cū da'rase wapa wapata'ase dia'cūrē wācūsami. Cū narē co'tegu waro nitigu yai a'ticā, totā cō'anū'cō, wa'a wa'asami. Cū yarā nitiyucā, tojo weesami. Yai a'ti, narē ñe'e, nurūstepe'ocā'sami. ¹³ Cū wapata'ase dia'cūrē wācūḡū, tojo weesami. Cū yarā nitiyucā, ovejare wācūnurīsami.

¹⁴⁻¹⁵ »Yu'u oveja añurō co'teme'rīgū weronojō ni'ī. A'tiro ni'ī. Yu'u pacu yu'ure masīmi. Yu'u quē'rā cūrē masī'i. Te weronojō yu'u quē'rā yarā ovejare masī'i. Na quē'rā yu'ure masīma. Yu'u na ye niatjere wērī, narē yu'ruoguti. ¹⁶ Āpērā quē'rā judío masā nitimirā, yarā nima. Na quē'rā neon'o, yu'ure ējōpeosiruturāsama. Nipe'tirā yu'ure ējōpeorā ni'cā curua nirāsama. Yu'u ni'cūta narē co'tegu nigūsa'a.

¹⁷⁻¹⁸ »Yu'u pacu yu'ure ma'imī. Yu'u masārē wērī yu'ruoatje wapa tojo weemi. Ne ni'cū yu'ure wērīcā weemasītisami; yu'u uaro me'rā wērīgūti. Yu'u wērīmasī'i. Be'ro masāmasī'i tja. Yu'u pacu yu'ure a'tirota weedutiwī, niwī Jesú.

¹⁹ Judío masā cū tojo nicā tu'orā, cārē ni'cārōnojō wācūtiwā.

²⁰ Ni'cārērā cūrē niwā:

—¿De'ro weerā musā cūrē tu'oti? Maatigu weemi. Wātī sājāno'cu nimi, niwā.

²¹ Āpērā pe'e “Wātī sājāno'cu tojo ucūtibosami. Wātī sājāno'cu caperi ī'atigure ī'acā weemasītisami”, niwā.

Judío masā Jesure uati'que ni'i

²² Pu'ecu niri cura Jerusalépu judío masā bosenuwu weepeerā weewā. Daporočjārā Ō'acū wi'ire bosenuwu weepeo'quere wācūsiruturi numu niwū. ²³ Ti bosenuwārē Jesú Ō'acū wi'ipu wa'awī. ²⁴ Cū Salomō wāmetiri tucūpu sājāa yu'rutērīri cura judío masā wiorā cūrē añurō be'toanu'cā wa'awā. Cūrē sērītiña'wā:

—Mu'u Ō'acū o'ó'cu ni'i nisere ne diacjū werewe'e. ¿De'ro nicā mu'u ūsārē queoro weregusari? Mu'u Ō'acū bese'cu ni'i nīgū, diacjūta ūsārē wereya.

²⁵ Jesú narē niwī:

—Weremiwā. Yu'ure ējōpeotiwu. Yu'u wee'ose yu'u pacu dutise me'rā yu'u Ō'acū bese'cu nisere musārē i'o'o. ²⁶ Yu'u musārē todaporo ní'caronojōta yarā oveja niwe'e. Tojo weerā yu'ure ējōpeowe'e. ²⁷ Yarā oveja yu'ure i'amasīma. Yu'u quē'rā narē i'amasīi. Na yu'ure ējōpeosirutuma. ²⁸ Narē catinu'cūsero o'o'o. Na pecame'epu wa'asome. Yu'u narē co'tenu'cūcūti. Ne ni'cū, yarārē yu'ure ē'mamasīsome. ²⁹ Narē yu'u pacu o'ocu niwī. Cū nipe'tirā nemorō tutuagu nimi. Tojo weegu ne ni'cū yu'u pacu cuorārē cūrē ē'mamasīsome. ³⁰ Yu'u pacu me'rā ūsā ni'cūputa ni'i, niwī Jesú.

³¹ Cū tojo nicā tu'orā, judío masā ūtāperi me'rā cūrē doquewējēsī'rīmiwā. ³² Jesú narē niwī:

—Yu'u pacu tutuase me'rā musā i'orōpu peje añuse wee'owū. ¿Ñe'enojō weese ye bu'iri yu'ure doquewējēsī'rīti?

³³ Na Jesure niwā:

—Mu'u añurō weese ye bu'iri wējēsosome. Ō'acārē mu'u ña'arō ucūse ye bu'iri wējēsī'rīsa'a. Mu'u umu nimigū, Ō'acū weronojō nisī'rīi. Te ye bu'iri mu'urē wējērāti, niwā.

³⁴ Jesú narē niwī:

—Musā dutise wa'teropure Ō'acū ní'quere a'tiro o'ano'caro niwū: “Musā Ō'acū weronojō ni'i.” ³⁵ Marī masīi. Ō'acū ye queti o'jaca pūrī cjasere “Tojo nima'acārō wee'e”, nita basiowe'e. Ō'acū cū dutise o'o'cārārē a'tiro nicu niwī: “Musā Ō'acū weronojō ni'i”, nicu niwī. ³⁶ Ō'acū yu'ure besetjāgū, a'ti turipure o'ówi. Tojo nimicā, “Yu'u Ō'acū macū ni'i” ní'que bu'iri musā pe'e yu'ure “Ō'acūrē ña'arō ucūami”, niaru. Tojo niwe'e. ³⁷ Yu'u pacu duti'caronojō weeticāma, yu'ure ējōpeoticā'ña. ³⁸ Cū duti'caronojō weecā pūrīcārē, yu'ure ējōpeotimīrā, yu'u wee'osere ējōpeoya. Musā tere ējōpeerā, yu'u pacu yu'upure nimi nisere masīrāsa'a. Tojo nicā yu'u, cū me'rā ni'cūta ni'i nisere masīrāsa'a, niwī Jesú.

³⁹ Na cūrē bu'iri da'reri wi'ipu miasī'rīmiwā tja. Cū pe'e narē du'tiwā'cā wa'awī.

⁴⁰ Be'ro Jesú Jordā siaquijipu pē'awī. Topure Juā wāmeyeri masū wāmeyecū'caropu tojaque'awī. ⁴¹ Pājārā Jesure i'arā etarā, a'tiro niwā:

—Juā wāmeyeri masū ucūgū, ne cārō wee'otimigū, ā'rī cjasere diacjūta ucūcūwī, niwā.

⁴² Topure pājārā Jesure ējōpeowā.

11*Lázaro cū wēr'que ni'i*

¹ Jesú Jordā siaquijipu niri cura Lázaro wāmetigu cū ya macā Betaniapu dutitigu weecu niwī. Cū ma'miosānumia María, Marta na quē'rā ti macāputa nicārā niwā. ² Co Mariata niwō Jesure cū du'pocārīpu u'mutise piopeo, co poari me'rā tuucoe'co. ³ Lázaro ma'miosānumia cū pūrō nicā i'arā, āpērā me'rā Jesure queti o'ócārā niwā:

—Wioqu, mu'u me'rācūpū uputu waro nimi, ni o'ócārā niwā.

⁴ Jesú te quetire tu'ogu, niwī:

—Cū dutitigu wērīyapatidijasome. Cū tojo wērīse me'rā Ō'acū tutuasere i'ano'rōsa'a. Yu'u Ō'acū macū quē'rārē masā a'tiro nirāsama: “Cū tutuagu nimi”, nirāsama, niwī.

⁵ Jesú narē ma'imigū, maata wa'atiwī. ⁶ Te quetire tu'oca be'ro pua numu topure tojaque'anemowī tja. ⁷ Be'ro cū ūsārē niwī:

—Te'a Judeapu tja.

⁸ Ūsā cūrē niwā:

—Ūsārē bu'egu, sō'onícatero tocjārā judío masā ūtāperi me'rā mu'urē doquewējēsī'rīmiwā. ¿Mu'u topu wa'asī'rīsari tja?

⁹ Jesú yu'u pacu da'rase cūu'quere queoro pe'ogusa'a; tojo weerā yu'ure wējēsosome yujupu nīgū, queose me'rā a'tiro werewī:

—Ni'cā ɯmɯcore doce horari bo'reyu'u. Marī ɯmɯcopu sizarā, bɯrɯque'atisa'a. A'ti ɯmɯco bo'reyucā, tojo weesa'a. ¹⁰ Na'itī'arōpɯ sizarā pūrīcā, na wa'aro bajutise ye bu'iri pu'atuu, bɯrɯque'asama. Na sī'ose marīse ye bu'iri tojo wa'asama.

¹¹ Be'ro Jesú ɯsārē niwī:

—Marī me'rācǐjū Lázaro cārīa wa'apu. Yu'u cūrē wā'cōgū wa'agusa'a.

¹² Ɖsā cūrē niwū:

—Wiogu, cū cārīcā, añu nisa'a. Cū cārīca be'ro soo, ya'rugusami.

¹³ Jesú Lázaro cārīa wa'apu nīgū, wērīa wa'apu nisī'rigū weecu nimiwī. Ɖsā pe'e cārīse warore wācūcāti. ¹⁴ Ɖsā tu'oticā, Jesú ɯsārē diacǐjū werewī:

—Lázaro wērīa wa'apu. ¹⁵ Marī topu niticā, añu'u. Yu'u e'cati'i; añu nirōsa'a musārē. Totá musā nemorō ējōpeorāsa'a. Te'a marī cūrē ī'arā, niwī.

¹⁶ Tomás "Su'rua'cu" na nino'gū ɯsārē niwī:

—Marī quē'rā te'a. Jesure na wējēcā, cū me'rāta wērīrā wa'arā, niwī.

Jesú wērī'cārārē masō, catise o'ose ni'i

¹⁷ Jesú Lázaro ya macāpu etagu, cūrē ɯtā tutipɯ sīosōrōcūu'quere tu'owī. Cūrē tojo wéeca be'ro ba'paritise nɯmɯrī yu'rucaro niwū. ¹⁸ Lázaro ya macā Betania Jerusalé pu'toacā niwū. Pua kilómetro, ape kilómetro deco yoaro niwū. ¹⁹ Tojo weerā Jerusalécjārā pājārā Marta, Mariare ī'awācūtutuato nūrā na tiropu wa'acārā niwā. ²⁰ Marta Jesú etasere tu'ogo, cūrē pōtērīgō ejawō. María pe'e wi'ipu tojaco niwō.

²¹ Marta Jesú tiro etago, cūrē niwō:

—Wiogu, mɯ'u a'topu nicā, yu'u acabiji wērītiboapī. ²² Yu'u masī'i, Ō'acū nipe'tise mɯ'u sērīsere o'osamī, niwō.

²³ Jesú core niwī:

—Mɯ'u acabiji masāgūsami.

²⁴ Co cūrē niwō:

—Yu'u masī'i, a'ti ɯmɯco pe'ticā, nipe'tirā wērī'cārā masārī curapu masāgūsami.

²⁵ Jesú core niwī:

—Yu'u wērī'cārārē masō, catise o'ogu ni'i. Yu'ure ējōpeogu wērī'capu nimigū, catigusami tja. ²⁶ Ni'cārōacārē catirā yu'ure ējōpeorā wērīrā, wērīdojasome. ¿Mɯ'u a'tere ējōpeoti?

²⁷ Co cūrē niwō:

—Wiogu, mɯ'urē ējōpeo'o. Mɯ'u Ō'acū bese'cu Cristo, Ō'acū macū ni'i. Mɯ'u "Ni'cū masū a'tiacju niapu" ni'cu ni'i, niwō.

Lázaro masāpe pu'to Jesú cū uti'que ni'i

²⁸ Marta Jesú me'rā ucūca be'ro co acabijo Mariare pijigo wa'awō. Core āpērā tu'otiropu a'tiro nico niwō:

—Marīrē bu'egu etatojami. Mɯ'urē pijidutiami.

²⁹ Co tojo nicā tu'ogo, cū tiropu maata a'tico niwō. ³⁰ Jesú Martare pōtērī'caroputa niwī. Macāpure pi'atiwī yujupu. ³¹ María co ya wi'ipure sojaro me'rā wijaatico niwō. Tojo weecā ī'arā, judío masā topu sizarā eja'cārā core sirutucārā niwā. "Co acabiji masāpepu utigo wa'ago weesamo", ni wācūcārā nimiwā.

³² Co pe'e Jesú tiro etago, cū ye da'pocārī tiropu paamu'rīque'awō. Cūrē niwō:

—Wiogu, mɯ'u a'topu nicā, yu'u acabiji wērītiboapī.

³³ Jesú co uticā ī'agū, core sirutu'cārā uticā ī'agū, ɯputu bujaweti, pajaña'wī. ³⁴ Narē sērītiña'wī:

—¿No'opu cūrē sīosōrōcūuri? niwī.

Na cūrē "Te'a ī'arā", niwā.

³⁵ Topu wa'agu, Jesú quē'rā utiwī.

³⁶ Cū uticā ī'arā, ni'cārērā judío masā niwā:

—Ī'aña. ¿Ɖpututa cūrē ma'ipari? niwā.

³⁷ Āpērā a'tiro niwā:

—¿Ā'ī caperi ī'atigure yu'ruo'cu Lázarore wērīcā weetibopari? niwā.

Jesú Lázarore wērī'capure masō'que ni'i

³⁸ Jesú pūrō bujawetise me'rā Lázaro masāpepu wa'awī. Ti masāpe ɯtā tuti niwū. Ti tuti sope pu'to ɯtāgājo me'rā cā'mota'ano'wā.

³⁹ Jesú narē niwī:

—Tuupāña.

Marta cūrē niwō:

—Wiogu, ɯrī nisami. Cū wērīca be'ro ba'paritise nɯmɯrī yu'ru'u.

⁴⁰ Jesú core niwī:

—Mu'urē weremiapu. “Yu'ure ējōpeogo, Ō'acū tutuasere ī'agōsa'a”, nimiapu, niwī.

⁴¹ Be'ro na ti tutire pāowā. Jesú u'musepu ī'amorō, Ō'acūrē niwī:

—Pacu, yu'u sērī'quere mu'u tu'otojapu. Añu'u. ⁴² Yu'u masī'i, mu'u yu'ure tu'onu'cūcā'a. Ā'rā a'topu nu'cūrā ye bu'iri sērī'i. Mu'u yu'ure o'ó'quere masīato nígū, tojo wee'e.

⁴³ Cū tojo nica be'ro pūrō caricūwī:

—Lázaro, wijaatia, niwī.

⁴⁴ Tojo nicāta, cū wijaatiwī. Cū ye omocārī, cū ye du'pocārīrē su'ti me'rā du'reno'cu niwī. Cū diapoa quē'rā su'ti casero me'rā omano'caro niwā. Tojo weegu Jesú narē niwī: —Cūrē pāa, du'uo'oya.

Judio masā wiorā Jesure wējēsī'rī'que nī'i

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Pājārā judío masā María me'rā ba'patiawā'cāti'cārā cū tojo weesere ī'arā, Jesure ējōpeowā. ⁴⁶ Āpērā pe'e ējōpeoronōjō nírā, cū tojo wee'quere fariseo masāpure weresārā wa'awā. ⁴⁷ Tojo weerā fariseo masā, tojo nicā pa'ia wiorā nerēcārā niwā. Na pa'ia wioгу cū me'rācārā nírōpu nerēcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī? Jesú peje añuse wee'ogū weemi. ⁴⁸ Marī cūrē cā'mota'aticā, nipe'tirā cūrē ējōpeorāsama. Romano masā wiorā a'tirāsama. A'ti, marī wiorā nise, Ō'acū wī'i quē'rārē cō'arāsama.

⁴⁹ Ni'cū na me'rācārā Caifá wāmetigu ti cū'marē pa'ia wioгу nicu niwī. Cū narē nicu niwī:

—Musā ne tu'omasīwe'e. ⁵⁰ Nipe'tirā masā marī ya di'tacārā wērīcā, ña'a nibosa'a. A'tiro weecā, añusa'a. Ni'cū nipe'tirā ye bu'iri wērībosacā, marīrē añurōsa'a, niwī.

⁵¹ Caifá cū basu wācūse me'rā tojo niticu niwī. Ti cū'ma cū pa'ia wioгу nicā, Ō'acū cūrē tojo wācūse o'ocu niwī. Tojo nígū, Judea di'tacārārē Jesú wērībosagusami nígū, tojo nicu niwī. ⁵² Jesú ti di'tacārā dia'cūrē wērībosaticu niwī. Nipe'tirā Ō'acū pō'rā cūrē ējōpeoajārē no'o apeye di'tapu nírā quē'rārē wērībosacu niwī. Ni'cā curua weesī'rigū tojo weecu niwī. ⁵³ Ti numta na nerē ucūca numu me'rā na Jesure wējēatjere wācūyucārā niwā.

⁵⁴ Na wējēsī'rīse ye bu'iri Jesú judío masā ī'orōpu sijatiwī. Judeapu nī'cu wijawā'cāwī. Ni'cā macā Efraī wāmetiri macā yucu marīrō pu'to nírī macāpu wa'awī. Ti macāpu ūsā tojawu.

⁵⁵ Titare Pascua judío masā bosenumu wa'atjo cārōacā du'sawu. Pājārā masā Jerusalēpu wa'acārā niwā. Na ti bosenumu duporo na ña'arō wee'quere coeyurā wa'acārā niwā. ⁵⁶ Jesure ī'asī'rīrā a'macusiācārā niwā. Ō'acū wī'ipu nírā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—Musā tu'oña'cā, ¿apetero weegu cū a'tigusari?

⁵⁷ Fariseo masā, pa'ia wiorā masārē a'tiro duticārā niwā:

—Musā Jesú topu niapu nisere masīrā, ūsārē wereya. Na wercā, bu'iri da'reri wī'ipu Jesure miarāti nírā, tojo nicārā niwā.

12

Jesure María u'mutise piopeo'que nī'i

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Pascua bosenumu wa'atjo seis numurī du'sawu. Titare Jesú Efraīpu nī'cu Betania wāmetiri macāpu wa'awī. Toduporo ti macāputa Jesú Lázarore masōwī. ² Tocjārā Jesure bosenumu weepeowā. Marta ba'asere etiwō. Na pājārā wa'terore Lázaro quē'rā Jesú me'rā ba'adujiwī. ³ Ūsā ba'ari cura María pajicja u'muticja nardo wāmetise wapabujusere poseticjare Jesú tiro miitiwō. Miiti, cū du'pocārīpu piopeowō. Be'ro co poari me'rā tuucoewō. Ti wī'i nipe'tiropu u'mutise'sa wa'awu.

⁴ Co tojo weecā ī'agū, Juda Iscariote ūsā me'rācārā be'ropu Jesure ī'atu'tirārē o'oacju a'tiro niwī:

⁵ —¿De'ro weego a'te u'mutisere duatiati? Tere duago, ni'cā cū'ma da'rase wapa weronōjō wapata'aboapā. Te niyerure pajasecuorārē o'oboapā, niwī.

⁶ Cū pajasecuorārē ma'īgū mejēta, tojo niwī. Yajasebucu niwī. Cū ūsā niyerure co'tegu niwī. Ti ajuropu ūsā niyeru sāa'quere yajamujācūwī. ⁷ Jesú cūrē niwī:

—Co uaro weeato. Co yu'ure yaatjere wācūgō, tojo weeamo. ⁸ Musā pajasecuorārē o'onu'cūmasīrāsa'a. Be'ropu yu'u pūrīcārē o'omasīsome. Yu'u a'to nidojacju niwe'e, niwī Jesú.

Judío masā wiorā Lázarore wējēsī'rī'que ni'i

⁹ Pājārā judío masā Jesú Betaniapu nise quetire tu'ocārā niwā. Tojo weerā Jesure, cū masō'cu Lázaro quē'rārē ī'arā a'ticārā niwā. ¹⁰⁻¹¹ Lázarore masōse ye bu'iri pājārā judío masā Jesure ējōpeowā. Cūrē ējōpeorā, pa'ia wiorā dutise doca nimi'cārā ducawatia wa'awā. Na tojo weese ye bu'iri pa'ia wiorā Jesure na wējēsī'rī'rōnojōta Lázaro quē'rārē wējēsī'rīwā.

Jesú Jerusalēpu pi'a'que ni'i

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Pascua judío masā bosenamurē ī'arā wa'arā pājārā masā Jerusalēpure wa'acārā niwā. Na etāca numu ape numu pe'e Jesú wa'atje quetire masicārā niwā. ¹³ Tojo weerā pūrī opa querire dute, cūrē pōtērīrā a'ticārā niwā. Na a'tiro caricūwā'cātiwā:

—Marī wiojure e'catise o'orā. Ārī Ō'acū o'ocure añurō wa'ato. Cū marī Israe curuacjārā wioḡu nimi, niwā.

¹⁴ Jesú Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta burrore ī'agā, cū bu'ipu mujāpejawī. Zacaria toduporocjū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū a'tiro ojacu niwī:

¹⁵ Musā Jerusalēcjārā, uiticā'ña.

Ī'aña, masā wioḡu burro bu'ipu pesawā'cātimi, ni ojacu niwī.

¹⁶ A'te oja'quere ūsā cū bu'erā ne waro “Jesú ye queti nisa'a”, niticāti. Be'ro u'muse cū mujāāca be'ropu ūsā masīwū. “Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nī'caronjōta cūrē queoro wa'awū”, niwū.

¹⁷ Jesú Lázarore masōḡū, cū pijiwīrōcā ī'a'cārā āpērārē wereturiacārā niwā. ¹⁸ Tojo weerā cū weeī'o'quere ējōpeorā, Jesure pōtērīrā a'ticārā niwā. ¹⁹ Fariseo masā pe'e tojo weecā ī'arā, a'merī nicārā niwā:

—Ī'ati masā? Nipe'tirā cū me'rā wa'arā weema. ĶMarī de'ro weebosau? niwā.

Griego masā Jesure ī'asī'rī'que ni'i

²⁰ Jerusalēpu Pascua bosenamu nicā, Ō'acūrē ējōpeorā nerē'cārā wa'terore ni'cārērā griego masā niwā. ²¹ Na Jesure ī'asī'rīrā Felipe tiro a'tiwā. Felipe Betsaida Galilea di'tapu nīrī macācjū niwī. Na cūrē a'tiro niwā:

—Jesure ī'asī'rīsa'a.

²² Na tojo nicā tu'ogū, Felipe Andrére weregu wa'awī. Be'ro puarāpu wa'a, Jesure wererā wa'awā. ²³ Na griego masā ī'asī'rīsere tu'ogū, Jesú niwī:

—Yu'u Ō'acū macū masū weronjō upūtigu wērī masāmujāatjo cā'rō du'sa'a.

²⁴ Diacjūta nigūti. Ni'cū otese capere oteibosami. Te oteicā, mejārōta tojasa'a. Te peri otecā pūrīcārē, di'tapu boa wa'asa'a. Be'ro pī'rī, pupi, peje ducatisa'a. Te peri weronjō yu'u wērīgūsa'a. Yu'u wērīse me'rā pājārā Ō'acū pō'rā wa'arāsama. ²⁵ No'o a'ti umucopure cū catiri umucore ma'iyu'ruḡu pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gūsami. No'o cū catiri umucore ma'itigu pe'e u'musepu catinu'cūḡūsami. ²⁶ Yu'u dutisere weesī'rigū, yu'ure sirutuato. Cū yu'u niatjopure yu'u me'rā nigūsami. Yu'u dutisere weesirutugunojōrē yu'u pacu añurō weegusami, niwī Jesú.

Jesú cā wērīatjere ucū'que ni'i

²⁷ Jesú niwī:

—Ni'cārōcā yu'u pūrō bujaweti'i. ĶDe'ro nigūsari? “Pacu, yu'ure ña'arō wa'atjere yu'ruoya” Ķnigūsari? Nisome. Yu'u tereta pi'eti, wērīgū a'tiwā. ²⁸ Pacu, mu'u tutuasere ī'oña, niwī Jesú. Cā tojo nīca be'ro ni'cū u'musepu ucūdijosere tu'owā. A'tiro niwī:

—Yu'u tutuasere ī'otojawū. Ī'onemogūti tja, niwī.

²⁹ Masā topu nīrā cū ucū'quere tu'orā, “Bupo busuami”, niwā. Āpērā “Ō'acūrē wereco'tegu u'musecjū Jesure ucūami”, niwā.

³⁰ Jesú narē niwī:

—Yu'ure tu'odutigu mejēta ucūami. Masā pe'ere tu'odutigu ucūami. ³¹ Ni'cārōcārē Ō'acū a'ti turicjārārē bese, bu'iri da'regusami. Tojo nicā a'ti turicjārārē dutigu wātī cō'awīrōno'gūsami. ³² Apeye quē'rārē yu'ure na u'muarōpu tuumorōnu'cōcā, nipe'tirārē yu'u tiropu a'ticā weeguti, niwī Jesú.

³³ Tojo nīgū, yu'u curusapu wērīgūsa'a nīgū, tojo niwī. ³⁴ Masā tere tu'orā, a'tiro niwā:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu na bu'eī'ocā, a'tiro tu'ono'wū: “Ō'acū bese'cu Cristo catinu'cūcūsami.” ĶDe'ro weecjū mu'u pe'e tja “Ō'acū macū masū weronjō upūtigu u'muarōpu tuumorōnu'cōno'gūsami”, niti? Ō'acū macū masū weronjō upūtigu Ķnoanojō niti? ni sērītiña'wā.

³⁵ Jesú narē niwī:

—Yu'u a ti nucūcācjārārē sī'ose weronojō ni'i. Yu'u masārē Ō'acū yere añurō masīcā wee'e. Yoaticā musā me'rā nigūsa'a. Yu'u a'topu niri curare musā yu'u bu'esere ējōpeoya. Tojo weerā musā wācūña marīrō na'itī'arōpu sijarā weronojō wa'asome. Yu'ure ējōpeotirā na'itī'arōpu nira weronojō nima. Na weesere "A'tiro pe'e űa'a", nīmasītisama. ³⁶ Yu'u sī'ose weronojō nigū musā tiropu ni'i. Yu'u musā tiropu niri curare yu'ure ējōpeoya. Tojo weerā musā quē'rā sī'orī masā weronojō nira'sa'a. Ō'acū yere añurō masīrāsa'a. Āpērā quē'rārē masīcā weerāsa'a, niwī Jesú.

Jesú narē tojo nīca be'ro du'tiwā'cā wa'awī.

Judío masā wiorā Jesure ējōpeotise ni'i

³⁷ Jesú peje wee'omicā, judío masā wiorā cūrē ējōpeotiwā. ³⁸ Na ējōpeoticā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Isaia oja'caronojōta queoro wa'awū.

Cū a'tiro ojacu niwī:

Ni'cūnojoṗuta űsā weesere tu'otimi.

Ō'acū tutuase me'rā wee'ocā ī'amirā, ne ējōpeotima, ni ojacu niwī Isaia.

³⁹ Na ne ējōpeomasīti'que quē'rārē Isaia aperopu Ō'acū ye queti ojāca pūrīpure a'tiro ojacu niwī:

⁴⁰ Ō'acū narē caperi bajutirā weronojō weecu niwī.

Cū yere tu'omasīticā weecu niwī.

Tojo weerā añurō cū weesere ī'amirā, ī'amasīticārā niwā.

Cū bu'esere tu'omirā, tu'omasīticārā niwā.

Cū bu'esere ējōpeorā, na űa'arō wee'quere du'u, acoboJose sērībopā.

Cū narē yu'ruobopī, nicu niwī Isaia.

⁴¹ Isaia Jesú tutuasere, cū asistesere ī'agū, cū ye cjasere tojo ucūcu niwī.

⁴² Pājārā judío masā Jesure ējōpeowā. Ni'cārērā wiorā waroṗuta ējōpeowā. Fariseo masārē uirā, bajuyoropu Jesure ējōpeosere ucūtiwā. Ēsarē judío masā na nerērī wī'īpu nīrārē cō'awīrōrī nīrā, tojo weewā. ⁴³ Wiorā Jesure ējōpeomirā, masā pe'ere Ō'acū nemorō añurō wācūcā űawā.

Jesú masārē besese cjasere ucū'que ni'i

⁴⁴ Jesú nīpe'tirā tu'oato nīgū, tutuaro ucūwī:

—Yu'ure ējōpeogu yu'u se'sarore ējōpeotimi. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu quē'rārē ējōpeomi. ⁴⁵ Yu'ure ī'agū, yu'ure o'ó'cu quē'rārē ī'ami. ⁴⁶ Yu'u sī'ose weronojō ni'i. A'ti nucūcāṗure yu'ure ējōpeorā na'itī'arōpu tojaticā'to nīgū a'tiwu. Na yu'u bu'esere masīrāsama. Masīrā, añurō weerāsama. ⁴⁷ Yu'u bu'esere tu'omirā, tere weetirā, bu'iri cuorāsama. Yu'u narē bu'iri da'reesome. Yu'u bu'iri da'regu a'titiwu. Narē yu'ruogu a'tiwu. ⁴⁸ Yu'ure űatirānojo, yu'u bu'e'quere weetirānojo Ō'acūrē bu'iri da'reno'ajāṗu nitojama. Yu'u bu'e'quere weetise bu'iri na a'ti űmūco pe'ticā, bu'iri da'reno'rāsama. ⁴⁹ Yu'u se'saro yu'u űaro bu'ewe'e. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu "Tojo ni bu'eya" nīrō bu'e'e. ⁵⁰ Yu'u masī'i, yu'u pacu dutisere ējōpeorā catinu'cūcā'rāsama. Tojo weegu cū bu'eduti'caronojōta masārē bu'e'e, niwī Jesú.

13

Jesú cū bu'erā ye du'pocārīrē coe'que ni'i

¹ Judío masā bosenuṗu Pascua wa'atjo ni'cā nūṗu du'sawu. Jesú cū a'ti turīpu nī'cu maata cū pacu tiropu wa'atjere masītojawī. Cū, cū yarā a'ti nucūcācjārārē ma'īnu'cūcā'wī. Cū wērīse me'rā cū ṗutu ma'isere ī'owī.

²⁻⁴ Juda Iscariote, Simó macūrē wātī a'tiro wācūse o'ocu niwī. Jesure ī'atu'tirāṗure o'oduticu niwī. Jesú pe'e pūrīcā cū Ō'acū tiropu nī'cu a'tiwu nisere masīwī. Tojo nīcā toṗu cū dajatojaatjere, cū pacu cūrē wioṗu sōrōatje quē'rārē masīwī. A'tiro wéegū, űsā ba'adujiri cura Jesú wā'cānu'cā, cū su'ti bu'icjārōrē tuweecūwī. Be'ro marī ejerituwāropu tuocoeri caserore du'teō'owī. ⁵ Tu'ajanu'cō, acore bapapū piosāwī. Te me'rā űsā ye du'pocārīrē coenu'cāwī. Be'ro ti casero me'rā bopowī.

⁶ Cū Simó Pedro ye du'pocārīrē coenu'cārī cura Pedro cūrē niwī:

—Wioṗu, zyé du'pocārīrē coegasari?

⁷ Jesú cūrē niwī:

—Nī'cārōacā yu'u weesere mu'u tu'omasītisa'a. Be'ropu masīgūsa'a.

⁸ Pedro cūrē niwī:

—Yé du'pocārīrē mu'u ne coesome.

Jesú cūrē niwī:

—Yu'u coeticā, mu'u yu'u me'rācju nisome.

⁹ Simó Pedro cūrē niwī:

—To pūrīcārē yé du'pocārīrē coegu, yé omocārī, ya dapoa quē'rārē coeya.

¹⁰ Jesú pe'e cūrē niwī:

—Marī u'áca be'ro apaturi u'aapoya marīsa'a. Sijáca be'ro du'pocārī dia'cūrē tuucoeno'sa'a. Musā ū'irī marīrā weronojō ni'i. Tojo nimicā, ni'cū musā wa'teropure űa'agū ū'irītigu weronojō nimī, niwī Jesú.

¹¹ Jesú cūrē i'atu'tirāpure o'oacjare masītojawī. Tojo weegu tojo niwī.

¹² Ūsā ye du'pocārīrē coéca be'ro cū bu'icjārō su'tiroke sāña, ejanujāwī tja. Ūsārē niwī:

—¿Musā yu'u weesere tu'omasīti? ¹³ Musā yu'ure "Wioḡu, ūsārē bu'egu" ni pisu'u. Tojota ni'i musā nīrōnojōta. ¹⁴ Yu'u musā wioḡu, musārē bu'egu nimigū, musā ye du'pocārīrē coeapu. Tojo weerā musā quē'rā mejārōta weeya. ¹⁵ Musārē yu'u wee'quere i'acūu, weesirutuato nigū a'te queosere wee'i'opu. A'merī añurō weeya. ¹⁶ Musārē diacjū wereguti. Ne ni'cū da'raco'tegu "Yu'u wioḡu yu'ruoro ni'i", nīmasītisami. Ni'cū o'óno'cu quē'rā cūrē o'ó'cu yu'ruoro nītisami. ¹⁷ Musā yu'u du'pocārī coesere masīrā, a'te yu'u wee'quere wéerā, e'catirāsa'a.

¹⁸ »Yu'u musā nipe'tirāpure ucūgū weewe'e. Yu'u bese'cārārē masī'i. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'wū: "Yu'u me'rā ba'adujimigū, yu'ure a'pepūrīmi", ni ojano'caro niwū. ¹⁹ Yu'u musārē weryeyu wee'e. Tojo weerā yu'u ni'que queoro wa'acā, a'tiro nīrāsa'a: "Diacjūta Ō'acū o'ó'cu nipi", nīrāsa'a. ²⁰ Musārē queoro wereguti. Yu'u o'ó'cārā weresere tu'o ējōpeorā, yu'u quē'rārē ējōpeorāta weesama. Yu'ure ējōpeorā, yu'ure o'ó'cu quē'rārē ējōpeosama, niwī Jesú.

Jesú "Yu'ure i'atu'tirāpure Juda o'ogusami" nise ni'i

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Jesú ūsārē wéréca be'ro apatu bujawetiwī. Tu'ota basiorota werewī:

—Diacjūta nigūti. Ni'cū musā wa'teropu yu'ure i'atu'tirārē o'ogusami, niwī.

²² Cū tojo nicā tu'orā, ūsā űnoarē tojo nigū weeti? nīrā, mejō a'merī i'adujicā'wū.

²³ Yu'u juā Jesú ma'ino'gū cū pu'to dujiwu. ²⁴ Tojo weegu Simó Pedro Jesure sērītiña'dutigū sīopuawī. ²⁵ Yu'u cū pu'toacā mu'riwā, cūrē sērītiña'wū:

—Wioḡu, űnoanojō niti cū?

²⁶ Jesú yu'ure niwī:

—Yu'u pā yosó'ono'gū nigūsami. Cū tojo níca be'ro Simó macū Juda Iscariotere yosó'owī. ²⁷ Cū tojo weéca be'ro wātī Judare sājāacu niwī. Jesú cūrē niwī:

—Mu'u weeatjere weebaque'oya.

²⁸ Ūsā nipe'tirā topu ba'adujirā, cū tojo nisere tu'omasītīcāti. ²⁹ Ni'cārērā a'tiro wācūwū: "Juda cū niyeruse co'tegu niyucā, Jesú cūrē apeyenojō bosenuḡu cjasere duudutigū weepī, o pajasecuarārē niyeru o'odutigū o'odutiapi", niwū. ³⁰ Juda cū pāre űéca be'ro ūsā tiropu ni'cu wijaa wa'awī. Cū wijaari cura űamipu niwū.

A'merī ma'idutise ni'i

³¹ Juda wa'áca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Ni'cārōacā yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtīgupure yu'u tutuasere i'ono'rōsa'a. Ō'acū tutuase quē'rā yu'u me'rāta i'ono'rōsa'a. ³² Yu'u Ō'acū tutuasere i'ocā, cū quē'rā yu'u tutuasere maata i'ogūsami. ³³ Yu'u me'rācjarā, cārō musā me'rā nītuogusa'a. Musā yu'ure a'marāsa'a. Yu'u judío masārē toduporopure ni'caronojōta musārē ni'cārōacā nigūti. Yu'u wa'atjopure musā wa'amasītisa'a. ³⁴ Musārē apeye ma'ma dutise cūugūti. Yu'u musārē ma'irōnojōta a'merī ma'iña. ³⁵ Musā a'merī ma'icā, āpērā nipe'tirā musārē yu'u bu'erā nisere masīrāsama, niwī Jesú.

Jesú Pedrorē "Mu'u yu'ure 'Masīwe'e' nigūsa'a" ni'que ni'i

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Simó Pedro cūrē sērītiña'wī:

—Wioḡu, űno'opu wa'agusari?

Jesú cūrē niwī:

—Ni'cārōacā yu'u wa'atjopure mu'u wa'amasītisa'a. Be'ropu yu'ure sirutugusa'a.

³⁷ Pedro cūrē niwī tja:

—Wioḡu, űde'ro weeacju yu'u mu'u me'rā maata wa'amasītisari? Yu'u quē'rā mu'u me'rāta wērīmasī'i.

³⁸ Jesú cūrē niwī:

—¿Nirōta yu'u me'rā wērīmasīti? Mu'arē diacjūta nigūti. Cārē'quē cū uati dupo yu'ure i'tiati "Cūrē masīwe'e", nigūsa'a, niwī Jesú.

14

Jesú “Yu'ure ejōpeorā yu'rurāsa'a” n'que ni'i

¹ Jesú ūsārē a'tiro niwī:

—Musā uputu waro wācūque'titicā'ña. Ō'acūrē ejōpeoya. Tojo nicā yu'u quē'rārē ejōpeoya. ² Yu'u pacu tiropu musā niatje wi'seri peje ni'i. Te maricāma, musārē wereboapā. Topu musā niatjore apoyugu wa'agu wee'e. ³ Musā niatjore apōca be'ro musārē miigū a'tiguti. Topure musā quē'rā ninu'cūcā'rāsa'a. ⁴ Musā yu'u wa'atjore masīsa'a. Yu'u wa'ari ma'a quē'rārē masīsa'a, niwī Jesú.

⁵ Tomás cūrē niwī:

—Wiogu, mu'u wa'atjore masītisa'a. ¿Ūsā de'ro wee masībosau mu'u wa'ari ma'arē?

⁶ Jesú cūrē niwī:

—Yu'u, yu'u pacu tiropu wa'ari ma'a weronjō ni'i. Yu'u masārē topu wa'acā weegú ni'i. Yu'u masārē diacjū cjasere masīcā wee'e. Narē catinu'cūcā weegú ni'i. Yu'ure ejōpeorā dia'cū yu'u pacu tiropu wa'arāsama. ⁷ Musā yu'ure masīrā, yu'u pacu quē'rārē masībosa'a. Ni'cārōacā me'rā cūrē masī'i. Musā yu'ure ī'arā, cūrē ī'arā weronjō ni'i, niwī Jesú.

⁸ Felipe Jesure niwī:

—Wiogu, mu'u pacure ī'oña ūsārē. Cūrē ī'ase me'rā dia'cū ūsārē ejatuarosa'a.

⁹ Jesú cūrē niwī:

—Felipe, yu'u musā me'rā yoacā niwū. ¿Yu'ure ī'amasīweti yujupu? Yu'ure ī'agū yu'u pacu quē'rārē masīmi. ¿De'ro weegu yu'ure “Mu'u pacure ī'oña”, niati? ¹⁰ ¿Yu'u, yu'u pacu me'rā puarā nimicā, ni'cūpūta ni'i nisere ejōpeoweti? ¿Cū yu'upure nimi nise quē'rārē ejōpeoweti? Yu'u ucūserē yu'u se'saro ucūwe'e. Yu'u pacu yu'upure nigūta cū ūaro ucūmi. Yu'u weese quē'rārē yu'u se'saro weewe'e. Cūta cū ūaro weecā weemi. ¹¹ Yu'u, yu'u pacu me'rā ni'cūta ni'i nisere, cū yu'upure nisere ejōpeoya. Tere ejōpeotirā pūrīcā, yu'u weese pe'ere ī'a ejōpeocureya. ¹² Musārē diacjūta wereguti. Yu'ure ejōpeorā yu'u wee'caronjōta yu'u wee'quere weesiruturāsama. Totā yu'u pacu tiropu yu'u wa'acāma, a'te nemorō weerāsama. ¹³ Musā yu'ure ejōpeocā, nipe'tise musā sērīserē o'ogusa'a. Te me'rā yu'u pacu tutuasere masīato nīgū tojo weegusa'a. ¹⁴ Yu'ure ejōpeorā, no'o musā sērīserē yu'tiguti.

Jesú “Espiritu Santure o'óguti” n'que ni'i

¹⁵ »Musā yu'ure ma'írā, yu'u dutisere weerāsa'a. ¹⁶ Musārē yu'u pacure Espiritu Santure sērībosaguti. Cū musārē weetamuse me'rā wācūtutuanu'cūcā weegasami. Musā me'rā ninu'cūgūsami. ¹⁷ Espiritu Santu musārē queoro bu'egusami. Āpērā a'ti nucūcācjārā yu'ure ejōpeotirā cūrē masītīrāsama. Tojo weerā cūrē moorāsama. Musā pūrīcā cūrē masī'i. Cū musā me'rā, musāpure ninu'cūgūsami. ¹⁸ Yu'u musārē cō'awā'cāsosome. Musā me'rā nīgū a'tiguti tja. ¹⁹ Cā'rōacā be'ro masā yu'ure ī'asome. Musā pūrīcā ī'arāsa'a. Yu'u catinu'cūcā'a. Tojo weerā musā quē'rā catinu'cūcā'rāsa'a. ²⁰ Yu'u pacu musārē Espiritu Santure o'ógusami. Tojo weéca be'ro yu'u pacu me'rā yu'u nisere masīrāsa'a. Tojo nicā musā yu'u me'rā nisere, yu'u musāpure nisere masīrāsā'a. ²¹ Yu'u dutisere weegú diacjūta yu'ure ma'isere ī'osami. Yu'ure maigūrē yu'u pacu quē'rā ma'igūsami. Yu'u quē'rā ma'igūsa'a. Cūrē yu'u nisetisere ī'ogūsa'a, niwī Jesú.

²² Apī Juda, Iscariote mejēta Jesure niwī:

—¿Wiogu, de'ro weegu mu'u nisetisere ūsā dia'cūrē ī'ogūsari? ¿De'ro weegu a'ti turicjārā mu'urē ejōpeotirā quē'rārē ī'oweti?

²³ Jesú cūrē niwī:

—Yu'ure ma'igū yu'u dutisere weemi. Yu'u pacu cūrē ma'igūsami. Ūsā puarāpūta cū me'rā nīrāsa'a. ²⁴ Yu'ure ma'itigu pe'e yu'u ucūserē weetimi. Yu'u ucūse yē mejēta ni'i. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu cū weredutise ni'i.

²⁵ »Yu'u musā me'rā nīgū, a'te nipe'tisere were'e. ²⁶ Yu'u sērīcā, yu'u pacu Espiritu Santure musārē o'ógusami. Cū musārē weetamu, wācūtutuanu'cūcā weegasami. Nipe'tise musārē bu'egusami. Nipe'tise yu'u musārē bu'e'quere apaturī wācūcā weegasami.

²⁷ »Yu'u ni'cārōacā musārē we'eritī'i. Musā ye ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato. Yu'u ejerisājāse me'rā musārē ejerisājācā weeguti. Yu'u ejerisājācā weese a'ti nucūcā cjase weronjō niwe'e. Tojo weerā “Yu'u wa'agu wee'e” nisere tu'orā, bujaweti, wācūque'titicā'ña. ²⁸ Musā “Yu'u pacu tiropu wa'agu wee'e” nicā tu'otojapu. “Be'ro yu'u musā me'rā nīgū a'tiguti tja” nicā quē'rārē tu'oapu. Yu'u pacu yu'u yu'ruoro nimi. Musā yu'ure cū tiropu wa'ase quetire tu'oapu. Tere tu'orā, diacjūta ejōpeorā pūrīcā, e'catiboapā. ²⁹ Yu'u musārē weryugu weeapu. Tojo weerā yu'u musārē

wereyu'quere queoro wa'acā, "Diacjūta nipī", nirāsa'a. ³⁰ Wātī a'ti nucūcācjārārē dutigu a'titojami. Tojo weegu yu'u yoaticā musā me'rā ucūgātī. Cū yu'ure ne cā'rō dutimasītīmi. ³¹ Tojo wa'arota weesasa'a. Yu'u pacu cū weeduti'quere weeguti. Yu'u tojo weecā, a'ti nucūcācjārā yu'u pacure yu'u ma'isere masīrāsama. Te'a wa'arā. Wā'cānu cāña, niwī ūsārē.

15

Jesú u'segu me'rā masārē queose were'que ni'i

¹ Jesú queose me'rā ūsārē a'tiro niwī:

—Yu'u u'segu weronojō ni'i. Yu'u pacu tigure co'tegu nimi. ² Yu'ure ējōpeorā tigu cjase dūpuri nima. Ō'acū u'segure ī'anurūgā weronojō niyugu, dūca marīse dūpūrire dūtecō'asami. Apeye dūcatise dūpūrire añurō dūcatiato nīgū dūteweenemosami. ³ Musā dūcatise dūpuri weronojō ni'i. Yu'u bu'e'quere ējōpeo, yu'ti'i. Tojo weegu yu'u pacu musā ña'arō wee'quere cō'atojawī. Musā acobojono'cārāpu nitoja'a. ⁴ Yu'u musāpūre ninu'cūgūsa'a. Musā quē'rā yu'u me'rācjārā ninu'cūcā'ña. Ni'cā dūpu yucūgūpu a'mesu'atimirō dūcatitisa'a. A'te weronojō musā yu'u me'rā ninu'cūtīrā, ne añurō weemasīsime.

⁵ »Yu'u ní'caronjōta yu'u u'segu weronojō ni'i. Musā tigu dūpuri ni'i. Yu'u me'rā ninu'cūgū, yu'u quē'rā cūpūre nicā, cū añurō weemasīsami. Musā yu'u me'rā ninu'cūtīrā, ne añurō weemasītisa'a. ⁶ Yu'u me'rā ninu'cūtīgū dūtecō'a'que dūpuri weronojō nimi. Te ñai'que dūpūrire see, pecame'epu ūjācō'ano'sa'a.

⁷ »Musā yu'u me'rā ninu'cūrā, yu'u bu'esere wācūrā, Ō'acūrē musā ūsere sērīña. Cū yu'tigusami. ⁸ Musā añurō wéerā, Ō'acū añuyū'ruami nisere ī'orāsa'a. Tojo weerā diacjūta musā yu'u bu'erā nirāsa'a. ⁹ Yu'u pacu yu'ure ma'irōnojōta yu'u quē'rā musārē ma'ī'i. Yu'u me'rā ninu'cūña. Tojo weecā, musārē ma'inu'cūgūsa'a. ¹⁰ Yu'u pacu yu'ure cū dutisere weecā, ma'īmi. Yu'u quē'rā yu'u dutisere weecā, musārē ma'īgūsa'a.

¹¹ »Yu'u e'catironojōta musārē e'catiato nīgū tojo ucū'u. Tojo weerā musā e'catiyyū'ruarāsa'a. ¹² Yu'u dutise a'tiro ni'i. Yu'u musārē ma'irōnojōta a'merī ma'īña. ¹³ Ni'cū cū me'rācjārārē wērībosagu, narē ma'iyū'ruasami. Wērībosase nemorō ma'ita basiowe'e. ¹⁴ Musā yu'u dutisere wéerā, yu'u me'rācjārā ni'i. ¹⁵ Yu'u musārē "Yu'ure da'raco'terā nima", nisome. Da'raco'terā na wioyu weesere masītisama. Musā yu'u me'rācjārā ni'i. Tojo weegu yu'u pacu yu'ure ní'quere werepe'ocā'a. ¹⁶ Musā yu'ure besetiwu. Yu'u pe'e musārē besewu. Añurō weeato nīgū tojo weewu. Musā añurō weese pe'tisome. Añurō weecā, musā yu'ure ējōpeocā, no'o Ō'acūrē sērīsenojōrē o'ogusami. ¹⁷ A'teta ni'i yu'u musārē dutise. A'merī ma'īña, niwī.

Jesú "Yu'ure ējōpeocā, āpērā musārē ī'atu'tirāsama" ni'que ni'i

¹⁸ Jesú ūsārē a'tiro ninemowī:

—A'ti nucūcācjārā yu'ure ējōpeotirā musārē ī'atu'ticā, yu'ure ī'atu'timū'tā'quere wācūña. ¹⁹ Musā a'ti nucūcācjārā waro nicāma, na me'rācjārārē ma'irōnojōta musārē ma'ībosama. Yu'u musārē na wa'teropu nirārē besewu. Musā a'ti nucūcācjārā weronojō niwe'e. Tojo weerā musārē ī'atu'tima. ²⁰ Yu'u musārē ní'quere wācūña. Ne ni'cū da'raco'tegu "Yu'u wioyu yu'ruoro ni'i", nīmasītisami. Yu'ure ña'arō weema. Musā quē'rārē mejārōta ña'arō weerāsama. No'o yu'u bu'esere tū'orā, musārē tū'orāsama. ²¹ Musā yu'ure sirutucā ī'arā, nipe'tise ña'asere musārē weerāsama. Yu'ure o'ócure na masītise ye bu'iri tojo weerāsama.

²² »Yu'u a'ti di'tapure narē weregu a'titicāma, bu'iri moobosama. Na ni'cārōacārē bu'iri cuoma. "Ūsā bu'iri moo'o", nīmasītisama. ²³ Yu'ure ī'atu'tirā yu'u pacu quē'rārē ī'atu'tima. ²⁴ Ne ni'cū weetisere na tiropūre peje weef'omiwū. Yu'ure masīdutīgū tojo weewu. Yu'u wee'otica be'roma bu'iri moobosama. Na yu'u wee'quere ī'awā. Tere ī'amirā, yu'ure ī'atu'tiwā. Yu'u pacu quē'rārē ī'atu'tiwā. ²⁵ Ō'acū ye queti o'āca pūrīpu nīrōnojōta queoro wa'aro wee'e. A'tiro ni'i: "Bu'iri moomicā, yu'ure ī'atu'tiwā", ni o'jano'wū.

²⁶ »Espīritu Santu diacjū ucūgū, musārē weetamugū a'tigusami. Ūsā yu'u pacu me'rā cūrē o'órāsa'a. Cū a'tigu, queoro yé cjasere musārē werēgusami. ²⁷ Musā quē'rā yé cjasere wererāsa'a. Musā ne waroputa yu'u me'rā nitojawa. Tojo weerā wererāsa'a, niwī Jesú.

16

¹ Jesú ūsārē ninemowī tja:

—Yé bu'iri āpērā musārē ña'arō weerāsama nisere were'e. Yu'ure ējōpeodu'uticā'to nigū tojo were'e. ² Musārē judío masā nerēwuase wi'seripū nimi'cārārē cō'awīrōrāsama. No'o musārē wējēcō'aca be'ro a'tiro nirāsama. “Marī Ō'acū űaro weerā wee'e”, nirāsama. ³ Na yu'u pacure, yu'ure masīti'que ye bu'iri musārē ña'arō weerāsama. ⁴ Yu'u wereyugu wee'e. Tojo weerā queoro te wa'acā, musā “Tojota niwī”, nirāsa'a.

Espíritu Santu ye cjase ni'i

»Yu'u musā me'rā nigū, ne waropure maata a'tere weretiwu. ⁵⁻⁶ Ni'cārōacā yu'ure o'ó'cu tiropu wa'agu wee'e. Yu'u tojo nicā tu'orā, ne ni'cū yu'ure “¿No'opu wa'ati?” ni sērītiña'we'e. Mejō bujawetiwiorticā'a. ⁷ Yu'u musārē diacjūta nigūti. Yu'u wa'acā, musārē añu nirōsa'a. Yu'u musārē Espiritu Santure o'ógusa'a. Yu'u wa'aticāma, cū musārē weetamugū, musā me'rā nigū a'titibosami.

⁸⁻¹¹ »Espiritu Santu yu'ure ējōpeotirārē a'tiro masīcā weegusami. “Ēsā ña'arā ni'i”, ni tu'oña'cā weegusami. Apeye, yu'u diacjū weegū ni'i nisere i'ogūsami. Yu'u pacu tiropu wa'ase me'rā tere i'ogūsami. Yu'u topu wa'acā, yu'ure i'asome. Tojo nicā yu'ure ējōpeotirārē Ō'acū bu'iri da'reatjere i'ogūsami. A'tiro masīrāsama: “Wātī, a'ti nucūcācārārē dutigu Ō'acūrē bu'iri da'reno'acju nitojami”, nirāsama.

¹² »Yu'u musārē peje werese cuomi'i. Ni'cārōacārē musā tu'omasītibosa'a. Tojo weegu werewe'e. ¹³ Espiritu Santu a'tigu, nipe'tisere queoro weregusami. Cū diacjū ucūgū nimi. Cū se'saro ucūsosome. Ō'acū ucūsere, cū tu'o'quere wereturiagusami. Be'ropu wa'atje quē'rārē musārē wereyugusami. ¹⁴ Espiritu Santu yu'ure añuro ucūgūsami. Yé cjasere musārē masīcā weegusami. ¹⁵ Nipe'tise yu'u pacu cuose yé ni'i. Tojo weegu Espiritu Santu musārē yé quetire weregusami.

Bujawetimi'cārā e'catirāsama nise ni'i

¹⁶⁻¹⁷ »Cārōacā be'ro musā yu'ure i'anemosome. Be'ro i'arāsa'a tja. Yu'u pacu tiropu wa'ase ye bu'iri tojo wa'anīrōsa'a, niwī Jesú.

Cū tojo nicā tu'orā, űsā ni'cārērā a'merī ucūwū:

—¿De'ro nīsī'rīrō weesari cū tojo nise? ¹⁸ “Cārōacā be'ro” cū nise ¿de'ro nīsī'rīrō weesari? Ñe'enojōrē ucūgū ucūsamigu, masītisa'a, niwī.

¹⁹ Jesú űsā tojo nisere masīgū, űsārē niwī:

—Yu'u “Cārōacā be'ro i'asome, be'ro i'arāsa'a tja” ni'quere ¿a'merī sērītiña'rā weeti? ²⁰ Musārē diacjūta wereguti. Musā uti, pūrō bujawetirāsa'a. A'ti turicjārā pe'e e'catirāsama. Musā bujawetimi'cārā be'ro e'catirāsa'a. ²¹ A'tiro wa'ase weronojō nirōsa'a. Ni'cō nijtpaco co wī'magū wuase duporoacā pūrise tu'oña'samo. Co wuāca be'ro co pūrise tu'oña'quere wācūtisamo. Co macū bajuae pe'ere i'agō e'catigo, tojo weesamo. ²² Co weronojō musā ni'cārōacā pi'eti'i. Be'ro yu'u musārē i'agū a'tiguti tja. Yu'u tojo weecā i'arā, musā e'catiyu'ruarāsa'a. Āpērā musārē bujaweticā weemasītirāsama.

²³ »Musā tojo e'catiri ñamurē musā tu'otisere ne sērītiña'some majā. Diacjūta musārē nigūti. Musā yu'ure ējōpeocā i'agū, nipe'tise musā sērīsere yu'u pacu yu'tigusami. ²⁴ Toduporopu yu'u tutuase me'rā yu'u pacure ne sērītiwu. Ni'cārōacārē musā yu'ure ējōpeotjārā sērīña. Musā tojo weecā, cū yu'tigusami. Cū yu'ticā, musā e'catiyu'ruarāsa'a.

Jesú masārē “A'tiro weeguti” ni'que ni'i

²⁵ »Yu'u musārē queose me'rā wereapu. Be'ro queose marīrō diacjūta yu'u pacu ye quetire weregusa'a. ²⁶ Espiritu Santu a'tica be'ro musā yu'ure ējōpeotjārā, yu'u pacure sērīrāsa'a. Yu'u tojo nigū, “Yu'u pacure musārē sērībosaguti”, nigū mejēta wee'e. Musā basu sērīrāsa'a. ²⁷ Cūta musārē ma'imi. A'tiro ni'i. Musā yu'ure ma'imi. Tojo nicā musā yu'ure “Ō'acū tiropu ni'cu a'tipī”, ni ējōpeo'o. Tojo weegu Ō'acū musārē ma'imi. ²⁸ Yu'u pacu me'rā ni'cu yu'u a'ti nucūcāpure a'tiwu. Ni'cārōacā yu'u a'topu ni'cu yu'u pacu tiropu dajatojaaguti tja.

²⁹ Cū tojo nicā tu'orā, űsā cūrē niwū:

—Ni'cārōacārē mū'u queose me'rā werewe'e. Diacjū ucūcā'a. ³⁰ Ni'cārōacā űsā masī'i. Mū'u nipe'tisere masīpe'ocā'a. No'o sērītiña'se duporo masītoja'a. Tojo weerā mū'u Ō'acū tiropu ni'cu a'tipā nisere masī'i.

³¹ Jesú űsārē niwī:

—¿Musā ējōpeoti majā? ³² Tojo ējōpeomirā, maata no'o musā wa'asī'rīrō du'tistearāsa'a. Yu'u ni'cūta tojagūsa'a. Ni'cūta niwe'e, nigū pe'e. Yu'u pacu yu'u me'rā nimi. ³³ Yu'ure ējōpeorā ejerisājāse cuoato nigū a'te nipe'tisere musārē wereapu. A'ti

nucūcācǎjārā māsārē pi'eticā weerāsama. Na tojo weemicā, wācūtutuaya. Yu'u a'ti nucūcācǎjārā na ña'arō weesere docaque'acā weetojawn. Tojo weerā yu'ure ējōpeorā wācūtutuaya.

17

Jesú cǎ bu'erā ye niatjere cǎ pacure sērībosa'que ni'i

¹ Jesú tojo níca be'ro ĩ'amorō, a'tiro niwī:

—Pacu, mu'u yu'ure cūu'que eja'a. Yu'u mu'u macū nisere masārē ĩ'ōña. Mu'u tojo weecā, yu'u masārē mu'u tutuasere, mu'u añuyu'ruserere ĩ'ogūsa'a. ² Mu'u yu'ure masā nipe'tirā wioгу sōrōwū. Nipe'tirā mu'u o'ocārārē catinu'cūcā weedutigu yu'ure sōrōwū. ³ Masā mu'u Ō'acū ni'cū nigūrē, tojo nicā yu'ure mu'u o'ocure ējōpeorā catinu'cūcārāsama.

⁴ »Yu'u a'ti nucūcāpure mu'u tutuasere, mu'u añuyu'ruserere masārē ĩ'owū. Mu'u yu'ure cūu'quere wepe'ocā'wū. ⁵ Pacu, a'ti nucūcā weese duporo yu'u mu'u me'rā niwū. Mu'u me'rā nígū, mu'u weronojō nisetiwu. Ni'cārōacārē mu'u tiropu wa'agu wee'e. Yu'ure mejārōta weeya tja.

⁶ »Mu'u ā'rārē a'ti nucūcāpu nirā wa'terore besewu. Yu'ure narē o'oguti nígū, tojo weecu niwū. Mu'u nisetisere narē masīcā weewu. Na mu'u yarā nimi'cārārē yu'ure wiawu. Na mu'u dutisere weewā. ⁷ Ni'cārōacā na masīma, nipe'tise yu'u cūose mu'u o'oque ni'i, nima. ⁸ Narē nipe'tise mu'u wereduti'quere werewu. Na tere tu'orā, ējōpeowā. Na diacjūta yu'u mu'u tiropu a'ti'quere ējōpeowā. Tojo nicā mu'u yu'ure o'oque ējōpeowā.

⁹ »Yu'u na ye niatjere mu'urē sērī'i. Āpērā yu'ure ējōpeotirā yema sērīwe'e. Yu'ure mu'u o'ocārā mu'u yarā nima. Tojo weegu mu'urē sērī'i. ¹⁰ Nipe'tirā mu'u yarā, yarā nima. Yarā quē'rā mu'u yarā nima. Na yu'ure ējōpeo, yu'u tutuagu nisere masārē masīcā weema.

¹¹ »Yu'u a'ti nucūcāpu tojaque'asome. Yu'u bu'erā pūrīcā tojarāsama. Yu'u mu'u tiropu wa'agu wee'e. Pacu, añuyu'rugu, mu'u tutuase me'rā mu'u yu'ure o'ocārārē añurō co'teya. Mu'u tojo weecā, marī nírōnojōta na ni'cārō me'rā nirāsama. ¹² A'ti nucūcāpure yu'ure mu'u o'ocārā me'rā nígū, mu'u tutuase o'oque me'rā narē co'tewu. Ne ni'cū bajuriotiwu. Ni'cū dia'cā toduporopu bajuduti'cu weronojō ni'cure bajuriowu. Mu'u ye queti ojāca pūrīpu nírōnojōta na oja'que queoro wa'aro wee'e.

¹³ »Ni'cārōacā yu'u mu'u tiropu wa'agu wee'e. Yu'u a'ti nucūcāpu nígū, mu'u ye quetire werewu. Tere tu'orā, na yu'u weronojō e'catiato nígū werewu. ¹⁴ Mu'u wereduti'quere narē wereturiawu. Na yu'ure ējōpeotjārā, yu'u weronojō nima. A'ti umucocjārā weronojō wācūtima. Tojo weerā na quē'rārē masā ĩ'atu'tima. ¹⁵ »Narē, a'ti nucūcāpu nirārē mu'u tiropu miaña", nígū mejēta wee'e. Wātī pe'ere cā'mota'aya nígū, tojo ni'i. ¹⁶ Yu'u a'ti umucocjū niwe'e. Na quē'rā yu'ure ējōpeorā a'ti umucocjārā weronojō wācūsetitima. ¹⁷ Mu'u ye queti diacjū waro ni'i. Te me'rā narē mu'u uaro weejā añurā wa'acā weeya. ¹⁸ Yu'ure mu'u ye quetire a'ti nucūcācǎjārārē weredutigu o'owu. Yu'u quē'rā yu'u bu'erārē a'ti nucūcācǎjārārē weredutigu o'owu. ¹⁹ Mu'u weronojō na ye niatjere wērībosaguti. A'tiro yu'u weecā, na quē'rā mu'u weronojō diacjūta weerāsama.

²⁰ »Yu'u na dia'cūrē sērībosawe'e. Be'ropu na bu'esere tu'ō ējōpeoajā quē'rārē sērībosa'a. ²¹ Na marī me'rā ni'cārō me'rā niato nígū tojo wee'e. Pacu, yu'u mu'u me'rā nírōnojō, mu'u yu'u me'rā nírōnojō na quē'rā niato. Tojo wa'acā ĩ'arā, a'ti nucūcācǎjārā yu'ure mu'u o'oque ējōpeorāsama. ²² Yu'ure mu'u tutuase, añuyu'ruserere o'owu. Yu'u quē'rā yarārē o'oturiawu. Narē ni'cārō me'rā marī weronojō niato nígū tojo weewu. ²³ Yu'u napure ni'i. Mu'u pe'e yu'upure ni'i. Tojo weerā na ni'cārō me'rā nirāsama. Tojo wa'acā ĩ'arā, a'ti nucūcācǎjārā mu'u yu'ure o'oque masīrāsama. Apeyere, mu'u yu'ure ma'irōnojōta "Marīrē ma'imi", nirāsama.

²⁴ »A'ti turi weese duporo mu'u yu'ure ma'iwū. Tojo weegu mu'u nisetisere yu'ure o'owu. Pacu, mu'u o'ocārārē yu'u me'rā nicā uasa'a. Narē yu'u tutuasere ĩ'adutigu tojo wee'e. ²⁵ Pacu, mu'u queoro wee'e. A'ti nucūcācǎjārā yu'ure ējōpeotirā mu'urē masītima. Yu'u mu'urē masī'i. Ā'rā yu'u bu'erā mu'u yu'ure o'oque masīma. ²⁶ Mu'u nisetisere narē masīcā weewu. Tojo masīcā weenu'cūcūti. Mu'u yu'ure ma'irōnojōta na quē'rārē a'merī ma'idutigu tojo wee'e. Tojo nicā yu'u na me'rā nīnu'cūgūti nígū, tojo wee'e, niwī Jesú.

18

Jesure surara na ñe'ewā'cā'que ni'i

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ Jesú cū pacure séríca be'ro úsā Jerusalēpure wijawu. Wija, Cedrón wāmetiri maare pē'awū. Tí maa siaquijipu na olivo ote'caro niwū. ² Úsā topu wa'awu. ³ Juda Jesure í'atu'tirārē o'ori masū quē'rā te olivo nirōrē masíwī. Jesú toduporo pejetiri úsārē su'ori sijawī. Tojo weegu masíwī. ⁴ Úsā topu nirī cura ni'cā curua surara me'rā Juda etawī. Āpērā quē'rā ni'cārērā Ō'acū wi'i co'terā surara niwā. Pa'ia wiorā, fariseo masā o'óno'cārā niwā. Na añurō wāmotiwā. SÍ'ose tuturi, sí'osepa me'rā a'tiwā. ⁵ Jesú cārē wa'atjere masítojacu niwī. Tojo weegu “¿Noarē a'mati?” niwī.

⁵ Cūrē yu'tiwā:

—Jesú Nazarecjūrē a'ma'a, niwā. Jesú narē niwī:

—Yu'uta ni'i.

Juda Jesure í'atu'tirārē o'ori masū na me'rā niwī. ⁶ Jesú “Yu'uta ni'i” nicā tu'orā, na uirā, dústi bu'raque'awā. ⁷ Jesú apaturi sérítíña'wī tja:

—¿Noarē a'mati?

Cūrē yu'tiwā:

—Jesú Nazarecjūrē a'ma'a, niwā.

⁸ Jesú narē niwī:

—Musārē weretoja'a, yu'uta ni'i. To pūrícā yu'ure a'marā, ā'rā yu'u bu'erārē du'uo'oya.

⁹ Jesú cū ucū'que queoro wa'ato nígū tojo niwī. Cū ní'que a'tiro niwā: “Yu'u pacu o'o'cārārē ne ni'cū bajuriotiwū”, niwā. ¹⁰ Cū tojo níca be'ro Simó Pedro cū ya di'pjířē wejeweewī. Wejewe, pa'ia wiogure da'raco'tegu Malco wāmetigure diacjūca o'meperore datepā'rēwī. ¹¹ Cū tojo weecā í'agū, Jesú Pedroro niwī:

—Mu'u ya di'pjířē nurōña. Yu'u pacu pi'etiduti'caronojōta pi'etiguti, niwī Jesú.

Jesure Anás ya wí'ipu miá'que ni'i

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹²⁻¹³ Surara, tojo nicā na wioгу, āpērā pa'ia wiorā na o'ó'cārā Jesure du'te, Anás wāmetigu ya wí'ipu miawā. Cū Caifá mañecū niwī. Caifá titare pa'ia wioгу niwī. ¹⁴ Cáta toduporopure judío masārē “Ni'cū nipe'tirā ye niatje wērībosacā, marīrē añurōsa'a” ní'ca niwī.

Pedro Jesure “Masíwe'e” ní'que ni'i

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Na Jesure miacā, yu'u Juā, tojo nicā Simó Pedro, úsā puarā narē sirutuwā'cāwū. Pa'ia wioгу yu'ure í'amasíwī. Tojo weegu yu'u Jesú me'rā wioгу ya wi'i po'peapu sājāawā. ¹⁶ Pedro pe'e sopepu tojanu'cāwī. Cū tojo weecā í'agū, yu'u sope co'tego me'rā ucū, cūrē pijisōrōwū. ¹⁷ Be'ropu co Pedroro sérítíña'wō:

—¿Mu'u sí'i me'rācjū mejēta niti?

Pedro core niwī:

—Niwe'e, niwī.

¹⁸ Pūrō yusuawu. Tojo weerā ti wi'i da'raco'terā, tojo nicā surara pecame'e wíjāwā. Na ti me'e sumutopu sō'manu'cūburōwā. Pedro quē'rā na me'rā sō'magū wa'awī.

Pa'ia wioгу Jesure sérítíña'que ni'i

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Pa'ia wioгу Anás Jesure sérítíña'cu niwī:

—¿Noanojō niti mu'u bu'erā? ¿Ñe'enojōrē mu'u bu'eti narē? nicu niwī. ²⁰ Jesú cārē yu'ticu niwī:

—Yu'u nipe'tirā tu'oropu bu'ewu. Judío masā nerēse wi'seripu, tojo nicā Ō'acū wi'i judío masā nerēwuaropu bu'ewu. Ya'yioropu bu'etiwa. ²¹ ¿De'ro weegu yu'ure sérítíña'ti? Āpērā yu'ure tu'o'cārārē sérítíña'ña. Na masísama. Na mu'urē wererāsama, nicu niwī Jesú.

²² Jesú tojo nicā tu'ogū, ni'cū Ō'acū wi'i co'tegu surara Jesú ya diapoare paacu niwī. Cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu tojo yu'titi pa'ia wioгу?

²³ Jesú cārē nicu niwī:

—Yu'u ña'arō níca be'ro “Te bu'iri paapu. Te ña'a ni'i”, niña. Añurō níca be'roma ¿de'ro weecaju yu'ure paati? nicu niwī Jesú.

²⁴ Be'ro Anás Jesure du'teno'care tja pa'ia wioгу Caifá tiropu o'ówī.

Pedro nisoonemo'que ni'i
(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Tojo weeri cura Pedro pecame'e sumuto sō'manu'cūwī. Topu nirā cārē sērītiña'wā:
—¿Mū'u sī'i me'rācjū mejēta niti?

Pedro narē niwī:

—Niwe'e.

²⁶ Be'ro ni'cū pa'ia wiogure da'raco'tegu, Pedro cū o'mepero dūtepā'rē'cu acaweregu Pedrorē niwī:

—Yū'u mejēpu mū'arē olivo ote'caropu cū me'rā nicā ī'apu.

²⁷ Pedro apaturi nisoowī. Tojo nīca be'ro cārē'quē uuwī.

Jesure Pilato romano masā wiogu tiropu na mia'que ni'i
(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Be'ro Jesure Caiḡa ya wi'ipu nī'cure Pilato ya wi'ipu miawā. Bo'rearopu weewu. Judío masā wiorā ti wi'ipure sājāatiwā. Ti wi'ipure sājāarā, Pascua bosenuḡu ba'awuasere ba'atibopā. Pilato judío masā nitimi nise bu'iri na bu'iritirā tu'oña'bopā. Tojo weerā cū ya wi'ire sājāatiwā. ²⁹ Na sājāaticā ī'agū, Pilato na me'rā ucūgū wijaatiwī. Narē niwī:

—¿Musā ā'rīrē ñe'enojō weresārā weeti?

³⁰ Na cārē niwā:

—Cū ña'arō weeticāma, mū'u tiro cārē miititiboapā.

³¹ Na tojo yu'ticā tu'ogu, Pilato niwī:

—Cārē miaña. Musārē dutironojōta musā basu beserā wa'aya.

Judío masā wiorā cārē niwā:

—Īsā judío masā ne ni'cū masūrē “Wējēña” nīmasītisa'a, niwā.

³² Titapure romano masā wiogu masā ña'arārē na wējēdutiārē curusapu paabi'pecūcārā niwā. Tojo weero Jesú toduporo nī'que queoro wa'awu. Cū “Yū'ure u'uarōpu tuumorōnū'cōrāsama”, niwī. ³³ Pilato Jesure piji, cū ya wi'ipu majāmisājāawī. Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Mū'uta niti judío masā wiogu?

³⁴ Jesú yu'ticu niwī:

—¿Mū'u basu mū'u wācūrō me'rā sērītiña'ti? o ¿āpērā mū'arē wereati?

³⁵ Pilato cārē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'u masībosau? Yu'u judío masū mejēta ni'i. A'topure mū'u ya di'tacjārā judío masā, tojo nicā pa'ia wiorā mū'arē miitiamā. ¿De'ro weeati mū'u?

³⁶ Jesú nicu niwī:

—Yū'u a'ti nucūcācjū wiogu niwe'e. Yu'u tojo nicāma, judío masā wiorārē o'odutitirā yu'ure siruturā a'mequēboapā. Yu'u apesecjū wiogu ni'i.

³⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, Pilato nicu niwī:

—¿To pūrīcārē mū'u wiogu niti?

Jesú cārē nicu niwī:

—Mū'u nīrōnojōta yu'u wiogu ni'i. Yu'u diacjū cjasere weregu a'topu a'ti, bajuawu. Nipe'tirā diacjū cjasere uarā, yu'u ucūsere tu'oma.

³⁸ Pilato cārē nicu niwī:

—¿Ñe'enojō nirō nisasa'a diacjū cjase? nicu niwī.

“Jesure wējērōua'a” nī'que ni'i
(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato Jesure sērītiña'ca be'ro judío masā wiorā me'rā ucūgū wijaaticu niwī tja. Narē niwī:

—Yū'u cārē ne bu'iri bocatiasu. ³⁹ Musā weewuase a'tiro ni'i. Pascua bosenuḡu nicā bu'iri da'reri wi'ipu nigūrē yu'ure du'uwīrōdutisa'a. ¿Musā cārē judío masā wiogure du'uwīrōcā uasari?

⁴⁰ Cū tojo nicā tu'orā, na pūrō caricūwā:

—Cārē ne du'uwīrōticā'ña. Barrabá pe'ere du'uwīrōña, niwā. Barrabá ña'arō weeri masū niwī.

19

¹ Masā “Barrabáre du'uwīrōña” ni caricūcā tu'ogu, Pilato Jesure tārādutiwī. ² Surara ni'cā be'to pota me'rā wéeca be'tore cū dūpoapure peocārā niwā. Apero, ni'cārō su'tiro wiogu sāñarōnojō sō'a ñibocurerore sāacārā niwā. ³ Be'ro cū pu'to wa'a, cārē bujicārā, a'tiro nicārā niwā:

—Judío masā wiogure añurō wa'ato. Tojo nīrāta, cū diapoare paamujācārā niwā.

4 Pilato po'peapu ní'cu wijaatiwī tja. Masārē niwī:

—Yu'u cūrē ne cā'rōacā bu'iri bocatiasu. Tojo weegu masā tiropu pijiwijaatigati. Masā ī'arāsa'a, niwī.

5 Be'ro Jesú wijaatiwī. Cū pota be'tore pesawī. Wiogu su'tiro surara o'o'carore sñawijaatiwī. Cū wijaatāca be'ro Pilato masārē a'tiro niwī:

—Ī'aña. Ā'rī nimi.

6 Pa'ia wiorā, āpērā Ō'acū wi'i co'terā surara cūrē ī'arā, pūrō caricūwā:

—Cūrē curusapu paabi'pe wējēña, ni caricūwā.

Pilato narē niwī:

—Masā basu cūrē curusapu paabi'pe wējērā wa'aya. Yu'u cūrē ne cā'rōacā bu'iri bocatiasa'a, niwī.

7 Judío masā wiorā cūrē niwā:

—Cū "Yu'u Ō'acū macū ni'i", niwī. Ĕsārē duti'que tojo ucūgñojōrē wējēduti'i, niwā.

8 Pilato cū "Ō'acū macū ni'i" nisere tu'ogu, nemorō uiwī. 9 Be'ro Jesure pijisājāa, cūrē sērītiña'cu niwī tja:

—¿No'ocjū niti mu'u?

Jesú cūrē ne yu'titicu niwī.

10 Cū yu'titicā ī'agū, Pilato cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ure yu'tiweti? ¿Mu'u masīweti? Yu'u mu'urē du'uwīrōgū, du'uwīrōmasī'i. Wējēdutigū quērā, wējēdutimasī'i, nicu niwī.

11 Jesú cūrē nicu niwī:

—Ō'acū mu'urē cā'mota'acā, mu'u tojo weemasītibopā. Tojo weegu yu'ure mu'u tiropu o'o'cu mu'u nemorō bu'iritimi, nicu niwī.

12 Cū tojo nicā tu'ogu, Pilato Jesure "¿De'ro wee cūrē yu'u du'uwīrōgūsariba?" nicu niwī. Cū tojo weesī'ricā ī'arā, judío masā wiorā pūrō caricūwā:

—Mu'u cūrē du'uwīrōgū, romano masā wiogu me'rācǰū nisome. No'o ni'cū "Yu'u judío masā wiogu waro ni'i" nigūnojō romano masā wiogure yu'runu'cāgū weemi. Cū me'rācǰū nitimi, ni caricūwā.

13 Na tojo nicā tu'ogu, Pilato Jesure na ũtā me'rā yéeca papu pijiwijaadutiwī. Hebreo ye me'rā Gabata wāmetiwu. Topu Pilato masārē besewaawī. Tojo weegu cū topu dujiwī.

14 Titare ni'cā namu du'sawu Pascua bosenumu wa'atji dūporo. Dajaritero wa'tero niwī. Pilato topu dujigu, judío masā wiorārē niwī:

—Masā wiogure ī'aña.

15 Na caricūnemowā:

—Cūrē wējēña. Curusapu paabi'pe wējēña, niwā.

Pilato niwī:

—Yu'u masā wiogure curusapu paabi'pe wējēdutigusami, ¿ni wācūmiti?

Pa'ia wiorā cūrē niwā:

—Ĕsā wiogu ni'cūta romano masā wiogu waro nimi.

16 Na tojo nicā tu'ogu, Pilato surarare Jesure curusapu wējēdutigū o'owī. Be'ro na cūrē miawā.

Na curusapu paabi'pe'que ni'i

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

17 Jesú na "Masā boaweeca dūpoa" nīrōpūre wa'agu, curusare wuawā'cāwī. Hebreo ye me'rā Gólgota wāmetiwu. 18 Topu cūrē curusapu paabi'pewā. Āpērā puarā quērārē tojota weewā. Jesure na deco nu'cōwā. Āpērā pe'ere, ni'cūrē diacǰū pe'e, apīrē cūpe pe'e nu'cōwā. 19 Pilato Jesú dūpoa bu'i curusapu cū oja'quere ō'odutiwī. A'tiro ojano'wū: "Jesú Nazarecǰū judío masā wiogu nimi." 20 Te oja'que hebreo ye, griego ye, latín ye me'rā niwā. Jesure paabi'pe'caro macā pu'to niwū. Tojo weerā pājārā judío masā tere bu'ewā. 21 Pilato oja'quere bu'erā, pa'ia wiorā cūrē nicārā niwā:

—Mu'u "Judío masā wiogu nimi", ni ojatiboapā. A'tiro pe'e ojaboapā. "Cū 'Judío masā wiogu ni'i, niami", niboapā.

22 Pilato narē niwī:

—Yu'u ojasī'rī'caronōjō ojatojapu. Dūcayusome majā.

23 Be'ro ba'paritirā surara Jesure paabi'pe'cārā cū ye su'tire seeneowā. Seeneo, nánucū dūcawaawā. Cū ya su'tiro docacǰārō deroa'mesu'oya marīwū. 24 Tojo weerā surara a'merī niwā:

—A'tore tū'rēticā'rā. Mejō nībocaperā. ¿Noa a'tore wapata'arosarito? niwā.

Na tojo weecā, Õ'acū ye queti ojāca pūrīpū oja'que queoro wa'awū. A'tiro ojano'caro niwā: "Yé su'tire ducawaawā. Tere nibocaperā wapata'awā." A'te ni'caronojōta surara weewā.

²⁵ Jesú ya curusa pu'to a'ticūrā numia niwā. Cū paco, cū mūgō María Cleofas numo, tojo nicā María Magdalena niwā. ²⁶ Jesú cū pacore, tojo nicā yu'u Juā cū uputu ma'ino'gū co tiro nu'cūcā i'agā, core niwī:

—Ma'u, ā'rī mū'u macū nimi.

²⁷ Be'ro yu'are niwī:

—Yu'u pacore mū'u paco weronojō cūoya. Toó tojamō mū'u paco, niwī Jesú.

To be'ro core ya wi'ipū miitojaawū.

Jesú wērī'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesú cū pacore co'tedutica be'ro "Nipe'tise yu'are weeduti'quere tu'aja'a", niwī. Õ'acū ye queti ojāca pūrīpū oja'que wa'ato nígū Jesú a'tiro niwī:

—Acowuosa'a.

²⁹ Topū ni'cārā vino pi'ase poseyetju dujiwū. Tojo weerā surara ni'cā si'tia mii ñamiowā. Ñamio, hisopo wāmetiri siti dupupu ti si'tiare da'reō'o sīomorōwā Jesú tiropū. ³⁰ Cū tere si'rīwī. Be'ro niwī:

—Nipe'tise tu'ajatoja'a.

Cū tojo níca be'ro cū dupoa paamu'rīyoja, wērīa wa'awī.

Jesure na ñosē'que ni'i

³¹ Jesú cū wērīcaterore ni'cā numū Pascua bosenumū wa'atjo du'sawū. Ti bosenumū sauru judío masārē soodutica numū bosenumūjo waro nicaro niwū. Ti numūrē wērī'cārā curusapu nicā judío masā wiorā uaticārā niwā. Tojo weerā na Pilato tiropū wa'a, cū yarā surarare narē maata wērīato nírā na ye ñecārīrē paanu'aduticārā niwā. Be'ro na upure miidijoo, aperopū miaduticārā niwā. ³² Tojo weerā surara ni'cārē paanu'ama'tāwā. Be'ro apī quē'rārē tojota weewā. ³³ Jesúsma wērī'cupure i'awā. Tojo weerā cūma paanu'atiwā.

³⁴ Mejō dia'cū ni'cū surara Jesure paatipa'mapu ñosēwī. Cū tojo weecā, dí aco me'rā o'maburowū. ³⁵ Yu'u a'tere i'awū. Diacjūta ni'i. Mūsā quē'rā a'tere ējōpeoato nígū musārē were'e. ³⁶ A'te Õ'acū ye queti ojāca pūrīpū nírōnojōta wa'ato nírō tojo wa'awū. A'tiro ojano'wū: "Cū ye ò'arī ne ni'cā ò'a paanu'aña marīrōsa'a." ³⁷ Apero Õ'acū ye queti oja'caro quē'rārē a'tiro niwū: "Na cāmida're'cupure i'arāsama", ni ojano'wū.

Jesure na sīosōrōcūuo'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesú wērīca be'ro José Arimatea wāmetiri macācjū Pilatore Jesú ya upure sērīcu niwī. José Jesure ējōpeogu niwī. Cū judío masā wiorārē uigu, ya'yioropū ējōpeo niseticā'cu niwī. Pilato "Jau, Jesú ya upure miaña", nicā tu'ogu, cū ya upure miidijowī. ³⁹ Nicodemo toduporo ñamipū Jesú me'rā ucūgū eja'cu quē'rā peje treinta kilos u'mutisere miiejawī. Te u'mutise a'te niwū. Mirra áloe me'rā morē'que niwū. ⁴⁰ Na puarā José, Nicodemo su'tiro añurī casero u'mutise wa're'que caseri me'rā Jesú ya upure omawā. Judío masā wērī'cārārē yaarā weewuaronojōta weewā. ⁴¹ Jesure paabi'pe'caro pu'to otese ote'caro niwā. Te ote'caro deco ni'cā masāpe na ūtāgāpu se'ēca tuti niwū. Ti pe ne ni'cāti wērī'cārārē sīosōrōcūuno'ña marīwū. ⁴² Topū Jesure miaa, ti pepū sīosōrōcūuowā. Na tojo weeri cura mujīpū sājārī curapu niwū. Judío masā na da'radutitica numū sājārōpu weewu. Tojo weerā ti pe pu'toacā niyucā, topū sīosōrōcūuowā.

20

Jesú cū masā'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Soorinumū nicā bo'rease duporo María Magdalena Jesú masāpepu wa'aco niwō. Ti pere bi'acaga ūtāgā apesepū cūñacā i'aco niwō. ² Tojo weego ūsā tiropū omatojatico niwō. Ūsārē niwō:

—Marī wiogure apesepū miacārā niama. ¿No'opu miarā miasapā?

³ Co tojo nicā tu'orā ūsā, Simó Pedro, yu'u cārē yaa'caropū wa'awū. ⁴ Ūsā topū wa'arā, yu'u Pedro nemorō omamuñawū. Tojo weegu yu'u cū duporo ejawū. ⁵ Topū eja, ti pepū mu'rīi'asōrōwū. Topū cārē oma'que caseri pesawū. ⁶ Be'ropū Pedro buaejawī. Cūa diacjū sājāa wa'awī. Cū quē'rā te su'tire i'awī. ⁷ Apero Jesure na diapoa pu' na omāca

casero quē'rā niwā. Apeye me'rā nitiwū. Aperopu tuupe'eca casero pesawū. ⁸ Yu'ū quē'rā ti tutipure sājāawū. Nipe'tise te caserire ī'agū, ējōpeowū. ⁹ Ūsā Ō'acū ye queti o'jāca pūrī cjasere Jesū wērī'cūpu masāgūsami nisere titare masītiwū. ¹⁰ Ūsā ti pere ī'āca be'ro ūsā ya wi'ipū dajatojaawū.

Jesú María Magdalenarē bajua'que ni'i

(Mr 16.9-11)

¹¹ María Magdalena pe'e ti pe sumutopū utigo tojaque'awō. Co utigota, ti pepu yu'u'asōrōco niwō. ¹² Tojo ī'asōrōgō, puarā su'ti butise sānarā Ō'acūrē wereco'terārē ī'aco niwō. Na Jesure cū'caropu dujicārā niwā. Ni'cū cū dupoa ní'caropu, apī cū du'pocārī ní'caro pe'e dujicārā niwā. ¹³ Na core sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weego mu'ū utití?

Narē nico niwō:

—Yu'ū wioḡure mia wa'apā. ¿No'opu miarā miasapā?

¹⁴ Co tojo nīca be'ro apero pe'e majāmi'āco niwō. Tojo weemigō, Jesú co tiro nu'cūcā ī'aco niwō. “Jesúta nīmī”, ni ī'amasītico niwō. ¹⁵ Jesú core sērītiña'cū niwī:

—¿De'ro weego mu'ū utigo weeti? ¿Noarē a'mati? nico niwī.

“Ā'rī ote'quere co'tegū nisami” ni wācūgō, a'tiro nico niwō:

—Mu'ū cūrē mia'cū, wereya. ¿No'opu cūuati? Yu'ū cūrē miagōti, nico niwō.

¹⁶ Jesú core “María”, nicū niwī.

Co majāmi'aquejo, nico niwō:

—Rabboni.

Hebreo ye me'rā “Yu'ūre bu'egū” nisī'rīrō wee'e.

¹⁷ Jesú core nicū niwī:

—Du'uya yu'ūre. Yu'ū pacū tiropu mujāatiapu yujupu. Yu'ūre ējōpeorārē werego wa'aya. “A'tiro nīami”, niña. “Cū, cū pacū Ō'acū tiropu 'Wa'agū wee'e”, nīami.” “Ō'acū yu'ū pacū, tojo nicā musā pacū nīmī.” Apeye quē'rārē ‘Yu'ū wioḡu nīmī. Tojo nicā musā wioḡu nīmī’, nīami”, niña, nicū niwī.

¹⁸ Cū tojo nicā tu'ogo, María Magdalena ūsā cū bu'erārē werego etawō. Co cūrē ī'a'quere, cū core ní'quere werewō.

Jesú cū bu'erārē bajua'que ni'i

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Tojo wa'āca numū soorinūmu niwū. Ti numū ñamīpu ūsā cū bu'erā ní'cārā nerēwū. Ūsā judío masā wiorārē uirā, añurō bi'asājā wa'awū. Ūsā topū nīrī cura Jesú ūsā decopu bajuawī. Ūsārē añudutiwī:

—Musā ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato, niwī.

²⁰ Cū tojo nīca be'ro cūrē paabi'pe'quere, cūrē ñosē'carore ī'owī. Ūsā cūrē ī'arā, pūrō e'catiwū. ²¹ Cū ūsārē ninemowī tja:

—Musā e'catise me'rā niña. Yu'ū pacū o'ó'caronojōta yu'ū quē'rā yé quetire weredutigu musārē o'ó'o.

²² Be'ro cū ūsārē putipeo, niwī:

—Musā Espīritu Santure cūoya. ²³ Musā āpērā na ña'arō wee'quere acobojocā, na bu'iri marīrā tojarāsama. Musā narē acobojoticā, na acobojono'tirāsama, niwī Jesú.

Jesú Tomārē bajuase ni'i

²⁴ Tomás ūsā me'rācjū Jesú bu'egū “Su'rua'cu” na nino'gū Jesú ūsā tiropu bajuacaterore marīwī. ²⁵ Be'ro cū dajacā, ūsā cūrē niwū:

—Marī wioḡure ī'apu, niwū.

Tomás pe'e ūsārē niwī:

—Yu'ū cū omocāpu paabi'pe'que perīpu sīosōrōī'atimigū, ējōpeosome. Tojo nicā cūrē ñosē'caropu ya omopicare sīosōrōī'atigu, ējōpeosome. Sīosōrōī'atojagupu, ējōpeogati, niwī.

²⁶ Ni'cā semana Jesú ūsārē bajuāca be'ro ūsā apaturi nerēwū. Titare majā Tomás quē'rā ūsā me'rā niwī. Ti wi'i cjase soperi bi'acā'no'wū. Tojo nimicā, Jesú ūsā decopu bajuawī. Ūsārē añudutiwī:

—Musā ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato, niwī.

²⁷ Be'ro Tomārē niwī:

—Ī'aña yé omocārīrē. Mu'ū omopicare na yu'ūre paabi'pe'que perīpu sīosōrōña. Yu'ūre paatipa'mapu na ñosē'caropure mu'ū ya omopicare sīosōrōña. Ējōpeose moogū nīticā'ña. Yu'ūre ējōpeoya.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Tomás niwī:

—Jesú, yu'ū wioḡu, mu'ū Ō'acū ni'i.

²⁹ Jesú cārē niwī:

—Tomás, mu'u yu'ure i'atojaguru, ējōpeo'o. Yu'ure i'atimirā ējōpeocā pe'ere, nemorō añu'u.

Jesure ējōpeodutigu a'ti pūrīrē oja'a nise ni'i

³⁰ Jesú ūsā i'orōpu peje apeyenojō wee'i'owī. Te nipe'tise yu'u a'ti pūrīpure ojawe'e.

³¹ Yu'u a'ti pūrīpu Jesú ni'cārē cū wee'i'o'quere oja'a. Musārē Jesú Ō'acū bese'cu cū macū nimi nisere ējōpeodutigu oja'a. Tojo nicā cārē ējōpeorā catinu'cūato nīgū tojo wee'e.

21

Jesú apaturi cā bu'erārē bajua'que ni'i

¹ Be'ro Jesú Tiberia wāmetiri ditara sumutopu ūsārē apaturi bajuwāi. A'tiro wa'awu.

² Ēsā topure nirā a'ticurā niwū: Simó Pedro, Tomás “Su'rua'cu” na nīgū, tojo nicā Natanae Galilea di'tacjē Canā wāmetiri macācǵ. Āpērā quē'rā ūsā puarā Zebedeo pō'rā niwū. Tojo nicā āpērā puarā Jesú bu'erā ninemowā.

³ Ēsā topu nirī cura Simó Pedro ūsārē niwī:

—Wa'i wējēgū wa'aguti.

Ēsā cārē niwū:

—Ēsā quē'rā wa'arāti, niwū.

Ēsā wa'a, yucusupu mujāsājāwū. Ti ñamirē wa'i wējēbo'reamiwū. Ne wējētīcāti.

⁴ Bo'reque'awā'cātiri cura Jesú ti ditara sumutopu bajuwāi. Ēsā cārē i'amasītiwū. ⁵ Cū ūsārē niwī:

—¿Wējēati? niwī.

—Wējētiasu, niwū.

⁶ Ēsā tojo nicā tu'ogu, ūsārē niwī:

—Diacjū pe'e doqueñoña musā wejecure. Tojo weerā wējērāsa'a. Cū dutironojōta weewu. Pājārā waro wējēwū. Ne wejecure wā'cōticāti. ⁷ Tojo wa'acā i'agū, yu'u Jesú uputu ma'ino'gū Pedrore niwū:

—Marī wiogu nimi.

Yu'u tojo nicā tu'ogu, Simó Pedro su'tiro bu'icjārōrē wejesāñawī. Jesú tiropu wa'agu, doqueñojāwī.

⁸ Ēsā pe'e yucusu me'rā sumutopu wa'ire wejenujāwū. Ēsā cien metros yoaro decopu pa'sawu. ⁹ Topu nujātārā, pecame'e cū wījāca me'erē i'awū. Ti me'epu ni'cū wa'i pū'onu'cōno'wū. Pā quē'rā niwū. ¹⁰ Jesú ūsārē niwī:

—Wa'i musā wējē'cārārē miiti.

¹¹ Cū tojo nicā, Simó Pedro yucusupu mujāsājāa, wa'ire wejemañawī nucūporopu. Wa'i pacarā ciento cincuenta y tres sājāawā. Ticurā pājārā sājāamicā, wejecu tū'rūtiwū.

¹² Jesú ūsārē niwī:

—Ba'arā a'tia.

Ēsā cārē i'amasīrā, ne ni'cūputa “¿Noanojō niti mu'u?” ni sērītiña'ma'atiwū. ¹³ Jesú pārē ūsārē etiwī. Wa'i quē'rārē etiwī.

¹⁴ Jesú masāca be'ro puati ūsārē bajuatowāi. Ni'cārōacā me'rā i'tiati wa'aro weewu.

Jesú Simó Pedro me'rā ucū'que ni'i

¹⁵ Ēsā ba'āca be'ro Jesú Simó Pedrore sērītiña'wī:

—¿Simó, Joná macū, mu'u ā'rā yu'ruoro yu'ure ma'iyu'runu'cāti?

Pedro cārē niwī:

—Ēu, wiogu, mu'u masī'i yu'u mu'urē ma'isere.

Jesú cārē niwī:

—To pūrīcārē yu'ure ējōpeorārē co'teya. Narē bu'eya.

¹⁶ Apaturi Pedrore sērītiña'nemowī:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure ma'iti?

—Ēu, mu'u masī'i yu'u mu'urē ma'isere.

Jesú niwī tja:

—To pūrīcārē yarārē bu'eya. Narē co'teya.

¹⁷ Apaturi ninemowī tja:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure mu'u ma'iti?

Jesú i'tiati cārē sērītiña'cā i'agū, Pedro pūrō bujawetiwī. Cārē niwī:

—Wiogu, nipe'tisere mu'u masī'i. Masī'i yu'u mu'urē ma'isere.

Jesú cārē niwī:

—To pūrīcārē narē bu'eya. Narē co'teya, niwī tja. ¹⁸ Mu'urē diacjūta nīgūti. Mu'u ma'mu nīgū, mu'u uaro su'tirote sāña, mu'u no'o wa'asī'rīrō wa'acūwū. Be'ro mu'u

bucu ējāgū, mu'u ye omocārīrē sīomorōgūsa'a. Apī mu'arē su'ti sāa, mu'u wa'asī'rītiro miagūsamī.

¹⁹ Jesú tojo nígū, Pedro cū de'ro wa'a wērīatjere nígū, tojo niwī. Cū wērīse me'rā masā Ō'acūrē añurō ucūrāsama nígū, tojo niwī.

Be'ro Jesú cūrē niwī:

—Yu'are ējōpeosirutunu'cūcā'ña.

Jesú Juārē ma'i'que ni'i

²⁰ Be'ro Pedro majāmī'agū, yu'u na be'ro sirutucā ī'awī. Yu'u Jesú ma'ino'gū niwī. Yu'uta toduporo ūsā ba'atūocatero “¿Noa mu'arē ī'atu'tirāpāre o'orosari?” ni sērītiña'wū. ²¹ Pedro yu'are ī'agū, Jesure sērītiña'wī:

—Wiogu, ā'rī warore ¿de'ro wa'arosari?

²² Jesú cūrē niwī:

—Cū maata wērīcā, mu'u ye cjase mejēta ni'i. Cū yu'u apaturi a'tiri curapū catitūocā quē'rārē mu'u ye cjase mejēta ni'i. Wācūnurūtīguta. Mu'u yu'are sirutuya, niwī.

²³ Jesú tojo ní'quere tu'orā, cūrē ējōpeorā yu'are “Cū ne wērīsome” nise se'sa wa'awū. Jesú yu'are “Cū wērīsome”, nitiwī. A'tiro pe'e niwī: “Yu'u apaturi a'tiri curapū catitūocā, mu'u ye cjase mejēta ni'i”, niwī Pedrore.

²⁴ Yu'u Juā ni'i. Yu'u ī'a'quere oja'a. Tojo weero “Diacjūta ni'i”, ni masīno'o.

²⁵ Apeye Jesú weenemo'que peje ni'i. Yu'u tu'oña'cā, cū wee'quenūcū ojacāma, peje pūrī waro yu'ruoquejocā'bosa'a.

Jesucristo besecúú'cārãrẽ Espíritu Santu weetamu'que ni'i

A'ti pūrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pūrĩrẽ Luca ojacu niwĩ. Cũ Jesucristo besecúú'cārã na weeseti'quere ojacu niwĩ. A'ti pūrĩ Jesú cã bu'erãrẽ "Tojo weeguti" ní'caronojõta Espíritu Santure o'õcu niwĩ nisere ojano'o. Tojo weerã cã bu'erã Espíritu Santure cuorã Jesucristo ye quetire uiro marĩrõ Jerusalẽpũre, Judeapũre, Samariapũre, nipe'tiropũre werecusiãcãrã niwã.

Luca a'ti pūrĩrẽ ojase ðuporo ni'cã pūrĩ Jesucristo catiri umũco cjase wereri pūrĩrẽ ojatojacu niwĩ. Tojo weero a'ti pūrĩ Jesucristore êjõpeonu'cã'quere cã ojanemoca pūrĩ ni'i. Pedrore, Pablõre na weeseti'quere ojayũ'runã'cãno'o.

Espíritu Santu a'tiatjere Jesú wereyu'que ni'i

¹ Teófilo, mu'arẽ ni'cã pūrĩ toduporopũre ojavũ. Ti pūrĩpũre nipe'tise Jesú masãrẽ bu'e'quere, cã tutuaro me'rã weei'o'quere werewũ. Ne waro cã bu'enu'cã'quere, ² cã bu'e yapada'reo'quere werewũ. Tojo nicã cã u'musepu mujã'quere werewũ. Jesú u'musepu mujãse ðuporo cã bu'erã cã besecúú'cārãrẽ dutiro cũucu niwĩ na weeatjere. Espíritu Santu masĩse o'oro me'rã tere duticu niwĩ. ³ Cũ wẽrĩ masãca be'ro pejetiri Jesú bajuacu niwĩ. Cuarenta numũrĩ bajuacu niwĩ narẽ. Tojo weerã cãrẽ i'arã, "Marĩ 'Wẽrĩa wa'ami' ní'cu catimi", nicãrã niwã. Narẽ Ô'acũ nipe'tirã masã wiogu nimi nise quetire werecu niwĩ.

⁴ Jesú na me'rã nígũ, u'musepu mujãti ðuporo a'tiro nicu niwĩ:

—Musã Jerusalẽpu tojayã. Ne aperopu, ape macãpu wijaticã'ña. Yu'u pacu musãrẽ toduporopũ ní'caronojõta Espíritu Santure o'ódijogusami. Tojo weerã musã cãrẽ topu yucueya. Yu'u musãrẽ tere weretojavũ. ⁵ Juã musãrẽ aco me'rã wãmeyecu niwĩ. Cũ tojo weecã, musã ña'arõ weeseti'quere du'u, bujaweti ðucayucã, masã musãrẽ i'amasãcãrã niwã. Yu'u pacu pũricã cã'rõacã be'ro musãrẽ Espíritu Santure o'ódijogusami. Espíritu Santu musã me'rã ninu'cũcãsami, nicu niwĩ Jesú.

Jesure cã pacu u'musepu miimujãa'que ni'i

⁶ Jesú cã bu'erã me'rã nerẽcaterore cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Jesú, ùsã wiogu, mu'u romano masãrẽ wiorã nise ðucayugusari? ¿Ðucayu, judío masãrẽ wiorã sõrõgũsari? Marĩ ñecũ Davi, cã macũ Salomó a'ti di'tacjãrãrẽ duticãrã niwã. ¿Na duti'caro weronojõ ni'cãrõacãrẽ judío masã tja apaturi dutirãsari? ni sãrĩtiña'cãrã niwã.

⁷ Na sãrĩtiña'cã tu'ogu, a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Ô'acũ marĩ pacu dia'cũ masĩsami. Cã "Tojota wa'ato" nicã, tojota wa'arõsa'a. A'te musã ye cjase niwe'e. ⁸ Cã'rõacã be'ro marĩ pacu tutuasere o'ogusami musãrẽ. Espíritu Santu musã me'rã nicã, wãcũtutuase cuo, yé quetire masãrẽ wererã wa'arãsa'a. Jerusalẽcãrãrẽ, Judea di'tacjãrãrẽ, Samaria di'tacjãrãrẽ, nipe'tiro a'ti umũcopu nirãrẽ wererã wa'arãsa'a, nicu niwĩ Jesú cã bu'erãrẽ.

⁹ Tojo ni weretojaca be'ro cãrẽ cã pacu miimujãa wa'acu niwĩ u'musepu. Cũ mujãacã, cã bu'erã cãrẽ i'amorõsirutucãrã niwã. Na i'amorõsirutucã, o'mecurua cãrẽ tuubi'acã'caro niwũ. Tojo weerã cãrẽ i'anemoticãrã niwã majã. ¹⁰⁻¹¹ Jesure cã pacu miimujããca be'ro cã bu'erã cã mujãa'caro pe'e dia'cũ i'amorõnu'cũcãrã niwã. Ne i'adu'uticãrã niwã. Na to pe'e i'amorõnu'cũrĩ cura wãcũña marĩrõ na decopu Ô'acũrẽ wereco'terã puarã su'ti butise sãñarã bajuacãrã niwã.

—Musã Galileacjãrã ¿de'ro weerã tocã'rõ i'amorõnu'cũti? Jesú ni'cãrõacã u'musepu mujãa'cuta a'ti nucũcãpũre apaturi a'tigusami tja. Musã cãrẽ mujãacã i'a'caronojõta a'tigusami, nicãrã niwã Ô'acũrẽ wereco'terã.

Judare ðucayucjũre bese'que ni'i

¹² Jesure mujãacã i'a'cu ãrũgũ Olivo wãmeticjũ nicaro niwũ. Ô'acũrẽ wereco'terã narẽ Jesú apaturi a'tigusami tja nisere wérẽca be'ro cãrẽ i'atão'cãrã Jerusalẽpu dajatojaacãrã niwã. Tigu ãrũgũ ti macã pu'toacã nicaro niwũ. ¹³ Jerusalẽpũre tojatarã, na cãjĩrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã. Ti wi'i casatiri wi'i nicaro niwũ. Ni'cã tucũ bu'ica tucũpu sãjãa, ðujicãrã niwã. A'ticũrã nicãrã niwã: Pedro, Santiago, Juã, André. Æpẽrã Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macũ, Simó celote curuacjũ, Juda Santiago acabiji nicãrã niwã. Æ'rã nipe'tirã nicãrã niwã ti tucũpu nerẽsãjtjãrã ðujirã.

¹⁴ Ti tucūpure ñubuerā na'irō nerēnu'cūcā'cārā niwā. Āpērā na me'rā nerēcārā niwā. Jesú acabijirā, Mariā Jesú paco, co me'rācjarā numia nicārā niwā. Na topu nerē'cārā ni'cārōnojō wācūseticārā niwā.

¹⁵ Ni'cā numū Jesure ējōpeorā nerēcārā niwā ti wi'iputa tja. Ciento veinte wa'tero nicārā niwā. Pedro na nerērī cura wā'cānu'cā, narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

¹⁶ —Dūporopu marī ñecū Davi Espiritu Santu cū masīse o'oro me'rā Judare wa'atjere ojamū'tācu niwī. Ō'acū ojaduti'que diacjūta wa'apu. Judata i'owī Jesure āpērāpure. Tojo weerā na Jesure bu'iri da'rerātirā ñe'e miawā. ¹⁷ Juda ūsā me'rācju'ta nimiwī. Jesú cū quē'rārē masārē bu'esere cūumiwī ūsārē wee'caronojōta. Ūsā doce nimiwū cū me'rā. ¹⁸ Ūsā me'rā nimigū, Jesure i'owī wiorāpure. Cū Jesure wiorārē i'o'que wapa na cārē niyerure wapayecārā niwā. Be'ro narē tere wiacā'cu niwī cū ña'arō wee'que wapare. Niyeru cū wia'que me'rā pa'ia wiorā di'ta cā'rōacā duucārā niwā. Be'ro cū basu pe'e burūque'a, cū paaga tū'rūste, cū u'tamisī nimi'que wijaastea wa'acaro niwū. Tojo wee wērīa wa'acu niwī Juda. ¹⁹ Cū tojo wa'asere nipe'tirā Jerusalécjarā tu'ose'sacārā niwā. “Tojo wee wērīa wa'apu”, ni ucjacārā niwā. Na te niyeru me'rā duu'que di'tare wāmeyecārā niwā “Dí cō'āca di'ta.” Na ye me'rā nīrō, Acéldama tojo nīrō weesa'a.

²⁰ Pedro narē werenemocu niwī:

—Dūporopu Salmo wāmetiri pūrīrē oja'cu a'tiro ojacu niwī:

Cū ya wi'i masā marīrī wi'i tojato.

Tore ne ni'cū niticā'to.

A'te quē'rārē a'tiro ojacu niwī:

Cū da'rase nimi'que apīpure wa'ato, ni ojacu niwī.

»Salmo pūrī ni oja'caronojōta tojo wa'apu Judare.

²¹⁻²² »Tojo weerā Juda ducayugure beseroua'a. Marī beseacju ūsā me'rā sija'cure, Juā Jesure wāmeyecā i'a'cure beseroua'a. Nipe'tise Jesú cū wee'quere, téé cū pacu cārē u'musepu miimujācā i'a'cure beseroua'a. Cū quē'rā ūsā weronojōta weregū wa'agusami Jesú wērī'cūpu masā'quere, ni werecu niwī Pedro.

²³ Cū tojo nicā tu'orā, ti tucūpu nīrā a'tiro wāmetirā puarārē besecārā niwā. Ni'cū José wāmeticu niwī. Cūrēta āpērā Justo, āpērā Barsabá pisucārā niwā. Apī pe'e Matía wāmeticu niwī. ²⁴⁻²⁵ Tojo wee ti tucūpu nīrā Ō'acūrē a'tiro sērīcārā niwā:

—Ō'acū, nipe'tirā masā wācūserē masī'i. Ni'cū mu'u besetopaju Juda ducayucjūre. Tojo weegu ūsārē i'ōña. ¿Ni'í nisari? Juda mu'u dutiro cūumi'quere du'ucā'mi ña'arōpu wa'agu cū catigu añurō weeti'que bu'iri, ni sērīcārā niwā.

²⁶ Na tojo ni Ō'acūrē sērītoja, pua pe ūtāpe Matía, Barsabá na wāmerē ojacārā niwā. ¿Ni'í Ō'acū bese'cu niti? nīrā, pi'ipū sāa, ni'cā pe mii i'acārā niwā. Matía wāme ojaō'o'que nicaro niwā.

—Jāa, ā'rī Matía Juda ducayucjū nigūsami. Cū āpērā once me'rā Jesucristo ye quietire weregū wa'agusami, nicārā niwā ti pere mii i'arā.

2

Espiritu Santu dijata'que ni'i

¹ Cincuenta numurī Pascua wa'āca be'ro Pentecosté wāmetiri bosenumū wa'acaro niwū. Ti bosenumū nicā Jesure ējōpeorā apaturi todūporo na néréca wi'iputa tja nerēcārā niwā. ² Ti wi'ipū na néréca be'ro wācūña marīrō wī'rō uputu a'tiro weronojō u'musepu busu dijaticaro niwā. Ti wi'i bususe'sa wa'acaro niwū. ³ Tojo wa'ari cura nānūcū na dūpopa bu'ipū pecame'e ājūrī pō'rā ñe'merō weronojō bajuro pesacaro niwū. ⁴ Espiritu Santure cūoyu'ruacārā niwā. Tojo weerā tutuaro me'rā cū dutisere añurō weecārā niwā. Cū weetamurō me'rā apemasā ye ucūserē ucūmasītimi'cārā ucūnu'cācārā niwā.

⁵⁻⁸ Pentecosté bosenumurē Jerusalēpure pājārā judío masā apeye di'tacjārāpu nerēcārā niwā. Na ējōpeosetisere añurō weeri masā nicārā niwā. Espiritu Santu tutuaro o'ono'cārā ucūcā tu'orā, ā'rā na tiropu wa'acārā niwā. Wa'a, na yere ucūcā tu'orā, tu'omarīa wa'acārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ā'rā marī yere ucūrā a'ti di'ta Galileacjārā nima. ¿De'ro weerā a'tocjārā nimirā, marī yere añurō ucūti? ni a'merī sērītiña'cārā niwā. ⁹ Marī apesecjārā, Elācjarā, Mesopotamiacjārā ni'i. Āpērā Judeacjārā, Capadociacjārā, Pontocjārā, Asiācjarā ni'i. ¹⁰ Āpērā Frigiācjarā, Panfliācjarā, Egiptocjārā, Libia di'ta Cirene wāmetiri macā pu'tocjārā ni'i a'ti macāpure. Romacjārā bosenumū etama a'topure. Na ni'cārērā judío masā nima. Āpērā judío masā nitimirā, judío masā weronojō ējōpeosetirā na quē'rā a'topure nima. ¹¹ Āpērā Cretacjārā, Arabiacjārā nima. Marī apesecjārā dia'cū nimirā,

marĩ ye ucũse me'rã tu'orã wee'e Õ'acũ cũ añuse wee'quere, nicãrã niwã. ¹² Nipe'tirã na yere ucũcã tu'orã, tu'omarĩa wa'acãrã niwã.

—¿De'ro weero tojo wa'ati? nicãrã niwã.

¹³ Ni'cãrãrã Espĩritu Santu tutuaro o'onõ'cãrãrẽ bujicã'cãrã niwã.

—Na que'arã weepã, tojo ni ucũrã, nicãrã niwã.

Pedro masãrẽ were'que ni'i

¹⁴ Na tojo nicã tu'ogu, Pedro ti wi'ipu ni'cu wijaacu niwĩ sopepure. Cũ me'rãcãrã Jesũ besecũ'cãrã cũ sirota sirutuwiãacãrã niwã. Pedro nipe'tirã tu'oato nĩgũ upũtu tutuaro me'rã ucũcu niwĩ:

—Yu'u acawererã, tojo nicã nipe'tirã Jerusalẽpu nisetirã, yu'ure añurõ tu'oya. Musã “Na que'arã weema”, ni wãcũapu. ¹⁵ Ësã que'arã mejẽta weepu. Ni'cãrõacã ñamicãcũre nueve ni'i. A'ti horare que'aya mar'ĩ. ¹⁶ Musã ni'cãrõacã tu'osere dũporopu Joel wãmetigu Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ ojamũ'tãcu niwĩ. A'tiro ni ojacu niwĩ:

¹⁷⁻¹⁸ “A'ti turi pe'tise dũporo Espĩritu Santure nipe'tirãrẽ o'õguti”, nicu niwĩ Õ'acũ.

“Espĩritu Santure o'õca be'ro musã põ'rã umũa, numia masãrẽ wererãsama yé quetire. Bũcurã, ma'pajjiare na quẽ'erõpu Ì'ogũsa'a be'ropu wa'atjere.

Yu'u dutiro weerãrẽ Espĩritu Santure o'õgusa'a.

Na quẽ'rã yé cjase quetire masãrẽ wererãsama.

¹⁹ A'ti di'tare, u'mũsepure mejẽcã bajuse Ì'ogũsa'a.

Tojo wa'aro dí, pecame'e, o'me bajarosa'a.

²⁰ Ëmũco quẽ'rã na'itĩ'a wa'arosa'a.

Tojo wa'acã, mujĩpũ umũcocjũ bajutigusami.

Mujĩpũ ñamicjũ quẽ'rã sõ'agũ wa'agusami.

Dĩ weronojõ sõ'agũsami.

Masãrẽ yu'ruo'cu cũ apaturi a'tiatjĩ dũporo tojo wa'arosa'a.

Cũ a'tĩgũ, wĩopesase me'rã asistedijatigusami.

Mejõ nĩrĩ numũ nisome.

²¹ No'o yu'ure ‘Na'arõ wee'quere acobojoya’ nicã, narẽ acobojogusa'a.

Narẽ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'ruoguti”, nicu niwĩ Õ'acũ, ni ojacu niwĩ Joel, ni werecu niwĩ Pedro Jerusalẽcãrã masãrẽ.

²²⁻²³ Apeye narẽ Pedro a'tiro werenemocu niwĩ:

—Musã añurõ tu'oya yu'u ucũsere. Õ'acũ marĩ pacu, Jesũ Nazarecjũrẽ o'õcu niwĩ. Cũ me'rã cũ tutuasere Ì'ocu niwĩ mar'ĩrẽ. A'tere marĩ tirõpure weẽ'owĩ. Tojo weerã cũ tojo wee'quere Ì'atjĩarã, marĩ mas'ĩ Jesucristo Õ'acũ o'õ'cũta nicu niwĩ nisere. Dũporopu marĩ pacu Õ'acũ “Yu'u macũrẽ masã ña'arã wẽjẽrãsama”, ni mas'ĩtojacu niwĩ. Tojo wa'atjere mas'ĩgũ, “Tojota wa'arosa'a”, nicu niwĩ. Cũrẽ, marĩ pacu o'õ'cu nimicã, musã ña'arãrẽ curusapu paabi'pe wẽjẽdutiwa. ²⁴ Marĩ pacu tojo wa'ãca be'ro Jesucristore cũ wẽr'ĩ'cũpũre masõcu niwĩ. Cũ wẽr'ĩdojaticu niwĩ. Masã wa'ãca niwĩ. ²⁵ Dũporopu wĩogu Davi a'tiro ojamũ'tãcu niwĩ Jesũ cũ ucũatjere:

Pacu, mu'urẽ Ì'anu'cũcã'a.

Mu'u yu'u wĩogu, yu'u me'rã ninu'cũcã'a.

Tojo weegu yu'u uĩwe'e.

²⁶⁻²⁸ Yu'u ejeripõ'rãpũre pũrõ e'catise me'rã ucũ'u.

Yu'ure cõ'asome wẽr'ĩ'cãrã nĩrõpu.

Yu'u mu'u macũ ña'ase moogũ upu ne boasome.

Yu'u wẽr'ĩca be'ro apaturi masãgũsa'a tja.

Tere yu'u mas'ĩ.

Tojo weegu ne uĩse moogũsa'a.

Pũrõ e'cati'ĩ mu'urẽ Ì'agũ, ni ojacu niwĩ Davi.

²⁹ »Yu'u acawererã, musãrẽ weres'ĩrĩa'a marĩ ñecũ Davi yere. Cũ wẽr'ĩcu niwĩ. Cũ wẽr'ĩcã, cũrẽ yaacãrã niwã. Cũ ya masãpe a'ti macãta ni'i. Marĩ mas'ĩ, cũ basu pe'e cũ ye cjasere ojatipĩ. Apĩpure ojagu weepĩ. ³⁰ Davi catigu, Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nicu niwĩ. Marĩ pacu Õ'acũ cũrẽ a'tiro ni werecu niwĩ: “Mu'u pãrãmi nituriagupu mu'u duti'caro weronojõta a'ti di'tare dutĩgu nĩgũsami”, nicu niwĩ. ³¹⁻³² Cũrẽ Õ'acũ tojo ni'quere Davi weremũ'tãcu niwĩ Jesũ cũ masãtjere. “Cũ wẽr'ĩgũsami. Wẽr'ĩ, maata masãgũsami. Æpẽrã wẽr'ĩ'cãrã weronojõ wẽr'ĩdojasome. Cũ upu boasome”, ni ojacu niwĩ Davi. Davi a'tiro oja'cu nimĩgũ, wẽr'ĩca wa'acu niwĩ. Cũ ya upu boa wa'apã. A'tere tojo nĩgũ, Jesure wa'atje pe'ere ojayugu weepĩ. Jesure cũ pacu wẽr'ĩ'cũpũre masõcu niwĩ. Marĩ Ì'a'cãrã nitjĩarã mas'ĩ cũ masõ'quere. ³³ Cũ pacu cũrẽ u'mũsepu cũ tiro

wiogu dujiri cūmurōpu miimujācu niwī. Ō'acū cū todūporopu nī'caronojōta cū macārē marīrē Espiritu Santure o'óduticu niwī. Tojo weerā Espiritu Santu cū weetamuse me'rā musā ye ucūsere ūsā ucūapu. ³⁴⁻³⁵ Davi pe'e cū upu me'rā u'musepūre masāmujāatipī. Tojo weegu Jesu pe'ere wa'atjere ucūgū weepī. Apeyere Jesucristore wa'atjere Davi a'tiro ojanemocu niwī tja:

Ō'acū u'musepu nigū cū macārē, yu'ure yu'rūoacjūre a'tiro nicu niwī:

“Yu'u tiro wioḡu dujiri cūmurōpu dujigusa'a.

Mu'u to dujicā, mu'urē ī'atu'timi'cārārē narē ējōpeocā weeguti.”

Tojo nicu niwī yu'ure yu'rūoacjūre Ō'acū, ni ojacu niwī.

Cū a'tiro ojacu, Jesure ucūgū weepī.

³⁶ »Tojo weerā musā judío masā nipe'tirā masīña. Jesure, musā curusapu paabi'pe'cure Ō'acū cūrēta marī wioḡu sōrōpī. Cū Ō'acū beseno'cuta nicā'miwī, ni werecu niwī Pedro.

³⁷ Cū tojo nicā tu'orā, “Ūsā bu'iri cūosa'a”, ni wācūcārā niwā. Tojo weerā Pedrorē, āpērā Jesu cū besecū'cārārē “¿Ūsā de'ro weerāsari?” ni sērītiña'cārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā, Pedro narē yu'ticu niwī:

—Bujaweti ducayuya musā ña'arō weeseti'quere. Jesucristore ējōpeo, wāmeyeno'ña. Musā a'tiro wēeca be'ro Ō'acū acobojogusami ña'arō weeseti'quere. Tojo nicā Espiritu Santure o'ógusami. Musā me'rā ninu'cūcūsami. ³⁹ Ō'acū todūporopu nī'caronojōta musārē, musā pō'rā nituriarārē, aperocjārāpūre Espiritu Santure o'ógusami. No'o nipe'tirā cū beserārē o'ógusami, ni werecu niwī Pedro.

⁴⁰ Cū a'te dia'cū wereticu niwī. Narē añurō bosa, werecasanemocu niwī:

—A'ti di'tacjārā Jesure wējē'cārā ña'arā nima. Na ña'arō wee'que wapa Ō'acū bu'iri da'regusami. Na weronojō niticā'ña. Musā Ō'acūrē acobojoše sērīña. Tojo weecā, Ō'acū bu'iri da'retigusami, ni werecu niwī Pedro.

Jesure ējōpeori masā na weeseti'que ni'i

⁴¹ Pedro tojo ni werēcā tu'orā, pājārā Jesucristore ējōpeocārā niwā. Cūrē ējōpeocā ī'arā, be'ro Pedro quē'rā narē wāmeyecārā niwā. Cū tojo ni wérēca numuta ī'tiati mil wa'tero masā ējōpeocārā niwā.

⁴² Āpērā todūporo Jesure ējōpeo'cārā me'rā na'irō nerēcārā niwā. Pedro quē'rā na weresere añurō tu'otu'sacārā niwā. Na basu su'ori ba'a, Ō'acūrē ñubuenu'cūcā'cārā niwā.

⁴³ Jesu cū besecū'cārā cū wee'caronojōta masā dutitirārē yu'rūo, apeye peje wee'ocārā niwā. Na tojo weesere ī'arā, masā nipe'tirā ī'amarīacārā niwā. ⁴⁴⁻⁴⁵ Jesure ējōpeorā a'merī añurō weetamucārā niwā. Peje cuorā na ye apenyojōrē dua, te wapare āpērā moorārē ducawaacārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā nī'cārōnojō cuoburocārā niwā.

⁴⁶ Ūmūcorinucū nipe'tirā ñubuerā wa'acārā niwā Ō'acū wi'ipu. Na ye wi'seripure e'catise me'rā a'merī su'ori ba'acārā niwā. ⁴⁷ Tojo Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'cārā niwā. Āpērā quē'rā narē añurō wācūcārā niwā. Ūmūcorinucū Ō'acū cūrē ējōpeotimi'cārārē ējōpeocā weecu niwī. Tojo weerā siape me'rā Jesure pājārā ējōpeonemocārā niwā.

3

Pedro quē'rā sijamasitigūre sijacā wee'que ni'i

¹ Ni'cā numu dajaritero be'ro tres nicā Pedro, Juā Ō'acū wi'i pajiri wi'ipu ñubuerā wa'acārā niwā. Ti wi'ipure ūmūcorinucū ti horata Ō'acūrē masā ñubuenu'cūcā'cārā niwā. ² Topu na wa'asetirīnucū ni'cū masū wi'magūpūta dojoriwi'i sijamasitigū bajua'cu dujicu niwī. Ō'acū wi'i sope pu'to ne sājāarō masā cūrē miaa dūpomujācārā niwā. Ti sope wāmeticarō niwū Añurī Sope. Nipe'tirā sājāarānucūrē niyeru sērīdujicu niwī. ³ To na sājāacā ī'agū, Pedro, Juārē niyeru sērīcu niwī. ⁴ Cū tojo sērīcā, na pūarāpūta cūrē ī'acārā niwā. Pedro pe'e “Ī'aña ūsārē”, nicu niwī.

⁵ Cū tojo nicāta, cū narē pūrō ī'acu niwī. “Yu'ure niyeru, apeyenjō o'orātirā weesama”, ni wācūcu nimiwī.

⁶ Pedro cūrē nicu niwī:

—Yu'u niyeru moo'o. Moomigūta, mu'urē apenyojō añusere weetamugūti. Jesucristo Nazarecū tutuaro me'rā mu'urē sijacā weeguti. ⁷ Tojo nigūta, cū dujigūre diacjūcamocārē ñe'e, wejewā'cōnū'cōcu niwī. Cū wejewā'cōcāta, maata cū dū'pocārī añua wa'acu niwī.

⁸ Cū sijamasītigu ní'cu wā'cānu'cāgūta, bu'pumajā, sijanū'cācu niwī. Tojo bu'puma sijaguta, Ō'acū wi'ipū na me'rā sājāacu niwī. Ti wi'ipū sājāejagu, e'catise o'ocu niwī Ō'acūrē.

—Añu'u, Ō'acū. Mū'u ni'cārōacā yu'ure sijacā wee'e, nicu niwī.

⁹⁻¹⁰ Nipe'tirā Ō'acū wi'ipū nirā cūrē ī'amasicā'cārā niwā.

—Sī'i sō'o bu'puma sijagu Ō'acūrē e'catise o'ogu Añurī Sopepu niyeru sērīduji'cuta nimiba, nicārā niwā. Cūrē ī'amasī, be'ro ī'amarīa wa'acārā niwā.

Salomó wāmetiri tucūpu Pedro masārē were'que ni'i

¹¹ Sijamasītigu ní'cu Pedro quē'rārē ne du'usī'rītīcu niwī. Masā cūrē ī'amarīa, Pedro quē'rā tiropu omasājāacārā niwā. To na nerērō sope pu'to ti'aya marīri tucū nicaro niwā. Ti tucū wāmetīcaro niwā Salomó tucū.

¹² Pedro masā cū tiro omasājāacā ī'agū, narē a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā masā tocārō ī'amarīati? ¿De'ro weerā masā ūsārē pūrō ī'ati? Masā ūsārē “Na añurā ni'tjārā, na tutuaro me'rā sijacā weema”, ¿niti? ¹³ Ūsā tutuaro mejēta niapu. Jesú cū tutuaro me'rā cū sijamasītigu ní'cu sijamī. Marī ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob, āpērā marī ñecūsūmua na wiogu ní'cu nīmī Ō'acū u'musepu nigū. Cūta tja “Yu'u macū añuyu'ruagu nīmī” ni, tutuasere ī'oami. Cū macūta ā'rī sijamasītigu ní'cure sijacā weemi. Cūrēta masā wiorārē o'owu. Pilato ī'orō masā cūrē ūatiwu. Cū “Cūrē du'ugūti wee'e” nimicā, masā “Du'uticā'ña”, niwā. ¹⁴ Jesú añugū ña'ase moogū nīmīwī. Cū añugū nimicā, masā cūrē teewe. Jesure du'uwīrōdutiwi. Masā ña'agū masārē wējēgū pe'ere du'udutiwu Pilatore. ¹⁵ Jesú catise o'ogu pe'ere wējēdutiwu. Cū pacu pūrīcā cū macūrē wērī'cupure masōcu niwī. Cū tojo wee'quere ūsā ī'awū. ¹⁶ Jesūta cū tutuaro me'rā ā'rī sijamasītigūre sijacā weemi. Masā ī'amasīgūta nīmī cū sijamasītigu ní'cu. Ūsā Jesucristore ējōpeorā niyucā, cūrē yu'ruoami masā ī'orō. Ūsā mejēta cūrē yu'ruoapu.

¹⁷ »Yu'u acawerērā, masā Ō'acū macūta nīmī, ni tu'omasītī'tjārā, Jesure wējēdutiwu. Masā wiorā quē'rā mejārōta weewā. ¹⁸ Dūporopu Ō'acū cū ye queti weremu'tārī masā nipe'tirārē a'tiro weredutīcu niwī: “‘Cristo yu'u bese'cu pi'etigusamī’, nicu niwī Ō'acū”, ni wereturiacārā niwā. Masā Jesure wējēcā, na tojo oja'caronojōta wa'awu. ¹⁹ Masā ña'arō weeseti'quere bujawetiya. Bujaweti ducayuya. Ō'acū ūaronojō weeya. Tojo weecā, Ō'acū masā ña'arō wee'quere acobojojogusamī. Acobojo, ejerisājācā weegusamī. ²⁰ Cū bese'cure o'ógusamī. Cū tojo weecā, a'ti turipure apaturi a'tigusamī tja. Cū a'tiacju Jesucristo Ō'acū bese'cu nīmī. ²¹ Dūporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro ni werēcārā niwā: “Ō'acū bese'cu u'musepu tojánīgūsamī yujupu. Be'ro Ō'acū a'ti turire ducayugusamī cū ne waropu wee'caronojōta. Cū tojo weeatji dūporo a'ti turipure cū macū Jesucristore o'ógusamī.” ²² Dūporopu Moisé Ō'acū ye queti weremu'tārī masā marī ñecūsūmuarē a'tiro nicu niwī: “Be'ropu marī wiogu Ō'acū ni'cū cū ye queti wereacjūre o'ógusamī. Cū yu'ure o'ó'caro weronojōta cūrē o'ógusamī. Cū quē'rā marī acaweregu nigūsamī. Masā nipe'tise cū weresere tu'orā, añurō tere ējōpeoya. ²³ Cū dutisere weesī'rītīrānojo wērī'rāsama. Ō'acū narē cō'agūsamī. Āpērā judío masā me'rā ne ninemosome majā”, nicu niwī Moisé. ²⁴ Nipe'tirā dūporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā ni'cārōacā wa'asere ojamu'tācārā niwā. “Be'ropu tojo wa'arosa'a”, ni ojacārā niwā. Ne waro Samue wāmetīgu tere ojamu'tācu niwī. Cū be'rocjārā quē'rā mejārōta ojaburocārā niwā.

²⁵ »Todūporopu marī ñecū Abrahārē Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Mū'u pārāmi nituriagu me'rā nipe'tirā a'ti di'tacjārārē añurō weegūti.” Abrahārē Ō'acū tojo ní'quere āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā marī ñecūsūmuarē wereturiacārā niwā. Ō'acū cū dia'cū mejētare nigū weeti'pī. Marī na pārāmerā nituriarā nirā quē'rārē tojota nigū weeti'pī. ²⁶ Cū tojo ní'cuta marīrē añurō wéegū, marī judío masārē cū macū wērī'cupure masō, o'ómu'tācu niwī. Marī ña'arō weesere cō'a, du'udutigu tojo weecu niwī, nicu niwī Pedro.

4

Pedro, Juā wiorā tiropu na wa'a'que ni'i

¹ Pedro quē'rā na masārē ucūrī cura pa'ia, apī Ō'acū wi'ī co'terā surara wiogu, āpērā saduceo masā na tiropu wa'acārā niwā. ² Wa'a, Pedro, Juā me'rā na masārē bu'ese ye bu'iri pūrō uacārā niwā. Pedro pe'e a'tiro ni bu'ecu niwī:

—Ō'acū cū macū Jesure wērī'cūpure masōcū niwī. Tojo weerā marī masī'i. Marī quē'rā wērīca be'ro tojota masārāsa'a, ni wrecū niwī Pedro.

Saduceo masā ne ējōpeoticārā niwā masā wērīca be'ro masāsere. Tojo weerā Pedro masārē tojo nicā tu'orā, pūrō uacārā niwā. ³ Ua, Pedro, Juārē ñe'e, bu'iri da'leri wi'ipū sōrōdutičārā niwā. Narē ñe'ecā, ñamica'apū nicaro niwā. Tojo weerā ti umucoretā pa'ia wiorāpure weresāmasīticārā niwā. Te ye bu'iri Pedro quē'rā ti ñamirē bu'iri da'leri wi'iputa dujicā'cārā niwā. ⁴ Āpērā Ō'acū wi'ipū na bu'esere tu'o'cārā pājārā Jesure ējōpeocārā niwā. Toduporopū Jesure ējōpeomū'tā'cārā me'rā nīrā, umua se'sarore ba'paqueocā, ni'cāmocusetiri mīl nicārā niwā.

⁵ Ape numū judío masā wiorā, āpērā bucurā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā Jerusalēpure nerēcārā niwā. ⁶ Na me'rā āpērā quē'rā Anás pa'ia wiogu, apī Caifā, apī Juā, apī Alejandro, āpērā pa'ia wiogu acawererā nerēcārā niwā. ⁷ Nerētoja, Pedro quē'rārē na tiropū pijiwā'cādutičārā niwā. Na bu'iri da'leri wi'ipū ni'cārā na tiro etacā ī'arā, "¿Noa dutiro me'rā masā ā'rī sijamasīti'cure sijacā weeati?" ni sērītiña'cārā niwā.

⁸⁻⁹ Na sērītiña'cā, Pedro Espiritu Santu tutuaro me'rā, cū weetamuse me'rā narē yu'ticu niwī:

—Masā judío masā wiorā, tojo nicā bucurā, ¿de'ro weerā weresāti ūsārē? ¿Musā "¿De'ro wee cūrē sijacā weeati?" ni sērītiña'ti? ¹⁰ Yu'u musārē nipe'tirārē tere weregūti. Jesucristo Nazarecū tutuaro me'rā ā'rī sijamasītimī'cu sijamī. Musā cūrē Jesure curusapū paabi'pewū. Cū pacū pūrīcā cū wērī'cūpure masōcū niwī. Cū tutuaro me'rā ā'rī sijamasītigū ni'cu sijamī. ¹¹ Duporopū Jesure Ō'acū ye queti oja'cu a'tiro ni ojamū'tācu niwī: "Masā ūtā pji'rī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pji na uaticā pji'rē cō'arāsama. Na cō'āca pji me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'i weerāsama." A'tiro nisi'rīrō wee'e te oja'que. Musā Jesucristore uatiwu. Musā cūrē uatimicā, cū pacū cū wērī masāca be'ro wiogu sōrōcū niwī. ¹² A'ti turipare Jesucristo dia'cū nimi marirē yu'ruogu. Āpērāpū marirē ne yu'ruomasītisama, nicū niwī Pedro.

¹³ Cū tojo nicā tu'orā, wiorā tu'omarā wa'acārā niwā: Na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Ā'rā mejō nīrā nima. Bu'e'cārā mejēta nima. Na bu'eti'cārā nimirā, añurō masīse, wācūtutuase me'rā ucūma. Na tojo weecā, marī narē ī'amasī'i. Ā'rā Jesú me'rā ni'cārā nima, nicārā niwā. ¹⁴ Na yu'ruono'cu Pedro, Juā tiro nu'cūcā ī'tājārā, wiorā ucūnemomasīticārā niwā.

¹⁵⁻¹⁶ Be'ro Pedro quē'rārē wiorā nerērī tucūpū ni'cārārē aperopū wijaadutičārā niwā yujupū. Na wijāaca be'ro na se'saro a'merī ucūcārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī ā'rārē? Nipe'tirā Jerusalēcārā na sijamasīti'cure yu'ruocā tu'ope'ticā'sama. Tojo weerā "Yu'ruotiana, tojo nima'acārā weema", marī narē nīmasītisa'a. ¹⁷ Masā aperocjārāpū tojo wa'a'quere tu'onemocā uatīsa'a. Tojo weerā a'tiro nīrā narē: "Jesú ye quetire ne ucūnemoticā'ña majā" nīrā, nicārā niwā.

¹⁸ Ucūtojanu'cō, Pedro, Juārē pijisōrōcārā niwā tja. Na, na tiropū etacā, "Āpērāpure Jesú ye quetire musā ne werenemoticā'ña" ni, dutīcārā niwā.

¹⁹⁻²⁰ Na tojo nicā tu'orā, Pedro quē'rā yu'ticārā niwā:

—Ūsā musā dutiro wéerā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a. ¿Noa dutiro weecā usari Ō'acū? Musā a'tere wācūña. Ūsā ī'a'quere, ūsā tu'o'quere weredu'umasītisa'a, ni yu'ticārā niwā.

²¹ Na tojo nicā tu'orā, wiorā pe'e tutuaro me'rā uise o'osi'rīrā, narē ninemocārā niwā:

—Weretīcā'ña. Musā Jesú ye quetire werenemocā, musārē bu'iri da'rerāti, nicārā niwā. Narē maata bu'iri da'remasīti, du'uwīrōcā'cārā niwā. Masā Ō'acūrē narē yu'ruo'quere e'catise o'ocā ī'arā, tojo weecārā niwā.

²² Na yu'ruono'cu cuarenta cū marī yu'raro cūocu niwī.

Jesure ējōpeorā na Ō'acūrē weetamuse sērī'que nī'i

²³ Pedro, Juā topū ni'cārā wijāa, na me'rācārā nīrī wi'ipū wa'acārā niwā. Ti wi'ipū etarā, pa'ia wiorā, bucurā narē tojo ni'quere wrecārā niwā.

²⁴ Na tojo ni wrecā tu'orā, nipe'tirā ti wi'ipū nīrā ni'cārōnojō wācūseti, Ō'acūrē sērīcārā niwā:

—Ō'acū, ūsā wiogu, mū'u nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwā. Ū'muse, marī, nipe'tirā tepū nīrārē weecu niwā. ²⁵ Duporopū Espiritu Santu wācūse o'oro me'rā ūsā ñecū Davire mū'u macū Jesure masā ña'arō weeatjere mū'u weremū'tādutičū niwā. Davi mū'u dutisere weegū a'tiro nicū niwī:

Judío masā nitirā Ō'acū cū bese'cu me'rā upūtu uarāsama.

Judío masā quē'rā Ō'acū bese'cure ña'arō weesī'rīrāsama.

Tojo wācūmirā, ne pōtēosome.

²⁶ A'ti di'tacjārā wiorā a'merī nerērāsama Ō'acūrē yu'runu'cā, cūrē ña'arō weesi'rīrā. Cū bese'cu quē'rārē tojota ña'arō weesi'rīrāsama. Mū'u tojo ni wereduticu niwā ūsā ñecū Davire.

²⁷ »Cū tojo ni oja'caronojōta queoro wa'awu. A'ti macāpure mū'u macū Jesú, mū'u bese'cure wējērātirā Herode, Poncio Pilato, āpērā judío masā nitirā, judío masā me'rā a'merī nerēwā. ²⁸ Tojo weerā wējēcā'wā cūrē. Duporopu mū'u macūrē wējēatjere masitōjacu niwā. «Tojo wa'arosa'a», nicu niwā. Mū'u masī'quere yujuputa ni'cārōacā weerā weema. ²⁹ Ō'acū, ūsārē pa'ia wiorā mū'u macū ye quetire weredutitiama. «Masā werecā, musārē bu'iri da'rerāti», niama. Na ūsārē tojo ni'quere wācūña. Mū'u dutiro weesi'rīsa'a. Ūsārē mū'u tutuasere o'onemoña. Ūsā mū'u tutuase o'ocā, mū'u macū ye quetire ucūtutuarāsa'a. ³⁰ Mū'u macū Jesú tutuaro me'rā ūsārē masā dutitirārē yu'raocā, apeye quē'rārē weei'ocā weeya. Mū'u tojo weecā, masā mū'u tutuasere ī'arāsama, ni sērīcārā niwā Ō'acūrē.

³¹ Na tojo ni sērīca be'ro na nirī wi'i a'meña'caro niwā. Tojo wa'acā, ti wi'ipu nirā Espiritu Santure cuoyu'ruacārā niwā tja. Tojo weerā cū weetamuse me'rā Jesú ye quetire uiro marirō werecārā niwā.

Jesure ējōpeorā na cuosere a'merī ducawaa'que ni'i

³²⁻³³ Jesú besecū'cārā tutuaro me'rā Jesú wērī'cupu masā'quere werenu'cūcā'cārā niwā. Ō'acū narē pūrō weetamucu niwī. Nipe'tirā Jesure ējōpeorā ni'cārōnojō wācūsetiburocārā niwā. Na cuosere «Yé dia'cū ni'i», niticārā niwā. Tojo weerā na cuosere a'merī ducawaacārā niwā. ³⁴⁻³⁵ Wi'seri, di'ta cuorā duacārā niwā āpērāpure. Na dua'que wapare ñe'e, apeyenojō moorārē ducawaadutirā Jesú cū besecū'cārārē o'ocārā niwā. Jesú besecū'cārā tere ñe'e, apeyenojō moorārē ducawaacārā niwā. Tojo weerā pajasecuorā waro marīcārā niwā. Ni'cārōnojō cuoburocārā niwā.

³⁶ Ni'cū Jesure ējōpeogu José wāmetigu nicu niwī. Levi ya curuacjū Chipre wāmetiri nūcūrōcū nicu niwī. Jesú cū besecū'cārā pe'e cūrē Bernabé pisucārā niwā. Bernabé griego ye me'rā «Masārē e'catise o'ogu» nirō weesa'a. ³⁷ Cū di'ta cārōacā cuocu niwī. Ti di'tare āpērārē duacu niwī. Cū dua'que wapare nipe'tiseputa Jesú besecū'cārārē o'ope'ocā'cu niwī.

—Marī me'rācārā apeyenojō moorārē ducawaaya, nicu niwī.

5

Ananía, Safira na niso'o'que ni'i

¹ Āpērā Jesure ējōpeorā Ananía wāmetigu, cū numo Safira Bernabé cū wee'caronojō weeticārā niwā. Na quē'rā di'ta duacārā niwā āpērāpure. ² Na dua'que wapare Jesú besecū'cārārē o'ocu niwī. Nipe'tise cū niyeru ñe'e'quere o'ope'oticu niwī. Apeyere cū basu nurōcā'cu niwī. Na tojo wee'quere na se'saro puarāta cū numo me'rā masīcārā niwā. Pedrore niyerure o'ogu, «Tocā'rōta wapayeama», nisoocu niwī.

³⁻⁴ Te niyerure ñe'egū, Pedro cūrē nicu niwī:

—Te di'ta mū'u ye di'ta niwā. Te mū'u dua'que wapa mū'u ye niyeruta niapā. Mū'u no'o o'osi'rīrō o'oboapā. Mū'u ūsā dia'cūrē nisoogu weewe'e. Tocā'rōta niyeru wapayeama nígū, Espiritu Santure nisoogu wee'e. Mū'u tojo nisoocā, wātī mū'arē sājāyu'ruapī mū'u wācūsepure, nicu niwī Pedro.

⁵ Tojo nicāta, Ananía buruque'a, wērīa wa'acu niwī. Āpērā tojo wa'acā tu'orā, uputu uicārā niwā.

⁶ Be'ro cū wērīca be'ro ma'mappia ti wi'ipu sājāa, cūrē yaarā wa'arā, su'ti caseri me'rā oma, miiwijaacārā niwā.

⁷ I'tia hora cū wērīca be'ro na nirī wi'ipu Safira cū numo ni'co sājātaco niwō tja. Co marāpu wērī'quere masitico niwō.

⁸ Ti wi'ipu sājātacā, Pedro core sērītiña'cu niwī:

—¿Nirōta musārē tocā'rōta niyeru wapayeati musā di'ta dua'que wapare? nicu niwī. A'tiro ni yu'tico niwō:

—Tocā'rōta niyeru wapayeama, co marāpu nisooc'caronojōta nico niwō.

⁹ Co tojo nicā, Pedro nicu niwī:

—Musā Espiritu Santu ī'orō nisoopu. Ō'acū ī'atisami ūsā tojo weecā, ¿ni wācūmiati? Ni'cārōacā mū'u marāpure yaarā eja'cārā tojatarā weema. Mū'u quē'rā mū'u marāpu wa'a'caronojōta wērīgōsa'a. Mū'u quē'rārē yaarāsama mū'u marāpure yaa'caro weronjōta, nicu niwī Pedro.

¹⁰ Cū tojo nicāta, co quē'rā buruque'a, wērīa wa'aco niwō. Co marāpure yaarā eja'cārā tojatarā, co wērī'copure bocaecārā niwā. Náta tja core miaa, yaarā wa'acārā niwā co marāpu mijirē yaa'caroputa tja. Na nisoo'que ye bu'iri wērīcārā niwā.

¹¹ Be'ro Ananía, Safirare tojo wa'a'quere tu'orā, nipe'tirā Jesure ējōpeorā, āpērā quē'rā ūputu uicārā niwā.

Pedro quē'rā Ō'acū tutuaro me'rā na wee'o'que ni'i

¹²⁻¹⁵ Jesure ējōpeorā na'irō Salomó wāmetiri tucūpu nerēnu'cūcā'cārā niwā. Āpērā Jesure ējōpeotirā na me'rā ba'pātiui nicārā niwā. Narē ba'pātiuimirā, Jesure ējōpeorārē añurō wācūseticārā niwā. Āpērā umua, numia pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā.

Jesú besecū'cārā masā wa'teropure peje añuse wee'ocārā niwā. Dutitirārē yu'ruo, peje apeyenojō weenemocārā niwā. Na tojo weecā i'arā, pājārā dutitirārē na tiro na nerētī tucūpu miacārā niwā. Masā ti tucūrē mu'muamujācārā niwā. Āpērārē tojo weerā ma'a tiropu na cūñase me'rā cūcārā niwā. Pedro na tiro yu'ruagu, narē ñapeocā uacārā niwā. Āpērā cū ñapeotimicā, "Cū wātīquecūrō me'rā yu'ru'arāsa'a", ni wācūcārā niwā. ¹⁶ Apeye macārī Jerusalē sumuto nise macārīcārā quē'rā yu'ruodutirā dutitirārē Jerusalēpu miacārā niwā. Wātīa sājāno'cārā quē'rārē miacārā niwā. Jesú besecū'cārā nipe'tirā masārē yu'ruocārā niwā.

Pedro quē'rā bu'iri da'reri wi'ipu duji'cārā wijaa'que ni'i

¹⁷ Na tojo weecā tu'orā, pa'ia wiogu, cū me'rācārā saduceo masā Jesú besecū'cārārē uorā, pūrō uacārā niwā. ¹⁸ Tojo weerā Jesú besecū'cārārē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu miaa, sōrōcārā niwā. ¹⁹ Wiorā narē tojo weemicā, ti ñamita Ō'acūrē wereco'tegu ū'mūsecjū na nirī tucūpu bajuacu niwī. Bajua, na wiorā bi'āca sopere pāo, a'tiro nicu niwī:

—Wijaaya. ²⁰ Ō'acū wi'ipu masārē wererā wa'aya. "Musā Jesure ējōpeorā, cū me'rā catinu'cūrāsa'a", ni wereya narē, nicu niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

²¹ Cū tojo nīca be'ro na bu'iri da'reri wi'ipu nī'cārā wijaa wa'acārā niwā. Ape numu bo'reacā Ō'acūrē wereco'tegu nī'caronojōta Ō'acū wi'ipu wererā wa'acārā niwā. Na topu wereri cura pa'ia wiogu, tojo nicā cū me'rācārā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēdūtīcārā niwā. Na nerēpe'tica be'ro surarare "Narē pijirā wa'aya marī ñamica'a bi'adupo'cārārē", nío'ocārā niwā. Na wijaa'quere masitīcārā niwā.

²² Na tojo nicā tu'orā, surara narē pijirā wa'acārā niwā na bi'adupoca wi'ipu. Ti wi'ipu sājāa, na nīca tucūrē pāo, i'acārā nīmiwā. Ne marīcārā niwā. Na marīcā i'a, narē bocati, wiorāpure wererā wa'acārā niwā. ²³ Wiorā tiro eja, "Ne marīama. Añurō bi'āca tucū nīmiapu. Ti sipe co'terā quē'rā añurō co'temiana. Na tojo weemicā, ūsā ti sopere pāo i'acā, ne nī'cū marīami", ni werēcārā niwā surara wiorāpure.

²⁴ Na tojo ni werēcā tu'orā, pa'ia wiorā, Ō'acū wi'i co'terā surara wiogu pūrō wācūque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba narē? nicārā niwā.

²⁵ Na wijaa'quere wācūrī cura nī'cū Ō'acū wi'ipu nī'cu pa'ia wiorā tiropu etagu, narē werecu niwī:

—Sō'onicārā bu'iri da'reri wi'ipu nī'cārā Ō'acū wi'ipu masārē bu'erā weeama, ni werecu niwī.

²⁶ Cū werēcā tu'orā, surara wiogu āpērā surara me'rā Jesú besecū'cārārē ñe'erā wa'acārā niwā. Narē ñe'erā, masā ūsārē ūtāperi me'rā narē ma'irā doqueri nīrā, ne mejēcā weeticārā niwā. ²⁷ Be'ro narē wiorā decopu miaa, topu sājāejacā, pa'ia wiogu narē nicu niwī:

²⁸ —Ēsā musārē Jesú ye quetire bu'editimiapu. Tere "Bu'erā wa'aya", ne nitiapu. Ēsā musārē tojo dutitīmicā, nipe'tiropu Jerusalēpure musā bu'ese se'sa wa'a'a. Musā masārē tojo ni bu'ecā, "Jesú na ye bu'irita wērīpi", ni wācūrāsama ūsārē. Na tojo ni wācūcā uarā weesa'a, nicu niwī pa'ia wiogu narē.

²⁹ Tojo nicāta, Pedro, āpērā cū me'rācārā cūrē yu'ticārā niwā:

—Wiorā dutise yu'ruoro Ō'acū ye pe'ere nemorō weeroua'a. Ēsā musā dutiro weérā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a.

³⁰ »Ō'acū marī ñecūsumua wiogu Jesú wērī'cupure, musā curusapu paabi'pe wējēduti'care masōcu niwī. ³¹ Masōtoja, ū'mūsepū cū tiro wiogu dujiri cūmurōpu miimujācu niwī. Cūrē topu miimujāgū, marīrē yu'ruo'cure marī wiogu niato ni, sōrōcu niwī. Tojo weegu marī judío masārē marī ña'arō weeseti'quere bujaweticā, marīrē acobojogusami. ³² Ēsā Ō'acū tojo wee'quere werecusiari masā ni'i. Ēsā Espiritu Santure

cuoyurã, cã me'rã Õ'acũ tutuasere wee'ioapu masãrẽ. Nipe'tirã Õ'acũ dutiro weerãrẽ Espiritu Santure o'ógusami, ni werecãrã niwã Pedro quẽ'rã.

³³ Cã tojo nicã tu'orã, wiorã pe'e uputu waro uacãrã niwã.

—Ma. Á'rãrẽ wẽjẽrã marĩ, nicãrã niwã.

Cã me'rãcjãrã wiorãrẽ Gamalie were'que ni'i

³⁴ Ni'cũ fariseo masũ Gamalie wãmetigu wiorã me'rã na nerẽrõpũta nicu niwĩ. Moisé oja'quere masãrẽ bu'egu nicu niwĩ. Masã cãrẽ “Añugũ nimi”, ni wãcũcãrã niwã. Wiorã Jesũ besecũ'cãrãrẽ na “Wẽjẽrã” nicã tu'ogu, Gamalie wã'cãnu'cã, “Á'rãrẽ pijiwijaaniña yujupu”, nicu niwĩ. Ápẽrã wiorãrẽ na tu'otiro apeyenojõ weregũti nigũ, tojo nicu niwĩ.

³⁵ Na wijaáca be'ro topu nirã wiorãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Añurõ wãcũña musã narẽ weesĩ'risere. ³⁶ Ti numupure ni'cũ Teuda wãmetigu “Yu'u wioqu ni'i”, ni wãcũcu nimiwĩ. Cuatrocientos masã cã bu'esere sirutucãrã niwã. Be'ro cãrẽ ápẽrã wẽjẽcõ'acã'cãrã niwã. Cãrẽ wẽjẽca be'ro cã me'rã nimi'cãrã no'uo uaro wa'astepe'tia wa'acãrã niwã. Tojo wéeca be'ro cã bu'emi'que pe'tia wa'acaro niwã.

³⁷ Be'ro wioqu masãrẽ ba'paqueori cura apĩ Juda wãmetigu Galileacjũ nicu niwĩ. Cũ quẽ'rãrẽ pãjãrã masã cã bu'esere sirutucãrã nimiwã. Be'ro cãrẽ tja ápẽrã wẽjẽcõ'acãrã niwã. Cãrẽ wẽjẽca be'ro cã yarã nimi'cãrã wa'astepe'tia wa'acãrã niwã mejãrõta tja.

³⁸ Yu'u tojo weegu musãrẽ tojo wa'a'quere were'e. Sõjã pũricãrẽ ña'arõ weeticã'ña. Narẽ du'ucã'ña. Na bu'ese na wãcũse me'rã bu'ecã, pe'tia wa'arosa'a Teuda, Judare wa'a'caronojõta. ³⁹ Õ'acũ dutiro me'rã na bu'ecã pũricãrẽ, musã ne põtẽosome. Tojo weerã musã narẽ wẽjẽrã, Õ'acũrẽ yu'runu'cãrã weebosa'a. Tojo weerã du'uya narẽ, ni werecu niwĩ Gamalie wiorãrẽ.

⁴⁰ Cã tojo nisere tu'orã, “Jau. Á'rĩ marĩrẽ diacjũta ucũmi”, ni wãcũcãrã niwã. Be'ro Pedro quẽ'rãrẽ pijiocãrã niwã tja. Na topu sãjãejacã Ì'arã, wiorã surarare tãrãduticãrã niwã. Tãrãtoja, “Jesũ ye quetire ne apaturi werenemotica'ña”, nicãrã niwã. Nitoja, narẽ du'uwĩrõcã'cãrã niwã.

⁴¹ Na wiorã tiropu ni'cãrã wijaa, a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Õ'acũ marĩrẽ “Jesũ ye quetire wereya” nicã, añu ni'i. Tojo weerã wiorã na tãrãmicã, marĩ añurõ e'catise me'rã ni'i, nicãrã niwã.

⁴² Wiorã narẽ bu'edutitimicã, Õ'acũ wi'ipũ, wi'seripu Jesũ nipe'tirãrẽ yu'ruogu nimi nisere bu'enu'cũcã'cãrã niwã.

6

Jesũ besecũ'cãrã narẽ weetamujãrẽ bese'que ni'i

¹ Be'ro siape me'rã pãjãrã waro judío masã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Na me'rã ape di'tacjãrã griego ye ucũrã nicãrã niwã. Ti di'tacjãrã waro pe'e Judeacjãrã hebreo yere ucũcãrã niwã. Na pãjãrã Jesure ãjõpeonemorĩ cura nãta tja du'sasocãrã niwã ba'ase etise me'rã. Tojo weerã griego ye ucũrã hebreo ye ucũrãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Musã amucorinucũ ba'ase etirã, musã yarã wapewia numia pe'ere ba'ase pacase o'orã niapu. Usã yarã numia pe'ere o'majãcã o'orã niapu, nicãrã niwã.

² Na tere du'sasocã tu'orã, Jesũ besecũ'cãrã nipe'tirã Jesure ãjõpeorãrẽ nerẽduticãrã niwã. Nerẽtoja ca be'ro narẽ a'tiro ni werecãrã niwã:

—Usã ba'ase etirã, Jesũ ye queti pe'ere weretibosa'a. Usã tere weredu'ucã, ña'a nibosa'a. ³ Tojo weerã umua ba'ase etiajãrẽ musã wa'tero nirãrẽ beseya. Siete beseya añurõ masãrãrẽ, Espiritu Santu dutiro weenu'cũrãrẽ. Masã “Nãta nima añurã” nino'rãrẽ beseya. Musã bese'cãrãrẽ ba'ase etirã sõrõno'rõsa'a. ⁴ Tojo weerã usã pe'e ñubuenu'cũ, Jesũ ye quetire bu'enu'cũcã'rãsa'a, nicãrã niwã.

⁵ Masã na tojo nicã tu'orã, “Añu'u majã”, ni wãcũcãrã niwã. Tere wãcũtoja, besecãrã niwã Estebare. Cũ añurõ Õ'acũrẽ ãjõpeogu, Espiritu Santu tutuasere cuoyu'rugũ nicu niwĩ. Ápẽrãrẽ mejãrõta cã weronojõ nirãrẽ besecãrã niwã. Na a'tiro wãmeticãrã niwã: Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás Antioquiãcũ. Cũ judío masũ nitimigũ, na weronojõ ãjõpeosetigu nicu niwĩ. Á'rãrẽ besecãrã niwã.

⁶ Narẽ besetoja, “Á'rãrẽ beseapu” ni, Jesũ cã besecũ'cãrã tiropu miãcãrã niwã. Narẽ na da'ratje cjasere sõrõrã, na dupopare ñapeo, Õ'acũrẽ sãrĩbosacãrã niwã.

⁷ To be'ro nipe'tiropu Jesũ ye queti se'sa wa'acaro niwã. Pãjãrã Jerusalécjãrã cãrẽ ãjõpeonemocãrã niwã. Pa'ia quẽ'rã pãjãrã ãjõpeocãrã niwã.

Estebare weresã, wiorã tiropu cãrẽ mia'que ni'i

⁸ Estebare Õ'acũ añurõ weetamucu niwĩ. Tojo weegu cã Õ'acũ tutuaro me'rã pãjãrã dutitirãrẽ yu'ruo, peje añuse wee'ionemocu niwĩ masã wa'teropure.

⁹ Cũ tere weecã ĩ'arã, cãrẽ ãpẽrã judío masã ĩ'atu'ticãrã niwã. Cãrẽ ĩ'atu'tirã ni'cãrẽrã ni'cã wi'ĩ judío masã nerẽrĩ wi'ĩ Libertado wãmetiri curuacjãrã nicãrã niwã. Na ãpẽrãrẽ da'rawã ñaco'terã wija'cãrã nicãrã niwã. ãpẽrã cãrẽ du'sasowã'cõrã Cirenejãrã, Alejandriacjãrã, Cilicia di'tacjãrã, Asia di'tacjãrã na me'rã nicãrã niwã. ¹⁰ Cãrẽ na tojo weecã, Espiritu Santu cũ ucũcã, Estebare peje masise o'ocu niwĩ. Tojo weerã na cũ me'rã ne ucũ põtëoticãrã niwã.

¹¹ Be'ro na cũ me'rã ucũ põtëoti, masã ĩ'atiropu ãpẽrã masãrẽ niyeru wapaye, nisooodutio'ocãrã niwã:

—“Esteba marĩ ñecũ Moisé cũ duti'quere ña'arõ ucũami. Ô'acũ quẽ'rãrẽ ña'arõ ucũami”, ni wereya masãpure, nicãrã niwã.

¹² Na wapaye nisooodutio'o'cãrã masãpure wa'a, werecãrã niwã na n'caronjoãta. Tere werecã tu'orã, masã pe'e queoro ëjõpeocãrã niwã. Tojo weerã nipe'tirã masã, ãpẽrã judío masã bucãrã, Moisé oja'quere bu'eri masã Esteba me'rã pũrõ uacãrã niwã. Na uacã ĩ'arã, narẽ uarosãjãcã wee'cãrã maata cãrẽ ñe'e, pa'ia wiorã tiropu miacãrã niwã.

¹³ Na tiropu etarã, ãpẽrã masãrẽ mejãrõta nisooodutio'ocãrã niwã tja.
—Ã'rĩ Ô'acũ wi'ĩ pajiri wi'ire ña'arõ ucũami. Moisé cũ duti'que quẽ'rãrẽ tojota niãmi. ¹⁴ Apeye “Jesũ Nazarecjũ ti wi'ĩ Ô'acũ wi'ire cõ'agãsumi”, niãmi. “Moisé marĩrẽ weedutigũ cũu'que quẽ'rãrẽ ñucayugusami”, niãmi, nisoocãrã niwã wiorãrẽ.

¹⁵ Na tojo nicã tu'orã, wiorã Estebare pũrõ ĩ'acãrã niwã. Na cãrẽ ĩ'acã, cũ ya diãpoa asistea wa'acaro niwũ. Ô'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ weronjoã bajuri diãpoa wa'acaro niwã.

7

Esteba wiorãrẽ were'que ni'i

¹ Estebare na ĩ'arĩ cura pa'ia wioogu sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mu'urẽ diacjũ nise me'rãta weresãti? nicu niwĩ.

² Cũ tojo nicã, Esteba yu'ticu niwĩ:

—Acawererã, yu'ure tu'oya. Ô'acũ añurõ asistegu, nipe'tise masi'yu'ruagu marĩ ñecũ Abrahãrẽ ucũcu niwĩ Mesopotamia caldea masã nirõpu. Harã wãmetiri macãpu wa'ase ñaporo cãrẽ ucũcu niwĩ. ³ A'tiro nicu niwĩ: “A'ti di'tare, mu'u acawererãrẽ wijayã. Wa'aya yu'u mu'urẽ di'ta wereatjõpu”, nicu niwĩ. ⁴ Tojo nicã tu'ogu, cũ acawererã caldeo masã ye di'tapu ni'cu wija, Harãpu macãrĩ wa'acu niwĩ. Topu ni, be'ro Abrahã pacu wãria wa'acu niwĩ. Cũ pacu wãria be'ro Ô'acũ cãrẽ wijaduticu niwĩ tja, a'ti di'ta Judea marĩ nirõrẽ a'tidutigũ. ⁵ Cũ a'tõpu etacã, cãrẽ ne cã'rõacã di'ta o'ticu niwĩ yujupu. O'otimigãta, “Be'ropu mu'u ye, mu'u pãrãmerã nituriarã ye di'ta nirõsa'a”, nicu niwĩ. Ô'acũ tojo nicatorore Abrahã ne ni'cũ põ'rãmaricu niwĩ. ⁶ Ô'acũ cãrẽ apeye ninemocu niwĩ tja: “Mu'u pãrãmerã nituriarã ape di'tapu nirãsama yujupu. Cuatrocientos cũ marĩ ti di'tacjãrã peorã nirãsama. Narẽ da'raduti, tãrãperãsama. ⁷ Yu'u narẽ tojo weecã, ti di'tacjãrãrẽ bu'iri da'regusa'a. Narẽ da'retoja, mu'u pãrãmerã nituriarã ti di'tapu ni'cãrã wija, yu'ure a'tõpu ñubuepeorã a'tirãsama”, nicu niwĩ Ô'acũ. ⁸ Cũ tojo nica be'ro Abrahãrẽ a'tiro weeduticu niwĩ: “Nipe'tirã umuarẽ na õ'rëcju yapa caserore yejecõ'aña. Musã a'tiro wéerã, yu'ure ĩ'orãsa'a musã ëjõpeosere”, nicu niwĩ Ô'acũ. Tojo weegu Abrahã cũ macũ Isaare ni'cã semana cũ bajuãca be'ro cũ õ'rëcju yapa caserore yejecõ'acu niwĩ. Isaa quẽ'rã cũ macũ Jacore tojota weecu niwĩ. Jacob mejãrõta weecu niwĩ cũ põ'rã docere. Ô'acũ duti'caronjoãta weecãrã niwã, ni werecu niwĩ Esteba.

⁹⁻¹⁰ »Jacob põ'rã marĩ ñecũsumua na acabiji Joserẽ uorã, ãpẽrã masãrẽ da'raco'teacju niato nirã duacãrã niwã. Ã'rã duu'cãrãta tja ãpẽrãpure Egiptõcjãrãrẽ duaturiacãrã niwã. Na duãca be'ro cũ pi'etisetirinucũ Ô'acũ cãrẽ weetamunu'cũcã'cu niwĩ. Cãrẽ weetamugã, peje masise o'ocu niwĩ. Faraõ Egipto di'ta wioogu cãrẽ tu'sayu'ruacu niwĩ. Tojo weegu cũ docacjũ wioogu sõrõcu niwĩ. Apeyere faraõ cũ ya wi'i cjase da'rase wioogu sõrõcu niwĩ.

¹¹ »Josẽ topu wioogu nirĩ cura nipe'tiro Egiptõpure ba'ase pe'tia wa'acaro niwã. Cũ acawererã, marĩ ñecũsumua nirõpu Canaãpu quẽ'rãrẽ pe'tia wa'acaro niwã. Te pe'tica be'ro masã te di'tapu nirã uputu ujaboacãrã niwã. Marĩ ñecũsumua Abrahã pãrãmerã quẽ'rãrẽ ne ba'ase maricaro niwã. ¹²⁻¹³ Be'ro Jacob “Egiptõpu ba'ase duase niaporo” nicã tu'ogu, cũ põ'rãrẽ “Duurã wa'aya”, nio'ocu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'orã, Egiptõpure ne wa'arã weecãrã niwã. Topu eta, ba'ase duu, na ya wi'ipu tja majãmitojati a'titãcãrã niwã. Be'ro na te ba'ase na duu'quere ba'ape'o, apaturi duurã wa'acãrã niwã mejãrõpãta tja. Titare majã na etacã, Josẽ “Yu'u musã acabiji ni'i musã dua'cu”, ni werecu niwĩ cũ ma'misumuarẽ. Be'ro faraõ quẽ'rã “Ã'rã Josẽ ma'misumua niãma” nicã

tu'ocu niwī. ¹⁴ To be'ro José cū ma'misumua me'rā queti o'ócu niwī cū pacupure. “Marī pacu, nipe'tirā marī acawererā macārī a'tiato a'topu”, nio'ocu niwī narē. Cū acawererā pe'e setenta y cinco nicārā niwā. ¹⁵ Cū uocā tu'ogu, Jacob cū pō'rā me'rā José tiropu wa'arā, Egiptopure bu'acārā niwā. Topu nigūta, na pacu Jacob wēria wa'acu niwī. Cū pō'rā marī ñecūsūmua cū weronojōta wēripe'tidija wa'acārā niwā. ¹⁶ Be'ropu na o'arirē yaarā wa'arā Siqem wāmetiri macāpu miacārā niwā. Abrahā cū Hamor pō'rārē ūta tuti dúuca tutipū cū mijirē yaa'caroputa narē siosōrōcūuocārā niwā.

¹⁷ »Ō'acū todaporopu Abrahārē nicu niwī: “Mu'u pārāmerā nituriarāpu ape di'tapu ni'cārā a'ti di'ta Canaāpu tojatirāsama tja.” Cū tojo ni'que ejaṭji daporocā Egiptopu nīrā, marī ñecūsūmua pārāmerā pājārā masāputinemocārā niwā. ¹⁸ Egiptopure na nicā, apī wiogu sājācu niwī tja. Joserē daporopu wērica be'ro niyucā, ne masīticu niwī. ¹⁹ Cū marī ñecūsūmua pājārā na masāputicā ī'a, narē ña'abutiario weepacu niwī. Na pō'rā ne bajua'cārā ūmarē wēriato nigū aperopu cō'adutimujācu niwī. ²⁰ Cū narē tojo dutiri cura Moisé bajuaçu niwī. Cū añubutiaguacā nicu niwī. Cū pacusūmua ī'tiarā mujipū na ya wi'ipure cūrē masōcārā niwā. ²¹ Be'ro na cūrē wējērī narē, diapu po'ocārā niwā. Na po'óca be'ro Faraō macō cūrē ī'abocaco niwō. Ī'aboca, miimajācu niwō co ya wi'ipu. Topu co macārē weronojō cūrē masōco niwō. ²² Cū ti wi'ipu bucua, nipe'tise Egiptocjārā na bu'esere bu'ecu niwī. Cū masīse me'rā ucū, nipe'tisere añurō weecu niwī.

²³ »Be'ro Moisé cuarenta cū'marī cuogu, cū acawererā tiropu sijagu wa'acu niwī. ²⁴ Topu ejagu, ni'cū Egiptocjū cū acaweregure paacā ī'acu niwī. Cū tojo weecā ī'agū, cūrē a'megū, Egiptocjūrē paawējēcā'cu niwī. ²⁵ Cū basu Moisé pe'e a'tiro ni wācūcu niwī: “Yu'u me'rāta Ō'acū yu'u acawererārē na a'ti di'tacjārā peorā nisere wijacā weegusami. Yu'ure na a'tere masīsama”, ni wācūcu niniwī. Cū acawererā pe'e cū weronojō wācūticārā niwā.

²⁶ »Ape nūmu cū na tiropu wa'acu niwī tja. Topu ejagu, āpērā puarā cū acawererā a'mequēcā ī'acu niwī. Narē bosamigū “Acawererā, tocā'rōta a'mequēdu'uya. ¿De'ro weerā tocā'rō a'mequēti ni'cū acawererā nimirā?” nicu niwī.

²⁷ »Cū tojo nicā tu'ogu, apīrē ūputu paa'cu pe'e Moisére tuuquenu'cōcu niwī. “¿Noa mu'urē ūsā wiogu 'Narē besegu wa'aya', nio'oati? ²⁸ ¿Mu'u yu'ure wējēsī'rīsari tja ñamica'a mu'u Egiptocjūrē wējē'caronojōta?” ni ye'sucu niwī.

²⁹ »Cū tojo nicā tu'ogu, Moisé, ā'rā yu'ure tere masīpe'titojasama nigū, uiwā'cā wa'acu niwī. Be'ro ape di'tapu Madiā wāmetiropu du'tiwā'cācu niwī. Topu omocā du'te, nicā'cu niwī. Puarā ūmu pō'rāticu niwī.

³⁰ »Madiā di'tapure cuarenta cū'marī nicu niwī. Cū ticuse cū'marī nīca be'ro ni'cā nūmu yucu marīrō ūrūgū Sinaí wāmeticju tiropu ī'awā'cācu niwī. Topu wa'acā, ni'cā siti yucusiti ūjācā ī'acu niwī. Ti pecame'e ūjārī pō'rā decopu Ō'acūrē wereco'tegu weronojō bajuga bajuaçu niwī. ³¹ Cū ti siti ūjācā ī'agū, ī'amarīa wa'acu niwī. “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” ni, pu'toacācure ī'agū wa'acu niwī. Pu'toacā ejacā, Ō'acū ti me'e wa'teropu nigū cūrē ucūcu niwī: ³² “Yu'u Ō'acū ni'i. Mu'u ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob na wiogu ni'i”, nicu niwī. Tojo ucūcā tu'ogu, ūputu ui, narāsācu niwī. Uigu, ī'adu'ucā'cu niwī ti me'erē.

³³ »Be'ro cūrē ucūnemocu niwī tja: “Yu'u a'tota ni'i mu'u tirota. Tojo weegu mu'u sāñase sapature tuweeya. Mu'u tere tuweegu, ī'ogūsa'a yu'ure mu'u ējōpeosere. ³⁴ Yarā masā Egiptopu nīrārē na ūputu pi'eticā ī'apu. Na caricūcā tu'oapu. Tojo weegu mu'urē Egiptopu o'ógutiga wee'e tja narē yu'ruoacju”, ni werecu niwī Ō'acū Moisére.

³⁵ »Ā'rī Moiséreta marī ñecūsūmua teerā, a'tiro nicārā niwā: “¿Noa mu'urē ūsā wiogu, 'Narē besegu wa'aya', nio'oati?” nicārā niwā. Marī ñecūsūmua tojo nimicā, Ō'acū pe'e Moisére narē yu'ruoacju, narē dutiacju sōrōcu niwī. Pecame'e siti ūjū'caro bajua'cūta Moisére yu'ruotamucu niwī marī ñecūsūmuarē. ³⁶ Cū Egiptopu nigū, pajiri maa Aco sō'arī maapu nigū, Ō'acū tutuaro me'rā peje wee'ocu niwī. Tojo weegu cū acawererā Egiptopu ni'cārārē apeye di'tapu su'ori miwijacu niwī. Cuarenta cū'marī yucu marīrō, masā marīrōpu na wa'acā, Ō'acū tutuaro me'rā wee'onu'cūcā'cu niwī. ³⁷ Moiséta marī ñecūsūmuarē a'tiro werecu niwī: “Ō'acū be'ropu ni'cū o'ógusami cū ye queti wereacjare. Yu'ure o'ó'caro weronojōta cūrē o'ógusami. Cū quē'rā marī acaweregū nigūsami”, nicu niwī. ³⁸ Marī ñecūsūmua na yucu marīrōpu nicā, Moisé na me'rā nicu niwī. Topu ūrūgū Sinaí wāmeticjūpu Ō'acūrē wereco'tegu bajua, cūrē were'quere narē wereturiacu niwī. Marī quē'rā cū wereturia'quepūreta cū'o'o. Te tojo ninu'cūcā'rōsa'a. Ne pe'tisome.

³⁹ »Moisé tere weremicā, marī ñecāsūmua ne ějōpeoticārā niwā. Na cū weresere tū'osī'řitirā, “Majāmitojaa wa'arāti Egiptopu tja”, ni wācūcārā niwā. ⁴⁰ Tojo wācūrā, Moisé apaturi cū ũřūgūpu mujāca be'ro cū ma'mi Aarōrē a'tiro nicārā niwā: “Sō'onīcu marīrē Egiptopu ni'cārārē miiti'cu waro cuarenta numūri yu'ru'u cū bajutiro. ¿De'ro wa'apari cūrē? Marī ne masītisa'a.” Tojo weerā cū ma'mi Aarōrē nicārā niwā: “Ŭsā ějōpeoatje queosere yeebosaya. Marī đuporo wuamu'tārāsama. Na marī wa'atji ma'arē ř'orāsama”, nicārā niwā. ⁴¹ Na tojo nicā tū'ogu, Aarō na duti'caronojōta ni'cū wecu wī'magū queose da'recu niwī. Be'ro cūrē ějōpeorā, ecarārē wějē ũjūamorō, űubuepeocārā niwā. Tojo nicā na yee'cureta bosenuwu wee, e'catipeocārā niwā. ⁴² Na tojo weecā ř'agū, Ő'acū na ũaro weeato nīgū na me'rā ni'cu cō'acā'ca niwī. Tojo weerā na no'o ũaro űocōarē, mujīpūrē ějōpeocārā niwā. Tojo na wee'quere Ő'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro ni ojacārā niwā:

Ő'acū a'tiro nicū niwī:

“Musā yu'u pe'ere yucu marīrōpūre cuarenta cū'marī nīrā, ne ecarārē wějē űubuepeotiwa.

⁴³ Apī Moloc wāmetigū cū queosere ějōpeorā su'ti caseri wi'i me'rā yoowā'cāwā.

Apī Refán űocōawā musā yee'cu quē'rārē ějōpeorā tojota weewu.

Ā'rārē musā basuta yee ějōpeowu.

Yu'u pe'ere ne ějōpeotiwa.

Musā yu'ure ějōpeoti'que bu'iri āpērā masārē musārē ñe'e miaduticā weeguti yoaro Babilonia wāmetiri macā yu'řaropu”, nicū niwī Ő'acū, ni ojacārā niwā Ő'acū ye queti wererā.

⁴⁴ Esteba wiorārē werenemocu niwī apeye Ő'acū wi'i cjasere:

—Marī ñecāsūmua na yucu marīrōpu nīrā, ni'cā wi'i Ő'acūrē űubuepeori wi'i, cū diez duti'quere nurōři wi'ire cuocārā niwā. Ti wi'i wa'icūrā caseri me'rā na wéeca wi'i nicaro niwā. “Tojo bajuri wi'i weeya”, Ő'acū cū Moisé cū duti'caronojōta queoro weecārā niwā. ⁴⁵ Na wērīca be'ro āpērā cuoturia sirutucārā niwā ti wi'ire tja. No'o na wa'aro miamujācārā niwā. Be'ro Josué Moisé wērīca be'ro a'ti di'ta Canaápu a'tigu, narē ti wi'ire su'ori miitīcu niwī. Na a'topu a'ticā, Ő'acū a'ti di'tacjārārē judio masā nitirārē cō'aō'omujācu niwī. Na wa'awe'o'quepūre nicārā niwā. Yoacā ti wi'ipu Ő'acūrē ějōpeocārā niwā téé Davi cū wīogu sājāca be'ropu. ⁴⁶ Davi ape wi'i weesī'řimīcu niwī. Ő'acū tū'sayu'ruano'gū a'tiro nicū niwī: “Mū'u yu'u ñecū Jacob ějōpeo'cu ni'i. Mū'urē añurī wi'i, pajiri wi'i weebosā'řīsa'a mū'u niatji wi'ire”, nicū niwī Ő'acūrē. Cū tojo weesī'řī'cu nimīgū, ti wi'ire weetīcu niwī. ⁴⁷ Cū macū Salomó pe'e weecu niwī ti wi'ire. ⁴⁸ Ő'acū tutuayū'řugu ni'cā wi'i, masā wéeca wi'ipu dia'cū nīmasītisami. Ő'acū ye queti weremu'tārī masā đuporocjāpu a'tiro ni ojacu niwī Ő'acū cū ucū'quere:

⁴⁹ “Yu'u nipe'tiropu ni'i.

Ŭ'muse, a'ti di'ta yu'u wee'quere yu'uta duti'i.

Tojo weegu yu'u masā wéeca wi'ipu dia'cū nīmasītisa'a.

⁵⁰ Yu'u basuta nipe'tise a'tere weewu, nicū niwī Ő'acū”, ni ojacu niwī Ő'acū ye queti weremu'tārī masā.

⁵¹ Be'ro Esteba narē nicū niwī tja:

—Musā Ő'acū dutisere yu'runū'cāyu'rua'a. Cūrē masītīrā weronojō cū weresere ne tū'osī'řīwe'e. Musā ñecāsūmua wee'caronojōta Espīritu Santu dutisere weesī'řīwe'e.

⁵² Na nipe'tīrā Ő'acū ye queti weremu'tārī masārē pi'etise o'ocārā niwā. Āpērārē marīrē yu'ruogu a'tiatjere weremu'tārārē wějēcā'cārā niwā. Na tojo nino'cureta cū a'ticā, musā āpērārē wīa, cūrē wějēdutiwu. ⁵³ Musārē Ő'acū cūrē werecoterā me'rā cū dutisere o'ōcu niwī. Tere o'ōno'cārā nimīrā, musā yu'runū'cāyu'rua'a, ni tu'tīcu niwī narē Esteba.

Estebare ũtāperi me'rā doquewějē'que ni'i

⁵⁴ Cū tojo nicā tū'orā, wiorā ũputu uayu'rua wa'acārā niwā. ⁵⁵ Esteba pe'e Espīritu Santure cuoyu'ruatjāgū, ũ'musepu ř'amorō, Ő'acū cū añurō asistegure ř'acu niwī. Jesú quē'rārē ř'acu niwī cū pacu diacjū pe'e nu'cūgūrē.

⁵⁶ Cū narē ř'agū, “Jāa, ř'aña. Ŭ'muse pāricā ř'a'a. Jesú, Ő'acū macū masū weronojō upatigū cū diacjū pe'e nu'cūgūrē ř'a'a”, nicū niwī Esteba.

⁵⁷⁻⁵⁸ Na cū tojo nicā tū'orā, ũputu caricū tū'osī'řītirā, o'meperi da'rabi'acārā niwā. Cū pu'to ni'cārō me'rā omaeja, ñe'e, cūrē miacārā niwā ti macā sumutopu. Cūrē doquewějērāti nīrā, su'ti bu'icjase na sāña'quere tuwee, Saulo wāmetigure co'tedutirā

o'ocārā niwā. Tere tuwee o'otojanu'cō, cū Estebare ūtāperi me'rā doquecārā niwā. ⁵⁹ Na tojo weecā, Ō'acūrē a'tiro űubuecu niwī:

—Jesú, yu'u wioḡu, yu'u wēriḡūti wee'e. Yu'u ejeripō'rārē ñe'eña, nicu niwī.

⁶⁰ Be'ro buruque'a, pūrō caricūrō me'rā nicu niwī tja:

—Wioḡu, acobojoya ā'rārē yu'ure na tojo weesere. Cū tojo nica be'ro wēria wa'acu niwī.

8

Saulo Jesure ējōpeorārē ña'arō weenu'cā'que ni'i

¹⁻² Saulo na Estebare doquewējēcā ī'agū, “Añurō wéerā, tojo weeama”, ni wācūcu niwī. Āpērā ūmua Ō'acūrē ējōpeori masā Estebare yaacārā niwā. Cūrē yaa, ūpūtu dūjasewā'acārā niwā. Estebare na wējēca numarēta āpērā Jesure ējōpeotirā Jesure ējōpeorā Jerusalēpu nīrārē ūpūtu ña'arō weenu'cācārā niwā. ³ Saulo ne ni'cū Jesure ējōpeoḡu mariato nīḡū na ye wi'seripu wa'a, narē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu miamujācu niwī. Ūmua, numia nipe'tirārē tojo weecu niwī. Na tojo weecā ī'arā, Jesure ējōpeorā no'o űaro du'tistea wa'acārā niwā Judea di'tapu, āpērā Samaria di'tapu. Jesú cū besecū'cārā se'saro tojacārā niwā Jerusalēpure.

Felipe Samariacjārārē bu'e'que ni'i

⁴ Nipe'tirā du'tistewā'cā'cārā no'o na wa'aro Jesú ye quetire werewā'cācārā niwā. ⁵ Felipe quē'rā du'tiwā'cā'cūta Samaria wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Topu eta, tocjārā masārē Jesú Ō'acū bese'cu nimi nisere wrecu niwī. ⁶ Apeye quē'rā Ō'acū tutuaro me'rā narē añuse wee'ocu niwī. Cū a'tiro weecā ī'arā, nipe'tirā ti macācjārā cū weresere añurō tū'otu'sacārā niwā. ⁷ Pājārā masā wātīa sājāno'cārā masāpure nimi'cārā wātīarē cō'awīrōcā, ūpūtu caricūwijaacārā niwā. Āpērā pājārā sijamasītirārē, opa cō'ñeri sījarārē yu'ruocu niwī. ⁸ Cū tojo weecā ī'arā, ti macācjārā pūrō e'caticārā niwā.

Simó yai weronojō nīḡū ye queti ni'i

⁹ Samariapure ni'cū Simó wāmetigu yoacā yai weronojō nīḡū nicu niwī. Cū tojo weesere Samariacjārā ī'amarīamujācārā niwā. Cū basu pe'e “Yu'u tutuayū'ruagu ni'i”, nicu nimiwī masārē. ¹⁰ Nipe'tirā ti macācjārā wiorā, no'o mejō nīrā cū weesere ī'atu'sayū'ruacārā niwā.

—Ā'ri Ō'acū weronojō tutuaro cuoḡu nisami, nicārā nimiwā. ¹¹ Tojo weerā yai yoacā siape me'rā pejetiri wee'onemocā ī'ayurā, pājārā masā cūrē ējōpeonemocārā niwā.

¹² Felipe Samariapure tocjārārē a'tiro ni wrecu niwī:

—Ō'acū cū dutiro weerā wioḡu nimi. Cū macū Jesú marirē yu'ruoḡu nimi, nicu niwī narē. Cū wrecā tu'orā, ti macācjārā Jesure ējōpeocārā niwā. Cūrē ējōpeocā ī'agū, wāmeyecu niwī ūmua, numiarē. ¹³ Simó “Yu'u quē'rā Jesure ējōpeo'o” nicā tu'ogū, Felipe cū quē'rārē wāmeyecu niwī. Be'ro Felipe no'o wa'aro Simó sirutucu niwī cūrē. Felipe Ō'acū tutuaro me'rā wee'ocā ī'agū, Simó ī'amarīamujācu niwī.

¹⁴ Felipe Samariapu tojo weeri curareta Jerusalēpu nīrā Jesú cū besecū'cārā queti tu'ocārā niwā Samariacjārā na Jesure ējōpeosere. Tere tu'orā, na me'rācjārārē Pedro, Juārē ī'adutirā o'ócārā niwā. ¹⁵ Na topu eta, Jesure ējōpeori masārē Ō'acūrē sērīboscārā niwā:

—Pacu, ā'rā quē'rārē Espiritu Santure o'óya mu'u macūrē ējōpeorārē, ni sērīcārā niwā. ¹⁶ Felipe cū wāmeyecaterore Espiritu Santure na moocārā niwā yujupu. Jesure ējōpeose me'rā di'cū wāmeyeno'cārā niwā. ¹⁷ Pedro, Juā Ō'acūrē sērītojarā, Jesure ējōpeorārē na dūpopapu ñapeocārā niwā. Narē ñapeori curata Espiritu Santu napure dijatacu niwī.

¹⁸ Pedro quē'rā na ñapeocā, Espiritu Santu dijatacā weesere Simó ī'acu niwī. Tere ī'agū, na Espiritu Santure dijatacā wee'quere duusi'riḡū, Pedro quē'rārē niyeru o'ocu nimiwī.

¹⁹ —Yu'ure musā tutuaro cuosere o'oya. Yu'u quē'rā dūpopapu no'o ñapeorārē Espiritu Santure na cuocā weeguti wee'e, nicu nimiwī.

²⁰ Cū tojo nicā tu'ogū, Pedro cūrē nicu niwī:

—Mu'u Ō'acū tutuaro o'orore Espiritu Santu ūsā dijatacā weesere niyeru me'rā duuguti űni wācūmiati? Niwe'e. Mu'u me'rāta niyeru boabata'to. Ō'acū mu'urē bu'iri da'regusami. ²¹ Mu'urē ī'agū, “Mu'u wācūse diacjū niwe'e”, ni ī'asami. Tojo weegu ūsā weronojō Jesú ye quetire masārē mu'u weremasītisa'a. ²²⁻²³ Yu'u masī'i. Mu'u uosebucu, ña'ase weepoyū'ruacu ni'i. Te mu'urē du'uta basiotisa'a. Tojo weegu mu'u

ña'arō wācūsere bujawetiya. Ō'acūrē acobojose sērīña. Apetero weegu mu'u ña'arō wācū'quere acobojogu acobojosami, nicu niwī Pedro.

²⁴ Cū tojo nicā tu'ogu, Simó narē nicu niwī:

—Te musā n'ique yu'ure wa'aticā'to nīrā, musā yu'ure Ō'acūrē sērībosaya.

²⁵ Be'ro Pedro quē'rā ti macācjarārē Jesú cū weecā i'a'quere, na tu'o'quere werēcārā niwā. Narē weretoja, Jerusalēpu tojaa wa'acārā niwā. Topu tojaarā, Jesú ye quetire peje macārī Samaria di'tacjārā na nise macārīrē weretojaacārā niwā.

Felipe Etiopiacjūrē were'que ni'i

²⁶ Be'ro Felipere ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu bajua, a'tiro ni werecu niwī:

—Jerusalē niwā'cārī ma'a, Gaza wāmetiri macā bu'ari ma'apu wa'aya. Ti ma'a yucu marirōpu niwā'cāsa'a, nicu niwī. ²⁷⁻²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Felipe ti ma'apu bu'acu niwī. Topu wa'agu, ni'cū Etiopia wāmetiri di'tacjūrē bocaajacu niwī. Ti di'ta dutigo Candace wāmetigo wioغو docajū, nipe'tise co ye niyerure co'teri masū nicu niwī. Jerusalēpu Ō'acūrē ējōpeogu eja'cu cū ya di'ta Etiopiapu dajatojaagu weecu niwī. Cū yawu tūrūpu cabayua wejepju me'rā wa'acu niwī. Daporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaia wāmetigu cū oja'quere bu'esāñacu niwī.

²⁹ Cū tojo weeri cura Espiritu Santu Felipere “Tiwu tirocureacāpu wa'aya”, nicu niwī. ³⁰ Cū tojo nicā Felipe tiwu tirocāpu omawā'cācu niwī. Cū tiro ejagu, Etiopiacjū Isaia oja'quere bu'ecā tu'ocu niwī. Tere bu'ecā tu'ogu, “¿Mu'u bu'esere tu'oti?” ni sērītiña'cu niwī. ³¹ Cū pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Tu'otisa'a. ¿Yu'ure ne wereticā, de'ro wee yu'u masībosau? Te'a yu'u me'rā wa'aya. Mujāsājāgū a'tia yu'ure wereacju, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, tiwūpu cū me'rā mujāsājācū niwī. Be'ro wa'a wa'acārā niwā.

³² Etiopiacjū cū bu'esāñ'a'que Ō'acū macārē wa'atje nicaro niwū Isaia cū a'tiro oja'que: Masā ovejare wējērātīrā, cūrē miasama na wējēwuaropu.

Ni'cū masū quē'rārē cū ne bu'iri moogū nimicā, tojota weerāsama.

Oveja wī'magū, yuta weerātīrā na poari seecā, ne utitisami.

Cū masū quē'rā ye'sutigusami cūrē ña'arō weecā.

³³ Cū ña'agū nigūrē weronojō na cūrē yabi bujirāsama.

Ā'rī bu'iri moogū nimi nigū, ne ni'cū cūrē ucūbosasome.

Cū ya turicjārā dicuse ña'ase weerāsama cūrē.

Te pejere werepe'omasītisa'a.

Cū catiri umūco pe'tia wa'arosa'a a'ti di'tapure.

Etiopiacjū a'te oja'quere bu'egu weecu niwī.

³⁴ Cū tere bu'etojanu'cō, Felipere sērītiña'cu niwī:

—¿Isaia noarē ojagu weepari? ¿Cū basu pe'e o apīpūre ojagu weepari tojo nigū? ni sērītiña'cu niwī.

³⁵ Cū tojo nicā, Felipe cū bu'e'quencūrē werecu niwī:

—Te oja'que Jesucristore nisī'rīrō wee'e, nicu niwī. Tere weretoja, be'ro Jesú ye quetire werenemocu niwī tja. ³⁶ Ma'apu wa'arā, aco nirōpu etacārā niwā. Tere i'agū, Etiopiacjū Felipere “Jāa, sō'o aco ni'i. ¿Yu'ure mu'u wāmeyeta basiosari?” nicu niwī.

³⁷ “Basiočā'sa'a mu'u Jesucristore añurō ējōpeocāma”, ni yu'ticu niwī Felipe.

Etiopiacjū yu'ticu nimi:

—Yu'u ējōpeo'o, Jesucristo Ō'acū macū nimi, nicu niwī.

³⁸ Be'ro Etiopiacjū cabayuare tojanu'cāduticu niwī. Tiwūre tūrēcūutoja, na tiwūpu sāña'cārā aco nirōpu dijacārā niwā. Topu ñumuwija, Felipe cūrē wāmeyecu niwī.

³⁹ Cūrē wāmeyeca be'ro na ñumunūjārī cura wācūña marirō Felipere Espiritu Santu miiwā'cācu niwī apesepu. Etiopiacjū cūrē ne apaturi i'anemoticu niwī. Be'ro pūrō e'catise me'rā tojaa wa'acu niwī majā cū ya macāpu. ⁴⁰ Felipe Espiritu Santu cūrē miāca be'ro maata Azoto wāmetiri macāpu bajuanu'cācu niwī. Topu ni, be'ro nipe'tise macārīpu werecusiagu wa'acu niwī Jesú ye quetire. Téé Cesarea wāmetiri macāpu wereejacu niwī.

9

Saulo ña'agū ni'cu cū ducayuy'que ni'i

¹⁻² Felipe cū bu'esijari curareta Saulo pe'e Jesure ējōpeorārē “Narē wējēpe'ocā'sī'rīmisa'a”, nicu niwī. Cū ña'arō weesere ne du'uticu niwī. Tojo weegu wa'a, pa'ia wioğure “Yu'ure papera Damascopu wa'atje cjasere dutio'ori pūrīrē apobosaya. Ti pūrīrē judío masā nerēse wi'sericjārā wiorāpūre wiaguti wee'e. Jesure ējōpeorārē umua, numiarē no'o yu'u bocaekarārē ñe'e, miitiguti a'ti macā Jerusalēpu

bu'iri da'leri wi'ipu", ni sērīcu niwī. Cū tere sērīcā tu'ogu, ti pūrīrē pa'ia wioḡu cūrē apobosacu niwī.

³ Cū ti pūrīrē o'ōca be'ro Saulo āpērā me'rā Damasco wa'ari ma'apu wa'a wa'acu niwī. Wa'a, Damascopu ejagati weeri cura wācūña marīrō u'musepu buḡo ya'baro weronojō cū tiro asistedijati, añurō bo'reyua wa'acaro niwā. ⁴ Tojo wa'acā, cū yagū cabayu bu'ipu pesami'cu nucūcāpu burudija wa'acu niwī. Topu cū cūñarī cura ni'cū cūrē ucūcā tu'ocu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī:

—Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arō weegu weeti? ni sērītiña'cu niwī.

⁵ Tere tu'o, Saulo pe'e "¿Noa niti mu'u?" ni yu'ticu niwī.

—Yu'u Jesú, mu'u ña'arō weesī'rī wapagú ni'i. Mu'u basu pe'e ña'arō weegu wee'e yu'ure tojo weesī'rigū. ⁶ Wā'cānu'cāña. Wa'aya macāpu. Topu mu'u ejacā, ni'cū weregusami mu'u de'ro weeatjere, nicu niwī Jesú.

⁷ Saulo me'rā wa'a'cārā quē'rā na uputu ucua, ucūmasitīcārā niwā. Cū ucūserē tu'ocārā niwā, tu'orā pe'e, mejō Jesú pe'ere ī'aticārā niwā.

⁸ Be'ro Saulo wā'cānujā, cū caperire ī'apāacu niniwī. Ne bajuno'ticu niwī. Tojo weerā cū me'rā wa'a'cārā Damascopu cūrē tūawā'cācārā niwā. ⁹ Topu cū etāca be'ro i'tia numu ne caperi ī'aticu niwī. Ne sī'rīti, ne ba'aticu niwī.

¹⁰ Damascopure Jesure ējōpeogu Ananía wāmetigū nicu niwī. Saulore tojo wa'ari curare Ananía cārītimigū quē'ese weronojō Jesú cū pu'to a'ticā ī'acu niwī. Cūrē "Ananía", pisucu niwī.

—¿De'ro niti, yu'u wioḡu? ni yu'ticu niwī Jesure.

¹¹⁻¹² Cū tojo nicā, Jesú cūrē nicu niwī:

—Diacū wāmetiri ma'apu wa'aya. Ti ma'a mu'u wa'aro Juda ya wi'i nisa'a. Cū ya wi'ipu sājāa, ni'cū Tarso wāmetiri macācū Saulo wāmetigure sērītiña'ña. Ni'cārōacā cū yu'ure ñubuegu weemi. Yu'u cūrē mejēpu mu'u ti wi'ipu sājāasere ī'otojapu. Mu'u ti wi'ipu sājāa, cū dupoare ñapeoapu, apaturi cūrē caperi ī'adutigu tja. Quē'ese weronojō ī'oaḡu cū quē'rārē mu'urē weronojōta, nicu niwī Jesú Ananiārē.

¹³ Cū tojo nicā tu'ogu, "Yu'u wioḡu, pājārā masā quetiwereama cū Jerusalēpu níḡū mu'urē ējōpeorārē ña'arō wee'quere. ¹⁴ A'ti macā quē'rārē mu'urē ējōpeorārē ñe'egū a'tigūta weepu tja pa'ia wiorā na dutio'ori pūrī me'rā", nicu niwī Ananía. Te quetire tu'o'cu nitjāḡū, Ananía ne wa'asī'rīticu niniwī.

¹⁵ Jesú cūrē nicu niwī:

—Wa'aya. Yu'u cūrē yé quetire wereacū besetojapu. Cū ape di'tacjārāpūre judío masā nitirārē, na wiorārē, judío masā nirā quē'rārē yé quetire werecusiagusami. ¹⁶ Tere weregu, uputu pi'etigusami. Yu'u basu pe'e wereguti cūrē, nicu niwī Jesú Ananiārē.

¹⁷ Cū tojo nica be'roputa Ananía Juda ya wi'ipu wa'acu niwī. Topu eta, ti wi'ipu sājāa, Saulore bocaejacu niwī. Cū dupoapure ñapeo, "Saulo, mu'urē yu'u acaweregure weronojō ī'a'a. Jesú mu'urē ma'apu a'ticā bajua'cu yu'ure o'oami, apaturi mu'u caperi ī'ato níḡū tja. 'Espiritu Santu tutuasere cūoato' nio'oami", ni werecu niwī Saulore.

¹⁸ Cū tojo niri cura maata cū caperipu wa'i nutūrī weronojō bajuse wā'ña'que burustedijacaro niwī. Tojo wa'acā, añurō ī'acu niwī toduporopu cū ī'a'caro weronojōta tja. Be'ro cūrē wāmeyecārā niwā. ¹⁹ Na tojo wéca be'roputa ba'a, cū tutuasere cuocu niwī tja. Topure pejeti numurīacā Jesure ējōpeorā me'rā Damascopure tojánicu niwī yujupu.

Saulo Damascocjārārē bu'e'que ni'i

²⁰ Damascopu níḡū, maata judío masā nerēse wi'seripu Jesucristo Ō'acū macū nimi nisere werecusiagu wa'acu niwī.

²¹ Cū tojo nicā tu'orā, nipe'tirā tu'omarīa wa'acārā niwā.

A'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī Jerusalēpu níḡū, Jesure ējōpeorārē ña'arō weeseti'cuta nimiba. A'ti macāpu quē'rārē Jesure ējōpeorārē ñe'egū a'tigu weepu Jerusalēpu narē mia, pa'ia wiorāpūre bu'iri da'reduciacu, nicārā niwā.

²² Saulo Jesucristo Ō'acū bese'cu nimi nisere wācūtutuario me'rā werecu niwī. Cū tere weregu, queoro Ō'acū ye queti weremu'tārī masā oja'quere bu'e'i'o, weremujācu niwī. Tojo weerā Damascocjārā judío masā "Tojo nima'acu weemi", nimasitīcārā niwā.

Damascocjārā Saulore wējēsī'rīmi'que ni'i

²³ Yoa wa'acaro niwū cū Jesú ye quetire bu'ecusiaro. Be'ro judío masā Saulore wējēsī'rīcārā niniwā. ²⁴ Cū pe'e tu'ocā'cu niwī cūrē wējēsī'rīse quetire. Na nipe'tise numurī ñamirī, umucori ti macā sumuto ūtā kujiri me'rā wéca sārīrō wijaaropu cūrē

wějēsī'rīrā, co'temujācūcārā niwā. ²⁵ Tojo weecā ī'arā, ni'cā ñami cū Saulo bu'esere ējōpeorā cūrē wējētīcā'to nīrā, pi'ī me'rā ti sā'rīrō yu'raro o'odijocārā niwā.

Saulo Jerusalēpu cū dajatojaa'que ni'i

²⁶ Be'ro Saulo Damascopu ni'cū Jerusalēpu dajatojaa wa'acu niwī. Topure etagu, āpērā Jesure ējōpeorā me'rā ba'patisī'ricū nīmīwī. Na pe'e cūrē ui nicārā niwā.

—Cū quē'rā Jesure ējōpeoguta nisami, ni ējōpeoticārā niwā. ²⁷ Be'ro cūrē tojo weecā ī'agū, Bernabé Saulore weetamugū, Jesú cū besecū'cārā tiropu pijiwā'cācu niwī. Topu ejagu, Bernabé narē werecu niwī Damasco wa'ari ma'apu Saulo Jesure ī'a'quere. Cūrē ucū'que quē'rārē werecu niwī. Apeye Damascopu Saulo Jesú ye quetire wācūtutuase me'rā bu'e'quere werecu niwī. ²⁸ Bernabé werēcāputa, Saulore "Jesure ējōpeoguta nīmī", ni ējōpeocārā niwā. Tojo weegu na me'rā tojacā'cu niwī. Be'ro Saulo Jerusalēcjārārē bu'esijagu wa'acu niwī. ²⁹ Uise marirō wācūtutuase me'rā Jesú ye quetire werecu niwī. Tere weregu, āpērā judío masā nīmīrā, griego ye ucūrā me'rā uputu a'metu'timujācu niwī. Cū me'rā a'metu'ti'cārā Saulore wějēsī'ricārā niwā. ³⁰ Na tojo weesī'ricā ī'arā, āpērā Jesure ējōpeorā cūrē miacārā niwā Cesarea wāmetiri macāpu. Topu yucusu me'rā cū ya macā Tarsopu o'ōcārā niwā.

Jesure ējōpeori masā ejerisājā'que ni'i

³¹ Nipe'tirā Jesure ējōpeorā narē ña'arō weedu'ucā ī'arā, ejerisājācārā niwā. Tojo weerā siape me'rā nipe'tiro Judea, Galilea, Samariacjārā nemorō wācūtutuanemocārā niwā. Ō'acū cū dutisere añurō weenu'cūcā'cārā niwā. Espiritu Santu weetamurō me'rā pājārā āpērā Jesure ējōpeotimi'cārā ējōpeonemocārā niwā.

Pedro Enearē yu'rūo'que ni'i

³² Pedro quē'rā nipe'tiropu Jesure ējōpeorā nise macārīpure ī'acusiagu, Lida wāmetiri macāpu etacu niwī. ³³ Topu etagu, ni'cū Enea wāmetigure bocaecacu niwī. Cū ocho cū'marī cū ya wī'ipu sijamasītigu cūñacu niwī.

³⁴ Pedro cūrē nicu niwī:

—Enea, Jesucristo mū'urē yu'rūogusami. Wā'cānu'cāña. Mū'u cūñarōrē tuutūrē, nūrōña, nicu niwī. Cū tojo nicāta, maata Enea wā'cānu'cācu niwī. ³⁵ Nipe'tirā Lida, Sarō wāmetise macārīcjārā cūrē tojo weecā ī'arā, na quē'rā Jesure ējōpeocārā niwā.

Dorca co masā'que ni'i

³⁶ Ape macā Jope wāmetiri macāpu ni'cō numio Jesure ējōpeogo Tabita wāmetigo nico niwō. Griego ye me'rā pe'ema Dorca wāmetico niwō. Dorca nīrō, "ñama" nisī'rīrō weesa'a. Co añurō weenu'cūcā'co niwō. Pajasecūorārē añurō weetamuco niwō. ³⁷ Pedro cū Lidapu nīrī cura co pe'e Jopepu nīgō, dutiti, wērīa wa'aco niwō. Co wērīca be'ro na weeseti'caronojōta āpērā co upure coecārā niwā. Core coetojanu'cō, ni'cā tucū u'muarōca tucūpu peocārā niwā.

³⁸ Jope Lida pu'toacā tojacaro niwā. Tojo weerā Pedro Lidapu nicā tū'orā, umua puarā Jopecjārā Jesure ējōpeorārē pijidutirā o'ocārā niwā.

—Quero a'tiatio, ni weredutio'ocārā niwā.

³⁹ Na Lidapu etacā, maata Pedro na me'rā Jopepure wa'acu niwī. Dorca nīrī wī'ipure ejarā, co wērī'co pesari tucūpu cūrē pijimujācārā niwā. Cū ti tucūpu sājātacā, wapewia numia Pedro sumuto nerēnu'cācārā niwā. Na utirāta, ī'ocārā niwā camisari, apeye su'ti co catigo narē derobosa'quere. ⁴⁰ Be'ro Pedro masā to nīrā nipe'tirārē wijaaduticu niwī. Na wijāaca be'ro Pedro ejaque'a, Ō'acūrē ñubuecu niwī. Ñubuetaja, wērī'core ī'a, core nicu niwī:

—Tabita, wā'cānu'cāña. Cū tojo nicāta, co caperire ī'apāaco niwō. Pedrorē ī'agōta, wā'cānujāco niwō. ⁴¹ Co ya omocāpu ñe'e, core wejewā'cōnu'cōcu niwī. Be'ro wapewia numiarē, āpērā Jesure ējōpeorārē narē pijimujā, core wiacu niwī.

⁴² Nipe'tirā Jopecjārā tū'ose'sacārā niwā tojo wee'quere. Tojo weerā pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā tja.

⁴³ Pedro peje numurī tojacu niwī Jopepure. Ni'cū Simó wāmetigu wa'icūrā caseri apogu ya wī'ipu cājīcu niwī.

10

Cornelio Pedrorē cū pijidutio'o'que ni'i

¹ Cesareapu ni'cū Cornelio wāmetigu cien surara Italiano wāmetiri curuacjā wioqu nicu niwī. ² Cū añugū nicu niwī. Romano masū nīmīgū, judío masā weronojō Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Cū ya wī'icjārā nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Judío masā pajasecūorārē niyeru o'omujācu niwī. Ō'acūrē ñubuenū'cūcā'cu niwī. ³ Ni'cā numu

ñamica'a tres nicã cãrîtîmigũ quẽ'egũ weronojõ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegure ï'acu niwĩ. Cũ tiro sãjãa, cãrẽ pisucu niwĩ:

—Cornelio, nicu niwĩ.

⁴ Cũ ƣputu uise me'rã ï'anu'cũbajaque'acu niwĩ cãrẽ.

—¿De'ro niti? ni yu'ticu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũrẽ wereco'tegu cãrẽ nicu niwĩ:

—Õ'acũ mu'ũ ñubuesere tu'oami. Mu'ũ pajasecũorãrẽ niyeru o'ose quẽ'rãrẽ ï'ami. Cũ mu'ũ ñubuesere yu'tigusami. ⁵ Ni'cãrõacã Jopepu mu'ũ ƣmuarẽ o'óya. Narẽ ni'cũ Simó Pedro wãmetigure pijigu wa'adutiya. ⁶ Cũ apĩ Simó wãmetigu wa'icũrã caseri apogu ya wi'ipu cãjĩsami. Ti wi'ĩ pajiri maa sumutopu nisa'a, nicu niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu Corneliore.

⁷ Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegu wa'a wa'acu niwĩ. Cũ wa'ãca be'ro Cornelio cãrẽ da'raco'terã puarãrẽ, tojo nicã ni'cũ surara cãrẽ weetamugãrẽ pijiocu niwĩ. Surara quẽ'rã Õ'acũrẽ ëjõpeoguta nicu niwĩ. ⁸ Nipe'tise Õ'acũrẽ wereco'tegu ni'quere narẽ werecu niwĩ. To be'ro narẽ o'ócã'cu niwĩ Jopepu.

Pedrore Õ'acũ queose ï'o'que ni'ĩ

⁹ Na wa'ãca be'ro ape numu dajaritero nicã na Jopepu ejarãtirã weeri cura Pedro pe'e cũ ni'ĩ wi'ĩ bu'ĩ dũposãrĩpu ñubuegu mujãcu niwĩ. Ti wi'ĩ dũposãrĩ opa sira nicaro niwã. ¹⁰ Cũ topu ƣjaboa, pũrõ ba'as'ĩricu niwĩ. Ti wi'icjãrã na ba'ase weeri cura cãrîtîmigũ quẽ'ese weronojõ apeyenojõ dijaticã ï'acu niwĩ. ¹¹ ƣ'muse pãricã ï'acu niwĩ. Topu ni'cãrõ su'tiro weronojõ bajuri caserojo nucũcãpu dijaticaro niwã. Ba'paritise sumutori dũ'te'caro nicaro niwã. ¹² Ti casero po'peapure nipe'tirã wa'icũrã, pĩrõa, mi'icũa sãñacãrã niwã.

¹³ Õ'acũ cãrẽ nicu niwĩ:

—Pedro, ï'ãña. Å'rãrẽ wẽjẽ ba'aya, nicu niwĩ.

¹⁴ Pedro pe'e cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—¡Acoe! Ba'awe'e, yu'ũ wiogu. Åpẽrã wa'icũrã ƣsã judío masã ba'aya marĩrãnojõ nima. Yu'ũ ne ã'rãnojo'rẽ ba'atigu nicãti, nicu niwĩ.

¹⁵ Õ'acũ cãrẽ ninemocu niwĩ tja:

—Yu'ũ ba'aduti'cãrã aũurã nima. “Ba'aya marĩrãnojõ nima”, niticã'ña, nicu niwĩ.

¹⁶ ï'tiati tojo ï'ocu niwĩ cãrẽ ti casero me'rã. Cũ ï'osetirinucũ “Ba'aya”, nicu niwĩ. Be'ro ti caserore Õ'acũ ƣ'musepu miimujãa wa'acu niwĩ.

¹⁷ Pedro ti casero mujãaca be'ro ƣputu wãcũque'ticu niwĩ.

—¿De'ro nis'ĩrĩrõ weesari te yu'ũ ï'a'que? ni wãcũcu niwĩ. Tojo cũ wãcũrĩ cura Cornelio cũ o'ócãrã ƣmua Jopepure etacãrã niwã. ¹⁸ Eta, “Simó wa'icũrã caseri apogu ya wi'ĩ ƣno'opu niti?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã tocjãrãrẽ. Na pe'e na sãrĩtiña'cã, “Sõ'opu nisa'a”, ni wereo'ocãrã niwã. Tojo nicã tu'o, wa'acãrã niwã Simó Pedro ni'ĩ wi'ipu. Topu eja, “¿Ne, a'tota niti Simó Pedro wãmetigu?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã. Na tojo ni'ĩ cura Pedro cũ ï'a'quere wãcũque'tigu weecu niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo wãcũcã, Espĩritu Santu cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'urẽ sope pu'topu ƣmua ï'tiarã a'marã weeama. ²⁰ Quero, na tiropu di-jabaque'oya. Na me'rã wa'aya. “Yu'ũ na me'rã wa'acã, ña'a nibosa'a, na judío masã mejãta nima”, ni wãcũtiguta wa'aya. Yu'ũ narẽ o'óapu, nicu niwĩ Espĩritu Santu.

²¹ Cũ tojo nica be'ro Pedro dija, “¿Yu'ureta a'mati? ¿De'ro weerã a'tiati?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

²² Cũ tojo nicã, na yu'ticãrã niwã:

—Cornelio wãmetigu surara wiogu ƣsãrẽ o'oámi. Cũ aũugũ, Õ'acũrẽ ëjõpeogu niami. Cãrẽ nipe'tirã judío masã aũurõ wãcũrã niama. Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu Corneliore a'tiro niapu: “Pedrore pijidutiya mu'ũ ƣmuarẽ”, niapu. Mu'ũ weresere tu'odutigu weeapu. Tojo weerã ƣsã mu'urẽ pijirã a'tirã weeapu, nicãrã niwã.

²³ Na tojo nicã tu'ogu, Pedro narẽ, “Sãjãtia. A'ti ñamirẽ a'to cãrĩña”, nicu niwĩ.

Ape numu cũ ye dure, wa'a wa'acãrã niwã. Åpẽrã ti macãcjãrã quẽ'rã Jesure ëjõpeorã Pedro me'rã wa'acãrã niwã. ²⁴ Ape numu pe'e eja'cãrã niwã Cesareapure. Cornelio cũ neocũu'cãrã me'rã cũ ya wi'ipu narẽ co'tecu niwĩ. Na a'ticũrã nicãrã niwã Pedrore co'terã: Cornelio acawererã, åpẽrã cũ me'rãcjãrã waro nicãrã niwã. ²⁵ Pedro topu etacã, Cornelio cãrẽ põtẽrĩgũ wijaatacu niwĩ sopepu. Topu cãrẽ ëjõpeogu ejaque'acu niwĩ.

²⁶ Pedro cũ tojo weecã ï'agũ, “Wã'cãnu'cãña. Yu'ure ëjõpeoticã'ña. Yu'ũ quẽ'rã mu'ũ weronojõta ƣmu ni'ĩ”, nicu niwĩ.

²⁷ Wã'cãnu'cãca be'ro na utamurãta sãjãacãrã niwã cũ ya wi'ipure.

Topu sājāagū, Pedro pājārā masā nerēyu'cārāpūre bocaejacu niwī.

Pedro Cornelio ya wi'ipū were'que ni'i

²⁸ Be'ro narē nicu niwī topu nerē'cārārē:

—Ūsā judío masārē dutise, ūsā ējōpeose a'tiro ni'i. Musā judío masā nitirā ye wi'seripure sājāadutiwe'e. Ne musārē ba'patidutiwe'e. Musā tere añurō masīsa'a. Ō'acū ni'cārōacārē yu'ure ī'oami. “Ne āpērārē ba'patiti weeticā'ña. 'Na ña'arā nima' ni yabiticā'ña”, niami. ²⁹ Tojo weegu na yu'ure pijiticā, maata a'tiapū. “Wa'awe'e, judío masā mejēta nima”, nitiapū. Mu'u ĵde'ro weeguti pijioati? Yu'u masīsī'rīsa'a, ni sērītiña'cu niwī Corneliore.

³⁰ Cornelio cūrē yu'ticu niwī:

—Ba'paritise numurī yu'ru'u a'ti horata tres nicā a'ti wi'ipū yu'u be'ti ñubueca be'ro. Wācūña marīrō ni'cū umu su'ti asistese sāñagū bajuawī yu'u tiropu. ³¹ Yu'ure niwī: “Cornelio, Ō'acū mu'u ñubuesere tu'oami. Mu'u pajasecuorārē niyeru o'ose quē'rārē ī'ami. ³² Jopepu mu'u umuarē o'ōya. Ni'cū Simó Pedro wāmetigure pijigu wa'adutiya narē. Cū apī Simó wāmetigu wa'icurā caseri apori masū ya wi'ipū pajiri maa sumutopu cājīsami. Cū a'topu etagu, mu'urē weregusami Ō'acū ye cjasere”, ni werewī yu'ure. ³³ Tojo weegu maata mu'urē pijidutigu o'ōwu. Mu'u añurō weégu a'tiapā. Marī nipe'tirāputa Ō'acū ī'orōpu ni'i. Nipe'tise mu'urē Ō'acū weredutisere mu'u ūsārē werēcā tu'osī'rīsa'a, nicu niwī Cornelio Pedore.

³⁴ Cū tojo nīca be'ro Pedro werecu niwī narē:

—Yu'u ni'cārōacā masī'i, Ō'acū nipe'tirārē ni'cārōnojō ma'isami. ³⁵ Cū nipe'tise cururicjārā cūrē ējōpeorārē, cū uaro weenu'cūrārē añurō ī'asami. ³⁶ Ō'acū añuse o'ōcu niwī judío masārē Jesucristo me'rā ejerisājāse bocarāsama nisere. Jesucristo nipe'tirā masā wlogu nīmi. ³⁷ Musā tu'opā nipe'tise judío masā na nirōpu wa'a'quere. Juā masārē bu'e, wāmeyemu'tāca be'ropu Jesu bu'enu'cāwī Galilea di'tapure. ³⁸ Jesu Nazarecjārē wa'a'quere masā masīsa'a. Cū pacu Espiritu Santu me'rā cūrē tutuasere o'ocu niwī. Cū me'rā ninu'cūcā'cu niwī. Tojo weegu no'o cū wa'aro masā me'rā añurō weewī. Āpērā wātī dutiro weenu'cūrārē wātīarē cō'awīrōmujāwī.

³⁹ »Jerusalē nipe'tiropu judío masā nise macārīpūre ūsā cū wee'quere ī'ape'ocā'wā. Āpērā cūrē curusapu paabi'pe wējēwā. ⁴⁰ Ō'acū pe'e i'tia numu be'ro cūrē masōcu niwī. Cūrē masōca be'ro ūsā tiropure apaturi bajuacā weewī. ⁴¹ Masā nipe'tirāpūre bajuatiwī. Ō'acū toduporopu cū bese'cārā dia'cūrē bajuawī. Cū masāca be'ro cū me'rā sī'rī, ba'awū.

⁴² »Ūsārē cū ye quetire weredutiwī āpērārē. Cū pacu cūrē nipe'tirā masā añurā, ña'arārē beseacju sōrōwī nisere weredutiwī ūsārē Jesu.

⁴³ »Nipe'tirā daporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā Jesu yere a'tiro ni ojamu'tācārā niwā: “Cūrē ējōpeorārē nipe'tirā na ña'arō wee'quere acobojose sērīcā, narē acobojogusami cū tutuaro me'rā”, nicārā niwā, nicu niwī Pedro Cornelio ya wi'ipū nerē'cārārē.

Judío masā nitirārē Espiritu Santu dijata'que ni'i

⁴⁴ Pedro ucūrī curata cū weresere tu'orāpūre Espiritu Santu dijatacu niwī. ⁴⁵⁻⁴⁶ Tojo wa'āca be'ro āpērā ye ucūsere ucūmasītimi'cārā ucūnu'cācārā niwā. Tojo nicā “Ō'acū, mu'u añuyū'ruagu ni'i”, ni e'catise o'ocārā niwā. Na tojo ucūcā tu'orā, Pedro me'rā wa'a'cārā judío masā Jesure ējōpeorā tu'omarīa wa'acārā niwā.

—¡Acoe! Ō'acū Espiritu Santure o'ōami judío masā nitirā quē'rārē, nicārā niwā.

⁴⁷⁻⁴⁸ Pedro cū me'rā wa'a'cārārē nicu niwī:

—Ō'acū Espiritu Santure o'ōami ā'rā quē'rārē marī judío masārē weronjōta. Tojo weerā “Wāmeyeticā'ña, Espiritu Santure mooma” ni, cā'mota'ata basiowe'e. Na Jesucristore ējōpeoma. Tojo weerā narē wāmeyeroña'a, nicu niwī Pedro. Be'ro Cornelio quē'rā cūrē “A'topu tojaque'aniña yujupu pejeti numurī ūsā me'rā”, nicārā niwā. Tojo weegu na me'rā tojánicu niwī.

11

Jesure ējōpeorārē Pedro Jerusalēpu cū were'que ni'i

¹ Judeapu nīrā Jesu bese'cū'cārā, tojo nicā Jesure ējōpeorā topu nīrā Cornelio quē'rā judío masā nitimirā na Jesure ējōpeosere tu'ocārā niwā. ² Tere tu'o'cārā niyurā, Pedro Jerusalēpu tojatacā, tocjārā judío masā Jesure ējōpeorā cūrē tu'ticārā niwā:

³ —Mu'u judío masā nimigū, judío masā nitirā ya wi'ipū sājāapā. Na me'rā ba'apā. Te mu'u tojo wee'que ña'a ni'i, nicārā niwā.

⁴ Na tojo nicā tu'ogu, narē nipe'tise tenucū cūrē topu wa'a'quere werepe'ocā'cu niwī:

⁵ —Ni'cāti Joepu nīgā, yu'u űubueri cura quē'ese weronojō u'musepu apeyenojō dijaticā i'awū. Ni'cārō su'tiro weronojō bajuri caserojo dijatiwu yu'u tiropu. To ba'paritise sumutori du'tēca casero niwū. ⁶ Yu'u ti casero pu'toacā wa'a, ĩñe'enojō niti? nīgū, i'agū wa'awu. Nirānucū sāñawā. Wa'icūrā, nucūcārā, ecarā, pīrōa, mirīcā sāñawā.

⁷ »Yu'u tojo i'arī cura Ő'acū yu'ure ucūcā tu'owu: “Pedro, narē wējē ba'aya”, niwī.

⁸ Yu'u pe'e cūrē yu'tiwū: “Ba'awe'e, yu'u wiogu. Āpērā wa'icūrā judío masā ba'aya marīrānojō nima. Ne ni'cāti nānojōrē ba'atigu nicāti”, niwū cūrē. ⁹ Ő'acū yu'ure apaturi ucūdijowī tja: “Yu'u ba'aduti'cārā añurā nima. 'Ba'aya marīrānojō nima', niticā'ña”, niwī.

¹⁰ »I'tiati tojo wa'awu. Be'ro Ő'acū ti caserore miimjāna wa'awī u'musepu. ¹¹ Tojo wa'ari curata i'tiarā umua Cesareacārā yu'ure pijiri masā yu'u nirī wi'ipure eja'cārā niwā.

¹² »Espīritu Santu yu'ure na me'rā wa'adutiwī. “ Na judío masā nitima, yu'u na me'rā wa'acā, ña'a nibosa'a', ni wācūnurātīguta wa'aya”, niwī. Ā'rā seis Jesure ējōpeorā Jopecjārā Cesareapu wa'arā, na quē'rā yu'ure ba'pātiwā'cāwā. Topu eja, űsā Cornelio wāmetigu ya wi'ipu sājāawū. ¹³ Ő'sā topu sājāejacā, Cornelio űsārē werewī: “Ni'cū Ő'acūrē wereco'tegu yā wi'ipu sājāticā i'awū. Cū yu'ure űmua o'óya Joepu. Ni'cū Simó Pedro wāmetigure pijigu wa'adutiya. ¹⁴ Cū mu'u ya wi'ipu eja, Ő'acū yere mu'arē weregusami. Tere ējōpeocā, mu'u, mu'u ya wi'icjārārē Ő'acū yu'ruogusami', ni werewī yu'ure Ő'acūrē wereco'tegu”, niwī Cornelio. ¹⁵ Yu'u narē ucūn'cārī curata ne waro marīrē dijata'caronojōta Espīritu Santu dijatawī napure. ¹⁶ Tojo wa'acā i'agū, yu'u Jesú marī wiogu cū ni'quere wācūwū: “Juā musārē aco me'rā wāmeyecu niwī. Be'ro yu'u pacu pūrīcā Espīritu Santure o'ógusami musārē. Musā me'rā ninu'cūcā'gūsami” cū ni'quere wācūwū. ¹⁷ Tojo weegu yu'u tojo wa'ari curaputa wācūcāti majā. Ő'acū Espīritu Santure o'ócū niwī judío masā nitirārē marīrē o'ó'caronojōta na marī wiogu Jesucristore ējōpeocā. Tojo weegu yu'u Ő'acūrē yu'runu'cāmasīticāti. Cūrē “Judío masā nitirā ya wi'ipu sājāawe'e”, nīmasīticāti, nicū niwī Pedro.

¹⁸ Tere cū tojo ni weretjaca be'ro judío masā di'tamarīpe'tia wa'acārā niwā.

—Ő'acū judío masā nitirā quē'rārē na ña'arō wee'quere bujaweticā uasami na u'musepu añurō e'catise bocato nīgū, ni e'catise o'ocārā niwā Ő'acūrē.

Antioquiacjārā na weeseti'que ni'i

¹⁹ Estebare na wējēcaterore Jesure ējōpeorārē ña'arō weecārā niwā. Tojo weecā, na no'o uaro du'tistea wa'acārā niwā. Āpērā Feniciapu, āpērā Chipre nucūrōpu, āpērā Antioquiapu wa'acārā niwā. Na tepu etarā, judío masā dia'cūrē Jesú ye quetire werecārā niwā. ²⁰ Ni'cārērā Antioquiapu du'tiwā'cā'cārā Chipre, Cirenecjārā nicārā niwā. Na pūrīcā judío masā nitirārē Jesú ye quetire werecārā niwā.

—Jesú nipe'tirā wiogu nimi. Cūrē ējōpeocā, marī ña'arō wee'quere acobojogusami, ni werecārā niwā. ²¹ Ő'acū na tojo wererārē añurō weetamucu niwī. Na werecā tu'orā, pājārā tocjārā Jesure ējōpeocārā niwā. Na todapropu ējōpeomi'quere ējōpeodu'ucā'cārā niwā.

²² Jerusalécjārā Jesure ējōpeorā Antioquiacjārā cūrē ējōpeose quetire tu'ocārā niwā. Tere tu'o, Bernabé Antioquiapu i'agū wa'aya ĩde'ro wa'amitito? nirā, o'ócārā niwā.

²³ Cū ti macāpu eja, i'acu niwī narē Ő'acū weetamu'quere. Tere i'agū, uputu e'cati, narē werecu niwī. A'tiro nicū niwī:

—Jesure musā ne wācūdu'ticā'ña. Cū dutisere añurō weenu'cūcā'ña, ni werecu niwī. ²⁴ Bernabé Espīritu Santure cōyur'rutjagū, añurō Ő'acūrē ējōpeonu'cūgū nicū niwī. Cū ti macācārārē werecā, pājārā masā Jesure ējōpeocārā niwā.

²⁵ Bernabé Antioquiapu ni'cu wa'a, Saulo Tarsopu nigūrē a'magū wa'acu niwī. ²⁶ Cūrē boca'aja, Antioquiapu miimajāmitojacu niwī. Na ti macāpūre Jesure ējōpeorā me'rā ni'cā cū'ma nicārā niwā. Topure pājārā masārē bu'ecārā niwā. Titareta tocjārā Jesure ējōpeorārē “Cristiano, Jesucristo yarā nima”, ni pisunu'cācārā niwā.

²⁷ Bernabé, Saulo Antioquiapu nirī cura Jerusalécjārā Ő'acū ye queti weremu'tārī masā na tiropu etacārā niwā. ²⁸ Na me'rā wa'a'cu ni'cū Agabo wāmetigu nicū niwī. Topu eja, Espīritu Santu tutuaro me'rā tocjārārē werecu niwī.

—Nipe'tiropu ba'ase pe'tia wa'arosa'a, ni wereyucu niwī narē. Cū tojo ni'que queoro wa'acaro niwū Claudio romano wiogu nise cū sājāca be'ropu.

²⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, Antioquíacjãrã Jesure ãjõpeorã a'tiro ni wãcũcãrã niwã: "Marĩ Judea di'tapũ nirã Jesure ãjõpeorãrẽ niyeru o'orã marĩ cuoro ejatuaro." ³⁰ Tojo weerã Saulo, Bernabé me'rã narẽ weetamurã niyeru neo, o'ócãrã niwã.

—O'oya a'tere Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirãpũre, nio'ocãrã niwã.

12

Pedrore bu'iri da'reri wi'ipũ n'cure Ô'acãrẽ wereco'tegu pãowĩrõ'que ni'i

¹ Antioquíapũ Saulo, Bernabé na bu'ecusiari curare Herode Judea di'ta wiogu nicu niwĩ. Titareta Jerusalẽpũre ña'arõ weenu'cãcu niwĩ ni'cãrẽrã Jesure ãjõpeorãrẽ. ² Tojo weegu Juã ma'mi Santiagore di'pji pajiri pji me'rã wẽjẽdutigũ niwĩ. ³ Cũ tojo wẽjẽcã ĩ'arã, ãpẽrã judio masã Jesure ãjõpeotirã pũrõ e'caticãrã niwã. Cũ tere masĩgũ, nemorõ e'catirãsama majã nĩgũ, Pedrore ñe'edutigũ o'õcu niwĩ tja. Tojo wa'acaro niwã pã bu'cuase me'rã morẽtica bosenuũ nicã. Ti ñamurẽ masã pã bu'cuase me'rã na morẽti'quere ba'acãrã niwã. ⁴ Pedrore ñe'ẽca be'ro Herode bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõdutigũ o'õcu niwĩ. Ti wi'ipũre ba'paritise cururi surara cãrẽ ducayu, co'temujãcãrã niwã. Te cururinucũ ba'paritirã surara nicãrã niwã. Herode "Pascua bosenuũ be'ro cãrẽ miwĩrõgũti masã wa'teropũ. Na ĩ'orõpũ cãrẽ wẽjẽdutigũti", ni wãcũcu niwĩ. ⁵ Tojo weerã surara Pedrore añurõ co'temujãcãrã niwã. Cũ bu'iri da'reri wi'ipũ nirĩ cura Jesure ãjõpeorã pe'e Ô'acãrẽ sãrĩbosanu'cũcã'cãrã niwã.

⁶ Pedrore Herode "Ñamiacã miwĩrõgũti" nica ñamirẽ cõme dari me'rã du'teno'cu pũarã surara decopũ cãrĩcu niwĩ. Ni'cũ surara diacjũcamocã pe'e cõme dare cũ ya omocãpũ du'teõ'ocũ niwĩ. Apĩ pe'e quẽ'rã cũpecamocã pe'ere mejãrõta weecu niwĩ. Pedro mejẽcã weecã tu'õña'rãti nirã, tojo weecãrã niwã. ãpẽrã ti wi'i sope pu'topure co'tecãrã niwã. ⁷ Be'ro wãcũña marĩrõ ni'cũ Ô'acãrẽ wereco'tegu Pedro nirĩ tucũpũ bajuacu niwĩ. Cũ tojo weecã, ti tucũ añurõ bo'reyuse'sa wa'acaro niwã. Cãrẽ wã'cõgũ, tuucarẽcu niwĩ.

—Quero. Wã'cãnu'cãña, nicu niwĩ. Tojo nicãta, cõme dari Pedrore du'temi'que surumajã wa'acaro niwã.

⁸ —Ejerituya. Mu'ũ ye sapatũre sãñaña, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'o, ejeritu, cũ ye sapatũre sãñañu niwĩ. Tu'ajanũ'cõcã ĩ'a, cãrẽ nicu niwĩ tja:

—Mu'ũ yaro bu'icjãrõ asibusurore sãñaña. Te'a yũ'ure sirutuya. ⁹ Pedro cũ tojo nicã tu'o, cũ siro sirutuwiijaacu niwĩ. "¿Diacjũta nisari a'te Ô'acãrẽ wereco'tegu yũ'ure miwijaase? Apetero weegu quẽ'egũ weesa'a", ni wãcũcu niwĩ. Cũ tojo wiijaasere añurõ masĩticũ niwĩ. ¹⁰ Surara na ne co'te dujirore yũ'ruacãrã niwã. Be'ro apero quẽ'rãrẽ tja yũ'ruaa, ti wi'i ne sãjãarõ cõmesope tiropũre ejacãrã niwã. Na topũ ejacã, ti sope se'saro pãrĩa wa'acaro niwã. Be'ro na ti sopere yũ'ruwijaã wa'acãrã niwã. Yoacurero wa'a, Ô'acãrẽ wereco'tegu bajudutia wa'acu niwĩ. Pedro ni'cũta tojanũ'cãcu niwĩ majã.

¹¹ Be'ro cũ bajuduticãpũta añurõ tu'omasĩcu niwĩ.

—Diacjũta niapã yũ'ũ ĩ'a'que. Nirõta Ô'acũ yũ'ure yũ'rudutigũ, ni'cũ cãrẽ wereco'tegure o'opã Herode ña'arõ weeticã'to nĩgũ. Tojo nicã judio masã Jesure ãjõpeotirã nipe'tise yũ'ure ña'arõ weesĩ'risere cã'mota'agu o'opã, nicu niwĩ Pedro.

¹² Cũ tere wãcũgũta, wa'acu niwĩ María Juã Marco wãmetigu paco ya wi'ipũ. Ti wi'ipũre Jesure ãjõpeorã Pedrore pãjãrã Ô'acãrẽ sãrĩbosarã weecãrã niwã. ¹³ Ti wi'i tiro ejagu, sope pu'to ãtã kujiri me'rã na wẽca sã'ĩrõ tiropũ ejanũ'cã, pisucu niwĩ narẽ. Ti wi'icjãrãrẽ da'raco'tego Rode wãmetigo ti wi'i po'peapũ nico niwõ. Pedro pisucã tu'ogo, sopepũ wa'a, yu'ũ'agõ wa'aco niwõ. ¹⁴ Pedro cũ ucũsere tu'omasĩgõ, co'upũtu e'catigo, cãrẽ pãosõrõtimigõta omasãjãa, to ñubue dujirãpũre werẽgo wa'aco niwõ. Na tiro ejago, "Pedro sope pu'to niãmĩ", ni wereco niwõ. ¹⁵ Co tojo nicã tu'orã, "Mu'ũ tojo nima'aco wee'e", nicãrã niwã. Co pe'e "Diacjũta ni'i", nico niwõ. Be'ro na "To pũrĩcãrẽ Pedrowãti niapĩ", nicãrã niwã.

¹⁶ Na tojo nicũñarĩ cura Pedro sope pu'topure pisugu weecũ weecu niwĩ. Be'ropũta na sopepũ wa'a, ti sopere pão ĩ'acãrã niwã. Pedro topũ nu'cũcã ĩ'arã, upũtu ucũacãrã niwã. ¹⁷ Be'ro narẽ omocã me'rã weequẽocu niwĩ tocã'rõta ucũña nĩgũ. Be'ro bu'iri da'reri wi'ipũ cũ n'cure Ô'acũ cãrẽ miwijaã'quere werẽcu niwĩ. Apeye tja narẽ werenemocu niwĩ:

—Wereya Santiagore, ãpẽrã Jesure ãjõpeorãrẽ yũ'ure tojo wa'a'quere, nicu niwĩ. Nitoja, cũ ti wi'ipũ ni'cu wijaa, wa'a wa'acu niwĩ aperopũ.

¹⁸ Bo'reque'aca be'ro bu'iri da'reri wi'i co'terã Pedro marĩcã ĩ'arã, upũtu wãcũque'ticãrã niwã.

—¿De'ro wa'apariba Pedrore? ni, na basu a'merī sērītiña'cārā niwā. ¹⁹ Be'ro Herode Pedro maricā tu'ogu, surarare "A'marā wa'aya", nio'ocu niwī. Na a'macārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. Be'ro Herode Pedrore co'terā nimi'cārārē uputu sērītiña'cūmī, narē wējēcā'duticu niwī.

To be'ro Herode Judea di'tapure wijawā'cā, Cesarea wāmetiri macāpu nigū wa'acu niwī tja.

Herode cū wērī'que ni'i

²⁰ Herode uputu uacu niwī Tiro, Sidō wāmetise macārīcjārā me'rā. Herode ya di'ta cjase nicaro niwū te macārīcjārā na ba'ase pe'e. Cū na me'rā uagu, tocjārārē ne ba'ase duadutiticu niwī. Tojo weerā ba'ase apaturi duato tja nīrā, tere Herode tiropu aporā wa'acārā niwā. Herode me'rā da'ragu Blasto wāmetigure ucūmu'tācārā niwā.

—Ēsārē ucūbosagu wa'aya Herode tiropu, nicārā niwā. Cū narē weetamusī'rigū, "Jau", nicu niwī. ²¹ Tojo weegu Herode me'rā ucūgū wa'acu niwī. Be'ro Herode pe'e cū werēcā tu'ogu, ni'cā numu na me'rā ucūatji numurē besecu niwī. Ti numu nicā Herode cū ye wiogu su'tire sāña, wiorā duri cūmurōpu dujicu niwī. Topu Tiro, Sidōcjārārē ucūpeocu niwī. ²² Cū ucūcā tu'orā, "Á'ri a'to ucūgū, umu dia'cū nitimi. Ō'acū nimi", ni caricūcārā niwā. ²³ Na tojo nicā tu'ogu, Herode "Yu'u umu ni'i, Ō'acū ni'cūrēta ējōpeorua'a", ne niticu niwī. Tojo weegu na caricūrī curata Ō'acūrē werēcō'tegu Herodere dutida'recu niwī. Be'ro majā cū becoa ba'aweeno'o, wērīa wa'acu niwī.

²⁴ Te quietire tu'orā, pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā. Nipe'tiropu Jesú ye quieti se'sa wa'acaro niwā.

²⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Jerusalēpu niyeru o'otojaca be'ro majāmitojaacārā niwā tja Antioquiapure. Juā Marco wāmetigu quē'rā na me'rā wa'acu niwī.

13

Bernabé, Saulo na Jesú ye quietire apeye macārīpu weresijanu'cā'que ni'i

¹ Antioquiapure Jesure ējōpeorā wa'terore Ō'acū ye quietire weremu'tārī masā, tojo nicā Ō'acū yere bu'erā a'ticurā nicārā niwā: Bernabé, apī Simó, cūrēta tja "Nīgū" pisucārā niwā. Apī Lucio Cirene wāmetiri macācjū, apī Manaé Herode Galilea wiogu tiro ni'cārō me'rā masā'cu, tojo nicā Saulo nicārā niwā. ² Ni'cāti na be'ti űubueri cura Espiritu Santu narē nicu niwī:

—Bernabé, Saulore du'uo'oya. Narē aperopu wa'adutiguti wee'e. Na apeye di'tapu quē'rārē bu'ecusiarā wa'arāsama. Narē yu'u beseapu, nicu niwī.

³ Tojo nicā tu'o, be'ti űubueca be'ro na me'rācjārā Saulo, Bernabé na dūpopare űapeo, narē we'eriti, o'ócā'cārā niwā.

Chipre nucūrōpu Bernabé, Saulo na wa'a were'que ni'i

⁴⁻⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Espiritu Santu ni'caronojōta Seleucia wāmetiri macāpu wa'arā, Antioquiapu ni'cārā wijawā'cācārā niwā. Tocijārā yucusu me'rā wa'a ejacārā niwā Chipre nucūrōrē ni'cā macā Salamina wāmetiri macāpu. Ti macāpu nīrā, judío masā na nerēse wi'seripu Jesú ye quietire werēcārā niwā. Juā Marco Antioquiapu ni'cu narē weetamucusiagu na me'rā wa'acu niwī. ⁶ Ti macāpu wijaa, nucūrōpure Jesú ye quietire werēcusiabi'acā'cārā niwā. Téé apese pā'rē Pafo wāmetiri macāpu wereejacārā niwā. Ti macāpure ni'cū judío masū yai weronojō nigūrē bocaiejacārā niwā. Cū wāmeticu niwī Barjesū. Griego ye me'rā pe'ema cārē Elima pisucārā niwā. "Yu'u Ō'acū ye quieti weregu ni'i", nisoocu niwī ti macācjārārē. ⁷ Cū yai ti nucūrō wiogu Sergio Paulo wāmetigu añurō tu'omasise cuogu me'rācjū nicu niwī. Sergio Paulo Jesú ye quietire tu'osī'rigū pijidutio'ocu niwī Bernabé, Saulore. Tojo weerā cū pu'topu wererā wa'acārā niwā. ⁸ Yai pe'e Sergio Paulo Jesure ējōpeoticā'to nigū, na weresere cā'mota'asī'rīmicu niwī. ⁹ Cū tojo weecā i'agū, ne waropure Saulo wāmeti'cu, Pablo wāme ducayucū Espiritu Santure cuoyu'rugu i'acūña i'a, ¹⁰ nicu niwī:

—Mu'u wātī dutiro weegū ni'i. Mu'u masārē añurō weesī'rīrārē cā'mota'a. Diacjū niwe'e. Weeta'sasebucu ni'i. Ō'acū cū diacjū weresere "Tojo niwe'e", ni ucūmaasoo'o. ¹¹ Mu'urē ni'cārōacā Ō'acū bu'iri da'regusami. Mu'u caperi i'atigu tojagūsa'a téé Ō'acū uaro pōtēorō, nicu niwī Pablo.

Cū tojo nicāta, cūrē na'itī'a wa'acaro niwā. Ne caperi i'atigu tojacu niwī. Cūrē tojo wa'acā tu'oña'gū, cūrē tūawā'cācjure a'macu niwī. ¹² Yaire tojo wa'acā i'agū, Sergio Paulo Jesure ējōpeocu niwī. Pablo, Bernabé na Jesú ye quietire bu'eme'ricā i'amarīatjīgū, tojo ējōpeocu niwī.

Bernabé, Pablo Chiprepu ni'cārā Antioquiapu na were'que ni'i

¹³ Pablo, cū me'rācjārā Pafopu nī'cārā wījapē'a, nī'cā maapu nujā, ejačārā niwā Perge wāmetiri macāpūre. Ti macā Panfilia wāmetiri di'tapu nicaro niwā. Na Pergepu etacā, Juā Marco narē totā soocā, Jerusalēpu majāmitojaa wa'acu niwī. ¹⁴ Be'ro ti macāpu nī'cārā wa'acārā niwā ape macā Antioquía wāmetiri macāpu tja. Ti macā Pisidia wāmetiri di'tapu tojacaro niwā. Sauru nicā judío masā na nerērī wī'ipu Pablo quē'rā točjārā me'rā sājāanujā dujicārā niwā. ¹⁵ To be'ro ti wī'i wiorā bu'ecārā niwā Moisé cū ojáca pūrī cjasere, be'ro tja Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere. Bu'etoja, ti wī'i wiorā āpērā to dujirārē "Sōjārē weredutirā wa'aya", nío'ocārā niwā. Na pe'e wa'a, "Acawererā, mušā wācututuwasenojō queti cuorā, nī'cārōacā wereya ūsārē", nicārā niwā. ¹⁶ Na tojo nicā tu'ogu, Pablo wā'cānu'cā, narē omocā me'rā di'tamarīduticu niwī. Weetoja, narē werecu niwī:

—Musā judío masā, āpērā na weronojō Ō'acūrē ējōpeorā yu'u ucūserē tu'oya. ¹⁷ Ō'acū, ūsā judío masā ējōpeogu, ūsā ñecūsumuarē besecūucu niwī. Na āpērā ye di'ta Egiptopu nicā, narē pājārā masāputinemocā weecu niwī. Be'ro na ti di'tapu nīrārē cū tutuaro me'rā miwījacu niwī. ¹⁸ Cuarenta cū'marī yucu marīrō, masā marīrōpu nīrā ña'arō na cārē yu'rūnu'cāmicā, na tojo weesere cū nu'cācu niwī. ¹⁹ Be'ro na ya di'ta waro Canaā di'tapu ejačā, ti di'tacjārārē siete cururire cō'aō'ocu niwī. Ti di'tare ūsā ñecūsumuarē o'ogutigu, na macārī wa'awe'o'quere niato nígu tojo weecu niwī. ²⁰ Be'ro tja na Canaā di'tapu nicā, Ō'acū narē su'ori nisetiājārē sōrōcu niwī. Na cū sōrō'cārā masārē beseri masā nicārā niwā. Cuatrocientos cincuenta cū'marī na masārē beseri masā duticārā niwā. Samue Ō'acū ye queti weremu'tārī masū cū nise numurīpu dutitūocārā niwā. ²¹ Samuereta masā sērīcārā niwā: "Ēsā nī'cū wioḡu waro ūasa'a." Na tojo nicā tu'o, Samue Ō'acūrē sērīcu niwī. Ō'acū tojo weegu na wioḡu waro nīacjare Saūl wāmetigūre sōrōcu niwī. Saūl Cis macū Benjamī ya curuacjū cuarenta cū'marī wioḡu nicu niwī. ²² Saūl wioḡu nisere Ō'acū cūrē wīrōca be'ro apī Davi wāmetigūre sōrōcu niwī tja. Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī: "Davi Isai macū nipe'tise yu'u tu'sasere weemi. Tojo weegu pūrō e'cati'ī cū me'rā", nicu niwī. ²³ Ō'acū ūsā ñecūsumuarē "Nī'cū Davi pārāmi nituriagapu mušā judío masārē yu'ruogu a'tigusami", ni werecu niwī. Jesū wāmetigū Ō'acū tojo nī'cūta nimi. ²⁴ Ne waropūre Jesū cū masārē bu'enu'cāse dūporopu Juā masārē bu'eyucu niwī: "Musā ña'arō wee'quere bajawetiya. Musā nisetisere ducayuya. Musā tojo ducayucā, yu'u musārē wāmeyegusa'a", nicu niwī. ²⁵ Juā cū bu'edu'uatī dūporo narē nicu niwī: "Musā yu'ure 'Masārē yu'ruoacju nīmī' ħnī wācūti? Yu'u niwe'e. Yu'u be'ro apī a'tigusami masārē yu'ruoacju. Cū añuḡū waro niḡūsami. Yu'u pe'e mejo niḡū ni'ona'a. Cū ye sapatūre tuweemasitigu weronojō cūrē ne nī'cārōwījimasītisa'a", nicu niwī Juā.

²⁶ »Yu'u acawererā Abrahā pārāmerā nituriarā, nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeorārē wereguti. Ō'acū todūporopu "Masārē yu'ruoguti", nicu niwī. Tojo nígu, marīrē a'te quetire o'ócū niwī. ²⁷ Tojo weemicā, Jerusalēcjārā, na wiorā quē'rā "Jesū marīrē yu'ruoacju nīmī", ni ī'amasītīcārā niwā. Na saurunucū Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere bu'emetī, ne tu'omasītīcārā niwā. Jesucristore wiorā wējēdūtīcā, dūporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que queorota wa'acaro niwā. ²⁸ Jerusalēcjārā Jesucristore bu'iri bocatimirā, Pilatore "Wējēdutiya", nicārā niwā. ²⁹ Na Jesucristore wējērā, dūporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na ojamu'tā'quenucūta weecārā niwā. Cū wērīca be'ro āpērā curusapu nī'cure miidijoo, ūtā tutīpu cūrē yaarā sīosōrōcūcārā niwā. ³⁰ Ō'acū na wējēmicā, cū macūrē wērī'cupure masōcu niwī. ³¹ Cū masāca be'ro todūporo Galilea, Jerusalēpu cū me'rā ba'paticusia'cārārē peje numūrī bajuacu niwī. Ā'rāta cū masācā ī'a'cārā cū ye quetire masārē wererā weesama.

³²⁻³³ »Yu'u Bernabé me'rā musārē añuse quetire weregu a'tiapu. Dūporopu Ō'acū ūsā ñecūsumuarē wereyugu, "Yu'u macū wērī'cupure masōḡūsa'a", nicu niwī. Narē tojo nimigū, na nīcateropūre "Cū weeguti" nī'quere weetīcu niwī. Ēsā na pārāmerā nituriarāpūre, āpērā a'tocateropu nīrārē tere weel'ocu niwī.

»Nimu'tārī pūrī be'ro cja Salmo Ō'acū cū macū wērī'cupure masō'quere "Mu'u yu'u macū nī'ī. Nī'cācā me'rā yu'u mu'u pacu nisere ī'o'o", nicaro niwā. ³⁴ Ape pūrī Isaia cū ojáca pūrīpu quē'rārē Ō'acū wereyucu niwī cū macūrē wērī'cupure masōatjere, cū upu boadojatīatjere. "Nipe'tise yu'u Davire dūporopu 'O'oguti' nī'caronojōta mu'urē o'ogusa'a", nicu niwī.

³⁵ »Apero Salmo Davi cū oja'caropūre tja a'tiro ojano'caro niwā: "Mu'u, mu'u macūrē wērīdojacā weesome", nicaro niwā.

³⁶⁻³⁷ »Davi Ô'acū dutiro wéégu, cū nícaterocjārārē queoro dia'cū weecu niwī. Be'ro cū wēricā ī'a, cūrē yaacārā niwā āpērā cū ñecūsūmua mejārā yaa'caroputa. Cūrē yáaca be'ro cū ya upu boa wa'apā. Ô'acū masō'cu Jesú pūrīcārē cū upu boatipā. Tojo weerā marī masī'i. Jesú pe'ere cū ya upu boadojatiatjere ojagu weepī Davi. ³⁸⁻³⁹ Yu'u musārē weresere wācūña. Jesucristo me'rā musā acobojose bocarāsa'a. No'o nipe'tirā cūrē ějōpeorārē ña'arō na wee'quere acobojope'ocūsami. Moisé cū dutise me'rā pūrīcārē marī acobojose ne bocamasitisa'a.

⁴⁰⁻⁴¹ »Duporocjārāpu Ô'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro ojacārā niwā:

Musā Ô'acūrē bujicārā, cūrē ějōpeotirā tu'oña'ña.

Musā catiri umucore yu'u Ô'acū añuse weegusa'a.

Musārē āpērā añurō weremicā, ne ějōpeosome.

Tojo weerā musā ějōpeoti'que wapa wērīrāsa'a.

A'te na oja'quere añurō tu'oña'ña, musārē tojo wa'ari nīrā, ni werecu niwī Pablo Antioquíacjārārē.

⁴² Tere weretoja, na wijaari cura Pablo quē'rārē to nerē'cārā a'tiro nicārā niwā:

—Ěsārē ape sauru nicā werenemoña tja te cjasere, nicārā niwā. ⁴³ Ti wi'i nī'cārā na wijaasteari cura pājārā judío masā, āpērā judío masā weronojō weesetirā na weresere tu'otu'sarā, Pablo, Bernabé me'rā ba'patiwā'cācārā niwā. Narē Pablo quē'rā a'tiro nicārā niwā:

—Ô'acū cū añurō weesere wācūdu'uticā'ña. Cūrē ějōpeonu'cūcā'ña, ni werēcārā niwā.

⁴⁴ Ape numu sauru nicā pājārā ti macā Antioquíacjārā Ô'acū ye quetire tu'orātirā nerēcārā niwā tja. ⁴⁵ Na pājārā nerēcā ī'arā, Pablo quē'rārē ti macācjārā judío masā uputu doecārā niwā. Tojo weerā Pablo cū weresere “Mejēcā weremi. Diacjū niwe'e”, ni bujicā'cārā niwā. ⁴⁶ Na tojo nicā tu'orā, Pablo quē'rā tutuaro me'rā narē nicārā niwā:

—Musā judío masārē Jesú ye quetire weremu'tārōua'a. Musārē tere weremicā, ne ějōpeowe'e. Tojo weerā “Ěsā catise pe'titiserē uatīsa'a”, nīrā wee'e. Ěsā nī'cārōacārē āpērā judío masā nitirārē Jesú ye quetire werenu'cārā wa'arāsa'a. ⁴⁷ A'tirota duticu niwī Ô'acū cū ye ojano'ca pūrīpure. A'tiro nicu niwī:

Yu'u musārē judío masā nitirārē yé cjase quetire werecusiari masā cūguñti.

Musā me'rāta nipe'tiro a'ti turicjārāpu na yu'ruatjere masīrāsama.

A'te cū nī'quereta Pablo quē'rā “Ô'acū ěsārē dutigu weemi”, nicārā niwā.

⁴⁸ Na tojo nicā tu'orā, “Ô'acū ye queti añubutia'a” nīrā, ti wi'i nīrā judío masā nitirā uputu e'caticārā niwā. Topu nī'cārā Ô'acū “Yu'ure a'ticūrā ějōpeorāsama”, nino'cārānucūta ticūrāta Jesure ějōpeocārā niwā.

⁴⁹ Tojo wee nipe'tiro Pisidia di'tapure Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwā. ⁵⁰ Tojo weecā ī'arā, judío masā Pablo quē'rārē cō'asī'ricārā niwā. Tojo weerā nī'cārērā niyeru pajiro cuorā numiarē, judío masā weesetiserē añurō weenu'cūrārē uarosājācā weecārā niwā. Ūmua ti macā wiorā nīrānojō quē'rārē tojota weecārā niwā. Tojo weerā Pablo quē'rārē nurārā, pi'etise o'onu'cācārā niwā. Ti macāpu na nīrārē cō'aō'otojarāpu, ña'arō weedu'ucārā niwā. ⁵¹ Pablo quē'rā Antioquíapure na cō'awīrōcā wījarā, a'ti macācjārā di'tare paastecō'acārā niwā. Tere tojo weerā musā Jesú ye quetire teerā, a'ti macācjārā bu'iri cuo'o nī'cārā, tojo weecārā niwā. Be'ro ape macā Iconio wāmetiri macāpu wa'a wa'acārā niwā tja. ⁵² Na wa'āca be'ro nimicā, Jesure ějōpeorā Antioquíacjārā Ěspīritu Santure cuoyu'ruatjārā, uputu e'catise me'rā tojacārā niwā.

14

Pablo, Bernabé Iconio wāmetiri macāpu na weeseti'que ni'i

¹ Iconiopure ejarā, na Antioquíapure wee'caronojōta Pablo quē'rā judío masā nerēri wi'ipu sājāanuñā, dujicārā niwā. Topu quē'rārē Jesú ye quetire werēcārā niwā. Na añurō weretu'sayucā, pājārā judío masā, āpērā judío masā nitirā Jesure ějōpeocārā niwā. ² Judío masā Jesure ějōpeosi'rītirā judío masā nitirā pe'ere uarosājācā weecārā niwā. Tojo weerā na uarosājācā wee'cārā Jesure ějōpeorārē ña'arō wācūcārā niwā. ³ Tojo weecā ī'arā, Pablo quē'rā narē werenemorātirā Iconiopure yoacā tojacārā niwā. Na ti macāpu nīrā, “Jesú nipe'tirā masārē ma'īgū añurō weemi” nisere uputu wācūtutuario me'rā werēcārā niwā. Na a'tere werēcā ī'agū, Ô'acū diacjūta werema yé cjasere nígū, cū tutuaro me'rā masārē wee'ocā weecu niwī. ⁴ Na wee'omicā, ti macācjārā mejēcārī dia'cū ducawaticārā niwā. Ěpērā judío masā Jesure ějōpeotirā me'rā niseticārā niwā. Ěpērā Pablo, Bernabé me'rā niseticārā niwā. ⁵ Pablo, Bernabé uatirā, wiorā me'rā nerē ucūcārā niwā. Na nerē, nī'cārōnojō wācūtojaca be'ro narē

pi'etise o'o, ũtãperi me'rã doquerãti nĩrã, tojo weecãrã niwã. ⁶⁻⁷ Pablo quẽ'rã na tojo weesĩ'risere tu'orã, Licaonia wãmetiri di'tapu du'tiwã'cã wa'acãrã niwã. Ti di'tapure Litra, Derbe wãmetise macãrĩ nicaro niwã. Tepu nirãrẽ, te macãrĩ nirãrẽ Jesũ ye quetire bu'ecusiãcãrã niwã tja.

Pablo, Bernabé Litra, Derbe macãrĩpu na bu'ecusia'que ni'i

⁸ Na Litrãpu nĩrã, ni'cũ masũ dojoriwi'i wĩ'magũputa sijamasĩtigu bajua'cure bocaecãcãrã niwã. ⁹⁻¹⁰ Ti macãpure Pablo masãrẽ bu'ecu niwĩ. Cũ bu'esere dojoriwi'i quẽ'rã tu'ocu niwĩ. Cũ, "Õ'acũ yu'ure añurõ yu'ruomasĩsami" ni wãcũsere Pablo tu'oña'gũ, tutuaro me'rã cãrẽ ucũquejocu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña, nicu niwĩ. Cũ tojo nicãta bu'pumajã, sijamasĩtimi'cu sijanu'cãcu niwĩ. ¹¹ Pablo tojo weecã i'rãrã, tocjãrã Licaonia ye me'rã Ɂputu caricũcãrã niwã:

—Marĩ ãjõpeorã Ɂmua weronõjõ bajurã dojtjãrã, marĩ tĩropu dijatama, nicãrã niwã. ¹² Bernabẽre Zeus pisucãrã niwã. Ti wãme na ãjõpeorãnojo wlogu wãme nicaro niwã. Pablo pe'ere cũ Ɂputu ucũgũ niyucã, Hermes pisucãrã niwã. Hermes na ãjõpeorãrẽ wereco'tegu nicu niwĩ. ¹³ Ti macã sumutopu Zeure ñubuepeori wi'i nicaro niwã. Ti wi'icjũ pa'i Pablo quẽ'rãrẽ ãjõpeogu, wecu Ɂmuarẽ o'ori me'rã ma'masu'a'cãrãrẽ ti macã ne sãjãrõpu wejewã'cãcu niwĩ. Pa'i, ãpẽrã tocjãrã Pablo quẽ'rãrẽ ãjõpeorã wecuare wẽjẽ ñubuepeosĩ'rimicãrã niwã.

¹⁴ Na tojo weesĩ'ricã tu'orã, Pablo, Bernabé na basu na ye su'tire tũ'rẽstecãrã niwã. Musã tojo weesĩ'rise ñã'a ni'i nĩrã, tojo weecãrã niwã. Be'ro caricũ, na pãjãrã decopu wa'acãrã niwã. Narẽ a'tiro nicãrã niwã:

¹⁵ —¿Musã ũsãrẽ de'ro weerãtirã tojo weeti? Ɖsã quẽ'rã musã weronõjõta Ɂmua ni'i. Ɖ'acũa mejẽta ni'i. Musãrẽ añuse quetire wererã a'tiapu. Musã a'tiro weesetisere tocã'rõta weedu'uya. Musã ãjõpeose ne wapamarĩ'i. Ɖ'acũ catigu pe'ere ãjõpeoya. Cũ wecu niwĩ nipe'tise u'muse, a'ti di'ta, maarĩ, nipe'tirã wa'icuarã, mirĩcũa, wa'i, tepu nirãrẽ. ¹⁶ Ɖ'acũ toduporopure judío masã nitirã na ãpẽrãnojoãrẽ ãjõpeocã, tojo tu'oña'cã'cu niwĩ. Ne cã'mota'aticu niwĩ. ¹⁷ Na cãrẽ ãjõpeotimicã, cã nisetisere nipe'tirã masãrẽ i'ocu niwĩ. Nipe'tirãrẽ añurõ wéegũ, acoro pejase, otese quẽ'rãrẽ ducaticã wecu niwĩ. Ba'ase, tojo nicã e'catise o'ocu niwĩ, ni werẽcãrã niwã. ¹⁸ Na weremicã, Ɂputu wecuare wẽjẽ, Pablo quẽ'rãrẽ ñubuepeosĩ'rimicãrã niwã. Cã'rõacã waro du'sacaro niwũ na wẽjẽ ñubuepeoatjo. Pablo quẽ'rã "Ɖputu weeticã'ña" ni pũricã, weeticãrã niwã.

¹⁹ Be'ro judío masã Antioquĩacjãrã, ãpẽrã Iconiocjãrã Litrãpure etacãrã niwã. Topu Pablo quẽ'rãrẽ ñã'arõ weesĩ'rĩrã sirutuejacãrã niwã. Tocjãrã masãrẽ na weronõjõ wãcũsetiro uacãrã niwã. Na tojo weecã, tocjãrã pe'e quẽ'rã uarosãjã wa'acãrã niwã. Tojo weerã Pablõre ũtãperi me'rã doque, ti macã sumutopu cãrẽ cõ'arã wa'arã wejewã'cãcãrã niwã. Cãrẽ "Wẽrĩa wa'ami", ni wãcũcãrã nimiwã. ²⁰ Pablõre cõ'a'caropu Jesure ãjõpeorã cũ cũnarõ tĩropu i'aejanu'cãcãrã niwã. Cũ na topu eacãta, masã wa'acu niwĩ tja. Be'ro apaturi macãpu na me'rã pi'a wa'acu niwĩ. Ape numu Bernabé me'rã Derbepu wa'a wa'acãrã niwã.

²¹ Na topu eta, Jesũ ye quetire werẽcãrã niwã. Tere na werẽcã, tocjãrã masã pãjãrã Jesure ãjõpeonemocãrã niwã. Be'ro na majamitojaa wa'acãrã niwã Litra, Iconio, Antioquĩa toduporo na a'ti'que macãrĩputa tja. ²² Te macãrĩpure tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ wãcũtutuse o'ocãrã niwã. Tojo nicã "Jesure ne wãcũdu'uticã'ña. Peje pi'etise wa'arosa'a Jesure ãjõpeorãrẽ marĩ u'musepu wa'ati dũporo", ni weryu'ruwã'cã wa'acãrã niwã. ²³ Jesure ãjõpeorã na nerẽse wi'serinucũ ni'cãrãrã narẽ su'ori niseti-ajãrẽ beseburocãrã niwã. Na be'ti ñubueca be'ro "Marĩ ãjõpeogu Jesũ weetamuato musãrẽ", ni sãrĩbosa, cũuwã'cãcãrã niwã.

Pablo quẽ'rã Antioquĩapũ na majãmitojaa'que ni'i

²⁴⁻²⁵ Be'ro Litra, Iconio, Antioquĩa wãmetise macãrĩpu ni'cãrã yu'ruwã'cãcãrã niwã Pisdia di'tare. To yu'ruaa, Panflia di'ta Perge wãmetiri macãpu eacãrã niwã. Ti macãpure Jesũ ye quetire werẽcãrã niwã. Be'ro Atalia wãmetiri macã petapu bu'ajacãrã niwã tja. ²⁶ Topu na ne waro wijawã'cãtica macã Antioquĩapũ dajarã, yucusu me'rã wijawã'cãcãrã niwã. Ti macãputa te macãrĩpu na wa'ase dũporo Jesure ãjõpeorã "Musãrẽ Ɖ'acũ añurõ co'teato", ni sãrĩbosa, o'ocãrã niwã. Espĩritu Santu narẽ bu'eduti'caronõjõta tere bu'epe'otojanu'cõ, dajacãrã niwã.

²⁷ Ti macãpu na dajarã, Jesure ãjõpeorãrẽ neocũu, narẽ werepe'ocã'cãrã niwã Ɖ'acũ na me'rã weetamusija'quere. Tojo nicã "Judío masã nitirã quẽ'rã Jesure ãjõpeorã weeama a'tiro nicãrẽ", ni quetiwerẽcãrã niwã narẽ. ²⁸ Na yoacã Jesure ãjõpeorã me'rã Antioquĩapure tojacãrã niwã.

15

Judea di'tacjārā Antioquíapū wa'a'que ni'i

¹ Pablo, Bernabé Antioquíapū nirī curare āpērā judío masā Judea di'tacjārā na tiropū wa'acārā niwā. Na ti macācjārā Jesure ējōpeorārē na judío masā weesetisere weeduticārā niwā.

—Musā Moisé duti'caro weeticā, musā ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticā, Ō'acū musārē yu'ruosome, ni werēcārā niwā.

²⁻³ Na tojo nicā tu'orā, Pablo, Bernabé na me'rā uputu a'metu'ticārā niwā. Tojo weerā Antioquíacjārā Jerusalēpū o'orātirā Pablo, Bernabé, āpērā tocjārārē neo, besecārā niwā. Narē a'tiro nio'ocārā niwā:

—Jerusalēpū wa'aya. Jesú cū ne waro besecū'cārā, tojo nicā Jesure ējōpeorārē su'ori nirā tiro sērītiña'rā wa'aya. ¿Diacjūta nimiapari to Judeacjārā marirē were'que? nicārā niwā.

Topū wa'arā, Fenicia, Samaria wa'ase ma'arīpū yu'ruacārā niwā. To yu'ruarā, judío masā nitirā Jesure ējōpeosere wereyu'ruamujācārā niwā. Te quetire tu'orā, Jesure ējōpeorā pūrō e'caticārā niwā.

Pablo, Bernabé Antioquíapū nī cārā Jerusalēcjārārē na wererā wa'a'que ni'i

⁴ Pablo, Bernabé, āpērā Antioquíacjārā Jerusalēpure etacārā niwā. Topūre na etāca be'ro Jesú cū ne waro besecū'cārā, Jesure ējōpeorārē su'ori nirā, nipe'tirā cūrē ējōpeorā narē pōtērī, añuduticārā niwā. Be'ro Pablo quē'rā werēcārā niwā nipe'tiro na sija'caropū Ō'acū narē weetamu'quere. ⁵ Na tojo nicā tu'orā, Jesure ējōpeorā fariseo masā wā'cānu'cā, ucūcārā niwā:

—Marī judío masā weronojāta judío masā nitirā Jesure ējōpeorā quē'rārē weedutiroḡa'a. Na ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutiroḡa'a. Nipe'tise Moisé cū duti'quere weedutiroḡa'a, nicārā niwā.

⁶ Tojo weerā Jesú cū besecū'cārā, cūrē ējōpeorārē su'ori nirā nerē, ucūcārā niwā fariseo masā narē tojo ni'quere. ⁷ Topūta na yoacā ucūca be'ro Pedro wā'cānu'cā, narē nicu niwī:

—Acawererā, Ō'acū sō'onícateropū judío masā nitirā quē'rārē cū ye quetire were-dutigu yu'ure besewī. Na tere tu'o, cūrē ējōpeoato nīgū besewī. Musā nipe'tirā añurō masī'i a'tere. ⁸ Cūta nipe'tise masā wācūsetisere ī'agū marirē o'o'caronojōta na quē'rārē Espiritu Santure o'owī. Tojo weerā marī na yu'ruono'cārāpūta nima nisere masī'i. ⁹ Ō'acū marirē ma'irōnojōta na quē'rārē ma'imi. Ne ducawaatisami. Na Jesure ējōpeocā, na ña'arō weeseti'quere acobojocū niwī. ¹⁰ Tojo weerā marī judío masā nitirārē “Moisé cū duti'caro weeya”, niticārōḡa'a. Marī tere weeya nīrā, “Ō'acū narē yu'ruoticu niwī yujupu”, nīrā weebosa'a. Marī, marī ñecāsūmuarūmaricā Moisé cū duti'quere weepōtēoticārā niwā. Tjāsama napua. Tojo weerā narē tere weeduticārōḡa'a. ¹¹ A'tiro pe'e ni'i. Marī wioḡu Jesucristo ma'itjagū, marī wapayecā mejēta, marirē ña'arō wee'quere acobojocū niwī. Marirē yu'ruo'caronojōta Jesucristo na judío masā nitirā quē'rārē yu'ruocū niwī, nicu niwī Pedro.

¹² Cū tojo nicā tu'orā, nipe'tirā di'tamarīpe'tia wa'acārā niwā. Be'ro Pablo, Bernabé narē werēcārā niwā judío masā nitirā tiropū Ō'acū tutuaro me'rā na wee'ocusia'quere. ¹³ Nipe'tise narē wérēca be'ro Santiago ucūcu niwī:

—Acawererā, yu'ū musārē werēcā tu'oya. ¹⁴ Ni'cārōacā Simó Pedro wereami Ō'acū judío masā nitirārē ne waro añurō weenu'cā'quere. Ō'acū cū yarā niato nīgū, na quē'rārē besecu niwī. ¹⁵ Duporopū Ō'acū ye queti weremu'tārī masā judío masā nitirā quē'rā Jesure ējōpeoatjere queorota ojamu'tācārā niwā. A'tiro ojacārā niwā:

¹⁶ “Davi cū wioḡu nise pe'tia wa'acaro niwā.

Be'ropū cūrē yu'ū wioḡu sōrō'caronojōta cū pārāmi nituriagūpure sōrōḡūti.

¹⁷⁻¹⁸ Cūrē tojo sōrōca be'ro āpērā judío masā nitirā quē'rā, yu'ū besecārā yu'ure ējōpeorāsama.”

Duporopū marī wioḡu Ō'acū tojo ni wereyucū niwī.

A'tiro ni ojacārā niwā Ō'acū ye quetire weremu'tā'cārā.

¹⁹ »Tojo weegū yu'ū wācū'u. Judío masā nitirā Jesure ējōpeorārē peje dutise o'oticārōḡa'a. ²⁰ Mejō dia'cū ni'cā pūrī “A'ticuse weeticā'ña”, ni ojarā narē. “Wa'icu di'i, āpērānojōrē Ō'acū mejētare ējōpeorā na wējē ūjūamorō ñubuepeo'quere ba'aticā'ña”, nīrā. “Musā numosānumia nitirārē, musā marāpūsumua nitirārē a'metārāticā'ña”, nīrā. “Nipe'tirā wa'icūrā wāmūta ārūasure'cārārē ba'aticā'ña. Nipe'tirā dí mūña marirārē ba'aticā'ña. Wa'icūrā ye díre ba'aticā'ña.” Ticuseta dutirā narē. ²¹ Duporopū

saurunacũ judío masã na nerẽse wi'seripu Moisé cũ duti'quere bu'enu'cũcã'ma. A'tere nipe'tise macãrĩpu bu'erã weema. Tojo weerã judío masã nitirã quẽ'rã masísama Moisé cũ duti'quere, nicu niwĩ Santiago.

²² Be'ro Jesú cũ besecũú'cãrã, Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirã, nipe'tirã cũrẽ ãjõpeorã puarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ Juda wãmeticu niwĩ. Cãrẽta tja Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Sila wãmeticu niwĩ. Ticurãrẽ besecãrã niwã Pablo quẽ'rã me'rã Antioquiapu ti pũrĩrẽ miajãrẽ. Na puarã Jesure ãjõpeorã wa'teropure wiorãbocure nicãrã niwã.

Antioquiãcãrã na su'ricũña'quere diacjũ'que ni'i

²³ Jesú besecũú'cãrã dutise ojãca pũrĩrẽ Pablo quẽ'rã me'rã o'ócãrã niwã. A'tiro ojano'caro niwã ti pũrĩpure:

“Ûsã Jesú besecũú'cãrã, cũrẽ ãjõpeorãrẽ su'ori nirã musãrẽ añuduti'i. A'ti pũrĩrẽ musãrẽ ojao'o nipe'tirã Antioquiãcãrãrẽ, judío masã nitirã Jesure ãjõpeorãrẽ. Tojo nicã Siria, Cilicia di'tapu nirãrẽ ojao'o. ²⁴ Æpẽrã ùsã me'rãcãjãrã a'tocjãrã, musã tiropu wa'a, na wãcũrõ me'rã musãrẽ caribosijapãrã. ‘Musã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña, Moisé cũ dutisere weeya' ni, musãrẽ weresu'riacũapãrã. Ûsã dutiro marĩrõ tojo weeapãrã musãrẽ. ²⁵ Tojo weerã ùsã ni'cãrõnojõ wãcũse me'rã puarã mũuarẽ musã tiropu bese o'órã wee'e. Na ùsã mairã Bernabé, Pablo me'rã wa'arãsama. ²⁶ Bernabé, Pablõreta Jesucristo marĩ wiogu yere na bu'ecusiacã, wẽjẽcãrã nimiwã. ²⁷ Ûsã bese'cãrã Juda, Sila a'ti pũrĩpu nise nipe'tisere na basu musãrẽ bu'e, wererãsama. ²⁸ Ûsãrẽ Espĩritu Santu wãcũse o'oyucã, peje musãrẽ dutisĩ'ritisa'a. A'ticusetã musãrẽ dutirãti. ²⁹ Wa'icũ di'i, ãpẽrãnojõrẽ Õ'acũ mejetare ãjõpeorã na wẽjẽ ùjãamorõ ñubuepeo'quere ba'aticã'ña. Nipe'tirã wa'icũrã ye díre ba'aticã'ña. Wa'icũrã wãmũta ãrũasure'cãrãrẽ ba'aticã'ña. Wa'icũrã dí miĩna marĩrãrẽ ba'aticã'ña. Musã numosãnumia nitirãrẽ, musã marãpusumãa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña. Musã ùsã dutisere wẽerã, añurõ weerãsa'a. Tocã'rõta musãrẽ oja'a”, ni ojacãrã niwã.

³⁰ Be'ro na o'õno'cãrã we'eriti, Antioquiapu wa'a wa'acãrã niwã. Topu ejarã, na dutise ojãca pũrĩrẽ tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ nerẽduti, wiacãrã niwã. ³¹ Tojo weecã, ti pũrĩrẽ bu'erã, wãcũque'timĩ'cãrã na diacjũnu'cõcã, ti macãcãrã pũrõ e'caticãrã niwã. ³² Juda, Sila Õ'acũ wereduti'quere wereturiari masã nitjãrã, Antioquiãcãrãrẽ añurõ werecãrã niwã. Tojo weerã narẽ nemorõ wãcũtutuase me'rã tojacã weecãrã niwã. ³³ Na me'rã topure cã'rõ tojãnicãrã niwã yujupu. Be'ro tocjãrãrẽ we'eriticã, tocjãrã pe'e “Õ'acũ me'rã wa'aya musãrẽ o'ó'cãrã tiropu”, nio'ocãrã niwã. ³⁴ Sila pe'e “Yu'ũ pũricã a'topu tojaguti”, nicu niwã. Tojo weegu topu tojacã'cu niwã.

³⁵ Pablo, Bernabé yoacã Antioquiãpure Jesure ãjõpeorã me'rã tojacãrã niwã. Tocjãrãrẽ pãjãrã ãpẽrã me'rã Jesú ye quetire werecãrã niwã.

Pablo, Bernabé na a'merĩ ducawati'que ni'i

³⁶ Be'ro Pablo Bernabére nicu niwĩ:

—Te'a apaturi tja todũporopu marĩ Jesú ye quetire bu'ecusia'que macãrĩpu. Tocjãrãrẽ ã'arã wa'arã ¿de'ro nisetimiti na? nicu niwĩ.

Bernabé “Jau”, nicu niwĩ. ³⁷ Juã Marco wãmetigure uputu miasĩ'rĩmicu niwĩ. ³⁸ Juã Marco todũporopu na me'rã añurõ bu'eyapada'reoticu niwĩ. Jerusalẽpu wa'agu, Panfilia di'tapu narẽ cõ'atojaa wa'acu niwĩ. Tojo weegu Pablo cũrẽ ne miasĩ'rĩticu niwĩ. ³⁹ Be'ro na basu uputu a'metu'ti, a'merĩ ducawatia wa'acãrã niwã. Bernabé pe'e yucusu me'rã Chipre nucũrõpu Marcõre miacu niwĩ. ⁴⁰ Pablo pe'e cũ me'rã wa'acjure Silare besecu niwĩ. Tocjãrã Jesure ãjõpeorã “Õ'acũ musãrẽ co'teato”, ni sãrĩbosacãrã niwã. Be'ro Pablo quẽ'rã narẽ we'eriti, wa'a wa'acãrã niwã. ⁴¹ To wa'arã, Siria, Cilicia wãmetise di'tapure yu'ruacãrã niwã. Tepu Jesú ye quetire wererã, tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ wãcũtutuase o'onemowã'cãcãrã niwã.

16

Timoteore Pablo, Sila na mia'que ni'i

¹ Pablo, Sila Derbe, Listra wãmetise macãrĩpure etacãrã niwã. Listrapu ni'cũ Jesure ãjõpeogu Timoteo wãmetigure bocaiejacãrã niwã. Cũ pacõ judío masõ Jesure ãjõpeogo nico niwõ. Pacu pe'ea griego masũ nicu niwĩ. ² Jesure ãjõpeorã Listra, Iconicjãrã Timoteore añurõ wãcũcãrã niwã. “Añugũ nimi”, ni ã'acãrã niwã. ³ Tojo weegu Pablo narẽ ba'patiato nĩgũ, cũrẽ miasĩ'rĩcu niwĩ. Cãrẽ miasĩ'rĩgũ, cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aduticu niwĩ. Cũ tojo weeno'tigu judío masã cũ bu'esere ãjõpeotibosama nĩgũ, tojo weecu niwĩ. To nirã nipe'tirã judío masã Timoteo pacu griego masũ nisere masĩcãrã niwã. Judío masã nitirã na põ'rãrẽ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aticãrã niwã. ⁴ Be'ro Timoteo Pablo quẽ'rã me'rã wa'acu niwĩ. Nipe'tise na yu'ruase macãrĩpure

Jesure ějōpeorārē wereyu'ruamujācārā niwā. Jerusalēpu nirá Jesú cū besecú'cārā, cūrē ějōpeorārē su'ori nirá dutio'o'quere werecārā niwā. Nipe'tirārē “Na duti'quere weeya”, niburocārā niwā. ⁵ Na tojo werecā tu'orā, Jesure ějōpeorā siape me'rā wācūtutuanemocārā niwā. Ne Jesure ějōpeodu'uticārā niwā. Āpērā quē'rā Jesure ějōpeotimi'cārā m̄m̄corinucū pājārā cūrē ějōpeonemocārā niwā.

Pablora Macedoniacjū weetamuse sērī'que ni'i

⁶ Pablo quē'rārē na Asiapu Jesú ye quetire bu'erā wa'abo'cārārē Espiritu Santu cā'mota'acu niwī. Tojo weerā na apero Frigia, Galacia tiro pe'e yu'ruacārā niwā. ⁷ Topu yu'ruaa, Misia na di'ta ta'a'caro sumutopu ejacārā niwā. Topu eja, na Bitinia wāmetiri di'tapu wa'asī'rīmicārā niwā tja. Topu wa'asī'rīrārē apaturi Espiritu Santu narē cā'mota'acu niwī. ⁸ Na to Misia yu'ruaa, wa'a, bu'acārā niwā Troa wāmetiri macāpu. ⁹ Topu na etāca ñami Pablo quē'ese weronojō ni'cū Macedoniacjū cū tiro sērīnu'cūcā i'acu niwī. A'tiro nicu niwī:

—A'tia a'to Macedoniapu. Ęsārē weetamugū a'tia, nicu niwī. ¹⁰ Be'ro cū quē'ese weronojō i'a'quere werecā, maata ūsā ye dure wa'a wa'awu. Yu'u Luca a'ti pūrīrē oja'cu quē'rā na me'rā wa'awu. Ęsā cū quē'ese weronojō i'a'quere a'tiro wācūwū: “Ō'acū marīrē Macedoniacjārārē cū ye quetire weredutigu weepi”, ni wācūwū.

Pablo, Sila Filipopu Lidia wāmetigore na bocaaja'que ni'i

¹¹ Ęsā Troapu ni'cārā yucusu me'rā pē'awū Samotracia wāmetiri nūcārōpūre. Tocjārāta ape numu wa'anemowū ape macā Neāpoli wāmetiri macāpu. ¹² Tōma majā ma'apu majāa, romano masā na wēeca macā Filipopūre etawu. Ti macāta ti di'ta Macedonia wa'teropure dutiri macā niwū. Topūre ūsā pejeti numurī tojāniwū. ¹³ Sauru nicā Ō'acūrē ñubuepeorārē a'marā wa'awu. Tojo weerā macāpu ni'cārā dia sumuto na ñubuewuaropu wa'awu. Narē bocaaja, na tiro ejanujā, to numia nerē'cārārē Jesú ye quetire werewu. ¹⁴ Ni'cō topu ūsā weresere tu'o'co Lidia wāmetigo niwō. Co Tiatira wāmetiri macācājō, su'ti wapabujuse sō'a ñiboceresere duago niwō. Judío masō nitimigō, Ō'acūrē ějōpeogo niwō. Pablo cū weresere ějōpeoato nigū Ō'acū core tu'omasise o'ocu niwī. ¹⁵ Be'ro core, co ya wi'icjārā nipe'tirārē wāmeyewu. Co ūsārē niwō:

—Yu'ure diacjūta Jesure ějōpeogo nimo nírā, ya wi'ipu cārīrā wa'aya, niwō. Co uputu tojaduticā tu'orā, co ya wi'ipu tojawa.

Pablora, Silare bu'iri da'rerī wi'ipu sōrō'que ni'i

¹⁶ Ni'cā numu ūsā Ō'acūrē ñubuepeowuaropu wa'arā, ejapejacāti ni'cō numio wātī sājāno'core. Co āpērārē da'raco'tego niwō. Wātī weetamuno'gō “Be'ro tojo wa'arosa'a”, ni masisere cuowō. Co masisere āpērārē werese me'rā core cuorā pajiro niyeru wapata'awā. ¹⁷ Ęsārē i'asirutu, caricūwō:

—Ā'rā Ō'acū m̄m̄sepu nigū dutisere weerā nima. M̄sārē wererā weema Jesure ějōpeorā yu'rurāsama nise quetire, ni caricūwō. ¹⁸ Co peje numurī tojo nicusiawō. Be'ro Pablo caributi, majāmi'ā, wātī copure nigūrē niwī:

—Jesucristo tutuoro me'rā mu'arē copure nigūrē wijaaduti'i. Cū tojo nicāta, maata wijaa wa'acu niwī.

¹⁹⁻²⁰ Cū wijáaca be'ro co masīmi'que pe'tia wa'awu. Tojo weerā core cuo'cārā marī niyeru wapata'asome nírā, ua wa'awā Pablo, Sila me'rā. Tojo weerā macā deco wiorā tiropure narē ñe'e miawā.

Be'ro wiorāpūre co wiorā nimi'cārā weresāwā. A'tiro niwā:

—Ā'rā judío masā nima. A'ti macācjārārē caribosijārā weema. ²¹ Na bu'ese marī romano masārē dutise mejēta ni'i. Tojo weerā marī na weedutisere weeticā'rōna'a, niwā wiorāpūre.

²² Na topu nerē'cārā tojo nicā tu'orā, Pablo quē'rā me'rā ua wa'awā. Tojo weerā wiorā Pablo, Silare na ye su'tire tuweeduti, na yarā surarare tārādutiwā. ²³ Narē uputu tārātoja, bu'iri da'rerī wi'ipu sōrōwā. Be'ro ti wi'i co'tegure du'tiwijari nírā, añurō bi'acā'dutiwā. ²⁴ Na tojo nicā tu'ogu, bu'iri da'rerī wi'i co'tegu nituoroca tucūpu sōrōcu niwī narē. Pua yucu tīa wa'teropu na du'pocārīrē siosōrōcūoduti, narē du'tecūuocu niwī.

Ō'acū di'ta narāsācā wee'que ni'i

²⁵ Be'ro ñami deco Pablo, Sila Ō'acūrē ñubue, basapeocārā niwā. Na tojo weecā, ti wi'ipu nirá bu'iri da'reno'cārā narē tu'ocārā niwā. ²⁶ Wācūña marīrō di'ta uputu narāsācaro niwā. Na nírī wi'i quē'rā a'mēña'caro niwā. Tojo weero maata ti wi'i bi'amī'que soperi, nipe'tirā bu'iri da'rerī wi'ipu nírārē du'tecūumi'que cōme dari

pārīstea wa'acaro niwā. ²⁷ Tojo wa'āca be'ro ti wi'i co'tegu wā'cācu niwī. Wā'cā, te soperi susupe'ticā l'acu niwī. "Nipe'tirā du'tiwijaape'tia wa'apā", ni wācūcu nimirā. Tojo weegu uigu, cū basu di'pji mii wējēcā'cu nimirā. ²⁸ Tojo weesī'rīcā, Pablo cārē ūputu caricūquejocu niwī:

—Mu'u basu wējētīcā'ña. Ēsā nipe'tirā a'topu nipe'ticā'a, nicu niwī.

²⁹ Pablo tojo nicā tu'ogu, āpērā surarare "Sī'ase miitia", nicu niwī. Na o'ōca be'ro sī'oo, omasājāacu niwī Pablo, Sila na nirī tucūpu. Uigu, ūputu narāsāgūta, na pu'to ejaque'acu niwī. ³⁰ Be'ro wā'cānu'cā, narē pijiwīrō, sērītiña'cu niwī:

—ĶDe'ro weegusari yu'u Ō'acū yu'ure yu'rūoato nīgū?

³¹ Na pe'e a'tiro yu'ticārā niwā:

—Mu'u marī wioḡu Jesure ējōpeoḡu, yu'rūḡusa'a. Mu'u ya wi'icjārā quē'rā mu'u weronojō ējōpeorāta, yu'rurāsama, nicārā niwā.

³² To be'ro cārē, cū ya wi'icjārā Jesu ye quetire bu'ecārā niwā. ³³ Surara bu'iri da'leri wi'i co'tegu Pablo quē'rārē űami decota na tārā'que cāmīrē coecu niwī. Cū coēca be'ro Pablo quē'rā cārē, cū ya wi'icjārārē wāmeyecārā niwā. ³⁴ Be'ro ti wi'i co'tegu cū ya wi'ipu pijiwā'cā, narē su'ori ba'acu niwī. Na Ō'acūrē ējōpeoca be'ro cū, cū acawererā ūputu e'caticārā niwā.

³⁵ Ape numu bo'reacā ti macācjārā romano masā wiorā surarare ti wi'i co'tegupure wereduticārā niwā. A'tiro nio'ocārā niwā:

—“Na to puarā űmua nirārē du'uwīrōdutiama”, ni wererā wa'aya, nicārā niwā.

³⁶ Surara topu eja, wiorā na wereduti'quere ti wi'i co'tegupure werēcārā niwā. Tere tu'otoja, cū pe'e quē'rā wereturiacu niwī Pablo, Silare tja.

—Musārē a'ti macācjārā wiorā “Du'uwīrōato”, nicārā niama. Tojo weerā musā wijaaya. Añurō e'catise me'rā wa'aya, nicu nimirā ti wi'i co'tegu pe'e.

³⁷ Cū te quetire werēcā tu'ogu, Pablo surarare nicu niwī:

—A'ti macācjārā wiorā űsārē bu'iri bocatiama. Bocatimirā, masā tiropu miaa, tārā, a'ti wi'i bu'iri da'leri wi'ipu űsārē sōrōama. Ēsā romano masā nimicā, tojo weeama. Ni'cārōacārē űsārē masā i'atiropu nuowīrōsī'rīsama. Basiowe'e. Na basuta a'titjārā, űsārē wīrōrā a'tiatio, nicu niwī surarare.

³⁸ Surara cū tojo nī'quere tu'orā, wiorāpūre wererā wa'acārā niwā. Pablo quē'rā “Romano masā nī'” niama nise quetire werēcā tu'orā, wiorā űcua wa'acārā niwā. ³⁹ Na ti wi'ipu wa'a, Pablo quē'rārē acobojose sērīcārā niwā. Sērītoja, narē bu'iri da'leri wi'ipu nī'cārārē miijijaa, “Ne a'ti macārē niticā'ña, wijayā”, nicārā niwā. ⁴⁰ Na tojo nicā tu'orā, Pablo, Sila bu'iri da'leri wi'ipu nī'cārā wijaawā'cā, Lidia ya wi'ipu wa'acārā niwā tja. Topu Jesure ējōpeorārē wācūtuanemocā weecārā niwā. Be'ro ti macāpu nī'cārā wa'a wa'acārā niwā.

17

Tesalōnicapu Pablo quē'rārē wa'a'que nī'i

¹ Pablo, Sila Filipopu nī'cārā yu'ruacārā niwā Anfīpoli, Apolonia wāmetise macārīrē. To yu'ruaa, etacārā niwā Tesalōnica wāmetiri macāpu. Ti macāpūre judío masā nerērī wi'i nicaro niwā. ²⁻³ Pablo cū weesetironojōpuma ti wi'ipu sājāacu niwī. l'tia semana saurunacū Jesu ye quetire bu'ecu niwī. Duporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere bu'ecu niwī:

—“Ō'acū bese'cu pi'eti, wērīḡūsami. Wērī'cupu nimigū, masāḡūsami”, ni ojacārā niwā. Na tojo ni ojano'cureta musārē nī'cārōacārē were'e. Jesūta nimi na tojo nī'cu Ō'acū cū bese'cu, ni werecu niwī Pablo.

⁴ Tojo ni werēcā tu'orā, nī'cārērā judío masā ējōpeocārā niwā. Judío masā weronojō ējōpeosetirā quē'rā griego masā pājārā ējōpeocārā niwā. Wiorā weronojō nirā numia pājārā ējōpeocārā niwā.

⁵ Āpērā judío masā Pablo cū weresere ējōpeotirānojo ūputu űocārā niwā Pablore. Tojo weerā űmua nijsijarārē, ña'arā nibajaque'atirārē macā decopu neo, o'ōcārā niwā:

—Nipe'tiropu caricūste sijaya, nicārā niwā. Na tojo weecā, ti macācjārā nipe'tirā uarosājācārā niwā. Be'ro Pablo quē'rārē masā decopu miarātīrā a'marā wa'acārā niwā. Na cājica wi'i Jasō wāmetigu ya wi'ipu wa'acārā niwā. Topu eja, narē a'marā, ti wi'i sopere weje pā'rēcā'cārā niwā. ⁶ Ne bocaticārā niwā. Bocati, ti wi'i nīgū Jasōrē, āpērā Jesure ējōpeorārē ñe'e miacārā niwā wiorā tiropu. Topu ejarā, a'tiro caricūcārā niwā:

—Aperocjārā űmua marī ya macāpu a'ticārā niama. Nipe'tiro na sijaropūre dojorē sijarā weema. ⁷ Jasō narē cū ya wi'ipu cājio'ocu niami. Na nipe'tise marī wioḡu Romacjū cū dutisere yu'runu'cārā weeama. Apī pe'ere “Wioḡu waro nimi Jesu wāmetigu” nirā weeama, ni caricūcārā niwā.

⁸ Na tojo nicā tu'orā, ti macācārā, ti macā wiorā nipe'tirā caricūstea wa'acārā niwā.
⁹ Be'ro wiorā Jasōrē, cū me'rācārārē a'tiro nicārā niwā:
 —Musā ūsārē niyeru wapayecā, musārē du'uwīrōrāti. Pablo, Sila na a'ti macāpūre wijāca be'ro musā ye niyerure wiarāti tja, nicārā niwā. Tojo nicā tu'orā, na wapayecārā niwā. Na tojo weéca be'ro narē du'ucā'cārā niwā.

Pablo, Sila Bereapū na bu'e'que ni'i

¹⁰ Ūamica'a, na i'que'ari curapū āpērā Jesure ējōpeorā Tesalōnicacārā Pablo, Silare Berea wāmetiri macāpū wijaduticārā niwā. Be'ro ti macāpū eja, judío masā na nerēri wi'ipū wa'acārā niwā tja. ¹¹ Bereacārā pe'e Tesalōnicacārā nemorō Pablo weresere tu'otū'sacārā niwā. ¿Pablo marīrē diacjūta bu'egu weemiti? nīrā, ūmucorinucū Ō'acū ye queti ojarā na oja'quere bu'enu'cūcā'cārā niwā. ¹² Cū diacjūta werēcā i'arā, judío masā pājārā ējōpeocārā niwā. Āpērā pājārā griego masā ūmua ējōpeocārā niwā. Numia quē'rā griego numiata pajiro niyeru cūrōa numia ējōpeocārā niwā. ¹³ Judío masā Tesalōnicacārā Pablo Bereapū Ō'acū ye quetire bu'ecā tu'ocārā niwā. Tere tu'orā, na Bereapū wa'acārā niwā masārē uarosājācā weerā wa'arā tja. ¹⁴ Na uarosājācā i'arā, maata Jesure ējōpeorā Pablore āpērā me'rā dia pajiri maapū o'ócā'cārā niwā. Cū me'rācārārē pe'e Sila, Timoteo ti macāputa tojacā'cārā niwā. ¹⁵ Pablo cūrē ba'pati'wā'cā'cārā me'rā buruaa, Atena wāmetiri macāpū ejacārā niwā. Topū cūrē soocā, majāmitojati a'titicārā niwā na ya macā Bereapū tja. Na me'rāta Pablo queti o'ocu niwī:

—Quero Sila, Timoteo a'tiatio a'topū, nicū niwī.

Pablo Atenapū Jesú ye quetire were'que ni'i

¹⁶ Sila, Timoteore yucuegunojō Pablo Atenapū nīgū, ti macāpū i'acusiacu niwī. Topū peje na ējōpeose queose yee'quere i'acu niwī. Tere i'agū, pūrō bujaweticu niwī. ¹⁷ Tojo weegu Jesú ye quetire judío masā na nerēri wi'ipū werecu niwī. Judío masārē, āpērā na weronojō ējōpeosetirārē werecu niwī. Tojo nicā ūmucorinucū macā decopū wa'amujācu niwī. Topū cū bocaerārē Jesú ye quetire weremujācu niwī. ¹⁸ Ni'cārērā epicúreo, estoico wāmetise cururicjārārē bu'erā Pablo me'rā ucūcārā niwā. Cū Jesú ye quetire, apeye quē'rārē wērī'cārāpū masāsere werecu niwī narē. Tojo weerā ni'cārērā na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro ni weresī'rīgū weeti tocā'rō ucūsepijagu? Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Ape di'tacjārā na ējōpeorānojōrē ucūgū weesami, nicārā niwā.

¹⁹ Be'ro cūrē pijiwā'cācārā niwā wiorā na ucūwūaro Aeorōpago wāmetiropū. Topū cūrē nicārā niwā:

—Ūsā ma'ma cjase mu'u bu'esere tu'osī'rīsa'a. ²⁰ Ūsārē mejēcā warota nicā'sa'a. Tere ne tu'otirā nicāti. ¿De'ro nisī'rīrō weeti te mu'u bu'ese? Wereya, nicārā niwā.

²¹ Ti macā Atenacjārā, āpērā topū macārī wa'a'cārā na weesetise a'tiro nicāro niwā. Ma'ma queti dia'cūrē tu'o, ucūnu'cūcā'sī'rīcārā niwā.

²² Na wereduticā tu'ogu, Pablo Aeorōpagopū wā'cānu'cā werecu niwī Atenacjārārē:

—Yū'u i'acā, musā ējōpeorānojōrē añurō ējōpeoseti'i. ²³ Yū'u a'ti macāpū si-jagu, musā ējōpeosere i'apū. Topū ni'cārō musā ējōpeorānojōrē wa'icūrā wējē ūjāmorōpeoropū a'tiro oja'ono'carore bocaerāpejasu. “Ō'acū masīno'ña marīgūrē ējōpeoro ni'i”, niapu. Musā masītimirā ējōpeo'cure musārē ni'cārōacā wereguti.

²⁴ »Ō'acū a'ti turi nipe'tisere wee'cu ū'muse, a'ti di'ta wiogu nimi. Tojo wiogu nitjāgū, ūmua na wee'que wi'seripū dia'cū nīmasītisami. ²⁵ Ne apeyenojō du'satisa'a Ō'acūrē. Nipe'tirārē catise, ejerimise, nipe'tisere o'osami. Ne marī da'rāse me'rā cūrē weetamuta basiotisa'a. ²⁶ Ō'acū ne waroputa ni'cū masū weecu niwī. Cū me'rāta nipe'tise cururicjārārē weecu niwī. Narē nipe'tiro a'ti turipure niburoato nīgū ducawaacu niwī. Ō'acū cū dutiro me'rā marī pōtēorō catiatjore, marī niatjore cūucū niwī. ²⁷ Cū wee'quere i'arā, yū'ure masīsī'rīrā a'mato nīgū tere weecu niwī Ō'acū. Cūrē a'mato nimigū, yoaropū nītisami. Marī tiroacā nisami.

²⁸ »Ō'acū weetamurō me'rāta marī cati'i, da'ra'a. Ni'cārērā musā ya curuacjārā papera ojarī masā a'tiro ni ojacārā niwā: “Marī quē'rā Ō'acū wee'cārā cū pō'rā ni'i.”

²⁹ »Marī Ō'acū pō'rā ni'i nīrā, cūrē “Uru, plata wāmetise me'rā yee'cu nimi”, ni wācūtīcā'rōua'a. Tojo nicā “Ūtāgā me'rā queose wee'cu nimi”, niticā'rōua'a. “Masā na wācūrō me'rā yeeme'rī'cu nimi Ō'acū”, niticā'rōua'a. ³⁰ Dūporocjārāpūre na masītīrā yee ējōpeo'quere Ō'acū tojo i'acā'cu niwī. A'tocaterore marī nipe'tirocjārārē a'tiro ūasami. Marī ña'arō weesetisere bujaweti, du'udutisami. ³¹ Ō'acū a'ti turi nipe'tirocjārārē beseatjī numarē i'acasanū'cōcu niwī. Ti numā nicā, queoro nise me'rā

besebusami. Cũ bese'cu Jesú me'rã tojo weegusami. Ô'acũ cãrẽ ã'rĩta musãrẽ beseacju nĩmĩ nĩgã, wẽrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ, nicũ niwĩ Pablo.

³² Pablo "Ni'cũ masũ wẽrĩ'cũpũ masãcũ niwĩ" nicã tu'orã, ãpẽrã ni'cãrẽrã mejõ bujicã'cãrã niwã. ãpẽrã pe'e "Mu'ũ apetero tere ucũcã, tu'onemosi'rĩsa'a tja", nicãrã niwã.

³³ Be'ro Pablo na nerẽrõpũ ni'cu wijaa wa'acu niwĩ. ³⁴ Ni'cãrẽrã cãrẽ sirutuwiijaa, cũ weresere tu'orã, Jesure ãjõpeocãrã niwã. Ni'cũ Dionisio wãmetigũ Areópagopũ ãpẽrã wiorã me'rã nerẽwuagu nicũ niwĩ. Apego Dãmari wãmetigo, tojo nicã ãpẽrã Jesure ãjõpeocãrã niwã.

18

Pablo Corintopũ weeseti'que ni'i

¹ Pablo Atenapũ wérẽca be'ro Corinto wãmetiri macãpũ wa'acu niwĩ. ² Topũ etagũ, ni'cũ judio masũ Aquila wãmetigure, cũ numo Priscilare bocaecju niwĩ. Ne waropũre Ponto wãmetiri di'tacjũpũ nicũ nĩmĩwĩ. Be'ro Italia di'tapũ macãrĩ wa'acu niwĩ. Cũ topũ nica be'ro tocjũ romano masã wiogu Claudio nipe'tirã judio masãrẽ ti di'tapũ nĩrãrẽ wijaduticũ niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, cũ numo me'rã Corintopũ wa'acu niwĩ. Pablo cũ Corintopũ etase ãpũroacã na quẽ'rã ne etarãta nicãrã niwã. Pablo topũre etãca be'ro ni'cã numũ na tiropũ sijagũ wa'acu niwĩ. ³ Na quẽ'rã cũ weronõjõta da'rasetirã nicãrã niwã. Usebatise su'ti caseri paca me'rã ãpẽrã sijarã wa'arã na miase wi'serire da'rerã nicãrã niwã. Te na da'raseticã i'agũ, na tiro na me'rã da'ragũ tojacã'cu niwĩ.

⁴ Saurunucũ judio masã na nerẽrĩ wi'ipũ judio masãrẽ, judio masã nitirãrẽ Jesú ye cjasere cãrẽ ãjõpeoato nĩgũ weregu wa'amũjãcũ niwĩ.

⁵ Be'ro Sila, Timoteo Macedonia di'tapũ ni'cãrã Pablo cũ hono'cãrã Corintopũre etacãrã niwã. Topũ na etacã, Pablo su'ti caseri me'rã wi'seri weemi'quere da'radu'ucã'cu niwĩ. Cũ nipe'tise numurĩ bu'ero bajuro Jesú ye cjasere bu'ecu niwĩ. Cũ judio masãrẽ "Ô'acũ bese'cu marĩ yoacã yucue'cu Jesú wãmetigũ nĩmĩ", ni bu'ecu niwĩ. ⁶ Na pe'e a'tere tu'osi'rĩticãrã niwã. Tojo weerã cũ weremicã, tocjãrã cãrẽ tu'ti, cũ weresere ye'sumũjãcãrã niwã. Na tojo weecã i'agũ, cũ tu'satisere i'ogũ, cũ ye su'tire to cjasere di'ta wã'a'quere paastei'ocu niwĩ. Narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Ô'acũ musãrẽ bu'iri da'recã, musã ye bu'iri wa'arosa'a. Yẽ bu'iri nisome. Musãrẽ yũ'ũ cũ ye cjasere weretojapũ. Tojo weegu yũ'ũ ni'cãcã me'rã judio masã nitirãrẽ Jesú ye cjasere bu'egu wa'aguti, nicũ niwĩ.

⁷ Tojo nitojanũ'cõ, ti wi'ipũ ni'cu wijaa, Ticio Justo ya wi'ipũ wa'a, nicã'cu niwĩ. Ti wi'i pe'e na nerẽrĩ wi'i pu'toacã nicaro niwã. Justo judio masũ nitimigũ, Ô'acũrẽ ãjõpeogu nicũ niwĩ. ⁸ Apĩ na nerẽrĩ wi'i wiogu Crispo wãmetigũ cũ quẽ'rã Jesure ãjõpeocũ niwĩ. Nipe'tirã cũ ya wi'icjãrã Jesure ãjõpeorã dia'cũ nicãrã niwã. ãpẽrã quẽ'rã ti macãcjãrã Pablo cũ were'quere tu'orã, pajãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Na ãjõpeotojacã i'agũ, Pablo narẽ wãmeyecu niwĩ.

⁹⁻¹⁰ Ni'cã ñami Pablo cãrĩtimigũ quẽ'ese weronõjõ Jesú cãrẽ ucũcã tu'ocu niwĩ:

—A'ti macãpũre pajãrã yũ'ure ãjõpeoajã nima. Tojo weerã mu'urẽ ãpẽrã ne mejẽcã weeta basiosome. Yũ'ũ mu'ũ me'rã nĩgũti. Tojo weegu uiticã'ña. Yẽ cjasere ne weredu'uticã'ña. Tojo werenu'cũcã'ña, nicũ niwĩ Jesú Pablõre.

¹¹ Tojo weegu Pablo ni'cã cũ'ma ape cũ'ma deco tocjãrãrẽ Ô'acũ ye quetire bu'ẽgũ, Corintopũre tojacũ niwĩ. ¹² Titareta ti di'ta Acaya wiogu Galio wãmetigũ sãjãcũ niwĩ. Tojo cũ wiogu nĩrĩ curã judio masã Pablõre ñe'e, cũ tiropũ miacãrã niwã. ¹³ Cãrẽ weresãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rĩ mejẽcã ãjõpeodutimi. Ësãrẽ dutise mejẽtare weedutigũ weemi, nicãrã niwã.

¹⁴ Pablo yũ'tiguti weeri curata Galio ucũquejocũ niwĩ judio masã cũrẽ weresã'cãrãrẽ:

—Cũ ña'arõ wéca be'ro nicã pũrcãrẽ, yũ'ũ tu'oboapã. ¹⁵ Musã judio masã ye dutise niyucã, musã basu apoya. Yũ'ũ pũrĩcã tere ne besosome, nicũ niwĩ.

¹⁶ Tojo nitojanũ'cõ, topũ nĩrãrẽ cũ yarã surarare cõ'awĩrõduticũ niwĩ. ¹⁷ Na topũ nĩrãta, maata Sõstenes wãmetigure wiogu i'orõpũ ñe'ea, paacãrã niwã. Na paagu judio masã nerẽrĩ wi'i wiogu nicũ niwĩ. Galio na tojo weecã, tojo i'arõ bajuro i'acã'cu niwĩ. Ne cã'mota'aticũ niwĩ.

Pablo Corintopũ ni'cu Antioquiãpũ dajatojaa'que, tojo nicã apaturi cũ bu'esijanemo'que ni'i

¹⁸ Pablo peje numurĩ Corintopũre tojacũ niwĩ. Be'ro tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ we'eriti, Priscila, Aquila me'rã Siria di'tapũ wa'a wa'acu niwĩ. Topũ cũ wa'ase ãpũro Corintopũ ni'cu Cencrea wãmetiri macãpũ bu'acu niwĩ. Ti macãputa yucũsũ me'rã wa'ati ãpũro

cũ poarire seecõ'aduticu niwĩ. Cũ todaporopu Ô'acürë "A'tiro weeguti" ní'quere tu'aja'a nĩsĩ'rigũ tojo weecu niwĩ.

¹⁹⁻²¹ Cürë séeca be'ro na yucusupu mujásājāa, dia pajiri maarë pē'a, ape pā'rë Éfeso wāmetiri macāpu etacārā niwā. Topu eta, cũ judío masā nerērĩ wi'ipu sājāa, Jesú ye cjasere judío masā me'rā ucūcu niwĩ. Ni'cārērā ti wi'i nĩrā cürë yoacā tojaduticārā nĩmĩwā. Cũ pe'e tojasĩ'rĩticu niwĩ.

—Yu'u Jerusalépu wa'agu wee'e bosenumu yu'ruogu wa'agu. Ô'acũ cũ uacā, apetero weegu a'tiguti tja, nicu niwĩ narë. Priscila, Aquila pũrĩcā ti macāputa tojacā'cārā niwā. Pablo ni'cũta to ní'cu yucusu me'rā yu'ruacu niwĩ.

²² Yu'ruaa, etacu niwĩ Cesareapure. Topu eta, yucusupu ní'cu dijaa, Jerusalépu wa'agu ma'apu majācu niwĩ. Jerusalépu etagu, tocjārā Jesure ãjõpeorārë añuduti, topu tojacā'cu niwĩ. Be'ro Antioquíapure yu'ruacu niwĩ tja. ²³ Topure cārõ niqúejo, yu'rua wa'acu niwĩ tja Galacia, Frigia di'ta nise macārĩpure. Nipe'tirā Jesure ãjõpeorārë nemorõ wācūtutuase o'onemowā'cācu niwĩ.

Apolo wāmetigu cũ masārë bu'e'que ni'i

²⁴ Pablo Galacia, Frigia di'tapu sijari curata apĩ judío masā Jesure ãjõpeogu Apolo wāmetigu Éfesopure etacu niwĩ. Cũ Alejandriacjũ añurõ ucũme'rigũ nicu niwĩ. Ô'acũ ye queti wererā na ojāca pũrĩ cjasere masĩrĩ masũ nicu niwĩ. ²⁵ Todaporopure āpērā Jesú ye quetire werecā tu'ocu niwĩ. Tojo weegu cũ weretu'saro me'rā, diacjũ nise me'rā āpērārë Jesú ye quetire wereturiacu niwĩ. Tojo weemigũ, Juā cũ masārë wāmeye'que dia'cürë masĩcu niwĩ. Espĩritu Santu cũ dijata'que pe'ere masĩticu niwĩ. ²⁶ Cũ ne uiro marĩrõ wācūtutuario me'rā judío masā na nerērĩ wi'ipu Jesú ye quetire werecu niwĩ. Be'ro Priscila, Aquila tu'ocārā niwā cũ weresere. Tere werecā tu'orā, cürë na ya wi'ipu miacārā niwā. Topu cürë añurõ Jesú ye quetire cũ masĩtimi'quere diacjũna'cõcārā niwā.

²⁷ Be'ro Apolo "Acayapu wa'asĩ'rĩsa'a" nicā tu'orā, Éfesocjārā Jesure ãjõpeorā cürë papera ojabosacārā niwā. Ti pũrĩrë Acayacjārā Jesure ãjõpeorāpure ojao'ocārā niwā. A'tiro ni ojacārā niwā: "Añurõ ñe'eña Apolo cũ topu ejacā", ni ojao'ocārā niwā. Ô'acũ to Acayacjārārë narë ma'igũ, cũ macũ Jesure ãjõpeocā weecu niwĩ. Narëta Apolo cũ bu'ese me'rā Acayapu ejagu, wācūtutuase o'onemocu niwĩ.

²⁸ Cũ nipe'tirā ĩ'orõpu judío masārë cũ wereme'rĩse me'rā docaque'amujācā weecu niwĩ. Cũ Ô'acũ ye cjase ojāca pũrĩpu bu'e, narë werecu niwĩ:

—Ô'acũ cũ bese'cu marĩ yoacā yucue'cu nĩmĩ Jesú, nicu niwĩ. Cũ añurõ diacjũ bu'e wereme'rĩcā, cürë na mejēcā nĩmasĩticārā niwā.

19

Pablo cũ Éfesopu bu'e'que ni'i

¹ Apolo Corintopu nĩrĩ cura Pablo pe'e u'muase bu'pare yu'ruaa, Éfesopure ejacu niwĩ. Topu āpērā Jesure ãjõpeorārë bocaejacu niwĩ. ² Narë sērtĩña'cu niwĩ:

—¿Musā Jesure ãjõpeorā, Espĩritu Santure ñe'erĩ? nicu niwĩ.

Na yu'ticārā niwā:

—Ñe'etiwa. Ēsā "Espĩritu Santu nĩpu" nicā tu'otĩrā nicāti, nicārā niwā.

³ —¿To pũrĩcārë musā wāmeyeno'rā, ñe'enojõ me'rā wāmeyeno'rĩ? ni, narë sērtĩña'nemocu niwĩ Pablo.

—Juā cũ bu'e wāmeyeronojõta ũsārë wāmeyewā, nicārā niwā.

⁴ Pablo narë nicu niwĩ tja:

—Juā wāmeyecu niwĩ masā na ña'arõ weeseti'quere bujaweti ducayūca be'ro. Juā a'tiro nicu niwĩ: "Yu'u be'ro ní'cũ a'tigusami. Cürë ãjõpeoya", nicu niwĩ. Cũ tojo nĩ wer'e'cuta nĩmĩ Jesú, nicu niwĩ Pablo.

⁵ Cũ narë weretojaca be'ro na Jesure ãjõpeocā ĩ'agũ, wāmeyecu niwĩ. ⁶ Be'ro na dupopapure cũ ye omocārĩrë ñapeocu niwĩ. Tojo weeri curata Espĩritu Santu napure dijatacu niwĩ. Cũ narë dijatacā, apemasā ye ucũsere ucũmasĩtimi'cārā ucũna'cācārā niwā. Apeye quē'rārë Ô'acũ cũ weredutisere cũ wācũse o'oro me'rā werecārā niwā. ⁷ Na nipe'tirā nĩrā, doce wa'tero ũmuu nicārā niwā.

⁸ Pablo ti macāpu nĩgũ, i'tiarā mujĩpũ judío masā na nerērĩ wi'ipu wācūtutuario me'rā bu'esijagu wa'amujācu niwĩ. Ô'acũ nipe'tirā wiogu nĩmĩ nisere na Jesure ãjõpeoato nĩgũ pũrõ werecu niwĩ.

⁹ Āpērā ni'cārērā ti wi'ipu nĩrā cũ weresere tu'otu'saticārā niwā. Ne ãjõpeoticārā niwā. Jesú ye cjasere masā na tu'oropu ña'arõ bujicā'cārā niwā. Tojo weegu Pablo na

me'rā nimi'cu cō'awijaa wa'acu niwī. Nipe'tirā Jesure ējōpeorārē cū me'rā ti wi'ipu nirārē pijijiwaacu niwī. Be'ro cū m̄m̄corinucū Tirano wāmetigu ya wi'i bu'eri wi'ipu masārē bu'ecu niwī. ¹⁰ Pua cū'ma bu'enu'cūcā'cu niwī. Tojo weerā ti di'ta Asiācārā tu'ope'ticā'cārā niwā Jesu ye quetire. Judio masā, āpērā judio masā nitirā quē'rā mejārōta tu'ocārā niwā cū weresere.

¹¹ Pablo ti macāpu nicā, Ō'acū cū me'rāta peje añuse wee'omujācu niwī. ¹² Tojo weegu Pablo cū basu wa'aticā, āpērā cū ye su'ti bu'icjase tuweecu'que su'tire, cū ye nesurire miamujācārā niwā dutitirā tiro, wātīa sājāno'cārā tiropu. Te me'rā dutitimi'cārā yu'ruamujācārā niwā. Wātīa sājāno'cārārē cō'awirōmujāno'cārā niwā.

¹³⁻¹⁴ Titareta āpērā masā wātīa cō'awirō sijari masā Éfesopure etacārā niwā. Na siete nicārā niwā. Esceva wāmetigu pō'rā ni'cū pō'rāta nicārā niwā. Cū ni'cū judio masā pa'ia wlogu nicu niwī. Na Jesure ējōpeotimirā, Pablo weronojō na quē'rā Jesu wāmerē pisurā, wātīarē cō'awirōsi'rīmicārā niwā. Tojo weerā wātīa sājāno'cārārē cō'awirōrātirā a'tiro nicārā niwā:

—Wātīa masā masāpure nirārē wijaaduti'i Jesu, Pablo weresijagu wāme me'rā.

¹⁵ Na tojo nicā, wātī narē yu'ticu niwī:

—Yu'u Jesure mas'i. Pablo quē'rārē mas'i. Masā pūrīcārē masītisa'a. ¿Noanojō niti masā? nicu niwī.

¹⁶ Narē tojo nīca be'ro masū wātī sājāno'cu na tiropu bu'puquepejacu niwī. Narē uputu paacu niwī. Cāmida're, na ye su'tire paatū'rēpe'ocā'cu niwī. Ni'cā pe'e narē paacā'cu niwī. Na pe'e ne a'meticārā niwā. Na su'ti marīrā tojarāpu ti wi'ipu ni'cārā omawija wa'acārā niwā. ¹⁷ Ti macā Éfesopu nīrā judio masā, āpērā judio masā nitirā nipe'tirā tu'ose'sa wa'acārā niwā tojo wa'asere. Tere tu'oucu, Jesure wiopesase me'rā wācūseticārā niwā.

¹⁸ Tojo weerā pājārā masā Jesure ējōpeorā, masā na tu'oropu weryu'rucārā niwā na toduporopu masārē dojorēseti'quere, na yai weronojō niseti'quere. ¹⁹ Pājārā tojo wee'cārā paperare na tenojō bu'e'que turirire masā na t'orōpu ūjūacō'ape'ocārā niwā. Te turiri wapa na ba'paqueocā, cincuenta mil niyeru cujiri wapabujase cujiri wapatiro wijacaro niwā. ²⁰ Tojo wee Jesure pājārā ējōpeonemocārā niwā. Cū ye queti nipe'tiropu se'sacaro niwā.

²¹ Be'ro Pablo wācūcu niwī: “Yu'u Jerusalēpu tojaaguti. Topu wa'agu, Macedonia, Acaya di'tapu yu'ruaguti. Jerusalērē cārō niquejo, yu'ruaguti tja Romarē t'asijagu wa'agu”, nicu niwī. ²² Tojo weegu puarā cūrē weetamurārē Timoteo, Erastore Macedonia pu o'oyumātācu niwī. Cū pe'e Asia di'taputa tojacā'cu niwī.

Éfesopu cumuca wa'a'que ni'i

²³ Titareta Pablo cū Éfesopu nicā, Jesure pājārā ējōpeose ye bu'iri pūrō cumuca wa'acaro niwā. ²⁴ Te cumucare wā'cōcu niwī ni'cū Demetrio wāmetigu. Cū asipa'ase plata wāmetisere da'rari masū nicu niwī. Te asipa'ase me'rā Artemisa wāmetigore na ējōpeose wi'seriacā queosere yee, duamujācu niwī. Artemisa na ējōpeogo na yee'co nico niwō. Te wi'seriacārē duarā Demetrio, āpērā cū me'rā da'raco'terā pajiro wapata'amujācārā niwā. ²⁵ Be'ro pājārā Jesure ējōpeocā t'agū, cū me'rācārā, āpērā na weronojō da'rasetirārē neocūcu niwī. Na nérēca be'ro narē nicu niwī:

—Masā añurō mas'i. Marī a'te da'rasetise me'rā añurō wapata'a nicā'a. ²⁶ Masā quē'rā Pablo weresere tu'oña'ña. “Marī ējōpeorā masā queose yee'cārā catise cuorā mejēta nima. Ō'acū weronojō nitima”, ni weresijagu weeami. Cū tojo were'quere a'tocjārā pājārā ējōpeorā weema. A'tocjārā dia'cū ējōpeosetirā weetima. Pājārā ējōpeorā weema. A'ti di'ta Asiācārā quē'rā cū weresere ējōpeoma. ²⁷ Tojo weero marirē a'te wiopesabutia'a. Marī da'rasere masā ña'arō wācūrāsama. Tere duutirāsama. Apeye quē'rārē marī ējōpeono'gō añubutiago ya wi'i mejō niri wi'i tojacā'rōsa'a. A'tocaterore Asiācārā, nipe'tiocjārā core ējōpeoma. Masā Pablo weresere ējōpeorā, siape me'rā core ējōpeodu'ucā'rāsama, nicu niwī Demetrio.

²⁸ Na cū tojo nicā tu'orā, uputu ua, caricūcārā niwā:

—Artemisa Éfesocjārā wiogo añubutiago nimo.

²⁹ Āpērā quē'rā tere tu'o, to nīrā waroa añurō caricūse'sa wa'acārā niwā. Tojo caricūrāta Gayo, Aristarco wāmetirārē ñe'e, sojaro me'rā wejewā'cācārā niwā pajiri wi'i ti macācārā na nerērē wi'ipu. Na Macedoniajārā Pablo me'rā sija'cārā nicārā niwā.

³⁰ Pablo quē'rā cū basu masā pājārā tiropu na me'rā ucūgū wa'agu wa'asi'rīmicu niwī. Āpērā Jesure ējōpeorā pe'e cūrē wējēbosama nīrā, ne du'uo'oticārā niwā. ³¹ Āpērā quē'rā Asiācārā wiorā Pablo me'rācārā queti o'ocārā niwā cūrē:

—Masā pājārā wa'teropu ne wa'aticā'to, ni queti o'ocārā niwā.

³² Na topu nerērā mejēcā dia'cū no'o na űaro caricūma'acā'cārā niwā. Na ħde'ro weerātirā a'topu marī nerēti? nisere ne masiticārā niwā. ³³ Na pājārā ti wi'ipu niŕi curata masā i'orōpu judío masā na acaweregu Alejandro wāmetigure tuuquenu'cōcārā niwā. To caricūrārē wereato nírā tojo weecārā niwā. Cū tocā'rōta di'tamarīato nigū narē omocā me'rā weequocu niwī. Ŭsā judío masā bu'iri moo'o nisere weresi'rīmicu niwī. "Pablo cū weresijase űsā ye cjase mejēta ni'i", nisi'rīmicu niwī. ³⁴ Na cūrē judío masā nimi ni i'amasirā, ā'ŕi quē'rā Artemisare ējōpeotisami nírā, maata ni'cārō me'rā caricūmajácārā niwā:

—Artemisa Éfesocjārā wiogo añubutiago nimo. Pua hora tere tojo caricūnu'cūcā'cārā niwā.

³⁵ Be'ro ni'cū ti macācjārā wiogupu narē di'tamaricā weecu niwī. Narē nicu niwī:

—Marī a'ti macā Éfesocjārā Artemisa añubutiago ējōpeori wi'ire co'terā ni'i. Co queose ű'musepu dijati'quere co'terā ni'i. Nipe'tirocjārā a'tere masísama. ³⁶ "Musā tere co'terā niwe'e", ne ni'cū marirē nímāsītisami. Tojo weerā musā űasere tocā'rōta du'uya. Diacjū wācūmu'tātimirē, űa'arō weeticā'ña. ³⁷ Ā'rā musā miiti'cārā apeyenojōacā marī ējōpeose wi'seri cjasere ne yajaticārā niama. Marī ējōpeogore yabiticārā niama. Na weetimicā, musā narē mejō waro miiticārā niapu. ³⁸ Demetrio, cū me'rā da'rarā āpērā masārē weresāsi'rīrā, marirē besewuaropu weresārā wa'ato. Te niatjeta na'irō beseri masā beserā niama. ³⁹ No'o apeyenojō musā űasere sērīsi'rīrā, wiorā na a'ti macācjārārē nerēdutiā, musā űasere ucūña. ⁴⁰ Ni'cācā marī caricū'quere romano masā wiorā "Marirē ya'ruñu'cārā weesama", ni wācūrāsama. Marī tojowarota caricūrō bajuro caricūma'acārā weepu. Tojo weerā romano masā na weresācā, marirē de'ro ni ya'tita basiotisa'a, nicu niwī Éfesocjārā wiogo.

⁴¹ A'te ucūyapati, "Tocā'rōta ni'i", nicu niwī. Cū "Musā ye wi'seripu wa'aya" nicā tu'orā, wijaastepe'tia wa'acārā niwā.

20

Pablo Macedonia di'tapu, Grecia di'tapu cū sija'que ni'i

¹ Cumuca pe'tica be'ro Pablo Jesure ējōpeorārē werecasana'cōgūti pijiocu niwī. Cū wéréca be'ro narē we'eriti, wa'a wa'acu niwī Macedonia di'tapu. ² To cjase macārīpu ya'ruagu, tocjārārē cū werese me'rā nemorō wācūtutuase o'onemowā'cācu niwī. Tojo weewā'cā, ejacu niwī Grecia di'tapure. ³ Topu i'tia mujīpu tocjārā me'rā tojacu niwī. Be'ro cū Siriapu yucusu me'rā wa'aguti weemigū, queti tu'ocu niwī judío masā mu'arē wējērātirā weeama nise quetire. Tojo weegu "Mejārō ya'ű a'tica ma'a Macedoniaputa wa'aguti tja", ni wācūcu niwī. ⁴ Cū wa'acā, cū me'rā wa'acārā niwā Bereacjū Sōpater wāmetigu, Tesalónicacjārā puarā Segundo, Aristarco wāmetirā. Tojo nicā Derbecjū Gayo wāmetigu wa'acu niwī. Apī Timoteo, āpērā Asiacjārā puarā Tíquico, Trófilimo wāmetirā wa'acārā niwā. Be'ro Filipopure etawā. Ya'ű quē'rā Luca Filipopu ni'cu wa'awu tja na me'rā. ⁵ Na űsā duporo Filipopu ni'cārā wijawā'cawā. Ŭsārē Troapu co'tecārā niwā. ⁶ Pā bucuase me'rā morētica ba'ari bosenumu be'ro űsā quē'rā Pablo me'rā narē sirutuwu Filipopu ni'cārā. Tojo sirutuwā'cārā, yucusu me'rā na wa'a'caroputa űsā quē'rā wa'awu. Wa'a, ni'cāmocuse numuŕi be'ro Troapure ejawu. Topu űsā me'rācjārā űsārē pōtērīwā. Topure ni'cā semana tojánīwā.

Pablo Troapu burudija wērī'cupure masō'que ni'i

⁷ Soorinumu űamīpu pōtērīrātirā nerēwā. Pablo pōtērīse duporo masārē bu'ewī. Cū ape numu wijaguti weeyugu, narē yoacā bu'ewī. Téé űami decopu bu'edu'uwī. ⁸⁻⁹ Ŭsā i'tia casatiri wi'i bu'ica tucūpu nerēwā. Ti tucūpure peje si'osepa niwā. Ni'cū ma'mu Eutico wāmetigu ventana sopepu dujiwī. Pablo yoacā ucūyucā, cūrē waja ejayu'ruacaro niwā. Cū cāriyu'rumajā wa'a, burudija wa'awī nucūcāpu. Ti tucūpu ni'cārā cū tiropu dija, cū wērī'cupure wejewa'cō dupowā. ¹⁰ Pablo quē'rā dijaa, mu'rīque'a, cūrē paabu'a wejewa'cōwī. "Catimi yujupu. Wācūque'titicā'ña", niwī. ¹¹ Pablo cūrē masōca be'ro űsā apaturi mujāwā ti tucūputa tja. Cū űsārē su'ori pōtērīse o'o, ucūnemowī tja téé bo'reste dijaticāpu. Be'ro weretojanu'cō, wijaa wa'awī. ¹² Cū wa'āca be'ro Eutico wērī'cupu masā'care topu nerē'cārā cū ya wi'ipu miawā. Cū masācā, na pūrō e'catise me'rā tojawā.

Pablo quē'rā Troapu ni'cārā Mileto wāmetiri macāpu wa'a'que ni'i

¹³ Be'ro Pablo űsārē Troapu nirārē diapu wa'ayudutiwī Asō wāmetiri macāpu. Tojo weerā topu wa'awu. Pablo cū wa'asi'rī'caronojōta ma'apu wa'acu niwī. ¹⁴ Ŭsā cūrē Asōpu bocaaja, cū űsā me'rā diapu wa'awī. Be'ro tja űsā Mitilene wāmetiri macāpu wa'awu. ¹⁵ Topu eja, ape numu ya'ruawu Quío wāmetiri nucārō pu'topu. Topu cārī,

ape nũmu yu'ruawu tja. Yu'ruaa, ejawu Samos wãmetiri nũcũrõpũre. To yu'ruaa, ejawu Trogilio wãmetiri macãpu tja. Topu cãriwũ. Ape nũmu wa'a, ejawu Mileto wãmetiri macãpu. ¹⁶ Asiapũre yoacã nisi'ritigu, "Éfesore diacjũ yu'ruarã", niwĩ Pablo. Cũ sojayu'ruawĩ. Apetero weegu cũrẽ basiocãma, Pentecosté bosenuũ duporo maata Jerusalẽpũre niyusi'ritojawĩ.

Pablo Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirãrẽ weretu'que ni'i

¹⁷ Miletopu nigũta, Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirãrẽ Pablo queti o'owĩ:

—Topũre wa'awe'e. A'topu yu'ũre põtẽrĩ ucũrã a'tia, nio'owĩ.

¹⁸ Na etacã ï'a, narẽ niwĩ:

—Musã añurõ masĩ'i yu'u musã wa'teropũre weeseti'quere. Yu'u ne waro Asiapũ etagu weesetinu'cã'quere, téé yu'u nitũogupũ weeyapada'reo'quere musã añurõ masĩsa'a. ¹⁹ Yu'u marĩ wioqu dutiro weeri masũ nigũ, "Yu'u masĩrõ me'rã ucũ'u", ne nitiwũ. Masã Jesure ãjõpeotĩcã utĩcãti. Yu'ũre judío masã na wẽjẽsĩ'rĩ wapacã, yu'u pi'eticãti. ²⁰ Yu'u musã nerẽwuaropu, no'o musã ye wi'seripũ musãrẽ weetamusenõjõrẽ ya'yiotiwũ. Werepe'ocã'wã. ²¹ Judío masãrẽ, judío masã nitirã quẽ'rãrẽ a'tiro werewu: "Musã ña'arõ weesetisere bujaweti ducayuya. Jesũ marĩ wioqure ãjõpeoya", niwũ. ²² Yu'u ni'cãrõacã Jerusalẽpũ wa'agu wee'e Espĩritu Santu yu'ũre duti'caronõjõta. Topu yu'ũre de'ro wa'aro wa'arosa'a. Masĩtisa'a. ²³ A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Nipe'tise macãripũ yu'u wa'asetirinucũ Espĩritu Santu yu'ũre werewĩ: "Masã mu'ũrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõ, mu'ũrẽ pi'eticã weerãsama", ni werewuwĩ. ²⁴ Na yu'ũre "Tojo weerãsama" nimigũ, wãcũqu'tiwe'e. Yu'u catiri umucore ma'iwe'e. Marĩ wioqu Jesũ cũ da'rãse cũu'que pũricãrẽ pe'osĩ'risa'a. Õ'acũ masã nipe'tirãrẽ ma'imĩ nise quetire weredutiwĩ yu'ũre.

²⁵ »Yu'u musã tiropu nigũ, Õ'acũ nipe'tirã wioqu nĩmi nise quetire weresijawũ. Ni'cãrõacãrẽ "Musã ne ni'cũ yu'ũre ï'anemosome majã", ni tu'õña'sa'a. ²⁶⁻²⁷ Yé bu'iri nisome musã u'musepu wa'aticã. Yu'u musãrẽ te niatjereta werepe'ocã'wã. Nipe'tise Õ'acũ musãrẽ wereduti'quere ne cã'rõacã ya'yiotiwũ.

²⁸ »Musã basu pe'e co'teya. Éfesopu tojaarã, ãpẽrã Espĩritu Santu musãrẽ co'tedutino'cãrã quẽ'rãrẽ co'teya. Õ'acũ macã wẽrĩse me'rã na quẽ'rã marĩ weronõjõta cũ põ'rã nĩma. Tojo weerã narẽ oveja co'terã na yarã ovejare añurõ co'terã weronõjõta añurõ co'teya. ²⁹ Yu'u wa'ãca be'ro ãpẽrã nĩsoori masã a'tirãsama. Yaiwa ovejare ba'a'caro weronõjõ musã Jesure ãjõpeomi'quere pe'ticã weesĩ'rĩrãsama. ³⁰ Musã tiro nĩrã quẽ'rã Jesure ãjõpeorãrẽ na bu'ese pe'ere sirutuato nĩrã nĩsoose wã'cãrãsama. ³¹ Tojo weerã musã na nĩsoori nĩrã, añurõ co'teya. Wãcũña. ï'tia cã'ma umucori, ñamĩrĩ nipe'tirã musã nĩrãnucãrẽ utise me'rã bu'ewu.

³² »Ni'cãrõacãrẽ majã musãrẽ co'teato nigũ yu'u Õ'acũrẽ sẽrĩbosacũugũti. Cũ ye cjase quetire tu'orã, musã masĩrãsa'a Õ'acũ masãrẽ ma'isere. Cũ musãrẽ tutuacã weegusamĩ. Õ'acũ "Nipe'tirã yu'u bese'cãrãrẽ añuse o'oguti", nicu niwĩ. Cũ ni'caronõjõta musãrẽ o'ogusamĩ. ³³ Yu'u ne wõtĩwũ ãpẽrã ye niyerure, na ye su'tire. ³⁴ Musã añurõ masĩ'i. Yu'u basu da'rãse wapa me'rã nipe'tise yu'u, yu'u me'rãcãrã ñasenõjõrẽ bocawũ. ³⁵ Yu'u tojo wéegũ, ãpẽrãrẽ weetamusere musãrẽ ï'owũ. Marĩ tojo da'ratjĩarãta, pajasecũorãrẽ weetamurõua'a. Wãcũña Jesũ marĩ wioqu cũ ni'quere. "Apeyenõjõ o'ogu pe'e ñe'egũ nemorõ e'catisamĩ", nicu niwĩ Jesũ, ni weretuowĩ Pablo Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirãrẽ.

³⁶ A'tere tojo nitojanu'cõ, Pablo na nipe'tirã me'rã ejaque'a, ñubuewĩ. ³⁷ Ñubuetõja, na nipe'tirã utitjĩarã, pũrõ ma'ise me'rã cũrẽ paabu'a, we'erititũowã. ³⁸ Na "Musã yu'ũre ï'anemosome majã" nicã tu'õ'cãrã nitjĩarã, pũrõ bujawetirã tojawã. Be'ro cũrẽ peta yucusũpu ba'pati tuusowã.

21

Pablo Jerusalẽpũ wa'a'que ni'i

¹ Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori nirãrẽ we'erititũo, yucusũ a'medo'cawũjõpu mujãsãjãa, wa'a wa'awũ. Wa'a, diacjũ pẽ'a ejawũ Cos wãmetiri macãpu. Topu cãrĩ, ape nũmu yu'ruawũ Roda wãmetiri macãpu. Ti macãrẽ yu'ruaa, ejawũ Pátara wãmetiri macãpu tja. ² Toputa ãsã apewũ me'rã Fenicia tiro wa'apjũpu mujãsãjãa, wa'a wa'awũ. ³ Wa'a, Chĩpre nũcũrõrẽ ï'awã'cã, ti nũcũrõ cũpe pe'e tojawũ. To yu'ruaa, Siria di'tapure etawũ. Eta, Tiro wãmetiri macãpu majãwũ. Topu tiwũ da'rarã apeque na duredijocã, ãsã quẽ'rã tiwũpu sãña'cãrã dijaawũ. ⁴ Topu ãsã Jesure ãjõpeorãrẽ bocaewũ. Na me'rã ni'cã semana tojániwũ. Na Espĩritu Santu masĩse o'ono'cãrã Pablõre "Mu'ũ Jerusalẽpũ wa'aticã'ña mu'ũrẽ wẽjẽrĩ", ni werewã. ⁵ Na tojo nimicã, ãsã "Ticusẽ

numurī tojarāti” nica be'ro wa'a wa'awu tja. Ūsārē nipe'tirā, na numosānumia, na pō'rā ba'patituowā petapu. Ūsā nipe'tirā nucūporopu ejaque'a, Ō'acārē űubuewu.⁶ űubuetoja we'eriti, ūsā yucusupu ma'jāsājāwā. Na pe'e quē'rā na ye wi'seripu tojaa wa'awā.

⁷ Ūsā Tiro wāmetiri macāpu nī'cārā yu'rūaa, etawu tja Tolemaida wāmetiri macāpu. Topu Jesure ējōpeorārē añuduti, ni'cā numu na me'rā tojawu. ⁸ Ape numu yu'rūaa, etawu tja Cesareapare. Topure eta, ūsā Felipe Ō'acū ye queti werecusiagu ya wi'ipu cārīwā. Cū me'rā topu tojacā'wā. Felipe todūporo Jerusalēpure āpērā seis me'rā ba'ase etiacju na besecū'cu niwī. ⁹ Cū me'rā cū pō'rā numia ba'paritirā numia marāpusumua moorā niwā. Na Ō'acū cū ucū'quere wereturiari masā niwā.

¹⁰ Ūsā pejeti numurī nica be'ro ni'cū Judeacjū Agabo wāmetigu etawī. Cū Ō'acū ucū'quere wereturiari masū niwī. ¹¹ Ūsā tiro eja, Pablo ya da ejerituri dare mi, cū basu cū ye omocārī, cū ye du'pocārīpu du'tewī. Du'tetoja, ūsārē niwī:

—Espīritu Santu a'tiro niami yu'ure: “Mu'u a'ti da me'rā du'te'caro weronojō judio masā Jerusalēpu a'ti da wiogure du'terāsama. Na judio masā nitirārē o'orāsama cūrē űa'arō weeditirā”, niami Espīritu Santu, niwī Agabo.

¹² Cū tojo nicā tu'orā, ūsā, āpērā Cesareacjārā Pablora “Ne Jerusalēpu wa'aticā'ña”, niwīwā.

¹³ Cū pe'e ūsārē niwī:

—Masā ne utiticā'ña. Yu'ure tojo wéerā, uputu bujawetise o'orā wee'e. Na yu'ure du'tesi'rīcā, yu'u narē “Du'teticā'ña”, nisome. Jerusalēpu na yu'ure Jesú ye bu'iri wējēsī'rīcā, yu'u e'catise me'rā wērīgūti, niwī Pablo.

¹⁴ Ūsā cūrē de'ro cā'mota'amasīti, Ō'acū cū de'ro ūaro weeato nīrā tojo du'ucā'wā.

¹⁵ To be'ro ūsā, ūsā ye dure, Jerusalēpu wa'a wa'awu. ¹⁶ Āpērā pejetirā to Cesareacjārā, Jesure ējōpeorā ūsārē ba'patiwā'cāwā. Ni'cū na me'rā Mnasō wāmetigu yoacā Jesure ējōpeosetigu Chipre nucūrōcju niwī. Ūsā cū ya wi'ipu Jerusalēpure cārīrā wa'awu.

Pablo Jerusalēpu Santiago, āpērā Jesure ējōpeorā su'ori nīrā me'rā ucū'que ni'i

¹⁷ Ūsā Jerusalēpure etacā, ūsārē Jesure ējōpeorā e'catise me'rā pōtērīwā. ¹⁸ Ūsā etāca numu ape numu pe'e Pablo Santiagore i'agū wa'agu, ūsā me'rā wa'awī. Topure nipe'tirā Jesure ējōpeorārē su'ori nīrā cū me'rā niwā. ¹⁹ Pablo narē añudutitoja, judio masā nitirā tiropu nipe'tise Ō'acū cū me'rā wee'quere ni'cārē tenacū wereburōwī.

²⁰ Narē tojo ni wérēca be'ro Ō'acūrē na e'catise o'owā. Be'ro Pablora niwā:

—Mu'u añurō masīsa'a. Pājārā waro judio masā Jesure ējōpeorā nima. Na Moisé cū duti'quere nipe'tirārē pūrō weeditirā weema. ²¹ Āpērā masā a'tiro ni ucjama mu'arē. “Mu'u judio masā nitirā ya di'tapu nīgū, judio masā topu nīrārē Moisé duti'quere weedititiaporo. Na pō'rā ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutitiaporo. Tojo nicā marī judio masā weesetisenojō quē'rārē weedititiaporo”, tojo ni ucjama āpērā mu'arē. ²² Na mu'u a'topu e'apū nise quietire tu'orā, nerērāsama. To pūrīcārē ūde'ro weesi'rīsari? ²³ Mu'u a'tiro weecā, añubosa'a. Ūmua ba'paritirā nima a'tore. Na Ō'acūrē “Apeyenojō tojo weerāti”, nicārā nima. ²⁴ Na me'rā mu'u Ō'acū wi'ipu wa'aya. Na Moisé duti'caronojōta weerā weeama. Na űa'arō niseti'quere Ō'acū na me'rā añurō e'catidutirā ducayurā weeama. Mu'u quē'rā na weronojōta weeya. Nipe'tise wa'icūrā na Ō'acūrē ūjūamorōse wapare narē mu'u wapayebosaya. Mu'u tojo wéca be'ro na poarire seecō'adutirāsama. Nipe'tirā judio masā mu'u tojo weecā, mu'arē queti “Tojo nima'acārā weepā”, nīrāsama. “Cū quē'rā Moisé duti'quere añurō weegū nīmī”, nīrāsama.

²⁵ »Ūsā sō'onícateropu Jesure ējōpeorā judio masā nitirārē papera dutiri pūrī ojatojawu na weeatjere. Wa'icu di'i āpērānojōrē Ō'acū mejētare ējōpeorā na wējē ūjūamorō űubuepeo'quere ba'adutitiwū. Nipe'tirā wa'icūrā ye dīre, wa'icūrā na wāmūta ārūasure'cārānojōrē ba'adutitiwū. Āpērārē a'metārādutitiwū na numosānumia, na marāpusumua nitirārē, ni ojao'owu judio masā nitirārē, niwā Jesure ējōpeorā su'ori nīrā Pablora.

²⁶ Pablo pe'e “Jau”, niwī.

Tojo weegu sō'onīcārā ba'paritirārē mīaa, ape numu pe'e na űa'arō niseti'quere du'u ducayurā wa'arā Ō'acū wi'ipu wa'awā. Ti wi'i Ō'acū wi'ipu sājāa, Pablo pa'ire werecu niwī:

—Ni'cā semana du'sa'a ā'rā űa'arō niseti'quere du'u ducayuatjo. Nitaori numurē na masānucū ovejare wējē o'orāsama Ō'acūrē, nicu niwī Pablo.

Pablöre Ô'acû wi'i po'peapu nigûrê ñe'e wijaa'que ni'i

²⁷ Na ña'arô niseti'quere ñucayu, na añurô tu'ajaboro âpêrâ judío masâ Asiacjârâ Pablöre cû Ô'acû wi'ipû nicâ ï'acârâ niwâ. Cûrê ï'arâ, âpêrâ masâ ti wi'ipû nirârê uarosâjâcâ weecârâ niwâ. Na cûrê ñe'ea, caricûcârâ niwâ:

²⁸ —Ûsâ acawererâ, Ûsârê weetamurâ a'tia. Â'rîta nimi nipe'tiro marîrê ña'arô ucûse me'râ dojorêcusia'cu. Cû “Judío masâ ña'a nima”, nucusiami. “Moisé cû duti'que wapamarî'i”, nimi. A'ti wi' Ô'acû wi'i quê'rârê “Ña'a ni'i”, ni bu'ecusiagu weemi. Apeyema tja griego masârê a'ti wi'ipûre miisâjâtiapî. Judío masâ nitirâ griego masâ a'ti wi'ipûre de'ro sâjâtita basiowe'e. Cû a'tiro wéégû, a'ti wi' ña'ase marîrî wi'ire dojorêgû weepî, ni weresâcârâ niwâ.

²⁹ Na toduporo Êfesocjû judío masû nitigu Trófiomo wâmetigure Pablo me'râ nicâ ï'acârâ niwâ macâpu. Tojo ï'a'cârâ nitjarâ, na “Cûrê Ô'acû wi'ipû miisâjâapî”, ni wâcûcârâ niwâ.

³⁰ Na tojo nicâ tu'orâ, ti macâcjarâ nipe'tirâ uarosâjâwâ. Tojo weerâ sojaro me'râ na omasâjâa, Pablo tiropû eja, cûrê ñe'e, Ô'acû wi'ipû nigûrê wejewijaawâ te sope pu'topû. Be'ro maata ti wi'î soperire añurô bi'acâ'wâ cû ti wi'ipû du'ti sâjârî nirâ. ³¹ Na Pablöre wêjêrâtirâpu weemiwâ. Na wêjêsi'rîrî cura âpêrâ masâ surara wiogupure wererâ wa'acârâ niwâ. A'tiro nicârâ niwâ:

—Nipe'tirâ a'ti macâ Jerusalêcjarârê cumuca wa'aro weepu, ni wercârâ niwâ surara wiogupure. ³² Cû te quietre tu'ogu, cû yarâ surarare nerêduti, âpêrâ cû me'râcjarâ wiorâ quê'rârê neo, omawâ'câticârâ niwâ na tiropû. Be'ro na tojo a'ticâ ï'arâ, Pablöre paami'cârâ paadu'ucâ'wâ.

³³ Be'ro surara wiogu Pablo pu'topû wa'a, cû yarâ surarare ñe'eduti, pu'a da cõme dari me'râ du'tedutiwî. Tojo weetojaca be'ro masârê “¿Noa niti â'rî? ¿De'ro weeti?” ni sêrîtiña'wî.

³⁴ Cû tojo nicâ, masâ pe'e apî mejêcâ, âpêrâ quê'râ mejêcâ no'uo uaro caricûma'acâ'wâ. Tojo weegu surara wiogu pe'e ne diacjû tu'oejatiwî. Tojo tu'oti, cû yarâ surarare miadutiwî na surara nirî wi'ipû. ³⁵⁻³⁶ Na topû cûrê miacâ, pâjârâ masâ narê sirutuwâ. Sirutu, pûrô caricûwâ:

—Cûrê wêjêña, niwâ. Tojo weerâ surara na ya wi'î sope pu'to mujârõtiro ejarâ, masâ “Cûrê wêjêña” nicâ tu'orâ, surara Pablöre miuwamujâwâ.

Pablo surara wiogu me'râ cû ucû'que ni'i

³⁷ Ti wi'ipû eja, cûrê o'osôrôrâtirâ weeri cura Pablo surara wiogure griego ye me'râ “Yû'u mu'û me'râ ucûsî'rîsa'a”, nicu niwî. Cû ucûcâ tu'ogu, surara wiogu pe'e “¿Mu'û griego yere masîti? ³⁸ ¿To pûrîcârê cârû sô'onîcu Egipcocjû masârê neocûu weetiagû, romano masâ wiorâ me'râ a'mewêjê'cu mejêta niti? Pâjârâ wêjêrî masârê ba'paritûsetiri mil ní'cârârê cû yucu marîrõpu miacu niwî. ¿Mu'û cû mejêta niti?” ni sêrîtiña'cu niwî Pablöre.

³⁹ Pablo cûrê ya'ticu niwî:

—Niwe'e. Yû'u judío masû, Tarso wâmetiri macâcjû ni'i. Tarso mejô nirî macâ mejêta ni'i Cilicia di'tapure. Yû'u â'râ masâ me'râ ucûsî'rîsa'a, nicu niwî.

⁴⁰ Cû tojo nicâ tu'ogu, surara wiogu “Jau. Ucûña”, ni ya'ticu niwî. Tojo weegu Pablo mujârõpu nu'cûgûta, omocâ me'râ masârê di'tamaridutiwî. Na di'tamaricâ ï'a, Pablo masârê na ye hebreo ye me'râ ucûwî.

22

¹ —Yû'u acawererâ, ya'ure tu'oya. Yû'u musârê yé cjasere wereguti musâ ya'ure “Bu'iri moomi” niato nigû, niwî.

² Be'ro Pablo na ye hebreo me'râ ucûcâ tu'orâ, nemorô di'tamarîawâ. Pablo narê niwî:

³ —Yû'u judío masû ni'i. Cilicia di'tacjû, ni'câ macâ Tarso wâmetiri macâpu bajuawû. A'ti macâ Jerusalêpu añurô masâtu'ajanu'cõwû. Yû'ure bu'e'cu Gamalie niwî. Moisé marî ñecûsumuarê duti'quere nipe'tisere bu'epe'ocâ'wû. Musâ a'tocaterore Ô'acû cû duti'quere weesetironojõta yû'u quê'râ añurô tojota weewu. ⁴ Yû'u toduporopure Jesure êjõpeorârê ña'arô weecûcâti. Ejeripõ'râ añucâti téé no'uo âpêrârê wêjêtu'ajanu'cõgûpu. Ûmua, numiarê ñe'e, narê bu'iri da'reri wi'ipû sôrõmujâdutiicâti. ⁵ Pa'ia wiogu, nipe'tirâ judío masâ wiorâ “Tojota weewî cû”, ni masîsama. Náta ya'ure papera apobosatjarâ o'owâ Damascocjarâ judío masâ marî acawererârê. Yû'u ti pûrî me'râ Damascocjarâ Jesure êjõpeorârê ñe'egû wa'amîwû. A'ti macâ Jerusalêpu narê miiti, bu'iri da'reguti nigû, tojo weemiwû.

Pablo cã ducayuse quetire masârê were'que ni'i

⁶ »Damascopu yu'u ejaguti weeri cura dajaritero nicã wãcũña marĩrõ u'musepu bapo ya'baro weronojõ yu'u tiro asistedijati bo'reyua wa'awu. ⁷ Tojo wa'acã, yu'u nucũcãpu buraque'a wa'acãti. To be'roacã ni'cũ yu'ure ucũcã tu'owu. "Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arõ weegu weeti?" niwĩ.

⁸ »Tere tu'o, yu'u cãrê yu'tiwu: "¿Noa niti mu'u?" niwã.

»Cũ pe'e "Yu'u Jesú, Nazarecjã, mu'u ña'arõ weesĩ'ri wapagũ ni'i", niwĩ. ⁹ Yu'u me'rã wa'a'cãrã quẽ'rã te asistesere ñ'acãrã niwã. Tere ñ'arã, ucua wa'acãrã niwã. Yu'ure cũ ucũ'que pe'ere tu'oticãrã niwã. ¹⁰ Jesú tojo nicã tu'o, "Yu'u wioгу ¿de'ro weegusari?" ni sãrĩtiña'wũ cãrê.

»Cũ yu'ure yu'tiwĩ: "Wã'cãnu'cãña. Wa'aya Damascopu. Topu mu'urẽ ni'cũ werergusami nipe'tise yu'u mu'urẽ weedutiatjere", nio'owĩ. ¹¹ Yu'ure cũ asiste'que ne caperi bajuticã weecãti. Tojo weerã yu'u me'rãcjãrã Damascopu su'ori wa'arã, yu'ure tãawã'cãwã.

¹² »Ti macãpũre ni'cũ Ananía wãmetigu, Moisé duti'quere weenu'cũrĩ masũ niwĩ. Nipe'tirã judío masã Damascopu nĩrã cãrê "Añugũ nimi", ni ñ'awã. ¹³ Yu'u ti macãpu etãca be'roacã Ananía yu'ure ñ'agũ ejawĩ. Cã yu'ure niwĩ: "Saulo, mu'u apaturi ñ'agũsa'a tja." Cũ tojo nĩrã curata yu'u apaturi ñ'acãti tja. Tojo wa'acã, cãrê ñ'awã yu'u tiro nu'cũgãrê.

¹⁴ »Be'ro yu'ure niwĩ: "Õ'acũ marĩ ñecũsumua ejõpeo'cu dũporopu mu'urẽ besecu niwĩ. Õ'acũ cũ uaro mu'urẽ masĩato ni, cũucu niwĩ. Tojo nicã cũ macã Jesú ña'ase moogãrê ñ'a, cũ ucũsere tu'oto nĩgũ cũucu niwĩ. ¹⁵ Nipe'tirãrẽ nipe'tiropu mu'u ñ'a'quere, mu'u tu'o'quere Jesú ye quetire mu'u werecusiagu wa'agusa'a. ¹⁶ ¿Ñe'enojõ pe'e basioweti mu'urẽ? Basio'o pũrĩcã. Wãmeyedutiya. 'Yu'u Jesure ejõpeo'o, yu'u ña'arõ wee'quere acobojoya', ni sãrĩña Õ'acũrê", niwĩ yu'ure Ananía.

Pablo judío masã nĩrã tiropu Õ'acũ cãrê wa'aduti'quere were'que ni'i

¹⁷ »Tojo wa'aca be'ro yu'u Damascopu ni'cu tojãtiwu a'ti macã Jerusalẽpu. Tojata, ñubuegu wa'awu Õ'acũ wi'ipu. ¹⁸ Yu'u ñubueri cura cãrĩtimigũ quẽ'ese weronojõ Jesure ñ'acãti. Jesú yu'ure niwĩ: "Quero a'ti macã Jerusalẽrẽ wijayã. A'ti macãcjãrã yé quetire mu'u weresijacã, ne ejõpeosome", niwĩ.

¹⁹ »Yu'u tere tu'o, cãrê niwũ: "Yu'u wioгу, na añurõ masĩsama yé cjasere. Nipe'tise judío masã na nerẽse wi'serinucũ mu'urẽ ejõpeorãrẽ a'masãjãa, narẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu cũu, paapecũuwũ. ²⁰ Esteba mu'u ye queti were'care na wẽjẽri curare yu'u quẽ'rã topũta ñ'anũ'cũwã. Na ye su'ti bu'icjasere co'tebosawu. 'Añurõ wẽerã, tojo weebata'ma', ni wãcũsetinu'cũwã", ni werewu Jesure.

²¹ »Jesú yu'ure niwĩ: "Wa'aya. Yu'u aperopu yoaropu o'õguti wee'e mu'urẽ judío masã nĩrã tiropu", niwĩ.

²² A'tota Pablo ucũsere tu'otowã. Cũ "Yu'ure 'Judío masã nĩrã tiropu wa'aya' niwĩ" nicã tu'orã, upũtu caricũwã:

—Cãrê wẽjẽña, ni caricũwã. ²³ Caricũnemo, na uasere ñ'orã, na ye su'ti bu'icjasere doqueomujã, di'ta marãrĩrẽ õrẽ wẽestequemorõmajãwã.

Pablo surara tiropu weeseti'que ni'i

²⁴ Na tojo weecã ñ'agũ, surara wioгу Pablõre o'osõrõcã'dutiwĩ na ya wi'i po'peapu. Sõrõtojanu'cõ, "¿De'ro weerã tocã'rõ caricũti?" ni masĩsĩ'rigũ Pablõre tãrãgũtigu du'teduticu niwĩ. ²⁵ Na du'teca be'ro Pablo surara wioгу to co'tegure nicu niwĩ:

—¿Musã romano masãrê bu'iri besemu'tãtimirã, tãrãta basioti? Basiotisa'a. Romano masãrê dutise tojo weedutitisa'a, nicu niwĩ.

²⁶ Cũ tojo nicã tu'ogu, surara cãrê dutibutiagu pe'ere weregu wa'acu niwĩ:

—Mu'u añurõ weeapa sĩ'rẽ. Romano masũta niami cũ, nicu niwĩ cũ wioгupure.

²⁷ Cũ tojo nicã, surara wioгу Pablo tiropu wa'a, cãrê "¿Nĩrõta romano masũ niti?" ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

Pablo yu'ticu niwĩ:

—Õu, romano masũta ni'i, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, ²⁸ surara wioгу pe'e nicu niwĩ:

—Yu'ua niyeru pajiro wapayewu romano masũ nisere sãjãgũtigu, nicu niwĩ.

Pablo pe'e "Yu'u pũrĩcã maata wĩ'magũpũta bajua'cu niwã romano masũ nisere", nicu niwĩ.

²⁹ Cũ tojo nicã, cãrê tãrãbo'cãrã uiwijaa wa'acãrã niwã. Na surara wioгу quẽ'rã "Romano masũrê du'tedutiasu" nĩjãgũ, uia wa'acu niwĩ.

Pablo judío masã wiorã tiropu cũ ni'que ni'i

³⁰ Surara wioḡu ape n̄m̄u pe'e ʒde'ro weerā cūrē weresāpari? ni masīsī'rīḡū, pa'ia wiorā, āpērā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēdutiḡu niwī. Tojo weeḡu Pablōre na dū'te'que cōme darire pāa, na wiorā tiroḡu pijiwā'cācu niwī.

23

¹ Pablō wiorārē ī'agūta ī'a, narē nicu niwī:

—Nipe'tiro yu'u catiro pōtēorō Ō'acū cū ī'orōḡu nipe'tise cū uaro weenu'cūcā'a. Tojo weeḡu yu'u wācūque'tiro marīrō nicā'a, nicu niwī.

² Cū tojo nicā tu'ogū, Anania pa'ia wioḡu Pablō tiro nu'cūrārē cū ucūsere tu'osī'rītīḡu, useroḡu paadutiḡu niwī.

³ Tojo weecā ī'agū, Pablō Ananiārē nicu niwī:

—Mu'u weeta'sasepiḡu ni'i. Ō'acū mu'urē bu'iri da'regusami. Mu'u Moisé duti'que me'rā yu'ure queoro besegū wee'e ʒnimiti? Mu'u tojo weemigūta, āpērārē yu'ure paadutiḡu, queoro weewe'e. Moisé cū duti'quere yu'rūnu'cāḡū wee'e, nicu niwī Pablō cūrē.

⁴ Cūrē tojo nicā, cū tiro nu'cūrā pe'e Pablōre nicārā niwā:

—A'tiro űa'arō ucūticā'rōua'a pa'ia wioḡu Ō'acū besecare, nicārā niwā.

⁵ Tere tu'ogū, Pablō narē nicu niwī:

—Acawererā, cū pa'ia wioḡu nisere yu'u masītiasu. Masīḡū pūrīcā, tojo nitiboapā. Ō'acū ojāca pūrīḡu a'tiro ni ojano'caro niwū: “Macā wioḡure űa'arō ucūco'teticā'ña”, niwā, nicu niwī Pablō.

⁶ Toḡu nīrā p̄a curua nicārā niwā. Saduceo masā, fariseo masā nicārā niwā. Narē ī'agū, uḡutu caricūbocure ucūcu niwī:

—Acawererā, yu'u quē'rā fariseo curuacjūta ni'i. Yu'u pacu quē'rā cūta nimi. Masā wērī'cārā be'roḡu masāsere yu'u ējōpeo'o. Tereta yu'ure ni'cārōacārē beserā weema, nicu niwī.

⁷ Cū tojo nicā, maata fariseo masā saduceo masā me'rā na basu wērī'cārāḡu masāse cjasere a'merī dū'sasocārā niwā. Tojo weerā na nerērī wī'iputa ni'cārō me'rā nisetimī'cārā a'merī ducawatia wa'acārā niwā. ⁸ Saduceo masā “Masā wērī'cārāḡu masāsoma. Ō'acūrē wereco'terā, wātīa quē'rā marīma”, ni ējōpeocārā niwā. Fariseo masā pe'e a'tiro ējōpeocārā niwā: “Masā wērī'cārāḡu masārāsama. Ō'acūrē wereco'terā, wātīa quē'rā nima”, ni ējōpeocārā niwā. A'te ējōpeose me'rā dū'sasocārā niwā. ⁹ Na uḡutu caricū, ni'cārērā Moisé duti'quere bu'eri masā fariseo curuacjārā wā'cānu'cā, nicārā niwā:

—Ā'rīrē ne bu'iri űa'ase bocawe'e. Apetero weeḡu Ō'acūrē wereco'tegū ucūḡū ucūapī Damasco wa'ari ma'apu. Tojo weerā marī Ō'acūrē yu'rūnu'cābosa'a nīrā, cūrē mejēcā niticā'rā.

¹⁰ Na uḡutu caricū dū'sasocā ī'agū, surara wioḡu Pablōre wējērī ni uḡu, cū yarā surarare nicu niwī:

—Pablō tiroḡu wa'a, cūrē pijiwā'cāña marī nīrī wī'ipū, nicu niwī.

¹¹ Ape n̄m̄u űamipū Jesús Pablō tiroḡu bajua, cūrē ucūcu niwī:

—Mu'u wācūtutuaya. A'ti macāḡu yé quetire ucū'caronojōta Romapū wa'agū quē'rā, tojota ucūña, nicu niwī.

Judío masā Pablōre wējēsī'rīmi'que ni'i

¹² Cū tojo nīca űami ape n̄m̄u āpērā judío masā ya'yioroḡu Pablōre wējērā nīrā, nerē apoyucārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ni'cācā me'rā Pablōre wējētimirā, ne cārōacā ba'ati, sī'rīti weerā. Cūrē wējētojarāḡu ba'a, sī'rīrā. Wējētimirā, ba'a, sī'rīcāma, Ō'acū marīrē bu'iri da'reato, ni apoyucārā niwā. ¹³ Tojo ucūrā cuarenta yu'rūoro nicārā niwā. ¹⁴ Na tojo ni ucū apōca be'ro pa'ia wiorā, āpērā judío masā bucurā tiroḡu wa'a, narē nicārā niwā:

—“Ēsā Pablōre wējētimirā, ne ba'ati, sī'rīti weerāti”, ni apoyuapu. “Ēsā cūrē wējētimirā ba'a, sī'rīcāma, Ō'acū űsārē bu'iri da'regusami”, niapu. ¹⁵ Musā, musā me'rācārā wiorā me'rā queti o'óya surara wioḡupure. űamiacā Pablōre musā tiroḡu mītidutiya. “Ēsā cū ye quetire dū'pocāputa aḡurō masīsī'rīsa'a”, ni queti o'óya, nisoodutio'ocārā nimiwā.

—Cū a'topure etasome. Ēsā cūrē wējērāti nīrā, ma'apu yucuerāti, ni werecārā niwā wiorārē. Wiorā na tojo nicā tu'orā, “Jau”, nicārā niwā.

¹⁶ Pablō páacjū na tojo wējēsī'rīse quetire tu'ogū, surara na nīrī wī'ipū wa'a, Pablō tiroḡu eja, werecu niwī.

¹⁷ Pablō pe'e cū werēcā tu'ogū, ni'cū surara wioḡure pijio, cūrē nicu niwī:

—Ā rī ma' murē mu' u wioḡu tiroḡu pijiwā' cāña. Apeyenojō werese cwoapu, nicu niwī.
¹⁸ Cū tojo nicā, cūrē surara wioḡu tiroḡu miaa, cūrē nicu niwī:
 —Pablo marī bu'iri da'reri wi'ipu cwogū yu'ure pijitjāgā, ā rīrē mu' u tiroḡu o'oāmi.
 Apeyenojō weregutigu weeapu mu'urē, nicu niwī.

¹⁹ Tojo weegu surara wioḡu cūrē tūawā'cā, masā na tu'otiroḡu sērītiña'cu niwī:

—Ķ Ne'enojō werese cwomiti mu' u? nicu niwī.

²⁰ Ma'mu pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Judío masā wiorā Pablo yu' u pacopānumurē ñamiacā na tiroḡu miadutirāsama mu'urē. “Ēsā cū ye cjasere du'pocāputa añurō masīsī'rīsa'a” nita'sarāsama.
²¹ Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. Cuarenta yu'ruoro masā Pablore yucuerā ma'apu du'tinu'cūrāsama. “Ni'cārōacārē ūsā Pablore wējētimirā, ne ba'ati, si'rīti weerāti. Cūrē wējētojarāpu ba'a, si'rīrāti”, niama. “Wējētimirā, ūsā ba'a, si'rīcāma, Ō'acū ūsārē bu'iri da'regusamī”, niama. Añurō apope'otojacārā niama na weeatjere. Tojo weerā na ni'cārōacārē mu' u “Jau” nise dia'cūrē yucuerā weeama, nicu niwī.

²² Cū tojo nica be'ro surara wioḡu pe'e cūrē we'eritigu, a'tiro nicu niwī:

—“Pablore wējēsī'rīse quetire weregu ejapu surara wioḡupure” ne āpērārē wereticā'ña, nio'ocu niwī.

Surara wioḡu Pablore Féli tiroḡu o'ó'que ni'i

²³ Pablo páacjū wa'áca be'ro surara wioḡu cū docacjārā puarārē pijiocu niwī.

—Musā yarā surarare were, apoyudutiya. Na ni'cācā ñami nueve nicā Cesareapu Pablore miarāsama. A'tiro wa'arāsama. Doscientos surara du'pocā me'rā wa'ato. Setenta cabayua me'rā pesawā'cāto. Doscientos ñosēse pjīrī me'rā wa'ato. ²⁴ Pablo cū pesajā cabayua quē'rārē apoyudutiya. Ne apeyenojō mejēcā wa'aro marirō Féli, Judea wioḡu tiroḡu miaña, nicu niwī surara wioḡu cū docacjārārē.

²⁵ Be'ro narē cū tojo nica be'ro papera ni'cā pūrī ojao'ocu niwī Félire. A'tiro ni ojano'caro niwū ti pūrīpure:

²⁶ “Yu' u Claudio Lisia, mu' u Féli Judea di'ta wioḡu añuduti'i. ²⁷ Judío masā ā rī Pablore ñe'e, wējēsī'rīmicārā niama. Be'ro ‘Cū romano masū nīmī' nicā tu'ogu, yu' u, yarā surara me'rā wiorēḡū ejawu na wējēbo'cure. ²⁸ Ķ Ne'enojō bu'iri cūrē weresāpari?’ ni masīsī'rīgū, judío masā wiorā tiroḡu cūrē miawū. ²⁹ Na cūrē na ējōpeosetise ye bu'iri weresācārā niwā. Ne cūrē te ye bu'iri wējērōua'a, bu'iri da'reri wi'ipu quē'rā sōrōrōua'a nisenojōrē bu'iri bocatisa'a. ³⁰ Āpērā judío masā cūrē wējērāti nise quetire tu'ogu, cūrē wējēbosama ni wācūḡū, yu' u mu' u tiroḡu pe'e ā rīrē o'ó'o. ‘Cūrē a'topu weresā'cārā mu' u tiroḡu ta'wa, mu'urē weresārā wa'ato', niwū narē. Tocā'rōta ni'i”, ni ojao'ocu niwī surara wioḡu Félipure.

³¹ Surara cū duti'caronojōta ti ñami Pablore miacārā niwā Antípatri wāmetiri macāpu. ³² Topu cārī, epe nūmu pe'e surara du'pocā me'rā wa'a'cārā totā majāmitojati a'titicārā niwā Jerusalēpu na ya wi'iputa tja. Cabayua me'rā wa'a'cārā dia'cū Pablo me'rā yu'ruacārā niwā Cesareapure. ³³ Na Cesareapu eta, surara wioḡu ojao'oca pūrīrē wiacārā niwā Félire. Cū tiroḡu Pablo quē'rārē cūcārā niwā. ³⁴ Féli ti pūrīrē bu'etojanu'cō, Pablore “Ķ No'ocjūpu niti mu' u?” ni sērītiña'cu niwī. Cū “Cilicia di'tacjū ni'i” nicā tu'ogu, ³⁵ Féli “Mu'urē weresā'cārā yu' u tiroḡu etacā, mu' u ye ucūsere tu'oguti”, nicu niwī.

Be'ro Pablore surarare co'tedutigu cūcū niwī Herode cū weedutica wi'ipu.

24

Pablore Féli tiroḡu weresā'que ni'i

¹ Ni'cāmocuse nūmurī yu'rūca be'ro pa'ia wioḡu Ananía, āpērā judío masā bācūrā, apī masārē weresā'cārārē ucūbosagū Tértulo wāmetigu Cesareapure wa'acārā niwā. Wa'a, Féli tiroḡu Pablore weresācārā niwā. ² Tojo weecā, Féli Pablore pijiocu niwī. Pablo na tiroḡu ejacā, Tértulo cūrē weresāwā'cōcu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ēsā wioḡu, añu pūrīcā mu' u dutise. Mu' u masīse me'rā añurō dutimasī'i. Tojo weerā ūsā a'meḡūese moo'o. Añupūrīrō nime'rīcā'a. Te mu' u da'rase me'rā a'ti di'tacjārārē añurō weetamugū wee'e. ³ Tojo mu' u weeyucā, mu'urē nipe'tirocjarāpu e'catise o'oma. ⁴ Mu'urē yu' u yoacā ucūdojasī'rītisa'a. Tojo weegu yu' u cārō ucūquejosere tu'oya.

⁵ »Ā rī caribosebācu nimi. Cū nipe'tiro a'ti turipure judío masārē uarosājācā weesijagu weemi. Apeyema tja Jesú Nazarecjūrē ējōpeosetirā curuacjū wioḡu nimi. ⁶ Cū judío masā nitirārē pijisājāsi'rīgū, Ō'acū wi'ire dojorēsī'rīmicu niwī. Ēsā judío masārē dutise tojo weedutiwe'e. Tojo weerā ūsā cūrē bu'iri ñe'ewū. Ēsā judío masārē

beseuaronojōta cūrē besesī'rīmiwā. ⁷ Ūsā tojo weesī'rīcā, Claudio Lisia surara wiogu ūsā tiro a'ti, ūsārē tutuaro me'rā ē'mawā'cā wa'awī. ⁸ Ūsārē a'tiro niwī: “Musā Pablore weresāsī'rīrā, musā a'ti di'ta wiogu Félipure weresārā wa'aya. Féli, mu'u basuta cūrē sērītiña'rē. Ūsā diacjū nise me'rāta cūrē weresārā wee'e”, nicu niwī Tértulo Félire.

⁹ Judío masā topu nīrā quē'rā “Tértulo diacjūta ucūmi”, nicārā niwā.

Pablo Féli tiropu ucū'que ni'i

¹⁰ Be'ro Féli Pablore ucūdutigu omocā me'rā weequocu niwī. Tojo weegu Pablo ucūcu niwī:

—Mu'u yoacā a'ti di'tapure dutigu niyucā, yu'u mu'urē masī'i. Tojo weegu yu'u mu'upure e'catise me'rā wereguti yé cjasere. ¹¹ Doce numurīta yu'ru'u Ō'acūrē ējōpeogu a'tigu yu'u Jerusalēpu etaca be'ro. Mu'u basuta āpērārē yu'u diacjūta ucūmiti? nīgū, sērītiña'rēgu. ¹² Yu'u ti macāpu nicā, āpērā me'rā Ō'acū wi'ipu, judío masā na nerēse wi'seripu, no'o macā decopu yu'u dū'sasocā, āpērā masārē yu'u uarosājācā weecā, ne ni'cāti bocaajatiwā. ¹³ Ā'rā na weresā'que diacjūta “Te ye bu'iri ni'i”, ni i'ota basiowe'e.

¹⁴ »A'te pūrīcārē diacjūta wereguti. Yu'u ñecūsūma na Ō'acūrē ējōpeoseti'caronojōta yu'u quē'rā ējōpeo'o. Tojo weegu yu'u Jesure ējōpeo'o. Ā'rā pe'e tereta “Jesure ējōpeose ña'a ni'i, diacjū niwe'e”, nīrā weema. Yu'u quē'rā nipe'tise Moisé cū oja'que, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere ējōpeo'o. ¹⁵ Masā añurā, ña'arā wērī'cārāpu masārāsama nise quē'rārē ā'rā weronojōta yucue'e. ¹⁶ Tojo weegu Ō'acū i'orōpu yu'u tutuaro pōtēorō añurō weesī'rīsa'a. Masā na i'orōpu quē'rārē tojota weesī'rīsa'a.

¹⁷ »Yu'u peje cū'marī be'ro apeye di'tapu bu'esija'cu Jerusalēpure dajawu. Judío masā pajasecuorā nīrārē niyeru o'ogu a'tiwu. Tojo nicā Ō'acūrē ñubuepeogu apeyenojō o'ogu a'tiwu. ¹⁸ Yu'u a'tere tojo weeri cura Asiācārā judío masā etapejawā yu'u Ō'acū wi'ipu nigūrē. Ūsā judío masā weesitironojōpuma yu'u ña'arō niseti'quere ducayucā i'awā. Titare yu'u me'rā pejetirācā masā niwā. Ne narē uarosājācā weetiwa. ¹⁹ Yu'u Ō'acū wi'ipu nicā i'a'cārā, na pūrīcā bu'iri cuomi nīrā, mu'u tiro weresārā a'tiroa'a. ²⁰ Na a'titicāma, ā'rā mu'u tiro nīrā cārū wiorā tiropu yu'u nicā, na bu'iri boca'quere weresāto. ²¹ Yu'u a'te pūrīcārē nicāti. Yu'u uputu ucūtutuaro me'rā narē niwū: “Masā wērī'cārāpu masārāsama' ni, yu'u ējōpeose ye bu'iri musā ni'cācā yu'ure beserā wee'e”, niwū, nicu niwī Pablo Félire.

²² Cū tojo nīca be'ro Féli Jesure ējōpeorā na weesetisere añurō masīgū niyugu, “Tocārōta tu'oguti. Be'ro Lisia surara wiogu cū etacāpu, yu'u mu'urē beseguti”, nicu niwī.

²³ Tojo weegu Féli surarare co'teduticu niwī Pablore tja.

—Añurō weeya cūrē. A'ti wi'ipu cū sijasī'rīcā, āpērā cū me'rācārā cūrē weeta-musī'rīcā, cā'mota'aticā'ña, ni, duticu niwī Féli cū yagu surarare.

²⁴ Pejeti numurī yu'rūca be'ro Féli, cū numo judío masō Drusila me'rā wa'acārā niwā tja Pablo nīrī wi'ipu. Topu etagu, surarare pijiduticu niwī Pablore. Pablo cū tiropu etacā i'agū, “Wereya Jesure ējōpeosenojō cjasere”, nicu niwī. ²⁵ Pablo a'tere werecu niwī cūrē:

—Ō'acū marīrē cū duti'quere añurō weesetiduticu niwī. Ō'acū “Musā basu ña'arō weesī'rīrā, weeticā'ña, wācūtutuaya”, nicu niwī. Be'ropu besegusami Ō'acū marī weeseti'quere, nicu niwī.

Pablo cū a'tere nicā tu'ogu, Féli tu'omarīa wa'acu niwī. Tojo weegu Pablore “Wijaagusa'a. Apetero no'o apeyenojō weese móógū, mu'urē pijioḡuti tja mu'u ucūserē tu'ocaju”, nicu niwī.

²⁶ Féli cūrē niyeru wapayecā uagu, pijio ucūmujācu nimiwī. Cū niyeru wapayéca be'ro bu'iripu nigūrē du'uwīrōḡuti nīgū, tojo weecu nimiwī. Pablo pe'e cūrē ne wapayeticu niwī.

²⁷ Be'ro puā cū'ma be'ro Féli wiogu nisere wijacā'cu niwī. Cū ducayuro sājācu niwī tja Porcio Festo wāmetigu. Féli cū wiogu nisere wijagu, judío masā me'rā añurō tojasī'rigū Pablore bu'iri da'reri wi'iputa cūcā'cu niwī.

25

Festo tiropu Pablo ucū'que ni'i

¹ I'tia numu cū wiogu nise sājāca be'ro Festo Cesarepu nī'cu Jerusalēpu wa'acu niwī.

² Cū topu ejacā, pa'ia wiorā, āpērā judío masā wiorā apaturi Pablore weresārā wa'acārā

niwā cūpure tja. Pablo pe'e Cesareapu nicu niwī. ³ Pablöre wējēatjere apoyotocacārā niwā. Tojo weerā Festore uputu tutuaro me'rā Pablöre miaduticārā niwā Jerusalēpu. "Festo cū Pablöre uócāma, cū ma'apu a'tigureta wējēcō'arāti", nicārā nimiwā. ⁴ Na tojo nicā, Festo pe'e "Cū Cesarea bu'iri da'reri wi'iputa nitojami. Yu'u basu maata tojaagusa'a tja topure. ⁵ No'ō āpērā musā wiorā apeyenojō bu'iri cuomi nisere cuorā, yu'u me'rāta wa'a weetjārā, weresārā wa'aya toputa", nicu niwī.

⁶ Be'ro Festo Jerusalēpure ocho o diez numuri ni, dajatojaa wa'acu niwī Cesareapure. Cū dajaca numu ape numu pe'e masārē na besewuaropu wa'acu niwī. Topu eja, Pablöre pijiduticu niwī. ⁷ Pablo topu sājāejacā, Jerusalēcārā judío masā Festo me'rā wa'a cārā Pablo pu'to wa'acārā niwā. Wa'a, cū weeti'quepureta ña'abutiase weresācārā niwā. ¿Na weresā'que diacjū niti? ne basioticarō niwā.

⁸ Na tojo nica be'ro Pablo pe'e "Judío masārē duti'quere ña'arō ucūtiwū. Ō'acū wi'i pajiri wi'ire dojorētīwū. Romano masā wiogure ne cārōacā yu'runu'cātīwū", nicu niwī.

⁹ Festo cū quē'rā tja judío masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Pablöre "¿Mu'u Jerusalēpu wa'asī'rīsari, yu'u topu mu'u ye cjasere besecā?" ni sērītiña'cu niwī.

¹⁰ Pablo cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u a'to besewuaropu romano masā wioqu tiropu ni'i. A'toputa yu'ure beseroua'a. Yu'u judío masārē ne cārōacā ña'arō weetiwū. Mu'u a'tere añurō masīsa'a. ¹¹ Yu'u ña'ase wee'que ye bu'iri "Cūrē wējērōua'a" nicā pūrīcārē, ne "Yu'ure wējētīcā'ña", nitibosa'a. Na yu'ure weresā'que diacjū niticāma, ne ni'cū yu'ure sōjā judío masāpūre bu'iri da'redutita basiowe'e. Tojo weegu diacjūta Romapu nīgū, romano masā wioqu waropu yu'ure besecā masa'a, nicu niwī Pablo Festore.

¹² Be'ro Festo cū me'rācārā werecasari masā me'rā ucūtoja, Pablöre pijioqu niwī:

—Mu'u romano masā wioqu waropure beserouapu. To pūrīcārē mu'u cū tiropūta besedutigu wa'agusa'a, nicu niwī Festo.

Festo Agripare Pablo ye quetire were'que ni'i

¹³ Pejeti numuri Festo Pablöre ucūca be'ro Judea di'ta wioqu waro Agripa wāmetigu cū ma'mio Berenice me'rā wa'acārā niwā Cesareapure. Na Festore cū wioqu nise sājāca be'ro añudutirā wa'arā weecārā niwā. ¹⁴ Na topu peje numuri niyucā, Festo Agripare werecu niwī Pablo ye cjasere. A'tiro nicu niwī:

—A'to ni'cū masū niami bu'iri da'reri wi'ipū Féli cū wioqu nise wijagu du'uwirōti'cu. ¹⁵ Yu'u Jerusalēpu ejacā, pa'ia wiorā, āpērā judío masā bucurā Pablöre wējēato nīrā, yu'upure weresāwā. ¹⁶ Yu'u narē yu'tiwu: "Ūsā romano masā a'tiro weeseti'i. Ne āpērārē wējēdutoro mar'i cūrē weresā'cārā, weresāno'cu quē'rā beseropu na basu a'merī diacjūnū'cōtica be'ro. Na weresāno'cu narē yu'tica be'ropu beseno'o", niwū narē. ¹⁷ Tojo weegu na a'to etāca numu ape numu pe'e maata yoooro marīrō yu'u masārē besewuaropu wa'awu. Topu eja, Pablöre pijioqu. ¹⁸ "Yu'ure weresārā, Ña'abutiase peje waro bu'iri cuomi", ni weresārāsama", ni wācūmiwū. Ne marīcaro niwū. ¹⁹ Na ējōpeosetise cjasē dia'cū nicaro niwū. Apeye, ni'cū masū Jesú wāmetigu judío masā na "Wērīa wa'awī" ni'cure Pablo pe'e cūrēta tja catimi nise queti dia'cūrē weresāwā. ²⁰ Yu'u a'tenojōrē ¿de'ro weegusari? nīmasīti, Pablöre sērītiña'wū. "¿Mu'u Jerusalēpu wa'asī'rīsari? ¿Topu beserouasari te cjasere?" niwū. ²¹ Cū pe'e "Jerusalēpure wa'asī'rīsita'a. Romano masā wioqu waro Augusto tiro pe'e beseno'sī'rīsa'a", niwī. Tojo nicā tu'ogu, "Mu'u a'tota tojánīgūsa'a yujupu bu'iri da'reri wi'ipū. Yu'u mu'urē o'ota basiocā, mu'u wa'agusa'a", niwū, ni quetiwerecu niwī Festo Agripare.

²² Cū tojo nicā tu'ogu, Agripa "Yu'u quē'rā cū ucūcā tu'osī'rīsa'a", nicu niwī. Festo pe'e "To pūrīcārē mu'u ñamiacāta tu'ogusa'a", nicu niwī.

²³ Ape numu Agripa, cū ma'mio Berenice na añuse wiorā su'ti sāñase me'rā na nerēwuarī tucūjopu sājācārā niwā. Āpērā surara wiorā, ti macācārā wiorā quē'rā na me'rā sājācārā niwā. Na nerētojaa be'ro Festo Pablöre pijidutīo'ocu niwī.

²⁴ Pablo na tiropu sājāejacā, Festo to nīrārē nicu niwī:

—Wioqu Agripa, āpērā a'to dujirā, ā'rī Pablöre musā ī'a'a. Pājārā judío masā Jerusalēcārā, a'ti macācārā cūrē weresāwā yu'upure. Na'irō cūrē "Wējērōua'a", ni caricūmājāwā. ²⁵ Na tojo nīmīcā, yu'u pe'e "Cūrē wējērōua'a" na nise bu'irire bocaticāti. Cū basu "Yu'u Augusto tiropu beseno'sī'rīsa'a" nicā, "Cūrē toputa o'oguti", niwū. ²⁶ Yu'u cūrē o'ogū, "Ā'rī a'te bu'iri cuomi, tojo weecu niwī", ne papera ni ojao'ota basiowe'e marī wioqupure. Tojo weegu yu'u masā tiropu ā'rīrē pijioapu. Mu'urē wéegu pijioasu ūsā wioqu ā'rī me'rā ucūato nīgū. Mu'u cū me'rā ucūca be'ro Augustopure "A'te bu'iri cuomi" ni ojao'ota basiorosa'a nīgū, cūrē pijioasu. ²⁷ Ni'cū bu'iriwi'ire o'ogu, "A'te bu'iri

cuomi" ni weretimidgã, o'óta basiowe'e marĩ wiogupure. Mejõ warota o'oro weronojõ tu'õña'sa'a, nicu niwĩ Festo Agripare.

26

Pablo Agripare cũ were'que ni'

¹ Be'ro Agripa Pablöre ucũdutigũ niwĩ:

—Ni'cãrõacã mu'u yu'tiya mu'arẽ na weresã'quere, nicu niwĩ. Tojo weegu Pablo wiogure añudutigũ, na weesetironojõta omocã me'rã weequero, cãrẽ ucũcu niwĩ:

²⁻³ —Wiogu, mu'u nipe'tise judío masã na weesetisere masisa'a. Apeye na ucũ a'metu'timujãse quẽ'rãrẽ masisa'a. Tojo weegu yu'u añurõ e'catise me'rã mu'arẽ wereguti judío masã na yu'ure weresã'quere. Añurõ pajaña'se me'rã yu'u ucũsere tu'oya.

⁴ »Yu'u wĩ'magũ nicãputa judío masã nipe'tirã yu'u niseti'quere masĩmujãtiwã. Ya macã Tarsopũ nicã, Jerusalẽpu yu'u nicã masiwã. A'tocateropũ quẽ'rãrẽ masisama yu'u weesetisere. ⁵ Yu'u ma'maputa fariseo curuacjũ ninũ'cãwũ. Na tere weresĩ'rĩrã, añurõ masisama. Nipe'tirã judío masã wa'teropure ti curuata ni'i nipe'tise Moisé cũ duti'quere añurõ weeri curua. ⁶ Ni'cãrõacãrẽ Ô'acũ masã wẽrĩ'cãrãpũre masõgũsami nise yu'u ãjõpeose ye bu'iri a'topũ besedutirã o'oãma. A'te masãse cjasere marĩ ñecũsumapureta Ô'acũ weretojacu niwĩ. ⁷ Tereta yucuerã wee'e marĩ doce cururicjãrã. Tojo weerã umucori, ñamirĩ cãrẽ ãjõpeorã ñubuenũ'cũcã'a. Yu'u quẽ'rã wẽrĩ'cãrãpu masãrãsama nisere yucuegu wee'e. A'te ye bu'irita ni'cãrõacãrẽ judío masã yu'ure weresãrã weema. ⁸ To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã musã pe'e Ô'acũ masã wẽrĩ'cãrãpũre masõsere ãjõpeoweti?

⁹ »Yu'u quẽ'rã todõporopũ Jesũ Nazarecjũrẽ ãjõpeorãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrõ põtõorõ weecũmiwũ. ¹⁰ Jerusalẽpu pa'ia wiorã na dutio'omujãrõ me'rã Jesure ãjõpeorãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipũ miamujãwũ. Narẽ wẽjẽcã, yu'u quẽ'rã ne cã'mota'atiwũ. ¹¹ Pejetiri yu'u judío masã na nerese wi'seripũ wa'a, Jesure ãjõpeodu'uatõ nĩgũ bu'iri da'recutiwũ. Uputũ waro na me'rã uagu, apeye di'tapũ narẽ bu'iri da'resi'rĩgũ sirutuwã'cãcũwũ.

¹² »"Bu'iri da'reguti tja" ni wãcũwã'cãgũ, pa'ia wiorã dutio'ori pũrĩ me'rã Damascopũ wa'amiwũ. ¹³ Ti macã wa'ari ma'apũ wa'agu, dajaritero nicã mujipũ asistero nemorõ u'musepu asistedijati, añurõ bo'reyua wa'awũ. Yu'u tiro, yu'u me'rãcãrã tiropu asiste se'sa wa'awũ. ¹⁴ Tojo wa'acã, ãsã nucũcãpu nipe'tirã burãque'ua wa'awũ. Ni'cũ yu'ure hebreo ye me'rã ucũcã tu'owũ: "Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arõ weeti? Tojo wéégu, mu'u basuta ña'arõ weegu wee'e", niwĩ.

¹⁵ »Cũ tojo nicã, "¿Noa niti mu'u?" niwũ cãrẽ.

»Cũ yu'ure yu'tiwĩ: "Yu'u Jesũ ni'i, mu'u ña'arõ weesĩ'rĩ wapagũ. ¹⁶ Wã'cãnu'cãña. Yu'u mu'arẽ yé cjasere weregu wa'ato nĩgũ mu'arẽ bajuapu. Ni'cãcã mu'u i'a'quere, yu'u mu'arẽ be'ropũ i'otajere weregu wa'agusa'a. ¹⁷⁻¹⁸ Judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã mu'arẽ wẽjẽsĩ'rĩcã, añurõ co'teguti. Judío masã nitirã tiro na tu'omasiatõ nĩgũ yé quetire mu'arẽ weredutigũ o'õgutigu wee'e. Mu'u werecã, ña'arõ weeseti'quere du'u, añuse pe'ere siruturãsama. Tojo weecã, na'itĩ'arõpũ ni'cãrã bo'reyuse pe'ere bocarãsama. Yu'u na wiogu nĩgũti. Wãtĩ pe'e na wiogu ninemoticã'tõ nĩgũ tojo weeguti. Yu'ure ãjõpeocã, na ña'arõ weeseti'quere acobojoguti. Tojo weerã na quẽ'rã ãpẽrã yu'ure ãjõpeo'cãrã, yu'u bese'cãrã me'rã nirãsama", niwĩ Jesũ yu'ure.

¹⁹ »Tojo weegu Jesũ cũ u'musepu ucũdijo'quere queoro weewũ. Yu'rũnu'cãtiwũ. ²⁰ Yu'u ne warõ Damascõcãrãrẽ Jesũ ye quetire werenu'cãwũ. Be'ro Jerusalẽcãrãrẽ, nipe'tiro Judea di'tacãrãrẽ, ãpẽrã judío masã nitirã quẽ'rãrẽ a'tiro werewũ. "Ña'arõ musã weeseti'quere du'uya. Ô'acũ cũ warõ weeya", niwũ. Na tojo wéeca be'ro na ducayũ'quere ãpẽrãrẽ i'otato nĩgũ narẽ añurõ nisetidutiwũ. ²¹ A'te yu'u were'que ye bu'iri judío masã Ô'acũ wi'ipũ yu'u nĩgũrẽ ñe'e, wẽjẽsĩ'rĩmiwã. ²² Na tojo weesĩ'rĩmicã, Ô'acũ pe'e yu'ure weetamunu'cũcã'wĩ. Tojo weegu yu'u a'tocaterore wiorãrẽ, ãpẽrã mejõ nirã quẽ'rãrẽ Ô'acũ ye quetire were'e. Duporopũ Moisé, ãpẽrã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã "Be'ropũ tojo wa'arosa'a" na ni'caronojõ tereta yu'u were'e. ²³ Na a'tiro ni ojacãrã niwã: "Cristo Ô'acũ bese'cu pi'eti, wẽrĩgũsami. Wẽrĩtoja, cãta wẽrĩ'cãpu masãmu'tãgũsami. Tojo weegu cũ yu'ruosere werergusami judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ", ni ojacãrã niwã, ni werecu niwĩ Pablo.

²⁴ Cũ tojo nĩrĩ curata Festo caricũquejocũ niwĩ Pablöre:

—Pablo, mu'u maatigũ wee'e. Uputũ mu'u bu'ese ye bu'iri mu'u tu'omasitigũ dojo'o, nicu niwĩ Festo.

²⁵ Cã tojo nicã, Pablo yu'ticu niwĩ: "Yu'u maatigu mejêta wee'e. Yu'u werese diacjũta ni'i. Wiopesase me'rã were'e", nicu niwĩ.

²⁶ Be'ro Agripare werecu niwĩ tja:

—Mu'u a'te cjasere añurõ masĩsa'a. Tojo weegu yu'u mu'urẽ uiro marĩrõ were'e. Nipe'tise yu'u mu'urẽ were'quere añurõ masĩsa'a. A'te Jesũ ye queti ya'yioropu wa'atiwu.

²⁷ »¿To pũrĩcãrẽ mu'u quẽ'rã, Agripa, Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'quere ãjõpeoweti? Yu'u tu'oña'cã, mu'u ãjõpeosa'a, ni sãrĩtiña'cu niwĩ Pablo.

²⁸ Cã tojo nicã, Agripa nicu niwĩ:

—¿Pejetiacã ucũse me'rã mu'u yu'ure Jesure ãjõpeocã weecã'sĩ'riti? ni yu'ticu niwĩ.

²⁹ Pablo ninemocu niwĩ tja:

—Peje ucũse, pejetiacã ucũse useri me'rã mu'u, a'to nirã nipe'tirã yu'u weronojõ Jesure ãjõpeocã hasa'a, yu'u weronojõ bu'iri da'reri wi'ipu nitimirã, nicu niwĩ.

³⁰⁻³¹ Cã tojo nĩca be'ro Agripa, Festo, Berenice, ãpẽrã na me'rã dujĩrã wã'cãnu'cã, ape tucũpu Pablo ye cjasere ucũrã sãjãacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Cã pũrĩcã te ye bu'iri wẽjẽrõua'a nisere ne mooami. Ne bu'iri da'reri wi'ipu quẽ'rãrẽ cũuta basiotimiapã, nicãrã niwã.

³² Agripa pe'e Festore nicu niwĩ:

—Cã basu pe'e "Augusto romano masã wiogu yu'ure beseato" niticãma, marĩ cĩrẽ du'uwĩrõcã'boapã, nicu niwĩ.

27

Pablora Romapu o'ó'que ni'i

¹ Be'ro Festo Romapu o'óta basiocã ã'agũ, Pablora, tojo nicã ãpẽrã bu'iri da'reri wi'ipu nirãrẽ Julio surara wiogure co'tedutiwĩ. Julio surara wiogu Augusto wãmetiri curuacjũ niwĩ. Yu'u Luca quẽ'rã na me'rã wa'awu. ² Ësã ni'cãwũ yucusu Adramitio wãmetiri macã cãwũ Asia cjasepetaripu wa'apju me'rã mujãsãjã wa'awu. Apĩ Aristarco wãmetigu Macedonia di'ta Tesalonica wãmetiri macãcũ ãsã me'rã wa'awĩ.

³ Cesareapu wija'cãrã ape numu ãsã Sidõ wãmetiri macãpure etawu. Topu ãsã etacã, Julio Pablora pajaña'gũ, a'tiro weewĩ. Tocjãrã cũ me'rãcãrã cũ wasenojõrẽ o'oato nĩgũ, na tiropu sijadutigu du'uo'owĩ. ⁴ Ësã ti macãpu ni'cãrã wijawã'cã, Chipre nucũrõrẽ diacjũcamocã pe'e yu'ruawu. Tia pe'e wĩ'rõ tutuatiwu. ⁵ Ësã Cilicia, Panfilia wãmetise di'ta tiro ti maarẽta yu'rutẽrĩ pẽ'a, Mira wãmetiri macãpu Licia di'tapure ejawu. ⁶ Ti macãpu apewupu mujãsãjãrãtirã tiwupu sãña'cãrã dijawu. Be'ro surara wiogu apewu Alejandria cãwũ Italiapu wa'apjura bocaewã. Ësã tiwupu mujãsãjã, wa'a wa'awu tja.

⁷ Wĩ'rõ ãsãrẽ uputu wẽe cã'mota'ayucã, ãsã peje numurĩ yoogowu. Ësã uputu pi'etica be'ropu ejawu Gnido wãmetiri macã põtõorõpure. Wĩ'rõ apero pe'e wẽose ye bu'iri diacjũ yu'ruamasiti, apero pe'e majãmiawũ. Salmõn peta tiro pe'e yu'ruaa, Creta nucũrõrẽ cũpe pe'e bajaque'awu. ⁸ Ësã sumutopu yu'ruaa, uputu da'rayu'rua'cãrã caributĩrãpũ Añuri Peta wãmetirõpure ejawu. Ti peta Lasea wãmetiri macã pu'to niwũ.

⁹ Ësã uputu yoogo'que ye bu'iri judio masã be'tiri bosenumu yu'ruatojacaro niwũ. Tojo weero wĩ'rõ uputu wa'a, pu'ecu nu'cãtjo cã'rõacã du'sawu. Ësã yu'ruacã, uputu waro wiopesa niwũ. ¹⁰ Tere masĩgũ, Pablo narẽ weremiwĩ:

—Marĩ yu'ruacã, wio nisa'a. A'tiwu, tiwu cjasepuque, marĩ quẽ'rãrẽ mirĩtwio nisa'a. Tojo weerã marĩ a'toputa tojánirã yujupu, nimiwĩ.

¹¹ Cã tojo nimicã, surara wiogu Pablo ucũsere tu'otiwĩ. Tiwu wiogu, tiwu autugure na ucũse pe'ere ãjõpeowĩ. ¹² Ti peta pe'e pu'ecu nicã ña'a niporo. Tojo weerã tiwupu sãnarã pajãrã ti nucũrõ Cretare yu'rua wa'asĩ'riwã Fenice wãmetiri macãpu. "Topu apetero weerã pu'ecu tõ'orãsa'a", niwã. Ti peta pe'ere uputu wĩ'rõ wẽetiporo.

Pablo quẽ'rã pu'etõ'o'que ni'i

¹³ Tojo weerã sajatiro wĩ'rõ wẽetuuwã'cãticã, tiwu da'rarã pe'e "Yu'ruarõua'a Fenicepu", ni wãcũwã. Tojo wee ãsã Creta wãmetiri nucũrõ sumutopu yu'ruawu. ¹⁴ Ësã wijãca be'ro maata wĩ'rõ uputu wẽewã'cãtiwu ãsã pu'to nucũrõ tiro pe'e. Te wĩ'rõ Nordeste wãmetiwu. ¹⁵ Tiwure wĩ'rõ uputu wẽecã'mota'awu. Tojo wẽecã, wĩ'rõ wẽepõtõorõ pe'e wa'ata basiotiwu. Basioticã ã'a, to wẽewã'cãrõ pe'eta ãsãrẽ su'ori miawũ. ¹⁶ Ësã ni'cã nucũrõ Cauda wãmetiri nucũrõacãpure eja, yu'ruawu wĩ'rõ uputu wẽopũritiro pe'e. Tiwu siropu ni'cãwũ yucusu cã'wãacã pajipju mirĩcã, na yu'ruapju du'tepono'wũ. Wĩ'rõ uputu wẽecã, tiwãacãrẽ uputu da'ratjãrãpũ pajipjujõpu miisãawũ. ¹⁷ Tiwure wejemorõpeotoja, pũnu'mo dari me'rã wĩ'rõ me'rã batari nirã pajipjũta warua, du'tewã. Be'ro na ui, Sirte wãmetiro nucũporojõpu marĩrẽ wẽewã'cãrĩ nirã, na "Su'ti caseri wĩ'rõ miato" ni, du'teõ'o'que caserire pãacã'wã. Na

páaca be'ro wí'rō wēorō pe'eta wa'awū. ¹⁸ Ape nūmu mejārōta wí'rō wēecā ĩ'arā, a'tiro weewā. Tiwūpu apeqe sãñasere pa'sa tutuapju tojato nírā cō'aduōwā. ¹⁹ Ape nūmu ũsā basuta ni'cārē tiwū cjase su'ti caserire, na du'te'que darire, na tuatu'que sē'rērīrē doqueñonemowā tja. ²⁰ Peje nūmurī mujīpū umucocjū, ñocōa ne bajutiwā. Tojo weerā ũsā no'o diácjū wa'arāsari, nita basiotiwū. Wí'rō quē'rā tojo wēenu'cūcā'wā. Tojo wee "Ūsā ne yu'rusome", ni wācūmiwā.

²¹ Peje nūmurī ũsā ba'atiwū. Tojo weecā ĩ'a, Pablo na wa'teropū ní'cu wā'cānu'cā, narē niwī:

—Musārē sō'opū Cretapu yu'u were'quere tu'ocā, añu niboapā. Marī topū wijatirā, a'tiwure dojorē, tiwū cjasere bajuriotiboapā. ²² Ni'cārōacārē musā uiticā'ña. Ne ni'cū wērisome. A'tiwū dia'cū bajudutirosa'a. ²³ Yu'u Ō'acūrē ějōpeogū ni'i. Cū yu'u wiogū nimi. Ni'cācā ñami ni'cū cūrē wereco'tegu yu'u tiropū bajuami. ²⁴ A'tiro ni wereami: "Ne uiticā'ña. Mu'u Augusto wiogū tiropū beseno'gū wa'agusa'a. Ō'acū mu'u sērísere añurō tu'oami. Tojo weerā a'tiwūpu nírā yu'rūpe'ticā'rāsama. Ne ni'cū wērisome", niami. ²⁵ Tojo weerā musā wācūtutuaya. Yu'u Ō'acūrē ějōpeo'o. Cū ní'que diacjūta wa'arosa'a. ²⁶ Wí'rō dia'cū marīrē nucūrōpu wēequepeorosa'a, niwī Pablo.

²⁷ Pua semana ũsā Cretare wijāca be'ro ejačāti pajiri maa Adriático wāmetiri maajopure. Wí'rō uputu wēocā'mota'ayucā, yoogocāti. Ñami deco nicā tiwūcārā da'rarā, "Marī d'ita tiropū ejarā weetu'sa'a", niwā. ²⁸ Tojo weerā na ĵno'ocā'rō ũ'cūamiti? nírā, ni'cā da yuta da me'rā dijoo, queoña'wā. Na tojo weecā, treinta y seis metros ũ'cūawā. To be'roacā tja apaturi queoña'wā. Veintisiete metrota nicaro niwā majā. ²⁹ Ñami niyucā, na ũtāpagapu doquewārī nírā, a'tiro weewā. Ba'paritise cōme pji'rī pacare te yapuripū yuta dari me'rā du'te'o'quere doqueñowā. Auturo pe'e tiwure wejeñe'epo'ato nírā tojo weewā. Tojo weetojaca be'ro na "Maata bo'reacā uamisa'a", ni wācūque'tiwā. ³⁰ Ñamita tiwure da'raco'teri masā du'tis'īrīmiwā. Tojo wee na "Cōme pji'rīrē u'mutārō pe'e doqueñorātirā wee'e" nisoo, yucusuacārē miidijoo, tiwū me'rā du'tis'īrīmiwā. ³¹ Pablo na tojo wees'īrīcā ĩ'agū, surara wiogure, āpērā surarare werewī: —Ā'rā a'tiwūpu tojaticā, musā ne ni'cū catisome, niwī.

³² Cū tojo nicā tu'orā, surara pe'e yucusuacārē du'te'que darire daturesqueñocā'wā.

³³ Bo'reque'ati dūporo Pablo tiwūpu nírārē ba'adutiwī:

—Pua semana wa'a'a musā cārīti, ba'atimirā musā nírō. ³⁴ Tojo weegu yu'u musā baanujā tutuato nīgū, musārē ba'adutiwī. Ne cā'rōacā musārē mejēcā wa'asome, niwī.

³⁵ Tojo nitoja, Pablo pārē mii, nipe'tirā ĩ'orōpu Ō'acūrē e'catise o'owī. Be'ro cū basu tigare deco me'rā pe'é, ba'awī. ³⁶ Na cū tojo ba'acā ĩ'arā, na bajawetimi'quere du'u, na quē'rā e'catise me'rā ba'awā. ³⁷ Ūsā tiwūpu sãñarā nipe'tirā doscientos setenta y seis niwā. ³⁸ Na ba'as'īrīrō pōtēorō na ba'āca be'ro tiwūpu sãñase trigo ajurire ti maapu doqueño'ocā'wā. Yucusu ca'rasaanemopju tojato nírā tere cō'awā.

Yucusu nucūporopu su'apeja'que ni'i

³⁹ Bo'reque'aca be'ro tiwū da'rari masā nucūrōrē ĩ'abocawā. ĵNo'opū niti? ni ĩ'amasitiwā. Na tojo ĩ'amasitimirā, opatucū nucūporo nírōrē ĩ'a, "Sō'o buanujārā, apetero weero basicāma, to majāarā", niwā. ⁴⁰ Tojo weerā todūporo "Cōme pji'rī wejeñe'epo'ato" ni, na du'te doqueño'que pji'rīrē datures dijowā. Apeye waja'pji'rī pacare, autuse pji'rī du'te'que darire pāaca'ranu'cōwā. Na tojo weetojaca be'ro u'mutārōpu nírī su'ti caserore wí'rō ti caseropū ñe'e miato nírā wejemorō yowwā. Tojo weero tiwū nucūporo sumuto pe'e nujāwū. ⁴¹ Nujā, ũ'cūatiro nucūporo opa bu'a nírōpu su'apeja wa'awū. Wajamu'tārō pe'e nucūporopu opasīo doquebi'peque'awū. Ne sīoburota basiotiwū. Tiwū auturo pe'e pā'cōrī pacase paaquēocā, bata wa'awū.

⁴² Tojo wa'acā ĩ'a, surara tiwūpu bu'iri cuorā na ñe'e'cārārē ne ni'cū doqueñojā baadu'titicā'to nírā wējēcā'sī'rīmiwā. ⁴³ Surara wiogu pe'e Pablere yu'rūos'īrīgū, narē cā'mota'awī. Be'ro baamasīrārē sumutopū baanujāmu'tadutiwī. ⁴⁴ Āpērārē taboa pji'rī me'rā pa'sanujādutiwī. Te me'rā wa'atirā, tiwū cjase bata'que pji'rī me'rā pa'sanujādutiwī. Tojo weetjirā, ũsā nipe'tirā yu'rūpe'ticā'wū.

28

Pablo Malta nucūrōpu ní'que ni'i

¹ Ūsā nipe'tirā sumutopū nujāta, majānu'cāca be'ro ũsā masīwū, ti nucūrō Malta wāmeticarō niwū. ² Tocjārā masā acoro pejacā yusuacā ĩ'arā, ũsārē añurō pajaña'wā. Tojo weerā pecame'e wījābosa, ũsārē sō'madutirā pijiowā. ³ Pablo quē'rā peca boposāse seegu wa'a, miñawī. Cū tojo miñarī cura añā pecapu ní'cu asise uiwijatigu, Pablo

ya omocāpu cū'rī doqueyowawī. Toputa wā'ñacā'wī. ⁴ Ti nūcūrōcjārā aña Pablo ya omocāpu wā'ñacā'ārā, na a'tiro niwā:

—Ā'rī masā wējērī masā nisami. Cū dia pajiri maapu yu'rutoja'cu nimigū, cū ña'arō wee'que wapa wērīgāsami, niwā.

⁵ Pablo pe'e añarē pecame'epu wejestequetiawī. Cūrē ne mejēcā wa'atiwu. ⁶ Na tocjārā pe'e "Maata cūrē bipia wa'arosa'a", nimiwā. "Bipiticāma, wācūña marīrō buraque'a, wērīa wa'agusami", ni wācūmiwā. Na yoacā yucuecūmī, cūrē mejēcā wa'aticā'ārā, mejēcā wācūwā tja. "Ā'rī umu mejēta nisami. Marī ējōpeogu nīgū nisasami. Tojo weero cūrē aña cū'rīcā, ne mejēcā wa'awe'e", niwā.

⁷ Ūsārē tojo wa'arō carī ti nūcūrō wioqu Publio wāmetigu ya di'ta pu'toacā niwā. Cū ūsārē cū ya wi'ipu cārīdutiḡu pijiawī. I'tia numu ūsā cū ya wi'ipu nise numūrīrē ūsārē añurō weewī. ⁸ Titare Publio pacu ujaque, yoja dutitigu cājīwī. Pablo cū cājīrōpu sājāa, Ō'acūrē sērībosa, cū dupoapure ñapeowī. Tojo wee cūrē yu'rucā weewī. ⁹ Cū tojo weecā'ārā, ti nūcūrōpu nirā dutitirā na ye dutire yu'ruodutirā cū tiropu a'tiwā. Nipe'tirā na ye dutire yu'ruono'wā. ¹⁰ Ti nūcūrōcjārā ūsārē peje apeyenojō o'owā. Be'ropu ūsā yucusupu wa'arā, pu'etiatje quērārē o'owā.

¹¹ Ūsā ti nūcūrōpure i'tia mujīpū niwā. Be'ro Alejandría wāmetiri macā cjāwū me'rā wa'awu tja. Tiwu topu pu'ecu tō'o nīnicaro niwā yujupu. Tiwu yucusuē'quēapu āpērā masā ējōpeosetirā Cāstor, Pólux wāmetirā queose na paateō'o'que wā'ñawū. ¹² Malta pu nī'cārā wija, Siracusa wāmetiri macā cja petapu ejawu. Topu i'tia numu tojáníwū. ¹³ Be'ro Regio wāmetiri macāpu wa'arā, sumutopu nujāwū. Topu eta, ni'cā numu be'ro ūsā wa'aro pe'eta wī'rō wēowū. Tojo weerā ape numu pe'e ejaunque'owu Puteoli wāmetiri macāpure. Topu eta, ūsā tiwupu sāña'cārā dijawu. ¹⁴ Topure āpērā Jesure ējōpeorārē bocaejawu. Na ūsārē "Ni'cā semana ūsā me'rā tojáníña", niwā. Tojo weerā ūsā ni'cā semana to ni, be'ro Romapu wa'arā ma'apu yu'ruawu tja. ¹⁵ Āpērā Romacjārā Jesure ējōpeorā ūsā Romapu wa'ase quetire tu'otojacārā niwā. Tere tu'o, ūsārē pōtērīrā etawā ma'apu Foro de Apio wāmetiri macāpu. Āpērā quērā aperopu sijari masā na cārīrōpu Tres Tabernas wāmetiropu ūsārē pōtērīwā. Pablo narē i'agū, Ō'acūrē e'catise o'o, cū basu quērā nemorō e'cati, wācūtutuase bocanemowī. ¹⁶ Ūsā Romapu etāca be'ro surara wioqu Julio a'tiro weewī. Bu'iri cuorā cū mia'cārārē tocjārā bu'iri cuorārē co'terā wioḡupure wiawī. Pablo pe'ere ape wi'ipu ni'cā surara cūrē du'tiri nīgū co'teacju me'rā cūuwī.

Pablo Romapu ni'que ni'i

¹⁷ I'tia numu ūsā Romapu etāca be'ro Pablo ti macācjārā judío masā wiorārē pijiwī. Be'ro cū tiropu na ejacā'ārā, narē a'tiro niwī:

—Yu'u acawererā, ne cārōacā mejēcā weetiwu marī acawererārē. Ne marī ñecūsūmapu wereseti'quere "Tojo niwe'e", niwū. Tojo weetimicā, marī acawererā Jerusalēpu yu'ure ñe'e, romano masā wiorāpure o'owā. ¹⁸ Na romano masā wiorā yu'ure sērītiña'a, cūrē wējērōña'a nise bu'irire bocatitjārā, du'usī'rīmiwā. ¹⁹ Na judío masā pe'e pūrīcā yu'ure ne du'uwīrōrō uatiwā. Tojo weegu yu'u "Wioqu Augusto Romacjāputa beseato", niwū. Ne yu'u acawererārē weresāḡu mejēta, yu'u uaro me'rā a'tiapu. ²⁰ Yu'u tojo weetjagū, musā me'rā ucūḡūti nīgū, diacjū masiatio nīgū musārē pijioapu. Marī judío masā yoacā yucue'cu a'titojacu niwī. Cū Jesucristo wāmetimi. Yu'u cūrē ējōpeose ye bu'iri a'te dari cōme dari me'rā du'teno'cu ni'i, niwī Pablo.

²¹ Na cūrē niwā:

—Ūsā ne ni'cā patera pūrī judío masā Judeacjārā na ojao'oca pūrīrē ñe'ewe'e. Mu'u ye cjasere tu'owe'e. To Judeacjārā a'topu sijarā etarā, ne ña'arō ucū weresātiwā mu'urē.

²² Ūsā a'te dia'cūrē masī'i. Nipe'tirocjārā "Jesure ējōpeose ña'a ni'i", ni ucūma. Tojo weerā ūsā mu'u ējōpeosere tu'osī'rīsa'a, niwā.

²³ Tojo nīca be'ro na ni'cā numu tere ucūatji numūrē besewā. "Ti numu a'tirāti" ni, wa'a wa'awā. Ti numu nīcā pājārā masā Pablo cājīrī wi'ipu etawā. Na nerēpe'tica be'ro bo'reacā bu'enu'cā'cu, téē ñamica'a bu'e na'itō'oa wa'awī. Ō'acū cū nipe'tirā wioqu nise quetire bu'ewī. Jesucristore ējōpeoato nīgū, Moisé cū oja'quere, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere narē pūrō ējōpeocā uagu bu'e'owī. ²⁴ Ni'cārērā cū bu'esere ējōpeowā. Āpērā ne ējōpeotiwā. ²⁵ Na ni'cārōnojō wācūti, ni'cārērā topu duji'cārā wā'cānu'cāwijaari cura Pablo narē niwī:

—Espíritu Santu diacjāta ucūpī Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaiā me'rā ucūḡū marī ñecūsūmapure. A'tiro ni wereduticu niwī:

²⁶⁻²⁷ Ā'rā masārē a'tiro ni werēḡu wa'aya:

"Musā Ō'acū ye cjasere teerā, i'asī'rītirāsa'a.

Õ'acūrē ējōpeosī'rītirā, diacjū cjasere tu'osī'rītirāsa'a.

Tojo ējōpeotitjārā, yu'ure acobojose sērīsome.

Tojo weerā masārē werecā, tu'orāsa'a, tu'orā pe'e.

Mejō de'ro nirō weesari, ni tu'omasīsome.

Musā añurō yu'u weesere ī'amirā, ī'amasīsome", nicu niwī Ō'acū.

²⁸ »Tojo weerā musā tu'osī'rītise ye bu'iri Ō'acū masārē yu'ruose quetire ni'cācā me'rā judío masā nitirārē werenō'rōsa'a. Na pe'e añurō tu'otū'sarāsama, niwī.

²⁹ Pablo tere nica be'ro judío masā topu nirā na basu a'metu'tiwijaawā.

³⁰ Pua cū'ma Pablo ti wi'i na waso, wapayedutica wi'ipure surara cūrē co'tegu me'rā niwī. Nipe'tirā cūrē ī'asijarārē e'catise me'rā narē pōtērīwī. ³¹ Uiro marīrō, wācūtutuaro me'rā masārē Ō'acū cū wioḡu nisere, tojo nicā Jesucristo ye cjasere bu'enu'cūcā'wī. Āpērā ne cā'mota'aro marīrō tojo weewī.

Teófilo, mu'urē tocā'rōta oja'a.

Luca

Pablo Romacjãrãrẽ oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

Pablo a'ti pũrĩrẽ Corintopũ nigũ, Romacjãrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ ojacu niwĩ. Cũ ne waropure Jesucristore ãjõpeoticu niwĩ. Tojo weegu cãrẽ ãjõpeorãrẽ ña'arõ weesĩrĩgũ sirutucu niwĩ. Be'ro Õ'acũ Pablöre ducayucã weecu niwĩ. Tojo wéeca be'ro cũ Jesucristo ye quetire wereri masã sãjãcu niwĩ.

Pablo Romacjãrã tĩropũ wa'asĩrĩcu nimiwĩ. Cũ a'ti pũrĩrẽ ojacaterore wa'aticũ niwĩ yujupũ. I'tia cũ'ma be'ro na tĩropure wa'acu niwĩ.

Cũ papera ojagu, a'tiro ojaseticu niwĩ. "Yu'ũ Pablo musãrẽ oja'a" nitojaca be'ro añudutiwuacu niwĩ. Be'ro "Õ'acũrẽ masã ye cjasere e'catise o'o'o", nicũ niwĩ. Tojo nicã "A'tere uasãgũ, musãrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a," nicũ niwĩ. Be'ropata "Õ'acũ ye añuse quetire a'tiro nirõ wee'e", ni ojacu niwĩ. Yapapata majã añudutiũosere ojacu niwĩ.

Pablo a'ti pũrĩrẽ marĩ nipe'tirã bu'iritirã ni'i nisere ojacu niwĩ. Tojo nicã Õ'acũ me'rã añurõ nisĩrĩrã, Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ tojo nita basio'o nisere ojacu niwĩ. Apeye, Romacjãrãrẽ ni'cãrõ me'rã nisetidutigu, narẽ "Añurõ a'merĩ pajaña'ña, ejerisãjãse me'rã ñiña," ni ojacu niwĩ.

Pablo Romacjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ oja'que ni'i

¹ Yu'ũ Pablo musã Roma wãmetiri macãcjãrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ oja'a. Jesucristo dutiro weewã'ñaco'tegu ni'i. Cũ yu'ũre Õ'acũ masãrẽ yu'ũose quetire weredutigu besecũwĩ.

² Duporopũ Õ'acũ cũ ye queti weremu'tãrĩ masã me'rã "Yu'ũ masãrẽ yu'ũoguti", ni wereyucu niwĩ. Tojo weerã te quetire tu'orã, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ ojacãrã niwã. ³ Na oja'que marĩ wiogu Jesucristo Õ'acũ macũ ye queti ni'i. Cũ a'ti nucũcãpũre marĩ weronojõ uputigu bajuacu niwĩ. Masã nigũ, duporocjũpu wiogu Davi pãrãmi nituriagupũ nicũ niwĩ. ⁴ Cũ marĩ weronojõ upũtimigũ, Õ'acũ macũ niyugu, ña'ase moogũ waro nicũ niwĩ. Cũ wẽrĩca be'ro cũ pacũ Espĩritu Santu tutuaro me'rã cãrẽ wẽrĩ'cũpũre masõcu niwĩ. Tojo weese me'rã masãrẽ yu'ũ macũ nimi nisere i'ocu niwĩ. ⁵ Cũ yu'ũ Pablöre añurõ wéegu, cũ ye quetire weredutigu besewĩ. Nipe'tĩropũ masã Jesucristore ãjõpeoato nigũ tojo weewĩ. Ëjõpeotjãrã, cũ uaro weerãsama.

⁶⁻⁷ Masã Romacjãrã quẽ'rãrẽ cũ tojo nino'cãrãta ni'i. Tojo weegu musãrẽ Õ'acũ mairãrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Õ'acũ Jesucristo yarã sãjãdutigu musãrẽ besecu niwĩ. Marĩ pacũ Õ'acũ, tojo nicã marĩ wiogu Jesucristo musãrẽ añurõ weeato. Musãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo Romapũ wa'asĩ'rĩmi'que ni'i

⁸ A'tere musãrẽ weremu'tãgũti. Nipe'tirocjãrãpũ musã Jesucristore ãjõpeosere ucũse'sama. Tere tu'ogu, Jesucristo weetamuse me'rã Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. ⁹ Yu'ũ ñubuesetirinucũ musã ye cjasere sãrĩbosanu'cũcã'a. Yu'ũ tojo weesere Õ'acũ "Diacjũta tojo weemi", nisami. Yu'ũ añurõ ejeripõ'rãtise me'rã cũ uaro wee'e. Tere wéegu, añuse queti cũ macũ yere were'e. ¹⁰ Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ a'tiro sãrĩnu'cũcã'a. "Mu'ũ uaro nicã, yu'ũre Romapũ wa'adutigu du'uo'oya. Ti macãcjãrã mu'ũrẽ ãjõpeorãrẽ i'asĩ'rĩsa'a", ni sãrĩ'i. Yoa wa'a'a yu'ũ musã tĩropũ wa'asĩ'rĩmi'caro. ¹¹ Musãrẽ nemorõ wãcũtutuacã uasãgũ, Espĩritu Santu yu'ũre masise o'oro weronojõ musãrẽ o'oturiasĩ'rĩsa'a. Tojo weegu topure wa'asĩ'rĩsa'a. ¹² Musãrẽ a'tiro nigũti. Marĩ pũaperi a'merĩ weetamurãsa'a. Musã yu'ũ ãjõpeocã i'arã, nemorõ wãcũtutuarãsa'a. Yu'ũ quẽ'rã musã ãjõpeocã i'agũ, mejãrõta weegusa'a.

¹³ Acawerã, musãrẽ a'tere masicã uasa'a. Pejetiri musã tĩropũ wa'asĩ'rĩmi'i. Apesecjãrãmaricã judio masã nitirã yu'ũ Jesucristo ye quetire werecã, ãjõpeowã. Musã ya macãcjãrã quẽ'rãrẽ Jesucristore ãjõpeocã uasãgũ, weregu wa'asĩ'rĩsa'a. Tojo weesĩ'rĩmicã, basiowe'e yujupu. ¹⁴ Õ'acũ cũ ye quetire nipe'tirãrẽ yu'ũre weredutiwĩ. Yé uurãrẽ, uutirã quẽ'rãrẽ weredutiwĩ. Bu'e'cãrãrẽ, bu'eti'cãrãrẽ weredutiwĩ. ¹⁵ Tojo weegu musã ya macãcjãrã Jesucristore ãjõpeotirãrẽ cũ ye quetire pũrõ weresĩ'rĩsa'a.

Jesucristo ye quetire tu'orã cãrẽ ãjõpeose ni'i

¹⁶ Masã Jesucristo ye quetire tu'orã, cãrẽ ãjõpeonũ'cãsama. Yu'ũ masĩ'i, Õ'acũ cũ tutuaro me'rã nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorãrẽ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yu'ũosami. Tojo weegu masãrẽ te quetire ne bopoyasãwe'e. Ne waro cãrẽ ãjõpeorã judio masã nirãrẽ yu'ũosami. Judio masã nitirã cãrẽ ãjõpeorã quẽ'rãrẽ mejãrõta yu'ũosami. ¹⁷ Te

queti a tiro ni'i. Õ'acū Jesucristore ějõpeorārē "Bu'iri marīrā, añurā nima", ni i'asami. Jesucristore ějõpeorā dia'cūrē tojo i'asami. Te cjasere Õ'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Õ'acū cūrē ějõpeorārē "Añurā nima", ni i'asami.
Cā me'rā ninu'cūrāsama, niwū.

Nipe'tirā masā bu'iritima nise ni'i

¹⁸ Õ'acū u'musepu nigū masā ña'arō weesetisere i'agū, bu'iri da'resami. Ña'arō weenu'cūrā diacjū cjasere cā'mota'asama. Tojo weegu narē uputu bu'iri da'resami. ¹⁹ Õ'acū cū nisetise masīta basiosere masā añurō masīsama. Õ'acū cū basu tere masīcā weecu niwī. ²⁰ Marī Õ'acū bajusere i'atimirā, cū wee'que me'rā cū tutuasere, cū nisetisere masīno'o. Cū tutuase, cū nisetise ninu'cūcārōsa'a. Ne waro cū a'ti turire weenu'cācateroputa cū Õ'acū ni'i nisere masīno'o. Tojo weerā masā "Mū'urē masītisa'a. Tojo weerā bu'iri moo'o", nīmasītisama. ²¹ Cū nisetisere masīmirā, cūrē ějõpeotisama. Ne cūrē e'catise o'otisama. No'o űaro wācūma'a, siape me'rā nemorō ña'arō wācūsājāsama. ²² Na masīy'rua'a nimirā, tū'omasītirā dojosama. ²³ Tojo weerā Õ'acū catinu'cūgūrē ějõpeotisama. Na apenyojō masā yee'que boadijatje pe'ere ějõpeosama. Masā queose, mirīcūa queose, wa'icūrā queose, pīrōa queosere yee, ějõpeosama. Ne waroputa tere weemujāti, ni'cārōacā quē'rārē mejārōta weenu'cūma.

²⁴ Na tojo wee'que bu'iri Õ'acū na ña'arō weesī'rīsere weeato nigū cō'awā'cācu niwī. Na bopoyose ña'asere a'merī weecārā niwā. Tere weérā, na basu na upure dojorērā weecārā niwā. ²⁵ Diacjū cjasere ějõpeoboronojō o'orā, mejō nisoowioritima. Cūrē ějõpeoronojō o'orā, cū da're'que a'ti nucūcā cjase pe'ere ějõpeoma. Õ'acū nipe'tise wee'care e'catipeonu'cūcārōrua'a. Tojota weeno'ato.

²⁶ Õ'acū bopoyose na űaripejasere weeato nigū narē cō'awā'cācu niwī. Numiaputa umua me'rā na weewuasenojōrē na basu numia se'saro ña'arō weesama. ²⁷ Ūmua quē'rā na basu ña'arō a'merī weesama. Ūmua numia me'rā weewuasenojōrē du'urā, umua se'saro űaripeja, ña'arō weesama. Tojo weegu Õ'acū narē ña'arō weese wapa, bu'iri da'resami. Narē bu'iri da'regu, na upūpure pi'eticā weesami.

²⁸ Cū wee'quere i'amirā, Õ'acūrē ějõpeosi'rītisama. Tojo weegu na wācūma'asere weeato nigū cō'awā'cācu niwī. Cū narē cō'acā, totā na ña'arō wee'quere nemopeosama. ²⁹ Nipe'tise ña'arō weesere yu'rūocā'sama. Pajaña'rō marīrō āpērārē ña'arō weesī'rīsama. Apenyojō cuomirā, cuonemosājāsī'rīsama. A'te nipe'tise ña'asere weesama. Doesama. A'mewējēsama. A'metu'tisama. Weesoosama. Ña'arō weesī'rīrō bajuro ña'arō weesama. Ucja, queti poosama. ³⁰ Āpērārē ña'arō weesī'rīrā, diacjū nitimicā, weresāsama. Õ'acūrē űatisama. Āpērārē i'amusisama. "Yu'u pe'e āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cā'a", nisama. Ña'asere weebocasama. Na pacusumuarē yu'rūnu'cāsama. ³¹ Tū'omasītisama. Na "Weerāti" ní'quere weetisama. A'metu'tica be'ro aposī'rītisama. Na acawererāpureta ma'itisama. Āpērārē pajaña'tisama. ³² Õ'acū tojo weerārē queoro wéegu, "Pecame'epu cō'abajuriogati", nicu niwī. Cū tojo nīca be'ro nimicā, ña'arō weenu'cūsama. Tojo nicā āpērārē ña'arō weecā i'arā, "Añurō weérā, tojo weema", nisājāsama.

2

Õ'acū ña'arō weerārē bu'iri da'regu, queoro weemi nise ni'i

¹ Musā āpērārē "Na ña'arā nima" ni, i'abeseticā'ña. Musā quē'rā na weronojō ña'arō weesetisa'a. Na bu'iritima nīrā, űsā quē'rā bu'iriti'i nīrōnojo w'a'a musārē. Musā ni'cārōnojo bu'iri cuo'o. ² Õ'acū ña'arō weerārē bu'iri da'regu, queoro weegu weemi nisere masīno'o. ³ Musā āpērārē "Ña'arō weema" nimirā, na weronojōta wee'e. Tojo weerā "Õ'acū űsārē bu'iri da'reesome", niticā'ña. Da'regusami. ⁴ Ña'arō weemicā, Õ'acū musārē pajaña'gā, maata bu'iri da'retisami. Tojo weerā musā "Ēsārē bu'iri da'reesome", nimisa'a. Tojo niwe'e. Musā ña'arō weesere bujaweti ducayuatō nigū añurō wee, maata bu'iri da'retisami.

⁵ Cū tojo weemicā, musā ña'arō weesere bujaweti ducayusi'rītisa'a. Musā siape me'rā ña'asere weenemorā, bu'iri da'resere seeneocūunemorā wee'e. Be'ro masārē bu'iri da'reatji numu nīcā, Õ'acū uagu, musārē queoro bese, uputu bu'iri da'regusami.

⁶ Masā na wee'quenūcūrē queoro wapayegusami. ⁷ Õ'acū a'tiro weerārē cū tiropu catinu'cūatjere o'ogusami. "Cū me'rā ducayu ninu'cūrāsa'a" nīrārē, tojo nicā cū "Añurō

weeapũ” nisere a marãnojõrẽ o'ogusami. Tojo nicã ape upũ boatiri upũ su'tiwetisĩ'rĩrãrẽ tojo o'ogusami. Na catinu'cũsere uarã, añurõ weenu'cũrãsama.

⁸ Æpẽrã pe'e Ô'acũrẽ yu'runu'cãrã, na uaro weesetisama. Diacjũ cjasere uatirã, ña'ase pe'ere weesirutusama. Ô'acũ ua, narẽ uputu bu'iri da'regusami. ⁹ Nipe'tirã ña'arõ weesetirã pi'eti, ña'arõ tu'oña'rãsama. Judío masãrẽ ne waro tojo wa'amũ'tãrõsa'a. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ mejãrõta wa'arosa'a. ¹⁰ Añurõ weesetirã pe'ere Ô'acũ añurõ weegusami. Narẽ “Musã añurõ weewũ”, nigũsami. Tojo nicã ejerisãjãcã weegusami. Ne waro judío masãrẽ tojo ejerisãjãcã weemu'tãgũsami. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ mejãrõta weegusami. ¹¹ Ô'acũ judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ï'a dũcawaanu'cõtisami.

¹² Judío masã nitirã Ô'acũ Moisére duti'quere masĩtisama. Na ña'arõ wee'quere te dutise me'rã mejẽta Ô'acũ besegusami. Ña'arõ wee'que wapa me'rã pe'e narẽ pecame'epũ cõ'abajurio besegusami. Judío masã pũricã Ô'acũ Moisére duti'quere masĩsama. Tere masĩmirã, ña'arõ weesama. Tojo weegu Ô'acũ nãma te dutise me'rã na yu'runu'cã'que wapare bu'iri da'regusami. ¹³ Moisé dutisere tu'ose me'rã dia'cũ Ô'acũ “Bu'iri marĩrã nima”, nitisami. Cã dutisere weerã pe'ere “Bu'iri marĩrã nima”, nisami. ¹⁴ Judío masã nitirã Moisé dutisere moomirã, na añurõ wéerã, Ô'acũ dutisereta weerã weema. Na basu Moisé dutisere masĩrã weronjõ weesama. ¹⁵ Añurõ weese me'rã na diacjũ wãcũsere ï'osama. Moisé dutisere masĩrã weronjõ nima. Tojo weerã queoro weetica be'ro ña'arõ tu'oña'sama. Añurõ wéeca be'ro bu'iri moorã tu'oña'sama. ¹⁶ Yu'u Jesucristo ye quetire weronjõta a'tiro wa'arosa'a. Ô'acũ masãrẽ bu'iri da'reatji numu nicã, nipe'tirã wãcũsere, Æpẽrã ï'atiropu weesere besegusami. Jesucristo ña'arõ wãcũrãrẽ, ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regusami. Añuse wãcũrãrẽ, añurõ weerãrẽ añurõ weegusami.

Ô'acũ Moisére dutise cũu'que ni'i

¹⁷ Musã a'tiro wãcũmisa'a: “Ësã judío masã Ô'acũ Moisére dutise cũu'quere ãjõpeorã ni'i. Ô'acũ yarã ni'i. Tojo weerã judío masã nitirã yu'rũoro añuyũ'runu'cã'a”, nimisa'a. ¹⁸ Tojo nicã a'tiro ninemosa'a. “Ësã Ô'acũ uasenojõrẽ masĩ'i. Moisé duti'quere masĩyurã, ãsã añuse dia'cãrẽ besemasĩ'i. ¹⁹ Caperi bajutirãrẽ tãawã'cãrã weronjõ Ô'acũ yere masĩtirãrẽ bu'emasĩ'i. Na'itĩ'arõpu nirãrẽ sĩ'orã weronjõ ña'arõ weerãrẽ añurõ weeduti'ĩ”, nisa'a. ²⁰ “Moisé cã duti'quere cuorã, diacjũ cjasere queoro masĩ'i. Tojo weerã tu'omasĩtirãrẽ, Ô'acũ yere ne waro bu'ewã'cõrãrẽ bu'emasĩ'i”, nimisa'a. ²¹ Musã “Æpẽrãrẽ bu'emasĩ'i” nirãtirã, musã basu pe'e bu'emũ'tãrõua'a. Æpẽrãrẽ “Yajaticã'ña” nimirã, Æpẽrã yere yajasa'a. ²² Musã, “Musã numosãnumia, marãpusumua nitirãrẽ a'metãrãticã'ña”, nisa'a. Tojo nimirã, a'metãrãsa'a. “Queose yee'quere ãjõpeoticã'ña” nimirã, narẽ ãjõpeose wi'seri cjasere yajasa'a. ²³ “Ësã Moisé duti'quere cuotjãrã, Æpẽrã yu'rũoro ni'i”, ni wãcũmisa'a. Tojo nimirã, tere weetirã, cã duti'quere yu'runu'cãrã wee'e. Tojo weerã Æpẽrãrẽ Ô'acũrẽ bujicã'cã weerã wee'e. ²⁴ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu musã tojo weesere a'tiro ojanu'wũ: “Musã Ô'acũ duti'quere yu'runu'cãse bu'iri judío masã nitirã Ô'acũrẽ ña'arõ ucũsama”, niwã.

²⁵ Musã Ô'acũ Moisére dutise cũu'quere weecã, musã judío masã weesetise, õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ase wapati'i. Weeticãma, musã judío masã nise wapamarĩ'i. Tojo weerã cã cũu'quere weetirã, judío masã nitirã weronjõ tojacã'a. Ô'acũ yarã weronjõ nitisa'a. ²⁶ Judío masã nitirã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'ña marĩma. Na Ô'acũ Moisére duti'quere wéerã, judío masã weronjõ nisama. Ô'acũ narẽ “Yarã nima”, nisami. ²⁷ Musã judío masã Ô'acũ Moisére duti'quere cuomi'i. Ô'rẽcju yapa caserore yejecõ'amirã, cã duti'quere weewe'e. Æpẽrã, judío masã nitirã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'atimirã, tojo nicã Ô'acũ Moisére duti'quere masĩtimirã, cã dutisere weesama. Na tojo weecã, musã bu'iri cuosere masĩno'o. ²⁸ Judío masã waro bu'ipũ dia'cũ weesetitimi. Cã upũ dia'cãrẽ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ase mejẽta ni'i. ²⁹ Moisé dutisere yu'tigu mejẽta Ô'acũ yagu nimi. Espĩritu Santure wãcũse dũcayuno'ca pe'e judío masã waro nimi. Cũta Ô'acũ yagu nimi. Cãrẽ Ô'acũ “Añugũ nimi” ni ï'asami. Masã mejẽta tojo ï'asama.

3

¹ Yu'u tojo nicã tu'orã, musã “¿To pũricãrẽ judío masã nise wapamarĩsari? ¿Õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ase quẽ'rã wapamarĩsari?” nisa'a. ² Wapatiyu'rũa'a. Ne warore a'tiro ni'i. Ô'acũ judío masãrẽ cã ye quetire weedutigu, Æpẽrãrẽ weredutigu cũucu

niwī. Tojo weero judío masā nise wapati'i. Masārē a'tiro ninemogūti. ³ Āpērā judío masā Ō'acū ucūserē ējōpeotisama. Na tojo ējōpeotimicā, Ō'acū narē cū "Tojo weeguti" nī'quere "Weewe'e", nītisami. ⁴ Ō'acū nipe'tise cū "Weeguti" nī'quere queoro weegusami. Marī nipe'tirā nisoosepijarā nimicā, Ō'acū cū nī'caronojōta queoro weegusami. Ō'acūrē cū ye queti ojáca pūrīpū a'tiro ojano'wū:
Ō'acū, mu'x ucūserē "Diacjūta ni'i", nino'o.

Mu'arē nisoose marī'i.

Tojo weero mu'arē āpērāpure ne weresāta basiowe'e.

Na weresācāma, yu'ruwetimujāgūsa'a, ni ojacu niwī duporocjūpu.

⁵ Tere tu'orā, āpērā a'tiro nima'asama. "Ūsā űa'arō weecā, Ō'acū añurō weesere nemorō i'ono'rōsa'a." űTo pūrīcārē "Ō'acū űsā űa'arō weesere bu'iri da'regu, queoro weetimi", nīrā weesari? ⁶ Tojo niwe'e. Na tojo nise queoro nicāma, Ō'acū ne ni'cārē bu'iri da'remasitibosami.

⁷ Apeyema āpērā a'tiro ninemoma'asama. "Ūsā nisoocā, Ō'acū queoro ucūserē i'ono'rōsa'a. Tojo weerā masā cūrē 'Añuyu'ruami, diacjū ucūnu'cūgū nīmī', nīrāsama. Tojo nicāma, űde'ro weegu Ō'acū marīrē 'Musā űa'arō weesebucūrā ni'i', nisari? Cū tojo nīgū, queoro weetimi", nisama. Na tojo nise nima'ase ni'i. ⁸ Na "Ūsā űa'arō weecā, Ō'acū añurō weesere nemorō masīrāsama", nisama. Tojo weerā "Añuse wa'ato nīrā űa'asere weerā", nisama. Āpērā yu'ure, yu'x me'rācjārārē mejēcā wācūato nīrā, "Pablo a'tere bu'emī", nisoosama. Na tojo nisoose wapa Ō'acū narē bu'iri da'regu, queoro weegusami.

Nipe'tirā bu'iritirā nima nise ni'i

⁹ űMarī judío masā āpērā yu'ruoro añurā niyu'runu'cāti? Niwe'e. Marī masītoja'a. Nipe'tirā judío masā, judío masā nītirā űa'arō weerā niyurā, ni'cārōnojō bu'iritirā dia'cū ni'i. ¹⁰ Ō'acū ye queti ojáca pūrīpūre marīrē a'tiro niwū:

Ne ni'cūnojōputa añugū marīmi.

¹¹ Ne ni'cū Ō'acū ye cjasere tu'omasīgū marīmi.

Ne ni'cūputa Ō'acūrē masīsi'rīgū, wācūnurūtisami.

¹² Nipe'tirā Ō'acū yere du'urā, dojope'tia wa'asama.

Nipe'tirā űa'arō weema.

Ne ni'cūnojōputa āpērārē añurō weegū marīmi.

¹³ Na ucūse masāpe susuripe weronojō ni'i.

Ti pe űrīwijaasa'a.

Te űrīwijaase weronojō masā űa'arō ucūsama.

Nisoonu'cūsama.

Aña useropū nīmā cuogu weronojō pūrīrō ucūsama.

¹⁴ Āpērārē doja, űputu tu'tisama.

¹⁵ Na masārē wējēcō'asema i'adu'ayu'ruasama.

¹⁶ No'o na wa'aro masārē űa'arō weewā'cāsama.

Na yere dojorē, pajasecuorā tojacā weesama.

¹⁷ Āpērārē ejerisājācā weesere moosama.

¹⁸ Ō'acūrē wiopesase me'rā i'atisama.

Cūrē uitisama, ni ojano'wū.

¹⁹ Marī masī'i, Moisé cū dutisere űsā judío masārē cūucu niwī. Ūsā te dutisere masīmīrā, tere weetirā, bu'iritirā tojasa'a. Cū dutise cūu'que a'tiro ni'i. Nipe'tirā judío masārē, judío masā nītirārē bu'iritirā nima, ni masīdutiuro tojo ni'i. ²⁰ Ne ni'cū Moisé duti'quere weepe'omasītisami. Tojo weegu "Moisé dutisere weepe'ocā, 'Ō'acū yu'are bu'iri marīgū nīmī', nīgūsami", nīmasītisami. Moisé duti'que marīrē "űa'arā ni'i", ni masīdutiuro cūuno'caro niwū.

Jesucristore ējōpeose me'rā yu'ru'rāsā'a nise ni'i

²¹⁻²² Ni'cārōacārē majā Ō'acū marīrē bu'iri marīrā nicā weese quetire i'omi. Te quetire Moisé cū duti'quere weetimīrā, masīno'o. Marīrē Jesucristore ējōpeose me'rā Ō'acū i'orōpūre bu'iri marīrā nita basio'o. Duporopū Moisé, tojo nicā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā Ō'acū tojo weeatjere cū ye queti ojáca pūrīpū ojacārā niwā. Ō'acū nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē "Bu'iri marīrā, añurā nima", nisami. Ne dūcawaanu'cōtisami. ²³ Marī nipe'tirā űa'arō weerā ni'i. Ne ni'cū Ō'acū űaronojō weegū marīmi. ²⁴ Tojo nimicā, Ō'acū marīrē ma'īgū, cū macūrē o'ōcu niwī. Marī űa'arō wee'quere wērī wapayedutigu tojo weecu niwī. Tojo weero marī wapayetimicā, a'tiro

ni'i. Jesucristore ãjõpeose me'rã Õ'acũ marĩrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", ni ï'asami. ²⁵ Cũ macũ Jesucristore marĩ ña'arõ wee'quere wẽri wapayecã weecu niwĩ. Cũ wẽriũ dí o'maburo'que me'rã marĩ cãrẽ ãjõpeocã, acobojosami. Tere wéegũ, Õ'acũ queoro cũ weesere ï'osami. Dũporocjãrãpũre na ña'arõ weecã, Õ'acũ pajaña'gũ, bu'iri da'reticu niwĩ. Tojo tũ'oña'cã'cũ niwĩ. ²⁶ A'tiro nicãrẽ Jesucristo marĩ ña'arõ wee'quere wẽri wapaye'que me'rã Õ'acũ cũ queoro weesere ï'osami. Mejãrõta tja cũ macũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ bu'iri marĩrã, añurã wa'acã weesami.

²⁷ Tojo weerã Õ'acũ ï'orõpũre marĩ basu "Añurã ni'i", nĩmasĩtisa'a. Moisé duti'quere wéerã mejẽta, añurã ni'i. Jesucristore ãjõpeocã pe'e, Õ'acũ marĩrẽ "Añurã nima", ni ï'asami. ²⁸ Tojo weerã a'tiro nĩmas'ĩ. Marĩ Jesucristore ãjõpeocã, Õ'acũ "Bu'iri marĩrã nima", ni ï'asami. Moisé duti'quere weecã mejẽta, tojo wa'a'a.

²⁹ Õ'acũ judío masã wiogu se'saro nitimi. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ wiogu nimi.

³⁰ Nipe'tirã ni'cũrẽta Õ'acũtima. Cũ judío masã Jesucristore ãjõpeorãrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", nisami. Cũrẽ ãjõpeorã judío masã nitirã quẽ'rãrẽ mejãrõta nisami. ³¹ ¿To pũricãrẽ marĩ "Jesucristore ãjõpeose me'rã Moisé duti'que pe'ere wapamar'ĩ", nĩrã weeti? Niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Marĩ "Jesucristore ãjõpeose me'rã Õ'acũ Moisére duti'quere wapatirota wee'e", nino'o.

4

Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeo'que ni'i

¹ Ni'cãrõacã musãrẽ Abrahã marĩ ñecũ ye quetire weregati. Masã masĩrõnojõta cũ judío masã nimũ'tã'cũ nicu niwĩ. ² Õ'acũ Abrahã weesere ï'agũ mejẽta, cãrẽ "Añugũ nimi", nicu niwĩ. Tojo nicãma, Abrahã cũ añurõ wee'que wapa "Yũ'u añugũ ni'i", nĩmasĩbopĩ. Õ'acũ ï'orõpũ pe'ere tojo nita basiowe'e. ³ Cũ ãjõpeocã pe'e, cãrẽ Õ'acũ "Bu'iri marĩmi", nicu niwĩ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojanowũ:

Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeocu niwĩ.

Tojo weegu Õ'acũ cãrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicu niwĩ.

⁴ Queose me'rã musãrẽ weregati. Ni'cũ apeyenojõ da'racã, cãrẽ wapayerã, tojo o'orã mejẽta weema. Cũ da'ra'que wapa wapayerã weema. ⁵ Õ'acũ pe'e tojo weetimi. Marĩ añurõ weese wapa mejẽta "Bu'iri marĩrã, añurã nima", nisami. Cũrẽ ãjõpeocã pe'ere, tojo nisami. Masã ña'arõ weerãrẽ yũ'ruweticã weegũ nimi. ⁶ Dũporocjãpũ Davi quẽ'rã yũ'u ni'caronojõta nicu niwĩ. Õ'acũ masã weesere ï'atimigũ, cãrẽ ãjõpeocã, "Añurã, bu'iri marĩrã nima", nisami. Tojo nino'rãnojõ e'catisama. ⁷ A'tiro ni ojacu niwĩ te cjasere:

No'o Õ'acũrẽ yũ'runũ'cã'quere acobojono'cãrã e'catima.

Tojo nicã ña'arõ weesere cõ'ano'cãrã e'catima.

⁸ No'o Õ'acũ "A'ĩtĩ bu'iri marĩgũ nimi", nino'gũnojõ cũ quẽ'rã e'catimi, ni ojacu niwĩ Davi.

⁹ Judío masã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'a'cãrã dia'cũ e'catitisama. Yejecõ'ano'ña marĩrã judío masã nitirã quẽ'rã e'catisama. Marĩ Abrahã ye cjasere wãcũnemorã tja. Õ'acũ Abrahãrẽ cãrẽ ãjõpeocã ï'agũ, "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicu niwĩ. ¹⁰ ¿De'ro nicã Õ'acũ Abrahãrẽ "Añugũ nimi", nĩpari? Cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'se dũporo Õ'acũ Abrahãrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nitojacu niwĩ. ¹¹ Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeoca be'ropũ cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Cũ yejecõ'ano'se me'rã Õ'acũ cãrẽ todũporopũ "Mu'u añugũ, bu'iri marĩgũ ni'i" ni'quere masĩcu niwĩ. A'tiro wéegũ, Abrahã nipe'tirã ãjõpeorã ñecũ tojacu niwĩ. Na ãjõpeose me'rã Õ'acũ nipe'tirã cãrẽ ãjõpeorãrẽ "Añurã nima", nicu niwĩ. Na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acã mejẽta, tojo nicu niwĩ. ¹² Mejãrõta judío masãrẽ Abrahã na ñecũ nimi. Na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acã mejẽta, na Abrahã weronojõ ãjõpeorãta cũ pãrãmerã nima. Abrahãmarĩcã cũ yejecõ'ano'se dũporo Õ'acũrẽ ãjõpeotojacu niwĩ.

Abrahã ãjõpeose cnyoucã, Õ'acũ "Tojo weeguti" ni'que queoro wa'acaro niwũ

¹³ Õ'acũ Abrahãrẽ "Mu'urẽ, mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ a'ti di'tare o'oguti", nicu niwĩ. Õ'acũ cũ dutisere wéeca be'ro mejẽta tojo nicu niwĩ. Abrahã cãrẽ ãjõpeocã pe'e, cãrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicu niwĩ. Tojo weegu cãrẽ "A'ti di'tare o'oguti", nicu niwĩ. ¹⁴ Õ'acũ cũ dutise cũu'quere weerã dia'cũrẽ "Tojo weeguti" ni'quere o'ocãma, marĩ ãjõpeose wapamarĩbopã. Tojo nicã cũ Abrahãrẽ "Mu'urẽ añuse o'oguti" ni'que wapamarĩyapaticã'bopã. ¹⁵ Marĩ Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere weepe'omasĩtisa'a.

Tojo weegu cū dutisere masīmirā yu'runu'cācā, marīrē bu'iri da'regusami. Te dutise marīcā pūrīcārē, te dutisere yu'runu'cāse marībopā.

¹⁶ Ō'acūrē ējōpeorā dia'cūrē Abrahārē “Tojo weeguti” nī'quere o'ogusami. Cū marīrē ma'itjagū, marī basu weetutuacā mejēta, tere o'osami. Moisé dutise cūu'quere weerā dia'cūrē o'osome. Nipe'tirā Abrahā weronojō ējōpeorārē o'ogusami. Abrahā nipe'tirā ējōpeose cuorā ñecū nīmī. ¹⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro niwū Abrahārē: “Mu'urē peje cururicjārā ñecū sōrōwū”, nicu niwī Ō'acū. Cū tojo nicā ta'ogu, Abrahā ējōpeocu niwī. Abrahā Ō'acū ī'orōpūre cūrē ējōpeoyugu, marī ñecū nicu niwī. Ō'acūta nipe'tisere weemasīpe'ocā'mī. Wērī'cārāpūreta masōsami. Cū dutiro me'rā no'o marīsepūreta weebajurēsami.

¹⁸ Ō'acū Abrahārē “Mu'urē pāramērā nituriarā pājārā nirāsama” nīrī curare ne pō'rāmarīcu niwī. Pō'rāmarīmīgū, Ō'acū cūrē nī'quere “Queoro weegusami”, nī ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū nī'caronojōta peje cururicjārā ñecū wa'acu niwī. ¹⁹ Abrahā cien cū'marī wa'tero cuocu niwī. Cū numo Sara quē'rā bucuo waro nico niwō. Tojo nimicā, Abrahā “Ēsā pō'rātimasītisa'a, bucurā waro nī'i”, niticu niwī. Ō'acū cū nī'caronojō “Ēsārē pō'rāticā weegusami” nīgū, cūrē ējōpeodu'uticu niwī. ²⁰ “Apetero weegu cū ‘Weeguti’ nī'quere weetisami”, niticu niwī. Tojo weronojō o'ogu, Ō'acūrē ējōpeonemocu niwī. Wācūtutua, cūrē nicu niwī: “Añuyu'ruami, tutuayu'rugū nīmī”, nicu niwī. ²¹ “Ō'acū yu'ure cū ‘Weeguti’ nisere weemasīpe'ocā'sami”, nī ējōpeocu niwī. ²² Cū tojo ējōpeocā ī'agū, Ō'acū Abrahārē, “Añugū, bu'iri marīgū nīmī”, nicu niwī.

²³ Ō'acū tojo nī'quere Abrahā dia'cūrē Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū ojanotiaro niwū. ²⁴ Marī quē'rārē ojanocarō niwū. Marī Ō'acūrē ējōpeocā, Abrahārē nī'caronojōta marīrē “Añurā, bu'iri marīrā nima”, nisami. Cūta marī wiogu Jesū wērī'cupure masōcu niwī. ²⁵ Jesū marī ña'arō wee'que wapare wērīcu niwī. Cū wērīca be'ro Ō'acū marīrē bu'iri marīrā tojadutigu cūrē masōcu niwī.

5

Marī bu'iritirā niwe'e nise cjase nī'i

¹ Marī bu'iri cuomī'cārārē marī wiogu Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū “Musā añurā nī'i”, nī ī'asami. Tojo weerā marī ña'arō wee'quere wērī wapayeyucā, Ō'acū me'rā wācūque'tiro marīrō añurō nicā'a. ² Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū marīrē ma'īgū, cū me'rā niato nīgū yu'ruosami. Cū tiropū cū añuyu'ruagu nisere bu'ipejatamurāsa'a. Marīrē “Añurō weewu”, nigūsami. Cū tojo weegusami nīrā, e'catise me'rā co'te'e.

³ Apeyema tja pi'etirā, e'catimasī'i. Marī pi'etirā, nemorō wācūtutuarāsa'a. ⁴ Marī wācūtutuacā, Ō'acū “Musā añurō weewu”, nigūsami. Tere masīrā, cū marīrē añurō weeatjere wācūrā, e'catiyutoja'a. ⁵ Ō'acū Espīritu Santure marī me'rā ninu'cūdutigu o'ócu niwī. Tojo weerā cū me'rā nīrā, Ō'acū marīrē ma'isere masīno'o. Tere masīrā, “Queorota marīrē ‘Añurō weeguti’ nī'quere weegusami”, nino'o.

⁶ Ō'acū marīrē marī basu de'ro yu'ruta basioticā ī'acu niwī. Tojo weegu cū besecatero ejacā, Jesucristo marī ña'arārē wērībosacu niwī. ⁷ Marī pūrīcā ne āpērārē wērībosasī'rītisa'a. No'o nī'cū queoro weegū nimicā, ne wērībosamasītisa'a. Apetero weegu nī'cū añugū warore wērībosagu, wērībosabosami. ⁸ Ō'acū pūrīcā marī ña'arā nimicā, cū ma'isere ī'ocu niwī. Tere ī'ogū, Jesucristore marīrē wērībosacā weecu niwī. ⁹ Jesucristo marīrē wērībosase me'rā cū ye dí o'mabūrose me'rā Ō'acū cū ī'orōpūre marīrē bu'iri marīrā tojacā weecu niwī. Tojo weegu cū Jesucristo me'rāta tja nemorō weetamugūsami. Ō'acū masārē bu'iri da'reri numu nicā, marīrē yu'raweticā weegusami. Marīrē bu'iri da'reesome. ¹⁰ Marī Ō'acūrē uatirā nimicā, cū macūrē marīrē wērībosacā weecu niwī. Jesucristo wērīgū dí o'mabūrose me'rā Ō'acū marīrē cū me'rācjarā sājācā weecu niwī. Tojo weerā marī nī'cārōacārē cū me'rācjarā niyurā, a'tiro masī'i. Jesucristo wērī, cū masā'que me'rāma majā marī bu'iri da'reno'bo'cārārē yu'rucā weegusami. ¹¹ Apeyema tja marī wiogu Jesucristo me'rā Ō'acū marīrē ma'isere wācūrā, e'catiyu'rua'a. Marī cū wērī'que me'rā Ō'acū yarā sājā'a.

Adā, tojo nicā Jesucristo queti nī'i

¹² Nī'cū umu Adā wāmetigu me'rā ña'arō weese nu'cācaro niwū. Te me'rā wērīse bajuanu'cācaro niwū. Nipe'tirā masānucūpūre marī ña'arō weerā niyucā, pē'rīpejape'tia wa'acaro niwū. Tojo weero a'ti umucopūre wērīse se'sape'tia wa'apā. ¹³ Masā Ō'acū Moisére dutise cūu'atji dūporopū ña'asere weetojacārā niwā. Na ña'arō weemicā, Ō'acū

dutise marīyucā, cū narē “Yu'u dutise cūu'quere yu'rūnu'cā'a”, niticu niwī. Narē bu'iri da'reticu niwī. ¹⁴ Tojo nimicā, Adā be'rocjārā téé Moisé nícaterocjārāpū wēricārā niwā. Na Adā Ō'acū duti'quere yu'rūnu'cā'caronojō weetimirā, űa'arō wee'que wapa wēricārā niwā.

Adā du'pocāticu niwī űa'arō weesere. Jesucristo pe'e a'ti turipū a'tigu, añurō weesere cū quē'rā du'pocāticu niwī.

¹⁵ Marī Adā yu'rūnu'cā'quere, Ō'acū marirē ma'igū añurō wee'quere a'tiro nīmas'i. Adā ni'cū cū yu'rūnu'cā'que bu'iri nipe'tirā wērisirutuma. Ō'acū pe'e marirē ma'igū, añubutiaro weemi. Marī wapayeticā, ni'cū umu Jesucristo me'rāta tja nipe'tirārē añubutiaro weemi. Pecame'epū wa'abo'cārārē cū me'rā catinu'cūcā weemi. ¹⁶ Ō'acū marirē añurō wee'quere, ni'cū umu Adā cū űa'arō wee'quere “A'tiro ni'i”, ninemomas'i. Adā ni'cātiacā cū yu'rūnu'cā'que me'rā marī nipe'tirārē bu'iritirā tojacā weecu niwī. Ō'acū marirē yu'ruose pe'e a'tiro ni'i. Marī pejetiri yu'rūnu'cāmicā, Ō'acū marirē ma'igū, bu'iri marirā, añurā tojacā weecu niwī. Marī wapayeticā, tojo weecu niwī. ¹⁷ Ni'cū yu'rūnu'cā'que me'rā wērise se'sa wa'apā. Tojo weero Jesucristo wēri'que pe'e totā yu'ruoquejo'o. Ō'acū marirē pajaña'gū, wapayeticā, marirē bu'iri marirā tojacā weecu niwī. Jesucristo ni'cū me'rāta tja marirē u'musepū catinu'cūatjere o'ocu niwī.

¹⁸ Ni'cātiacā Adā yu'rūnu'cā'que me'rā nipe'tirā bu'iri da'reno'ajā tojacārā niwā. Jesucristo queoro wéegū, cū wērise me'rā pe'e nipe'tirā bu'iri marirā tojata basio'o. Tojo nicā catinu'cūsere bocata basio'o. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ni'cū Ō'acūrē yu'rūnu'cā'que me'rā nipe'tirā cū be'rocjārā marī quē'rā űa'arā ni, bu'ipejasirutu'u. Mejārōta tja ni'cū Ō'acū dutisere yu'tigu Jesucristo me'rā nipe'tirā cūrē ējōpeorārē Ō'acū “Añurā, bu'iri marirā nima”, nisami.

²⁰ Ō'acū Moisére dutise cūigū, marī űa'arā ni'i nisere masīdutigu cūucu niwī. Cū tojo weemicā, űa'arō weenemopecārā niwā. Ō'acū pe'e űa'ase weenemocā, nemorō pajaña'nemopecu niwī. ²¹ űa'arō wee'que wapa wērise nipe'tirāpure se'sabi'acaro niwā. Te se'sa'caro weronojō Ō'acū marirē ma'igū añurō weese quē'rā se'sabi'acaro niwā. Marī wiogu Jesucristo wērise me'rā marirē añurā, bu'iri marirā tojacā weecu niwī. Tojo nicā cū me'rā catinu'cūatjere o'ocu niwī.

6

Wēri'cārā weronojō nimi'cārā Jesucristo me'rā yu'ruono'o nise ni'i

¹ Yu'u ni'caronojōta űa'ase weenemocā, Ō'acū nemorō pajaña'nemoecosami. ¿To pūricārē marirē ma'igū pajaña'nemato nīrā űa'arō weenu'cūrāsari? ² Tojo niwe'e. Jesucristo curusapū wēricā, marī quē'rā cū me'rā wēri'cārā weronojō wa'acārā niwā. Wēri'cārā, catirā na wee'quere weetisama. ¿De'ro weerā marī toduporo űa'arō wee'caronojō weenu'cūbosau? ³ Musā masīsa'a, marī Jesucristore ējōpeorā nitjārā, wāmeyeno'o. Wāmeyeno'rā, cū wēri'quere bu'ipejatamurā weronojō ni'i nisere i'o'o. ⁴ Jesucristo wērica be'ro yaano'cu niwī. Marī wāmeyeno'rā, cūrē yaa'caro weronojō marī űa'arō weesere du'ucārā niwā. Marī pacu cū tutuase me'rā Jesucristore wēri'cupure masōcu niwī. Cūrē masō'caro weronojō marī quē'rārē ape upū sājācā weecu niwī.

⁵ Marī Jesucristo me'rā niyurā, cū wēri'quere bu'ipejatamurā weronojō ni'i. Mejārōta cū wēri'cupū masā'caro weronojō marī quē'rā masārāsa'a. ⁶ A'tiro mas'i. Marī toduporopū űa'arō niseti'quere Jesucristo wērise me'rā curusapū paabi'pecō'ano'rō weronojō wa'acaro niwā. Marī űa'arō wee'quere du'udutiro tojo wa'acaro niwā. Tojo weerā űa'asere weeticārōua'a. Marirē te wejeñe'enu'cōrō weronojō weewe'e majā. ⁷ Wēri'cupū cū catigu űa'arō wee'quere weetimimiba majā. Tojo weerā marī quē'rā cū weronojō te űa'arō weesere yu'rūweti'cārāpū nīrā, weeticārōua'a. ⁸ Marī Jesucristo me'rā wēribu'ipejatamurā niyurā, a'tiro mas'i. Cū wēri' masā'caro weronojō marī quē'rā mejārōta cū me'rā cū weronojō masārāsa'a. ⁹ Apeyere a'tiro mas'i. Jesucristo wēri'cupū masācu niwī. Cū ne wērinemosome. Cūrē wērise ne pōtēosome majā. ¹⁰ Jesucristo masā űa'arō wee'que wapare wēribosagu, ni'cātita wēricu niwī. Ni'cārōacārē majā cū masāca be'ro Ō'acū me'rā añurō ninu'cūmi. ¹¹ Te weronojō marī Jesucristo me'rā wēri'cārā weronojō tu'oña'rā. Cū yarā niyucā, űa'arō weese marirē dutimasītisa'a majā. Tereta marirē yu'ruotojacu niwī. Tojo weerā Ō'acū uaronojō weesetirā. űa'asere weeticārā.

¹² Marī upū boatji upure űa'ase wees'ricā, cā'mota'arā. Ti upū űa'arō uaripejasere weeticārā. ¹³ Marī i'ase, ucūse, wācūse nipe'tise marī upupū nise me'rā űa'arō

weeticā'rá. Ña'asere weeronojō o'orā, Ō'acū űaro weesetirā, marī urupū nisere cūpure o'orā. Wēri masā'cārā weronojō añuse pe'ere weerā. ¹⁴ Moisé duti'que doca nírā, tere weetirā, bu'iri da'reno'rāsama. Marī cū dutise doca niwe'e. Ō'acū marirē bu'iri da'reronojō o'ogū, marirē ma'igū, acobojocū niwī. Tojo weero ña'arō weese marirē de'ro pōtēomasitisa'a.

Marī da'raco'terā weronojō nise ni'i

¹⁵ “Marī Moisé dutise doca niwe'e. Ō'acū marirē ma'igū, acobojocū niwī”, ni'i. ¿To pūricārē marī ña'arō weecā, añusari? Niwe'e. ¹⁶ Musā masisa'a, marī apī dutiro weérā, cūrē da'rawā'ñaco'terā sājārā wee'e. Cū marī wioḡu tojagū weesami. Te weronojō marī ña'asere weérā, ña'ase weewā'ñaco'terā weronojō nisa'a. Ña'arō weese wapa wērisere bocarāsa'a. Marī Ō'acū dutiro weérā pūricā, cūrē da'rawā'ñaco'terā weronojō ni'i. Marī cū dutisere weérā, ña'ase weero marirō nírāsa'a.

¹⁷⁻¹⁸ Toduporopū musā ña'asere weérā, da'rawā'ñaco'terā weronojō nicārā niwū. Ni'cārōacārē āpērā musārē Jesucristo ye quetire wercā tu'orā, añurō ējōpeocārā niwū. Tojo weerā ña'arō weesere yu'ruono'tjīarā, añusere weewā'ña'a. Musā tojo weecā wācūgū, yu'ū Ō'acūrē e'catise o'o'o. ¹⁹ Musārē tu'omasicā űagu, masā na ucūwāsenojō me'rā were'e. Musā toduporopure ña'asere musā upure wiapecārā niwū. Siape me'rā ña'arō weedojacārā niwū. Ni'cārōacā pe'ere añusere wiarā, Ō'acūrē musā upure wiaya. Cū me'rā nibutiarā, siape me'rā cū űaro dia'cūrē weeya.

²⁰ Musā toduporopure ña'arō weewā'ñarā, ña'ase dutise doca níni'wū yujupū. Tojo weerā añurō weerouasato nírō marirō nicā'wū. ²¹ Musā ña'arō weérā, ¿ñe'enojō añusere bocari? Toduporopure musā ña'arō wee'quere wācūrā, ni'cārōacārē bopoy-asa'a. Te ña'arō wee'que wapare pecame'epū bu'iri da'reno'bopā. ²² Ni'cārōacārē majā marī ña'arō weesere yu'ruwetī'cārāpū ni'i. Ña'arō weese doca niwe'e. Ō'acū dutisere da'rawā'ñaco'terā ni'i. Te pūricā añurō yapatisa'a. Marī, marī wioḡu Ō'acū me'rā ni'i. Siape me'rā cū űaronojō weérā, añuse, cū tiropū catinu'cūsere bocarāsa'a. ²³ Ña'arō wee'que wapare pecame'epū bu'iri da'reno'o, wēridojasere bocano'sa'a. Ō'acū marirē wapamarirō o'ose pe'e catinu'cūatjere bocatje ni'i. Marī wioḡu Jesucristo me'rā tere o'ogusami.

7

Omocā du'tese cjase queose ni'i

¹ Acawererā, musā Ō'acū Moisére dutise cū'quere masisa'a. Marī catiri űmācopū dia'cūrē te duti'quere yu'tisa'a. ² Queose me'rā musārē wereguti. Marirē duti'que a'tiro ni'i. Ni'cō omocā du'te'co co marāpū catiro ejatuario cū numo nimo. Cū wērica be'ro na du'te'que pe'tia wa'asa'a. Co marāpū moogō tojasamo tja. ³ Co marāpū catimicā, apirē nuorēgō, ña'arō weego weesamo. Ō'acū dutisere yu'runū'cāgō weesamo. Co marāpū wērica be'ro pūricārē apirē nuorēcā, ña'ase mejēta ni'i. Ō'acūrē yu'runū'cātisamo.

⁴ Co marāpū wēri'caro weronojō marirē ni'cārōacārē a'tiro wa'a'a. Toduporopure Moisé duti'quere yu'tini'wū yujupū. Jesucristo cū wēricā, marī quē'rā wēri'cārā weronojō wa'acārā niwū. Tojo weerā Jesucristo wērisere me'rā marī Moisé dutise doca ní'quere du'uno'wū. Ni'cārōacārē Jesucristo wēri' masāse me'rā cū yarā ni'i. Marirē Ō'acū űaro weeato níngū, cū yarā sājācā weecu niwī. ⁵ Toduporopū marī tu'sasenojō ña'asere űaripejawū. Moisé duti'quere marirē cā'mota'acā, weeya nírónojo wa'awū. Nipe'tise marī urupū nise me'rā marī ña'arō űaripejasere weewu. Te ña'asere weérā, pecame'epū bu'iri da'reno'o, yapatidijabopā. ⁶ Toduporopū Moisé cū dutise doca níni'wū yujupū. Ni'cārōacārē majā marī Jesucristo me'rā nírā, Moisé dutise doca niwe'e. Tere yu'ruwetī'cārāpū ni'i. Tojo weerā marī Espiritu Santu me'rā ape upū sājā'a. Cū weetamurō me'rā Ō'acū űaro weesetimasī'i.

Añurō weesī'rīmigū, ña'ase bu'iri pōtēotisa'a nise ni'i

⁷ ¿To pūricārē “Moisé duti'que ña'a ni'i”, nírāsari? Niwe'e. Te dutise maricāma, yu'ū ña'agū ni'i nisere masitibopā. Cū dutise a'tiro ni'i. “Āpērā yere űoticā'ña”, ni'i. Te maricāma, yu'ū te űosere “Ña'ase ni'i”, ni masitibopā. ⁸ Te dutise “Weeticā'ña” nimicā, yu'ū pe'ere nipe'tise no'o űaro űaripejasere weeya nírónojo wa'awū. Dutise maricāma, “Ña'ase ni'i”, ni masino'ña maritibopā.

⁹ Duporopū yu'ū Moisé duti'quere sō'owaro masitigu, wācūque'tiro marirō nicā'niwū. “Añurō weegū ni'i”, ni wācūmiwū. Be'ro te dutise masīca be'ro na'irō āpērā yere űoya nírónojo wa'awū. Yu'ū ña'arō weégu, “Ña'agū ni'i”, ni tu'oña'wū. ¹⁰ Marī

Õ'acũ dutisere wéerã, añurõ nicã'bosa'a. Yu'u pe'e te dutise de'ro weepe'omasitigu, bu'iritigu tojawa. Te dutise masãrê Õ'acũ me'rã añurõ tojacã weeboronojõ nírõ, yu'u pe'ere bu'iritigu tojacã weewu. ¹¹ Ña'ase yu'upure nírõ, Õ'acũ dutisere yu'runu'cãcã weewu. Te ña'ase yu'ure nisoowioritique'awu. Tojo weegu yu'u te dutise niyucã, ña'arõ wéégũ, bu'iritigu tojawa. Õ'acũ me'rã a'pepürigũ tojawa.

¹² Õ'acũ Moisére duti'que añuse warota ni'i. Diacjũ wereme'ricã'a. Te dutise marĩ ye niatjere weetamu'u. ¹³ To püricãrê Õ'acũ dutise añuse nimirõ, ¿de'ro weero marĩrê bu'iritirã tojacã weesari? Weetisa'a. Marĩ ña'ase wapa pe'e bu'iritirã tojasa'a. Tojo weero te dutise añuse me'rã ña'asere "Ña'aseta ni'i", ni masĩno'o. Tojo weerã marĩ ña'arõ wéerã, Õ'acũrê yu'runu'cãrã wee'e nírã, marĩrê cã bu'iri da'reatje quẽ'rãrê masi'wã.

¹⁴ Marĩ masĩ'i, Moisé cã duti'quere Espiritu Santu me'rã Õ'acũta cũucu niwĩ. Tojo weero añuse dia'cũ ni'i. Marĩ pe'e ña'arã ejãnu'cãtjarã, ña'ase marĩpũre nise doca ni'i. ¹⁵ Yu'u, yu'u weesĩ'rĩsere weewe'e. Yu'u ne weesĩ'rĩtise pe'ere wee'e. Yu'u a'tere masĩtisa'a. De'ro weegu tojo weesasa'a. ¹⁶ Yu'u weesĩ'rĩtise pe'ere wéégũ, a'tiro masĩ'i. "Õ'acũ dutise añuseta ni'i", ni'i. ¹⁷ Yu'u mejêta ña'arõ wee'e. Yu'upũre ña'ase niyuro, yu'ure ña'arõ weecã wee'e. ¹⁸ Yu'u añurõ weesĩ'rĩmigũ, weepõtẽotisa'a. Tojo weegu a'tiro masĩ'i. Yu'upũre ne añuse marĩ'i. ¹⁹ Añuse yu'u weesĩ'rĩsere weeboronojõ o'ogu, ña'ase yu'u weesĩ'rĩtise pe'ere wee'e. ²⁰ Yu'u weesĩ'rĩtisere wéégũ, yu'u basu mejêta tojo wee'e. Yu'upũre ña'ase nise pe'e yu'ure su'ori wee'e.

²¹ Tojo weero a'tiro wa'a'a yu'ure. Yu'u añurõ weesĩ'ricã, ña'ase dia'cũ wa'awioriti'i. Ña'ase pe'e u'mutãque'a'a. ²² Yu'u basu pe'e Õ'acũ dutisere tu'sayu'ruami'i. ²³ Tojo nimicã, ña'ase yu'u upũpũ nise pe'e ña'arõ weeduti'i. Yu'u wãcũse me'rã añurõ weesĩ'rĩ'i. Ña'arõ wéégũ, añurõ weebo'quere weetisa'a. Tojo weero ña'arõ weese yu'ure wejeñe'ese weronojõ ni'i. ²⁴⁻²⁵ Ña'arõ weesere du'umasitigu, ña'abutiario tu'oña'sa'a. ¿Noa yu'ure te ña'asere, bu'iritigu tojacã weesere yu'ruweticã weesari? Õ'acũ ni'cũta marĩ wioğa Jesucristo me'rã yu'ure yu'ruweticã weegusami. Tojo weegu Õ'acũrê e'catise o'o'o. Yu'u ucũ'quere a'tiro neonu'cõ, wereguti. Yu'u basu Õ'acũ dutisere weesĩ'rĩmi'i. Tojo weesĩ'rĩmicã, ña'ase yu'upũre nise pe'e yu'ure ña'arõ su'ori wee'e.

8

Espiritu Santu weetamurõ me'rã Õ'acũ me'rã añurõ nita basio'o nise ni'i

¹⁻² Jesucristo marĩrê ña'arõ niseti'quere yu'ruweticã weecu niwĩ. Tojo weerã ni'cãrõacãrê marĩ Jesucristo yarã bu'iri da'reno'some majã. Espiritu Santu marĩrê Õ'acũ me'rã añurõ nicã weemi. Ni'cãrõacãrê Espiritu Santu dutisere wéerã, ña'arõ weewe'e. Tojo weerã pecame'epũ wa'asome. ³ Marĩ ña'arõ weerã niyucã, Moisé duti'que de'ro weepe'ota basiotipã. Moisé duti'que me'rã yu'rumasĩwe'e. Õ'acũ pe'e yu'raomasĩmi. Cũ marĩ ña'arõ wee'quere wêrĩ wapayedutigu cã macũrê o'õcu niwĩ. Cũ macũ marĩ ña'arõ weerã uputiro weronojõ uputicu niwĩ. Ti upũ me'rã wêrĩgũ, ña'asere cõ'awapayepẽ'ocã'cu niwĩ. ⁴ Tere cõ'agũ, marĩrê Õ'acũ dutiro weemasĩato nĩgũ, tojo weecu niwĩ. Marĩ uaro weesĩ'rĩsere weewe'e majã. Ni'cãrõacãrê Espiritu Santu tutuaro me'rã cã uaro weeseti'i.

⁵ Marĩ uaro weesĩ'rĩsere weesetirã, marĩ uasenojõ dia'cũrê wãcũsa'a. Espiritu Santu me'rã niseti'rã, cã uasenojõ pe'ere weesa'a. ⁶ Marĩ uaronojõ dia'cũrê weesetirã, pecame'epũ wa'arãsa'a. Espiritu Santu uaronojõ wéerã, marĩ ejeripõ'rãpũ añurõ tu'oña'a. Tojo nicã Õ'acũ me'rã añurõ catinu'cũcã'rãsa'a. ⁷ Marĩ uaronojõ dia'cũrê weesetirã, Õ'acũ me'rã a'pepürirã weesa'a. Cũ dutiro ne weesĩ'rĩti, ne weemasĩtisa'a. ⁸ Marĩ uaro weesetirã, Õ'acũrê e'caticã weemasĩtisa'a.

⁹ Marĩ uaro weesĩ'rĩsere weetisa'a majã. Ni'cãrõacãrê Espiritu Santu marĩpũre nimi. Tojo weerã cã tutuaro me'rã cã uaronojõ wee'e. Espiritu Santu marĩ me'rã niticã, cã uaro weetisa'a. Jesucristo yarã nitisa'a. ¹⁰ Marĩ ña'arõ weese wapa marĩ upũ boadijatji upũ ni'i. Tojo boadijatji upũ nimicã, Jesucristo marĩpũre niyucã, Õ'acũ marĩrê "Añurã, bu'iri marĩrã nima", ni'asami. Tojo weero marĩ upũ boamicã, marĩ ejeripõ'rã u'musepũ catinu'cũcã'rõsa'a. ¹¹ Õ'acũ Jesucristo wêrĩ'cupũre masõcu niwĩ. Cũta tja Espiritu Santu marĩpũre nicã, marĩ upũ wêrĩca upũre masõgũsami. Espiritu Santu tutuaro me'rã tojo weegusami.

¹² Tojo weerã acawererã, marĩ Espiritu Santure cuorã, cã dutisere weeroña'a. Marĩ uaro weesĩ'rĩsenojõ pe'ere weeroñasato niwe'e. ¹³ Marĩ uaro weesetirã, pecame'epũ

bu'iri da're bajuriono'rāsa'a. Te ña'asere Espiritu Santu weetamurō me'rā weedu'urā pūrīcā, catinu'cūrāsa'a.

¹⁴ Nipe'tirā Espiritu Santu wācūse o'osere weesiruturānojo Ō'acū pō'rā nima. ¹⁵ Ō'acū Espiritu Santure marirē o'ócū niwī. Tojo weerā ni'cārōacārē da'raco'terā na wiohare uirā weronojo niwe'e. Marirē Ō'acū pō'rā sājācā weesami. Tojo weerā cū weetamurō me'rā marī Ō'acūrē "Pacu", nīmas'ti. ¹⁶ Espiritu Santu marī wācūsepu "Ō'acū pō'rā nitoja'a", ni tu'oña'cā weemi. ¹⁷ Marī Ō'acū pō'rā niyurā, cū "Yu'u pō'rārē añuse o'oguti" nī'quere ñe'erāsa'a. Jesucristo cū pacu o'otjere ñe'egūsami. Marī quē'rā cū me'rā tere ñe'erāsa'a. Marī ni'cārōacārē Jesucristo pi'etisere bu'ipejatamurā, be'ropu cū wioḡu nise quē'rārē bu'ipejatamurāsa'a.

Ō'acū marirē añurō weeatje cjase ni'i

¹⁸ Marī a'ti nucūcāpu pi'eti'i, pi'etirā. Be'ropu Ō'acū marirē u'musepu añusere o'otjere wācūcāma, ni'cārōacā marī pi'etise mejō niseacā ni'i. ¹⁹ Be'ro ni'cā nūmu Ō'acū "Ā'rā yu'u pō'rā nima. Narē añuse o'oguti", nigūsami. Nipe'tise cū wee'que u'marō cjase, a'ti turi cjase cū tojo weeatjere masā apeyojōrē uputu i'asirirō weronojo co'tewapamo'o. ²⁰⁻²¹ Ne waropure Ō'acū wee'que añuse dia'cū nicaro nimiwū. Be'ro Adā Ō'acūrē yu'rūnu'cā'que bu'iri a'ti turi cjase doja wa'acaro niwū. A'ti turi basu dojoticaro niwū. Ō'acū nīrōnojo'ta dojocaro niwū. Tojo weerā wa'icūrā, yucupagu, nipe'tise a'ti turi cjase boadijasa'a. Tojo boadijamicā, be'ropu añurō apogusami tja. Ō'acū ni'cā nūmu besecu niwī. Queoro ti nūmu nicā, cū pō'rārē añurā waro wa'ato nīgū ducayugusami. Apeye cū wee'que quē'rārē ducayugusami. Tojo weecā, cū ne waropu wee'caro weronojo añurō nīrōsa'a tja. Boadijosome majā. ²² Marī a'tiro mas'i. Ni'cārōacāputa nipe'tise Ō'acū cū wee'que boadijasere pe'ticā uaro, pūrīsere tu'oña'rō weronojo tu'oña'a. Ni'cō numio wīmagā wuago pūrīse tu'oña'rō weronojo tu'oña'a. ²³ A'ti umuco se'saro tere tu'oña'we'e. Marī Espiritu Santure cuorā wiori quē'rā pi'eti'i. Be'ropu marirē ducayuatjere uputu waro ñe'esirirā, pūrīrō tu'oña'rō weronojo yucue'e. Marī Espiritu Santure cuocā, nipe'tise Ō'acū "O'oguti" nī'quere o'ogusami. Be'ro Ō'acū marirē, "Yu'u pō'rā nima", nigūsami. Tócatero nicā, marirē ma'ma upu, ña'ase weetiri upure o'ogusami. ²⁴ Marī Jesucristore ējōpeocā, marirē yu'rūocu niwī. Cū marirē be'ropu weeatjere co'te ējōpeo'o. Marī i'a'quepure de'ro weejā co'tenemobosau. I'a'quepure co'teno'ña marī'i. ²⁵ Marī i'atise pūrīcārē co'te ējōpeorā, sojaro, caributiro marirō co'teme'ricā'a.

²⁶ Marī añusere weetutuati'jārā, Ō'acūrē "¿De'ro sērīrōuasari?" nīmasītisa'a. Tere I'agū, Espiritu Santu marirē weetamusami. Cū basu marī ye niatjere Ō'acūrē sērībosasami. Cū tere sērībosagu, masā ucūta basiotise userinojo me'rā sērīsami. ²⁷ Ō'acū uaronojo'ta Espiritu Santu marirē, cū yarārē sērībosasami. Tojo weegu Ō'acū nipe'tise marī wācūse i'abesepe'ogu, Espiritu Santu marirē sērībosasere masīsami.

²⁸ Ō'acū marirē cū uaro weato nīgū besecu niwī. Tojo weerā marī a'tiro mas'i. Marī cūrē mainrārē weetamunu'cūcā'sami. Nemorō cū weronojo wa'acā uagu nipe'tise marirē wa'asere añurō yapaticā weesami. ²⁹ Ō'acū ne waropure i'abesenū'cōtojagupu "Ā'rā yu'u pō'rā nīrāsama", nicu niwī. Cū macū weronojo nisetiatio nīgū tojo weecu niwī. Tojo nicā cū macūrē "Nipe'tirā cūrē ējōpeorā masā ma'mi niato", nicu niwī. ³⁰ Duporopu Ō'acū marirē cū yarā niato nīgū beseyotojacu niwī. Besetoja, cū pō'rā sājācā weecu niwī. Be'ro "Bu'iri marirā, añurā nima", nicu niwī. Marī tojo nino'rārē u'musepu cū weronojo nisetiācā weegusami.

³¹ Marī tere masirā, ¿ñe'enojo ninemobosari? Ō'acū marirē weetamuyucā, āpērā marirē ña'arō weemicā, wācūque'tiwe'e. Marirē na ña'arō weedojamasītisama.

³² Ō'acū cū macū waromarīcārē o'ócū niwī. Ne "O'osome" nitiguta, marī nipe'tirā ye niatjere wērībosadutigu tojo o'ócū niwī. Apeyepuma tjasami majā. De'ro weecju cū macū Jesucristore marirē o'o'cu nimigū, apeye nipe'tisere o'otibosabe. O'ogusami.

³³ Ō'acū cū bese'cārārē ne ni'cūnojo'puta masā besewuaropu weresārō weronojo "Ā'rā ña'arā nima", nita basiowe'e. Ō'acū cū basuta "Ā'rā bu'iri marīma" nigūsamigu.

³⁴ Ne ni'cū "Ā'rārē bu'iri da'reroua'a", nīmasītisami. A'tiro ni'i. Jesucristota marirē wērībosacu niwī. Wērītoja, masācu niwī. Ni'cārōacā cū pacu diacjū pe'e wioḡu dujiri cūmurōpu marī ye niatjere sērībosagu weesami. Tojo weegu ne ni'cū marī Ō'acū bese'cārārē "Bu'iri da'reroua'a", nīmasītisami. ³⁵ Jesucristo marirē ma'isere ne ni'cūnojo cā'mota'amasītimi. Marī pi'eticā, marī diasaro tu'oña'cā, āpērā ña'arō weequena'cōcā, Jesucristo ma'inu'cūcā'sami. Tojo nicā ba'ase moocā, su'ti moocā,

wiose wa'tero nicã, ãpērã marĩrẽ wějěcã, Jesucristo marĩrẽ ma'inu'cūsami. ³⁶ Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta Ō'acũ yarãrẽ a'tiro ni'i: Mu'urẽ ejõpeose bu'iri umucorinucũ ãpērã ũsãrẽ wějětawioro ni'i.

Ovejare wějěrãtirã aperopu miarã weronojõ ũsãrẽ weema, tojo ni ojano'caro niwã.

³⁷ Marĩ ña'arõ yu'rurã, Jesucristo marĩrẽ ma'igũ weetamuse me'rã nipe'tise ña'asere do-caque'acã weemasĩsa'a. Tojo nicã cũ weetamuse me'rã nemorõ wãcütutuanemomasĩ'i.

³⁸ Yu'u a'tere "Diacjũta nirõ wee'e", ni'i. Ō'acũ marĩrẽ ma'isere ne apeyenojõ cã'mota'amasĩtisa'a. Wěrĩse, catise cã'mota'amasĩtisa'a. Tojo nicã Ō'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã, wãtia, na wiorã Ō'acũ marĩrẽ ma'isere cã'mota'amasĩtisama. Apeye quẽ'rã ni'cãrõacã nise, be'ropu niatje ne cã'mota'amasĩwe'e. ³⁹ Tojo nicã u'muarõpu cjase, ũ'cũarõpu cjase, Ō'acũ wee'quenojõ quẽ'rã ne Ō'acũ marĩrẽ ma'isere cã'mota'amasĩwe'e. Ō'acũ marĩ wioḡu Jesucristo yarã niyucã, marĩrẽ ma'inu'cūsami.

9

Israe curuacjãrã ye queti ni'i

¹⁻³ Yu'u acawererã Israe curuacjãrã Jesure ejõpeoticã, ña'abutiario ejeripõ'rãtigucoro. Ya curuacjãrã Jesucristore ejõpeocã uagu, na pecame'epu bu'iri da'reno'bo'quere ducayusĩ'rigũ, yu'u pe'e wapayebosasĩ'rĩmi'i. Yu'u tojo weegu Jesucristore ne ĩ'anemotibosa'a majã. Yu'u Jesucristore ejõpeotjãagũ, nisoowe'e. Diacjũ tere were'e. Espĩritu Santu quẽ'rã yu'u nisere "Diacjũta ni'i", nisami. ⁴ Israe curuacjãrã Israe wãmetigu pãrãmerã nituriarãpu nima. Ō'acũ yu'u põ'rã niato nigũ narẽ besecu niwĩ. Cũ na me'rã nigũ, cũ tutasere, cũ asistesere narẽ ĩ'ocu niwĩ. "Yu'u musã wioḡu ni'i. Musã, yã curuacjãrã ni'i", nicu niwĩ. Narẽ añurõ nisetimasĩato nigũ cũ dutisere Moiserẽ cūucu niwĩ. Narẽ Ō'acũ wĩ'ipu cãrẽ ejõpeosere cūucu niwĩ. Ō'acũ narẽ "Musã pãrãmerã nituriarãrẽ añurõ weeguti", nicu niwĩ. ⁵ ũsã ñecūsũma Israe curuacjãrã nimu'tã'cãrã pãrãmerã nituriarãpu ni'i. Abrahã, Isaa, Jacob, cũ põ'rã doce pãrãmerã nituriarãpu ni'i. Jesucristo quẽ'rã masũ niyugu, ti curuapu bajuasirutugu, Israe curuacjũ na acawereḡu nicu niwĩ. Cũ Ō'acũ nimi. Nipe'tise yu'rũoro nimi. Cãrẽ "Mu'u añuyu'ruagu ni'i" ni, e'catise o'onu'cũcã'rõua'a. Tojota weeroua'a.

⁶ Ō'acũ Israe curuacjãrãrẽ añurõ weemicã, pãjãrã cãrẽ ejõpeotima. Na ejõpeoticã, "Ō'acũ Israe curuacjãrãrẽ "Añurõ weeguti" nĩ'quere weetimi", nigũ mejẽta wee'e. Ō'acũ cũ nĩ'quere queoro weemi. A'tiro ni'i. Nipe'tirã Israe pãrãmerã nituriarã Ō'acũ põ'rã nitima, nisĩ'rĩrõ wee'e. ⁷ Ō'acũ Abrahãrẽ "Mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ añuse o'oguti", nicu niwĩ. Cũ tojo nĩ'quere nipe'tirã Abrahã pãrãmerã nituriarã ñe'etisama. Ō'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ: "Isaa pãrãmerã nituriarã dia'cũ mu'u pãrãmerã waro nĩrãsama." ⁸ A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Nipe'tirã Abrahã ya curuapu bajuasiruturã, Ō'acũ põ'rã nitima. Ō'acũ cũ "Añuse weeguti" nĩ'quere ejõpeorã, Ō'acũ põ'rã nima. Nãta Abrahã pãrãmerã waro nima. ⁹ Ō'acũ Abrahãrẽ nĩ'que a'tiro nicaro niwũ: "Ape cũ'ma a'tocateronojõ a'tigati tja. Titare Sara macütitogagosamo", nicu niwũ.

¹⁰ A'te dia'cũ niwe'e. Apeye totã nemoquejo'o. Na macũ Isaa bucua, be'ro Rebecare numoticu niwĩ. Be'ro co nijĩpaco nĩrĩ curare Ō'acũ co quẽ'rãrẽ ucũcu niwĩ. Co põ'rã su'rua'cãrã, Isaa ni'cũ põ'rãta nicãrã niwã. ¹¹⁻¹² Na bajua añuse, ña'asere weese duporo Ō'acũ ni'cãrẽ beseyutojacu niwĩ. Tojo weese me'rã Ō'acũ cũ uaro besesere ĩ'ocu niwĩ. Cũ no'o besesĩ'rĩrãrẽ besesami. Na weesere ĩ'agũ mejẽta, besesami. Tojo weegu Rebecare nicu niwĩ: "Masã ma'mi cũ acabijire da'raco'tegu sãjãḡũsami." ¹³ A'te Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta queoro ni'i. "Jacore besewu. Esau pe'ere besetiwu", nicu niwĩ Ō'acũ.

¹⁴ To pũrĩcãrẽ marĩ ĩde'ro pe'e nĩrãsari? "Ō'acũ ni'cãrẽ apĩ yu'rũoro besegu, queoro weetimi", ĩnĩrãsari? Niwe'e. ¹⁵ A'tiro pe'e ni'i. Duporopu Ō'acũ Moiserẽ a'tiro nicu niwĩ: "No'o yu'u pajaña'sĩ'rigũrẽ pajaña'ḡũti", nicu niwĩ. ¹⁶ Tojo weerã marĩ masĩ'i. Ō'acũ basu cũ pajaña'sĩ'rĩrãrẽ pajaña'sami. Masã pajaña'duticã mejẽta pajaña'sami. Tojo nicã añurõ weese wapa mejẽta pajaña'sami. ¹⁷ Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu Ō'acũ cũ nĩ'quere a'tiro ojano'wũ. Duporocjũpu Egipto dutigu wioḡu faraõrẽ a'tiro nicu niwĩ: "Yu'u tutuasere mu'u me'rã ĩ'ogũti nigũ, mu'urẽ wioḡu sõrõwã. Nipe'tirocjãrã yu'u tutuagu nisere masidutigu tojo weewu", nicu niwĩ Ō'acũ. ¹⁸ Tojo weegu Ō'acũ no'o cũ pajaña'sĩ'rĩrãrẽ pajaña'sami. No'o ejeripõ'rã butĩrãrẽ ejeripõ'rã buticã weesami. Na uaro nemorõ ña'arõ weeato nigũ tojo weesami.

¹⁹ Yu'u tojo nisere tu'orā, masā a'tiro nibosa'a: "Ō'acū cū basuta ejeripō'rā baticā weemigū, ¿de'ro weegu masārē 'Bu'iritirā nima', nisari? Ō'acū weesī'rīsere cā'mota'ata basiowe'e", nibosa'a. ²⁰ Niwe'e. Masā tojo busurānojō masā ni'i. Ō'acū musārē wee'care ye'suticā'rōua'a. Sutuwa yéecaru tiru yee'core "¿De'ro weeacjo yu'are a'tiro bajutju yeeri?" nimasītisa'a. ²¹ Di'i yeeri masō co ũaro yeemasīsamo. No'o sutuwa añutju bosenua nicā co miuwi'ōatjare yeemasīsamo. Apeu quē'rārē mejō nitju no'o ũaro co cšoatjare yeemasīsamo.

²² Masā ña'arō weecā, Ō'acū cū bu'iri da'reatjere, cū tutuasere narē masīcā ũacu niwī. Tojo weegu cūrē uarosājācā wee'cārārē, cū bu'iri da're bajurioajārē tojo ī'acā'cu niwī yujupu. ²³ Marīrē, cū pajaña'rā pe'ere cū añubutiario nisetisere, cū tutuasere masīcā ũacu niwī. Duporopu marīrē cū weronojō añurā niato nīgū, tojo nicā cū tutuasere cšoato nīgū beseyucu niwī. ²⁴ Tojo marīrē besegu, ni'cārērā judío masā wa'teropu nirārē, āpērā judío masā nitirārē beseducawaanu'cōcu niwī. ²⁵ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu duporocjāpu Osea Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā judío masā nitirā ye cjase Ō'acū ucū'quere a'tiro ojacu niwī:

Yarā masā nitimi'cārārē "Yarā masā nima", nīgūsa'a.

Yu'u ma'itimi'cārārē "Yu'u mairā nima", nīgūsa'a.

²⁶ "Masā, yarā mejēta ni'i" nino'ca di'taputa tja narē "Ō'acū catinu'cūgū pō'rā nima", nino'rōsa'a, ni ojacu niwī Osea.

²⁷ Israe curuacjārā ye pe'ema Isaía a'tiro ojacu niwī:

Israe pō'rā nucu'poro dia pajiri maa sumutopu nise weronojō pājārā nimirā, pejetirācā yu'ruono'rāsama.

²⁸ Ō'acū cū ni'caronojōta cū ucū'quere queoro weegusami.

Tere wéegu, sojaro me'rā a'ti nucu'cācārārē bu'iri da'regusami, nicu niwī.

²⁹ Cū Isaíaata apeye ojamu'tācu niwī tja:

Ō'acū nipe'tise bu'ipu nīgū marī pārāmerārē pejetirācā da'aticāma, duporocjārāpu Sodoma, Gomorraçjārārē weronojō pe'odijobopī.

Tojo weecā, marī ya curua marībosa'a majā, ni ojacu niwī.

³⁰ To pūrīcārē ¿de'ro nirōuati? A'tiro ni'i. Judío masā nitirā Ō'acū me'rā na añurō niatjere a'maticārā niwā. Tere a'matimirā, Jesucristore ējōpeose me'rā bocacārā niwā. Na ējōpeocā, Ō'acū narē "Añurā, bu'iri marīrā nima", ni ī'acu niwī. ³¹ Judío masā pe'e Moisé dutise me'rā Ō'acū me'rā añurō nisi'rīcārā nimiwā. Tojo wācūmirā, Moisé duti'quere weeticārā niwā. Tojo weerā Ō'acū me'rā añurō niticārā niwā. ³² ¿De'ro weerā Ō'acū me'rā añurō nitipari? A'tiro ni'i. Jesucristore ējōpeose me'rā mejēta Ō'acū me'rā añurō nisi'rīcārā nimiwā. Na basu weetutuase me'rā pe'e tojo nisi'rīcārā niwā. Tojo weerā Ō'acū cūu'cu Jesucristore ējōpeotirā Ō'acū tiropu wa'asome. ³³ Tojo weero Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'que queoro wa'acaro niwā. A'tiro ojano'caro niwā Ō'acū macūrē:

Ni'cāgā ũtāgā dupogu weronojō ni'cūrē Jerusalēpure dupoguti.

Tigapu u'tayuria buraque'arā weronojō yu'u dupo'care ējōpeotirā, bu'iri da're bajuriono'rāsama.

Cūrē ējōpeorā pe'e "Mejō waro ējōpeocāti", nisome, ni ojano'caro niwā.

10

¹ Acawerērā, Israe curuacjārārē na yu'ruono'cā pūrō ũasā'a. Tojo weegu ũputu Ō'acūrē sērībosa'a. ² Na Ō'acū ũaro añurō weesī'rīmima. Tojo weesī'rīmīrā, añurō tu'omasīnu'cōpe'otima. ³ Ō'acū marīrē Jesucristore ējōpeose me'rā "Añurā nima", nisami. Cū tojo nisere ējōpeosī'rītīrā, judío masā pe'e na basu weetutuase me'rā añurā nisi'rīmīsama. Tojo weerā Ō'acū cū "Weeya" ni'quere weetisama. ⁴ Duporopu Moisé oja'quepu "Ō'acū cū bese'cu masā ña'arō wee'quere yu'ruogusami", ni ojano'caro niwā. Jesucristota nipe'tise Moisé cū duti'quere weetu'ajanu'cōpe'ocu niwī. Tojo weerā Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū Ō'acū me'rā añurō nita basio'o. Cūrē ējōpeocā, Ō'acū "Añurā, bu'iri marīrā nima", ni ī'asami.

⁵ Moisé dutise me'rāma Ō'acū ī'orōpu bu'iri marīrā nidutisere Moisé a'tiro ojacu niwī: "Nipe'tise te duti'quere weepe'ogu Ō'acū me'rā ninu'cūcūsami", nicu niwī.

⁶ Ējōpeose me'rā pe'ere Ō'acū ī'orōpu bu'iri marīrā nidutise a'tiro ni'i. Marī Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū marīrē "Añurā, bu'iri marīrā nima", ni ī'asami. Moisé tere a'tiro ojacu niwī: "Ō'acū bese'care marīrē yu'ruodutirā ũmusepu mujāa, cūrē

píjidiatiroua'a', ni wácüticã'ña. ⁷ Tojo nicã 'Wëri'cãrã nirõpu ni'cã dijaa, Ô'acũ bese'cure píjimujãatiroua'a', ni wácüticã'ña", nicu niwĩ Moisé. Marĩ basu weetutuase me'rã tere weeta basiowe'e. Jesucristo u'musepu ní'cu dijatitójacu niwĩ. Tojo nicã, wëri'cãrã nirõpu ní'cu masãmujãatitójacu niwĩ. ⁸ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu te cjasere a'tiro ni'i: "Ô'acũ ye queti tu'ota basio'o. Tereta ucũ'u. Marĩ tere ëjõpeotoja'a", nicu niwĩ Moisé. Ësã te queti Jesucristore ëjõpeoroua'a nise quetireta were'e. ⁹ Marĩ a'tiro wéerã, yu'rurãsa'a. "Jesucristo marĩ wiogu nimi" nirà, "Ô'acũ Jesucristo wëri'cupure masõcu niwĩ" ni ëjõpeorã, yu'rurãsa'a. ¹⁰ Marĩ Jesucristore ëjõpeocã, Ô'acũ marĩrë "Añurã, bu'iri marĩrã nima", nimi. Marĩ cãrë ëjõpeosere ãpërarë were'e. Te me'rã yu'rurãsa'a.

¹¹ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: "Ne ni'cã cãrë ëjõpeogu 'Mejõ warota cãrë ëjõpeocãti', nisome", nino'caro niwũ. ¹² Ô'acũ nipe'tirãrë ni'cãrõnojõ ï'asami. Judío masãrë, judío masã nitirãrë ne ðucawaanu'cõse marĩ'i. Ô'acũ nipe'tirã wiogu ni'cũta nimi. Nipe'tirã cãrë ëjõpeose me'rã sërĩrãrë peje o'oyu'ruo o'ogusami. ¹³ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: "Nipe'tirã no'o Ô'acãrë na ña'arõ wee'quere acobojose sërĩrãnojõ yu'ruono'rãsama. Narë bu'iri da'resome", niwũ.

¹⁴ Tojo nimicã, Jesucristore ëjõpeotirã ðde'ro wee acobojose sërĩbosabau? Cũ ye quetire tu'otimirà, ðde'ro wee na ëjõpeobosabau? ðNarë wererã maricã, de'ro na te quetire tu'obosabau? ¹⁵ Ô'acũ weredutigu o'óticã, ãpërarë wererã wa'atibosama. Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta a'tiro ni'i: "Ãpërá marĩrë ejerisãjãse queti, añuse quetire miiejacã, pũrõ e'cati'i", ni ojano'o.

¹⁶ A'te añuse quetire pãjãrã tu'omirã, nipe'tirã Israe curuacjãrã ëjõpeotima. Isaia cũ oja'caronojõta a'tiro ni'i: "Ô'acũ, ãsã wiogu, ãsã weresere pejetirãcã ëjõpeoma", ni ojacu niwĩ. ¹⁷ Jesucristo ye quetire werecã, masã tere tu'oma. Te quetire tu'õca be'ro ëjõpeoma.

¹⁸ Yu'ũ musãrë sërĩtiña'gãti: ðIsrae curuacjãrã tu'omirãba te quetire? Tu'opã. Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ:

Na werese quetire nipe'tirocjãrã tu'obi'acã'sama.

Na werese a'ti amũco nipe'tiropu bususe'sasa'a.

¹⁹ Musãrë sërĩtiña'nemogũti tja. ðIsrae curuacjãrã añuse quetire tu'omirã, tu'omasĩwetine? Tu'omasĩcãrã nimiwã. Yu'ũ tere ninemogũ, Moisé cũ ní'quere weremu'tãgãti. Ô'acũ ucũ'quere a'tiro nicu niwĩ:

Yarã masã mejõtare yu'ruoguti.

Tojo narë weecã, musã doerãsa'a.

No'o musã "Tu'omasĩtima" nĩrãrë yu'ũ yu'ruocã, musã uarãsa'a, ni ojacu niwĩ Moisé.

²⁰ Be'ro Isaia quë'rã Ô'acũ cũ ucũ'quere "To nibosau" nĩrõ marĩrõ ninemopeocu niwĩ: Ne a'mati'cãrã pe'e yu'ure bocaco'tecã ma.

Yu'ũ nisetsere yu'ure sërĩtiña'ti'cãrã pe'ere ï'owũ, tojo ni ojacu niwĩ Isaia.

²¹ Israe curuacjãrã pe'ere Isaia Ô'acũ ucũ'quere a'tiro nicu niwĩ: "Ëmũcorito yóacã, narë põtëri ñe'egũti ní'gũ, omocãrĩ sëmewũ. Na tu'oti, yu'runu'cãsepijarãrë tojo weemiwũ", ni ojaturiacu niwĩ Isaia.

11

Ni'cãrãrã Israe curuacjãrãrë Ô'acũ bese'que ni'i

¹ Musãrë sërĩtiña'nemogũti tja. ðÔ'acũ Israe curuacjãrã yu'runu'cã'cãrãrë, yarã masã nisome majã ní'gũ, cõ'awã'cãpari? Cõ'awã'cãticu niwĩ. Yu'ũ quë'rã Israe curuacjũ ni'i. Abrahã pãrãmi nituriagu Benjamĩ ya curuacjũ ni'i. ² Ðuporopu cũ yarã masã niato ní'gũ Ô'acũ Israe curuacjãrãrë besecu niwĩ. Tojo weegu narë cõ'aticu niwĩ. Musã masĩsa'a Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Elía cũ ní'quere. Cã Ô'acũpũre "Israe curuacjãrã bu'iri cuoma", nicu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: ³ "Wiogu, Israe curuacjãrã mu'ũ ye queti weremu'tãrĩ masãrë wëjëcãrã niwã. Mu'urë ñubuepeorã, wa'icurã ãjãamorõpeosere weestedijocãrã niwã. Yu'ũ ni'cũta ðu'sa'a mu'urë ëjõpeogu. Yu'ũ quë'rãrë wëjësĩ'rĩrã, a'marã weema", nicu niwĩ Elía. ⁴ Cũ tojo nicã tu'ogu, Ô'acũ cãrë yu'ticu niwĩ: "Na tojo weemicã, siete mil masã yarãrë ðu'apu. Na Baal wãmetigu queose yee'quere ne ëjõpeotima", nicu niwĩ Ô'acũ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Ô'acũ cũ yarã masãrë cõ'awã'cãtisami. ⁵⁻⁶ Ô'acũ Elía ní'catero masãrë bese'caro weronojõ ni'cãrõacã quë'rãrë pejetirãcã Israe curuacjãrãrë besesami. Na weesere ï'agũ mejëta, besecu niwĩ. Narë pajaña'gũ besecu niwĩ. Na añurõ wéeca be'ro narë besegu, pajaña'gũ mejëta weebopĩ. Na weetutua'que wapa nibopã.

⁷ A'tiro ni'i. Nipe'tirā Israe curuacjārā Ō'acū me'rā añurō nisi'rīmicārā niwā. Tojo nisi'rīmirā, nipe'tirā cū me'rā añurō niticārā niwā. Cū bese'cārā pūrīcā cū me'rā añurō nicārā niwā. Āpērā cūrē ējōpeotitjārā o'meperi marīrā, tu'otirā weronojō tojacārā niwā. ⁸ Tere ucūrō, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: "Ō'acū cūrē ējōpeotirārē cū yere tu'omasitīcā weecu niwī. Narē caperi t'atirā, tojo nicā o'meperi tu'otirā weronojō wa'acā weecu niwī. Téé a'tiro nicāpu quē'rārē nidecoti'i yujupu", ni ojano'wū. ⁹ Davi quē'rā Ō'acūrē a'tiro ucūcu niwī: Israe curuacjārā na bosenuwūri weewuase me'rā ña'arō weema. Na tojo weecā t'agā, narē bu'iri da'reya.

¹⁰ Narē tu'omasitirā weronojō, t'atirā weronojō wa'acā weeya.

Peje nucūse wuarā, sūcūa wejenu'arō weronojō pi'eticā weeya, nicu niwī Davi.

Judío masā nitirārē yu'ruo'que ni'i

¹¹ Apeye musārē ninemogūti tja. Judío masā Jesucristore ējōpeoticā, Ō'acū narē cō'abutiaticu niwī. Na Ō'acūrē yu'rūnu'cācā, judío masā nitirā pe'ere yu'ruoguti nīgū, tojo weecu niwī. Ō'acū narē añurō weesere t'arā, judío masā ūsā quē'rā tojota ūasa'a, ni t'acūudutigū tojo weecu niwī. ¹² Judío masā na Jesucristore ējōpeoticā, āpērā a'ti nucūcācjārārē añurō wa'acaro niwū. Judío masā Ō'acū "Yu'u pō'rārē añuse o'oguti" ni'quere ñe'eticārā niwā. Judío masā nitirā pe'e ñe'ecārā niwā. Judío masā quē'rā Jesucristore ējōpeocā, nipe'tirā a'ti nucūcācjārārē añurō wa'arosa'a.

¹³ Ni'cārōacāma judío masā nitirā se'sarore weroguti. Jesucristo yu'ure musā judío masā nitirārē cū ye quetire weredutigū cūuwī. Tojo weero yu'u t'acā, yu'u da'rase mejō nise mejēta ni'i. ¹⁴ Apetero weegu yu'u acawererā judío masārē doecā weebosa'a. Ō'acū musārē añurō weesere t'arā, na quē'rā Jesucristore ējōpeobosama. Ējōpeorā, yu'ruono'rāsama. ¹⁵ Ō'acū judío masā cūrē ējōpeotirārē cō'acā, āpērā pe'e cū yarā sājācārā niwā. Judío masā pe'e cūrē ējōpeocā, añuyu'rūarosa'a. Masā wēri'cārāpu masōno'cārā weronojō nirōsa'a.

¹⁶ Queose me'rā musārē weroguti. Pā wéeca be'ro ni'cāgā Ō'acūrē o'ocā, nipe'ticjapu Ō'acū ye tojasa'a. Yucūgu quē'rā tojota ni'i. Tigū nu'cōrī Ō'acū ye nicā, te dupuri quē'rā Ō'acū ye ni'i. Marī ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob tigu nu'cōrī weronojō Ō'acū yarā nima. Tojo weerā marī cū pārāmerā nituriarā mejārōta "Ō'acū yarā nima", ni t'ano'sama.

¹⁷ Ni'cārērā judío masā olivogu dupucjārā waro weronojō nima. Āpērā ni'cārērārē te dupurire dutecō'a'caro weronojō Ō'acū judío masārē cō'acu niwī. Be'ro te dupuri ni'caropu apegu olivo nucūcūjū dupurire pī'rīwā'dutigū topu yeje du'reo'osami. Tojo weero tigu casero wītāse me'rā nucūcūjū añurō pī'rīwā'rōsa'a. Tojo wee'caro weronojō wa'acaro niwū musā judío masā nitirārē. Ō'acū musārē cū yarā sājācā weecu niwī. Musā judío masā niwe'e. Tojo nitimirā, nipe'tise Ō'acū Abrahā pārāmerā nituriarārē "Añuse o'oguti" ni'quere ñe'erāsa'a. ¹⁸ Tojo wa'a'a nīrā, "Ēsā judío masā nemoro añuyu'rūnu'cā'a", niticā'ña. Ō'acū masārē cū yarā ruose na me'rāta du'pocāticaro niwū. Musā ñecū me'rā mejēta du'pocāticaro niwū.

¹⁹ Musā a'tiro nibosa'a: "Ni'cārē ña'ase dupuri dutecō'ano'caro niwū. Apeye dupuri yejeducayuno'rōtiro tojo weeno'caro niwū", nibosa'a. "Te weronojō ūsā judío masā nitirārē Ō'acū yarā wa'ato nīgū judío masā pe'ere cō'acu niwī", nibosa'a. ²⁰ Tojota ni'i, nirō. Na ējōpeotise ye bu'iri cō'ano'cārā niwā. Musā quē'rā Ō'acūrē ējōpeoticā, yu'ruono'ña marībopā. Musā ējōpeose me'rā dia'cū cū yarā sājācārā niwū. Tojo weerā "Ēsā judío masā yu'ruoro ni'", ni wācūticā'ña. Ēsā quē'rārē cō'arī nīrā, Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'ña. ²¹ Judío masā Ō'acū yarā nimu'tā'cārā niwīwā. Na ējōpeoticā, Ō'acū narē cō'acu niwī. Cū judío masārē olivo nimu'tā'que dupurire dutecō'a'caro weronojō weecu niwī. Musā judío masā nitirā quē'rārē cūrē ējōpeoticā, tojota weegusami. ²² Ō'acū pajaña'sere, tojo nicā tutuaro me'rā cū bu'iri da'resere wācūña. Cūrē ējōpeotirārē bu'iri da'resami. Musā pūrīcārē pajaña'gū, añurō weesami. Musā cūrē ējōpeonu'cūcā, tojo weegusami. Musā weeticā, cū ña'ase dupuri cō'a'caro weronojō musā quē'rārē cō'agūsami. ²³ Cō'ano'cārā judío masā Jesucristore ējōpeocā, na quē'rārē añurō weegusami. Narē apaturi tīguputa tja mejā dupuri yeje du'reo'o'caro weronojō weegusami. Cū yarā sājācā wéegu, tojo weegusami. Ō'acū tere weemasīmi. ²⁴ Musā judío masā nitirā nucūpu nicju olivo weronojō ni'i. Tojo nimicā, Ō'acū cū yarā sājācā weecu niwī. Judío masā pūrīcā Ō'acū besemu'tā'cārā waro nima. Olivogu warore ote'cu weronojō nima. Tojo weerā musā Ō'acū yarā sājācā, judío masāpua tjasama.

Judío masārē yu'ruoatje ni'i

²⁵ Acawererā, todɔporopu masino'ña marī'quere masicā ũa'a. Ɛsā judío masā yu'ruoro masiyu'runu'cā'a niñi nigū, tojo nigūti. Pājārā judío masā Jesucristore ějōpeotini'ma yujupu. Na o'meperi tu'otirā weronojō nima. Ō'acū “Judío masā nitirā ticārā ějōpeorāsama” ni'caronojōta na ějōpeoca be'ropu judío masā ějōpeorāsama.

²⁶ Tojo wa'acā, nipe'tirā judío masā yu'ruono'rāsama. Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpu judío masā na yu'ruatjere a'tiro ojano'wū:

Masārē yu'ruoacju judío masū Jerusalē wāmetiri macāpure etagusami.

Jacob pārāmerā na ña'asere cō'agūsami.

²⁷ “Narē ña'asere acobojočā, queoro wa'arosa'a yu'u todɔporopu ni'que”, nicu niwī Ō'acū, ni ojano'caro niwū.

²⁸ Jesucristore ějōpeotijārā, pājārā judío masā Ō'acūrē i'atu'tirā weronojō nima. Musā judío masā nitirā pe'ere ějōpeodutigu tojo weemi. Tojo weemigū, a'tocatero nirā judío masārē Ō'acū ma'isami. Ne waropu na ñecūsūmuarē ma'icū niyugu, na quē'rārē ma'isami. ²⁹ Ō'acū cū “Añuse o'oguti” ni'quere ducayutisami. O'otojanu'cō, ě'matisami. Tojo nicā cū bese'cārārē cō'abutiatisami. ³⁰ Todɔporopu musā quē'rā Ō'acūrē yu'runu'cācārā niwū. A'tocaterore Ō'acū judío masā yu'runu'cācā i'agū, musā pe'ere pajaña'mi. ³¹ Be'ro tojota wa'arosa'a judío masā quē'rārē. A'tiro nicā na Ō'acūrē yu'runu'cāma. Be'ro Ō'acū na quē'rārē pajaña'gūsami. Cū musārē pajaña'caronojō na quē'rārē pajaña'gūsami. ³² A'tiro ni'i. Nipe'tirā Ō'acūrē yu'runu'cācā i'agū, “Ni'cārōnojō bu'iritirā nima”, nicu niwī. Nipe'tirāpure pajaña'gūti nigū, tojo nicu niwī.

³³ Ō'acū marī ña'arā ni'cārārē pajaña'yu'ruami. Tutuayu'ruami. Nipe'tise masipe'ocā'mi. Tojo weerā marī cū wācūse, cū weesere masipōtētisa'a. Cū de'ro weesere tu'omasipōtētisa'a. ³⁴ Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpu a'tiro ojano'wū Ō'acū masisere: “Ō'acū marī wiogu wācūsere ne ni'cū masītisami. Ne ni'cū cūrē 'A'tiro pe'e ũa'a', nimasītisami. ³⁵ Ne ni'cū Ō'acūrē apeyenojō o'o wapamocā weeta basiwē'e”, tojo ni ojano'caro niwū. ³⁶ Nipe'tise a'ti turi cjase, ũmuse cjase cū wee'que dia'cū ni'i. Cū tutuase me'rā nipe'tise ninu'cū'u. Cū ye ni'i. Tojo weerā nipe'tirā Ō'acūrē “Cū añuyu'ruagu, tutuayu'ruagu nimi”, ninu'cūcārā. Tojota weerā.

12*Jesucristore ějōpeorārē weeduti'que ni'i*

¹ Acawererā, Ō'acū marīrē añurō pajaña'nu'cūmi. Tojo weerā Ō'acūrē marī basu marī upu, wācūse, nipe'tise me'rā o'orā. Mu'yu yarā dia'cū ni'i nirā, Ō'acūrē wiarā. Cū me'rā nibutiarā weronojō weerā. Ō'acū marī me'rā e'caticā ũarā, tojo weerā. Marī a'tiro weese me'rā cūrē ějōpeosere diacjū i'orāsa'a. ² Marī a'ti ũmucocjārā na weewuasere i'arā, na weronojō weeticārā. A'tiro pe'e weerā. Marī catiri ũmucore siape me'rā Ō'acū marī wācūsere ducayunu'cūcā'to. Cū marīrē ducayunu'cūcā, marī Ō'acū ũasere “A'tiro ni'i”, nimasirāsa'a. Cū ũase añuse dia'cū ni'i. Te ña'ase marise ni'i. Marī cū ũaro weecā, e'catisami.

³ Ō'acū añurō wéegū, yu'ure musārē cū ye quetire weredutigu cūuwī. Tojo weegu musā nipe'tirārē nigūti. Ne ni'cū marī weemasītisere “Weecā'amasī'i” niticārōũa'a. Marī weemasisere queoro wācūme'ricā'rōũa'a. Marīnucū a'tiro wācūrā. “Jesucristore ějōpeoca be'ro cū weemasise o'o'que pōtēorō weemasī'i”, nirā. ⁴ Queose me'rā wereguti. Marī upu ni'cā upu nimirō, peje ducawatise cu'o'o. Te nipe'tise ni'cārōnojō niwe'e. Mejēcā dia'cū ni'i. Marī caperi me'rā i'a'a. Marī o'meperi me'rā tu'o'o. Du'pocārī me'rā sija'a. ⁵ Marī Jesucristore ějōpeorā tojota ni'i. Pājārā nimirā, cū me'rā ni'cā upu weronojō ni'i. Marī nipe'tirā ni'cā upupu a'mesu'a'a.

⁶ Marīnucūrē mejēcārī dia'cū weemasisere cūcū niwī. Cū no'o o'osī'rīsere o'osami. Tojo weerā tere añurō weerā. Āpērārē Ō'acū were'quere wereturiamasīsere o'osami. Cū tere cūcā, marī ějōpeoro ejatuario āpērārē wererā. ⁷ Āpērārē weetamumasīsere cūsami. Tojo cū weecā, āpērārē añurō weetamurā. Āpērārē cū ye cjasere bu'edutigu cūcā, narē añurō bu'erā. ⁸ Āpērārē wācūtutuacā weemasīgūnojō añurō weeya. Āpērārē niyeru o'apeyenojō o'odutise cūogūnojō e'catise me'rā o'oya. “Āpērārē niyeru o'opu” nirō marīrō o'oya. No'o su'ori dutime'rigūnojō añurō weeya. No'o pajaña'sere cūogūnojō e'catise me'rā weetamuña.

Jesucristore ějōpeorā a'tiro weeroũa'a nise ni'i

⁹ Āpērārē ma'ita'saticā'ña. Diacjū ma'ña. Ña'asere yabiya. Āpērārē weetamuse añusenojō pe'ere sirutuya. ¹⁰ Jesucristore ějōpeorā ni'cū pō'rā weronojō a'merī ma'ña. Musā weese me'rā āpērā, āpērā pe'ere añurō wācūdutirā tojo weeya. A'merī wiopesase me'rā ĩ'ña.

¹¹ Ō'acū űaro wéerā, niĵisjaticā'ña. Marī wioġu dutisere tu'sase me'rā weeya.

¹² Ō'acū añurō weegusami nírā, e'catiyuya. Mejēcā wa'acā pi'etirā, wācūtutuaya. Du'ucūurō marīrō Ō'acūrē űubuenu'cūcā'ña.

¹³ Jesure ějōpeorārē apeyenojō du'sacā, musā cuosere ducawaaya. Musā tiropu etarārē añurō ñe'eña.

¹⁴ Musārē ña'arō weerārē “Ō'acū añurō weeato”, ni sērĭbosaya. “Ña'arō weeato”, niticā'ña.

¹⁵ Āpērā e'catirārē e'catitamuña. Āpērā utirārē utitamuña.

¹⁶ Ni'cārōnojō, ni'cārō me'rā añurō nisetiburoya. “Yū'u āpērā yū'rũoro ni'i”, ni wācūticā'ña. Tojo weronojō o'orā, mejō nírā me'rā ni'cārōnojō nisetiya. “Masġū waro ni'i”, niticā'ña.

¹⁷ Musārē ña'arō weecā, narē a'meticā'ña. Nipe'tirā ĩ'orōpũre “Añuse dia'cū weerouasato”, ni wācūtutuaya. ¹⁸ No'o musā weepōtēorō, nipe'tirā me'rā añurō nisetiya. Ejerisājase me'rā nisetiya. ¹⁹ Acawererā yū'u mairā, musārē weregati. Musā basu a'merī wapaticā'ña. Ō'acū musārē ña'arō weerārē bu'iri da'regusami. Cū ye queti ojāca pūrĭpu a'tiro ojanocarō niwū: “Yū'u ni' masārē bu'iri da'reacju. Na ña'arō wee'que wapare queoro bu'iri da'regusa'a”, nicu niwī marī wioġu. ²⁰ Apeye ojanemona'wū: “Mū'urē ĩ'atu'tigu űjaboacā, cūrē ecaya. Cū acowuocā, tñaña. Mū'u cūrē tojo añurō weecā, cū ña'arō wee'quere bopoyagusami”, ni ojanowū. ²¹ Ña'asere musā di'ócūuno'ticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Musā añurō weese me'rā pe'e ña'asere docaque'acā weeya.

13

¹ Ō'acū dia'cū a'ti nucūcācjārā wiorā dutirārē sōrōmi. Cū cūu'cārā nima. Tojo weerā nipe'tirā añurō yū'tiya narē. ² No'o cū wiorārē yū'rũu'cāġū, Ō'acū duti'quere yū'rũu'cāġūta weemi. Musā wa'tero nírā wiorā musārē duticā űami. Tojo weegu narē yū'rũu'cārārē Ō'acū bu'iri da'regusami. ³ Wiorā añurō weerārē uise o'otima. Ña'arō weerā pe'ere uise o'osama. Uitirāta nisetis'ĩrārā, añurō weeya. Musā tojo weecā, wiorā “Musā añurō wee'e”, nírāsama. ⁴ Ō'acū musā ye niatjere narē sōrōcu niwī. Tojo weerā ña'arō wéerā pūrĭcā, uiya. Wiorā ña'arō weerārē bu'iri da'rerā, Ō'acū dutiro weerā weema. Ō'acū ña'arō weerārē bu'iri da'redutigu wiorārē cūucu niwī. ⁵ Tojo weerā marī wiorā dutisere yū'tirowa'a. Bu'iri da'rerī nírā dia'cū, yū'titicā'rōua'a. Ō'acū marĭrē wiorā duticā űami nírā pe'e, na dutisere queoro yū'time'ricā'rōua'a. ⁶ Wiorā na da'rasere queoro wéerā, Ō'acūrē da'raco'terā weronojō nima. Tojo weerā na wapayedutisenojōrē wapayeya.

⁷ Na wiorā dutisereta queoro weeya. Na wapayeduticā, wapayeya. Na wiorā nise bu'iri wiopesase me'rā narē ĩ'ña. Narē añurō wācūña.

⁸ Āpērārē wapamooticā'ña. Maata wapayepe'ocā'ña. A'merī ma'ise pe'e pe'timasĭtisa'a. Tojo weerā a'merī ma'ĩnu'cūcā'ña. No'o āpērārē maigūnojō Ō'acū dutise cūu'quere queoro weegu weemi. ⁹ Ō'acū a'tere dutise cūucu niwī. “Musā nũmosānumia nitirārē, marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña. Āpērārē wēĵēcō'aticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā yere uoticā'ña” ni, dutise cūucu niwī. A'te, tojo nicā nipe'tise apeye dutise cūu'quere ni'cārōpũta neonu'cōmasĭ'i. A'tiro ni'i. Musā, musā basu ma'ĩronojōta musā tiropu nírārē ma'ña, ni'i. ¹⁰ Marī ma'ise cuorā, marī tiropu nírārē ña'arō weesome. Tojo weerā narē ma'ĩrā, Ō'acū dutise cūu'quere weepe'ocā'a.

¹¹ A'tere ni'cārōacā marī catiriterore wācūrōua'a. Cārĭrā weronojō niticā'rā. Jesū cū apaturi a'tiatjere añurō tu'oña'a, wācūnrūrā. Marī Ō'acū tiropu wa'atjo cā'rōacā du'sasa'a. Marī ne waro Jesucristore ějōpeowā'cōrā, “U'musepu marī wa'atje du'sayu'rua'a”, nimiwū. Ni'cārōacārē marī masĭ'i. “Cā'rōacā du'sa'a Jesucristo apaturi a'tiatje”, ni'i. ¹² A'tiro nicārē ña'arō weese yū'rũmajā wa'a'a. Ni'cārōacārē bo'remujātiro weronojō Jesucristo a'tiatjo cārō du'sa'a. Tojo weerā marī ña'asere masā ñamipu weewuasennojōrē weedu'uroua'a. A'tiro pe'e weerōua'a. Añuse, űmāco masā ĩ'orōpu weesenojō dia'cūrē weerōua'a. Marī Ō'acū yere wéerā, ña'arō weesere du'upe'ocā'rāsa'a. ¹³ Ŭmāco, bajuyoropu weesetironojō weerōua'a. Bosenuma nicā que'a, caricūticā'rā. Numia me'rā ña'arō weeticā'rā. Numia quē'rā, űmua me'rā ña'arō

weeticā'ña. A'pepūrīse me'rā tu'oña'ticā'rā. Āpērā yere uoticā'rā. ¹⁴ A'tiro pe'e weerā. Marī wioḡu Jesucristo weetamuse me'rā cū weronojō añurō nisetirā. Cūrē nemorō masīnemorā. Marī ña'arō ʉaripejasere weesī'rīrā, "A'tiro weerāti", ni wācūticā'rā. Tere weedu'urā.

14

Ējōpeotutuarā, ējōpeotutuatirā cjase ni'i
(1Co 8.1-13)

¹ Ni'cū Jesucristore ējōpeomigū, cū ējōpeotutuatigū musā me'rā nisī'rīcā, ūrūsātīrāta, cūrē ñe'eña. Cūrē "A'tiro weecā ʉa'a" nitirāta, ñe'eña. Cūrē "To ñe'ebosau" nitirāta, ñe'eña. ² Āpērā Jesucristore ējōpeorā "Marī nipe'tise ba'acā, añu ni'i", nima. Āpērā pe'e Jesucristore ējōpeotutuatirā "Marī di'iro ba'arā, Ō'acūrē yu'rānu'cābosa'a", ni wācūsama. Tojo weerā otese dia'cūrē ba'asama. ³ Nipe'tise ba'agu pe'e di'iro ba'atigure ī'acō'aticā'to. Di'iro ba'atigū pe'e quē'rā nipe'tise ba'agure "Mu'u di'iro ba'acā, ña'a ni'i", niticā'to. Nipe'tise ba'agure Ō'acū yagu sājācā weetojacu niwī. ⁴ Marī apīrē da'raco'tegure "Mu'u ña'arō wee'e", nimasīwe'e. Cū wioḡu dia'cū tojo nimasīsami. Marī Jesucristore ējōpeorā quē'rārē tojota ni'i. Āpērā Jesucristore ējōpeorārē "Ña'arō weema", nimasīwe'e. Ō'acū na wioḡu nimi. Cū ni'cūta narē "Añurō wee'e", o "Ña'arō wee'e", nimasīsami. Marī wioḡu cū yarārē ējōpeotutuacā weemasīmi.

⁵ Apeye ninemogūti. Ni'cārērā "Ni'cārē nūmūrī yu'rūoro ape nūmu Ō'acūrē ñubuepeoroua'a", nisama. Āpērā pe'e "Nipe'tise nūmūrī ni'cārōnojō Ō'acū ye ni'i", nisama. Masānucū "Ō'acū yu'u a'tiro weecā ʉasami", nīrōʉa'a. ⁶ Ni'cū, ni'cā nūmūrē "Ō'acū ya nūmu waro ni'i" nigūnojō Ō'acūrē ējōpeoacju tojo nisami. Apī nipe'tise nūmūrīrē ni'cārōnojō wācūgū quē'rā Ō'acūrē ējōpeoacju tojo nisami. Nipe'tisere ba'agu quē'rā Ō'acūrē ējōpeoacju tojo weesami. Cū ba'asere e'catise o'osami. Apī di'irore ba'atigū quē'rā Ō'acūrē ējōpeoḡu ba'atisami. Cū, cū ba'asenojōrē Ō'acūrē e'catise o'osami.

⁷ Marī catiri ʉmucore marī se'saro niwe'e. Wērīrā quē'rā marī se'saro nisome. Marī catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. ⁸ Marī catiro pōtēorō Jesucristo ʉaronojō weesī'rīi. Wērīrā quē'rā cū me'rā catirātī nīrā, wērīrāsa'a. Tojo weerā catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. Cū marī wioḡu marīrē su'ori nigū nimi. ⁹ A'tiro ni'i. Cristo wērīcu niwī. Wērītoja, masācu niwī. Nipe'tirā catirā, wērī'cārā wioḡu nigūti nīgū, tojo weecu niwī.

¹⁰ Tojo weerā ʉde'ro weerā musā āpērā Jesucristore ējōpeorārē "Ña'arō weerā weema" niti? ʉDe'ro weerā narē tojo ī'acō'ati? Marī nipe'tirā Ō'acū masārē beseri nūmu nicā, marī wee'quenucūrē beseno'rāsa'a. Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā marī acawererārē "Tojo weema", niticā'rōʉa'a. ¹¹ Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpu Ō'acū cū ni'quere a'tiro ojano'wū:

Yu'u catigū ni'i.

Yu'u ucūse diacjū warota ni'i.

Nipe'tirā yu'ure ejaque'arāsama.

Nipe'tirāpata yu'ure "Mu'u Ō'acū añugū, tutuagu ni'i", nīrāsama, ni ojano'wū.

¹² Te oja'quere tu'orā, marī masī'i, marīnucū a'ti turīpu marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a.

Musā acawererā Jesucristore ējōpeorārē na ējōpeosere dojorētīcā'ña nise ni'i

¹³ Marī, marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a nīrā, a'merī ucjaticā'rā. A'tiro pe'e ʉa'a. Ne apeyenojō na ējōpeosere dojorēcā weeticā'rā. Tojo nicā narē ña'arō weecā weeticā'rā. ¹⁴ Yu'u marī wioḡu Jesure ējōpeotjāḡū, a'tiro masī'i. Nipe'tise yu'u ba'ase añuse ni'i. Apī pe'ema "Apeyenojō yu'u ba'ase ña'a ni'i" nicā, cūrē diacjūta ña'a nīsa'a. ¹⁵ Mu'u āpērā na ba'aya marīsere ba'acā, apī ña'arō tu'oña'bosami. Mu'u tojo wéegū, cūrē ma'īgū mejēta wee'e. Cristo cū quē'rārē wērībosacu niwī. Tojo weegū mu'u ba'ase me'rā apīrē ējōpeodu'ucā weeticā'ña. ¹⁶ Mu'uma mu'u weese añu nibosa'a. Apī pe'ere ña'a nibosa'a. Tojo weese me'rā āpērārē ña'arō wācūcā weeticā'ña. ¹⁷ Ō'acū marī wioḡu ye cjase ba'a, sī'rī weese mejēta ni'i. A'te pe'e nibutia'a. Ō'acū ʉaro weenu'cūse, tojo nicā āpērā me'rā añurō nicā'se, a'merī e'caticā weese pe'e nibutia'a. Te Espīritu Santu weetamuse me'rā weeno'o. ¹⁸ A'tiro weegū Jesucristo ʉaronojō weegū weemi. Ō'acū ī'rōrōpūre "Añurō weegū weemi", nino'sami. Tojo nicā masā quē'rā cūrē "Añurōta weegū weemi", nisama.

¹⁹ Tojo weerā ni'cārō me'rā añurō wejepeo ejerisājāsenojōrē a'marā. Marīrē te ni'cārō me'rā nisetise Jesucristore nemorō ējōpeorā, a'merī weetamurāsa'a. ²⁰ Musā ba'ase me'rā apī Jesucristore ējōpeosere dojorētīcā'ña. Nirōta nipe'tise ba'ase añu ni'i, añurō pe'e. Musā āpērā na ba'aya marīsenojōrē ba'acā ī'arā, na quē'rā ba'abosama. "Tere ba'arā, ña'arō wee'e" ni wācūmirā, musārē ī'acūirā, tojo weebosama. Tojo wēcūrā, tere ba'arā, ña'arō weema. Tojo weerā musā tere ba'arā, narē ña'arō weecā weebosa'a. Musā tojo weese ña'a ni'i. ²¹ Marī apī ējōpeotutuatiḡure Jesucristore ējōpeodu'ucā weebosa'a nīrā, a'tiro weeroua'a. Cū dī'iro ba'atisere ba'aticā'rōua'a. Vīno cū sī'rītīserē sī'rītīcā'rōua'a. No'o apeyenojō cūrē Jesucristore ējōpeodu'ucā weesenojōrē weeticā'rōua'a. ²² "Nipe'tise yu'u weese añu ni'i" ni tu'oña'gānojo Ō'acū se'sarore wereya. Āpērā ējōpeose dojorētīḡu, bu'iri marīḡu tu'oña'gū e'catīḡu nīmī. ²³ Apī apeyenojōrē ba'agū, "To ba'abosau" ni tu'oña'ba'agū, bu'iri caomi. A'tiro ni'i. "Yu'u ba'ase Ō'acū ī'orōpūre añurōsa'a" nitīmīḡu ba'acā, ña'a ni'i. "Nipe'tise marī weese Ō'acū ī'orōpūre queoro ni'i" ni tu'oña'timīrā weese ña'a ni'i.

15

Marī ye dia'cūrē wācūtīcā'rōua'a nise ni'i

¹ Marī ējōpeotutuārā āpērā ējōpeotutuātīrārē weetamurōua'a. Marī tu'sase dia'cūrē weeticā'rōua'a. ² Āpērā ye niatjere wācūrōua'a. Narē nemorō ējōpeotutuato nīrā tojo weeroua'a. ³ Cristomarīcā cū tu'sase dia'cūrē weeticu niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Cristo cū pacure nī'quere a'tiro ojano'wū: Nipe'tise mu'urē ī'atu'tīrā mu'urē ña'arō ucūrā, yu'u pe'ere weequēō'orā weema, ni ojano'caro niwā.

⁴ Nipe'tise todūporopu Ō'acū ye queti oja'que marīrē masīdūtiro ojano'caro niwā. Marī ña'arō yu'rurā, te oja'quere bu'erā, nu'cāpo'o. Wācūtuanemo'o. Tojo weerā Ō'acū cū weeatjere e'catise me'cāi yucue'e. ⁵ Ō'acū marīrē mejēcā wa'acā, wācūtutuacā weesamī. Marīrē e'caticā weesamī. Cū Jesucristo uaronojō musārē ni'cārō me'rā nisetīcā weeato. ⁶ Tojo weerā musā ni'cārōputa wācūsetīrā, a'tiro weerāsa'a. Ō'acū, marī wīogu Jesucristo pacure ni'cārō me'rā "Mu'u añuyu'rua'a", nīrāsa'a.

Judío masā nitīrārē Jesucristo ye quetire were'que ni'i

⁷ Marī Ō'acūrē ni'cārō me'rā ējōpeorā nitjīarā, āpērārē ñe'erōua'a. Jesucristomarīcā marīrē ñe'ecu niwī. Tojo weerā Ō'acūrē "Añubutīamī" nidutīrā, marī quē'rā āpērārē ñe'erōua'a. ⁸ Yu'u ucūḡū, "Ō'acū marī ñecūsūmuarē cū "Weegutī" nī'quere queoro weegu weemī", nīḡū wee'e. Jesucristota judío masārē weetamugū a'tīcu niwī nīḡū, tojo ni'i. Cū tojo weese me'rā Ō'acū cū diacjū nisere ī'ocu niwī. ⁹ Tojo nicā judío masā nitīrā "Ō'acū ūsārē pajaña'gū, añuyu'ruamī" nidutīḡu Jesucristo a'tīcu niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Ō'acū bese'cu Cristo cū pacure ucū'quere a'tiro ojano'wū: Judío masā nitīrā wa'teropu mu'urē e'catīpeogutī.

Ō'acū masīyu'ruagu nīmī nīḡū, basapeogutī.

¹⁰ Aperopu quē'rārē a'tiro ojano'wū:

Judío masā nitīrā, Ō'acū yarā judío masā me'rā e'catiya.

¹¹ Aperopu quē'rārē ninemowū:

Nipe'tīrā judío masā nitīrā Ō'acūrē e'catīpeorā, "Mu'u añuyu'ruagu ni'i", niña.

Nipe'tīrocjārāputa Ō'acū añubutiasere e'catīpeoya, ni ojano'wū.

¹² Isaía quē'rā a'tiro ojacu niwī:

Isaī pārāmi nituriagu bajuagusamī.

Cū judío masā nitīrā wīogu niacju nīḡūsamī.

Na cūrē "Ūsārē yu'ruogu nīmī", ni ējōpeorāsama, ni ojano'wū.

¹³ Ō'acū marīrē cū añurō weeatjere e'catīyusere o'ogu nīmī. Musārē cūrē ējōpeorārē e'catise, ejerisājāse o'oato. Tojo weerā musā Espīritu Santu weetamurō me'rā uputu e'catīyurāsa'a.

¹⁴ Yu'u acawererā, musārē a'tiro tu'oña'a. Musā āpērārē añurō weesa'a. Jesucristo yere añurō masīsa'a. A'merī werecasamasīsa'a. ¹⁵ Musā tojo weemīcā, a'tī pūrīpūre musārē tutuaro me'rā oja'a. Musā tu'o'quere acobojoīcā'to nīḡū tojo wee'e. Ō'acū yu'ure añurō wēḡu, Jesucristo yere musārē bu'edutīḡu cūuwī. ¹⁶ Tere weregū, judío masā nitīrā na Jesucristore ējōpeocā uasā'a. Pa'ia wa'icūrārē Ō'acūrē o'oro weronojōta yu'u judío masā nitīrārē cūrē wiasī'rīsa'a. Espīritu Santu narē Ō'acū yarā sājācā weegusamī. Tojo weecā Ō'acū narē, "Yarā nīma", ni ñe'egūsamī.

¹⁷ Jesucristo weetamurō me'rā Ō'acū cūu'quere añurō wee'e. Tojo weegu yu'u da'rasere añurō tu'oña'a. ¹⁸ Jesucristo yu'u me'rā wee'que dia'cūrē musārē weregūti. Musā judío masā nitirārē ējōpeocā uasāgū yu'ure weetamuwī. Yu'u bu'ese me'rā, tojo nicā yu'u wee'quere ī'arā, musā judío masā nitirārē ējōpeocā weewī. ¹⁹ Apeye quē'rārē Ō'acū tutuaro me'rā weesere wee'owū. Tojo nicā Espiritu Santu tutuase me'rā bu'ewa. A'tere wéégū, Jerusalē me'rā werenu'cāwū. Téé Ilirico wāmetiropu Jesucristo masārē yu'raose quetire weretuogu ejawū. ²⁰ Āpērā bu'eno'ña marirōpure Jesucristo ye quetire weremu'sī werewū. Āpērā na were'quepure werebu'ipeotiwa. ²¹ Yu'u tojo weese Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu oja'caronojōta wa'awū. A'tiro o'jano'caro niwā: Cū ye quetire ne ni'cāti masīti'cārā wereno'rāsama. Cū yere na tu'oti'quere tu'omasīrāsama, ni o'jano'wū.

Pablo Romapu wa'atje ni'i

²² Yu'u peje macārīpu bu'esijayugu, musā tiropu wa'amasītisa'a yujupu. ²³ Ni'cārōacārē te macārīpu bu'etoja'a. Peje cū'marī musā tiropu wa'asī'ri'cu niṭjāgū, be'rocure topure wa'agūti. ²⁴ España pu wa'agūti. Topu wa'agu, musā tiro Romapu yu'ruagūti. Musārē ī'a, e'cati, cārō niqejogūti. Be'ro yu'ure España pu wa'atjere weetamuara. ²⁵ Ni'cārōacā Jerusalēpu wa'anīgūti yujupu. Jesucristore ējōpeorārē weetamugū niyeru miagū weegūti. ²⁶ Jesucristore ējōpeose cururicjārā Macedonia, tojo nicā Acaya di'tacjārā niyeru sērīneocārā niwā. Jerusalēpu nirá pajasecuorā Jesucristore ējōpeorārē o'orātīrā tojo weecārā niwā. Tojo weegu te niyeru Jerusalēpu o'ogu wa'agūti. ²⁷ Judío masā nitirā Macedonia, Acayapu nirá a'tiro wācūcārā niwā. Judío masā Jerusalēpu nīrārē weetamurūa'a. Na tojo wācūse añu nicaro niwā. A'tiro ni'i. Judío masā, judío masā nitirā pe'ere Jesucristo ye quetire werewā'cōcārā niwā. Tojo nicā judío masā nitirā Jesucristore ējōpeocā, a'tiro wa'acaro niwā. Ō'acū judío masārē "O'ogūti" ni'que pe'ere ñe'ecārā niwā. Tojo weerā judío masā nitirā, judío masā pajasecuorārē niyerure, na cuosere o'oroua'a. ²⁸ Yu'u te niyeru Jerusalēcārāre o'otojagu, España pu wa'agu, musārē ī'ayu'ruwā'cāgūti. ²⁹ Yu'u musā tiropu wa'agu, Jesucristo ye añusere musārē miiejagusa'a.

³⁰ Yu'u acawererā, musā Jesucristore ējōpeo'o. Espiritu Santu marīrē a'merī ma'icā weemi. Tojo weegu musārē a'tiro weecā uasa'a. Yu'ure weetamurā, yé niatjere Ō'acūrē sērībosaya. ³¹ A'tiro sērībosaya yu'ure. Judeapu nirá Jesucristore ējōpeotīrā yu'ure ña'arō weeticā'to. Tojo nicā Jesucristore ējōpeorā Jerusalēcārā yu'u miasere e'catise me'rā pōtērī ñe'eato. ³² Tojo weecā, Ō'acū cū uacā, musā tiropu yu'u e'catise me'rā etagusa'a. Topu soogusa'a. ³³ Ō'acū ejerisājāsere, añurō nicā'sere o'ogu musā nipe'tīrā me'rā niato. Tojota weeato.

16

Romacjārāpure añudutise o'o'que ni'i

¹ Ni'cō Jesucristore ējōpeogo Febe wāmetigo musā tiropu wa'ago weemo. Co Jesucristore ējōpeorā Cencrea wāmetiri macācārārē weetamugō nimo. ² Musā Jesucristore ējōpeorā e'catise me'rā core ñe'ēña. Marī Jesucristore ējōpeorārē añurō ñe'erōua'a. Co pājārārē weetamuco niwō. Yu'u quē'rārē weetamuwō. Tojo weerā core apeyenojō da'sacā, o'oya.

³ Aquila, cū nāmo Priscila añuato. Yu'u Jesucristo yere bu'ecā, na quē'rā yu'ure bu'etamuwā. ⁴ Āpērā yu'ure wējēsī'ricā, yu'ure weetamuwā. Na quē'rārē wējētawiomica, tojo weewā. Na tojo wee'quere yu'u dia'cū e'catise o'owe'e. Nipe'tīrā āpērā judío masā nitirā Jesucristore ējōpeorā e'catise o'oma. ⁵ Jesucristore ējōpeorā Aquila ya wi'ipu nerēwuarā quē'rā añuato. Apī yu'u ma'igū Epeneto añuato. Cūta Asiapure āpērā duporo Jesucristore ējōpeomū'tā'cu nimi. ⁶ María quē'rā añuato. Musā me'rā Ō'acū cjasere uputu da'ramo. ⁷ Yu'u acawererā judío masā Andrónico, Junias añuato. Na quē'rā yu'u me'rā bu'iri da'reri wi'ipu niwā. Na yu'u duporo Jesucristore ējōpeocārā niwā. Jesucristo besecū'cārā narē "Añurā nima", nisama.

⁸ Jesucristore ējōpeogu yu'u ma'igū Ampliato añuato. ⁹ Urbano, ūsārē Jesucristo ye quetire weretamugū añuato. Tojo nicā yu'u ma'igū Estaquis añuato. ¹⁰ Apeles quē'rā añuato. Cū Jesucristore añurō ējōpeomi. Nipe'tise cū weesere ī'arā, "Jesucristore añurō ējōpeogu nimi", ni ī'a'a. Aristóbulo ya wi'icjārā quē'rā añuato. ¹¹ Apī yu'u acaweregu, judío masū Herodión añuato. Tojo nicā Narciso ya wi'icjārā Jesucristore ējōpeorā añuato. ¹² Trifena, Trifosa na quē'rā añuato. Na numia marī wioгу Jesucristo yere pūrō da'rama. Ūsā ma'igō Pérsida quē'rā marī wioгу Jesucristo ye cjasere uputu da'ramo. Co

quē'rā añuato. ¹³ Rufo añuato. Nipe'tirā cūrē "Jesucristore añurō ējōpeomi", nima. Cū paco quē'rā añuato. Core yu'u pacore weronjō ī'a'a. ¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, āpērā Jesucristore ējōpeorā na me'rā nirā añuato. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, tojo nicā cū acabijo Olimpás, nipe'tirā Ō'acū cū yarārē cūu'cārā na tiropu nirā añuato.

¹⁶ A'merī ma'ise me'rā añudutiya. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeose cururicjārā musārē añudutima.

¹⁷ Yu'u acawererā, ni'cārērā musā tiropu nirā ducawaticā weesī'rīsama. Na tojo weeri nirā, tu'omasīña. Musārē ējōpeosere dojorēsama. Musārē bu'e'que mejētare weesama. Tojo weerā narē ba'patiticā'ña. Na bu'esere ne tu'oticā'ña. ¹⁸ Na marī wioḡu Jesucristo űaro weerā mejēta weesama. Na no'o űaro weesī'rīrō weesama. Na añurō ű'ssaro ucūme'rīse me'rā, diacjū ucūrā weronjō ucūsama. Ūpatu waro masītutuaturārē weeta'sa ējōpeocā weesama. ¹⁹ Musā pūrīcā añurō Jesucristo űaro weesa'a. Nipe'tirā tojo nima musārē. Tojo weegū musā me'rā pūrō e'cati'i. Musārē añuserē masīcā űasā'a. Ne ña'ase pe'ema masīdutīḡu űasāwe'e. ²⁰ Ō'acū āpērā me'rā añurō nicā'sere o'ogū nimi. Cā'rōacā be'ro cūta musārē wātīrē docaque'acā weegusami. Jesú marī wioḡu musārē añurō weeato.

²¹ Timoteo yu'u me'rā Jesucristo ye quetire werecusiatamugū musārē añudutimi. Yu'u acawererā judío masā Lucio, Jasō, Sosípater na quē'rā añudutima.

²² Yu'u a'ti pūrīrē Pablōre ojabosagū, Tercio wāmeti'i. Yu'u Jesucristore ējōpeogū musārē añuduti'i.

²³ Gayo musārē añudutimi. Jesucristore ējōpeorā cū ya wi'ipu nerēwūama. Yu'u Pablo ti wi'ipu cājī'i. Erasto a'ti macā cjase da'rasere dutīḡu, narē niyeru co'tegū añudutimi. Tojo nicā apī Jesucristore ējōpeogū Cuarto añudutimi.

²⁴ Marī wioḡu Jesucristo musā nipe'tirārē añurō weeato.

²⁵⁻²⁶ Marī Ō'acūrē e'catipeorā, "Añuyū'ruami", nírā. Marī wioḡu Jesucristo ye queti me'rā Ō'acū marīrē nemorō ējōpeocā weemasīmi. Duporopure nipe'tirā masārē yu'rūose quetire masīno'ña marīcaro niwū. A'tocaterore majā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que me'rā masīno'o. Ō'acū catīnu'cūḡū tojo wereduticu niwī. Yu'u quē'rā Jesucristo ye quetire were'e. Ō'acū nipe'tise cururicjārārē cūrē ējōpeo, cū űaro weecā űasami.

²⁷ Ō'acū ni'cūta nimi. Cū ni'cūta nipe'tisere masīpe'ocā'mi. Tojo weerā Jesucristo weetamurō me'rā Ō'acūrē "Tutuayū'ruami", ni ējōpeonu'cūcārā. Tojota weerā.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Corintocjārārē ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'ti tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Jesucristore ējōpeorā Corintocjārārē ojacu niwī. Cū ojacaterore Éfesopu nicu niwī. Cūta Corintocjārārē ne waropure Jesucristo ye quetire were, cārē ējōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī.

Titare cū Jesucristo ye quetire bu'esijanu'cāca be'ro puati wa'aro weecaro niwī.

Topure judío masā nerēwuaropu bu'ecu niwī. Cūrē topu nigūrē cō'awirōcā'cārā niwā. Titare Corintocjārārē me'rā ni'cā cū'ma ape cū'ma deco tojacu niwī.

Be'ro Corintocjārārē cū bu'e'quere queoro weeticā tu'ogu, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Cū ojawuaronojōta añudutinu'cācu niwī. Yapatigupua Judeacjārā pajasecuorārē weetamuse cjasere, cū basu de'ro weeatjere ucūyapaticu niwā.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, Sóstenes me'rā musārē añuduti'i. Cū quē'rā Jesucristore ējōpeogu marī acaweregu nimi. Ō'acū cū ūa'caronojōta yu'ure Jesucristo ye quetire weredutigu besecūcu niwī. ² Yu'u a'ti pūrīrē musā Corintopu nirārē oja'a. Musā Jesucristore ējōpeorā Ō'acū ya curuacjārārē oja'a. Musā Jesucristo me'rā nīrā, Ō'acū yarā ni'i. Ō'acū musārē cū yarā niato nīgū besecu niwī. Nipe'tirocjarā Jesucristore ējōpeorārē tojo besecu niwī. Jesucristo nipe'tirā cūrē ējōpeorā wiogu nimi. Tojo nicā marī wiogu nimi.

³ Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Ō'acū Jesucristore ējōpeorārē weetamuse ni'i

⁴ Musā Jesucristore ējōpeorā niyucā, Ō'acū musārē añurō weecu niwī. Cū tojo weesere ī'agū, cūrē e'catise o'onu'cū'u. ⁵ Musā Jesucristo yarā niyucā, Ō'acū musārē cū ye cjasē nipe'tise añusere o'ocu niwī. Tere o'ogu, musārē cū yere añurō masicā weecu niwī. Āpērārē musā cū ye quetire añurō wereturiacā weecu niwī. ⁶ Yu'u "Cristo musārē añurō weegusami", niwū. Cū yarā sājācā, yu'u ni'caronojōta wa'awu musārē. ⁷ Tojo weerā musā Ō'acū o'osere cuope'ocā'a. Marī wiogu Jesucristo a'tiatjere yucueri curare Ō'acū musārē o'ose du'sawe'e. ⁸ Cū tutuasere musārē o'onu'cūgūsami. Cūrē ējōpeocā weenu'cūgūsami. Téé a'ti umuco pe'ticāpu tojo weedu'ugusami. Tojo weerā marī wiogu Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā nīrāsa'a. ⁹ Ō'acū cū ni'quere queoro weemi. Cūta musārē besecu niwī. Cū macū Jesucristo marī wiogu me'rā añurō nidutigū besecu niwī.

Pablo Corintocjārārē "A'merī ducawatiticā'ña" nī'que ni'i

¹⁰ Acawerērā, Jesucristo dutiro me'rā musārē a'ti tiro nigūti. Musā ni'cārōnojō wācūña. Musā ucūse me'rā ducawatiticā'ña. E'catise me'rā a'merī ucūña. Ni'cārōnojō wācū nisetiya. ¹¹ Yu'ure Cloé wāmetigu ya wi'icjārā musā a'merī ī'asī'rītise quetire werewā. ¹² A'ti tiro werewā: "Masānucū mejēcā dia'cū wācūsetiama", niwā. Musā a'ti tiro uclaporo: "Ēsā Pablo ya curuacjārā ni'l." Āpērā "Apolo ya curuacjārā", "Pedro ya curuacjārā", tojo nicā "Cristo ya curuacjārā ni'i", niaporo. Tojo weerā no'o ūaro wācūma'acā'poro. ¹³ Tojo wācūticā'rōua'a. Marī Cristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā ni'cā curuata ni'i. Marīrē ducawaase marī'i. Yu'u Cristo niwe'e. Musā ye niatjere curusapu wērībosatiwū. "Pablore ējōpeorārē wāmeyeno'rōsa'a", nino'ña marīwū. ¹⁴ Ō'acūrē e'catise o'o'o. Crispo, tojo nicā Gayo dia'cūrē wāmeyegu, queorota weewu. ¹⁵ Pājārā musārē wāmeyecā, a'ti tiro nibopā: "Pablo cū wāme me'rā ūsārē wāmeyewī", nibopā. Tere nīrā, yu'ure ējōpeorā weebopā. No'opuacā tere weetiwu. ¹⁶ Estēfanas ya wi'icjārā quē'rārē wāmeyewu. Āpērāma wācūnemotisa'a. ¹⁷ Yu'ure Cristo wāmeyedutigu cūutiwī. Cū musārē yu'ruose queti pe'ere yu'ure weredutigū o'owī. Tere weredutigū, masā añurō na wācūme'rīse paca me'rā weredutitiwī. Yu'u tojo werecāma, Cristo curusapu wērīsere wācūtibopā. Masā yu'rūono'tibopā.

Ō'acū tutuasere, cū masīsere Cristo me'rā masīno'o nise ni'i

¹⁸ Jesucristo ye queti a'ti tiro ni'i. Cū marīrē yu'rūosī'rīgū, curusapu wērīcu niwī. Tereta Jesucristore ējōpeotirā pecame'epu wa'ajā a'ti tiro nisama cū wērī'quere: "Tojo nima'acārō wee'e", nisama. Marī cū yu'rūono'cārā pe'ema Cristo curusapu wērī'que

queti añuse ni'i. Te queti me'rã Õ'acũ tutuasere i'ano'o. ¹⁹ Õ'acũ ye queti o'jaca pũrĩpũre a'tiro o'jano'wũ:

Åpẽrã "Ësã masĩrã ni'i", nirãsama.

Na tojo ucũsere pe'ticã weeguti.

Na tu'omasĩsere tuumajãminu'cõcũti, nicu niwĩ Õ'acũ.

²⁰ Tojo weerã "Masĩpe'ocã'a" nirã mejõ nirã tojama. Tojo nicã åpẽrãrẽ na wãcũsere bu'eri masã quẽ'rã mejãrõta tojama. A'ti umũco cjasere ucũme'rĩrã quẽ'rã mejãrõta tojama. A'te, a'ti umũco cjase na "Tu'omasĩ'i" nisere Õ'acũ a'tiro weesami. Tere mejõ nise waro wa'acã weesami. ²¹ Õ'acũ nipe'tisere masĩmi. Tojo weegu cũ a'ti turicjãrãrẽ na tu'omasĩse me'rã cãrẽ masicã weeticu niwĩ. A'tiro pe'e uacu niwĩ. Na Jesucristo ye quetire tu'orã, na ãjõpeocã, "Narẽ yu'ruoguti", nicu niwĩ. Cãrẽ ãjõpeotirã pe'e te quetire tu'orã, "Tojo nima'acãrõ wee'e", ni wãcũcãrã niwã.

²² Judío masã Õ'acũrẽ ãjõpeose duporo a'tiro nisama: "Õ'acũ tutuaro me'rã wee'ocã i'atojarãpu dia'cũ ãjõpeorãti", nisama. Judío masã nitirã griego masã pe'e quẽ'rã a'ti turicjãrã na wãcũme'rĩsere ãjõpeoma. ²³ Ësã pũricã Cristo curusapu wẽr'cu ye quetire were'e. Judío masã tere tu'orã, tu'satisfama. Judío masã nitirã quẽ'rã te quetire tu'orã, "Tojo nima'acãrã weema", nisama. ²⁴ Marĩ Õ'acũ bese'cãrãrẽ no'o judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye queti ni'cãrõnojõ ni'i. Marĩ Cristo curusapu wẽrise me'rã a'tiro masĩ'i: "Õ'acũ tutuagu, masiyu'ruagu nimi", ni'i. ²⁵ A'ti umũcocjãrã Õ'acũ weesere tojo weema'asere weronojõ wãcũma. Niwe'e. Õ'acũ weese pe'eta masã masĩse nemorõ niyu'runu'cã'a. Apeye Õ'acũ wee'quere tutuatĩsere weronojõ i'ama. Niwe'e. Cũ wee'quere pe'eta masã weese yu'ruoro tutuanemo'o.

²⁶ Acawererã, musãrẽ Õ'acũ beseatji duporopu niseti'quere wãcũña. Musã pejetirãcã a'ti turi cjasere masĩrã waro niwũ. Pejetirãcã wiorã niwũ. Pejetirãcã wiorã acawererã niwũ. ²⁷ Cũ a'ti turi cjase masĩrãrẽ bopoyadutigu na "Tu'omasĩtirã nima" nirãnojõrẽ besecu niwĩ. Tojo nicã tutuarãrẽ bopoyadutigu tutuatirã pe'ere besecu niwĩ. ²⁸ Cũ mejõ nirã masã yabino'rãrẽ besecu niwĩ. Cũ tojo weecã, wiorã mejõ nirã tu'oña'to nĩgũ tojo weecu niwĩ. ²⁹ Tojo weegu Õ'acũ i'orõpu ne ni'cũ "Yu'u åpẽrã yu'ruoro masiyu'runu'cã'a", nĩmasĩtisami. ³⁰ Musãrẽ Õ'acũ basuta Jesucristo yarã sãjãcã weecu niwĩ. Tojo nicã Cristo me'rãta marĩ masĩse cu'o'o. Cũ me'rãta tja Õ'acũ marĩrẽ "Na añurã, yu'ruono'cãrãpu nima", ni i'asami. Marĩ cũ yarã ni'i. Tojo weegu marĩ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'ruweticã weecu niwĩ. ³¹ Tojo weero Õ'acũ ye queti o'jaca pũrĩpu oja'caronojõta ni'i: "Ni'cũ Åpẽrã yu'ruoro niyu'runu'cã'a" nis'i'rigũ, niticã'to. Tojo wãcũrõnojõ o'ogũ, marĩ wioгу pe'ere "Tutuayu'ruagu nimi, marĩrẽ añubutiaro weecu niwĩ", niato", ni o'jano'wũ.

2

Cristo curusapu wẽr'que queti ni'i

¹ Yu'u musã tiropu Õ'acũ ye quetire weregu etagu, a'tiro weewu. Pacase ucũse di'apaca me'rã masã na masĩse me'rã weretiwu. ² Yu'u musã tiropu nĩgũ, a'te dia'cũrẽ wãcũnurãwũ: "Jesucristo ye queti, tojo nicã cũ curusapu wẽr'que dia'cũrẽ wereguti", ni wãcũwũ. ³ Yu'u musã tiropu nĩgũ, mejõ nĩgũ tu'oña'wũ. Apetero yu'u te quetire queoro weretibosa'a nĩgũ, narãsãcũcãti. ⁴⁻⁵ Yu'u musãrẽ ãjõpeocã uagu, masĩrã ucũwuase me'rã ucũtiwu. Õ'acũ tutuase, cũ masĩse o'ose me'rã ãjõpeoato nĩgũ ucũwũ. Tere ucũgũ, Õ'acũ tutuaro me'rã, Espĩritu Santu me'rã pe'e ãjõpeocã weewu. Musãrẽ masã wãcũwuaronojõ tu'o ãjõpeocã uatiwu. Tojo weegu tojo werewu.

Õ'acũ cãrẽ masĩato nĩgũ Espĩritu Santure o'o'que ni'i

⁶ Tojo nimirã, apetero apũse a'tiro wee'e. Jesucristore añurõ ãjõpeorãma pacase masĩse paca me'rã were'e. Te masĩse paca a'ti turi cjase mejõta ni'i. Tojo nicã wiorã a'ti turicjãrã ye mejõta ni'i. Na masĩse maata pe'tirosa'a. ⁷ Ësã a'tere ucũrã, Õ'acũ ye pe'ere ucũrã wee'e. Cũ masĩsere, masĩno'ña marĩmi'quere, masã ne waro tu'oti'quere ucũ'u. A'ti turi weese duporo Õ'acũ te ya'yio'quere "A'tiro weeguti", ni wãcũyutojacu niwĩ. Marĩrẽ yu'ruoatjere, marĩ m'usepu ninu'cũatjere wãcũyucu niwĩ. Tereta ucũ'u. ⁸ Ne ni'cũputa a'ti turicjũ wioгу a'tere tu'omasĩticu niwĩ. Tu'omasĩrã pũricã, Jesucristo marĩ wioгу añuyu'ruagure curusapu wẽjõtĩbopã. ⁹ Õ'acũ ye queti o'jaca pũrĩpũre a'tiro pe'e o'jano'o:

Õ'acũ cãrẽ mairãrẽ añuse apoyucu niwĩ.

Na i'ati'que, na tu'oti'que ni'i.

Na ne cã'rõ wãcũma'ati'que ni'i, ni ojano'o.

¹⁰ Te añuse marĩ masĩti'quere Ò'acũ Espĩritu Santu me'rã marĩrẽ masĩcã weemi. Espĩritu Santu nipe'tise diasaya'rũnu'cãsere Ò'acũ cũ weesere masĩpe'ocã'mi.

¹¹ Marĩ apĩ cũ wãcũsere masĩwe'e. Cũ se'saro cũ wãcũsere tu'oña'sami. A'te weronojõ Espĩritu Santu se'saro Ò'acũ cũ wãcũsere masĩmi. ¹² Marĩ a'ti umucocjãrã Jesucristore ãjõpeotirã weronojõ wãcũwe'e. Ò'acũ marĩrẽ Espĩritu Santure o'ocu niwĩ. Tojo weerã cũ weronojõ wãcũse cwo'o. Cũ me'rã nipe'tise Ò'acũ marĩrẽ o'o'quere masĩ'i. ¹³ Ësã a'tere ucũrã, Espĩritu Santu bu'e'que useri me'rã ucũ'u. Ësã basu masĩmujãti'que me'rã mejãta ucũ'u. Tojo weerã Ësã Espĩritu Santure cuorã cũrẽ cuorãrãta bu'e'e.

¹⁴ Espĩritu Santure moogũ a'tiro weesami. Ò'acũ ye cjasere, Espĩritu Santu bu'esere uatisami. "Tojo nima'acãrõ wee'e", nisami. Espĩritu Santu me'rã marĩ Ò'acũ yere masĩ'i. Tojo weegu cũrẽ moogũ Ò'acũ yere "Tojo nirõ wee'e", ni tu'omasĩtisami. ¹⁵ Espĩritu Santure cuogã pe'e nipe'tise bu'esere "¿Queoro niti?" ni besemasĩpe'ocã'sami. A'tiro weegure Espĩritu Santure moogũ pe'e cũ weesere besemasĩtisami. ¹⁶ Ò'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwã: "Ni'inojõta ne ni'cũ marĩ wiogu wãcũsere masĩtisami. Ne Ò'acũrẽ 'Tojo uã'a' ni, dutimasĩtisami", ni ojano'wã. Tojo nimicã, marĩ pe'e Cristo me'rã nĩrã, cũ wãcũsere masĩ'i.

3

Pablo "Ësã Ò'acũrẽ da'raco'terã ni'i" nise ni'i

¹ Acawererã, musã Espĩritu Santure añurõ yu'tirã weronojõ nitiwu. Tojo weegu musãrẽ diasasere wereta basiotiwu. A'tiro pe'e weewu. Musãrẽ diasatise dia'cũrẽ werewu. A'ti turicjãrã Espĩritu Santure moorã weronojõ niyucã, tojo weewu. Musã Cristo ye cjasere añurõ ãjõpeotiwu. Tojo weegu musãrẽ wĩ'marãrẽ ucũgũ weronojõ werewu. ² Wĩ'marã a'tiro weesama. Òpãri du'utirã, òpãcõ dia'cũ mi'rĩsama. Narẽ ba'asere ecatisama. Bu'ese ba'ase ecase weronojõ ni'i, nisi'rĩrõ wee'e. Wĩ'marãrẽ òpãcõ mi'orõ weronojõ musãrẽ a'tiro weewu. Musãrẽ diasatise bu'icjasere bu'ewã'cõwũ. Yu'u diasasere musãrẽ bu'ecãma, põtãoti wãcũejatibopã. Mejãrõta ni'cãrõacãrẽ yu'u pacase pacare bu'ecã, tu'otibosa'a. ³ Musã Jesucristore ãjõpeotirã weronojõ ni'i yujupu. Musã a'merĩ uo'o. A'merĩ i'asĩ'rĩwe'e. Tojo weerã Jesucristore ãjõpeotirã a'ti turicjãrã weronojõ wee'e. ⁴ Musã a'tiro ucũ'u: "Yu'u Pablo ya curuacjũ ni'i." Apĩ "Yu'u Apolo ya curuacjũ ni'i", nisa'a. Tojo nĩrã, a'ti turicjãrã weronojõ ucũrã wee'e.

⁵ Yu'u, Apolo me'rã Ësã mejõ nĩrã ni'i. Ò'acũrẽ da'rawã'ñaco'teri masã ni'i. Tojo weerã Ësãrẽ "Na ya curuacjãrã ni'i", niticã'ña. Ësã werese me'rã musã marĩ wiogu Jesucristore ãjõpeowu. Ësãnu'cũ Ò'acũ wereduti'quere werewu. ⁶ Yu'u ne waro musãrẽ werewã'cõwũ. Ni'cũ otese ducare otegu weronojõ weewu. Be'ro Apolo musãrẽ bu'enemopeocu niwĩ. Otesere aco pio'cu weronojõ weecu niwĩ. Ò'acũ pe'e tere pĩ'rĩ bu'cuamujãcã weecu niwĩ. Tere weégu, musãrẽ nemorõ ãjõpeocã weecu niwĩ. Nemorõ cũ uaro weecã weecu niwĩ. ⁷ Otese ducare otegu, tojo nicã aco piogu mejõ nĩrã nima. Ò'acũ pũricã tere pĩ'rĩcã weegũ cũ waro nimi. ⁸ Weremu'tã'cu, be'ro cũrẽ bu'esirutugu qu'e'rã ni'cãrõnojõ nima. Ò'acũ nãnu'cũrẽ queoro na wee'quere wapayegusami. ⁹ Ësã Ò'acũ yarã ni'i. Cũrẽ ni'cãrõnojõ da'raco'te'e. Musã cũ da'rari di'ta weronojõ ni'i.

Tojo nicã wi'i cũ yeewã'cãrĩ wi'i weronojõ ni'i. ¹⁰ Yu'u Ò'acũ weetamuse me'rã musãrẽ bu'égũ, a'tiro weewu. Wi'i nu'cõme'rĩrĩ masũ weronojõ musãrẽ añurõ bu'enu'cãwũ. Æpãrã musãrẽ bu'enemorã, ti wi'ire weeturiamujãrã weronojõ weerã weema. Ti wi'ire yapada'reosi'rĩrã, añurõ weerõu'a. ¹¹ Ò'acũ musãrẽ yu'ruodutigũ Jesucristore cũucu niwĩ. Cũ ni'cũta masãrẽ yu'ruogũ nimi. Yu'u musãrẽ te quetire bu'enu'cãwũ. Ne apĩ, Ò'acũ tojo cũunu'cã'que Jesucristo ye quetire ducayumasĩtisami. ¹² Wi'ire weérã, a'tiro weeno'o. Uru, platanojõ me'rã, ãtãperi wapabujuse me'rã yeebu'ipeono'o. Æpãrã yucu me'rã, pũrĩ me'rã, ãrãpagu me'rã weemasĩno'o. A'te weronojõ ni'cũ añuse warore musãrẽ bu'ebosami. Apĩ mejõ nise maata pe'tisere bu'ebosami. ¹³ A'ti umuco pe'ticã, Ò'acũ nãnu'cũrẽ na bu'e'quere bajuyoropũ besegusami. Ni'cũ urure pecame'epũ besegu weronojõ weegusami. ¿Na añurõ o'ña'arõ pe'e bu'epari? nĩgã, tojo weegusami. ¹⁴ Ni'cũ Æpãrãrẽ añurõ bu'eturiamujã'que ninu'cũcã'rõsa'a. Ni'cã wi'i ãtã wapabujuse me'rã yéeca wi'i ãjãtiro weronojõ ninu'cũrõsa'a. Ò'acũ cũ da'ra'quere wapayegusami. ¹⁵ Apĩ añurõ bu'eturiawã'cãtigũ pe'ere cũ bu'e'que pe'tia wa'arõsa'a. Pũrĩ me'rã weéca wi'i weronojõ ãjãdija wa'arõsa'a. Cũ ti wi'i ãjãrĩ cura du'tiwijaa'cu weronojõ nigũsami. Cũ ye nipe'tise ãjãpe'tia wa'arõsa'a. Cũ ni'cũta pecame'epũ wa'abo'cu yu'ruwetigusami.

¹⁶ ¿Musā masīweti? Musā Õ'acū wi'i weronojō ni'i. Espiritu Santu musāpure nimi. ¹⁷ Musārē "Õ'acū wi'i weronojō ni'i" nírō, cū yarā waro ni'i, nisīrírō wee'e. Tojo weegu Õ'acū cū yarārē dojorēcā weegure pecame'epu bu'iri da'regusami.

¹⁸ Musā basu a'tiro wācūma'aticā'ña: "Yū'u a'ti umucocjārā wācūwūaro weronojō masīyu'rūa'a", niticā'ña. A'tiro pe'e niña. "Ne masītisa'a", niña. Tojo ucūgū pūrīcārē Õ'acū masīgū waro wa'acā weegusami. ¹⁹ A'ti umucocjārā na "Tū'omasī'i" nise Õ'acū ī'orōpure tojo weema'ase ni'i. Õ'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ni ojano'wū: "A'ti turicjārā na masīse me'rā 'Weerāti' nīrārē Õ'acū na wācūsere tuumajāminu'cōcā'sami", ni ojano'wū. ²⁰ Aperopu quē'rārē Õ'acū ye queti ojāca pūrīpure a'tiro ojanemono'wū: "Marī wioyu a'ti umucocjārā wācūsere masīmi. Na masīsere ī'agū, 'Mejō nise ni'i', nisami", ni ojano'wū. ²¹ Tojo weerā musārē bu'egure "Āpērā yu'ruoro nimi", niticā'ña. "Yū'u Pablo ya curuacjū ni'i", niticā'ña. Õ'acū musārē añurō wa'acā uagu, a'tiro weecu niwī. Nipe'tisere o'ocu niwī. ²² Yū'ure, Apolore, Pedrore musārē weetamudutigu o'ocu niwī. Tojo nicā a'ti turi cjasere, marī catisere o'ocu niwī. Apeye, wérīca be'ro catinu'cūatjere o'ocu niwī. Nipe'tise musā ye ni'i. ²³ Apeye quē'rārē musā Cristo yarā ni'i. Tojo nicā Cristo quē'rā Õ'acū yagu nimi.

4

Jesucristo ye quetire wererā na weeseti'que ni'i

¹ Ēsārē musā a'tiro wācūrōua'a. "Cristore da'rawā'ñaco'teri masā nima", nīrōua'a. Ēsā Õ'acū ye queti toduporocjārā masīti'quere wereco'terā ni'i. ² Marī da'rase cuorā, marī wioyu dutī'caronojōta queoro weeroua'a. Tojo weecā, marīrē ējōpeosami. ³ Musā yū'ure "Pablo Õ'acū cjasere añurō da'rami" nicā o niticā, sō'owaro wācūque'tiwe'e. Mejārōta wiorā na besewaropu miacā quē'rārē, wācūque'tiwe'e. Yū'u basu waro quē'rā besewe'e. ⁴ Yū'u da'rasere ña'arō tu'ōña'tisa'a. Tojo nimigū, "Te añu ni'i", nīmasītisa'a. Marī wioyu dia'cū yū'u weesere besesami. ⁵ Tojo weerā āpērā wee'quere beseyuticā'ña. Marī wioyure yucueya. Cū a'tigu, nipe'tise masā masīti'que ya'yioropu nī'quere bajurēgūsami. Masā na wācūrōpu "A'tiro weeguti" nī'que quē'rārē ī'ogūsami. Ti nūmu nicā Õ'acū nānucū añurō weeseti'quere "Queoro añurō weewu", nigūsami.

⁶ Acawererā, añusere musārē ūasā'a. Tojo weegu Apolo, yū'u, ūsā ye cjase me'rā musārē queose o'opu. Ēsā weronojō ni'cārō me'rā niato nīrā tojo weepu. Ēsā weesere ī'acūña. Tojo wēérā, musā Õ'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojo'ta weerāsa'a. Ti pūrīpu dutītisenojōrē yū'raoqueosome. Tojo nicā "Ēsārē bu'egu pe'e masīyu'rūnu'cāmi musārē bu'egu yū'ruoro", nisome.

⁷ Musā āpērā nemorō añurā niwe'e. Masīyu'rūnu'cārā niwe'e. Nipe'tise musā cuose Õ'acū o'o'que dia'cū ni'i. Cū o'ōca be'ro nimicā, to pūrīcārē ¿de'ro weerā musā basu boca'caro weronojō tu'ōña'ti? ⁸ Musā a'tiro wācū'u: "Nipe'tisere cuope'ocā'a, ñe'enojō da'sawe'e", nisa'a. Ēsā topu nitiri cura musā wiorā masīyu'rūnu'cārā weronojō tu'ōña'sa'a. "Nipe'tisere masīpe'ocā'a", nisa'a. Tojo nīrā, ūsā pe'ere tojowaro ī'acō'asa'a. Musā diacjūta wiorā nicā pūrīcārē, añuyū'ruabosa'a. Ēsā quē'rā musā me'rā wiorā nitamubosa'a. ⁹ Yū'u a'tiro pe'e tu'ōña'a. Õ'acū ūsārē Jesucristo besecū'cārārē nipe'tirā docapu mejō nīrā mejārā cū'caro weronojō tu'ōña'a. Ēsā wējēcō'ano'ajā weronojō ni'i. Nipe'tirā, a'ti di'tacjārā, u'musecjārā ūsā p'eticā ī'asama. ¹⁰ Cristo ye quetire werēcā, a'ti nucūcācjārā ūsārē "Tu'omasītirā nima", nisama. Musā pe'e "Cristo ye quetire masīpe'ocā'a", nisa'a. Ēsā musā ī'acāta, tutuawe'e. Musā pūrīcā "Ēsā tutuarā ni'i", nisa'a. Masā ūsārē tojo ī'acō'acā'ma. Musā pe'ere wiopeesase me'rā ī'asama. ¹¹ Ne waroputa ūsā pī'etinu'cāwū. Nī'cārōacā quē'rārē tojota yapaticā'a. Ūjaboa'a, acowuo'o, su'ti moo'o. Masā ūsārē tārāpēma. Wī'i ūsā ya wī'i waro moo'o. ¹² Ēsā ba'asī'rīsenojōrē, ūsā su'ti sñāsī'rīsenojōrē duusī'rīrā, a'tiro wee'e. Ēsā basu uputu da'ra pī'eti'i. Masā ūsārē ña'arō ucūcā, narē ūsā pe'e "Añurō wa'ato", ni sērībosa'a. Ēsārē ña'arō weecā, tojo tu'ōña'cā'a.

¹³ Masā ūsārē ña'arō ucūcā, narē añurō me'rā apome'rīcā'a. A'ti umuco cjase na cō'a'que, na ūatisere weronojō ūsārē ī'ama. Ne waropu tojo yabinu'cā'cārā mejārōta yabinu'cūma tja. ¹⁴ Musārē bopoyadutigu mejēta oja'a. Musārē yū'u ma'īgū, yū'u pō'rārē weronojō queoro wācūcā uagu wereme'rīcā'a.

¹⁵ Musā pājārā diez mil Cristo ye quetire bu'erā cuorā, cuomasī'i. Tojo pājārā cuota basiomīcā, nī'cūta nisami musārē weremu'tā'cu. Te Jesucristo masārē yū'ruogu a'ticu niwī nise quetire yū'uta weremu'tāwū. Musā te quetire tu'orā, cārē ējōpeonu'cāwū. Tojo weegu yū'u musā pacu weronojō ni'i. Musā quē'rā yū'u pō'rā weronojō ni'i.

16 Tojo weegu musārē a'tiro weecā ũa'a. Yu'u weesetisere i'acū weesirutuya. 17 Yu'u tere ũasāgū, Timoteore musā tiropu o'ogu wee'e. Cūrē ma'i'i. Cū yu'u macū weronjo nimi. Marī wiogu yere queoro weenu'cūmi. Yu'u Cristore ējōpeogu weesetisere cū musārē weregusami. Yu'u nipe'tirā Cristore ējōpeorārē, nipe'tiropu nīrārē were'quenojōrētā weregusami. 18 Ni'cārērā musā a'tiro wācūsa'a: "Ūsā āpērā nemorō añurō weeyu'rũnu'cā'a", nisa'a. Tere nīrā, "Pablo a'tisome", ni wācūsa'a.

19 Yu'u pe'e "Ō'acū ũacā, maata musā tiropu wa'agutī", ni wācū'u. "Topu wa'agu, na tojo ni ucūrārē i'agūtī", ni'i. Te se'sarore i'asome. " '¿Na Ō'acū tutuase me'rā weetina? ni i'agūtī", ni'i. 20 Ō'acū wiogu nise a'tiro ni'i. Cū ũaro, cū tutuaro me'rā weecā ũami. Ucūse useri me'rā dia'cū yu'ticā ũatimi. 21 ¿Ñe'erē ũasari musā? ¿Yu'u musā tiropu wa'agu, ña'arō weese wapa musārē tu'ticā ũasari? ¿O añurō weese wapa pe'e ma'ise me'rā wereme'ricā ũasarine?

5

Ña'arō weegure cō'awīrōdutise ni'i

1 Musā ye queti a'topu basutu'o'o. Tere tu'ogu, tu'omarīawū. A'tiro tu'o'o. Ni'cū musā me'rācū cū pacu ñuorē'core ē'ma, ñumotiapu. A'tiro weesere Ō'acūrē ējōpeotirāputa ne weetima. Ña'ayu'rūa'a. 2 Musā "Āpērā nemorō añurō weeyu'rũnu'cā'a", ¿niti yujupu? Bujawetironojō o'orā, musā bujawetitiwu. Bujawetirā pūrīcā, cūrē cō'abopā. Musā me'rā nerēnemodutitibopā. 3 Yu'u a'topu nimigū, yu'u wācūse me'rā musā tiropu nīgū weronjo tu'oña'a. Tojo weegu cū ña'arō weegure musā me'rā nigūrē "Cō'arōũa'a", nitoja'a. 4 Marī wiogu Jesucristo dutiro me'rā musārē nerēduti'i. Yu'u quērā yu'u wācūsepu musā tiropu nitamugūtī. Marī wiogu Jesú quērā cū tutuase me'rā musā tiropu nigūsami. 5 Musā tojo nerērā, pacu ñuorē'core ñumotigure cō'acā'ña. Wātī cū upure de'ro weesī'rigū weeatō nīrā tojo du'ucā'ña. Tojo weecā, cū upu pi'etirosa'a. Tojo pi'etigu, cū ña'arō weesere du'ubosami. Cū tojo wéeca be'ro marī wiogu Jesú a'ti turīpu a'tigu, cūrē yu'ruogusami.

6 Ña'arō weegū musā wa'teropu nisami. Tojo weerā "Ūsā pe'e āpērā yu'rũoro añurō weeyu'rũnu'cā'a", niticā'ña. Ña'arō weesere nipe'tirā pērīpejatawō ni'i. ¿Musā a'tiro niwaaesere masīweti? "Pā wéerā bucuato nīrā lewadura wāmetisere morēsama. Na cārōacā morēca be'ro te nipe'tiropu se'sa wa'asa'a", nino'o. A'te weronjo masā na ña'arō weesere pērīpeja wa'asama. 7 Tojo weerā pērīpejari nīrā, te ña'ase dojorēsere cō'acā'ña. Tere cō'arā, musā añurā tojarāsa'a. Judío masā Pascua bosenu'm duporo pā bucuase me'rā morē'quere cō'asama. Ti bosenu'murē morēña marīse dia'cūrē ba'asama. Te weronjo musā a'tiro weerāsa'a. Ña'ase dojorēsere cō'arā, pā morēña marīse weronjo tojarāsa'a. Añurā tojarāsa'a nitiroma, añurā nitoja'a. Cristo cū basuta marī ña'arō weesere cō'agū wējēno'tojacu niwī. Cū Pascua nicā oveja na wējē'cu weronjo nimi. 8 Tojo weerā toduporo ña'arō weeseti'quere du'uroũa'a. Diacjū weesooro marīrō weesetiroũa'a. Ña'arō weesetiro marīrō nīrōũa'a.

9 Yu'u toduporo ojamū'tāca pūrīpu a'tiro ojawū. "Numiarē a'metārābajaque'atirā me'rā ba'patitīcā'ña", ni ojawū. 10 Yu'u tojo ojagu, "A'ti turīcjārārē ba'patitībutīacā'ña", nigū mejēta weewu. A'ti turīpure no'o ũaro weeri masā nima. A'metārārī masā, ũarīpejasebucurā, yajari masā, Ō'acū mejētare ējōpeoma'arī masā nima. Yu'u tojo nibutiaca be'ro nicāma, musā no'o wa'arā wa'abopā. 11 Yu'u a'tiro pe'e niwū: "No'o 'Jesucristore ējōpeo'o' nimigū, ña'arō weegū me'rā ba'patitīcā'ña. A'metārāgūnojojōrē, ũarīpejagūnojojōrē, no'o queose yee'quere ējōpeoma'agūnojojōrē ba'patitīcā'ña. Tojo nicā ña'arō tu'tisepijagure, que'asebucure, yajari masārē ne ba'patitīcā'ña. Ne cārō na 'Jesucristore ējōpeo'o' nimirā, ña'arō weerā me'rā ba'aticā'ña", niwū. 12-13 Yu'u Jesucristore ējōpeotirārē bu'iri da'rewē'e. Ō'acū cū basu narē bu'iri da'regusami. Musā pūrīcā musā me'rā nīrārē na ña'arō weecā, bu'iri da'reya. Ō'acū ye queti o'jāca pūrī oja'caronojōta weeya. A'tiro o'jano'wū: "Ni'cū musā wa'tero nigū ña'arō weegure cō'awīrōña", niwū. Tojo weerā cūrē cō'acā'ña.

6

Jesucristore ējōpeorārē mejēcā wa'acā, weresātīrāta a'merī apoya nise ni'i

1 Jesucristore ējōpeorā na me'rācārā me'rā ũarānojo a'tiro weesama. Beseri masā Jesucristore ējōpeotirā tiropu besedutirā wa'asama. Tojo weeticārōũa'a. Musā me'rācārā Jesucristore ējōpeorārē besedutiroũa'a. 2 Musā masīsa'a. A'ti turi pe'tīca be'ro Jesucristo yarā a'ti turīcjārārē beserāsama. Musā a'ti turīcjārārē beserāsama

nírā, to pūrīcārē ¿de'ro weerā a'teacārē besemasīweti? ³ ¿Musā masīweti? A'ti umuco pe'ticā, marī Ō'acūrē wereco'terā u'musepu nimi'cārā quē'rārē beserāsa'a. Tojo beserāsa'a nírā, a'ti umuco cjase musā du'saso'quema tjāsa'a. ⁴ A'ti umuco cjase mejō nise me'rā musā a'merī ua'a. Teacā me'rā uarā, a'tiro wee'e. Musā beseri masārē “Mejō nírānojō nima” nimirā, na tiropu besedutirā wa'a'a. ⁵ A'tema musārē bopoyato nígū tojo ni'i. ¿Musā wa'teropure ne ni'cū masīgūnojō a'tere besecaju marībutiati?

⁶ Nicāma, cūrē besedutironojō o'orā, Jesucristore ējōpeotirā tiro pe'e musā me'rācārārē weresārā wa'a'a. Tojo weecā ¿añu niti musārē? ⁷ Musā basu a'merī uarā, tojo weema'acārā wee'e. Musārē ña'arō weesere tojo tu'oña'cā, nemorō añubosa'a. Narē weresārōnojō o'orā, na yajasere ya'yiosārā, tojo tu'oña'cā'ña. ⁸ Musā basuta Jesucristore ējōpeorā musā acawererārē ña'arō wee'e. Na yere yajasa'a.

⁹ ¿Musā masīweti? Ña'arō weerā Ō'acū tiropu wa'asome. Musā wācūma'aticā'ña. A'tiro wéerā, u'musepure wa'asome. Ma'mapjia no'o uaro a'metārābajaque'atirānojō wa'asome. No'o queose yee'quere ējōpeoma'arānojō wa'asome. Numotirā, marāputirā āpērārē a'metārābajaque'atirānojō wa'asome. No'o umua basu ña'arō weerānojō, numia basu ña'arō weerānojō u'musepu wa'asome. ¹⁰ Tojo nicā yajari masā, uaripejasebucurānojō, que'asebucurā, tu'tisepiarā, weesoose me'rā yajari masā Ō'acū tiropu wa'asome. ¹¹ Toduporopure musā ni'cārērā a'tere tojota weeseticārā niwū. Ni'cārōacārē acobojo, ducayuno'cārāpu ni'i. Ō'acū yarā ni'i. Marī wioгу Jesú me'rā, tojo nicā Espiritu Santu me'rā Ō'acū musārē “Añurā nima”, ni ĩ'asami.

Marī upu Cristo ya upu ni'i nise ni'i

¹² Masā a'tiro ucūwuasama: “Marī weesī'rīsere no'o uaro weemasī'i.” Tojota ni'i, nírō pe'e. Apeye marī weesī'rīse marīrē weetamutisa'a. Marī uaro weegu wee'e nígū, tere tojo weewā'ñaticā'rōua'a. ¹³ Apeye na ucūwuase diacjū ni'i. A'tiro ni'i: “Ba'ase añu ni'i paagare. Paaga pe'e ba'asāacja ni'i.” Ō'acū pe'e a'te puaropure pe'ticā weegusami. Apeye pe'e diacjū niwe'e. Ō'acū upu wéegu, a'metārābajaque'atiati upure weeticu niwī. Marī ya upu Jesucristo uaro weeti upu ni'i. Cū ti upu wioгу nimi. ¹⁴ Ō'acū cū tutuaro me'rā marī wioгу ya upure masōcu niwī. Cūrē masō'caronojōta marī upure masōgūsami.

¹⁵ ¿Musā masīweti? Musā ya upu, Cristo ya upu me'rā a'mesu'a'a. Marī tojo ni'i nírā, Cristo ya upure a'tiro weeta basiowe'e. A'metārāwapata'ari masō ya upu me'rā ti upure a'mesu'ota basiowe'e. ¹⁶ ¿Masīweti? Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ūmū, numio me'rā nígū, na puarā nimirā, ni'cā upu weronojō tojasama”, ni ojano'wū. Tojo weerā musā ña'agō me'rā nírā, ña'arā tojasa'a. Co me'rā ni'cā upu dojorā weesa'a. ¹⁷ Ni'cū Jesucristo marī wioгу me'rā a'mesu'agu pe'ema, na puarāputa ni'cā upu dojo, ni'cā wācūse cuosama.

¹⁸ Ne āpērārē a'metārābajaque'atisere wācūma'aticā'ña. Apeye marī ña'arō weesere sō'owaro marī upu me'rā weetisa'a. Marī a'metārābajaque'atirā pe'e, marī upu warore dojorārē wee'e. ¹⁹⁻²⁰ ¿Musā masīweti? Marīrē Ō'acū Espiritu Santure o'ócū niwī. Marī ya upu Espiritu Santu ya wi'i ni'i. Tojo weerā marī upu me'rā no'o uaro weemasīwe'e. Jesucristo marīrē ma'ígū, cū yarā niato nígū wērī wapayecu niwī. Tojo weerā marī upu me'rā Ō'acū cū uaro pe'e weemasī'i. A'tiro weecā, āpērā cūrē añurō wācūrāsama.

7

Numotise cjase ni'i

¹ Ni'cārōacārē musā sērītiña'o'oca pūrīrē ya'tiguti. Numotiticā, marāputiticā añucā'a, añurō pe'e. ² Tojo nimicā, topure pājārā āpērā no'o uaro a'metārābajaque'atisama. Tojo weerā umua nānucū numotirona'a. Numia quē'rā nānucū marāputirona'a. ³ Ūmū cū numo me'rā añurō nisetiatio. Co quē'rā cū me'rā mejārōta nisetiatio. ⁴ Marāputigo a'tiro niticā'to: “Yū'u uaro weegoti”, niticā'to. Co marāpu niyucā, “Cū uaro weegoti”, niato. Numotigu quē'rā “Yū'u uaro weeguti”, niticā'to. Cū numo niyucā, “Co uaro weeguti”, niato. ⁵ Co a'tiro weeato. Co marāpu co me'rā nisi'ricā, ya'tiatio. Cū quē'rā core ya'tiatio. Ō'acūrē ñubuerātirā, ticuse numurī “Marī weewuaronojō weeticā'rā” ni apōca be'ro pūrīcā tojo weeticā'to. Ñubuetu'ajaca be'ropu toduporo niseti'caronojōta marāpu me'rā, numo me'rā niato tja. Tojo weeticā, wācūtutuatīcā, wātī musārē ña'arō weedutibosami. Āpērā me'rā no'o uaro a'metārāma'acā weebosami.

⁶ Yū'u musārē a'tere dutibutiasere weronojō ucūgū mejēta wee'e. Musā tojo weesī'ricā, añurōsa'a nígū, tojo ni'i. ⁷ Yū'u a'tiro wācū'u. Yū'u musā nipe'tirārē yū'u weronojō numo marīrā nicā uamisa'a. Ō'acū pe'e masānucūrē na weepōtēoatjere cūucu

niwī. Āpērārē nūmo marīdutigū o marāpū marīdutigū cūucu niwī. Āpērā pe'ere nūmotidutigū, marāpūtīdutigū cūucu niwī.

⁸ Ni'cārōacā mūsā nūmo marīrārē, marāpū marīrārē, wapewia numiarē nigūti. Mūsā yu'u weronojō nūmotitīcā, marāpūtīcā, aŋu ni'i. ⁹ Ūmua numia me'rā nisi'rīrā nū'cātīranōjō nūmotiatio. Numia quē'rā mejārōta marāpūtīatio. Na nūmotīcā, marāpūtīcā, nemorō aŋu'u. Na numia me'rā, ūmua me'rā nisi'rīrā, pi'eticīcā'to.

¹⁰ Yu'u marāpūtīrārē, nūmotīrārē a'tiro duti'i. A'te marī wiogu dutise ni'i. Yu'u tere wereturia'a. Numio co marāpūre cō'aticā'to. ¹¹ Cō'agō pūrīcā, apī me'rā nūorētīcā'to. Marāpū nīmī'cu me'rā apotigo, ni'cōta tojato. Ūmu quē'rā mejārōta cū nūmorē ne cō'aticā'to. Cū quē'rā cū nūmo ni'co me'rā apotigu, mejārōta tojato.

¹² Āpērāma, yu'u Jesucristo besecū'cu nīgū, yu'u wācūsera a'tiro nigūti. Te wācūse marī wiogu yu'ure bu'e'que mejēta ni'i. A'tiro nigūti. Ni'cārērā mūsā Jesucristore ējōpeotigore nūmotīsa'a. Co mū'u me'rā ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ña. ¹³ Mejārōta ējōpeotigore marāpūtīgo quē'rā mū'u me'rā cū ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ña. ¹⁴ Na mūsā me'rā nise ye bu'iri Ō'acū narē aŋurō weesami. Tojo weerā mūsā pō'rā Jesucristore ējōpeotirā pō'rā weronojō nitisama. Ō'acū mūsā pō'rārē aŋurō weesami. ¹⁵ No'o Jesucristore ējōpeotigu cū nūmorē cō'asī'rīgūnōjō pe'e cō'ato. Jesucristore ējōpeotigo quē'rā co marāpūre cō'asī'rīgūnōjō cō'ato. Ō'acū marī āpērā me'rā a'mequēse marīrō niseticā ūami. Na cō'asī'rīcā, aŋurōsa'a. ¹⁶ Cō'ano'gō "Yu'ure cō'aticā, yu'u marāpūre Jesucristore ējōpeocā weemasībopā", nita basiowe'e. Cō'ano'gū quē'rā "Yu'ure cō'aticā, yu'u nūmorē Jesucristore ējōpeocā weemasībopā", nita basiowe'e.

¹⁷ Tojo nimicā, a'tere yu'u nipe'tirocārā, Jesucristore ējōpeori curuacjārārē duti'i. Mūsānūcū Ō'acū musārē ne waro beseri curare niseti'caronojōta a'tiro nicā quē'rārē nisitiroua'a. ¹⁸ Ō'acū ni'cūrē ō'rēcju yapa casero yejēcō'ano'care besebosami. Cūrē besecā, mejārōta yejēcō'ano'cu niatio. No'o yejēcō'ano'ti'care besecā quē'rārē, mejārōta yejēcō'ano'ti'cu niatio. ¹⁹ Yejēcō'ano'cu, yejēcō'ano'ti'cu nise wapamarī'i. Ō'acū dutisere weese pe'e wapatīyū'rūnū'cā'a. ²⁰ Nipe'tirā Ō'acū besenu'cācatero ni'caronojōta ninu'cūcā'rōua'a. ²¹ Ō'acū da'raco'terārē besebosami. Tojo besecā, mūsā da'raco'tesere wācūque'titīcā'ña. Apetero musārē mūsā wiorā wijadutīrāsama. Aŋu ni'i. Na tojo nicāta, wijabaque'oya. ²² Ō'acū marī wiogu Jesucristore ējōpeodutigū musārē besecu niwī. Musārē besenu'cācaterore da'raco'terā ni'cārā niwū. Ni'cārōacāma a'tiro ni'i. Tojo da'raco'terā nimirā, Jesucristo yarā nitjārā, da'raco'tesere wijā'cārā weronojō ni'i. Cū ye cjasere da'ra'a. Āpērā quē'rā cū besenu'cārī curare da'raco'tetirā nicārā niwā. Ni'cārōacāma Jesucristore da'raco'terā weronojō nima. ²³ Ō'acū musārē ma'īgū, cū yarā niatio nīgū Jesucristo wērīse me'rā wapayecu niwī. Tojo weerā masārē da'raco'terā weronojō nitīcā'ña. ²⁴ Ō'acū ne waro besenu'cācatero mūsā niseti'caronojōta niña tja. Cū yarā niña.

²⁵ Nūmo marīrā, marāpū marīrā pe'ema Jesucristo dutise marī'i. Tojo nimigū, no'o yu'u basu wācūse cārō musārē wereguti. Mūsā yu'ure ējōpeomasī'i. Marī wiogu yu'ure pajaña'se bu'iri tojo weemasī'i. ²⁶ Yu'u a'tiro wācū'u. A'tiro nicā peje pi'etise ni'i. Tojo weerā nūmo marīrā ni'cārā nūmotitīcā'ña. ²⁷ No'o nūmotīgūpu ni'cu core cō'aticā'ña. No'o nūmo marīgū nūmotisī'rīgū a'maticā'ña. ²⁸ Mūsā nūmotirā, Ō'acūrē yu'rūnū'cārā mejēta wee'e. No'o nu'mio quē'rā marāpūtīgo Ō'acūrē yu'rūnū'cāgō mejēta weemo. Tojo nimirō, catiri ūmūco peje pi'etise ni'i. Yu'u na tojo pi'etisere ūasātīmīsa'a. Tojo weegu a'tere were'e.

²⁹ Acawerērā, yu'u musārē a'tiro nisi'rīsa'a. A'tiro nicā peje pi'etise ni'i. Nemorō ña'arō wa'atjo cārō dū'sa'a. Ni'cācā me'rā nūmotirā, nūmo marīrā weronojō tū'oña'ña. Mūsā nūmosānumiarē wācūnūrūrōnōjō o'orā, Ō'acū pe'ere wācūnūrūdutiro, tojo wa'a'a. ³⁰ Dujasewā'a utiri masā bujawetidōjaticā'ña. No'o e'catīrānōjō e'catidōjaticā'ña. Mūsā apeque duusere mūsā ye warore weronojō tū'oña'ticā'ña. ³¹ A'ti ūmūco pe'tiwā'cārō wee'e. Tojo weerā a'ti turi cjasere ūputu waro wācūtīcā'ña.

³² Musārē wācūque'tiro marīrō nicā ūa'a. Nūmo marīgū marī wiogu cjasere pūrō wācūnūrūsami. Jesucristo ūasere weesī'rīsami. ³³ Nūmotīgu pe'e cū nūmo aŋurō nicā ūagu, a'ti ūmūco cjasere wācūnūrūsami. Cū nūmo e'caticā ūasami. ³⁴ Cū marī wiogu ūase quē'rārē weesī'rīsami. Tojo weegu cū weesī'rīse pūaro dūcawaanū'cōsami. Numia quē'rārē tojota ni'i. Marāpū marīgō marī wiogu ye cjasere pūrō wācūnūrūsamo. Ō'acū ūaro dia'cū weesī'rīsamo. Co wācūsepu quē'rārē cū ūaro wācūsamo. Marāpūtīgo pe'e co marāpū aŋurō nicā ūasamo. A'ti ūmūco cjasere pūrō wācūnūrūsamo. Co marāpū e'caticā weesī'rīsamo.

³⁵ Y'u'u musārē añurō wa'ato nígū oja'a. Añurō nidutigu, marī wioḡu uaro dia'cū weedutigu oja'a. Musārē numotisere, marāputisere cā'mota'agu mejēta, tojo ni'i.

³⁶ Ni'cū cū macō mu'ñucā i'agū, a'tiro nibosami: "Y'u'u macōrē añurō weetisa'a. Co marāputicā, añubosa'a", nibosami. Tojo nigānojō numisoato. Te tojo weese ne ña'arō weese niwe'e. ³⁷ Apī pe'e "Numisoruwasato", nitibosami. Cū tojo weesī'rīse cārē añu nibosa'a. "Y'u'u macō marāputisome", nibosami. Cū tojo nicā, core añurō wa'arosa'a. ³⁸ A'tiro ni'i. Macōrē marāputiduti'cu añurō weegu weesami. Marāputidutitigu pe'e quē'rā totā añurō weeyu'runu'cāsami. A'tiro ni'i. A'tocatero pi'etise peje ni'i. Tojo weero marāputiticā, nemorō añu ni'i.

³⁹ Marīrē dutise a'tiro ni'i. Marāputigo co marāpu catiri cura cū me'rā ninu'cūcā'to. Cū wērica be'ro co no'o tu'sagunōjō me'rā marāputiatio, ni'i. Co marāpu Jesucristore ējōpeogu niato. ⁴⁰ Y'u'u pe'e a'tiro wācū'u. Co apaturi marāputitigo, nemorō e'catibosamo. Y'u'u quē'rā āpērā musārē bu'erā weronōjō Espiritu Santure cao'o. Tojo weegu tojo ucū'u.

8

Wa'icu di'i na queose yee'quere ējōpeorā ñubuepeo'quere ba'asama nise ni'i

¹ Musā sērītiña'quere yu'tigati. "¿Wa'icu di'i na queose yee'quere ējōpeorā ñubuepeo'quere ba'arouati?" nisere yu'tigati. Musā "Na ējōpeose yee'quere wapamarī'i, tere masītoja'a", nisa'a. Tojota ni'i, nīrō. Tojo nīrā, a'tiro nīrā weesa'a: "Āpērā yu'ruoro masiyu'runu'cā'a", nima'acārā weesa'a. Marī āpērārē ma'īrā, a'tiro pe'e weesa'a. Nemorō narē Ō'acūrē ējōpeocā weesa'a. ² No'o "Masīyu'ruagu ni'i" nigūnojō ne cā'rō masībutiacā'sami. "A'tiro wee masīrōwasato", nitisami. ³ Ō'acū cūrē ma'igū pe'ema a'tiro nisami: "Yagu nimi. Cūrē masī'i", nisami.

⁴ Musā wa'icu di'i ñubuepeo'quere ba'ase pe'e a'tiro ni'i. Musā nīrōnojōta na ējōpeose yee'que wapamarī'i. Āpērā Ō'acū weronōjō nīrāpu ne marīma. Cū ni'cūta nimi. ⁵ Āpērā cūrē ējōpeotirā pājārā āpērānojōrē ējōpeosama. U'muarōpu nīrārē, a'ti nucūcāpu nīrārē ējōpeosama. Narē marī Ō'acūrē ējōpeoro weronōjō tu'oña'sama. "Marī wiorā nima", nisama. ⁶ Marī pe'e masīno'o, Ō'acū marī pacu ni'cūta nimi. Cū nipe'tise a'ti turi cjasere bajurēcū niwī. Marī cū yarā cū dutiro weeajā ni'i. Tojo nicā Jesucristo quē'rā ni'cūta wioḡu nimi. Cū me'rā nipe'tise weeno'caro niwī. Marī quē'rārē cū yarā sājācā weecu niwī. Tojo weerā marī cū me'rā ninu'cūcā'rāsa'a.

⁷ Āpērā Jesucristore ējōpeorā, Ō'acū ni'cūta nisere añurō waro masīyu'rutērītisama. Na todapropore queose yee'quere ējōpeose bu'iri tojo nisama. Tojo weerā ni'cārōacārē ñubuepeo'que di'ire ba'arā, a'tiro nisama: "Tere ba'arā, queose yee'quere ējōpeorā wee'e", nisama. Tojo weerā ējōpeotuatirā ba'arā, bu'iritirā tu'oña'sama. Tojo tu'oña'mirā, tojo ba'acā'sama. Te me'rā na wācūserē dojorēsama. ⁸ Marī ba'ase, marī ba'atise quē'rā marīrē Ō'acūrē nemorō ējōpeocā weewe'e. Marī ba'arā, nemorō añurā wa'asome. Ba'atirā quē'rā, ña'abutiārā wa'asome. ⁹ Tojo nimicā, añurō weeya musā. Apetero musā no'o uaro ba'ama'arā, apī añurō ējōpeotututigūre dojorēbosa'a. ¹⁰ A'tiro ni'i. Mu'u "Na ējōpeose yee'que wapamarī'i" ni masīmigū, na ñubuepeo ba'awuaropu ba'agu wa'abosa'a. Apī ējōpeotututitigu pe'e mu'u tojo weesere i'abosami. Mu'u ba'acā i'agū, "Queose yee'quere ējōpeogu weemi. Tojo weese ña'a ni'i", ni wācūbosami. Tojo wācūmigū, mu'urē i'acūgū, cū quē'rā ba'acā'bosami. Tere ba'agu, "Ña'arō weegu wee'e", nibosami. Cū tojo wācūse bu'iri mu'u cūrē ña'arō weegu wee'e. Tojo weerā añurō weeya. ¹¹ Mu'u masīmigū ba'agu, ējōpeotututitigu pe'ere dojorēgū wee'e. Cristo cū quē'rārē wērībosacu niwī. Mu'u ba'ase me'rā mu'u acaweregure dojorē'e. ¹² Mu'u ba'agu, Cristoreta ña'arō weegu wee'e. ¹³ Marī ba'ase me'rā marī acaweregu ējōpeotututitigūre dojorēbosa'a. Tojo weeri nīrā, diacjūta ba'atiyu'ruocā'rōna'a.

9

Jesucristo ye quetiwereri masārē na bu'ese wapa wapata'aba'amasāsama nise ni'i

¹ Y'u'u Jesucristo besecū'cū ni'i. Āpērā cū besecū'cārā weronōjō weemasī'i. Y'u'u quē'rā marī wioḡu Jesure i'awā. Tojo nicā musārē marī wioḡu quetire werewu. Musā tere tu'o ējōpeowu. Tojo weerā yu'u Jesucristo besecū'cū nisere masī'i. ² Āpērā yu'are "Cū Jesucristo besecū'cū mejēta nimi", nīrā nisama. Musā pūrīcā tojo niticā'ña. Y'u'u musārē Jesucristore ējōpeocā weewu. Tojo nicā musā cūrē ējōpeorārē ni'cā curuata nerēque'acā weewu. Tojo weese me'rā yu'u cū besecū'cū nisere masī'i.

³ Āpērā yu'ure “Cū Jesucristo besecū'cu nitimi” nicā, narē a'tiro yu'tinu'cū'u. ⁴ Yu'u Jesucristo besecū'cu ni'i. Tojo weegu yu'u bu'ese wapa na ba'ase ecacā, s'i'rise tiacā, ñe'emasī'i. ⁵ Apeye quē'rārē yu'u āpērā Jesucristo besecū'cārā, tojo nicā cū acabijirā weronjō weemasī'i. Tojo nicā Pedro weronjō weemasī'i. Ni'cō numio Jesucristore ējōpeogore nūmoti, miamasī'i. ⁶ ¿De'ro wācūti masā? Āpērā Jesucristo besecū'cārā cū ye quetire wererā, da'ratima. ¿Ēsā dia'cū Bernabē, yu'u, Jesucristo ye quetire wererā ba'acatis'rīrā da'radu'umasītisari? ⁷ Surara cū ba'asere cū basu wapyetisami. Cū wiorā cārē ecasama. Ū'sere otegu te ducare ba'asami. Oveja co'tegu quē'rā oveja ōpēcō me'rā wee'quere ba'asami. ⁸⁻⁹ Yu'ure “Masā wācūse dia'cūrē weremi”, niticā'ña. Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu Moisé Ō'acū duti'quere a'tiro nicu niwī: “Wecu trigo ārūagū, tuumajāmisu'asami. Cū ba'asī'rīgū, ba'ato. A'tiro weeticā'to. Trigore ba'ari nīrā, Ɂseropu tuusāarī be'tore tuusāaticā'ña”, nicu niwī. Ō'acū tere nīgū, wecu se'sarore wācūticu niwī. ¹⁰ Cū tere nīgū, Ɂsā cū ye quetire wererārē queose o'si'rīgū tojo nicu niwī. A'tiro ni'i. Di'tare se'ecūmu'tā'cu, apī trigore ārūagū na ote'que ducare na puarā ducawaatjere wācūyurā, da'rasama. ¹¹ Ēsā masārē Jesucristo ye queti wererā oteri masā weronjō niwū. Oteri masū te otese ducare miisami. Tojo weerā masā Ɂsarē apeyenojō o'ocā, añu ni'i. ¹² Masā āpērāmaricārē tojo o'osa'a. Ēsā pūrīcārē tjāsa'a.

“Ēsarē o'oya”, nīmasī'i. Tojo nimirā, “O'oya”, ne niwe'e. Tojo nīrōnojō o'orā, su'tinojō, ba'asenojō moorā, tojo nu'cācā'wū. A'tiro wācūwū: “Marī sērīcā pe'ere, Cristo ye quetire Ɂatibosama”, ni wācūwū. Tojo weerā apeyenojō marīcā i'arā, tojo nu'cācā'wū. ¹³ ¿Masā masīweti? Ō'acū wī'ipu da'rarā masā Ō'acūrē ējōpeorā ba'ase miiti cūu'quere ba'asama. Na wa'icūrārē wējē Ɂjūamoro'peowuaropu da'rarā, te di'ire ba'asama. ¹⁴ A'te weronjō Jesucristo ye queti wererā quē'rārē “Na te da'rase me'rā wapata'aba'ato”, nicu niwī marī wioḡu. ¹⁵ Tojo nimicā, yu'u ne ni'cāti a'tere niticāti. Tojo nicā ni'cārōcā quē'rārē masārē apeyenojō o'odutigu mejēta tojo oja'a. Ūjaboa wērīmigū, masārē were'que wapa wapaseesome.

¹⁶ Yu'u Jesucristo ye quetire weregū, tere werese bu'iri “Āpērā yu'ruoro añuyu'rūnu'cā'a”, niwe'e. Te yu'u da'rase ni'i. Yu'u tere wereticā, ña'arō wa'abosa'a. ¹⁷ Tojo weegu yu'u Ɂaro me'rā weregū, wapata'abopā. Yu'ure weredutisere weegua, Ō'acū cūu'quere weegu wee'e. Cū yu'ure wapyegusami. ¹⁸ Yu'u Jesucristo ye quetire weregū, wapata'aba'amasī'i. Tojo weeta basiomīcā, “Wapayeya”, niwe'e. Yu'u wapata'ase a'tiro ni'i. Jesucristo masārē yu'ruomi nise quetire weregū, e'cati'i. Tere weregū, wapaseewe'e. Tereta yu'u wapata'a.

¹⁹ Masārē yu'u bu'esere tu'oato nīgū a'tiro wee'e. Ne ni'cūrē da'rawā'ñaco'tegu nitīmigū, nipe'tirārē da'rawā'ñaco'tegu weronjō tu'oña'a. Pājārā Cristo yarā sājācā Ɂasāḡū, tojo wee'e. ²⁰ Judío masā tiropu nīgū, na Jesure ējōpeocā Ɂasāḡū na weronjōta niseti'i. A'tiro ni'i. Judío masā Moisé dutise doca nima. Ō'acū yu'ure te dutise doca nidutitimi, nīgūpua. Mejō na Jesucristore ējōpeocā Ɂasāḡū yu'u quē'rā na weronjō Moisé dutise doca weronjō ni'i. ²¹ Judío masā nitirā quē'rārē Moisé dutisere masītīrā, na Jesucristore ējōpeocā Ɂasāḡū na weronjō niseti'i. Tojo nisetīmigū, “Ō'acū dutisere weetigu ni'i”, niwe'e. Cristore ējōpeotjāḡū, Ō'acū dutisereta wee'e.

²² Yu'u ējōpeotutuatīrā me'rā nīgū, na Jesucristore ējōpeocā Ɂasāḡū na weronjōta wee'e. “Masīpe'ocā'a”, niwe'e. Tojo weegu nipe'tirārē “¿Yu'u de'ro weecā na yu'rusī'rīmitina?” nīgū, na weewu'asenojōrēta weeseti'i. ²³ Jesucristo ye quetire weregū, na tu'oato nīgū tojo wee'e. Cū ye queti añuse ni'i. Yu'u nipe'tirā tere masīcā Ɂa'a. Jesucristo narē yu'ruose yu'u wapata'ase ni'i.

²⁴ A'tere queose me'rā were'e. Omawapata'ari masā nipe'tirā omasama. Nipe'tirā omamīrā, ni'cūta wapata'asami. Masā tere masī'i. Masā quē'rā nipe'tirā wapata'asī'rīrā, wapata'ari masū weronjō omaña. Masārē Ō'acū o'oatjere wapata'asī'rīrā, cū Ɂaro weeya. ²⁵ Nipe'tirā na omati dūporo añurō omabu'esama. Tojo weerā na queoro ba'asama. Na upure dojorēsere weetisama. Na pūrī me'rā wēeca be'tore wapata'asī'rīrā, tojo weeyusama. Ti be'to maata boadija wa'asa'a. Marī quē'rā Ō'acū Ɂatīsere, ña'asere du'urā, Ō'acū yere wee'e. Cū o'oatje wapata'asī'rīrā, tojo wee'e. Cū o'ose ne pe'tisome. ²⁶ Tojo weegu yu'u omari masū weronjō queoro wee'e. Wācūtimīgū, tojo weema'awe'e. Yu'u weeatjere wācūyu'u. ²⁷ Yu'u Ɂaro dia'cū weewe'e. Ña'arō Ɂarīpejasere weewe'e. Wācūtutua'a. Tojo weeticāma, Jesucristo ye quetire āpērārē werēcā, Ō'acū yu'ure “Añurō weewu”, nitibosami. Añuse yu'ure o'obo'quere o'otibosami.

10

Dɔporocjārā weronojō weeticā'ña nise ni'i

¹ Jesucristore ɛjōpeorā, musārē a'tere musā masicā Ɂasa'a. Ō'acū Ɂsā Israe curuacjārā ñecūsɁmua me'rā nicu niwī. Cū o'oca curua o'mecurua me'rā na dɔporo Ɂ'mutācu niwī. Nipe'tirā cūrē siruturā, pajiri maa aco sō'arī maajo decopu pē'acārā niwā. ² Na o'mecuruare sirutu'cārā ti maare pē'a'cārā nipe'tirā maajeyeno'cārā weronojō tojacārā niwā. Te me'rā na Moisé yarā sājācārā niwā. ³ Na nipe'tirā Ō'acū o'o'que Ɂ'muse cjase manā wāmetisere ba'acārā niwā. ⁴ Nipe'tirā aco Ō'acū o'o'quere Ɂtāgāpu n'quere sī'ricārā niwā. Cristo Ɂtāgā aco wijaacaga weronojō nimi. Cū na nipe'tirārē co'tegu, nipe'tiropu ba'patiwa'cācu niwī. ⁵ Narē tojo weemigū, Ō'acū pājārārē tu'saticu niwī. Cūrē yu'runu'cācā ī'agū, tojo weecu niwī. Te ye bu'iri na yucu marīropu wa'arā, pājārā boabajaque'aticārā niwā.

⁶ Narē tojo wa'a'que marīrē queose weronojō ni'i. Marīrē na ña'arō wee'caro weronojō weedititiro tojo wa'acaro niwā. ⁷ Tojo weerā āpērā na yee'quere ɛjōpeoticā'ña. Todɔporocjārā weronojō weeticā'ña. Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu wecu queosere ɛjōpeorā da're'quere a'tiro ojano'wū: "Masā ba'a, sī'ricārā niwā. Tu'ajana'cō, na no'o Ɂaro bosenuɁ nu'cācārā niwā." ⁸ Marī na weronojō no'o Ɂaro a'metārābajaque'aticārā. Namaricā tojo wee'que wapa nī'cā nuɁu veintitrés mil wērīcārā niwā. ⁹ Na marī wioqu Ō'acūrē ña'arō ucūcārā niwā. Ō'acū marīrē co'tetimi nīrā, cūrē uacā weecārā niwā. Marī na wee'caronojō weeticā'rā majā. Namaricā tere wéerā, pājārā aña cū'rīwējēno'cārā niwā. ¹⁰ Tojo nicā musā Ō'acū me'rā na wee'caronojō tu'satirā, niticā'ña. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acūrē wereco'tegu Ɂ'musecū narē wējēcō'acu niwī.

¹¹ Ō'acū marīrē masīditigu narē tojo weecu niwī. Marī a'tocaterocjārārē a'ti Ɂmucō dujawā'cārō wee'e. Ō'acū dɔporocjārārē bu'iri da'recu niwī. Te bu'iri da're'quere cū ye queti o'jáca pūrīpu ojaduticu niwī. Marīrē na weronojō ña'arō weedititigu tojo weecu niwī. ¹² No'o "Yu'Ɂ pūrīcā añurō ɛjōpeo'o, ña'arō weesome" nigūnojō tu'omasīña. Apetero weegu mu'Ɂ ña'arō weebosa'a. ¹³ Apetero marī basu ña'arō weesī'risa'a. O apetero wātī marīrē ña'arō weeditusami. Marī dia'cū mejētare tojo wa'a'a. Nipe'tirārē tojo wa'asa'a. Ō'acū pe'e cū "Weeguti" n'quere weeticā weetisami. Cū marī ña'arō weesī'ricā, nu'cāto nīgū marīrē weetamusami. Tojo weerā marī ña'arō weebo'quere weewe'e.

¹⁴ Tojo weerā Jesucristore ɛjōpeorā yu'Ɂ mairā, musā na yee'cārārē ñubuepeoropu ne wa'aticā'ña. Tere ne cārō ɛjōpeoticā'ña. ¹⁵ Musārē masārē weronojō ucū'u. Musā basu yu'Ɂ ucūsere tu'oña'ña. ¹⁶ Marī pōtērīrā, sī'rīrī pa sī'rīse dɔporo Ō'acūrē e'catise o'o'o. Ti pare sī'rīrā, Jesucristore bu'ipejatamu'u. Cū marīrē wērībosagu, cū dí o'maburocu niwī. Tojo nicā pāgārē dɁacawaa ba'arā, ni'cā curua, ni'cā upu wa'a'a. Tere ba'arā, Cristo curusapu wērī'quere bu'ipejatamu'u. ¹⁷ Marī pājārā nimirā, ni'cāgā cjase pārē ba'a'a. Tojo weerā marī ni'cā curua, ni'cā upu weronojō ni'i.

¹⁸ Israe curuacjārārē wācūña. Na Ō'acūrē ɛjōpeorā, wa'icūrārē Ɂjūamorōpeosama. Te di'ire ba'asama. Tere ba'arā, na Ō'acūrē bu'ipejatamusama. ¹⁹ Musārē a'tiro nigūti. Yu'Ɂ masā na yee'que pe'ema "Wapati'i", nīgū mejēta wee'e. Wa'icu di'i na yee'cārārē wējē ñubuepeo'que quē'rārē a'tiro nigūti: "Apeye di'i weronojō ni'i", nīgū mejēta wee'e.

²⁰ Tojo nitimigū, a'tiro ni'i. Ō'acūrē ɛjōpeotirā na yee'cārārē wa'icūrā wējē ñubuepeorā, wātīarē ɛjōpeorā weema. Ō'acū mejētare ɛjōpeoma. Na tojo weecā, musā na me'rā nerē ba'arā, wātīa me'rā bu'ipejatamurā wee'e. Musā tojo weecā Ɂawe'e. ²¹ Marī pōtērīrā, marī wioqu ya pare sī'rī'i. Cūrē bu'ipejatamurā, cū yere ba'a'a. Na yee'quere ñubuepeowaropu cjase pe'e na o'ose te sī'rīse, te ba'ase wātīa ye ni'i. Tojo weerā musā marī wioquere bu'ipejatamurā, cū yere ba'arā, wātīa ye pe'ere ba'ata basiowe'e. Wātīa yere ba'arā, narē bu'ipejatamubosa'a. ²² Marī, wātīarē bu'ipejatamurā, marī wioqu Ō'acūrē doecā weebosa'a. Cū marī me'rā uacā, marī pōtēotisa'a. Cū tutuagu nimi.

Marī Ɂaro dia'cū wéerā, āpērārē ma'itibosa'a nise ni'i

²³ Masā a'tiro ucūwāsama: "Marī weesī'risere no'o Ɂaro weemasī'i." Tojota ni'i, nīrō. Apeye marī weesī'rīse marīrē weetamutisa'a. Marī Ɂaro wéerā, āpērārē Ō'acūrē nemorō ɛjōpeocā weetibosa'a. ²⁴ Āpērārē añurō wa'acā Ɂasārōua'a. Marī ye dia'cūrē wācūnurūtīcā'rōua'a.

25-26 Ò'acũ ye queti ojáca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: "Nipe'tise a'ti turipũ nise marĩ wioqu ye ni'i", ni ojano'wũ. Nipe'tise ba'ase Ò'acũ wee'que ni'i. Tojo niyucã, nipe'tisere ba'amasĩ'i. Tojo weerã ba'ase duawuaropũ duasere no'o uaro duuba'aya. Musã bu'iritirã tu'oña'rĩ nĩrã, "¿Na queose yee'cãrãrẽ ñubuepeo'que di'i niti?" ni sãrĩtiña'ticã'ña.

27 Apetoro weegu ni'cũ Jesucristore ãjõpeotigu musãrẽ cã tiropu ba'adutibosami. Musã cã tiropu wa'asĩ'rĩrã, nipe'tise cã ecasere ba'aya. Musã bu'iritirã tu'oña'rĩ nĩrã, "¿A'te de'ro wee'que di'i niti?" ni sãrĩtiña'ticã'ña. 28 Topũ nĩrĩ cura ni'cũ Jesucristore ãjõpeogu musãrẽ a'tiro nibosami: "A'te queose yee'cãrãrẽ na ñubuepeo'que di'i ni'i", nibosami. Cã tojo nicã, te di'ire ba'aticã'ña. Cã musã ba'acãma, mejẽcã wãcũbosami. Tojo wãcũticã'to nĩrã tojo weeya. 29 Tojo nigũ, cã wãcũsere ucũgũ wee'e. Musã wãcũtise mejẽtare ucũ'u. Marĩ a'tiro nibosa'a: "Apĩ ña'arõ tu'oña'se bu'iri ¿de'ro weeacju yu'u weesĩ'rĩsere dũcayubosau?" 30 Yu'u ba'asere Ò'acũrẽ e'catise o'ocã, ãpẽrã yu'u ba'asere mejẽcã nĩmasĩtisama", nibosa'a. 31 A'tiro ni'i. Marĩ ba'ase, sã'rĩse me'rã añurõ weecãma, añu ni'i, añurõ. Mejõ a'tiro u'a. Nipe'tise marĩ ãpẽrãrẽ ãjõpeocã weecã, añu nisa'a. Tojo weecã, nipe'tirã Ò'acũrẽ e'catipeorãsama. 32 Musã weese me'rã nipe'tirã Ò'acũ yarãrẽ, judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña. 33 Yu'u weronjõ weeya. Nipe'tise yu'u weese me'rã Ò'acũ yarãrẽ añurõ weesĩ'rĩ'i. Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeocã uasãgũ na tu'sasere weenu'cũsĩ'rĩ'i. Yẽ pe'ere añurõ weesĩ'rĩwe'e. ãpẽrã ye pe'ere na yu'rucã uasãgũ wãcũnũrũ'u.

11

1 Musã quẽ'rã yu'u weronjõ weeya. Cristore yu'u siruturonjõta yu'ãre sirutuya.

Numia na ñubuewuaropũ weewuase ni'i

2 Yu'ãre musã wãcũcã, yu'u bu'e'quere queoro weecã tu'ogu, e'cati'i. 3 Apeyenojõ musãrẽ masĩcã u'a. Cristo umãanucũrẽ na dũpoã nimi. Umu pe'e numio dũpoã nimi. Ò'acũ quẽ'rã Cristo dũpoã nimi. 4 Umu Ò'acũ wi'ipũ ñubuegu, cã dũpoapu su'ti caserore pesatisami. Tojo nicã Ò'acũ wereduti'quere wereturiagu, pesatisami. Pesagu pũrĩcã, bopoyoro weegu weebosami. Cã tojo wéegũ, marĩ wioqu Jesucristore wiopesase me'rã ãjõpeotibosami. 5 Numio pũrĩcã ñubuegu, dũpoapu su'ti caserore pesasamo. Tojo nicã Ò'acũ wereduti'quere wereturiago, mejãrõta weesamo. Co pesatigo, bopoyoro weego weebosamo. Umu weronjõ weebosamo. Co marãpũre, co wioqure yu'rũnũ'cãgõ weesamo. Poarire seecõ'a wujaweeno'co weronjõ nibosamo. 6 Co pesaticã, diacjũta co poarire seecõ'a wujaweepẽ'ocã'rõua'a. Tojo weesĩ'rĩtigo, bopoyo ni'i nigõ, pesato. 7 Umu pe'e pesaticã'rõua'a. Cã Ò'acũ weronjõ wioqu nimi. Umu Ò'acũ wioqu nimi nisere ï'omi. Numio pe'e umu wioqu nimi nisere ï'omo. Tojo weego co su'ti caserore pesaroua'a. 8 Ne waropũ Ò'acũ umurẽ wéegũ, numio ya õ'a me'rã weeticu niwĩ. Numio pe'ere umu ya õ'a me'rã weecu niwĩ. 9 Ò'acũ numiorẽ umurẽ weetamudutigu weecu niwĩ. Umu pe'ema numiorẽ weetamuacju mejẽtare weecu niwĩ. 10 Tojo weerã numia musã nerẽwuaropũre nĩrã, su'ti caserore pesaroua'a. Tojo weego co umua dutise doca nisere ï'osamo. Apeye quẽ'rãrẽ Ò'acũrẽ wereco'terã u'musepu nĩrã co tojo weesere ï'asama. 11 Tojo nimicã, marĩ Jesucristore ãjõpeorã a'merĩ weetamu'u. Umu numia weetamuse marĩrõ nĩmasĩtisama. Numia quẽ'rã umua weetamuse marĩrõ nĩmasĩtisama. 12 Diacjũta ni'i. Ò'acũ numiorẽ umu ya õ'a me'rã weecu niwĩ. A'te quẽ'rã diacjũ ni'i. Umu numiãpũre bajuasama. Nipe'tirã Ò'acũ weeno'cãrã dia'cũ nima. Cũ narẽ de'ro wee nisetiãtjere weecu niwĩ.

13 ¿Musã de'ro wãcũti? Numia na Ò'acũ wi'ipũ Ò'acũrẽ sãrĩrã, dũpoapu su'ti casero pesaticã ¿añuti? Añuwe'e. 14 Nipe'tirã masĩno'o. Umu poanũ'mo yoacã, bopoyo ni'i. 15 Numia pe'e co poanũ'mo yoacã, añuyũ'rua'a. Masĩno'o. Co dũpoare ma'masũ'ago poanũ'morẽ o'masamo. Su'ti casero pesago weronjõ weesamo. 16 Yu'u ucũsere "Tojo niwe'e" nigũnojõrẽ a'tiro nigãti. "Ësã, tojo nicã ãpẽrã Jesucristore ãjõpeorã apeye weesetisenojõpũma masĩnemoña marĩ'i", nigãti.

Miinerẽba'arã queoro weeti'que ni'i

17 Ni'cãrõacã musãrẽ apeye oja'a. Tere ojagu, "Añurõ weerã wee'e", nigũ mejẽta wee'e. Musã nerẽrã, añurõ weeboronjõ o'orã, mejõ pe'e dojrõraporo. 18 Musãrẽ a'tiro nĩmũ'tãgãti. Musã nerẽwuarã, dũcawatisa'a. Musã tojo weese quetire tu'owũ. Yu'u tu'oña'cã, a'te queti diacjũta nisa'a. 19 Musã a'tiro ni wãcũsa'a: "Marĩ dũcawatiwiaroua'a. Te me'rã ¿noa pe'e Jesucristo yarã waro nitito? nisere ï'orãsa'a", nisa'a.

²⁰ Musā ducawatise ye bu'iri miinerēba'arā, marī wioḡu cū bu'erā me'rā ba'atuo'caro weronojō queoro etiba'atisa'a. ²¹ Musā ba'ase miasere no'o űaro ba'anu'cāsa'a. Pajiro ba'a, sī'rī, que'asa'a. Āpērā pe'e ba'atirā űjaboasama. ²² ¿Musā wi'seri mooti? Te wi'seripu ba'a, sī'rībosa'a. No'o űaro weérā, musā nerēwuasere wapamarī'i, nirā wee'e. Ba'ase moorārē bopoyoro yu'rucā weerā wee'e. ¿De'ro nibosau musārē? A'tere musārē "Añurō weerā wee'e", niwe'e.

Jesucristo cū bu'erārē su'ori ba'atuo'que ni'i
(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Yu'u musārē bu'e'quere marī wioḡu yu'ure bu'ewī. A'tiro ni'i. Jesú cārē ű'atu'tirāpure o'oatji űamita Jesú pārē mi, ²⁴ Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, tigare cū bu'erārē ducawaacu niwī. Be'ro narē nicu niwī: "A'te yu'u upu ni'i. Yu'u musā ye niatjere wērībosaguti. A'tiro yu'u ni'cārōacā wee'caronojō weenu'cūcā'ña. Tere weérā, yu'u musārē wērībosasere wācūña", nicu niwī. ²⁵ Na ba'āca be'ro sī'rīrī pare mi, narē nicu niwī: "Musā ye niatjere yu'u wērīguti. Yu'u wērīcā, ye dí o'maburorosa'a. Ō'acū daporopu musā me'rā 'A'tiro apoguti', nicu niwī. Cū ni'caronojōta yé dí me'rā musā me'rā apogusami. Musā nipe'tisetiri ti pare sī'rīsetirinucū yu'ure wācūña", nicu niwī. ²⁶ A'tiro ni'i. Musā pārē ba'arā, ti pare sī'rīrā, marī wioḡu cū marīrē wērībosa'quere ű'onu'cūrā wee'e. Téé cū apaturi a'ticāpu musā tojo weenu'cūcā'rāsa'a.

Pōtērīse dūporo marī weesetisere wācūmu'tādutise ni'i

²⁷ Marī wioḡu Jesucristo pōtērīdutisere wiopesase marīrō pārē ba'ama'agūnojō, ti pare sī'rīma'agūnojō bu'iri cuomi. Cū wērīsere, cū ye díre mejō nise weronojō tu'oña'sami. ²⁸⁻²⁹ A'tiro ni'i. Marī Jesucristore ējōpeorā nerēwuārā, ni'cā curua, ni'cā upu ni'i. Marī wioḡu ya upu ni'i. Marī tere queoro wācūtimirā, pārē ba'a, ti pare sī'rīcā, Ō'acū bu'iri da'resami. Tojo weerā nipe'tirā marī pōtērīati dūporo marī weesere ¿ña'arō weecāti? nīrā, wācūmu'tārōua'a. Tojo weéca be'ropu pārē ba'a, ti pare sī'rīmasī'i. ³⁰ Musā tojo weetise ye bu'iri pājārā dutiti, tutuatima. Ni'cārērā wērīatojama. ³¹ Marī pōtērīse dūporo wācūmu'tācāma, Ō'acū tojo bu'iri da'retibosami. ³² Marī wioḡu añurō weeato níḡu marīrē bu'iri da'rewe'osami. Cū marīrē, āpērā cārē ējōpeotirā me'rā pecame'epu wa'acā űatimi. Tojo weegu ña'arō weesere du'udutigu marīrē bu'iri da'rewe'omi.

³³ Tojo weerā, acawererā, miinerēba'arā, a'tiro weeya. Ni'cārō me'rā ba'arātīrā, yucueya. ³⁴ No'o űjaboagūnojō cū ya wi'ipu ba'ato. Tojo weecā, Ō'acū musā añurō nerēcā ű'agū, bu'iri da'resome. Apeyema musā tiropu wa'agu, apoguti.

12

Masānucū weemasīsere Espírītu Santu o'ose ni'i

¹ Acawererā, Espírītu Santu musārē Ō'acū yere weemasīatjere o'omi. Musārē tere queoro masīcā űa'a.

² Musā masī'i, Jesucristore ējōpeose dūporo masā yee'quere no'o űaro ējōpeosirutucārā niwū. Na yee'que catise mejēta nicaro niwū. Ucūticaro niwū. ³ Musā masīcārā niwū. Te bu'iri a'tiro masīcā űa'a. Ne ni'cū Espírītu Santure cuogu Jesure a'tiro nīmasītisami: "Pecame'epu wa'abata'to", nīmasītisami. Tojo ucūḡu pūrīcā Espírītu Santu o'ose me'rā mejēta ucūsami. Apī "Jesú marī wioḡu nīmī" níḡu, cū pūrīcā Espírītu Santure cuomi. Espírītu Santu moogū tojo nīmasītibosami.

⁴ Marīrē Espírītu Santu cū weemasīse o'osere mejēcā dia'cū ducawaasami. Tere Espírītu Santu ni'cūta o'omi. ⁵ Cū o'ose me'rā marī wioḡu Jesucristo marīrē mejēcā dia'cū da'radutisami. Tojo da'radutimigū, Jesucristo ni'cūta nīmī. ⁶ Cū dutisere weérā, mejēcārī dia'cū weesa'a. Ō'acū ni'cūta nipe'tirā marī weesere añurō wa'acā weesami. ⁷ Espírītu Santu cū o'ose me'rā marīnucūrē cū marī me'rā nisere ű'osami. Cū o'ose me'rā marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārārē a'merī añurō weemasī'i. ⁸ A'tiro ni'i. Āpērārē cū masīse o'ose me'rā ucūme'ricā weesami. Āpērārē mejārōta cū me'rā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'quere tu'omasī, wereme'ricā weesami. ⁹ Āpērārē cūta tja ējōpeoyu'runu'cāsere o'osami. Tojo nicā āpērā dutitīrārē yu'ruomasīsere o'osami. ¹⁰ Āpērā cū tutuaro me'rā añuse wee'omasīsama. Āpērārē Ō'acū were'quere wereturīamasīsere o'osami. Āpērārē "¿Noa wātī me'rā nīsoo ucūti? ¿Noa Espírītu Santu me'rā diacū ucūti?" ni besemasīsere o'osami. Espírītu Santu āpērārē apemasā yere masītīmirā ucūcā weesami. Āpērā na ucūcā masītīmirā, wereturīamasīsama.

¹¹ Espiritu Santu cũ ɰaro cũ o'osí'rísere marínucărē đucawaasami. Marírē mejēcārī dia'cũ weesetiátjere đucawaasami. Cũ ni'cũ nimigũ, tojo weesami.

Marĩ pãjãrã nimirã, ni'cã curua, ni'cã uputa ni'i nise ni'i

¹² Marĩ upũ ni'cã upũ nimirõ, peje đucawati'i. Tojo đucawatimirõ, ni'cã uputa ni'i. Cristo quẽ'rã tojota nimi. Pãjãrã cữrẽ ãjõpeoma. Na pãjãrã nimicã, cũ upũ weronojõ ni'cã curua cũ me'rã nima. ¹³ A'tiro ni'i. Marĩ cữrẽ ãjõpeorã nipe'tirã judío masã, judío masã nitirã, ãpẽrãrẽ da'rawã ñaco'teri masã, da'rawã ñaco'tetirã Espiritu Santu ni'cũ me'rãta wãmeyeno'wũ. Tojo weerã ni'cã upũ ni'i. Marĩ nipe'tirãputa Espiritu Santureta cũo'o.

¹⁴ Ni'cã upũ peje đucawatise cũocã'a. ¹⁵ Marĩ đũ'pocã ucũrĩ đũ'pocã nĩrõ, a'tiro nibosa'a: "Omocã niwe'e. Tojo weegu marĩ upũ cjasẽ niwe'e." Tojo nise ye bu'iri đũ'pocã upũpũ niticã weewe'e. Toputa wã'ña'a. ¹⁶ Marĩ o'mepero a'tiro ucũbosa'a: "Capea niwe'e. Tojo weegu marĩ upũ cjasẽ niwe'e." Tojo nise ye bu'iri o'mepero upũpũ niticã weewe'e. Toputa wã'ña'a. ¹⁷ Marĩ upũ capeajo dia'cũ nicã, ¿de'ro wee marĩ tũ'obosau? Marĩ upũ o'meperojo dia'cũ nicã, ¿de'ro wee marĩ wĩjĩña'bosau? ¹⁸ Õ'acũ marĩ upũ wee'cũ pe'ema cũ ɰaro me'rã nipe'tisere queoro cũucu niwĩ. ¹⁹⁻²⁰ Ni'cã upũ peje đucawatise cũo'o. Tojo nimirõ, ni'cã uputa ni'i. Peje đucawatise móórõ, ni'cã upũ niwe'e. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã ni'cã uputa ni'i.

²¹ Capea omocãrẽ "Mũ'nrẽ ɰatisa'a", nĩmasĩtisa'a. Đũpoa quẽ'rã đũ'pocãrĩrẽ "ɰatisa'a", nĩmasĩtisa'a. ²² A'tiro pe'e ni'i. Marĩ upũ cjasẽ nipe'tisere ɰa'a. Marĩ upũpũre apeye mejõ nise ni'i. Tojo nimicã, te maricã, catimasĩtisa'a. ²³ Marĩ apeye upũ cjasere mejõ nise tu'oña'a. Tojo weerã tere añurõ bajauto nĩrã añurõ apo'o. Apeye quẽ'rãrẽ masã ñ'aticã'to ni, bopoyasãrã, su'ti sãñacã'mota'a'a. ²⁴ Apeye nemorõ añurõ bajuse me'rã pe'ema tojo weewe'e. Õ'acũ marĩ upũ cjasere añurõ apocũ niwĩ. Ni'cã uputa añurĩ upũ niato nĩgũ tojo weecu niwĩ. Marĩ mejõ nise tũ'oña'senojõrẽ añurõ wãcũcã weecu niwĩ. Te weronojõ marĩ mejõ nigũ tũ'oña'gũrẽ marĩrẽ añurõ wãcũcã weemi. ²⁵ Cũ tojo weegu, nipe'tise marĩ upũ cjasere ni'cãrõnojõ a'merĩ weetamudutigu tojo cũucu niwĩ. ²⁶ Marĩ upũpũre ni'cãrõ pũrĩno'cã, nipe'tiropũ se'sa wa'a'a. No'o ni'cãrõ añurõ wa'acã, nipe'tiropũ añurõ tũ'oña'a.

²⁷ Tojo nĩgũ, a'tiro nigũ wee'e. Marĩ Cristore ãjõpeorã cũ ya upũ weronojõ ni'i. Marĩnucũ cũ ya upũcãrã ni'i. ²⁸ Õ'acũ marĩ upũ cjasere đucawaacu niwĩ. Cũ tojo wee'caronojõ Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ weetamuatjere cũucu niwĩ. Ne waro Jesucristo besecũ'cãrãrẽ nipe'tirã bu'ipũ besecũcũ niwĩ. Na be'rocjãrã Õ'acũ wereduti'quere wereturiari masãrẽ cũucu niwĩ. Na be'rore Õ'acũ ye quetire bu'eri masãrẽ cũucu niwĩ. Be'ro añuse, mejęcã bajusere wee'orĩ masãrẽ cũucu niwĩ. Na be'rore dutitirãrẽ yũ'ruori masãrẽ, weetamurĩ masãrẽ, tojo nicã dutiri masãrẽ cũucu niwĩ. Nipe'tirã be'ro apemasã yere masĩtimirã ucũrĩ masãrẽ cũucu niwĩ. ²⁹ Masino'o. Marĩ nipe'tirãrẽ mejãrõta weedutigu cũuticu niwĩ. Marĩ nipe'tirã Jesucristo besecũ'cãrã niwe'e. Nipe'tirã Õ'acũ yere wereturiari masã niwe'e. Nipe'tirã Õ'acũ ye quetire bu'eri masã niwe'e. Nipe'tirã añuse mejęcã bajusere wee'omasĩwe'e. ³⁰ Nipe'tirã dutitirãrẽ yũ'ruomasĩwe'e. Nipe'tirã apemasã ye ucũsere ucũwe'e. Nipe'tirã na tojo ucũcã tũ'otimirã, wereturiasĩwe'e. ³¹ Masãrẽ Espiritu Santu cũ weemasĩsere o'ocãma, añuyũ'ruasere beseyũ'runũ'cãña. Yu'ũ musãrẽ a'te nipe'tise nemorõ añuyũ'runũ'cãsere weregati.

13

Ma'ise apeyenojõ yũ'ruoro añuyũ'runũ'cã'a nise ni'i

¹ Marĩ apemasã ye ucũsere masĩtimirã, ucũmasĩbosa'a. Õ'acãrẽ wereco'terã ɰ'musecãrãrẽ ye quẽ'rãrẽ ucũmasĩbosa'a. Tojo weemasĩmirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, to'atu o cõmepjĩrẽ no'o ɰaro paama'arã weronojõ nibosa'a. ² Apeyere Õ'acũ marĩrẽ were'quere añurõ wereturiasĩbosa'a. Tojo weemirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, tũ'omasĩtirã weronojõ nibosa'a. Tojo nicã nipe'tise masã masĩña marĩ'quere masĩbosa'a. No'o nipe'tisere masĩpe'ocã'bosa'a. Tojo masĩmirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, tũ'omasĩtirã weronojõ nibosa'a. Marĩ ãjõpeoyũ'runũ'cãrã pũricã, ɰrũgũrẽ aperopũ wa'adutimasĩbosa'a. Tojo weeta basiomicã a'merĩ ma'ise móórã, mejõ waro ucũma'acã'bosa'a. ³ Marĩ cũose nipe'tisere pajasecũorãrẽ o'obosa'a. Marĩ narẽ ma'itimirã o'orã, tojo o'oma'acãrã weesa'a. Marĩ Õ'acũ yere weecã, cữrẽ ãjõpeotirã marĩrẽ ɰjũadutibosama. Cũ yere weemirã ãpẽrãrẽ ma'iticã, Õ'acũ marĩrẽ "Añurõ weewa", nitisami.

⁴ Marī āpērārē ma'írā, a'tiro wee'e. Āpērā marīrē mejēcā weecā, na weesere nu'cā'a. Nipe'tirārē añurō wee'e. Āpērārē uowe'e. Musā āpērārē ma'írā, a'tiro niwe'e: "Musā nemorō añuyur'runu'cārā ni'i", niwe'e. "Āpērā yu'ruoro añurō weeyu'rūnu'cārā ni'i", niwe'e. ⁵ Āpērārē ējōpeose me'rā ucū'u. Marī ye se'sarore wācūwe'e. Uamuñawe'e. Āpērā marīrē mejēcā weecā, yoacā uanu'cūwe'e. ⁶ Āpērā ña'arō weecā ĩ'arā, e'catiwe'e. Na añurō weecā pe'e, e'catitamu'u. ⁷ Āpērā na ña'arō weesere ne cā'rō wereturiawe'e. Na weesere añuse dia'cūrē ējōpeo'o. "Be'ropu añurō weerāsama", ni wācū'u. Nipe'tise āpērā marīrē ña'arō weecā, wācūtutua'a.

⁸ Ma'ise pe'tisome. Ninu'cūcā'rōsa'a. Apeye Ō'acū marīrē weemasīse o'ose pūrīcā pe'tidijarosa'a. Be'ropu Ō'acū cū yere wereturiasasīse o'ose quē'rā pe'tidijarosa'a. Nipe'tise cū yere masīpe'ocā'rāsa'a. Apemasā ye ucūserē masītimirā Ō'acū ucūmasīse o'ose quē'rā pe'tirosa'a. Nipe'tirā ucūse tu'ope'ocā'no'rōsa'a. Āpērā yu'ruoro masīse o'o'que quē'rā pe'tirosa'a. Nipe'tisere masīrāsa'a. ⁹ A'tiro ni'i. Marī sō'owaro nipe'tisere masīpe'owe'e. Ō'acū ye quē'rārē ni'cārēta weremasī'i. ¹⁰ Be'ropu Jesucristo apaturi a'ticā, masīpe'ocā'rāsa'a. Marī masīpe'ocāma, marī masīmi'que mejō nise tojarosa'a.

¹¹ Marī wī'marā nīrā, na weewuaronojō weewu. Bucurā wa'arā, wī'marā weesere du'ucā'wā. Na wī'marā weese marīrē wapamarī'i. ¹² Tojo weronojō a'tocatero marī añurō masīwe'e. Ēorō mejārōpu marī ĩ'ase weronojō ni'i. Queoro bajuwe'e. Be'ro bajuyoropu Ō'acūrē ĩ'arāsa'a. Ni'cārōacārē marī cā'rōacā masī'i. Be'ro cū marīrē masīronojōta masīpe'ocā'rāsa'a. ¹³ A'tiro nicārē ējōpeose, e'catiyuse, ma'ise ni'i. A'te ĩ'tiaro pe'tisome. Ma'ise pe'e apeye nemorō añuyur'runu'cā'a.

14

Āpērā ye ucūserē tu'otimirā ucūrā, a'tiro weeroḡa'a nise ni'i

¹ Āpērārē ma'isere wācūyu'rūnu'cāña. Tojo nicā Ō'acū Espīritu Santu me'rā weetamumasīserē šaya. Āpērā yere masītimirā ucūmasīse Espīritu Santu o'ose ni'i. Ō'acū yere wereturiasasīse quē'rā cū o'oseta ni'i. Cū o'osere wereturiasasīserē šarīpejayu'rūnu'cāña. ² No'o āpērā ye ucūserē masītimigū ucūgūnojō Ō'acū dia'cūrē ucūsami. Masārē ucūtisami. Cū ucūserē tu'otisama. Espīritu Santu tutuaro me'rā masīno'ña marīserē ucūsami. ³ Ō'acū yere wereturiase pe'e masārē ucūse ni'i. Tere wererā, marī āpērārē Ō'acūrē nemorō ējōpeocā wee'e. Na e'caticā, wācūtutuacā wee'e. ⁴ No'o āpērā yere masītimigū ucūgūnojō cū se'saro Ō'acūrē nemorō ējōpeowā'cāgū weesami. Ō'acū ye quetire wereturiagu pe'e āpērā Jesucristore ējōpeorā nerēwuari curuacjārārē nemorō ējōpeocā weenemosami. ⁵ Musā āpērā yere masītimirā, nipe'tirā ucūmasīcā šami'i. Te yu'ruoro Ō'acū yere wereturiasasīse pe'ere šasāyu'rūnu'cāmi'i. Wereturiasasīgū pe'e apī āpērā yere masītimigū ucūgū ucūgū nemorō wapatimi. Ni'cū āpērā yere masītimigū, ucūsami. Be'ro cū ucū'quere "A'tiro nisī'rīrō weeapu", ni wereturiacā, añu nisa'a. Tojo weregu, nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārārē nemorō ējōpeocā weesami. ⁶ A'tiro ni'i. Yu'ḡ musā tīropu wa'agu, āpērā yere ucūgū, weetamutibosa'a. Ō'acū yu'ḡre masīse o'osere bu'égū pūrīcā, weetamubosa'a. Musārē Ō'acū wereduti'quere wereturiagu quē'rā, weetamubosa'a. Tojo nicā musārē apeyere bu'enemogū, weetamubosa'a.

⁷ Ni'cā queose bususe cjasere o'oña'gūti. Wēowū no'o šaro putima'acā, ñe'enojō basase nisari, nita basiove'e. B̡apūtērō no'o šaro b̡apūtēcā, ñe'enojō basase nisari, nita basiove'e. ⁸ Surara a'mewējērā wa'arā, na putījure queoro putticā, na yere apoyutisama. ⁹ Marī quē'rā tojota nisa'a. Marī queoro ucūtīcā, de'ro nīrō weesari, nita basiove'e. Mejō waro ucūma'acā'bosa'a. ¹⁰ "A'ti nucūcāpure pejetīcā ucūse ni'i", nita basiove'e. Nipe'tise te ucūsenucū tu'ota basio'o. ¹¹ Yu'ḡ āpērā ucūserē tu'otīgu, aperocjū weronojō ni'i. Yu'ḡ apīrē ucūcā, cū quē'rā tu'otīgu, apesecjū weronojō nisami. ¹² Tojota ni'i musā quē'rārē. Musā Espīritu Santu tutuaro me'rā weemasīse o'osere ša'a. Tere šarā, a'te šarīpejayu'rūnu'cāña. Jesucristore ējōpeori curuacjārārē nemorō añurō ējōpeocā weemasīse pe'ere šarīpejayu'rūnu'cāña.

¹³ Tojo weerā no'o āpērā yere masītimigū ucūgūnojō te ucūserē wereturiasasiacjū Ō'acūrē sērīato. ¹⁴ Marī āpērā ye ucūserē tu'otimirā ñubuerā, Espīritu Santu weetamuse me'rā ñubue'e. Tojo weemirā, "A'tiro nīrā wee'e", nīmasītisa'a. Tojo weerā āpērārē weetamutibosa'a. ¹⁵ Marī ñubuerā, a'te p̡arore weeroḡa'a. Āpērā yere masītimirā ucūse Espīritu Santu o'ose me'rā ñubueroua'a. Tojo nicā marī wācūse me'rā ñubueroua'a. Apeye quē'rārē Ō'acūrē basapeorā, mejārōta p̡aro me'rā basapeoroḡa'a

tja. Āpērā yere masītimirā ucūse me'rā, tojo nicā marī ucūse useri me'rā basarou'a. ¹⁶ Āpērā yere masītimirā ucūse me'rā dia'cū mu'u Ō'acūrē e'catise o'ocā, apī mu'u ucūsere tu'otibosami. Tu'otigu, "Tojota ni'i", nitamumasītisami. ¹⁷ Mu'u e'catise o'ocā, añu ni'i, añurō pe'e. Cū pe'ere Ō'acūrē nemorō ējōpeocā weetisa'a. ¹⁸ Āpērā yere masītimigū ucūsere yu'uta musā nipe'tirā nemorō ucūyu'runu'cā'a. Tojo weegu Ō'acūrē e'catise o'o'o. ¹⁹ Tojo nimigū, Jesucristore ējōpeorā nerēwuaropu musā tu'otisere ucūcā, yu'u ucūse wapamarisa'a. Yoacā āpērā ye ucūse me'rā ucūmigū, mejō waro ucūbosā'a. Musā tu'otibosa'a. Cā'rōacā nimicā, masā tu'ota basiose me'rā ucūcā pe'ere, tetā musārē añu ni'i.

²⁰ Acawerērā, Jesucristore ējōpeorārē musārē wereguti. Wī'marā tu'omasītima. Na weronjō wācūticā'ña. Būcūrā weronjō wācūsetiya. Wī'marā ña'arō weesetitirā weronjō wācūña. ²¹ Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu a'tiro ojano'wū: "Marī wioгу Ō'acū a'tiro nicu niwī: 'Ējōpeotise bu'iri yu'u a'ti di'tacjārārē apemasā ye me'rā ucūgūti. Tojo weemicā, te me'rā quē'rārē ējōpeosome', nicu niwī." ²² Tojo weegu Ō'acū masārē apemasā ye me'rā weregu, masā ējōpeotisere, cūrē yu'runu'cāsere ī'osami. Āpērā cūrē ējōpeorā pe'ere cū ye queti wererā me'rā yu'ure ējōpeorā nima nisere ī'osami.

²³ Musā nipe'tirā nerēwuaropu apemasā yere tu'omasītimirā ucūcā, Jesucristore ējōpeotirā sājāabosama. Na sājāejarā, musā ucūsere masītirā, "Maatirā weema", nibosama. ²⁴ Musā nipe'tirā Ō'acū were'quere wereturiacā pe'ema, a'tiro weebosama. Jesucristore ējōpeotigu musā weesere ī'agū, "Yu'u ña'agū nisa'a", ni tu'oña'bosami. ²⁵ Cū ña'arō wee'quere wācūejagusami. Tojo weegu Ō'acūrē ējōpeogu ejaque'agusami. "Ō'acū diacjūta na me'rā nimi", nigūsami.

Musā weesere wiopesase me'rā weeya nise ni'i

²⁶ Acawerērā, musā weesetise a'tiro ni'i. Musā nerērā, āpērā Ō'acūrē basapeosama. Āpērā Ō'acū cjasere bu'esama. Āpērā Ō'acū masicā wee'quere wereturiasama. Āpērā, āpērā ye ucūsere tu'otimirā, ucūsama. Na ucūsere āpērā o na basu wereturiasama. Te me'rā nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārārē a'merī Ō'acūrē ējōpeonemocā weeya. ²⁷ Āpērā ye ucūsere tu'otimirā ucūrī masā puarā o i'tiarāta ucūato. Ni'cū ucūm'tā, be'ro apī ucūato. Na ucūsere apī wereturiato. ²⁸ Musā nerēwuaropu wereturiagu marīcā, ucūtīyu'ruocā'to. Na se'saro wācūsepu Ō'acūrē ucūato. ²⁹ Ō'acū weredutisere wereturiari masā quē'rā puarā o i'tiarāta wereato. Āpērā na weresere beseato. "¿Diacjūta niti?" niato. ³⁰ Ni'cū ucūrī cura Ō'acū apī topu dujigure wereduticā, ucūm'tā'cu di'tamarīato. ³¹ Musā nipe'tirā Ō'acū wereduti'quere wereturiasasī'i. Tojo weerā ni'cū weremu'tā, apī, apī wereturiawā'cāña. Tojo weecā, nipe'tirā masīrāsama. Nipe'tirā wācūtutuarāsama. ³² Musā Ō'acū weredutisere wereturiarā, no'o uaro ucūma'aticā'ña. Wācūyu, "A'teta masārē werecā, añutu'sa'a", ni wereya. Āpērā ucūrī curare ucūtīcā'ña. ³³ Ō'acū queoro weecā ũami. No'o uaro weesere ũatimi.

Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā nerērā, a'tiro weewuama. ³⁴ Musā nererī curare numia ucūtīyu'ruocā'to. Narē ucūdutitīcā'ña. Ucūrōnojō o'orā, Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu duti'caronjōta añurō yu'tiatio. ³⁵ Na tu'oti'quere masīsī'rīrā, wī'ipu na marāpusumuarē sērītiña'to. Numia Jesucristore ējōpeorā nerēwuaropu ucūcā, tu'sawe'e.

³⁶ Musārē masīrōu'a. Ō'acū ye queti musā me'rā nu'cāticaro niwū. Musā se'saro tere ējōpeorā niwe'e. ³⁷ No'o "Yu'u Ō'acū yere wereturiasasī'i, Espīritu Santu wācūse o'ose me'rā ucl'u'u" nigūnojō yu'u ojasere "Marī wioгу dutise ni'i", nigūsami. ³⁸ Yu'u oja'quere ējōpeotigure musā quē'rā cūrē ējōpeotīcā'ña.

³⁹ Acawerērā, Ō'acū yere wereturiasasisere ũaya. Āpērārē apemasā yere tu'otimirā na ucūcā, cā'mota'aticā'ña. ⁴⁰ Nipe'tise musā weesere no'o uaro weema'aticā'ña. Wiopesase me'rā weeya.

15

Jesucristo masā'que ni'i

¹ Acawerērā, yu'u musārē todaporopu bu'e'que Jesucristo masārē yu'ruose quetire ni'cārōacā wācūcā ũa'a. Musā tere tu'orā, ējōpeowu. A'tiro nicā quē'rārē ējōpeonu'cū'u. ² Ō'acū te añuse queti me'rā musārē ējōpeonu'cūcā weegu weemi. Musārē te queti yu'u were'quere ējōpeonu'cūcā, yu'ruogusami. Queoro musā ējōpeocā, tojo weegusami. Musā bu'ipu dia'cū ējōpeorā, yu'ruono'some.

³ Yu'ure bu'e'quere musārē wereturiawu. Te apeye yu'ruoro niyu'runu'cāse a'tiro niwū. Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu oja'caronjōta Cristo marī ña'arō wee'quere

cō'asī'rīgā, wērībosacu niwī. ⁴ Cū wērīca be'ro cūrē yaacārā niwā. Be'ro Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta i'tia nūmu be'ro Ō'acū cūrē masōcu niwī. ⁵ Tojo wéeca be'ro cū Pedrone, āpērā cū besecūú'cārārē bajuacu niwī. ⁶ Be'ro ni'cāti pājārā quinientos yu'rūoro cūrē ējōpeorārē bajuacu niwī. Pājārā cūrē i'a'cārā catisama yujupu. Āpērā wērīatojācārā niwā. ⁷ Be'ro Santiagore bajuacu niwī. To be'ro nipe'tirā cū besecūú'cārārē bajuacu niwī.

⁸ Be'ro nipe'tirā cūrē i'āca be'ropu yu'ure bajuawī. Na be'rocjū yapatiguacāpu bajua'cu weronojō nimigū, cūrē ējōpeosirutu'u. ⁹ Yu'u nipe'tirā āpērā Jesucristo besecūú'cārā docapu ni'i. Yu'ure ne cārō "Jesucristo besecūú'cu nimi", niticā'rōna'a. Yu'u Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ña'arō wee'que bu'iri, tojo ni'i. ¹⁰ Tojo nimigū, Ō'acū yu'ure añurō weeyucā, Jesucristo besecūú'cu ni'i. Yu'ure mejō waro añurō weegu weetimī. Yu'u nipe'tirā āpērā yu'rūoro da'ra'a. Yu'u se'saro tojo weewe'e. Ō'acū yu'ure añurō wéégū, yu'u me'rā ninu'cūmi. Yu'ure weetamumi. ¹¹ Yu'u bu'ese, tojo nicā āpērā cū besecūú'cārā na bu'ese ni'cārōnojō ni'i. Jesucristo wērī masā'que queti ūsā bu'ese ni'i. A'tereta masā ējōpeowa.

Wērī'cārā na masāmujāatje ni'i

¹² Ūsā Cristo wērī masā'que quetire bu'ewa. Tere bu'emicā, ¿de'ro weerā masā ni'cārērā "Wērī'cārā masātima", nisari? ¹³ "Wērī'cārā masātima" nicāma, Cristo quē'rā masātibopī. ¹⁴ Cū masātīcāma, ūsā bu'ese wapamarībopā. Masā ējōpeose quē'rā wapamarībopā. ¹⁵ Ō'acū Cristore masōcu niwī nise quetire werewu. Masā "Wērī'cārā masātima" nicā, ūsā te quetire wererā, nisoorā weebosa'a. Diacjūta wērī'cārā masātīcāma, Ō'acū Cristore masōtibopī. ¹⁶ A'tiro ni'i. Wērī'cārā masātīcāma, Cristo quē'rā masātibopī. ¹⁷ Cūrē masōticā, masā ējōpeose wapamarībosa'a. Todūporo masā ña'arō wee'quere mejārōta acobojono'tirā nibosa'a. ¹⁸ Jesucristore cū pacu masōticāma, cūrē ējōpeorā wērīrā, cūrē ējōpeotirā weronojō pecame'epu wa'abosama. ¹⁹ "Wērī'cārā masāsoma" nise diacjū nicāma, marī "Masārāsama" nīrā, marīta āpērā yu'rūoro pajasecurā waro nibosa'a. Mejō waro ējōpeoma'abosa'a.

²⁰ "Wērī'cārā masātima" nise diacjū niwe'e. "Cristo masācu niwī" nise pe'e diacjū ni'i. Cristo āpērā nipe'tirā wērī'cārā dūporo masāmu'tācu niwī. Marī quē'rā wērī'cārāpu masārāsa'a. ²¹ A'tiro ni'i. Ne warocjūpu Adā ña'arō weenu'cā'que bu'iri marī nipe'tirā wērīdijārāsa'a. Be'ro Cristo añurō weese bu'iri wērī'cārāpu nimirā, masāmujārāsa'a tja. ²² Marī nipe'tirā Adā pō'rā nise ye bu'iri wērīrāsa'a. Cristo yarā nīrā pe'e marī cūrē ējōpeorā, catīnu'cūrāsa'a. ²³ Marī masārā, queoro masārāsa'a. Cristo masāmu'tātojacu niwī. Be'ro cū apatūri a'ticā, marī cū yarā masārāsa'a. ²⁴ Tojo wa'acā, a'ti ūmāco pe'tia wa'arosa'a. Titare Cristo nipe'tirā wiorā tutuarārē, bajutirārē, bajurārē cō'ape'ocūsami. Cū tojo weetu'ajaca be'ro cū pacure cū nipe'tirā wiogu nisere wiagusami. ²⁵ Tojo wīase dūporo Ō'acū Cristore i'atu'tirārē docaque'acā weegasami. Tojo weegu Cristo nipe'tirā bu'īpu tojagūsami. ²⁶ Cristore i'atu'tirārē docaque'acā wéeca be'ro wērīse quē'rā marīrōsa'a. ²⁷ Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docapu tojacā weecu niwī. Tojo nīrō, "Ō'acū Cristo docapu nimi", nīrō mejēta wee'e. Ō'acūta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docapu tojacā weecu niwī. ²⁸ Ō'acū tojo tojacā wéeca be'ro Cristo Ō'acū macū, cū basu cū pacu doca tojagūsami. Tojo weegu Ō'acū nipe'tise, nipe'tirā wiogu nigūsami.

²⁹ Apeyere āpērā a'tiro weesama. Wērī'cārā ye wapa wāmeyebosadutisama. "Wērī'cārā masātisama" nicāma, tojo weeno'ña marībosa'a.

³⁰ Apeyere, ūsā bu'ese bu'iri nipe'tise nūmūrī āpērā ña'arō weesī'rīma. Tojo wīose wa'terōpu nimirā, wērī'cārā masātjere wācūrā, bu'enu'cū'u. ³¹ Diacjūta yu'u masā marī wiogu Jesucristore ējōpeose ye bu'iri e'cati'i. A'te quē'rā diacjūta ni'i. Nipe'tise nūmūrī "Masā yu'ure wējērāsama", ni tu'ōña'a. ³² Yu'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri Ēfesocjārā yu'ure wa'icūrā yaiwa weronojō ña'arō weewā. "Wērī'cārā masāsoma" nicā, mejō waro na weesere pi'etibopā. "Wērī'cārā masāsoma" nise diacjū nicāma, marī quē'rā āpērā ucūwuaronojō ucūbosa'a. A'tiro nibosa'a: "Te'a ba'arā, te'a sī'rīrā. Maata wērīdojarāsa'a. Marī wērīati dūporo weewe'orā", nibosa'a.

³³ Āpērā masārē mejēcā ējōpeoduticā, ējōpeoticā'ña. Masā ucūwuase a'tiro ni'i: "Ña'arā me'rā ba'paticā, añurō weese dojosa'a." ³⁴ Tojo weerā tu'omasīña. Masā todūporo ni'caronojō wiopesase me'rā queoro weeya tja. Ña'arō weeticā'ña. Ni'cārērā Ō'acūrē masīwe'e. Masārē bopoyadutigu tojo ni'i.

Wērī'cārā masāmujāatjere werenemose ni'i

³⁵ Apetero ni'cū “Wērī'cārā masātima” nisere ējōpeogu, a'tiro sērītiña bosami: “Wērī'cārā ɟde'ro wee masāta basiobosari? Na masārā, ɟde'ro bajuri upu ɟuorāsari?”
³⁶ Cū tojo sērītiña ma'acā bosami. Marī otese peri otecā, te peri pī'rīatji duporo boadijasa'a. ³⁷ Marī pī'rīdutiārā pī'rīmujā'cū mejētare ote'e. Te peri pe'ere trigo o no'o otese nisere pī'rīdutiārā ote'e. ³⁸ Be'ro Ō'acū cū wa'caronojō pī'rīcā weesami. No'o de'ro bajuse dūca nī'que tenojōta tja pī'rīcā weesami. ³⁹ Nipe'tirā catisere ɟuorā nī'cārōnojō bajurā nitima. Masā ye upu wa'icūrā ya upu weronojō bajuwe'e. Mirīcūa ya upu quē'rā mejēcā baju'u. Wa'i quē'rā mejēcā upūtima. ⁴⁰ A'te dūcawatiro weronojō u'musecārā quē'rā mejēcā upūtima. A'ti di'tacjārā mejēcā upūtima. U'musepu nīrā aŋubutiari upu ɟuoma. A'ti nucūcāpu nīrā quē'rā tojota ɟuoma. U'musecārā, a'ti nucūcācārā weronojō nitima. ⁴¹ Mujīpū uŋucocjū ŋamicjū weronojō, tojo nicā ŋocōa weronojō bo'reyutimi. ŋocōa quē'rā nī'cārōnojō bo'reyutisama. ⁴² Ā'rā nipe'tirā weronojō wērī'cārā masācā, tojo wa'arosa'a. Wērī'cārārē yaacā, na upu boarosa'a. Be'ro ape upu pe'titiatji upu masōno'rōsa'a. Masōca be'ro apatari wērīnemosome. ⁴³ Marī mejō nīrī upure yaa'a. Masārōpua tja ape upu aŋubutiari upu nīrōsa'a. Marī tutuatiari upure yaacō'a'a. Masāca be'ropure ape upu tutuatiari upu nīrōsa'a. ⁴⁴ Marī a'ti upure yaacō'a'a. Masāca be'ro u'muse cja upu pe'titiatji upu nīrōsa'a. Tojo weerā masīno'o. Marī a'ti upure ɟuorā, ape upu pe'titiatji upure ɟuorāsa'a.

⁴⁵ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'o: “Ō'acū cū weemu'tā'cū Adārē catisere o'ocu niwī.” Cū be'rocjū Jesucristo pe'e catise pe'titise warore o'ogu nimi. ⁴⁶ A'ti upu ɟjase catise marī ɟuomu'tāse nī'i. Apeye catise be'ro ɟjase nī'i. Te u'muse cja upu ɟjase pe'titiatje nī'i. ⁴⁷ A'ti nucūcāpūre masū nīmu'tā'cū di'ta me'rā yeeno'cū niwī. Cū be'rocjū Cristo u'musecūjū nimi. ⁴⁸ A'ti di'tacjārā ne warocjū di'ta me'rā weeno'cū weronojō upūtima. Jesucristore ējōpeorā pe'e u'musepu wa'ajā u'musecūjū weronojō upūtima. ⁴⁹ Adā di'ta me'rā yeeno'cū niwī. Marī cū weronojō upūtī'i. Mejārōta be'ropu u'musecūjū Cristo weronojō upūtīrāsa'a.

⁵⁰ Acawererā, a'tiro nī'i. Marī nīrā a'ti upu me'rā u'musepu wa'ata basiowe'e. Boadijatji upu nī'i. Ti upu ninu'cūmasītisa'a. ⁵¹⁻⁵² Apeye quē'rā toduporo masīno'ña marī'quere weregutī. Nipe'tirā wērīsome. Jesucristo a'tiri cura Ō'acūrē wereco'tegu u'musecūjū Ō'acū yaro coronetare putīgusami. Tojo wa'acā, uŋuñarō ɟārīwā'cāmajārā weronojō marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā ape upu dūcayurāsa'a. Wērī'cārā ape upu pe'titiatji upu me'rā masārāsama. Catīrā quē'rā mejārōta dūcayurāsama. ⁵³ Marī ya upu boawuari upu pe'titiati upu wa'arosa'a. Dūcayu, catīnu'cūcā'rōsa'a. ⁵⁴⁻⁵⁵ Marī pe'titiati upu dūcayucā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ni ojano'o: “Marī wērīsere docaque'acā weetoja'a. Ne apatari wērīnemosome majā. Wērīrā pī'etisere tu'oña'some.” ⁵⁶ Marī ña'arō weese bu'iri wērīrā masā nī'i. Te marī ña'arō weesere Ō'acū Moiserē dutise cūu'que me'rā masīno'o. Ña'arō wēerā, marī pecame'epu wa'abopā. ⁵⁷ Tere cā'mota'agu, Ō'acū pe'e a'tiro weecu niwī. Marī wiogu Jesucristo me'rā pecame'epu wa'abo'cārārē ya'ruocu niwī. Tojo weerā Ō'acūrē e'catise o'orā.

⁵⁸ Acawererā, a'tere wācūrā, ējōpeonu'cūcā'ña. Marī wiogu yere siape me'rā nemorō weenemoña. Musā masī'i. Cū yere wēerā, tojowaro weebutiārā weewe'e. Wapatī'i.

16

Corintocjārā Jerusalēpu nīrārē nīyeru o'orātīrā sērīneose nī'i

¹ Musā Jesucristore ējōpeorārē nīyeru sērīneosema yu'u Galaciacjārārē dutī'caronojōta weeya. A'tiro niwū: ² “Soorīnūmūrē nīmu'tārī nūmu semanarīnūcū musā wapata'aro ejatuario apesepu nūrōña.” Musā tojo weeyurā, yu'u etari curapu o'osī'rīrā da'rama'acūñasome. ³ Yu'u musā tīropu etagu, musā beserārē Jerusalēpu o'ogūti. Narē o'ōgu, yu'u ojāca pūrīpūre “Ā'rā nīma Corintocjārā bese'cārā”, ni ojagūti. Na me'rā ti pūrīrē, tojo nicā nīyerure Jerusalēcārā Jesucristore ējōpeorārē o'ogūti. ⁴ “Yu'ure wa'aroua'a” nicāma, na yu'u me'rā wa'arāsama.

Pablo Corintopu cū wa'atjere apoyuse nī'i

⁵ Yu'u topu wa'agu, Macedonia di'tapu ya'ruagusa'a. To ya'rua, musā tīropu etagusa'a. ⁶ Apetero weegu musā me'rā yoacā nīgūsa'a. Nipe'tiro pu'ecu nīgū, nipe'ocūsa'a. Be'ro, musā apero no'o yu'u wa'asī'rīgū wa'atjere weetamumasīrāsa'a. ⁷ Yu'u musārē mejō waro ī'ayu'rūwā'cāsī'rītisa'a. Marī wiogu Jesucristo uacā, musā tīropure yoacā tojasī'rīsa'a. ⁸ Pentecostē bosenuū nicā a'to Efesopu nīnīgūti yujupu. ⁹ A'tore peje da'rase nī'i. Pājārā marī wiogu ye quetire tu'osī'rīma. Tere cā'mota'asī'rīrā quē'rā pājārā nīma.

¹⁰ Timoteo musã tiropu etacã, cãrẽ weetamuña. Tojo weecã, cã wãcũque'tiro marĩrõ, bujawetiro marĩrõ nigũsami. Cũ yu'u weronojõ marĩ wioꝝu yere da'rami. ¹¹ Tojo weerã musã cãrẽ mejõ waro i'acõ'aticã'ña. Cũ a'topu a'tiatjere weetamuña. Tojo weecã, cã e'catise me'rã yu'u tiropu a'tigusami. Yu'u ãpẽrã Jesucristore ãjõpeorã me'rã cãrẽ yucuegu wee'e.

¹² Apoloma yu'u uputu waro musã tiropu i'agũ wa'adutimiwũ. Cãrẽ marĩ acawererã me'rã wa'adutimiwũ. Cũ ni'cãrõacãrẽ wa'asĩ'rĩtimi. Cãrẽ wa'ata basiocã, be'ro wa'agũsami.

Pablo Corintocjãrãrẽ añudutitao'que ni'i

¹³ Musã añurõ tu'omasĩña. Ëjõpeodu'uticã'ña. Ne uiro marĩrõ niña. Tojo nĩrã, Õ'acũ tutuase me'rã niña. ¹⁴ ãpẽrãrẽ ma'inu'cũcã'ña.

¹⁵ Ni'cãrõacãrẽ, acawererã, a'tere musãrẽ weresĩ'rĩsa'a. Estéfanas ya wi'icjãrãta niwã Acayapure ãpẽrã dũporo Jesucristore ãjõpeomu'tã'cãrã. Na Jesucristore ãjõpeorãrẽ uputu waro weetamuma. ¹⁶ Na weronojõ weesetirãnojõrẽ na dutisere yu'tiya. Tojo nicã nipe'tirã Cristo yere da'rãrã na dutisere weeya. ¹⁷ Musã me'rãcãrã Estéfanas, Fortunato, Acaico a'topu ejaçã, pũrõ e'catiwu. Na musã yu'ure weetamubo'quere weema. ¹⁸ Yu'ure ejerisãjãcã weewã. Musã quẽ'rãrẽ tojota weerãsama. Tojo weerãrẽ "Añurõ weerã weema", nirõua'a.

¹⁹ Asia di'tacjãrã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã musãrẽ añudutima. Aquila, Priscila, na ya wi'ipu nerẽwuarã quẽ'rã Jesucristore ãjõpeorã nitjãrã, pũrõ añudutio'oma. ²⁰ Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã musãrẽ añudutima. Musã e'catise me'rã a'merĩ añudutiya.

²¹ A'te nituose daripure musãrẽ añudutigu yu'u basuta oja'a.

²² No'o marĩ wioꝝu Jesucristore ma'itigure ña'arõ wa'ato. "Ësã wioꝝu, quero a'tibaque'oya."

²³ Jesucristo marĩ wioꝝu musãrẽ añurõ weeato. ²⁴ Marĩ nipe'tirã Jesucristo yarã ni'i. Tojo weegu musãrẽ uputu ma'i'i. Tojota wa'ato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Corintocjārārē ape pūrī ojanemo'que ni i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo nimu'tārī pūrī Corintocjārārē ojāca be'ro Ēfesoputa tojacā'cu niwī yujupu. Topu nīgū, Corintopure ña'arō wa'a'que quetire miiejacārā niwā. Tere tu'ogu, Pablo na tiropu maata wa'asī'ricu niwī. Tojo wa'asī'rīmīgū, wa'aticu niwī. Macedonia di'ta pe'e wa'acu niwī. Tojo weegu a'ti pūrīrē Macedonia di'tapu nīgū, ojacu niwī. Tito wāmetigu a'ti pūrīrē miacu niwī. Tojo nicā āpērā cūrē ba'pitiwā'cācārā niwā.

Pablo narē a'tere ojacu niwī. Jesucristo ye quetire werēcusiagu cū ña'arō ya'rusere ojacu niwī. Tojo nicā pajasecuorārē niyeru sērībosasere ojacu niwī. Apeye, cū bu'esere i'tutu'tirā ye cjasere ojacu niwī.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, Timoteo me'rā musārē añuduti'i. Ō'acū ñaronojōta Jesucristo ya'ure cū ye quetire weredutigu cūucu niwī. Yu'u a'ti pūrīrē musārē Ō'acū yarā Corintopu nirārē oja'a. Tojo nicā nipe'tirā Ō'acū yarā Acaya di'tapu nirārē oja'a.

² Musārē Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu añurō weeato. Tojo nicā musārē ejerisājācā weeato.

Pablo cū pi'etise queti ni'i

³ Ō'acū marī wiogu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cūta marīrē pajaña'mi. Marīrē wācūtutuacā weenu'cūmi. ⁴ Pi'etisetirinacū Ō'acū marīrē wācūtutuacā weemi. Tojo weerā marī quē'rā pi'etirārē wācūtutuacā weemas'i. Marīrē Ō'acū wācūtutuacā wee'caronojōta narē weemas'i. ⁵ Jesucristo yere wererā, pi'etino'o. Cristo pūrō pi'eti'quere pi'etitamu'u. Cū me'rāta, cū weetamuse me'rā nemorō wācūtutu'a. ⁶ Ūsā pi'etirā, musārē wācūtutuacā uarā, musā ya'ruweticā uarā, tojo pi'eti'i. Ō'acū ūsārē wācūtutuasere o'omi. Tojo weerā ūsā quē'rā musārē wācūtutuacā wee'e. Ūsā pi'etironojō pi'etirāsa'a. Tojo wa'acā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. ⁷ Ūsā weronojō pi'eticā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. Tojo weerā ūsā musā añurō weeatjere masiyutoja'a.

⁸ Acawererā, ūsārē Asiapu wa'a'quere masicā uasa'a. Ūsā topure uputu waro pi'etiwa. A'tiro wācūmiwū: "Ne pōtēosome. Wērīrāsa'a", nimiwū. ⁹ "Ūsārē wējēcō'arāsama", ni wācūmiwū. Ūsā ne tutuatiwū. Tojo wa'a'que añu niwū. Te me'rā a'tiro wācūwū. "Ūsā basu ne weetamumasītisa'a. Ō'acū ni'cūta ūsārē weetamumasīmi", ni wācūwū. Cūta wērī'cārāpure masōgū nimi. ¹⁰ "Ō'acū ūsārē na wējēbo'cārārē ya'ruowī. Ni'cārōacārē ya'ruonu'cūcā'mi. Be'ropu quē'rārē ūsārē ya'ruonu'cūcūsami", ni ējōpeo'o. ¹¹ Ō'acūrē musā ūsārē sērībosanu'cūcā, tojo weegusami. Pājārā ūsārē sērībosacā, Ō'acū añurō ūsārē weetamugūsami. Cū tojo weecā i'arā, pājārā e'catise o'orāsama.

Pablo Corintopu wa'asī'rīmi'que ni'i

¹² Apeyere ūsā pūrō e'cati'i. Ūsā a'ti nucūcāpure weesooro marīrō añurō weesetiwa. Musā wa'teropu quē'rārē tojota weewu. Tojo weerā ūsā bu'iri marīrā añurō tu'oña'a. Ūsā basu ūsā masise me'rā weetiwa. Ō'acū weetamuse me'rā weewu. ¹³ Musārē ojarā, tu'ota basiose dia'cūrē oja'a. Musā tere añurō masicā u'a'a. ¹⁴ Cā'rō masitoja'a, masirā pe'e. Musā añurō masipe'orā, marī wiogu Jesú apaturi a'ticā, "Ūsārē diacjūta nipā", nirāsa'a. Ūsā musārē "Añurō weesetima" nírōnojōta musā quē'rā ūsārē añurō wācūrāsa'a.

¹⁵⁻¹⁶ "Tojo añurō wa'arosa'a" ni wācūgū, Macedoniapu wa'agu, musā tiropu i'amu'tāgū wa'asī'rīmiwū. "Be'ro i'amajāmitojatiguti tja", nimiwū. Puati musā tiropu i'agū wa'asī'rīmiwū. Musā e'caticā uagu, tojo weesī'rīmiwū. "Yu'u tojo weecā, Judea di'tapu wa'atjere weetamurāsama" ni wācūgū, tojo weesī'rīmiwū. ¹⁷ Yu'u topu wa'aticā i'arā, "Wiopesase marīrō weema'acā'pī", ¿niti? "Cū no'o ñaro weema'agūnojō nimi", ¿nisari? "Wa'aguti' ni'cu nimigū, a'titiapi", ¿niti? "Na'irō ducayumujāsami", ¿ni wācūti? ¹⁸ Niwe'e. Ō'acū ūsā weesere "Diacjūta ni'i", nisami. Tojo weerā ūsā ne ni'cāti no'o ñaro ducayu, ucūma'awe'e. ¹⁹ Ūsā Jesucristo Ō'acū macū ucū'caronojōta ucū'u. Cū ne ni'cāti "Weeguti, weesome", niticu niwī. Nipe'tise cū "Weeguti" ni'caronojōta weemi. Ūsā i'tiarā, Silvano, Timoteo, ya'u, cū ye quetire musārē bu'ewu. Nipe'tise cū ucūse diacjū ni'i. ²⁰ A'tiro ni'i. Ō'acū toduporopure masārē "Añurō weeguti", nicu niwī.

Nipe'tise cũ tojo ní'que Jesucristo cũ a'tise me'rã, cũ wẽrĩ'que me'rã queoro wa'awũ. Tojo wa'acã ĩ'arã, marĩ Ō'acũrẽ "Tojota ni'ĩ", ni e'catipeo'o.

²¹ Ō'acũta marĩrẽ Cristore ějõpeonu'cũcã weemi. Cũta marĩrẽ cũ yarã wa'adutigu besecu niwĩ. ²² Marĩrẽ cũ yarã wa'acã weecu niwĩ. Cũ yarã ni'ĩ nisere ĩ'osĩ'rĩgũ Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Espĩritu Santu marĩ me'rã nĩgũ, cũta Ō'acũ marĩrẽ yu'ruoatjere masĩcã weemi.

²³ Yu'ũ Corintopure wa'asĩ'rĩmigũ, wa'atiwũ. Ō'acũ yu'ũ tojo wee'quere masĩsami. Yu'ũ musãrẽ tu'tibosa'a nĩgũ, ma'ĩgũ wa'atiwũ. ²⁴ Musã ějõpeosere "A'tiro pe'e ua'a", nĩgũ mejẽta wee'e. Musã añurõ ějõpeo'o. Musãrẽ añurõ e'catise me'rã nisetiato nĩgũ tojo weetamusĩ'rĩ'i.

2

¹ Yu'ũ todũporopure musãrẽ bujaweticã weewũ. Tojo weegu apaturi tja musãrẽ bujaweticã weesĩ'rĩtigu, wa'atiwũ. ² Yu'ũ musãrẽ bujaweticã weecã, ¿noa yu'ũre e'caticã weebosari? Musã dia'cũ yu'ũre tojo wee'e. Musã bujaweticã, basiotibosa'a. ³ Tojo weegu yu'ũ musãrẽ ojawũ. Yu'ũ topũ wa'acã, e'caticã weeboronõjõ o'orã, yu'ũre bujaweticã weebopã. Yu'ũ a'tiro tu'oña'a. Yu'ũ e'caticã, musã quẽ'rã e'catibopã. ⁴ Yu'ũ ojamũ'taca pũrĩrẽ ojagu, pũrõ wãcũque'ti, utiwũ. Musãrẽ bujawetiato nĩgũ mejẽta ojawũ. Yu'ũ musãrẽ ma'iyu'ru'ũ. Musãrẽ tere masĩdutigu ojawũ.

Ña'arõ wee'care acobojoduti'que ni'ĩ

⁵ Nĩ'cũ ña'arõ weeri masũ marĩrẽ bujaweticã weecu niwĩ. Yu'ũ dia'cũrẽ tojo weetiwĩ. Musã quẽ'rã mejãrõta weeno'cãrã niwũ. Marĩ nipe'tirã tojo weeno'cãrã niwũ, weeno'rã pe'e. Yu'ũ a'tere tojo ucũgũ, upũtu waro nibutiagu mejẽta wee'e. ⁶ Musã pãjãrã ña'arõ weeri masũrẽ bu'ĩri da'retoja'a. ⁷ Tojo weerã ni'cãrõacã musã cũrẽ acobojoya. Cũrẽ wãcũtutuacã weeya. Tojo weeticã, cũ bujawetiyu'ruabosami. ⁸ Tojo weegu musãrẽ cũrẽ ma'iduti'ĩ tja. ⁹ Yu'ũ musãrẽ todũporopure ojawũ. "¿Te yu'ũ duti'quere queorota weemitina?" ni masĩsĩ'rĩgũ ojawũ. ¹⁰ Musã no'o ña'arõ weegure acobojocã, yu'ũ quẽ'rã cũrẽ acobojõ'o. Yu'ũre ña'arõ weetiwĩ. Musã pe'ere ña'arõ weewĩ. Yu'ũre ña'arõ weetimicã, cũrẽ acobojõ'o. Musãrẽ ma'ĩgũ, tojo wee'e. Jesucristo yu'ũre "Cũrẽ diacjũta acobojomĩ", ni ĩ'asami. ¹¹ Marĩ cũrẽ acobojoticã, wãtĩ cũrẽ ña'arõ bujawetiyu'rucã weebosami. Jesucristo yere du'ucã'bosami. Marĩ wãtĩ weewuasere añurõ masĩ'ĩ.

Pablo Troapu wãcũque'ti'que ni'ĩ

¹² Yu'ũ Troa wãmetiri macãpũ Cristo ye quetire bu'egu etagu, a'tiro bocaewawũ. Jesucristo marĩ wogũ pãjãrãrẽ cũ ye quetire tu'osĩ'ricã weecu niwĩ. ¹³ Tojo nimicã, yu'ũ Tito marĩ acaweregure bocatigu, pũrõ wãcũque'tiwũ. Tojo weegu narẽ we'eriti, wa'a wa'awũ Macedonia di'tapu.

Jesucristo me'rã marĩ añurõ weemasĩ'i nise ni'ĩ

¹⁴ Yu'ũ wãcũque'timigũ, Ō'acũrẽ e'catise o'o'o. Cũ marĩrẽ añurõ weenu'cũcã weemi. Marĩ Cristo yarã nicã, tojo weemi. Marĩ Cristo ye queti werese me'rã masãrẽ cũrẽ masĩcã weemi. Cũrẽ masĩse u'mutise weronõjõ nipe'tiropũ se'sa'a. ¹⁵ Marĩ Jesucristo ye quetire wererã, u'mutise weronõjõ nisa'a. A'tiro ni'ĩ. Masã Ō'acũrẽ e'catise o'ocã, ope weronõjõ bajuse me'rã buemorõcã, tu'sasami. A'tere weronõjõ marĩ cũ ye quetire werecã ĩ'agũ, tu'sasami. Te queti nipe'tirã cũ yu'ruo'cãrãrẽ se'sa wa'a'a. Tojo nicã cũ yu'ruono'ña marĩrã pecame'epu wa'ajã quẽ'rã te ucũsere tu'ose'sa wa'ama. ¹⁶ Yu'ruono'tirã Jesucristo ye quetire wererãrẽ ĩ'arã, cũrẽ ějõpeotirã "Pecame'epu wa'arãsa'a" nĩrã weronõjõ tu'oña'sama. Ō'acũ yu'ruono'cãrã pe'e Jesucristo ye quetire wererãrẽ ĩ'arã, cũrẽ ějõpeorã "Marĩ Jesucristo me'rã ninu'cũcã'rãsa'a", ni wãcũsama. Ne ni'cũ cũ se'saro te quetire weremasĩtimi. Ō'acũ weetamurõ me'rã pe'e weremasĩmi. ¹⁷ Pãjãrã a'tiro weema. Ō'acũ ye quetire wẽrẽrã, wapata'ase dia'cũrẽ wãcũma. E'sã na weronõjõ weewe'e. Ō'acũ o'ó'cãrã Cristore da'raco'terã ni'ĩ. Tojo weerã Ō'acũ ĩ'orõpũrẽ cũ ye quetire queoro were'e.

3

Ō'acũ "Masã wogũ nigũti" niyu'que ni'ĩ

¹ E'sã "Ō'acũ ye quetire queoro were'e" nĩrã, e'sã basu añurõ ucũrã mejẽta wee'e. Āpẽrã tojo weewuasama. Na basu añurõ ucũsama. Āpẽrãrẽ a'tiro nisama: "E'sãrẽ papera ojabosaya", nisama. "Ā'rã añurõ weerã nima", ni apobosadutisama. "E'sã tojo weecã, "Añurã nima", ni ĩ'arãsama" nĩrã, tojo weedutisama. ¿Musã na weesetironõjõ

uati? Ɖsā musārē “Añurā ni'i, tojo weerā ũsārē papera apobosaya”, nirā mejēta wee'e. ² Musā Jesucristore ějōpeo'o. Tojo weese me'rā ũsā musārē queoro bu'e'quere ĩ'o'o. Tojo weerā āpērā ojabosaca pūrīrē ũawe'e. Ɖsā musārē “Ti pūrī weronojō nima”, ni ejeripō'rāti'i. A'tiro ni'i. Nipe'tirā musārē ĩ'arā, masísama. “Na narē diacjūta werepā”, nisama. ³ Musārē Cristo masārē yu'ruomi nisere werewu. Tere ějōpeocā, Cristo musārē añurō weewī. Cā musārē tojo weesere āpērā quē'rārē masicā ũami. Tere masidutigu, papera pūrīpū ojacu me'rā ojaticu niwī. Tojo nicā toduporopu Ō'acū catinu'cūgū ũtāpjiṽpū oja'caronojōta weeticu niwī. A'tiro pe'e weecu niwī. Espiritu Santu tutuaro me'rā musā wācūserere dūcayucu niwī. Te me'rā Cristo musārē añurō weesere ĩ'omi.

⁴ Ɖsā Ō'acūrē ějōpeorā, a'tiro nimasī'i. Ɖsā weresere tu'o ějōpeo'quere “Diacjūta ni'i”, nimasī'i. Cristo weetamuse me'rā ũsā tojo nimasī'i. ⁵ “Ɖsā se'saro Ō'acū yere weremasī'i”, nirā mejēta wee'e. Nipe'tise ũsā weesere Ō'acū weetamuse me'rā pe'e wee'e. ⁶ Ō'acūta “Masā me'rā apogūti” ni'quere ũsārē werecā weewī. Cā ni'que a'tiro ni'i: “Yu'u na wioḡu nigūti. Na pe'e yarā nirāsama.” Ō'acū tojo ni'que Moisé dutise oja'quere yu'tise weronojō niwe'e. Espiritu Santu masārē Ō'acū ũaro weecā weemasīmi. “Moisé dutise oja'quere yu'tirāti”, ni'cārā pe'ere ne basiowe'e. Na bu'iritirā pecame'epu wa'abopā. Espiritu Santu pe'e marīrē catinu'cūcā weemi. ⁷ Ō'acū Moisére duti'quere ũtāpjiṽpū ojanocarō niwū. Te dutise marī yu'rūnu'cāse bu'iri wējēcō'adutise weronojō nicaro niwū. Ō'acū tere o'ogū, ũputu asistese me'rā o'ocu niwī. Tojo weero Moisé tere ojacā, cū diapoa asistecaro niwū. Israe curuacjārā cū asistecā ĩ'apōtēomasīticārā niwā. Siape me'rā cū asistese pe'tidijacaro niwū. ⁸ Te dutise asistese me'rā o'oque nemorō Espiritu Santu cū marīrē bu'ese pe'e totā nemo'o. ⁹ A'tiro ni'i. Moisé dutise marīrē “Bu'iri da'reno'rāsama” ni'que añuyu'ruacaro niwū. Totā Ō'acū marīrē bu'iri mooma nise queti pe'e nemorō añu'u. ¹⁰ Jesucristo yere marī ĩ'acasanu'cōcāma, Moisé dutise “Añuyu'rua'a” na ni'que pe'e mejō nise tojacā'a. ¹¹ Moisé cū dutise asistese me'rā a'ti'que pe'tiatje nicaro niwū. Jesucristo ye queti pe'e pe'titiatje ni'i. Tojo weero Moisé dutise nemorō, añuyu'rūnu'cā'a.

¹²⁻¹³ Ɖsā Jesucristo ye queti pe'titiatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerā diacjūta were'e. Moisé cū diapoare asistese nidojatisere pe'tidijacā ĩ'adutiticu niwī. Tojo weegu su'tiro casero me'rā mo'acu niwī. Ɖsā cū weronojō weewe'e. Tojo weerā Jesucristo ye quetire uiro marīrō bajuyoropu were'e. ¹⁴ Moisé Ō'acū duti'quere werecā, Israe curuacjārā tu'omasīticārā niwā. A'tiro nicā quē'rārē mejārōta nima. Na Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'érā, tu'otima. Cristore ějōpeorā dia'cū toduporo oja'quere tu'oma. ¹⁵ Ni'cārōacāpū quē'rārē Israe curuacjārā Moisé oja'quere bu'érā, tu'otima yujupū. ¹⁶ Marī wioḡure ějōpeoca be'ro Ō'acū ye cjasere tu'ono'o. ¹⁷ Jesucristo marī wioḡu Espiritu Santu me'rā ni'cūta nimi. Tojo weerā marī Espiritu Santu me'rā nírā, pecame'epu wa'abo'cārā yu'rūono'cārā ni'i. ¹⁸ Marī Cristore ějōpeorā ni'i. Tojo weerā marī wioḡu añuyu'ruagu nimi nisere masī'i. Marī, marī catiri ũmuco pōtēorō cū dia'cūrē wācūnu'cū'u. Cūrē wācūrā, siape me'rā cū weronojō cū añurō weesere marī quē'rā weenemowā'cā'a. Marī wioḡu Espiritu Santu marīrē tojo weemi.

4

¹ Ō'acū ũsārē añurō wéegū, Jesucristo ye quetire wereduticu niwī. Tojo weerā wācūtutuatiarā niwe'e. ² Bopoyoro weesere, tojo nicā masā ĩ'atiroṽpū weesere yabi ni'i. Ō'acū wereduti'quere nisoose me'rā werewe'e. Tere dūcayuro marīrō, queoro dia'cū were'e. Ō'acū ĩ'orōpūre tojo wee'e. Tojo weerā ũsā weresere “Diacjūta werema”, nisama. ³ No'o Jesucristo ye quetire tu'oti ějōpeotirānoḡō bu'iri da'reno'ajā nima. ⁴ Na ějōpeotise ye bu'iri a'ti turicjārā wioḡu wāti narē tu'omasītirā, caperi ĩ'atirā weronojō doḡocā weesami. Cā, Cristo nipe'tirā bu'ipū añubutiagu nimi nisere ějōpeodutitigu tojo weesami. Jesucristo masā weronojō upatigu nicu niwī. Cū Ō'acū warota nimi. Tojo weegu masārē Ō'acūrē masicā weecu niwī. ⁵ Ɖsā Jesucristo ye quetire wererā, masā ũsārē añurō wācūdutirā mejēta were'e. “Marī wioḡu Jesucristo nimi, cūrēta ějōpeoroua'a” nidutirā pe'e were'e. Ɖsā a'tiro ni'i: “Jesucristo ũsārē cū ye quetire weredutise bu'iri musārē da'raco'terā weronojō ni'i.” ⁶ A'tiro ni'i. Ō'acū ne waropu a'ti turi na'itī'arō ni'quere bo'reyucā weecu niwī. Cū tere wee'caronojō cūta tja marī ye ejeripō'rārīpū bo'reyucā weecu niwī. Cū yere tu'omasītimi'cārārē tu'omasicā weecu niwī. Tojo nicā marīrē Ō'acū tutuayu'ruagu nimi nisere masicā weecu niwī. Jesucristore masīrā tere masīno'o.

Marī upu pe'tidijati upu ni'i nise ni'i

⁷ Marí ya upu di'ta me'rā yee'queparu weronojō ni'i. Pe'tiati upu ni'i. Tojo upatimirā, Ō'acū ye queti añubutiase quetire cuo'o. Tojo weero masino'o. Ō'acū cū tutuayu'rāse me'rā te quetire masārē masicā weemi. Marí ye tutuase me'rā mejēta wee'e. ⁸ Apetero pūrō pi'eti'i. Tojo pi'etimirā, uputu waro bajawetiwe'e. Ūsā wācūque'timirā, uputu waro "¿De'ro wa'abutiarosariba?" niwe'e. ⁹ Masā ūsārē ña'arō weesi'rīmicā, Ō'acū ūsārē ne cō'awā'cātīmi. Na ūsārē tuuquecūmirā, wējētīma. ¹⁰ No'o ūsā wa'aro Jesure wējē'caronojōta ūsā quē'rārē wējēsī'rīmīma. Masā ūsārē pi'eticā i'arā, Jesú catīnu'cūgū ūsārē weetamusere masīma. ¹¹ Nipe'tise numarī ūsā catiro pōtēorō Jesú ye quetire werese bu'iri wērītawīoro ni'i. Tojo weerā ūsā ya upu boadijati upu me'rā Jesucristo cū nisetisere masārē i'o'o. ¹² Ūsā pe'e wiose pu'to nīmīrā, musārē catīnu'cūditirā Jesucristo ye quetire bu'enu'cū'u.

¹³ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wā: "Yū'u ējōpeowu. Tojo weegu Ō'acū ye cjasere musārē ucūwū." Tojota ni'i ūsā quē'rārē. Ō'acūrē ējōpeorā, cū yere ucū'u. ¹⁴ Marí masī'i, Ō'acū, marí wīogu Jesure masō'caronojōta marí quē'rārē masōgūsami. Marí cūrē ējōpeocā, tojo weegusami. Ūsārē musā me'rā cū tiropu miagūsami. ¹⁵ Ūsā musārē añurō wa'adutirā nipe'tisere pi'eti'i. Musā pājārārē siape me'rā Ō'acū añurō weecā uarā, tojo wee'e. Be'ro pājārā a'tere i'arā, Ō'acūrē e'catise o'orāsama. Te me'rā cūrē "Añuyu'ruagu nīmī" nīrā, tojo weerāsama.

¹⁶ Tojo weerā ūsā pi'etimirā, wācūtutuanu'cūcā'a. Mu'ñumīrā, siape me'rā nemorō wācūtutuanemo'o. ¹⁷ A'tiro ni'i. Marí a'ti nucūcāpu pi'etise maata pe'tiatje ni'i. Marí Jesucristore ējōpeorā pi'eti'que wapa nemorō añuse pe'tiatjere bocarāsa'a. ¹⁸ Marí a'ti nucūcā cjase pe'tiatjere sō'owaro wācūnūrātīcā'rōua'a. Bajutise u'muse cjase pe'ere wācūnūrūrōua'a. Marí i'ase pe'tiatje ni'i. I'atise pe'e ninu'cūatje ni'i.

5

¹ Marí masī'i, marí ya upu wī'i weronojō boadijarosa'a. Tojo wa'acā, Ō'acū u'muse cja upu pe'tiatjati upure o'ogusami. Ti upu masā wéeca upu nītisa'a. ² Diacjūta ni'i. Marí a'tiro uputirā uti, caributi'i. Ma'ma upu su'tiwetisī'rīsa'a. ³ Marí ma'ma upure cuorā, su'ti marīrā weronojō nisome. ⁴ Marí a'ti upu me'rā caributi'i. Pūrō pi'eti'i. Marí ya upure wērīato nigū mejēta wee'e. Marí ma'ma su'ti sāñarō weronojō ducayuatō nigū tojo ni'i. Ma'ma upu pe'tiatjati upure cuorāsa'a. Ō'acū me'rā catīnu'cūcā'rāsa'a. Mejā upu boadijati upu boabajudutia wa'arosa'a. ⁵ Ō'acūta marīrē a'tere apoyucu niwī. Cū marīrē weeatjere masīmu'tādutigu Espīritu Santure o'oyumu'tācu niwī.

⁶ Tere wācūrā, wācūtutuanu'cū'u. Masīno'o, marí a'ti upu me'rā nīrā, marí wīogu Ō'acū tiropu niwe'e. ⁷ Tojo weerā cūrē i'atimirā, Jesucristore ējōpeo'o. Cūrē sirutu'u. Be'ropu wa'atje quē'rārē añurō masītimīrā, "Ō'acū tiropu wa'arāsa'a", ni'i. ⁸ Marí, marí ye niatjere e'catiyotoja'a. Tojo weerā marí "Marí wīogu me'rā nīajā, wērīse uamīsa'a", ni'i. ⁹ Tojo nīmīrā, marí catīrā o' wērīca be'ro marí wīogu uaro dia'cū weenu'cūsī'rī'i. ¹⁰ A'tiro ni'i. Cristo cū beseatjī numū nicā, marí nipe'tīrārē beseagasami. Marí ni'cārērārē marí wee'quenacū queoro marí añurō o' ña'arō wee'quere wapayegusami.

Ō'acū cū me'rā nidutigu uasāse ni'i

¹¹ Marí wīogu Cristo marīrē beseatjere wācū'u. Tere wācūrā, cūrē wīopesase me'rā ējōpeo'o. Masārē "A'tiro weerōua'a", ni were'e. Ō'acū ūsā weesere añurō masīmi. Musā quē'rārē tojota masicā ua'a. ¹² Ūsā basu ūsā yere apatūri añurō ucūnemorā weewe'e. A'tiro pe'e wee'e. Ūsārē añurō wācūditirā, e'catiatō nīrā tojo wee'e. Tojo weerā musā āpērā bu'icjase dia'cū bajusere wācūrārē, ejeripō'rāpu cjase wācūtīrārē añurō yu'timasīrāsa'a. ¹³ Āpērā ūsārē "Maatīrā weema", nisama. Na tojo nīmīcā, ūsā Ō'acū uaro weerā wee'e. Apeterore "Queoro weema", nisama. Tere wéerā, musā ye cjasere weerā wee'e. ¹⁴ Cristo marīrē ma'īmī. Tojo weerā cū ye quetire were'e. Masīno'o, Cristo nipe'tīrārē wērī ducayucu niwī. Te me'rā masīno'o, nipe'tīrā Cristo wērī ducayuno'rā wērī'cārā weronojō tojapā. ¹⁵ Cristo nipe'tīrārē wērībōsacu niwī. Catīnu'cūse cuorā na uaro dia'cū weeticā'to nigū tojo weecu niwī. Cū uaro pe'ere weedutigu wērī masācu niwī. ¹⁶ Tojo weerā ūsā ne āpērārē a'ti umucocjārā weewuaro weronojō i'aweewe'e. Yū'u toduporopure Cristore tojo weemiwū. "A'ti di'tacjū nīmī", ni wācūmiwū. Ni'cārōacārē tojo wācūno'ña marī'i majā. ¹⁷ Marí Cristo yarā wa'arā, apesu'tiro sājārā wee'e. Añuse dia'cū ducayū'u. Toduporopu no'o uaro weeseti'quere weenemowe'e majā.

¹⁸ Ō'acūta marīrē tojo weecu niwī. Marí Cristore i'atu'tīrā nicārā niwū. Cū pe'e cū wērīse me'rā marīrē cū me'rācjārā sājācā weecu niwī. Nipe'tīrārē tojo wa'acā uagu, cū

ye quetire weredutigu marĩrē o'ócu niwĩ. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ō'acũ nipe'tirã a'ti turicjãrãrē cũ me'rãcjãrã sãjãcã ñami. Tojo weegu Cristore wẽrĩdutigũ niwĩ. Te me'rã masãrē cũ yarã sãjãcã weegu weemi. Jesucristo wẽrĩse me'rã narē bu'iri marĩrã ĩ'ami. Tere ãpẽrã masicã uagu ùsãrē weredutiwĩ.

²⁰ Tojo weerã ùsã Cristo ðucayurã ni'i. Cũrē, cũ ye quetire werebosa'a. Ùsã werese me'rã Ō'acũ masãrē "Yu'u me'rãcjãrã nima", nisami. Tojo weerã masãrē Cristo dutiro me'rã "Añurõ Ō'acũ me'rã niato", ni'i. ²¹ Cristo ne cã'rõacã ña'arõ weeticũ niwĩ. Ō'acũ pe'e marĩ ña'arõ weese bu'iri cãrē wẽrĩbosa ðucayuduticu niwĩ. Cãrē ña'agũrē weronojõ bu'iri da'recu niwĩ. Tojo weese me'rã Ō'acũ marĩrē Cristo yarã wa'acã weecu niwĩ. Tojo nicã cũ ñaro cũ weronojõ añurõ nidutigũ tojo weecu niwĩ.

6

¹ Ùsã Ō'acũ yere da'ratamurĩ masã ni'i. Tojo weeyurã, cũ masãrē añurõ weesere wãcũduti'i. Cũ ñaronojõta añurõ weeya.

² Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu cũ ucũ'quere a'tiro ni ojano'wũ:

Yu'u masãrē añurõ weeritero nicã, mu'u sãrĩsere tu'owũ.

Yu'u yu'ruoritero nicã quẽ'rãrē, mu'urē yu'ruowũ, nicũ niwĩ Ō'acũ.

Tu'oya. Ni'cãrõacã cũ tojo weeritero ni'i. Ni'cãrõacã cũ yu'ruosĩ'risami.

³ ãpẽrãrē ùsã weresere mejẽcã wãcũdutiĩrã ùsã ne cã'rõ ña'arõ weewe'e. ⁴ A'tiro pe'e wee'e. Nipe'tise ùsã weese me'rã Ō'acũrē da'raco'tesere ĩ'o'o. Pĩ'etirã, tojo ĩ'o'o. Ùsãrē apeyenojõ ða'sacã, tojo tu'oña'cã'a. Mejẽcã wa'acã, nu'cã'a. ⁵ Ùsã a'tere pi'etiwwũ. Masã ùsãrē tãrãwã. Bu'iri da'reri wi'ĩpu sõrõwã. Cumuca wa'acã, tu'oña'wũ. Ùpuu da'ra, apeterore cãrĩtiwwũ. Ùjaboawũ. ⁶ Ùsã Ō'acũrē da'raco'tesere ĩ'orã, a'te quẽ'rãrē wee'e. "Numiarē ña'arõ weesĩ'rĩsa'a", niwe'e. Narē tojo ĩ'acã'a. Ō'acũ ye cjase diacjũ niserese masĩ'i. ãpẽrã queoro weetisere nu'cã'a. ãpẽrãrē pajaña'a. ãpẽrãrē weesooro marĩrõ ma'ime'ricã'a. Espĩritu Santu ùsã me'rã nise bu'iri ùsã Ō'acũrē da'raco'tesere ĩ'ono'o. ⁷ Diacjũta were'e. Ō'acũ cũ tutuasere cu'o'o. Cũ ùsãrē añurã wa'acã weemi. Tojo weerã añurõ weemasĩ'i. Ña'ase quẽ'rãrē cã'mota'amasĩ'i. ⁸ Masã ùsãrē a'tiro weema. ãpẽrã ùsãrē añurõ ucũma. ãpẽrã ña'arõ ucũma. ãpẽrã ùsãrē nisoori masãrē weronojõ ĩ'ama. ãpẽrã pe'e "Diacjũta werema", ni ĩ'ama. ⁹ ãpẽrã ùsãrē añurõ ĩ'amasĩma. Tojo nimirã, ĩ'amasĩtirã weronojõ ĩ'ama. Apeterore ùsãrē wẽjẽsĩ'ricã, tu'oña'a. Tojo nimicã, catinu'cũ'u. Ùsãrē bu'iri da'reyu'ruoma. Wẽjẽtima, wẽjẽrãpuã. ¹⁰ Ùsã bujawetimirã, e'catinu'cũcã'a. Ùsã pajasecuorã nimirã, ùsã bu'ese me'rã ãpẽrãrē peje cuorã weronojõ nicã wee'e. Ne apeyenojõ moomirã, cuope'orã weronojõ ni'i. A'te nipe'tise me'rã nipe'tirãrē ùsã Ō'acũrē da'raco'tesere ĩ'o'o.

¹¹ Acawererã, Corintocjãrã, ða'aro marĩrõ masãrē ùsã wãcũsere werepe'ocã'a. Masãrē pũrõ ma'ĩ'i. ¹² Masãrē ne mejẽcã wãcũwe'e. Masã pe'e ùsãrē mejẽcã tu'oña'sa'a. ¹³ Yu'u ni'cũ cũ põ'rãrē dutiro weronojõ masãrē dutiguti. Yu'u masãrē diacjũ ma'ĩronojõta yu'u quẽ'rãrē ma'ĩña.

Ō'acũ põ'rã ni'i nise ni'i

¹⁴ Jesucristore ãjõpeotirã me'rã a'mesu'aticã'ña. Añuse, ña'ase me'rã morẽta basiotironojõta añurõ weerã, ña'arõ weerã me'rã a'mesu'ata basiowe'e. Bo'reyuse na'ĩt'arõpu nitironojõta Jesucristore ñarã me'rã, ñatirã me'rã mõrẽsu'uta basiowe'e.

¹⁵ Cristo quẽ'rã, wãtũa wiogu me'rã ni'cãrõnojõ wãcũse cuomasĩtima. Ëjõpeogu, ãjõpeotigu me'rã ne ni'cãrõnojõ "Tojo weerõna'a", nĩmasĩtisama. ¹⁶ Ō'acũ wi'i, tojo nicã ãjõpeose queose yee'que me'rã ne ni'cãrõnojõ niwe'e. Masã pe'e Ō'acũ wi'i cũ nirõpu weronojõ ni'i. Cũ catinu'cũgũ nimi. Cũ a'tiro nicũ niwĩ:

Yu'u na tiropũ ni, na me'rã ninu'cũgũsa'a.

Na wiogu nigũsa'a.

Na quẽ'rã yarã nirãsama, nicũ niwĩ.

¹⁷ Tojo weegu aperõpu quẽ'rãrē marĩ wiogu tutuayũ'rugũ a'tiro ninemocu niwĩ:

"Ña'arã tiropũ nimi'cãrã wijawã'cã wa'aya.

Nipe'tise ña'arõ weesere ne weeticã'ña.

Tojo weecã, yu'u masãrē ñe'egũti.

¹⁸ Yu'u masã pacũ nigũti.

Masã pe'e yu'u põ'rã nirãsa'a", nicũ niwĩ, ni ojano'wũ.

7

¹ Acawererā yu'u mairā, musārē nigūti. Ō'acū marīrē "Musā pacu nigūsa'a", nicu niwī. Tojo weerā marī nipe'tise ña'arō weesere, upure dojorēsere, ejeripō'rārē dojorēsere cō'arā. Ō'acūrē wiopesase me'rā cūrē ējōpeorā, cū űaro nipe'tisere queoro weerā.

Corintocjārā toduporo ña'arō wee'cārā na ducayu'que ni'i

² Ūsārē ma'iña. Ne ni'cūrē musārē ña'arō weetiwa. Tojo nicā ne āpērārē dojorētīwa. Musārē ējōpeodutirā weesootīwa. ³ Yu'u "Bu'iri cuorā nima", nigū mejēta wee'e. Yu'u toduporo ni'caronojōta musārē ma'i'i. Marī catirā, ni'cārō me'rā ni'i. Wērīrā quē'rā ni'cārō me'rā ninu'cūrāsa'a. ⁴ Yu'u musārē "Diacjūta weema, añuyu'ruama", ni ejeripō'rātī'i. Musārē wācūgū, wācūtutua'a. Pūrō pi'etimigū, e'catiyu'rua'a.

⁵ Macedoniapure ejāca be'ro ūsā ne cārō sootīwa. No'o ūsā wa'aro pūrō pi'etiwā'cāwā. Āpērā ūsārē ña'arō weequenu'cōwā. Ūsā bu'e'cārārē wācūgū, uputu wācūque'ticātī. ⁶ Tojo weemicā, Ō'acū wācūtutuasere o'ogu ūsārē wācūtutuacā weewī. Titore ūsā tiropu etacā weégu, ūsārē tojo weewī. ⁷ Cū etase me'rā dia'cū wācūtutuatiwa. Musā cūrē wācūtutuacā wee'quere tu'orā, nemorō wācūtutuanemowā. Musā yu'ure ī'asī'rīserē cū werewī. Apeye quē'rārē musā bujawetisere werewī. Tojo nicā musā yu'ure wācūnu'cūserē werewī. Tere tu'ogu, totā nemorō e'catinewowā.

⁸ Yu'u ojāca pūrī me'rā musārē bujaweticā weewa. Tojo bujaweticā weemigū, yu'u ojacā, añu niwū. Ne waro yu'u ojāca be'ro musārē cārō yoaticā bujaweticā ī'agū, "Yu'u ojaticā, añu nibopā", ni wācūmiwū. ⁹ Ni'cārōacāma yu'u e'cati'i. Musā bujawetise ye bu'iri mejēta ni'i. Musā bujawetījārā, ña'arō weesere du'u, ducayu wa'aporo. Tojo weegu e'cati'i. Musā ña'arō wee'que bu'iri Ō'acū űaronojōta bujawetiaporo. Tojo weerā "Ūsā musārē dojorērā mejēta weepā", ni'i. ¹⁰ Marī Ō'acū űaronojōta bujawetirā, ña'arō weesere du'u'u. Du'u, pecame'epu wa'abo'cārā yu'ruono'rāsa'a. Tojo weerā añurō yu'ruwetī'i. Āpērā pe'e na ña'arō wee'quere du'utirā, mejō waro bujawetima'asama. Tojo bujawetirā bu'iri cuorā, pecame'epu wa'asama. ¹¹ Musā Ō'acū űaronojō bujawetirā, a'tiro weeporo. Musā weesetisere wiopesase me'rā ī'aporo. Tojo wiopesase me'rā ī'arā, "Toduporopure queoro weetiā; ni'cārōacārē queoro wee'e majā", niaporo. Musā wee'quere wācūrā, bujawetiaporo. Tojo nicā tere wācūrā, uia wa'aporo. Be'ro yu'ure pūrō ī'asī'rīaporo. Ña'arō weegure queoro bu'iri da'reaporo. Nipe'tise tojo weese me'rā musā bu'iri moosere ī'oporo. ¹² Tojo weegu musārē ojagu, ña'arō weegure weetamusī'rīgū ojatiwa. Ña'arō weeno'gū quē'rārē weetamugū ojatiwa. Musā pe'ere weetamusī'rīgū ojawa. Musā ūsā űaronojō añurō weesī'rī'i. Tojo weegu tere masīdutigu ojawa. Ō'acū tojo masīcā űami. ¹³ Nipe'tise musā añurō wee'que me'rā ūsā e'cati, wācūtutuawū.

Tojo wācūtutuarā, Tito pūrō e'caticā ī'arā, totā nemorō e'catinewowā. Musā nipe'tirāputa cū bujaweti'quere wācūtutuacā weecārā niwū. Tojo weegu e'catiwi. ¹⁴ Musā ye cjasere yu'u Titore na añuyu'ruama nigū, nisoogu weronojō nitiwa. Nipe'tisere yu'u musārē were'quere diacjūta werewa. A'te weronojō ūsā Titore musā ye cjasere were'que quē'rā diacjūta niwū. ¹⁵ Musā cūrē wiopesase me'rā ñe'ecārā niwū. Cū dutisere yu'ticārā niwū. Musā tojo wee'quere wācūgū, musārē nemorō ma'iyu'ruami. ¹⁶ Yu'u musārē añurō weerāsama nigū, pūrō e'cati'i.

8

Marī cuoro ejatuaro āpērārē o'odutise ni'i

¹ Acawererā, ūsā a'tiro musārē weresī'rīsa'a. Ō'acū Jesucristore ējōpeorā Macedoniapū nirārē añurō weewī. Cū āpērārē weetamucā weewī. Tere musārē masīcā űa'a. ² A'tiro ni'i. Na uputu pi'etirā, queoro weecārā niwā. Tojo pi'etimirā, pūrō e'catiwi. Na pajasecuorā waro nimirā, peje cuorā weronojō āpērārē añurō weetamuwā. ³ Na cuoro pōtēorō na cuosere o'owā. Na cuose nemorō o'oyu'ruomujāwā. Yu'u narē tojo weecā ī'awū. Na űaro o'owā. ⁴ Ūsārē pejetiri a'tiro niwā: "Ō'acū yarā pajasecuorārē niyeru o'osī'rīsa'a", niwā. ⁵ Ūsā wācū'caro nemorō weewa. Ne warore na Ō'acūrē ējōpeorā "Mu'u yarā ni'i", niwā. Be'rore ūsārē "Musā dutisere weerātī Ō'acū űaronojōta", niwā. ⁶ Na Macedoniacjārā tojo weecā ī'arā, ūsā Titore musā tiropu wa'aduti'i. Cū toduporopu musā tiro Corintopu nigū, niyerure sērīneocu niwī. Tere sērītu'ajanu'cōdutirā cūrē o'órā wee'e. Tojo weerā musā añurō nu'cā'quere queoro tu'ajanu'cōrāsa'a. ⁷ Musā nipe'tisere añurō wee'e. Añurō ējōpeoseti'i. Ō'acū ye cjasere añurō masī'i. Añurō

bu'eseti'i. E'catise me'rã añurõ weesi'rĩ'i. Ësãrẽ añurõ ma'i'i. Musã te nipe'tisere añurõ weronojõta niyeru o'ose quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya.

⁸ Musãrẽ dutibutiagu mejẽta wee'e, weegupua. Musã ãpẽrã weesere i'asa'a. Na añurõ ma'ima. Musã quẽ'rã na tojo weesere i'arã, "Ësã quẽ'rã ¿diacjũta ma'imiti ùsã?" nidutigu tojo ni'i. ⁹ A'tiro ni'i. Musã masĩsa'a, marĩ wiogu Jesucristo marĩrẽ añurõ weecu niwĩ. Cũ peje cuogu nimigũ, marĩ ye niatjere pajaña'gũ a'ti di'tapu a'tigu, pajasescuogu weronojõ wa'acu niwĩ. Marĩrẽ añurõ weesi'rĩgũ, tojo weecu niwĩ.

¹⁰ Musã a'tiro weecã, añu nibosa'a nigũ, yu'u wãcũsere musãrẽ nigãti. A'tiro ni'i. Si cũ'ma me'rã musã ape macãcãrã ðuporo niyeru o'osere nu'cãcãrã niwã. Tere o'orã, e'catise me'rã o'ocãrã niwã. ¹¹ Tojo weerã musã ne waro weewã'cõ'caronojõta weetu'ajaya. Musã cuoro ejatuaro o'oya. ¹² A'tiro ni'i. Marĩ diacjũta marĩ cuoro ejatuaro o'osĩ'rĩcã, Õ'acũ e'catisami. Marĩ moocã, o'odutitĩsami.

¹³ Musã ãpẽrãrẽ peje cuodutirã o'oyu'ruobosa'a. Tojo weerã moorã tojabosa'a. Tojo wa'acã uawe'e. ¹⁴ Mejõ ni'cãrõnojõ cuodutigu tojo ni'i. Ni'cãrõacã musã cuose me'rã narẽ weetamumasi'i. Be'ropu na quẽ'rã na cuose me'rã musãrẽ weetamurãsama. A'tiro weérã, musã ni'cãrõnojõ cuorãsa'a. ¹⁵ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'caronojõta ni'i. A'tiro ojano'o: "Peje cuomi'cu cuoyu'ruosome. Apĩ pejeti cuogu quẽ'rã ñe'enojõ ðu'sano'some", ni ojano'wã.

Tito cũ me'rãcãrã me'rã Corintopu wa'atje ni'i

¹⁶ Yu'u musã ye cjasere wãcũque'ti'i. Yu'u wãcũque'tiro weronojõ Tito quẽ'rãrẽ Õ'acũ wãcũque'ticã weecu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. ¹⁷ Tito yu'u o'ocã, maata yu'tiwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ musãrẽ i'asi'rĩ'cu nitjãgũ, cũ añurõ tu'saro me'rã musã tiropu wa'agusami. ¹⁸ Tito me'rã apĩ o'õnemorãsa'a. Cũ marĩ acaweregu Jesucristore ãjõpeogu nimi. Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacãrã cãrẽ a'tiro ucũma: "Cã Jesucristo ye quetire wereme'i'yu'ruami", nima. ¹⁹ Apeye quẽ'rãrẽ, Jesucristore ãjõpeose cururicãrã ùsãrẽ ba'patidutirã cãrẽ besecãrã niwã. Niyeru sãrĩneo'quere miacã, cũ ùsã me'rã ba'pati'wã'cãgũsami. Ësã niyerure miarã, masã marĩ wiogure añurõ ucũdutirã tojo wee'e. Tojo nicã ùsã e'catise me'rã weetamusĩ'rĩsere i'orã tojo wee'e. ²⁰ Ësã a'tere tojo weérã, masã ùsãrẽ "Niyeru bajuriopã" nidutitirã tojo wee'e. ²¹ A'tere weérã, ùsã marĩ wiogu i'orõpũre queoro weesi'rĩ'i. Tojo nicã masã i'orõpũ quẽ'rãrẽ queoro weesi'rĩ'i.

²² Apĩ marĩ acaweregu quẽ'rãrẽ na me'rã o'õnemo'o. Cũ uputu weetamusĩ'rĩsere pejetiri i'owĩ. Totã ni'cãrõacãrẽ musãrẽ na queoro weepãrã nigũ, weetamusĩ'rĩmi. ²³ Titore ãpẽrã sãrĩtiña'cã, a'tiro niña: "Pablo me'rãcãcũ cũ me'rã da'ragu ùsãrẽ weetamugũ nimi", niña. ãpẽrã puarãrẽ sãrĩtiña'cã pe'ema, a'tiro niña: "Jesucristore ãjõpeori curuacãrã na o'ó'cãrã nima. Na, na weese me'rã Cristore añurõ ucũcã weema", niña. ²⁴ Ma'ise me'rã narẽ ñe'ẽña. Tojo weecã, ãpẽrã musã Tito quẽ'rãrẽ ma'isere masĩrãsama. Ësã ãpẽrãrẽ a'tiro nitojawu: "Corintocãrã masãrẽ añurõ ñe'ema", niwã. Musã tojo weecã i'arã, na ùsã ní'quere "Diacjũta nipã", nirãsama.

9

Niyeru sãrĩneose ni'i

¹ Musã Jesucristore ãjõpeorãrẽ niyeru o'osere ojanemowe'e. ² Musã o'osĩ'rĩsere masĩtoja'a. Musã tojo weesi'rĩsere yu'u e'catise me'rã Macedoniacãrãrẽ werewu. "Si cũ'ma me'rã Corintocãrã Acaya di'tapu nirã niyeru sãrĩneonu'cãsi'rĩwã", niwã narẽ. Tere tu'orã, pãjãrã Macedoniacãrã quẽ'rã e'catise me'rã niyeru neonu'cãwã. ³ Musãrẽ "Niyeru o'orãsama" nimigũ, Titore cũ me'rãcãrãrẽ me'rã musã tiropu o'oguti. Yu'u Macedoniacãrãrẽ ní'que queoro wa'acã ña'a. Yu'u "Corintocãrã niyeru neonu'cãtojawã" ní'caronojõta musã o'omatjere cuoyutojaya. ⁴ Apetero yu'u musã tiropu wa'acã, Macedoniacãrã yu'u me'rã wa'abosama. Ësã topu etacã, musã neoyuticã, yu'u uputu bopoyasãbosa'a. Yu'u "Na neonu'cãtojawã" ní'que ye bu'iri tojo weebosa'a. Musã quẽ'rã mejãrõta bopoyabosa'a. ⁵ Tojo weegu yu'u a'tiro wãcũ'u. Yu'u musã tiropu wa'ase ðuporo Tito quẽ'rãrẽ wa'aduti'i. Na musã "O'orãti" ni sãrĩneo'quere apoyurãsama. Na tojo weecã, ùsã ejase ðuporo cuoyutojarãsa'a. Tojo weerã musã wãcũrõ o'orãsa'a. Tojo weetirã, ùsã ejarãpu "O'oroua'a" nicãma, musã ãpẽrã dutiro weerã weebosa'a.

⁶ Musã a'tere wãcũña. Marĩ cã'rõacã otecã, marĩ ote'que cã'rõacã pĩ'rĩ ðucati'i. Peje otegunojõ peje pĩ'rĩ ðucati'nosami. Te weronojõ marĩ pajasescuorãrẽ pajiro o'ocã, Õ'acũ quẽ'rã marĩrẽ o'o'caro ejatuaro o'osami. ⁷ Marĩnucã tocã'rõ o'oguti ni tu'õña'rõ o'oroua'a. Marĩ o'osĩ'rĩtirã, o'ãpẽrã dutiro weronojõ tu'õña'rã, o'oticã'rõua'a. Marĩ e'catise me'rã o'ocã, Õ'acũ marĩrẽ ma'isami. ⁸ Õ'acũ nipe'tise añuse musãrẽ o'oyu'ruo

o'omasīmi. Cū tojo weecā, musārē da'sasenojōrē cwope'orāsa'a. Tojo nicā no'o nisere āpērārē weetamunu'cūrāsa'a. ⁹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū oja'caronojōta ni'i. A'tiro ojano'caro niwā:

Añugū pajasecuorārē añurō o'omu'sī o'osami.

Tojo weero cū añurō weese ninu'cūcā'rōsa'a.

¹⁰ Ō'acū otese capere o'omi. Tojo nicā ba'ase quē'rārē o'omi. Cūta nipe'tise musā cwoatjere o'ogusami. Nipe'tisere nemorō cuocā weegusami. Tojo weerā musā āpērārē nemorō o'omasīrāsa'a. ¹¹ Tojo weerā peje cuorā, āpērārē o'omu'sī o'orāsa'a. Ēsā quē'rā musā o'osere pajasecuorārē o'orāti. Musā tojo o'ocā ī'arā, marī acawererā Ō'acūrē e'catise o'orāsama. ¹² Musā Ō'acū yarā pajasecuorārē o'orā, narē weetamurā wee'e. Ō'acū quē'rārē e'catise o'ocā wee'e. ¹³ Musā sērīneosere o'orā, Cristore queoro ējōpeosere narē ī'o'o. Musā cū dutisere yu'ticā ī'arā, Ō'acūrē e'catipeorāsama. Musā pajiro o'osere ī'arā, Ō'acūrē añurō wācūrāsama. Tojo nicā nipe'tirārē o'osere ī'arā, tojo weerāsama. ¹⁴ Na pe'e quē'rā musārē ma'īrā, Ō'acūrē sērībosarāsama. Ō'acū musārē añurō weecā ī'arā, tojo weerāsama. ¹⁵ Ō'acū marīrē Jesucristore o'ogu, añubutiario weegu weecu niwī. Tojo weerā cūrē e'catise o'orā.

10

Pablo "Jesucristo beseccū'cu ni'i" nisere were'que ni'i

¹ Yu'u Pablo musārē apeyenojō weregutī. Cristo tu'tiro marīrō cū añurō pajaña'se me'rā ucūrōnojōta musārē ojasī'rīsa'a. Āpērā yu'ure a'tiro nisama: "Cū marī tiropu tutuatigu, pajasecuogu weronojō ucūme'ricā'mi", nisama. "Yoaropu papera o'ogu pe'e, tutuaro me'rā ojao'omi", nisama. ² Yu'ure musā tiropu wa'agu, tutuaro me'rā ucūcā weeticā'ña. Āpērā "Cū a'ti turicjū weronojō āpērā yu'ruoro nisī'rīmi. Ō'acū dutiro me'rā mejēta ucūmi", nisama. Yu'u tojo wācūrānojōrē tutuaro me'rā ucūpōtēomasī'i. ³ Ēsā a'ti turipū ni'i, nīrā pe'e. Tojo nimirā, ūsā a'ti turicjārā weronojō weewe'e. ⁴ Surara a'mewējērā, narē ī'atu'tirārē docaque'acā weesama. Na weronojō ūsā quē'rā ña'asere docaque'acā weesī'rī'i. Tojo weesī'rīrā, a'ti turicjārā wāmotiro weronojō weewe'e. Ēsā basu ūsā tutuaro ucūse me'rā, ūsā me'rīse me'rā ña'asere cō'awe'e. Tojo weronojō o'orā, ūsā Ō'acū tutuase me'rā pe'e cūrē ējōpeotirā na wācūsere cō'a'a. Na āpērā ējōpeobo'cārārē cā'mota'asere cō'a'a. Cū tutuase me'rā masā na masīyu'rua'a ni tu'ona'sere wapamarīse dojocā wee'e. ⁵ Cū tutuase me'rā ūsā na "Niwe'e" nisere cō'a'a. Nipe'tise Ō'acūrē ējōpeoticā weesere cō'a'a. Nipe'tirā Cristo uaronojō wācū, cūrē queoro ējōpeocā wee'e. Narē cū dutiro weeato nīrā tojo wee'e. ⁶ Musā Jesucristo uaro añurō weeyu'ruterīca be'ro ūsā a'tiro weemasī'i. Musā queoro weeticā, yu'runu'cārārē bu'iri da'remasī'i.

⁷ Musā bu'icjase dia'cūrē ī'a'a. No'o "Jesucristo yagu ni'i" nigūnojō a'tiro masīrōua'a. Cū ucūrōnojōta ūsā quē'rārē "Cristo yarā nima", nīrōua'a. ⁸ Marī wiogu ūsārē a'tiro weedutiwī. Musārē "Añurō ējōpeocā weeya", niwī. Musā ējōpeosere dojorēdutiwī. Tere uputu ucūnu'cūsī'rīmigū, yu'u ucūsere bopoyawe'e. ⁹ Yu'u ojawuase pūrī me'rā musārē tu'oucuadutigu mejēta oja'a. ¹⁰ Āpērā yu'ure a'tiro nisama: "Cū ojase tutuabutia'a. Cū bajuyoropuma tutuatu'satigu bajumimi. Cū ucūse quē'rārē sō'owaro tu'saya marī'i", nisama. ¹¹ Yu'ure tojo nīrānojō a'tiro masīrōua'a: "Cū yoaropu nigū oja'caronojōta marī tiropu nigū quē'rā, mejārōta tutuaro ucūgāsami", nīrōua'a.

¹² Yu'u āpērā na basu añurō ucūrā me'rā ni'cārōwījisī'rītisa'a. A'tere ne cārō ucūma'asī'rītisa'a. Na tu'omasītima. Na uaro a'tiro nisama: "Marī weronojō weerā añurā nima", nisama. Nipe'tirārē ī'abesesa'a. ¹³ Yu'u āpērā ye da'rasere "Weeapu", niwe'e. Ō'acū yu'ure weredutigu cūu'caro ejatuaro wereme'ricā'a. Cūta yu'ure musā tiropu bu'egu wa'adutiwī. ¹⁴ Tojo nigū, nisoogu mejēta wee'e. Musā tiropu ejagu, Ō'acū yu'ure cūu'quere weewa. Yu'uta musārē añuse Cristo masārē yu'ruomi nise quetire weremu'tāwā. Tojo weegu yu'u wee'quere queoro ucū'u. ¹⁵ Yu'u Ō'acū cūu'que nemorō da'rawe'e. Tojo weegu āpērā na da'rasere "Yu'u da'rāse ni'i", niwe'e. Tojo nīrōnojō o'ogu, yu'u da'ra'quepūre da'rasī'rigū, musā tiro pe'e nemorō da'rasī'rī'i. Musā ējōpeocā ī'agū, musārē nemorō bu'emasī'i. ¹⁶ Musā nemorō ējōpeoca be'ro musā yu'ruoro nise macārīpū Jesucristo ye quetire werese'sagūti. Cū ye quetire wereya marīse macārīpū wa'asī'rīsa'a. Āpērā na da'ra'quepūre "Yu'u da'rāse ni'i" nisī'rītigu, tojo weesī'rīsa'a.

¹⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojano'wā: "Ni'cū 'Āpērā yu'ruoro niyu'runu'cā'a' nisī'rigū, niticā'to. Tojo wācūrōnojō o'ogu, marī wiogu pe'ere 'Tutuayu'rūgu nimi,

marirē añubutiaro weecu niwī, niato.”¹⁸ Ni'cū cū basu ucūgū, “Yu'u añurō wee'e” nigūñojōrē “Cū añugū nimi”, nita basiowe'e. Jesucristo marī wioḡu “Añugū nimi” nino'gū pe'e añugū nimi.

11

Pablo nisoori masārē nise ni'i

¹ Ni'cārōacā yu'u ucūma'agū weronōjō ojaguti. No'o musā nu'cāta basioro nu'cāña. Musā tojo weecā ūa'a. ² Ō'acū cū yarārē āpērānojōrē ējōpeocā, doesami. Cū doero weronōjō yu'u musārē doe'e. Yu'u Cristo yere werecā, musā tu'orā, ējōpeowu. Musā ni'cō numio marāpūtiacjo weronōjō ni'i. Cristo musā marāpu niacju weronōjō nimi. Tojo weegu musā cū i'orōpure ña'ase marirā nicā ūa'a. ³ Tojo ūamigū, musārē a'tiro wa'acā uisa'a. Pīrō cū niqesāse me'rā Evare nisoō ējōpeocā weecu niwī. Musā quē'rā co weronōjō āpērā nisoosere ējōpeobosa'a. Musā Cristore queoro ējōpeomi'quere du'ubosa'a. Tojo weegu uisa'a. ⁴ Musā a'tiro wee'e. Āpērā musārē mejēcā werecā, añurō tu'ota'sa'a. Ēsā Jesú yere werewu. Na pe'e te mejētare werema. Musā ne waropure Espiritu Santure ñe'ewū. Ni'cārōacārē Espiritu Santu mejētare ñe'erā wee'e. Na Ō'acū masārē yu'ruose mejētare werecā, añurō tu'o ējōpeo'o. ⁵ Na musārē bu'erā Jesucristo besecū'i'cārā nemorō tu'oña'sama. Yu'u pe'e na doca tu'oña'we'e. ⁶ Yu'u ucūse ū'suawe'e, ū'suaro pe'e. Tojo nimicā, Ō'acū ye cjasere añurō masī'i. Yu'u tojo masisere nipe'tise yu'u weesetise me'rā i'o'o.

⁷ Ne waro yu'u Ō'acū masārē yu'ruose quetire musārē wereḡu, wapaseetiwu. ¿Musā de'ro wācūti? Apetero weegu musārē wapaseetigu, ¿ñā'arō weegu weepari? Yu'u da'ra wapata'aba'awa. Musārē añurō weesī'rīgū, tojo weewu. ⁸ Yu'u musā tiropu niri curare āpērā Jesucristore ējōpeose cururicjārā yu'ure niyeru o'owā. Yu'u tere ñe'e, musārē weetamusi'rīgū, na ye niyerure a'maduḡu weronōjō tu'oña'wū. ⁹ Yu'u musā me'rā nigū, apeyenōjō da'sacā i'agū, ne ni'cārē caribotiwu. Marī acawererā Macedoniacjārā yu'ure da'sasenojōrē o'owā. Tojo weegu caribotiwu. A'tirota weeyapatiguti. ¹⁰ Yu'u diacjū nise Jesucristo ye quetire masī'i. Diacjūta ni'i. Te diacjū nīrōnojōta yu'u bu'ese wapa ne niyeru sērīsome. Ne ni'cū Acaya di'tacjū “Cū wapaseemi”, nīmasītisami.

¹¹ Yu'u musārē ma'ise ye bu'iri tojo ucū'u. Yu'u musārē ma'iyu'rusere Ō'acū masīsami.

¹² Yu'u weewarōnojō weenu'cūgūti. Āpērā pe'e yu'u weronōjō weerā wee'e, nisama. Na bu'ese wapare wapasesama. Yu'u pe'e wapaseewe'e. Tojo weerā na “Cū weronōjō wee'e”, nīmasītisama. ¹³ A'tiro ni'i. Na “Cristo cū besecū'i'cārā ni'i” nīrā, tojo nima'acārā weema. Na weeta'sarā nima. Bu'i dia'cū Jesucristo cū besecū'i'cārā weronōjō bajuma. ¹⁴ Tojo weese diasatisa'a. Wātīa wioḡu quē'rā tojota weemasīsami. Apetero cū ū'musecū' Ō'acārē wereco'tegu weronōjō bajugu dojosami. ¹⁵ Tojo weerā cūrē da'raco'terā quē'rā cū weronōjō weesama. Na añurā weronōjō weesoosama. Na pūrīcā na wee'caronōjōta bu'iri da'reno'rā, pecame'epu yapatidijarāsama.

Pablo Jesucristo besecū'i'cū cū pi'eti'que ni'i

¹⁶ Yu'u a'te duporo oja'caronōjō musārē ojanemogūti. “Cū basu añurō ucūgū, maatigu weemi”, niticā'ña. Musā tojo wācūrā pūrīcā, “Cū maatigu weronōjō ucūato”, niña. Tojo weegu cārōacā yu'u basu añurō ucūgūsa'a. ¹⁷ Yu'u tojo ucūgū, marī wioḡu duti'caro mejēta ucūgū wee'e. Yu'u basu añurō ucūme'rīgū, maatiri masū weronōjō busu'u. ¹⁸ Pājārā no'o ūaro na basu añurō ucūma. Na tojo weeyucā, yu'u quē'rā yu'u weesere añurō ucūgūti. ¹⁹ Musā masīyu'ruarā nitjārā, maatiri masā na weesere añurō nu'cā'a. ²⁰ Musā a'tiro wee'e. Āpērā musārē dutipecā, nu'cāsa'a. No'o musā yere miwapacā, nu'cāsa'a. No'o tojo weetirā, musārē mejō nīrā weecā, nu'cāsa'a. Tu'omasītīrārē weronōjō i'acō'acā, nu'cāsa'a. No'o musārē diapoapu paacā quē'rārē, nu'cācā'sa'a. Tojo weese nipe'tisere nu'cāpe'ocā'sa'a. ²¹ Na musārē tojo wéerā, ña'abutiario weerā weeama. Ēsā pūrīcā musārē tenojōrē ne weemasītibosa'a.

Āpērā na weesere añurō ucūcā, yu'u quē'rā na weronōjō ucūma'asirutuguti. Maatigu weronōjō weema'a'a. ²² Na “Hebreo masā ni'i”, nisama. Yu'u quē'rā cūta ni'i. Na Israe curuacjārā nima. Yu'u quē'rā cūta ni'i. Na Abrahā pārāmerā nituriarā nima. Yu'u quē'rā cūta ni'i. ²³ Na “Cristore da'raco'terā ni'i”, nima. Yu'u pūrīcā na nemorō cūrē da'raco'tegu ni'i. Yu'u tojo nīgū, ucūma'agū weronōjō busu'u, busugu pe'e. A'tiro ni'i. Yu'u na nemorō da'rayu'runu'cāwū. Yu'ure na nemorō tārāwā. Na nemorō bu'iri da'reri wi'ipu pejetiri sōrōno'wū. Pejetiri Jesucristore ējōpeotirā yu'ure wējēsī'rīcā, wiose pu'to niwū. ²⁴ Ni'cāmocusetiri judío masā yu'ure wecu dari me'rā tārāwā.

Tetirinucū treinta y nuevetiri tārāwā. ²⁵ I'tiati yucupagu me'rā yu'ure paawā. Ni'cāti ūtāperi me'rā yu'ure doquewā. I'tiati ūsā sijari cura yucusujo mirīdijawū. Ni'cāti mirīdijacaterore ni'cā űami, ni'cā nūmu ti maajopure pa'sabo'reawū. ²⁶ Yu'u pejetiri sijawū. Mirītawioro sijawū. Wioro, yajari masā tiropu sijawū. Yu'u acawererā judio masā tiropu, judio masā nitirā tiropu wiose wa'tero sijawū. Tojo nicā macāpūre, masā marīrōpure, dia pajiri maajopure wiose wa'tero sijawū. "Jesucristore ējōpeorā ni'i" nisoori masā wa'teropu quē'rārē wiose wa'tero sijawū. ²⁷ Yu'u da'ragu, pi'etiawū. Pejetiri cārītimujāwū. Ūjaboawū. Acowuowū. Apeterore ba'atiyu'ruomujāwū. Yusuabuawū. Apeterore su'ti moowū.

²⁸ Apeyema, a'tiro tū'oña'a. Ūmucorinucū yu'u Jesucristore ējōpeose cururicjārā nipe'tiropu nirārē wācūque'ti'i. ²⁹ No'o tutuatigunojō nicā, yu'u quē'rā cū tutuatisere tū'oña'tamu'u. Ni'cū Jesucristore ējōpeogare āpērā űa'arō weeduticā, cū űa'arō weecā, yu'u bopoyasā'a. Cūrē űa'arō weecā weerā me'rā ua'a. ³⁰ Yu'u pe'e "Āpērā yu'ruoro ni'i" nirōnojō o'ogu, yu'ure wa'a'que me'rā tutuatigu ni'i nisere i'ogūti. ³¹ Ō'acū, marī wioгу Jesucristo pacu yu'u ucūserē "Diacjūta ni'i", nīmasisami. Cūrēta "Añugū nīmī", ninu'cūrūa'a. ³² Yu'u Damascopu nicā, a'tiro wa'awū. Ti di'ta wioгу waro Aretas wāmetigu cū docacjū a'tiro weecu niwī. Yu'ure űe'es'i'rīgū, ti macā sumuto na yéeca sārīrō wijaase soperipure surarare cūucu niwī. ³³ Yu'u me'rācjarā pe'e yu'ure a'tiro weewā. Pi'i me'rā ti sārīrō u'muarō niri sopecāpu o'oyu'ruodijowā. Tojo weegu yu'u narē űe'etiwū.

12

Pablo quē'ese weronojō i'a'que ni'i

¹ Marī basu añurō ucūcā, wapamarī'i. Tojo nimigū, ucūgūti. Marī wioгу quē'ese weronojō yu'ure i'o'quere weregutī. ² Jesucristore ējōpeoca be'ro a'tiro wa'awū. Quē'ese weronojō Ō'acū yu'ure cū tiropu mīmujāwī. Tere yu'u i'āca be'ro catorce cū marī yu'ru'u. Yu'u upu me'rā o' yu'u ejeripō'rā dia'cū wa'agu, wa'apā. Masītisa'a. Ō'acū dia'cū masīsami. ³⁻⁴ A'tere masī'i. Ō'acū u'muse Paraiso wāmetitropu yu'ure mīiejawī. Upu me'rā o' ejeripō'rā dia'cū miagū, miapī. Masītisa'a. Ō'acū ni'cūta tere masīsami. Yu'u topu nīgū, masā masītisere tū'owū. Cū were'que masārē weredutise mejēta niwū. ⁵ A'tiro wa'agunojō pūrīcārē "Āpērā yu'ruoro nīmī", nirōua'a. Yu'u basu "A'tiro nigūnojō ni'i", nīmasītisa'a. Yu'u tutuatise dia'cūrē añurō ucūgūti. ⁶ Tojo nimigū, yu'u basu añurō ucūgū, ucūma'agū mejēta weebosa'a. Diacjūta ucūbosa'a. A'tiro ni'i. Masā yu'ure ējōpeobosa'a. Tojo weeri nīgū, "Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i" nisere nisome. Yu'u weetisepureta, yu'u weretisepureta yu'ruoquejobosa'a.

⁷ Ō'acū yu'ure i'o'que añubutiase niwū. Yu'u tere wācūgū, yu'u basu "Añuyu'ruagu ni'i", nitawio ni'i. Tojo weegu Ō'acū yu'ure tojo wācūrī nīgū, a'tiro weewī. Wātī yu'u upure tudita'recā, tojo i'acā'cu niwī. Te duti yu'ure pota bu'bero weronojō pūrī'i. ⁸ I'tiati yu'u marī wioгуare "Te pūrīse pe'tiatio", sērīmiwū. ⁹ Cū pe'e yu'ure a'tiro niwī: "Yu'u mū'arē ma'i'i. Tojo weero mū'arē apeyenojō du'sawe'e. Masā tutuatirā nicā, yu'u tutuasere nemorō i'ota basio'o", niwī marī wioгу. Tojo weegu yu'u tutuatigu, e'cati'i. Tojo tutuatigu, Cristo tutuase yu'upure niatio nīgū tojo wee'e. ¹⁰ Yu'ure űa'arō ucūserē, yu'ure apeyenojō du'sasere e'cati'i. Tojo nicā ējōpeose bu'iri űa'arō weesere, mejēcā wa'asere e'cati'i. A'tiro ni'i. Tutuatironojō o'ogu, nemorō tutuagu wa'a'a.

Corintocjarā ējōpeori curuacjarārē Pablo wācūnurū'que ni'i

¹¹ Yu'u, yu'u basu añurō ucūgū, maatigu weronojō wee'e. Masā pe'eta yu'ure tojo ucūdutirā weronojō wee'e. Masā yu'ure añurō ucūcā, añu nibopā. Āpērā musārē nisoose me'rā ējōpeocā weerā doca niwe'e. Na a'tiro nisama: "Ūsā Jesucristo besecū'cārā nemorō ni'i", nisama. Yu'u mejō nīgū nimigū, tojo bususijārā dijarō niwe'e. ¹² Yu'u musā tiropu pi'etimigū, wācūtutuatjāgū, peje Ō'acū tutuaro me'rā wee'i'owū. Te me'rā diacjūta yu'ure Jesucristo besecū'quere i'owū. ¹³ Musā Corintocjarārē āpērā Jesucristore ējōpeose cururicjārā doca ējōnu'cōtiwū. A'te dia'cūrē weeticāti. Musārē wapaseetiwū. Musā tū'oña'cā, zy'u'u tojo weese űa'a niti? űa'acāma, acobojoya.

¹⁴ Yu'u musā tiropu wa'atjere apoyugu wee'e. Ni'cārōacā yu'u wa'ase me'rā i'tiati wa'arosa'a. Musārē "Weetamuña", ni caribosome. Musā cuosere ē'masome. A'te dia'cūrē űa'a. Musā Cristo duti'quere añurō weecā űa'a. A'tiro ni'i. Pacusumua na pō'rārē na űasere o'osama. Na pō'rā mejēta na pacusumarē na űasere o'osama. A'tiro wéerā, musā yu'u pō'rā weronojō ni'i. Tojo weerā yu'ure yu'u űasere o'owe'e. ¹⁵ Yu'u cuose ejatuario musārē weetamugūti. Nipe'tiro yu'u weepōtēota basioro musārē añurō

wa'ato nígũ tojo weetamugũti. A'tiro tu'õña'a. Yu'u musârê nemorõ ma'icã, musã pe'e yu'ure ðajaro ma'ibosa'a.

¹⁶ Æpêrã yu'u caribotisere masimírã, a'tiro nisama: “Cũ me'rîse me'rã musârê êjõpeocã weecu niwĩ”, nisama. ¹⁷ ¿Yu'u o'ó'cãrã musârê niso, musã yere ê'marĩ? Ne apeyenojõ ê'maticãrã niwã. ¹⁸ Yu'u Titore musã tiropu wa'adutiwa. Tojo nicã apĩ Jesucristore êjõpeogu marĩ acaweregure cũ me'rã o'õwu. ¿Topure Tito nisoose me'rã musã yere ê'marĩ? Musã masisa'a. Tito yu'u weronojõ weemi. Musârê bu'égũ, añuse dia'cũrê weesĩ'ricu niwĩ. Ne wapaseeticu niwĩ.

¹⁹ Apetero weerã musã ùsârê “Añurõ wãcũdutiãrã weema”, nisa'a. Tojo niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Èsã Õ'acũ ï'orõpore Cristo dutiro me'rã ucũ'u. Yu'u mairã yu'u acawererã, musârê Õ'acũrê nemorõ êjõpeonemodutigu tojo wee'e. ²⁰ Yu'u uisa'a. Apetero weerã yu'u musã tiropu wa'acã, “Yu'u ùronojõ mejêta weerã weebosama”, nisa'a. Musã què'rã yu'ure mejãrõta nibosa'a. Apeye què'rãrê yu'u musârê “A'tiro weerã weebosama”, nisa'a. “A'metu'tirã weebosama. Æorã weebosama. Uarã weebosama. Na ye dia'cũrê wãcũrã weebosama. Æpêrãrê ucja, ña'arõ ucũrã weebosama. Tojo nicã ‘Èsã Æpêrã yu'ruoro añuyu'runu'cã'a', nirã weebosama. No'o ùaro weema'acãrã weebosama”, nisa'a. ²¹ Yu'u uisa'a. Musã tiropu apaturi wa'acã, Õ'acũ yu'u wioгу musã ña'arõ wee'que bu'iri yu'ure bopoyoro yu'rucã weebosami. Tojo nicã ña'arõ wee'cãrã acobojeose sêrĩticã, pũrõ utibosa'a. Musã ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere, no'o musã a'metãrãbajaque'atísere pũrõ bujawetibosa'a. Nipe'tise ña'ase ùaripejase, musã weewuasenojõrê du'uticã, mejãrõta bujawetibosa'a.

13

Pablo weretuose, cũ we'eritituose ni'i

¹ Ni'cãrõacã yu'u musã tiropu wa'ase me'rã i'tiati wa'arosa'a. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpure a'tiro ojano'wã: “Puarã o i'tiarã ï'ãca be'ro marĩ Æpêrã wee'quere ï'a'cãrã weresãmasino'o.” ² Todpõropu musã tiro nígũ, ña'arõ weerãrê “Bu'iri da'reguti”, ni weretojawa. Tojo nicã nipe'tirãrê werewu. Ni'cãrõacã yoropu nimigũ, wenenemogũti tja. Yu'u apaturi musã tiropu wa'agu, ña'arõ weerãrê pajaña'some majã. ³ Tojo weecã musã masĩrãsa'a, Cristo yu'ure wãcũse o'ose me'rã ucũ'u. Cristo musârê dutigu tutuaticã weetimi. Musârê cũ tutuayurũsere ï'omi. ⁴ Diacjũta ni'i. Cũ curusapu tutuaticu weronojõ paabi'peno'cu niwĩ. Tojo nimigũ, ni'cãrõacãrê cũ pacu tutuaro me'rã catimi. Èsã què'rã cũ ni'caronojõta tutuatiãrã ni'i, nirã pe'e. Tojo nimirã, cũ yarã niyurã, Õ'acũ tutuaro me'rã ninu'cũ'u. Tojo weerã musârê weetamumasĩ'i.

⁵ Musã “¿Jesucristore êjõpeorãta nimiti ùsã?” ni, musã basu beseya. ¿Èsã êjõpeose diacjũta nimitito? nirã, tojo wãcũña. ¿Èsãpure Jesucristo diacjũta nimiti? nirã, tu'õña'rê musã. Apetero weerã cãrê êjõpeotirã, êjõpeotisa'a musã. ⁶ Èsã Jesucristore diacjũta êjõpeo'o. Cũ yarã ni'i. Musârê tere masicã ùa'a. ⁷ Èsã musârê ña'arõ weeticã'to nirã Õ'acũrê sêrĩbosa'a. Cãrê sêrĩrã, ùsârê êjõpeodutiãrã mejêta sêrĩbosa'a. Musã pe'ere queoro weedutiãrã sêrĩbosa'a. No'o ùsã queoro weemicãta, “Na queoro weetima” ùsârê nicã, añucã'rõsa'a. ⁸ A'tiro ni'i. Õ'acũ ye diacjũ cjaseta ni'i. Musã tere queoro weecã ï'arã, “A'tiro pe'e weeya”, nisome. Èsã tereta ùasã'a. ⁹ Musã ùsârê ï'arã, “Na tutuatiãrã, dutimasĩtirã nima”, ni'i. Musã pe'e tutuarã nicã, añu ni'i. Tere ï'arã, ùsã e'catirãsa'a. Musârê Õ'acũ nipe'tísere cũ ùronojõ weecã ùarã, sêrĩbosa'a. ¹⁰ Yu'u musã tiropu wa'ase ðpõro a'ti pũrĩrê oja'a. Topu wa'agu, tutuaro me'rã musârê tu'tisĩ'rĩtisa'a. Marĩ wioгу yu'u musârê dutimasísere o'ocu niwĩ. Tojo weegu yu'u musârê tu'timasĩ'i. Tojo weesĩ'rĩtisa'a. Jesucristo musã êjõpeosere dojorêdutigũ mejêta dutísere yu'ure o'owĩ. Musârê nemorõ êjõpeocã ùagu, tojo weewĩ.

¹¹ Acawererã, tocã'rõta ojagũti. Añurõ niña. Yu'u musârê duti'quere queoro weeme'ricã'ña. A'merĩ wãcũtutuacã weeya. Ni'cãrõnojõ niseti, a'mequêrõ marĩrõ niña. Õ'acũ ejerisãjãcã weegũ, musârê ma'igũ musã me'rã nigũsami. ¹² E'catise me'rã a'merĩ añudutiya. ¹³ Nipe'tirã Jesucristore êjõpeorã marĩ acawererã musârê añudutima.

¹⁴ Jesucristo marĩ wioгу musã nipe'tirãrê añurõ weeato. Õ'acũ musârê ma'igũ musã me'rã niato. Tojo nicã Espĩritu Santu musã me'rã niato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Galacia di'tacjārārē cū ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Galacia di'tacjārārē a'ti pūrīrē ojaca niwī. Romacjārārē oja'caro weronojō narē ojaca niwī.

A'tere ojaca niwī. Masā mejēta yu'ure Jesucristo ye quetire bu'edutirā sōrōwā nisere ojaca niwī. "Jesucristo basu, marī pacu Ō'acū basu sōrōwā", ni ojaca niwī.

Apeyere, "Moisé duti'que me'rā marī bu'iri marīrā tojamasītisa'a", nicu niwī. "Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū añurā tojamasī'i", nicu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapu nirārē oja'que ni'i

¹⁻² Yu'u Pablo, yu'u me'rācjārā me'rā musā Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapu nirārē oja'a. Musārē añudutise o'o'o. Yu'u Jesucristo besecú'cu ni'i. Yu'ure masā mejēta Ō'acū ye quetire weredutirā besewā. Na o'ócā mejēta tere were'e. Jesucristo, cū pacu Ō'acū na basu yu'ure besewā. Ō'acūta Jesucristo wērī'cūpūre masōca niwī.

³ Marī wioḡu Jesucristo, marī pacu Ō'acū añurō weeato musārē. E'catise, musārē ejerisājācā weeato.

⁴ Jesucristo cū basu cū űaro me'rā marī ña'arō wee'quere wērībosacu niwī. A'ti űmūco cjase ña'ase doca ninemoticā'to nígū tojo weecu niwī. A'tere wéégū, marī pacu Ō'acū duti'caronojōta weecu niwī. ⁵ Tojo weerā marī Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rā. Tojota weerouasa'a.

Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yu'rurāsa'a nise ni'i

⁶ Ō'acū musārē ma'ígū, besecu niwī. Jesucristo cū wērīse me'rā musārē yu'ruocu niwī. Cū tojo weemicā, musā pe'e maata waro cūrē ējōpeodu'urā wee'e. Apeye bu'ese pe'ere siruturā wee'e. Musā tojo weecā tu'ogu, űputu űcuasa'a. ⁷ Āpērā musā ne waro ējōpeo'quere dojorēsama. Musārē Jesucristo ye quetire weresu'riasama. Tere dūcayusī'risama. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū marīrē yu'ruta basio'o. Apeye bu'eseḡua basiotisa'a. ⁸ űsā musārē Ō'acū musārē yu'ruose quetire queoro werewa. Musārē Jesucristo ye quetire mejēcā weregure Ō'acū űputu bu'iri da'reato. No'o yu'ñojōrē, o apī ű'musecū Ō'acūrē wereco'tegure űsā mejēcā werēcā, bu'iri da'reato. ⁹ Yu'u todūporopu musā tiroḡu nígū, a'tere weretojawa. Ni'cārōacārē apaturi ninemo'o tja. No'o űsā bu'e'que Jesucristo ye quetire musārē mejēcā weregunojōrē Ō'acū bu'iri da'reato.

¹⁰ Yu'u a'tere weregū, masā yu'ure "Añubutiaro wereme'rīmi" niato nígū mejēta were'e. Ō'acū pe'ere "Queoro bu'emi" nidutigu were'e. Yu'u todūporopure "Masā yu'u me'rā e'catiato", ninu'cūwū. Tojo ninu'cūgū pūrīcā, Jesucristo űaro weetibosa'a. Cūrē da'racoteḡu mejēta nibosa'a.

Ō'acū Pablore Jesucristo ye quetire weredutigu cūu'que ni'i

¹¹ Yu'u queoro musārē masīcā űasa'a. Yu'u bu'ese masā na wācūse mejēta ni'i. ¹² Yu'ure tere ne ni'cū masū bu'etiwī. Jesucristo cū basu te bu'esere masīcā weewī.

¹³ Yu'u todūporopu judío masā na ējōpeosetisere sirutugu weecū'quere musā tu'opā. Jesucristore ējōpeorārē ña'abutiario weecūwā. Ne ni'cū Jesucristore ējōpeoḡu mariato nígū na ējōpeosere pe'osī'rīmiwū. ¹⁴ Yu'u ma'mū nígū, judío masā na ējōpeosetisere añurō weewu. Āpērā yu'u me'rācjārā yu'ruoro űsā ñecūsumua weesetimujāti'quere weeyu'rūnu'cāwā. ¹⁵ Yu'u Jesucristore ējōpeorārē ña'arō weewu. Tojo weemicā, yu'u bajuase dūporopu Ō'acū beseyutojacu niwī. űputu ma'ígū, cū macū nidutigu besecu niwī. ¹⁶ Cū "Beseguti" ni'caronojōta queoro ni'cā nūmu cū macūrē yu'ure ī'owī. Ī'o, yu'ure judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire weredutiwī. Cū tojo ī'ocā, āpērārē "¿Yu'u de'ro weegasarī?" ni sērītiña'nemotiwa. ¹⁷ Apeye quē'rārē "Jesucristo yu'u dūporo besecūmū'tā'cārā tiro Jerusalēpu maata sērītiña'baque'ogu wa'aguti", nitīwa. Tojo weronojō o'ogu, diacjū wa'a wa'awū Arabia di'tapu. Be'ro toḡu ni'cu Damascopu majāmītojatiwū tja.

¹⁸ Yu'u Jesucristore ējōpeoca be'ro i'tia cū'ma yu'ruwa. Ticuse cū'marī yu'rāca be'ro Jerusalēpu Pedrore ī'agū wa'awū. Topure cū me'rā pua semana dia'cū tojaque'ani'wū.

¹⁹ Jesucristo cū besecū'cārā nipe'tirāpūre ī'atiwū. Pedro, apī Santiago marī wioḡu Jesucristo acabiji dia'cūrē ī'awū. ²⁰ Ō'acū tu'oropu musārē wereguti. A'te yu'u weresere nisoogu mejēta wee'e.

²¹ Yu'u Jerusalépure níca be'ro Siria di'tapu, tojo nicá Cilicia di'tapu wa'awu.
²² Yu'u Judea di'tapure yoacá nitiwü. Tojo weerá ãpêrã Jesucristore êjõpeorã yu'ure í'amasitiwã. ²³ Yé quetipu dia'cãrê tu'ocãrã niwã. "Sõ'onícatero marĩrê ña'arõ weesi'rigü sirutu'cü ni'cãrõacãrê 'Jesucristore êjõpeoya', nucusiaguta weepuba. Toduporopure Jesucristore êjõpeosere pe'ocã si'rĩmi'cuta niapuba", ni ucjacãrã niwã.
²⁴ Yu'u Jesucristore êjõpeosere tu'orã, Ô'acãrê e'catise o'ocãrã niwã.

2

Pablo Jerusalépu Jesú cü ne waro besecüü'cãrã me'rã ucü'que ni'i

¹ Catorce cã'marĩ Jerusalépu yu'u ejáca be'ro Bernabé me'rã apaturi ti macãpu wa'awu tja. Ësã me'rãcjü Tito wãmetigu quẽ'rãrê miawü. ² Ô'acü yu'ure topu wa'adutiwĩ. Tojo weegu wa'awu. Jerusalépure eta, Jesucristore êjõpeorã wiorã me'rã dia'cü nerê, ucüwã. Judío masã nitirãrê Jesucristo masãrê yu'ruomi nise queti, yu'u bu'e'quere narê werewu. Yu'u ne waropu bu'enu'cã'quere, yu'u ni'cãrõacã bu'esere ¿de'ro nirãsari? nígã, werewu. Mu'u bu'ese wapamarĩ'i nirĩ nígã, wereña'miwü. ³ Na ne mejêcã nitiwã. Yu'u me'rãcjü Tito judío masã mejêta niwĩ. Cü tojo nimicã, ùsã judío masã weewuasenõjõrê weedititiwã. "Cãrê õ'rêcju yapa caserore yejêcõ'arõua'a", nitiwã.

⁴ Wiorã pe'e "Titore õ'rêcju yapa caserore yejêcõ'arõua'a" nitimicã, ãpêrã tojo nico'terã pe'e "Cãrê yejêcõ'arõua'a", niwã. Na Jesucristore êjõpeota'sarã, Jesucristore êjõpeorã me'rã a'mesü'awã. Tojo nita'sa, í'adu'tiri masã niwã. Na ùsã Jesucristore êjõpeorã weesetisere í'awã. Ësã cãrê êjõpeorã Moisé dutise doca niticã í'awã. Tere í'arã, ùsãrê ùsã ñecãsumuarê dutimujãti'quere weeditisi'rĩmiwã tja. Moisé cü duti'que doca cüsu'rĩmiwã tja. ⁵ Na tojo dutimicã, ùsã ne cã'rõacã na dutisere "Weerouasato", nitiwü. Músãrê Jesucristore êjõpeose me'rã dia'cü yu'rurãsa'a nise quetire masicã ua'a. Tojo weerã dia'cju cãse, Jesucristo yere wererãti nirã, na weediti'quere weetiwü.

⁶ Wiorã yu'ure mejêcã weredititiwã. "Marĩ ñecãsumuarê weediti'quere weeditiya judío masã nitirãrê", nitiwã. Ô'acü marĩ nipe'tirãrê ni'cãrõnojõ í'asami. Tere masigü, "Na wiorã nima" ni, pputu waro wãcütiwü. Ô'acü narê bese'caronõjõta yu'u quẽ'rãrê besewĩ. ⁷ Wiorã yu'ure a'tiro niwã: "Mu'u quẽ'rã Ô'acü bese'cü ni'i. Cü mu'urê judío masã nitirãrê Jesucristo ye quetire wereditiapĩ. Pedrore judío masãrê werediti'caronõjõta mu'urê na pe'ere wereditiapĩ", niwã wiorã. ⁸ Ô'acü Pedrore judío masãrê Jesucristo ye quetire werediticu niwĩ. Cü Ô'acüta tja yu'u quẽ'rãrê Jesucristo ye quetire judío masã nitirã tiro pe'ere wereditiwĩ. ⁹ Jerusalépure Santiago, Pedro, tojo nicã Juã na i'tiarã Jesucristore êjõpeorã wiorã niwã. Na yu'ure "Judío masã nitirãrê Ô'acü mu'urê ma'igü wereditiapĩ", niwã. Tojo weerã ùsã puarãrê, yu'u, tojo nicã Bernabé "Marĩ ni'cãrõnojõ da'rarãsa'a", niwã. Na ùsãrê "Jesucristo ye quetire judío masã nitirãrê wererã wa'aya", niwã. "Ësã pe'e judío masãrê wererãti", niwã. ¹⁰ Ësãrê a'te dia'cãrê weeditiwã: "Pajasecuorãrê weetamuña", niwã. A'teta niwü yu'u añurõ weegati ni wãcüyurãnu'cã'que.

Pablo Antioquíapu Pedrore tu'ti'que ni'i

¹¹⁻¹² Be'ro Pedro Antioquíapure etawĩ. Cü ne waro ti macãpure etãca be'roacã añurõ weemiwĩ. Cü topure nígü cü queoro weeti'que wapa cãpüreta tu'tiwü. Ne waro judío masã nitirã Jesucristore êjõpeorã me'rã ba'a, na me'rã ba'pati nicã'miwĩ. Cü tojo wee nisetiri cura judío masã Jerusaléjãrã Santiago cü o'õ'cãrã etawã. Pedro na etacã í'agü, judío masã nitirã me'rã weeseti'quere weedu'ucã'wĩ. Napu yu'ure tu'tibosama nígü, tojo weewĩ. Topu etarã judío masã weeditisere queoro weeri masã niwã. Tojo weerã judío masã nitirãrê "Judío masãrê dutisere weeroua'a", ni bususijawã. Tojo weegu narê uigu, Pedro judío masã nitirã me'rã ba'patidu'ucã'wĩ. Na me'rã ba'anemotiwĩ majã. ¹³ ãpêrã judío masã cü weesere í'arã, cü weronõjõ weeta'sawã. Judío masã nitirã me'rã ba'amĩ'cãrã ba'atiwã. Na me'rã nisetitiwã. Bernabéputa tojo weenemopecã'wĩ.

¹⁴ Na Jesucristore êjõpeose me'rã dia'cü yu'rurãsa'a nisere masĩmirã, queoro weetiwã. Tojo weegu na weese queoro niticã í'agü, Pedrore nipe'tirã Jesucristore êjõpeorã í'orõpu tu'tiwü. Cãrê a'tiro niwü: "Mu'u judío masã nimigü, judío masã nitirã me'rã ba'agu, na weronõjõ weesetigu wee'e. Mu'u tojo weese añu ni'i, añurõ pe'e. Mejõ ni'cãrõacãrê na me'rã ba'ati, na me'rã nisetitigu, 'Judío masã weronõjõ weeya', nígü wee'e tja narê. Mu'u tojo weecã, 'Ësã Moisé duti'quere weerouasa'a', ni wãcüsama. Mu'u basu weetise judío masã nitirãrê 'Weeya' nĩrõnojõ wa'a'a. Mu'u tojo weese ña'a ni'i", niwã.

Judío masā, judío masā nitirā ējōpeose me'rā dia'cū yu'rurāsama nise ni'i

¹⁵ Marī ne bajarāpūta judío masā nitojacārā niwū. Āpērā weronojō Moisé cū duti'quere weeticā weewe'e. ¹⁶ Tojo nimirā, marī Moisé duti'quere wéerā, yu'rumasītisa'a. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yu'rūwetimasī'i. Marī Ō'acū me'rā añurō nisi'rīrā, Jesucristore ējōpeo'o. Moisé cū duti'quere wéerā pūrīcā, ne ni'cū Ō'acū me'rā añurō nīmasītisami. ¹⁷ Marī "Jesucristo me'rā dia'cū yu'rurāsa'a" nicā, marī acawererā judío masā a'tiro nima marīrē: "Musā ña'a ni'i", nima. "Marī ñecūsūmarē duti'que weetirā, judío masā nitirā weronojō musā ña'a ni'i", nima marīrē. To pūrīcārē tojo nīrā, "Jesucristo marīrē su'ori ña'arō weegu weemi narē", nisama. Na tojo nise dia'cū niwe'e. Jesucristore tojo weese marī'i. ¹⁸ Musārē "Marī ñecūsūmarē duti'que me'rā yu'rāsome", ni weretojawa. Ni'cārōacārē "Te me'rā yu'rurāsa'a, tere weeya" nígū, yu'uta bu'iritibosa'a. ¹⁹ Yu'u toduporopure a'tiro wācūmiwū. "Moisé cū duti'que me'rā dia'cū Ō'acū me'rā añurō nita basiosa'a", nimiwū. Tojo nimigū, ne weepōtēoticāti. Be'ro yu'ure Ō'acū cū macū Jesucristore i'owī. Tojo weegu ni'cārōacārē Jesucristore ējōpeogu, Ō'acū me'rā wācūpi'etiro marīrō nicā'a. Marī ñecūsūmarē weeduti'quere wācūnurāwe'e majā. ²⁰ Jesucristo curusapu wērīcu niwī. Yu'u cārē ējōpeogu, cū me'rā wērīgū weronojō wa'acu niwū. Tojo weegu yu'u se'saro niwe'e. Ni'cārōacārē Jesucristo yu'ure su'ori nimi. Yu'u cū haro, cū dutiro wee'e. Ō'acū macārē ējōpeogu, wācūtutua'a. Cū yu'ure ma'igū, ña'arō wee'quere wērī wapayebosacu niwī. ²¹ Yu'u Jesucristo wērī'quere "Mejō warota nima'acā'a", niwe'e. Cū yu'ure ma'isere ne du'usī'rītisa'a. Moisé duti'que me'rā marī yu'rūta basiocāma, Jesucristo mejō waro wērībopī.

3

Moisé dutise oja'que, Jesucristore ējōpeose cjase ni'i

¹ Musā Galaciajārā Jesucristore ējōpeodu'urā, tu'omasitibutiarā weronojō weerā wee'e. ¿Noa musārē nisoosijamirito mejēcā ējōpeodutirā? Ūsā topure nīrā, musārē Jesucristo cū curusapu wērīsere queoro werewa. Musā añurō ūsā weresere tu'owuba. ² A'te dia'cūrē musārē sérītiña'gūti. Musā Moisé duti'quere wéerā, ¿Espiritu Santure ñe'erī? Ñe'etipā. Jesucristo ye quetire tu'orā cūrē ējōpeorā pe'e, ñe'epā. ³ Musā Ō'acū pō'rā sājārā, Espiritu Santu tutuaro me'rā sājānu'cāwū. Ni'cārōacārē musā tutuaro me'rā ējōpeoyapatirāti, ¿nimiti? Pōtēotisa'a. ¿Musārē tu'omasise pe'tia wa'ati? ⁴ Jesucristore ne waro ējōpeocā, āpērā musārē ña'arō weecārā niwā. Ni'cārōacārē cūrē ējōpeodu'urā, "Mejō waro pi'etipā", ¿nirā weeti? Yu'u tu'oña'cā, mejō waro pi'etipā. ⁵ Ō'acū musārē Espiritu Santure o'ócū niwī. Cū tutuase me'rā musā wa'teropure peje wee'omi. ¿De'ro weegu tojo weesari, musā tu'oña'cā? Jesucristo ye quetire musā tu'o ējōpeocā, tojo weesami. Moisé cū duti'quere weecāma, ne tojo weetibosami.

⁶ Marī ñecū Abrahā ye cjasere wācūrā. Cū pūrīcā Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū cūrē "Añugū nimi", ni i'acu niwī. ⁷ Musā a'tere masīña. Abrahā weronojō Ō'acūrē ējōpeorā náta nima Abrahā pārāmerā waro. ⁸ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū judío masā nitirā na Ō'acūrē ējōpeoatjere ojayuno'caro niwū. Narē yu'rūoatjere wreyugu, Ō'acū Abrahārē a'tiro nicū niwī: "Nipe'tirā a'ti di'tacjārā ma'u weronojō ējōpeosiruturārē 'Añurā nima, bu'iri mooma", ni i'agūti. Narē añurō weeguti", nicū niwī. ⁹ Abrahā Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū cūrē añurō weecu niwī. A'tiro nicā quē'rārē nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē Ō'acū añurō weemi.

¹⁰ Āpērā pūrīcārē Ō'acū bu'iri da'resami. Na a'tiro wācūsama. "Moisé duti'quere wéerā, yu'rurāsa'a", nisama. Tojo wācūmirā, nipe'tise tere weepe'otisama. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro niwū: "Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'otigunojō bu'iri da'reno'gūsami", niwū. Tojo weerā "Moisé duti'que me'rā yu'rurāsa'a", nimisama. Niwe'e. Ō'acū narē bu'iri da'regusami. ¹¹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro ojano'wū: "Ō'acū cūrē ējōpeorārē 'Añurā nima', ni i'asami. Cū me'rā ninu'cūrāsama", niwū. Tojo weerā marī masī'i. Moisé dutise me'rā ne ni'cū Ō'acū me'rā añurō nita basiowe'e. ¹² Moisé cū dutise pe'e tojo mejēta ni'i. A'tiro pe'e niwū. "Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'ogu, Ō'acū me'rā catinu'cūcūsami. Tere weepe'otigure Ō'acū 'Bu'iri cuomi', ni i'agūsami", niwū. ¹³ Marī nipe'tise Moisé duti'quere weepōtēowe'e. Tojo weegu Ō'acū na weepe'otima nígū, "Bu'iri cuoma", nicū niwī. Apero, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro ojano'wū: "No'o na wērīca be'ro yucugupu da'teyoono'cārā Ō'acū bu'iri da'reduti'cārā nima", ni ojano'caro niwū. Duporopure masā ña'arārē tojo weecārā

niwā. Jesucristo quē'rā ña'agū, bu'iritigu weronjoō marī bu'iri da'reno'bo'quere curusapu wērī wapayecu niwī. Tojo weegu cū marīrē yu'rucā weecu niwī. Marī ni'cārōacārē cārē ējōpeorā, bu'iri marī'i. ¹⁴ Jesucristo marīrē bu'iri da'rebo'quere curusapu wērī wapayecu niwī. Tojo weecā, Ō'acū Abrahārē judío masā nitirā quē'rārē "Tojo weeguti" nī'que queorota wa'acaro niwū. Jesucristore ējōpeocā, narē Abrahārē weronjoō "Añurā, bu'iri marīrā nima", ni i'asami. Tojo weegu cū ni'caronjoōta weesami. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē Espiritu Santure o'ósami.

Ō'acū Abrahārē, Moisére cū ucū'que ni'i

¹⁵ Ni'cārōacārē masā na weewuosenojōrē musārē ni'cā queose o'oguti. Masā "A'tiro weerā" ni, wiorā tiro papera apoyusama. Be'ro na tere apóca be'ro ne ni'cū "Ti pūrīrē cō'acā ña, a'tiro ojanemoña", nīmasītisami. ¹⁶ Ō'acū cū Abrahārē nī'que a'te weronjoōta niwū. A'tiro nicu niwī: "A'ti turicjārārē mu'u pārāmi nituriagupu me'rā añurō weeguti", nicu niwī. "Mu'u pārāmerā nituriarā pājārā me'rā añurō weeguti", niticu niwī. Mejō "Mu'u pārāmi nituriagu ni'cū me'rā dia'cū weeguti", nicu niwī. Tojo nīgū, Jesucristore ucūgū weecu niwī. ¹⁷ Yu'u musārē nise a'tiro nirō wee'e. Ō'acū Abrahārē nicu niwī: "Masā yu'ure ējōpeorā yu'rurāsama. Na yu'u me'rā añurō nīrāsama", nicu niwī. Be'ropu cuatrocientos treinta cū'marī be'ro Ō'acū cū dutisere Moisére cūucu niwī. Tere cūūgū, "Toduporopu Abrahārē 'Yu'u tojo weeguti' nī'que wapamarīrōsa'a", niticu niwī. ¹⁸ Marī Moisé cū oja'quere weecā, Ō'acū me'rā añurō nita basiocāma, Ō'acū Abrahārē toduporopu nī'que wapamarībopā. Tojo niwe'e. Ō'acū Abrahārē ma'ígū, "Cū tojo weeguti" nī'quere queoro weecu niwī. "Nipe'tirā mu'u weronjoō ējōpeorārē yu'rūoguti", nicu niwī.

¹⁹ To pūrīcārē ¿de'ro weegu Ō'acū Moisére sō'onī'que dutisere cūupari? A'tiro ni'i. Marīrē "Ña'arā ni'i, bu'iri cuo'o" ni masīdutigū cūucu niwī. Ō'acū tere Abrahā pārāmi nituriagu Jesucristo a'tiri curapu cūutucū niwī. Jesucristo me'rā Ō'acū "A'ti turicjārārē añurō weeguti" nī'que queoro wa'awu. Te dutisere Ō'acū cārē wereco'terā u'musecārā me'rā Moisére weredutio'ocū niwī. Moisé pe'e quē'rā tere tu'ogu, wereturiacu niwī masāpure tja. ²⁰ Abrahā pe'ere Ō'acū añurō weeatjere āpērārē weredutio'otimigū, cū basuta werecu niwī. Tojo weero Ō'acū Abrahārē nī'que pe'e Moisére nī'que yu'rūoro wapatiyu'rūnu'cācaro niwū.

²¹ To pūrīcārē Abrahārē cū nī'que wapatiyu'rūnu'cācā, ¿Moisére cū duti'que pe'e wapamarīpari? Niticaro niwū. Masā nipe'tise Moisé cū dutisere weeta basiocāma, marīrē Ō'acū me'rā añurō nita basio nibopā. Basioticaro niwū. ²² Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'caro niwū: "Nipe'tirā masā ña'arā nima. Bu'iritirā nima", niwū. Tojo weero Ō'acū Abrahārē cū duporopu nī'que wa'a'a. A'tiro nicu niwī: "Mu'u weronjoō ējōpeosiraturārē "Añurā nima", ni i'agūti", nicu niwī. Tojo weegu Ō'acū Jesucristore ējōpeorārē bu'iri da'reno'bo'quere yu'rūosami.

²³ Marī Jesucristore ējōpeose duporo cārē ējōpeoatjere co'terānojōta Moisé cū duti'que doca nīni'cārā niwū. Moisé dutisere weepe'osī'rīmīrā, nipe'tisere weepōtēoticārā niwū. ²⁴ Moisé dutise me'rā Ō'acū marīrē "Ña'arā ni'i" ni masīdutigū cūucu niwī. Tere masīrā, marī "¿De'ro wee ña'arō nisere du'urāsari?" niato nīgū cūucu niwī. Be'ro Jesucristo a'ticā, marī a'tere masīcārā niwū. "Cūrē ējōpeorā, Ō'acū me'rā añurō nīmasīsa'a", nicārā niwū.

²⁵ Ni'cārōacārē marī Jesucristore ējōpeoritero ni'i. Tojo weerā Moisé dutise doca niwe'e majā.

²⁶ Marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeose me'rā Ō'acū pō'rā ni'i. ²⁷ Jesucristore ējōpeotjārā, wāmeyeno'cārā niwū. Musā quē'rārē cū weronjoō niseticā weecu niwī. ²⁸ Ō'acū nipe'tirā cū macū Jesucristore ējōpeorārē yu'rūosami. Judío masārē, judío masā nitirārē yu'rūosami. Tojo nicā āpērārē da'rawā'ñaco'terārē, da'raco'tetirārē yu'rūosami. Ūmuarē, numiarē ni'cārōnojō yu'rūosami. Marī nipe'tirāpūta Jesucristore ējōpeorā ducawatise moo'o. ²⁹ Marī Jesucristo yarā ni'i. Tojo weerā Abrahā pārāmerā nituriarā waro ni'i. Ō'acū Abrahārē nī'caronjoōta marīrē weegusami. Abrahā wee'caronjoō ējōpeocā, marīrē yu'rūogusami.

4

¹ Musārē queose me'rā werenemogūti. Wī'magū cū pacu cūuatjere ñe'eacju masātu'ajatimigū, maata ñe'etisami. Nipe'tise cū ye nīmicā, da'raco'tegu weronjoō nisami. ² Āpērā masā cūrē co'tesama. Cū na dutise doca nisami. Cū ye niatje quē'rārē i'anurūbosasama. Cū pacu cū wērīse duporo ni'cā numu tere wiatji numarē

besesami. “Ti numu ejacā, nipe'tisere yu'u macūrē wiaya”, nisami. Tojo weerā ti numu nicā, nipe'tisere cūrē wiape'ocā'sama. Tere wiāca be'ro cū da'raco'tegu weronojō nitisami majā. ³ Marī quē'rā Jesucristore ējōpeose dūporo marī ñecūsūmua weemajāti'quere weérā, ā'rī weronojō nini'cārā niwū yujupu. Te dutise me'rā nīrā, āpērārē da'rawā'ñaco'terā weronojō nicārā niwū. ⁴ Tojo nimicā, Ō'acū pe'e cū queoca numu nicā, queoro a'ti turipure cū macūrē o'ócu niwī. Cū Ō'acū macū nimigū, ni'cō numiōpore bajuacu niwī. Cū judío masū nīgū, Moisé dutise doca nicu niwī. ⁵ Moisé dutise doca nīrārē yu'ruweticā wagu, Ō'acū cū macūrē o'ócu niwī. Narē yu'ruogu, Jesucristo curusapu wērīcu niwī. Ō'acū pō'rā wa'adutigu marīrē tojo weecu niwī. ⁶ Ō'acū marīrē yu'u pō'rā nitojama nīgū, marīrē cū macū me'rā Espiritu Santure o'ócu niwī. Tojo weerā Ō'acūrē “Pacu”, pisumasi'i. ⁷ Marī Jesucristo yu'ruono'cārā niyurā, āpērārē da'raco'terā weronojō niwe'e majā. Ni'cārōacārē Ō'acū pō'rā nitoja'a. Tojo weerā nipe'tise cū o'atjere ñe'erāsa'a.

Pbarā Galaciacjārārē na Jesucristore ējōpeodu'usī'ricā tu'ogu cū wācūque'ti'que ni'i

⁸ Musā todūporopure Ō'acūrē masīticārā niwū. Āpērānojōrē ējōpeocārā niwū. Narē Ō'acūrē weronojō i'acārā niwā. Narē ējōpeorā, na dutise doca niwā'ñarā weronojō nicārā niwū. Musā ējōpeo'cārā Ō'acū mejēta nicārā niwā. ⁹ Ni'cārōacārē musā Ō'acūrē masī'i. Cū pe'e musārē masīmu'tācu niwī. Cūrē ējōpeoca be'ro todūporopu musā ējōpeo'quere du'ucā'cārā niwū. Musā ējōpeomu'tā'que mejō nise ni'i. Wapamari'i. Ni'cārōacārē Moisé dutisere weérā, musā ējōpeomu'tā'quere ējōpeorā weronojō weerā weesa'a. ¿Todūporopu da'rawā'ñaco'te'cārā weronojō nisi'rīsari tja? ¹⁰ Musā a'tiro wācūmisa'a. “Judío masā weewuasenojōrē ticuse bosenu'mūri cuorā, yu'ru'rasa'a”, nimisa'a. Tere wācūrā, soowuase numurūrē, ma'ma mu'jipūrē, ni'o bosenu'mūri nisenojōrē weesa'a. ¹¹ ¿Yu'u musārē mejō waro bu'epari? nīgū, ña'arō tu'oña'sa'a.

¹² Acawerērā, yu'u musā a'tiro weecā uasa'a. Musā judío masā nitirā Moisé dutisere weeticārā niwū. Yu'u quē'rā musā weronojō te dutisere weewe'e majā. Ni'cārōacārē masī'i. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū marī yu'ru'rasa'a. Tojo weegu judío masū nimigū, Jesucristore ējōpeogu, Moisé dutisere du'ucā'wū. Yu'u weronojō musā weecā uasā'a. Yu'u musārē todūporopu bu'ecā, yu'ure ne ña'arō weetimiwāba. ¹³ Musā masīsa'a. Yu'u dutititjāgū, musā tiropure Jesucristo masārē yu'ruose quetire bu'ewu. ¹⁴ Yu'u dutiticā, musārē dias niwū. Musā yu'u dutiwi'i nimicā, yabitiwu. A'tiro pe'e weewu. Ni'cū Ō'acūrē weroco'tegu u'musepu nigūrē weronojō pōtērime'ricā'wū. Jesucristore musā ñe'ebocaro weronojō yu'ure añurō weewu.

¹⁵ Musā todūporopu yu'u me'rā e'catimi'que ¿de'ro wa'ari? Musā titare yu'ure ma'irā, musā weetamuta basioro weebopā. No'o musā ye caperiputa yu'ure tuwee o'osājābopā.

¹⁶ ¿Yu'u diacjū werese ye bu'iri yu'ure i'atu'tirā weeti? ¿Diacjū nisere tu'osi'rītisari?

¹⁷ Musārē mejēcā bu'esijari masā yu'u weronojō añusere uasārā mejēta weesama. Musārē na añurō ucūta'sasama. Yu'u me'rā pe'e e'catidutitirā tojo weesama. Tojo nicā na bu'ese pe'ere sirutuato nīrā tojo weesama. ¹⁸ Āpērā musārē weetamucā, añu nisa'a. Añurō weesi'rīse me'rā weetamucāma, añu nisa'a. Weetamurā wee'e nīrā, tojo weetamunu'cūcā'to. Yu'u topu nicā dia'cū weetamuta'saticā'to. ¹⁹ Yu'u me'rā musā tu'saticā, yu'u pō'rārē weronojō ma'i. Musārē wācūgū, pūrō bujaweti'i. Ni'cō nijīpaco co macūrē wuatji dūporoacā pūrīse pi'etisamo. Co weronojōta yu'u quē'rā musā Jesucristore ējōpeocā uasāgū, pūrō pi'eti'i. Musā Jesucristo weronojō nisetica be'ropu ejerisājāgūti. ²⁰ Yu'u musārē werenemoacjū musā tiropu nicā'sī'rīmisa'a. Yu'u yoropu nīgū, de'ro weebosau.

Puarā numia Agar, Sara ye queti ni'i

²¹ Musā a'tiro wācūmisa'a. “Moisé dutisere weérā, Ō'acū me'rā añurō nicā'rāsa'a”, nimisa'a. Tojo wācūmirā, Moisé dutisere queoro masīsa'a. Queoro masīrā pūrīcā, musā wācūrōnojō wācūtībopā. ²² Moisé cū basuta Abrahā yere a'tiro ojacu niwī. Abrahā puarā umua pō'rāticu niwī. Ni'cūrē Agar wāmetigo cūrē da'raco'tego me'rā pō'rāticu niwī. Apīrē cū numodiācū Sara me'rā pō'rāticu niwī.

²³ Agar āpērā numia weronojōta wī'magū boca, pō'rātico niwō. Sara pe'ema bucuo waro niyucā, wī'magū bocata basioticaro niwū. Ō'acū weetamuse me'rā core wī'magū bocata basiocā weecu niwī. Cū Abrahārē nicu niwī: “Mu'u numo ni'cū pō'rātigosamo”, nicu niwī. Cū ni'caronojōta wī'magū pō'rātico niwō. ²⁴⁻²⁵ A'tiro wee'que me'rā marī masī'i. Na puarā numia Ō'acū cū puaro dutise marīrē cūu'que weronojō ni'i. Agar ūrīgū Sinaí wāmeticjū queose weronojō nimo. Tigupu Ō'acū Moisére dutise cūucu niwī. Tigu Arabia dī'tapu nisa'a. Agar macū cū paco da'raco'tego niyucā, cū quē'rā

da'rac'o'tegu nicu niwī. Ti curuapu bajuasiruturā nipe'tirā da'rac'o'terā nima. Āpērā dutisere weewā'ñaco'tema. Apeyema tja a'tocatero Jerusalēpure añurō Moisé dutisere weerā nisama. Agar ti macārē queose weronojō nimo. Nipe'tirā Moisé dutisere weerā Agar ya curuacjārā weronojō da'rac'o'terā nima. Tojo weerā na Moisé dutise doca nima.

²⁶ Sara pe'e a'tiro nimo. Jesucristore ējōpeorā queose weronojō nimo. Co Abrahā numodiácjū nico niwō. Cūrē da'rac'o'tego mejēta nico niwō. Marī Jesucristore ējōpeorā co weronojō ni'i. Moisé cū dutise doca niwe'e. Tojo nicā co Jerusalē u'musepu niri macā queose weronojō nimo. Ti macā marī Jesucristore ējōpeorā niatji macā ni'i. ²⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Isaia cū oja'que a'tiro ni'i:

Numio, mū'u pō'rā marīmigō, e'catiya.

Wī'marā na wuarā pūrīse tu'oña'sere tu'oña'timigō, e'catiya.

Mū'u pō'rāmarimicā, be'ropure mū'u pāramerā pājārā nirasama.

Apego, marāpu me'rā nigō nemorō pāramerātigosa'a, ni ojacu niwī.

A'te oja'que a'tiro niri'firō wee'e. Jesucristore ējōpeorā Moisé dutisere weerā nemorō pājārā nirasama.

²⁸ Acawererā, marī Sara macū Isaa weronojō ni'i. Ō'acū Abrahārē nī'caronojōta Sara Isaare wuaco niwō. Marīrē Ō'acū cūrē nī'caronojōta cū pō'rā wa'acā weemi.

²⁹ Duporopure Sara macū Espiritu Santu tutuaro me'rā bajuacu niwī. Da'rac'o'tego macū Ismae cūrē ī'atu'ticu niwī. A'tocatero quē'rārē tojota ni'i. Moisé dutisere weeri masā marī Jesucristore ējōpeorārē ī'atu'tisama.

³⁰ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Ismae, Isaa ye cjasere a'tiro ojano'caro niwū: "Da'rac'o'tego macū cū pacu cuosere ñe'etisami. Cū numodiácjū me'rā pō'rāti'cu pe'e ñe'egūsami. Tojo weegu da'rac'o'tegore co macū me'rāta cō'ad'ocā'ña", ni ojano'caro niwū. ³¹ Tojo weerā yu'u acawererā, marī Jesucristore ējōpeorā Sara pāramerā nituriarā ni'i. Da'rac'o'tego pāramerā mejēta ni'i. Sara macū cū pacu yere ñe'e'caro weronojōta marī Ō'acū cū pō'rārē o'oatjere ñe'erāsa'a.

5

Moisé dutise doca ninemotićā'ña nise ni'i

¹ Jesucristo marīrē marī ñecūsūmua weemujāti'que doca nī'cārārē yu'ruocu niwī. Ō'acū pō'rā wa'adutigu marīrē ña'arō wee'quere wērī wapayebosacu niwī. Marīrē toduporopure peje dutise nicaro niwū. Nī'cārōacārē Jesucristore ējōpeorā majā titapu nī'caronojō niwe'e. Nisoori masā musārē a'tiro nibosama. "Ō'acū me'rā añurō niri'rārā, Moisé dutisere weeya", nibosama. Tojo nicā, tu'otićā'ña. Tere weeticā'ña. Musā tere wéérā, da'rac'o'terā weronojō wa'arāsa'a tja.

² Tu'oña'rē musā. Yu'u musārē wereguti. Musā "Ō'rēcju yapa caserore yejecō'ase me'rā Ō'acū ūsārē yu'ruogusami", niticā'ña. Musā tojo nicā, musārē Jesucristo wērībosa'que ne wapamarīrōsa'a. ³ Musārē ninemogūti. Tojo wācūsetirā pūrīcā nipe'tise Moisé cū dutisere weepe'ocā'ña. Nī'cārē weemaacusiaticā'ña. ⁴ Musā Moisé dutise me'rā yu'rarāsa'a nīrā, Jesucristore du'urā wee'e. Cū ma'ise me'rā musārē añurō weebo'quere bajuriorā wee'e. ⁵ Ūsā musā weronojō wācūwe'e. Espiritu Santu weetamurō me'rā a'tiro wācū'u. Ō'acū marīrē "Jesucristore ējōpeose me'rā añurā nima", nigūsami. Tojo niatjere ējōpeose me'rā yucue'e. ⁶ Marī Jesucristo yarā ni'i. Ō'acū ī'orōpure ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'se, yejecō'ano'tise wapamarī'i. Marī Jesucristore ējōpeotjārā, āpērārē ma'i'i. Te pūrīcā wapati'i.

⁷ Musā Jesucristore ējōpeoca be'ro cūrē añurō siruturā weemiwū. ¿Noa musārē diacjū ējōpeomi'quere weremaasoomitito? ⁸ A'tema Ō'acūrē dioticā'ña. Cū dojorētipī. Cūta musārē Jesucristore ējōpeocā weecu niwī. ⁹ Masā na ucūwuase a'tiro ni'i: "Pā bucuacā weese cā'rōacā morēmīcā, nipe'tiro pāpu se'sa wa'asa'a." Mejēcā weremaasosijari masā a'te weronojō nisama. Na bu'ese na pejetirācā nimicā, pā bucuacā weese weronojō bucuawā'cārō wee'e. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē dojorēwā'cārā weema. ¹⁰ Na tojo weesere yu'u wācūque'tiwe'e. Musā quē'rā yu'u weronojō Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā musā, yu'u tu'oña'cā, yu'u weronojō weerāsa'a. Musārē dojorēsī'rise wa'asome. Ō'acū musārē dojorēsī'rīgūnojōrē bu'iri da'regusami.

¹¹ Acawererā, āpērā yu'ure a'tiro nisama: "Pablo masārē 'Ō'acū me'rā añurō niri'rārā, a'tiro weeya' nimi. Ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña nisere bu'ecusiagu weemi", nisama. Na tojo nima'acārā weema. Yu'u tojo nicāma, judío masā yu'ure ña'arō weetibosama. Yu'u Jesucristo curusapu wērīse me'rā yu'rarāsa'a nise dia'cūrē were'e.

Te ye bu'iri yu'ure ña'arō weema. ¹² Musā Jesucristore ējōpeorārē dojorēcusiasama. Musārē dojorērārē a'tiro weecā ũasa'a. Na musā tirore ne ninemoticā'to.

¹³ Acawererā, Ō'acū musārē Moisé dutise doca niato nīgū mejēta cūcu niwī. Musā “Moisé dutise doca niwe'e” nimirā, “No'o ũsā ña'arō ũaripejasere weerāti”, niticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Āpērārē ma'irā, weetamuña. ¹⁴ Marī Moisé dutise nipe'tisere ni'cārōputa neonū'cōmasī'i. A'tiro ni'i: “Marī basu ma'irōnojōta āpērā quē'rārē ma'irōua'a”, ni'i. ¹⁵ Musā a'merī ma'iti, a'metu'ti, ucjarā pūrīcā, wa'icurā a'mequērā weronjō weerā wee'e. Musā basuta ducawati, masāpe'tirā weerāsa'a. Tojo wa'ari nīrā, tu'omasī, nisetiya.

Espiritu Santu weedutisere weeroua'a nise ni'i

¹⁶ Musārē a'tiro wereguti. Espiritu Santu musārē weedutironojōta weenu'cūcā'ña. Musā tojo wéerā, ña'ase musā ũaripejasere weesome. ¹⁷ Marī ña'arō weesī'rīse, marī ũaro weese ni'i. Espiritu Santu cū ũase mejēta ni'i. Te ni'cārōnojō niwe'e. Espiritu Santu cū weedutise añuse ni'i. Ña'arō weesī'rī, ũaripejase niwe'e. A'te pūaperi a'mequē'e. Tojo weerā marī añurō weesī'rīmirā, weetisa'a. Espiritu Santu cū ũasere wéerā, ña'arō ũaripejase pe'ere weewe'e. ¹⁸ Marīrē Espiritu Santu sū'ori añurō weeseticā, “Moisé dutise me'rā marī yu'rūrāsa'a”, ni wācūtisa'a majā.

¹⁹ No'o ña'arō wee ũaripejasere maata masīno'o. Tere wéerā, a'tiro weesama. Na nūmosānumia, na marāpūsumūa nitirārē a'metārāsama. Ña'ase bujicā'sama. Na nipe'tise ña'ase ũaripejasere ne bopoyase marīrō weesama. ²⁰ Ō'acū mejētare, āpērānojōrē ējōpeosama. Tu'oña'rī masā yai weesenjōrē weesama. Ī'atu'tisama. A'merī wapasama. Āpērārē doesama. Sajatiro weemicā, uayesama. Na tu'sase dia'cūrē weecā'sama. Na ye se'sarore wācūsama. Na ni'cārō me'rā a'merī nimi'cārā ducawatisama. ²¹ Hōsepīja nisama. Masārē wējēcō'asama. Que'asama. Que'arā, ña'arō weesere yu'ruoquejocā'sama. Tojo nicā apeye peje a'te weronjō weenemosama. Musārē todoporopu ni'caronjōta werenemogūti tja. No'o tenojōrē weesetigunojō Ō'acū wioḡu nīrōpu ũ'musepu wa'asome.

²² Espiritu Santu pe'e marīrē sū'ori a'tiro weeseticā weesami. Āpērārē ma'isa'a. E'catise cūsosa'a. Marī ya ejeripō'rāpu añurō tu'oña'sa'a. Marīrē ña'arō weecā, uatisa'a. Āpērārē pajaña'sa'a. Narē añurō weesa'a. Queoro, diacjū weeme'ricā'sa'a. ²³ “Āpērā yu'ruoro ni'i”, ni tu'oña'tisa'a. Ña'arō weesere weesī'rīmirā, weetisa'a. A'te Espiritu Santu me'rā weese añuse dia'cū ni'i. Tojo weero a'tere ne ni'cārō dutiro “Weeticā'ña” ni cā'mota'aro marī'i. ²⁴ Marī Jesucristo yarā nitjīarā, ña'arō ũaripeja niseti'quere du'ucā'a majā.

²⁵ Espiritu Santu marīrē Ō'acū me'rā ninu'cūcā weemi. Tojo weerā Espiritu Santu weedutironojōta weesetiroua'a. ²⁶ Marī “Āpērā yu'ruoro ni'i” nise me'rā narē uacā weeticā'rā. “Na yu'ruoro ni'i”, niticā'rā. A'merī ũoticā'rā.

6

Pablo a'merī weetamudutise ni'i

¹ Acawererā, ni'cū Jesucristore ējōpeogū apetero ña'arō weebosami. Cū tojo weecā, Jesucristore añurō ējōpeorānojō cūrē weetamuña. Cūrē “Ña'arō weesere du'uya”, niña. Ō'acūrē acobojose sērīdutiya. Tere weetamurā, pajaña'se me'rā weeya. Musā quē'rā ña'arō weeri nīrā, añuse yere wācūnurāña. ² Musā āpērārē no'o mejēcā wa'acā, a'merī weetamuña. Tojo weerā Jesucristo dutisere queoro weerāsa'a.

³ Apetero ni'cū “Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i”, ni wācūsami. Cū āpērā yu'ruoro nitimigū, mejō waro wācūma'acā'sami. Tojo nīgū, cū basuta nisoogū weemi. ⁴ Marīnucū űañurō weemiti yu'u? nīgū, marī weesere beseroua'a. Añurō wéeca be'ro “Āpērā yu'ruoro añurō weepā” nīrō marīrō marī ye pe'ere e'catiroua'a. ⁵ Marī ni'cārērā marī wee'quere Ō'acūrē yu'tirāsa'a. Tojo weerā marīnucū cū cūu'quere weeroua'a. ⁶ Musā Jesucristo ye queti bu'erārē weetamuña. Musā cuosere narē ducawaaya.

⁷ Musā a'tere masīña. Ō'acūrē ña'arō bujicā'a, cūrē ña'arō weedu'tita basiowe'e. “Ō'acū yu'u ña'arō weecā, bu'iri da'resome”, ni wācūtīcā'ña. Musārē queose me'rā wereguti. Marī otese dūca otecā, marī ote'quenojōta pī'rī dūcatisa'a. Marī weesetise quē'rā te weronjō ni'i. Marī weesetironojōta mejārōta tja bocarāsa'a. ⁸ Ni'cū ña'arō ũaripejasere weegunojō ña'asere bocagusami. Ō'acū cūrē bu'iri da're bajuriogusami. Apī Espiritu Santu ũaronojō weegū pe'e añusere bocagusami. Cū Ō'acū tiropu catinu'cūcāsami. ⁹ Tojo weerā añusere wéerā, marī caributitīcā'rā. Marī caributitīcā,

Õ'acũ añusere queoro marĩrẽ o'ogusami. ¹⁰ Tojo weerã nipe'tirãrẽ marĩ põtëorõ añurõ weerã. Jesucristore ëjõpeorã pe'ere añurõ weeyũ'runũ'cãrã.

Pablo weretũo'que ni'i

¹¹ Mũsãrẽ añurõ ï'adutigũ pacase ojaguti. A'te nituose daripure yũ'u basuta oja'a. ¹² Mũsãrẽ õ'rëcju yapa caserore yejecõ'adutiri masã narẽ ãpërã añurõ wãcũcã ñarã, tojo weedutisama. Marĩ Jesucristo curusapũ yũ'rũose quetire bu'ecã, judío masã marĩrẽ tu'ti, ña'arõ weema. Na te pe'ere uatirã, mũsãrẽ tojo yejecõ'adutisama. ¹³ Na yejecõ'adutiri masãmarĩcã nipe'tise Moisé dutisere weepe'otima. Tojo weepe'otimĩrã, mũsãrẽ yejecõ'adutima. Na a'tiro nisĩ'rĩrã, tojo weesama. "Ësãta Galacia ði'tacjãrãrẽ Moisé dutisere weecã weepũ" nisĩ'rĩrã, tojo dutisama. ¹⁴ Yũ'u pũrĩcã na weronojõ niwe'e. Jesucristo marĩrẽ yũ'rũogu curusapũ wẽrĩ'que pe'ere were'e. Yũ'ure "Ãpërã yũ'rũoro nimi" niato nigũ mejëta were'e. Yũ'u Jesucristo wẽrĩse me'rã a'ti turicjãrã na ñaripejasere du'ucã'wã. Yũ'u tere wãcũnũrũwe'e majã. ¹⁵ Õ'acũ ï'orõpũre õ'rëcju yapa caserore yejecõ'ano'se, yejecõ'ano'tise wapamarĩ'i. Marĩ Jesucristore ëjõpeose, tojo nicã marĩ ña'arõ weeseti'quere ðacayuse pũrĩcã wapati'i. ¹⁶ Nipe'tise yũ'u bu'e'quere weesiraturãrẽ Õ'acũ na ye ejeripõ'rãrĩpũ ejerisãjãcã weeato. Narẽ pajaña'to. Nipe'tirã cũ yarãrẽ tojo weeato.

¹⁷ Yũ'u Jesucristo ye quetire bu'ecã, na yũ'ure tãrã, cãmida're'que wã'ña'a. Na tojo wee'que me'rã Jesucristore yũ'u da'raco'tesere ï'o'o. Tojo weerã ni'cãcã me'rã ne ni'cũ yũ'ure caribonemotĩcã'to. Yũ'u bu'esere ucũ maasonemotĩcã'to.

¹⁸ Marĩ wioqu Jesucristo mũsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Mũsãrẽ yũ'u acawererãrẽ weronojõ ma'i'i.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Éfesocjārārē ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē bu'iri da'leri wi'ipū nīgū, ojaca niwī. Apetero weegu Romapu nīgū, ojagu ojapī.

A'ti pūrīrē Ō'acū cū weesi'rī'caronojōta cū ūaritero nicā, nipe'tirārē, nipe'tisere Jesucristo doca tojacā weegusami nisere ojacu niwī. Tojo nicā judio masā, judio masā nitirārē Jesucristo me'rā ni'cā upata nima nisere ojacu niwī. Musā weesetisere ni'cā wi'icjārā Ō'acū ya curuacjārā weronjō weeroua'a nisere ojacu niwī. Ŋa'arō weesere cā'mota'aroua'a nisere ojacu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeori curuacjārā Éfesopu nirārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo Jesucristo besecū'cu ni'i. Cū yu'ure Ō'acū ūa'caronojōta cū ye quetire weredutigu cūuwī. Musā Ō'acū yarārē, Éfesopu nirārē añuduti'i. Musā Jesucristore ējōpeonu'cū'u.

² Musārē Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī wiogu añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Cristo me'rā Ō'acū marīrē añurō wee'que ni'i

³ Ō'acū, marī wiogu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cristo yarā niyucā, Ō'acū marīrē añurō weecu niwī. Marīrē ma'igū, nipe'tise ū'musepu ejeripō'rā cjase añusere o'ocu niwī.

⁴ A'ti turi weese dūporo cū marīrē beseyutojacu niwī. Cristore ējōpeorā cū yarā sājārāsama ni wācūgū, tojo besecu niwī. Marīrē cū l'orōpūre añurā, bu'iri moorā niato nīgū tojo weecu niwī. ⁵ Dūporopu cū marīrē ma'igū, cū pō'rā wa'arāsama, nitojacu niwī. Jesucristore ējōpeoato nīgū marīrē tojo weecu niwī. Tere wéegu, cū weesi'rī'caronojōta weecu niwī. ⁶ Cū macū cū uputu ma'igū me'rā marīrē añurō weecu niwī. Tojo weerā cū marīrē añurō wee'quere wācūrā, cūrē e'catipeonu'cū'u. ⁷⁻⁸ Ō'acū marīrē uputu ma'igū, cū macūrē o'ocu niwī. Cū curusapu wērīse me'rā, cū ye dí o'mabūrose me'rā marī ŋa'arō wee'que wapare wapayecu niwī. Te me'rā Ō'acū marī ŋa'arō wee'quere acobojocu niwī. Marīrē añurō wéegu, tojo weecu niwī. Cū marīrē añurō weesere masiāto nīgū masīsere, tu'omasīsere marīrē o'oyu'rumajācu niwī. ⁹ Marīrē cū weesi'rī'que, todūporo masino'ña marī'quere masicā weecu niwī. Cū Jesucristo wērīse me'rā cū yarārē "Añurō weetu'ajanu'cōgūti" ni'quere masicā weecu niwī. ¹⁰ A'ti ūmūco pe'ticā, nipe'tise Ō'acū "A'tiro wa'arosa'a" ni'caronojōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, cū ūa'caronojōta weegusami. A'tiro weegusami. Cū nipe'tirā ū'musepu nirā, a'ti nucūcāpu nirārē Cristore na dūpoá sōrōgāsami.

¹¹ Ō'acū marīrē Jesucristo me'rā ni'cārō me'rā nidutigu dūporopu beseyucu niwī. Marīrē cū "O'oguti" ni'quere ŋe'edutigu tojo weecu niwī. A'te nipe'tise cū "Weeguti" nise cū wācūyu'quepu ni'i. Cū nipe'tise añutu'sa'a nisere weesami. ¹² Cū a'tiro wéegu, ūsā Cristore ējōpeomu'tārārē añurō weecā ūagu besecu niwī. Ūsā añurō weese me'rā masā cū Ō'acū nise pacare añurō wācūato nīgū tojo besecu niwī. ¹³ Cristo curusapu wērī'que me'rā masā quē'rā Ō'acū yarā wa'awu. Musā diacjū cjase Cristo ye quetire tu'orā, cūrē ējōpeowu. Cū ye queti a'tiro ni'i. Marī pecame'epu wa'abo'cārārē yu'ruwetica weecu niwī. Cūrē ējōpeocā, Ō'acū musārē cū yarā tojacā weecu niwī. Yarā nima nisere i'osi'rīgū, musārē Espiritu Santure o'ocu niwī. Espiritu Santu Ō'acū "Musārē o'oguti" ni'cūta nimi. ¹⁴ Ō'acū Espiritu Santure marīrē o'tojacu niwī. Tojo weerā marī masī'i. Diacjūta nipe'tise cū "O'oguti" ni'quere o'ogusami. Cū o'otjere yucuerā wee'e. Cū yarā nipe'tirā ŋa'arō weeseti nimi'cārārē yu'ruwetipe'ticā weegusami. Tojo wéeca be'ro cū "O'oguti" ni'quere o'ogusami. Cū tojo weecā i'arā, masā Ō'acūrē "Añubutiagu nimi", nirāsama.

Pablo Éfesocjārārē sērībosase ni'i

¹⁵⁻¹⁶ Yu'u musā añurō weesere masī'i. Musā marī wiogu Jesure ējōpeo'o. Tojo nicā nipe'tirā Ō'acū yarārē ma'i'i. Musā tojo weecā wācūgū, yu'u Ō'acūrē sērībosasetirinucū cūrē e'catise o'onu'cū'u. ¹⁷ Ō'acū, marī wiogu Jesucristo pacu añubutiagu nimi. Cūrē musā ye niatjere a'tiro sērībosa'a: "Ō'acū, Espiritu Santu tu'omasīse o'ato narē. Mu'u ye cjasere añurō i'oto. Nemorō mu'urē masīdutigu tojo weeato. ¹⁸ Ō'acū,

na tu'ona'rõpu mu'u ye cjasere masicã weeya. Mu'u narê añurõ weesi'rîgũ besecu niwã. Nipe'tirã mu'u yarãrê añubutiasere o'ogusa'a. A'tere narê añurõ masicã weeya. ¹⁹⁻²⁰ Mu'u tutuayu'rugũ ni'i. Mu'u tutuase ne pe'tisome. Te me'rã ùsã Jesucristore ãjõpeorãrê ducayugu wee'e. Mu'u tojo weesere narê masicã weeya", ni sãrĩbosa'a. Õ'acũ tutuase a'tiro ni'i. Cũ, cũ tutuase me'rã Cristo wãrĩ'cupure masacã weecu niwĩ. Cũ masãmujãaca be'ro cãrê cũ tiro u'musepu wiogu dujiri cãmuro diacjã pe'e dupocu niwĩ. Cũ tutuase me'rãta cũ uaronojõ marĩrê ducayugu weemi. ²¹ Õ'acũ Cristore a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tirã a'ti nucũcãpu nirã, u'musepu nirã, na wiorãrê, no'o ãpãrãrê dutirãnojõrê na bu'ipu tojacã weecu niwĩ. A'ti umucopu, ape umucopure tojota weenu'cũcũsami. ²² Õ'acũ nipe'tisere, nipe'tirãrê Cristo doca tojacã weecu niwĩ. Tojo nicã nipe'tirã Cristore ãjõpeose cururicjãrã dupoã sõrõcu niwĩ. ²³ Nipe'tirã cãrê ãjõpeose cururicjãrã ni'cã curua nima. Ti curuacjãrã cũ upu weronojõ nima. Tojo nicã Jesucristota nipe'tiropu nibi'acã'sami. Cãrê ãjõpeose cururicjãrã cũ uaro weemasĩma. Tojo weero narê añurõ weemasĩse du'sawe'e.

2

Õ'acũ marĩrê ma'igũ yu'ruo'que ni'i

¹ Toduporopu Cristore ãjõpeose duporo masã ña'arõ weecãrã niwã. Masã ña'arõ wee'que bu'iri Õ'acũ i'orõpũre wãrĩ'cãrã weronojõ nicãrã niwã. ² ãpãrã a'ti turicjãrã weronojõ ña'arõ weenu'cũcãrã niwã. Wãtĩa wiogu uaronojõ weecãrã niwã. Cũ a'ti turicjãrã Õ'acũrê yu'runu'cãrãrê dutigu nimi. ³ Toduporo marĩ nipe'tirã tojota ña'arõ weenu'cũwã. Ña'arõ weesi'rĩsere uaripejawa. Marĩ no'o uaro weesi'rĩsenojõrê, ña'arõ wãcũsenojõrê weewu. Tojo weerã marĩ quẽ'rã Õ'acũrê bu'iri da'reno'bopã. ãpãrãrê pecame'epu cõ'a, bu'iri da'rero weronojõ da'reno'bopã. ⁴ Cũ pe'e marĩrê uputu ma'igũ, pajaña'se cuoyu'ruawĩ. ⁵ Marĩ ña'arõ wee'que bu'iri Õ'acũ marĩrê "Wãrĩ'cãrã weronojõ nima", ni i'awĩ. Cristore ãjõpeoca be'ro marĩrê "Cristo me'rã ni'cãrõ me'rã nima", ni i'asami. Cũ Cristore masõ'caronojõta marĩ quẽ'rãrê catise pe'titĩsere o'ocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ marĩrê pajaña'gũ, ña'arã nimi'cãrãrê yu'ruocu niwĩ. ⁶ Õ'acũ Jesucristore masõcu niwĩ. Cãrê masõ'caronojõta marĩ Jesucristo yarãrê masãmujãa'cãrã weronojõ weecu niwĩ. Jesucristo u'musepu wiogu dujiri cãmuro dujironojõta marĩrê cũ me'rãta tja u'musepu dujiyutojarã weronojõ nicã weecu niwĩ. Ña'arõ nisetise me'rã nisome majã. ⁷ Jesucristo cũ wãrĩbosa'que me'rã marĩrê ma'isere, cũ añubutiaro weesere i'ocu niwĩ. Be'ropu nipe'tirãrê tere masicã uagu tojo weecu niwĩ. ⁸ A'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã Õ'acũ añurõ weese me'rã yu'ruawu. Te marĩ basu wee'que mejãta ni'i. Õ'acũ pe'e marĩrê yu'ruowĩ. ⁹ Marĩ añurõ weesere i'agũ mejãta yu'ruowĩ. Tojo weegu ne ni'cũ "Yu'u añurõ wee'que wapa Õ'acũ yu'ure yu'ruowĩ", nita basiowe'e. ¹⁰ A'tiro ni'i. Marĩ cũ wee'cãrã ni'i. Jesucristo ya curuacjãrã nidutigũ tojo weecu niwĩ. Duporopu marĩ añurõ weeatjere wãcũyutojacu niwĩ. Tere añurõ weedutigũ marĩrê Jesucristo yarã wa'acã weecu niwĩ.

Marĩ Jesucristo me'rã añurõ nicã'a nise ni'i

¹¹ Masã toduporopu niseti'quere wãcũña. Masã judio masã niwe'e. Tojo weerã judio masã õ'rẽcju yapa caserore yejeco'arã, a'tiro nisama masãrê: "Na yejeco'ano'ña marĩrã nima." Na basu pe'e "Ësã yejeco'ano'cãrã Õ'acũ yarã ni'i", nimisama. Masã pe'ere "Õ'acũ yarã nitima", nisama. Tojo weese upupu weese dia'cũ ni'i. Tojo weese masãrê Õ'acũ yarã wa'acã weewe'e. ¹² Titapũre masã ãjõpeose duporo Cristore moocãrã niwã. Masã Õ'acũ yarã Israe curuacjãrã me'rã niticãrã niwã. Õ'acũ Israe curuacjãrãrê a'tiro nicu niwĩ: "Narê añurõ weeguti. Na wiogu nigũti. Yarã nirãsama", nicu niwĩ. Masã pe'ere tojo niticu niwĩ. Masã Õ'acũ ùsãrê yu'ruogusami nisere masitĩcãrã niwã. Õ'acũrê moocãrã niwã. ¹³ Ni'cãrõacã pũricãrê masã Jesucristore ãjõpeorã ni'i. Tojo weerã toduporopu cãrê masitimi'cãrã cũ yarã wa'acãrã niwã. Cristo cũ wãrĩse, cũ dí o'maburose me'rã masãrê cũ yarã wa'acã weecu niwĩ. ¹⁴ Cristo nimi marĩrê ejerisãjãsere o'ogu. Cãta marĩrê judio masãrê, judio masã nitirãrê ni'cã curuacjãrã wa'acã weecu niwĩ. Marĩ a'merĩ i'asĩrĩtimi'quere du'ucã weecu niwĩ. ¹⁵ Cũ wãrĩse me'rã Moisé duti'quere weerã, ne ni'cũ yu'ruwetimasitimi nisere masicã weecu niwĩ. Tojo weegu Cristo pua curua nimi'cãrãrê cãrê ãjõpeocã i'agũ, ni'cã curuata weecu niwĩ. Tojo weese me'rã marĩrê añurõ ni'cãrõ me'rã niseticã weecu niwĩ. ¹⁶ Cũ curusapu wãrĩse me'rã marĩrê judio masãrê, judio masã nitirã me'rã a'merĩ marĩ pe'sutisere

du'ucā weecu niwī. Cū wērīse me'rāta tja marī pua curua nimi'cārārē ni'cā curua weecu niwī. Tojo nicā te me'rāta Ō'acū ī'orōpore marirē añurā wa'acā weecu niwī.

¹⁷ Cristo a'ti nucūcāpu a'tigu, "Ō'acū masā me'rā añurō nisetisere apogu a'tiwū", ni werecu niwī. Ēsā judío masā Ō'acū yere masī'cārārē werecu niwī. Tojo nicā masā quē'rā judío masā nitirā, Ō'acū yere masīti'cārārē te quetire werecu niwī. ¹⁸ A'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā marī judío masā, judío masā nitirā nipe'tirā marī pacu Ō'acūrē sērīmasī'i. Cūrē ējōpeo, masīta basio'o. Cū tiropu wa'amasī'i. Espiritu Santu ni'cū nigū cū weetamuse me'rā tojo weeta basio'o. ¹⁹ Tojo weerā masā judío masā nitirā Ō'acū ī'orōpore apesecjārā sijari masā weronōjō niwe'e. Ō'acūrē masītirā weronōjō niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Judío masā Cristore ējōpeorā weronōjōta Ō'acū ya curuacjārā ni'i. Nipe'tirā Cristore ējōpeorā me'rā ni'cū pō'rā, Ō'acū pō'rā ni'i. ²⁰ Marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā ni'cā wi'i yéeca wi'ijo weronōjō ni'i. Ti wi'i yeenu'cā'que a'tiro ni'i. Jesucristo besecū'cārā, tojo nicā Ō'acū wereduti'quere wereturari masā musārē ne waro bu'edu'pocāticārā niwā. Tere tū'orā, ējōpeocārā niwū. Na ne waro yeenu'cācaga ūtāgā weronōjō Jesucristo nimi. ²¹ Yeenu'cācaga ūtāgā me'rā nipe'tise ti wi'i cjase queoro ninu'cūcā'a. Nipe'tise apeye ūtāpaga tiga yeenu'cācaga ūtāgā me'rā yee a'mesu'ono'o. Queoro tiga me'rā añurō yeeturiamujāno'o. Tojo weronōjō Cristo marī cūrē ējōpeocā, āpērā todūporo ējōpeorā me'rā añurō a'mesu'acā weemi. Āpērā cūrē ējōpeowā'cācā, cūta tja marī nipe'tirārē ni'cā curua, pajiri curua wa'acā weemi. Āpērā marī nipe'tirārē ī'arā, wiopesase me'rā "Ō'acū ya curua ni'i", nirāsama. ²² Masā quē'rā judío masā nitirā āpērā Jesucristore ējōpeorā me'rā a'mesu'a, Ō'acū ya curuacjārā toja'a. Ō'acū Espiritu Santu me'rā musāpore nimi.

3

Pablo "Judío masā nitirārē bu'edutigu cūuno'wū" ni'que ni'i

¹ Ō'acū musārē ma'īgū, añurō weecu niwī. Cū tojo weesere wācūgū, cūrē e'catipeo'o. Yu'u Pablo masā judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire werese wapa, bu'iri da'rieri wi'ipu ni'i. ² Masā masīsa'a, Ō'acū musārē pajaña'gū, añurō weesī'rīgū, yu'ure a'tiro weredutiwī. Judío masā nitirā quē'rārē yu'ruomi nisere weredutiwī. ³ Ō'acū todūporopu masīno'ña marī'que quetire yu'ure bajuyoropu ī'owī. Tere "Judío masā nitirārē añurō weeguti" ni'quere yu'ure masīcā weewī. Yu'u musārē a'te dūporo pejetipawa ojatojapu. ⁴ Masā tere bu'ērā, yu'ure "Cristo ye queti, todūporo masīno'ña marī'que quetire cū masīmī", nirāsa'a. ⁵ Dūporocjārā Ō'acū judío masā nitirārē ñe'egūsami nisere masīticārā niwā. Ni'cārōacā pūrīcārē Espiritu Santu me'rā cū yarā, cū besecū'cārārē weremi. Tojo nicā tere cū wereduti'quere wereturari masārē weremi. ⁶ Te todūporo masīno'ña marī'que queti a'tiro ni'i. Judío masā nitirā Jesucristore ējōpeorā, judío masā weronōjō Ō'acū pō'rā sājārāsama. Na quē'rā cū o'otjere ñe'erāsama. Na pua curua nimi'cārā ni'cā curua nirāsama. Ō'acū "Judío masārē Jesucristo me'rā añurō weeguti", nicu niwī. Cū tojo ni'quere judío masā nitirā quē'rārē weegusami.

⁷ A'te quetire Ō'acū yu'ure weredutigu cūuwī. Yu'u ña'agū nimicā, yu'ure añurō wéegu, cū tutuaro me'rā tojo cūuwī. ⁸ Yu'uta mejō nigū waro nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeorā docapu tū'ofā'a. Tojo nimicā, yu'ure añurō weesī'rīgū, a'tiro weecu niwī. Judío masā nitirārē cū bese'cu Cristo ye añuse quetire weredutiwī. Te queti a'tiro ni'i. Ō'acū Jesucristo me'rā añubutiasere marirē weemi. Te añusere marī wācūpōtēowe'e. ⁹ Apeyere Ō'acū nipe'tirā te queti todūporocjārā masīti'quere masīato nigū yu'ure o'owī. Cū nipe'tisere wee'cu te quetire maata wereticu niwī. Te queti cū ne waro wācūyu'que a'tiro ni'i. "Judío masā nitirā judío masā weronōjō Ō'acū pō'rā nirāsama", nicu niwī. ¹⁰ Tojo weero ni'cārōacārē Jesucristore ējōpeori curuacjārā me'rā a'tiro wa'a'a. Na peje cururi nimi'cārā ni'cā curua wa'acā ī'arā, u'musecārā wiorā, tojo nicā wātī yarā tutuarā a'tiro nisama: "Ō'acū masīyu'ruami. Añubutiaro wācūse cuomi", nisama. ¹¹ Ne waropu Ō'acū "Tojota peje cururicjārārē ni'cā curua wa'acā weeyapatiguti", nicu niwī. Cū ni'caronōjōta Jesucristo marī wiogu me'rā queoro wa'acā weecu niwī. ¹² Cristo me'rā marī Ō'acūrē masīta basio'o. Jesucristore ējōpeotjārā, uiro marirō "Marirē ñe'egūsami", ni'i. Cūrē sērīmasī'i. ¹³ Yu'u musārē were'que bu'iri pi'eti'i. Musārē a'tiro weecā ua'a. Yu'u pi'etisere wācūrā, bñjaweticā'ña. Pi'etigu, Ō'acū musārē añurō wee'quere āpērārē wācūcā wee'e.

Cristo masārē ma'isere masiāto nīgū, Pablo sērībosase ni'i

¹⁴ Ō'acū, marī wiogu Jesucristo pacure e'catipeo'o. Musā judio masā nitirārē añurō weesere wācūgū, tojo wee'e. ¹⁵ Ō'acūta pacu nimu'tā'cu nimi. Cū me'rā pacu nise nu'cā'a. Cū nipe'tise cururicjārā u'musepu nirá, a'ti nucūcāpu nirá ni'cārō me'rā nisetiā weecu niwī. ¹⁶ Marī pacure musā ye niatjere sērībosa'a. Cū añubutiagu, tutuyau'rugū nimi. Cū Espiritu Santu musārē wācūtutuacā weegusami. ¹⁷ Musā Cristore ějōpeo, nemorō cū me'rā añurō niato nīgū sērībosa'a. Apeyema, musā Cristore, tojo nicā āpērārē añurō ma'icā uagu sērībosa'a. ¹⁸ Musā nipe'tirā Ō'acū yarā me'rā Jesucristo marīrē ma'iyu'runu'cāsere masidutigu sērībosa'a. Cū nipe'tirā masārē uputu waro ma'imi. Wiorā, mejō nirá, nipe'tirāpureta ma'inu'cūcā'mi. Cū ma'ise ne pe'tisome. ¹⁹ Musārē cū ma'isere masidutigu sērībosa'a. Cū ma'isere wācūpōtōomasitisa'a. Te, cū ma'isere masirā, cū weronojō añurā, ña'ase moorā nirása'a. Tojo weerā Ō'acūrē cuoyu'ruarāsa'a.

²⁰ Nipe'tirā "Ō'acūrē añuyu'ruami", niato. Cū nipe'tise marī sērīse yu'ruoro o'osami. Marī wācū'que nemorō o'omasīsami. Cū tutuaro me'rā marīrē tojo weemasīsami.

²¹ Tojo weerā Ō'acū marī Jesucristore ějōpeori curuacjārē añurō weecā ĩ'arā, nipe'tirā Ō'acūrē e'catipeonu'cūcā'to. Tojo nicā Jesucristo masāpure weesere ĩ'arā, tojota weeato. A'tocaterocjārā, be'rocjārā quē'rā tojota Ō'acūrē e'catipeonu'cūcā'to.

Tojota wa'arosa'a.

4

Jesucristore ějōpeorārē ni'cārō me'rā nisetiduti'que ni'i

¹ Yu'u marī wiogu ye quetire werese wapa, bu'iri da'leri wi'ipu ni'i. Ō'acū cū tutuaro me'rā marīrē añurō weecu niwī. Tere wācūgū, musārē a'tiro weecā u'a. Musā Ō'acū bese'cārā weronojōta añurō weesetiya. ² Ne ni'cū "Āpērā yu'ruoro ni'i", ni wācūtīcā'ña. Nitū'tiro marīrō queoro weeya. Musārē ña'arō, mejēcā weecā, wācūtutuaya. Āpērārē ma'irā, queoro weeticā ĩ'arā, tojo ta'oña'cā'ña. ³ Espiritu Santu musārē ni'cārō me'rā nisetiā weemi. Musā ni'cārō me'rā añurō nisetirāti nirá, a'merī acobojoya. A'merī añurō wejepeo, cumuca marīrō ñiña. ⁴ Marī ni'cā curuacjārā ni'i. Espiritu Santu ni'cū nīgū, marī nipe'tirāpure nimi. Ō'acū u'musepu wa'adutigu marī nipe'tirārē beseyucu niwī. ⁵ Marī wiogu Jesucristo ni'cūta nimi. Marī nipe'tirā cūrē ni'cārōnojō ějōpeo'o. Jesucristore sirutusere ĩ'orā, marī nipe'tirā wāmeyeno'o. ⁶ Ō'acū marī pacu ni'cūta nimi. Cū marī nipe'tirā wiogu nimi. Cū, cū yarā me'rā cū ye cjasere weemi. Cū yarā nipe'tirāpure nimi.

⁷ Tojo nimicā, Cristo marīrē, marīnucūrē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī. ⁸ Tojo weero Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta ni'i. A'tiro ojano'wū:

Cū u'musepu mujāase ðuporo cūrē ĩ'atu'tirārē docaque'acā weecu niwī.

Cū mujāaca be'ro masārē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī.

⁹ Cū u'musepu mujāasere ucūrā, cū topu mujāati ðuporo a'ti di'tapu dijaticu niwī yujupu, nirá wee'e. Dijati, a'topu nicu niwī. ¹⁰ Cūta tja a'ti di'tapu ni'cu u'muse añubutiapopu Ō'acū nirōpu mujāacu niwī. Tojo weegu nipe'tiropu dutimasīmi.

¹¹ Jesucristo cū yarārē, nānucūrē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī. Ni'cārērārē besecūu, cū ye queti wererā sājācā weecu niwī. Āpērārē Ō'acū cū ucūse tu'o'quere wereturiarā sājācā weecu niwī. Āpērārē, cū masārē pecame'epu wa'abo'cārārē yu'ruwetise quetire werecusiari masā sōrōcu niwī. Āpērārē, Jesucristore ějōpeorārē su'ori bu'edutigu cūucu niwī.

¹² Tojo wee cū yarārē cū ye cjasere da'rato nīgū tojo weecu niwī. Cū ya curuacjārārē cū uaro weenemoato nīgū tojo weemasīsere o'ocu niwī.

¹³ Tere wee, marī a'merī weetamurā, Ō'acū macūrē nemorō ějōpeonemorāsa'a. Cūrē añurō masirāsa'a. Tojo nicā Ō'acū uaronojōta queoro weemasīnemorāsa'a. Ō'acū bese'cu Cristo nipe'tisere añurō niseticu niwī.

Marī cūrē ějōpeori curuacjārā quē'rā cū weronojōta nisetirāsa'a. ¹⁴ Tojo weerā wī'marā weronojō ðucayumujārā nisome. Nipe'tisetiri ma'ma bu'esere ta'orā, na'irō ðucayumujāsome. Nisoome'irī masā marīrē mejēcā ějōpeocā weesome. ¹⁵ A'tiro pe'e bucurā weronojō weerāsa'a. Diacjū a'merī ma'i, ucūrāsa'a. Siape me'rā diacjū cjasere ějōpeotu'ajanu'cōrāsa'a. Tojo nicā, āpērārē weryapada'reorāsa'a. Nipe'tise no'o marī weesere Cristo me'rā nirá, cū uaro weenemorāsa'a. Cūta nimi cūrē ějōpeori curuacjārā ðupoā.

¹⁶ Tojo ðupoā nīgū, marīrē queoro a'mesu'acā weemi. Marī upu peje ðucawatimīrō, ni'cā uputa ni'i. A'te weronojō marī cūrē ějōpeorārē ni'cā curuata cū

me'rã ni'cãrõ me'rã nicã weemi. Marĩ ãjõpeorãncũ a'merĩ weetamurã, siape me'rã weetamuwã'cã, a'merĩ ma'itu'ajanu'cõrãsa'a.

Jesucristo me'rã ma'ma weesetisere boca'que ni'i

¹⁷ Marĩ wioqu dituro me'rã musãrẽ a'tiro weeduti'i. Musã Õ'acũrẽ masitirã weronjoõ weeticã'ña. Toduporopu weeseti'quenojõrẽ weeticã'ña. Õ'acũrẽ masitirã no'o uaro wãcũ, weema'acã'sama. ¹⁸ Na tu'omasitima. Na'itĩ'arõpu nirã weronjoõ nima. Õ'acũ masãrẽ añurõ weesere masitima. Õ'acũ yere wãcũsĩ'rĩtirã, tu'omasitirã weronjoõ nima. Tojo weerã Õ'acũ tiropu catinu'cũsome. ¹⁹ Na ña'arõ weesetisere ne bopoyatima. Na no'o uaro ña'arõ weebajaque'atima. Na weetu'sase, nipe'tise ña'asere weema. Na weesere "¿Añumitito?" ni wãcũtima. ²⁰ Musã pũricãrẽ Cristo Õ'acũ besecũ tojo weesere weedititica niwĩ. ²¹ Musã queorota cũ ye quetire tu'orã, masĩsa'a. Cãrẽ ãjõpeorã weesetisere Jesũ bu'e'quere masĩsa'a. ²² Musã toduporopu weeseti'quema du'ucã'ña majã. Musã "Ña'arõ uaripejasere weérã, e'catirãsa'a", ni wãcũmipã. Niwe'e. Tojo weese musãrẽ dojorẽpã. ²³ Musã mejecã wãcũsere ducayuroua'a. ²⁴ Õ'acũ uaronjoõta ma'ma weesetisere weeya. A'tiro weérã, ãpẽrãrẽ musã queoro weerãsa'a. Tojo nicã Õ'acũ i'orõpũre añurã nirãsa'a.

²⁵ Tojo weerã a'merĩ nisoosere du'ucã'ña. Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã ni'i. Te ye bu'iri a'merĩ diacjũ ucũrõu'a'a.

²⁶ Musã uarã, ña'arõ weeticã'ña. Uana'iaticã'ña. ²⁷ Wãtĩ musãrẽ uadojacã weesĩ'rĩsere cã mota'aya.

²⁸ Toduporopu yajapo'cu yajanemoticã'to majã. Yajaronjoõ o'ogu, da'rato. Tojo weegu cũ basu quẽ'rã cuogusami. Cũ da'ra'que wapa me'rã pajasecuorã quẽ'rãrẽ weetamumasĩgũsami.

²⁹ Ña'asere ucũticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Añuse, no'o masãrẽ weetamusenojõ pe'ere ucũña. Tojo weérã, musã ucũse tu'orãrẽ añurõ weerãsa'a. ³⁰ Nipe'tise ña'arõ weesere weeticã'ña. Espĩritu Santure bujaweticã weeticã'ña. Õ'acũ Espĩritu Santure o'ose me'rã musã "Õ'acũ yarã nima", nino'o. Tojo weerã musã masĩ'i, Jesucristo a'ticãpu Õ'acũ musãrẽ añurõ yu'ruobutiagusami.

³¹ Nipe'tise a'merĩ ña'arõ tu'oña'sere, pũrĩrõ ucũsere, uayu'rãmajãsere, a'metu'tise, uarã caricũsere, tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũse quẽ'rãrẽ du'ucã'ña. Ne ni'cãrẽ i'atu'titicã'ña. ³² A'tiro pe'e weeya. A'merĩ añurõ weetamu, pajaña'ña. Õ'acũ Cristo me'rã musãrẽ acobojo'caronojõta musã quẽ'rã a'merĩ acobojoja.

5

"Õ'acũ põ'rãrẽ a'tiro nisetiroua'a" ni'que ni'i

¹ Musã Õ'acũ põ'rã cũ mairã ni'i. Tojo weerã cũ weronjoõ weeya. ² Jesucristo marĩrẽ ma'i'caronojõta a'merĩ ma'inu'cũcã'ña. Cũ marĩrẽ ma'igũ, wẽrĩbosacu niwĩ. Cũ wẽrĩbosaque judío masã oveja wĩ'magũrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ãjũamorõpeo'caro weronjoõ ni'i. Õ'acũ na ãjũamorõcã, tu'sacu niwĩ. Te weronjoõ Jesucristo marĩrẽ wẽrĩbosaque tu'sacu niwĩ.

³ Musã Õ'acũ yarã nitoja'a. Tojo weerã musã nũmosãnumia nitirãrẽ, marãpusumua nitirãrẽ ne a'metãrãbajaque'aticã'ña. Nipe'tise no'o ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere weeticã'ña. Tojo nicã ãpẽrã yere uaripejaticã'ña. Ne cã'rõ ña'arõ weesere wãcũticã'ña.

⁴ Ña'asere ucũ bujicã'ticã'ña. No'o uaro ucũma'aticã'ña. Tojo weese queoro niwe'e. Tojo weronjoõ o'orã, a'tiro pe'e weeya. Õ'acũ añurõ weesere a'merĩ ucũ, cãrẽ e'catise o'oya. ⁵ Musã masĩtojasa'a. No'o uaro a'metãrãbajaque'atirãnojõ Jesucristo yarã nitima. Õ'acũ nirõpu wa'asome. Mejãrõta tja ña'asere weegũ, tojo nicã a'ti umuco cjase uaripejayu'rũnu'cãgũ quẽ'rã cũ tiropu wa'asome. A'ti umuco cjase uaripejayu'rũnu'cãse Õ'acũ mejõtare ãjõpeose ni'i. ⁶ Tu'omasĩña. Õ'acũ te ña'ase weerãrẽ cãrẽ yu'rũnu'cãrãrẽ pecame'epu bu'iri da'regusami. Na ña'arõ weesere "Añuse ni'i", nibosama. Na tojo ucũmaasosere ne ãjõpeoticã'ña. ⁷ Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãrãrẽ na ña'arõ weesere ne cã'rõ bu'ipejatamuticã'ña.

⁸ Musã toduporopure ña'arõ weesetirã, na'itĩ'arõpu weronjoõ nicãrã niwũ. Õ'acũrẽ masiticãrã niwũ. Ni'cãrõacã pũricãrẽ marĩ wioqu yarã nĩrã, bo'reyuropu nĩrã weronjoõ ni'i. Õ'acũ ye cjasere masĩ'i. Cũ yarã weronjoõ weesetiya. ⁹ Marĩ bo'reyuropu nĩrã, ãpẽrãrẽ añurõ wee'e. Tojo nicã weesoose marĩrõ Õ'acũ uaronjoõ queoro wee'e. ¹⁰ Nipe'tise musã weesenõjõrẽ "¿Marĩ wioqu e'catigusari?" ni wãcũña. ¹¹ Jesucristore ãjõpeotirã na'itĩ'arõpu nĩrã weronjoõ nisama. Na no'o uaro weema'asama. Musã

na weronojō weeticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Na weesere “Ña'ase Ò'acū weedititise ni'i” ni, bajuyoropu Ì'oña. ¹² Na ya'yioropu ña'arō weesere marī ucūcā, bopoyo ni'i. ¹³ Bo'reyuroropu nipe'tise baju'u. Marī na ña'arō wee'quere ña'a ni'i nírā, bajuyoropu Ì'o'o. Tojo weecā, na ña'arō weesere masísama. Masírā, na quē'rā ducayubosama. ¹⁴ Tojo weero Jesucristore ējōpeotirārē a'tiro ucūno'o:

Mu'u cārīgū, tu'omasitigu weronojō ni'i.

Wā'cāña.

Ò'acū Ì'orōpure wērī'ca weronojō ni'i.

Tojo nimigū, masāña.

Tu'omasíña.

Cristo Ò'acū bese'cu masārē bo'reyuroropu nirārē weronojō weegusami, nino'o.

¹⁵ Tojo weerā musā weesere añurō wācūcasanu'cōña. Ò'acū yere masítirā weronojō niticā'ña. Cū yere masírā weronojō pe'e añurō ñaña. ¹⁶ A'tiro nicā peje ña'ase ni'i. Tojo nimicā, a'tiro weeya. Nipe'tise musā weesetisetirinacū Ò'acū ñaro weeya. ¹⁷ No'o ñaro weema'aticā'ña. “¿Ñe'enojō pe'e Ò'acū uase niti?” ni wācūña. ¹⁸ Que'aticā'ña. Tojo weese yapatidjase ni'i. E'catisí'rírā, Espiritu Santure cuoyu'rumajā ñaña. ¹⁹ Ò'acū ye basasere, Salmo wāmetiri pūrīpu oja'quenojōrē a'merī wereya. Marī wiogure uputu e'catipeose me'rā basapeoya. ²⁰ Marī wiogu Jesucristore ējōpeorā, nipe'tisere Ò'acū marī pacure e'catise o'onu'cūcā'ña.

Ni'cā w'icjārā Jesucristore ējōpeorārē dutise ni'i

²¹ Cristore musā ējōpeose bu'iri wiopesase me'rā a'merī Ì'aña.

²² Marāputirānumia, marī wiogure yu'ti ējōpeoronojōta musā marāpusumuarē yu'ti ējōpeoya. ²³ A'tiro ni'i. Cristo cārē ējōpeori curuacjārā dupoá nimi. Tojo weronojō marāputigore co marāpu co wiogu weronojō nimi. Apeye quē'rārē Cristota cū ya curuacjārārē yu'ruogu nimi. Marī cū ya upucjārā ni'i. ²⁴ Marī cū ya curuacjārā cū dutise doca ni'i. A'te weronojō marāputirānumia quē'rā nipe'tise na marāpusumua dutise doca nirōua'a.

²⁵ Cristo cū ya curuacjārārē ma'igū, marī ye niatjere wērībosacu niwī. Cū ma'icaronojōta, numotirā, musā numosānumiarē ma'ña. ²⁶ Jesucristo cū ya curuacjārārē cū yarā nidutigu tojo wērībosacu niwī. Cū ye quetire ējōpeocā, marī ña'arō wee'quere cō'a ducayucā weemi. Aco me'rā ū'iritisere coero weronojō weemi. ²⁷ Cū, cū ya curuacjārārē añubutiarā cuogati nigū, tojo weemi. De'ro nise ña'ase moorā, bu'iri marīrā wa'acā weemi. ²⁸ Jesucristo cū ya curuacjārārē ma'icaronojōta, musā numotirā, musā numosānumiarē ma'irōua'a. Musā basu ma'irōnojoña ma'ña. No'o cū numorē maigūnojo cū basu ma'igū weemi. ²⁹ A'tiro ni'i. Ne ni'cū cū upure ma'iticā weetimi. A'tiro pe'e weemi. Añurō ba'a, cū upure co'temi. Cristo cū ya curuacjārārē tojota weemi. Marīrē ma'igū, añurō co'temi. ³⁰ Marī cārē ējōpeori curuacjārā cū ya upu ni'i. ³¹ Ò'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Tojo weegu numotigu cū pacusumua me'rā ní'cu narē wijagusami.

Wija, cū numo me'rā nigūsami.

Ò'acū Ì'orōpure na puarā ni'cā upu nirāsama, ni ojano'wū.

³² Te tu'ota basiotise paca ni'i. Tojo nimicā, yu'u pe'e Cristo, tojo nicā cārē ējōpeori curuacjārārē na ni'cā upu nima nisere ucū'u. ³³ Tojo nimigū, a'te quē'rārē nigūti. Numotirānucū musā basu ma'irōnojoña musā numosānumiarē ma'ña. Numia quē'rā, musā marāpusumuarē añurō yu'ti ējōpeoya.

6

¹ Wī'marā, ma'majja, Jesucristore ējōpeorā musā pacusumua dutisere añurō yu'tiya. Tojo weese añu ni'i. ²⁻³ Duporopu Ò'acū Moisére cū dutisere cūucu niwī. Ni'cārō dutisere a'tiro nicu niwī: “Musā a'tere yu'ticā, añurō weeguti”, nicu niwī. A'tiro nicaro niwū: “Musā pacu, musā pacore ējōpeoya. Musā tojo wéerā, e'catirāsa'a. A'ti nucūcāpure yoacā catirāsa'a”, nicu niwī.

⁴ Pacusumua, musā pō'rārē na'irō tu'titicā'ña. Na uacā weeticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Queoro weesere bu'emasāña. Na ña'arō weecā, “Tojo weeticā'ña”, ñaña. Narē marī wiogure ējōpeocā, cū ñaronojōta weecā weeya.

⁵ Da'raco'teri masā, musā wiorā na dutisere yu'tiya. Jesucristore da'raco'terā weronojō añurō weesooro marīrō wiopesase me'rā narē ējōpeoya.

⁶ Na Ì'orōpure añurō da'raya. Na Ì'atiroropu quē'rārē mejārōta weeya. Musā wiorā Ì'orōpu dia'cū añurō da'rará, nisoorā weebosa'a. Musā wiorā “Añurō da'rami”, ni wācūdutirā weebosa'a. Tojo weeticā'ña. Jesucristore da'raco'terā weronojō Ò'acū

uaronojō añurō tu'sase me'rā da'raya. ⁷ E'catise me'rā Jesucristore da'rabosarā weronojō tu'oña'ña. Masā dia'cūrē da'rabosarā weronojō tu'oña'ticā'ña. ⁸ Musā masītoja'a, marī wioḡu marīnucūrē wapayegusami. Da'raco'teri masā, da'raco'tetirārē mejārōta marī añuse wee'caro eجاتuaro wapayegusami. Tojo weerā añurō da'raya.

⁹ Dutiri masā, musā quē'rā mejārōta musārē da'raco'terārē añurō weeya. Narē ña'arō tuunurātica'ña. Wācūña, musā quē'rā na weronojō u'musepure ni'cū wioḡu cuo'o. Cū pūrīcā nipe'tirā masārē ne ducawaaro marīrō ni'cārōnojō īasami.

Ō'acūrē ējōpeorā a'tiro weeroua'a nise ni'i

¹⁰ Ni'cārōacāma a'tiro oḡaguti. Acawererā, musā marī wioḡu me'rā ni'i. Tojo weerā cū tutuayuruse me'rā wācūtutuaya. ¹¹ Wātī musārē nisoomerīcā, Ō'acū weetamuse me'rā cā'mota'aya. A'tiro weronojō ni'i. Ni'cū surara a'mewējērōpu wa'agū, cū upure cā'mota'agū cōmesapeare, cōmesutirore sñāsami. Tojo weronojō Ō'acū marīrē tutuarā nidutigū o'osere cuoya. Tere cuorā, wātī ña'arō weesere cā'mota'amasīrāsa'a. ¹² Marī Ō'acū uaro weesīrīrā, a'mequērā weronojō ni'i. Masā me'rā a'mequērō weronojō niwe'e. Wātīa wiorā tutuarā me'rā a'mequē'e. Wātīa a'ti amaco cḡase ña'arō weesere dutirā nima. Na pājārā bajutirā masārē wācūsepu ña'arō weedutirā niquēsāsama. ¹³ Tojo weerā nipe'tise Ō'acū musārē tutuarā nidutigū o'osere cuoya. Tere cuorā, nipe'tisetirīnucū wātī musārē ña'arō weeduticā, tutuarāsa'a. Musā a'tiro weēca be'ro wācūtutuarā waro nirāsa'a. Tojo weerā surara a'mewējērōpu wa'agū, nipe'tise cōmesu'tire wejesāña'caro weronojō weerāsa'a. ¹⁴ Surara cū yaro su'tiro bu'i eḡeritusami. Be'ro cū cutirore cā'mota'agū cōmesu'tirore sñāsami. A'te weronojō musā Ō'acū o'ose me'rā tutuarā niña. Surara eḡeritu'caro weronojō Ō'acū ye ucūse diacḡu cḡasere añurō tu'onurāña. Surara cū cutirore cā'mota'asami. Cū cā'mota'aro weronojō musā quē'rā a'tiro weeya. Wātī ña'arō weesere cā'mota'ajā, Ō'acū weetamuse me'rā añurō weeya. ¹⁵ Surara a'mewējēḡū wa'ase dūporo cū dūpocārīrē cā'mota'ato nīḡū sapature sñāsami. Cū weronojō musā quē'rā Jesucristo ye quetire wererātī nīrā, wācūyuya. A'te queti a'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā Ō'acū masārē yu'ruocu niwī. ¹⁶ Apeye quē'rārē upure cā'mota'ari pa'marē cuosami. Cū me'rā a'mewējērā, na buesepagu pecame'e me'rā cuosere ti pa'ma me'rā cā'mota'acḡu tojo weesami. A'te weronojō wātī musārē ña'arō weesīrīse cā'mota'arā Ō'acūrē ējōpeoya. A'tiro niña: "Yu'ure añurō yu'ruwetīcā weegusami", ni ējōpeoya. ¹⁷ Surara cū dūpoare cā'mota'asīrīḡū cōmesapeare pesasami. Cū weronojō wātī musā wācūse doḡorēsīrīcā, "Ō'acū yu'ruono'cārā ni'i", niña. Apeye quē'rārē surara a'mewējēsīrīḡū pajiri pījī dī'pījore miasami. Cū weronojō musā quē'rā Espīritu Santu o'oca pījīre cuoya. Ti pījī Ō'acū ucūse nisīrīrō wee'e. Cū ucūse me'rā wātīrē cā'mota'amasī'i. Tojo nicā nipe'tise ña'asere cō'amasī'i. ¹⁸ Nipe'tise ña'asere, wātīarē cā'mota'arā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'ña. Espīritu Santu weetamuse me'rā sērīña. Tu'omasīse me'rā sērīdu'utirāta, nipe'tirā cū yarārē sērībosanu'cūcā'ña. ¹⁹ Yu'u quē'rārē sērībosaya. Yu'u Ō'acū yere weresetirīnucū cū ucūse yu'ure o'oato. "Uiro marīrō Jesucristo ye quetire masā masīno'ña marī'quere wereta basiocā weeato", ni sērībosaya. ²⁰ Ō'acū yu'ure a'te quetire weredutigū o'owī. Yu'u cūrē ducayugū weronojō ni'i. A'te quetire werese bu'iri ni'cārōacārē yu'u bu'iri da'rerī wī'ipu ni'i. Topu nimīḡū, yu'ure a'te quetire uiro marīrō wereato nīrā, sērībosaya.

Pablo añudutituo'que ni'i

²¹ Tīquico marī acawereḡu weronojō nīmī. Cū yu'u ma'īḡū nipe'tise yé quetire musārē werēḡu wa'agusami. Cū marī wioḡu ye cḡasere weetamugū nīmī. ²² Tojo weegu ūsā ye quetire weredutigū cūrē musā tiropu o'ó'o. Tojo o'ócā, wācūtutuarāsama nīḡū, tojo wee'e.

²³ Ō'acū marī pacu, tojo nicā marī wioḡu Jesucristo a'tiro weeato. Nipe'tirā musā Jesucristore ējōpeorārē eḡerisājācā weeato. ējōpeo, a'merī ma'inemocā weeato. ²⁴ Ō'acū nipe'tirā Jesucristore ma'īnu'cūrārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Filipocjārārē ojača pūrī ni i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni i

Pablo Filipino wāmetiri macā Macedonia di'tapu nirī macācjarārē ojacu niwī.

Toduporopure ti macāpata Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī. Bu'iri da'reri wi'ipu nīgū, ojacu niwī.

Ti macācjarā Jesucristore ējōpeorā cūrē niyeru weetamu'quere wācūgū, narē e'catise o'ocu niwī. Na te niyerure Epafrodito me'rā o'ocārā niwā. Cū papera miarī masū nicu niwī. Be'ro Pablo tiropu dūtitia wa'acu niwī. Tojo wa'acā, Pablo cūrē co'te, be'ro Filipino o'otōrōcu niwī tja.

Pablo ti macācjarārē ojacu, ne cārō mejēcā ucūma'aticu niwī. E'catisere, na añurō ējōpeose pe'ere ucūyu'rūnū'cācu niwī. “Mejō nirā ni'i nisere wācūña”, nicu niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeorā queoro weeya nisere ojacu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeori curuacjārārē oja'que ni i

¹ Yu'u Pablo, tojo nicā Timoteo Jesucristore da'raco'terā ni'i. Ūsā nipe'tirā musārē Jesucristore ējōpeorā Filipino nirārē oja'a. Tojo nicā Jesucristore ējōpeori curuacjārā su'ori wejepeorā quē'rārē oja'a. Narē weetamuco'terā quē'rārē oja'a.

² Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī wiogu musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Jesucristore ējōpeorārē Pablo sērībosase ni i

³ Yu'u musārē wācūsetirinucū yu'u wiogu Ō'acūrē e'catise o'o'o. Musā añurō weese bu'iri tojo we'e. ⁴⁻⁵ Ne waropu musā Jesucristo ye quetire tu'orā, yu'ure weetamunū'cāwū. A'tiro nicā quē'rārē tojota weenu'cū'u. Tojo weegu musā nipe'tirā ye niatjere Ō'acūrē e'catise me'rā sērībosanu'cū'u. ⁶ Ō'acū musārē añurō weesere yu'u masīyu'rucāpu'ticā'a. Ō'acū musārē añurō ducayunu'cācu niwī. A'tiro nicā quē'rārē ducayugu weemi. Téé Jesucristo a'tiri curapu tojo ducayuyapatigusami. ⁷ Yu'u a'tiro wācū'u: “Ō'acū narē tojo ducayunu'cūgūsami”, ni'i. Yu'u tojo wācūse añu ni'i. Musārē ma'īgū, tojo busu'u. A'tiro ni'i. Ni'cārōacārē yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nicā, musā yu'ure bu'ipejatamu'u. Wiorārē “Jesucristo musārē yu'ruomi nise queti diacjū ni'i” wercā quē'rārē, bu'ipejatamu'u. Tojo weerā Ō'acū yu'ure weetamuserē musā quē'rā bu'ipejatamu'u. ⁸ Ō'acū yu'u musārē uputu ma'isere masīmi. Yu'u musārē ma'īgū, Jesucristo cū pajaña'se me'rā ma'i'i. ⁹ Musārē “Nemorō a'merī ma'inemoato”, ni sērībosa'a. “Nipe'tisere añurō masīse me'rā tu'ocasanū'cōpe'oato”, ni'i. ¹⁰ Tojo weerā musā “A'tiro weeroua'a”, nīmasīrāsa'a. Ņa'arō weesere moorāsa'a. Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā bocaejanorāsa'a. Añuse dia'cū wéérā bocaejanorāsa'a. ¹¹ Jesucristota musārē nipe'tisere añurō weecā weegusami. Musā tojo weecā 'arā, musā Ō'acūrē a'tiro wācūrāsama. “Añuyu'ruami, añuse weemi”, nirāsama.

Jesucristo nipe'tise yu'ruoro niyu'rūnū'cāmi nise ni i

¹² Yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nimicā, Jesucristo musārē yu'ruomi nise queti nemorō se'sa wa'asa'a. Acawererā, musārē tere masīcā ũa'a. ¹³ Yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nīgū, surarare Jesucristo musārē yu'ruomi nisere were'e. Tojo weerā nipe'tirā surara, wiogu ya wi'ipu co'terā a'tiro nima: “Cū Jesucristore sirutuse wapa, bu'iri da'reri wi'ipu nimi”, nima. Āpērā quē'rā masīpe'ticā'ma. ¹⁴ Yu'u bu'iri da'reri wi'ipu niyucā, pājārā marī acawererā wācūtutuama. Te ye bu'iri na marī wiogure ējōpeonemorā, uiro marīrō Ō'acū ye quetire werema.

¹⁵⁻¹⁷ Āpērā pe'e yu'ure ũorā, Jesucristo yere werema. Na bu'ese pe'ere sirutudutirā tojo weema. Na, na ye cjasere wācūrā weema. Queoro wācūtimirā, Jesucristo yere werema. Yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nicā, cūrē bujawetise doquepejato nīrā tojo weema.

Āpērā pe'e Jesucristo ye quetire añurō weesī'rīse me'rā werema. Yu'ure ma'irā, tojo weema. Na a'tiro masīma. “Cū Jesucristo ye quetire queoro ucūse bu'iri cū bu'iri da'reri wi'ipu nimi”, nima. ¹⁸ Āpērā yu'ure űa'arō weesī'ricā, añurōsa'a. No'o yu'ure ma'irā, ma'itirā, Jesucristo yere wererā weema. Na tojo weesere tu'ogu, e'catī'i.

Tojo e'catinu'cūgūsa'a. ¹⁹ A'tiro ni'i. Musā sērīse me'rā, tojo nicā Espiritu Santu Jesucristo o'ocu yu'ure weetamuse me'rā nipe'tise yu'ure wa'ase añurō yapatirosa'a. A'tere masī'i. ²⁰ Yu'u Jesucristo yere weretigu, bopoyabosa'a. A'tiro pe'e ũasa'a. Uiro marīrō wācūtutuase me'rā cū yere werenu'cūsī'rīsa'a. Ni'cārōacā quē'rārē yu'u

weenu'cūrōnojōta weesī'rīsa'a. Tojo weegu yu'u bu'iri da'reri wi'ipū nī'cu wijaacā, o yu'ure wējēcā, a'tiro wa'acā ũasa'a. Nipe'tise yu'u weese me'rā Jesucristore masā nemorō masīcā ũasa'a. Cū añubutiasere siape me'rā masīnemocā ũasa'a. ²¹ Nipe'tiro yu'u catiro pōtēorō Jesucristo ũaro weesī'rīsa'a. Yu'u pe'ema cū āpērā, apeyenojō yu'ruoro niyu'runu'cāmi. Yu'u wērīgū, cū me'rā nigūsa'a. Cū me'rā nicā, añuyu'rua'a. ²² Yu'u catigu, marī wioḡu ye cjasere da'ramasī'i. Tojo weegu yu'u wērīcā, o caticā, añu nibosari nīmasītisa'a. ²³ A'te puaro besecā, diasā ni'i. Wērīgū, Jesucristo me'rā nibosa'a. Tojo weegu "Wērīcā, añubosa'a", ni tu'oña'a. ²⁴ "Yu'u catigu pe'e, musārē nemorō weetamubosa'a", ni tu'oña'sa'a. ²⁵ Tojo weegu yu'u masī'i, musā me'rā nīnīgūti yujupu. Musārē nemorō weetamugūti nīgū, tojo weeguti. Tojo nicā musā ējōpeose me'rā nemorō e'catiatō nīgū tojo weeguti. ²⁶ Tojo weerā apaturi yu'u musā tiropu nicā, Jesucristo yu'ure co'tese wapa, nemorō cūrē e'catise o'orāsa'a.

²⁷ Nipe'tise musā weesetisere Jesucristo ye queti nīrōnojōta weeya. Musā tojo weecā, musā tiro nīgū, o yoropu nīgū, musā añurō weesere tu'oguti. Musārē nī'cārōnojō añurō ējōpeonu'cūcā ũasa'a. Tojo nicā wācūtutuase me'rā nī'cārōnojō Jesucristo ye quetire wereturīacā ũasa'a. ²⁸ Jesucristo ye quetire ũatirā musārē ña'arō weecā, uitīcā ña. Tojo weerā na pecame'epu wa'atjere masīrāsama. Musā pe'e quē'rā uitirā, musārē yu'ruono'atjere ī'orāsa'a. Ō'acūta musārē yu'ruo, uiro marīrō niseticā weemi. ²⁹ Ō'acū musārē ma'īgū, Cristore ējōpeodutiwī. Jesucristore ējōpeo'que bu'iri musārē ña'arō weerāsama. Te quē'rārē Ō'acū cūuwī. ³⁰ Jesucristore ējōpeose bu'iri marī nī'cārōnojō pi'eti'i. Toduporopu musā ya macāpu yu'ure tārā, bu'iri da'reri wi'ipū cūucā ī'awū. Nī'cārōcā quē'rārē mejārōta yu'ure ña'arō weesere tu'osa'a.

2

Jesucristo wee'caronōjō weedutise ni'i

¹⁻² Jesucristo musārē wācūtutua e'caticā weemi. Cū musārē ma'īgū, weetamumi. Espīritu Santu musā me'rā nīmi. Tojo weerā musā ma'isere, pajaña'sere cuorā, a'tiro weeya. Añurō nī'cārō me'rā nisetiya. Nī'cārōnojō a'merī ma'īña. Espīritu Santu me'rā nī'cārōta wācūsetirā niña. Tojo weese me'rā yu'ure e'catinemocā weerāsa'a. ³ Musā ye dia'cūrē ũasāticā'ña. "Āpērā yu'ruoro ni'i", niticā'ña. Āpērā pe'ere "Añuyu'runu'cāma", ni tu'oña'ña. ⁴ Musā ye cjase dia'cūrē "Añurō wa'ato", ni wācūticā'ña. Āpērā ye quē'rārē "Añurō wa'ato", ni wācūña.

⁵ Musā Jesucristo wācūseti'caronōjōta wācūsetiya. Cū "Āpērā yu'ruoro añugū ni'i", niticā niwī. ⁶ Cū Ō'acū niseticere cuomīgū, "Yu'u a'ti nucūcāpu a'tigu, Ō'acūrē nī'cārōwījisere ne du'usome", niticu niwī. ⁷ A'tiro pe'e weecu niwī. Cū ũaro me'rā cū wioḡu nisere du'ucu niwī. Du'u, a'ti nucūcāpu a'tigu, apīrē da'raco'tegu weronōjō wa'acu niwī. A'ti upu me'rā bajuacu niwī. ⁸ Tojo weegu masū weronōjō bajugu, mejō nīgū wa'acu niwī. Masā "Cūrē curusapu paabi'peya" nicā, cū pacure yu'tigu, yu'runu'cāticu niwī. Cū curusapu ña'arō wērīmīgū, cū pacure yu'runu'cāticu niwī. ⁹ Cū, cū pacure yu'tise bu'iri Ō'acū nipe'tirā bu'ipū sōrōcu niwī. Cū wāmerē āpērā wāme yu'ruoro añurō wācūdutigu, tojo weecu niwī. ¹⁰ Tojo weerā nipe'tirā ũ'musepu nīrā, a'ti nucūcāpu nīrā, wērī'cārā Jesu wāmerē tu'orā, ejaque'ape'tīrāsama. ¹¹ Nipe'tirā "Jesucristo marī wioḡu nīmi", nīrāsama. Na Ō'acūrē, "Añuyu'ruami", nīrāsama.

Jesucristore ējōpeorā ña'arō weerārē añuse queose ī'orāsama nise ni'i

¹² Acawerērā, yu'u musārē ma'ī'i. Toduporopu yu'u musā me'rā nīcaterore yu'u duti'quere yu'tiwu. Nī'cārōcārē yu'u yoropu ni'i. Tjāsa'a majā. Totā nemorō yu'tiya. Ō'acū musārē yu'ruocu niwī. Tere wiopesase me'rā wācūña. Tere wācūrā, "Āpērā yu'ruoro ni'i", nīrō marīrō nisetiya. Añurō niyapatiya. Ña'arō weeri nīrā, tojo weeya. ¹³ A'tiro ni'i. Musārē Ō'acū añurō weesī'rīcā weesami. Cū ũaronōjō musārē añurō tu'ajanu'cōcā weesami.

¹⁴ No'o nipe'tisere wéerā tu'satimirā, ūrūsāse me'rā weeticā'ña. ¹⁵ Tojo weerā Ō'acū pō'rā ña'ase marīrā, bu'iri moorā nīrāsa'a. Musā a'ti turīcjārā nisoori masā ña'arō weesetirā wa'teropu ni'i. Musā añurō wéerā, narē añurō, queoro weesere ī'orāsa'a. ¹⁶ Añuse catise pe'titise quetire wererāsa'a. Musā añurō weese me'rā yu'u musā tiropu bu'esija'quere a'tiro nīgūti. Jesucristo apaturī a'ticā, yu'u mejō waro narē bu'etipā nīgū, e'catiguti. ¹⁷ Masā musārē ña'arō weemicā, musā Jesucristore ējōpeonu'cū'u. Musā ējōpeose Ō'acūrē añuse o'ose weronōjō ni'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa yu'ure wējēcā, Ō'acūrē añuse o'onemorō weronōjō nīrōsa'a. Tojo wa'acā, yu'u e'catigusa'a. Musā quē'rārē e'caticā weegusa'a. ¹⁸ Musā yu'ure e'catitamurāsa'a.

Timoteo, Epafrodito ye cjase ni'i

¹⁹ Marí wioḡu Jesús uacá, maata Timoteore musá tiroḡu o'óguti. Musá ye quetire tu'ogu, e'catiguti níḡũ, tojo weeguti. ²⁰ Timoteo dia'cũ yu'u weronojō wácũmi. Cũ yu'u weronojō musārē añurō wa'acá uagu, Ɂputu wácũque'timi. ²¹ Āpērā na ye dia'cūrē añurō wa'acá uasāsama. Jesucristo ye pe'ere tojo wácũtisama. ²² Musá pũricá Timoteo queoro weesere masitojasa'a. Cũ yu'u me'rā ni'cũ cũ pacu me'rā da'ragu weronojō Jesucristo ye quetire weretamugũ weemi. ²³ Tojo weegu ye cjasere añurō masíca be'ro cūrē musá tiroḡu o'óguti. ²⁴ Cūrē o'osĩrĩmigũ, yu'u quē'rā Jesucristo marí wioḡu o'ócā, maata musá tiroḡu wa'agusa'a.

²⁵ "Apetero weegu Timoteo me'rā apĩ marí acawereḡu Epafroditore o'órouasato", ni wácũ'u. Epafrodito yu'u me'rā tutuaro Jesucristo yere weretamumi. Musá basu yu'ure weetamudutirā cūrē o'ócārā niwũ. ²⁶ Cũ musārē pũrō i'asĩrĩmi. Cũ dutitise quetire musá masíca tu'ogu, pũrō bujawetiwi. Tojo weegu cūrē o'óguti. ²⁷ Diacjũta ni'i, pũrō waro wa'awĩ. Wēriḡe pu'to niwĩ. Cũ pũrō dutitimicā, Ō'acũ cūrē pajaña'wĩ. Cũ se'sarore tojo weetiwi. Yu'u quē'rārē pajaña'wĩ. Epafrodito wēricāma, yu'u nemorō waro bujaweti yu'ruabopā. Tojo wa'acá uatigu, Ō'acũ cūrē yu'ruowĩ. ²⁸ Musá cūrē i'arā, e'catiato tja níḡũ o'ó'o. Musá e'catise quetire tu'ogu, yu'u quē'rā e'catigusa'a. ²⁹ E'catise me'rā cūrē ñe'eña. Jesucristore ējōpeoḡu marí acawereḡu nimi. Nipe'tirā cũ weronojō nirārē añurō weeya. ³⁰ Epafrodito Jesucristo yere da'raco'tetjagũ, wēria wa'amwi. Musá yu'ure weetamuta basiotisere weetamusĩ'rigũ, tojo wa'awĩ. Tojo weerā cūrē añurō ñe'eña.

3*Pablo "A'tiro nisetiroḡa'a" ni'que ni'i*

¹ Acawererā, ni'cārōacārē musá Jesucristo yarā nitjārā, e'catiya. Yu'u toduporo ni'quere apaturĩ ninemocā, yu'ure mejēcā niwe'e. Yu'u ninemocā, añu ni'i musārē. ² Ña'arō weerārē tu'omasíña. Na Ō'acũ yarā niato nírá nipe'tirārē ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutima. ³ Marí pũricá tojo weetimirā, Jesucristore ējōpeotjārā, diacjũ Ō'acũ dutisere añurō weerā ni'i. A'tiro ni'i. Espĩritu Santu weetamuse me'rā Ō'acũrē ñubuepeo'o. Tojo nicā Jesucristo marĩpũre niyucā, pũrō e'cati'i. "Masá weesetise bu'icjase me'rā yu'ruarāsa'a", niwe'e. ⁴ Yu'u pũricá "Yu'u weeseti'que ye bu'iri yu'rugusa'a", nímāsĩ'i. Yu'u a'tere nipe'tirā nemorō nímāsĩ'i, níḡũ pe'e. ⁵ A'tiro ni'i yu'ure. Ocho nũmũri yu'u bajuáca be'ro yu'u ō'rēcju yapa caserore yejecō'acārā niwā. Yu'u Israe curuacjũ Benjamí ya curuacjũ ni'i. Yu'u hebreo masũ ni'i. Yu'u pacusumua quē'rā náta niwā. Yu'u Moisé duti'quere ējōpeori masũ niyugu, fariseo masũ niwũ. ⁶ Yu'u tere Ɂputu waro ējōpeoyugu, Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ña'arō weewu. Moisé duti'quema queoro weewu. Ne ni'cũ yu'ure "Queoro weetiwi", nímāsĩtisami. ⁷ Toduporopũre "Yu'u niseti'quere yu'ure añuyũ'rua'a", nimiwā. Ni'cārōacārē "Yu'u Jesucristore ējōpeoḡu, nipe'tise toduporo cjase wapamarĩ'i", ni tu'oña'a. ⁸ Apeyema, yu'u wioḡu Jesucristore masíse wapatiyũ'rua'a. Apeyenojō yu'u cuobo'que nemorō wapati'i. Jesucristore ējōpeose bu'iri nipe'tise yu'u weeseti'quere, niseti'quere marí uatisere cō'arā weronojō cō'awũ. Jesucristo yu'u wioḡure cuosĩ'rigũ, tojo weewu. ⁹ A'tiro uā'a. Jesucristore yu'u me'rā nicā uā'a. Moisé duti'quere weese me'rā Ō'acũ yu'ure "Añugũ nimi", nisome. Yu'u Jesucristore ējōpeose me'rā pe'e Ō'acũ yu'ure añurō i'asami. Yu'u ējōpeose bu'iri yu'ure queoro weecā weemi. ¹⁰ Yu'u a'tiro dia'cũ weesĩ'rĩ'i. Cristore añurō masĩ'rĩ'i. Ō'acũ cũ tutuaro me'rā yu'ure dũcayunu'cũcā uā'a. Cũ tutuase me'rā Cristore masōcu niwĩ. Cristo cũ pacu yere weégu, pi'eti, curusapu wēricu niwĩ. Yu'u quē'rā Ō'acũ yere Ɂputu weesĩ'rĩ'i. Jesucristo yere wēriḡũpu, weetuosĩ'rĩ'i. ¹¹ Wēri'cārā masāmujāarāsama. Yu'u quē'rā na weronojō mejārōta masāmujāasĩ'rĩsa'a.

Marí añurō yu'rusĩ'rĩrā, wácũtutuarḡa'a nise ni'i

¹² Yu'u a'te nipe'tisere "Jesucristo weronojō weetu'ajanu'cōpe'otoja'a", níḡũ mejēta wee'e. Nipe'tisere queoro weewe'e yujupu. Tojo weetimicā, Jesucristo yu'ure cũ yagu sājácā weetojacu niwĩ. Tojo weegu cũ weronojō nisĩ'rigũ, tutuaro me'rā cũ yere wee'e. ¹³ Acawererā, "Yu'u nipe'tisere queoro weetoja'a", niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Toduporo yu'u wee'quere wácũwe'e. Be'ropu niatje pe'ere añurō weetu'ajasĩ'rigũ, wácũtutua'a. ¹⁴ Añurō tu'ajanu'cōsĩ'rĩ'i. Ō'acũ u'musepu o'ootjere ñe'esĩ'rigũ, nipe'tise cũ yere tutuaro me'rā wee'e. Marí Jesucristore ējōpeorā niyucā, marĩrē catise pe'tutisere o'ogusami.

¹⁵ Nipe'tirā Jesucristore añurō ējōpeorā yu'u ní'caronojōta wācūrōua'a. Musā mejēcā wācūcā, Ō'acū musārē diacjū wācūcā weegusami. ¹⁶ Marī Jesucristore ējōpeodu'pocāti'caronojōta queoro wācū, queoro tu'ajanu'cōrōua'a.

¹⁷ Acawererā, yu'u weesere ī'acūu sirutuya. Āpērārē ūsā weronojō weerārē na weese quē'rārē ī'acūuñā. ¹⁸ Todūporopu pejetiri musārē weretojawu. Utise me'rā ninemogūti tja. A'tiro ni'i. Pājārā na ña'arō weesetise me'rā Jesucristore ī'atu'tirā weronojō nima. Na cā curusapu wērī'quere yabirā weronojō weema. ¹⁹ Be'ropure pecame'epu yapatirāsama. Ō'acūrē ējōpeotima. Na ūaripejase dia'cūrē ējōpeoma. Bopoyaronojō o'orā, na weese pe'ere "Añuyu'rūa'a", niyu'rūnu'cāma. A'ti nucūcā cjase dia'cūrē wācūma. ²⁰ Marī pūrīcā u'musepu wa'ari masā ni'i. Topu marī ya macā ni'i. Marī wioḡu Jesucristo marīrē yu'ruoḡu u'musepu nimi. Cū a'ti nucūcāpu apaturi a'tiatjere yucuerā wee'e. ²¹ Cū marī ya upu a'ti upūmejārōrē dūcayugusami. Cū ya upu weronojō añubutiari upu weegusami. Cū nipe'tisere cū doca tojacā weegusami. Cū tojo weemasīrōnojōta mejārōta cū tutuaro me'rā marī quē'rārē dūcayugusami.

4

Jesucristo me'rā e'catinu'cūdutise ni'i

¹ Jesucristo marīrē cū ya upu añubutiari upure weronojō weegusami. Tojo weerā acawererā yu'u mairā, Jesucristore ne ējōpeodu'uticā'ñā. Musārē pūrō ma'i'i. Pūrō ī'asī'rī'i. Musā yu'ure e'caticā wee'e. Musā queoro weese me'rā yu'u bu'e'quere ī'o'o.

² Apeyema, musānumia Evodia, Sintique, marī wioḡure ējōpeoyurā, a'merī masū basu pe'sutiticā'ñā. Ni'cārōnojō wācūñā. ³ Sícigo, mu'u yu'u me'rā weretamugū waro ni'i. Na numiarē ni'cārōnojō wācūcā weeya. Ō'acū masārē yu'ruomi nise quetire werecā, na numia yu'ure weretamuwā. Na me'rā Clemente quē'rā niwī. Tojo nicā āpērā na me'rā yu'ure weretamuwā. Na Ō'acū ya pūrī catinu'cūse nirī pūrīpu ojaō'ono'cārā nitojasama.

⁴ Musā Jesucristo yarā niṭjārā, cū me'rā e'catinu'cūcā'ñā. Apaturi ninemogūti. E'catidu'uticā'ñā. ⁵ Musā āpērārē pajaña'sere nipe'tirā masīato. Marī wioḡu a'tiatjo cā'rōcā dū'sa'a.

⁶ No'o de'ro wa'asere wācūque'titicā'ñā. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tise musārē no'o wa'asere Ō'acūrē sērīñā. Cūrē sērīrā, e'catise o'oya. ⁷ Musā tojo weecā, Ō'acū ejerisājācā weegusami. Cū tojo weese añubutiase ni'i. Masā na tu'opōtēotise ni'i. Musā Jesucristo yarā niyucā, musārē añurō ejeripō'rāticā weegusami. Tojo nicā musā wācūsepure añurō tu'oña'nu'cūcā weegusami.

Añuse dia'cūrē wācūnu'ūdutise ni'i

⁸ Acawererā, yu'u a'tiro ojatuogutī. Nipe'tise diacjū nisere wācūñā. Nipe'tise a'teta wiopesa'a nisere wācūñā. Queorota nitu'sa'a nisere wācūñā. Añuse warore wācūñā. Añuse tu'sasere wācūñā. Masā añurō ucūno'sere wācūñā. Nipe'tise añusere, e'catipeosenojōrē wācūñā.

⁹ Yu'u musārē bu'egū ucūcā tu'o'quere "A'tiro weerōua'a" ní'quere weeya. Yu'u de'ro weecā ī'a'quere weeya. Tojo weecā, Ō'acū ejerisājāsere o'ogu musā me'rā nigūsami.

Filipocjārā Pablōre niyeru weetamu'que ni'i

¹⁰ Musā yu'ure apaturi weetamusere ī'agū, yu'u marī wioḡu me'rā pūrō e'cati'i. "Musā yu'ure wācūtiwu", nigū mejēta wee'e. Musārē yu'ure weetamuta basiotiwa. ¹¹ "Apeyenojō yu'ure dū'sa'a", nigū mejēta wee'e. No'o yu'u caose me'rā e'catimasī'i. ¹² Yu'u pajasecuoḡu e'catise me'rā nīmasī'i. Peje cuoḡu quē'rā nīmasī'i. Yu'ure no'o de'ro wa'acā, e'catise me'rā nīmasī'i. Yu'u yapīḡu, yapitīḡu quē'rā, e'catimasī'i. Peje cuoyu'rūmajāḡū, e'catimasī'i. Móogū quē'rā, e'catimasī'i. ¹³ Jesucristo yu'ure tutuase o'ogu me'rā nipe'tisere nu'cāmasī'i. ¹⁴ Tojo nimicā, yu'u pi'etiri cura yu'ure weetamurā, añurō weewu.

¹⁵ Musā Filipocjārā a'tiro masī'i. Yu'u Macedonia di'ta musā tiropu niwū. Topu nigū, musārē Jesucristo yere werenu'cāwū. Be'ro apesepu wijawā'cāwū. Filipopu ní'cu wijacā, musā dia'cū yu'ure weetamurā niyeru o'owu. Jesucristo ye quetire tu'o'que wapa e'catirā, tojo weewu. ¹⁶ Yu'u Macedoniapu ní'cu wijase dūporo Tesalónicapu nīnicā, musā pejetiri yu'ure niyeru o'owu. ¹⁷ Yu'u musārē apeyenojō o'oro dia'cū ūagu mejēta wee'e. A'tiro ūa'a. Ō'acū ī'orōpure āpērārē apeyenojō o'o'que me'rā musā nemorō cuocā ūa'a. Musā o'ocā, Ō'acū musārē añurō weegusami. ¹⁸ Nipe'tise Epafrodito me'rā musā o'o'quere ñe'etojawu. Tere ñe'egū, yu'u ūase nemorō cuo'o. Musā o'o'que Ō'acūrē o'ose weronojō ni'i. Cū tojo weesere tu'sami. ¹⁹ Ō'acū yu'u

wiogũ nipe'tise musãrẽ du'sasenojõrẽ o'ogusami. Cũ Jesucristo me'rã peje waro añubutiase caoyũ'runũ'cãmi. Cã caosenojõrẽ musãrẽ o'ogusami. ²⁰ Marĩ pacũ Õ'acũrẽ e'catipeonu'cũrã. Tojota weerã.

Pablo añudutitũo'que ni'i

²¹ Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã añuato. Marĩ acawererã yũ'u me'rã nirã musãrẽ añudutima. ²² Nipe'tirã a'tocjãrã Jesucristo yarã romano masã wiogũ ya wi'ipũ nirã quẽ'rã añudutima.

²³ Marĩ wiogũ Jesucristo musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo.

Pablo Colosacjārārē ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Colosa, Frigia di'tapu niri macācjārārē ojacu niwī. Cū ne ni'cāti na tiropure wa'aticu niwī. Cū me'rācjārā Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecārā niwā. Ti curua Colosacjārārē Epafra Jesucristo ye quetire bu'e, narē su'ori niseticu niwī.

A'ti pūrīrē Pablo bu'iri da'reri wi'ipu nīgū, ojacu niwī.

A'tere ojacu niwī. Na añurō weesere tu'ogu, Ō'acūrē e'catise o'osere ojacu niwī. Tojo nicā mejēcā bu'eri masārē tu'omasīña nisere ojacu niwī. Apeyere, Jesucristo yere musā tu'o'caronojōta queero weeya nisere ojacu niwī.

Pablo Colosacjārā Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

¹ Yu'u marī acaweregu Timoteo me'rā musārē añuduti'i. Ō'acū ũa'caronojōta yu'are Jesucristo cū ye quetire weredutigu cūuwī.

² Musā Colosacjārā Jesucristo yarā cūrē ējōpeonu'cūrārē oja'a. Musārē Ō'acū marī pacu añurō weeato. Ejerisājācā weeato.

Pablo Colosacjārārē Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

³ Ō'acū marī wiogu Jesucristo pacure musārē sērībosasetirinucū e'catise o'o'o. ⁴⁻⁵ Musā ye quetire tu'owu. A'tiro ni'i. Musā Jesucristo masārē yu'rūomi nise diacjū cjasere tu'ocārā niwū. Tere tu'orā, musārē Ō'acū ũ'musepu weeatjere e'catiujotacārā niwū. Tojo weerā Jesucristore añurō ējōpeocārā niwū. Musā basu Ō'acū yarā nipe'tirārē añurō ma'iseticārā niwū. Ūsā tere tu'o'cārā nitjārā, Ō'acūrē e'catise o'o'o.

⁶ Āpērā quē'rā tojota te quetire tu'orā, musā weronojōta weerā weema. Nipe'tiropu wereturiawā'cārā weema. Musā Ō'acū masārē ma'isere tu'orā, "Diacjūta ni'i", nicārā niwū. ⁷ Ūsā ũputu ma'igū Epafra musārē te quetire werecu niwī. Cū ũsārē da'ratamugū nimi. Ō'acū bese'cu Cristo ye cjasere musārē weregu nimi. ⁸ Cūta musā ye quetire miiejawī. Musā Jesucristore ējōpeotjārā añurō ma'isetisere werewī.

⁹ Tojo weerā Epafra musā ye quetire wérēca numuta maata ũsā Ō'acūrē sērībosanū'cāwū. A'tiro nicā quē'rārē musārē tojo sērībosanū'cūcā'a. A'tiro sērībosa'a: "Ō'acū, Espiritu Santu tu'omasise o'oato narē. Cū tojo o'ocā, na mu'u duti'quere añurō tu'omasirāsama. ¹⁰ Mu'u yarā weronojōta weesetirāsama", ni sērībosa'a. Ō'acū musā tojo weecā i'agū, e'catigusami. Musā cū ũa'caronojōta añurō weerāsa'a. Cūrē masīnemorāsa'a. ¹¹ Cū tutuayū'ruagu cū tutuasere musārē o'ogusami. Tojo weecā, musā e'catise me'rā nipe'tise mejēcā wa'asere wācūtutuarāsa'a. ¹² Musā Ō'acūrē e'catise o'orāsa'a. Cū musā ña'arō wee'quere dūporopu acobojo, dūcayutojacu niwī. Tojo weerā musā cū tiropu āpērā cū yarā, cūrē ējōpeorā me'rā nirāsa'a. ¹³⁻¹⁴ Marī pacu Ō'acū marīrē, wātī dutino'cārārē yu'ruocu niwī. Ō'acū macū wērīse me'rā na'itī'arōpu weronojō nī'cārārē yu'ruocu niwī. Marī ña'ase wee'quere acobojocu niwī. Tojo weegu marīrē cū macū ũputu maigūrē o'ōcu niwī. Marī wiogu niato nīgū tojo weecu niwī.

Ō'acū Jesucristo wērīse me'rā masārē yu'ruo'que ni'i

¹⁵ Ō'acūrē i'ano'ña marī'i. Cū macū a'ti nucūcāpu a'tigu, cū nisetisere masārē bajuyoropu i'ocu niwī. Jesucristo nipe'tise dūporo nitojacu niwī. ¹⁶ Ō'acū cū macū me'rā nipe'tisere ũ'muse, a'ti di'ta bajurā, bajutirārē weecu niwī. Apeye quē'rārē bajuse, bajutisere weecu niwī. Tojo nicā wiorārē ũ'musepu nirā, a'ti nucūcāpu nirā, nipe'tirārē weecu niwī. Tere weégu, "Yu'u macū ye nirōsa'a", nicu niwī. ¹⁷ Cū macū ne waroputa nipe'tise cū bajurēse dūporo nitojacu niwī. Cū me'rāta cū bajurē'que ninu'cūcā'a. Queero dūcayuro marīrō ninu'cū'u. ¹⁸ Jesucristo marī dūpoā cūrē ējōpeorā wiogu nimi. Cūta marī cūrē ējōpeorārē catise o'ogu nimi. Marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā nī'cā curua, nī'cā upu ni'i. ¹⁹ Cū marī masā ma'mi nimi. Cū wérīca be'ro marī nipe'tirā dūporo masācu niwī. Tojo weegu nipe'tirā bu'ipu nimi. ¹⁹ Ō'acū a'tiro nicu niwī: "Yu'u macū yu'u weronojōta niato", nicu niwī. Tojo weero nipe'tise Ō'acū nisetise Jesucristopureta ni'i. ²⁰ Ō'acū cū macūrē wérīcā ũacu niwī. Nipe'tise, nipe'tirā, ũ'muse, a'ti nucūcā yu'u me'rā apoato nīgū tojo weecu niwī. Cū macū curusapu wērīse me'rā apocu niwī.

²¹ Musā quē'rā ne waro Ō'acūrē masīticārā niwū. Musā ña'arō weeseti'que bu'iri Ō'acūrē i'atu'ti, ña'arō wācūcārā niwū. ²² Musā tojo nisetimicā, Ō'acū nī'cārōacārē

musā me'rā apocu niwī. Jesucristo marī weronojō uputigu ti upu me'rāta cū pi'eti, wēricu niwī. Cū wērise me'rā Ō'acū yarā bu'iri marīrā tojacā weecu niwī. Cū pacupure musārē wiaguti nigū, tojo weecu niwī. ²³ Musā cū ye quetire ējōpeonu'cūcā, cū uaro weenu'cūcā, tojo weegusami. Āpērā musārē mejēcā werecā, cū ye quetire ne cō'aticā'ña. A'tere nipe'tirocjarāpu tu'orā weema. Yu'u quē'rā a'te quetire weretamusijaguta ni'i.

Ō'acū Pablore Jesucristore ējōpeorārē weetamuduti'que ni'i

²⁴ Ō'acū ya'ure wereduti'quere weregu, apetero pūrō pi'eti'i. Tojo pi'etimigū, e'cati'i. Jesucristo cūrē ējōpeorā ye niatjere pi'etitojacu niwī. Tojo weegu ya'u quē'rā cūrē ējōpeorārē weetamusī'rigū pi'eti'i. ²⁵ Ō'acū ya'ure narē weetamudutiwī. Tojo weegu ya'u musā Jesucristore ējōpeorārē a'tiro wee'e. Cū ye quetire añurō tu'omasipe'oato nigū musārē weetamu'u. ²⁶⁻²⁷ Musā Colosacjārā, judío masā nitirā quē'rārē añubutiase queti ni'i. Jesucristo musāpūreta nimi. Cū musā me'rā niyucā, añuse musā u'musepu niatjere masī, e'catiyutojasa'a. Ō'acū maata judío masā nitirārē Jesucristo ya'ruogusami nisere wereticu niwī. Tojo weerā ne warocjarāpua a'tere masīcārā niwā. A'tocaterore Ō'acū Jesucristore ējōpeorārē masīcā weemi.

²⁸ Ūsā Jesucristo ye quetire were'e. Nipe'tirā masānucūrē cū nisetisere masīduti'rā were'e. Cū uaro weeduti'rā, cū me'rā ninu'cūduti'rā were'e. ²⁹ A'tere weesi'rigū, Jesucristo cū tutuase o'se me'rā ya'u masārē uputu bu'e, narē Ō'acūrē sērībosa'a.

2

¹ Yu'u ní'caronojōta musā ye niatjere uputu wācū, Ō'acūrē sērībosa'a. Tojo weegu musārē a'tere masiatio nigū oja'o'ogu wee'e. Nipe'tirā Laodiceacjārārē, tojo nicā ya'ure t'atirārē mejārōta sērībosa'a. ² A'tiro sērī'i: "Ō'acū, narē wācūtutuase o'oya. Añurō su'ori nisetiatio. A'merī ma'iato. Na añurō mu'u ye cjasere tu'omasipe'oato. Na tojo wéerā, mu'u macūrē añurō masīrāsama", ni sērībosa'a. Ne waropure Ō'acū nipe'tise cū macū Jesucristo ye cjasere wereticu niwī. A'tocaterore majā cū yere weremi. ³ A'tiro ni'i. Jesucristopūreta nipe'tise masīse, tu'omasīse ni'i. Tojo weegu cū dia'cū añurō masīgū nimi. Cūrē ējōpeorā nipe'tise masīserē bocano'o. ⁴ Āpērā musārē diacjū weronojō ucūmaasobosama. Añurō tu'omasīña nigū, tere were'e. ⁵ Yu'u aperopu nimigū, musā wa'teropu nigū weronojō tu'oña'a. Musārē pūrō wācū'u. Yu'u musā añurō niseticā tu'ogu, musā Jesucristore ējōpeocā tu'ogu, uputu e'cati'i.

⁶ Ne waropure marī wiogu Jesucristore ējōpeocārā niwā. Titapure musā ējōpeo'caronojōta a'tiro nicā quē'rārē nipe'tise nūmuri cūrē ējōpeonu'cūcā'ña. ⁷ Cūrē nemorō masīnemoña. Musārē bu'e'caronojōta cūrē ējōpeonemoña. Ūmucorinucū Ō'acūrē "Añu'u", ni e'catise o'oya.

Jesucristore ējōpeotirā ējōpeo'que ni'i

⁸ Āpērā musārē werecā, añurō tu'omasīña. Na musārē nisoose me'rā werebosama. Diacjū weronojō ucūsama. Niwe'e. Te ucūse me'rā masārē were, maasoorā weema. Jesucristo ye mejēta ni'i. Na basu na wācūserē, dūporocjarāpu nisetimujāti'quere wererā weema. Tojo weerā narē ējōpeoticā'ña.

⁹ A'tiro pe'e ni'i. Jesucristopure nipe'tise Ō'acū nisetise ni'i. ¹⁰ Musā quē'rā cūpūreta ni'i. Tojo weerā musā Ō'acūrē cuoyu'ruatoja'a. Jesucristo nipe'tirā wiogu nimi. Ūmūsecjārā, a'ti turicjārā, bajurā, bajuti'rā nipe'tirā wiorā cū doca nima.

¹¹ Musā masīsa'a, Ō'acū yarā sājāsī'rīrā, judío masā weronojō ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwū. A'tiro pe'e wa'acaro niwā. Jesucristo basu musā ña'arō weesetisere cō'acu niwī. Tojo weerā ō'rēcju yapa caserore yejecō'a'cārā weronojō Ō'acū yarā tojacārā niwū. ¹² Jesucristo wērī yaano'cu niwī. Musā quē'rā wāmeyeno'rā, ña'arō weeseti'quere du'urā, wērī yaano'cārā weronojō tojacārā niwū. Wērī'cārā, catirā na wee'quere weetimimaba. Tojo weerā musā quē'rā todūporopu wee'quere weetisa'a. Jesucristo wērica be'ro Ō'acū cūrē masōcu niwī. Cūrē masō'caronojōta musā quē'rārē masōgū, apesu'tiro sājācā weecu niwī. Ō'acū cū tutuaro me'rā cū macū Jesucristore masō'quere musā ējōpeoyucā, tojo weecu niwī. ¹³ Musā judío masā nitirā ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwū. Tojo nicā ña'arō weecūcārā niwū. Ña'arō nisetitjarā, todūporopure wērī'cārā weronojō nicārā niwū. A'tocaterore majā Ō'acū yarā ni'i. Cū musārē catinu'cūcā weecu niwī. Musārē ña'arō wee'quere acobojocu niwī. ¹⁴ Ō'acū cū duti'quere ya'runu'cācā, marīrē bu'iri da'rebopī. Te marī peje ña'ase cuomi'quere cū

macū curusapū wērīse me'rā acobojobu niwī. ¹⁵ Jesucristo cū wērīse me'rā nipe'tirā ĩ'orōpū wāñiarē docaque'acā weecu niwī.

“A'ti nucūcā cjasere pūrō wācūticā'ña” nī'que nī'i

¹⁶ Musā masisa'a, judío masā nī'cārē apeye ba'asere ba'adutitisa. Tojo weerā āpērā masā s'ī'risere, ba'asetisere judío masārē dutītisenojōrē na ucjacā, tu'otica'ña. Na peje bosenuṃarī cuosama. Ni'cā cū'marē, ma'ma muñipūrē, tojo nicā semanarīnucū na soowuase ṃumarīrē cuosama. Na weronjōta ticuse bosenuṃarī weedutisama. “Musā tojo weetirā, Ō'acū duti'quere weewe'e”, nisama. Na tojo nicā, tu'otica'ña. ¹⁷ Ō'acū tere ne waropure Jesucristore queose o'oyugu weecu niwī. Yu'u macū ye cjasere masiāto nīgū tojo weecu niwī. Ni'cārōacārē Jesucristo a'titōjacu niwī. Tojo weegu masārē a'tere todapōropu duti'quere Ō'acū sō'owaro weedutitimi majā.

¹⁸ Āpērā musārē a'tiro nisoobosama: “Ūsā añurā nī'i. Ō'acū ūsārē añurō wācūato nīrā be'ti ñubue'e. Ō'acūrē weroco'terārē ñubuepe'o. Ūsā cārītimirā quē'ese weronjō Ō'acū yere ĩ'a'a. Tojo wéerā, ūsā āpērā yu'ruoro Ō'acū ye cjasere añurō masī'i. Musā quē'rā tojota weeya. Musā a'tere weetirā, bu'iri cuorāsa'a”, nibosama. Musārē tojo nicā, ne ējōpeotica'ña. “Masīrā waro nī'i ūsā”, ni wācūsama. Tojo nima'acārā weema. A'te masā wācūse dia'cū nī'i. ¹⁹ Na Jesucristore sirututima. Marī pūrīcā Jesucristo ya curuacjārā nī'i. Cūta nimi marī dūpōā. Marīrē cū masīsere, tutuasere o'osami. Te me'rā marī ṃacorinacū Ō'acū ṃaronjō nemorō a'merī ma'i, weetamumasī'i.

²⁰ Musārē todapōropure masā ñecūsamua nisetimujāti'quere peje dutise nicaro niwī. A'tocaterore todapōropu weeseti'quere Jesucristo cū wērīse me'rā yu'ruweticā weecu niwī. Yu'ruwetica be'ro nimicā, de'ro weerā masā todapōropu weeseti'caronjōta niti tja? ²¹ Musārē āpērā “A'tenjojōrē ñe'eticā'ña, tenjojōrē ba'aticā'ña”, nibosama. ²² Na tojo nīrā, a'ti turī cjasē maata pe'tisere ucūrā weema. Masā na wācūrō me'rā weedutise nī'i. ²³ Na dutise añubutiasē weronjō basu'u. Bu'icjase dia'cū a'tiro nita'sasama: “Musā quē'rā ūsā weronjōta añurō ējōpeorua'a. Ō'acū marīrē añurō wācūato nīrā be'tirua'a. Marī upu quē'rā ña'a nisa'a. Tojo weerā marī basu marī upure pi'etise o'orua'a. Marī pi'etise o'ōca be'ro marī ña'arō ṃaripejasere cō'ata basio'o”, nimisama. Niwe'e. Na dutisere wéerā, marī mejārōta tojacā'sa'a tja.

3

¹⁻³ Yu'u musārē todapōropu nī'caronjōta Jesucristo wērīcu niwī. Musā cū wērīse me'rā todapōropu weeseti'quere du'ucārā niwā. Cūrē cū tutuase me'rā cū pacu masōcu niwī. Musā quē'rārē cū macārē ējōpeoyucā, cū tutuase me'rā musārē catinu'cūcā weecu niwī. Tojo weerā a'ti turi cjasere wācūticā'ña. Ū'muse cjasē pe'ere wācūña.

Musā Ō'acūpūre Jesucristo me'rā nī'i. Jesucristo ṃ'musepu Ō'acū me'rā wioḡu dujiri cūmurōpu nīmi. Tojo weerā masā Jesucristo nīrō ṃ'musepu cjasere añurō wācūnūrūña. ⁴ Cūta marīrē su'ori nīmi. Su'ori catimi. Marī cū me'rā nī'i. Tojo weerā cū a'ti nucūcāpūre apaturī a'ticā, marī quē'rā cū tutuase, cū asistese me'rā a'tirāsa'a.

Dūpōropu weeseti'quere Pablo du'uduti'que nī'i

⁵ Musā a'ti turi cjasē ña'ase weesī'risere du'ucā'ña. Musā, musā ṃmosānumia nitirārē a'metārāticā'ña. Musā numia quē'rā, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña. Ne āpērā me'rā “Ña'arō weesī'risa'a”, niticā'ña. Ne āpērārē musā wācūsepu “Narē wuacājī, na me'rā nisī'risa'a”, ni wācūticā'ña. Āpērā na cuosere uotica'ña. Musā apenjojōrē uorā, Ō'acū mejētare ējōpeorā weehosa'a. ⁶ Cūrē yu'runu'cācā, a'tenjojō weerārē Ō'acū ṃputu bu'iri da'regusami. ⁷ Musā todapōropure tere weesetirā, ña'arā nicārā niwū. ⁸ A'tocaterore majā nipe'tisere musā ña'arō weesere, uase, ĩ'atu'tise, āpērārē nitu'ti yabisere du'uya. Ña'asere ne wācū bujicā'ticā'ña. ⁹ Āpērārē nisootica'ña. Musā todapōropu weeseti'quere du'utojacārā niwū. Tojo weerā tere weeticā'ña majā. ¹⁰ A'tocaterore masā apeye wācūse cuo'o. Ō'acū musārē wee'cu cū weronjō nisetiāto nīgū musārē ducayunu'cūgū weemi. Nemorō cūrē masiāto nīgū tojo weemi. ¹¹ Marī nipe'tirārē Jesucristo ĩ'orōpūre ne ducawatise marī'i. Judío masā, judío masā nitirā, āpērā ō'rēcju yapa casero yejecō'ano'cārā, yejecō'ano'ña marīrārē ducawatise marī'i. Tojo nicā apesecjārāpu, sumutoricjārā, da'raco'teri masā, da'raco'tetiri masā, ā'rā nipe'tirā me'rā ducawatise marī'i. Cū nipe'tirā cūrē ējōpeorā wioḡu nīmi. Nipe'tirāpūre nīmi.

¹² Ō'acū musārē ma'imī. Cū musārē cū yarā niato nīgū besecu niwī. Tojo weerā āpērārē pajaña'ña. Narē añurō e'catise me'rā weetamuña. Musā “Āpērā yu'ruoro nī'i”, ni wācūticā'ña. Musārē mejēcā nicā, tojo tu'ōña'ña. Wācūtutuaya. ¹³ Musā basu

āpērā me'rā a'metu'ti'cārā, āpērā mejēcā weecā tu'sati'quere narē acobojoya. Jesucristo musārē acobojoya niwī. Tojo weerā musā quē'rā āpērārē mejārōta acobojoya. ¹⁴ A'merī ma'īña. Musā tojo ma'írā, nipe'tise yu'u duti'quere weepe'ocā'rāsa'a. Añurō musā basu su'ori nisetirāsa'a. ¹⁵ Ō'acū cū uaro weecā, musā ye ejeripō'rārīpūre e'caticā weesami. Cū uaro weetirā, bujawetisa'a. Tojo weerā cū uaro weeya. Añurō su'ori nisetiya. A'tere uasāgū, cū musārē ni'cā curua, ni'cū pō'rā weecu niwī. Musā cūrē e'catise o'onu'cūcā'ña.

¹⁶ Jesucristo ye quetire añurō wācūnarūña. Cū masīse o'ose me'rā āpērārē musā basu a'merī bu'eya. Musā ejeripō'rārīpū Ō'acūrē e'catise o'orā, basapeoya. ¹⁷ Musā Jesucristo yarā ni'i. Tojo weerā nipe'tise musā weesetise, ucūsetisere cū yarā weronojōta weeya. Jesucristo cū tutuase me'rā tere weeta basio'o. Cū pacure e'catise o'onu'cūcā'ña.

Jesucristore ējōpeorārē weeduti'que ni'i

¹⁸ Marāpūtirānumia, Jesucristo marī wioḡure ējōpeorā, a'tiro weeya. Musā marāpusumuarē na dutisere yu'ti ējōpeoya. ¹⁹ Musā numotirānumua pe'e, musā numosānumiarē ma'īña. Na me'rā uaticā'ña. ²⁰ Wī'marā, ma'mapjia, nipe'tise musā pacusumua dutisere añurō yu'tiya. Ō'acū tojo weecā uasami. ²¹ Musā pō'rārē na'irō tu'ti, uacā weeticā'ña. Musā tojo weecā, na bujaweti, musā dutisere weemasītisama.

²² Da'raco'terī masā, nipe'tise musā wiorā a'ti nucūcācārā na dutisere yu'tiya. Na ī'orōpūre, na ī'atirōpūre añurō da'raya. Musā wiorā ī'orōpū dia'cū añurō da'rārā, musā wioḡu "Añurō da'rama" ni wācūato, nīrā weebosa'a. Musā tojo weeticā'ña. Ō'acūrē añurō ējōpeotīārā, weesoora marīrō da'raya. ²³ Musā apeyenojō da'rārā, añurō tu'sase me'rā da'raya. Teese me'rā weeticā'ña. Masārē da'rabosamirā, Jesucristore da'rabosarā weronojō tu'oña'ña. ²⁴ Musā cūrē da'raco'terā ni'i. Cūta musārē u'musepu wapayegusami. Musā tere masītoja'a. Tojo weerā añurō da'raya. ²⁵ Ō'arō wee'que wapare Ō'acū bu'iri da'regusami. Masā nipe'tirārē ni'cārōnojō bu'iri da'resami. Ne ni'cū yu'ruwetitisami.

4

¹ Dutiri masā, musā quē'rā u'musepūre ni'cū wioḡu cuo'o. Musā tere masītoja'a. Tojo weerā Ō'acū uaronojōta musārē da'raco'terārē añurō cuoya.

² Ō'acūrē añurō tu'ocasanū'cōtīārā, sērīnu'cūcā'ña. Cūrē "Añu'u", ni e'catise o'oya. ³ Musā Ō'acūrē sērīrā, ūsā quē'rārē sērībosaya. "Pājārā Jesucristo ye quetire masītīrārē tu'osī'rīcā weeato", ni sērībosaya. Cū ye queti dūporocjārāpu na masīno'ña marī'que añuse queti ni'i. A'te werese ye bu'irita yu'u bu'iri da'reri wi'ipū dujisa'a. ⁴ Yu'ure Ō'acūrē sērībosaya. Yu'ure "Wisiro marīrō diacjū wereato", ni sērībosaya.

⁵ Āpērā Jesucristore ējōpeotirā me'rā añurō nisetiya. Na me'rā musā weesetise-tirinucū Ō'acū uaronojōta narē añurō weeya. ⁶ Na me'rā ucūrā, añurō tu'saropūta tu'otu'sase me'rā ucūña. Āpērā musārē sērītiña'cā, añurō diacjū yu'tiya.

Pablo me'rācārā añudutise o'o'que ni'i

⁷ Tīquico yu'u me'rācārā yu'u ma'īgū a'tiro weegusami. Yé quetire musārē wereḡu wa'agusami. Cū yu'u me'rā marī wioḡu Jesucristo yere da'raco'tetamugū nīmī. Tojo nicā yu'ure bu'etamugū nīmī. ⁸ Yu'u cūrē musā tiropu wa'adutiguti wee'e. Ūsā ye quetire tu'orā, musā wācūtutua, e'catinemorāsa'a. ⁹ Onésimo musā ya macā nicū'cu quē'rā cū me'rā wa'agusami. Cū yu'u ma'īgū, yu'u me'rācārā a'tocaterore ūsārē añurō weetamugū weemi. Na puārā musārē wererāsama nipe'tise a'to Romapu de'ro wa'a'que.

¹⁰ Aristarco musārē añudutimī. Cū quē'rā yu'u me'rā bu'iri da'reri wi'ipū nīmī. Marco, Bernabé basucu quē'rā musārē añudutimī. Marco musā tiropu sijacā, yu'u musārē todūporo ni'caronojōta añurō ñe'eapa. ¹¹ Apī Jesú na "Justo" pisuno'gū musārē añudutimī. Ā'rā i'tiarā āpērā judío masā Jesucristore ējōpeorā wa'terore na dia'cū yu'ure da'ratamuma. Na Ō'acū wioḡu nisere masārē bu'erā weema. Na weetamuse me'rā yu'u wācūtutua, e'catise cuo'o. ¹² Epafras musā me'rācārā añudutimī. Cū Jesucristo ye cjasere da'raco'tegū nīmī. Cū musārē upūta sērībosagu weemi. Ō'acūrē añurō sirutuato, cū uaro añurō weenu'cūato nīgū, tojo sērībosami. ¹³ Yu'u diacjūta were'e. Cū musārē upūta sērībosacā ī'a'a. Āpērā quē'rārē Laodiceacjārārē, tojo nicā Hierāpolicjārārē sērībosami. ¹⁴ Luca ocoyerī masū ūsā upūtu ma'īgū musārē añudutimī. Apī quē'rā Demas wāmetigu añudutise o'omī.

Pablo añudutituo'que ni'i

¹⁵ Laodiceacjārā Jesucristore ējōpeorā añuato. Ninfra wāmetigo quē'rā añuato. Tojo nicā nipe'tirā co ya wi'ipū Ō'acūrē ējōpeorā nerēwuarā añuato. ¹⁶ Mūsā a'ti pūrīrē bu'epe'oca be'ro Laodiceacjārāpūre o'óya. Na quē'rā na nerēwuaropū bu'eī'oato. Mūsā quē'rā ape pūrī Laodiceacjārārē yū'u ojāca pūrīrē ñe'erā, mūsā nerērōpū bu'eya. ¹⁷ A'tiro niñā Arquipore: "Marī wioḡu da'radutūḡu cūu'quere añurō da'ratu'ajaya."

¹⁸ A'te nituose darire mūsārē añudutise o'ogū, yū'u basuta oja'a. Wācūña yū'u bu'iri da'reri wi'ipū nisere. Ō'acūrē sērībosaya. Ō'acū mūsārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjãrãrẽ ojamu'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'ti tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Tesalónica, Macedonia di'tapu niri macãcjãrãrẽ ojacu niwĩ. A'ti pũrĩrẽ ojagu, Corinthopu nica niwĩ. Toduporopure cã basuta narẽ Jesucristo yere were, cãrẽ ãjõpeori curuacjãrã sãjãcã weecu niwĩ. Cũ ãjõpeocã weẽca be'ro Timoteo aũuse quetiti ejacã tu'ogu, maata narẽ a'ti pũrĩrẽ ojacu niwĩ. Na aũurõ weesere tu'ogu, Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ãjõpeosere weenemocã uasãgũ ojacu niwĩ. Na cãrẽ sãrĩtiña'quere yu'tigu ojacu niwĩ. Cũ Jesucristo apaturi a'tiatjere ojacu niwĩ.

Pablo cũ me'rãcjãrã me'rã Tesalónicacjãrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, yu'u me'rãcjãrã Silvano, Timoteo me'rã musãrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Musã Tesalónicacjãrãrẽ marĩ pacu Õ'acũ, marĩ wiogu Jesucristo yarãrẽ aũudutise o'o'o. Õ'acũ musãrẽ aũurõ weeato. Musãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo Tesalónicacjãrã na aũurõ weesetisere tu'ogu Õ'acũrẽ sãrĩbosa'que ni'i

² Musãrẽ ãsã ñubuesetirinucũ marĩ pacu Õ'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'a. ³ Cãrẽ ñubuerã, a'ti niwĩ. "Õ'acũ, Tesalónicacjãrã mu'u macũ Jesucristore ãjõpeorã aũurõ weesetisama. Na ma'isere i'orã, ãpãrãrẽ aũurõ weetamusama. Jesucristo cũ apaturi a'tiatjere e'catise me'rã yucuerã weesama. Tojo weerã cãrẽ ãjõpeodu'utisama", ni ñubue'e Õ'acũrẽ.

⁴ Õ'acũ musãrẽ ma'imi. Cũ, yarã niato nígũ besecu niwĩ. Ësã a'tere masĩ'i. ⁵ Musãrẽ Jesu ye quetire wererã, ãsã ye useri me'rã dia'cũ weretiwu. Espiritu Santu tutuase me'rã werewu. Ësã bu'ese diacjũta ni'i nĩrã, musãrẽ bu'ewu.

Musã masĩsa'a. Ësã topu nĩrã, musãrẽ ma'ĩrã, aũurõ weesetiwu. ⁶ Musã ãsã wee'quere i'acũurã, ãsã weronõjõta weeseticãrã niwũ. Tere weérã, Jesucristo weeseti'caronõjõta weecãrã niwũ. Musãrẽ Espiritu Santu e'catise o'ocã, uputu pi'etimirã, Jesucristo ye quetire ñe'ewũ. ⁷ Tojo weerã musã Jesure ãjõpeosere i'orã, aũuse queose nipe'tirã ãpãrã Jesure ãjõpeorãrẽ o'ocãrã niwũ. Musã ya di'ta Macedoniacjãrãrẽ, tojo nicã ãpãrã a'ti di'ta Acayacjãrãrẽ tojo weecãrã niwũ. ⁸ Musã me'rãta marĩ wiogu Jesu ye queti nipe'tiropu se'sa wa'a'a. Macedonia, Acaya dia'cũ mejõtare se'saro weewe'e. Nipe'tiropu musã Õ'acũrẽ ãjõpeosere masĩpe'titojama. Tojo weerã tere ãpãrãrẽ werewe'e. ⁹ Mejõ na pe'eta musã weesetisere quetiwerema. Ësã musã tiropu nicã, musã ãsãrẽ aũurõ wee'quere werema. Apeyema, musã queose yee'cãrãrẽ ãjõpeodu'u'quere werema. Tere du'u, ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ catigu diacjũ nígũ pe'ere ãjõpeo, cũ uaro weeaporo. ¹⁰ Õ'acũ cũ macũ Jesu u'musepu nigũrẽ, cũ apaturi a'tiatjere e'catise me'rã yucuerã weeaporo. A'tere ãpãrã ãsãrẽ quetiwerema musã weesetisere. Õ'acũ cũ macũ wẽrĩ'cupure masõcu niwĩ. Cũ Jesu'ta nimi marĩ uputu bu'iri bocabo'quere yu'ruo'cu.

2

Pablo Tesalónicapu cũ bu'e'quere quetiwere'que ni'i

¹ Acawererã, musã a'tere aũurõ masĩsa'a. Ësã Tesalónicapu sjarã, mejõ warota bu'ecusiaticãrã niwũ. Ësã bu'esere tu'orã, musã pãjãrã Jesure ãjõpeowu. ² Ësã musã tiropu wa'ase duporo ãsã Filipopu niwũ. Topu nicã, tocjãrã ãsãrẽ tãrã, ña'arõ bujicã'wã. Musã tere masĩsa'a. Musã ya macãcjãrã quẽ'rã ãsã weresere cã'mota'asĩ'rĩmiwã. Na tojo weemicã, Õ'acũ ãsãrẽ aũurõ wãcũtutuase o'owĩ. Tojo weerã cũ ye quetire uiro marĩrõ werewu. ³ Musãrẽ Jesu ye quetire wererã, mejẽcã pe'e weretiwu. Ña'arõ weesĩ'rĩrã, numiarẽ a'metãrãsi'rĩrã, weeta'sase me'rã weretiwu. ⁴ Õ'acũ pe'e i'abesetõjagupu cũ ye queti weresere cũugũtigu ãsãrẽ besecu niwĩ. Masã ãsã me'rã e'catiato nĩrã mejõta cũ ye quetire werewu. Õ'acũ pe'ere e'catidutirã werewu. Õ'acũ nimi nipe'tise marĩ wãcũsere masĩgũ. ⁵ Ësã topu nĩrã, ne ni'cãti musã yere uaripejarã, aũurõ ucũta'sa weretiwu. Musã a'tere masĩsa'a. Õ'acũ quẽ'rã diacjũta ãsã wãcũsere masĩsami.

⁶⁻⁷ Ësã Jesu o'ócãrã ni'i. Tojo weerã "Ësãrẽ wiorã weronõjõ i'ãña", nĩmasĩbopã. Tojo nita basiomicã, ne ni'cãrẽ nitiwu. A'ti tiro pe'e weewu. Ni'cõ numio co macũrẽ co'te mi'o masõsamo. Co weronõjõ ãsã quẽ'rã musã tiropu nĩrã, musãrẽ ma'ĩrã, tojota weewu.

⁸ Musārē ma'irā, Ō'acū ye queti dia'cūrē weretiwa. Nipe'tise ūsā pōtēorō weetamuta basiosere weetamuwā. Musārē uputu ma'icāti.

⁹ Ūsā topu nīrā da'ra'quere musā wācūsa'a. Musārē Ō'acū ye quetire wererā, peje caribose o'osī'rītiwa. Tojo weerā ūsārē a'mácaticā'to nīrā ūsā basu da'rawu. Nāmirī, umucori yóacāta ūsā ba'atjere, ūsārē du'sasenojōrē wapata'arā da'rawu.

¹⁰ Ūsā weeseti'quere musā i'awū. Ō'acū quē'rā masīsami. Musā Jesucristore ējōpeorā me'rā nīrā, ūsā weesooro marirō nisetiwa. Mejēcā weetiwa. Ō'acū uaronojō nisetiwa. Tojo weerā āpērā ūsārē "Na bu'iri cuoma" nirō marirō nicā'wū. ¹¹⁻¹² Ni'cū cū pō'rārē weronojōta ūsā quē'rā musānucūrē werewa. E'catise, wācūtutuasere musārē o'owu. Ō'acū pō'rā weronojōta nisetidutiwa. Musārē Ō'acū cū pō'rā niato nigū besesami. Tojo nicā musārē cū me'rā cū asistese nirōpu ninu'cūdutisami.

¹³ Apeye musā ye cjasere werēgūti. Ō'acū ye quetire werēcā, musā "Ō'acū ye ucūse ni'i" nīrā, maata ējōpeowū. "Masā na ucūseere ējōpeobosau", nitiwa. Musā tojo weesere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'a. Ūsā musārē were'que Ō'acū ucūse warota niwū. Te queti me'rāta Ō'acū cū uaro weeato nigū musārē siape me'rā ducayunu'cūgū weemi.

¹⁴ Musā Jesucristore ējōpeocā, musā ya di'tacjārā musārē pi'etise o'ocārā niwā. Judea di'tapu quē'rārē na acawerērā judío masā musārē wa'a'caronojōta Jesure ējōpeorārē weecārā niwā. ¹⁵ Judío masāta duporocjārāpu quē'rārē Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcārā niwā. Marī wioгу Jesure tojota weecārā niwā. Ūsā quē'rārē musā ya macāpu nicā, ūsārē uatirā, cō'acā'wā. Tojo weegu Ō'acū na me'rā tu'satisami. Judío masā nipe'tirā Jesure ējōpeorā me'rā cumuca dia'cū uacā'ma. ¹⁶ Judío masā nitirārē Ō'acū ya'ruocā uatima. Tojo weerā narē Jesú ye quetire werēcā uasātirā, a'tiro weewā. Ūsā narē weresere cā'mota'asī'rīmiwā. Na űa'arō weese siape me'rā nemorō wee'e. Tojo weerā na pajbutiario bu'iri cuoma. Na ya'runu'cāpose bu'iri ni'cārōacāputa na Ō'acū bu'iri da'resere bocarāsama.

Pablo quē'rā Tesalónicacjārārē i'arā wa'asī'rīmi'que ni'i

¹⁷ Ūsā musā tiropure wijawā'cātica be'roacā maata musārē i'asī'rīmicāti. Ūsā upu topu nitimicā, musā tiropu dia'cū ejeripō'rātiwa. Topure uputu wa'asī'rīmiwū tja. ¹⁸ Pejetiri ya'u Pablo basu pe'eta "Wa'aguti", nimiwū. Ūsā topu wa'asī'rīsetirinucū wātī ūsārē cā'mota'amujāwī. ¹⁹⁻²⁰ Musāta ni'i ūsārē e'catise o'orā. Tojo weerā musārē pūrō i'asī'rīsa'a. Marī wioгу Jesú cū apatari a'ti turipu a'ticā, cūrē wererāti musā ye quetire. A'tiro nirāti: "Ā'rāta nima ūsārē e'catise o'o'cārā. Narē mejō waro mu'u ye quetire weretiwa. Na tere tu'orā, mu'arē añurō ējōpeowā. Tojo weerā pūrō e'cati'i na me'rā", nirāti cūrē.

3

¹⁻² Musā ye quetire tu'osī'rīrā, pōtēoticāti. Tojo weerā musā tiropu Timoteore i'adutirā o'owu. "Ūsā pe'e Atenapu tojarāti", niwū. Timoteo ūsā me'rācū Jesú ye quetire werecusatamugū nimi. Cū musārē Jesure nemorō ējōpeocā weegusami nīrā, o'owu. Tojo nicā wācūtutuanemosere wereato nīrā cūrē o'owu. ³⁻⁴ Āpērā masā musā Jesure ējōpeocā i'arā, i'atu'ti, bujicā'sama. Na tojo weecā, Jesure ējōpeodu'uticā'to nīrā Timoteore weredutirā o'owu. Ūsā topu nīrā, musārē a'tere wereyutojawa. "Marī Jesure ējōpeorā, pi'etino'rōsa'a", niwū. Ūsā ni'caronojōta marī nipe'tirārē queoro wa'aro wee'e. Musā tere masīsa'a. ⁵ Musā Jesure ējōpeosere masīsī'rīgū pōtēoti, ¿de'ro wa'amiti narē? nigū, musā ye quetire miitidutigu Timoteore o'owu. "Apetero weegu musārē wātī Jesure ējōpeodu'ucā weecā'pī", nicāti. ¿Ūsā bu'e'que ne wapamarīpari? ni masīsī'rīgū cūrē o'owu.

Tesalónicacjārā ye quetire Timoteo quetití eja'que ni'i

⁶ Ni'cārōacārē Timoteo musā tiropu ni'cu dajatojami a'topure. Cū musā yere añuse quetití dajami. A'tiro niami: "Na Jesure ējōpeonu'cūcā'ma. Na basu añurō a'merī ma'isetiama. Marirē ma'ise me'rā wācūnu'cūcā'ma. Marirē pūrō i'asī'rīama marī narē i'asī'rīrōnojōta", ni quetití dajami. ⁷ Musā Jesure ējōpeose quetire tu'orā ūsā pi'etimirā, e'cati'i. ⁸ Marī wioгу Jesure ējōpeonu'cūcā tu'orā, yujuputa ūsā ejerisājase cuo'o. ⁹ Tojo weerā musārē wācūrā, e'catiyu'ruasa'a. Ō'acūrē musā ye cjasere ūsā ¿de'ro wee e'catise o'opōtēobosau? Basiowe'e. ¹⁰ Nāmirī, umucorita yóacā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'a musā tiropu wa'asī'rīrā. Musārē Jesú yere wereyapada'reosī'rīsa'a.

¹¹ Ūsā marī pacu Ō'acūrē, marī wioгу Jesure a'tiro sērī'i. "Tesalónicacjārā tiropu ūsārē o'oya. ¹² Nemorō na basu a'merī ma'iseticā weeya. Nipe'tirā āpērā quē'rārē

ma'icā weeya. Narē ūsā ma'irōnojōta na quē'rā āpērārē ma'iato. ¹³ Ō'acū, mu'arē ējōpeodu'uticā'to. Mu'u ūaro weeato. Narē wācūtutuacā weeya. Mu'u narē tojo weecā, mu'u l'orōpū bu'iri marīrā nirāsama. Tojo weerā Jesú apaturi a'ti turipure cū yarā me'rā a'ticā, bu'iri marīrā nirāsama." A'tiro ni sērībosa'a musā ye cjasere marī pacu Ō'acūrē.

4

Pablo Jesure ējōpeorārē Ō'acū tu'saronjō weeduti'que ni'i

¹ Apeye musā ye cjasere werenemosi'rīsa'a. Yu'u basu dutise mejēta ni'i. Marī wioḡu Jesú dutisere were'e. Ūsā musārē duti'caronjōta Ō'acū tu'sasenojōrē weeya. Musā ni'cārōacārē Ō'acū duti'quere weerā wee'e. Siape me'rā nemorō weenemoña. ² Ūsā were'quere musā masīsa'a. A'tere wererā, Jesú marī wioḡu cū dutiro me'rā musārē werewū.

³ Ō'acū cū ūaro weecā tu'sasami. Cū yarā weronjō weesetiya. Musā numosānumia, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña. ⁴ Musānucū wiopesase me'rā ña'arō wee'orō marīrō omocā du'te, numotiburoya. Musā tojo weecā l'arā, āpērā "Añurō weema", nirāsama. ⁵ Ō'acūrē masītirā numiarē ña'arō weesi'rīrā, ūaripejasama. Musā na weronjō niticā'ña. Mejō wācūtutuaya. ⁶ Ne apī numorē a'metārāticā'ña. Musā apī numorē a'metārārā, co marāpure ña'arō weerā weesa'a. Ō'acū a'te ña'ase weerārē bu'iri da'regusami. Todūporopū musārē weretojauwū a'te nucū'ase quetire. ⁷ Ō'acū marīrē ña'asere weedutiticu niwī. Añuse pe'ere cārē ējōpeorā weesetironojō weeduticu niwī. ⁸ No'o a'te bu'esere teerānojō ūsārē teerā mejēta weesama. Ō'acū pe'ere teerā weesama. Ō'acū marīrē cū ūaro weedutigu Espiritu Santure o'ōcu niwī. Tojo weerā cū ūaro weetirā, "Ō'acū, mu'arē ūawe'e", nira weesama.

⁹ Musā a'merī ma'isetise pūrīcārē werewe'e. Ō'acū cū basu pe'e Espiritu Santu me'rā musārē a'merī ma'idutitojacu niwī. ¹⁰ Musā ya di'ta Macedoniācārārē nipe'tirā Jesure ējōpeorārē ma'isetirā, cū duti'caronjō weerā wee'e. A'te pe'ema musārē weregutī. Jesure ējōpeorārē nemorō ma'inemoña. ¹¹ Añurō cumuca marīrō nisetiya. Āpērārē queti pooticā'ña. Musā ye nitisere, āpērā ye cjasere ucja wācūnurūtīcā'ña. Musā ye pe'ere wācūña. Musā da'rase cūosere añurō da'rasetiya. Nijīsijaticā'ña. Todūporopūre musā tiropū nīrā, a'tere weretojauwū. ¹² Musā tojo añurō da'rarā, āpērā a'mācano'ña marīrāsa'a. Musā basu da'rase me'rā catirāsa'a. Musā tojo weecā l'arā, Jesure ējōpeotirā musārē añurō wiopesase me'rā wācūrāsama.

Jesú apaturi a'ti turipū a'tiatje queti ni'i

¹³ Apeye tja weregutī. Wērī'cārāpū de'ro wa'arāsari nisere musārē were-casana'cōsī'rīsa'a. A'tere masīrā, Jesure ējōpeorā na wērīcā, pūrō bujawetisome. A'tiro ni'i. Jesure ējōpeorā wērīrā, cū tiropū cū me'rā ninu'cūcā'rāsama. Cārē ējōpeotirā pūrīcā cū tiropū ne wa'asome. Tojo weerā Jesure ējōpeotitījarā, na me'rācārā, na acawererā wērīcā, pūrō bujawetisama. Musā pūrīcā Jesure ējōpeo'o. Tojo weerā na weronjō bujawetitīcā'ña. ¹⁴ Marī a'tere ējōpeo'o. Jesú wērī'cupū masācu niwī. Cū apaturi a'ti turipū a'ticā, cārē ējōpeorā wērī'cārārē Ō'acū cū macūrē masō'caronjōta masōḡūsami. Masōtoja, cū tiropū miagūsami.

¹⁵ Ni'cārōacārē marī wioḡu Jesú were'quere musārē wereturiarā wee'e. Jesú a'ti turipū apaturi a'ticā, Jesure ējōpeorā cārē pōtērīrā wa'arāsama. Cārē pōtērīrā, marī catirā āpērā wērī'cārā dūporo u'mutāwā'cāsoma. ¹⁶ A'tiro pe'e wa'arosa'a. Jesú cū ucūse dutise me'rā ū'musepū a'tigusami. Ō'acūrē wereco'terā wioḡu ūpūtū ucūquejo, Ō'acū yaro putiro coronetare putigusami. Tojo wa'acā, Jesure ējōpeorā wērī'cārā ape upū me'rā masāmu'tārāsama. ¹⁷ Na be'roacā marī Jesure ējōpeorā quē'rā a'ti nucūcāpū catirā o'mecururipū na me'rā mūjāarāsa'a. Topū Jesure pōtērīrāsa'a. Tojo wee cū me'rā ninu'cūcā'rāsa'a.

¹⁸ Musā a'tere āpērārē wereturiaya. Tojo weerā musā a'merī wācūtutuacā weerāsa'a.

5

¹ Di nūmū, no'ocātero nicā Jesú apaturi a'tigusari nisema masīno'ña marī'i. Tojo weerā musārē werewe'e. ² Queose me'rā musārē weregutī. Ni'cū yajari masū ñamipū wācūña marīrō yajagu a'tisami. Cū weronjōta Jesú quē'rā marī ne wācūtīri cura a'tigusami. Musā cū wācūña marīrō a'tiatjere masītojasa'a. ³ Jesure ējōpeotirā cū apaturi a'tiatji dūporoacā a'tiro wācūrāsama. "Ūsā uiro marīrō añurō nicā'a", nirāsama. A'tiro na wācūcūñarī cura narē peje ña'ase wa'arosa'a. Ni'cō nijīpaco wācūña marīrō wī'magū wuatji dūporoacā pūrīse pi'etinu'cāsamo. Na quē'rā Jesure

ējōpeotirā tojota wācūña marīrō uputu pi'etirāsama. Ne ni'cū yu'rawetisome. ⁴ Masā Jesure ējōpeotirā na'itī'arōpū nirā weronojō nisama. Na cārē yu'ranu'cā, cū űaro weetisama. Musā pūrīcā na weronojō niwe'e. Tojo weerā Jesú cū apaturi a'ti di'tapu a'ticā, űaucuasome. Yajari masārē űamarīarō weronojō wa'asome. ⁵ Musā űa'ase weeseti'quere Jesú acobojotojacu niwī. Tojo weerā bo'reyuro, űmucopu nirā weronojō ni'i. Marī Jesú yarā űa'ase weeborānojō niwe'e. Jesure ējōpeotirā pe'e űa'arō weesetisama. Na'itī'arō, űamipu nirā weronojō nisama. ⁶ Marī cārīrā weronojō niticārā. Jesú apaturi a'tiatjere wācūtīrā, cārīrā weronojō nisama. Marī pe'e cū a'tiatjere añurō tu'omasise me'rā wācūnurārā. űa'ase weesī'rīrā, wācūtutuarā. ⁷ űamipu masā cārīma. Que'ari masā űamiputa que'asama. ⁸ Marī pe'e Jesú yarā űmucopu nirā weronojō ni'i. Tojo weerā marī weesere añurō tu'oña'nu'cōtojarāpu weesetirā. Queose me'rā wereguti. Ni'cū surara a'mewējērōpu wa'agu, cū upure cā'mota'agu cōmesu'tiroke sāñasami. Cū weronojōta marī wātīrē cā'mota'arā Ō'acārē ējōpeonu'cūcārā. Āpērārē ma'irā. Dupoare cā'mota'arā cōmesapeare pesaro weronojō Jesú cū apaturi a'tiatjere, marī cū me'rā ninu'cūatjere wācūnurārā. Marī tojo weecā, wātī marīrē űa'arō weemasītisami.

⁹ Ō'acū bu'iri bocato nīgū mejēta marīrē besecu niwī. Mejō marī bu'iri cuobo'cārārē marī wioḡ Jesucristo me'rā yu'ruocu niwī. ¹⁰ Cū me'rā ninu'cūcā'to nīgū marīrē wērībosacu niwī. Tojo weerā cū apaturi a'ticā, cārē ējōpeorā wērī'cārā, marī catirā cū me'rā ninu'cūcārā'sa'a. ¹¹ Tere wācūrā, musā ni'cārōacā weesetironojōta āpērārē a'merī weetamu, wācūtutuacā weeya.

Pablo Tesalónicacjārārē cū werecasa'que ni'i

¹² Acawererā, musārē a'tiro weecā űasa'a. Ō'acū ye queti wererārē, cū bese'cārārē wiopesase me'rā űa'ña. Ō'acū narē cū ye quetire bu'edutigu, musārē werecasadutigu cūucu niwī. ¹³ Na musā de'ro wee nisetiatiere wererā, uputu da'rama. Tojo weerā ma'ise me'rā narē wācūña. A'merī a'pepūrīcā'ña. A'merī añurō nisetiya.

¹⁴ Apeye musārē werenemorāti. Nijīsijarārē da'radutiya. Wācūque'tīrārē wācūtutuacā weeya. Ō'acū yere weetutuatiarārē weetamuña. Musārē mejēcā wa'acā, uayeticā'ña. Nu'cāña. ¹⁵ Musārē āpērā űa'arō weecā, narē a'meticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Musā me'rācārārē, nipe'tīrārē añurō weenu'cūcā'ña.

¹⁶ E'catise me'rā ninu'cūcā'ña. Buḡaweticā'ña. ¹⁷ Musā no'o nirō, no'o wa'aro Ō'acārē wācū űbuenu'cūcā'ña. ¹⁸ Musārē űa'arō, añurō wa'acā quē'rārē, Ō'acārē e'catise o'onu'cūcā'ña. A'te nipe'tisere Ō'acū marī Jesucristore ējōpeorārē weecā űasami.

¹⁹ Espīritu Santu musā wācūsepure werecā, cā'mota'aticā'ña. Yu'tiya cū dutisere. ²⁰ Ō'acū ye queti weresere tu'orā, yabi bujicā'ticā'ña. ²¹ A'tiro pe'e weeya. Na weresere wācū, tu'ocasanu'cōpe'ocā'ña. Añuse nicā, tere weeya. ²² No'o űa'ase nisenojōrē weeticā'ña.

²³ Ō'acū ejerisājāsere o'ogū musārē a'tiro weeato. Siape me'rā añurō, űa'ase marīrō, cū űaro dia'cū weecā weeato. Musā ejeripō'rārīrē, musā wācūseere, nipe'tiro musā upure co'teato. Cū a'tiro weecā, marī wioḡ Jesucristo apaturi a'tigu, musārē bu'iri marīrā bocaeḡagusami. ²⁴ Ō'acū musārē bese'cu nipe'tise cū "Weeguti" ní'quere queoro weegusami. Tojo weegu űsā musārē sērībosasere yu'tigusami. ²⁵ Acawererā, űsā quē'rārē Ō'acārē sērībosaya.

²⁶ Nipe'tīrā tocjārā Jesure ējōpeorārē ma'ise me'rā añudutiya.

²⁷ Marī wioḡ Jesú cū dutiro me'rā a'ti pūrīrē nipe'tīrā Jesure ējōpeorārē bu'eī'oduti'i.

²⁸ Jesucristo marī wioḡ musārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjārārē ape pūrī ojanemoca pūrī ni i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni i

Pablo Tesalónicacjārārē Corintopu nígū, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Ti macācjārā Jesucristo apaturi a'tiatjere queoro tu'omasitīcā tu'ogu, narē wereapogu ojacu niwī. Na pe'e maata a'tigusami nírōnojo tu'ocārā niwā. Tojo weerā ni'cārērā cū a'tiatjere co'terā, na da'rami'quere da'radu'ucā'cārā niwā. Na āpērā o'ose me'rā ba'acaticā tu'ogu, narē ojacu niwī. Ti macācjārārē a'tiro weeya nígū, tojo wa'arosa'a nígū, ojacu niwī.

Jesucristo apaturi a'tiatji duporo ni'cū ña'agū nisoosebucu a'tigusami. Cū pājārārē niso, ējōpeocā weegusami nisere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā Tesalónicacjārārē oja'que ni i

¹ Yu'u, yu'u me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā musārē a'ti pūrīrē oja'a. Musā Tesalónicacjārārē marī pacu Ō'acū, marī wioгу Jesucristo yarārē añudutise o'o'o.

² Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wioгу musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Jesucristo apaturi a'ticā masārē beseatje ni i

³ Yu'u acawererā, ūsā musā ye cjasere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rāti. Musā Jesucristore ējōpeonemorā wee'e. Apeye quē'rārē musā a'merī ma'inemo'o. Tojo weerā Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rōua'a. ⁴ Musā ye cjasere no'o ūsā wa'aro Jesucristore ējōpeorārē na nerēwuaropu a'tiro ni were'e. "Tesalónicacjārā āpērā narē ña'arō weemicā, ne ējōpeodu'utima. Narē mejēcā wa'acā quē'rārē, nu'cāma", ni e'catise me'rā were'e.

⁵ Ni'cārōcā musā Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā musārē tu'ti, ña'arō weesama. Na tojo weemicā, musā Ō'acūrē ējōpeonu'cūrā, cū queoro weesere i'arāsa'a. Be'ro musā cū tiropu wa'arāsa'a. Musārē "Añurā nima, a'tiato yu'u tiropu", nigūsami. ⁶ Ō'acū queoro weegusami. Musārē pi'eticā wee'cārārē pi'eticā weegusami. ⁷ Musā tu'u'cārā pe'ere soose o'ogusami. Ūsā quē'rārē mejārōta weegusami. Cū marī wioгу Jesu a'tiri numu nicā, tojo weegusami. Cū a'tigu, cūrē wereco'terā tutuarā me'rā u'musepu dijatigusami. Pecame'e weronajo asistedijatigusami. ⁸ Ō'acūrē ējōpeotirārē, marī wioгу Jesu musārē yu'ruose quetire yu'runu'cārārē bu'iri da'regu a'tigusami. ⁹ Narē bu'iri da're bajurio, cō'adjobutiagusami. Tojo weerā na ne cārōcā marī wioгуre i'atibutiārāsama. Tojo nicā cū tutuasere, cū asistesere i'asome. ¹⁰ Cū a'tiri numurē Jesure ējōpeorā a'tiro weerāsama. Cū asistese, cū tutuasere i'arā, "Jesu añuyu'raami", nirāsama. "Nipe'tirā bu'i wioгу nimi" ni i'amarā, e'catirāsama. Musā quē'rā ūsā werē'quere ējōpeotjārā, na me'rā nirāsa'a.

¹¹ Tere wācūrā, marī ējōpeogu Ō'acūrē musārē sērībosanu'cū'u. A'tiro sērī'i. "Ō'acū, mu'u pō'rā sājadutigu narē pijicu niwū. Tojo weegu narē mu'u uaronojōta niseticā weeya. Na añurō weesi'rīma. Nipe'tise na weesi'risere mu'u weetamurō me'rā weeato. Tojota mu'urē ējōpeo yapaticā'to", ni sērībosa'a. ¹² Musā a'tiro weecā, āpērā marī wioгу Jesure añurō wācūrāsama. Musā quē'rārē "Na añurā nima", ni i'arāsama. Ō'acū, marī wioгу Jesucristo musārē ma'irā, tojo weecā weerāsama.

2

A'ti turi pe'tiwā'cātiri cura Jesure i'atu'tigu a'tigusami nise ni i

¹ Yu'u acawererā, ni'cārōcācāma marī wioгу Jesucristo a'tiatjere, cū tiropu marīrē neonu'cō miatjere weregutī. ² Cārōcā me'rā musā weresu'riano'ticā'ña. Tojo nicā āpērā "Marī wioгу a'tiri numu nitoja'a" musārē nicā, wācūque'titicā'ña. A'tiro nibosama. "Āpērā Espiritu Santu yu'ure tojo niami", nibosama. Āpērā "Apī weregu, tojo niami", nibosama. Āpērā "Pablo quē'rā tojo ojacārā niama", nibosama. A'tere tu'orā, wācūque'titicā'ña. ³ Na uaronojō nisoono'ticā'ña. Cū a'tiatji numu duporo a'tiro wa'arosa'a. Masā uputu waro Ō'acūrē yu'runu'cārāsama. Tojo weeri cura ni'cū ña'arō weeyu'runu'cāgu waro bajuagusami. Cū pecame'epu bu'iri da're bajuriono'acju nigūsami. ⁴ Cū Ō'acūrē i'atu'tigu, tojo nicā nipe'tise masā ējōpeosenojrē ña'arō ucūacju nigūsami. Cū dia'cūrē ējōpeocā uagusami. Ō'acū weronajo Ō'acū wi'ipu sājāanujā dujugusami. "Yu'u Ō'acū ni'i", nita'sagusami. ⁵ Yu'u musā tiropu nígū, tere werewu. ¿Musā tere wācūweti? ⁶ Musā cū ña'agū a'tiatjere cā'mota'agure

masĩ'i. Ō'acũ cū queoca nũmũ dũporo ña'agũ a'tisome. ⁷ Dicuse ña'ase cū weeatjere masĩno'ña marĩ'i yujupũ. Tojo masĩno'ña marĩmicã, ña'ase cū weesenøjõ nũ'cãtoja'a. Cũrẽ cã'mota'agure miãca be'ro cū ña'arõ weese masĩno'rõsa'a. ⁸ Cũ wa'acã, ña'arõ weesebũcũ pe'e a'tigusami. Be'ro marĩ wioqu Jesũ a'ti di'tapũ apaturi a'tigu, cū tutuaro me'rã ña'agũrẽ wẽjẽgũsami. Cũ asistese me'rã a'tigu, cũrẽ cõ'abajuriogusami. ⁹ Cũ ña'agũ etãca be'ro wãtĩa wioqu weeatamurõ me'rã peje wee'ota'sagusami. ¹⁰ Pecame'epũ bu'iri da'reno'ajãrẽ no'o nise ña'ase põtẽorõ narẽ weeta'sagusami. Ō'acũ narẽ yũ'ruosĩ'rĩmicã, na diacjũ cjasere ẽjõpeosĩ'rĩtirãsama. Tojo weerã pecame'epũ wa'adojarãsama. ¹¹ Na ẽjõpeotise bu'iri Ō'acũ nemorõ narẽ nisonemocã weegusami. Tojo weerã nisonoo'o, ẽjõpeorãsama. ¹² Ō'acũ ye diacjũ cjasere ẽjõpeosĩ'rĩtirã, ña'arõ weesere tu'sayũ'ruarãsama. Tojo weegu Ō'acũ narẽ bu'iri da're bajuriogusami.

Ō'acũ cū bese'cãrãrẽ yũ'ruocũ niwĩ nise ni'i

¹³ Yũ'ũ acawererã, Jesũ marĩ wioqu musãrẽ ma'imi. Ō'acũ ne waropũ musãrẽ yũ'ruweticã wéegũ besecu niwĩ. Espĩritu Santu tutuaro me'rã Ō'acũ yarã sãjãcã weecu niwĩ. Tojo nicã musã diacjũ cjasere ẽjõpeodutigu tojo weecu niwĩ. Tojo weerã ẽsã musã weesetisere wãcũrã, Ō'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'rãti. ¹⁴ Ɖsã musãrẽ Jesucristo masãrẽ yũ'ruose quetire werewũ. Te me'rã Ō'acũ musãrẽ cū põ'rã wa'acã weecu niwĩ. Marĩ wioqu Jesucristo nirõpũ marĩrẽ cū añubutiasere bu'ipejatamucã uagu, tojo weecu niwĩ. ¹⁵ Tojo weerã wãcũtutuano'cũcã'ña. Ɖsã musã tĩropũ bu'e'quere, tojo nicã ẽsã tuduporopũ ojao'o'quere wãcũnũrũña.

¹⁶ Jesucristo marĩ wioqu basuta, tojo nicã marĩ pacũ Ō'acũ marĩrẽ pajaña'rã, ma'icãrã niwã. Na marĩrẽ wãcũtutuacã weenu'cũsama. Marĩrẽ o'ootjere e'catiyutojacã weesama. ¹⁷ Musãrẽ wãcũtutuacã, ẽjõpeonu'cũcã weeato. Nipe'tise musã ucũsere, musã weesere añurõ niseticã weeato.

3

Pablo quẽ'rã sẽrĩbosaduti'que ni'i

¹ Acawererã, musãrẽ a'tiro nitũorãti. Ɖsã ye niatjere sẽrĩbosaya. A'tiro sẽrĩña. "Na marĩ wioqu ye quetire werẽcã, pãjãrã masã na weresere ẽjõpeoato", ni sẽrĩbosaya. Tojo nicã musã wee'caronøjõ "Narẽ tu'oato", ni sẽrĩbosaya. ² Nipe'tirãputa Jesucristo yere ẽjõpeotima. Tojo weerã apeye quẽ'rãrẽ sẽrĩbosaya. Masã ña'arã ẽsãrẽ ña'arõ weeticã'to nĩrã, sẽrĩña.

³ Marĩ wioqu cū "Weeguti" ni'quere weeticã weesome. Cũ musãrẽ wãcũtutuacã weegusami. Wãtĩrẽ cã'mota'agasami. ⁴ Ɖsã weeduti'quere musã queoro weerã wee'e. Tere Ō'acũ weeatamuse me'rã añurõ weenu'cũrãsama, ni ẽjõpeo'o. ⁵ Jesucristo musãrẽ Ō'acũ ma'imi nisere masĩcã weeato. Tojo nicã cū wãcũtutua'caronøjõ musãrẽ wãcũtutuacã weeato.

Pablo "Da'rawapata'aya" nise ni'i

⁶ Yũ'ũ acawererã, Jesucristo marĩ wioqu uaronøjõ musãrẽ dutirãti. Āpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã musã me'rã nĩrã nĩjsijasama. Ɖsã topũ duti'quere weesirututisama. Na me'rã ba'pati, ne ninemotĩcã'ña. ⁷ Musã masĩsa'a. Ɖsã topũ nĩrã wee'quere i'acũrõuã'a. Topũ nĩrã, tojo nibajaque'attiwũ. ⁸ Ne ni'cũrẽ wapayetimirã, tojowaro ba'atiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Musãrẽ caribosĩ'rĩtirã, ñamirĩ, umũcori yóacãta da'rawũ. ⁹ "Ɖsã bu'ese wapa ẽsãrẽ ba'ase o'oya" nita basiomicã, ne weetiwũ. Musãrẽ añuse queose o'osĩ'rĩrã, ẽsã basu da'rawũ. ¹⁰ Musã me'rã nĩrã, a'tiro dutiwũ. "No'o da'rasĩ'rĩtigunøjõrẽ ne ba'ase ecaticã'ña", niwũ. ¹¹ Ɖsã musã ye quetire a'tiro tu'owũ. Ni'cãrẽrã musã wa'tero nĩrã nĩjsija niapãrã. Da'ratimirã, ãpẽrãrẽ ucjasijapãrã. ¹² Marĩ wioqu Jesucristo dutiro me'rã tojo weesetirãrẽ wererãti. Āpẽrãrẽ ucjaro marĩrõ na ba'atjere, narẽ du'sasenojõrẽ da'rawapata'ame'ricã'to.

¹³ Yũ'ũ acawererã, musã pe'e caributiro marĩrõ añurõ weenu'cũcã'ña. ¹⁴ No'o ẽsã a'ti pũrĩpũ dutio'osere weetigunøjõrẽ "Cũ nĩmi", ni masĩña. Cũrẽ bopoyaro yũ'ruato nĩrã ba'patitĩcã'ña. ¹⁵ Musã tojo ba'patitimirã, cãrẽ i'atu'tirã weronøjõ tu'oña'ticã'ña. Musã acaweregure weronøjõ pe'e añurõ weeato nĩrã wereme'ricã'ña.

Pablo añudutitũo'que ni'i

¹⁶ Marĩ wioqu cū basu marĩrẽ ejerisãjãse o'ogu a'tiro weeato. No'o de'ro mejẽcã wa'acã, musãrẽ ejerisãjãse o'onu'cũcã'to. Marĩ wioqu musã nipe'tirã me'rã niato.

¹⁷ Yũ'ũ Pablo basu a'te añudutisema oja'a. Yũ'ũ nipe'tise pũrĩrẽ ojawũaronojõta oja'a. Yũ'ũ a'tiro dia'cũ papera o'ógũ oja'a. Tojo weerã musã "Cũta ojapĩ", ni masĩrãsa'a.

¹⁸ Marĩ wioũ Jesucristo musã nipe'tirãrẽ añurõ weenu'cũcã'to.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Timoteo Listra wāmetiri macāpu bajuacu niwī. Cū pacu griego masū nīgū, judío masū mejēta nicu niwī. Cū paco pūrīcā judío masō nico niwō. Cū Pablöre queti miaco'tegu nicu niwī.

Pablo Éfesopu nīgū, Timoteore a'ti pūrīrē ojacu niwī. Timoteore cū ējōpeosere wācūtutuacā weenemogū, Jesucristore ējōpeori curuacjārā tiropure añurō nisetidutigu ojacu niwī.

A'tiro ojacu niwī. “Ō'acūrē sērīrā, a'tiro weeroḡa'a”, ni ojacu niwī. Tojo nicā musārē su'ori nisetiacārē besesōrōrā, ā'rānojōrē sōrōrōḡa'a nisere ojacu niwī. Wapewia numiārē co'tesere, tojo nicā apeye ojanemocu niwī. Añurō wéérā bu'iri marīrā nisetisere ojacu niwī. Queoro bu'etirārē tu'omasīdutisere ojacu niwī.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo Jesucristo besecū'cu ni'i. Ō'acū marīrē yu'ruogu nimi. Cūta Jesucristo ye quetire weredutigu o'ōwī. Jesucristo marī wioḡu quē'rā yu'ure o'ōwī. Cārēta marī yucuerā wee'e.

² Timoteo, mu'urē oja'a. Mu'u Jesucristore ējōpeoyucā, yu'u macū waro weronjoḡo ni'i. Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wioḡu mu'urē añurō weeato. Pajaña'to. Mu'urē ejerisājācā weeato.

Nisoosere cā'mota'aduti'que ni'i

³ Yu'u Macedoniapu wa'ase dūporo mu'urē ti macā Éfesopu tojadutiwu. No'o mejēcā bu'erārē cā'mota'adutigu tojaque'adutiwu. Ni'cārōacārē mejārōta nigūti tja. ⁴ Tocjārārē wereturiama'asere, tojo nicā na ñecūsumuarē wāmepeonu'cūserē “Wācūma'aticā ña”, niña. Masā tere wācūrā, mejō waro a'metu'tima'asama. Marīrē Ō'acū weeduti'quere añurō weecā weewe'e. Marī cūrē ējōpeose me'rā pe'e Ō'acū weeduti'quere wee'e. Tojo weegu narē mejēcā bu'esere cā'mota'aya.

⁵ Musārē a'merī ma'icā uagu, tojo duti'i. Ña'ase marīrā, bu'iri marīrā tu'oña'rā, diacjū Ō'acūrē ējōpeorā, queoro ma'irāsa'a. ⁶ Āpērā tere weetima. No'o uaro ucūma'ama. ⁷ Ō'acū ye cjase cū duti'quere bu'esī'rīmima. Tojo weemirā, na ucūserē tu'omasītima. Masībutiarā weronjoḡo bu'ema.

⁸ Marī masī'i. Ō'acū Moisére dutise cūu'quere queoro masīcāma, añu ni'i. Te a'tiro ni'i. Masā Ō'acūrē yu'rūnu'cāsere masīdutigu cūucu niwī. ⁹ Ō'acū tere cūūḡū, queoro weerārē cūticu niwī. Cārē yu'rūnu'cārārē, cū dutiro weetirārē cūucu niwī. Tojo nicā ña'abutiario weeri masārē, ña'arō weenu'cūri masārē cūucu niwī. Ō'acūrē ējōpeotirārē, cū ye bu'ese cjasere uatirārē cūucu niwī. Apeyere, no'o pacure, pacore wējēcō'arārē, nipe'tirā no'o wējēsebucurārē cūucu niwī. ¹⁰ No'o āpērārē a'metarābajaque'atirārē, no'o ḡma se'сарo numia me'rā weewarōnojōḡo weerānojōrē cūucu niwī. Numia quē'rārē na weronjoḡo weewarānojōrēta cūucu niwī. Tojo nicā masārē ñe'e, āpērāpure duaturiarārē cūucu niwī. Nisoosebucurārē, tojo nicā “Ō'acū me'rā diacjūta ni'i” nisoorānojōrē cūucu niwī. Tojo nicā nipe'tise añuse bu'esere cā'mota'arānojōrē Ō'acū cū dutisere cūucu niwī. ¹¹ A'te bu'ese, añubutiase Ō'acū yu'ruose queti nīrōnojōta ni'i. Cū añuyu'ruḡu yu'ure a'te quetire weredutiwī.

Pablo “Yu'u ña'agū nimicā, Ō'acū yu'ure añurō weewī” ni'que ni'i

¹² Yu'u marī wioḡu Jesucristore e'catise o'o'o. Cū yu'ure añurō wācūḡū, cū yarārē yu'ure weetamudutiwī. Tojo weedutigu, yu'ure tutuasere o'ōwī. ¹³ Todūporopu yu'u cūrē ña'arō ucūwū. Cū yarārē ña'abutiario weewu. Titāpure yu'u Jesucristore ējōpeotijāḡū, yu'u weesere masītiwu. Tojo weegu Ō'acū yu'ure pajaña'wī. ¹⁴ Marī wioḡu yu'ure ma'igū, añubutiario weewī. Cū yu'ure Jesucristore añurō ējōpeocā weewī. Āpērārē ma'icā weewī.

¹⁵ A'te yu'u ucūatje queoro waro ni'i. Nipe'tirā ējōpeorōḡa'a. A'tiro ni'i. Jesucristo ña'arō weerārē yu'ruosī'rīgū a'ti nucūcāpure a'ticu niwī. Yu'uta nipe'tirā yu'ruoro ña'arō weeyu'rūnu'cā'cu ni'i. ¹⁶ Tojo nimicā, Ō'acū yu'ure pajaña'wī. Cū tojo weese me'rā Jesucristo ña'arō weerārē pajaña'sere yu'ure ī'omū'tāwī. Cū masārē pajaña'se ne pe'tisome. Yu'ure, ña'arō weeyu'rūnu'cā'cure pajaña'caronjōta nipe'tirā cūrē

ĕjĵoĵeorārē pajaña'gŭsami. Narē cŭ me'rā catinu'cŭcā weegasami. ¹⁷Tojo weerā Ō'acŭrē “Añuyu'ruami”, ninu'cŭrā. Cŭ wiogu ninu'cŭgŭ nimi. Ne wērīsome. Ō'acŭ ni'cŭta nimi. Cŭ bajutigŭ, masiyu'ruŭgŭ nimi. Tojota nimi.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, mu'u yu'u macŭ weronojō ni'i. Yu'u mu'urē weeduti'quere weeya. Todŭporo marī acawererā mu'urē Ō'acŭ wereduti'quere werepā. Na were'caronojōta weeya. Tere weégŭ, tutuoro me'rā du'ucŭurō marīrō añurō weesere weenu'cŭcā'ña. Tojo nicā queoro ĕjĵoĵe, bu'iri marīgŭ tu'oña'ña. Āpērā Jesucristore ĕjĵoĵeorā queoro weemasimirā, weeticārā niwā. Tere weetirā, Jesucristore ĕjĵoĵeodu'ucārā niwā. ²⁰A'te tojo wa'awu Himeneorē, tojo nicā Alejandrorē. Tojo weegu ā'rā puarārē Ō'acŭrē ña'arō ucŭnemoticā'to nīgŭ Jesucristore ĕjĵoĵeorā me'rā ninemodutitiwŭ. Narē wātīa wiogu de'ro weesī'rīrō weeato nīgŭ tojo weewŭ.

2

“Ō'acŭrē sērīrā, a'tiro weeroua'a” ni'que ni'i

¹ Ne waro Jesucristore ĕjĵoĵeorā a'tiro weecā ŭa'a. Nipe'tirārē sērībosarā. Ō'acŭ narē weetamuato nīrā sērībosato. Ō'acŭrē sērīrā, “Añu'u”, niato. ² Wiorārē, nipe'tirā dutiri masārē sērībosato. Marī tojo weerā a'mequēse marīrō nīrāsa'a. Nipe'tise Ō'acŭ dutisere queoro weemasirāsa'a. Masā me'rā queoro nisētirāsa'a. ³ Marī āpērārē sērībosarā, añurō weerā wee'e. Ō'acŭ marīrē yu'ruogu tojo weecā tu'sasami. ⁴ Ō'acŭ nipe'tirārē cŭ tiropu wa'acā ŭasami. Nipe'tirārē cŭ ye, diacjŭ cjasere masīcā ŭasami. ⁵ Ō'acŭ ni'cŭta nimi. Tojo nicā Jesucristo ni'cŭta tja masārē Ō'acŭ me'rā apobosari masŭ nimi. Cŭ masŭ weronojō uputigŭ nicŭ niwī. ⁶ Jesucristo nipe'tirā masārē yu'ruogu wērībosacŭ niwī. Marī ña'arō wee'que wapare wapayegu tojo weecu niwī. A'te quetire “Tojo wa'arosa'a” nīcatero ejačā, werebajurēno'caro niwā. ⁷ Cŭ ye quetire weredutigŭ Cristo yu'ure sōrōwī. Cŭ besecŭ'cu niato nīgŭ judio masā nītirārē cŭ ye, diacjŭ cjasere bu'edutigŭ sōrōwī. Diacjŭta ni'i. Nisoogu mejēta wee'e.

⁸ Tojo weegu nipe'tirocjarā ŭmuarē a'tiro weecā ŭa'a. Na nerēwuaropu Ō'acŭrē sērīcā ŭa'a. Nūmorō sērīrā, ña'arō weese moorā sērīrōŭa'a. Uase, a'metu'tise moorā sērīrōŭa'a. ⁹ Numia quē'rā a'tiro weecā ŭa'a. Na su'tire añurō ī'atu'saroputa sāñato. Ejatuario weeme'ricā'to. Na upure āpērā “Añurā nima” nidutirā peje ma'masu'ayu'ruoticā'to. ¹⁰ A'tiro pe'e weeato. Añurō bajusī'rīrā, Ō'acŭrē ĕjĵoĵeorā numia weewuaseenojōrē weeato. Bajuyoropure añurō weese me'rā “Añurā nima”, nino'ato. Āpērārē weetamu, añurō weeato. ¹¹ Jesucristore ĕjĵoĵeorā nerē, na bu'eri curare numia di'tamarīrō tu'oato. Ūrŭsāma'a, ye'suticā'to. ¹² Ne numiarē masā decopu werenu'cŭcā ŭawe'e. Tojo nicā ŭmuarē ne dutiticā'to. Tojo weronojō o'orā, na numia di'tamarīato. ¹³ A'tiro ni'i. Ō'acŭ Adārē weemu'tācu niwī. Cŭ be'ro Evare weecu niwī. ¹⁴ Apeye quē'rārē, Adā wātī nisoono'mu'tācu mejēta nimi. Numio pe'e nisoono'mu'tāco niwō. Tojo weeno'co niyugo, Ō'acŭ duti'quere yu'runu'cāco niwō. ¹⁵ Tojo nimicā, Ō'acŭ numiarē yu'ruogusami. Na pō'rāticā, narē añurō yu'ruweticā weegasami. Na cŭrē ĕjĵoĵeocā, masārē ma'icā, tojo weegasami. Na queoro wācŭyu, weeseticā, Ō'acŭ cŭ ŭaro weenu'cŭcā, yu'ruweticā weegasami.

3

Jesucristore ĕjĵoĵeori curuacjarā su'ori nīrārē sōrōse ni'i

¹ Masā a'tiro ucŭwŭase diacjŭta ni'i: “No'o Jesucristore ĕjĵoĵeori curuacjarā su'ori nīgŭ, su'ori wejepeogu sājāsī'rīgŭnojō añuse da'rasere weesī'rīgŭ weemi.” ² Tojo weesī'rīgŭnojō a'tiro nīrōŭa'a. Cŭta “Ña'arō weemi” nino'ña marīgŭ nīrōŭa'a. Ni'cōta numotigŭ nīrōŭa'a. Cŭ wiopesase me'rā weesetigunojō nīrōŭa'a. Añurō wācŭyu weesetigunojō nīrōŭa'a. Āpērā wiopesase me'rā ī'ano'gŭnojō nīrōŭa'a. Sijari masā cŭ ya wi'ipu wa'acā, añurō pōtērīgŭnojō nīrōŭa'a. Āpērārē añurō bu'eme'rīgŭnojō nīrōŭa'a. ³ Tojo nicā que'agu, cumucabŭcu nīticārōŭa'a. Tojo weronojō o'ogu, tu'tiro marīrō masārē queoro weegunojō nīrōŭa'a. A'mequēsere ŭatigŭ, niyerure ŭaripejatigunojō nīrōŭa'a. ⁴ Cŭ, cŭ ya wi'icjarārē añurō dutimasīgŭ nīrōŭa'a. Cŭ pō'rārē añurō wiopesase me'rā yu'time'ricā weegŭ nīrōŭa'a. ⁵ Cŭ, cŭ ya wi'icjarārē dutimasītigŭ, Ō'acŭrē ĕjĵoĵeori curuacjarā pe'ere totā nemorō co'tetibosami. ⁶ Jesucristore ne waropu ĕjĵoĵeomajātī'care su'ori wejepeogu sōrōña. Apetero weegu ni'cŭ ĕjĵoĵeoca be'roacā sōrōno'ca pe'e “Yu'u āpērā yu'ruoro añuyu'runu'cā'a”, nibosami. Cŭ tojo nīgŭ, wātī weronojō wācŭbosami. Tojo weegu Ō'acŭ wātīrē bu'iri da're'caro weronojō cŭrē

weebosami. ⁷ Apeye quë'rärë a'tiro nino'gürë beseya. Jesucristore ëjõpeotirã "Cãta añurõ weemi" nino'gũ niato. Tojo weeticãma, ãpërã cürë ña'arõ wãcũbosama. Cũ ñaro weégu, bopoyagu wãti ñaro weebosami.

"Weetamuco'terã a'tiro nisetiroua'a" nise ni'i

⁸ Jesucristore ëjõpeori curuacjãrã, Õ'acũ ye queti wererãrë weetamuco'terã quë'rã na wiorã weronojõ nirõua'a. ãpërã ëjõpeono'rãnojojõ nirõua'a. Na ucũsere queoro weerãnojojõ nirõua'a. Que'arã, ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rĩrãnojojõ niticã'rõua'a. ⁹ Marĩ ëjõpeose Jesucristo ye queti Õ'acũ i'o'quere ëjõpeonu'cũrã nirõua'a. Na bu'iri moorã tu'oña'rã nirõua'a. ¹⁰ Narë sõrõati ðuporo na weesetisere añurõ masĩrõua'a. Na añurõ weeseticã, bu'iri maricã i'arã, sõrõrõua'a. ¹¹ Numia quë'rã mejãrõta ãpërãrë ëjõpeono'rãnojojõ nirõua'a. Ucjasepijarã niticã'rõua'a. Nucũ'ase me'rã weesetirã nirõua'a. Tojo nicã queoro weenu'cũrã nirõua'a. ¹² Ñmu weetamuco'tegu ni'cõta ñumotirõua'a. Cũ põ'rãrë, cũ ya wi'icjãrãrë añurõ dutimasĩrõua'a. ¹³ Na weetamuco'tesere añurõ weecã, narë masã "Añurõ weema", nirãsama. Tojo nicã Jesucristore na ëjõpeosere uiro marĩrõ añurõ werenemorãsama.

Marĩ ëjõpeose cjase ni'i

¹⁴⁻¹⁵ "Maata mu'u tirõpu wa'aguti", ni wãcũ'u. Tojo wãcũmigã, apetero weegu maata wa'atibosa'a. Tojo weegu mu'urë Õ'acũ põ'rã a'tiro nisetirõua'a nisere ojaguti. Õ'acũ catinu'cũgũ nimi. Cũ põ'rã Jesucristore ëjõpeori curuacjãrã nima. Nãta Õ'acũ ye queti diacjã cjasere masãrë masicã weema. ¹⁶ Diacjũta ni'i. Marĩ ëjõpeose toduporo masã masiti'que ni'i. Mejõ nise niwe'e. Añuse waro ni'i. A'tiro ni'i: Õ'acũ macã masã weronojojõ uputiga a'ti nucũcãpũre bajuacu niwĩ. Espĩritu Santu cürë "Añugũ waro nimi", ni werebajurëcu niwĩ. Õ'acũrë wereco'terã u'musepu nirã cürë i'acãrã niwã. Cũ ye queti a'ti nucũcãpũre werese'sano'o. A'ti nucũcãpũre masã cürë ëjõpeoma. Be'ro Õ'acũ u'musepu cürë miacu niwĩ.

4

"Diacjũ cjasere ëjõpeotirã a'tiro weesama" nise ni'i

¹ Espĩritu Santu bajuyorõpu a'tiro nicu niwĩ: "A'ti ñmũco pe'tiati ðuporo ãpërã Jesucristore ëjõpeomi'cãrã ëjõpeodu'urãsama. Wãtia nisoose me'rã bu'esere wererãrë siruturãsama. Tojo nicã wãtia bu'esere siruturãsama." ² Weeta'sari masã nisoose me'rã bu'ecã, tu'orãsama. Weeta'sari masã te nisoosere masimĩrã, ne bu'iritirã tu'oña'tima. ³ Na a'tiro weesama. Masãrë ñumotisi'rĩcã, cã'mota'asama. Tojo nicã ni'cãrë ba'asere ba'adutitisama. Õ'acũ pe'e a'te ba'asere weecu niwĩ. Jesucristore ëjõpeorãrë diacjũ cjase masĩrãrë ba'adutigu tojo weecu niwĩ. Tere ba'arã, cürë e'catise o'odutigu tojo weecu niwĩ. ⁴ Nipe'tise Õ'acũ wee'que añuse ni'i. Marĩ ne yabiticã'rõua'a. A'tiro pe'e weerõua'a. Cürë e'catise o'orã, ba'arõua'a. ⁵ A'tiro ni'i. Õ'acũ tere "Añu ni'i", nitojacu niwĩ. Tojo weerã marĩ cürë e'catise o'ocã, cũ te ba'asere añuse wa'acã weemi.

Pablo Timoteore weedutise ni'i

⁶ Mu'u Õ'acũ ye cjasere marĩ acawerãrãrë bu'eya. Tere bu'égu, Jesucristore añurõ da'racõ'tegu nigũsa'a. Siape me'rã mu'u Õ'acũ ye cjasere bu'égu, nemorõ ëjõpeogusa'a. Mu'u añuse bu'esere sirutuse me'rã nemorõ wãcũtutuagu nigũsa'a. ⁷ A'ti turi cjase werema'asere tu'oticã'ña. Nemorõ Õ'acũ ñaro weenu'cũcã'ña. ⁸ A'tiro ni'i. Marĩ da'rarã, nemorõ tutuarã wa'asa'a. Te añu ni'i. Marĩ Õ'acũ ñaro weecã, totã nemorõ añusa'a. A'ti ñmũcopũre, be'ro u'musepũre marĩrë añurõ wa'arõsa'a. ⁹ A'te diacjũta ni'i. Nipe'tirã a'tere ëjõpeorõua'a. ¹⁰ Tojo weerã marĩ Jesucristo ye cjasere wererã, pi'eti, uputu da'ra'a. Õ'acũ marĩrë añurõ weeatjere wãcũ, e'catiyutojarã, tojo wee'e. Cũ catinu'cũgũ nipe'tirãrë yu'ruõgu nimi. Cürë ëjõpeorã se'sarore yu'ruõgusami. ¹¹ A'tere ãpërãrë dutiya. Narë tere bu'eya.

¹² Mu'u ma'mũ nise ye bu'iri ãpërã mu'u ucũsere ëjõpeotibosama. Tojo weesere cã'mota'aya. A'tiro pe'e weeya. Jesucristore ëjõpeorãrë añuse queose i'oña. Mu'u ucũwãase, mu'u weesetise me'rã i'oña. Tojo nicã ãpërãrë ma'ise, mu'u Jesucristore ëjõpeose me'rã i'oña. Apeye quë'rãrë añugũ mu'u nise me'rã i'oña. ¹³ Yu'u topũ etase ðuporo nererã, Õ'acũ ye quetire bu'eĩ'õnu'cũcã'ña. Marĩ acawerãrãrë wãcũtutuadutigu tojo weeya. Narë añurõ bu'eya. ¹⁴ Õ'acũ mu'urë weemasise o'o'quere

weenu'cūcā'ña. Sō'onicatorero Jesucristore ějōpeori curuacjārā sū'ori nīrā mū'urē ñapeocaterore te weemasīsero Ō'acū o'owī.

¹⁵ Ō'acū o'o'quere wācūnurū, añurō weenu'cūcā'ña. Tojo weecā, nipe'tīrā mū'u añurō weewā'cāsere ī'arāsama. ¹⁶ Apeye nigūti. Mū'u bu'esere, tojo nicā mū'u weesetisere añurō wācūña. Nipe'tisere queoro weenu'cūcā'ña. A'tere wéégu, mū'u basu yū'rūwetigu weegusa'a. Tojo nicā mū'u weresere tū'orā quē'rā yū'rūwetīrāsama.

5

Jesucristore ějōpeorārē "A'tiro weeya" nise ni'i

¹ Timoteo, mū'urē dutiguti. Būcurā ūmuarē tu'titicā'ña. Mū'u, mū'u pacusūmuarē ucūgū weronojō narē wereya. Ma'mapjia quē'rārē mū'u acabijirārē ucūgū weronojō weeya. ² Būcurā numiarē mū'u pacosānumiarē ucūgū weronojō narē wereme'ricā'ña. Nu'miarē mū'u acabijirārē weronojō ña'arō wācūrō marīrō wereya.

³ Wapewia numia weetamuno'ña marīrārē weetamuña. ⁴ Wapewio pō'rāticāma o pārāmerāticāma, core na weetamuato. Ne waro na ya wi'icjārā me'rā añurō weewā'cōrōua'a. Tojo weerā pō'rā, pārāmerā, na pacusūmua, na ñecūsūmua ma'i'que wapa ma'i a'merā weesama. Tojo weese añuse ni'i. Ō'acū tere tū'sasami. ⁵ Apego wapewio waro ni'cō nigō pūrīcā Ō'acū weetamatjere yucuesamo. Ūmūcorinūcū, ñamirīnūcū tojo sērīnu'cūsamo. ⁶ Apego wapewio pe'e co ūsere weema'acā'samo. Co pecame'epū wa'acjo weronojō nitojasamo. ⁷ A'te quē'rārē weedutiya. Tojo weeduticā, "Na bu'iri marīrā nima", nino'rāsama. ⁸ A'tiro ni'i. Ni'cū cū acawererārē añurō weetigu, marī ějōpeosere yabigu weronojō nisami. Cū ya wi'icjārā warore añurō weetigu pe'e, totā nemorō ña'arō weesami. Jesucristore ějōpeotigu nemorō ña'agū nisami.

⁹ Wapewia numiarē weetamurātīrā na wāmerē ni'cā pūrīpu ojaō'oña. A'tiro nīrā numianojōrē ojaya: Būcūo waro sesenta cū'marī cūogore, ni'cūrēta marāputi'core ojaya. ¹⁰ "Co añurō weemo" nino'gōnojōrē ojaya. Co pō'rārē añurō masō'conojo'rē masā co ya wi'ipū ejacā añurō ñe'egōnojōrē ojaya. Tojo nicā mejō nisere da'rago āpērā Jesucristore ějōpeorārē weetamugōnojōrē ojaō'oña. Pī'etirārē weetamugōnojōrē ojaya. No'o añuse apeyenojō weegore ojaya.

¹¹ Āpērā wapewia numia nu'miacure nisama. Nanojōrē na wāmerē ojaticā'ña. Apetero na ūmua me'rā nisī'rīrā, apaturi marāputibosama tja. Jesucristo pe'ere wācūdu'u, marāputise pe'ere wācūyu'runū'cābosama. ¹² Na "Jesucristo ye dia'cūrē weerāti" ni'quere weetīrā, bu'iritīrā nibosama. ¹³ Apeye quē'rārē wi'seripu dia'cū sījarā, nijīsījarā dojobosama. Te dia'cūrē weetibosama. Ūcjasebūcurā dojobosama. Nipe'tise de'ro wa'asere ucjarā, na ye nitisere ucūwūano'ña marīserē ucjabosama. ¹⁴ Tojo weegu wapewia numia nu'miacure nīrārē marāputicā ūa'a. Na pō'rātiato. Wī'serire co'teato. Na tojo weecā, marīrē ī'atu'tigu "Na ña'arō weema", nīmasītisami. ¹⁵ A'tiro ni'i. Āpērā wapewia numia Jesucristore ějōpeomīrā, cūrē ějōpeodu'uma. Wātīa wiogure siruturā, tojo weema.

¹⁶ Jesucristore ějōpeogu o ějōpeogo na acawerego wapewiore cūobosama. Core cūorā na weetamuato. Jesucristore ějōpeori curuacjārārē co'teduticā'to. Tojo weecā, āpērā wapewia numia co'teno'ña marīrā pe'ere co'temasīrāsama.

¹⁷ Jesucristore ějōpeori curuacjārārē sū'ori wejepeorārē, añurō weerārē a'tiro nīrōua'a. "Na añubutiario dutima", nīrōua'a. Totā masārē were bu'erā pe'ere nemorō nīrōua'a. ¹⁸ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta a'tiro ni'i: "Wecu trigore ārūagū, tuumajāmisutūasami. Cū ba'asī'rīgū, ba'ato. A'tiro weeticā'to. Trigore ba'ari nīrā, cū ūseropū tuusāari be'tore tuusāaticā'to." Aperopure a'tiro ojano'wū: "Da'rari masū cū da'rase wapa wapata'aba'amasīmi," ni ojano'wū. Tojo weerā sū'ori nīrārē weetamurōua'a.

¹⁹ Apetero ni'cū mū'ūpure a'tiro nibosami: "Ūsārē sū'ori wejepeogu ña'arō weeamī", ni weresābosami. Cū tojo nicā, tū'oticā'ña. Puarā o'itīarā ī'a'cārā weresācāpū, tū'oya. ²⁰ Ña'arō weenu'cūrārē nipe'tīrā ī'orōpū tu'tiya. Tojo weecā, āpērā uīrā, ña'arō weesome. ²¹ Ō'acū ī'orōpure, Jesucristo marī wiogu ī'orōpure mū'urē a'tiro nigūti. Tojo nicā Ō'acūrē wereco'terā cū bese'cārā ī'orōpū quē'rārē mū'urē nigūti: Sū'ori wejepeorārē ni'cārōnojō weeya. Mū'u tū'sarānojō dia'cūrē añurō weeticā'ña. Nipe'tīrārē queoro weeya. ²² Ī'abocurequejo, sū'ori wejepeogure sōrōticā'ña. Mū'u ña'arō weerārē besegu, na ña'arō weesere bu'ipejatamubosa'a. Nipe'tise ña'arō weesere cā'mota'aya.

²³ Mū'u paapu dutitise ye bu'iri aco dia'cū sī'rīticā'ña. Cā'rōacā vino quē'rārē sī'rīña.

²⁴ Ni'cārērārē na ña'arō weesere beseatji dūporo maata na ña'arō weesere masīno'toja'a. Āpērā pe'ere na ña'arō weese be'ropu bajuarosa'a. ²⁵ Mejārōta tja añurō weese quē'rā maata masīno'o. Apeye pe'e añurō weese maata bajutise be'ropu bajuarosa'a.

6

¹ Jesucristore ējōpeorā da'racoteri masā na wiorārē wiopesase me'rā ī'arōua'a. Na tojo weecā, Ō'acūrē, tojo nicā marī bu'esere āpērā ña'arō ucūsoma. ² Na wiorā Jesucristore ējōpeorā nicā, a'tiro weeticā'to. Na ējōpeorā nise bu'iri narē wiopesase marīrō ī'aticā'to. A'tiro pe'e weeato. Nemorō añurō weeato. Na wiorā Jesucristore ējōpeorā nima. Tojo weerā na acawererā na mairārē weronojō añurō weeato. A'tere were, bu'eya narē.

Marī ējōpeosere queoro weedutise ni'i

³ No'o mejēcā bu'eganojō a'tiro nisami. Marī wioḡu Jesucristo ye bu'esere "Tojo niwe'e", nisami. Tojo nicā marī ējōpeose quē'rārē "Tojo niwe'e", nisami. ⁴ Tojo nigú masītimigū, "Āpērā yu'ruoro masīyu'rūnū'cā'a", nisami. Cū tojo nigú tu'omasitigu nimi. Cū na ucūsenucūrē "Tojo niwe'e", nimujāsami. Te me'rā a'merī uose, a'metu'tise, yabise, a'merī ējōpeotise wā'cā'a. ⁵ Tojo nicā āpērā mejō warota a'metu'tise wā'cā'a. Ña'arō wācūrā, tojo weesama. Diacjā cjasere ne masīsama. Tojo weerā me'rā a'mesu'aticā'ña. Na "Ō'acūrē ējōpeose me'rā wapata'arāsa'a", ni wācūsama. ⁶ Tojota ni'i, nirō. Diacjūta marī Ō'acūrē ējōpeose me'rā peje apeyenojō cuorā weronojō ni'i. Marī cuoro ejatuaro e'caticāma, tojota ni'i. ⁷ A'tiro ni'i. Marī a'ti turipare bajuarā, ne apeyenojō me'rā bajuatiwu. Wērīrāpu quē'rā ne apeyenojō miasome. ⁸ Marī su'ti, ba'ase cuose me'rā e'catiroua'a. ⁹ Āpērā pe'e peje cuosī'rīrā űaripejarā no'o űaro weema'asama. Siape me'rā nemorō űaripejadojasama. Te me'rā na dojo, bu'iri da'reno'rāsama. Pecame'epu wa'arāsama. ¹⁰ A'tiro ni'i. Niyeru űaripejase me'rā nipe'tise ña'ase da'pocā'ti'i. Āpērā Jesucristore ējōpeomi'cārā a'te űaripejase me'rā na ējōpeomi'quere du'ucā'sama. Tojo weerā ni'cārōacārē na catiri űmūcore peje bujawetise bocama.

Pablo Timoteore "Queoro weeya" nise ni'i

¹¹ Timoteo, mū'u pūrīcā Ō'acū yagu űaripejasere ne weema'aticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Añurō weenu'cūcā'ña. Ō'acūrē sirutuya. Cūrē ējōpeoya. Nipe'tirārē ma'ña. Mejēcā wa'acā, wācūtutuaya. Tu'tiro marīrō āpērārē añurō weeya. ¹² Mū'u tutuaro pōtēorō wācūtutua, ējōpeonu'cūcā'ña. Catise űmūsepu mū'u Ō'acū me'rā ninu'cūatjere wācūnu'cūcā'ña. Ō'acū catise pe'titiserē o'osī'rīgū mū'urē besecu niwī. Tojo weegu tere wācūyu'rūnū'cācā, mū'urē o'ogusami. Mū'u pājārā tu'oropu Jesucristore ējōpeosere queoro werewa. ¹³⁻¹⁴ Ō'acū nipe'tirārē catise o'ogu nimi. Cū ī'orōpu, tojo nicā Jesucristo ī'orōpu quē'rārē mū'urē weeduti'i. Jesucristomaricā cū catiri űmūcore ma'itigu, a'tiro weecu niwī. Poncio Pilatore cū nisetiserē añurō werecu niwī. Mū'u quē'rā yu'u dutise nipe'tiserē ducayuro marīrō queoro wereya. "Cū queoro weetimi", nino'ticā'ña. Marī wioḡu Jesucristo a'tiri curapu tojo weedu'uya. ¹⁵ Ō'acū "Tojo weegati" nīcatero ejacā, nipe'tise cū nī'quere queoro tu'ajanū'cōḡāsami. Ō'acū ni'cūta añuyu'rugū, tutuayu'rugū nimi. Nipe'tirā wiorā wioḡu nimi. ¹⁶ Cū ni'cūta catinu'cūmi. Cū pūrō asisteropu nimi. Ne ni'cū masū cū basu Ō'acū nirōpu wa'amasitimi. Ne ni'cū cūrē ī'aticu niwī. Ī'ata basiowe'e. Ō'acū ni'cārēta añurō ucūyu'rūnū'cārōua'a. "Cū wioḡu ninu'cūato", nirōua'a. Tojota niato.

¹⁷ No'o peje cuorānojōrē a'tiro weedutiya. Na "Āpērā yu'ruoro niyu'rūnū'cā'a", nīticā'to. Na cuose me'rā "Añurō wa'arosa'a", ni e'catiyuticā'to. Te queoro niwe'e. Pe'tidija wa'arosa'a. Tojo weronojō o'orā, Ō'acū pe'ere e'catise me'rā yucueato. Cū catinu'cūgū marīrē e'caticā űagu, nipe'tise marī cuosere o'omi. ¹⁸ Peje cuorārē añusere weedutiya. Āpērārē añurō weeato. Na cuosere o'oato. ¹⁹ Na tojo wéerā, ape űmūcopure peje cuorā weronojō niyutojarāsama. Na catinu'cūatjere bocarāsama.

Pablo Timoteore "Tojo weeya", nituo'que ni'i

²⁰ Timoteo, Ō'acū mū'urē weredutigu cūu'quere añurō weeya. A'ti nucūcā cjase ucūse mejō nisere tu'otīcā'ña. Tojo nicā mejēcā no'o űaro ucūma'ase quē'rārē tu'otīcā'ña. Āpērā "Masīrā waro ni'i" nīrā peje mejēcā wācūse cuoma. Ūputu na űaro ucūma'asama.

Na masīse nisoo ucūma'ase ni'i. Tojo weegu narē tu'oticā'ña. ²¹ Ni'cārērā a'tere weesiruturā, Jesucristore ējōpeomi'quere du'ucā'cārā niwā.

Ō'acū mū'urē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ape pūrī ojanemo'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Timoteore Romapu bu'iri da'reri wi'ipu nīgū, ojacu niwī. Cū Timoteore ojamu'tāca pūrīrē a'tiro ojacu niwī: "Yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nise wapa nipe'tiropu Jesucristo ye queti se'saro wee'e", ni ojacu niwī. A'ti pūrīma ti pūrī weronojō ojaticu niwī. Asia di'tacjārā cūrē bu'iri da'reri wi'ipu nicā, bopoyasācārā niwā. Tojo weegu nipe'tirā cō'awā'cāno'caro weronojō tū'oña'cu niwī. Luca, tojo nicā Onesiforo ya wi'icjārā dia'cū cūrē wācūtutuacā wéerā, bu'iri da'reri wi'ipu nīgūrē bopoyasāticārā niwā. Pablo "Ni'cūta nisa'a" ni tū'oña'gū, cū me'rācjarā waro Timoteore, Marco cū tiropu pijiocu niwī. Troapu cū cūu'que paperare, cū yaro asibusurore miitidutiganojōta pijiocu niwī. Cū "Maata wērīgūsa'a", ni wācūcu niwī. A'ti pūrī cū ojatūoca pūrī ni'i.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo Jesucristo besečū'cu ni'i. Cū yū'are Ō'acū uaronojōta cū ye quetire weredutiga o'owī. A'te queti a'tiro ni'i. Ō'acū "Jesucristore ējōpeorārē catinu'cūcā weeguti", nicu niwī. Cū nī'caronojōta yū'are tere weredutigu o'owī.

² Timoteo, mu'urē yū'u maigārē oja'a. Mu'u Jesucristo ye quetire yū'u wercā, añurō ējōpeowu. Tojo weegu mu'u yū'u macū weronojō ni'i. Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wioḡu mu'urē añurō weeato. Pajaña'to. Mu'urē ejerisājācā weeato.

"Jesucristore ējōpeorā āpērārē a'tiro weeroua'a" nise ni'i

³ Yu'u Ō'acūrē sērīsetīrinucū mu'urē wācū'u. Mu'urē wācūgū, űamipū, űmucopū Ō'acūrē e'catise o'o'o. Cūrē yū'u űecūsūmua ējōpeoseti'caronojōta ējōpeo'o. Yu'u bu'iri moogū tū'oña'gū, cūrē ējōpeo'o. ⁴ Timoteo, mu'urē pūrō wācū'u. Yu'u mu'u tiropu nī'cu wijacā, mu'u uti'quere wācūnu'cūcā'a. Mu'urē pūrō ī'asī'risa'a. Mu'urē ī'agū, e'catiguti nīgū, tojo wācū'u. ⁵ Mu'u Jesucristore queoro ējōpeosere yū'u wācū'u. Mu'u ni'cārōacā ējōpeosere mu'u űecō Loida, tojo nicā mu'u paco Eunice ējōpeomu'tāwā. Mu'u quē'rā tereta ējōpeosirutuḡu wee'e.

⁶ Tojo weegu mu'u a'tiro weecā űa'a. Ō'acū mu'urē weeduti'quere tutuaro me'rā weenu'cūcā'ña. Todaporo yū'u mu'urē űapeocā, Ō'acū mu'urē añuse masīsere o'owī. Tere nemorō añurō weenu'cūcā'ña. ⁷ Ō'acū marīrē Espīritu Santure o'owī. Cūrē o'ogū, uidutigu mejēta o'owī. Tojo o'ogū, tutuase o'ogure, ma'ise o'ogure, queoro wācūse o'ogure o'owī. ⁸ Tojo weegu marī wioḡu ye quetire wereḡu, bopoyaticā'ña. Yu'u quē'rārē Jesucristo ye queti bu'ese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu yū'u dujicā, bopoyasāticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Jesucristo ye quetire wereya. Tojo werese bu'iri mu'u quē'rā űa'arō yū'rugusa'a. Tojo wa'acā ī'agū, "Añurōsa'a", niña. Ō'acū mu'urē tutuaro o'oro pōtēorō tojo weeya. ⁹ Ō'acū marīrē pecame'epu wa'abo'cārārē yū'ruweticā weewī. Cū añurō weecā űagū, cū űaro weedutigu marīrē beseču niwī. Marī añuse weesetisere ī'agū mejēta beseču niwī. Cū pe'e marīrē añurō weesī'rīgū beseču niwī. A'tiro ni'i. Ō'acū marīrē ma'īgū, Jesucristo marīrē yū'ruoatjere wācūcu niwī. Tere a'ti turi weese daporo wācūtojacu niwī. ¹⁰ A'tocateroma marīrē yū'ruoḡu, Jesucristo a'tise me'rā cū ma'isere ī'owī. Marī pecame'epu wa'abo'cārārē yū'ruweticā weewī. Tojo nicā a'tiro masīcā weewī. Marī cū yū'ruose quetire tū'o ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a nisere masīcā weewī.

¹¹ Ō'acū te quetire yū'are weredutiwī. Judío masā nitirārē bu'edutigu yū'are besečūwī. ¹² Te quetire werese bu'iri yū'u pūrō pi'eti'i. Tojo pi'etimigū, bopoyawe'e. Yu'u Jesucristore masī'i. "Cū nī'quere queorota weegusami", ni'i. Cū tutuagū nimi. Yu'are te queti wereturiase cūu'quere añurō co'teyapada'reogusami. "Téé apaturi a'tigupū, co'tenu'cūḡūsami", ni'i. Tojo weegu yū'u ne bopoyawe'e.

¹³ Yu'u mu'urē bu'e'quere queoro bu'ewā'cāña. Añurō ējōpeosetiya. A'merī ma'īña. Marī Jesucristo me'rā nīrā, tojo weemasī'i. ¹⁴ Espīritu Santu marīpūre nimi. Cū weetamuse me'rā Ō'acū mu'urē weredutigu cūu'quere añurō bu'eya.

¹⁵ Mu'u masītoja'a. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā, Asiācjarā yū'are cō'awijape'tia wa'awā. Na wa'tero nī'cārā quē'rā Figelo, tojo nicā Hermógenes mejārōta weewā.

¹⁶ Onesiforo pūrīcā tojo weetiwī. Ō'acū cūrē, cū ya wi'icjārārē pajaña'ḡūsami. Pejetiri Onesiforo yū'are wācūtutuacā weewī. Apeye quē'rārē yū'u bu'iri da'reri wi'ipu nimicā, yū'are bopoyasātiwī. ¹⁷ A'tiro pe'e weewī. Cū Romapu ejagu, yū'are űputu a'macu niwī. Téé bocagupū, a'madu'uwī. ¹⁸ Marī wioḡu masārē besetjī numu Onesiforore pajaña'to. Cū marīrē Ēfesopu weetamu'quere mu'u añurō masīsa'a.

2

Pablo Timoteore queoro weedutise ni'i

¹ Timoteo, mu'u yu'u macã weronojõ nigürẽ a'tiro nigüti. Jesucristo mu'urẽ añurõ weemi. Tojo weegu cã weetamuse me'rã cürẽ ñjõpeonu'cücã'ña. ² Yu'u pãjãrã masã tu'oropu bu'e'quere wereturiaya. "Ã'rãta yu'u bu'esere ãpërãrẽ queoro wereturiatu'sama" ni, mu'u ñ'arãnojõrẽ werya.

³ Mu'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri mu'urẽ ña'arõ wa'arõ wa'arõ a'caro weronojõ wa'arõ a'a. Mu'urẽ tojo wa'acã, wãcütutuaya. Surara weronojõ weeya. Cürẽ mejẽcã wa'acã, wãcütutuasami. ⁴ Surara cã wioгу dutise dia'cürẽ weesami. Surara nitigu weronojõ weetisami. Tojo weegu mu'u cã weronojõ weeya. Jesucristo ye dia'cürẽ weeya. ⁵ Apĩ quẽ'rã omari masã cã wiorã dutisenojõrẽ queoro weetigu, wapata'atisami. Na cürẽ o'obo'quere o'otisama. Tojo weegu añuse bocasi'rigü, Jesucristo duti'quere queoro weeya. ⁶ Ni'cã wesepu añurõ da'ragunojõ ti wese cjase ducatisse me'rã dua wapata'amasisami. Mu'u te weronojõ Õ'acã ye cjasere añurõ bu'egu, te wapa mu'u quẽ'rã wapata'amasĩ'i. ⁷ Yu'u weresere wãcünurãña. Mu'u tojo weecã, marĩ wioгу nipe'tisere mu'urẽ masĩcã weegusami.

⁸ Jesucristore wãcũña. Cã wẽrĩ'cu nimigã, masãcu niwĩ. Cũta daporocjã wioгу Davi pãrãmi nituriagu nimi. Yu'u Jesucristo ye añuse quetire weregu, tereta werewa. ⁹ A'te queti werese bu'iri yu'u pi'etisa'a. Yu'u ña'arõ weegã weronojõ bu'iri da'rieri wi'ipu ni'i. Õ'acã ye queti püricã nipe'tiropu nibi'atoja'a. Yu'ure bu'iri da'rieri wi'ipu bi'adupo'que weronojõ niwe'e. ¹⁰ Tojo weegu yu'u pi'etimigã, wãcütutua'a. Õ'acã bese'cãrãrẽ añurõ wa'ato nigü tojo wee'e. Na quẽ'rã marĩ weronojõ Jesucristore ñjõpeorã, yu'ruono'rãsama. Añubutiasere bocarãsama. Catinu'cücã'rãsama. Tojo weegu nipe'tisere wãcütutua'a.

¹¹ A'tiro nise diacjũta ni'i:

Marĩ Jesucristore ñjõpeose bu'iri ãpërã wẽjẽbosama.

Na tojo wẽjẽcã, marĩ Jesucristo me'rã u'musepu catinu'cürãsa'a.

¹² Marĩ pi'etirã wãcütutuarã, cã wioгу nirõpu cã me'rã wiorã nirãsa'a.

"Cürẽ masĩtisa'a" nicã, cã quẽ'rã marirẽ "Masĩwe'e", nigüsami.

¹³ Marĩ cürẽ añurõ ñjõpeotimicã, cã pe'e nipe'tise "A'tiro weeguti" ni'quere queoro weenu'cüsami.

Õ'acã ne ni'cãti nisoomasĩtisami.

Pablo Timoteore queoro bu'edutise ni'i

¹⁴ Mu'u bu'erãrẽ a'te daporo yu'u oja'quere wãcüdutiya. ãpërã ucüsetirinucã "Tojo mejẽta ni'i", nisama. Diacjũ marĩ wioгу tu'oropu na tojo nisetisere du'udutiya. Te ucüse wapamarĩ'i. ãpërã wãcüsere dojorẽma. ¹⁵ Mu'u pe'e Õ'acã yere añurõ bu'eya. Tojo nicã cã yere queoro weeya. Mu'u tojo weecã ñ'agũ, mu'urẽ "Añurõ weemi", nigüsami. Queoro weegu, mu'u da'rasere bopoyasome. Diacjũ cjasere Jesucristo ye quetire queoro wereturiaya. ¹⁶ A'ti turi cjase diacjũ nitisere na ucücã, ucütamuticã'ña. A'tiro ni'i. Tere ucürã, nemorõ siape me'rã ña'arã wa'asama. ¹⁷ Na bu'ese marĩ upupu cãmi boase'saro weronojõ ãpërãrẽ pẽ'rĩpejawã'cãsa'a. ã'rã puarã Himeneo, Fileto te boase weronojõ masãrẽ bu'ërã, dojorẽma. ¹⁸ ã'rã Õ'acã ye quetire queoro bu'etima. A'tiro nima: "Masã wẽrĩ'cãrã masãtojacãrã niwã", nima. Na tojo nicã tu'orã, ãpërã "¿Ësã de'ro ñjõpeorãsariba?" ni wãcũma. ¹⁹ Õ'acã cã ucüse cũu'que püricã tutuari wi'i yeenu'cõ'que weronojõ ni'i. Cã ye queti ne ducayuwe'e. A'tiro ni'i. "Marĩ wioгу Jesucristo cã yarãrẽ masĩsami." Tojo nicã "Nipe'tirã 'Jesucristo yarã ni'i", ni wãcürã ña'arõ weesere du'uatõ."

²⁰ A'te queosere wereguti. Ni'cã peje cuogu ya wi'ipare peje bapari nisa'a. Uru me'rã wee'que pari, plata me'rã wee'que pari nisa'a. Tojo nicã apeye yucu me'rã wee'que pari, di'i me'rã yee'que pari nisa'a. Bosenumu nicã añuse parire na ba'awarõpu peosama. Apeye parire mejõ nirĩ numu peosama. ²¹ Marĩ a'te weronojõ ña'asere weetirã, bosenumu nicã añuse pari peose weronojõ nirãsa'a. Marĩ wioгу yarã warõ nirãsa'a. Cã nipe'tise añurõ weedutisere queoro weerãsa'a.

²² Tojo weegu mu'u ma'mapjia na ñaripejasenojõrẽ weeticã'ña. Queoro weeya. Jesucristore ñjõpeoya. Masã quẽ'rãrẽ ma'ña. Tojo nicã a'mequẽse marirõ ñña. Nipe'tirã queoro weerã Õ'acürẽ ñjõpeorã me'rã añurõ nicã'ña. ²³ ãpërã tojo ucũma'acã, na me'rã ucütamuticã'ña. Na tu'omasĩtima. Mu'u masĩ'i, na tojo ucürã na ñaro a'metu'tiyapatisama. ²⁴ Mu'u marĩ wioгу da'raco'tegu ni'i. Ne a'metu'titicã'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tirã me'rã añurõ ñña. Narẽ añurõ bu'e, na mu'urẽ ña'arõ weesi'ricã,

tojo tu'oña'cã'ña. ²⁵ Mu'u bu'esere tu'os'i'rĩtirãrẽ añurõ pajaña'se me'rã narẽ "A'tiro pe'e añurõ weeya", niña. Ô'acũ na ña'arõ wee'quere ðacyugusami nĩgũ, tojo niña. Na ðacyurã, ðiacjũ cjasere ðjõpeorãsama. ²⁶ Mu'u narẽ tere weecã, tu'omasirãsama. Tojo weerã wãtĩ yarã, cã dutiro weemi'cãrã yu'ruwetiwiãrãsama.

3

"A'ti turi pe'tise ðuporo ðicuse ña'ase wã'cãrõsa'a" n'ique ni'i

¹ Mu'u a'tere tu'omasĩña. A'ti turi pe'tise ðuporo peje ña'ase wã'cãrõsa'a. A'tiro wa'arosa'a. ² Masã na ye cjase dia'cũrẽ uarãsama. Niyerure uaripejarãsama. "Ãpẽrã yu'ruoro añuyu'runu'cã'a", ni wãcũrãsama. Masĩbutiarã weronjõ ucũma'arãsama. Ô'acũrẽ uatirã, ña'arõ cũrẽ ucũrãsama. Na pacusumuarẽ yu'runu'cãrãsama. Ãpẽrã narẽ añurõ weemicã, "Ûsãrẽ añurõ weepũ", ne nisome. Narẽ e'catise o'osome. Wiopesase me'rã Ô'acũrẽ ðjõpeosome. Marĩ ðjõpeosetisere mejõ nisere weronjõ wãcũrãsama. ³ Ne ãpẽrãrẽ ma'isome. Pajaña'se moorãsama. Ucjasepijarã nirãsama. Na no'o uaro ña'arõ wees'i'riserẽ weerãsama. Ãpẽrãrẽ ña'arõ pi'eticã weerãsama. Ne cã'rõ añusere uasome. ⁴ Na me'rãcjãrã nimi'cãrãrẽ ña'arõ weerãsama. No'o uaro weema'acã'rãsama. Na uputu "Ãpẽrã yu'ruoro añuyu'runu'cã'a", ni wãcũrãsama. Ô'acũ pe'ere wãcũrõnojõ o'orã, e'cati nisetisenojõ dia'cũrẽ wãcũrãsama. ⁵ Ô'acũrẽ ðjõpeorã weronjõ weesoarãsama. Na weesetise me'rã pe'e Ô'acũ tutuasere "Tojo niwe'e", nirãsama.

Nanojõ me'rã ne cã'rõ ba'patima'aticã'ña. ⁶ Na tojo weerãnojõ a'tiro weesama. Ucũme'rĩse me'rã wi'seripu sãjãasama. Sãjãa, numia tiro toduporo ña'arõ wee'cãrã bu'iritirã, wãcũtutuãtirãrẽ nisoõ dojorãsama. Narẽ mejẽcã ðjõpeocã weesama. Na numia nipe'tise ña'arõ weesere uaripejasama. ⁷ Nipe'tise bu'esere masĩs'i'rimirã, ne ðiacjũ cjasere masĩtu'ajatisama. ⁸ Numiarẽ nisoõri masã puarã Janes, Jambres weronjõ nima. Na ðuporopu Moisé nicaretõpure na Egiptocjãrã tu'oña'ri masã nicãrã niwã. Na Moisére i'atu'ticãrã niwã. ðiacjũ cjasere ne uaticãrã niwã. Na weronjõ ã'rã quẽ'rã ðiacjũ cjasere uatima. Ña'arõ wãcũpo'cãrã ne queoro ðjõpeomasĩtima. ⁹ Na ucũma'ase maata pe'tirosa'a. Nipe'tirã na ucũcã tu'orã, "Tojo nima'arã weema", nirãsama. Moisére uati'cãrã Janes, Jambre weronjõ wa'arosa'a. Titapure na nima'asere masã masĩcãrã niwã. Mejãrõta tja ã'rã quẽ'rãrẽ na nima'asere masĩrãsama.

Pablo Timoteore "A'tiro weeya" cã nituo'que ni'i

¹⁰ Mu'u pũricã yu'u bu'ese nipe'tisere añurõ mas'i'i. Yu'u weesetisere, yu'u wees'i'risere mas'i'i. Tojo nicã yu'u Ô'acũrẽ ðjõpeosere mas'i'i. Ãpẽrã queoro weeticã, yu'u tojo tu'oña'sere mu'u mas'i'i. Yu'u ma'isetisere, mejẽcã wa'acã wãcũtutusere mu'u mas'i'i. ¹¹ Masã yu'ure ña'arõ weecã, pi'etiwu. Nipe'tise a'te macãripũ wa'a'quere mu'u mas'i'i. Antioquiãpu, Iconiopũ, Listrapũ yu'u pi'eti'quere mu'u mas'i'i. Pi'etisetirinucũ marĩ wiogu yu'ure yu'ruweticã weewĩ. ¹² ðiacjũta ni'i. Jesucristore ðjõpeorã nipe'tirãrẽ Ô'acũ uaronojõ añurõ wees'i'rirãrẽ ãpẽrã ña'arõ weerãsama. ¹³ Ña'arĩ masã, tojo nicã nisoõri masã nemorõ ña'arõ weenemopeorãsama. Nisoõnemowã'cãrãsama. Nisoõrã nimirã, na quẽ'rã nisoõno'o, ðjõpeorãsama.

¹⁴ Mu'u pũricã mu'urẽ bu'e'quere queoro ðjõpeonu'cũcã'ña. Queoro weeya. Mu'u tere "ðiacjũta ni'i", nisa'a. Mu'u mu'urẽ bu'e'cãrãrẽ mas'i'i. ¹⁵ Mu'u wĩ'magũputa Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere masĩnu'cãwũ. Tere bu'ẽgu, mu'u Ô'acũ yere masĩwũ. Masĩ, Jesucristore ðjõpeose me'rã yu'ruono'wũ. ¹⁶ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere ojadutigu, cã masise o'ose me'rã ojaduticu niwĩ. Te oja'quere bu'ẽrã, ðiacjũ nisere masĩno'o. Marĩ ña'arõ wee'que quẽ'rãrẽ "Ña'a ni'i", nino'o. Marĩ ña'arõ wee'quere ðacyumasĩcã wee'e. Tere bu'ẽrã, queoro weenu'cũmas'i'i. ¹⁷ Ô'acũ cã yarãrẽ nipe'tise añurõ weesere weemasĩato nĩgũ cã ye cjasere ojaduticu niwĩ.

4

¹ Jesucristo nipe'tirã wiogu tutuaro me'rã a'tigusami. A'tigu, masã catirãrẽ, wẽrĩ'cãrãrẽ besegusami. Ô'acũ, tojo nicã Jesucristo tu'orõpure mu'urẽ a'tiro weeduti'i. ² Masãrẽ Ô'acũ ye quetire werya. Nipe'tisetiri masã tu'os'i'ricã, werya. Na tu'os'i'riticã quẽ'rãrẽ, werenu'cũcã'ña. Mu'u weresere tu'orã, ðjõpeorãsama. Na queoro weeticã, tu'tiya. "A'tiro weeroña'a", niña. Narẽ bu'ẽgu, queoro pajaña'se me'rã wereme'ricã'ña. ³ Be'ropure masã añuse bu'esere uatirãsama. Tojo weegu a'tiro nicãrẽ queoro bu'ewe'oya. Be'ropure a'tiro wa'arosa'a. Na, na uaro weerãsama. Na tu'otu'sase dia'cũrẽ tu'os'i'rirãsama. Tojo weerã tere bu'eajã pãjãrãrẽ a'marãsama. ⁴ Na ðiacjũ

ejasere tu'osome. Nipe'tise no'o werema'ase pe'ere tu'orāsama. ⁵ Timoteo, mu'u pūrīcā queoro wācūña. Mu'u Jesucristo ye quetire werecā, masā mu'urē ña'arō weerāsama. Na tojo weecā, wācūtutuaya. Jesucristo masārē yu'ruomi nise quetire du'ucūurō marīrō werenu'cūcā'ña. Mu'urē weeduti'quere weetu'ajanu'cōña.

⁶ Yu'u wēriatjo cārō du'sa'a. Yu'ure masā Ō'acūrē wa'icūrārē ūjūamorōpeo'caro weronjo w'a'arotiro wee'e. Tojo weegu mu'urē tojo duti'i. ⁷ Yu'u Jesucristo ye quetire weregu, nipe'tise yu'u tutuaro pōtēorō weewa. Nipe'tise Ō'acū yu'ure duti'quere tu'ajatoja'a. Ne cūrē ējōpeodu'uwe'e. ⁸ Ni'cārōacārē majā Ō'acū yu'ure añurō wee'que wapa o'otaje du'sa'a. Marī wioḡu Ō'acū masārē besateji nūmu nicā, yu'ure o'ogusami. Cū masārē queoro besemi. Yu'u dia'cūrē o'osome. Nipe'tirā cūrē ējōpeorā cū a'tiatjere uarārē o'ogusami.

Pablo cū ye cjasere were'que ni'i

⁹ Mu'u pōtēorō a'tita basioro yu'u tiropu maatacure ū'agū a'tia. ¹⁰ A'tiro ni'i. Crescente wāmetiḡu Galacia wāmetiropu wa'awī. Tojo nicā Tito Dalmaciapu wa'awī. Demas pūrīcā a'ti turi cjasere nemorō ma'iyu'runu'cāḡu, yu'ure cō'awā'cā wa'awī. Cū Tesalōnicapu wa'awī. ¹¹ Luca dia'cū yu'u me'rā nimi. Marcōre a'maña. Mu'u me'rā a'tiato. Cū yu'ure weetamusere ū'a. ¹² Yu'u Tíquicore Éfesopu o'ōwu. ¹³ Mu'u a'tiḡu, yaro su'tiro asibusuro bu'icjārōrē miitia. To Troa wāmetiri macā Carpo ya wi'ipu nisa'a. Yé papera tūrūrīrē miitia. Wa'icūrā caseri me'rā oja'que yé caserire acobojotibutiacā'ña.

¹⁴ Alejandro cōme me'rā da'rari masū yu'ure ña'abutiaro weewī. Ō'acū marī wioḡu cū wee'caro ejatuaro cūrē bu'iri da'regusami. ¹⁵ Mu'u pūrīcā cūrē tu'omasīña. Cū marī bu'esere ne ūatiyu'ruami.

¹⁶ Ne waro wiorā yu'ure sērītiña'cā, ne ni'cū yu'ure weetamutiwī. Nipe'tirā yu'ure cō'awā'cā wa'awā. Ō'acū na tojo wee'quere acobojocā ū'a. ¹⁷ Ō'acū pūrīcā yu'ure weetamuwī. Yu'ure tutuase o'owī. Tojo weegu wiorārē yu'u a'tiro werewa. Jesucristo masā ña'arō niseti'quere yu'ruomi nise quetire narē werepe'ocā'wā. Nipe'tirā a'ti ūmucocjārā judío masā nitirā te quetire tu'oato nīḡu tojo werewa. Apeye quē'rārē Ō'acū yu'ure a'tiro weewī. Yaiwa ha'ano'bo'cure weronjo wiose wa'teropu nigūrē yu'rūweticā weewī. ¹⁸ Tojo nicā nipe'tise yu'ure be'ropu ña'arō weeatjere yu'rūweticā weegusami. Ū'musepu cū wioḡu nirōpu yu'ure miagūsami. Masā Ō'acūrē añurō ucūnu'cūato. Tojota wa'ato.

Pablo añudutiwo'que ni'i

¹⁹ Prisca, Aquila añuato. Tojo nicā Onesiforo ya wi'icjārā quē'rā añuato. ²⁰ Erasto Corintopu tojaque'awī. Trófimoma dutitigure Miletopu cō'awā'cātiwu. ²¹ Mu'u pōtēorō a'tita basioro pu'ecu dūporo a'tia. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, nipe'tirā marī acawererā mu'urē añudutima.

²² Jesucristo marī wioḡu mu'u me'rā niato. Ō'acū masā nipe'tirārē añurō weeato. Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Titore ojáca pũĩ ni'i

A'ti pũĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

Pablo Tito wãmetigure ojacu niwĩ. Tito judío masũ mejêta nicu niwĩ. Pablo Titoreta Creta nãcũrõpũ Jesucristo ye quetire añurõ bu'eyapatitu'ajadutigu cũucu niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã sãjãcã weedutigu cũucu niwĩ. A'ti pũĩrẽ cãrẽ bu'enemogũ cã da'rasere masiãto nĩgũ wãcũtutuacã weenemogũ ojacu niwĩ.

Pablo Titore oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo Õ'acũrẽ da'raco'tegu Jesucristo besecũú'cu ni'i. Cã, cã ye quetire weredutigu cũuwĩ. Õ'acũ cã bese'cãrãrẽ añurõ ãjõpeocã wasãgũ yu'ure cũuwĩ. Tojo nicã narẽ Õ'acũ ye, diacjũ cjasere masidutigu cũuwĩ. Queoro Õ'acũ ãaronojõ weedutigu tojo cũuwĩ. ² Apeyere, narẽ Õ'acũ tìropũ catinu'cũatjere e'catiyudutigu cũuwĩ. Õ'acũ nisootimi. Cã a'ti turi weese ðuporo "Catise pe'titiatjere o'ogũti", nitojacu niwĩ. ³ Ni'cãrõacãrẽ cã "Tojo weeguti" nicatero eja'a. Tojo weegu cã ye quetire weresijase me'rã "Cã tojo weeguti" nĩ'quere masãrẽ masĩcã weemi. Õ'acũ marĩrẽ yu'ruogu cã dutiro me'rã yu'ure te quetire weredutiwĩ.

⁴ Tito, mu'ũ yu'u macã weronojõ ni'i. Marĩ ni'cãrõnojõ ãjõpeose cu'o. Mu'urẽ a'ti pũĩrẽ oja'a. Õ'acũ marĩ pacu, tojo nicã Jesucristo marĩ ña'arõ wee'quere yu'ruogu añurõ weeato mu'urẽ. Pajaña'to. Mu'urẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo Titore bu'eduti'que ni'i

⁵ Mu'urẽ Creta wãmetiri nãcũrõpũ cũuwã'cãtiwu. Yu'u weepe'oti'quere tu'ajanũ'cõdutigu tojo weewũ. Tojo nicã yu'u nĩrõnojõta topũ nise macãrĩrẽ, te macãrĩnucũ Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ su'ori wejepeojãrẽ sõrõdutiwũ. A'tiro niwũ: ⁶ "Su'ori wejepeorã a'tiro nisetĩrãrẽ sõrõña. 'Nãta ña'arã nima' nino'ña marĩrãnojõrẽ sõrõña. Na ni'cãrẽã numiata numotiato. Na põ'rã quẽ'rã Jesucristore ãjõpeorãta niato. 'Na no'o ãaro ña'arõ weema' nino'rã niticã'to. Tojo nicã yu'runũ'cãsepĩjarã niticã'to", niwũ. ⁷ Ni'cũ Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ su'ori wejepeogu Õ'acũ ye cjasere co'tegu nimi. Tojo weegu "Cũta ña'agũ nimi" nino'ña marĩgũnojõ niato. Cã ãaro dia'cũ dutigunojõ, uamuñagũnojõ niticã'to. Tojo nicã que'agu, cumucabucu no'o ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rigũnojõ niticã'to. ⁸ A'tiro pe'e niato. Sijari masã cã ya wi'ipu wa'acã, añurõ põtẽrĩgũnojõ niato. Añusere weegunojõ niato. Tojo nicã añurõ wãcũyu weesetigunojõ, ãpẽrãrẽ queoro weegunojõ niato. Õ'acũ ãaro dia'cũ weegũ niato. Queoro weesetigunojõ niato. ⁹ Õ'acũ yere, diacjũ cjasere cãrẽ bu'e'quere weenu'cũcã'to. Tojo weegu ãpẽrã quẽ'rãrẽ Jesucristo ye queti queoro bu'ese me'rã narẽ wãcũtutuacã weemasĩsami. ãpẽrã pe'ere te bu'esere mejẽcã ucũrãrẽ queoro wãcũcã weemasĩsami.

¹⁰ A'tiro ni'i. Pãjãrã Õ'acũrẽ yu'runũ'cãrã nima. Na no'o ãaro ucũma'a, masãrẽ mejẽcã ãjõpeocã weema. Judío masãta tojo weeyu'runũ'cãma. ¹¹ Na niyeru wapata'ama'asĩ'rĩrã, no'o ãaro bu'ema'acã'sama. Na bu'ese me'rã pãjãrã ni'cũ põ'rã ni'cã wi'icjãrãrẽ dojõrẽpe'ocã'sama. Tojo weerãrẽ na bu'esere cã'mota'aya.

¹² Ðuporopũ ti nãcũrõ Cretacjũ ojari masũ ti di'tacjãrãrẽ ojagu, a'tiro ojacu niwĩ: "A'to Cretacjãrã nisoosepĩjarã nima. Wa'icũrã weronojõ tu'omasĩtirã nima. Ba'awãrĩrã, teesepĩjarã nima." ¹³ Cã narẽ diacjũta ojacu niwĩ. Tojota nima. Tojo weegu tocjãrã Jesucristore ãjõpeorã ña'arõ weesetĩrãrẽ tu'tiya. Narẽ queoro ãjõpeodutigu tojo weeya. ¹⁴ Judío masã no'o ãaro wãcũboca werema'asere tu'otĩcã'to nĩgũ añurõ bu'eya. Tojo nicã no'o na dutima'asere tu'otĩcã'to nĩgũ tojo weeya. Na Õ'acũ yere, diacjũ cjasere ãatima.

¹⁵ Judío masã apeye ba'asere ba'adutitisama. "Tere ba'arã, Õ'acũ duti'quere yu'runũ'cãrã wee'e", nisama. Tojo niwe'e. Marĩ nipe'tirã bu'iri marĩrã tu'oña'rã ba'acã, añu ni'i. Õ'acũrẽ yu'runũ'cãrã mejêta wee'e. ãpẽrã Jesucristore ãjõpeotĩrã nipe'tisere ña'arõ wãcũsama. A'tiro ni'i. Na wãcũseputa, na tu'oña'seputa ña'asãjãcã'sama. Tojo weerã na ña'arõ weesere ne bujawetitisama. ¹⁶ Na "Õ'acũrẽ masĩ'i", nimima, nĩrã. Marĩ pe'e na weesetisere i'arã, masĩ'i. "Na cãrẽ masĩtisama", nino'o. Na ña'ayu'rũarã, Õ'acũ dutisere yu'runũ'cãrã, ne cã'rõ añurõ weemasĩtisama.

2

Queoro bu'edutise ni'i

¹ Mũ'u bu'égũ, Ò'acũ ye cjasere diacjũ nirõnojoŕta bu'eya. ² A'tiro bu'eya. Bucurã umua wiopesase me'rã weesetiato. Na wiopesase me'rã Ì'ano'ato. Añurõ wãcũyu weesetirãnojo niato. Apeyere queoro ejõpeoato. A'merĩ ma'isetiatio. Mejecã wa'acã, nu'cãpoato. ³ Bucurã numiarẽ mejãrõta bu'eya. Ò'acũrẽ ejõpeorã numia weewuasenojõrẽ weeato. Æpẽrãrẽ ña'arõ ucjaticã'to. Que'aticã'to. Nipe'tise na añuse weesetise me'rã Æpẽrãrẽ queose o'oato. ⁴ Bucurãnumia ne marãputirãnumiarẽ a'tiro weeato. Na marãpusumuarẽ, na põ'rãrẽ ma'icã weeato. ⁵ Tojo nicã narẽ añurõ wãcũyu weeseticã weeato. Ña'ase marĩrõ nicã weeato. Bucurãnumia na añurõ weese me'rã ne marãputirãnumiarẽ na ye wĩ'seripu añurõ co'temasicã weeato. Ma'ise me'rã Æpẽrãrẽ añurõ weecã weeato. Na marãpusumuarẽ añurõ yu'ticã weeato. Na tojo weecã Ì'arã, ne ni'cũ Ò'acũ ye quetire "Tojo niwe'e", nĩmasĩsome.

⁶ Ma'mapjiare mejãrõta wereya. Narẽ añurõ wãcũyu weesetirã niato nĩgũ tojo weeya. ⁷ Mũ'u basuta nipe'tise mũ'u weese me'rã nipe'tirãrẽ añuse queose o'oya. Narẽ bu'égũ, nipe'tisere nisooro marĩrõ wiopesase me'rã bu'eya. ⁸ Queoro ucũña. Mũ'u tojo weecã, Æpẽrã ne "Tojo niwe'e", nisome. No'o mũ'u bu'esere uatigunõjõ queoro mũ'u bu'ecã tu'ogu, bopoyagusami. Marĩ bu'esere ne ña'arõ ucũsome.

⁹ Da'raco'terãrẽ a'tiro werecasaya: "Nipe'tise musã wiorã dutisere yu'tiya. Narẽ e'caticã weeya. Ye'suticã'ña", niña. ¹⁰ "Musã wiorã yere yajaticã'ña. Tojo weronõjõ o'orã, añurõ weese me'rã pe'e narẽ ejõpeocã weeya", niña. Tojo weese me'rã Æpẽrã Ò'acũ marĩrẽ yu'ruogu ye bu'esere "Añubutiase ni'i", ni Ì'arãsama.

¹¹ A'tiro ni'i. Ò'acũ marĩrẽ ma'igũ, nipe'tirã a'ti nucũcãcãjãrã na ña'arõ weeseti'quere yu'ruosi'rĩgũ, Jesucristore o'ócũ niwĩ. ¹²⁻¹³ Jesucristo marĩ wiogu tutuayu'rugũ, marĩrẽ yu'ruogu nĩmi. Be'ro cã añurõ asistese me'rã apaturi a'tigusami. A'tocatero cã a'tiatjere yucueri curare Ò'acũ marĩrẽ ña'asere, ña'arõ uaripejasere du'udutimi. Apeyenojõrẽ weeati dũporo wãcũyutojaca be'ropũ weedutimi. Tojo nicã queoro weeseti, añurõ ejõpeodutimi. ¹⁴ Jesucristo marĩ ña'arõ weesere yu'ruweticã weegu, wẽrĩbosacu niwĩ. Cã marĩrẽ cã yarã sãjadutigu, ña'ase moorã niato nĩgũ tojo weecu niwĩ. Marĩrẽ e'catise me'rã añurõ weeseticã uasami. Tojo weegu wẽrĩbosacu niwĩ.

¹⁵ A'tereta mũ'u narẽ bu'eya. Narẽ wãcũtutuanemocã weeya. Na ña'arõ weesetisere narẽ masicã weeya. Mũ'u Æpẽrãrẽ dutigu niyugu, tojo weeya. Ne ni'cũ mũ'urẽ tojo Ì'acõ'aticã'to.

3

Jesucristore ejõpeorã weewuase ni'i

¹ Tocjãrã Cretacjãrãrẽ a'tiro weedutiya. "Wiorã dutisere yu'tiatio. Nipe'tise añurõ weesenõjõrẽ weeato. ² Ne Æpẽrãrẽ ña'arõ ucjaticã'to. Æpẽrã me'rã ùrũsãtirãta, narẽ añurõ ucũato. Ma'ise me'rã nipe'tirãrẽ añurõ weeato", niña narẽ.

³ Todũporopũre marĩ quẽ'rã tu'omasĩtirã, Ò'acũrẽ yu'runu'cãsepĩjarã niwũ. Marĩ bajuduti'cãrã weronõjõ niwũ. No'o uaro nipe'tisere uaripejawũ. Ña'arõ weenu'cũwã. Nipe'tirãrẽ uowũ. Æpẽrã marĩrẽ yabicã, marĩ quẽ'rã narẽ yabia'mewũ. ⁴⁻⁵ Marĩ tojo weeseticã, Ò'acũ cã añurõ weesere, cã ma'isere Ì'ogũ, marĩrẽ yu'ruowĩ. Marĩ añurõ weesere Ì'agũ mejẽta yu'ruowĩ. Cã pajaña'gũ, marĩrẽ yu'ruowĩ. Apaturi marĩrẽ wĩ'marã ne bajuarãrẽ weronõjõ weewĩ. Cã wẽrĩse me'rã marĩ ña'arõ wee'quere cõ'agũ yu'ruowĩ. Espĩritu Santu marĩrẽ añurã wa'adutigu ducayuwĩ. ⁶ Jesucristo marĩrẽ yu'ruo'cũ me'rã Ò'acũ Espĩritu Santu tutuasere marĩrẽ o'oyu'runu'cãwĩ. ⁷ Ò'acũ ma'igũ cã añurõ weese me'rã marĩ ña'arã nĩmi'cãrãrẽ añurã wa'acã weecu niwĩ. Tojo weerã marĩ catinu'cũatjere e'catise me'rã yucuerã, cã "O'oguti" ni'quere ñe'erãsa'a.

⁸ Te yu'ũ ucũ'que diacjũ warota ni'i. Mũ'u tere narẽ bu'enu'cũcã, upũtu uasã'a. Mũ'u tojo weecã, Ò'acũrẽ ejõpeorã añuse dia'cũrẽ weerãsama. Tojo weese añuse ni'i. Nipe'tirãrẽ añurõ wa'acã weese ni'i. ⁹ Apeye, mejõ waro ucũ, a'metu'tima'asere cã'mota'aya. Judío masã na da'pocãtimujãti'que ucũma'asere cã'mota'aya. Tojo nicã Moisé duti'quere a'merĩ "Tojo niwe'e" ni ùrũsãsere cã'mota'aya. Nipe'tise te wapamarĩse, na ucũma'ase ni'i.

¹⁰ Jesucristore ejõpeori curuacjãrãrẽ ducawaticã weegunõjõrẽ "Tojo weeticã'ña", niña. Mũ'u ni'cãti o puati werecũmi, musã me'rã nĩgũrẽ cõ'awĩrõña. ¹¹ "Ejõpeogu nĩmigũ, dojogu weesami. Cã bu'iri da'reno'acjũpũta nisami", ni masitoja'a.

Pablo Æpẽrãrẽ weetamuduti'que ni'i

¹² Yu'u Artemarē o Tíquicore mu'u tiropu o'ócā, mu'u pe'e yu'u tiropu ducayuwā'cātia. Mu'u pōtēorō a'tita basioro yu'ure ĩ'agū a'tia. Yu'u Nicópolisu nigūsa'a. Topu "Pu'ecu tō'ogūti", niwā. ¹³ Nipe'tise mu'u weetamuta basiosere Zenas, masārē ucūbosagure weetamuña. Apolo quē'rārē weetamuña. Narē du'sasenojōrē o'oya. Na mu'u tojo weecā, apesepu yu'ruarā, apeyenojōrē du'sano'some. ¹⁴ Marī me'rācjārā Jesucristore ējōpeorā quē'rā añuse dia'cū weeato. Āpērārē apeyenojō moocā ĩ'arā, weetamuato. Tojo weerā na catiri umācore mejō waro nisome.

Pablo añudutituo'que nī'i

¹⁵ Nipe'tirā yu'u me'rā nīrā mu'urē añudutima. Marī me'rācjārā Jesucristore ējōpeorā añuato. Ō'acū māsā nipe'tirārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Filemórë ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

Pablo Filemó wãmetigure ojacu niwĩ. Cũ ne waro Romapũ bu'iri da'reri wi'ipu wa'anũcãcaterore a'ti pũrĩrë ojacu niwĩ. Filemó Colosacjũ nicu niwĩ. Pablota cũrë Jesucristore ãjõpeocã weecu niwĩ.

Filemó su'ti da'reri wi'i wiogu nicu niwĩ. Tojo weegu da'raco'teri masã cuocu niwĩ. Cũ, cũ ya wi'ipu Jesucristore ãjõpeorãrë su'ori nerënu'cũcã'cu niwĩ.

Pablo Filemórë a'tiro nicu niwĩ: "Ni'cãrõacãrë Onésimo mu'u tiropũ da'raco'temi'cu Jesucristore ãjõpeomi. Cũ mu'urë da'raco'tecaterore ña'arõ weecu niwĩ. Cũ mu'u tiropũ ejacã, cũrë añurõ weeya. Cũ ña'arõ wee'que wapa mu'u wapaseecãma, yu'u cũrë wapayebosaguti", nicu niwĩ Pablo.

Pablo Filemórë oja'que ni'i

¹ Yu'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Filemó, marĩ acaweregu Timoteo me'rã mu'urë oja'a. Mu'u ãsã uputu ma'igũ Jesucristo yere weretamugũ ni'i.

² Mu'u ya wi'ipu Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã nerëwuarã quë'rãrë oja'a. Marĩ acawerego Apia wãmetigure, tojo nicã Arquipo quë'rãrë oja'a. Cũ ãsã weronojõ Jesucristo yere wereru tutuaro me'rã da'ranu'cũsami.

³ Musãrë Ô'acũ marĩ pacu, Jesucristo marĩ wiogu añurõ weeato. Musãrë ejerisãjãcã weeato.

Pablo Filemó ye cjasere ucũ'que ni'i

^{4,5} Yu'u mu'urë "A'tiro weemi", nicã tu'owu. "Marĩ wiogu Jesure ma'imi, cũrë ãjõpeomi" nisere tu'owu. Tojo nicã "Jesure ãjõpeorãrë mejãrõta ma'imi" nisere tu'owu. Tojo weegu Ô'acũ yu'u wiogure sërĩgũ, mu'urë sërĩbosasetirinucũ e'catise o'o'o. ⁶ Mu'u ãjõpeosere ãpërarë wereturiacã uagu sërĩbosa'a. Jesucristo marĩrë añurõ weesere masĩtu'ajato nigũ sërĩbosa'a. ⁷ Acaweregu, mu'u Jesucristore ãjõpeorãrë wãcũtutuacã weewu. Tojo weegu yu'u mu'u me'rã e'cati'i. Mu'u ãpërarë ma'isere tu'ogu, wãcũtutu'a'a.

Onésimo Filemórë da'rawã'ñaco'tegu ni'cure "Añurõ ñe'eña" ni'que ni'i

⁸ Filemó, mu'u añurõ weeseti'i. Tojo weegu yu'u Jesucristo besecũu'cu niyugu, mu'urë "A'tiro weeroua'a", ni dutimasã'i. ⁹ Sõ'owaro dutibutiasĩ'rĩtisa'a. Ma'ise me'rã pe'e mu'urë "Tojo weeya", nisĩ'rĩsa'a. Yu'u bacu ãjã wa'a'a. Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. ¹⁰ Mu'urë Onésimo ye cjasere "A'tiro weeya", nisĩ'rĩsa'a. A'topũ bu'iri da'reri wi'ipu cũ Jesucristore ãjõpeonũ'cãmi. Yu'u macũ weronojõ nimi.

¹¹ Toduporopure cũ mu'urë da'raco'tegu queoro weeticu niwĩ. Ni'cãrõacã pũrĩcãrë marĩ puarãrë mu'urë, tojo nicã yu'ure weetamumasĩmi. ¹² Mu'u tiropũ cũrë yu'u uputu maigũrë o'oguti tja. Cũrë añurõ ñe'eña. ¹³ A'topũ cũrë yu'u me'rã tojaque'acã uami'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Cũ a'topũ nirõ ejaturo mu'u yu'ure weetamubo'quere weetamubosami. ¹⁴ Mu'u dutiro pe'e yu'u weesĩ'rĩsa'a. Mu'u "Jau" nicãma, mu'u tojo nise yu'u dutibutiasie mejëta nirõsa'a. Mu'u uaronojõ wa'arosa'a. ¹⁵ Apetero weero a'tiro wa'apã. Onésimo yoaticã aperopũ wa'apĩ. Ni'cãrõacãrë mu'urë cũrë cuonu'cũdutirotjo wa'aro wa'apã. ¹⁶ A'tocaterore mu'urë da'raco'tegu weronojõ nisome. Mu'urë da'rawã'ñaco'tegu nemorõ nigũsami. Mu'u acaweregu mu'u ma'igũ waro weronojõ nigũsami. Yu'u cũrë uputu ma'ĩi. Mu'u pũrĩcã tjãsa'a. Cũ mu'urë da'rawã'ñaco'tegu se'saro nisome. Jesucristore ãjõpeogũ, mu'u acaweregu weronojõ nigũsami.

¹⁷ Marĩ puarã Jesucristore ãjõpeorã ni'i. Tojo weegu yu'ure mu'u "Yu'u me'rãcũ waro nimi", nĩmasĩ'i. Tojo weegu yu'ure ñe'egũ weronojõ Onésimorë ñe'eña. ¹⁸ Cũ apeyenojõ dojorëcãma, o wapamooçã, yu'ure tere wapaseeya. ¹⁹ Yu'u basuta a'tere oja'a. Wapayeguti. Tojo nimigũ, mu'urë a'tiro nĩmasĩsa'a. Yu'u Jesucristo ye quetire mu'urë ãjõpeocã weewu. Tojo wee'que wapa mu'u yu'ure wapamoo'o. ²⁰ Acaweregu, mu'u Jesucristore ãjõpeogũ niyugu, Onésimorë añurõ ñe'ecã u'a'a. Tojo weegu yu'ure wãcũtutuacã weeya.

²¹ Yu'u mu'urë "Yu'tigusami", ni masĩtoja'a. Tojo weegu oja'a. Yu'u duti'que nemorõ weegusa'a.

²² Tojo nicã apeye quë'rãrë nibaque'oguti. Yu'u cãrĩatjore apoyuya. Ô'acũ musã sërĩsere tu'ocã, musã tiropũ wa'agusa'a.

Pablo cã añudutituo'que ni'i

²³ Epafras yu'u me'rãcjũ Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ nimi. Cã quẽ'rã mu'urẽ añudutise o'omi. ²⁴ Yu'u me'rã da'rarã Marco, Aristarco, Demas, tojo nicã Luca añudutima.

²⁵ Marĩ wiogũ Jesucristo musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Hebreo masārē oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

A'ti pūrērē hebreo masārē (judío masārē) ojacu niwī. Cū oja'cure añurō waro masīno'ña marī'i.

A'ti pūrī Jesucristore ējōpeodu'use pu'to nirārē ojanocarō niwā.

A'tiro ojacu niwī. Cristo nipe'tirā bu'ipu nimi nisere ojacu niwī. U'musecārā Ō'acūrē wereco'terā bu'i, Moisé, tojo nicā cū dutise bu'i nimi nisere ojacu niwī. Tojo nicā Cristo pa'ia wioḡu waro weronojō nīgū, Melquisedec weronojō nimi nisere ojacu niwī. "Tojo weerā Cristore ējōpeonu'cūcā'ña", ni ojacu niwī.

Ō'acū cū macū me'rā masārē ucūcū niwī nise ni'i

¹ Dūporopu Ō'acū marī hecūsūmua judío masārē pejetiri ucūcū niwī. Cū, cū ye queti weremu'tārī masārē mejēcānoḡō dia'cū werecu niwī. Āpērārē bajuyoropu werecu niwī. Āpērārē quē'ese weronojō ī'ocu niwī. Āpērārē quē'erōpu werecu niwī. ² A'tocaterore a'ti umāco pe'tiatji dūporo cū macū me'rā cū ye cjasere marīrē ucūmi. Ne waropūta Ō'acū cū macū me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwī. Tere wéegū, nipe'tise cū macū ye tojadutigu tojo weecu niwī. ³ Cūta Ō'acū asistesere cuoḡu nimi. Ō'acū tutuayū'ruḡu, añuyū'ruḡu nimi. Cū macū quē'rā cū weronojōta nimi. Cū ucūtutuase me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere cū ne waropu weenu'cā'caro weronojōta ninu'cūcā weemi. Cū wērīse me'rā marī ña'arō wee'quere yū'ruocu niwī. Tojo wéeca be'ro u'musepare Ō'acū tutuayū'ruḡu dujiri cūmurōpu ejanujācu niwī.

Ō'acū macū Ō'acūrē wereco'terā u'musecārā nemorō nimi nise ni'i

⁴ Ō'acū cū macūrē cū wioḡu nisere o'oturiacu niwī. Tojo weegu cū macū cūrē wereco'terā u'musecārā bu'ipu tojacu niwī. ⁵ Ō'acū cū macūrē a'tiro nicu niwī: Mu'u yu'u macū ni'i.

Ni'cācā me'rā yu'u mu'u pacu ni'i nisere ī'o'o, nicu niwī.

Cū, cūrē wereco'terārē tojo nīticu niwī. Tojo nicā cū macū ye cjasere ucūḡū, a'tiro nicu niwī:

Yu'u cū pacu nigūti.

Cū yu'u macū nigūsami, nicu niwī.

Cūrē wereco'terā pe'ere ne tojo nīticu niwī. ⁶ A'tiro weecu niwī. Cū macū masā ma'mi ni'cū nigūrē a'ti nucūcāpu bajuacā weecu niwī. Tojo wa'acā wéegū, Ō'acū a'tiro nicu niwī:

Nipe'tirā yu'ure wereco'terā yu'u macūrē ejaque'a, ējōpeoato, nicu niwī.

⁷ Ō'acū cūrē wereco'terā pe'ema a'tiro nicu niwī:

Yu'u, yu'ure wereco'terārē wī'rō weronojō upaticā wee'e.

Narēta tja pecame'e weronojō upaticā wee'e.

⁸ Cū macū pe'ere "A'tiro weeguti", nicu niwī:

Mu'u Ō'acū nise, wioḡu nise ne pe'tisome.

Mu'u masārē queoro dutīgusa'a.

⁹ Mu'u queoro weesere ma'i'i.

Āpērā ña'arō weese pe'ere yabi'i.

Tojo weegu yu'u Ō'acū mu'urē besegu, wioḡu sōrōḡū, u'se me'rā wa'rewu.

Mu'u me'rācārā bu'i tojacā weewu.

Masā mu'urē "Añuyū'ruagu nimi", nima.

¹⁰ Apero Ō'acū cū macūrē ucū'quere a'tiro ojanowā:

Wioḡu, ne waropure mu'u basuta a'ti turire, u'musere bajurēwā.

¹¹ A'te mu'u wee'que pe'tirosa'a.

Mu'u pūrīcā pe'tisome.

Ninu'cūḡūsa'a.

Nipe'tise mu'u wee'que su'ti weronojō boadijarosa'a.

¹² Mu'u tere su'ti weronojō tuupe'egusa'a.

Nipe'tise te dūcayuno'rōsa'a.

Mu'u pūrīcā ne dūcayuwe'e.

Mejārōta ninu'cū'u.

Mu'u catiri umāco ne pe'tisome, nicu niwī Ō'acū cū macūrē.

13 Õ'acũ a'te quẽ'rãrẽ cũ macãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

Yu'u tiro wioɣu dujiri cũmurõ diacjũ pe'e dujigusa'a.

Mu'urẽ i'atu'ti'cãrã mu'u doca tojape'ticã weeguti.

Yu'u tojo weeri cura mu'u dujigusa'a, nicu niwĩ.

Cãrẽ wereco'terã pe'ere ne ni'cãrẽ tojo niticu niwĩ. 14 Nipe'tirã Õ'acũrẽ wereco'terã bajutirã nima. Na cũ dutisere weeco'terã nima. Na cũ yu'ruono'cãrãrẽ weetamudutigu o'õ'cãrã nima.

2

Õ'acũ masãrẽ yu'ruo'que quetire wãcũnrũdutise ni'i

1 Õ'acũ cũ macãrẽ nipe'tirã wioɣu wa'acã weecu niwĩ. Tojo weerã Jesucristo ye quetire marĩ tu'o'quere nemorõ wãcũnrũrõua'a. Tere wãcũtirã, mejẽcã ãjõpeobosa'a nĩrã, wãcũnrũrõua'a. 2 Duporopure Õ'acũ cãrẽ wereco'terã u'musecjãrãrẽ cũ ye quetire wereduticu niwĩ. "Na were'que diacjũ ni'i", nino'caro niwũ. Tojo nimicã, masã pe'e na were'quere ãjõpeoti, yu'runu'cãcãrã niwã. Õ'acũ nipe'tirã na dutisere weetirãrẽ queoro bu'iri da'recu niwĩ. 3 Marĩ pũrĩcã Õ'acũ masãrẽ yu'ruose queti añubutiasere cuo'o. Tojo cuomirã, tere tojo i'acõ'arã, cũ bu'iri da'resere ne yu'ruwetisome. Ne warore Jesucristo marĩ wioɣu masãrẽ yu'ruoguti nisere werenu'cãcu niwĩ. Be'ro tja cũ were'quere tu'orã, a'tiro wee'cãrã niwã. Diacjũta ni'i nĩrã, marĩrẽ wereturiacãrã niwã. 4 Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ a'tiro weecu niwĩ. Cũ a'te quetire "Diacjũta ni'i" nĩɣũ, peje wee'osere i'amarãse me'rã i'õcu niwĩ. Tojo nicã Espĩritu Santu me'rã marĩrẽ a'tiro weecu niwĩ. Cũ uronõjõ peje mejẽcãrĩ dia'cũ weemasĩsere o'õcu niwĩ.

Jesucristo marĩ weronõjõ uputigu nimi nise ni'i

5 A'ti turi pe'tica be'ro ape turi nĩrõsa'a. Ti turipure Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã dutise doca nisome. 6 A'tiro pe'e ni'i. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre ni'cũ a'tiro ojacu niwĩ:

Õ'acũ, ¿de'ro weegu masãrẽ wãcũmiti mu'u? Na boadijarãrẽ ¿de'ro weeacju tocã'rõ wãcũque'timiti mu'u?

7 Õ'acũ, yoaticã masãrẽ mu'urẽ wereco'terã doca nicã weecu niwũ.

Tojo weemigã, narẽ be'ropure wiorã sõrõcu niwũ.

Narẽ wiorã sõrõ, nipe'tirã narẽ "Añurã nima", ni wãcũcã weecu niwũ.

8 Nipe'tise mu'u bajurẽ'quere masã dutiato nĩɣũ cũucũ niwũ, ni ojacu niwĩ.

Õ'acũ nipe'tisere masã dutise doca nicã weecu niwĩ. Tojo weero ne apeyenojõ na bu'i niwe'e. Tojo nimicã, masã nipe'tisere sõ'owaro dutitima yujupu. 9 Jesũ pũrĩcãrẽ tojo oja'caronõjõta wa'acaro niwũ. Õ'acũ cãrẽ a'ti nucũcãpũre o'õɣu, cãrẽ wereco'terã docapu cũunicu niwĩ. Õ'acũ marĩrẽ pajaña'gũ, nipe'tirãrẽ wẽrĩbosadutigu tojo cũucũ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ wẽrĩ pi'eti'que wapa Õ'acũ cãrẽ wioɣu sõrõcu niwĩ. Nipe'tirã cãrẽ "Añuyũ'ruɣu nimi" nidutigu tojo weecu niwĩ.

10 Nipe'tise Õ'acũ ye ni'i. Cũ tutuaro me'rã ninu'cũ'u. Nipe'tirã cũ põ'rãrẽ u'musepu cũ wioɣu nĩrõpu cũ me'rã nicã uami. Tojo weegu cũ queoro wees'i'riɣũ, Jesucristo marĩrẽ yu'ruogure pi'eticã weecu niwĩ. 11 Jesucristo marĩ ña'arõ wee'quere cõ'acu niwĩ. Marĩrẽ Õ'acũ yarã tojacã weecu niwĩ. Marĩ Jesucristo me'rã ni'cũ põ'rã ni'i. Tojo weegu Õ'acũ macũ marĩrẽ "Yu'u acawererã nima", nimasĩmi. Marĩrẽ ne bopoyasãtimi. 12 Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu Jesucristo cũ pacure ucũsere a'tiro ojano'wũ:

Mu'u ye cjasere, yu'u acawererã mu'urẽ ãjõpeorãrẽ weregati.

Masã nerẽwuaropu "Õ'acũ añuyũ'ruami", mu'urẽ ni basapeoguti.

13 Aperopu quẽ'rãrẽ a'tiro ojano'wũ:

Yu'u Õ'acũrẽ ãjõpeoguti.

Aperopure ninemowã tja:

Õ'acũ põ'rã cũ yu'ure o'o'cãrã me'rã a'to ni'i, ni ojano'wũ.

14 Marĩ wẽrĩdijati upure cuo'o. Tojo weronõjõ Jesũ quẽ'rã marĩ weronõjõ uputicu niwĩ. Cũ marĩ weronõjõ uputigu, wẽrĩcu niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã wãtĩ wẽrĩse o'õgure docaque'acã weecu niwĩ. 15 Cũ wẽrĩse me'rã wẽrĩsere uirãrẽ, te doca ninu'cũrãrẽ yu'ruweticã weecu niwĩ. 16 A'tiro ni'i. Jesucristo Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrãrẽ weetamugũ mejõta a'ticu niwĩ. Marĩ Abrahã pãrãmerã nituriarã Õ'acũ yarã pe'ere weetamugũ a'ticu niwĩ. 17 Jesucristo marĩ cũ acawererã weronõjõ uputicu niwĩ. Marĩrẽ yu'ruosĩ'riɣũ tojo weecu niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã marĩ ña'arõ wee'quere cũ pacure acobojoduticu niwĩ. Cũ tojo weegu pa'ia wioɣu masã ña'arõ wee'quere Õ'acũrẽ

sêrîbosagu weronojô weecu niwî. Marîrê añurô weetamunu'cûsî'rîgû tojo weecu niwî. Nipe'tise marî weronojô weesetigu, marîrê pajaña'gûti nigû, tojo uputicu niwî. ¹⁸ Peje mejêcâ wa'acâ, pi'eticu niwî. Tojo nicâ wâtî cûrê niqesâcu niwî. Tojo wa'asere wâcûtutuacu niwî. Tojo weegu marîrê mejêcâ wa'acâ, wâtî marîrê ña'arô weeduticâ, weetamumasîmi.

3

Jesucristo Moisé yu'rûoro nimi nise ni'i

¹ Yu'u acawererâ, Jesucristore êjôpeorâ Ô'acû beseno'cârâ Jesucristore añurô wâcûnurûña. Cû Ô'acû yere weredutigu o'óno'cu nimi. Tojo nicâ cû pa'ia wioгу weronojô Ô'acûrê marî ye niatjere sêrîbosagu weesami. ² Dûporopu Moisé Ô'acû cû yere weedutigu cûu'quere queoro weecu niwî. Mejârôta Jesû quê'râ Ô'acû cûrê cûu'quere queoro weecu niwî. ³ Jesure Moisé yu'rûoro añurô wâcûyu'rûnu'cârôua'a. A'te weronojô ni'i. Ni'cû wi'ire weesami. Ti wi'i nemorô wi'i wee'cu pe'e añurô ucûno'sami. Jesûta wi'i wee'cu weronojô nimi. ⁴ Nipe'tise wi'serire masâ weema. Ô'acû pe'e nipe'tisepureta wee'cu nimi. ⁵ Moisé Ô'acû yarârê co'tegu, queoro weecu niwî. Cû da'rase a'tiro nicaro niwâ. Ô'acû were'quere weremu'târî masû nicu niwî. ⁶ Ô'acû yarâ ni'câ wi'i weronojô nima. Ô'acû bese'cu Cristo ti wi'icjû wioгу macû nimi. Cû queoro weenu'cûmi. Ti wi'icjârâ marîta ni'i. Marî Ô'acûrê êjôpeodu'utirâ, cû yarâ nirâsa'a. Tojo nicâ "Be'ropu cû o'oatjere marîrê o'ogusami" ni êjôpeorâ, cû yarâ nirâsa'a.

Ô'acû me'râ nirâ soo, e'catise ni'i

⁷ Espîritu Santu Ô'acû ye queti ojâca pûrîpu ni'caronojôta marî êjôpeodu'uticâ'rôua'a. A'tiro ojano'wû:

A'tiro nicâ musâ Ô'acû ucûsere tu'orâ,

⁸ ne ejeripô'râ butiticâ'ña.

Dûporopu Ô'acûrê yu'rûnu'câ'cârâ weronojô niticâ'ña.

Na yucu marîrô, masâ marîrôpu nîcaterore Ô'acû dutisere uaticârâ niwâ.

Ûatirâ, Ô'acûrê uacâ weenu'cûcârâ niwâ.

⁹ Ô'acû a'tiro nicu niwî:

"Musâ ñecûsumua masâ marîrôpu nîrâ, yu'ure uacâ weewâ.

Cuarenta cû'marî yu'u añurô weesere i'amirâ, tojo weewâ.

¹⁰ Tojo weegu yu'u na me'râ uacâti.

A'tiro niwû: 'Musâ no'o uaro mejêcâ dia'cû wee'e.

Yu'u dutisere ne uawe'e.'

¹¹ Tojo weegu na me'râ uagu, 'Diacjûta a'tiro weeguti' niwâ.

'Yu'u musârê o'oatji di'tare ne ejasome.

Yu'u me'râ soo, e'catitamusome', niwû narê", nicu niwî Ô'acû.

¹² Yu'u acawererâ, tu'omasîña. Ne ni'cû ña'arô wâcû, êjôpeotigu niticâ'ña. Ña'arô wâcûrâ, cûrê êjôpeotirâ, musâ Ô'acû catinu'cûgûrê cò'arâ weebosa'a. ¹³ A'tiro pe'e weeya. Ûmucorinucû a'merî wâcûtutuacâ weeya. Nipe'tise musâ catiri ûmucore, ña'arô weeri nîrâ, a'merî weetamunu'cûcâ'ña. Musâ ña'arô wéerâ, nemorô ña'arô weesâjbosa'a. Ô'acûrê yu'rûnu'câbosa'a. Tojo weerâ a'merî wâcûtutuacâ weeya.

¹⁴ Marî ne waro Jesucristore êjôpeo'caronojô êjôpeonu'cûrâ. Tojo wéerâ, marî Ô'acû bese'cu Cristo wioгу nîrôpu cû me'râ ninu'cûrâsa'a.

¹⁵ Yu'u ni'caronojôta a'tiro ojano'caro niwû:

Ni'câcâ musâ Ô'acû ucûsere tu'orâ, musâ ejeripô'râ butiticâ'ña.

Dûporocjârâ Ô'acûrê yu'rûnu'câ'cârâ weronojô niticâ'ña, nino'caro niwâ.

¹⁶ Dûporocjârâ Ô'acû ucûsere tu'omirâ, cûrê yu'rûnu'câcârâ niwâ. Na nipe'tirâ Egiptopu ni'cârâ Moisé miano'cârâ nicârâ niwâ. Tojo miano'cârâ nimirâ, Ô'acûrê yu'rûnu'câcârâ niwâ.

¹⁷ Cuarenta cû'marî Ô'acû ña'arô weerâ me'râ uacu niwî. Na yucu marîrô, masâ marîrôpu boabajaque'aticârâ niwâ. ¹⁸ Ô'acû cûrê yu'rûnu'câ'cârâre "A'tiro weeguti" nicu niwî: "Yu'u narê o'oatji di'tare ne ejasome. Na yu'u me'râ soo, e'catitamusome", nicu niwî. ¹⁹ Tojo weerâ marî masî'i. Na Ô'acûrê êjôpeotise ye bu'iri cû o'oatji di'tare ejamasîticârâ niwâ. Cû me'râ soo, e'catitamusâticârâ niwâ.

4

¹ Ô'acû dûporocjârârê "Soo, e'catitamura' a'tia", nicu niwî. A'tiro nicâ marî quê'rârê mejârôta nigû weemi. Apetero weerâ ni'cârêrâ musâ tiropu nîrâ cû me'râ soo,

e'catitamutibosama. Tojo weerā nūcū'ase me'rā cūrē yu'tirowa'a. ² Marī quē'rā dūporocjārā weronjōta masārē yu'ruose quetire wereno'cārā ni'i. Nāmarīcā mejō waro te quetire tu'ocārā niwā. Tere tu'omirā, ējōpeoticārā niwā. ³ Marī tere ējōpeorā pūrīcā, cū me'rā soo, e'catitamurāsa'a. Ō'acū a'ti turi weetu'ajanu'cōca be'ro soocu niwī. Dūporopure "Soorāsama" ni'cu nimigū, masā marīrōpu sija'cārārē ucūgū, a'tiro nicu niwī:

Yu'ure ējōpeotise bu'iri na me'rā uagu, "Diacjūta yu'u me'rā soo, e'catitamusome", niwā, nicu niwī.

⁴ Aperopu Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpu cū a'ti turire weetuoca numu be'ro cja numurē a'tiro ojano'caro niwā:

Ti numu nicā, nipe'tise cū wéeca be'ro saurure soocu niwī Ō'acū.

⁵ Apaturi mejārōta a'tiro ojano'wū tja:

Yu'u me'rā soo, e'catitamurā wa'asome, nicu niwī.

⁶ Dūporocjārāpu Ō'acū yu'ruose quetire tu'omu'tā'cārā, na yu'runu'cā'que bu'iri cū me'rā soo, e'catitamurā wa'aticārā niwā. Āpērā pe'ere cū me'rā soo, e'catitamurā wa'atjo du'sa'a yujupu. ⁷ Dūporocjārāpu na soo, e'catitamurā wa'aticā ī'agū, Ō'acū marī pe'ere ape numu besecūucu niwī. Cū beséca numu a'tocatero ni'i. Ō'acū be'ropu Davi oja'que me'rā marīrē a'tere masīcā weemi. Tere Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpu a'tiro ojacu niwī:

A'tocaterore masā Ō'acū ucūserē tu'orā, masā ejeripō'rā butitīcā'ña, nicu niwī.

⁸ Todūporopu Josué Israe curuacjārārē Canaā wāmetiropu su'ori miacu niwī. Cū narē topu miaa, narē soose o'oticu niwī. Cū o'ōca be'ro nicāma, Ō'acū be'ropure tere ucūnemotibopī. ⁹ Tojo weero masīno'o. Añubutiase soose Ō'acū a'ti di'ta wéeca be'ro soo'caronjōta marī cū yarārē "Soose du'sa'a yujupu", nino'o. ¹⁰ Ō'acūrē añurō ējōpeogu, cū me'rā soo, e'catitamusāmi. Cū da'rasetisere cū me'rā ejerisājāgūsami. Ō'acūmarīcā cū da'rāca be'ro soocu niwī. Tojo weegu Ō'acū me'rā nigū cū me'rā soogusami. ¹¹ Ō'acū me'rā soorāti nīrā, marī quē'rā wācūtutuaroua'a. Dūporocjārāpu Ō'acūrē yu'runu'cā'caro weronjō weesirutitīcā'rōua'a. Na ējōpeotise bu'iri cū me'rā sootīcārā niwā.

¹² Ō'acū ye ucūse ninu'cūcā'a. Tutuayū'rua'a. Nōsērī pījjo pūaperi osoyojaca pīj me'rā nōsērō weronjō ni'i. Ti pīj nemorō Ō'acū ucūse pūrīcā marī po'peapu, marī ejeripō'rāpu, marī wācūsepu, nipe'tiropu sājāsa'a. Ō'acū ucūserē tu'orā, marī po'peapu wācūserē "Añu ni'i, o ña'a ni'i", ni besemasīno'o. ¹³ Marī Ō'acū wee'cārā ni'i. Cūrē ne du'timasīwe'e. Nipe'tise marī nisere, marī weesere cū ī'amasīmi. Cūta marī wee'quere "¿De'ro weerā tojo weeri?" ni besegusami.

Jesú pa'ia wioḡu weronjō nimi nise ni'i

¹⁴ Jesú Ō'acū macū pa'ia wioḡu weronjō marīrē Ō'acūrē sērībosagu nimi. Cū Ō'acū pu'topu nimi. Tojo weerā marī cūrē ējōpeonu'cūcā'rōua'a. ¹⁵ Ō'acūrē marīrē sērībosagu pa'ia wioḡu weronjō nimi. Cū quē'rā marī weronjō pī'eticu niwī. Tojo weegu marī tutuatīcā, marīrē pajaña'sami. Cū nipe'tise ña'arō wa'asere tu'ōña'cu niwī. Tojo nicā wātī marīrē ña'asere weedutironjōta Jesú quē'rārē ña'asere weeduticu niwī. Wātī tojo weedutimīcā, Jesú pe'e ne ni'cāti ña'arō weeticu niwī. ¹⁶ Marīrē cū pajaña'yucā, uiro marīrō Ō'acū cū weetamusere sērīmasī'i. Marīrē añurō weegusami. Marīrē mejēcā wa'acā, cūrē weetamuse sērīcā, pajaña'gūsami.

5

¹ Pa'ia wioḡure beserā, na wa'tero nigūrē besema. Cū, masā ye cjase niatjere Ō'acūrē sērībosagu nimi. Masā ña'arō wee'quere acobojose sērīgū, wa'icūrārē wējē ūjūamorōmi. ² Pa'ia wioḡu marī weronjō nimi. Masū nīgū, cū quē'rā tutuatimi. Tojo weegu tutuatīrārē, tu'omasītīrārē, no'o ūaro weebajaque'atīrārē pajaña'sami. ³ Cū quē'rā cū basu ña'arō wee'que wapa āpērārē weebosaronjōta wa'icūrārē wējē ūjūamorōsami.

⁴ Ne ni'cū pa'ia wioḡu cū basu bese sājāmasītisami. A'tiro pe'e weeno'sami. Ō'acū basu bese sōrōsami. Cū Aarōrē wee'caronjōta weesami. ⁵ Ō'acū bese'cu Cristo quē'rārē tojota wa'acaro niwā. Cristo Ō'acū tiropu pa'ia wioḡu weronjō wa'agu, cū basu beseticu niwī. Ō'acū pe'e cūrē bese sōrōcu niwī. Yu'u musārē a'te dūporo oja'caronjōta a'tiro nicu niwī:

Mu'u yu'u macū ni'i.

Ni'cācā me'rā yu'u mu'u pacu ni'i nisere i'o'o.

⁶ Aperopu quē'rārē Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpu cū macūrē a'tiro nicu niwī: Mu'u pa'i ninu'cūgūsa'a.

Melquisedec nī'caronojōta nigūsa'a, nicu niwī.

⁷ Ō'acū bese'cu Cristo a'ti nucūcāpu nigū, cūrē űubuecu niwī. Cūrē sērīgū, upātu tutuaro me'rā, utise me'rā Ō'acūrē sēricu niwī. Cūrē wērīticā weemasibo'care tojo sēricu niwī. Cū Ō'acū űaro weesī'rīcu niwī. Cū tojo weecā i'agū, cū sērīserē tu'ocu niwī. ⁸ Cristo Ō'acū bese'cu cū macū nimigū, pi'eticu niwī. Tojo pi'etigu, Ō'acū dutisere yu'ticu niwī. Te me'rā Ō'acūrē yu'tisere añurō masīcu niwī. ⁹ Cū wērīgū, nipe'tise cū pacu cūu'quere weecu niwī. Tojo weegu cū masārē yu'ruogu sājācu niwī. Marī nipe'tirā cūrē ējōpeo yu'tirārē yu'ruo, catinu'cūcā weemi. ¹⁰ Ō'acū Melquisedec pa'ia wīogu warore weronojō cūrē sōrōcu niwī.

Ējōpeodu'uri nīrā, wācūtutuaya nise ni'i

¹¹ Ō'acū bese'cu Cristo pa'ia wīogu waro Melquisedec weronojō nisere peje waro weresī'rīsa'a. Tojo weresī'rīmigū, masā tu'omasīti, tu'osī'rītise ye bu'iri basiowe'e. ¹² Musā yoacā Jesucristore ējōpeowu. Ni'cārōacārē āpērārē bu'erāpu nitojabosa'a. Tojo nimirā, Ō'acū yere mejō niseacārē apaturi wereapocā űa'a. Musā tutuatirā waro weronojō wa'a'a tja. Tojo weerā diasatiseacārē añurō tu'orānojō o'orā, tu'otiyu'ruocā'a. Ba'asere ba'aranojō o'orā, ni'cārōacārē wecu ōpēcōrē sī'rīrā weronojō ni'i yujupu. ¹³ Wecu ōpēcō dia'cūrē sī'rīrā, wī'marā waro nima. Musā na wī'marā weronojō diacjū weesere Ō'acū ye cjasere masīwe'e. ¹⁴ Ba'ase butise pe'e bu'curā ba'ase ni'i. Na diasasere masīma. Añusere, ña'asere besepo'cārāpu nima.

6

¹ Marī añurō ējōpeorā nisī'rīrā, Cristo ye queti diasasere bu'erā. Marīrē bu'emū'tā'quere apaturi bu'eticā'rā majā. Bu'etojawu tema. Marī bu'emū'tā'que a'tiro niwū. Marī ña'arō wee'quere acobojose sērīdutiwū. Tojo ña'arō wee'que bu'iri pecame'epu wa'abopā, niwū. Marī wācūse ducayuroa'a nisere bu'ewu. Tojo nicā Ō'acūrē ējōpeoroua'a nisere bu'emū'tāwū. A'te ne waro bu'enu'cā'quere weeticā'rā majā. ² Apeye quē'rārē wāmeysesere, Espīritu Santure ñapeorā cuocā weesere bu'emū'tāwū. Tojo nicā wērī'cārā masārāsama, ña'arō wee'cārā pecame'epu bu'iri da'reno'rāsama nisere bu'ewu. ³ Ni'cārōacā Ō'acū cū űacā, apeyere, diasasere bu'enemobosa'a.

⁴⁻⁶ Musā apetero weerā Jesucristo quietire ējōpeomirā, ējōpeodu'ubosa'a. Ō'acū masārē catinu'cūsere o'ocu niwī. Cū o'omicā, na ējōpeodu'ubosama. Tojo ējōpeodu'urānojōrē a'tiro ni'i. Na wācūsere apaturi ne ducayumasītisama. Tojo nicā Espīritu Santure cūrānojō, no'o Ō'acū ye queti añuse quietire masīrānojō tere ējōpeodu'urā, ne apaturi na wācūsere ducayumasītisama. Ō'acū tutisere o'osere masīmirā Jesucristore ējōpeodu'urā, ne apaturi acobojose sērīmasītisama. Cūrē ējōpeodu'urā, na basu Ō'acū macūrē apaturi curusapu paabi'perā weronojō weerā weema. Nipe'tirā i'orōpu cūrē yabi bujicā'rā weema. ⁷ Ō'acū masārē añurō weese a'tiro ni'i. Masā di'ta weronojō nima. Ō'acū narē añurō weese acoro pejaro weronojō ni'i. Nipe'tisetiri acoro pejasetirinucū di'tapu sī'bisājā'a. Aco di'tapure añurō sī'bisājāca be'ro na otese añurō pī'rī ducatisa'a. Tojo ducaticā, ti di'ta wīogure añu ni'i. Ō'acū "Añuse di'ta ni'i", nisami. Tojo weronojō añurō weerārē e'catise me'rā narē i'asami. ⁸ Āpērā pe'e ña'ase di'ta weronojō nima. Ña'ase di'tapure acoro pejamicā, pota, ña'ase dia'cū bajuasa'a. Ti di'ta wapamarī'i. Ti di'ta wīogu tere i'agū, "Ña'ase ni'i, űjūacō'arā", nisami. Cū nī'caronojō Ō'acū quē'rā cūrē ējōpeodu'urārē mejārōta nisami.

Marī ű'musepu niatjere e'catiyurā ējōpeodu'usome nise ni'i

⁹ Yu'u mairā, űjūacō'asere ucūmigū, yu'u "Ō'acū masārē űjūacō'agūsami", nigū mejēta wee'e. Musā yu'ruono'cārāpu ni'i. Tojo weerā añurō wee'e. ¹⁰ Ō'acū queoro weegū nimi. Cū musā acawererā Jesucristore ējōpeorārē musā añurō wee'quere acobojosome. Narē musā weetamusere acobojosome. Musā narē añurō wéerā, Ō'acūrē ma'isere i'o'o. ¹¹ Musā a'tiro weecā upātu űa'a. Āpērārē weetamurā, musāñucū e'catise me'rā añurō weesī'rīserē tojota weeyapaticā'ña. Tojo weero Ō'acū "O'ogūti" nī'que queoro musā wācū'caronojōta wa'arosa'a. ¹² Musā nijīsijarā dojocā űatīsa'a. Āpērā Jesucristore ējōpeorā weronojō weeya. Na, narē ña'arō wa'acā, wācūtutuama. Ne

Jesucristore ějĵeodu'utima. Na tojo weecā ĩ'agũ, Ő'acũ narē cũ "Ő'oguti" nı'quere o'ogusami. Masā quē'rā narē ĩ'acũ, weesirutuya.

¹³⁻¹⁶ Masā "Diacjũta ni'i" nırā, na yu'rũoro nigũ me'rā wāmepeorā weesama. Na tojo ni wāmepeocā, narē "Tojo niwe'e", nita basiotisa'a. Ő'acũ pũricā Abrahārē "Mu'urē añurō weeguti" nigũ, apı wāme me'rā wāmepeoticu niwı. Ne ni'cũ Ő'acũ nemorō niyu'runu'cāgũ marımi. Tojo weegu "A'tiro weeguti" nigũ, cũ basu wāmepeocu niwı. A'tiro nicu niwı: "Diacjũta ni'i. Mu'urē añubutiaro weeguti. Mu'u pāramērā pājārā nituriarāsama", nicu niwı. Abrahā cũ tojo ni'quere sojaticu niwı. Tojo weegu Ő'acũ cūrē "Tojo weeguti" ni'quere ñe'ecu niwı. ¹⁷ Ő'acũ "Masārē 'Añurō weeguti' ni'quere 'ducayusome'" nigũ, cũ basu wāmepeocu niwı. Marırē cũ "Ő'oguti" ni'quere 'Ñe'erāsa'a'" ni masıdutigu, tojo weecu niwı. ¹⁸ Tojo weero te puaro cũ wāmepeose, cũ "Masārē añurō weeguti" ni'que ne ducayuta basiowe'e. Ő'acũ ne nisoomasıtımi. Cũ diacjũ ucıse me'rā marırē cũ yu'rũono'cārārē wācũtutuacā weemi. Cũ marırē "Añurō weeguti" ni'caronojōta weegusami, nino'o. ¹⁹ Tere wācūrā, marı u'musepu niatjere e'catise me'rā co'teyurā, ějĵeodu'usome. Marı co'teyuse ninu'cũcā'rōsa'a. Ducayusome. Jesũ u'muse Ő'acũ nırõpu sājāacu niwı. Tojo weerā marı tojo tu'õña'a. ²⁰ A'tiro ni'i. Judıo masā pa'ia wiogu Ő'acũ wi'ı po'peapu cũ Nibutiari Tucıpu sājāagũ, a'tiro weesami. Ősebutiri caserojore yu'rusājāsami. Jesũ cũ wērica be'ro u'musepu sājāagũ, ti caserojore yu'ruagu weronojō weecu niwı. Marı u'musepu wa'atji ma'arē pāobosagu weecu niwı. Cũ tojo weese me'rā pa'ia wiogu waro weronojō tojacu niwı. Cũ Melquisedec ni'caronojōta pa'i ninu'cũgūsami.

7

Jesũ Melquisedec weronojō pa'ia wiogu nise ni'i

¹ Duporocjũ Melquisedec wāmetigu Salem wāmetiri macā wiogu nicu niwı. Cũ pa'i niyugu, Ő'acũ nipe'tirā bu'ipu nigūrē masārē sērıbosacu niwı. Cũ nıcatereore Abrahā āpērā wiorā me'rā a'mewějecu niwı. Na me'rā a'mewějegũ ejagu, cũ yarā me'rā wapata'adajacu niwı. Cũ tojo weedajacā, Melquisedec cūrē põtērıgũ ejacu niwı. Cūrē põtērıgũ, "Ő'acũ mu'urē añurō weeato", nicu niwı. ² Cũ tojo nıca be'ro Abrahā cũ a'mequėgũ wapata'a'quere diez mesārı ducawaacũucu niwı. Ni'cā mesārē Melquisedere o'ocu niwı. Melquisedec wāme "Wiogu queoro weegũ" nısrırō wee'e. Cũ Salem wāmetiri macācjũ nitjagũ, "Ejerısājāse wiogu" nicu niwı. Salem "Ejerısājāse" nısrırō wee'e. ³ Melquisedec pacusumuarē, cũ ñecũsumuarē ne masıno'ña marı'i. Cũ bajua'quere, cũ wērı'que quē'rārē ne masıno'ña marı'i. Tojo weegu Melquisedec Ő'acũ macũ Jesucristo pa'i ninu'cũacju weronojō nicu niwı.

⁴ Masā Melquisedere wācũña. Mejō nigũ mejęta nicu niwı. Marı ñecũ Abrahā waromarıcā cũ wiorārē a'mewějegũ wapata'a'quere diez mesārı cũ seeneocũu'quere cūrē ni'cā mesārē o'owapamocu niwı. ⁵ Moısé dıtj'que pa'iare o'odutisere a'tiro ojano'wũ: "Leví pāramērā nituriarā pa'ia nırā dia'cūrē cā'rō wapaseato", niwı. Abrahā cũ o'o'caronojōta masā na cuosere o'odutiwa. Na, na acawererā waro nımicā, tojo nıcā Abrahā pāramērā nımirā, na o'osere ñe'ecārā niwā. ⁶ Melquisedec pũricā Levı pāramı nituriatımigũ, a'tiro weecu niwı. Abrahā Ő'acũ "Añurō weeguti" nino'care cũ cıbosere o'ocā, ñe'ecu niwı. Tere ñe'egũ, Abrahārē "Ő'acũ mu'urē añurō weeato", ni sērıbosacu niwı. ⁷ A'te diacjũta ni'i. "Ő'acũ mu'urē añurō weeato" nigũ pe'e apı "Tojota weeato" ni, yu'tigu nemorō wiogu niyu'runu'cāmi. ⁸ A'tiro nıcā pa'ia marı wa'tero nırā āpērā o'osere ñe'erā marı weronojō masā nıma. Na quē'rā wērisama. Abrahā o'o'quere ñe'e'cu Melquisedec pe'ema Ő'acũ ye queti ojāca pũrıpu catinu'cũgũ weronojō nigūrē ojano'caro niwı. Cũ catinu'cũgũ weronojō ucıno'mı. ⁹⁻¹⁰ Levı pāramērā nituriarāpu Abrahā Melquisedere o'ocā, na quē'rā cūrē o'obu'ıpejatamu'cārā weronojō nıcārā niwā.

¹¹ Israe curuacjārā, pa'ia Levı ya curuacjārā me'rā Ő'acũ dutisere ñe'ecārā niwā. Na Levı ya curuacjārā Aarō pāramērā nituriarā nıcārā niwā. Na pa'ia āpērā Ő'acũ dutisere siruturārē añurā wa'acā weemasıtıcārā niwā. Weemasıtıcā pũricārē, Ő'acũ apı pa'i sörõtıbopı. Apırē sörögũ, Aarō ya curuacjārē sörötıcu niwı. Melquisedec weronojō nigũ pe'ere söröcu niwı. ¹² Apı pa'i sājācā, toduporo cjase dutise quē'rā ducayusa'a.

13 Marī wioḡu Jesucristore Ô'acũ ye queti ojáca pũrĩpu a'tiro nicu niwĩ: “Mũ'u pa'i Melquisedec ní'caronojõ ninu'cũḡũsa'a”, nicu niwĩ. Jesucristo pa'i niacjũ nimigũ, Levĩ ya curuacjũ niticu niwĩ. Cũ ya curuacjũ ne ni'cũ pa'i sãjãtica niwĩ. 14 Masĩno'o, marĩ wioḡu Jesucristo Judá ya curuacjũ nicu niwĩ. Moisé pa'iare ucũḡũ, ne ni'cãti “Judá ya curuacjãrã pa'ia nirãsama”, niticu niwĩ.

15-16 Apĩ pa'i Melquisedec weronojõ nigũ bajuase me'rã a'tiro masĩno'o. Jesucristo pa'i sãjãcã, Levĩ ya curuacjãrã pa'iare sõrõduti'caronojõ wa'aticaro niwũ. Cũ catinu'cũḡũ nise me'rã pe'e pa'i sãjãcu niwĩ. 17 Ô'acũ Jesucristore a'tiro nicu niwĩ: Mũ'u pa'i ninu'cũacjũ ni'i.

Melquisedec ní'caronojõta nigũsa'a, nicu niwĩ.

18 Ô'acũ toduporo cũ dutise cũmu'tã'quere mejõ nise tojacã weecu niwĩ. Te masãrẽ añurõ nisetiã weeticaro niwũ. 19 A'tiro ni'i. Moisé duti'quere ya'tirã, masã añurã wa'aticãrã niwã. Ni'cãrõacãma marĩ Jesucristore ëjõpeorã, añurã toja'a. Ô'acũrẽ masita basio'o. Tojo weerã añurõ e'catiyu'u.

20 Ô'acũ cũ macũrẽ pa'i sõrõḡũ, cũ basuta “Diacjũ weeguti”, nicu niwĩ. 21 Æpẽrã pa'ia pe'ere sõrõḡũ, tojo niticu niwĩ. Ô'acũ cũ macũrẽ sõrõḡũ, cũ basu wãmepeo, sõrõcu niwĩ. Ô'acũ cũ ye queti ojáca pũrĩpure a'tiro ojano'wã: “Yũ'u basuta diacjũ tojo weeguti” ní'que dũcayuno'ña marĩrõsa'a. Mũ'u pa'i ninu'cũacjũ ni'i.

Melquisedec weronojõta nigũsa'a, nicu niwĩ.

22 Cũ tojo ní'quere a'te me'rã masĩno'o. Jesũ me'rã Ô'acũ “Masãrẽ añurõ weeguti” ní'quere diacjũta nigũ weepi, nino'o. Cũ Moisé me'rã “Masãrẽ añurõ weeguti” nimũ'tã'que nemorõ a'te be'ro cjase pe'e añuyũ'runũ'cã'a. 23 Pa'ia pãjãrã waro sãjãmũjãcãrã niwã. Na wẽrica bu'iri ninu'cũmasticãrã niwã. Na wẽrica be'ro ãpẽrã dũcayumũjãcãrã niwã. 24 Jesũ pũrĩcã catinu'cũcũsami. Cũ pa'i nisere ãpẽrãrẽ dũcayutirasome. 25 Tojo weegu Ô'acũrẽ masĩrĩrãrẽ yũ'rawetidojacã weemi. Cũrẽ ëjõpeorãrẽ tojo weemi. Cũ catinu'cũḡũ marĩ ye niatjere Ô'acũrẽ sẽrĩbosanu'cũmi.

26 Tojo weegu Jesũ pa'ia wioḡu waro nimi. Cũnojõrẽta marĩ u'a'a. Cũ ña'ase moogũ, añubutiagu, ña'arõ weetigu nimi. Marĩ ña'arõ weerã weronojõ nitimi. Ô'acũ cũrẽ nipe'tirã bu'ipũ cũucu niwĩ. 27 Cũ ãpẽrã pa'ia wiorã weronojõ nitimi. Pa'ia wiorã umucorinũcũ na ña'arõ wee'quere acobojosere sẽrĩrã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõsama. Be'ro ãpẽrã yere mejãrõta weebosasama. Jesucristo pe'e a'tiro weecu niwĩ. Cũ ni'cãtita na wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeo'caro weronojõ weegu, cũ basu cũ wẽrica me'rã masã ña'arõ wee'quere wẽrĩwapayepe'ocã'cu niwĩ. Cũ nipe'tirã ye niatjere tojo weebosacu niwĩ. 28 Moisé duti'que me'rã pa'ia wioḡure sõrõrã, a'tiro weeno'caro niwũ. Cũrẽ sõrõrã, cũ añurõ weenu'cũtĩmicã, besesõrõno'caro niwũ. Tojo weẽca be'ro Ô'acũ pe'e diacjũta cũ basu cũ macũrẽ pa'ia wioḡu waro sõrõcu niwĩ. Cũ macũ añugũ ninu'cũḡũrẽ tojo weecu niwĩ.

8

Jesũ apobosari masã nimi nise ni'i

1 Nipe'tise ni'cãrõacã yũ'u oja'que a'tiro ni'i. Jesucristo marĩ yagu pa'ia wioḡu waro nimi. Cũ u'musepu wioḡu dũjiri cũmurõ Ô'acũ tutuayu'ragu tiro diacjũ pe'e ejanujãcu niwĩ. 2 Cũ u'musepu Ô'acũ Nibutiari Tucũpure pa'ia wioḡu weronojõ nisami. Ti wĩi Ô'acũ weẽca wi'i ni'i. Masã mejãta weecãrã niwã. 3 A'ti di'tapũma pa'ia wiorãrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeodutiro sõrõno'caro niwã. Tojo nicã apeyere o'odutirã sõrõno'cãrã niwã. Tojo weegu Jesucristo quẽ'rã Ô'acũrẽ apeyenojõ o'ocã, añutu'sa'a níḡũ wẽrĩḡũ, cũrẽ apeyenojõ o'ogu weronojõ weecu niwĩ. 4 Jesucristo a'ti nucũcãpure tojadojagu, ne cã'rõ pa'i nima'atibopĩ. Æpẽrã pa'ia Moisé duti'caronojõta Ô'acũrẽ apeyenojõrẽ o'orã nitõjacãrã niwã. Tojo weero basiotibopã. 5 A'ti nucũcãpu pa'ia Ô'acũ cjasere da'rarã a'tiro weema. Na Ô'acũ wi'i u'musepu nirĩ wi'i cjasere weronojõ weerã weema. Marĩ masĩ'i. U'muse cja wi'i pe'e ti wi'i waro ni'i. A'ti nucũcã cja wi'i pe'e u'muse cja wi'i queose ni'i. Tojo weegu Ô'acũ cũ ya wi'i a'ti nucũcã cja wi'ire weedutĩḡũ, Moisére a'tiro nicu niwĩ: “Añurõ wãcũña. Nipe'tise ya wi'i cjasere mũ'urẽ ãrũḡũpu i'o'caronojõta weeya”, nicu niwĩ. 6 A'tocateroma majã Jesũ pa'ia wioḡu waro Ô'acũ tiropũ marĩrẽ sẽrĩbosanu'cũḡũ nimi. Cũ weese ãpẽrã pa'ia ye nemorõ añuyũ'runũ'cã'a. A'tiro ni'i. Ô'acũ ne waro masã me'rã apogu, “Yũ'u duti'quere weerã, yarã nirãsama”, nicu niwĩ. Be'rore tja masã me'rã apogu, “Masã wioḡu nigũti. Musãrẽ yarã wa'acã weeguti. Musãrẽ acobojoguti. Yũ'u me'rã catinu'cũrãsa'a”, nicu niwĩ. Cũ

tojo ni'quere masīno'o. Cū nimu'tā'que nemorō be'ro cjase pe'e añuyu'rannu'cā'a. A'te be'ro cjasere Jesúta queoro wa'acā weecu niwī. Tojo weero āpērā pa'ia weese nemorō añuyu'rannu'cā'a.

⁷ A'tiro ni'i. Ō'acū ne waro masā me'rā apo'que queoro wa'aticaro niwā. Queoro wa'acāma, masā me'rā apaturi aponemotibopī. ⁸ Ō'acū ne warocjārārē "Yu'u duti'quere queoro weetima", nicu niwī. Narē cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojanowā:

Marī wioḡu a'tiro nimi:

"Be'ropu yu'u Israe curuacjārārē, tojo nicā Judá ya curuacjārārē apaturi añurō na me'rā weepoguti tja.

⁹ Toduporopu na ñecūsamma me'rā weeguti ni apo'caronojō nisome.

Narē Egiptopu ní'cārārē yu'u basu miwijaḡu.

Narē 'Añurō weeguti', nimiwā.

Na pe'e yu'u duti'quere weetiḡu.

Tojo weegu narē cō'awā'cāwū", nicu niwī marī wioḡu.

¹⁰ "Be'ropu Israe curuacjārā me'rā apaturi 'Añurō weeguti' ní'que a'tiro ni'i.

Yu'u duti'quere narē wācūcā weeguti.

Tojo nicā narē yu'u duti'quere ējōpeocā weeguti.

Tojo weegu yu'u na wioḡu nigūti.

Na quē'rā yarā nirāsama.

¹¹ Na ne ni'cūrē yu'u Ō'acū nisere bu'esome.

Ne cū me'rācūrē, cū acaweregure, 'Ō'acūrē masīña', nisome.

Nipe'tirā yu'ure masīrāsama.

Wī'marā, tojo nicā bucurā masīrāsama.

¹² Na ña'arō wee'quere acobojoḡuti.

Ne apaturi tere wācūnemosome", nicu niwī marī wioḡu.

¹³ Ō'acū ne waropu "Masārē añurō weeguti", nicu nimiwī. Be'ro, "Apaturi masā me'rā añurō weeguti", ni apocu niwī tja. Tojo weero cū nimu'tā'que pe'e pe'tia wa'acaro niwā. Nipe'tise mejāmejā uano'ña marī'i. Te maata pe'tidijase ni'i.

9

U'musepu nirī wi'i Ō'acū wi'i cjase, tojo nicā a'ti nucūcāpu nirī wi'i cjase ni'i

¹ Ni'cārōacāma a'tiro nigūti. Ō'acū ne waro "Masā me'rā añurō weeguti" nicaterore cūrē ñubuerā weewuadutisenojōrē cūucu niwī. Na ñubueri wi'i a'ti nucūcā cja wi'i nicaro niwā. ² Ti wi'i wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'i nicaro niwā. Ne sājāarī tucū Añurī Tucū wāmeticaro niwā. Topare s'ocju nu'cūcaro niwā. Tojo nicā na Ō'acūrē o'orā pārē peoro nu'cūcaro niwā. ³ Usebūtiri caserojo yu'aropu ape tucū Ō'acū Nibutiari Tucū nicaro niwā. ⁴ Ti tucūpu u'mūtise ūjūamorōpeowaro uru me'rā wee'caro nicaro niwā. Tojo nicā Ō'acū "Masā me'rā añurō weeguti" ní'quere cūori acaro, uru casero me'rā omabi'aca acaro cūña'caro niwā. Ti acaro po'peapu ni'cārū uru me'rā weecaru nicaro niwā. Tirupu ba'ase maná wāmetise sñācaro niwā. Apeye quē'rārē tuacju Aarō yagu ñasāwījicju nicaro niwā. Tojo nicā Ō'acū duti'quere oja'que pīrī ūtā pīrī sñācaro niwā. ⁵ Ti acaro bu'ipure Ō'acūrē wereco'terā u'musecārā queose yee'que nu'cūcaro niwā. Na topu niyucā, Ō'acū topu nisere ūono'caro niwā. Ō'acūrē wereco'terā wūuse docapu pa'ia wioḡu Ō'acūrē masārē ña'arō wee'quere acobojodutigu dí wēestepeocu niwī. Ni'cārōacārē nipe'tise ti wi'i cjasere werenemomasītisa'a.

⁶ Ō'acū wi'ire apóca be'ro pa'ia na da'rawuasere wéerā, nimu'tārī tucūpure sājāanu'cūcā'cārā niwā. ⁷ Ape tucū pe'ere pa'ia wioḡu waro dia'cū ni'cātita, ni'cā cū'marē sājāacu niwī. Topu sājāagū, wa'icūrā wējē'cārā ye díre miisājāacu niwī. Cū basu ña'arō wee'que wapa, tojo nicā masā na ña'arō wee'que wapare acobojoose sērtigū tojo weecu niwī. ⁸ Tojo wee'que me'rā a'tocaterore Espiritu Santu a'tiro marirē ūomi. Toduporopu pa'ia Ō'acū wi'ipu weewuasenojō ni'cārōacārē weenu'cūcāma, marī u'musepore ne sājāamasītibosa'a. ⁹ A'te nipe'tise toduporo cjase a'tiro nicārē queose ni'i. Titapure Ō'acūrē o'ose, na wa'icūrārē ūjūamorōpeose masārē bu'iri marirā tu'oña'cā weemasīticarō niwā. ¹⁰ Te na weeseti'que a'tiro nicaro niwā. Sī'rīse, ba'ase, tojo nicā na Ō'acūrē ñubuese duporo na ña'arō wee'quere coesetise nicaro niwā. Te dutise bu'icjase dia'cū nicaro niwā. Tojo weese téé Ō'acū tere ducayūca be'ropu añucaro niwā.

11 Õ'acũ bese'cu Cristo a'titajacu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ pe'e pa'ia wiogu waro nimi. Cũ marĩrẽ añusewe mĩiticu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ pa'ia wiogu weewuasenojõrẽ Õ'acũ wi'ĩ u'musepu niri wi'ipu weegu weesami. U'musepu niri wi'ĩ, a'ti nucũcã cja wi'ĩ nemorõ, añubutiari wi'ĩ nisa'a. Masã wéeca wi'ĩ nitisa'a. 12 Õ'acũ bese'cu Cristo u'muse cja wi'ĩ Õ'acũ Nibutiari Tucũ waropure sãjãacu niwĩ. Cũ wa'icurã, cabracã, wecu wi'marã ye díre mĩsãjãaticu niwĩ. Tojo weronojõ o'ogu, cũ ye dí me'rã, cũ wẽrise me'rã sãjãacu niwĩ. Te me'rã marĩ nipe'tirãrẽ ni'cãti me'rãta wẽribosacu niwĩ. Marĩrẽ catinu'cũdutigu tojo weecu niwĩ. 13 Duporocjãrãpa na wẽrĩ'cãrãrẽ da'raña'ca be'ro Õ'acũ i'orõpure ña'ase cuorã weronojõ tojacãrã niwã. Tojo weerã wecu umua ye díre, cabra ye díre, tojo nicã wecu wi'magõ ãjãano'co ye ni'ĩ me'rã ña'ase cuorã weronojõ nirãrẽ wẽestepeocãrã niwã. Narẽ Õ'acũ i'orõpure ña'ase moorã tojadutirã tojo weecãrã niwã. Diacjãta ni'ĩ, nirõ. Na, bu'ipu dia'cũ añurã tojacãrã niwã. 14 Wecu ye dí me'rã, cabra ye dí me'rã tojo weeta basiocã pũricãrẽ, Cristo ye dí me'rãma tã'a. Cristo Espĩritu Santu ninu'cũgũ weetamuse me'rã wa'icurã ãjãamorõpeoronõjõ o'ogu, cũ basu Õ'acũrẽ wiagu, wẽricu niwĩ. Cũ curusapu wẽrigũ, ña'ase moogũ nicu niwĩ. Cũ ye dí me'rã marĩ bu'iritirã, ña'arõ weeseti tu'õña'quere pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'raweticã weecu niwĩ. Cũ Õ'acũ catinu'cũgũ yere weenu'cũdutigu tojo weecu niwĩ.

15 Tojo weegu Jesucristo a'tiro weegũ nimi. Be'ropure masãrẽ apaturi Õ'acũ "Yu'u musã wiogu nigũti. Musã, yarã nirãsa'a" ni'quere apobosagu nimi. Toduporocjãrã pe'e Õ'acũ nima'tãse cũ duti'que doca nĩrã, ña'arõ wee, cũ duti'quere yu'rũnu'cãcãrã niwã. Jesucristo wẽrise me'rã tere acobojono'cãrã niwã. Tojo nicã Õ'acũ bese'cãrã cũ "O'oguti" ni'que catinu'cũsere ñe'erãsama. 16 A'tiro weronojõ ni'ĩ. Ni'cũ cũ wẽrise duporo cũ acaweregure "Yu'u cuose mu'u ye tojarosa'a", nisami. Cũ wẽricã i'arã, wẽrĩ'cu ye ni'quere cũrẽ o'osama. 17 Cũ wẽrise duporo cũ "O'oguti" ni'quere ñe'emasitisami. Cũ wẽrica be'ropu dia'cũ ñe'emasĩsami. 18 Tojo weero Õ'acũ "Masãrẽ a'tiro weeguti" nima'tã'que quẽrãrẽ tojota wa'acaro niwã. Wa'icurãrẽ wẽjẽ, na ye dí wẽestepe me'rã dia'cũ Õ'acũ "Tojo weeguti" ni'que wa'anũ'cãcaro niwã. 19 Moisé a'tiro weecu niwĩ. Cũ nipe'tise Õ'acũ duti'quere nipe'tirã tu'oropu bu'ecu niwĩ. Bu'etojanu'cõ, cũ só'arĩ casero oveja poari me'rã wéeca caserore mĩicu niwĩ. Tojo nicã yucusiti hisopo wãmetiri sitire pe'ecu niwĩ. Wecu macũ wẽjẽno'cu ye díre, cabra ye díre aco me'rã morẽcu niwĩ. Be'ro só'arĩ caserore ti siti dupupu du'te'õ'o, te dípu yosomĩicu niwĩ. Be'ro Õ'acũ ye duti'que ojãca pũrĩrẽ, tojo nicã masã nipe'tirãrẽ wẽestepeocu niwĩ. 20 Cũ tojo wéeca be'ro narẽ nicu niwĩ: "A'te dí me'rã Õ'acũ masãrẽ 'Tojo weeguti' ni'quere masĩno'o", nicu niwĩ. 21 Apeyere, Moisé Õ'acũ wi'ire a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tise ti wi'ĩ po'peapu Õ'acũrẽ ãjõpeorã na cuosere dí me'rã wẽestepeocu niwĩ. 22 Titare Õ'acũ dutise a'tiro nicaro niwĩ. Dí me'rã Õ'acũ wi'ipu nisere cũ i'orõpu añuse tojadutiro wẽestepeono'caro niwĩ. Wẽestepeoya marĩcã, Õ'acũ masã ña'arõ wee'quere acobojoticu niwĩ. Dí me'rã dia'cũ Õ'acũ masã ña'arõ weesere acobojono'o.

Jesũ cũ wẽrise me'rã masã ña'arõ wee'quere yu'rũose ni'ĩ

23 Duporo cjase Õ'acũ wi'ipu weewuasenojõ u'muse cjase queose nicaro niwã. Tere Õ'acũ i'orõpu añuse tojadutirã a'tiro weecãrã niwã. Wa'icurãrẽ wẽjẽ, na ye dí me'rã wẽestepeocãrã niwã. Duporocjãrã na wee'que nemorõ u'muse cjase pe'e añuyu'rũnu'cã'a. Tojo weero wa'icurãrẽ ãjãamorõpeo'que nemorõ, añuse warore ua'a. Te Jesucristo wẽrise ni'ĩ. 24 A'ti nucũcãpure Jesucristo masã wéeca wi'ĩ Añurĩ Tucũ wãmetiri tucũpure sãjãaticu niwĩ. Ti wi'ĩ u'muse cja wi'ĩ queose nicaro niwã. Cũ u'muse waro pe'ere sãjãacu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ Õ'acũ tiropu marĩrẽ sãribosagu weesami. 25 Toduporopu pa'ia wiogu judio masũ Õ'acũ Nibutiari Tucũpure ni'cãretiri cã'marĩnucãrẽ wa'icurã ye díre mĩsãjãamũjãcu niwĩ. Te dí, cũ ye dí niticaro niwã. Cristo pũricãrẽ cũ ye dí waro nicaro niwã. Cũ wẽrise me'rã ni'cãti u'muse Õ'acũ tiropu sãjãacu niwĩ. 26 Jesucristo pa'ia wiogu weronojõ wéegu pũricã, a'ti di'ta du'pocãticãputa wẽrinu'cã, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ wẽrinu'cũcã'bosami. Tojo weronojõ o'ogu, a'tocatero a'ti umuco pe'tiwã'cãrĩ curare Cristo a'ti nucũcãpure bajucã niwĩ. Cũ ni'cãti nipe'tirã ye niatjere wẽribosacu niwĩ. Ña'arõ wee'quere cõ'agũ, tojo weecu niwĩ. 27 Marĩ quẽ'rã nipe'tirã ni'cãti me'rãta wẽridijarãsa'a. Wẽrica be'ro Õ'acũ marĩrẽ besegusami. 28 Cristo ni'cãtita cũ wẽrise me'rã wa'icurãrẽ wẽjẽ ãjãamorõpeoro weronojõ weecu niwĩ. Tojo weese me'rã masã nipe'tirã ña'arõ wee'quere cõ'acu niwĩ. Be'ro apaturi a'tigusami. Masã na ña'arõ wee'quere cõ'agũ mejẽta a'tigusami. Masã cãrẽ yucuerã pe'ere yu'rũogu a'tigu weegusami.

10

1 Moisé dutise Ô'acũ masārē be'ropu añurō weeatje queose nicaro niwũ. Tojo weero Moisé duti'que masārē Ô'acũ me'rā añurō nímasicā weeticaro niwũ. Te a'tiro nicaro niwũ. Na Ô'acũ me'rā añurō nísirirā, ni'cāti cũ'marínucũ wa'icurarē wējē ũjũamorōpeocārā niwā. Te narē Ô'acũ l'orōpu añurā waro tojacā weemasíticaro niwũ. 2 Te masārē añurā tojacā weemasícāma, na wa'icurarē ũjũamorōpeosere du'ucā'hopā. Na ni'cāti ũjũamorōpeose me'rāta na ña'arō wee'quere acobojo'cārāpu tojatojabopā. Na bu'iri marirā tu'oña'hopā. 3 A'tiro pe'e nicaro niwũ. Na wa'icurarē wējē ũjũamorōpeorā, na ña'arō wee'quere cũ'marínucũ wácūrā, tojo weecārā niwā. 4 Weecu umua ye dí, cabra ye dí ña'arō wee'quere ne cõ'amasítisa'a.

5 Tojo weegu Jesucristo a'ti nucũcãpure a'tigu, Ô'acũrē a'tiro nicu niwĩ: Mu'u masā ña'arō wee'quere acobojosĩ'rigũ, wa'icurarē wējē ũjũamorōpeosere uawe'e. Tojo nicā narē acobojosĩ'rigũ, apeyenojō o'ocā uawe'e. A'tiro wéegũ, mu'u ni'cā upu yu'ure o'ocu niwũ. Masā ña'arō wee'quere wěrĩbosadutigu tojo weecu niwũ.

6 Mu'u masā na ña'arō weesere cõ'asĩ'rigũ, wa'icurarē ũjũamorōpeosere, tojo nicā apeyenojō o'osere tu'sawe'e.

7 Tojo tu'satise bu'iri yu'u a'tiro niwũ:

“Ô'acũ, mu'u uaro weegu a'tigu wee'e.

Mu'u ye queti ojaca pũrĩpu yu'u pi'etiatjere o'ano'caronojõta weeguti”, nicu niwĩ Jesucristo.

8 Tojo weegu Jesucristo ni'caronojõta a'tiro ni'i. Ô'acũ wa'icurā ũjũamorōpeosere, cãrē apeyenojō o'osere tu'satisami. Tojo nicā masā ña'arō wee'quere cõ'asĩ'rĩrā ũjũamorōpeosere uatisami. Nipe'tise te tojo weese Moisé duti'caronojõ nicaro niwũ, nirō. Tojo nimicā, Ô'acũ pe'e tojo weesere tu'saticu niwĩ. 9 Jesucristo Ô'acũrē “Mu'u uaro weegu a'tigu wee'e”, nicu niwĩ. Tojo nígũ, wa'icurā wējē ũjũamorōpeosere cõ'acu niwĩ. Cũ wěrĩse me'rā toduporopu na weeseti'quere ducayucu niwĩ. 10 Jesucristo cũ wěrĩse me'rā Ô'acũ uaro weecu niwĩ. Tere wéegũ, cũ wa'icurā wējē ũjũamorōpeosere weronojõ weegu weecu niwĩ. Cũ wěrĩse me'rā Ô'acũ marirē cã yarā tojacā weecu niwĩ. Ni'cãtita cũ wěrĩse me'rā marĩ nipe'tirārē wěrĩbosacu niwĩ.

11 Nipe'tirā judío masā pa'ia umucorinucũ a'tiro weecārā niwā. Nu'cũtjjarā, wa'icurarē wējē ũjũamorōpeomujacārā niwā. Na ũjũamorōpeonu'cũmicā, masā ña'arō wee'quere ne cõ'amasíticaro niwĩ. 12 Jesucristo pũrĩcā ni'cāti cũ wěrĩse me'rāta masā ña'arō wee'quere cõ'ape'ocu niwĩ. Cũ tojo wéeca be'ro Ô'acũ tiro diacjũ pe'e ejanujacu niwĩ. 13 Topu yucuegu weesami. Ô'acũ nipe'tirā cãrē l'atu'ti'cãrārē docaque'acā wéeca be'ropu weedu'ugusami. 14 Ni'cāti cũ wěrĩse me'rāta Ô'acũ yarārē añurā tojacā weecu niwĩ. Na añurā ninu'cũrāsama. 15 Te diacjũta niyucā, Espiritu Santu quẽ'rā marirē “Tojota ni'i”, ni weremi. Cũ a'tiro weremũ'tãcu niwĩ:

16 “Be'ropu yu'u na me'rā ‘Apaturi añurō weeguti’ ní'que a'tiro ni'i”, nicu niwĩ Ô'acũ. “Yu'u duti'quere narē wácũcã weeguti.

Tojo nicā narē yu'u duti'quere ějõpeocā weeguti.”

17 Be'ro a'tiro ninemocu niwĩ:

“Ne apaturi na ña'arō wee'quere wácũnemosome”, nicu niwĩ, ni werecu niwĩ Espiritu Santu.

18 Tojo weerā marĩ ña'arō wee'quere acobojo'ca be'ro niyucā, apaturi marĩ ña'arō wee'que bu'irire acobojodutirā wa'icurarē ũjũamorōpeosere uanemowe'e.

Jesucristo ye dí me'rā Ô'acũ tiro sãjãamasĩ'i nise ni'i

(Mt 27.51; Mr 15.38; Lc 23.45)

19 Toduporo pa'ia wiogu dia'cũ Ô'acũ Nibutiari Tucũpure sãjãamasĩcu niwĩ. Ni'cãrõacãrē marĩ quẽ'rā acobojo'cãrãpu nĩrā, uiro marĩrõ cũ sãjãa'caronojõ weemasĩ'i. Ô'acũpure diacjũ uiro marĩrõ sãrĩmasĩ'i. Jesucristo cũ wẽrĩ'que me'rā, cũ ye dí o'maburo'que me'rā tojo weemasĩ'i. 20 Toduporopu usebutiri caserojo Ô'acũ Nibutiari Tucũpure cã'mota'ayosacaro niwũ. Ti casero cã'mota'a'caro weronojõ Jesucristo wěrĩse duporo masā Ô'acũ Nibutiari Tucũpure sãjãamasĩcãrã niwā. Ni'cãrõacãrē cũ wěrĩse me'rā marĩ ti tucũpure sãjãa'cãrã weronojõ cũ me'rā catinu'cũmasĩ'i. 21 Jesucristo pa'ia wiogu waro u'musepu Ô'acũ wi'ipu marĩrē sãrĩbosagu nimi. 22 Tojo weerā Ô'acũrē queoro wácũse, añurō ějõpeose me'rā sãrĩrā. “Tojo ějõpeoma'acãrã weesa'a” nirõ marĩrõ sãrĩrā. A'tiro ni'i. Cũ marĩ ña'arō bu'iritirā tu'oña'quere bu'iri marĩrā tojacā weecu niwĩ. Marĩ ya upu aco añuse me'rā u'ono'caro weronojõ ni'i. Marĩ

ña'arō wee'quere cō'ape'ono'cārāpu ni'i. ²³ Ō'acū "Tojo weeguti" ni'quere weegusami. Tojo weerā marī ējōpeosetisere ējōpeoronojōta ne ducayuro marīrō ējōpeonu'cūrā. Cū o'oatjere e'catise me'rā yucuerā, tojo weerā. ²⁴ Marī basu a'tiro wācūrōua'a. "Ā'rārē, āpērārē weetamuturiadutigu, ¿de'ro weegusari?" ni wācūrōua'a. "Narē a'merī ma'idutigu, añurō weedutisī'rigū tojo uasā'a", nirōua'a. ²⁵ Ō'acūrē ējōpeorā nerēwuaropu āpērā nerētisama. Na weesere sirututicā'rōua'a. Narē siruturonojō o'orā, marī nerērā, a'merī wācūtutuacā weerōua'a. Cā'rō du'sa'a marī wioгу a'tiatje. Tojo weerā tojo weerōua'a.

²⁶ A'tiro ni'i. Diacjū cjasere masimirā, marī ña'arō weesī'rīrō bajuro ña'arō weenu'cūrā, acoboJose bocasome. Jesucristo wērīse me'rā dia'cū acoboJono'ome. Marī ña'arō weenu'cūrā, cūrē uatirā weronojō ni'i. Tojo weerā ne acoboJono'ome. ²⁷ Marī ña'arō weenu'cūcā, marīrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū marīrē besegusami. Cū besēca be'ro pecame'epu āpērā cūrē i'atu'ti'cārā me'rā cō'agūsami. Marīrē "Bu'iri da'reguti" cū ni'que tuunurūse dia'cū toja'a. ²⁸ Toduporopure no'o Moisé duti'quere yu'runu'cāgūrē puarā o i'tiarā wēsāca be'ro cūrē ne pajaña'ticārā niwā. Cūrē wējēcō'acārā niwā. ²⁹ Añurō wācūna. Ō'acū duti'que cū Moisére cūu'quere yu'runu'cāgū, bu'iri da'reno'cu niwī. Ni'cārōacāma Ō'acū macū cūrē wērībosa'quere ējōpeodu'ugure tjasami. Ējōpeotigunojō Ō'acū macū cūrē wērībosa'quere "Wapamarī'i", ni wācūsami. Espiritu Santu cūrē ma'isere yabisami. A'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā Ō'acū masārē cū "Weeguti" ni'quere queoro wa'acā weecu niwī. Cū wērīse me'rā, cū ye dí me'rā marī ña'arō wee'quere cō'acu niwī. Tojo weegu Ō'acū cū macūrē uatigure uputu bu'iri da'regusami. ³⁰ Ō'acū marī wioгу ucū'quere masī'i. A'tiro nicu niwī: "Yu'u bu'iri da'reacjū ni'i. Na wee'que wapare yu'u wapayegusa'a." Apeye quē'rārē nicu niwī: "Marī wioгу cū yarārē na ña'arō weese wapare bu'iri da'regusami." ³¹ Ō'acū catinu'cūgū nimi. Cū bu'iri da'rese pūrō wiose ni'i.

³² Musā ne waro ējōpeoca be'ro wee'quere wācūna. Titare musā Jesucristore ējōpeose ye bu'iri pūrō pi'eticārā niwā. Musārē tojo wa'a'quere wācūtutuacārā niwā. ³³ Ni'cārērā masā i'orōpu yabi bujicā'no'cārā niwā. Cāmida'reno'cārā niwā. Apeterore āpērā na pi'etisere tu'oña'tamucārā niwā. ³⁴ Musā bu'iri da'reri wi'ipu nirārē pajaña'cārā niwā. Āpērā musā yere ē'macā, e'catise me'rā nu'cācārā niwā. Musā u'musepu cuoatje pe'ere "A'ti nucūcā cjase nemorō, añuyu'runu'cāse ni'i", nicārā niwā. Te pe'titiatje ni'i nīrā, wācūtutuacārā niwā. ³⁵ Tojo weerā ne ējōpeodu'uticā'ña. Ējōpeonu'cūrā, añuse warore ñe'erāsa'a. ³⁶ Musārē wācūtutuarā nirōua'a. Tojo weérā, Ō'acū uaro weéca be'ro cū "O'oguti" ni'quere musā ñe'erāsa'a. ³⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ni oJano'caro niwā:

"Maata waro a'tiguti" ni'cu a'tigusami.

Ne yoogosome.

³⁸ Yu'u "Añurō weerā nima" nino'rā pūrīcā ējōpeonu'cūrā, yu'u me'rā ninu'cūrāsama. Āpērā uirā, ējōpeodu'urā pūrīcārē ne tu'sasome, ni oJano'wā.

³⁹ Marī pe'e ui ējōpeodu'urānoJō niwe'e. Tojo weerā marī pecame'epu wa'asome. Marī cūrē ējōpeorā, yu'ruono'rāsa'a.

11

Ō'acūrē ējōpeose cJase ni'i

¹ Marī ējōpeorā, a'tiro nimasī'i: "Ō'acū marīrē ni'quere diacjūta weegusami", ni'i. Tere i'atimirā, i'arā weronojō "Diacjūta ni'i", ni'i. ² Duporopu marī ñecūsūmua Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Na a'tiro ni wācūcārā niwā: "Ō'acū ni'caronojōta marīrē weetamugūsami", nicārā niwā. Tojo weegu Ō'acū narē "Añurā nima", nicu niwī.

³ Marī Ō'acūrē ējōpeorā, a'tiro masī'i. Cū a'ti turi nipe'tisere bajurēgū, cū dutiro me'rā bajurēcu niwī. Tojo weero a'ti turi cJase marī ni'cārōacā i'ase ne waropu marī'quere wee'que ni'i, nino'o.

⁴ Duporocjūpu Abel Ō'acūrē ējōpeogu, Ō'acūrē oveja wī'magūrē wējē ūjāamorōpeocu niwī. Cū, cū ma'mi Caī o'o'que nemorō añurō o'ocu niwī. Ō'acū Abel ējōpeosere i'agū, cū o'osere ñe'ecu niwī. Cūrē "Añugū nimi", nicu niwī. Tojo weero Abel duporopu wērīca be'ro nimicā, a'tiro ni'i. Cū Ō'acūrē ējōpeo'que a'tiro nicārē marīrē bu'ese ni'i. Marī quē'rā cū ējōpeo'caronojōta Ō'acūrē ējōpeorōua'a.

⁵ Enoc wāmetigu quē'rā Ō'acūrē ējōpeogu nicu niwī. Cū wērītimicā, Ō'acū cūrē cū tiropu miacu niwī. Āpērā cūrē a'macārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. Ō'acū ye

queti ojaca pūrīpu a'tiro ojano'caro niwū: "Ō'acū Enorē e'catise me'rā ī'acu niwī. Tojo weegu cūrē miacu niwī", niwā. ⁶ Marī Ō'acūrē ējōpeotirā, cūrē e'caticā weemasītisa'a. A'tiro ni'ī. Ō'acūrē ējōpeosī'rīgū, "Diacjūta cū nisami", nirōua'a. Tojo nicā "Cūrē yu'u ējōpeocā, añurō weegusami", nirōua'a.

⁷ Noé wāmetigu quē'rā Ō'acūrē ējōpeogu, a'tiro weecu niwī. A'ti turire bu'iri da'reatjere Ō'acū cūrē werecu niwī. Noé "Tojo wa'arosa'a" ni masītimigū, Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acūrē yu'tigu, cū acawererā me'rā dia miricā yu'rusī'rīgū, yucusu pajipujore da'recu niwī. Tojo ējōpeogu, a'ti nucūcācjārā Ō'acū ucūserē ējōpeotirāre a'tiro ī'ocu niwī. Na pecame'epu wa'atjere ī'ocu niwī. Cūrē Ō'acū "Añugū nīmī", nicu niwī. Cū ējōpeoyucā, tojo nicu niwī.

⁸ Abrahā quē'rā Ō'acūrē ējōpeogu, a'tiro weecu niwī. Ō'acū cūrē ape di'tapu wa'aduticā, yu'ticu niwī. Ō'acū cūrē o'ootjopu wa'acu niwī. Cū ya macārē wijawā'cāgū, "Ti di'tapu wa'agusa'a" nirō marīrō wa'acu niwī. ⁹ Abrahā Ō'acū cūrē "Ti di'tare mu'arē o'oguti" nī'quere ējōpeocu niwī. Ti di'tapure etacu niwī. Eta, cū āpērā ya di'tapure nīgū, mejēcā pejaro tu'oña'cu niwī. Wa'icūrā caseri me'rā wéeca wī'ipu cājīcu niwī. Cū macū Isaa, tojo nicā cū pārāmi Jacob mejārōta nisirutuburōcārā niwā. Ō'acū na quē'rārē "Musārē a'ti di'tare o'oguti", nicu niwī. ¹⁰ Abrahā Ō'acū ya macā pe'titiatji macā u'muse pe'ere nisī'rīgū, tojo weecusiacu niwī. Ti macā Ō'acū wéeca macā ni'ī.

¹¹ Apego quē'rā Ō'acūrē ējōpeogo, Abrahā numo Sara a'tiro weeno'co niwō. Co bucuo waro pō'rā bocata basiotimicā, Ō'acū core pō'raticā weecu niwī. Co ni'cū pō'ratico niwō. Co a'tiro wācūco niwō: "Ō'acū yu'ure 'Wī'magū wuagosa'a' nī'quere queoro weegusami", nico niwō. Tojo weegu Ō'acū queoro weecu niwī. ¹² Abrahā bucu waro nīmīgū, macūtīcu niwī. Macūti, be'ro pājārā waro pārāmerā nituriarā cuocu niwī. Na ñocōa, nucūpori weronjō pājārā waro ba'paqueota basiotirā nicārā niwā.

¹³ Ā'rā yu'u ucūrā Ō'acūrē ējōpeonu'cūcārā niwā. Cū "O'oguti" nīca di'tare ñe'etimirā, ējōpeocārā niwā. Ñe'etimirā, wērīa wa'acārā niwā. Na ējōpeose cuorā, cū o'ootjere ñe'e'cārā weronjō nicārā niwā. "Cū nī'caronjōta weegusami" ni wācūrā, e'caticārā niwā. Na tojo wee'que me'rā "U'musepu wa'arāsa'a, a'ti nucūcāpūre sijari masā weronjō ni'ī", nicārā niwā. ¹⁴ Masīno'o, tojo nīrā, ape di'ta na niatji di'ta warore a'marā weecārā niwā. ¹⁵ Na ne waro wijawā'cā'caropure wācūrā pūrīcā, dajabopā. ¹⁶ A'tiro pe'e weecārā niwā. Ti di'ta nemorō añurī di'ta waro u'muse pe'ere nisī'rīcārā niwā. Tojo weegu Ō'acū na "Esa wīogu nīmī" nicā, bopoyasātīcu niwī. Tojo bopoyasātīgu, na ya macā na niatjo u'musere apoyutojacu niwī.

¹⁷ Abrahā Ō'acūrē ējōpeogu, a'tiro weecu niwī. Ō'acū ħdiacjūta yu'ure ējōpeomiti? nīgū, cū macū Isaare wa'icure wējē ūjūamorōpeowuaronjō weeduticu niwī. Abrahā cū macū ni'cū nigūrē "Wējē ūjūamorōpeowe'e", nīticu niwī. ¹⁸ Todūporopūre Ō'acū Abrahārē a'tiro nicu niwī: "Isaa mu'cu macū me'rā pājārā pārāmerā nituriarā cuogusa'a", nicu niwī. ¹⁹ Abrahā a'tiro wācūcu niwī: "Ō'acū nīpe'tirā wērī'cārāpūreta masōmasīmi." Cū macūrē "Wējēgūti" weeri cura Ō'acū cūrē "Wējēticā'ña", nicu niwī. Tojo weerā a'tiro nīmasī'i: "Abrahā cū macūrē wērī'cupu masā'cure weronjō cuocu niwī", nīmasī'i.

²⁰ Isaa Ō'acūrē ējōpeogu, cū pō'rā Jacore, Esaūre be'ropu añurō wa'atjere weryyucu niwī. ²¹ Jacob Ō'acūrē ējōpeogu, cū wērīse dūporoacū cū pārāmerā José pō'rānucūrē "Añurō wa'arosa'a", nicu niwī. Tojo ucūgū, cū tuacjūpu ñatuunu'cūgūta, Ō'acūrē ñubuecu niwī. ²² José Ō'acūrē ējōpeogu nicu niwī. Cū wērīgū, a'tiro weryyucu niwī: "Israe curuacjārā Egipto nī'cārā be'ropu wījarāsama. Na wa'arā, yé ō'arīrē miato", nicu niwī.

²³ Moisé pacusūmua Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Na macū bajuāca be'ro "Añugū waro nīmī", nicārā niwā. Na ī'tia mujīpū nuocūcārā niwā. Cū bajuase dūporo Egiptocjārā wīogu wī'marā ūmuarē Israe curuacjārārē wējēdutīcu niwī. Moisé pacusūmua pe'e wīogu dutisere uitiījārā, na macūrē nuocārā niwā. ²⁴ Be'ro Egiptocjārā wīogu macō cūrē masōco niwō. Moisé bucu ējāgū, Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu cū "Egiptocjārā wīogu pārāmi nīmī" nisere tu'osī'rīticu niwī. ²⁵ A'tiro pe'e weesī'rīcu niwī. Ō'acū yarā Israe curuacjārā me'rā pe'e pi'etitamusī'rīcu niwī. Ō'acūrē ējōpeotīgu weronjō Egiptocjārā wīogu ya wī'īpu tojasī'rīticu niwī. Na ña'arō weesere bu'ipejatamusī'rīticu niwī. ²⁶ Na cūrē yabicā, cū Cristo Ō'acū besē'cu pi'etiatje weronjō pi'eticu niwī. Tojo pi'etīgu, "Nīpe'tise Egiptopu nisere cuoro nemorō añu ni'ī", nicu niwī. Ō'acū cūrē be'ropu o'ootjere wācūgū, tojo nicu niwī. ²⁷ Ejiōpeose cuogu, Moisé Egiptopu

ni'cu wijacu niwī. Cū Egiptocjū wiogu uasere uiro marīrō wijacu niwī. Moisé Ō'acū bajutigire l'agū weronojō cū "Weeguti" nisere ducayuro marīrō weenu'cūcu niwī.

²⁸ Ējōpeose cuogu, Moisé Egiptopu wijawā'cāgū, Pascua wāmetiri bosenu'cūcū weewā'cōcu niwī. A'tiro ni'i. Ō'acū cūrē wereco'tegu u'musecjūrē nipe'tirā Egiptocjārā umua masā ma'misumuarē wējēduticu niwī. Tojo weegu Moisé a'tiro weecu niwī. Ō'acū duti'caronjōta Israe curuacjārārē weeduticu niwī. Na pō'rā masā ma'misumuarē wējētica'to nīgū oveja wī'marārē wējēduti, na ye dī me'rā sope sumuto wā'ñase pjīrīrē wa'reduticu niwī. Tojo weegu Ō'acūrē wereco'tegu dīre l'agū, wējēticu niwī. ²⁹ Ō'acūrē ējōpeotjārā, Israe curuacjārā dia pajiri maa, sō'arī maajore pē'acārā niwā. Ti maarē pē'arā, di'ta aco marīrō pē'acārā niwā. Egiptocjārā na be'ro pē'asī'rīmirā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

³⁰ Apeye quē'rārē Israe curuacjārā Jericō wāmetiri macā sumutore siete numurī sutuasijacārā niwā. Na Ō'acūrē ējōpeocā ti macā sumuto cja sārīrō ūtā me'rā wéeca sārīrōjo burūdijacaro niwū. ³¹ Tojo nicā ti macācjō Rahab wāmetigo umua me'rā a'metārāwapata'ari masō ējōpeose cuogo nico niwō. Co Israe curuacjārā l'adu'tiri masārē añurō co'teco niwō. Tojo weego āpērā ti macācjārā Ō'acūrē yu'runū'cā'cārā me'rā wērītico niwō.

³² ¿Ñe'erē ninemogūsari yu'u? Nipe'tirā ye quetire wereta basiowe'e. Gedeō wee'quere, Barac wee'quere, Sansón wee'quere, Jefte wee'quere, Davi wee'quere, Samue wee'quere, tojo nicā āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā wee'quere werepe'otisa'a.

³³ Na Ō'acūrē ējōpeorā āpērā ye di'tacjārā me'rā a'mequērā, wijawapata'acārā niwā. Wiorā nirānojō masārē queoro duticārā niwā. Tojo weegu Ō'acū cū "Añurō weeguti" ni'quere narē añurō weecu niwī. Yaiwa nirōpu bi'adupomicā, narē ba'aticārā niwā.

³⁴ Masārē bu'iri da'rerā, asipo ūjūawuaropu sōrōcā quē'rārē, ne ūjtīcārā niwā. Āpērā narē di'pjī me'rā wējēsī'rīcā, yu'rūweticā'cārā niwā. Tutuatimi'cārā, tutuarā wa'acārā niwā. Ape di'tacjārā me'rā a'mequērā narē wapata'arā, nemorō tutuayū'ruarā wa'acārā niwā. Narē l'atu'tirārē docaque'acā weecārā niwā. ³⁵ Ni'cārērā numia na acawerērārē wērīca be'ro masōno'cārāpure wiano'cārā niwā tja.

Āpērā pe'e Ō'acūrē ējōpeose cuomirā, uputu pi'eticārā niwā. Na pi'etise me'rā wējēno'cārā niwā. Na ējōpeodu'ucā, bu'iri da'rerī wī'ipu nirārē du'uwīrōbopā. Na pe'e u'musepu catinu'cūsere cuosī'rīrā, ējōpeodu'uticārā niwā. ³⁶ Āpērā quē'rā Ō'acūrē ējōpeorā yabi bujicā'no'cārā niwā. Na wecu casero me'rā wee'que dari me'rā tārāno'cārā niwā. Āpērā cōme dari me'rāputa du'teno'cārā niwā. Āpērā bu'iri da'rerī wī'ipu dūpono'cārā niwā. ³⁷ Āpērā ūtāperi me'rā doquewējēno'cārā niwā. Āpērā na upu deco me'rā yejesurenō'cārā niwā. Āpērā di'pjī me'rā dutewējēno'cārā niwā. Āpērā su'ti marīrā oveja caseri, cabra caseri me'rā dia'cū cā'mota'acārā, uicusiacārā niwā. Na pajasecuorā, ña'arō weeno'cārā, cāmida'reno'cārā nicārā niwā. ³⁸ Na masā marīrōpu, ūrūpagu'pu, ūtā tutirīpu, di'ta se'te'que tu'rurīpu nise coperīpu sijabaque'aticārā niwā. Tere tojo weeno'rā añurā nicārā niwā. Āpērā pe'e ña'ayu'ruacārā niwā. Ne cārō Ō'acūrē ējōpeorā me'rā nita basioticaro niwū narē. ³⁹ Ō'acū nipe'tirā cūrē ējōpeorārē "Añurā nima", ni l'acu niwī. Ējōpeorā nimirā, nipe'tise cū narē "Añurō weeguti" ni'que pe'ere l'aticārā niwā. ⁴⁰ Titare Ō'acū narē "Añurō weeguti" ni'quere weeticu niwī. A'tiro pe'e wācūcu niwī: "Be'rocjārā yu'ure ējōpeorā me'rā ā'rā yarārē añurā wa'acā weeguti", nicu niwī. Cū wācū'caronjōta weemi. Tojo weero cū todūporo wee'que nemorō cū ni'cārōacā Jesucristo masārē yu'ruose pe'e añuyu'runū'cā'a.

12

Jesure l'asirutu weedutise ni'i

¹ Sō'onīcārā yu'u ucū'cārā pājārā Ō'acūrē ējōpeorā pi'etisere nu'cācārā niwā. Tojo nu'cārā, na cūrē ējōpeosere l'ocārā niwā. Na wee'que marīrē queose ni'i. Tojo weerā narē wācūrā, Ō'acū marīrē cūu'quere wācūtutuase me'rā weerou'a. Ni'cū omarī masū nucūse cūrē caribosenojōrē miatisami. Marī quē'rā cū weronojō weerou'a. Marī nipe'tise añurō weesī'rīcā, dojorēsere, marī ña'arō weewuasere du'ucārōua'a.

² Jesure wācūnurārōua'a. Cūta marīrē ne waro ējōpeocā weewī. Cū marīrē nemorō ējōpeowā'cācā weemi. Cū curusa bopoyoropu pi'eticu niwī. Cū tojo bopoyoro wērīsere bopoyoro marīrō wērīcu niwī. Cū pi'ética be'ro uputu e'catiatjere wācūgū, tojo weecu niwī. Masāmujāca be'ro cū Ō'acū dujiri cūmurō diacjū pe'e ejanujācu niwī.

³ Musā Jesú wee'quere wácūña. Ña'arā cūrē pūrō pi'eticā weecārā niwā. Tojo weerā musā quē'rā pi'etirā, caributitirāta cūrē ējōpeonu'cūcā'ña. ⁴ Musā ña'arō weesere cā'mota'arā, ne ni'cū wēriña'timi yujupu. ⁵ ¿Ō'acū musārē cū pō'rārē weronojō werecasa'quere wácūweti? Cā ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ni'i:

“Yu'u pō'rā, musārē añurō weedutigu bu'iri da're'e.

Yu'u tojo weesere tojo i'acō'aticā'ña.

Yu'u musārē tu'ticā, wácūtutuaya.

⁶ Yu'u musā wioḡu yu'u mairārē musā ña'arō weecā, tu'ti'i.

Nipe'tirā yu'u pō'rārē añurō weedutigu bu'iri da're'e”, nicu niwī Ō'acū, ni ojanowā.

⁷ Pi'etirā, Ō'acū yere du'uticā'ña. Ō'acū musārē cū pō'rārē bu'iri da'reḡu weemi. Ne ni'cū pacu cū macū ña'arō weesere bu'iri da're'ticā weetisami. ⁸ Ō'acū nipe'tirā cū pō'rā ña'arō weesere bu'iri da're'mi. Tojo weeticā, musā cū pō'rā waro nitibosa'a. Pacu marirā, tojo boca'cārā weronojō nibosa'a. ⁹ Apeye quē'rārē marī wī'marā nicā, marī pacusumua marī ña'arō weesere bu'iri da'recūwā. Na tojo weesere marī yu'ti ējōpeowu. Tojo weerā marī pacu u'musepu nigú pe'ema tjárōua'a. Tojo yu'ti ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a. ¹⁰ Marī pacusumua a'ti nucūcāpu nirā marī ña'arō weesere bu'iri da'rewā. Na bu'iri da're'que marirē yoaticā niwā. Na bu'iri da'res'i'rīrōnojō marirē bu'iri da'rewā. Ō'acū pe'e marirē añurō waro wa'adutigu bu'iri da're'mi. Marirē cū weronojō ña'ase moorā wa'adutigu tojo weemi. ¹¹ Diacjūta ni'i. Ō'acū marirē bu'iri da'recā, ne tu'sawe'e. Marirē pūrī'i. Tojo nimicā, marī cū bu'iri da'rese me'rā añurō wee'e. Be'ropure marī ejeripō'rārīpu ejerisājāse bocarāsa'a. Añurō cū uaronojō queoro weeme'ricā'rāsa'a.

Ō'acū ucūserere tojo i'acō'aticā'ña nise ni'i

¹² Musā pi'etirā, wácūtutuaya. ¹³ Ō'acū uaro, diacjū nisere weeya. Tojo weecā, āpērā tutuatirā musārē i'acūurā queoro weerāsama. Tutuanemorāsama. A'tiro wa'ase weronojō ni'i. Tutuatiri du'pocā tutuari du'pocā wa'arosa'a. Ca'bidijanemosome.

¹⁴ Nipe'tirā me'rā cumuca marirō nisetiya. Ne ña'arō weese marirō niña. Ña'arō weérā, marī wioḡare ne i'ata basiowe'e. ¹⁵ Musā tu'omasīña. Apetero musā ña'arō weese bu'iri Ō'acū weetamusere uatirā weronojō wa'abosa'a. Ne ni'cū Ō'acū añurō weesere uatigunojō marīato. Tojo nicā musā wácūsepu āpērārē uose, a'pepūrīse, nipe'tise āpērārē ña'arō weese wā'cācā weeticā'ña. Siape me'rā tojo weesere cā'mota'atirā, pājārārē dojorēbosa'a. ¹⁶ Ne ni'cū cū numo nitigo me'rā ña'arō weeticā'to. Tojo nicā Ō'acū yere mejō nisere weronojō wácūticā'to. Esaú duporocjūpumaricā mejō nisere weronojō wácūcu niwī. Cū masā ma'mi nisere ujaboagu, cū añuse ñe'ebowere ba'ase me'rā cū acabijire ducayucu niwī. Tojo weegu cū ñe'ebowere bajuricucu niwī. ¹⁷ Musā masisa'a. Esaú cū pacu “Mu'urē añurō wa'ato” nicā tu'osī'ricu nimiwī. Cū pacu pe'e “Basiowe'e, mu'u acabijire o'otojapu”, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, pūrō uticu niwī. Tojo utimicā, cū pacu cū acabijire o'o'que ne ducayuta basioticaro niwā.

¹⁸ Musā Ō'acūrē ējōpeorā duporocjārā Israe curuacjārā weronojō weewe'e. Na sō'onīcu ūrūḡū i'ta basiocju, ñe'eña'ta basiocju pu'to wa'acārā niwā. Tigu uputu ūjūcaro niwā. Topure pūrō na'itī'acaro niwā. Bupo paa, wī'rō uputu wa'acaro niwā. ¹⁹ Musā titacjārā weronojō coroneta puticā bususere tu'owe'e. Ō'acū ucūse bajuyoropu quē'rārē tu'owe'e. Na pūrīcā cū ucūcā tu'orā, uise me'rā “Tocā'rōta ucūato majā”, nicārā niwā. ²⁰ Na Ō'acū duti'quere uiyu'ruarā, tojo nicārā niwā. Cū duti'que a'tiro nicaro niwā: “No'o a'tigu ūrūḡūpure u' tacūḡūnojōrē ūtāperi me'rā doquewejēña. Tojo weetirā, ñosērī pji me'rā wejēña. No'o wa'icūrā quē'rārē mejārōta weeya”, nicu niwī Ō'acū. ²¹ Tojo wa'a'que wioyurūacaro niwā. Moisé basuta a'tiro nicu niwī: “Yu'u uiyu'ruagu narāsāsa'a”, nicu niwī.

²² Musā pūrīcā duporocjārā weronojō niwe'e. Musā Jesucristore ējōpeoyucā, Ō'acū musārē cū tiropu wa'ata basiocā weecu niwī. Cārē sērīmasicā weecu niwī. Topu Ō'acū catinu'cūḡū ya macā, u'musepu nirī macā ni'i. Ti macā Jerusalē wāmetiri macā ni'i. Opa bu'a Sión wāmetiri bu'apu ni'i. Ti macāpu Ō'acūrē weroco'terā pājārā waro nisama. ²³ Na nerē, cūrē e'catipeosama. Ō'acū pō'rā cūrē ējōpeomu'tā'cārā quē'rā na wāmerē u'musepu ojad'onocārā nima. Toputa Ō'acū nipe'tirārē besegu nimi. Tojo nicā toduporopu ejeripō'rā añurā weeno'cārā topu nima. Marī quē'rā Ō'acūrē ējōpeose me'rā na tiropu wa'arāsa'a. ²⁴ Marī Jesure ējōpeo'o. Cū Ō'acū musārē “Na wioḡu nigūti, na quē'rā yarā nirāsama” ni'quere apogu nimi. Topu cū ye dí o'maburose me'rā

marĩ acobocono'cārā wa'a'a. A'tiro ni'i. Abel cū dí o'maburocā, cūrē wējē'cure bu'iri da'reno'caro niwā. Tojo weero Jesucristo ye dí, daporocjū Abel ye dí nemorō wapati'i.

²⁵ Tojo weerā añurō tu'omasña. Ō'acūrē musārē weregure teeticā'ña. Todaporocjārārē Ō'acū bajuyoropu werecu niwī. Na cūrē teecārā niwā. Na tojo weecā, narē bu'iri da'recu niwī. Marĩ pūrīcārē teecā, tjāgūsami. Ō'acū u'musepu nigū marirē weremī. Cūrē teerā, ne ya'rawetisome. ²⁶ Titapure Ō'acū cū uputu ucūcā, di'ta narāsācaro niwā. A'tocaterore a'tiro nimi: "Ni'cāti di'ta narāsācā weenemogūti. Di'ta dia'cūrē narāsācā weesome. U'muarōpu nise quē'rārē narāsācā weeguti", nimi Ō'acū. ²⁷ Cū ni'cāti di'ta narāsācā weenemogūti nigū, a'tiro nigū weemi. Nipe'tise cū wee'que bajuse mió'ota basiosere cō'agūsami. Mió'ota basiotise u'muse cjase dia'cū tojarosa'a. ²⁸ Ō'acū cū wioqu nirōpu tojarosa'a. Topu marĩ nirāsa'a. A'te ne mió'ota basiowe'e. Tojo weerā Ō'acūrē a'tere e'catise o'orā. Cūrē e'catise o'orā, cū tu'saronojō añurō weerā wee'e. Cūrē ējōpeorā wiopesase me'rā weerā wee'e. ²⁹ Marĩ wioqu Ō'acū nipe'tise ña'asere ūjūacō'arĩ me'e weronojō nimi.

13

Ō'acū cū tu'sasere weeya nise ni'i

¹ Musā Jesucristore ējōpeorā ni'cū pō'rā weronojō ni'i. A'merĩ ma'idu'uticā'ña. ² Musā ya wi'ipu etarārē, sijari masārē añurō weeya. Tere acobojoticā'ña. Āpērā tojo weerā u'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā ejarārē ñe'ecārā niwā. "Ō'acūrē wereco'terā nima", ni masīcārā niwā.

³ Bu'iri da'reri wi'ipu nirārē wācūña. Na me'rā nírā weronojō tu'oña'ña. Ña'arō ya'ru, cāmida'reno'cārā quē'rārē wācūña. Musā quē'rā na weronojō upati'i. Tojo weerā pi'etitamumasī'i.

⁴ Nipe'tirā numotirā, marāputirā a'merĩ wiopesase me'rā l'aña. Musā numosānumia me'rā añurō nisetiya. Numia na marāpusumua me'rā mejārōta nisetiato. Numo marirā, marāpu marirā no'o uaro a'metārābajaque'atirārē Ō'acū bu'iri da'regusami. Tojo nicā numotirā, marāputirā nimirā, āpērārē a'metārābajaque'atirārē bu'iri da'regusami.

⁵ Niyerure uaripejaya'ruñu'cāticā'ña. Musā cuose me'rā e'catiya. Ō'acū a'tiro nicu niwī: "Ne mu'arē ni'cūta du'ucūsosome. Ne cō'awā'cāsosome." ⁶ Tojo weerā diacjūta ējōpeose me'rā a'tiro nímāsī'i.

Marĩ wioqu ya'ure weetamumi.

Ne ni'cū ya'ure ña'arō weesī'rīsere uiwe'e, nímāsī'i.

⁷ Musārē añurō su'ori wejepeo'cārā Ō'acū ye queti were'cārārē wācūña. Na añurō weeseti yapada'reo'quere wācūña. Na weronojō ējōpeo nisetiya.

⁸ Jesucristo ne ducayutimi. Toduporopure niseti'caronojōta ni'cārōacārē, be'ropure mejārōta ninu'cūgūsami. ⁹ Tojo weerā āpērā musārē mejēcā werecā, ējōpeoticā'ña. Ō'acū cū pajaña'se me'rā marirē ejeripō'rārīpu wācūtutuacā weesami. Āpērā a'tiro dutisere cuoma: "A'tere ba'aroua'a. A'te pe'ere ba'aticā'rōua'a", nima. Na dutisere ya'tiro nemorō Ō'acū marirē wācūtutuacā weese pe'e añuyu'ruñu'cā'a. Te dutisere ya'ticā, tojo nirānojōrē wācūtutuacā weewe'e.

¹⁰ Daporocjārā pa'ia Ō'acū wi'ipu da'rarā apeye wa'icurā ūjūamorōpeo'quere ba'aticārā niwā. Na ba'ati'caronojōta náta tja a'tiro nicārē marĩ Jesucristore ējōpeorā me'rā bu'ipejamasītisama. ¹¹ A'tiro ni'i. Judío masā pa'ia wioqu wa'icurārē wējēcu niwī. Cū Ō'acū Nibutitari Tucūpu na ye díre miisājāacu niwī. Masā ña'arō wee'quere acobojodutīgu tojo weecu niwī. Tojo weemigū, na wa'icurā upu pe'ere macā sumutopu ūjūacō'acu niwī. ¹² Tojo wee'caronojō Jesús macā sumutopu pi'eti, wēricu niwī. Cū ye dí me'rā marirē bu'iri marirā tojacā wéegu, tojo weecu niwī. ¹³ Cū macā sumutopu wērise "Bopoyo ni'i", nino'caro niwā. Cū wēricā, judío masā wiorā cūrē tu'ti, yabicārā niwā. Marĩ quē'rārē cūrē sirutucā, āpērā tu'ti, yabima. Marĩ cūrē siruturoña'a. Na tojo weesere tojo tu'oña'rā. ¹⁴ A'ti nucūcāpure marĩ nirĩ macā ne nidojasome. Ape macā, be'ropu marĩ niatjĩ macā u'muse pe'ere a'ma'a. ¹⁵ Tojo weerā Jesucristo cū weetamuse me'rā marĩ Ō'acūrē ējōpeorā, a'tiro weerā. Wa'icurārē wējē ūjūamorōpeo'caro weronojō wéérā, cūrē e'catise o'onu'cūrā. "Cū marĩ wioqu nimi, añuyu'ruami" nírā, tojo weerā. ¹⁶ Tojo nicā musā añurō weenu'cūcā'ña. Añurō weesere acobojoticā'ña. Āpērārē weetamurā, narē musā cuosere ducawaaya. Tojo weerā musā Ō'acūpure o'orā weronojō weerāsa'a. Cū tojo weesere tu'sasami.

¹⁷ Musārē su'ori wejepeorārē ya'tiya. Na dutisere weeya. Na mejēcā ējōpeori nírā, musārē l'anurū, bu'enu'cūma. Na Ō'acūrē a'tiro nirāsama: "Ēsā narē bu'érā, queorota

weewu”, nirāsama. Tojo weerā na dutisere tu'saroputa yu'tiya. Narē bujaweticā weeticā'ña. Musā narē yu'rũnu'cācā, na musārē añurō weetamumasītima.

¹⁸ Æsārē Õ'acūrē sērĩbosanu'cūcā'ña. Æsā bu'iri marĩrā tu'oña'a. Nipe'tisere queoro weesĩrĩ'i. ¹⁹ A'tiro Õ'acūrē sērĩcā ɯa'a: “Maata Õ'acū musā tiropu yu'ure o'oato”, ni sērĩña.

Añudutituose, tojo nicā Õ'acū añurō weeato nise ni'i

²⁰ Õ'acū ejerisājāse o'ogu marĩ wiogu Jesucristore wērĩ'cupure masōcu niwĩ. Jesucristo oveja co'tegu waro weronojō marĩrē añurō co'tegu nimi. Cū wērĩse me'rā, cū ye dí me'rā Õ'acū masārē “Na wiogu nigūti, na quē'rā yarā nirāsama” ní'quere queoro wa'acā weecu niwĩ. Õ'acū masārē “Tojo weeguti” ní'que ninu'cūrōsa'a. ²¹ Õ'acū musārē queoro nisetiā weeato. Nipe'tisere añurō weeseticā weeato. Tojo weecā, cū ɯaro weemasĩrāsa'a. Jesucristo cū tutuaro me'rā musārē tojo weegusami. Cristore e'catipeonu'cūrā. Tojota weerā.

²² Yu'u acawererā, yu'u musārē werecasasere nu'cācureya. Yu'u musārē yoatiri pūrĩ oja'a. ²³ Musā a'tiro masĩcā ɯa'a. Marĩ acaweregu Timoteo bu'iri da'leri wi'ipu ní'cu du'uwĩrōno'tojami. Cū maata yu'u tiropu etacā, musā tiropu wa'agu, cūrē miagūti.

²⁴ Nipe'tirā musārē su'ori wejepeorā añuato. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā quē'rā añuato. Italiacjārā musārē añudutima.

²⁵ Õ'acū musā nipe'tirārē añurō weeato. Tojota weeato.

Santiago cã oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Jesucristore ãjõpeorã Israe curuacjãrã no'o ñaro wa'astea'cãrãrẽ Santiago ojacu niwĩ. Cũta Jerusalẽcãrã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ su'ori nisetigu nicu niwĩ. Téẽ wẽrĩgũpu narẽ su'ori nisetitacu niwĩ.

A'tiro ojacu niwĩ. Wãcũtutuasere, ña'arõ weeticã ña nisere, ucjaticã ña nisere ojacu niwĩ. Añurõ weese me'rã ãjõpeose wapati'i nisere ojacu niwĩ. Tojo nicã Õ'acũrẽ sãrĩnu'cũcã'ña nisere, pi'etirã wãcũtutuaya nisere, werecasasere ojacu niwĩ.

No'o ñaro du'tistewã'cã'cãrãrẽ oja'que ni'i

¹ Yũ'u Santiago a'ti pũrĩ me'rã musãrẽ añudutise o'õ'o. Marĩ pacu Õ'acũ, tojo nicã marĩ wioqu Jesucristo dutisere da'rawã'ñaco'tegu ni'i. Musã judío masã doce cururicjãrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ oja'a. Musã apeye di'tapũ du'tistewã'cã'cãrãrẽ oja'a.

Ëjõpeo'cãrãpu tojota ãjõpeoyapatıcã'ña nise ni'i

² Yũ'u acawererã, yũ'u weresere tu'oya. Marĩrẽ apetero wãcũña marĩrõ peje ña'ase, mejẽcã bajuse wa'abosa'a. Tojo wa'acã, e'catiya. ³ Õ'acũ marĩrẽ ¿yũ'ure diacjũta ãjõpeomitina? nĩgũ, mejẽcã wa'acã weebosami. Tojo wa'amicã, marĩ cũrẽ ãjõpeodu'utirã, siape me'rã nemorõ wãcũtutuanemorãsa'a. ⁴ Musãrẽ ña'ase wa'ari curare tojota wãcũtutuayapatıcã'ña. Tojo weerã siape me'rã Jesucristore ãjõpeonemorãsa'a. Añurõ ãjõpeoyapatitu'ajarãsa'a. Õ'acũ ñaronojõ nisetirãsa'a. Tojo nicã musãrẽ ne cã'rõacã ãjõpeose du'sasome.

⁵ No'o masĩe moogũnojõ Õ'acũrẽ sãrĩña. Cũ o'ogusami. Cũ "O'owe'e" nitiguta, tu'tiro marĩrõ nipe'tirãrẽ marĩ sãrĩse nemorõ o'oyu'runu'cãgũsami. ⁶ Tere sãrĩrã, ãjõpeose me'rã sãrĩña. "¿Yũ'ure o'ogusariba?" nitirãta, sãrĩña. Marĩ, apetero weegu yũ'ure o'osome nĩrã, dia pajiri maa cjase pã'cõrĩ ducayumujãrõ weronojõ ni'i. Témaricã, wĩ'rõ wẽeocã, wa'amujã, dijamujãsa'a. ⁷ A'te weronojõ tu'oña'gũ, "Õ'acũ yũ'ure yũ'tigusami", ni wãcũticã'ña. Yũ'tisome. ⁸ Nĩ'cã ñamurẽ mejẽcã, ape ñamurẽ mejẽcã wãcũsami. Queoro ni'cãdiacjũ wãcũtisami. Tojo wãcũgũnojõrẽ Õ'acũ o'otísami.

⁹ Pajasecuogu Jesure ãjõpeogu e'catiato. Õ'acũ t'orõpũre mejõ nigũ nitisami. Cãrẽ wioqu sõrõgũsami. ¹⁰ No'o peje cuogu quẽ'rã Jesure ãjõpeogu e'catiato. Cũ ãjõpeose cũ cuose nemorõ wapati'i. Cũ cuose o'ori ñaidijaro weronojõ pe'tidijarosa'a. ¹¹ Na masã peje cuorãnojõ a'tiro wa'arãsama. Tá mujipũ uputu asicã, ñaia wa'asa'a. Tojo weero te o'ori añuse nimirõ, ñai, burãdija wa'asa'a. A'te weronojõ na peje cuomi'que pe'tidijarosa'a. Tojo weerã na da'rãse me'rãta wẽrĩrãsama.

Marĩ ña'arõ weesĩ'risere Õ'acũ mejẽta dutimi nise ni'i

¹² Jesucristore ãjõpeogu cũrẽ ña'arõ wa'amicã ãjõpeonu'cũgũ, e'catisami. Cũ wãcũtutuaca be'ro Õ'acũ cũrẽ "Queoro weemi", nisami. Tojo weegu cũ me'rã u'musepu catinu'cũgũsami. Õ'acũ "Yũ'ure ãjõpeorãrẽ catinu'cũsere o'oguti" nĩ'caronojõta o'ogusami. ¹³ No'o ña'arõ weesĩ'rĩgũnojõ "Õ'acũ yũ'ure tojo weedutimi", niticã'ña. Õ'acũrẽ ne ña'arõ weesĩ'rĩse marĩ'i. Tojo nicã ne ni'cũrẽ "Ña'arõ weeya", nitisami.

¹⁴⁻¹⁵ A'tiro pe'e ni'i. Marĩ basu ña'arõ weesere wãcũnũrũ'u. Tojo tere wãcũnũrũ'cã, marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse wã'cã'a. A'te ña'arõ weesĩ'rĩse me'rã ña'ase wa'asa'a. Marĩ siape me'rã pũrõ weepóca be'ro de'ro du'umasĩtisa'a. Te me'rã diacjũta wẽrĩdojasere bocarãsa'a. Bu'iri da'rese bocarãsa'a.

¹⁶ Yũ'u acawererã, musã diacjũ wãcũña. "Õ'acũ yũ'ure ña'arõ weedutimi", niticã'ña.

¹⁷ Nipe'tise añuse marĩrẽ o'ose "Õ'acũ cũ o'o'que ni'i", ni wãcũña. Cũ a'ti umuco sĩ'orã mujipũ, ñocõarẽ wee'cu nimi. Na ãjũmujã, yatidijamujãsama. Õ'acũ pũrĩcã na weronojõ nitisami. Ne cã'rõ ducayutisami. Umucorinucũ marĩrẽ añurõ weenu'cũcã'sami. ¹⁸ Õ'acũ marĩrẽ cũ ña'caronojõta cũ ye queti diacjũ nise me'rã cũ põ'rã wa'acã weecu niwĩ. Tojo weerã cũrẽ ãjõpeotĩjarã, cũ põ'rã nimu'tã'cãrã weronojõ ni'i. Siape me'rã nemorõ pãjãrã cũrẽ ãjõpeonemorãsama.

Õ'acũ quetire tu'o, cũ dutironojõta weeya nise ni'i

¹⁹ Yũ'u acawererã, yũ'u ma'irã, musãrẽ a'tere wereguti. Æpẽrã musãrẽ wercã, añurõ tu'oya. Musã na weresere tu'orã, queoro wãcũtojarãpu ucũña. Uayeticã'ña. ²⁰ Marĩ uarã, Õ'acũ ñaro weetisa'a. ²¹ Tojo weerã nipe'tise musã ña'arõ wãcũsere, ña'arõ

weesetisere du'ucā'ña. Õ'acū ye queti marirē cū cūu'quere queoro ējōpeoya. Te quetire tu'o ējōpeorā, musā yu'rurāsā'a.

²² Musā Õ'acū ye quetire tu'orā, tu'oro bajuro tu'oticā'ña. Musā tu'o'quere queoro weeya. Cū ye quetire tu'o'cārā nimirā tere weetirā, marī basu weesoorā wee'e. ²³⁻²⁴ Marī Õ'acū ye quetire tu'omirā tere weetirā, a'te weronjō ni'i. Ni'cū masū cū diapoare ēorōpu ī'asami. Cū ī'áca be'ro aperopu wa'agu, cū bajusere acoboja wa'asami. Õ'acū ye quetire tu'omirā tere weetirā, marī quē'rā cū weronjō ni'i. Maata cū ye quetire acobojosa'a. ²⁵ Apī pe'e cū Õ'acū ye tu'o'quere wācūnu'cū, acobojotisasi. Õ'acū dutironojō marī weenu'cūcā, cū nipe'tise marī weese me'rā e'caticā weegusami. Õ'acū ye queti diacjūta ni'i. Te me'rā marī ña'arō wee'quere yu'rūweticā weecu niwī.

²⁶ Marī a'tiro nibosa'a: "Õ'acūrē ējōpeo'o." Tojo nimirā, āpērārē ucja, ña'arō ucūbosa'a. Te me'rā marī ucūbere "Diacjū niwe'e", ni masīno'o. "Marī Õ'acūrē ējōpeo'o" nimi'que ne wapamarīsa'a. ²⁷ Marī cūrē diacjū ējōpeorā, a'tiro weesitroua'a. Pacusumua moorārē, wapewia numiarē narē mejēcā wa'acā, weetamurōua'a. Apeye quē'rārē a'ti umuco cjasē ña'asere weeticā'rōua'a.

2

Musārē ni'cārōnojō weeya nise ni'i

¹ Marī wiogu Jesucristo añuyurugure ējōpeorā, musārē ne ducawaaticā'rōua'a. ²⁻³ Apetero Õ'acū wi'i musā nerēwuaropu puarā sājāabosama. Ni'cū peje cuogu añuse su'ti sñāgū omopica uru me'rā wéeca be'tore tuusāsasami. Apī pajasecuogu pe'e su'ti boase mejā sñāasami. Musā peje cuogure añurō wéerā, "A'to añurōpu dujiya", nibosa'a. Apī pajasecuogu pe'ere "Totā nu'cūña" o apetero weerā "Totā nucūcāpu dujicā'ña", nicā'bosa'a. ⁴ Musā tojo wéerā, narē ni'cārōnojō weetisa'a. "Peje cuogu nemorō wapatimi", nisa'a. "Pajasecuogu wapamarīmi", nirā weesa'a. Tojo nirá, ña'arō wācūrā wee'e.

⁵ Yu'ū acawererā yu'ū mairā, yu'ure tu'oya. Õ'acū pajasecuorārē pūrō ma'isami. Cūrē ējōpeodutigu narē besecu niwī. Na ējōpeocā, cū ī'orōpūre na ējōpeose pajiro wapatī'i. Tojo nicā cū tiropu wa'ato nīgū besecu niwī. Cū ni'caronjōta cūrē mairā cū tiropu ninu'cūrāsama. ⁶ Õ'acū tojo beséca be'ro nimicā, musā pe'e pajasecuorārē yabi bopoyasāsa'a. Peje cuorārē añurō weeyu'runu'cārā, queoro weetisa'a. Nāta musārē ña'arō weema. Musārē weresārā, wiorā tiropu musārē ñe'ewā'cāsama. ⁷ Na Jesu marī ējōpeogure bujicā'sama.

⁸ Õ'acū marī wiogu cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro weeduticu niwī. "Musā basu ma'irōnojōta āpērā quē'rārē ma'īña." Marī cū tojo duti'quere wéerā, añurō weerā wee'e. ⁹ Marī āpērārē ni'cārōnojō weetirā, Õ'acū duti'quere yu'runu'cārā weesa'a. Tojo weerā bu'iri cuosa'a. ¹⁰ Ni'cū Õ'acū duti'quere añurō weepe'omigū ni'cārō dutisere yu'runu'cāgū, bu'iri cuosami. Nipe'tisere Õ'acū duti'quere yu'runu'cāgū weronjō weesami. ¹¹ Õ'acū a'tiro nicu niwī: "Musā nūmosānumia nitirārē a'metārāticā'ña." Apeye quē'rārē nicu niwī: "Āpērārē wējētīcā'ña." Tojo weerā marī āpērā nūmosānumiarē a'metārātimirā, no'o āpērārē wējērā, Õ'acū duti'quere yu'runu'cārāta wee'e. ¹² Cū dutise marirē pajaña'a, ma'iduti'i. Te dutise me'rā marirē besegusami. Tojo weerā āpērārē ma'iti, pajaña'tirā, bu'iritirāsa'a. Cū tojo beseatjere masirā, marī ucūbere, marī weesere añurō wācūyuroua'a. ¹³ Marī āpērārē pajaña'ticā, cū beseri nūmu nicā, marī quē'rārē pajaña'tisami. Marī narē pajaña'cā pūrīcārē, Õ'acū quē'rā marirē pajaña'gūsami.

Añurō weese me'rā Jesucristore ējōpeosere ī'o'o nise ni'i

¹⁴ Acawererā, marī "Jesucristore ējōpeo'o", nibosa'a. Tojo nimirā, āpērārē weeatmuticā, "Marī ējōpeo'o" nise useri wapamarī'i. Te "Marī ējōpeo'o" ni'que useri me'rā dia'cū yu'rūwetimasītisa'a.

¹⁵⁻¹⁶ Musārē queose me'rā wereguti. Apetero Jesucristore ējōpeorā pajasecuorā su'ti moorā, ba'ase moorā marī tiropu etasama. Ni'cū narē añurō weetimigū, nibosami. "Añurō wa'apa. Su'ti sñāña yusuabuari, tojo nicā pajiro ba'aya", nibosami. Cū narē na uasere o'otimigū tojo ucūcā, wapamarī'i. ¹⁷ A'te weronjō ni'i "Jesucristore ējōpeo'o" nimirā, marī āpērārē weeatmuticā. Marī cūrē ējōpeo'o nise wapamarī'i.

¹⁸ Apetero weegu yu'ū ni'quere ējōpeotiganojō a'tiro nibosami. Ni'cū añusere weetimigū, "Jesucristore ējōpeo'o", nibosami. Apī "Añuse pe'ere wee'e", nibosami. Cū tojo nisere a'tiro wereguti. Cū añurō weeticā, ¿de'ro wee marī cū "Jesucristore ējōpeomi" ni ī'abosau? Añurō weecāma, cū Jesucristore ējōpeosere masībosa'a.

19 Musā “Ō'acū ni'cūta nimi”, ni ējōpeo'o. Añu ni'i musā tojo nise. Wātīa quē'rā musā weronojōta tere ējōpeosama. Na Ō'acūrē uirā, narāsāsama. Na tojo ējōpeomirā, Ō'acū űaro weetisama. 20 Musā diacjū wācūwe'e. Tu'omasitirā weronojō ni'i. Marī “Jesucristore ējōpeo'o” nimirā, āpērārē añurō wee'totirā, Jesucristore diacjū ējōpeotisa'a. 21 Duporocjū marī ñecū Abrahā ye cjasere weregati. Ō'acū Abrahārē ¿diacjū yu'ure ējōpeomiticū? nīgū, cū macū Isaare wējē űjēamorōpeoduticu niwī. Abrahā Ō'acūrē yu'ticu niwī. Tojo weegu cū macū Isaare, cūrē wējē ñubuepeogati nīgū, űtāmesā bu'ipu dū'tepecu niwī. Cū tojo weecā l'agū, Ō'acū “Abrahā yu'ure añurō ējōpeomi. Cū añugū nimi”, nicu niwī. 22 Musā masī'i. Abrahā Ō'acūrē ējōpeosere l'ogū, añurō weecu niwī. Cūrē ējōpeogu, queoro weeyapaticu niwī. 23 Cū añurō weecā, duporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que queoro wa'acaro niwū. Na Abrahārē a'tiro ojacārā niwā: “Abrahā Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū cūrē ‘Añugū nimi’, ni l'acu niwī”, ni ojano'caro niwū. Abrahārē masā “Ō'acū me'rācjū nimi”, nicārā niwā. 24 Cū tojo wee'quere wācūrā, marī a'tiro masī'i. Marī Ō'acūrē ējōpeorā añurō weecā, Abrahārē weronojō marī quē'rārē “Añurā nima”, ni l'asami. Marīrē “Ō'acūrē ējōpeo'o” ni ucūse űseri me'rā dia'cū “Añurā nima”, nitisami.

25 Apego duporocjōpu Rahab wāmetigo ye cjasere weregati tja. Co judío masō nitigo űnuarē a'metārāwapata'ari masō nico niwō. Tojo weesetimigō, Ō'acū yarā judío masārē weetamuco niwō. Na Josué o'ono'cārā co ya macāpu l'adu'tirā ejacārā niwā. Co ya macācjārā narē wējērī nīgō, co ya wi'ipu narē ñuoco niwō. Be'ro narē na du'titojaati ma'arē l'oco niwō. Co tojo weecā l'agū, Ō'acū core “Añugō nimo”, ni l'acu niwī.

26 Marī ejeripō'rā du'ūca be'ro marī upū catitisa'a majā. “Ō'acūrē ējōpeo'o” nimirā marī añurō weeticā, wērīca upū weronojō nisa'a.

3

Marī ucūrī ñe'merō cjase ni'i

1 Acawererā, musā masīsa'a. űsā bu'eri masā musā nemorō ñucū'ase me'rā beseno'rāsa'a. Ō'acū yere bu'eri masā añurō weeticā, Ō'acū āpērā yu'ruoro bu'iri da'regusami. Tojo weerā musā wa'teropū nirā pejetirācā masārē bu'eri masā nirōua'a.

2 Marī nipe'tirā pejetiri ña'arō weesa'a. No'o ni'cū ne cārōacā ña'arō ucūtigū, añugū waro nimi. Cū ña'arō ucūse űserire cā'mota'amasīgū, cū ña'arō űaripejasere cā'mota'amasīmi. 3 Queose me'rā musārē weregati. Marī cabayure cōmebe'tore űseropu tuusāarā, ti be'toacā me'rā cū pajgu nimicā, marī wa'asī'rīrōpu cūrē wa'adutimasīsa'a. 4 Yucusū pajjpu quē'rā tojota ni'i. Tiwū pajjpu nisa'a. Tojo nimicā, wī'rō uputu wēetutuamicā, tiwūre autumasīsama. Tiwūre auturi pji cā'pjicā nimicā, ti pji me'rā na wa'asī'rīrō pe'e autuosama. 5 Tojota wa'asa'a marī ucūrī ñe'merō me'rā. Marī ucūrī ñe'merō cārōacā nimicā, pejeti ucūseacā me'rā pājārārē dojorēmasī'i. Pecame'e cā'me'eacā me'rā marī sī'ayōmicā, pajiro ñucū űjūsa'a. 6 Marī ña'arō ucūse űseri pecame'e weronojō ni'i. Ñe'merō cā'ñe'merōacā nimicā, ti ñe'merō me'rā peje ña'ase ucūmasīsa'a. No'o űaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a. Te ña'arō ucūse wātī me'rā dū'pocātisa'a. Nipe'tiro marī catiri űmūco marī weesetisere dojorēsa'a.

7 Masā nipe'tirā wa'icūrārē, mirīcūrārē, pīrōarē, diacjārārē l'anurā, dutimasīsama. Tojo weerā narē ne waropureta dutidū'pocātitojacārā niwā. 8 Marī ucūrī ñe'merō pūrīcārē ne ni'cū narē weronojō dutimasītisami. Ti ñe'merō dutita basiowe'e. Aña cū cūrīcā, cū nīmā o'oro weronojō marī ucūse masārē ña'arō weesa'a. 9 Marī ñe'merō me'rā Ō'acū marī pacure e'catise o'osa'a. Ti ñe'merō me'rāta tja āpērārē ña'arō ucūsa'a. Marī Ō'acū weronojō bajurā cū wee'cārārē mejārōta ña'arō ucūsa'a. 10 Ti ñe'merōpūta tja Ō'acūrē e'catise o'o, āpērārē ña'arō ucūsa'a. Tojo weeticārōua'a. A'tiro weecā, ña'a ni'i. 11 Ni'cā pe aco wijari pepure añuse, ña'ase aco morēsu'u wijatisa'a. 12 Yu'ū acawererā, ojoño naraña ducattitisa'a. ű'segu quē'rā ojo ducattitisa'a. Aco wijari pe quē'rā tojota ni'i. Aco moatisewijari pepure aco moa marīse marīsa'a. Marī quē'rā a'te weronojō nirōua'a. Marī añuse dia'cūrē ucūrōua'a.

Tu'omasīse cjase ni'i

13 No'o musā wa'teropure tu'omasīyu'ruagu nigūnojō añurō weesetiato. A'tiro wēégū, cū masīsere āpērārē l'ogūsami. Queoro wācūme'rīgū, “Āpērā nemorō masīyu'runū'cā'a” nirō marīrō niato. 14 Musā āpērārē doerā, narē űorā, na yu'ruoro nisī'rīsa'a nirā, tojo nima'acārā wee'e. Tojo weerā mejō waro “Tu'omasīyu'runū'cā'a”, nisa'a. Musā tojo nise wapamarīsa'a. 15 Musā tojo wācūse a'ti turi cjase, masā wācūse

ni'i. Ō'acū mejēta musārē tojo wācūdutisami. Wātī wācūse o'osere musā wācūsetisa'a. ¹⁶ Musā āpērārē uorā, na yu'ruoro nisī'rīcā, cumuca wā'cāsa'a. No'o uaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a.

¹⁷ Ō'acū cū tu'omasise marīrē o'ose pe'e a'tiro ni'i. Marī cū tu'omasisere cuorā, ña'ase marīrō añurō nisetisa'a. Uayetisa'a. Āpērā me'rā añurō tu'oña'a, nicā'sa'a. Āpērārē sō'o o'obosau nitirāta o'osa'a. Marī uaro dia'cū weetisa'a. Āpērārē pajaña'sa'a. Nipe'tirārē ni'cārōnojō weesa'a. Weesooro marīrō weesetisa'a. ¹⁸ Āpērā me'rā añurō nisī'rīrā, cumuca marīrō nicā'sama. Tojo weerā āpērārē añurō nisetīcā weesama.

4

Ō'acūrē, a'ti umuco cjasere ni'cārō me'rā ma'ita basiowe'e nise ni'i

¹ ¿Ñe'e me'rā marīrē a'mequēse, āpērā me'rā a'metu'tise wā'cāsari? A'tiro ni'i. Marī basu ña'arō weesī'rīrā, uaripejase me'rā, ña'arō wācūnurūse me'rā wā'cā'a. ² Musā a'ti turi cjasere uaripejau'runu'cāsa'a. Musā uaripejasere bocatirā, wējēsa'a. Āpērā yere ī'arā, uosa'a. Tere bocamasītirā, no'o uaro a'metu'tima'acā'sa'a. A'mequēsa'a. Ō'acūrē sērītise ye bu'iri musā uasere bocatīsa'a. ³ Apeterore cūrē sērīrā quē'rā, añurō wācūse me'rā sērītīsa'a. Musā basu uaripejasere ña'arō weerātīrā sērīsa'a. Tojo weese ye bu'iri cū musārē o'otīsami. ⁴ Tojo weerā musā ni'cō numio marāpātigo nimigōta, apīrē tu'sago weronojō ni'i. Musā Ō'acū pō'rā nimīrāta, a'ti di'ta cjasere wācūyu'runu'cāsa'a. Tojo weerā Ō'acūrē yabirā weronojō ni'i. No'o a'ti di'ta cjasere uaripejau'runu'cāgūnojō Ō'acū me'rā a'pēpūrīgū weesami. ⁵ Ō'acū ye queti na ojāca pūrīpu diacjūta ojano'caro niwū. "Ō'acū marīrē Espīritu Santure o'ócū niwī. Tojo weegu āpērā yu'ruoro cūrē marī ma'icā uasami", ni ojano'caro niwū. ⁶ Ō'acū marīrē pajaña'tjīagū, weetamusami. Cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'caro niwū tja: "Āpērā yu'ruoro ni'i' nīrā me'rā Ō'acū a'pēpūrī nisami. Āpērā 'Yu'u mejō nigū ni'i, yu'ure weetamuña' nīrā pe'ere weetamusami", ni ojano'caro niwū.

⁷ Tojo weerā Ō'acū dutisere añurō yu'tiya. Wātī musārē niquesācā, wācūtutuaya. Jesū cū tutuaro me'rā cūrē wa'adutiya. Musā tojo weecā, cū uiwā'cāgūsami. ⁸ Ō'acūrē nemorō masīña. Cūrē nemorō masīcā, cū quē'rā musārē nemorō weetamugūsami. Musā ña'arō weesere du'uya. Musā Ō'acūrē, tojo nicā a'ti umuco cjasere ni'cārō me'rā ma'isī'rīrānojō, musā tojo wācūseere ducayuya. ⁹ Musā ña'arō weesere wācūrā, bujaweti utiya. Musā ña'arō weese e'cati, bujironojō o'orā, bopoya, bujawetiya. ¹⁰ Marī wioḡure "Mu'u ī'orōpure yu'u mejō nigū ni'i", niña. Musā tojo nicā, cū musārē wiorā wa'acā weegusami.

Ō'acū ni'cūta marīrē besemasīsami nise ni'i

¹¹ Yu'u acawererā, a'merī ucjaticā'ña. Musā āpērārē ucjarā, Ō'acū a'merī ma'iduti'quere yu'runu'cārā wee'e. Cū dutisere yu'runu'cārā, "Ō'acū dutise ña'a ni'i", nīrā weesa'a. Tojo weerā musā apeyenojō wa'a'quere beseri masā weronojō ni'i. ¹² Ō'acū ni'cūta te dutisere cūucu niwī. Cū dia'cū marī weesere besemasīsami. Marīrē yu'ruomasīsami. Bu'iri da'remasīsami. Tojo weerā marī āpērārē "Na ña'a nima", nīmasītisa'a.

"Marī be'ro weeatjere a'tiro weerāsa'a" niyuticā'rōña'a nise ni'i

¹³ Yu'u ucūsere tu'oya. Musā ni'cārērā a'tiro wācūsa'a. "Ni'cācā o' ñamīacā ti macāpu ni'cā cū'ma pajiro da'ra wapata'agu wa'agati", nīsa'a. ¹⁴ Tojo wācūtīcā'ña. Marī be'ropu wa'atjere masītīsa'a. A'tiro ni'i. O'me bo'reacā dujise weronojō marī catise ni'i. Témarīcā yoaticā ni, maata bajudutia wa'asa'a. Marī quē'rā yoaticā catīrāsa'a. ¹⁵ Tojo weerā a'tiro pe'e wācūrōña'a. "Apetero Ō'acū yu'ure catise cūnemocā, cū uacā, tere weeguti", nīrōña'a. ¹⁶ Ni'cārōacārē musā pe'e a'tiro wācū'u. "Be'ro ūsā weeatjere ūsā uaro weemasī'i", ni wācū'u. Nipe'tise musā tojo wācūse ña'a ni'i. ¹⁷ Marī añurō weemasīmīrā tere weetīrā, Ō'acūrē yu'runu'cārā wee'e.

5

Peje cuorārē wa'atjere weryuse ni'i

¹ Peje cuori masā, yu'u ucūsere tu'oya. Musā pūrō pi'etirāsa'a. Tere wācūrā, bujawetiyyuya. ² Musā peje cuomi'que boa wa'arosa'a. Musā cuose su'tire butua yeerāsama. ³ Niyeru, uru musā ma'īrā nūrō'que utawiji boarosa'a. Tojo wa'acā ī'arā, musā niyeru ma'īrā nūrō'quere masīno'rōsa'a. Musā niyeru ma'ise marīrē

pecame'e ñjãarõ weronjoõ musãrê dojorêsa'a. Musã niyerure ma'ise ye bu'iri ãpêrãrê weetamutisa'a. Te ye bu'iri Ô'acũ musãrê bu'iri da'regusami. Ô'acũ bu'iri da'reatji ðuporoacã mejõ waro pajiro niyeru nu'rõmiapã. ⁴ Musãrê da'raco'terãrê queoro wapayeticãrã niwã. Tojo weerã na tu'satisama. Ô'acũ nipe'tisere masĩgũ na bujawetisere i'asami. Masĩsami musã narê queoro wapayeti'quere. ⁵ Musã pe'e a'ti turipure peje waro cu'o'o. Nipe'tise musã uasere cuoyu'ruocã'sa'a. Musã a'tiro weronjoõ ni'i. Wecu na wêjêatji ðuporore ba'a, di'iyojasami. Cũ weronjoõ musã quê'rã peje cuose bu'iri, bu'iri da'reno'rãsa'a. ⁶ Musã ãpêrãrê bu'iri moomicã, narê bu'iri da'reri wi'ipu sãrõcãrã niwã. Narê wêjêdutiãrã niwã. Na pe'e musãrê "Weeticã'ña", nitutuaticãrã niwã.

Jesucristo cũ apaturi a'tiatji ðuporo wãcũtutuaduti'que ni'i

⁷ Acawererã, marĩ wiogu Jesucristo a'ticãpu wãcũtutuatuoya. Ni'cũ oteri masũ cũ ote'que ðucati'ri cura co'tesami. Cũ ote'quere aco peja doquesãari cura sojatimigũ, co'tewapamosami. ⁸ Cã'rõacã ðu'sa'a Jesũ cũ a'tiatjo. Tojo weerã musã quê'rã oteri masũ weronjoõ yucuewapamoña. Jesure êjõpeodu'uticã'ña.

⁹ Acawererã, musã Ô'acũ bu'iri da'resere uatirã, a'metu'titicã'ña. Ô'acũ marĩ nipe'tirãrê beseacju a'tiatjo cã'rõacã ðu'sa'a. ¹⁰ Ðuporocjãrã Ô'acũ ye queti weremu'tãri masãrê wãcũña. Na Ô'acũ ye quetire wercã, ãpêrã masã narê ña'arõ weecãrã niwã. Narê tojo weemicã, na pi'etisere wãcũtutua, nu'cãcãrã niwã. Na wee'caro weronjoõ marĩ quê'rã weerã. ¹¹ ãpêrã narê ña'arõ weemicã, Ô'acũrê êjõpeodu'uticãrã niwã. Tojo weerã marĩ na êjõpeonu'cũsere wãcũrã, "Ô'acũ na me'rã e'catipi", ni tu'oña'a. Apĩ ðuporocjãpu Job wãmetigũ ye queti quê'rãrê mas'i. Cũrê peje ña'ase wa'acaro niwã. Tojo wa'amicã, cũ wãcũtutua, Ô'acũrê êjõpeodu'uticã niwĩ. Ô'acũ masãrê ma'igũ, pũrõ pajaña'mi. Tojo weegu Job cũ pi'etica be'ro Ô'acũ peje añuse cũrê o'ocu niwĩ. Cũ toduporopu cu'o'que nemorõ o'ocu niwĩ.

¹² Ô'acũ musãrê bu'iri da'reri nĩgũ, nucũ'ase quetire wereguti. Nisooro marĩrõ ucũña. Apeyenojõrê wee'cu "Weepu", niña. Weeti'cu "Weetiapu", niña. Nemiticã'ña. Ô'acũpure wãmepeoticã'ña. "Ô'acũ me'rã diacjãta ni'i", niticã'ña. Tojo weegu Ô'acũ musãrê bu'iri da'resere.

¹³ Marĩrê ña'arõ wa'acã, Ô'acũrê sãrĩrõña'a. E'catirã, cũrê basapeorõña'a. ¹⁴ No'o dutitigu Jesure êjõpeorãrê su'ori nirãrê pijiatõ. Na cũ tiro etarã, Ô'acũrê sãrĩbosato. E'se me'rã cũrê ñapeo, "Jesũ, ãrĩ mu'arê êjõpeogure yu'ruoya", ni ñubueato. ¹⁵ Êjõpeose me'rã cũrê sãrĩbosacã, marĩ wiogu cũrê yu'ruogusami. Dutiti'cu yu'rugusami. Cũ ña'arõ wéeca be'ro nicã, Ô'acũ cũrê acobojogusami. ¹⁶ Tojo weerã musã ña'arõ wee'quere a'merĩ weryu'ruya. Dutitirãrê yu'ruodutirã, Ô'acũrê sãrĩbosaya. Ni'cũ añurõ weenu'cũgũ uputu êjõpeose me'rã sãrĩcã, Ô'acũ yu'titicã weetisami. ¹⁷ Ðuporocjãpu Elia Ô'acũ ye queti weremu'tãri masũ marĩ weronjoõ nicu niwĩ. Cũ Ô'acũrê acoro pejaticã'to nĩgũ, pũrõ sãrĩcu niwĩ. Cũ sãrĩsere Ô'acũ yu'ticu niwĩ. Cũ yu'ticã, i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco aco ne pejaticaro niwã. ¹⁸ Be'ro Ô'acũrê "Aco pejato tja", ni sãrĩcu niwĩ. Cũ tojo sãrĩcã, acoro pejacaro niwã. Tojo wa'acã, apaturi otese pi'rĩ ðucaticaro niwã tja.

¹⁹⁻²⁰ Acawererã, apeye musãrê weretuoguti. Apetero ni'cũ Jesure êjõpeogu ña'arõ weebosami. Cũ tojo weecã, apĩ cũrê weetamugũ, cũ toduporopu êjõpeo'caronojõta êjõpeocã weesami tja. Cũ tojo weegu cũrê bu'iri da'reno'bo'cure yu'rucã weesami. Ô'acũ quê'rã cũ peje ña'ase wee'quere acobojosami.

Tocã'rõta oja'a.

Santiago.

Pedro ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pedro Jonás macū Betsaidacjū wa'i wējērī masū nicū niwī. Cū nūmotigu nicū niwī. Ā'rīta Jesure "Mū'u Ō'acū o'ó'cu, cū macū ni'i", nicū niwī. Jesure wējēcaterore i'tiati "Cūrē masiwe'e", nisoocu niwī. Ne waropūta Espiritu Santu dijatāca be'ro Jesucristore ējōpeorārē su'ori nisetigu nicū niwī. Be'ro romano masā wiogu Nerón cūrē Romapu wējēcu niwī.

A'ti pūrīrē Pedro Jesucristore ējōpeorā Asia di'tapu du'tistewā'cā'cārārē ojacu niwī. Romapu nīgū, ojacu niwī. Jesucristore ējōpeorā pi'eticā l'agū, āpērā narē űa'arō weecā wācūtutuadutigu ojacu niwī.

Jesure ējōpeorā wa'aste'cārārē Pedro oja'que ni'i

¹ Yū'ure Jesucristo cū ye quetire bu'edutigu besecūūwī. A'ti pūrī me'rā musārē añudutise o'ó'o. Masā Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāmetise di'tapu Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā űa'arō weecā wa'astewā'cā'cārārē oja'a. ² Marī pacū Ō'acū dūporopu cū űa'caronōjōta marīrē cū pō'rā niato nīgū besetojacu niwī. Espiritu Santu me'rā marī űa'arā nī'cārārē ducayucu niwī. Marīrē cū macū Jesucristo űaro weedutigu besecu niwī. Tojo nicā cū macū curusapu wērīgū dī o'maburose me'rā marī űa'arō wee'quere acobojoguti nīgū, besecu niwī.

Ō'acū musārē ejerisājāse, nipe'tise añusere o'onemoato.

³⁻⁴ Ō'acū, marī wiogu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cū marīrē pajaña'gū, cū pō'rā sājācā weecu niwī. Cū macū Jesucristo wērī'cupure masō'que me'rā marī todūporo űa'arō niseti'quere acobojocu niwī. Tere wéegū, marīrē apaturi bajuaapo'cārārē weronōjō weecu niwī. Ō'acū cū pō'rārē "Añubutiasere o'oguti", nicū niwī. Cū o'otjere marī e'catise me'rā yucuerā wee'e. Tere ű'musepu caoyutojasami. Cū o'otje a'ti nūcūcā cjase weronōjō pe'ti, boasome. Ninu'cūcā'rōsa'a. ⁵ Marī Ō'acūrē ējōpeoyucā, cū tutuaro me'rā marīrē co'tesami. Jesucristo apaturi a'ti nūcūcāpure a'tigu, nipe'tirā ī'orōpu "Ā'rā yu'u yu'rūo'cārā nima. Yū'u me'rā ninu'cūrāsama", ni ī'ogūsami.

⁶ A'ti nūcūcāpure nīrā, marī pi'etiminā wee'e yujupu. Tojo pi'etimirā, ű'musepu Jesucristo marīrē o'otjere wācūrā, e'catiyurā. ⁷ Marī Jesucristore ējōpeose uru besese weronōjō ni'i. Masā juruta niti? nīrā, pecame'e bu'ipu asipopeosama. Sipipejaca be'ro űa'ase po'ca űjūpe'tidija wa'asa'a. Añuse uru dia'cū tojasa'a. A'te weronōjō marīrē Jesucristore diacjūta ējōpeomitina? nīrō, űa'arō wa'asa'a. Marī űa'arō yu'rurā, te po'ca űjūpe'ti'caro weronōjō űa'asere weedu'usa'a. Tojo nicā Jesucristore ējōpeonemosā'a. Cūrē ējōpeodu'ticā ī'arā, masā diacjūta marīrē cūrē ējōpeoma, ni ī'arāsama. Uru wapabujū ni'i. Wapabujūmirō, pe'tia wa'asa'a. Marī Jesucristore ējōpeose uru nemorō wapati'i. Te pūrīcā ne pe'titisa'a. Tojo weegu Jesucristo marīrē apaturi a'ti nūcūcāpure a'tigu, "Yū'ure añurō ējōpeowū", nīgūsami.

⁸⁻⁹ Musā Jesucristore a'ti nūcūcāpu nicā ī'ati'cārā nimirā, cūrē ma'i'i. A'tiro nicārē cūrē ī'atimirā, ējōpeo'o. Musā cūrē ējōpeocā, musārē pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rūcā weegusami. Tojo weerā musā Ō'acū tiropu wa'atjere wācūrā, pūrō e'cati'i. ¿De'ro ni werenemobosau? Wereta basiwowe'e.

¹⁰ Dūporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro nicārā niwā: "Ō'acū masā űa'arō wee'quere acobojo, narē yu'rūogusami", nicārā niwā. A'tere weremirā, na basu weresere tu'omasitīcārā niwā. Tojo weerā tere masīsī'rīrā, uputu bu'e wācūnarūcārā niwā. ¹¹ Espiritu Santu weetamuse me'rā a'tiro wereyucārā niwā: "Masārē yu'ruoacjū pūrō pi'eti wērīgūsami. Wērī'cupu nimīgū, masāgūsami. Cū masāca be'ro ű'musepu mujāa, cū pacu tiro wiogu dujiri cūmurō diacjū pe'e dūjigusami." Espiritu Santu tojo nisere tu'orā, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā "¿De'ro nicā, noarē tojo wa'arosari?" nīrā, pūrō masīsī'rīcārā niwā. ¹² Ō'acū na masīsī'rīcā l'agū, narē a'tiro werecu niwī: "A'te queti masā niri curare wa'asome yujupu. Be'rocjārāpu a'tere ī'arāsama", nicū niwī. Narē tere wereyugū, marī a'tocaterocjārā pe'ere weregu weecu niwī. Tojo weegu Ō'acū a'tocaterore a'tiro weemi majā. Espiritu Santu ű'musepu nīgūrē cū ye queti wererā me'rā musārē weredutigu o'ócu niwī. Na Espiritu Santu tutuaro me'rā tere a'tiro werema. "Jesucristo a'tiojacu niwī. Marīrē yu'rūo'cu nimi", nima. Ō'acūrē wereco'terā ű'musecjārā quē'rā masārē yu'rūosere "¿De'ro waro niti?" ni masīsī'rīsama.

Ō'acū marīrē űa'ase marīrō nisetidutise ni'i

¹³ Õ'acũ marĩrẽ ma'igũ, ña'arõ marĩ wee'quere acobojotjacu niwĩ. Tojo weerã musã weeatjere añurõ wãcũyuya. Musã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã'ña. Wãcũtutuaya. Õ'acũ añurõ wéégũ, marĩrẽ Jesucristo apaturi a'ti nucũcãpũ a'ticã cũ o'oa'tjere pũrõ wãcũnrũña. Tere wãcũrã, e'catise me'rã co'teya. ¹⁴ Wĩ'marã añurã na pacusumã dutisere añurõ yu'tisama. Na weronojõta musã quẽ'rã marĩ pacu Õ'acũ dutisere añurõ yu'tiya. Musã todũporopu Õ'acũrẽ masĩtirã, ña'arõ Ƴaripejasere weecãrã niwũ. Ni'cãrõacãrẽ musã ña'arõ Ƴaripejasere du'ucã'ña majã. ¹⁵ A'tiro pe'e weesetiya. Õ'acũ marĩrẽ bese'cu ña'ase moogũ nimi. Tojo weerã marĩ ña'ase marĩrã nirõua'a. ¹⁶ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: "Yu'ũ añugũ, ña'ase moogũ ni'i. Tojo weerã musã quẽ'rã ña'ase marĩrã nisetiya", nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁷ Musã Õ'acũrẽ sãrĩrã, cãrẽ "Pacu" nisa'a. Cũ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ marĩ wee'quenũcãrẽ besebũrogusami. Ne ni'cũrẽ du'asome. Tojo weerã musã a'ti umucopure catiro põtẽorõ Õ'acũrẽ wĩopesase me'rã tu'õña'ña. ¹⁸ Musã ñecũsumã niseti'caronojõ weesirutumũjãti'que wapamarĩcaro niwũ. Te wapamarĩsere cõ'agũ, Õ'acũ yu'rũocu niwĩ. Musã a'tiro masĩ'i. Cũ marĩrẽ bu'iri da'rebo'quere wapayewĩrõgũ, pe'tisenojõ me'rã, uru, niyeru me'rã wapayeticu niwĩ. ¹⁹ A'tiro pe'e weecu niwĩ. Cũ macã Jesucristo uputu ma'igũ cũ wẽrĩgũ dí o'mabũrose me'rã marĩrẽ yu'rũocu niwĩ. Ƴsã judío masã ñecũsumãpua na ña'arõ wee'que wapa Õ'acũrẽ acobojose sãrĩrã, a'tiro weecãrã niwã. Oveja dojoriwĩ'i nitigure, cãmi marĩgũrẽ, nipe'tiro cũ upũ añugũrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ẽjũamorõcãrã niwã. Cũ, oveja añugũ ni'caronojõ Jesucristo añugũ waro, ña'ase moogũ nimi. Cũ wẽrĩgũ dí o'mabũrose me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yu'rũocu niwĩ. ²⁰ Õ'acũ a'ti turi weese dũporo "Yu'ũ macã masãrẽ yu'rũogusami", ni besetojaca niwĩ. Tojo besemigã, maata o'õticu niwĩ. A'tocateropu marĩ ye niatjere yu'rũoa'cjere cãrẽ o'õcu niwĩ. ²¹ Jesucristo wẽrĩse me'rã Õ'acũrẽ ẽjõpeono'o. Cũ Jesucristore wẽrĩ'cupure masõcu niwĩ. Masõ, u'musepu cãrẽ miimũjãcu niwĩ. Topu cãrẽ wiogu sõrõcu niwĩ. Marĩrẽ ẽjõpeodutigu tojo weecu niwĩ. Tojo nicã marĩ u'musepu wa'atjere e'catise me'rã yucuedutigu tojo weecu niwĩ.

²² Musã dia'cũ nisere yu'tirã, Jesucristore ẽjõpeorã weecãrã niwũ. Cãrẽ ẽjõpeorã, musã ña'arõ weeseti'quere du'ucãrã niwũ. Tojo weerã musã ni'cãrõacãrẽ bu'iri marĩrã ni'i. Musã ni'cũ põ'rã weronojõ a'merĩ ma'i'i. A'merĩ ma'irã, bu'icjase ucũse me'rã dia'cũ ma'iticã'ña. Nipe'tise musã weese me'rã pe'e ma'ĩña. ²³ A'tiro ni'i. Õ'acũ ucũse ninu'cũcã'rõsa'a. Marĩ tere ẽjõpeorã, cũ põ'rã sãjãcãrã niwũ. Tojo weerã apaturi bajuaapo'cãrã weronojõ ni'i. Marĩ pacusumã boadijasama. Marĩ apaturi bajuaaporã, na boadijaro weronojõ wa'asome. Õ'acũ põ'rã sãjãrã pe'e, cũ me'rã catinu'cũcã'rãsa'a. ²⁴ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ:

Tã ñai wẽrĩpe'tia wa'asa'a.

Masã quẽ'rã tojota nipe'tirã wẽrĩrãsama.

O'ori quẽ'rã añuse nimirõ, boadijasa'a.

Masã quẽ'rã peje cuorã, wiorã nimi'cãrã wẽrĩrãsama.

²⁵ Na cuose quẽ'rã pe'tirosa'a.

Õ'acũ ucũse pũricã ne pe'tisome.

Ninu'cũcã'rõsa'a, ni ojano'wũ.

Musãrẽ te quetire ãpẽrã werecãrã niwã. Na wereseta añuse, ne pe'titise queti ni'i.

2

¹ Musã Õ'acũ põ'rã ni'i. Tojo weerã nipe'tise ña'asere du'ucã'ña. Æpẽrãrẽ nisooticã'ña. Weesooticã'ña. Æpẽrã yere uoticã'ña. Ucjaticã'ña. ²⁻³ Musã Õ'acũ añugũ nimi nisere masĩtojasa'a. Tojo weerã wĩ'marã ne bajua'cãrã na paco õpẽcõrẽ uputu mi'rĩsĩ'rĩrã weronojõ weeya. Õ'acũ ye añuse quetire uputu tu'sase me'rã tu'osĩ'rĩña. Wĩ'marã na pacosãnumia ye õpẽcõrẽ mi'rĩrã, i'oduarã wa'asama. Õ'acũ ucũse wĩ'magũ paco õpẽcõ weronojõ ni'i. Te dia'cũj wereme'ricã'a. Marĩ tere wãcũnu'cũrã, cãrẽ ẽjõpeotutuanemorãsa'a. Cãrẽ masĩnemoato nĩgũ marĩrẽ yu'rũocu niwĩ.

Wi'i yeerã ẽtãgã yeenu'cãcja weronojõ Jesucristo nimi nise ni'i

⁴ Musã Jesucristore ẽjõpeo'o. Tojo weerã cũ me'rã añurõ nisetiya. Cũ catigu, marĩrẽ cũ me'rã caticã weemi. Cũ ninu'cũcũsami. Æpẽrã cãrẽta teecãrã niwã. Na teemicã, cũ pacu Õ'acũ pe'e cãrẽ "Añuyũ'rugũ nimi", ni besecu niwĩ. Besetoja, cãrẽ wiogu sõrõcu niwĩ. ⁵ Musãrẽ añurõ masĩdutigu queose me'rã wereguti. Õ'acũ ẽtãpaga me'rã ni'cã wi'i añurĩ wi'i yeegu weronojõ weesami. Ƴtãgã añucja me'rã yeenu'cãsami. Tutuari

wi'i niato nígũ tojo weesami. Jesucristota cũ ne waro wi'i yeenu'cãcja ùtãgã weronojõ nigũ nimi. Marĩpua apeye na yeeturiamujãse weronojõ ni'i. Marĩ nipe'tirã ni'cãrõ me'rã Ô'acũ cũ wéeca wi'i weronojõ ni'i. Tojo weerã cũ yarã waro nirã, Jesucristo weetamuse me'rã pa'ia weronojõ Ô'acũ yere da'ramasĩ'i. Añurõ wéerã, ãpêrã ye niatjere sêrĩbosamasĩ'i. Tojo nicã Ô'acũrê e'catise o'omasĩ'i. Marĩ tojo weecã ï'agũ, Ô'acũ e'catisami. ⁶ Duporocjãrãpũ quê'rã te cjase Ô'acũ cũ ucũ'quere a'tiro ojacãrã niwã:

Ni'cã wi'i, wi'i Jerusalêpure yeeguti.

Ti wi'ire yéegũ, ni'cãgã ùtãgã añucjare beseguti.

Tutuari wi'i wa'ato nígũ tiga me'rã nu'cãgũti.

Yu'u ùtãgãrê ucũgũ, yu'u macũ pe'ere wãmepeogu wee'e.

Cũta nimi yu'u bese'cu.

Yu'u ï'acã, añuyũ ruagu nimi.

Cũrê êjõpeorã pũrõ e'catirãsama.

"Mejõ warota êjõpeocãti", nisome, ni ojacãrã niwã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã.

⁷ Musã Jesucristore êjõpeorã añurõ e'catise me'rã cũrê tu'oña'sa'a. ãpêrã pe'e cũrê êjõpeotĩjãrã, musã weronojõ tu'oña'tisama. Mejõ nigũrê weronojõ tu'oña'cã'sama. ãpêrã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro ojacãrã niwã tja:

Masã ùtã me'rã wi'i yeerãtirã ni'cãgãrê uati, cõ'asama.

Na cõ'acaga me'rã ãpêrã pe'e tutuari wi'i yeesama.

Tiga marĩcã, wi'i yeeya marĩbopã.

A'te a'tiro nisĩrĩrõ wee'e. Wiorã judío masã tiga ùtãgãrê weronojõ Jesucristore uatiwã. Na uatimicã, cũ pacũ Ô'acũ pe'e cũrê besecu niwĩ. Bese, cũrê wiogu sõrõcu niwĩ. Cũ marĩcãrê, marĩ Ô'acũ põ'rã sãjãmasitibopã. ⁸ Apeye ojanemocãrã niwã tja:

Ô'acũ cũ besecaga ùtãgãpũ masã pu'atuu, burãque'arãsama.

A'te a'tiro nisĩrĩrõ wee'e. Jesucristore Ô'acũ besecu niwĩ. Tigapũ pu'atuu, burãque'a'caro weronojõ Jesucristore êjõpeotirã bu'iri da'reno'rãsama. Toduporoputa maata Ô'acũ cũ macũrê êjõpeotirã tojo wa'arãsama, nitojacũ niwĩ.

⁹ Marĩ pũricã na weronojõ niwe'e. Ô'acũ cũ yarã niato nígũ marĩrê besecu niwĩ. Tojo weerã marĩ wiogu yarã pa'ia weronojõ cũ yere da'rãrã ni'i. Ô'acũ marĩrê cũ ya curuacjãrã sãjãcã weecu niwĩ. Ñã'ase marĩrõ niseticã weecu niwĩ. Duporopũ Ô'acũ cũ yarã masã Israe curuacjãrãrê yu'u were'que pejere weecu niwĩ. Musã Jesucristore êjõpeorã ni'i. Tojo weegu musãrê mejãrõta weemi. Ô'acũ marĩrê añurõ wee'quere ãpêrãrê weredutigũ tojo weemi. Ô'acũ añuyũ ruagu marĩ ñã'arõ wee'quere acobojomĩ. Acobojo, na'itĩ'arõpũ ni'cãrãrê marĩrê yu'ruomi. Tojo weerã ni'cãrõacãrê cũ põ'rã bo'reyuropũ nirã weronojõ ni'i. ¹⁰ Duporopũ ni'cũ Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro nicũ niwĩ: "Ô'acũ pãjãrã judío masã nitirãrê yu'ruogusami." Tojo weerã musã toduporopure Ô'acũ põ'rã mejêta níni'wã yujupũ. Ni'cãrõacãrê cũrê êjõpeoca be'ro cũ põ'rã ni'i majã. Ô'acũrê musã êjõpeose duporo cũ musãrê ma'isere, cũ pajaña'sere masitĩcãrã niwã. Ni'cãrõpũta a'tere masĩ'i majã.

Pedro Jesucristore êjõpeorãrê "A'tiro weeya" nise ni'i

¹¹ Yu'u musãrê pũrõ ma'isa'a. Ni'cãrõacã yu'u wereatjere musã weecã uasa'a. Marĩ a'ti turipure sijari masã ni'i. Marĩ niatjo waro u'musepũ ni'i. Topũ ninu'cũcã'rãsa'a. Tojo weerã marĩ ñã'arõ weesĩ'risere weeticã'rã. Marĩ ñã'arõ weesĩ'rise añurõ weesĩ'rise me'rã a'meguêse ni'i. Te ñã'arõ weesĩ'rise añurõ weese pe'ere cã'mota'asi'rãsa'a. Ô'acũ pe'e marĩrê añurõ weecã uasami. ¹² Musã Jesucristore êjõpeotirã wa'teropũ nisa'a. Cũrê êjõpeose bu'iri musãrê "Ñã'arã nima", ni ucjasama. Musã na wa'teropure añurõ nisetiya. Tojo weecã, na tojo ucjamirã, musã añurõ weesetisere ï'arãsama. Tere ï'arã, siape me'rã pãjãrã Jesucristore êjõpeorãsama. Tojo weerã cũ apaturi a'ticã, musã weronojõta na quê'rã Ô'acũrê "Mu'u añugũ, tutuagu ni'i", ni êjõpeorãsama.

¹³⁻¹⁴ Marĩ wiogu Jesucristore êjõpeotjãrã, a'tiro weeroua'a. A'ti di'tacjũ wiogu waro, cũ docacjãrã wiorã, tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcãrã wiorã dutisere yu'tiroua'a. Wiogu waro cũ docacjãrãrê ñã'arõ weerãrê bu'iri da'redutisami. "Añurõ weerã pe'ere 'Añurõ weepũ musã' niña", nisami. ¹⁵ Ô'acũ musã añurõ weecã uasami. Tojo weecã, ãpêrã musãrê ucjami'cãrã mejõ warota ucjama'acã'rãsama. Ô'acũ musã añurõ weese me'rã na ucjama'a'cãrã, tu'omasitirãrê di'tamarĩcã weecã uasami.

¹⁶ Ô'acũ marĩrê yu'ruotojacũ niwĩ. Tojo weerã yu'ruono'cãrã weronojõ weesetirã. A'tiro wãcũticã'rã. "Yu'u ãpêrã dutise doca niwe'e. Tojo weegu yu'u uaro weeguti",

niticã'rã. A'tiro pe'e weerã. Ô'acũrẽ ma'i, cũ ɰaro weerã. Ña'asere weeticã'rã. Da'racoterã na wioɰe dutisere aɰurõ yu'tirã weronojõ marĩ quẽ'rã Ô'acũ dutisere yu'tirã. ¹⁷ Dɰacawaaro marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãronojõ ĩ'arã. Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ma'irã. Ô'acũrẽ nɰcũĩ'ase me'rã ẽjõpeorã. A'ti di'tacjũ wioɰure wioɰesase me'rã tu'oña'rã.

Jesucristo pi'etigu nũ'cã'caronojõ marĩrẽ nũ'cãdutise ni'i

¹⁸ Musã ni'cãrẽrã ãpẽrãrẽ da'racoterã nisa'a. Musã wiorãrẽ ẽjõpeoya. Nipe'tirã na dutisere yu'tiya. Musãrẽ aɰurõ weerã dia'cũrẽ yu'titicã'ña. No'o ña'arõ weerã quẽ'rãrẽ yu'tiya. ¹⁹ Apetero musã aɰurõ weemicã, musã wiorã bu'iri da'rebosama. Na tojo weecã, musã Ô'acũrẽ ẽjõpeosere ĩ'orã, narẽ ye'suticã'ña. Tojo weecã, musãrẽ Ô'acũ "Aɰurõ weema", ni ĩ'agũsami. ²⁰ Musã ña'arõ wéeca be'roma musãrẽ bu'iri da'rerã, queoro weerã weema. Musã na bu'iri da'resere nũ'cãrã, "Aɰurõ wéerã, nũ'cã'a", niticã'ña. Musã tojo nũ'cãse wapamarĩ'i. Musã ña'arõ wee'que wapa queorota bu'iri da'rerã weesama. Musã aɰurõ wéeca be'ro na ña'arõ weecã, nũ'cãña. Tojo weese pe'ere Ô'acũ "Aɰurõ weema", ni ĩ'agũsami. ²¹ Ô'acũ musã aɰurõ weemicã, musãrẽ ña'arõ weesere nũ'cãdutigu cũucu niwĩ. Jesucristomarĩcã marĩrẽ yu'ruogu, pi'eti, wẽrĩwĩ. Aɰurõ weemicã, cũrẽ ña'arõ weewã. Tojo weegu marĩ quẽ'rãrẽ cũ wee'caronojõta weesirutucã ɰasami. ²² Cũ ne ni'cãti ña'arõ weetiwi. Nisootiwi. ²³ Cũrẽ ña'arõ bujicã'cãrãrẽ narẽ bujicã'a'metiwi. Cũ pi'etigu, "Musãrẽ bu'iri da'regũti", nitiwi. Cũ pacu pe'ere "Yu'u pacu cũ ɰaro, queoro ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regũsami", niwĩ. Tojo weegu cũ ye niatjere cũ pacupure wiawĩ. ²⁴ Cũ basu marĩ ña'arõ wee'que wapare wapayegu, curusapu wẽrĩwĩ. Marĩ ña'arõ weesere du'udutigu marĩrẽ wẽrĩbosawĩ. Tojo cũ weese me'rã a'tiro weewĩ. Marĩrẽ ña'asere sirutumi'cãrãrẽ aɰuse Ô'acũ ye pe'ere sirutucã weewĩ. Cũ marĩrẽ yu'ruogu, cãmi da'reno'o, ɰputu pũrĩse tu'oña'wĩ. Tojo cũ weese me'rã marĩ ña'arõ yu'rubo'cãrã yu'ruono'wũ. ²⁵ Marĩ a'tiro nicũmiwũ. Ovejã sã'rĩrõ po'peapu ni'cãrã no'o ɰaro wijaawã'cãsama. Wijaawã'cã, ĩ'anurũticã, bajudutia wa'asama. Marĩ na weronojõ nicũmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ẽjõpeo'o. Tojo weerã ovejare co'tegu bajuduti'cãrãrẽ a'ma, cũ narẽ boca'caro weronojõ ni'i. Jesucristo marĩrẽ ña'arõ weeri nĩgũ, marĩrẽ ĩ'anurũ, co'tegu nimi.

3

Omocã du'te'cãrãrẽ dutise ni'i

¹⁻² Numia, marãpusumuatirã, aɰurõ tu'oya yu'u wereatjere. Musã marãpusumua dutisere na ɰaro weeya. Ni'cãrẽrã musã marãpusumua Jesucristore ẽjõpeotisama. Cũ ye quetire ne tu'osi'rĩtisama. Tojo weerã te quetire weretimirã, a'tiro pe'e weeya. Narẽ ẽjõpeoya. Na dutisere e'catise me'rã weeya. Musã tojo weecã, na quẽ'rã musã aɰurõ weesetisere ĩ'acũ, Jesucristore ẽjõpeobosama. ³ ãpẽrã, "Aɰurã nima", nidutirã, musã ɰure peje ma'masu'aticã'ña. Musã ɰu bajuse dia'cũrẽ wãcũnurũticã'ña. ⁴ Musã aɰurã nisi'rĩrã, aɰurõ bajusi'rĩrã, a'tiro pe'e weesetiya. Musã marãpusumuarẽ tu'saroputa na dutisere ma'ise me'rã weeya. Tu'tiro marĩrõ ãpẽrãrẽ queoro weeme'ricã'ña. Ejeripõ'rã caributiro marĩrõ tu'oña'ña. A'te aɰurõ weesetise pe'tisome. Musã ɰure ma'masu'ase pũrĩcã pe'tirosa'a. Musã aɰurõ weeseticã, Ô'acũ musã me'rã e'catigusami. Musã a'tiro weese cũ ĩ'orõpũre aɰubutiase waro ni'i. ⁵ Yu'u musãrẽ nĩronojõta duporocjãrã numia Ô'acũrẽ ẽjõpeorã aɰurõ weeseticãrã niwã. Na marãpusumua dutisere aɰurõ yu'ticãrã niwã. ⁶ Sara duporocjõpu co marãpu Abrahã dutisere aɰurõ yu'tico niwõ. Tojo weego Abrahãrẽ co wioɰure weronojõ tu'oña'co niwõ. Musã quẽ'rã musã marãpusumuarẽ aɰurõ weeya. Musã nipe'tisere aɰurõ wéerã, tojo nicã uiro marĩrõ nisetirã, Sara weronojõ nĩrãsa'a.

⁷ Ni'cãrõacãrẽ numotirãrẽ wereguti. Mu'u numorẽ aɰurõ weesetiya. Core ẽjõpeoya. Co mu'u weronojõ tutuatimo. Ô'acũ co quẽ'rãrẽ pajaña'gũ, ma'urẽ weronojõta yu'ruocu niwĩ. Tojo weegu core aɰurõ co'teya. A'tiro weecã, musã Ô'acũrẽ ñubuese ne cã'mota'ata basiosome.

A'merĩ aɰurõ nisetidutise ni'i

⁸ Ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãpũre weretuoguti. Ni'cãrõ me'rã nisetiburoya. ãpẽrãrẽ pajaña'ña. Ni'cũ põ'rã weronojõ ma'isetiya. "Usã ãpẽrã yu'ruoro ni'i", ni wãcũticã'ña. ⁹ ãpẽrã musãrẽ ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. Musãrẽ ña'arõ bujicã'cã, narẽ bujicã'a'meticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Narẽ aɰurõ wa'ato nĩrã, Ô'acũrẽ sãrĩbosaya. Ô'acũ marĩrẽ tojo weedutisami. A'tiro weecã, Ô'acũ musãrẽ aɰurõ weegusami. ¹⁰ Duporopũre ni'cũ Salmo wãmetiri pũrĩpũre aɰurõ nisetisere a'tiro ojacu niwĩ.

No'o musā catiri umucore e'catise me'rā nisī'rīrā, ña'arō ucūticā'ña.
Nisootirāta niña.

¹¹ No'o musā ña'arō weesī'rīsere weeticā'ña.

Añuse pe'ere weeya.

Āpērā me'rā a'metu'titirāta ma'ise me'rā nisetiya.

¹² Añurō weesitirārē Ō'acū co'tesami.

Na cūrē sērīsere yu'tisami.

Ña'arō weerā me'rā pe'ere e'catitisami.

Narē bu'iri da'resami.

Tojo weerā musā añurō nisetiya ni, Salmo pūrīpūre ojano'caro niwū.

¹³ Musā añuse dia'cūrē weeseticā, ¿noa musārē ña'arō weebosau? Weetisama.

¹⁴ Musā añurō weemicā, āpērā musārē ña'arō weecāma, e'catiya. Ō'acū musārē añurō weegusami. Tojo weerā na musārē ña'arō weesī'rīcā, wācūque'titicā'ña. Narē uiticā'ña.

¹⁵ A'tiro pe'e wācūña. "Jesucristo nipe'tirā bu'ipu ūsā wioḡu nimi", ni ējōpeoya. No'o musārē āpērā "¿De'ro weerā Jesucristore ējōpeoti?" nibosama. Na tojo nicā, musā yu'tiatjere wācūyutojaya. Narē añurō yu'time'rīcā'ña. Pūrīrō yu'titicā'ña.

¹⁶ Musā Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā musārē ña'arō ucjasama. Na ucja'que diacjū niticā ī'arā, bopoyarāsama. Tojo weerā musā añurō nisetirā, Ō'acū ī'orōpūre bu'iri marīrā tu'oña'rāsa'a. ¹⁷ Ō'acū cū uacāma, marī añurō weemicā, āpērā marīrē ña'arō weebosama. Tojo weese añu ni'i. Marī ña'arō weecā pe'ema, āpērā marīrē ña'arō weecā, marī ye bu'irita ni'i.

¹⁸ Jesucristomarīcā añugū nimigū, pi'etiwi. Cū bu'iri moomigū, marī ña'arō wee'que wapare wērī wapayebosawī. Marī bu'iri cuorārē wērībosagu, tojo weewī. Marīrē yu'ruoḡu, ni'cātita wērīwī. Cū tojo weese me'rā cū pacu tiropu marīrē wa'ata basiocā weewī. Cū bu'icā upu waroma wērīa wa'awī. Wērītoja, be'ro masācu niwī. Cū ejeripō'rā pūrīcā wērīticaro niwū. ¹⁹⁻²⁰ Cū ejeripō'rā me'rā cū upu masāpepu cūñarī cura a'tiro weecu niwī. Daporopu Ō'acū a'ti turi miocā, wērī'cārā na bi'adupono'caropu nirārē ī'agū wa'acu niwī. Topu narē cū wērī masāsere wereḡu ejacu niwī. Dia miōse daporo Noé yoacā yucusujore a'medo'ḡu da'racu niwī. Cū tiwu weeri curare cū nīcaterocjārārē Ō'acū narē ējōpeocā uacu nimiwī. Na pe'e ne ējōpeoticārā niwā. Noé, cū nmo, cū pō'rā, na numosānumia dia'cū ējōpeocārā niwā. Tojo weerā na ochota tiwu me'rā yu'rucārā niwā. ²¹ Ō'acū narē yu'ruo'caro weronojōta marī quē'rārē Jesucristo wērī masāse me'rā Ō'acū yu'ruocu niwī. Ō'acū a'ti turire miogū narē yu'ruo'que marīrē wāmeyese weronojō ni'i. Marīrē wāmeyese marī upure ū'irī coese mejēta ni'i. A'tiro ni'i. Ō'acū ī'orōpūre bu'iri marīrā nisī'rīrā, cūrē acobojose sērīse ni'i. ²² Jesucristo masāca be'ro cū pacu tiropu mujāacu niwī. Ni'cārōacārē cū wioḡu dujiri cūmurōpu nisami. Cū nipe'tirā bu'ipu, wioḡu nimi. Ō'acūrē wereco'terā, nipe'tirā wiorā u'muarōpu nirā yu'ruoro nimi.

4

Daporopu ña'arō weemi'cārā ña'arō weedu'use queti ni'i

¹ Jesucristomarīcā a'ti di'tapu nīgū, pūrō pi'etiwi. Marī quē'rā cū pi'eti'caro weronojōta weerā. Pi'etisere uiticā'rā. Marī pi'etirā, Jesucristo weetamuse me'rā nemorō wācūtutarāsā'a. Ña'asere weesī'rītirāsā'a. ² Tojo weerā a'tiro nicā me'rā marī catise numurī ejatuaro marī ña'arō weesī'rīsere weesome majā. Ō'acū cū uaro pe'e weerāsā'a. ³ Musā Jesucristore ējōpeotirā na weesetisenojōrē weetojacārā niwū. Ña'arō musā weesī'rīsere weecārā niwū. Numia me'rā ña'arō weecārā niwū. Numia quē'rā umua me'rā mejārōta ña'arō weecārā niwū. Que'acārā niwū. Bosenumu nicā que'a, caricūcārā niwū. Ña'arō weesere yu'ruo'quejocā'cārā niwū. Apeyere Ō'acū dutisere yu'runu'cārā, masā yee'quere ējōpeocārā niwū. ⁴ Ni'cārōacārē te pejere musā weetisa'a majā. Todaporopu musā me'rā ña'arō weeseti'cārārē ba'patinematosa'a. Musārē na pijicā, wa'atisa'a. Musā tojo weecā, "¿De'ro weerā tojo weeti?" nisama. Tere ī'arā, musārē ī'atu'ti, ucjasama. ⁵ Na tojo weemicā, a'tere masīña. Ō'acū musārē ucja tu'tirārē "¿De'ro weerā yu' u pō'rārē tojo weeri?" ni sērītiña'gūsami. Musārē tojo wee'cārā na wee'quere beseno'rāsama. Ō'acū nipe'tirā wērī'cārārē, catirārē marī weesenucārē besegusami. Ne ni'cūrē du'asome. ⁶ Nipe'tirā masā wērīdjape'tirāsama. Jesucristore ējōpeo'cārā pe'e na ye upu boamicā, Ō'acū tiropu catinu'cūcārāsama. Tojo weerā narē a'ti turīpu caticā, Jesucristo ye añuse quetire weren'o'caro niwū.

7 A'ti turi pe'tiatjo cã'rõacã du'sasa'a. Tojo weerã musã weesere añurõ tu'oña nu'cõ, weesetiya. Wãcütutuaya. Musã ña'arõ wees'risere nu'cãña. Tojo weerã musã queoro ñubuerãsa'a. 8 Nipe'tise apeyenojõ yu'ruoro a'tiro weeya. Diacjã a'merĩ ma'ña. Ne a'merĩ ma'idu'uticã'ña. Marĩ ãpërãrẽ ma'irã, marĩrẽ ña'arõ weesere maata acobojo'sa'a. 9 Æpërã musã ye wi'seripu ejacã, e'catise me'rã narẽ ñe'eña. Uase marĩrõ narẽ a'mãca, cãrĩse o'oya. 10 Õ'acũ cã tutuaro me'rã marĩ Jesucristore ãjõpeorãncũrẽ de'ro marĩ weemasĩsere o'osami. Te o'ose me'rã cã yere añurõ weemasĩ'i. Tere o'ogu, ni'cãrõnojõ o'otisami. Cũ o'o'que põtëorõ ãpërãrẽ weetamudutigu o'osami. Marĩ ãpërãrẽ weetamurã, cã o'o'quere queoro weerã wee'e. 11 Ni'cãrãrãrẽ a'tenojõrẽ o'osami. Pãjãrã wa'terõpũ cã ye queti weretutuasere o'osami. A'tere wererã, cã were'caro weronõjõ weryea. Æpërã, weetamurãnojõ quẽ'rã Õ'acũ musãrẽ tutuaro o'ocarõ põtëorõ weetamuña. Tojo weecã, masã "Jesucristo cã weetamurõ me'rã tojo weeama" ni, e'catise o'orãsama Õ'acũrẽ. Jesucristo tutuayu'rãami. Cũ nipe'tirã bu'ipũ, wiogu nimi. Tojo weerã marĩ cãrẽ e'catise o'onu'cũcã'rã.

Jesucristore ãjõpeorãrẽ "Mejẽcã wa'acã, wãcütutuaya" nise ni'i

12 Yu'u mairã, apeyenojõ werenemogũti tja. Musã Jesucristore ãjõpeose bu'iri ña'arõ yu'rurã, "¿De'ro weero tojo wa'ati?" ni i'amarĩaticã'ña. Te musã pi'etisere wãcütutuarã, diacjãta Jesucristore ãjõpeosere i'ono'o. Tojo weerã musã mejẽcã wa'acã, i'amarĩaticã'ña. 13 Mejõ e'catiya. Ni'cãrõacãrẽ musã Jesucristo cã pi'eti'caronõjõta pi'etisiruturã wee'e. Tojo weerã cã apaturi a'ticã, cã asistesere, cã tutuasere i'arã, pũrõ e'catirãsa'a. 14 Marĩ Jesucristore ãjõpeose bu'iri ãpërã marĩrẽ ña'arõ bujicã'sama. Na tojo weecã, marĩ a'tiro masĩ'i. Espĩritu Santu tutuayu'ruagu marĩpũre nimi. Marĩ me'rã ninu'cũcũsami. Æpërã marĩrẽ ña'arõ weecã, weetamusami. Tojo weerã na ña'arõ bujicã'micã, e'catino'sa'a. 15 Musã a'tiro wãcũña. Wẽjẽcõ'arĩ masãrẽ, yajari masãrẽ Õ'acũ bu'iri da'regusami. Æpërã yere ucja wãcũnurãrã quẽ'rãrẽ tojota weegusami. No'o ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regusami. Musã na weronõjõ weeticã'ña. Na, na ye bu'iri pi'etirãsama. 16 Apeperore musã Jesucristore ãjõpeose bu'iri pi'etirãsa'a. Tojo pi'etirã, bopoyaticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Õ'acũrẽ e'catise o'orã, "Añu'u", niña. "Mu'u ãsãrẽ Jesucristo yarã sãjãcã weepũ", ni wãcütutuaya.

17 Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ masãrẽ beseri numũ nu'cãtoja'a. Cãrẽ ãjõpeorã me'rã besenu'cãmi. Marĩ cãrẽ ãjõpeorã me'rã nu'cãcã, ãpërã cãrẽ ãjõpeotirã pe'ema de'ro wa'aro wa'arõsa'a. Õ'acũ nãma uputu bu'iri da'regusami. 18 Duporõpũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ te pi'etise cjasere a'tiro ojacu niwĩ:

Õ'acũrẽ ãjõpeorã warõmaricã u'musepũ wa'ase duporo a'ti nucũcãpũre pi'etinirãsama yujupũ.

To pũricãrẽ cãrẽ ãjõpeotirã ña'arõ weerã pe'ere ¿de'ro wa'arõsau?

Narẽ ña'abutiarõ wa'arõsa'a.

Õ'acũ narẽ bu'iri da'regusami, tojo nicũ niwĩ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ.

19 Marĩ Õ'acũ ãronõjõ pi'etirã pũricã, a'tiro weerõua'a. Añurõ weesere weenu'cũcã'rõua'a. Tojo nicã marĩ ye niatjere Õ'acũ marĩrẽ wee'cure wiarõua'a. Nipe'tise cã "Weeguti" nisere queoro weesami.

5

Jesucristore ãjõpeorã a'tiro weerõua'a nise ni'i

1 Ni'cãrõacãrẽ majã Jesucristore ãjõpeorã su'ori nirãrẽ wereguti. Yu'u quẽ'rã ãpërãrẽ su'ori nigũta ni'i. Yu'u Jesucristo pi'eticã i'awũ. Cũ apaturi a'ti turipũ a'ticã, Õ'acũ nipe'tirãpũre Jesucristo asistesere, cã tutuasere i'ogũsami. Tere yu'u quẽ'rã nipe'tirã cãrẽ ãjõpeo'cãrã me'rã bu'ipejatamugũsa'a. 2 Jesucristore ãjõpeorãrẽ su'ori nirã, yu'u wereatjere tu'oya. Õ'acũ cã yarãrẽ co'tedutigu musãrẽ cũucu niwĩ. Ovejare co'teri masũ cã yarã ovejare añurõ co'tesami. Cũ weronõjõta musã quẽ'rã Õ'acũ yarãrẽ añurõ co'teya. Æpërã dutiro marĩrõ musã uaro narẽ co'teya. Musã tojo weecã, Õ'acũ ñasami. Apeye quẽ'rãrẽ narẽ su'ori wejepeorã, niyeru dia'cũrẽ wapata'asĩ'riticã'ña. Mejõ pe'e e'catise me'rã co'teya. 3 Narẽ co'terã, ña'arõ dutipeticã'ña. Narẽ i'acũudutirã pe'e, añurõ weesetiya. 4 Tojo weecã, Jesucristo nipe'tirã masãrẽ co'terã wiogu apaturi a'ti turipũ a'tigu, musãrẽ wapayegusami. "Añurõ co'tewũ narẽ yu'u co'tedutigu cũu'cãrãrẽ", nigũsami. Cã musãrẽ wapayese ninu'cũcã'rõsa'a. Cã tiro, cã asisterõpũ catinu'cũatjere o'ogusami. Te ne pe'tisome.

⁵ Ma'mapjia, nu'mia, a'tiro weeya. Būcurā musārē su'ori wejepeorārē ējōpeo yu'tiya. Musā "Nipe'tirāpūta āpērā yu'rūoro ni'i" ni wācūtirāta, a'merī weetamuña. Dūporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiro ojacu niwī:

"Āpērā yu'rūoro ni'i" nirá me'rā Ō'acū a'pepūrī nisami.

Āpērā "Yu'u mejō nigū ni'i, yu'ure weetamuña" nirá pe'ere Ō'acū weetamusami, ni ojacu niwī.

⁶ Ō'acū tutuayu'rūgu nimi nírā, cū dutisere yu'tiya. Tojo weecā, Ō'acū cū ūari numu musārē āpērā wiorā weronojō añurō wācūcā weegusami. ⁷ Ō'acū marīrē ma'ígū, co'tesami. Tojo weerā nipe'tise marī wācūque'tisere, marīrē no'o mejēcā wa'asere Ō'acūpure o'orā. Cū marī tojo weesere ñe'egūsami.

⁸ Musā weesere añurō tu'oña'nu'cōtojarāpu weesetiya. Musā ña'arō weesī'rīsere wācūtutuaya. Añurō tu'omasīña. Wātī marīrē i'atu'tigu nipe'tiropu a'masijasami. Marīrē ña'arō weecā ūagu, tojo weesami. Tojo weerā co'te i'anurūña. Ni'cū yai ba'ase a'magū pi'etisijaro weronojō marī Jesucristore ējōpeosere pe'osī'rīsami. ⁹ Wātī dutisere weeticā'ña. Wācūtutuaya. Jesucristore ējōpeonu'cūcā'ña. Wātī musā dia'cūrē ña'arō weegu weetimi. Nipe'tirocjārāpu Jesucristore ējōpeorārē tojo weegu weemi. Na quē'rā musā pi'etironojōta pi'etirā weema. Tojo weerā wācūtutuaya. ¹⁰ Ō'acū marīrē ma'ígū, no'o nírō weetamunu'cūgūsami. Cū macū Jesucristo wērīse me'rā marīrē yu'ruocu niwī. Ō'acūta marīrē cū asisteropu cū me'rā ninu'cūdutigu besecu niwī. Marī yoiaticā a'ti nucūcāpure pi'etinirāsa'a yujupu. Tojo wéeca be'ro Ō'acū marī ña'arō niseti'quere aponu'cō, wācūtutuacā weegusami. Cū tojo weecā, marī ne uisome. ¹¹ Tojo weerā cūrē a'tiro nírā: "Ō'acū, mu'u nipe'tirā bu'ipu, wiogu ni'i. Mu'u tutuase ne pe'tisome. Ninu'cūcā'rōsa'a", nírā cūrē.

Pedro añudutituo'que ni'i

¹² Silvano ojabosase me'rā yu'u musārē pejeti ūseriacā a'ti pūrīpūre oja'a. Cū yu'ure ba'patimi. Jesucristore ējōpeogu añurō weesetimi. Tojo weegu cū queero weecā i'agū, cūrē ējōpeo'o. Musārē wācūtutua, e'catidutigu a'ti pūrīrē oja'a. Tojo nicā Ō'acū ma'ise diacjūta ni'i nigū, musārē oja'a. Cū ma'isere masīrā, Ō'acūrē ējōpeoyapaticā'ña.

¹³ A'ti macā Babiloniacjārā Jesucristore ējōpeorā musārē añudutise o'óma. Ō'acū ā'rā quē'rārē musārē weronojōta besecu niwī. Apī quē'rā Marco yu'u macū weronojō nigū musārē añudutimi. ¹⁴ Musā e'catise me'rā a'merī añudutiya. Musā nipe'tirārē Jesucristore ējōpeorārē Ō'acū ejerisājāse o'oato.

Tocā'rōta oja'a.

Pedro

Pedro ape pũrĩ ojanemoca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Pedro Asia di'tapũ du'tistewã'cã'cãrãrẽ ojacu niwĩ tja.

A'tiro ojacu niwĩ. Jesucristore ãjõpeosere dojorãrãrẽ, "Tojo niwe'e" ni ducayusi'rĩrãnojojõrẽ tu'omasĩdutigũ ojacu niwĩ.

Pedro Jesucristore ãjõpeorãrẽ oja'que ni'i

¹ Yu'u Simó Pedro Jesucristore da'rawã'ñaco'tegũ cũ beseçú'u'cũ masãrẽ añuduti'i. Nipe'tirã ãsã weronojõ ãjõpeorãrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Marĩ Jesucristore ãjõpeose añuse waro ni'i. Jesucristo marĩ wioçu marĩrẽ yu'ruogu cũrẽ ãjõpeocã weecu niwĩ. Marĩrẽ ni'cãrõnojõ cũ yarã wa'acã weecu niwĩ. ² Õ'acũ, tojo nicã marĩ wioçu Jesure masĩnemoña. Musã tojo weecã, na añuse, ejerisãjãsere o'oyũ'rumajãrãsama.

Jesucristore ãjõpeorãrẽ "A'tiro weero'ua'a" nise ni'i

³ Õ'acũ cũ macũ Jesucristore marĩrẽ masĩcã weecu niwĩ. Cũrẽ masĩrã, cũ tutuaro me'rã marĩ cũ uaro añurõ nisetimasĩrãsa'a. Jesucristo añuyũ'ruagu, nipe'tise añurõ weegũ marĩrẽ cũ yarã nidutigũ pijicu niwĩ. ⁴ A'tiro weégũ, cũ tutuaro me'rã marĩrẽ "Peje añurõ weegũti", nicũ niwĩ. Cũ tojo ni'que añuse waro ni'i. Wapatiyũ'rua'a. Cũ "A'tiro weegũti" nise me'rã marĩ cũ weronojõ nisetimasĩrãsa'a. Tojo nicã musã a'ti turi cjase ña'ase uaripejasere yu'ruwetirãsa'a. ⁵ Musã Jesucristore ãjõpeotoja'a. Musã tutuaro põtõorõ a'tere weenomeoya. Wãcũtutua, añurõ nisetiya. Tojo nisetirã, Õ'acũ yere tu'omasĩnemoña. ⁶ Tu'omasĩnemorã, musã basu ña'arõ weesi'rĩrã, nu'cãña. Nu'cãrã, mejẽcã wa'acã, ãjõpeodu'uticã'ña. ãjõpeodu'utirã, Õ'acũrẽ queoro ãjõpeo, cũ uaro weeya. ⁷ Cũ uaro weerã, ni'cũ põ'rã weronojõ musã basu a'merĩ weetamuña. A'merĩ weetamurã, nipe'tirãrẽ ma'ĩña.

⁸ Musã a'tere siape me'rã nemorõ weeturiawã'cãrã, marĩ wioçu Jesucristore añurõ masĩrãsa'a. Cũ uaro weenemorãsa'a. "Mejõ waro cũrẽ ãjõpeopã", nisome. ⁹ Musã tere tojo weetirã pe'e, caperi ã'aejatirã weronojõ nisa'a. Õ'acũ yere ne masĩtisa'a. Musã todũporopũ ña'arõ wee'quere Jesucristo acobojo'quere wãcũtisa'a. ¹⁰ Yu'u acawererã, musã Õ'acũ bese'cãrã ni'i. Tojo weerã cũ bese'cãrã weronojõ nipe'tise musã weepõtõorõ añurõ nisetiya. Musã tojo weerã Jesucristore ãjõpeodu'usome. ¹¹ Musã añurõ weenu'cũrã, marĩ wioçu Jesucristo tiropũ ejarãsa'a. Topũ marĩrẽ yu'ruogu me'rã añurõ ninu'cũcã'rãsa'a.

¹² Yu'u were'quere masĩtojasã'a. Tere masĩrã, du'ucũurõ marĩrõ musã tu'o'quere añurõ weenu'cũrã wee'e. Musã tere masĩmicã, acobojori nĩgũ, werenu'cũcũti. ¹³⁻¹⁴ Cã'rõacã du'sasa'a yu'u wẽrĩatjo. Marĩ wioçu Jesucristo yu'ure weretojami. Tojo weegu yu'u catiro ejatuaro yu'u ucũ'quere wãcũato nĩgũ were'e. Yu'u tojo werecã, "Añu nĩrõsa'a" ni wãcũgũ, tojo were'e. ¹⁵ Yu'u wẽrĩca be'ro yu'u were'quere añurõ wãcũnu'cũcã'to nĩgũ yu'u põtõorõ añurõ weeguti.

Pedro Jesucristo ãrũgũpũ ducayucã ã'a'que ni'i

¹⁶ Marĩ wioçu Jesucristo apatari a'ti turipu tutuaro me'rã cũ a'tiatjere wereno'tojawũ. Tere wererã, masã na weewũaronojõ wãcũbajurẽ'que mejẽtare werewũ. ãsã basu ãrũgũpũ Jesũ cũ tutuasere ã'awũ. ¹⁷ Cũ pacu Õ'acũ cũ tutuasere, cũ asistesere ã'ocã ã'awũ. Cũ tojo weeri cura u'musepũ ucũgũ, a'tiro niwĩ: "Á'rĩ yu'u macũ yu'u ma'ĩgũ nimi. Cũ me'rã e'cati'i", niwĩ. ¹⁸ Cũ tojo ucũdijosere ãsã tu'owũ. Titare marĩ wioçu me'rã ãrũgũpũ niwũ. Cũ tigupũ nĩgũta asistewĩ.

¹⁹ Tojo wa'ase me'rã ãsã masĩwũ. "Dũporocjãrãpũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã diacjũta ojapã Jesũ ye cjasere", niwũ. Na oja'que na'ĩtĩ'arõpũ si'ocã bo'reyuse weronojõ ni'i. Tere bu'e, wãcũnurũña. Tojo weerã marĩ Õ'acũ uaro nisetimasĩrãsa'a. Téẽ Jesucristo apatari a'ticãpũ tere bu'e, wãcũnu'cũcã'ña. Bo'reamujãticã ñocõawũ mujãtaro weronojõ Jesucristo a'ti nucũcãpũ a'tigu, marĩ masĩtisere masĩcã weegusami. ²⁰ A'te pũrĩcãrẽ añurõ tu'omasĩña. Õ'acũ ye queti weremu'tãrã na "Tojo wa'arosa'a" ni oja'quere marĩ basu wãcũse me'rã "Tojo nisi'rĩrõ wee'e", nĩmasĩtisa'a. Espĩritu Santu cũ weetamurõ me'rã pe'e marĩ tere tu'omasĩrãsa'a. ²¹ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãmarĩcã na oja'quere na wãcũse me'rã dia'cũ du'pocãtĩcãrã niwã. A'tiro pe'e weecãrã niwã. Na Espĩritu Santu ã'o, ojadutiro me'rã Õ'acũ yere ojacãrã niwã.

2

Nisoose me'rā bu'ese cjase ni'i
(Jud 4-12)

¹ Dɔporopure Israe curuacjārā ni'cārērā “Ēsā Ō'acū ye queti weremu'tārā ni'i”, nisoocārā niwā. Na tojo wee'caro weronojō musā tiropu nirā quē'rā mejārōta weesiruturāsama. Nisoose me'rā diacjū weronojō bu'erāsama. Tojo weerā musā ējōpeosere dojorērāsama. Jesú na ña'arō wee'que bu'iri wērī wapaye'cu pe'ere uasome. Na tojo weecā, Ō'acū wācūña marīrō narē bu'iri da'regusami. ² Na numiarē a'metārāsetisere pājārā Jesure ējōpeorā ĩ'acūurāsama. Na tojo weecā ĩ'arā, Jesure ējōpeotirā pe'e Jesú ye, diacjū cjasere ña'arō ucūrāsama. ³ Niyerure ɔaripejarā, nisoose me'rā musārē bu'erāsama. Na tojo weese wapa narē bu'iri da'reatje niyutojasa'a. Ne yu'rɔwetisome. Dɔporopu “Ō'acū narē bu'iri da'reno'rāsama”, nitojacu niwī.

⁴ Ō'acū dɔporopure u'musecjārā cūrē wereco'terā nimi'cārārē na ña'arō weecā, bu'iri da'recu niwī. Tojo weegu narē bu'iri da'rero na'itī'ase tutiripu dɔ'tecūucō'acu niwī. Be'ro nipe'tirā masārē beseatji numu nicā, narē bu'iri da're bajuriogusami. ⁵ Noé cū nicatero quē'rārē Ō'acū cūrē ējōpeoti'cārārē acobojojoticu niwī. Acobojojotigu, nipe'tirā masā ña'arārē miocō'acu niwī. Noé, cū numo, pō'rā umuā i'tiarā, na numosānumia dia'cūrē yu'rɔcu niwī. Noé masā wācūñere ducayuduti, “Añurō weeya”, ni werecu nimiwī. ⁶ Tojo nicā Ō'acū Sodoma, Gomorra wāmetise macārcjārā quē'rārē bu'iri da'recu niwī. Bu'iri da'regu, ɔjū'que po'ca dia'cū cūñacā narē ɔjū'acō'abajuriocu niwī. Be'ropure ña'arō weerārē “Tojo wa'arosa'a” ni masiatio nigū tojo weecu niwī. ⁷ Narē bu'iri da'regu, Lot añurō weegū dia'cūrē yu'rɔwetica weecu niwī. Lot Sodomacjū āpērā ti macārcjārā na ña'abutiase weecā ĩ'agū, caributicu niwī. ⁸ Cū añugū nicu niwī. Na ña'arā wa'teropu nigū, umucorinucū na ña'abutiase weecā ĩ'agū, bujaweticu niwī. Tojo nicā na ña'arō ucūserē tu'ogu, bujawetinemopecu niwī. ⁹ Ō'acū narē tojo wee'quere wācūrā, a'tiro nimasī'i. Ō'acū añurārē ña'arō wa'acā, yu'rɔwetica weemasīsami. Ña'arā pe'ere cū bu'iri da'reatji numu nicāpu bu'iri da'reacju dɔ'tecūuyutojasami.

¹⁰ Masā ña'ase na upu cjasē ɔaripeja weerānojōrē Ō'acū bu'iri da'reyu'rɔnu'cāgūsami. Tojo nicā Jesucristo cū wlogu nisere na yu'rɔnu'cārānojōrē uputu bu'iri da'regusami.

Sō'onícārā musārē nisoosijari masā na ɔaro se'saro, no'o ɔaro weema'acusiasama. Uiro marīrō u'musepu nirā ape turicjārā tutuarārē bujicā'sama. ¹¹ U'musecjārā Ō'acārē wereco'terā pe'e nisoori masā yu'rɔoro tutuayurɔnu'cārā nima. Tojo nimirā, ña'arā Ō'acūrē wereco'terā nimi'cārārē Ō'acūpare weresā, bujicā'tisama.

¹² Nisoori masā wa'icūrā weronojō tu'omasītisama. Na tu'omasītisere no'o ɔaro ucūma'asama. Na tu'oña'rōbajuro tu'oña'sama. Wa'icūrā bajuāca be'ro ñe'e wējēcō'ano'ajā weronojō nisama. Na weronojō na quē'rā wērīdijarāsama. ¹³ Āpērārē na ña'arō wee'que wapa na quē'rā ña'arō weeno'rāsama. Umūco, bajuyoropu no'o ɔaro ña'arō weebajaque'atitā'sasama. Musā bosenumurī weecā, na bopoyoro, ña'abutiario weerā weesama. Weeta'sase me'rā e'catisama.

¹⁴ Numiarē ña'arō wācūse me'rā dia'cū ĩ'asama. Na me'rā ña'arō weesī'rīsama. Ña'arō weesere caributitisama. Ējōpeotutuatirārē na weronojō ɔaripejacā weesama. No'o na ĩ'asencū ɔaro'cārā niyurā, ɔanemocā'sama. Na bu'iri da'reno'ajā nima. ¹⁵ Ō'acū ye, diacjū cjasere du'urā, diacjū nitise pe'ere sirutusama. Na dɔporocjūpu Balaā wāmetigu Beor macū weronojō weesama. Cū Balaā ña'arō weese me'rā niyeru wapata'asī'ricu niwī. ¹⁶ Cū tojo weecā ĩ'agō, cū yago burra cūrē tu'tico niwō. Burra ucūmasītī'co nimigō, Ō'acū cū weetamurō me'rā masā ucūrō weronojō Balaārē tu'tico niwō. Co tojo nise me'rā cū weema'asere du'ucā weeco niwō.

¹⁷ Nisoori masā aco wijase peri si'bique'a'caro weronojō nima. Te peri aco marīrō weronojō na ña'arārē añuse āpērārē weetamuse marīsa'a. O'mecururi wī'rō me'rā tuuwā'cārō weronojō nima. No'o ɔaro weenu'cūma. Na ni'cādiacjūta ucūtisama. Bu'iri da'reno'ajā nitojama. Tojo weerā na'itī'arōpu tojota ni bajudutirāsama. ¹⁸ Nisoori masā ucūse wapamarīsa'a. Masībūtīarā weronojō nisoose me'rā bu'esama. A'tiro nisama. “Marī no'o ɔaro marī weetu'saronojō weecā, añu ni'i,” nisama. Tere nīrā, na ña'arō weewuase me'rā, tojo nicā na ña'arō ɔaripejase me'rā āpērārē dojorēsama. Jesucristore ējōpeowā'cārārē, ña'arō weesere du'uwā'cārārē, apaturī na ña'arō wee'quere ɔaripejacā weesama tja. ¹⁹ Na a'tiro nisama: “Musā āpērā dutise doca niwe'e. Tojo weerā musā ɔaro weeya,” nimisama. Tojo nimirā, na basu ña'asere weedu'umasītīrā, ña'ase dutise doca niwā'ñarā weronojō nisama. Nipe'tise marī ña'arō weesere du'umasītise te doca niwā'ñaco'tecā wee'e. ²⁰ Marī wlogu Jesucristo

marirē yu'ruogure ējōpeorā, a'ti turi cjase ña'asere yu'rawetiwa. Tojo weéca be'ro nimicā, apaturi ña'asere weenemopeorānojō toduporo ní'caro nemorō ña'arō tojasama. ²¹ Diacjūta narē Jesucristo yere, diacjē cjasere masitiyu'ruocā, añubopā. Na Jesucristore ējōpeoca be'ro añuse dutise, narē were'quere du'urā, ña'abutiario weerā weema. ²² Na apaturi ña'arō weenemopeorā, masā na ucūwuasenojō weerā weema. Na a'tiro ucūwuasama: "Diayi cū etoacō'aca be'ro apaturi cū etoaj'quere ba'asami tja." Apeye quē'rā ni'i: "Yesere u'óca be'ro apaturi mejārōta ū'iribujoropu s'i'cōcūñasami tja." Na Jesucristore ējōpeoca be'ro ña'arō weérā tja, te weronojō nima.

3

Marī wiogu apaturi a'tiatje ni'i

¹ Yu'u mairā, musārē ni'cā pūrī ojatojawa. Toduporoca pūrī, tojo nicā a'ti pūrī me'rā musārē diacjū wācūato nígu oja'a. Musā masi'quere wācūnu'cūdutigu werescasa'a.

² Duporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā añurā na oja'quere wācūña. Tojo nicā marī wiogu, marirē yu'ruogu dutisere wācūña. Tere ūsā Jesucristo besecū'cārā musārē wereturiawu.

³ A'tere masīmu'tāña. A'ti ūmāco pe'tiati duporo masā Ō'acū yere bujicā'rāsama. No'o na ña'arō wees'rīsere weerāsama. ⁴ A'tiro nirāsama: "Jesucristo cū 'A'tiguti' ní'que ¿de'ro wa'amitito?" nirāsama. A'tiro ni bujicā'rāsama. "Marī ñecūsumua wēridijape'tiatojama. A'ti turi ne weenu'cā'caro weronojō mejārōta ninu'cūcā'a. Ne a'tisome", ni wācūsama. ⁵ A'tiro wa'a'que pe'ere wācūsi'rītisama. Duporopu Ō'acū cū ucūse me'rā ū'muse, a'ti turi bajurēcu niwī. Cū dutiro me'rā di'ta aco po'peapu ní'que bajucaro niwē. Tojo nicā aco me'rā a'ti turi cjase pī'rī, bucuacaro niwē. ⁶ Aco me'rāta tja Noé nícatorore Ō'acū a'ti turire miocō'acu niwī. Cū tojo wee'que me'rā "Ō'acū a'ti turire ducayutojacu niwī", ni masīno'o. ⁷ A'tocatero nisepuu majā ū'muse nise, a'ti di'ta cjase pecame'e ūjūacō'ano'atje ni'i. Be'ro Ō'acū cū ucūse me'rāta ūjūape'ocā'gūsami. Cū masārē besatji numu nicā, ña'arārē bu'iri da'regu ūjūacō'agūsami.

⁸ Yu'u mairā, a'tere wācūña. Marī tu'oña'cā pe'ema, mil cū marī yoabutia'a. Ō'acū pe'ere mil cū marī ni'cā numu weronojō nisa'a. Ni'cā numu quē'rā cūrē mejārōta mil cū marī weronojō nisa'a. Ni'cārōnojō i'asami. ⁹ Marī wiogu cū "Apaturi a'tiguti" ní'quere masā a'tiro wācūsama: "Yoogoyu'ruami", nisama. Na wācūse diacjū niwe'e. Masārē pajaña'gū, maata a'titisami yujupu. Ne ni'cūrē pecame'epu wa'acū u'atisami. Nipe'tirā na ña'asere bujaweti ducayucā ūasami. Tojo weegu a'titisami yujupu.

¹⁰ Marī wiogu apaturi a'ti nucūcāpu a'tiri numu marī ne wācūtiri numu nirōsa'a. Ni'cū yajari masū ñamipu wācūña marirō yajagu a'tigu weronojō a'tigusami. Cū dijatiri numu a'tiro wa'arosa'a. Pūrō bususe me'rā nipe'tise ū'muarōpu nise pe'tia wa'arosa'a. Nipe'tise ūjūpe'tidija wa'arosa'a. A'ti di'ta cjase pe'e quē'rā, ūjūbajudetirosa'a.

¹¹ "Nipe'tise ūjūpe'tidija wa'arosa'a" nisere tu'o, ña'arō weesetisere du'u, Ō'acū ūaro pe'e añurō weenu'cūrā. ¹² Marī wiogu a'tiatjere e'catise me'rā cūrē co'terā. Cūrē maata a'tidutirā, marī añurō weepōtēota basioro añurō weerā. Cū a'tiri numu nicā, nipe'tise ū'muarō cjase ūjūpe'tidijarosa'a. Nipe'tise a'ti di'ta cjase, ū'muarōpu cjase sipipe'tirosa'a. ¹³ Marī pe'e Ō'acū cū "Ape ma'ma ū'muse, ma'ma di'ta weeguti" ní'quere co'te'e. Ti turipure nipe'tirā añuse dia'cūrē weerāsama.

¹⁴ Tojo weerā yu'u mairā, cū a'tisere co'terā, nipe'tise musā weepōtēorō añurō weeya. A'tiro weecā, Jesú a'tigu, musārē añurā, bu'iri moorā, añurō ejeripō'rātirārē bocaejagusami. ¹⁵ Musā a'tiro masīña. Marī wiogu marirē pajaña'gū, marī yu'rucā ūasāgū co'tewapamosami. Tojo weegu maata a'titisami. Marī acaweregu Pablo marī ma'igū quē'rā tojata musārē ojacu niwī. Ō'acū cūrē masise o'ose me'rā tojo ojacu niwī. ¹⁶ Nipe'tise cū oja'que pūrīnucū Jesucristo apaturi a'tiatjere, tojo nicā marirē ña'arō weeticā'to nígu ojasami. Apeye ni'cārē cū oja'que diasayu'rua'a. Masītirā, tojo nicā ējōpeotututirā tere āpērārē weresu'riacā'sama. Na apeye Ō'acū ya pūrīpu oja'quere weresu'riario weronojō weesama. Tojo weerā bu'iri da'reno'rāsama.

¹⁷ Yu'u mairā, yu'u musārē na nisoorā weeatjere wereyutojapu. Musā tojo weerā masītoja'a. Na ña'arā musārē nisoori nīrā, tu'omasīña. Tojo nicā musārē ējōpeotutuarā ní'cārārē ējōpeodu'ucā weeticā'to. ¹⁸ Marī wiogu Jesucristo marirē yu'ruogu pe'ere masīnemoña. Cū marirē ma'imī nisere masīrā, cūrē nemorō ējōpeowā'cāña. Nipe'tirā ni'cārōcārē, be'ropu quē'rārē Jesucristore "Añuyu'ruami", ninu'cūcā'rā. Tojata nirōua'a.

Tocā'rōta oja'a.

Pedro

Juã ojamu'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

Å'rĩ judío masũ Zebedeo macũ Santiago acabiji nicu niwĩ.

A'tere ojacu niwĩ. Jesucristore ãjõpeorãrẽ nisoose me'rã bu'erãrẽ tu'omasĩdutigu ojacu niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ãjõpeonu'cũdutigu, queoro weenu'cũdutigu ojacu niwĩ. Ma'ise pe'ere apeye yu'rũoro weenu'cũdutigu ojacu niwĩ.

Cũta ape pũrĩ Jesucristo catiri umũco cjasere ojacu niwĩ.

Jesucristo ye queti ni'i

¹⁻² Yu'u musãrẽ Jesucristo ye cjasere, cũ nisetisere ojacu wee'e. A'tiro ni'i. A'ti turi weese duporo cũ, cũ pacu me'rã nitojacu niwĩ. Be'ro a'ti turipure bajuacu niwĩ. Cũ catinu'cũgũ marĩrẽ catinu'cũcã weegũ nimi. Ësã cũrẽ i'awũ. Cũ ucũsere tu'owu. Ësã basu warota cũrẽ i'abutiawu. Cũrẽ añurõ masĩwã. Tojo weerã cũrẽ i'a'quere musãrẽ were'e. ³ Ësã marĩ pacu Õ'acũ me'rã, tojo nicã cũ macũ Jesucristo me'rã añurõ nicã'a. Musã quẽ'rãrẽ tojota uasãsa'a. Tojo weerã ãsã i'a'quere, tu'o'quere musãrẽ were'e. ⁴ Musãrẽ añurõ e'catiato nĩgũ a'ti pũrĩrẽ oja'a.

Õ'acũ añugũ nimi nise queti ni'i

⁵ Jesucristo ãsãrẽ bu'e'quere musãrẽ wereturia'a. Cũ a'tiro niwĩ: "Õ'acũ añugũ nimi. Cũpure ne ña'ase marĩ'i. Cũ s'i'ose weronojõ nimi. Na'it'i'ase weronojõ nitimi", niwĩ. ⁶ Marĩ a'tiro nibosa'a: "Õ'acũ me'rã añurõ nicã'a", nibosa'a. Tojo nimirã ña'arõ weérã, nisoorã weesa'a. Marĩ weesetise, marĩ ye ucũse useri me'rã tojo weesa'a. ⁷ Õ'acũ añurõ weeni. Marĩ Õ'acũ weronojõ añurõ weérã pũricã, ãpẽrã me'rã añurõ nisetimasĩ'i. Cũ macũ Jesucristo wẽrise me'rã nipe'tise marĩ ña'arõ nisetisere ducayunu'cũmi.

⁸ Marĩ ña'ase cuomirã ña'ase moo'o nĩrã, marĩ basuta nisoorã wee'e. Marĩ wãcũse diacjũ niwe'e. ⁹ Õ'acũ queoro weenu'cũgũ marĩ ña'arõ wee'quere diacjũ wereyu'rucã, queorota marĩrẽ acobojogusami. Nipe'tise marĩ ña'arõ weeseti'quere coepe'ocũsami. ¹⁰ Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: "Masã nipe'tirã ña'arã nima", nicu niwĩ. "Marĩ ña'arõ weewe'e" nĩrã, "Õ'acũ nisoosepijagu nimi", nĩrã weebosa'a. Cũ ucũsere ãjõpeotirã weronojõ nibosa'a.

2

Õ'acũ me'rã nĩrã a'tiro weeya nise ni'i

¹ Musã yu'u põ'rã weronojõ ni'i. Ña'ase weeticã'to nĩgũ, musãrẽ a'tere oja'a. Marĩ ña'arõ weecãma, Jesucristo cũ pacũpure marĩrẽ ucũbosasami. "Narẽ acobojoya", nisami. Jesucristo ña'ase moogũ nimi. Tojo weegu cũ marĩrẽ sãrĩbosamasĩsami. ² Jesucristo wẽrise me'rã marĩ ña'arõ wee'quere acobojose bocacãrã niwũ. Marĩ dia'cũ acobojose bocamasĩtisa'a. Nipe'tirã a'ti turicãrã acobojose bocamasĩsami.

³ Marĩ masĩ'i, Õ'acũ dutisere weérã, cũrẽ i'awã'no'sa'a. ⁴ Marĩ a'tiro nibosa'a: "Õ'acũrẽ masĩ'i." Tojo nimirã cũ dutisere weetirã, nisoosepijarã nibosa'a. ⁵ Cũ dutiro weérã, Õ'acũrẽ queorota ãjõpeosa'a. Tojo weerã marĩ Õ'acũ me'rã ni'i nisere masĩ'i. ⁶ "Marĩ Õ'acũ me'rã ni'i" nĩrã, Jesucristo weeseti'caronojõta weesiruturoãa'a.

A'merĩ ma'ĩña nise queti ni'i

⁷ Acawererã, yu'u musãrẽ ojase apeye ma'ma dutise mejẽta ni'i. Todũporopũ musã dutise cuo'quereta oja'a. A'te musã tu'o'quepu ni'i. ⁸ Tojo nimirõ, yu'u musãrẽ ojase ma'ma dutise weronojõ wa'a'a. A'merĩ ma'isere wãmepeogu wee'e. Todũporopũ marĩ a'merĩ ma'itirã, ña'arã niwũ. Na'it'i'arõpu nĩrã weronojõ niwũ. Ni'cãrõacãrẽ a'te du'uno'rõ wee'e. A'tocaterore marĩ a'merĩ ma'irã, bo'reyuropu nĩrã weronojõ ni'i. Te a'merĩ ma'isere Jesucristo me'rã masĩno'o. Tojo nicã musã me'rã masĩno'o.

⁹ Marĩ a'tiro nibosa'a: "Yu'u pũricã añurõ Õ'acũ dutiro weenu'cũcã'a." Tojo nimigũ ãpẽrãrẽ ma'itigu, todũporopũ na'it'i'arõpu nĩ'caro weronojõta nicã'sa'a tja. ¹⁰ ãpẽrãrẽ ma'igũ, bo'reyuropu nigũ weronojõ nimi. Ne cũrẽ cã'rõacã ña'arõ weese marĩ'i. ¹¹ Marĩ ãpẽrãrẽ ma'itirã, na'it'i'arõpu nĩrã weronojõ nisetisa'a. Marĩ ña'arõ weese bu'iri caperi bajuno'tirã weronojõ nisa'a. Tojo weerã "A'tiro pe'e u'a'a", nĩmasĩtisa'a.

¹²⁻¹⁴ Yu'u musã nipe'tirãrẽ ojaguti. Jesucristo cũ wẽrise wapa Õ'acũ musã ña'arõ wee'quere acobojocu niwĩ. Musã Õ'acũrẽ masĩ'i. Bucurã, musãrẽ oja'a. Jesucristore ne

waropu du'pocāti'cure ējōpeoyucā, oja'a. Ma'mapjia, musā wācūtutuarā ni'i. Ō'acū ye ucūserē tu'o ējōpe'o. Wātīrē docaque'acā weecārā niwū. Tojo weegu musārē oja'a.

¹⁵⁻¹⁶ A'ti umuco cjase Ō'acū ye mejēta ni'i. A'tere wācūnurātīcā'ña. Ña'arō wācūse, a'metārāsī'rīse, uaripejase, āpērā yu'rūoro nicā'gū nisī'rīse ña'a ni'i. A'te nipe'tise a'ti umuco cjase ni'i. "Tere weerāti", nitīcā'ña. No'o a'tere weesī'rīgūnojō marī pacu Ō'acūrē ma'ītisami. ¹⁷ A'ti turi pe'tiwā'cārō wee'e. Nipe'tise ña'arō weesī'rī uaripejase quē'rā pe'tia wa'arōsa'a. Ō'acū dutiro weerā pūrīcā ne pe'titīrāsama. Cū tiropu ninu'cūcā'rāsama.

Nisoorā ye queti ni'i

¹⁸ Nisoori masā ye quetire weregūti. A'ti umuco pe'tiro wee'e. A'ti turi pe'tise dūporo ni'cū Jesucristore ī'atu'tigu a'tigusami. Musā a'tere tu'otojacārā niwū. Pājārā cū weronjō nīrā nitojama. Tojo weerā marī a'ti turi maata pe'tiatjere masī'i. ¹⁹ Na cūrē ī'atu'tirā marī me'rācjārāta nicā'miwā. Be'ro, na Jesucristo ye quetire ējōpeotirā, marīrē ducawatia wa'awā. Na marī me'rācjārā waro mejēta nī'cārā niwā. Marī me'rācjārā nīrā pūrīcā, marī me'rāta nibosama. Na tojo ducawaticā ī'arā, marī narē ī'amasi'i. Marī me'rācjārā mejēta nicārā niwā.

²⁰ Jesucristo musārē Espīritu Santure o'ōcu niwī. Tojo weerā musā diacū cjase, Jesucristo ye quetire masīpe'ticā'sa'a. ²¹ Cū ye quetire masītīrārē ojagu weewe'e. Musā Jesucristo yere queoro masīsa'a. Tojo weegu musārē oja'a. Musā masī'i, cū ye queti nisoose mejēta ni'i.

²² Nisoosepījagu a'tiro nisami: "Jesū Ō'acū bese'cu mejēta nimi", nisami. Tojo busugu cūrē ī'atu'tiri masū nimi. Marī pacu Ō'acūrē, cū macū Jesucristore teesami. ²³ No'o cū macū Jesucristore uatīrā, cū pacu quē'rārē moosama. Marī Jesucristore Ō'acū bese'cu nimi nīrā, Ō'acū pō'rā ni'i. ²⁴ Tojo weerā musā ne waro tu'o'que Jesucristo ye quetire wācūnurāña. Musā cū ye quetire ējōpeonu'cūrā, Ō'acū me'rā, cū macū Jesucristo me'rā añurō nicā'rāsa'a. ²⁵ Jesucristo marīrē a'tiro nicu niwī: "Catinu'cūatjere o'oguti", nicu niwī.

²⁶ Musārē nisoori masā ye quetire ojatojapu. ²⁷ Musā Espīritu Santu Jesucristo o'ó'cure cūotoja'a. Cū basu nipe'tisere nisooro marīrō musārē bu'emī. "Ūsārē āpērā bu'eato", nitīsa'a. Cū bu'eronojōta Jesucristo me'rā añurō nicā'ña.

²⁸ Nī'cārōacā quē'rārē cū me'rā ninu'cūcā'ña. Marī tojo wēerā, cū a'ti nucūcāpu a'tīcā, cūrē pōtērīrā ī'aucuasome. Bopoyasome. ²⁹ Musā Jesucristo añurō weesere masītoja'a. Tojo weerā nipe'tirā añurō weerā Ō'acū pō'rā nima nisere masīno'o.

3

Ō'acū pō'rā weesetise ni'i

¹ Ī'arē musā Ō'acū marī pacu marīrē ma'isere. Marīrē ma'īgū, "Yu'u pō'rā" ni ējōpeosami. Tojo nīrōnojōta marī cū pō'rā ni'i. Āpērā a'ti turīcjārā Ō'acūrē masītījārā, marī cūrē ējōpeorā weesetisere masītisama. ² Acawererā, marī Ō'acū pō'rā nitoja'a. Cū pō'rā nīmīrā, be'ropu marī de'ro wa'atjere añurō masīno'ña marī'i yujupu. A'te dia'cūrē masī'i. Marī Jesucristo a'tīcā, cū bajusere ī'arāsa'a. Cūrē ī'arā, cū weronjō wa'arāsa'a. ³ Jesucristore ne ña'ase marī'i. Marī quē'rā cū weronjō añurā wa'arāsa'a niatjere wācū'u. Tojo weerā marī ña'arō weeseti'quere ducayuwā'cārā wee'e.

⁴ Ña'arō weesetise Ō'acū dutī'quere yu'runu'cāse ni'i. Nipe'tirā ña'arō weerā Ō'acūrē yu'runu'cārā weema. ⁵ Musā masītoja'a, marī ña'arō wee'quere cō'agū Jesucristo a'ti nucūcāpure a'tīcu niwī. Ne cūrē cārōacā ña'ase marī'i. ⁶ Tojo weerā nipe'tirā cū me'rā ninu'cūrā ña'arō weesetisama. Ña'arō weerā pe'e Jesucristore masītisama. ⁷ Musā tu'omasīña. Āpērā musārē maasoocā, ējōpeotīcā'ña. Jesucristo añugū nimi. Tojo weerā cū weronjō nīrā masā añurā nima. ⁸ Wātī ne waroputa ña'agū nīmūjātī'cu nimi. Tojo weerā ña'arō weesetirā cū yarā nima. Jesucristo Ō'acū macū wātī ña'arō weesere cō'agū a'tīgu a'ti turīpure a'tīcu niwī.

⁹ Ō'acū cū pō'rārē cū weronjō niseticā weecu niwī. Tojo weerā Ō'acū pō'rā ña'asere weenu'cūtīma. ¹⁰ Marī Ō'acū pō'rārē, wātī yarārē a'tiro ī'aducawaamasī'i. No'o āpērārē ma'ītīrā, ña'arō weesetīrārē "Wātī yarā nima", ni'i. Āpērārē ma'īrā añurō weesetīrā pe'ere "Ō'acū pō'rā nima", ni'i.

A'merī ma'īdutise ni'i

¹¹ A'merī ma'īrūna'a nise queti musā ne waro maata tu'o'que ni'i. ¹² Dūporocjūpu Caī wāmetīgu weronjō nitīcā'rā. Cū wātī yagu nīgū, cū acabiji Abere wējēcu niwī. ¿De'ro

weegu cūrē wējēpari? Caí cū weesetise ña'ase nicaro niwū. Cū acabiji weese pe'e añuse nicaro niwū. Te bu'iri cūrē uogu, wējēcu niwī. ¹³ Āpērā musā añurō weesetisere ĩ'áurā, ĩ'atu'tibosama. Na Caí cū acabijire uo'caro weronojō weerā weesama. Na musārē ĩ'atu'ticā, ucuaticā'ña.

¹⁴ Marī āpērārē ma'írā, Ō'acū pō'rā ni'i nisere mas'í. Toduporopure Jesucristore masititjárā, āpērārē ma'itiwu. Ni'cārōacārē cūrē ējōpeoyurā, a'merī ma'íi. Āpērārē ma'itirā pūrīcā, marī toduporopu ní'caronojōta nicā'bosa'a. Catinu'cūsere moobosa'a. ¹⁵ No'o āpērārē ĩ'atu'tigunojō masārē wējēcō'arī masū weronojō nimi. Musā mas'í, ne ni'cū masārē wējēcō'arī masū catinu'cūsere moosami. Musā cū weronojō niticā'ña. ¹⁶ Jesucristo marī ye niatjere wērīcu niwī. Tojo weerā marī a'merī ma'isere mas'í. No'o āpērārē ma'írā, marī ya catiri umucore wácunurūtisa'a. Narē weetamurā, marī quē'rā wērīmas'í. ¹⁷ Marī apeyenojō cuomirā, pajasecuorārē o'otirā, ¿de'ro wee "Ō'acūrē ma'íi", nibosau? ¹⁸ Bu'í, marī ye ucūse useri me'rā dia'cū "Narē ma'íi", niticā'rōua'a. Narē añurō weetamurōua'a. Te me'rā marī narē ma'isere ĩ'omas'í.

Ō'acūrē ējōpeorā uiro marīrō nīmas'í nise ni'i

¹⁹⁻²⁰ Apetero marī a'tiro wácūsa'a: "Yu'u ña'ayu'ruagu nisa'a." Tojo wácūmirā, marī āpērārē ma'írā, Ō'acū me'rā uiro marīrō nīmas'í. Marī cū pō'rā ni'i. Cū marī wácūsere masipe'ocā'sami. Cū marī ña'arō wee'quere acobojosami. ²¹⁻²² Marī ne bu'iri moosa'a ni tu'oña'rā, uise marīrō Ō'acūrē sērīmas'í. Cū dutisere, cū usere weecā, Ō'acū nipe'tise marī sērīisere yu'tigusami. ²³ Cū duti'que a'te ni'i. Cū macū Jesucristore ējōpeodutimi. Tojo nicā cū duti'caronojōta marīrē a'merī ma'idutimi. ²⁴ Marī cū duti'quere wéerā, cū me'rā añurō nicā'a. Cū quē'rā marī me'rā añurō nicā'mi. Marīrē Espiritu Santure o'ocu niwī. Tojo weerā cū marī me'rā nisere mas'í.

4

Āpērā wesesere ĩ'abesetotarāpu weedutise ni'i

¹ Acawererā, Ō'acū yere wereri masā musā tiropu bu'erā etacā, na wesesere "¿Diacjūta Ō'acū ye nimitito?" ni ĩ'aña. Āpērā Ō'acū o'ó'cārā nitima. Nipe'tirāpure ējōpeoticā'ña. Na Espiritu Santure moomirā, tojo nima'acā'bosama. A'ti umucopure no'o uaro nisoori masā nibi'acā'ma. "Ō'acū yere wererā wee'e", ni bususijama. ² Musā na diacjū wererārē a'tiro ĩ'abeseya. Na "Jesucristo a'ti upu me'rā bajuacu nimi", nisama. Tojo ējōpeorā, Espiritu Santure cuorā nima. Narē ējōpeoya. ³ Āpērā tojo ējōpeotirā, Espiritu Santure mooma. Mejō cūrē pe'sutima. Musā Jesucristore ĩ'atu'tigu cū a'tiatjere tu'otojapā. Na cū weronojō nīrā a'ti di'tapure nitojama.

⁴ Nisoori masā wātī yarā nima. Ō'acū wātī nemorō tutuami. Musā Ō'acū yarā ni'i. Tojo weerā musā na ucūsere ējōpeoticārā niwū. ⁵ Nisoori masā a'ti turicjārā a'ti umuco cjase dia'cūrē bu'esama. Na weronojō nīrāta na bu'esere tu'osama. ⁶ Marī pūrīcā Ō'acū pō'rā ni'i. Cū pō'rā nīrā marī bu'esere tu'osama. Cū pō'rā nitirā tu'otisama. Tojo weerā marī diacjū cjase ējōpeorārē, diacjū nitisere ējōpeorārē ĩ'abesemas'í. "Á'rāta nima diacjū cjasere ējōpeorā", nīmas'í. "Na nima diacjū cjasere ējōpeotirā", ni ĩ'aducawaamas'í.

Marīrē a'merī ma'idutise ni'i

⁷⁻⁸ Acawererā, Ō'acū masārē ma'imi. Tojo weerā marī quē'rā a'merī ma'irōua'a. A'merī mairānojō Ō'acū pō'rā nima. Na Ō'acūrē masíma. No'o ma'ise moorānojō Ō'acūrē ne masítima. ⁹ Cū marīrē ma'isere ĩ'ogū, cū macū ni'cū nigūrē a'ti turipure o'ó'cu niwī. Marī catinu'cuatjere wéegu tojo weecu niwī. ¹⁰ Yu'u ma'isere ucūgū, marī Ō'acūrē ma'isere ucūgū mejēta wee'e. Cū pe'e marīrē ma'isere ucūgū wee'e. Cū marīrē ma'igū, marī ña'arō wee'quere acobojodutigu cū macūrē o'ó'cu niwī. Cū me'rā marī acobojose boca'a.

¹¹ Acawererā, Ō'acū marīrē ma'ícaronojōta marī quē'rā āpērārē ma'irōua'a. ¹² A'ti umucopure ne ni'cū Ō'acūrē ĩ'a'cu marími. Marī cūrē ĩ'ati'cārā nimirā, āpērārē ma'írā, cū marīpure nisere mas'í. Cū marīrē ma'í'que ye bu'iri āpērārē queoro ma'íta basio'o. ¹³ Ō'acū marīrē Espiritu Santure o'ocu niwī. Tojo weerā marī Ō'acū marīpure nisere mas'í. Marī quē'rā cūpureta ni'i. ¹⁴ Ō'acū macūrē úsā basuta ĩ'awū. Cūrē a'ti turipure marī ña'arō wee nisetimi'cārārē yu'rūweticā weedutigu o'ó'cu niwī. Tojo weerā musārē a'tere were'e. ¹⁵ No'o nipe'tirā "Jesú Ō'acū macū nimi" nīrānojō Ō'acū me'rā nima. Cū quē'rā napure nimi.

¹⁶ Ō'acū marīrē ma'isere mas'í. Cū nipe'tirārē ma'imi. No'o āpērārē maigūnojō añurō Ō'acū me'rā nimi. Ō'acū quē'rā cū me'rā nimi. ¹⁷ Marī Ō'acū me'rā nīrā, queoro

ma'imasĩ'i. Jesucristo a'ti turipũ nicã, cũ pacũ quẽ'rã cũ me'rã nicũ niwĩ. Cũ me'rã ni'caronojõta marĩ me'rã quẽ'rãrẽ Õ'acũ nimi. Tojo weerã marĩ a'ti turicjãrãrẽ beseatji nũmũ nicã, cũrẽ ne uisome. ¹⁸ A'merĩ mairã tĩrore uise marĩ'i. Uise cõorã tiro pe'ere ne a'merĩ ma'ise marĩ'i. Marĩ uise me'rã bu'iritirã weronojõ tu'oña'a. No'o uigunojõ a'merĩ ma'imasĩtĩmi.

¹⁹ Õ'acũ marĩrẽ ma'imũ'tãcũ niwĩ. Tojo weerã marĩ cũrẽ ma'i'i. ²⁰ Marĩ Õ'acũrẽ ma'imĩrã, ãpẽrãrẽ i'atu'tirã, nisoosebucurã ni'i. Masã marĩ i'arã waromaricãrẽ ma'itirã, nemorõ Õ'acũ bajutigũ pũricãrẽ ma'ita basiotisa'a. ²¹ Jesucristo marĩrẽ a'tiro dutiwĩ: "Õ'acũrẽ ma'irã, ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'irõua'a", niwĩ.

5

Õ'acũ põ'rã nĩrã, ña'asere weeticã'rõua'a nise ni'i

¹ Nipe'tirã "Jesũ Õ'acũ bese'cũ nimi" ni ãjõpeorãnojõ Õ'acũ põ'rã nima. ãpẽrãrẽ ma'irã, na põ'rã quẽ'rãrẽ ma'irõua'a. ² Marĩ Õ'acũrẽ ma'i, cũ duti'quere weerã, marĩ cũ põ'rãrẽ ma'i'i nisere masĩno'o. ³ Õ'acũrẽ ma'irã, cũ duti'quere weerã wee'e. Cũ dutise diasawe'e, weeta basiopũricã'sa'a. ⁴ Marĩ Õ'acũ põ'rã a'ti turi cjase ña'asere weewe'e. Jesucristore ãjõpeose me'rã añurõ weeta basio'o. ⁵ Marĩ Jesucristore "Õ'acũ macũ nimi", ni ãjõpeo'o. Te me'rã dia'cũ a'ti mũmũco cjase ña'asere cá'mota'amasisa'a.

Jesucristore "Õ'acũ macũ nimi" nise ni'i

⁶ Jesucristo Õ'acũ macũ nimi. Cũ a'ti turipũ nicã, Juã wãmeyeri masũ cũrẽ wãmeyewĩ. Cũrẽ wãmeyegu, aco me'rã wãmeyewĩ. Be'ro cũ curusapũ wẽrĩwĩ. A'tiro weese me'rã cũ Õ'acũ macũ nisere i'owĩ. Cũrẽ wãmeye'que me'rã dia'cũ i'otiwĩ. Cũ wẽrise me'rã quẽ'rãrẽ i'owĩ. Espĩritu Santu Jesucristo Õ'acũ macũ nisere i'omi. Cũta diacjũ cjasere weregũ nimi. ⁷ A'te quetire na basuta i'oma. Na i'tiarã mũmũsepũ nima: pacũ, macũ, tojo nicã Espĩritu Santu. ã'rã i'tiarãpũ dũcawatimĩrã, ni'cũta nimi. ⁸ A'ti nũcũcãpũre Espĩritu Santu werese me'rã Jesũ Õ'acũ macũ nimi nisere masĩ'i. Tojo nicã Jesũ cũ Õ'acũ macũ nisere cũ wãmeyeno'que me'rã, cũ wẽrĩ'que me'rã i'ocũ niwĩ. ⁹ Masã na i'a'quere werecãmãricãrẽ, marĩ ãjõpeo'o. Õ'acũ cũ macũ yere werecã pũricãrẽ, nemorõ ãjõpeorõua'a. Cũ masã ucĩse nemorõ queoro weremi. ¹⁰⁻¹² Õ'acũ marĩrẽ cũ macũ me'rã catinu'cũsere o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ macũrẽ ãjõpeorã cũ me'rã catinu'cũrãsama. Cũ macũrẽ ãjõpeotirã ne cũ me'rã catinu'cũsome. Marĩ Jesucristo ye quetire diacjũta ni'i nĩrã, cũrẽ ãjõpeorã wee'e. ãpẽrã a'tere ãjõpeotirãnojõ "Õ'acũ nisoogu nimi", nĩrã weema.

Juã werecasa'que ni'i

¹³ Musã Õ'acũ macũrẽ ãjõpeorãrẽ tere ojapũ. Musã catinu'cũrãsa'a nisere masĩato nigũ tojo ojapũ.

¹⁴ Marĩ masĩ'i, Õ'acũ cũ ñarõnojõ marĩ sãrĩcã, marĩ sãrĩsere tu'osami. "Marĩ sãrĩsere tu'osami" ni masĩrã, cũrẽ uise marĩrõ sãrĩmasĩ'i. ¹⁵ "Õ'acũ marĩ sãrĩsere tu'osami" ni masĩrõnojõta "Cũ marĩ sãrĩ'que quẽ'rãrẽ o'otojami", nino'o.

¹⁶ Apetero Jesucristore ãjõpeogũ ña'arõ weesami. Cũ tojo weecã i'arã, Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. Marĩ sãrĩbosacã, Õ'acũ yu'tigusami. Cũrẽ dũcayugusami tja. Apeye pũricã ña'abutiario weese ni'i. Tẽma "Sãrĩbosaya" niña marĩ'i. Tere weerã Õ'acũ tiropu wa'asome. ¹⁷ Nipe'tise ña'ase Õ'acũrẽ yu'rũnũ cãse ni'i. Yu'ũ nĩrõnojõta apeye ña'arõ weesere Õ'acũ acobojogusami. Apeye ña'abutiario weesere acobojosome.

¹⁸ Marĩ masĩ'i, Õ'acũ põ'rãrẽ Jesucristo añurõ co'tenu'cũcã'mi. Tojo weerã na ña'arõ weenu'cũtisama. Wãtĩ quẽ'rã Jesucristo co'teyucã, narẽ ña'arõ weemasĩtisami.

¹⁹ Marĩ Õ'acũ põ'rã nisere, tojo nicã wãtĩ nipe'tiro a'ti turicjãrã wiogũ nimi nisere masĩ'i.

²⁰ Apeye quẽ'rãrẽ, Õ'acũ macũ cũ a'ti'quere masĩ'i. Cũ marĩrẽ Õ'acũ diacjũ nigũrẽ masĩdutigu tu'omasĩse o'ocũ niwĩ. Marĩ Jesucristo me'rã nĩrã, cũ pacũ Õ'acũpũreta ni'i. Jesucristo Õ'acũ nimi. Cũta catinu'cũgũ marĩ catinu'cũatjere o'omi. ²¹ Apeye, masã na queose yee ãjõpeo'quenojõrẽ ãjõpeoticã'ña. Õ'acũ se'sarore ãjõpeoya. Nipe'tise apeyenojõ yu'rũoro Õ'acũrẽ ma'ña.

Tojota weerõasa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

Nimut'āĩ pũĩ be'ro Juā ojāca pũĩ ni'i

A'ti pũĩ a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Juā Jesucristore ějōpeorārē su'ori nigú weronojō Ō'acū yarā cū bese'cārārē ojacu niwĩ. Queoro weesetisere, a'merĩ ma'isetisere ojacu niwĩ. Nisoose me'rā bu'eri masārē tū'omasĩdutigu ojacu niwĩ.

A'merĩ ma'idutise ni'i

¹ Yũ'u Jesucristore ějōpeorārē su'ori nirĩ masũ ni'i. Yũ'u mũ'urē Ō'acū bese'core oja'a. Mũ'u pō'rā quē'rārē oja'a. Yũ'u musārē diacjūta ma'i'i. Yũ'u se'saro musārē ma'igũ weewe'e. Nipe'tirā diacjū cjase Jesucristo ye quetire tū'o'cārā musārē ma'ima. ² Cū ye quetire ũsā ye ejeripō'rārĩpu cū'o'o. Tojo weerā musārē pũrō ma'i'i. Te quetire cūonu'cūcā'rāsa'a. ³ Marĩ pacu Ō'acū, tojo nicā cū macū Jesucristo marĩ wioqu musārē a'tiro weeato. Añurō wee, musārē pajaña'a, ejerisājācā weeato. Tere wéegũ, diacjū nise ma'ise me'rā weeato.

⁴ Ni'cārērā mũ'u pō'rārē bocaejawũ. Narē diacjū Ō'acū duti'caronojōta weecā ĩ'awũ. Tere ĩ'agũ, pũrō e'catiwũ. ⁵ Ni'cārōacā mũ'urē nigũti. Marĩ a'merĩ ma'irōua'a. A'te apeye ma'ma dutise mejēta ni'i. Maata marĩ cūo'que ni'i. ⁶ Marĩ a'merĩ ma'irā, Ō'acū dutisere weerā wee'e. Cū marĩrē a'merĩ ma'iduticu niwĩ. A'te musā tū'otoja'quepu ni'i.

Nisoori masārē ějōpeoticā'ña nise ni'i

⁷ A'ti turipure pājārā weremaasosijari masā nima. Na, "Jesucristo masũ marĩ weronojō upũtigu a'ticu niwĩ" nisere ějōpeotima. Náta Jesucristore ĩ'atu'tiri masā nima. ⁸ Musā tū'omasĩña. Na weresere ějōpeoticā'ña. Musā tere ějōpeorā, Ō'acū musārē o'obo'quere bajuriorā weebosa'a. Na weresere tū'otirā pe'e, Ō'acū nipe'tise musārē o'otjere bocarāsa'a. Cū musārē añurō weese wapa o'ogusamĩ.

⁹ Jesucristo bu'e'que dia'cūrē bu'etigu, no'o cū ũaro, yũ'ũoro weremorēsu'ugũnojō Ō'acūrē moomĩ. Jesucristo cū bu'e'que se'sarore weregũ Ō'acū me'rā añurō nisami. Tojo nicā cū macū me'rā añurō nicā'mi. ¹⁰ Āpērā Jesucristo ye quetire mejēcā bu'eri masā musā ya wi'ĩpu etacā, narē sōrōticā'ña. Narē utamurā, "Ō'acū musārē añurō weeato", niticā'ña. ¹¹ Musā narē tojo nĩrā, na me'rācjārā wa'arā weebosa'a. Musā na ña'arō weesere bu'ipejarā weebosa'a.

Juā cū ojatũo'que ni'i

¹² Yũ'u peje waro nisĩ'rĩse cūomi'i, cūogu pe'e. A'ti pũrĩpure ojasome. Yũ'u basuta topũ wa'a, musā me'rā ucũgũti. Marĩ tojo wéerā, e'catirāsa'a.

¹³ Mũ'u acabijo pō'rā mũ'urē añudutima. Co quē'rā Ō'acū bese'co nimo.

Tocā'rōta oja'a.

Juā

Pua pūrī be'ro Juā ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Juā a'ti pūrīrē Jesucristore ējōpeogu Gayo wāmetigure ojacu niwī. Jesucristore ējōpeogu, mū'u āpērārē añurō weesetiaporō nīgū, cūrē ojacu niwī. Demetrio wāmetigu cū queero weeseti'quere ojacu niwī.

Diótreres wāmetiguma cū ña'arō weesere ne tu'saticu niwī.

Gayo ye queti ni'i

¹ Yu'u Jesucristore ējōpeorārē su'ori nirī masū ni'i. Gayo yu'u me'rācjū yu'u uputu maigūrē, mū'urē oja'a. Mū'urē diacjūta ma'i'i.

² Yu'u mū'urē Ō'acūrē sērībosaḡu wee'e. "Nipe'tise mū'u ye cjase añurō wa'ato. Mū'u Ō'acūrē ējōpeose añurō wa'aronojōta wa'ato. Apeye quē'rā, duti mū'urē wa'aticā'to", ni sērībosa'a Ō'acūrē. ³ Yu'u pūrō e'cati'i. Āpērā Jesure ējōpeorā mū'u ye quetire miiejawā. Mū'u añurō Ō'acū ñaro weenu'cūḡū weeaporo. ⁴ Yu'u bu'e'cu queero weecā tu'ogu, e'catiyu'ruasa'a. ¿De'ro wee yu'u mū'urē nemorō e'catimasībosa?

⁵ Mū'u nipe'tirā āpērā mū'u tiropu ejarārē añurō weesetigu weeaporo. Uputu waro apesecjārā mū'u i'amasitirārē weetamuaporo. ⁶ Na ūsā nerēwuaropu mū'u ye cjasere, āpērārē mū'u ma'isere werewā. Mū'u tiropu ejarārē narē tojo weetamunu'cūcā'ña. Mū'u tojo weecā, na añurō Ō'acū ñaronojōta apesepure yu'ruamasirāsama. ⁷ Na Jesucristore ējōpeotirā weetamusere ñe'erō marirō Jesucristo ye quetire werewā'cārā weema. ⁸ Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā marī pe'e narē weetamurōña'a. Marī narē weetamurā, na me'rā da'rarā wee'e.

Diótreres wāmetigu cū ña'arō wee'que ni'i

⁹ Yu'u musārē ni'cā pūrī ojawa. Diótreres musā wiogu nisī'rīgū weeapu. Tojo weegu ūsā duti'quere uatiapu. ¹⁰ Yu'u musā tiropu wa'agu, cūrē musā i'orōpu wereguti cū ūsārē ucja'quere, ūsārē nisoo'quere. A'te dia'cū nitiaporo. Āpērā Jesucristore ējōpeorā topu ejacā, narē ñe'etiapu. Āpērā narē añurō ñe'esī'rīrārē ñe'edutitiapu. Narē ñe'ecāma, na me'rā ninemodutitiacju niapu.

¹¹ Ña'arā na weesere i'acūuticā'ña. Añurō weerā pe'ere i'acūuña. Añurō weerā Ō'acū yarā nima. Ña'arō weerā Ō'acūrē masitisama.

Demetrio cū añurō weese ni'i

¹² Nipe'tirā Demetriore añurō ucūma. Ō'acū ñaronojōta queero weeapu. Ūsā quē'rā cūrē tojota i'awū. Musā masī'i. Ūsā diacjūta ucū'u.

Juā cū añudutise ni'i

¹³ Yu'u peje waro ucūse cuomi'i, cuogu pe'e. A'ti pūrīpure ojasome. ¹⁴ Yu'u maata topu wa'acā, marī a'merī utamurāsa'a.

¹⁵ Añurō wa'ato mū'urē. A'tocjārā yu'u me'rācjārā mū'urē añudutima. Nipe'tirā topu nirā marī me'rācjārā añuato.

Tocā'rōta oja'a.

Juā

Juda cū ojáca pūrĩ ni'i

A'ti pūrĩ a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrĩrē Juda, Santiago Jesucristore ējōpeorārē sū'ori wejepeogu acabiji nicu niwī. Queoro bu'ese Jesucristo ye queti na tū'o'quere du'usī'rīcā tū'ogu ojacu niwī. Tojo nicā nisoose me'rā bu'erārē tū'omasīdutigū, Jesucristore ējōpeonu'cūdutigū ojacu niwī.

Juda Ō'acū yarārē ojase ni'i

¹ Yū'u Juda Jesucristore da'rawā'ñaco'tegu Santiago acabiji musārē añuduti'i. Marī pacu Ō'acū musārē cū pō'rā niato nigū besecu niwī. Cū musārē ma'imī. Jesucristo musārē ējōpeonu'cūcā'to nigū co'temi. A'ti pūrĩrē musārē oja'a. ² Ō'acū musārē pajaña'se, ejerisājāse, ma'ise cūoyu'rūmajācā weeato.

Nisoose me'rā bu'ese cjase ni'i

³⁻⁴ Yū'u mairā, Ō'acū marī Jesucristo yu'ruono'cārārē añurō weesere musārē pūrō ojasī'rīmīwū. Tojo weesī'rī'cu nimigū, ni'cārōacārē "A'te pe'ere ojacā añutu'sa'a" ni wācū'u majā. Āpērā nisoose me'rā bu'ecā, ējōpeoticā'ña. Ō'acū Jesucristore ējōpeodutigū cūu'que pe'ere wācūtutua, ējōpeonu'cūcā'ña. Cū tere ni'cāti me'rāta marī cū yarārē o'odojacu niwī. Nisoori masā me'rīse me'rā musā me'rā a'mesū'acārā niwā. Na Ō'acūrē mooma. A'tiro nisama: "Ō'acū marī ña'arō wee'quere acobojoyucā, no'o űaro marī upū űaripejasenojōrē weemasī'i", nisama. Ō'acū ma'īgū weese pe'ere dojorēsama. Jesucristo marī wioḡu ni'cū nigūrē űatisama. Cārē "Ō'acū macū mējēta nīmī", nisama. Dūporopu Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu na tojo weerārē "Bu'iri da'reno'rāsama", nitojano'caro niwā. Tojo weerā wācūtutua. Nisoori masā dutisere weeticā'ña. Narē a'tiro niña: "Ō'acū marīrē ējōpeodutise dia'cū queoro ni'i. Musā bu'ese pūrīcā diacjū niwe'e", niña narē.

⁵ Musā masī'quepūre apaturi wācūdutigū musārē wereḡuti. Ō'acū cārē yu'rūnu'cārārē bu'iri da'resami. Dūporopu Ō'acū űsā ñecūsūmua Israe cruuacjārārē yu'rucu niwī. Na Egiptopu pi'eti'cārārē aperopu miwījacu niwī. Be'ro cū tojo weecā ī'amirā, āpērā cārē ējōpeoticārā niwā. Tojo weegu narē bu'iri da're bajuriobutiacu niwī. ⁶ Apeye quē'rārē wācūña. Dūporopu āpērā ű'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā nīmī'cārā cūrē yu'rūnu'cācārā niwā. Ō'acū narē dutise cūumi'quere yu'rūnu'cārā, añurōpu nīmī'cārā cō'owijaacārā niwā. Tojo weegu Ō'acū cūrē wereco'terā nīmī'cārārē na'itī'arōpu cōme dari me'rā du'tecūcō'acu niwī. Cū nipe'tirārē beseatji numu nicā, narē bu'iri da'rebutiagusami. Narē pi'etinu'cūdutigū pecame'epu cō'abajuriogusami. ⁷ Sodoma, Gomorra, tojo nicā te pu'to cjase macārī na ña'arō wee'que quē'rārē wācūña. Ō'acūrē wereco'terā nīmī'cārā weronojō te macārīcjārā quē'rā ña'arō weecārā niwā. Na numosānumia nitirārē a'metārācārā niwā. Apeye quē'rārē űmua se'saro numia me'rā weewuasenojōrē weecārā niwā. Numia quē'rā tojota weecārā niwā. Na ña'arō wee'que wapa Ō'acū bu'iri da'reḡu, narē űjūacō'acu niwī. Nipe'tirā ña'arā na weronojōta pecame'e pe'titiri me'epu bu'iri da'reno'rāsama nisere masīyudutigū narē tojo weecu niwī.

⁸ A'tiro nicā quē'rārē musā wa'teropu nīrā na nisoori masā todūporocjārāpu weronojō ña'arō weema. Tū'omasītirā weronojō na ña'arō weesī'rīsere no'o űaro weesama. Tere wēerā, na basu na upūre dojorēsama. Tojo nicā Ō'acū dutisere yu'rūnu'cāsama. Ape turīcjārā ű'musepu nīrā tutuarārē bujicā'sama. ⁹ ű'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā wioḡu Mīguemarīcā tojo bujicā'ticu niwī. Dūporopu Moisé wērīca be'ro Mīgue wātī me'rā Moisé ya upūre du'sasocārā niwā. Mīgue cū basu wātīrē ne cārō tu'ti bujicā'ticu niwī. A'tiro pe'e nicu niwī: "Ō'acū yū'u wioḡu mu'ūrē tu'tiatio", nicu niwī. ¹⁰ Nisoori masā pūrīcā na tū'omasītīsere no'o űaro ucūma'sama. A'ti turi cjase na no'o weerobajuro weese dia'cūrē masīsama. Wa'icūrā tū'omasītīrā weronojō nima. Na tū'oña'rōbajuro tū'oña'sama. Te me'rā na bu'iri da're bajuriono'rāsama.

¹¹ Ña'arō wa'arosa'a narē. Dūporocjāpu Caī cū acabiji Abere űogu cūrē wējē'caro weronojō ña'arō weema. Tojo nicā Balaā wāmetīgu wee'caro weronojō weema. Cū niyeru űayū'ruagu, Ō'acū dutisere yu'rūnu'cācu niwī. Apī Corē wāmetīgu wee'caro weronojō weema. Cū, wiorā Ō'acū cūu'cārārē yu'rūnu'cācu niwī. Cū tojo wee'que bu'iri Ō'acū cūrē bu'iri da'reḡu, wērīcā weecu niwī. Na nisoori masārē Caī, Balaā,

Corerē bu'iri da're'caronojōta Ō'acū narē bu'iri da'regusami. ¹² Nisoori masā, masā Jesucristore ējōpeorā nerē ba'ari curare bopoyoro weerā weesama. Masā me'rā sī'rī, ba'atamurā, na ye cjase dia'cūrē wācūrā, űa'arō weesama. Narē wiopesase marīsa'a. Āpērārē wācūtimirā, na basu ba'a yapisī'rīsama. Aco pejatimirō, acocurari wī'rō wēecā, tuuwā'cārō weronojō nisama. Te curari aco pejatiro weronojō masārē añuse ī'otisama. Yucuduca ducatiri cura apeyepagū dūca marīsepagū weronojō nico'tesama. Na Ō'acū yere bu'emirā, queoro weetirā, dūca marīrā weronojō nisama. Na, masā dūca marīcjure paacō'ano'ca weronojō nisama. Narē ne cā'rō añurō weese marīsa'a. ¹³ Pā'cōrī maa pajiri maa cjase űa'ase sa'pori sumutopū paaqueō'o'que weronojō nima. Na ucūme'rīmirā, űa'ase bopoyase dia'cūrē weenu'cūsama. Nōcōa būrūbajudtidijarā weronojō nima. Diacjūca ma'a cjasere du'urā, na'itī'arōpū bu'iri da're bajuriono'rāsama.

¹⁴ Dūporocjāpū Enoc wāmetigū Ō'acū cūrē masīse o'oro me'rā na nisoori masārē bu'iri da'reatjere weremū'tācu niwī. Marī űecū Adā pārāmi nituriagupū nicū niwī Enoc. Seis turiri be'rocjū nicū niwī. Cū, be'ropū wa'atjere a'tiro nicū niwī: "Marī wiogu pājārā ű'musecjārā cūrē wereco'terā me'rā a'tigusami. ¹⁵ Nipe'tirā masārē besegu a'tigusami. űa'arā na űa'arō wee'quere besepe'ocūsami. Tojo nicā dicuse űa'arā cūrē űa'arō ucū'quere besegusami. Na tojo wee'que wapa, bu'iri da'regusami", ni ojayucu niwī Enoc. ¹⁶ Nisoori masā nipe'tisere tū'satisama; "űa'a ni'i", nisama. Na űaro dia'cūrē weesī'rīsama. Masīrā waro weronojō ucūma'asama. Na yere űasārā, āpērārē añurō ucūta'sasama.

Jesucristore ējōpeorārē werecasā'que ni'i

¹⁷ Yū'ū mairā, marī wiogu Jesucristo besecū'cārā masārē todūporopū nī'quere wācūña. ¹⁸ Masārē a'tiro nicārā niwā: "A'ti űmūco pe'tiati dūporo masā no'o űaro Ō'acū yere bujicā'rāsama. Ō'acūrē űatirā, na űa'arō űaripejasere weerāsama", nicārā niwā. ¹⁹ Jesucristore ējōpeorārē ducawaticā weesama. Na űa'ase űaripejase dia'cūrē weesama. Espīritu Santure mooma.

²⁰ Masā pūrīcā yū'ū mairā, Jesucristore nemorō ējōpeo, wācūtutuawā'cāña. Masā ējōpeose diacjū nise ni'i. Ō'acūrē sērīrā, Espīritu Santu masārē masīse o'ose me'rā sērīña. ²¹ Ō'acū masārē ma'isere wācūnu'cūcā'ña. Acobojoticā'ña. Marī wiogu Jesucristo marīrē pajaña'gū, cū me'rā catinu'cūsere o'ogusami. Cū o'otjere e'catise me'rā co'teyuya.

²² Āpērā Jesucristo yere "¿Diacjūta nisariba?" nīrārē pajaña'ña. Narē añurō ējōpeocā weeya. ²³ Āpērā nisoori masā bu'esere siruturārē diacjūnu'cōña. Wi'i űjūrī wi'i po'pearū nīrārē wejewijaarā weronojō narē pecame'epū wa'abo'cārārē yū'rucā weeya. Āpērā űa'ase weepoyū'rua'cārārē weetamusī'rīrā, pajaña'ña. Masāpū na űa'arō weesere pē'rīpejari nīrā, ne cā'rō na tojo weesere űaticā'ña.

Ō'acūrē e'catitūose ni'i

²⁴⁻²⁵ Ō'acū tutuayū'rugū marī űa'arō weeri nīgū, cā'mota'amasīsami. Tojo nicā cū tutuase me'rā cū tiro, cū asisteropū marīrē bu'iri marīrā nidutigū miamasīsami. Topure e'catiyū'ruarāsa'a. Ō'acū ni'cū nīgū marī wiogu Jesucristo wērīse me'rā marī pecame'epū wa'abo'cārārē yū'ruocu niwī. Cūrē nipe'tirā "Añuyū'ruami, nipe'tirā bu'ipū wiogu nimi", wiopesase me'rā ni ējōpeoato. "Nipe'tirā a'ti turicjārārē dutigū wiogu waro nimi", niato. "Ne waropū, a'tiro nicā, be'ropū quē'rārē mejārōta nimi", ninu'cūato. Tojota nīrōūa'a.

Tocā'rōta oja'a.

Juda

Be'ropu wa'atjere Jesucristo Juãrẽ wéréca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Juã só'oní'que pũrĩrẽ oja'cũta ojacu niwĩ. Cũ bu'iri da'rero Patmos wãmetiri nucũrõpu ní'gũ, ojacu niwĩ.

A'ti pũrĩ Õ'acũ cũ ɯa'caronojõta be'ropure a'tiro weegusami nisere wereri pũrĩ ni'i.

Juã quẽ'egũ weronojõ cũ i'a'quere ojacu niwĩ.

Cũ siete Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã Asiapu nirãrẽ ojacu niwĩ.

Jesucristo Juãrẽ quẽ'ese weronojõ i'o'que ni'i

¹ A'ti pũrĩ be'ropu wa'atjere Jesucristo wereri pũrĩ ni'i. Õ'acũ Jesucristore “Cã'rõacã be'ro a'tiro wa'arosa'a”, ni i'ocu niwĩ. Cũ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ tere masĩdutigu tojo werecu niwĩ. Be'ro Jesucristo yu'ũ Juã wãmetigure tere wereturiawĩ. Cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu ɯ'musecũ me'rã tojo weewĩ. Yu'uta Jesucristore da'rawã ñaco'tegu ni'i.

² Yu'ũ i'a'que nipe'tisere wereguti. Yu'ũ tu'o'que quẽ'rãrẽ wereguti. Õ'acũ ucũ'quere Jesucristo yu'ũre añurõ werewĩ.

³ A'ti pũrĩ oja'caronojõ wa'atjo cã'rõ da'sa'a. No'o a'ti pũrĩrẽ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ bu'egunojõ e'catise bocagusami. Tojo nicã a'ti pũrĩ Õ'acũ o'o'quere bu'ecã tu'orã pe'e quẽ'rã e'catise bocarãsama. No'o na a'ti pũrĩpu oja'quere diacjũ weerãnojõ e'catise bocarãsama.

Juã Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrãrẽ oja'que ni'i

⁴ Yu'ũ musã Asiapu nirã siete Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrãrẽ oja'a. Õ'acũ musãrẽ añurõ weeato. Musãrẽ añurõ ejerisãjãcã weeato. Õ'acũ ne waroputa ní'cu nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũcã'mi. Be'ropu quẽ'rãrẽ apaturi a'tigusami. Õ'acũ wio'gu dujiri cũmurõ pu'to siete Õ'acũrẽ wereco'terã bajutirã nu'cũma. Na topu nu'cũrã Espĩritu Santure nipe'tise tutuase cuogu nimi, nisĩ'rĩrã weema. Na quẽ'rã musãrẽ añurõ weeato.

⁵ Tojo nicã Jesucristo musãrẽ añurõ weeato. Cũ Õ'acũ ye cjasere queoro weregu nimi. Cũta nipe'tirã wẽrĩ'cãrã duporo masãmu'tã'cu nimi. Cũ nipe'tirã a'ti di'tacjãrã wiorãrẽ dutimi. Marĩrẽ ma'imi. Cũ wẽrĩ'gũ, cũ ye dí me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yu'ruowĩ. ⁶ Cũ wẽrĩse me'rã marĩ wiorã wa'apã. Tojo nicã Õ'acũ yere da'rari masã sãjãpã. Cũ pacu dutisere da'rato ní'gũ marĩrẽ tojo weecu niwĩ. Cũrẽ añurõ e'catipeorã. Tojo tutuagu ninu'cũgũsami. Tojota niato.

⁷ Musã tu'oya. Õ'acũ bese'cu Cristo o'mecururipu dijatigusami. Cũ a'ticã, nipe'tirã i'arãsama. Tojo nicã cũrẽ wẽjẽ'cãrãputa i'asãjãrãsama. Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã cũ a'ticã i'arã, utirãsama. Tojota wa'arosa'a.

⁸ Marĩ wio'gu Õ'acũ tutuayu'rũnu'cãgũ a'tiro nimi: “Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupu ni'i.” Õ'acũ ne waroputa ní'cu nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũmi. Be'ropu quẽ'rãrẽ apaturi a'tigusami.

Juã Jesucristore quẽ'ese weronojõ i'a'que ni'i

⁹ Yu'ũ Juã musã acaweregu weronojõ ni'i. Musã weronojõta yu'ũ quẽ'rã pi'eti'i. Marĩ ni'cãrõnojõ Õ'acũ põ'rã ni'i. Tojo nicã ña'arõ wa'acã, Jesucristo marĩrẽ wãcũtutuasere o'omi. Yu'ũ Patmos wãmetiri nucũrõpu bu'iri da'reri wi'ipu niwã. Õ'acũ ye queti, Jesucristo ucũ'quere werese ye bu'iri topu niwã. ¹⁰ A'tiro wa'awu yu'ũre. Ni'cã soorĩnumu Espĩritu Santu tutuaro me'rã quẽ'ese weronojõ i'owĩ. Wãcũña marĩrõ yu'ũ sẽ'ema pe'e tutuaro ucũcã tu'owu. Cũ ucũse coroneta putiro weronojõ busawu. ¹¹ Cũ yu'ũre a'tiro niwĩ:

—Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupu ni'i. Nipe'tise mu'ũ i'asere ni'cã pũrĩpu ojaya. Mu'ũ oja'quere Asiapu nirã siete cururi Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrãrẽ o'õya. Na a'ticũrã nima: Éfesocjãrã, Esmirnacjãrã, Pérgamocjãrã, Tiatiracjãrã, Sardicjãrã, Filadelfiacjãrã, tojo nicã Laodiceacjãrãrẽ o'õya, niwĩ.

¹² Cũ tojo ucũcã tu'ogu, yu'ũ ¿noa niti? ní'gũ, majãmi'i'awũ. Sietepagu si'ose uru me'rã wee'quepagure i'awũ. ¹³ Tepagu wa'terõpu ni'cũ masũrẽ i'awũ. Cũ su'tiro yoarõjore sãñawĩ. Cũ cutiropu uru me'rã wéeca dare du'tewĩ.

¹⁴ Cũ poari añurõ butise poari niwũ. Cũ caperi pe'e pecame'e ẽjũrĩ põ'rã weronojõ asiwu. ¹⁵ Cũ du'pocãrĩ cõme asipa'acju pecame'epu ẽjũrõ weronojõ niwã. Cũ ucũse peje maarĩ pu'ejã o'maburose weronojõ busawu. ¹⁶ Cũ diacjũcamocãpu siete ñocõarẽ

cuowī. Cū useropu ni'cā pjī wiori pjīrē cuowī. Ti pjī púaperi osoyojaca pjī niwū. Cū diapoa umucocjū mujjipū uputu asistero weronojō niwū.

¹⁷ Cūrē ī'aucuagu, wērigū weronojō cū du'pocārī tiro bu'ruque'acāti. Yu'u tojo wa'acā ī'agū, cū diacjūcamocā me'rā űapeo, yu'ure niwī:

—Uiticā űa. Yu'uta nimu'tāgū, nituogapu ni'i. ¹⁸ Catinu'cūgū ni'i. Toduporopure wēriwū. Ni'cārōacārē catinu'cūcā'a. Yu'u masārē wēri'dutimasī'i. Pecame'epu wa'adutimasī'i. Āpērā quē'rārē “Pecame'epu wa'asome”, nīmasī'i. ¹⁹ Mu'u ī'a'quere, ni'cārōacā nisere ojaya. Be'ropu mu'u ī'atje quē'rārē ojaya. ²⁰ Apeyere masā toduporopu masīno'ña marī'quere wereruti. Ā'rā siete űocōa a'tiro nīsī'rīrā weema. Na yu'ure ējōpeose cururicjārā wiorā su'ori nīrā nima. Siete sī'ose uru me'rā wee'quepagu quē'rā a'tiro nīsī'rīrō wee'e. Te ticusepagu yu'ure ējōpeose cururicjārā nima, nīsī'rīrō wee'e, niwī.

2

Ēfesocjārārē oja'que ni'i

¹ Jesucristo a'tiro niwī:

“Ēfesocjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ni ojaya: ‘Yu'u siete űocōarē diacjūcamocāpu cuo'o. Tojo nicā siete sī'ose uru me'rā wee'quepagu wa'teropu sija'a. ² Nipe'tise masā weesere yu'u masī'i. Masā da'rase, masā wācūtutuasere masī'i. Tojo nicā űa'arō weerārē masā uatisere masī'i. Masā basu āpērā na nisetisere ī'amasī'i. Na “Jesucristo besecū'cārā ni'i”, nima. Tojo nimirā, nitima. Tojo weerā narē ī'arā, “Nisoorā nima”, ni'i. Masā na tojo weesere masī'i. ³ Yé cjasere da'rārā, masā uputu pi'etiwa. Masā te pi'etisere nu'cawū.

⁴ “Masā añurō weemicā, apeyenojō musārē werenemosī'rī'i. A'tiro ni'i. Masā ne waro ma'inu'cā'caro weronojō weewe'e. ⁵ Tojo weerā masā ne waropu añurō wee'quere wācūña. Masā űa'arō wee'quere bujawetiya. Ne waropu niseti'quereta weeya tja. Masā ducayuticā, masā ya curuacjāgū sī'ocjure cō'agūti. ⁶ Apeye masā weese pe'e añu ni'i. Nicolaifa wāmetiri curuacjārā weesetisere masā ne cā'rōacā uawe'e. Yu'u quē'rā tere ne uawe'e.

⁷ “Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya. A'tiro ni'i. Yu'u pacu tiro añurō Paraiso wāmetiropu ni'cāgū yucūgu ni'i. Añurō wee yu'rawetirā ējōpeodu'tirā tigu dūcare ba'a, catinu'cūrāsama”, ni ojaya”, niwī.

Esmirnacjārārē oja'que ni'i

⁸ Apaturi Jesucristo ninemowī tja:

“Esmirnacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: ‘Yu'uta nimu'tāgū, nituogapu ni'i. Yu'u wēri masā'cu ni'i. ⁹ Nipe'tise masā weesere masī'i. Masā pi'etise, pajasecuosere masī'i. Tojo pajasecuomirā, peje cuorā weronojō ni'i. Apeyere masī'i. Āpērā “Judío masā ni'i”, nima. Tojo nimirā, musārē űa'arō ucūma. Na judío masā waro nitima. Na wātī ya curuacjārā nima. ¹⁰ Masā pi'etiatjere uiticā űa. Wātī ni'cārērā masā ējōpeosere du'udutigu bu'iri da'reri wi'ipu sājācā weegusami. Masā yoaticā diez nūmurīta pi'etirāsa'a. Tojo weemicā, téé wēri'rapu tojota ējōpeoyapaticā űa. Yu'u tiro ropu musārē catinu'cūcā weeguti.

¹¹ “Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya. A'tiro ni'i. Queoro wee yu'rawetirā ējōpeodu'tirā pecame'epu wa'asome”, ni ojaya”, niwī.

Pérgamocjārārē oja'que ni'i

¹² Jesucristo ninemowī tja:

“Pérgamocjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: ‘Yu'u púaperi osoyojaca pjī wiori pjīrē cuogu ni'i. ¹³ Yu'u masā nipe'tise weesere masīpe'ocā'a. Masā ya macā Pérgamo quē'rārē masī'i. Ti macāpu wātīa wiogu dutiro cuosami. Topu nimirā, masā yu'ure sirutunu'cū'u. Yu'ure ējōpeodu'uwe'e. Sō'onicatoro masā ya macā wātī nūrōpure a'tiro wa'acaro niwū. Antipas wāmetigu Ō'acū ye cjasere queoro werecu niwī. Āpērā cūrē masā wa'teropu nigūrē wējēcō'acārā niwā. Tita quē'rārē masā yu'ure ne ējōpeodu'utiwu.

¹⁴ “Apeye musārē a'tiro werese cuo'o. Duporopu ni'cū Balaā wāmetigu nicu niwī. Cū Balac wāmetigure a'tiro bu'ecu niwī: “Mu'u Israe curuacjārārē űa'arō weedutiya”, nicu niwī. “Narē masā ējōpeogure o'o'que di'ire ba'adutiya”, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, Balac na wējē űubuepeo'que di'ire Israe curuacjārārē ba'aduticu niwī. Tojo nicā na űa'arō a'metārābajaque'aticā weecu niwī. A'tocatero masā wa'tero ni'cārērā Balaā weeduti'quennojōrē sirutuma. ¹⁵ Apeye quē'rārē ni'cārērā yu'u yabisere a'tiro weema.

Nicolaíta wāmetiri curuacjārā bu'esere sirutuma. Ne du'usī'rītima. ¹⁶ Tojo weerā nipe'tise musā ña'arō weesere bujawetiya. Musā ducayuticā, musā tīropu wa'aguti. Ya pji wiori pji ɯseropu ɯori pji me'rā musārē bu'iri da'reguti.

¹⁷ "Espiritu Santu yu'ure ējōpeorārē ucūmi. O'meperi ɯorā cū ucūsere tu'oya. Queoro wee yu'rawetigu ējōpeodu'utigure manā wāmetise ɯ'muse cjasere ecagusa'a. Tojo nicā cārē ūtāpe butiri pe'o'oguti. Ti pepu masīno'ña marīrī wāmerē ojanō'rōsa'a. Ne ni'cū te wāmerē masīsosome. Ti pere ɯogū dia'cū masīgūsami', ni ojaya", niwī.

Tiatiracjārārē oja'que ni'i

¹⁸ Jesucristo ninemowī tja:

"Tiatiracjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yu'u Ō'acū macū caperire pecame'e ūjūrī pō'rā weronojō ɯogū ni'i. Tojo nicā yu'u du'pocārī cōme asipa'acju weronojō ni'i. ¹⁹ Nipe'tise musā weesere masipe'ocā'a. Musā ma'ise, ējōpeose, a'merī weetamuse, wācūtutuasere masī'i. Ni'cārōacārē musā ne waro wee'caro nemorō añurō weerā wee'e. ²⁰ Tojo nimicā, apeye musārē weresī'rī'i. A'tiro ni'i. Musā sō'onico Jezabere cō'awe'e. Co "Ō'acū wereduti'quere wereturiago wee'e", nimimo. Tojo nimigō, yu'ure da'racoterārē nisoosere bu'emo. Narē ña'arō wee, no'o ɯaro a'metārābajaque'aticā weemo. Tojo nicā wa'icu di'ire, na yee'care ējōpeose o'o'que di'ire ba'acā weemo. ²¹ Ti nūmupū co ña'arō wee'quere bujaweti ducayudutimiwā. Ne ducayusī'rītimo. Co ña'arō a'metārāsere du'usī'rītimo. ²² Tojo weegu co ña'arō weesere du'uticā l'agū, core dutiticā weeguti. Co me'rā ña'arō wee a'metārārārē uputu pi'eticā weeguti. ²³ Co pō'rārē wērīcā weeguti. Tojo weecā, nipe'tirā Jesucristore ējōpeose cururicjārā a'tiro nirāsama: "Cū masā tu'ofña'sere masīmi", nirāsama. "Na po'peapu wācūsere, ūsā quē'rārē masīpe'ocā'mi", nirāsama. "Marī nisetisere queoro wapeyegusami", nirāsama. ²⁴ Āpērā musā Tiatirapū nirā Jezabel bu'esere siruturā, wātīa wiogu ye cjasē ya'yiosere masitirānojo pe'ere a'tiro nigūti: "Musārē apeye dutinemosome. ²⁵ A'te dia'cūrē weeya. Musā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Téé yu'u a'tiri curapu weenu'cūcā'ña." ²⁶ Queoro yu'u ɯaronojō wee yu'raweti ējōpeodu'utirā, tojota weeyapaticā'ña. Tojo weerārē wiorā wa'acā weeguti. ²⁷ Yu'u pacu yu'ure nipe'tise macārīcjarā wiogu sōrōwī. Yu'u quē'rā narē mejārōta sōrōgūti. Yarā a'tiro weerāsama. Ña'arārē tutuaro me'rā dutirāsama. Cōmegū me'rā bapari di'i me'rā yee'queparure paamutōrō weronojō narē weerāsama. ²⁸ Apeye quē'rārē yu'u ɯaro weenu'cūgūrē a'tiro weeguti. Narē su'ori nigū weronojō nigūsami. Ñocōawū bo'reque'ari cura mujātigu weronojō nigūsami. ²⁹ Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi ɯorā cū ucūsere tu'oya", ni ojaya", niwī.

3

Sardi wāmetiri macācjarārē oja'que ni'i

¹ Jesucristo ninemowī tja:

"Sardicjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yu'u siete Ō'acūrē wereco'terā bajutirārē ɯo'o. Na Espiritu Santure nipe'tise tutuase ɯogū nimi, nisī'rīrā weema. Tojo nicā ticurāta tja ñocōarē ɯo'o. Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Musā "Ō'acū yere añurō weema" nino'rā ni'i. Tojo nimirā, wērī'cārā weronojō ni'i. Cū yere ne weewe'e. ² Tu'omasīña. Musā añurō weese pe'tiro wee'e. Du'saseacārē añurō weeya. Musā weesere a'tiro i'a'a. Ō'acū i'orōpūre musā queoro weewe'e. ³ Musārē bu'e'quere wācūña. Tereta sirutuya. Musā queoro weetisere bujawetiya. Tojo weeticā, yu'u yajari masū weronojō weeguti. Wācūña marīrō musā tīropu bu'iri da'regu wa'aguti.

⁴ "Tojo nimicā, ti macā Sardi musā wa'teropūre pejetirācā añurō weerā nima. Na ña'arō weesere i'acūu sirututima. Su'ti ū'irītīrā weronojō nitima. Añurō wee'cārā niyurā, yu'u me'rā nirāsama. Su'ti butise sāñārā weronojō bu'iri marīrā nirāsama. ⁵ Āpērā quē'rā añurō wee yu'rawetirā ējōpeodu'utirānojo su'ti añurō butise sāano'rāsama. Catinu'cūse ɯorā na wāmerē oja'oca pūrīpu ɯorā na wāmerē ne coeno'some. Coeno'rōnojo o'orā, yu'u pacu i'orōpūre yu'u "Narē masī'i", nigūti. Mejārōta cārē wereco'terā i'orōpu quē'rārē nigūti. ⁶ Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi ɯorā cū ucūsere tu'oya", ni ojaya", niwī.

Filadelfiacjārārē oja'que ni'i

⁷ Jesucristo ninemowī tja:

"Filadelfiacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yu'u ña'ase moogū, diacjū nigū ni'i. Yu'u dūporocjū wiogu Davi ya sawire ɯo'o. Yu'u ni'cūta

masā Ō'acū tiropū wa'acā weemasī'i. Āpērā wa'aticā quē'rārē weemasī'i. Yu'u pāocā, ne apī bi'amasītimi. Bi'acā quē'rārē, ne apī pāomasītimi. Musārē a'tiro wereguti. ⁸ Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Yu'u musārē peje yé cjasere wereatjere cūuwū. Tere weemasī'i. Ne ni'cū tere cā'mota'amasītimi. Musā tutuatirā ni'i. Tutuatimirā, yé bu'esere añurō yu'ti'i. Yé cjasere āpērārē ucūrā, "Cūrē masī'i", ni'i. ⁹ Āpērā a'tiro nisama: "Judío masā ni'i", nisama. Tojo nimirā, judío masā waro nitima. Nisoori masā wātīa wiogu ya curuacjārā nima. A'tiro weeguti narē. Narē musā duporo ejaque'acā weeguti. Yu'u tojo weecā, yu'u musārē ma'isere masīrāsama. ¹⁰ Musārē mejēcā wa'acā wācūtutuduti'quere queoro weewū. Tojo weegu nipe'tirā a'ti turicjārā pi'etiri cura musārē co'teguti. Nipe'tirā a'ti turicjārārē ¿de'ro ējōpeomitina? nigū, narē pi'eticā weeguti.

¹¹ "Maata a'tiguti tja. Musā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Musā queoro weetirā, Ō'acū musārē o'oboca be'to, cū "O'oguti" ni'quere bajuriobosa'a. Āpērārē o'obosami. Tojo weerā queoro weenu'cūcā'ña. ¹² Añurō wee yu'rūweti ējōpeodu'utirārē yu'u pacu pu'to cūgūti. Na cū ya wi'i cjase botari weronojō cū pu'to ninu'cūrāsama. Yu'u pacu wāmerē napure ojaguti. Cū ya macā wāme quē'rārē ojaguti. Cū ya macā, ape ma'ma macā Jerusalé wāmeti'i. Ti macā u'muse cja macā ni'i. A'ti nucūcāpu dijatirosa'a. Yu'u quē'rā narē yu'u wāme, ma'ma ape wāme ojaguti. ¹³ Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya', ni ojaya", niwī.

Laodiceacjārārē oja'que ni'i

¹⁴ Jesucristo ninemowī tja:

"Laodiceacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: 'Yu'u diacjū ucūgū ni'i. Ō'acū ye quetire queoro werenu'cūgū ni'i. Ō'acū yu'u me'rā nipe'tisere weecū niwī. ¹⁵ Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Yarā nimirāta, bu'iacā waro ējōpeo'o. Musā ējōpeorā waro nicā, añubopā. Yu'ure ējōpeoticā, ña'a nibosa'a. Yu'ure bu'iacā ējōpeocāma, totā ña'ayu'rua'a. ¹⁶ Musā tojo weesere yabiyu'rua'a. ¹⁷ Musā a'tiro ucū'u: "Peje cuo'o. Nipe'tise añurō wa'a'a. Ne du'sawe'e", ni'i. Musā ne tu'omasīwe'e. Pajasecuorā waro weronojō caperi bajuno'tirā, su'ti marirā weronojō ni'i. ¹⁸ Tojo weegu musārē nigūti. Musā uru pecame'erū ājñā apo'que yu'u cuosere ñe'eña. Pi'etimirā yu'ure ējōpeorā, uru cuorā weronojō ni'i. Tere cuorā, musā peje cuorā nirāsa'a. Apeye quē'rārē su'ti butise yu'u cuosere sāñaña. Musā tere sāñacā, bopoyase pe'tia wa'arosa'a. Yu'rūono'cārā nirāsa'a. Tojo nicā caperi piose yu'u cuosere ñe'eña. Musā te piōca be'ro añurō i'arāsa'a tja. Yé cjasere añurō masīrāsa'a. ¹⁹ Yu'u ma'irā nipe'tirārē tu'tibocure'e. Na ña'arō weesere du'udutigu tojo wee'e. Tojo weerā yé cjasere uputu weesī'rīña. Musā ña'arō wee'quere bujaweti ducayuya.

²⁰ "Tu'oya. Yu'u sājāasī'rīgū, ni'cū sope pu'to pisunu'cūgū weronojō ni'i. No'o yu'ure tu'ogu, cū me'rā nidutigu pāosōrōgūnojōrē a'tiro weeguti. Cū me'rā su'ori e'cati, ninu'cūgūti. Cū quē'rā yu'u me'rā mejārōta weegusami.

²¹ "Añurō wee yu'rūweti ējōpeodu'utirārē yu'u me'rā wiogu dujiri cūmurōpu dupoguti. Yu'umaricā, añurō wee yu'rūweti'cu yu'u pacu me'rā wiogu dujiri cūmurōpu ni'i. Tojota yu'u quē'rā narē mejārōta weeguti. ²² Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya', ni ojaya", niwī.

4

U'musepu na Ō'acūrē ējōpeosere i'a'que ni'i

¹ Be'ro yu'u Juā u'musepu i'amorōwū. Topu ni'cā sope susucā i'awū. Sō'onícatero coroneta putipju puti'caro weronojō busu'cūta tja ucūwī. A'tiro niwī yu'ure:

—A'topu mājātia. Be'ro wa'atjere ma'urē i'ogūtigu wee'e, niwī.

² Cū tojo nica be'roacā maata Espiritu Santu tutuaro me'rā yu'ure u'musepure miawī. Topu wiogu dujiri cūmurōrē i'awū. Ti cūmurōpu dujigate i'awū. ³ Cū ūtāpe pūrō asipa'ari pe weronojō bajugu niwī. Jasper o cornalina ūtā sō'acja wa'teri pe weronojō asipa'awī. Ti cūmurō sumutore ni'cā da bu'eda nimajāmisutuawū. Pūrō ya'sari da esmeralda wāmetiri pe weronojō asipa'awū. ⁴ Wiogu dujiri cūmurō tiropū veinticuatro wiorā dujise cūmurī niwī. Te dujise cūmurīpure ticūrāte tja wiorā bucūrā dujiwā. Na su'ti butisere sāñawā. Nānucū na dupopapure uru me'rā wee'que be'torire pesawā. ⁵ Ō'acū wiogu dujiri cūmurōpure bupo ya'baro weronojō bajuwū. Tojo nicā bupo paaro weronojō pūrō busuwū. Ti cūmurō tiro siete sī'ose tuturi nu'cūwū. Te tuturinucūta tja Ō'acūrē wereco'terā bajutirā nima. Náta Espiritu Santure tutuase cuogu nimi, nisī'rīrā weema. ⁶ Apeye quē'rā ti cūmurō tiro dia pajiri maa weronojō bajuro acostiro niwū.

Ti cūmurō sumutopu āpērā ba'paritirā catirā weronojō bajurā nu'cūwā. Nipe'tiro na diapoapu, na sē'emapure caperi cuobi'awā. ⁷ Nimu'tāgū yai pajigu sō'agū weronojō bajuwī. Cū be'rocjū wecu weronojō bajugu niwī. Cū be'rocjū masū weronojō diapoatigu niwī. Cū be'rocjū á pacu wuūwā'cāgū weronojō bajugu niwī. ⁸ Nipe'tirā nānucū seis wuūse cuowā. Na wuūse bu'i, na wuūse docapu caperi weronojō bajuse peje cuowā. Na umucore, űamirē a'tiro busunu'cūwā:

Ō'acū marī wioгу аñubutiagu, űa'ase moogū nimi.

Tutuayu'ragu nimi.

Cūta nimi ne waroputa ní'cu.

A'tiro nicā quē'rārē ninu'cūcā'mi.

Be'ropu quē'rārē apaturi a'tigusami, niwā.

⁹ Wioгу dujiri cūmurōpu dujigu, catinu'cūgūrē na ba'paritirā añurō ucū, e'catise o'owā. ¹⁰ Na tojo weesetirinacū sō'onicārā veinticuatro wiorā bucurā cū dūporo ejaque'amujāwā. Cū catinu'cūgūrē űubuepeowā. Cū du'pocārī tīropu na ye uru me'rā wee'que be'torire cūwā. Tojo nicā na veinticuatro wiorā bucurā a'tiro niwā:

¹¹ Ō'acū āsā wioгу, mu'у аñubutiagu ni'i.

Mu'urē añurō ucūrōua'a.

Mu'у nipe'tirā yu'ruoro añuyu'ragu, tutuayu'ranu'cāgū ni'i.

Mu'у nipe'tisere wee'cu ni'i.

Mu'у uaro me'rā nipe'tise ni'i.

Te mu'у uaro me'rāta nipe'tise weeno'caro niwā, niwā.

5

Oveja wī'magū papera tūrūrē pāamasīse ni'i

¹ Ō'acū u'muse wioгу dujiri cūmurōpu dujiwī. Cū ni'cā papera tūrūrē diacjūcamocāpu cuowī. Ti tūrū pūaperi ojāca tūrū niwā. Sietetiri pi'rabi'aca tūrū niwā. ² Wioгу dujiri cūmurō pu'to ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu tutuagure ī'awā. Cū tutuaro me'rā a'tiro sērītiña'wī:

—¿Noanojō a'ti tūrūrē pāomasīacju añugū niti?

³ Ne ni'cū u'musepu nigū, a'ti nucūcāpu nigū, tojo nicā a'ti turi docapu nigū ti tūrūrē pāamasītiwī. Tojo nicā ne cārō ti tūrūrē pāa bu'eacjure ī'ano'ña marīwā. ⁴ Yu'у Juā ne ni'cū ti tūrūrē pāamasīticā, te oja'quere bu'emasīticā ī'agū, pūrō utiwa. ⁵ Yu'у utiri cura ni'cū wioгу bucu yu'ure niwī:

—Tocārōta utiya. Dūporocjū wioгу Davi pārāmi nituriagu añurō wee yu'ruwetitojawī. Cū Judā ya curuacjū yai sō'agū tutuamu weronojō wioгу nimi. Cū a'ti tūrūrē pāamasīmi. Te pi'rabi'a'que quē'rārē pāamasīmi.

⁶ Cū tojo nīca be'ro yu'у Cristo masāmujāa'cure ī'awā. Cū oveja wī'magū wējēno'cu weronojō bajuwī. Cū wioгу dujiri cūmurō pu'to catigu nu'cūwī. Sō'onicārā ba'paritirā catirā weronojō bajurā, tojo nicā wiorā bucurā wa'teropu nu'cūwī. Cū siete capesa'ri cuogu niwī. Ticuseta tja caperi quē'rārē cuowī. Cū capesa'ri tutuase cuogu nimi, nisī'rīrō wee'e. Cū caperi pe'e a'tiro nisī'rīrō wee'e. Cū Espīritu Santure cuomi. Tojo weegu nipe'tisere, nipe'tīropu nisere masīpe'ocā'mi, nirō wee'e. ⁷ Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wioгу dujiri cūmurō pu'topu wa'awī. Topu wioгу diacjūcamocāpu cuōca tūrūrē miwī. ⁸ Cū tojo weecā ī'arā, na ba'paritirā catirā weronojō bajurā, tojo nicā veinticuatro wiorā bucurā cū du'pocāpu ejaque'awā. Nānucū buapūtēse pacare cuowā. Nānucū uru me'rā wee'que pari baparipe cuowā. Te pari u'mūtise űjūamorōsere poosetise pari niwā. Te u'mūtise Ō'acūrē ējōpeorā na sērīse ni'i, nisī'rīrō wee'e. ⁹ Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure apeye ma'ma basasere basapeowā. A'tiro niwā:

Mu'у añugū ni'i.

Mu'у a'ti tūrūrē miimasī'i.

A'te pi'rabi'a'quere pāamasī'i.

A'tiro ni'i.

Mu'у wējēno'cu niwā.

Mu'у wērīse me'rā, mu'у dí me'rā nipe'tirā masā Ō'acū yarā niato nigū wapayecu niwā.

Nipe'tise cururicjārārē, mejēcā ucūrārē, nipe'tīropu nirārē Ō'acū yarā wa'acā weecu niwā.

Tojo weegu mu'у a'ti tūrūrē miimasī'i.

¹⁰ Ō'acū yarārē wiorā sājācā weecu niwā.

Tojo nicā Ō'acū yere da'rari masā sōrōcu niwā.

Nipe'tirocjārārē dutirāsama, ni basawā.

¹¹ Be'ro yu'u u'musepu nirā Ō'acūrē wereco'terā pājārārē ī'awū. Na ucūsere tu'owu. Na pājārā a'tiro weewā. Wiogu dujiri cūmurō sumuto, tojo nicā ba'paritirā catirā weronjoḅ bajurā, āpērā wiorā bucurā sumuto nu'cūmajāmisutuawā. Pājārā waro niyu'ruoqujocā'wā. ¹² Tutuaro me'rā a'tiro niwā:

Oveja wī'magū na wējēno'cu aḅugū waro nimi.

Tojo weegu nipe'tirārē dutimasīmi.

Nipe'tisere cuomasīmi.

Nipe'tisere masīpe'omi.

Tutuagu nimi.

Nipe'tirā “Aḅuyu'ruami” nino'gū nimi.

Cū Ō'acū asistesere cuogu nimi.

Nipe'tirā cūrē ḅubuepeoma, ni basawā.

¹³ Be'ro āpērā ucūse quē'rārē tu'owu. Na a'ticurā niwā: Nipe'tirā Ō'acū wee'cārā u'musepu nirā, a'ti di'tapu nirā, di'ta po'peapu nirā niwā. Tojo nicā dia pajiri maapu nirā niwā. Na a'tiro basapeowā:

Wiogu dujiri cūmurōpu dujigire nipe'tirā ḅubuepeoato.

Nipe'tirā cūrē “Aḅuyu'ruami”, niato.

“Asistese, tutuase cuogu nimi”, niato.

Tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronjoḅ bajugu quē'rārē tojota ḅubuepeonu'cūcā'to, niwā.

¹⁴ Na tojo nicā tu'orā, sō'onīcārā ba'paritirā catirā weronjoḅ bajurā “Tojota wa'ato”, niwā. Āpērā veinticuatro wiorā bucurā ejaque'a, cūrē catinu'cūgūrē ḅubuepeowā.

6

Oveja wī'magū papera tūrūrē pāawā'cā'que ni'i

¹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronjoḅ bajugu ti tūrū pi'rabi'a'quere pāacā ī'awū. Cū pi'rabi'amū'tā'caro pāaca be'ro ni'cū sō'onīcārā ba'paritirā catise cuorā nimu'tāgū yai pajigu sō'agū weronjoḅ bajugu ucūsere tu'owu. Cū ucūse bupo paase weronjoḅ busuwu. A'tiro niwī:

—A'tia.

² Cū tojo nīca be'ro ni'cū cabayu butigire ī'awū. Cū bu'ipu pesagu ni'cā buacatjērē cuowī. Āpērā cūrē ni'cā be'to dupoapu pesari be'tore peowā. Cū a'mewējē wapata'a'cu apaturi a'mewējē wapata'aguti weewī tja.

³ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronjoḅ bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, apī catise cuogu wecu weronjoḅ bajugu nimu'tāgū be'rocjū ucūwī tja:

—A'tia, niwī.

⁴ Be'ro apī cabayu sō'agū wijawī. Cū bu'i pesagure a'ti turipu nirārē a'mewējēdutigu o'ówī.

—A'mequēse marīrō niticā'to, niwī. Masārē a'mewējēcā weewī. Cūrē pajiri pijjore o'owī.

⁵ Be'ro tja Ō'acū macū oveja wī'magū weronjoḅ bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī. Cū tojo weecā, apī catise cuogu masū weronjoḅ diapoatigu ucūwī:

—A'tia, niwī.

Be'ro apī cabayu ḅigūrē ī'awū. Cū bu'ipu pesagu ni'cārō nucūse queore cuowī.

⁶ Be'ro cuorā weronjoḅ bajurā wa'teropure ni'cū ucūcā tu'owu. A'tiro niwī:

—Ba'ase a'tiro wapatirosa'a. Ni'cā kilo trigo peri ni'cā numu da'rawapata'ase weronjoḅ wapatirosa'a. I'tia kilo cebada peri ni'cā numu da'rawapata'ase weronjoḅ wapatirosa'a. U'se piritari ba'ase, tojo nicā u'seducaco vino pe'ticā weeticā'to, niwī.

⁷ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronjoḅ bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī. Cū pāacā, apī catise cuogu á pacu wuwā'cāgū weronjoḅ bajugu ucūcā tu'owu:

—A'tia, niwī.

⁸ Be'ro apī cabayure ī'awū. Cū butiwijigu niwī. Cū bu'i pesagu Wērise wāmetiwī. Cū be'ro apī wēri'cārā na nirōcju pu sirutuawā'cātiwī. Oveja wī'magū a'ti turicjārārē cā'rōacā deco me'rā dujaro wējēdutigu o'ówī. A'mewējēse me'rā, ujaboase me'rā, dutitise me'rā boadutigu o'ówī. Tojo nicā wa'icūrā, yaiwa me'rā masārē wējēdutigu o'ówī.

⁹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronjoḅ bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, na Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorō ḅubuepeowuarore ī'awū. To docapu Ō'acūrē

ējōpeorā wējēno'cārā ejeripō'rārī niwā. Na cūrē ējōpeose bu'iri, tojo nicā Jesucristo ye quefire werese bu'iri wējēno'cārā niwā. ¹⁰ Na tutuaro me'rā ucūwā. A'tiro niwā:

—Wioḡu, añubutiagū, m'u'ñā'ase moogū ni'i. M'u' "Weeguti" n'iquere queoro wee'e. ¿De'ro nicā m'u' nucūcācārā ūsārē wējē'cārārē bu'iri da'rea'megūsari?

¹¹ Be'ro narē su'ti butisere o'owī. A'tiro niwī:

—Soonña yujupū. Āpērā masā acawererā Jesucristo yere wererā musā weronojō wējēno'rāsama. Musā soorāsa'a. Téé "Ticūrārē wējērāsama" n'ique wa'acāpu soorāsa'a, niwī.

¹² Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, di'ta pūrō narāsāwū. Mujīpū umacocjū na'it'a wa'awī. Wērī'cārārē bujawetirā su'ti ñise sñānō weronojō wa'awī. Mujīpū ñamicjū dī weronojō pūrō sō'awī. ¹³ Ñocōa quē'rā u'muarōpu n'icārā nucūcāpu burūdijawā. Na yucūduca wī'mase weronojō wa'awā. Yucūducamaricā wī'rō pūrō wa'acā, burūdija'a. Tojo weronojō wa'awā. ¹⁴ U'muse marī paperare tūrērō weronojō bajudutia wa'awū. Nipe'tise ūrūpagu, opañoa apesepu wa'awu. ¹⁵ A'ti umacocjārā wiorā ūtā tutiripu du'tiwā. Tojo nicā ūrūpagu cjase ūtāpaga pacase docapu du'tiwā. Āpērā quē'rā peje cūrōā, surara wiorā, tutuarā, da'raco'terā, da'raco'tetirā du'tiwā. ¹⁶ Na ūrūgūrē, ūtāpagare niwā:

—Ūsā bu'i burapejaya. Wioḡu dujiri cūmurōpu dujigu ūsārē bu'iri da'regu weemi. Ūsārē cā'mota'aya. Oveja wī'magū quē'rā ūsārē ūputu bu'iri da'regu weemi. Cā'mota'aya. ¹⁷ Masārē bu'iri da'reatji numu nitoja'a. ¿Noa pōtēobosari tere? ni caricūwā.

7

Israe ye cururicjārārē Ō'acū wāmerē ñaacūu'que ni'i

¹ Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu te pi'rabi'a'quere pāacā i'āca be'ro apye i'awū. Ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā a'ti nucūcāpure ba'paritise sumutoripu nu'cūcā i'awū. Nānucū wī'rō na tiro ejasere cā'mota'awā. Tojo weero wī'rō di'tapure, dia pajiri maapure, yucupagu bu'ipure wēeotiwa. ² Apī Ō'acūrē wereco'tegu quē'rārē i'awū. Cū mujīpū mujātiro pe'e a'tiwī. Cū Ō'acū catinu'cūgū wāme ñaacūurōrē cuowī. Ā'rā ba'paritirā di'tare, dia pajiri maarē dojorēdutino'cārā niwā. Cū narē caricūwī:

³ —Di'ta, maarē, yucupagure dojorētīcā'ña yujupū. Marī wioḡure da'raco'terārē na diapoapu cū wāmerē ñaacūuca be'ropu dojorēña, niwī.

⁴ Ciento cuarenta y cuatro mil masā Israe pārāmerā nituriase cururicjārā na diapoapu ñaacūuno'wā. ⁵ Judā ya curuacjārā doce mil ojañaacūuno'wā. Rubén ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Gad ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. ⁶ Āpērā Aser ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Neftalī ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Manasés ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. ⁷ Tojo nicā Simeō ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Levī ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Isacar ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. ⁸ Zabalō ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. José ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Benjamī ya curuacjārā quē'rā ticūrāta doce mil ñaacūuno'wā. Nipe'tirā na ye diapoaripure ñaacūuno'cārā dia'cū niwā.

Su'ti butise sñānarā pājārā Ō'acū pōtēorō nu'cūse queti ni'i

⁹ Israe ye cururicjārārē ñaacūuno'ca be'ro a'tiro i'awū. Pājārā masā nipe'tise cururicjārā, mejēcā ucūrā, nipe'tirocārāpure i'awū. Na wioḡu dujiri cūmurō pōtēorō, tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu pōtēorō nu'cūwā. Pājārā waro niwā. Ne ba'paqueota basiotiwā. Na su'ti butisere sña, pūrī opa querire cuowā. ¹⁰ Na caricūwā:

Ō'acū marī wioḡu marīrē yu'ruogu nimi.

Cū wioḡu dujiri cūmurōpu dujimi.

Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu quē'rā marīrē yu'ruogu nimi, ni caricūwā.

¹¹ Nipe'tirā Ō'acūrē wereco'terā wioḡu dujiri cūmurō sumutorpu nu'cūmajāmisatuawā. Tojo nicā sō'onīcārā wiorā bucurārē, āpērā catise cūrōā weronojō bajarārē majāmisatuawā. Na Ō'acūrē wereco'terā wioḡu dujiri cūmurō tiro ejaque'a, Ō'acūrē ñubueporā na diapoarire paamu'rīque'awā. ¹² A'tiro niwā:

A'tiro wa'ato marī wioḡure.

Nipe'tirā ñubuepeoato.

"Asistegu, masīpe'ogu nimi", niato.

Cūrē ējōpeoato.

Nipe'tirā “Añuyu'rūami”, niato.

Nipe'tirārē dutimi.

“Tutuayu'rūgu nimi”, niato.

A'te tojota ninu'cūato.

Tojota niato, ni ějōpeowā.

¹³ Ni'cū wiogu bucu yu'ure sērītiña'wī:

—Ā'rā su'ti butise sãñarā ħno'ocjārā niti? ħNo'opu a'tiapari? niwī. ¹⁴ Yu'u cārē yu'tiwu:

—Wioġu, mu'u masīsa'a.

Cū pe'e yu'ure niwī:

—Ā'rā nucūcācjārā pūrō pi'eticaterore na quē'rā pi'eti'cārā nima. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wērīse me'rā na ejeripō'rārīpu ña'ase moorā tojacārā niwā. ¹⁵ Tojo weerā na Ō'acū dujiri cūmurō tiro ninu'cūcā'ma. Cū ya wī'ipure umucorinacū, ñamirīnucū cū űaro weema. Wioġu dujiri cūmurōpu dujigu na me'rā nimi. Narē co'temi. ¹⁶ Na űjaboa, acowħonemosome. Narē mujīpū ħmħocjū ĩjħanemosome. Asise ñaisere tu'oña'nemosome. ¹⁷ Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wioġu dujiri cūmurō pu'topu nigū ovejare co'tegu weronojō narē co'tegusami. Aco wijari pepu miagūsami. Tere sī'rīrā, catinu'cūrāsama. Ō'acū nipe'tirā na ya'coco wijarārē tuucoegusami.

8

Papera tūrūrē na pi'rabi'atuo'que queti, tojo nicā uru me'rā weecaga ĩjħamorōpeocja queti ni'i

¹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu na pi'rabi'atuo'carore pāawī. Cū pāacā, nipe'tiro u'musepu di'tamarīa wa'awu. Ni'cā hora deco tojo wa'awu.

² Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā cū pu'to nu'cūrārē ĩ'awū. Narē nānucū putise coronetare o'owī. ³ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu a'tiwī. Cū u'mutise ĩjħamorōcja uru me'rā weecagare cuowī. Cū Ō'acūrē wa'icurā ĩjħamorō ħubuepeowħaro pu'topu ejanu'cāwī. Peje u'mutise cārē ĩjħamorōpeoatjere o'owā. Nipe'tirā Ō'acū yarā cārē sērī'que me'rā morēsu'u ĩjħamorōpeoatjere o'owā. Cū uru me'rā wee'caro u'mutise ĩjħamorōwħaropu wioġu dujiri cūmurō pōtħorōpu tere ĩjħamorōwī. ⁴ Cū ĩjħamorōse u'mutise o'me Ō'acū tiropu mujāawū. Ō'acū yarā cārē sērī'que me'rā morēsu'umjāawū. ⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu u'mutise ĩjħamorōwħaropu cjase pecame'e ĩjħamoa'quere u'mutise ĩjħamorōcjaru ħrēsāawī. Be'ro tiga cjasere a'ti nucūcāpure po'odijowī. Cū tojo wéeca be'ro ħapo paacā, ħpatu bususere tu'owu. ħapo ya'bacā ĩ'awū. Tojo nicā di'ta narāsāwū.

Ō'acūrē wereco'terā coroneta putiatje ni'i

⁶ Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā na coroneta putisere apoyuwā.

⁷ Nimū'tāgū putiwī. Cū putica be'ro yusuase peri a'ti nucūcāpure ħurudijawu. Tojo nicā pecame'e dí me'rā morē'que ħurudijawu. Tojo wa'acā, di'ta cārō decobocure ĩjħwū. Yucusapau quē'rā mejārōta decobocureputa ĩjħwū. Nipe'tise tá ĩjħpe'tia wa'awu.

⁸ Cū be'rocjū putiwī. Cū putica be'ro ni'cāgū ũrūgū ĩjħcju dia pajiri maajopu doqueño'owū. Ti maa decobocure dí maa wa'awu. ⁹ Dia pajiri maacjārā decobocure wērīwā. Yucusapau quē'rā ti maapu nise decobocure mirī ĩjħacō'ano'wū.

¹⁰ Be'ro, pħarā be'rocjū putiwī. Cū putica be'ro ħocōawū pajigu u'mħarōcju ħurudijawī. ħurudijagu, sī'orī tuturojo weronojō ĩjħdijawī. Cū diapure, o'majā maari'acāpure decobocure doquebi'peque'awī. ¹¹ ħocōawū “Sū'egū” wāmetiwī. Aco a'ti nucūcā cjase cū doqueque'a'caro ejatuaro aco sū'ese wa'awu. Te acore sī'rīrā, pājārā masā wērīwā.

¹² I'tiarā be'rocjū putiwī tja. Cū puticā, mujīpū ħmħocjū decobocure dojowī. ĩmħore decobocure bo'reyutiwī. ħamicjū tojota wa'awī. ħocōa quē'rā pājārā decobocure dojowā. Na decobocure ĩamipure ne bo'reyutiwā.

¹³ Be'ro ĩ'awū tja. Ni'cū á pacu a'ti umuco decopu wħucā ĩ'awū. Tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Āpērā i'tiarā Ō'acūrē wereco'terā puticā, ña'abutiaro wa'arosa'a a'ti nucūcācjārārē, niwī.

9

¹ Ba'paritirā be'rocjā putiwī. Cā puticā, ni'cū ņocōawū nucūcāpu burudija'cure ī'awū. Cūrē ni'cā sawi o'owā. Cope nibajudutidijari pe cja sawi niwū. ² Be'ro cū ti pere pāowī. Pāoca be'ro o'me pajiro wijawū. Ti pe cjase o'me mujīpūrē tuubi'acā'wū. Na'itī'a wa'awū. ³ Te o'me me'rā pājārā mū'murīwi'ia wūwijaawā. Nipe'tiropu wūse'sa wa'awā. Na mū'murīwi'ia a'ti nucūcācārā cutipa weronojō toawā. Na sipapure cutipa weronojō toacja cūowā. ⁴ Narē tāre, otesere, yucapagure dojorēdutigu mejēta weewī. Masā na diapoapu Ō'acū wāme ņaacūuno'ña marīrā dia'cūrē toadutiwī. ⁵ Narē toawējēdutiwī. Ni'cāmocuse mujīpūrī narē pūrīcā weedutiwī. Na toase cutipa weronojō pūrīwā. ⁶ Tojo wa'ari curare masā uputu wērīsī'rīmiwā. Na wērīsī'rīmicā, basiotiwū.

⁷ Mū'murīwi'ia cabayua a'mewējēse dūporo apoyu'cārā weronojō bajuwā. Na dūpopapu uru me'rā wee'que be'tori weronojō bajusere pesawā. Na diapoa masū diapoa weronojō bajuwū. ⁸ Na poarire numia weronojō poanū'motiwā. Na upicari weronojō bajuwū. ⁹ Na upure cā'mota'arā, cōmesu'ti weronojō bajusere cūowā. Na wūcā, uputu busuwū. Masā a'mewējērā wa'arātīrā, cabayua wejesepawū wa'aro weronojō busuwū. ¹⁰ Na sipapu toase cūose me'rā ni'cāmocuse mujīpūrī masārē toawā. ¹¹ Mū'murīwi'ia wiogu nibajudutidijari pejo wiogu nimi. Cūta ti pere sawipāawī. Cū wāme hebreo ye me'rā Abadón wāmetimi. Griego ye me'rā Apolión wāmetiwī. Dojorērī masū nimi, nisī'rīrō wee'e.

¹² Nimū'tāse ņa'ase pe'ti'i. Pūaro dū'sa'a.

¹³ Ni'cāmocurā be'rocjū putiwī. Cū puticā, ni'cū ucūcā tū'owū. Ō'acū nirōpu Ō'acūrē u'mūtise ūjūamorō ņubuepeowūaro uru me'rā wee'caro niwū. To bu'ipa ba'paritise capesa'ri niwū. Te wa'terupe Ō'acū ucūcā tū'owū. ¹⁴ Cū coroneta putigure a'tiro niwī: —Ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā dū'tenū'cō'cārārē pāaŋa. Na pajiri maajo Éufrates wāmetiri maa pu'to nima, niwī.

¹⁵ Cū tojo nica be'ro ā'rā pāano'wā. Na ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā nipe'tirā a'ti turicjārārē decobocurepu wējērā wa'awā. Narēta Ō'acū a'tiro weecu niwī. “Ti hora, ti nūmu, ti mujīpū, ti cū'ma nicā, musā bu'iri da'rērāsa'a”, ni besecūcū niwī. Queoro cū ni'caronojō wa'awū. ¹⁶ Na me'rā pājārā surara cabayua me'rā niwā. Narē pājārā waro doscientos millones nima nisere tū'owū.

¹⁷ Cabayua, tojo nicā na bu'i pesarā a'tiro bajuwā. Na bu'i pesarā na cutirote cā'mota'asere sō'arō, ya'saro, ewūro cūowā. Cabayua na dūpopare yaijo weronojō dūpopatiwā. Na ūseropu pecame'e ūjūwijawū. O'me wijawū. Tojo nicā azufre wāmetise ope weronojō sipise ūjūwijawū. ¹⁸ Te i'tiario pecame'e, o'me, azufre me'rā masārē decobocure wējēwā. ¹⁹ Cabayua na ūseri me'rā, na ye pīcōrī me'rā masārē wējēwā. Na ye pīcōrī yapari aña dūpoa weronojō bajuwū. Te me'rā masārē dutida'rewā.

²⁰ Āpērā masā pecame'e, o'me, azufre me'rā wērītīrā pe'e na ņa'arō weesere ne du'utiwā. Na wātīarē ējōpeosere du'utiwā. Na ējōpeose yee'que uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, bronce me'rā wee'que, ūtāperi me'rā wee'que, yucapagu me'rā wee'quere ņubuepeodu'utiwā. Te queose na ējōpeose yee'que peje ne ī'ati, ne tū'oti, ne sijawe'e. Tojo nimicā, ne ņubuepeodu'utiwā. ²¹ Tojo nicā masārē wējēcō'asere, na āpērārē dojorēsere du'utiwā. Apeyere, na no'o ūaro a'metārābajaque'atisere, āpērā yere yajasere ne du'utiwā.

10

Ō'acūrē wereco'tegu papera turīacā me'rā nu'cūse nī'i

¹ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu tutuagu u'mūsepu ni'cure dijaticā ī'awū. Cū o'mecurua decopu dijatiwī. Cū dūpoa bu'i bu'eda niwū. Cū ya diapoa mujīpū u'mūcocjū weronojō asistewū. Cū ņecārī ūjūsebotari weronojō bajuwū. ² Cū omocāpu papera pāāca turīacārē cūowī. Cū diacjūca dū'pocārē pajiri maajopu u'tacūunu'cūwī. Cūpe pe'ere di'tapu u'tacūunu'cūwī. ³ Cū topu nu'cūgū yaijo weronojō pūrō caricūwī. Cū caricūcā, siete bapoa ucūwā. ⁴ Na ucūca be'ro na ucūserē ojanū'cāmiwā. Tojo weeri cura ni'cū u'mūsepu nigū ya'ure niwī:

—Na bapoa ucūserē āpērārē wereticā'ña. Ojaticā'ña tere, niwī.

⁵ Be'ro yu'u dia pajiri maapu, di'tapu nu'cūcā ī'a'cu cū ya diacjūcamocārē sīomorōwī.

⁶ Cū a'tiro niwī:

—Ō'acū catinu'cūgū nimi. U'mūse, di'ta, pacase maarī nipe'tirā tepu nirārē wee'cu nimi. Ō'acū wāme me'rā nigūti. Marī yucue'que pe'tia wa'a'a. Yucuenemosome.

⁷ Ō'acārē wereco'tegu nituogu putinu'cārī curare a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū "Tojo weeguti" n'ique masīno'ña marī'que wa'abaque'orosa'a. Cū, cū ye queti weremu'tārī masārē "A'tiro weeguti" n'ique queoro wa'arosa'a, niwī.

⁸ Cū tojo nicā be'ro u'musecjū yu'ure "Ojaticā'ña" n'icu a'tiro niwī:

—Sī'i, maajopu, di'tapu u'tacūunu'cūgū tiropu wa'aya. Cū ya turi pāaca turiacārē miīña, niwī.

⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, yu'u cū tiropu wa'awu.

—Mu'u ya turire o'oya, niwū. Yu'u sērīcā tu'ogu, a'tiro niwī:

—Miīña. Ti pūrīrē ba'aya. Mu'u ba'acā, mumia mumi weronojō i'pitirosa'a. Mu'u paagapu pe'ere sū'ese dojorosa'a, niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā tu'ogu, yu'u ti turiacārē miiwū. Mii, ba'awu. Yu'u ba'acā, mumi weronojō i'pitiwu. Paagapu pe'ere sū'e nicāti. ¹¹ Be'ro Ō'acārē wereco'terā yu'ure niwā:

—Ō'acū cū ucūsere wereapogu wa'aya tja. Cū peje macārīcjārārē, peje di'tacjārārē, mejēcārī ucūrārē na ye cjasere weremi. Tere weregu wa'aya. Tojo nicā wiorā quē'rārē "Ō'acū tojo niami", ni wereya, niwā.

11

Puarā Ō'acū ye cjasere wereri masā wee'que ni'i

¹ Be'ro yu'ure a'tiro weewā. Ārūgū wi'i wéerā queocju weronojō bajucjue o'owā. Ō'acū yu'ure a'tiro niwī:

—Ō'acū wi'ire queogu wa'aya. Na u'mutise ūjūamorō űubuepeowuaro quē'rārē queoya. Topu űubuerā quē'rārē ba'paqueoya. ² Ō'acū wi'i sumutoma queoticā'ña. Te aperocjārārē o'o'que di'ta ni'i. Na cuarenta y dos mujpūrī Ō'acū ya macā Jerusalē di'tare dojorēnu'cūrāsama, niwī.

³ Be'ro Ō'acū ninemowī tja:

—Puarā yārā, yé cjasere wererārē o'oguti. Na peje umucori, mil doscientos sesenta numurī yé cjasere ucūrāsama. Na bujawetisere i'orā na weewaronojōpuma su'ti wāquisenojōrē sāña, ucūrāsama, niwī.

⁴ Ā'rā puarā yucugu olivo wāmetisepagu weronojō nima. Te puagu olivopagu Ō'acūrē da'raco'terā nima, nirō wee'e. Nāta tja puaga sī'osepa weronojō nima. A'ti nucūcācjū wioгу Ō'acū i'orōpu sī'onu'cūma. ⁵ Āpērā narē mejēcā weesī'ricā, na useropu pecame'e ūjūwijasama. Narē i'atu'tirārē ūjūacō'ape'ocā'sama. Tojo weerā nipe'tirā narē mejēcā weesī'rīrānojō wērīsama. ⁶ Na Ō'acū ye cjasere wereri curare acoro pejaticā weemasīsama. Tojo nicā acore dī weronojō dojocā weemasīsama. Apeyere, masārē no'o nisenojō ña'arō wa'acā weemasīsama. No'o na weesī'rīrō weemasīsama. ⁷ Na, narē wereduti'quere weretu'ajaca be'ro i'abajudutidijari pecjū ña'agū narē a'mewējēgūsami. Narē wapata'a, wējēcō'agūsami. ⁸ Na puarā ye upure masā na sijaropu pajiri macājopu cūrāsama. Ti macājo Jesucristore na wējēca macā ni'i. Ti macācjārā ña'arā nitjārā, Sodomacjārā, Egiptocjārā weronojō nima. ⁹ I'tia numu ape numu deco nipe'tise macārīcjārā, nipe'tise cururicjārā na ye upure i'arāsama. Tojo nicā nipe'tirā mejēcārī dia'cū ucūrā, nipe'tise di'tacjārā na ye upure i'arāsama. Tere yaadutisome. ¹⁰ Na Ō'acū yere wererā pi'ecuoro masārē tu'oña'cā weecārā niwā. Tojo weerā a'ti nucūcāpu nirā na wērī'quere i'arā, e'catirāsama. Na uputu e'catirā, a'merī apeyenojō o'orāsama. ¹¹ I'tia numu ape numu deco be'ro Ō'acū narē masōwī tja. Na wā'cānu'cācā i'arā, masā uputu ucuawā. ¹² Ni'cū u'musepu nigū narē tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Mujātia.

Cū tojo nicā tu'orā, na o'mecurua me'rā mujāawā. Na mujāacā, narē i'atu'ti'cārā i'awā. ¹³ Na mujāarī cura di'ta pūrō narāsāwū. Ti macāpure peje wi'seri burudijawu. Pājārā siete miltiri masā wērīwā. Āpērā du'sa'cārā uputu uirā, "Ō'acū u'musepu nigū tutuayū'runu'cāmi", niwā.

¹⁴ Puati ña'arō wa'atoja'a. Maata apero wa'abaque'orosa'a tja.

Ō'acūrē wereco'tegu cū putitao'que ni'i

¹⁵ Ō'acūrē wereco'tegu nituogu putiwī. U'musepu nirā tutuaro me'rā na ucūcā tu'owu. A'tiro niwā:

Ni'cārōacārē Ō'acū marī wioгу nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wioгу sājāmi.

Cū bese'cu Cristo tojota sājāmi.

Cū dutinu'cūgūsami, niwā.

16 Tojo wa'asere i'arā, sō'onícārā veinticuatro wiorā bucurā a'tiro weewā. Na wiorā dujise cūmurī Ō'acū pōtēorōpu dujirā cū tiro ejaque'awā. Cūrē űubuepeorā, na dūpopare paamu'rique'awā. 17 A'tiro niwā:

Ō'acū, űsā wiogu tutuayū'runu'cāgū, mu'urē e'catise o'o'o.

Mu'u ne warocjū, be'rocjū, a'tiro nicā quē'rārē ninu'cūgū ni'i.

Mu'u tutuase me'rā ni'cārōacā wiogu sājānu'cā'a.

Nipe'tirārē dutinu'cā'a.

Tojo weerā mu'urē e'catise o'o'o.

18 Nipe'tirā a'ti nucūcācjārā mu'urē uatirā uamiwā.

Mu'u narē bu'iri da'reri numu eja'a.

Tojo nicā wērī'cārā quē'rārē bu'iri da'reritero ni'i.

Ni'cārōacārē nipe'tirā mu'u yarārē wapayegusa'a.

Mu'u ye cjasere wereturiari masārē wapayegusa'a.

Wiopeesase me'rā mu'urē ējōpeorā wiorārē, mejō nirārē wapayegusa'a.

A'ti nucūcācjārārē dojorērā quē'rārē cō'arī numu ni'i, niwā.

19 Na tojo nica be'ro Ō'acū wi'i u'musepu nirī wi'i sope pāriwū. Ti wi'i po'peapare ni'cā acaro niwū. Ti acaro Ō'acū "A'tiro weeguti masā me'rā" ni, cū ojáca pjirē cuori acaro niwū. Tojo wa'áca be'ro bupo ya'bacā i'awū. Bupo paasere, tojo nicā mejēcā bususere tu'owu. Di'ta pūrō narāsāwū. Yusuase aco peri bu'a'que peri paca buruwu.

12

Numio ye queti, tojo nicā pīrō weronojō bajugu ye queti ni'i

1 Be'ro u'muarōpu mejēcā bajuse paca bajuacā i'awū. Ni'cō numiorē i'awū. Co mujipū umucocjēpu omabi'a'caro weronojō asistewō. Mujipū űamicjū bu'ipu nu'cūwō. Co dūpopare ni'cā be'to pesawō. Ti be'to doce űocōa cuowu. 2 Co ni'jipaco niwō. Co wuatji dūpopocā pūrino'gō upūta caricūwō. 3 Be'ro u'muarōpu mejēcā bajuse i'awū tja. Ni'cū pīrō weronojō bajugu sō'agūjore i'awū. Cū siete dūpopa cuowī. Diez capesa'ritigu niwī. Dūpopanucū pesase be'tori pesawī. 4 Cū pīcōrō me'rā decobocure u'musepu nirā űocōarē paastedijowī. Cū numio pō'rāticā, maata ba'aguti nígū, co tiro nu'cūwī. 5 Co ni'cū wī'magū wuawō. Cūta nipe'tirocjārā wiogu niacju niwī. Tutuaro me'rā masārē narē dutiacju niwī. Cū bajuáca be'ro maata Ō'acū tiro cū wiogu dujiri cūmurōpu miano'wī. 6 Numio pe'e masā marīrōpu Ō'acū apo'carōpu du'tiwō. Topu core peje mil doscientos sesenta numurī ba'ase ecawā.

7 Be'ro u'muarōpu a'mewējēse wa'awu. Ō'acūrē weroco'tegu Migue wāmetigu āpērā cū yarā Ō'acūrē weroco'terā me'rā pīrōjo me'rā a'mewējēwī. Pīrō quē'rā cū yarā me'rā a'mewējēwī. 8 Pīrō wapata'amasitiwī. Na u'musepure no'o nirō bocatiwā. 9 Ō'acū pīrōrē cō'acā'wī. Cūta ne warocjū pīrō nino'gū nimi. Cū wātī nimi. Nipe'tirārē a'ti nucūcācjārārē mejēcā ējōpeocā weegū nimi. Ō'acū cūrē, cū yarā me'rā nucūcāpu cō'adijowī.

10 Tojo wa'áca be'ro ni'cū u'musepu nígū tutuaro me'rā ucūdijocā tu'owu. A'tiro niwī: Marīrē yu'ruose nitoja'a.

Ō'acū tutuasere, cū marī wiogu nise nitoja'a.

Cū bese'cu Jesucristo tutuase me'rā cū wiogu nise quē'rā nitoja'a.

Ō'acū wātīrē u'musepu ní'cure a'ti nucūcāpu cō'adijowī.

Wātī umucorinucū, űamirīnucū a'tiro weewī.

Ō'acūpure weresāgū, marī acawerērā Ō'acū yarārē "Ña'arō tojo weema", ninu'cūwī.

11 Ō'acū yarā marī acawerērā wātīrē docaque'acā weewā.

Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wērīse me'rā, cū ye dí o'maburose me'rā tojo weewā.

Na catiri umucore ma'itirā, Ō'acū ye quetire werese me'rā cūrē tojo weewā.

Āpērā narē wējēsī'ricā, na weredu'utiwā.

Wērīsere uitiwā.

12 Wātīrē cō'ase ye bu'iri Ō'acūrē weroco'terā, nipe'tirā u'musepu nirā, e'catiya.

Nucūcāpu, dia pajiri maacjārāma űa'abutia'a.

Wātī masā tiropu uadijami.

Cārōacā yu'ure du'sa'a bu'iri da'reatjo nígū, tojo weemi, niwī.

13 Pīrōjo nucūcāpu cō'acā i'agū, wī'magū wua'core nurāwī. 14 Ō'acū pe'e core á pacu wuuse pacare o'owī. Te me'rā co pīrōjore du'tigo, wuūwā'cawō. Co masā marīrōpu

du'tiwō. Topu Ō'acū i'tia cū'ma ape cū'ma deco core ba'ase ecawī. ¹⁵ Be'ro pīrō diajo dojo, core miiburhato nigū cū useropu acore e'ocūuwī. Co numiorē o'maburoditigu tojo weewī.

¹⁶ Cū tojo weecā, di'ta core weetamuwā. Pīrō cū e'ocūuse diajo dojosere si'bisājācā weewu. ¹⁷ Tojo wa'acā i'agū, pīrō numio me'rā uayur'ruawī. Be'ro co pārāmerā nituriarā me'rā a'mewējēgū wa'awī. Na Ō'acū duti'quere weerā Jesucristo ye bu'esere ējōpeonu'cūrā nima. ¹⁸ Pīrōjo pajiri maa sumutopu ejanu'cāwi.

13

Puarā mejēcā bajurā ye queti nī'i

¹ Dia pajiri maa sumutopure ni'cū mejēcā bajugu wā'cāpa'awī tja. Cū quē'rā siete dūpopa cuowī. Apeyere diez capesa'ritiwī. Cū capesa'rinucū pesase be'torire cuowī. Cū dūpopapure Ō'acū yabise wāmerē ojaō'ono'wā. ² Cū yai weronōjō do'rowī. Cū buco weronōjō dū'pócātigu niwī. Cū pajigu yai weronōjō userotiwī. Pīrō cūrē cū tutuasere o'owī. Cūrē űa'arā wiogu dujiri cūmurōpu dūpowī. "Masā mu'u dutisere yu'tiato", niwī. ³ Ni'cā dūpopure űa'arī cāmīrōjo wā'ñarō weronōjō bajuwu. Yatica cāmīrō weronōjō niwā. Ti cāmīrōrē i'arā, a'ti nucūcācārā wērī masā'care weronōjō cūrē i'awā. Hpatu i'amarīa, cūrē sirutuawā. ⁴ Masā pīrō quē'rārē űubuepeowā. Cū mejēcā bajugure masārē dutimasīsere o'ose bu'iri tojo weewā. Mejēcā bajugure űubuepeorā, a'tiro niwā:

—Ne ā'rī weronōjō tutuayur'ragu marīmi. Ne ni'cū cū me'rā a'mewējēmasītisami, ni ējōpeowā.

⁵ Pīrōjo mejēcā bajugure a'tiro ucūcā weewī: "Nipe'tirā yu'ruoro ni'i yu'u", ni ucūcā weewī. Tojo nicā Ō'acū yabisere ucūwī. Pīrō cūrē "Cuarenta y dos mujipūrī masārē dutigu wa'aya", niwī. ⁶ Cū duti'caronōjōta weewī. Ō'acūrē űa'arō ucū, cū wāmerē, cū nīrō u'musepūre űa'arō ucūwī. Tojo nicā u'musepū nīrā quē'rārē űa'arō ucūwī. ⁷ Apeye quē'rārē pīrō Ō'acū yarā nucūcāpu nīrā me'rā cūrē a'mewējēdutigu o'owī. Narē a'mewējē wapata'atojagupū du'uwī. Cūrē nipe'tise cururicjārārē, nipe'tise di'tacjārārē, nipe'tise macārīcārārē, mejēcā ucūrārē dutimasīsere o'owī. ⁸ Nipe'tirā a'ti nucūcācārā mejēcā bajugure űubuepeowā. Na, na wāmerē Ō'acū macū oveja wī'magū weronōjō bajugu wējēno'cu ya pūrīpūre ojaō'ono'ña marīcārā niwā. Ti pūrī a'ti di'ta weenu'cārī cura catisē cuorārē ojaō'ono'ca pūrī nicaro niwā.

⁹ O'meperi cuorā a'tere tu'oya. ¹⁰ "Bu'iri da'leri wi'ipu sōrōno'rāsama" nino'cārā sājāārāsama. "Di'pjiyo me'rā wējēno'rāsama" nino'cārā ti pji me'rāta wējēno'rāsama. Tojo wa'ari curare Ō'acū yarā wācūtutuaya. Ō'acūrē ējōpeoya.

¹¹ Be'ro apī mejēcā bajugure i'awū tja. Cū di'ta po'peapu nī'cu mujātīwī. Cū oveja weronōjō puaro capesa'ritiwī. Cū ucūse pūrīcā pīrōjo weronōjō busuwu. ¹² Cū mejēcā bajugu yai weronōjō bajugu dutisere cuowī. Cū yai weronōjō bajugu cāmīrōjo yatino'masā'care a'tiro weebosawī. Nipe'tirā a'ti nucūcācārārē cūrē űubuepeocā weewī. ¹³ Be'ro cū basu pe'e mejēcā bajuse paca wee'owī. Masā i'orōpu pecame'e u'muarōpu nī'quere di'tapu dijaticā weewī. ¹⁴ Cūrē tutuase o'o'que me'rā yai weronōjō bajugure mejēcā bajuse paca wee'owī. Masārē yai weronōjō bajugure ējōpeodutigu tojo weewī. Narē yai weronōjō bajugu queosere yeedutiwī. Cū yai weronōjō bajugata di'pji me'rā cāmida'reno'cu nīnigū, catiwī. ¹⁵ Oveja capesa'ri weronōjō cuogu a'tiro weemasīsere cuowī. Yai weronōjō bajugu queose yee'quere caticā weemasīsere cuowī. Te me'rā cū queose yee'quere ucūdutiwī. Tojo nicā te yee'que queosere űubuepeotirārē wējēdutigu tojo weewī. ¹⁶ Apeyema nipe'tirārē a'tiro weedutiwī. Na diapoapure o na ya diacjūcamocāpūre apeyenojō ojaō'odutiwī. Mejō nīrārē, wiorārē, peje cuorārē, pajasecuorārē, āpērārē da'raco'terārē, da'raco'tetirārē tojo weedutiwī. ¹⁷ Tojo ojaō'ono'ña marīrāma ne duudutiti, ne duadutitino'wā. Tojo nicā cū wāmerē ojaō'ono'ña marīrā o cū wāme weronōjō bajusere moorā quē'rā mejārōta ne duudutiti, ne duadutitino'wā. ¹⁸ A'tere tu'omasise cuoroua'a. No'o tu'omasīgūnojō yai weronōjō bajugu wāmerē masīta basio'o. Cū cuori wāme masā wāme ni'i. Cū wāme seiscientos sesenta y seis ni'i.

14

Ciento cuarenta y cuatro mil masā Ō'acūrē basape'que ni'i

¹ Be'ro yu'u Ō'acū macū oveja wī'magū weronōjō bajugure űrīgū Sión wāmeticjūpu nu'cūcā i'awū. Cū me'rā pājārā ciento cuarenta y cuatro mil masā niwā. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronōjō bajugu wāmerē, cū pacu wāmerē na diapoapu ojaō'ono'cārā

niwā. ² Be'ro u'musepu uputu busudijaticā tu'owu. Peje maarī pu'eeja o'maburose weronojō busudijatiwū. Bupo pūrō paaro weronojō busuwū. Pājārā buapūtēsere buapūtērō weronojō busuwū. ³ Na ciento cuarenta y cuatro mil masā wiogu dujiri cūmurō pu'topu niwā. Na sō'onicārā ba'paritirā catise cuorā weronojō bajurā i'orōpu, tojo nicā wiorā bucurā i'orōpu basawā. Apeye ma'ma basasere basapeowā. Na dia'cū tere basamasiwā. Āpērā na basasere ne basamasitiwā. Na a'ti nucūcācārā wa'teropu nirā Ō'acū yu'rūono'cārā niwā. ⁴ Na ne ni'cāti numia me'rā ña'arō weeticārā niwā. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure no'o cū wa'aro sirutuwā. Na a'ti nucūcācārā wa'teropure yu'rūono'cārā niwā. Na Ō'acūrē, Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure ñubuepeo o'omū'tā'cārā nicārā niwā. ⁵ Na wa'terore nisoogu marīwī. Ō'acū i'orōpure bu'iri marīrā niwā.

I tiarā Ō'acūrē wereco'terā na were'que ni'i

⁶ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu u'muarōpu wūcā i'awū. Cū nipe'tirā a'ti nucūcācārārē pe'titise queti, Ō'acū masārē yu'rūomi nise quetire weregu niwī. Nipe'tise di'tacjārārē, nipe'tise cururicjārārē weregu niwī. Tojo nicā mejēcā ucūrārē, nipe'tise macārīcārārē te quetire weregu niwī. ⁷ Cū tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Ō'acūrē wiopesase me'rā ējōpeoya. “Cū añubutiagu nimi”, niña. Cū bu'iri da'reritore ejatoja'a. Cū u'musere, a'ti di'tare weecu niwī. Dia pajiri maa, nipe'tise no'o aco nise maarīacānojōrē weecu niwī. Cūrē ñubuepeoya, niwī.

⁸ Cū be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu a'tiwī. A'tiro niwī:

—Babilonia wāmetiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatoja'a. Na ña'arō uaripejaju'rūnu'cārā, que'a maatirā weronojō nipe'tise di'tacjārārē dojocā weewā. Narē i'acūu, āpērā quērā na weronojō ña'arō weewā, niwī.

⁹⁻¹⁰ Puarā Ō'acūrē wereco'terā be'ro apī bajuawī. Tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Yai weronojō bajugure, cū queose yee'quere ñubuepeognojōrē Ō'acū uputu bu'iri da'regusami. Tojo nicā cū ya diapoapu o cū ya omocāpu yai weronojō bajugu wāmerē ojañacūuno'cānojōrē mejārōta bu'iri da'regusami. Ō'acū cū me'rā pūrō uagu, tojo weegusami. Tutuaro me'rā duoro marīrō bu'iri da'regusami. Pecame'epu ope weronojō bajuse sipise me'rā uputu pi'eticā weegusami. Ō'acūrē wereco'terā i'orōpu, tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu i'orōpu tojo weegusami. ¹¹ Narē ūjūacō'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cūrōsa'a. Ne pe'tisome. Yai weronojō bajugure, cū queose yee'quere ñubuepeorānojō o cū wāmerē ojañacūuno'rānojō pi'etinu'cūrāsama. Ūmūcore, ñamipure ne soosome, niwī.

¹² Tojo weerā Ō'acū yarā, cū dutisere weérā, ña'arō wa'asere wācūtutuaya. Jesucristore ējōpeonu'cūrā, tojota weeya.

¹³ Be'ro ni'cū u'musepu nigū ucūcā tu'owu. Yu'ure niwī:

—A'tiro ojaya: “Ni'cācā me'rā marī wiogure ējōpeorā wērīrā e'catirāsama.”

Espiritu Santu quērā “Tojota ni'i”, niwī. “Na catirā Ō'acū yere wererā, pi'etiawā. Na wērīca be'ro Ō'acū na añurō wee'quere wapayegusami. Tojo weerā na a'ti nucūcāpu pi'etisere du'u, añurō soorāsama”, niwī Espiritu Santu.

A'ti di'ta cjase otese cjase ni'i

¹⁴ Be'ro yu'u o'me butiri curuare i'awū. Ti curua bu'i ni'cū masā weronojō uputigu dujiwī. Cū dupoapu ni'cā be'to uru me'rā weéca be'tore pesawī. Di'pīcawero osoyojari pījōre cuowī. ¹⁵ Apī Ō'acūrē wereco'tegu Ō'acū wī'ipu ni'cu wijaatiwī. Cū o'mecuruapu dujigure tutuaro me'rā caricūwī:

—Mu'u ya pī me'rā otesere tārāmiña. A'ti di'ta cjase otese dūca miirīteronojō nitoja'a. Te bopoasepu ni'i, niwī.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'ogu, o'mecuruapu dujigu cū ya pī me'rā a'ti turi cjase otesere tārāmiwī. Te dūcare miwī.

¹⁷ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu u'musepu nirī wī' Ō'acū wī'ipu ni'cu wijaatiwī. Cū quērā di'pīcawero osoyojari pījōre cuowī. ¹⁸ Be'ro apī Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorō ñubuepeowaro pu'tocjū wijaatiwī. Cū pecame'erē dutimasīsere cuowī. Ti me'e wiogu niwī. Cū apī di'pī osoyojari pījērē cuogure tutuaro me'rā niwī:

—Mu'u ya pī osoyojari pī me'rā a'ti turi cjase u'se tō'orīrē dūtemiña. Te ñiatoja'a.

¹⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, cū ya pī me'rā a'ti turi cjase u'sere dūtewī. Tere mi, pajiri tucūjopu u'seco na bipeatjopu cūuwī. Te bipesāase “Ō'acū ña'arārē uputu bu'iri da'rese ni'i”, nisī'rīrō wee'e. ²⁰ Te u'sere macā sumutopu bipewā. Na biperi curare

dí pajiro na u'se biperi wi'ipure wijawu. Te dí ni'cā maa pajiri maažo wa'awu. Cabayua wāmuta decopu dí pacare miriṭṭowā. Trescientos kilómetros yoari maa niwā.

15

Ō'acūrē wereco'terā bu'iri da'retuoatje ni'i

¹ Be'ro mejēcā bajuse i'amarīase pacare u'musepu i'awū. Ō'acūrē wereco'terā sietere i'awū. Nánucūta tja a'ti nucūcācjarārē bu'iri da'retuoatjere cuowā. Te bu'iri da'retuose me'rā Ō'acū uase pe'tirosa'a.

² Apeye quē'rārē dia pajiri maarē i'awū. Ti maa acostiri maa pecame'e me'rā morēca maa weronojō bajuwu. Ti maa sumutopure pājārā masā nu'cūwā. Na yai weronojō bajugure, tojo nicā cū queose yee'quere ṅubuepeoti'cārā niwā. Tojo nicā cū wāmerē ojaō'ono'ña mari'cārā niwā. Na Ō'acū o'o'que buapūtēsere cuowā. ³ Na Ō'acūrē da'racō'tegu Moisé ye basasere basapeowā. Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu ye basase quē'rārē basapeowā. A'tiro niwā:

Ō'acū ūsā wioḡu, mu'u tutuayu'rūḡu ni'i.
Nipe'tise mu'u wee'que aṅubutiase paca ni'i.

Tere i'arā, ūsā i'amarīa wa'a'a.

Mu'u nipe'tise macārīcjarā wioḡu ni'i.

Mu'u weesetise queoro ni'i.

Mu'urē ne nisoose marī'i.

⁴ ¿Noanojō mu'urē uitibosari?

¿Noa mu'urē ṅubuepeotibosari?

Mu'u ni'cūta ṅa'ase moogū ni'i.

Nipe'tise macārīcjarā mu'urē ṅubuepeorāsama.

Mu'u queoro wee'quere i'arā, na tojo weerāsama, ni basawā.

⁵ Be'ro Ō'acū wī'i, u'musepu ni'ri wi'ire sope pāricā i'awū. Ti wi'i po'peapu Ō'acū Nibutiari Tucūrē i'awū. Ti tucū po'peapu Ō'acū dutise o'jáca p'jirē nūrōno'wā. ⁶ Ti tucūpu ni'cārā siete Ō'acūrē wereco'terā, bu'iri da'retuoatjere cuorā mii, wijaatiwā. Na butise ū'iri marīse su'ti uputu asistesere sāṅawā. Na cutiropure nánucū uru me'rā wee'que darire cuowā. ⁷ Be'ro ni'cū catise cuorā me'rācū a'tiro weewī. Cū Ō'acūrē wereco'terā sietere nánucū bapari o'owī. Te uru me'rā wee'que pari niwā. Te pari Ō'acū cū bu'iri da'reatjere posetiwu. Ō'acū catinu'cūḡū a'ti nucūcācjarārē uputu bu'iri da'reḡusami. ⁸ Te pari narē o'óca be'ro Ō'acū Nibutiari Tucūpure a'tiro wa'awu. Ti tucūpure Ō'acū aṅuuy'ruase, cū tutuayu'ruase o'mepu'suse'sa wa'awu. Pūrō asistewu. Ne ni'cū ti tucūpure sājāata basiotiwu. Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā na bu'iri da'rēca be'ropu sājāata basiowu.

16

Ō'acū bu'iri da'reatje ni'i

¹ Be'ro Ō'acū wī'i u'muse ni'ri wi'ipu nigūrē tutuaro me'rā ucūcā tū'owu. Cū siete Ō'acūrē wereco'terārē a'tiro niwī:

—Musā ye bapa cjase Ō'acū bu'iri da'reatjere nucūcāpu piodijorā wa'aya, niwī.

² Nimu'tāḡū wa'a, cū ya pare di'tapu piodijowī. Tojo weēca be'ro masā yai weronojō bajugu wāmerē ojaō'ono'cārārē, cū queosere ṅubuepeorārē a'tiro wa'awu. Nipe'tirā ṅa'ase musūrītise cāmitirā dojowā. Pūrō pūrīno'wā.

³ Cū be'ro apī wa'a, cū ya pare dia pajiri maajopure pioṅowī. Ti maa dí maajo dojowu. Wērī'cu ye dí weronojō bu'a'que niwū. Nipe'tirā ti maajopu nirā wēripe'tia wa'awā.

⁴ Puarā be'rocjū cū ya pa cjasere nipe'tise no'o aco nise maarīacāpure pioṅowī. Tojo weecā, te quē'rā dí maarī wa'awu. ⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu nipe'tiropu aco wioḡu a'tiro niwī:

—Wioḡu, mu'u ṅa'ase moogū ni'i. Mu'u ne warocjū, a'tiro nicā quē'rārē ninu'cū'u. Mu'u narē a'tiro bu'iri da'reḡu, queoro weegu wee'e. ⁶ Na a'tiro weecārā niwā. Mu'u yarā mu'u ye cjase wererārē wējēcō'acārā niwā. Na ye dí o'maburocā weecārā niwā. Tojo weegu mu'u narē aco dí dojo'quere sī'rīdutigu, queoro weegu wee'e. Narē tojota u'a'a, niwī.

⁷ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorō ṅubuepeowuaro tiropu ucūcā tū'owu. A'tiro niwī:

—Tojota ni'i. Ō'acū ūsā wioḡu, mu'u tutuayu'rua'a. Mu'u nisooro marīrō queoro bu'iri da'reḡu wee'e, niwī.

⁸ Be'ro, i'tiarā be'rocjū cū ya pa cjasere mujīpū amucocjū bu'ipū piopeowī. Tojo wéeca be'ro mujīpū uputu asiwī. Te cū asise me'rā masārē ūjūamasīwī. ⁹ Masā uputu waro ūjūano'wā. Tojo ūjūano'mirā, ne na űa'arō wee'quere bujaweti, na wācūsere ducayutiwā. Ō'acūrē "Añugū nimi", ne nitiwā. Cūrē añurō ucūrōnojō o'orā, cūrē űa'arō ucūwā. Ō'acū bu'iri da'remicā, tojo weewā.

¹⁰ Be'ro, ba'paritirā be'rocjū a'tiro weewī. Cū ya bapa cjasere yai weronojō bajugu dujiri cūmurōpūre piodijowī. Nipe'tiro cū dutise nirōpu na'it'ia wa'awū. Masā pūrō pūrīse tu'ōña'rā, uputu biritu, cūrīdiowā. ¹¹ Tojo pi'etimirā, na űa'arō weesere ne du'utiwā. Du'uronojō o'orā, na cāmi uputu pūrīno'rā, Ō'acū m'musepu nigārē űa'abutiario ucūwā.

¹² Be'ro tja ni'cāmocurā be'rocjū cū ya bapa cjasere pajiri maa Ēufrates wāmetiri maajopūre pioñowī. Ti maa si'bipe'tia wa'awū. Apeye di'tacjārā mujīpū mujātiro pe'e nirārē na wiorā a'tiatjū ma'arē apoyuro weewū.

¹³ Be'ro, yū'u sō'onīcārārē i'awū. Pīrōjo weronojō bajugure, apī yai weronojō bajugure, tojo nicā oveja weronojō capesa'ritigu nisoose queti weremu'tārī masārē i'awū. Na i'tiarā ye useripu wātīa wijaaawā. Wātīa ta'rocua weronojō bajurā niwā.

¹⁴ Ā'rā i'tiarā useripu wijaa'cārā wātīa peje wee'osere weewā. Na a'ti nucūcācjārā wiorā nipe'tirārē a'mewējēdutirā neowā. Na a'mewējēatjū numū Ō'acū tutuaya'rūagu ya numū waro nirōsa'a.

¹⁵ Jesucristo a'tiro nicū niwī:

—Tu'omasīña. Wācūña marīrō yajari masū a'tise weronojō yū'u a'tiguti. Su'ti sāñagū weronojō yū'u a'tiatjere añurō wācūyugūnojō e'catigusami. Tojo weega su'ti marīgū cūrē i'aweecā, bopoyasome.

¹⁶ Na wātīa a'ti nucūcācjārā wiorārē hebreo ye me'rā Armagedón wāmetiropū neowā.

¹⁷ Be'ro, seis be'rocjū, cū ya bapa cjasere m'muarōpū piodijowī. Te be'ro Ō'acū wī'i m'muse nirī wī'i po'peapu wioogu dujiri cūmurōpū dujigu tutuaro me'rā ucūwī. A'tiro niwī:

—Nipe'tise tu'ajanū'cōpe'ono'o. ¹⁸ Cū tojo nicā, bu'po ya'ba, uputu paawī. Cū paacā, mejēcā busumujāwū. Di'ta uputu narāsāwū. Masā a'ti nucūcāpu ninu'cācatero, a'tiro nicārē di'ta tocā'rō ne narāsāwe'e. Uputu waro titare narāsāwū. ¹⁹ Pajiri macā i'tiaropū ye'ti, ducawatīnū'cāwū. A'ti turi cjase nipe'tiro cjase macārīpu se'tedijawū. Ō'acū bu'iri da'reguti nīgū, pajiri macā Babilonia wāmetiri macācjārārē wācūcu niwī. Na me'rā uputu uagu, narē bu'iri da'rewī. ²⁰ Tojo wa'acā, nipe'tise űāpaga, opañoa bajudutidijawū. ²¹ Tojo nicā masārē yusuase aco peri bu'a'que peri paca bu'upejawū. Ni'cārē peri cuarenta kilos nucūwū. Ō'acū te peri me'rā narē uputu bu'iri da'recā i'arā, űa'abutiario cūrē ucūwā.

17

Umua me'rā a'metārāwapata'ari masōrē bu'iri da'rese ni'i

¹ Be'ro a'tiro i'awū. Ni'cū sō'onīcārā siete Ō'acūrē wereco'terā me'rācājūrē i'awū. Cū sō'onī'que pari cuorā me'rācājū niwī. Yū'u tiro a'tiwī. A'tiro niwī:

—Te'a, umua me'rā a'metārāwapata'ari masōrē bu'iri da'resere i'ogūti. Co pacase maarī bu'ipū dujimo. ² A'ti nucūcācjārā wiorā co me'rā a'metārābajaque'aticārā niwā. Co a'ti nucūcācjārārē űaripejase me'rā que'a maatirā weronojō wa'acā weeco niwō, niwī.

³ Be'ro Espīritu Santu yū'ure quē'ese weronojō i'owī. Sō'onīcu Ō'acūrē wereco'tegu masā marīrōpu yū'ure miawī. Topū ni'cōrē i'awū. Co mejēcā bajugu sō'agū bu'ipū pesawō. Mejēcā bajugure cū ya upū nipe'tiropūre peje űa'ase Ō'acū cū yabise wāme wā'ñawū. Mejēcā bajugu siete dūpōpa cuowī. Apeye quē'rārē, diez capesa'ritiwī. ⁴ Co numio sō'a űibocurerore, tojo nicā sō'arō warore sāñawō. Co ya su'tiro uru, ūtāperi wapabujase periacā me'rā, apeye butise perla wāmetise me'rā ma'masu'ano'wū. Co ni'cā pa uru me'rā wéeca pa sa'wure cuowō. Dicuse űa'ase ti papūre mu'muwū. Co umua me'rā űa'arō a'metārābajaque'ati'que niwū. ⁵ Tojo nicā co diapoapūre mejēcā bajuri wāme ojaō'ono'wū. A'tiro niwū: "Babilonia pajiri macājo, nipe'tirā űa'arā numia umuarē a'metārāwapata'ari masā numia paco ni'i. Tojo nicā nipe'tirā űa'ayū'rūnu'cāse weerā paco ni'i", ni ojaō'ono'wū. ⁶ Be'ro a'tiro i'awū. Co quē'ago weewō. Ō'acū yarā Jesucristo ye quetire wererā wējēno'cārā ye dī me'rā tojo wa'awō. Core i'agū, "¿De'ro weero tojo wa'amitito?" niwū. ⁷ Tojo wa'acā, Ō'acūrē wereco'tegu yū'ure niwī:

—¿De'ro weega mū'u tocā'rō űcuati? Sicore ya'yiosere mū'urē masīcā weeguti. Tojo nicā mejēcā bajugu bu'ipū pesawā'cāsere werēguti. Cū siete dūpōpatigu diez

capesa'ritimi. ⁸ A'tiro ni'i. Mejēcā bajugu mu'u ī'a'cu daporopure nimiwi. A'tiro nicā marīmi. Tojo nimigū, be'ropu ī'abajudutidijari pepu ni'cu mujāatigusami. Cū pecame'epu wa'adojase daporoto tojo weegusami. A'ti turicjārā űa'arā mejēcā bajugure ī'arā, ucuarāsama. Na ne waroputa a'ti di'ta weenu'cārī cura na wāmerē catiri pūrīpu ojaō'ono'ña marītījārā, tojo wa'arāsama. Cū daporopu ni'cu a'tiro nicārē marīmi. Be'ropu a'tigusami.

⁹ »No'o tu'omasīrānojo a'tere masīta basio'o. Cū siete daporopu a'tiro nisi'rīrō wee'e. Te panūcūta tja űrūpagu co dujisepagu ni'i. ¹⁰ Tojo nicā te pāta tja a'tiro nisi'rīrō wee'e. Siete wiorā nima, nirō wee'e. Ni'cāmocurā wiorā pe'tidijatojacārā niwā. Ni'cārōacārē ni'cū masārē dutiga weemi. Apī a'titimi yujupu. Cū a'tigu, yoaticā nigāsami. ¹¹ Ne waropure sō'agū mejēcā bajugu ni'cu a'tiro nicārē marīmi. Cūta ā'rā siete wiorā be'rocjū wioгу niacju nigūsami. Cū na me'rācjū nimi. Be'ro pecame'epu wa'adojagusami.

¹² »Mejēcā bajugu capesa'ri mu'u ī'a'que a'tiro nisi'rīrō wee'e. Diez wiorā nima, nirō wee'e. Na dutinu'cātima yujupu. Yoaticā, ni'cā horata dutirāsama. Mejēcā bajugu sō'agū quē'rā na me'rā dutitamugūsami. ¹³ Ā'rā diez wiorā ni'cārōnojo wācūsetirāsama. Na mejēcā bajugure na dutise cuosere o'orāsama. ¹⁴ Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojo bajugu me'rā a'mewējērāsama. Cū narē docaque'acā weegusami. Cū nipe'tirā wiorā bu'īpu nimi. Tojo weegu narē tojo weegusami. Ō'acū macū me'rācjārā Ō'acū bese'cārā nima. Ō'acū űaro weenu'cūrā nima, niwī.

¹⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu apaturi a'te quē'rārē niwī:

—Mu'u ī'a'co numio sō'onico űa'agō pacase maarīpu dujiamo. Co duji'que maarī a'tiro nisi'rīrō wee'e. Te maarī paca masā pājārā nima, nisi'rīrō wee'e. Peje macārīcjārā, peje cururicjārā, mejēcā ucūrā, peje di'tacjārā nima, nirō wee'e. ¹⁶ Mejēcā bajugu sō'agū diez wiorā me'rā űa'agōrē ī'atu'tirāsama. Core cō'arāsama. Core su'ti marigō tojacā weerāsama. Core ba'arāsama. Be'ro űjūacō'arāsama. ¹⁷ Ō'acū narē cū űaronojo weecā weegusami. Tojo weegu narē ni'cārōnojo wācūcā weegusami. Na mejēcā bajugure wioгу sō'rōrāsama. Téé Ō'acū "A'tiro wa'arosa'a" ni'caronojōta wa'āca be'ropu wioгу nituogusami. ¹⁸ Numio mu'u ī'a'co sō'onico macā pajiri macā Babilonia ni'i. Ti macāputa nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wiorārē dutiga nigūsami, niwī.

18

Babilonia macārē bu'iri da're bajuriodijose ni'i

¹ Be'ro, apī Ō'acūrē wereco'tegu ű'musepu ni'cu dijaticā ī'awū. Cū peje dutimasīwī. Cū asistese me'rā a'ti űmucopure añurō asistequecūwī. ² Tutuaro me'rā caricūwī:

—Babilonia pajiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatoja'a. Ni'cārōacārē wātīa, āpērā bajutirā űa'arā na nirī macā dojo'o. Tojo nicā nipe'tirā miricūa űa'arā yabiorā nirō dojo'o. ³ Ti macācjārā masā űa'arō űaripejayu'rūnu'cā'cārā niwā. Tere nipe'tise di'tacjārā que'a maatirā weronojo weesirutuwā. A'ti nucūcācjārā wiorā na me'rā a'mesu'awā. Ti macācjārā űaripejayu'rūmajārā, peje waro apeque no'o nisere duuma'awā. Tojo weerā a'ti nucūcācjārā narē duawapata'ari masā niyerubucārā tojawā.

⁴ Be'ro apī ű'musepu nigū ucūcā tu'owū. A'tiro niwī:

—Musā, yarā ni'i. A'ti macārē wijayā. Wijatirā, ti macācjārā na űa'arō weesere bu'ipejatamubosa'a. Bu'iri da'reno'bosa'a. ⁵ A'tiro ni'i. Na űa'arō wee'que peje waro ni'i. ű'musepu tu'ataque'aro weronojo ni'i. Ō'acū na űa'arō wee'quere masīmi. ⁶ Ti macācjārā āpērārē űa'arō weecārā niwā. Na āpērārē űa'arō wee'caronojōta na quē'rā mejārōta űa'arō weeno'ato. Āpērārē pi'eticā wee'caronojōta puati nemorō pi'eticā weeato. Narē bu'iri da'reato. ⁷ Ti macācjārā a'tiro nicārā niwā: "Āpērā yu'rūoro añuyu'rūnu'cā'a", nicārā niwā. Tojo nicā na no'o űaro apeyenojōrē duuma'arā pajiro niyeru cō'acā'cārā niwā. Na tojo wee'cārārē űputu pūrīse pi'etino'cā weeato. Ti macācjārā a'tiro wācūsama. "Ŭsā wioго weronojo ni'i. Wapewio weronojo niwe'e. Ne bujawetisome", ni wācūsama. ⁸ Tojo nise bu'iri wācūña marīrō ni'cā numuta űa'ase ti macārē wa'arosa'a. Wērīse, pūrō pi'etise, űjaboase wa'arosa'a. Pecame'e me'rā űjūacō'ano'rōsa'a. Ō'acū tutuayu'rūnu'cāgū ti macācjārārē bu'iri da'regusami, niwī ű'musepu nigū.

⁹ A'ti nucūcācjārā wiorā ti macācjārā me'rā űa'arō a'mesu'a, no'o űaro űa'arō weema'acārā niwā. A'ti nucūcācjārā wiorā ti macā űjū, o'mepu'sunu'cūcā ī'arā, pūrō utirāsama. ¹⁰ Tojo űjūrī curare wiorā, marī quē'rārē bu'iri da'reri nīrā, yoaropu ī'anu'cūrāsama. A'tiro nirāsama:

—Babilonia macārē ña'abutiario wa'aro wee'e. Pajiri macā, tutuari macā nimiwā. Wācūña marīrō bu'iri da're bajuriodijono'cā'a.

¹¹ A'ti nucūcācārā duawapata'ari masā quē'rā ti macārē utirāsama. “¿Noa marī yere duurāsariba?” ni wācūrāsama. Tere wācūrā, pūrō dajasewā'arāsama. ¹² Na miiti duase a'ticuse nicaro niwā. Uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, ūtāperi wapabujuse peri, butise peri perla wāmetise peri nicaro niwā. Tojo nicā su'ti añuse butise, su'ti asipa'ase, sō'a ñibocurese, sō'ase nicaro niwā. Apeye quē'rā nipe'tise yucu ũ'mūtise me'rā wee'que, acostise butise marfil wāmetise me'rā wee'quere miiticārā niwā. Tojo nicā wapabujuse yucu me'rā wee'que, cōme me'rā wee'que, bronce wāmetise me'rā wee'que, mármol wāmetise me'rā wee'quere miitimujācārā niwā. ¹³ Apeye na miiti duase canela wāmetise, ũ'mūtise, na ūjūamorōpeosenojō, mirra wāmetise, ũ'seducaco vino, ũ'se piritari ba'ase, harina pā weese, tojo nicā trigo miitimujācārā niwā. Āpērārē wa'icārā apeye o'marārē, ovejare, cabayuare, tūrūsepaṽu cabayua wejesere, masārē da'rawā'ñaco'terāpureta miitidojacārā niwā.

¹⁴ Duari masā ti macā ūjūca be'ro a'tiro nirāsama:

—Yucudaca musā ũputu ba'atū'sasenojō pe'tia wa'a'a. Nipe'tise musā añuse cūosenojō pe'tidija wa'a'a. Ne bocanemosome.

¹⁵ Ti macācārārē duari masā añurō wapata'acārā nimiwā. Ti macācārā pi'eticā ĩ'arā, yoaropu tojacā'rāsama. Ūputu ui, utirāsama. ¹⁶ A'tiro ni caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā nimica macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā ni'cō numio weronojō nimiwā. Añuse sō'a ñibocurerore, tojo nicā sō'arōrē sāñagō weronojō nimiwā. Co su'tiropu uru, ūtāperi wapabujuse peri, apeye peri perla wāmetise peri me'rā ma'masu'a'caro weronojō nimiwā. ¹⁷ A'te nipe'tise peje wācūña marīrō pe'tidija wa'a'a, nirāsama.

Nipe'tirā yucusujo aaturā, tiwupu wa'arā, tiwupu da'rarā yoaropu uirā tojarāsama. Tojo nicā nipe'tirā dia pajiri maapu da'rarā mejārōta tojarāsama. ¹⁸ Ti macā ūjūcā ĩ'arā, caricūrāsama:

—A'ti macā weronojō añurī macā ape macā marī'i, nirāsama.

¹⁹ Pūrō bujawetirā na dūpopapu di'tare ōrēpeorāsama. Uti, dajasewā'arā, caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā cjase niyeru me'rā nipe'tirā yucusupapu paca cūorā añurō wapata'amiwā. Wācūña marīrō pe'tidijaca macā toja'a, nirāsama.

²⁰ Ū'musepu nirā pe'e ti macārē cō'acā, e'catiya. Musā Jesucristo besecū'cārā, Ō'acū ye quetire wereturiari masā, nipe'tirā cū yarā e'catiya. Ti macācārā musārē pi'eticā weewā. Te ye bu'iri Ō'acū narē bu'iri da'remi.

²¹ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu tutuagu ūtāgājore miimorōwī. Otese perire tō'odio ārūacjajo weronojō bajuwu. Tigare dia pajiri maapu doqueñoḡū, a'tiro niwī:

—Tigare doqueñorō weronojō Babilonia pajiri macājo nimirō, doqueño'arōsa'a. Ne apaturi ti macārē ĩ'anemosome. ²² Ti macā nipe'tiropu basane ne tū'ono'some. Buapūtēse bususe, wēopapu putise, coroneta putise bususome. No'o nisere da'rarā ne marīrāsama. Otese peri ārūacā bususe quē'rā ne tū'ono'some. ²³ Apeye quē'rā sī'osenojō marīrōsa'a. Na omocā du'tecā bosenuṽu wepeorā caricuse tū'ono'ña marīrōsa'a. Todūporore ti macācārā duu wapata'ari masā apeye di'tacjārā nemorō duume'rīrā nimiwā. Ti macācārā tū'oña'masīrā weronojō weeme'rīrā nipe'tirocārārē ējōpeocā weewā.

²⁴ Ti macāpu Ō'acū ye quetire wereturiari masā, cūrē ējōpeorā wējēno'cārā ye dí niwā. Tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcācārā wējēno'cārā ye dí niwā. Masārē wējē'que wapa ti macārē bu'iri da'reno'rōsa'a, niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

19

¹ Babiloniarē bu'iri da'recā T'āca be'ro a'tiro wa'awu. Yu'u Juā pājārā masā ũ'musepu nirā tutuaro me'rā ucūserē tū'owu. A'tiro e'catipeowā:

Ō'acūrē e'catipeorā.

Aleluya.

Ō'acū marī wiogu, marīrē yu'rūogu nimi.

Nipe'tirā bu'ipu nimi.

Tutuayū'rūgu nimi.

² A'tiro ni'i.

Cā nisooro marīrō queoro bu'iri da'remi.

Ti macārē bu'iri da'remi.

Ti macā ni'cō numio ɯmɯarē a'metārāwapata'ari masō weronojō niwā.

Ti macācjarā ña'arō weerā nipe'tirārē a'ti nucūcācjarārē dojorēwā.

Ō'acū cūrē da'raco'terārē wējē'que wapa ti macācjarārē bu'iri da'rea'mewī, ni basape-
owā.

³ Apaturi niwā tja:

—Ō'acūrē e'catipeorā. Aleluya. Ti macārē ūjūacō'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cūrōsa'a,
niwā.

⁴ Veinticuatro wiorā bucurā, tojo nicā ba'paritirā catise cōorā weronojō bajurā Ō'acū
wioḡu dujiri cūmurōpɯ dujigure ējōpeorā ejaque'awā. A'tiro niwā:

—Tojota wa'ato. Ō'acūrē e'catipeorā. Aleluya, niwā.

⁵ Be'ro wioḡu dujiri cūmurō pu'to nigū a'tiro niwī:

Nipe'tirā Ō'acū yere da'rarā cū marī wioḡure añurō ñubuepeoya.

Nipe'tirā wiopesase me'rā cūrē ējōpeorā, wiorā, mejō nirā tojo weeya, niwī.

Ō'acū masārē dutigɯ waro sājānu'cāse ni'i

⁶ Be'ro yu'u pājārā masā ucūcā tu'owu. Peje maarī pu'eeja o'maburose maarī
weronojō busuwā. Bɯpō ɯputa paaro weronojō busuwā. A'tiro niwā:

Marī Ō'acūrē e'catipeorā.

Aleluya.

Marī wioḡu tutuayɯ'runu'cāḡū ni'cārōacārē nipe'tirārē dutigɯ sājānu'cāmi.

⁷ E'catirā.

Ejeripō'rārīpɯ e'catibutiārā tu'oña'rā.

“Ō'acū añuyɯ'ruami”, nirā.

A'tiro ni'i.

Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu cūrē ējōpeorā me'rā ninu'cārī nɯnu
ejatoja'a.

Cūrē ējōpeorā cū nɯmo niacjo weronojō nima.

Ni'cō omocā du'tese dɯporo añurō ma'masu'ano'samo.

Co weronojō na apoyu'cārāpɯ nima.

⁸ Na su'ti butise ū'iri marīse, pūrō asistesere sāano'cārā nima, niwā.

Butise su'ti na catirā añurō wee'que ni'i, nisī'rīrō wee'e.

⁹ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure niwī:

—A'tiro ojaya: “No'o Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu omocā du'teri
bosenu'murē i'adutino'rānojō e'catiya”, tojo ni ojadutiwī.

Cū yu'ure niwī tja:

—A'te ucūse Ō'acū ucūse waro ni'i.

¹⁰ Ō'acūrē wereco'tegu tojo nicā tu'ogu, yu'u cū tiro ñubuepeogu ejaque'awu. Yu'u
tojo weecā i'agū, yu'ure niwī:

—Tojo weeticā'ña. Yu'u quē'rā cūrē da'raco'teguta ni'i. Yu'u mu'u weronojō nigū
ni'i. Tojo nicā mu'u acawerērā Jesú yere werenu'cūrā weronojō ni'i. Yu'ure ne
ñubuepeoticā'ña. Ō'acū pe'ere tojo weeya. A'tiro ni'i. Espiritu Santu Ō'acū ye
weremu'tārārē masīcā weecu niwī. Te masīse me'rā werēcārā niwā. Mejārōta Jesú
yere wererā quē'rā Espiritu Santu masīse o'ose me'rā werema, niwī.

Masū cabayu butigɯ bu'ipu pesase queti ni'i

¹¹ Be'ro, ɯ'muse pārīcā i'awū. Topɯ cabayu butigɯ bajuawī. Cū bu'i pesagu a'tiro
wāmetiwī. Queoro Weenu'cūḡū, Diacjūcjū niwī. Cū masārē queoro besegu niwī. Tojo
nicā a'mewējēḡū queoro weegu niwī. Tojo weegu tojo wāmetiwī. ¹² Cū caperi pecame'e
ūjūrī pō'rā weronojō asiwɯ. Cū dɯpoapure peje wiorā pesase be'torire pesawī. Cūrē
ojaō'ono'ca wāmerē cū se'saro masīwī. ¹³ Cū ya su'tiro dī me'rā yoso'carore sāñawī.
Cū wāmetiwī Ō'acū Ucūse. ¹⁴ Cū yarā surara ɯ'musecjarā cūrē sirutuwā. Na su'ti
butise ū'iri marīse sāñawā. Na cabayua butirā bu'ipu pesawā. ¹⁵ Cū ɯseropure dī'pji
osoyojari pji'rē cɯowī. Ti pji me'rā cū a'ti turicjarārē cāmida'regusami. Tutuaro me'rā
dutigusami. Na ɯ'sere hiperā tutuaro me'rā ɯ'tabujuse weronojō cū a'ti turicjarā ña'arō
weerārē bu'iri da'regusami. Ō'acū tutuayɯ'ruḡu na me'rā uayɯ'ruami. Tojo weegu
cabayu bu'i pesagu narē ɯputa waro bu'iri da'regusami. ¹⁶ Cū su'tiropɯ, tojo nicā cū
ɯsōpɯ a'tiro ojaō'ono'wū: “Nipe'tirā wiorā bu'ipu wioḡu waro nimi”, ni ojaō'ono'wū.

¹⁷ Be'ro, ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu mujīpū ɯmucocjū bu'ipu nu'cūḡūrē i'awū. Cū
nipe'tirā mirīcāa ɯ'muarōpɯ wuārārē tutuaro me'rā caricūwī:

—Nerēña. Ō'acū peje ba'asere apomi. ¹⁸ Wiorā ye di'ire ba'arāsa'a. Surara wiorārē, surara tutuari masārē, cabayua di'ire, na bu'i pesarā di'ire ba'arāsa'a. Nipe'tirā ye di'ire ba'arāsa'a. Da'raco'teri masārē, da'raco'tetirārē, wiorārē, mejō nirārē nipe'tirārē ba'arāsa'a, niwī.

¹⁹ Be'ro, sō'agū mejēcā bajugure t'awū. Tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcācjarā wiorārē na yarā surara me'rā nerēcā t'awū. Na nérēca be'ro cabayu butigu bu'i pesagu me'rā, tojo nicā cū yarā surara me'rā a'mewējērātirā tojo weewā. ²⁰ Cabayu butigu bu'i pesagu mejēcā bajugure ñe'ewī. Apī yai weronojō bajugu, oveja capesa'ritigu weronojō bajugure ñe'ewī. Cāta nisoose queti weremu'tārī masū niwī. Cāta tja masā yai weronojō bajugure ējōpeoato nīgū mejēcā bajuse pacare wee'tobosawī. Cū wee'tose me'rā nipe'tirā yai weronojō bajugu wāme ojaō'ono'cārārē a'tiro weewī. Narē niso, ējōpeocā weewī. Yai weronojō bajugu queosere ñubuepeorā quē'rārē mejārōta niso, ējōpeocā weewī. Be'ro, cabayu bu'i pesagu puarā mejēcā bajurārē ñe'ewī. Na puarā catirāta pecame'e ditarajopu doqueño'no'wā. Ti ditara azufere wāmetise ope weronojō sipise me'rā ūjūwā. ²¹ Āpērā na me'rācjarā pe'ere cabayu bu'ipu pesagu a'tiro weewī. Cū ya pji cū useropu cuōca pji me'rā narē wējēpe'ocā'wī. Nipe'tirā mirīcāa na ye di'ire pajibutiaro ba'a yapicā'wā.

20

Mil cū'marī wātīrē dū'tecūuse ni'i

¹ Apeye quē'rārē t'awū. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu ū'musepu ni'cu dijatiwī. Cū nibajudutidijari pe cja sawire cuowī. Tojo nicā cōme dajore cuowī. ² Cū pīrōjo weronojō bajugure dū'tewī. Pīrō ne waro a'ti ūmucō da'rēca be'rocjū pīrō nino'cu nimi. Cū wātī nimi. Cārē cōme da me'rā peje cū'marī, mil cū'marī dū'tecūuwī. ³ Cārē nibajudutidijari pepu tuuquedijowī. Be'ro ti pe sopere bi'acā'wī. Tu'ajanu'cō, pi'rabi'acā'wī. Mil cū'marī masārē niso ējōpeocā weeticā'to nīgū tojo weewī. Be'ro mil cū'marī yu'rūca be'ro yoticā pāowīrōno'gūsami.

⁴ Be'ro, peje wiorā dujise cūmurīrē t'awū. Te cūmurīpu dujirā a'ti nucūcācjarārē besemasīsere o'ono'cārā niwā. Āpērā quē'rārē t'awū. Na Ō'acū ye queti, tojo nicā Jesú yere werese ye bu'iri na dūpopare dutesureno'cārā niwā. Na yai weronojō bajugu, cū queose yee'quere ne ñubuepeoticārā niwā. Tojo nicā na diapoapu, na omocārīpu cū wāmerē ne ojaō'ono'ticārā niwā. Na wērī'cārāpu nimirā, masāwā. Na masāca be'ro Cristo me'rā mil cū'marī masārē dutitamuwā. ⁵⁻⁶ Na masāse ne waro wērī'cārā masāmu'tā'que ni'i. Wērī'cārā masāmu'tā'cārā Ō'acū yarā ña'ase moorā nima. E'catima. Na apaturi wērīsome. Pecame'epu ne wa'asome. Na Ō'acū ye cjasere, Jesucristo ye cjasere da'rarā nirāsama. Na mil cū'marī Cristo me'rā āpērārē dutirāsama. Āpērā pe'e ña'arā wērī'cārā mil cū'marī yu'rūca be'ropu masārāsama.

⁷ Mil cū'marī yu'rūca be'ro wātī nibajudutidijari pepu dū'tecūu'cure pāowīrōrāsama. ⁸ Cū nipe'tiro a'ti nucūcācjarārē nisoosere ējōpeocā weegusami. Gog, Magog wāmetirā quē'rārē mejārōta weegusami. Na yarā surarare a'mequēdutigū neocūgūsami. Na surara nucūpori pajiri maa dia sumuto cjase weronojō pājārā waro nirāsama. ⁹ Na nipe'tiro a'ti nucūcāpūre se'sanu'cārāsama. Na Ō'acū yarā nirōpu, tojo nicā cū ya macā cū ma'irī macārē sutuanu'cābi'arāsama. Ō'acū pe'e na tojo weecā t'agū, narē ūjūacō'adutigu pecame'e o'ōdijogusami. Nipe'tirā ūjūpe'tia wa'arāsama. ¹⁰ Wātī narē nisooc'cu pecame'e ūjūrī ditarajopu cō'adijono'gūsami. Ti ditara ope weronojō bajuse me'rā sipi ūjūrōsa'a. Topu yai weronojō bajugu, apī nisoose queti weremu'tārī masū na puarā cō'adijono'wā. Topu ūmucori, ñamirīrē pi'etinu'cūrāsama. Ne wijasome.

Butiri cūmurōjopu dujigu masā weesere besese ni'i

¹¹ Be'ro, yu'ū wlogu dujiri cūmurō butiri cūmurōjore t'awū. Topu dujigure t'awū. Cū t'orōpūre a'ti di'ta, ū'muse bajudutidijape'tia wa'awu. Te no'opu nirō bocatiwū. ¹² Be'ro, nipe'tirā wērī'cārā Ō'acū t'orōpu nu'cūcā t'awū. Na no'o nirā niwā. Wiorā, mejō nirā niwā. Na to nu'cūrī cura Ō'acū nipe'tise masā wee'que ojaō'no'que pūrīrē pāawī. Ape pūrī catinu'cūse cuorā na wāmerē ojaō'ono'ca pūrīrē pāawī. Cū wērī'cārārē a'tiro weewī. Na wee'quenucūrē te pūrīpu ojaō'ono'caronojōta narē queoro bese, bu'iri da'rewī. ¹³ Dia pacase maarī pacapu wērī'cārā topu niwā. Di'tapu wērī'cārā quē'rā topu niwā. Nipe'tirā na wee'caronojōta nipe'tisere queoro bese, bu'iri da'reno'wā. ¹⁴ Ō'acū masā na wērīsere cō'ape'ocā'wī. Na wērī'cārā nirō quē'rārē cō'ape'ocā'wī. Pecame'ejopu bu'iri da'rese apaturi wērīse weronojō ni'i. ¹⁵ Nipe'tirā

na wāmerē catinu'cūse cʉorā ojaō'ono'ca pūrīpū ojaō'ono'ña marī'cārā pecame'ejopū cō'adijono'wā.

21

Ape ʉmūco, ape di'ta dūcayū'que ni'i

¹ Be'ro, yu'u ape ʉmūcore, ape di'tare i'awū. Todūporo nimu'tā'que ʉ'mūse, di'ta bajudutidijape'tia wa'awū. Dia pajiri maajo marīwū majā. ² Yu'u Juā añubutiari macā, ʉ'mūse Ō'acū tiropu nīrī macārē dijaticā i'awū. Ti macā ape ma'ma macā Jerusalē niwū. Añurō apóca macā niwū. Ni'cō numio omocā dū'tego marāpūre añurō tu'sato nígō ma'masu'ano'caro weronojō niwū. ³ Be'ro ni'cū ʉ'mūsepu nígū tutuaro me'rā ucūcā tu'owū. A'tiro niwī:

—Tu'oya. Ō'acū masā me'rā nimi. Na me'rā ninu'cūgūsami. Na cū yarā nīrāsama. Cū basuta na me'rā ni, na wioḡu nígūsami. ⁴ Na ya'cocore tuucoegusami. Wērise marīrōsa'a. Būjawetise, utise, pūrīse quē'rā marīrōsa'a majā. Nipe'tise todūporo cjase pe'tia wa'arosa'a, niwī.

⁵ Ō'acū wioḡu dujiri cūmurōpu dujigū a'tiro niwī:

—Tu'oya. Yu'u nipe'tise apeyere ma'ma dia'cū dūcayū'u, niwī.

Apeye ninemowī:

—Yu'u ucūsere ojaya. Te diacjū nise ni'i. Yu'u ní'caronjojōta wa'arosa'a, niwī.

⁶ Be'ro a'tiro niwī:

—Nipe'tise tu'ajanu'cōpe'ono'o. Yu'uta nimu'tāgū, nituogupu ni'i. No'o yu'ure uputu uarā acowuorānojōrē yu'u catinu'cūsere o'oguti. Narē wapaseesome. ⁷ No'o añurō wee yu'rūwetirā ējōpeodu'utirānojō nipe'tise yu'u “O'oguti” ní'quere ñe'erāsama. Yu'u na wioḡu nígūsa'a. Na yu'u pō'rā nīrāsama. ⁸ Āpērā pūrīcā uise bu'iri yu'ure ējōpeodu'urā pecame'epu wa'arāsama. Tojo nicā ējōpeotirā, ña'abutiasere weerā, wējēcō'arī masā topu wa'arāsama. Āpērā no'o uaro a'metārābajaque'atirā, yai weronojō tu'oña'masīrī masā pecame'epu wa'arāsama. Tojo nicā Ō'acū mejētare ējōpeorā, nipe'tirā nisoosepijarā pecame'epu wa'arāsama. Ti ditara ope weronojō bajuse sipi ūjūsa'a. Te bu'iri da'rese apaturi wērise weronojō ni'i.

Ma'ma macā Jerusalē cjase queti ni'i

⁹ Be'ro ni'cū sō'onicārā siete me'rācjūrē i'awū. Nāta, nānucū bu'iri da'retuoatje posetise parire cūowā. Ni'cū na me'rācjū a'tiro niwī:

—Te'ya. Mu'urē Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu numo niacjore i'ogūti, niwī. Cū numo Jesucristore ējōpeorā nisī'rīrō wee'e.

¹⁰ Espiritu Santu quē'ese weronojō yu'ure i'owī. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu ūrūgū pajicju ʉ'muacjūjopu yu'ure miawī. Topu yu'ure Ō'acū tiro nīcamacājo dijatisere i'owī. Ti macā Jerusalē ña'ase moorī macājo niwū. ¹¹ Ti macā Ō'acū asistese me'rā pūrō asistewu. Ūtāperi wapabujuse peri jasper wāmetise peri weronojō asiste, acostiwa. ¹² Ti macā sumuto pajiri sārīrō ʉ'muarī sārīrō niwū. Ti sārīrōpu doce soperi niwū. Te soperinucū ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu nu'cūwī. Te soperipūre Israe ye cururicjārā wāmerē ojaō'ono'wū. Na doce cururi niwā. ¹³ Ti sārīrōpūre mujīpū mujātiro pe'e i'tia sope niwū. Mujīpū sājārō pe'ere i'tia sope niwū. Cūpe pe'ere i'tia sope niwū. Diacjū pe'e quē'rārē i'tia sope niwū. ¹⁴ Ti macā cja sārīrōrē ūtāpaga paca me'rā tuuñe'eno'wū. Tepagā docepaga niwū. Tepagānucū Jesucristo besecū'cārā wāmerē ojaō'ono'wū.

¹⁵ Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure ucūgū ni'cāgū ārūgū uru me'rā wee'care cūowī. Tigū me'rā ti macārē, soperire, ti sārīrōrē queogutigu weewī. ¹⁶ Ti macā ba'paritise pā'rērī mejārōta bajuwū. Ni'cārōnojō e'sa, ni'cārōnojō yowau. Ō'acūrē wereco'tegu cū queocju me'rā ti macārē queowī. Ti macā yoaro dos mil doscientos kilómetros niwū. Ū'muarō, e'saro quē'rā mejārōta niwū. ¹⁷ Be'ro sārīrōrē queowī. Sesenta y cinco metros e'sawu. Masā queowuaronojō queowī.

¹⁸ Sārīrō ya'sasepaga jasper wāmetise me'rā wéeca sārīrō niwū. Ti macā uru waro me'rā wéeca macā niwū. Uru ēocujiri ū'irī marīse weronojō acostiwa. ¹⁹ Ūtāpaga ti sārīrōrē tuuñe'esepaga paca a'tiro weeno'wū. Nipe'tise ūtāperi wapabujuse peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nimu'tā cja ya'sase peri jasper wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā zafiro wāmetise ya'sase peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā butibocurese ágata wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase esmeralda wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. ²⁰ Apega sō'ase ónice wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā sō'abocurese cornalina wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ewabocure crisólito wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū.

Be'ro cĵa ya'sase berilo wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cĵa ewābocure acostise topacio wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cĵa ya'sabocurese crisoprasa wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cĵa ya'sase jacinto wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nituoćapua sō'a űibocurese amatista wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. ²¹ Doce soperi niwū. Te ni'cārē soperi ni'cāgā perłajo me'rā weero'que soperi niwū. Macā decopu wa'ari ma'a uru me'rā wēeca ma'a niwū. Ęocujiri acostiro weronoĵo bajuwu.

²² Ti macāpure ne Ő'acū wi'ire ű'atiwū. A'tiro ni'i. Ő'acū marĳ wioĵu tutuaya'ruagu topu nimi. Toĵo nicā Ő'acū macū oweja wĳ'magū weronoĵo bajugu quē'rā topu nimi. Toĵo weero Ő'acū wi'ĳ marĳwū. ²³ Ti macāpure muĳĳpū űmucocĵū, űnamicĵū sĳ'osere ne a'masome. Ő'acū asistese me'rā añurō sĳ'onu'cū'u. Ő'acū macū oweja wĳ'magū weronoĵo bajugu cū ti macārē sĳ'ogū nimi. ²⁴ A'ti nucūcāćĵārā Ő'acū yu'ruono'cārā ti macā sĳ'ose me'rā sĳjarāsama. A'ti nucūcāćĵārā wiorā na wiorā ni'quere ti macāpu miarāsama. ²⁵ Topure űami marĳrōsa'a. Toĵo weero ti macā cĵase soperi susunu'cūcā'rōsa'a. ²⁶ A'ti nucūcāćĵārā na añuse niseti'quere ti macāpu miarāsama. ²⁷ Topure ne ni'cāti űā'ase miisājāano'ña marĳrōsa'a. űa'arō weerā, nisoosebucurā topure ne sājāasome. Ő'acū macū oweja wĳ'magū weronoĵo bajugu ya pūrĳ catinu'cūse cuorā na wāmerē oĵa'ono'cārā dia'cū sājāārāsama.

22

¹ Be'ro Ő'acūrē wereco'tegu diare ű'owĳ. Ti maa ű'irĳ marĳĳ maa niwū. Te aco, catise warore o'owu. Pūrō acostiri maa niwū. Ő'acū, toĵo nicā cū macū oweja wĳ'magū weronoĵo bajugu duĳiri cūmurō docapu wijawu. ² Ti macā deco wa'ari ma'apu o'maburōwu. Dia pūaperi sumuto yucu catise o'ose pĳ'rĳwū. Ni'cā cū'marē docetiri ducatiwu. Muĳĳpūrĳnucū ducatiwu. Tigu cĵase pūrĳ masārē ocoyese niwū. ³ Topure "Masā űa'arō wee'que wapa narē űa'arō wa'arosa'a", űiña marĳrōsa'a. Ti macāpure Ő'acū, toĵo nicā cū macū oweja wĳ'magū weronoĵo bajugu duĳiri cūmurō nirōsa'a. Cū yarā cūrē űubuepeorāsama. ⁴ Bajuyoropu cūrē ű'arāsama. Na diapoapu cū wāmerē cuorāsama. ⁵ Topu űami marĳrōsa'a. Topu nirā ne sĳ'osere űasome. Muĳĳpū bo'reyusere űasome. Ő'acū marĳ wioĵu sĳ'ogūsami. Na topu nirā Ő'acū me'rā dutitamunu'cūrāsama.

Jesucristo maata a'tigusami nise queti ni'i

⁶ Be'ro Ő'acūrē wereco'tegu yu'ure niwū:

—A'te ucūse diacĵū nise ni'i. Te ni'caronoĵōta wa'arosa'a. Marĳ wioĵu Ő'acū cū wereduti'quere wereturiari masārē wācūse o'owĳ. Cūta cūrē wereco'tegure o'owĳ. Cū yarārē maata be'ropu wa'atĵere ű'odutigu toĵo weewĳ.

⁷ A'tiro niwū:

—Maata a'tiguti. A'ti turĳpu oĵa'quere ěĵoĵe yu'tigunoĵo e'catigusami, niwū.

⁸ Yu'u ĵuā a'te nĳpe'tisere ű'awū. Nĳpe'tisere tu'owu. Tere tu'o, ű'aca be'ro Ő'acūrē wereco'tegu yu'ure ű'o'cu tiro űubuepeogū ejaque'awu. ⁹ Cū pe'e toĵo weecā ű'agū, niwū:

—Toĵo weeticā'ña. Yu'u quē'rā cūrē da'raco'teguta ni'i. Yu'u mu'u weronoĵo nigū ni'i. Mu'u acawererā Ő'acū wereduti'quere wereturiari masā weronoĵo ni'i. Toĵo nicā yu'u nĳpe'tirā a'ti pūrĳpu oĵa'quere ěĵoĵe yu'tirā weronoĵo ni'i. Yu'ure űubuepeoticā'ña. Ő'acū pe'ere űubuepeoya, niwū.

¹⁰ Cū yu'ure ninemowĳ:

—A'ti pūrĳpu "A'tiro wa'arosa'a" ni oĵa'que queoro wa'atĵe cārō du'sa'a. Toĵo weegu a'ti pūrĳpu oĵa'quere Ő'acū ye quetire ya'yioropu cuoticā'ña. ¹¹ Cārō du'sa'a. űa'agū mejārōta cū űaro weebata'to. űa'abutiasere weegū quē'rā mejārōta weebata'to. Añugū pūrĳcā añurō weenu'cūato. Toĵo nicā Ő'acū űaro weenu'cūgū cūrē queoro weesirutuato, niwū.

¹² Be'ro Jesú a'tiro niwū:

—Toĵota ni'i. Maata a'tigusa'a. Yu'u masārē o'oaĵere cuo'o. Nānucū na queoro wee'quere o'oguti. ¹³ Yu'uta nĳmā'tāgū, nituogupu ni'i.

¹⁴ »No'o su'tire coe'cārē weronoĵo añurā nisĳ'rĳrā na űa'arō wee'quere du'urā, e'catirāsama. Na catise o'ocĵu ducare ba'amasĳrāsama. Na a'ti macā añubutiari macāpu sājāamasĳrāsama. ¹⁵ Āpērā pūrĳcā űa'arō weeri masā ti macāpure sājāasome. űa'abutiario weerā, yai weronoĵo tu'oña'masĳrĳ masā ti macāpure sājāasome. Toĵo nicā no'o űaro űa'arō a'metārābajaque'atirā, wĳĵecō'arĳ masā sājāasome. Āpērā Ő'acū mejĵtare űubuepeorānoĵo, toĵo nicā nisoosere weetu'sarānoĵo sājāasome.

¹⁶ »Yũ'u Jesú ni'i. Ō'acũrē wereco'tegu, yagu me'rā a'ti pũrĩ cjase nipe'tirā yũ'ũre ějōpeose cururicjārārē wereduti'i. Yũ'u dũporocjũ wioġũ Davi pārāmi nituriagũ ni'i. Tojo nicā ñocōawũ bo'reque'ari cura asistemũjātigũ weronojō nigũ ni'i, niwĩ Jesú.

¹⁷ Cũ tojo nica be'ro Espĩritu Santu, tojo nicā Jesucristore ějōpeorā a'tiro niwā:

—A'tibaque'oya, niwā.

No'o a'tere tu'orānoĵō quē'rā “A'tiatio”, niato.

No'o acowuorā sĩ'rĩsĩ'rĩrānoĵō a'tiatio. Aco catise warore o'osere sĩ'rĩrā a'tiatio. Te ne wapamarĩrōsa'a.

¹⁸ Nipe'tirā Ō'acũ ye quetire a'ti pũrĩpũ oja'quere tu'orārē a'tiro ni weryuguti. No'o a'ti pũrĩpũ oja'quere ojayũ'raogunoĵōrē Ō'acũ bu'iri da'regusami. A'ti pũrĩpũ bu'iri da'resere oja'quenoĵōrēta cũrē weegusami. ¹⁹ No'o a'ti pũrĩpũ oja'quere du'agunoĵōrē Ō'acũ a'tiro weegusami. Cũ ojadũ'a'caronoĵōta Ō'acũ catinu'cũse cuorā ojaō'ono'ca pũrĩpũre cũ wāmerē coegusami. Cũ yucu cjase catise o'ocjũ dũcare ba'asome. Cũ ti macā añurĩ macārē sājāasome. A'te quetire a'ti pũrĩpũre ojano'o.

²⁰ Jesucristo a'tere weregũ, a'tiro nimi:

—Tojota ni'i. Cā'rōacā du'sa'a yũ'u dijatjatjo, nimi.

Tojota wa'arosa'a. Wioġũ Jesú, quero a'tibaque'oya.

²¹ Marĩ wioġũ Jesucristo musā nipe'tirārē añurō weeato. Tojota weeato.

Õ'ACË YERE UCÛRĨ TURI
en tucano
Õ'ACË YERE UCÛRĨ TURI
tucano

A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e nise ni'i (Glosario)

- Ángel** Quetiweredutigu o'ono'cu nimi, nisĩ'rĩrõ wee'e. Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ Õ'acũ yere da'ra, cũ ye quetire wereco'tegu nisami. Cũ marĩ a'ti turicjārã weronojõ nitisami.
- Apocalipsis** Masĩno'ña marĩ'quere bajuyoropũ ĩ'o'que ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Quẽ'ese weronojõ ĩ'o'que ni'i.
- Arameo** Jesũ a'ti nucũcãpũ nĩcaterore cũ nĩ'caropure a'te ucũsereta ucũyu'runu'cãcãrã niwã.
- Areópago** Atena wãmetiri macãpure u'muarĩ bu'a ùtãperipijarore tojo pisucãrã niwã. Topũ ti macãcjãrã "A'tiro weeroua'a" nirĩ masã nerẽwuacãrã niwã. Tojo nicã topũ nerẽwuarãta tja Areópago wãmeticãrã niwã.
- Arca de la alianza** Israe curuacjãrãrẽ Egiptopũ wijãca be'ro Õ'acũ na ùrũgũ Sinaĩpu nicã, Moisére ni'cã acaro weeduticũ niwĩ. Õ'acũ "Masã me'rã añurõ weeguti" ni'quere cuori acaro nicaro niwũ. Ti acaro po'peapure Õ'acũ diez dutise ojacũu'que ùtãpjĩrĩ, tojo nicã Aarõ yagu tuacjũ ñasãwĩjicjũ sãñacaro niwũ. Apeye ni'cãrũ uru me'rã weecarũ manã poseticjũ sãñacaro niwũ. Ti acaro uru caseri me'rã omabi'ano'caro niwũ. Ex 40.3; Jos 6.3-15; Heb 9.4-5.
- Artemisa** Éfesocjãrã na ëjõpeogo queose yee'co nico niwõ. Æpẽrã core Diana pisucãrã niwã.
- Asõ** Apetero ti macãrẽ Aso nisama.
- Beelzebú** Wãtia wiogure tojo pisucãrã niwã.
- Cameyo** Wa'icũ masã na pesawã'cãgũ, apeque o'mabosagu nisami. Cũ sẽ'emarẽ pacase wacupaga paca tuuposami.
- Capernaú** Apetero ti macãrẽ Cafarnau nisama. Æ'muarĩ bu'a, butiwijiri bu'a nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ.
- Cebada** Duporocjãrãpũ pajasesuorã te me'rã pã wee, ba'acãrã niwã.
- Clauda nucũrõ** Æpẽrã Cauda nucũrõ nisama.
- Coroneta** Cõme me'rã weécawũ puticã uputũ busupjũre tojo nisama.
- Cristo** Griego ye me'rã "Õ'acũ bese'cu cũ o'ó'cu nimi", nisĩ'rĩrõ wee'e. Hebreo ye me'rã "Mesías" nisama.
- Epicũreos** "Marĩ catiri umucore e'catisenojõrẽ weeroua'a" ni bu'esere siruturi masã nicãrã niwã.
- Estoicos** "Marĩ nisetironojõta nicã'rõua'a; mejẽcã weesĩ'rĩsenojõ, e'catisenojõrẽ, pũrĩsenojõrẽ tojo tu'õña'cã'rõua'a" ni bu'esere siruturi masã nicãrã niwã.
- Fariseo masã** Judío masã cururicjãrã wiorãrẽ tojo pisucãrã niwã. Na Moisé duti'quere weepe'odutiri masã, na ñecũsumua weemujãti'quere nemopeori masã nicãrã niwã.
- Gadara** Apetero toreta tja Gerasa nisama.
- Genesare** Apetero Galilea wãmetiri ditarareta tojo pisucãrã niwã. Tojo nicã ni'cã di'ta, ti ditara majãrõpũ nirõrẽ tojo pisucãrã niwã.
- Griego** A'te ucũsere Jesũ nĩcateropure nipe'tirocjãrã ucũcãrã niwã. Õ'acũ yere ucũrĩ turi (Nuevo Testamento) a'te ucũse me'rãta ojano'caro niwũ. Tojo nicã Grecia (Acaya) cjãrãrẽ tojo pisucãrã niwã.
- Hebreo masã** Abrã "hebreo masũ" pisumu'tãno'cu niwĩ. Be'ro cũ Isaare põ'rãtica be'ro cãrẽ, cũ põ'rãrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ mejãrõta "hebreo masã" pisuno'cãrã niwã. Na ucũsere "hebreo" pisuno'caro niwũ. Gn 14.13.
- Hermes** Griego masã na ëjõpeogu queose yee'cu nicũ niwĩ. Romano masã cãrẽ Mercurio pisucãrã niwã.
- Hisopo** Yucusiti judío masã Õ'acũrẽ ëjõpeorã na ña'arõ wee'quere acobojose sãrĩrã yoso páasteri si'ti nicaro niwũ.
- Iglesia** Nipe'tirã Jesucristore ëjõpeori curuacjãrãrẽ tojo nisama. Masã weéca wi'i mejẽtare tojo nisama.
- Isabe** Apetero coreta Elisabet nisama.
- Israe** Ne warore Jacob wãmeticũ niwĩ. Cũ Isaa macũ nicũ niwĩ. Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegu me'rã a'mequẽca be'ro tojo wãme ducayucu niwĩ.
- Israelita** Israe curuacjãrãrẽ, Jacob põ'rã doce cururicjãrãrẽ tojo nicãrã niwã.

Judío masá Israe curuacjārā Judea di'tapu nīrā “judío masā” pisuno'cārā niwā. Siape'e me'rā nipe'tirā Israe curuacjārā tojo pisuno'cārā niwā. Na hebreo yere ucūcārā niwā.

Legión Ticurā ni'i, nīrō marīrō, pājārā waro ni'i, nisī'rīrō wee'e.

Levadura Pā weerā pā'mu, bucaato nīrā na morēse ni'i. Te nipe'tise na morēsepure a'mesu'ape'tia wa'asa'a.

Levita Levī ya curuacjārā nisī'rīrō wee'e. Levī wāmetigu pa'i ya curuacjārē tojo pisucārā niwā. Ti curuacjārā āpērā pa'iare Ō'acū ye cjasere weetamuco'terā nicārā niwā.

Litro Aco ni'cāgā borewaria ejatuaro posetisere tojo nisama.

Maestros de la ley Moisé oja'quere bu'eri masā nicārā niwā. Ne waropuma narē “escriba” pisucārā niwā. “Escriba” duporocjārā Moisé duti'quere ojaturiar masārē tojo pisucārā niwā.

Maná Israe curuacjārārē na yucu marīrō, masā marīrōpu wa'acā, Ō'acū cū u'muse cjase ba'ase o'o'que nicaro niwū. Na Egiptopu wijarā Canaāpu wa'arā, cuarenta cū'marī tere ba'acārā niwā.

Mateo Apetero cūrē Levī nisama.

Mesías Hebreo ye me'rā “Ō'acū bese'cu cū o'ó'cu nimi,” nisī'rīrō wee'e. Griego ye me'rā Cristo nisama.

Nardo U'matise ni'cā yucusitipu tigu nu'cōrī me'rā wee'quere tojo nicārā niwā.

Natanae Apetero cūrē Bartolomé nisama.

Nicolaita wāmetiri curuacjārā Jesucristore ējōpeorā nimirā āpērānojōrē ējōpeo, a'metārāsenojōrē weesetirārē tojo nicārā niwā.

Niyeru wapaseeri masā Romano masā wiogure da'ratamurī masā nicārā niwā. Na judío masā na acawererārē niyeru wapasee, ape di'tacjū wiogupure o'ocārā niwā. Apeterore o'ope'otipā. Tojo weerā judío masā narē “Marī acawererā nimirāta, űa'arō weema, yajari masā nima”, nicārā niwā. Apeterore narēta tja “publicano” nisama.

Ō'acū wi'i Jerusalē cja wi'i, ni'cā wi'i nīrī wi'ire tojo pisucārā niwā. Judío masā nerē űubueri wi'i nicaro niwā. Ti wi'ipu Ō'acūrē e'catipeorā, wa'icurarē wējē űjūamorōpeocārā niwā. Ti wi'ire “templo” nisama.

Paraíso U'muse Ō'acū tiropure tojo nisama.

Pascua bosenumu Judío masā űecūsumua Egiptopu ni'cārārē ape di'tapu mi-wija'quere wācūsiruturi bosenumūrē tojo nisama.

Pentecosté Judío masā na ote'que (trigore) űe'erī bosenumu nicaro niwū. Cincuenta numurī Pascua bosenumu wa'āca be'ro ti bosenumūrē weewuacārā niwā.

Priscila Apetero coreta Prisca nisama.

Saduceo masā Āpērārē na bu'ese me'rā ējōpeocā weerā wiori nicārā niwā. Na judío masā cā'curuacā nicārā niwā. Na masā wērīca be'ro masāsere, Ō'acūrē wereco'terā nisama nisere ējōpeoticārā niwā.

Sauru Judío masā soowuari numu nicaro niwū. Ti numūrē Ō'acū dia'cūrē űubuepeoduti, ne da'radutitīcārā niwā.

Silvano Apetero ā'rīrē Sila pisucārā niwā.

Sinagogas Judío masā nerēwuase wi'seri nicaro niwū. Macārīnucū te wi'seripu Ō'acūrē űubuepeo, masārē bu'emujācārā niwā.

Trigo Arusu weronjō ba'ase nisa'a. Te peri me'rā harina wāmetisere weesama. Te harina me'rā pārē weesama. Tere peje apeyenojō cuorā ba'acārā niwā. Pajasecuorā pe'e te weronjō bajuse cebadare ba'acārā niwā.

Troa Apeterore ti macārē Troāde nisama.

Wi'seriacā weeri bosenumu Jerusalēpure judío masā cū'marīnucū ni'cā bosenumu na otesere űe'ēca be'ro weewuacārā niwā. Na űecūsumua Egiptopu wijāca be'ro cuarenta cū'marī masā marīrō, yucu marīrōpu na sija'quere wācūsiruturi bosenumu nicaro niwū.

Zeus Griego masā na ējōpeogu queose yee'cu nicu niwī. Romano masā cūrē Júpiter pisucārā niwā.